

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાત કૉપીર જિંદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૨૨૫૫ માર્ગિક

પુસ્તકનું નામ જી. ૮૬ ડાહ્યાદોરેન ૮

વિષય ૬ ' ૧૨૧

PEOPLE'S EDITION

BRIHAT
KAVYA-DOHANA
OR
SELECTIONS FROM THE GUJARATI POETS

IN TEN PARTS—PART FIRST

COMPILED BY
ICHHARAM SURYARAM DESAI

REVISED SEVENTH EDITION

THE "GUJARATI" PRINTING PRESS
Sassoon Buildings, Circle, Fort
BOMBAY

PRICE RS 3-8-0

(All Rights Reserved by the Publishers)

Printed by Madanlal Itcharam Desai at
THE "GUJARATI" PRINTING PRESS,
Sassoon Buildings, Circle, Fort, BOMBAY
and Published by Natverlal Itcharam Desai and
Babubhai Itchharam Desai at the above place.

સામાજિક આવૃત્તિ

પૃષ્ઠ

કાવ્યદોહન

દશ અથર્વા-અથ ૧ લો

સંગ્રહ કરનાર

ઈન્દ્રારામ સૂર્યરામ દેશાઈ

સુધારેલી સાતમી આવૃત્તિ

મુખર્ષ,

“ ગુજરાતી ” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, સાસુન બિલ્ડીંગ, સર્કલ, કોલે

૪ સ ૧૯૨૫

સવત્ ૧૯૮૧

કિંમત રૂ. ૩-૮-૦

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું:—

“ગુજરાતી” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ

બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ

સાસુન બિલ્ડીંગ, સર્કલ, કોટ, મુંબઈ.

ગ્રાંથાલય
વિદ્યાપીઠ
ગ્રાંથાલય
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ સમ્રહ

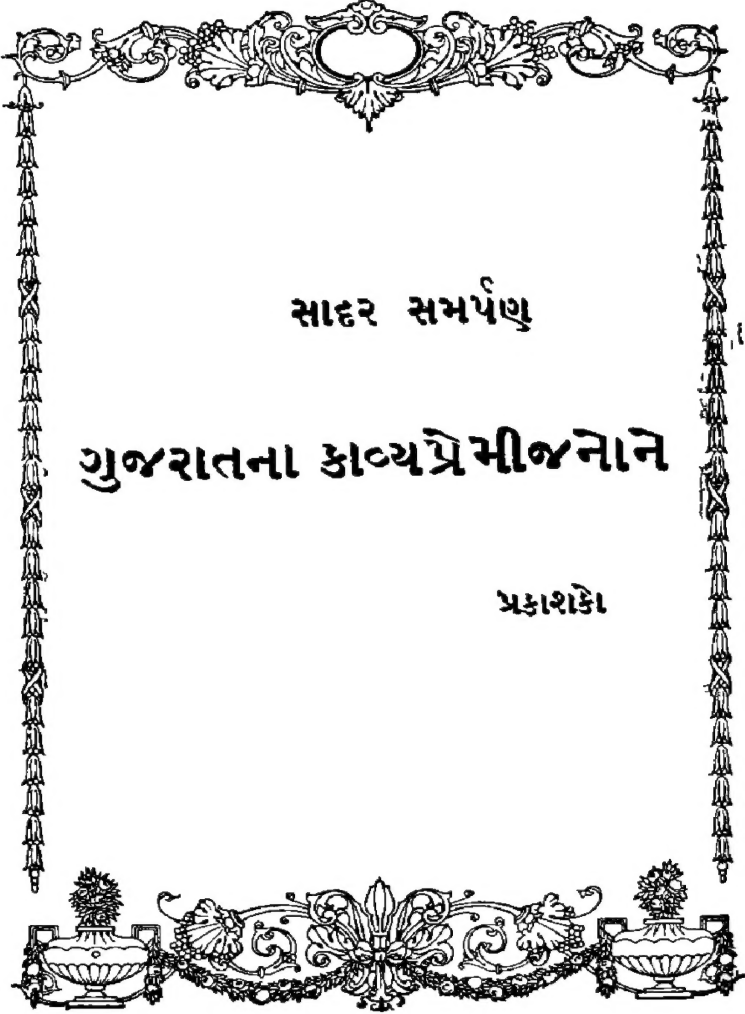
(ફરી છપાવવાનો હક પ્રકાશકોને સ્વાધીન છે)

મુદ્રક—મદનલાલ ઇચ્છારામ દેશાઈ

પ્રકાશકો—નટવરલાલ ઇચ્છારામ દેશાઈ

બાબુભાઈ ઇચ્છારામ દેશાઈ

સ્થાન—“ગુજરાતી” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ સાસુન બિલ્ડીંગ, સર્કલ, કોટ—મુંબઈ.

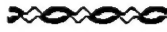

સાદર સમર્પણ

ગુજરાતના કાવ્યપ્રેમીજનને

પ્રકાશકો

સાતમી આવૃત્તિનો ખુલાસો

પરમ કૃપાળુ પરમેશ્વરની કૃપાથી અને પ્રાચીન ગૂર્જર કવિઓના પ્રભાવથી બૃહત્ કાવ્યદોહન ભાગ પહેલાની આજે સાતમી આવૃત્તિ પ્રકટ થાય છે આ સગ્રહ લોકપ્રિય થઈ પડ્યો છે, તેમાં તો કંઈ શક નથી અને આમાં કરાયેલો સગ્રહ વિદ્વાનોને સતોષજનક જણાયો છે આ આવૃત્તિમાં કેટલોક ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે, તે વિષે ખુલાસો કરવાની જરૂર છે દરેક કવિઓના કાવ્યો કાળજીપૂર્વક તપાસીને સુધારવામાં આવ્યાં છે અને કેટલાક તો મૂળ પ્રતો સાથે સરખાવી સુધારવામાં આવ્યાં છે અને કોઈ કોઈ સ્થળે કવિ અને આખ્યાનના પરિચયમાં પણ થોડી વિશેષ માહિતી આપવામાં આવી છે જૂની હાથ પ્રતો તપાસતા જૂના જૂના નકલ કરનારાઓએ મૂળ અન્થમાં ઘણી ગડબડ કરી છે અને મનસ્વી ઉમેરા તથા ફેરફારો કરેલા જણાય છે, એટલે કવિનો રચેલો મૂળ પાઠ સિદ્ધ કરવાનું કામ પુષ્કળ મુશ્કેલીવાળું થઈ પડે છે તેનો દાખલો સામળભટ્ટની રચેલી અગદ વિષ્ટિ અને પ્રેમાનંદનું ઓખાહરણ છે જે કવિઓ લોકપ્રિય થયેલા છે તેઓનાં કાવ્યોમાં ઘણો ફેરફાર થયેલો જણાય છે બીજો એક મહત્વનો ફેરફાર કરેલો છે તે તરફ વાચનારાઓનું ધ્યાન ખેંચીએ છીએ દયારામ જેવા મહાન કવિના પરચુરણ પદો વગેરે અત્યાર સૂધીની આવૃત્તિઓમાં છાપેલા હતા, તે કાઢી નાખીને તેના પ્રબોધ બાવની, પદ્મકુટુ વિરહ વર્ણન અને ચાતુરીને આ ભાગમાં સ્થાન આપેલા છે, જે વિદ્વાનોને તથા વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી થઈ પડશે તે ઉપરાંત મુક્તાનંદ કવિની લાખી ઉદ્ધવગીતા કાઢી નાખી તેને સ્થાને પ્રાચીન રસીક કવિ બહદેવની રસમય ભ્રમરગીતા મૂકી છે, અને ભાલજી કવિના નમાલા પદોને સ્થાને નિતરા પવિત્ર વત્સલરસથી છલકાતા ધનશ્યામ શ્રીરામચરિત્રનાં પ્રાપ્ત થયા તેટલા પદો છાપ્યા છે વળી નિષ્કુલાનંદ કવિના

ચરિત્રનો સાર આપ્યો છે એ સિવાય પરચુરણ કવિઓના પદોમાંથી નમાલા લાગ્યા તેવા પદો કમી કર્યા છે એટલે કવિઓની સખ્યા આગલી આવૃત્તિઓ પ્રમાણે છે, પણ કાવ્યો અને પદોમાં વધવટ કરેલી છે આ સર્વ ફેરફાર અને વધવટ છતાં કાવ્યોની મૌલિકતા અને રસમયતામાં કશું પરિવર્તન થયું નથી, એમ વાચકવર્ગને જણાયા વિના નહિ રહે

આજકાલ શાળા પાઠશાળાઓમાં પાઠ્ય પુસ્તકો તરીકે ચલાવવા માટે ટીકા ટીપ્પણવાળા નાના નાના પુસ્તકો ધણા બહાર પડે છે, અને તેઓ ૧૦૦ થી ૨૦૦ પાનાના હોય જ હોય છે તો પણ તેની કીંમત બારે રાખવામાં આવે છે જ્યારે આવા પુસ્તકો જે ૬૦૦ પાનાના છે, તેની કીંમત રૂ ૭ થી ૪ રાખવામાં આવે તો કેટલાકો યુગ પાડે છે પણ સમજી વાચક વર્ગ ધ્યાન દઇને તપાસ કરશે તો કાવ્યદોહનના પુસ્તકો, તેનું પુર જોતા કોઇ પણ પસંદ કરેલા કાવ્યોના પાઠ્ય પુસ્તકો કરતાં સસ્તા અને સારા છે, એમ ખાત્રી પૂર્વક જણાશે, અને આ કાવ્ય-સાહિત્ય સસ્તામાં સસ્તું અને વાચવા મનન કરવા લાયક છે મુમઝમા છાપવાના સાધનો અને મજુરીની મોંઘવારી અસહ્ય છે તેથી જગદ્વ્યાપી યુદ્ધ પહેલાની કીંમતે આ ગ્રન્થો આપવા પોસાતા નથી, પણ જે કીંમત રાખવામાં આવી છે તે સરખામણીમાં સસ્તી છે, એવી અમારી ખાત્રી છે

અતઃમાં અમારે નમ્રતા પૂર્વક પ્રજાવર્ગને જણાવવાનું કે મૂળ સગ્રહકર્તા અમારા પિતાશ્રીએ આ પુસ્તકની ચોથી આવૃત્તિ પ્રકટ કરતા જે વિચારો દર્શાવ્યા છે, તે પ્રમાણે આજે પણ બન્યું રહે એવી ઈશ્વર પાસે પ્રાર્થના છે.

મુબઈ
વિ. સ ૧૯૮૧ શ્રીદત્તજયંતી }

નટવરલાલ ઇચ્છારામ દેશાઈ

ચોથી આવૃત્તિના બે બોલ

અપ્રસિદ્ધ અને સુપ્રસિદ્ધ કાવ્યોનુ સંશોધન કરી ગુજરાતી પ્રજામાં ફેલાવવાનો જે પ્રયત્ન આરંભ્યો છે તેમાં પ્રસિદ્ધકર્તા કેટલે અંશે વિજયી નિવડ્યો છે, તે આ ચોથી આવૃત્તિ બતાવે છે. ગુજરાતના જૂના કવિઓના કાવ્યોપર પ્રજાનો પ્રેમ છે ને તેનો સત્કાર કરવામાં તે સદા તત્પર છે, અને આ રીતે ગુજરાતના કવિઓની સેવા બજાવવામાં સંશોધન કરતાં પ્રજાની સેવા બજાવવામાં ભાગ્યશાળી થયો છે, તે માટે તે જૂના કવિઓની જ કૃપા માને છે

ગુરૂપૂર્ણિમા,
૧૯૫૭

}

ધુવ્છારામ સૂર્યરામ દેસાઈ

ગુજરાતી કવિતા

—૪૨૪—

કાંઈ પણ દેશનો ભાષા-વિદ્યા-જ્ઞાન વ્યવહાર સખધી પ્રારભ પ્રયત્ન તે કવિતામા હોય છે યુરોપ, એશિયા, અમેરિકા અથવા આફ્રિકાના સિધિઓના મુલકની ભાષા જાણવાને જે સૌથી પહેલું સાધન આપણા હાથમા આવશે, તે કવિતા છે ભરતખંડની પ્રાચીન પ્રસિદ્ધ સર્વમાન્ય સસ્કૃત ભાષાનું પહેલવહેલું જે સ્વરૂપ આપણને જોવું હોય તો તે કવિતા સિવાય બીજે કાંઈ પ્રકારે આપણને મળી શકશે નહિ ભરતખંડના કવિઓએ પોતાની વાણીનું પહેલવહેલું સ્વરૂપ દર્શાવ્યું, તેમા માયા ને મહેશ્વર, એ બેના વર્ણન હતા, જે સર્વોત્તમ ગ્રંથ મનાય છે તેમા દેવતાઓની સ્તુતિ સિવાય બીજા કશાનું વર્ણન જોવામા આવતું નથી એ કવિતા-ગ્રંથમા અક્ષગૃત્તથી શુદ્ધ મનોવૃત્તિના ઉદ્ગાર પ્રાર્થનાદારે દર્શાવ્યા છે પુરાણોમા ઇશ્વરસ્તુતિ સાથે ઐતિહાસિક કથન કથેલું જોવામા આવે છે, ને તેમા વેદના કાળથી જે છદો ઉપયોગમા આવતા હતા, તેમા ધણો વધારો શ્રીવેદવ્યાસે કીધેલો જણાય છે પણ કવિતાના વિષયની પસંદગીમા ઇશ્વર સિવાય બીજે કાંઈ પણ વિષય પૂર્વના આર્ય કવિઓએ પસંદ કીધેલો જણાતો નથી કાળે કાળે સસ્કૃત ભાષાની પડતી થઈ, ને તેમાથી ધણાક પ્રકારની પ્રાકૃત ભાષા થઈ, જેમાનો એક ફાટો તે આ ગુજરાતી ભાષા છે ગુજરાતી ભાષાનું પ્રારંભસ્વરૂપ પણ કવિતામા છે ગુર્જર પ્રજાની રીતભાત તથા દેશાચાર ને ધર્મ ભક્તિ સખધી જે કંઈ જાણવાની ઇચ્છા થાય તો તે માટે કવિતા સિવાય બીજું કાંઈ સાધન નથી પણ ગુજરાતી ભાષા જેટલી ખેડાયેલી હોવી જોઈએ તેટલી તે નથી તે પોતાની બહેન બ્રિજ, હિંદુસ્તાની અને મરેઠી કરતા ભાષા ને વિદ્યાસગ્રહમા ધણી પાછળ પડી છે, તેથી તેનું જે ખરેખર ભાષાસ્વરૂપ બાધી શકાય, તે કાળ હજી વેગળો છે

ગુજરાતી ભાષાની કવિતાનો સગ્રહ અને તેના ગદ્યનો સગ્રહ અત્યાર સુધીમાં જે પ્રસિદ્ધ થયો છે, તે પરથી મારે ઝહેલું પડશે કે, સામ્રાજ્ય કાળના વિદ્વાનો આ ભાષાને જેવી તુચ્છ ગણે છે, તેવી તે નથી કવિતાના-રસાલકાર ને પિંગલના ભેદમાં આ ભાષા મરેઠી ને હિંદુસ્તાનીથી ધણી ઉતરતી છે, તદ્દપિ મનને આનંદ આપવામા, પોતાની કુમળી વાણી દર્શાવવામા તે બીજી ભાષાની કવિતા કરતા ઉતરતી નથી જ, અલબત્ત જે વિષયોની પસંદગી કરવામા આવી છે, તે ઇશ્વર સખધી છે તેમા સઘળા જ કવિઓ પોતાનું ઐશ્વર્ય બતાવવામા વિજયી થયા નથી,

પણ જે ત્રણ ચાર કવિઓએ પોતાની છટાદાર બાનીમાં રસજ્ઞાન દર્શાવ્યું છે, તે બીજી ભાષાના ઉત્તમ કવિઓની સાથે થોડે કિંવા ઘણે દરજ્જે પણ અપૂર્ણ કરી શકે છે—ને અર્વાચીન પ્રાકૃત ભાષાના કૃષ્ટાઓમાં ગુજરાતી ભાષાની કવિતા કરુણા-રસ દર્શાવે પહેલે સ્થાને બિરાજે છે રસાલકારમાં ને કાવ્યશાસ્ત્રના નિયમોનું દર્શન કરાવવામાં મરેડી ને હિંદુસ્તાની ભાષાએ પોતાની પ્રતિષ્ઠા ધણી વધારી છે, પણ કવિતાની કામળ રસમય લાલિત્યમય વાણીમાં ગુજરાતી ભાષાની કવિતાએ કશી પણ ઓછપ રાખી નથી, ને જ્ઞાન માર્ગમાં ગુજરાતી ભાષાની કવિતા જે કે ધણી થોડી છે, તોપણ તે થોડી કવિતા જૂના કવિઓની કીર્તિ ઉજ્જવલ રખાવે એની છે.

ગુજરાતી ભાષાની કવિતાનો આ પહેલો સંગ્રહ અમારી તરફથી બહાર પાડતા આપણી આ સુંદર કવિતા ને કવિ સબધી સહજ સક્ષિપ્ત વર્ણન આપવાની વિશેષ અગત્ય હોવાથી, આ ઘણું દુર્વટ વિષય અમે હાથ ધર્યો છે, ને જે તેમાં કદાપિ અમારા વિચાર જૂદા પડે તો તે વાસ્તે વિદ્વજનો પ્રત્યે અમારી ક્ષમા માટે પ્રાર્થના છે અગ્રેજી કાવ્યશક્તિની કીર્તિ આજ કાલ આપણા દેશમાં ચોમેર ગાજી રહી છે, ને તેને મૂકાબંધે દેશી સાહિત્યની ધણી અવગણના થાય છે પણ આટલું તો નિર્વિ-વાન્તિ છે કે, જે માર્ગે ગુર્જર ભાષાના કવિઓએ પોતાની કવિત્વ શક્તિ દર્શાવી છે તે માર્ગ, ને અગ્રેજી કવિઓનો માર્ગ તદ્દન નિરાભો છે જેમાં ગુર્જર કવિઓ કીર્તિ ખાટયા છે, તેમાં અગ્રેજી કવિઓ કીર્તિ મેળવવાનો દાવો બાધી શકે તેમ નથી અલકાર અને કાવ્ય ચતુરાઈ એ અગ્રેજી કવિઓમાં વર્ણા થેડા જેવામાં આવે છે, ને તેઓએ તે બાબતપર જોષતું લક્ષ દેવા યત્ન કરીએલો હોય, એવું થોડા જ કવિઓની કવિતામાં જણાય છે, અને જ્ઞાનમાર્ગની કવિતામાં તેઓ પાછળ છે, એમ કહિએ તોપણ ચાલી શકે અગ્રેજી કવિઓની કવિતાની શ્રેષ્ઠતા તેમના કાવ્યકૌશલ્યમાં નથી, પરંતુ તેઓ કુદરતના ચિત્ર ચિતરવામાં ઘણું આગળ વધી ગયા છે, તથા બહુ પ્રકાશી રહ્યા છે કવિતા એ મનુષ્યની મનોભાવનાની સામાન્ય કાળની ઉમિઓ દર્શાવવાનું સાધન હોવાથી, તેવી આબેહૂબ તાદૃશ્ય છબીઓ તરફ આપણે પ્રીતિભાવ ધણો ધૂટે છે એવી કવિતાની આપણી ભાષામાં વણી ખેટ છે, એ તો આપણાથી ના પડાશે નહિ. અગ્રેજીમાં તે જથ્થાબધ છે કવિતાની જે બે પાઠશાળા અગ્રેજી વિદ્વાનોએ સ્થાપી છે, તેમાં “લેક પોયટ” અને “આર્ટ્સ પોયટ” છે અગ્રેજીનો મોહ ‘લેક પોયટ’ પ્રત્યે ધણો છે, ને તેના પક્ષા ઉસ્તાદ વર્ડસ્વર્થની કવિતાપર સૌ વારી બધ છે, પણ આવી કુદરતી કવિતા રચવાપર ગુજરાતી ભાષાના કવિઓમાં એકાદ બે સિવાય બીજા કોઈએ લક્ષ જ દીધું નથી—તેમની એ બાબતમાં શક્તિ નહોતી, એમ કહેવાનો દોષ

અમે વહોરી લઇશું નહીં-ને તેથી અગ્રેજ સાથેનો મુકાબલો બ્યર્થ છે, મુકાબલો સરખી વસ્તુનો જ થઈ શકે છે

કવિતાના ત્રણ ભેદ ને ત્રણ ઉપભેદ રાખવામાં આવ્યા છે ગીત કવિતા, વીર કવિતા ને શ્રાવ્ય કે દૃશ્યનાટ્યકાવ્ય કવિતા, અને ત્રણ ઉપભેદમાં વન અથવા કુદરત સંબંધી કવિતા (જે વર્ડસ્વર્થ પદ્ધતિના કવિઓએ ધણી પસંદ કરીધી છે,) બોધ-કવિતા ને વર્ણન કવિતા છે અગ્રેજ કવિઓની કીર્તિનો ઝળહળતો પ્રકાશ વીર, શ્રાવ્ય ને દૃશ્યનાટ્ય કાવ્યમાં ધણો છે, અને ત્રણ ઉપભેદમાં વનકવિતામાં વિશેષ છે ગીત કવિતા તે અગ્રેજોની નહિ જ-તેમાં તેઓ ધણા મોળા છે એ બાબતનું સઘળું માન એશિયાના જ કવિઓને માટે રાખવું જોઈએ પણ ગુજરાતી ભાષામાં વીરકવિતા, નાટ્ય ને વનકવિતા વગર બીજી ભેદ ઉપભેદની બાબતમાં બહુ બહુ કાવ્યચતુર્તાઈ ધણીક કવિ-ઓએ બતાવી છે (જુઓ પ્રેમાનંદનો વિવેક વણગરો, જીનરાજ શેઠની મુસાફરી) એકજ વિષય પસંદ કરીને તેપર કાવ્યરચના કરવાને કાંઈપણ ગુર્જર કવિએ પૂરેપૂરો પ્રયત્ન કર્યો નથી, ને તેથી અમુક પ્રકારનો તે કવિ છે એમ કહી શકાતું નથી અને તે જ કારણે ગુજરાતી કવિઓ પાછળ પડેલા અગ્રેજ ભણેલાની નજરમાં આવે છે

અગ્રેજમાં આદિ કવિ હોમર કહેવાય છે સંસ્કૃતમાં વાલ્મીકિ, તેમ ગુજરાતીમાં નરસિંહ મહેતાને^૧ તે પદ પ્રાપ્ત થયું છે પણ એક શોધક એમ જણાવે છે કે, સ્થાન-તીર્થનો વિષ્ણુદાસ એ આદિ કવિ છે^૨ વિષ્ણુદાસનો કાળ સવત્ ૧૩૦૦ ને, સમય સૈકા ૧૪ નો જણાવવામાં આવે છે, પણ તે કાળની ભાષામાં જ એકે પુસ્તક હાથ લાગે નહિ ત્યાં સૂધી તેને આદિ કવિ ગણવો મુશ્કેલ થઈ પડશે તેથી તુરતને માટે^૩ આદિ કવિનું પદ તો નરસિંહ મહેતાને માટે જ રાખવું પડશે પણ નરસિંહ મહેતાના કાળની જૂની ભાષા મળવી દુર્લભ છે મારા મિત્ર રા હરિલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવે જૂની ભાષાનો એક ધણો જૂનો-લગભગ ૩૦૦ વરસપર લખાયેલો એક ગ્રંથ મારા હાથમાં મૂક્યો હતો, તેમાં આ ગ્રંથમાં આવેલા પહેલા જ ૧૩

૧ વિ સ ૧૪૭૦-૧૫૩૩ આશરે ૨ સ્વભૂતીર્થનો વિષ્ણુદાસ એ આદિ કવિ નથી, તેના પુલાસા માટે જુહત્ કાવ્યદોહનમાં ભાગ ૮માં આપેલું તેનું જીવન ચરિત્ર જુવો

૩ નરસિંહ મહેતા પૂર્વે ધણા જૈન કવિઓએ ગુજરાતી ભાષામાં કાવ્ય ગ્રંથો-રાસાઓ રચ્યા છે, એમ હવે સિદ્ધ થયું છે, પણ નરસિંહ મહેતા પૂર્વે થઈ ગયેલા કાંઈ સારા જૈનતર કવિની શોધ થઈ નથી, એટલે વર્ણાશ્રમ ધર્મ પાળનારી પ્રજામાં એ આદિ ગણાશે, અને તેઓમાં એ કવિ પ્રથમ પ્રકાશમાં આવ્યો છે તેથી પણ આદિ મનાશે જ આદિ વિશેષજ્ઞથી નરસિંહ મહેતાની પૂર્વે ગુજરાતી ભાષામાં કાવ્ય કરનારા કવિઓ નહોતા એમ માનવાનું નથી જ

પદો હતા, જે કંઈ પણ ફેરફાર કર્યા વગર જેવી ને તેવી ભાષામાં દાખલ કીધા છે, એપરથી નિશ્ચયપૂર્વક એમ કહી નહિ શકાશે કે, નરસિંહ મહેતાના કાળની ખજેખરી ભાષા તે એ જ છે નરસિંહ મહેતા જૂનાગઢનો જ્ઞાતે નાગરબ્રાહ્મણ હતો પરાપૂર્વથી નાગરો મુત્સદ્દી વર્ગના, કેળવાયલા ને નગરના સહવાસી હોવાથી તેમની ભાષા વિશેષ શુદ્ધ હોવાનો સંભવ રહે છે, ને તેથી કદાપિ નરસિંહ મહેતાની ભાષા પહેલા પદોમાં છે તેવી હોય, પણ ખીજી તેની કવિતામાં બહુ વિકૃતિ થઈ ગઈ છે, પરંતુ નરસિંહ મહેતાનો સમકાલીન કવિ ભાલણ છે,^૧ ને એ અનેની ભાષા થોડે દરજ્જે એક ખીજાને અનુસરતી હોય તેમ જણાય છે હાલમાં જે કવિતાનો સંગ્રહ બહાર પડ્યો છે, તેમાં જેટલી કવિતાઓ નરસિંહ મહેતાની છે, તેમાં થોડી સિવાય ધણીક કવિતાની પ્રતિ વિકૃતિ થયેલી જણાય છે એટલે નરસિંહ મહેતાની કાવ્યશક્તિ ટૂંકી ને કેટલી હતી, તે બરાબર રીતે કહી શકાશે નહીં, તથાપિ એ કવિની કવિતામાં પ્રેમભક્તિ ને તે સાથે સામાન્ય ખીજા કવિ કરતા વનવર્ણન કવિતાનો વિશેષ ભાગ છે પ્રભાતના વણનમાં જે કુદરતનું વર્ણન નરસિંહ મહેતાની કવિતામાં ભેવામાં આવે છે તેવું ખીજા કોઈ ગુજરાતી કવિની કવિતામાં નથી

ગુજરાતીમાં આદિ કવિ નરસિંહ મહેતા છતાં, પહેલા વર્ગમાં પહેલે સ્થાનકે ગોભતો એવો તો પ્રેમાનંદ છે,^૨ અને ખીજે સ્થાનકે દયારામ છે^૩ આ બંને કવિઓનું કાવ્ય જેટલું પ્રગટ થયું છે, તેપરથી એટલું તો કહી શકાય કે, તેઓ કુદરતી કવિઓના વર્ગના હતા જનસ્થિતિ ને વર્ણન શક્તિમાં પ્રેમાનંદે જે શક્તિ પ્રકાશ ઝીંધી છે, તેમાં જ તેની કીર્તિ સમાયલી રહેતી નથી, પણ સસારચિત્ર દર્શન રાવે ને વર્ણનશૈલીમાં, રસ અને અલંકારમાં, મનોભાવ અને સ્થિતિદર્શનમાં ખીજો કોઈ એના જેવો ગુજરાતી કવિ થયો જ નથી તેનું નળાખ્યાન એ સર્વોપરી ને ઉત્તમ કાવ્ય છે, ને તેમાં રસ અલંકારચિત્ર, જનસ્થિતિ ને કહી કહી કુદરતનો, એ સંધળાનો સામટો ચિતાર આપ્યો છે પ્રેમાનંદનું આખાહરણ એ શૃંગાર કાવ્યમાં સરોપરી ગણાય છે, ને વીર કવિતામાં તેનો રણયજ્ઞ મનોરંજક છે ઇલિયડમાં જે જે યુદ્ધના ભેદ હોમરે વર્ણવ્યા છે, તેમાંના કેટલાક એ કાવ્યમાં ભેવામાં આવે છે- ને આપણે એટલું તો ખાત્રીથી જાણીએ છીએ કે, હોમરના ઇલિયડનું નામ નિશાન પ્રેમાનંદના જણવામાં નહોતું દયારામે મનુષ્યવૃત્તિ અને હૃદયભાવનું ચિત્ર મુખ્યત્વે કરીને આપ્યું છે, ને તેમાં પોતાની શક્તિ એટલી હદબહાર બતાવી છે કે, તેના કાવ્યનો ભાવ હૃદયપર પરિપૂર્ણ છાપ મારનાર થઈ પડ્યો છે એની કવિતા એ

૧ વિ સ ૧૫૦૦-૧૫૭૦ આશરે

૨ વિ સ ૧૬૬૦થી-૧૭૮૦ આશરે

૩ વિ સ ૧૮૩૩-૧૯૦૯ આશરે

ગુજરાતી સ્ત્રી ને પ્રજનનું હૃદય છે, ને તેમાં કઈ કઈ તાદશ ચિત્ર પડેલા છે, તે છક કરી નાખનારા છે સામળભટ્ટ? એ પહેલા વર્ગનો કવિ છે, પણ તેણે કુદરત વર્ણનપર બહુ થોડું લક્ષ આપ્યું છે—ને જે આપ્યું છે તે થોડું ને લુપ્ત છે પણ એની કવિતામાં તર્કશક્તિ ને બોધ બહાર પડતો છે સામળે દૃષ્ટાંત આપવામાં કશી કચાસ રાખી નથી આ દૃષ્ટાંતનો મોટો ભાગ છાપામાં છે ને તે છાપા એટલા બધા સુરસ છે કે, એક કવિએ કહ્યું છે કે —

“છદ ચદ, પદ સૂરકે, દુહો બિહારીદાસ,
ચોપાઈતુલસીદાસકી, છપ્પય શામળ ખાસ”

તેમ છાપા તો સામળના જ કેહેવાય ગુજરાતી કવિઓમાં પ્રભાતિયા નર-સિંહ મહેતાના, છાપા સામળભટ્ટના, ગરબા વલ્લભના અને ગરબીઓ દયારામ-ભાઈની? પોતાની જ ખાસ ગણાય છે એ વિષયમાં બીજા કવિઓની કવિતા દાવો કરી શકે નહીં.

પહેલા વર્ગમાં શોભતા ચાર કવિઓની કવિતા ગમે તેવી ઉંચા પ્રકારની હોય, તોપણ તે કવિતાઓ, જે ભાષા ખેડાયલી છે, પૂર્ણપણાને પામી છે તેવી અગ્રેજ ભાષાની કવિતા જેડે મુકાબલામાં લાવવા યોગ્ય નથી, એટલું જ નહિ પણ મરેડી ને હિંદુસ્તાની સમ્બંધે પણ થોડો મુકાબલો થઈ શકશે ભાષા હજી પણ ખીલી નથી તેમ પૂર્ણ ખેડાયલી નથી, એટલે તેમાં બહુ ઉંચી કાવ્યશક્તિ ખીલી નિકળવી મુશ્કેલ છે, તથાપિ પહેલા વર્ગના કવિઓની કવિતાપરથી આટલું તો સિદ્ધ થાય છે કે, ખીલતી ગુજરાતી ભાષાની એ કવિઓની કવિતા, ભાષા પૂર્ણપણાને યાગ્યા પછી કાઈ પણ પ્રકારે પ્રીતિમાં ઉતરતી થશે નહીં એ કવિતાઓ ભાષામાં મોટા રૂપ રહેશે જ

બીજા વર્ગમાં ઘણા કવિઓ છે તેમાં વલ્લભભટ્ટ, રત્નો, કાળિદાસ, મુક્તાનંદ, અક્ષાનંદ, પ્રેમાનંદ સ્વામી ને ધીરો ઘણા સારા વખણાયેલા છે સઘળા કવિ-ઓએ ધર્મશક્તિ, કૃષ્ણકથા અને કૃષ્ણનો મૃગાર ગાયો છે વલ્લભભટ્ટની કવિતામાં શક્તિની ઉપાસના છે, પણ એની કવિતામાં જેવો જુસ્સો છે તેવો બીજા કાઈ પણ ગુજરાતી કવિએ ગાયો કે વર્ણવ્યો નથી એ કવિમાં દેશભક્તિનો પૂર્ણ ભાવ હતો, તે પોતાના કળિકાળના ગરબામાં સ્પષ્ટપણે બતાવે છે વીરકવિતામાં જે જુસ્સો નેમ્મયે—ને વીરરસને શોભે તેવો—તો તેમાં વલ્લભ આગળ પડતો છે. જો એણે પોતાનું કાવ્યચારુત્ય કાઈ લખાણ વીરરસના કાવ્યમાં દાખવ્યું હોત તો એ બહુ

૧ ચિ. સ ૧૭૪૦-૧૮૨૫ આશરે ૨ કાફી ધીરાભગતની અને આળખા ભોળભગતના મનાય છે

દીપી નીકળત, પણ આપણા ગુજરાતી-કહેા કે ભરતખડના સઘળા-કવિઓએ પોતાનું કાવ્યચાતુર્ય ઈશ્વરભક્તિ સિવાય બીજા વિષયમા બતાવ્યું નથી-ને તે જ ધોરણે વલ્લભની કવિતા છે રતનાએ ઋતુના વર્ણન સાથે કૃષ્ણનો વિરહ વર્ણવ્યો છે તે સિવાય એણે બીજી કવિતા કીધી હોય, એવું જણાતું નથી કાળિદાસનું પ્રહ્લાદા-ખ્યાન ધણું ખરું રૌદ્ર-વીરરસથી ભરપૂર છે-જો કે તે રસ ઉંચ પક્તિનો નથી સ્વામીનારાયણ સપ્રદાયના સઘળા કવિઓના કાવ્ય પોતાના ગુરુ સહજનનદની સ્તુતિ-પર, કૃષ્ણોપાસનાપર ને વૈરાગ્યપર છે જે વૈરાગ્ય છે તે ઉંચી પક્તિનો છે ધીરાના કાફીના પદોમાં વીરરસનો જોસ્સો ને બોધ સાથે આત્મજ્ઞાન ધણું ઉંચું છે આ વર્ગના સઘળા કવિઓની કવિતાની ભાષા ધણું કરીને સરળ ને પ્રેમભરી રસિક છે, એટલું જ નહીં પણ તેઓના કાવ્યો પહેલા વર્ગના ગુજરાતી કવિઓ ટક્કર ઝીલે તેવા છે.

જ્ઞાનમાર્ગનો બોધ કરવામા અખો ભક્ત ધણો બહાર પડતો છે એ કવિને કવિ કહેવો કે જ્ઞાની કહેવો તે હજી વિચારિત વાત છે-એણે પોતે લખ્યું છે કે, “જ્ઞાનીને કવિમા ન ગણીશ ” તો પણ કવિ તરીકે એનું કાવ્ય જુદા જ પ્રકારનો ભાસ ઉત્પન્ન કરે તેવું છે કવિતા તરફ કે રચના ને કાવ્યચાતુર્યપર એનું લક્ષ જણાતું નથી એણે તો માત્ર પોતાના ત્રિચાર જ દર્શાવવાપર લક્ષ દીધું છે એના જ્ઞાનના વિચાર બહુ ઉંચા, ઠોક ભારતા, ચિત્તવેધક છે, તેમ બોધક, શોધક, પૃચ્છક ને મનન કરવા યોગ્ય છે વિચાર એટલા બધા તો પ્રૌઢ ને ગૂઢ છે કે, સહજમા સમજાય નહીં, ને તેમા પડિતો પણ હાર પામી જાય જે જે ઉંચા વિચાર ભભકભરી વાણીમા એણે દર્શાવ્યા છે, તે સાધારણ સમજમા ઉતરી શકે નહીં તેવા છે જે ૭૪૬ છપ્પા આ ભાગમા આપવામા આવ્યા છે, તેમાં ધણો મોટો ભાગ એવો છે કે, પૂર્ણ જ્ઞાની પણ વગર સમજે સમજવી શકે નહીં તેમ ધણા ટુકા પણ બહુ અમૂલ્ય એવા અનુભવબિદુ તથા ચિત્તવિચારસવાદમા તો મોટા મોટા પડિતો પણ ગોચા ખાય છે, સા બીજાના તો આશરો શા ? પ્રીતમદાસે વેદાંત તથા શ્રુગાર બને ગાયા છે, પણ એનો વેદાંતનો વિષય અખા જેવો પ્રૌઢ નથી.

સ્ત્રી કવિઓથી ગુજરાતી ભાષા કમનસીબ નથી. મારવાડની પદરાણી રજ-પૂતાણી છતાં ભક્તાણી મીરાબાઈની કવિતા લોકોમા એટલી બધી પ્રસિદ્ધ છે કે, ઠામેઠામે ને ગામેગામે તેનું નામ ગવાય છે ને તેને ભક્તિમાન પ્રજા પ્રેમથી પૂજે છે. મેવાડના કુમારાણીની એ પદરાણી હતી, ને પોતાના પતિ સાથે રીસાઈને દારકાં જતા તે ગુજરાતમા રહી હતી-તે વેળાએ ગુજરાતી પદો બનાવેલા કહેવાય છે, પણ તેમ માનવા કરતાં તેની કેટલીએક હિંદુસ્તાની કવિતા ધસાઈ ધસાઈને ગુજ-

રાત્રીના રૂપમાં બદલાઈ ગયેલી ધારવામાં આવે તો તે વધારે સભાવત છે. અમે તેમ હોય, પણ એની કવિતા ગુજરાતીમાં, શુદ્ધ ગુજરાતી સમજીને જ ગાય છે. નવીન જે કવિતા મળે છે, તેમાં મોટો ભાગ ગુજરાતી જ કવિતાનો છે એની સઘળી કવિતાઓ બહુ રસિક ને પ્રેમભરી વાણીમાં છે, જે વાચતા રસની લહરીઓ કહીં કહીં ઉઠે છે પુરીબાઈ એ ઉમરેઠની રહેનારી હતી, તેણે એક કૃષ્ણલીલા બનાવેલી અમારી જાણમાં છે, ને આશ્ચર્ય ત્રીસેડ પદો છે એ સિવાય તેની બીજી કવિતા ધણી ધારવામાં આવે છે ગવરીબાઈ એ નામની એક સ્ત્રી કવિની શોધ હમણા જ થઈ છે તેની કવિતામાં જ્ઞાન ને વેદાંતનો જ સઘળો ભાગ છે કવિ દલપતરામે “કવિના નામ વિતાની કવિતા”ના મથાળા નીચે સીતાજીની કાચળી મૂકી છે, પણ વડનગરમાંથી હાથ આવેલી એક પ્રતપરથી કેઈ કૃષ્ણાબાઈ નામની નાગરજીની એ કવિતા જણાય છે કવિ દલપતરામના સગ્રહમાં કેટલીક વૃંકો ઓછી છે આ નાગરજીનું નામ લઈ અવસરના ગીતોમાં ધણુ જોવામાં આવે છે તેની કવિતાના છેલ્લા ભાગ પરથી માલમ પડે છે કે, બીજી પણ તેણે કેટલીક કવિતાઓ રચેલી છે

ગુજરાતી કવિતાના સમઘમાં એક ત્રીજો વર્ગ પણ છે, જે જૈન કવિનો છે જૈન ધર્મ સખધી ધણા રાસો જૈન કવિઓએ લખ્યા છે એ કવિતા રસભરી છે, એમ તો કહેવાય જ નહીં ભાષામાં ધણાક મામધી ને જૂની ગુજરાતીના શબ્દો જોવામાં આવે છે, જેથી તે કર્ણકંઠોર થઈ પડી છે તોપણ વીર વિજય, ઉદયરત્ન ને કુમુદવદ્ર એ ત્રણ કવિની કવિતા સારી રીતે સમજાય તેવી અને થોડીક રસિક છે

આટલું તો ખરેખર છે કે, ગુજરાતી ભાષાના કવિઓ જેટલા થયા છે તેમાં કવિ તરીકેની ઠીર્તિ મેળવનારા ધણા થોડા છે ધણો ભાગ તો ભક્ત કવિનો છે બીજા ભાગમાં ઘણો ભાગ કવિના નામ તળે આવ્યો છે તેમાં ધણા ભક્ત કવિઓ છે, તેઓના સઘળા કાવ્યોમાં કૃષ્ણ-ગોપીનો શૃંગાર, નીતિ ને ભક્તિ એ જ મુખ્ય વિષય છે એટલે આ સઘળા કવિઓ કવિના નામ કરતા ભક્તના નામથી વધારે પ્રસિદ્ધ જણાય છે, ને પોતાના ભક્તિભાવના આવેશમાં જે જે કવિતાઓ લખી છે તે સઘળીમાં કવિતાની ખૂબીઓ થોડી જોવામાં આવે છે પણ એ સઘળો સગ્રહ ગુજરાતી સાહિત્યમાં તો ઉમેરો કરવામાં ઉપયોગી થાય જ નવીન કલ્પિત વિષય પસંદ કરવામાં સામળભટ્ટ સિવાય બીજા કોઈએ પણ પ્રયત્ન કરેલો જણાતો નથી સઘળા કવિઓએ ભાગવત, ભારત ને રામાયણમાંથી ૪ પોતાના વિષયો ચુટી કાઢેના છે પુરાણની ઉપકથાઓ અમલમાં આપ્યાં આમાં પોતાની તરકન. અમલમાં આપ્યાં કવિતાઓ

અજમાયસ થઈ શકે નહીં સામળભટે બે કે ત્રણ વાર્તાઓ કલ્પિત બનાવી છે, તોપણ તેમાંએ ફારસી આદિ જૂની કવિતાઓમાંથી કંઈજ સહાયતા લીધી નથી, એમ કહી શકાય નહીં

અક્ષબજન, ધ્વનિરચન ને કૃષ્ણકીર્તન એ ગુજરાતી ભાષાના કવિઓના મુખ્ય વિષય થઈ રહ્યા છે, ને તેમાં કેટલીક કવિતાઓ ગીત કવિતામાં ગવાતા આનંદ ઉત્પન્ન કરે છે, ને તદ્દીન થઈ જવાય છે તેની કામળ મધુરી વાણીથી આનંદસાગરમાં જાણે તરતા હોય તેમ ભાસ થાય છે એ તેમ કહેવામાં આવે તથા ગુર્જરી પ્રજાનું આ કવિતા સાહિત્ય ભાષાશાસ્ત્રમાં એક રડો ભડાર છે ને તે કવિતા વાચતા યોગાનંદ, અક્ષાનંદ ને પ્રેમાનંદનું ભાન જૂદે જૂદે પ્રસંગે જૂદી જૂદી રીતે કરાવે છે એવી કવિતા વિશેષ કૌવતમદ થઈ ગુર્જરી પ્રજાનો રંગ પ્રકાશિત કરે, એ રૂઢી ઇચ્છા દર્શાવી, આ કવિતાવિવેચન પૂર્ણ કરીશું

ગુજરાતી ભાષાના જય શ્રીરંગ વિરાજો

મુબઈ
ઈ સ ૧૮૮૬ }

વિજય દામડુ - દેશાઈ

અનુક્રમણિકા

	પૃષ્ઠ	પૃષ્ઠ
નરસિંહ મહેતા		
સુદામા ચરિત્ર		
જદુપતી નાથ તે .	૧	૧૦
સાબળો બામિની . ..	૧	૧૦
સ્વામી સાચુ કહ્યું .	૨	૧૧
વિનતિ વળી કહ્યું	૨	૧૧
ચાલિયો વાઘમા	૨	૧૨
બાપ્ય જો જો બાઈ	૩	૧૨
છપ્પન ભોગ જ્યાં	૪	૧૨
વિમ્બ ચાલ્યા વળી	૪	૧૩
ધન્ય તું ધન્ય તું	૪	૧૩
શૃંગાર		
કોણ પુન્ય કરી	૫	૧૪
સારમા સાર અવતાર અખળા ..	૫	૧૪
સફલ રજની હવી	૬	૧૪
જીજી ન ધરાયો રમ ..	૬	૧૪
નીત નીત લાજવર .	૬	૧૫
વહાલાજી તમેરે	૬	૧૫
પાછલી રાતના .	૭	૧૫
પલગ પૈયા થડે	૭	૧૫
સાબળો કામિની	૭	૧૬
મેહેલ પીતાબરા	૭	૧૬
અમરું કપટતણી	૮	૧૬
સમરે સાજના .	૮	૧૭
ટળતો ટળતો હાંડીરા .	૮	૧૭
કેસર લીના કહાનજી	૯	૧૭
મોહુરે ઘડકે .	૯	૧૮
કામજીગરેરે	૯	૧૮
કુમકુમને પગલે .	૯	૧૮
લારા ફલડાની વાતો	૧૦	૧૮
અને રોકે છે કાનવર	૧૦	૧૯
મારુ વૃદાવન છે ...		૧૦
તુ મારે ચાહલીએ .		૧૦
ખમખમરે ચાહલા		૧૧
પથડો નિહાળતારે .		૧૧
મીઠડા બોલા નાથરે ..		૧૨
ભયારે જરોહાના ..		૧૨
જરોહાના જીવન ..		૧૨
બોળારે ભરવાડજી		૧૩
વહાલાને જોતાયે		૧૩
આજનો માડવડો		૧૩
મારેરે આગણિયે		૧૪
હું રગ રતી ને ...		૧૪
હિરોળે હિંચે મારે .		૧૪
ઓ દિસે સખી મેહુલો .		૧૫
મેહુલો ગાળે ને મધવ		૧૫
ગાળ કોઇને નવ ..		૧૫
હવે કેમ વસીયે .		૧૫
આખ અણિયાળી સહકો ..		૧૬
મન માન્યું શામળીઆ સાથે ..		૧૬
એક મમે ગોપીનો વહાલો		૧૬
હળવે હળવે હળવે હરજી ..		૧૬
મોહિની સ્વરૂપના પદ		
આ જોને કોઈ જીભારે		૧૭
મોહા મોહા મુનિવર .		૧૭
હરિ આપ્યા છે .		૧૭
આ રો ચતુરાના		૧૮
કામિની		
જાએને જાવા ..		૧૮
ઉઠ ઉતાવળો, ચાલ્ય .		૧૮
સમરને શ્રી હરી		૧૯
ધ્યાન ધર હસ્તાજી		૧૯

	પૃષ્ઠ		પૃષ્ઠ
હરિતણ્ણ હેત તને	૧૯	ન્યાસગી આતમા	૩૦
કૃષ્ણ કીર્તન વિના ..	૨૦	સુખ દુખ મનમા ન	૩૧
હરિ હરિ રટણ્ણ કર	૨૦	પ્રેમાનંદ ભટ	
બાપણ પાપ મેં	૨૦	ઓખાહરણ્ણ	૩૨
તારા દાસના દાસની	૨૧	દાણ્ણલીલા	૧૦૪
રાત રહે ન્યાહરે .	૨૧	નળાખ્યાન	૧૧૪
નદના નદશુ	૨૧	મામેરુ	૨૧૭
પ્રેમરસ પાને ડુ	૨૨	સુદામા ચરિત્ર	૨૩૯
બળિતણ્ણ દારે હરિ	૨૨	અખો	
ધ્યાન ધર ધ્યાન ધર	૨૨	છાપા	
શા સુખે સૂતો સભાર	૨૩	વેષનિંદા અગ	૨૫૯
સાધુ સાચે બળે	૨૩	આભડછેટ અગ	૨૬૦
પારકી હુંશે મહતા કરે	૨૩	ગુરુ અગ	૨૬૦
ધન્યરે ધન્ય મહા	૨૪	સહજ અગ	૨૬૧
મારા નાથણ મુજને	૨૪	કવિ અગ	૨૬૧
ભૂતળ ભક્તિ પઠારથ	૨૪	વૈરાગ્ય અગ	૨૬૧
તારા દાસના ચરણની	૨૫	વિચાર અગ	૨૬૩
ગિરિ તળાટી ને કુડ	૨૫	દોષ અગ	૨૬૪
એવારે અમે એવારે	૨૫	માયા અગ	૨૬૫
દ્રૌપદીની પ્રાર્થના		---	
દ્વારિકાના વાસીરે	૨૬	ક્ષમા અગ	૨૬૭
કેણુ એ સમાના, કામની ..	૨૬	તીર્થ અગ	૨૬૮
બાળલીલા		સ્વાતીત અગ	૨૬૯
હવે ક્યા જઇયે	૨૭	ચેતના અગ	૨૭૦
જસોદાણ જમવાને તેડે	૨૭	રૂપા અગ	૨૭૧
જસોદાણને ખોળે ખેઠા	૨૭	ધીરજ અગ	૨૭૨
જમો જમેરે નહાના	૨૭	સુજ અગ	૨૭૨
જળ કમળ છાડી બને	૨૮	મહાક્ષત્ર અગ	૨૭૪
જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય		વિશ્વરૂપ અગ	૨૭૫
જે ગમે જગતગુરુ	૨૯	સ્વભાવ અગ	૨૭૬
અખિલ બ્રહ્માડમા	૨૯	પ્રપચ અગ	૨૭૬
શરિર શોધ્યા વિના	૨૯	જ્ઞાની અગ	૨૭૭
જગીને જોજી તો	૩૦	જીવ ઈશ્વર અગ	૨૭૮
જીવાનીને દહારેરે	૩૦	માનક અગ	૨૮૨
		ભક્તિ અગ	૨૮૨

	પૃષ્ઠ		પૃષ્ઠ
દોષ અગ	૨૮૩	ભાલજી	
ચાણાક્ય-કુટીલતા અગ	૨૮૩	શ્રીરામ ચરિત્ર	
માર્ગિ અગ	૨૮૪	બાળલીલા	
ભાષા અગ	૨૮૫	યયા મહિર તેજ	૬૩૬
પ્રતીતિ અગ	૨૮૭	કરે સ્તુતિ કૌશલ્યા	૬૪૧
ખળજ્ઞાની અગ	૨૮૭	રાજા લોને વધાઈ	૬૪૧
જડભક્તિ અગ	૨૮૯	હેલી, હીડો હીડો	૬૪૨
સગુણભક્તિ અગ	૨૯૧	એવા દશરથના બાળ	૬૪૨
દભભક્તિ અગ	૨૯૨	રામ રંગે રીખે	૬૪૨
આત્મલક્ષ અગ	૨૯૪	દેવ ડગલા ભરે	૬૪૩
જ્ઞાનદગ્ધ અગ	૨૯૭	લાલા બોલો બોલો	૬૪૩
વિભ્રમ અગ	૨૯૮	આજ વડીરે વધાઈ	૬૪૪
આત્મા અગ	૩૦૨	નાચો નાચો નિરમલ	૬૪૪
વેષવિચાર અગ	૩૦૫	મૈયા લાલને શણગારે	૬૪૫
જીવ અગ	૩૦૭	બાઈ કોઈ બતાવો	૬૪૫
સત અગ	૩૦૮	મૈયા બાવરી થઈરે	૬૪૬
દશવિધજ્ઞાની અગ	૩૧૧	કરે થાપડ થાપડ	૬૪૬
વેદ અગ	૩૧૨	હરિ પાવલા પાડે	૬૪૭
અજ્ઞાન અગ	૩૨૧	આવો ઝુલડી પહેરાવુ	૬૪૭
મુક્તિ અગ	૩૨૩	ઝુલડી કયાય વિસારી	૬૪૮
કુટુંબ અગ	૩૨૫	રઘુબા રમેરે	૬૪૮
સામળ ભટ		પ્રીતે પાડે કૌશલ્યા	૬૪૯
નહબત્રીશી	૩૩૮	મૈયા કયાય કરો	૬૪૯
પથહડ	૩૮૫	બાળા વસ દેખાડો	૬૫૦
અગદવિષ્ટિ	૪૨૯	આજ રૂડો દહાડો	૬૫૦
રાવજી મહોદરી સવાદ	૪૯૫	શ્રીહરિ આગળે	૬૫૦
કાળિદાસ વસાવડનો		બાલુડા બારણે	૬૫૧
મહાવાહાખ્યાન	૫૨૮	કૌશલ્યા લાલ લડાવે	૬૫૧
કુવાખ્યાન	૬૦૫	કૌશલ્યા રામને રોકે	૬૫૧
દયારામ		મૈયા મુને દશાનન	૬૫૨
પ્રબોધ બાવની	૬૧૪	બાળા મારા બોલો	૬૫૨
પરજીવ	૬૨૭	ઝાઝરનો ઝમકારો	૬૫૨
આતુરીનો ગરબો	૬૩૫	માતા લડાવે લાલને	૬૫૨

	પૃષ્ઠ		પૃષ્ઠ
રામ રમાડે રામને ...	૬૫૩	ભુલ ઘણી બાગીરે	૭૨૧
રાધવ રમતારે આગણે	૬૫૪	નગતનુ સુખ ઝાકળનુ	૭૨૧
ગુરૂ આપ્યારે ..	૬૫૫	મિથ્યા માયામા	૭૨૨
મણુ ત્યાથી થયારે	૬૫૬	હું માહર તે સસારનું	૭૨૨
રાધવ રહો ઉભા ..	૬૫૮	રામ રસાયણુ	૭૨૩
મણુ ગગાથી ઉતર્યા	૬૫૯	બાણે નહીં નગજીવન	૭૨૩
પ્રાતસ્કાળે ઉઠ્યા	૬૫૯	સાકુટ નરનો સગ	૭૨૪
કંઠો રઘુવર રામ .	૬૬૧	સત્ય સુધા શ્રીકૃષ્ણ	૭૨૪
શકર સમરીને ધાર્યા .	૬૬૧	કુરમ કહી ગેરે અગ .	૭૨૪
ચાયે દુત પ્રેરા તેણીવાર	૬૬૧	કાયારે તાહરી કામ	૭૨૫
ગુરૂ કહે છે હો	૬૬૨	જે જન હરિનું ...	૭૨૫
બહુદેવ		આનંદકારી અચલ	૭૨૫
શ્રમર ગીતા	૬૬૩	માયા સહુને મોહ	૭૨૫
વલ્લભભટ		કાયા કપટુમ	૭૨૬
શાણુગારનો અરમો .	૬૮૪	નિરમળ નામ નિરતર	૭૨૬
કળિકાળનો અરમો	૬૮૮	નામ વિના ગતિ મુક્તિ	૭૨૬
રત્નો		રામ સુધારસ	૭૨૬
ઓઝવજીના મહિના	૬૯૨	તું તાર તન દેખ તપાસી	૭૨૭
જીવરામ ભટ		તું તો રામ રટણુ કર	૭૨૭
જીવરાજ રોકની મુસાફરી	૬૯૮	સત પારસ ચઢન	૭૨૭
પ્રીતમદાસ		સત લક્ષણુ ત્રીસ	૭૨૮
કંકડો ૧ લો	૭૦૪	સદ્ગુરુના તે શબ્દ	૭૨૮
કંકડો ૨ જો	૭૦૭	કાયા બનીરે તાહરી	૭૨૮
ગુરુ મહિમા	૭૧૦	મનમા બાણે છે મરવુ	૭૨૯
જ્ઞાન માસ .	૭૧૩	જનન કરચે જીવવુ	૭૨૯
જ્ઞાન તથા ભક્તિ પ્રકાશ		હરિનો મારગ છે શૂરાનો	૭૩૦
રામજી સત્ત છે	૭૧૮	સત સમાગમ જે જન	૭૩૦
સત વિના સસારમા	૭૧૮	હરિ મહિમા મોટા જન	૭૩૧
સત તે તીરથ સ્વપ્ન છે	૭૧૯	સત કૃપાથી છૂટે માયા	૭૩૧
પ્રીત વિના મણુ	૭૧૯	જ સદ્ગુરુને શરણેરે	૭૩૧
ગુરુ ગમે ઘટમા .	૭૨૦	સખી આજ આનંદ	૭૩૨
આ તનમા તીરથરે ..	૭૨૦	શું કર્યું ગીતા ગાઇને	૭૩૨
સદ્ગુરુને શબ્દેરે .	૭૨૦	રેવાશંકર	
પુરણાનંદ પોતેરે	૭૨૧	આળલીલા	૭૩૩

	પૃષ્ઠ		પૃષ્ઠ
કૃષ્ણરામ		સત વાત એક સાબળો	૭૮૫
કળિકાળનુ વર્ણન	૭૪૬	એક વાત વળી સાબળી	૭૮૫
દેવીદાસ		એક મૂરખને હાથ	૭૮૫
નાનો ઈશ્વર વિવાહ	૭૬૧	જેમ સર્પને પાળીને	૭૮૬
રણજોડ બકત		સંતો સાબળો	૭૮૬
રાધા વિવાહ	૭૬૭	અહાનન્દ	
નરસેરામ		શૃંગારનાં પદો	
નીતિ એમ વિષે .	૭૭૦	છેલ્યા ચાલતા ગજચાલ	૭૮૭
રઘુનાથદાસ		ઓરા આવોને માણુ આધાર	૭૮૭
આધવળનો સન્દેશો		વાલી લાગે છે પ્રભુચંદ	૭૮૭
આધવળ આવ્યારે	૭૭૪	રૂડી લાગે છે પ્રભુરાજ	૭૮૮
આધવળ અમ સાથે	૭૭૪	હેલિ જો ને આ નદકુમાર	૭૮૮
આધવળ માધવરે	૭૭૫	શોભે નટવરજીને શિશ	૭૮૮
આધવળ સંદેશો	૭૭૬	આખડલિ શરદ સરોજ	૭૮૯
આધવળ અખળા	૭૭૬	સખિ કેસર લીનો કાન	૭૮૯
નિષ્કુલાનદ		લટકાળો તારે લટકેરે	૭૮૯
વૈરાગ્ય વિષે		રૂડુ બાલ તિલક	૭૯૦
જનની જીવેરે ગોપીચંદની	૭૭૮	માણીગર મોલિડુ	૭૯૦
જગલ વસાવ્યુ	૭૭૯	પ્રજ જીવન શામ	૭૯૦
હુ બલિહારી એ વૈરાગને	૭૭૯	ચાલો ચાલો સૈયરનો	૭૯૦
ત્યાગ ન ટકેરે વૈરાગ વિના	૭૮૦	જોને જોને સખી એનુ	૭૯૧
અમેરે જડ ભરતી જોગી	૭૮૦	આવો આવોને નદજના	૭૯૧
ઋષભ કુવરની રીતને .	૭૮૧	તારી આખલડી અલખેલ	૭૯૨
જડરે ભરતની જાતના	૭૮૧	સખી નદતાણે દરબાર	૭૯૨
જોગી જીવેરે એવા .	૭૮૨	ઓરા આવોને સુદર શ્યામ	૭૯૩
પ્રથમ વૈરાગ્ય જોને પ્રગટ	૭૮૨	ઈશ્વરને બાજવા વિષે	
વૈરાગને વિધન ધણા .	૭૮૨	પ્રભુ સાથે કરને .	૭૯૩
વૈરાગ્ય વિણ એ વાણી	૭૮૩	સરણુ વ તો લેનેરે	૭૯૩
જેનુરે મન વનશુ .	૭૮૩	માનિ લે શિખામણુરે .	૭૯૪
વાય વાય જો કુમતિ	૭૮૪	વિષયમા વળુધ્યારે .	૭૯૪
ધિક ધિક તારો જો .	૭૮૪	રે લગની તો હરિવરથી	૭૯૪
બળો બળો કુમતિ .	૭૮૪	રે શિર સટ્ટિ નટવરને	૭૯૫
એક અચખો આવે	૭૮૫	રે ધરિયા અતર ગિરિધારી	૭૯૫

દેવાનન્દ

પ્રભુ સાથે પ્રીતિ કરવા વિષે

કરે પ્રભુ સગાથે

મળ્યો મનુષ્યને

તારા મનમાં જાણે

તારે માથે નગારા વાગે

માયાની મોહિનીમાં

ઇશ્વરને ભૂલી ગયો

ભળ્યો નહીં ભગવાનને

ભવસાગરનો પાર ન

સગપણ સાચુ

દેખ વિચારી ફિલમાં

ઇશ્વરને ઝોળખવા વિષે

આવો કડો અવસરરે

કાયા માયા દુરીરે

કાળ તારી કેડેરે

પ્રભુ ભજ પ્રાણીરે

પ્રેમાનન્દ

સ્વામી નારાયણને વિલેગ

સજની શ્રીજી મુજને

મનડું મુર્તિમાં

સજની નિમખ ન વિસરે

લટકા લટકાળા ધનશ્યામ

સહજાનન્દ અમલજીન

શોભા શી કહુરે રૂઢી

હરિને નિરખ્યારે તેણી

રંગનો લીનેરે ભેધ

અરણ્ય હરિનારે શોભે

એ અરણ્યનારે ભોળી

સુદર શોભેરે રસિયો

શૃંગારના પદ

હુ તો વારીરે ગિરિધર લાલ

મારી પ્રીતિ પ્રાણ આધાર

નહીં મેઢુરે સુદર શ્યામ

૫૪

ધીરો ભકત

આત્મજ્ઞાન વિષે

આત્માતત્ત્વ શોધેરે

સત મળે સાચારે

તરણા એથે ડુગરરે

મન વૃદ્ધી વૃદ્ધી બોલેરે

અતે સતને તેડાવેરે

અબરદાર મનસુબાળ

મુનિજન મોહારે

ચાણુદાર થયારે

જગજીવન મને મોહન

આજ સાહેલી અમર વર

મળુકેશાનન્દ

અજ્ઞાની નરને શિખામણુ

નર અજ્ઞાની સાભળને

શું મમજીને મુખથી વેણી

ભોને જગીને અન્તરમાં

નર તન પામી હાથો

સારને અસારે

નામ તો બતાવેરે

મુખે બ્રહ્મ બાખેરે

કાયાથી જીવ ન્યારેરે

ભોળો ભકત

જ્ઞાનના આબકા

હેસી સતતણી લાવીરે

ભેખ તો બાવરથકી છુડારે

ભેધ લો જગતમાં બાવરે

ભરમાવી દુનિયા ભોળીરે

મૂરખો રળી રળી કમાણીરે

મૂરખો માની રહ્યો મારુરે

દુનિયા દિવાની કહેવાશેરે

રામકૃષ્ણ ભકત

કૃષ્ણલીલાના પદ

પહેરેને પિતાબર

૫

૮૦

૮૦

૮૦

૮૦

૮૦

૮૦

૮૦

૮૦

૮૧

૮૧

૭૯૮

૭૯૯

૭૯૯

૮૦૦

૮૦૧

૮૦૧

૮૦૨

૮૦૨

૮૦૨

૮૦૩

૮૦૩

૮૦૩

૮૦૪

૮૦૪

૮૦૪

૮૦૫

૮૦૫

... ૮૧

	પૃષ્ઠ		પૃષ્ઠ
સુદર કંઈ ન દેખુરે	૮૧૭	એટલે વળતી માતા	૮૨૭
નામ તમારુ સુણતારે	૮૧૭	માતા મારી કૃષ્ણને	૮૨૭
ટેવ પડી છે તમનેરે	૮૧૭	ભુખણુ બકત	
નિરખતા નાથને મારી	૮૧૮	ઈશ્વરને ભજવા વિષે	
સ્નેહે બાધી સુદરી	૮૧૮	કશી વાતનો ખરખરે	૮૨૮
મહારા કહાનજી તમને	૮૧૮	પિતા માત સતાન ને	૮૨૮
વહાલા વિકૃલજરે	૮૧૮	ધણા પુન્યના ભાવથી	૮૨૯
સુજને તુજ વીણુ	૮૧૯	તમે અવતર્યા લક્ષ	૮૩૦
નદના છેઆ છોજ હો	૮૧૯	રમ્યા રગ તે ગોપિકા	૮૩૦
પ્રેમ પુષ્ટ કર્યા છો હો	૮૧૯	સાતિદાસ	
ગોપી વેલી દીસે હો	૮૧૯	કાનુડાની આળલીલા વિષે	
આવ હરિ વહાલા આવરે	૮૨૦	કેઈયે દીકડો કાન	૮૩૨
નદજનો કુવર કોડામણી	૮૨૦	જુઠડાને કયા ગાલુ	૮૩૨
પહેલે તે મોહન મીઠડો	૮૨૦	કેઈ કયા નહિ આપે	૮૩૨
ધુતારા ધરણીધર તારી	૮૨૦	કાનુડો કાળજની કૌર છે	૮૩૨
હસવા સરખી હરિમુ	૮૨૧	કાનુડે કામણુ કીધલા	૮૩૨
નહીં જઈ તે જમના	૮૨૧	જને ગોવાલણી જૂઠી	૮૩૩
રાજે		મનડા વ્યાકુળ હરિ આવતા	૮૩૩
કૃષ્ણ પ્રત્યે ગોપીના પ્રેમ વિષે		મન માને લા જાઓછો જી	૮૩૩
હરિ મેં હાવે કયમ	૮૨૨	વારો જરોહા માવડી	૮૩૩
તેં તેા ઘેતુ કીધુ ગામ	૮૨૨	જળ ભરવાને કેમ જાઈ	૮૩૩
વહાલા વાટે તે વાત	૮૨૨	આવો મારે ઘેર માણવા	૮૩૪
મારા મન ગમતા મહારાજ	૮૨૩	ક્યારે મળશે કહાન	૮૩૪
કુણુ બોલે તમારી સાથ	૮૨૩	માછીડારે હોડી હલકાર	૮૩૪
જેનો પીયુડો તે પરધેર જાય	૮૨૩	થોભણુદાસ	
કાગળ મોઝુરે	૮૨૪	રાધિકાના રોષ વિષે	
હોગો શરદ પુનમનો ચંદ	૮૨૪	રગભેર રમતા રાસમારે	૮૩૫
આજની ધડીરે	૮૨૫	રૂપણુ મુકોને રાધિકારે	૮૩૫
આવોની લાલ	૮૨૫	કૃષ્ણ વિરહના મહિના	૮૩૬
આજને આવ્યા	૮૨૫	મીરાબાઈ	
રાધિકા સ્વપ્નામાં પરણ્યાં તે		સતભામાનુ રૂશણુ	૮૩૬
વિષે		કૃષ્ણકીર્તનના પદ	
હોતે વહાણુ રાધાની	૮૨૬	સુજ અળખાને મોદી	૮૪૧
એટલે ત્યાં તેા બોલ્યા	૮૨૬	કયા મયારે પેલી	૮૪૧

	પૃષ્ઠ		પૃષ્ઠ
બાલ મા બાલ મા	૮૪૨	હરિનામ બીનારે ચોર	૮૫૬
પ્રેમની પ્રેમની પ્રેમનીરે	૮૪૨	આત્મજ્ઞાન વિના પ્રાણીને	૮૫૬
લેહ લાગી મને તારી	૮૪૨	બ્રહ્મનો ભેદ જાણે જન	૮૫૭
હાથે પરજીવશું ગોપી	૮૪૨	પ્રથમ પથમ ભાગથી	૮૫૭
હારે કોઈ માધવ લ્યો	૮૪૨	આદ્ય અનાદિનો એક છે	૮૫૮
ચતક ચતક તાયેરે	૮૪૩	સુખ સાગર શિવરાજ	૮૫૯
ગોવિંદો પ્રાણ અમારોરે	૮૪૩	માયા તણી ચોભા બ્રહ્મને	૮૫૯
કૃષ્ણાબાઈ		માયા મોહકો છાડી કે	૮૫૯
સીતાજીની કાચળી	૮૪૪	જૈન કવિ-ઉદયરત્ન	
પુરીબાઈ		સ્ત્રીઓને શિખામણ	૮૬૦
સીતામગળ	૮૫૧	કુસુદયન્દ્ર	
ગવરીબાઈ		પુરુષને શિખામણ	૮૬૩
ઉપદેશના પદો		નબકડાલ	
સોહ સોહ બ્રહ્મ એ બજ	૮૫૫	ઉપદેશનું પદ	૮૬૫
પૂર્ણ બ્રહ્મ પુરી રહ્યો	૮૫૫	કોશ	૮૬૭
જયજય દીનદયાળ	૮૫૫		

बृहत् काव्यदोहन

नरसिंह मेहेता*

— ॐ ॐ —

जुनागढनो वडनगरो नागर-गुजरातनो
सौथी जुनो ભક્ત કવિ

— ॐ ॐ —

मुद्रामा चरित्र

પદ ૧ લુ

જદુપતિ નાથ તે, મિત્ર છે તમતણા, જાઓ વેગે કરી, કૃષ્ણ પાસે,
પ્રીત પૂરવતણી, હેત ધરશે હરિ, મનના મનોરથ સફળ થાશે જદુપતિ
ઘેર બાળક સહુ, દુ ખ પામે બહુ, અન્ન ને વસ્ત્રથી રહે છે જીભા,
નિરધન સરજિયા, પુણ્ય કીધા વિના, કર્મના દોષ તે આવી પૂણ્યા જદુપતિ
જદુપતિ જાદવો, ભક્તિવશ માધવો, કરશે કરુણા પ્રભુ દીન જાણી,
ગોમતીસ્નાનથી, કાટી અધ નાસશે, નિર્ભતા કૃષ્ણને પ્રેમ આણી જદુપતિ
કૃષ્ણને હળિમળી, શિશ્વ આવો વળી, જાણશે દુ ખ અતરંગમી,
વિનતિ મનમા ધરો, આળસ પરહરો, સહાય થાશે નરસૈનો સ્વામી જદુપતિ

પદ ૨ જી

સાભળો ભામિની, કાન ધરિ કામિની, કવણ કહાવુ હું કૃપણ પાપી,
ત્રિભુવનનાથ તે, મહિપતિ માધવો, કેમ બોલાય ત્યા વાત ચાપી સાભળો
દિવસ આઝા થયા, બાલપણને ગયા, નરપતિ નં પ્રીછે પ્રીત જુની,
દુરબલ રક હું, ભિક્ષુક બાપડો, નવ લહું ચોકશી ખોટી ચુની સાભળો

* નરસિંહ મેહેતાના ચરિત્ર માટે 'નરસિંહ મેહેતા કૃત કાવ્ય-સંગ્રહ' જુઓ

ઉચ્ચેન અકુર, ઓઢવ છે લહા, બળિભદ્ર ને અનિરુદ્ધ પાસે,
કાટી ભેદા જ્યહા, ઉભો ગહીશ કયા ? કાણુ આવી મહારો હાથસહારો' સાહગો
જડિન રત્નો મણિ, કાંતિ ભાસે ધણી, તિમિર નાવે તેની જ્યેત પામે,
લા કેમ બોલી શકુ, વેણુ વદતો થકુ, ધમણુ ધમતો રહુ શ્વાસોશ્વાસે સાહજો.
મૌન બેસી રહો, સુખદુ ખ સહિ સહો, ભોગવો કર્મ જે ભાગ્ય ચોટયુ,
દુરિજન લોક તે, છોને લવતા રહે, નરસૈના સ્નામીનુ ગિરદ મોટુ સાહજો

પદ ૩ બુ

સ્વામિ સાચુ કહ્યું, બોલવુ નવ રહ્યું, કથના વચન તે વેદવાણી,
ભવતણુ નાવ તે, ભક્તિ ભૂધરતણી, તેહ હુ પ્રીછતુ સ્નેહ આણી સ્વામિ
નયિ હરિ વેગળા, ભક્તિ ભાવે મળ્યા, રાય ને રક જ્યાં એક ઘાટે,
લખપતી કોટિધ્વજ, મન નાણે રતી, શક સરિખા સાહા નહિરે સાહે સ્વામિ.
બ્રહ્મણ્યદેવ, દયાળ શ્રીકૃષ્ણજી, નિશ્ચ જન જાણિને સૂંધ લેશે,
પ્રીતની રીત તે, જાય નહિ વીસરી, બાળલીલાતણા ચરિત્ર કહેરો સ્વામિ
નયિ કાઈ ઓઢવા, ભેટ લઈ જવા, કેમ કરી જાણશે કૃષ્ણ કામી,
દત્ત નયિ આપણુ વદન લગમણુ, નિરખતા લાગે નરસૈનો સ્વામી સ્વામિ

પદ ૪ થુ

વિનતિ વળી કહ્યું, ભેટ લાવી દઉ, પોતિયે તાદુલ માઠ બાધો,
જાણશે થોડે ધણુ, ભાવ ભોજનતણુ, ધન્ય કૃષ્ણસુ સ્નેહ સંધિ વિનાત
લિલડિના બોર તે, ભાવે આરોગિયા, જૃઙુ અન્ન આહિરનુ લીધુ, વિનતિ.
ભક્ત નિદ્દરની, ભાજી ભાવે જમ્યા, ભૂપનુ નોતર પાછુ છીધુ વિનતિ.
પેરે પેરે પાંડવ, કષ્ટ નિવારિયાં, ભક્ત કારણુ કર્ષ દુષ્ટ તાર્યાં,
ભાંચ ને નીચનુ, એને છે પારખુ, પતિત અધર્મિ કર્ષ કાટી તાર્યાં વિનતિ.
ભક્તિવશ વિઠ્ઠલો, રુત સાથે મળ્યો, સમોવડને નવ ચૂકે ટાણે,
સત સમરે લહા, આવી ઉભો રહે, ભક્તના મનતણો ભાવ જાણે વિનતિ
જાણો વેગે કરી, નિરખો મુક્તિપુરી, ધન્ય ધન્ય તારણી સ્નેહ ન્યાણો,
નરસૈના નાથને, નિરખો નિશ્ચય કરી, કામનિયે કથને બાહે ઝાલ્યો વિનતિ

પદ ૫ મુ

ચાલિયો વાટમા, જ્ઞાનન' ઘાટમા, મિત્ર મોહનજી નામ લેતો,
ધન્ય એ નાર અવતાર' રક્ષણ કર્યો, કૃષ્ણ હે કૃષ્ણ મુખ એમ કહેતો ચાલિયો.
માગવુ મૃત્યુ પ્રમાણુ છે ગ્રાણિને, લોભ કીધે લાહા પ્રીત તૂટે,
કહ્યું મેં અબલા, સૂખે બેસી રહો, માગતાં તો બધા મર્મ છૂટે ચાલિયો.

માગિયુ મે નથી, શુ મુખે કહુ કથી, ભોગવુ કર્મ જે ભાગ્ય લાગ્યો,
 શ્રીપતિનાથે મને રક સરજવિયો, એમ કરતો દ્વિજ દ્વાર આગ્યો ચાલિયો
 આવી જામો રહ્યો, કહ ગદગદ થયો, ઢોટી સૂરજ શશિ જ્યોત ભાસે,
 ઉર દયા આણિને, હરિજન જાણિને, પોણિયે જઈ કહ્યું કૃષ્ણ પાસે, ચાલિયો,
 મદિરે તેડિયા, ચાલીને ભેટિયા, ત્રિવિધિના તાપ તે સર્વ નાઠા,
 હેમસિંહાસને, લેધ બેસારિયા, તાણતાં વિપ્રનાં વજ્ર ફાટા, ચાલિયો
 તેલ કૂલેલ મર્દન કરાવિયા, શુદ્ધ ઉણ્ણોદકે સ્નાન કીધુ,
 કનકની પાવડી, ચરણ આગળ ધરી, કૃષ્ણે ચરણોદકે શીષ લીધુ ચાલિયો.
 પુનિત પીતામ્બર, પહેરવા આપિયુ, કનક થાળે પકાન દીધા,
 ભાવતા ભોજન કૃષ્ણ હાથે કર્યા, લીધુ આચમન ને કાજ સિધ્યા ચાલિયો
 કૃષ્ણે પલગપર, પોતે પધરાવિયા, દધિસુતા વીઝણે વાયુ ભરતા,
 સત્યભામાદિક, નારી નિરખી રહી, નરસેનો નાથ પદસેવ કરતા ચાલિયો

પદ ૬ કું

ભાગ્ય જે જે બાઈ, કૃપણ બિશ્વકતણુ, રુદ્રમિણી આદિ સૌ નારી બોલે,
 હજકર જેગ્ય તે, ભોગ પહોંચડિયા, અજ અનરીપથી અધિક તોલે ભા
 આ કૃપણરૂપ તે, પ્રગટિયુ કયા થકી, વજ્ર મેલા દિસે કર્મ ફૂટ્યો,
 ત્રિગુણને દુર્લભ, સેજ રમાતણી, વશ કરી નાથને પાપ છૂટ્યો. ભા
 અગ અતિ કમકમે, ધમણ મોઢે ધમે, ઉધગસે ને વળી નાક લૂતો,
 જે જે કૌતક હરી, દેહ દશા ફરી, કૃપણ તે કૃષ્ણને સગ સૂતો ભા
 પહોડીને ઉઠિયા, સ્નાને બેસારિયા, વદન પખાળવા નીર દીધુ,
 કનક ઝારી ભરી, શીત જળ આપિયુ, કનક કટોરે તે પાણી પીધુ ભા
 શ્રીમુખે બાલિયા, કહોને બાધવ તમા, બ્રહ્મચારી કે ગૃહધર્મ કીધો ?
 કુશળ છે બાલગોપાલ સહુ તમતણાં, ભાગ્ય મોટું મને ચિત્ત લીધો ભા
 ગૃહસ્થના ધર્મમા, હુય વળગી રહ્યો, હુને મારી બધી ગત્ય ભૂલ્યો,
 મિત્ર સુદામાની, શુદ્ધિ લીધી નહી, કામિની કેફમા હુ જ રૂલ્યો ભા
 સાદીપનિ ગોરને, ઘેગ આપણુ બહુના, ધન્ય ધન્ય દિવસ તે સફળ કંઠાવ્યો,
 એક રેણી રહ્યા, વન નિષે આપણે, સર્પણુ ભાગતા મેન આગ્યો ભા
 અન્ન લીધા વિના, ભૂખના બેશી રહ્યા, ગોરાણીએ આપણી પીઠ જાણી,
 વિસરી ગયુ છે કે, વીર તને સાબર, સાદીપ ગોરની અચળ વાણી ભા
 ભાભીએ ભેટ જે, મોકલી મુજ બણી, ભાવશુ ભાઈ તે લાગે માઠી,
 સંકાયાતો ગાઠડી, વિપ્ર આધો ધર, નરસેના સ્નામીએ નજરે દીડી ભા.

પદ ૭ મુ

છપ્પન ભોગ જ્યાં, કવણુ તાઢલ ત્યા, આપતા ઉર સકાય આવે,
 જે રે જોષ્યે તે, આવી ભગે કૃષ્ણને, તાઢલ ભેટ તે તુચ્છ કાવે છ
 (પણ) ધાર્ધ લીધા હરી, મૂઠી તાઢલ ભરી, પ્રેમે આરોગિયા તૃપ્તિ પામી,
 ધંદ્ર કુબેરથી, અધિક વૈભવ કર્યો, રુઝમિણી કર ગ્રહો શીષ નામી છ
 એક રહ્યા અમો, એક ખીબ તમો, ભક્તને અઢળક દાન કરતા,
 પ્રેમદાએ પ્રેમના, વચન એવા કહ્યા, હાથ સહાયો ત્રીજી મૂઠી ભરતા. છ
 વનિતા વચન તે, વિપ્ર સમજ્યો નહોં, ચાલવા ધર ભણી શીખ માગી,
 નરસૈને નાથે દુર્ભણપણુ ટાળિયુ, ભૂખનાં દુખની બીડ ભાગી છ

પદ ૮ મુ

વિપ્ર આદ્યા વળી, કૃષ્ણ સાથે મળી, ચિત્તમાં શોચી વિચાર કરતો,
 આપ્યુ તે કાર્ધ નહી, ત્રિઠ જાણી નહી, તે તણો શોચ હૃદયે જ ધરતો વિપ્ર
 અષ્ટ મહાસિદ્ધિ તણી, રિદ્ધિ નવનિષિતણી, સપતિમા રહ્યો ભાગ્ય માણી,
 કામિની કથને હુ, દારિકા આવિયો, અમતણી ત્રીઠ તે નવ જાણી વિપ્ર
 બાલ ગોપાલ જે, વાટ ભેતા હશે, તેહને જોઈ અમો શુચ કહેશુ ?
 મિત્ર મોહનતણુ, હેત જ્યારે પૂછશે, કામનીને ઉત્તર કેમ દેશુ ? વિપ્ર.
 એમ ચિતા કરે, નેત્રથી નિર ઝરે, કર્મની વાત મનમાંહિ ધારી,
 નરસૈનો નાથ તે, અતિ ધણો લોભિયો, ખીતાબરી પણ લીધી ઉતારી વિપ્ર

પદ ૯ મુ

ધન્ય તુ ધન્ય તુ, રાય રણુછોડજી, દીન જાણી મને માન દીધુ,
 નહિ મુજ ભેગ તે, ભોગ પહોંચાડિયા, અજ અખરીપથી અધિક કીધુ ધન્ય.
 કનકને આસને, મુજને બેસારિયો, રુઝમિણી કૃષ્ણનો હાથ સહાતા,
 હેત કરિ કરિ હરિ ચરણુ તળાંસિયા, ખટ રસ ભોજન ખાતે ખાતા ધન્ય
 બાલપણાતણો, રનેહ નવ વિસરીયો, મિત્ર મોહનતણી પ્રીત સાચી,
 હેતથી હળી મળી, માન દીધુ મને, રક બેસાડિયો કનક માચી ધન્ય
 ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણજી, સત સેવા કરી, ધ્યાન ધરતો હું નિજ દાર આવ્યો,
 રતનજડિત મણિ, ભવન શોભા ધણી, દેવ શુ દારિકા આહિ લાગ્યો ધન્ય
 કનકની ભૂમિ ને રતનના થાભલા, અર્કની જ્યોત ઉઘોત દીસે,
 ખાન ને પાન વિહાર સ્થાનક ધણા, કામિની નિરખતાં કામ હીસે. ધન્ય
 સમ નવ વરસની, દીઠી ત્યા સુદરી, નારી નવજોખના બહુ રૂપાળી,
 સોલ શણુગાર તે, અગ સુદર ધર્યા, દેવ વિમાનથી રહ્યા નિહાળી. ધન્ય.

સહસ્ર દાસી મળી, દીશે વોટી વળી, કામિની કથની પાસ આત્રી,
સ્વામી રે સ્વમી હું, દાસી છુ તમતણી, આલો મદિર વિષે પ્રેમ લાવી ધન્ય
ગોમતી સ્નાન કરિ, કૃષ્ણનું નિરખિયા, પુણ્ય પ્રકટ થયું પાપ નાકુ,
તેથકી સમૃદ્ધિ આ, સકલ તે સાપડી, મટી ગયુ આપણુ ભાગ્ય માફુ ધન્ય
કૃષ્ણ કહેતા તે નિજ ધામ પધારિયા, નવલ જોબન થયા નર ને નારી,
વિનતિ બિચારતા, રજનિ વીતી ગઈ, નરસૈના સ્વામીની પ્રીતિ ભારી ધન્ય

શૃંગાર

પદ ૧ લુ-રાગ પ્રભાત

કોણુ પુન્યે કરી, નાર હુ અવતરી, શ્રીહરિ દીન થઈ માન માગે,
અમર અવિગતિ કહે, અકલ કેા નવ લહે, તે કમલાવર કંઠ લાગે કોણુ ૧
યજ યાગે યજ, યોગ ધ્યાને ધરી, અહુ વ્રત આદરી દેહ કષ્ટે,
તોય તે શ્રીહરિ, સ્વપ્ને ન પેખીએ, તે હરિ નિરખીએ પ્રેમદષ્ટે કોણુ ૨
શેષ સુખાસન, શેષ સોહે સદા, ભુવન જસૂ વૈકુઠ કલાવે,
તેપે અધિક જે, સદીર માહરુ, પ્રેમે પીતાબરો પલગ આવે કોણુ ૩
ભક્તવત્સલતાણુ મિરદ પોતે વહે, વેદ પુરાણુ એમ શાસ્ત્ર વાણી,
નરસિંહાચો સ્વામી બલેરે મળિયો, કીધી કૃપા મુને દીન જણી કોણુ ૪

પદ ૨ જુ-રાગ પ્રભાત

સારમા સાર અવતાર અખળાતણો, જે બળે બળિભદ્ર વીર રીઝે,
પુરુષપુરુષાતન, શુ કરુ હે સખી, જેથી નહિ માહરુ કાજ સીજે સાર
મુક્તિ પર્યન્ત તો પ્રાપ્તિ છે પુરુષને, સસ જે સેવકલાવ રાખે,
રસભરયુ રુસણુ, નાથ નોહરા કરે, તે નહીં નારી અવતાર પાળે સાર
ધન્દ આદિક અજ ધંશ ને મહામુનિ, ગોપિકા ચરણરજ વેદ વદે,
ગોપીથી આપનું, અધમપણુ લેખવે, નરપણુ નવ રૂએ આપ નદે સાર
વેદ વેદાંત ઉપનિષદો ખટ મળી, જે મથીને રસ પ્રગટ કીધા,
તે રસ ભાગ્યનિધિ ભામની ભોગવે, અહોનિશ્ચ અનુભવ સમ લીધા સાર
સ્વપ્ન સાચુ કરે, ચિરિધર શ્યામજો, પ્રણમુ હુ પ્રાણુપતિ પાણુ જોડી,
પથનું જેમ પથુ, પુઠળ વળગ્યુ કરે, નરસૈયા નાથજી નાથ તોડી સાર

પદ ૩ જુ-રાગ પ્રભાત

સફળરજની હવી, આજની અભિનવી, પલગ એસાડી વાહાલે હાસ્ય કીધું,
કર દર્પણુ ધરી વદન અવિલોકવા, પ્રેમનુ ચુખન ગાલે દીધું. સફળ ૧
કુસુમયા ટોડર, કંઠ ભૂષણુ ધરી, ભૂજ બીડી, ભુધરે હંદયા સાથે,
સુરત સમામથુ હું, એને જર્ઝભડી, જીત્યો મદુનાથ દ્વય ખાહુ બાથે સફળ ૨
મદનના સૈન્યશુ માન માગ્યુ ધણુ, જીલ્લ જીત્યુ રણ હાથ આગ્યુ,
ચૌદ ભુવનતણો નાથ મેં વશ કર્યો, અખિત જીસાતણુ ખિરદ કહાવ્યુ સફળ ૩
જેમ ગજયુવતિ માતંગ મહગલીતા, મુદરી સેજ હરિસિંહ આગ્યો,
નરસિંહાયા સ્વામી સુભટ સુરાસુર, કેસરી કાન સાહી નચાગ્યો સફળ ૪

પદ ૪ થુ-રાગ પ્રભાત

હજી ન ધરાયો રગ તે રમતા, ચાર પોહાર નીશા નિકર નિમગતા—ટેક
અધર સુધારસ પીજી પીજી પીધિરે, કેસરી કામને મેં પુઠડી ન દીધીરે હજી
પીન પયોધર પાખર કીવીરે, સુરતસગ્રામે હું વઢતી ન બીધીરે હજી ૧
નખ શીખા લગે તાકી તાકી મૂકીરે, કેસરી કામથુ વઢતી ન ચૂકીરે હજી
હિલો દિવાકર રજની વીતીરે, નરસિંહાયા સ્વામી સગમ જીતીરે હજી ૨

પદ ૫, મુ-રાગ પ્રભાત

નીત નીત લાછવર લક્ષણુ રુડા, મોટેરા થઇએ રે લમ બોલીએ ફડા.
માત યશોદા જાણેરે માહારો પુત્ર લાડકા, વાહાલાજીએ ઠામઠામ મંજા ધરસૂત્ર નીત
જેહનુ બ્રહ્માદિક ધ્યાન ધરે સુર મુનિ ગાયે, દબે પડી નારય વિના રમી ન જાયે
શીખ દેતા દુલશો મા સામળા કાહાન, નરસિંહાએ એ નાત્યને દીધુ સનમાન નીત

પદ ૬ હુ-રાગ પ્રભાત

વાહાલાજી તમેરે નહાનડીઆ, અમેરે નહાનડલાં, સરખે સરખી જોડ મળી,
પેહેલું આલિગન દો મારા વાહાલા, પછે અમો દષ્ઠયુ લળીઅલળી વા ૧
સુદરીયાઓ સ્વભાવ છે એવો, પીયુને મળવા હિડે ધણુ,
આલિગન એણીપેર દો મહારા વાહાલા, રખે હમ દેખે હક જણુ વા ૨
તમે નહાના હું હજી નહાની, નણુદી આધાં પાછા ફરે,
સાસુને ઘેર એ લાડકડીરે, તે અમ વારી કેમ વરે વા ૩
શું કરે સાસુ શું કરે નણુદી, જેહના હંદેમા તુ રે વસ્યો,
નરસિંહાયા સ્વામી મુજશુ રમતા, સસારમા તેને લય કર્યો વા ૪

પદ ૭ મુ-રાગ પ્રભાત

પાછલી રાતના, પધારિયા નાથજી, ધૂમતે લોચને અગ ડોલે,
બેહુ પાસા સુદરી, બાહે કંઠે ધરી, શોભિત બવન કો નહીરે તોલે પા ૧
હુરે સન્મુખ હુધ, રીસ મનની ગઈ, ઉભી રહી ચકિત ગતિ પ્રેમ નિરખુ,
પ્રભુને રસભરી, સુખદાજ શર્વરી, નાર સૌભાગ્યતા બેઠરે હરખુ પા ૨
ચોકતણા ચાર, અરણ્ય મુક્તિ ધરી, પ્રભુને પધરાવિયા પલગ પીઠે,
ભોગ સ્નેહગથી અધિક સુખ ભોગવ્યુ, એરે મુરત એણીપેર દોઢે પા ૩
બણે નરસિંહયો નિત નેહ તે નવનવા, જાહરે એવિદ ગુણની સમાધી,
શુ જાણે અહા સુર રનેહની વારતા, ભર્યા અધિકારની આધિવ્યાધિ પા ૪

પદ ૮ મુ-રાગ પ્રભાત

પલગ પૈયા થડે કુસુમમાળાવડે, બેહુ કર બાધ્યો લાજ લોપી,
માહરે મદિરથકિ કુણુ મૂકાવશે, શુ કરશે સહુ શોક્ય કોપી પ ૧
તુ વનમાળી કાહાવે, હુ કુસુમ વનવેલડી, નીર નિત સીંચતો કા અરોપી,
ભમર જાએ પુલ, પુલ મકરંદ વશ, કમળમા હેત ન રહોરે રોપી પ ૨
પ્રીતનો કરનાર પ્રેમના પાત્રશુ, તન મન પ્રાણુ ત્યાં મેલે સોંપી,
જણે નરસિંહયો, જિમ રીસ ઉતરે, લમ તુ શિખ શાણી દેરે ગોપી પ ૩

પદ ૯ મુ-રાગ પ્રભાત

સાબળો કામિની, કૃષ્ણ કાયર કહે, તાહરા મદિરથકો નહીરે જાઉં,
અવર કો નાર, નહીં તૂજ સારખી, જેહને ફૂલે કરી હુ બધાઉં સા ૧
તુ વનવેલડી, હુ વનમાળી, સીંચવે સમર્થ દ્રષ્ટિ કરુ,
તુજ પાસ લે રાખુ શીતળ પાણિ ધરી, પ્રેમની વાડ કરુ સા ૨
સાબળો સુદરી એમ કહે શ્રીહરિ, જેની ફૂલમાળા કરી હુ રે બાધ્યો,
ચોદ ભુવનતણા બધન છોડવુ, મેં જાણ્યુ તેં મોહની મત્ર સાધ્યો સા ૩
માન તું માનની, માન માગી કહુ, નહીં તજુ મદિર કોલ દીધો,
નરસિંહયાયો સ્વામી, સર્વેરસ લલો, સુરતસઆમ આધીન કીધો સા ૪

પદ ૧૦ મુ-રાગ પ્રભાત

મેહેલ પીતાબરા, અબર માહરુ, સુરજ ઉગ્યો મુઠ ક્યમ રહીએ,
અમ ધર સાસુ નણદ જૂઠી વસે, કથ પૂછે ત્યારે શૂરે કહીએ મે ૧
સાવજ શબ્દ કરે અતિ સુદર, દીપક તેજ તો ક્ષીણુ થાએ,
કંઠથી કુસુમનો હાર કરમાયો, બાહેર રાગ પચમ ગાયે મે ૨

નરસિંહ મહેતો

તુ તારે મદિરે, પ્રેમશુ પોઢીઓ, મહારે મદિર દૂર જાવું
 લોકની લાજ, લોપીરે લક્ષ્મીવર, હુ રે વળતી હવે નહીં રે આવું મે ૩
 ધેન દોહવી ઘેર રે, વાછરુ વલવલે, મહીરે વલોવવું આજ માહરે,
 કંઠથી બાહર કાઢિ કમલાપતિ, કાલ આવે હવે કુણુ તારે મે ૪
 સુરતસગ્રામની, શાંતિજ હુઈ, રહી રે ઉજાગરી, શીશ નામી,
 નરસિંહાચો સ્વામી સુખસાગર પોઢિયો, વિરહની વેદના ત્યારે વામી મે ૫

પદ ૧૧ મુ

અમશુ કપટતણી વાતજ છાડ, મારે ઘેર આવો તો,
 કાઠ ઉફાડ મ માડ, મારે ઘેર આવો તો
 જુઠાં જુઠાં મ બોલીશ, જાણુ તારી વાત,
 નીશા વશી રમી નાહાશી, આવ્યો છે પ્રભાત
 અગચેહેન તારે દીસે છે ધણુ, જોઈને વિમાસી બોલ્ય ચતુરસુજણુ,
 ઘેર અવ્યો જૈન દીજે માન, નરસિંહાચો સ્વામી સુખનું નિધાન મારે

પદ ૧૨ મુ

સમીરે સાજના સોડમાં સુતા, નણુદલીએ સાદ કીધો રે,
 હડુ પ્રભાત પીયુ થયો ઘેલો, ઉધરેટો જઈ સૂતો રે સ ૧
 હરિનું પીતાબર સેજે રહ્યું રે, પાલટીને પટફલ ગયો,
 ક્યમ કરી વન જાઉરે મહી વેચવા, દુઝિજન લોકે બોલ કહ્યો રે સ ૨
 દીઠડે ડાઢ ગજે, અસતીઆ બહુ બજે, તો અલિમાન શુ કરીએ,
 નરસિંહાચો સ્વામી બલે મળિયો, ભવસાગર ઉતરીએ રે સ ૩

પદ ૧૩ મુ

ટળતો ટળતો હોડીશ મારે, આલિંગન દીધા વિના ક્યમ સરે રે,
 આગે અમ ઘર નણુદલ જુડી, ઉડીને અદેખી હરે રે ટળતો ૧
 સાસુ સસરો માત પીતા રે, જે બોલે તે સહીએ રે,
 પૂર્વે એશુ અનુભવ છે રે, તો મૂકી ક્યમ જમએ રે ટળતો ૨
 એ રસ જાણે જવદસી રે જોગી, કે વળી મુનિવર જાણે રે,
 શુક સનકાદિક નારદ જાણે, જેને વેદ વખાણે રે ટળતો ૩
 એ રસ જાણે ધનનીરે નારી, કે જથદેવે પીધો રે,
 ઉગરતો રસ ઢળો હૂતો, નરસિંહીએ ઝોટીને લીધો રે ટળતો. ૪

પદ ૧૪ મુ

કેસર બીના કહાનજી, કસુમે બીની નાર,
લોચન બીના લાવયુ, હિલા નદદાર. કે ૧
એમા સુદર કેને કહીએ, વનિતા ને શ્રીજનાથ,
પરખી પરખી ધરો તમે, માણકડા ઘેહુ હાથ કે. ૨
વેગે કુળે પધારીયા, તો લયકે ચર્ષ ઝગઝોળ,
નરસિંહાચો સ્વામીભલે મળિયો, રંગતણાખહુરાળ કે ૩

પદ ૧૫ મુ—રાગ રામઝી

મોહુરે લટકે, મારુ મન મોહુરે લટકે
ગાતર ભગ કીધા ગિરધારી, જેમઝે માર્યો ઝટકે, મારુ મન ૧
વેણુ વળડી વહાલે મારે વનમા, રંગતણે કટકે, મારુ મન ૨
મન મારુ મોળીડેરે અટકયુ, પેલે પીતાબર પટકે, મારુ મન ૩
નરસંપત્યા સ્વામીની સગે રમતા, રસ વાધ્યો ચટકે, મારુ મન ૪

પદ ૧૬ મુ—રાગ રામઝી

કામણુગારોરે, કહાના તુ તો કામણુગારોરે
મને કાર્ષ કામણુ કીધારે, મારા ચિત્ત હરિને લીધા, કહાના ૧
મારી સાસુડી સતાપેરે, પેલી નણુદી ઝાળખા આપે, કહાના ૨
મને ભોળનીયા નવ ભાવેરે, મને નિદ્રા તે કપપેરે આવે, કહાના ૩
મને પગની ભરાવી આટીરે, મને મુખના તબોળે છાટી, કહાના ૪
હુ તો પૂરણુપદને પામીરે, મને મળ્યો નરસૈંયાચો સ્વામી, કહાના. ૫

પદ ૧૭ મુ—રાગ રામઝી

કુકુમને પગલે પધારો, રાજ કુમકુમને પગલે
મસમસતા મોહનજી પધાર્યો, ડગમગતે ડગલે, પધારો ૧
મસ્તક પાધ પિતાબર સોહિયે, લીલા અબર રગ લે, પધારો ૨
મુખ ઉપર શ્રમજળનારે મોતી, જોતા મન હરી લે, પધારો. ૩
સાકર કરા કરા પજા છે, આગણિયે સધળે, પધારો ૪
દૂધડે મેહ વુઠ્યો નરસૈંયાને, રસ વાધ્યો ઢમલે, પધારો ૫

પદ ૧૮ મુ

તારા દલડાની વાતો મેં જાણીરે, ગીરધર દાણીરે,
આણી શેઠીએ લુખો ને કુખો, પેલી દેખે છે સૈયર સમાણીરે ગીરધર. ૧
સૌ સખીઓમા વહાલા સરખુરે જાણી, ના ગણે દુઃખ કે પાણીરે,
છેલપણ મૂકી ઘોને છખીલા, અમે કહીશું નદાજની રાણીરે ગીરધર ૨
વૃદાવનને મારગ જતા, મારી નવરગ સુદી તાણીરે,
નરસૈયાયા સ્વામી સગે રમતા, મારી અતર પ્રીત લપટાણીરે ગીરધર ૩

પદ ૧૯ મુ

મને રોકે છે કાનવર દાણીરે, નહિ જાઉં જમના પાણીરે,
એકવાર જમના પાણીરે ગયાતા વહાલા, મારી સાથે સૈયર સમાણીરે. મને ૧
વૃદાવનને મારગ જતા, મારી નવરગ સુદી તાણીરે,
જેરે પાણી મોકલવારે હોય તો, સાથે મોકલો સૈયર સમાણીરે. મને ૨
મરકલડે મારા મન હરી લીધા, હું તો લાલચમા લપટાણીરે,
નરસૈયાયા સ્વામીની સગે રમનાં, હું તો મોહનસગમા માણીરે મને ૩

પદ ૨૦ મુ

મારુ વૃદાવન છે રુકુરે, વેકું નહિ આવુ,
નહીં આવુ નદાજના લાલ, નહીં આવુ —ટેક
બેશીને રહેવું ને ટગટગ જેવું, નહીં ખાવું નહીં પીવું વૈકું નહિ ૧
પ્રેમાન મોકલો તો મોકલો વેહેલું, હું આવીશ સૌના પેહેલું વૈકું નહિ ૨
બ્રહ્માના લોક તો છે અતિ કૂડા, વાસી વ્રજના રૂડારે વૈકું નહિ ૩
જે વિગે બે પોળીયા હતા, તેને તત્ક્ષણ મેલ્યા કહાડીરે વૈકું નહિ ૪
નરસૈયાઓ સ્વામી અતરજમી, તમે સામજોને સારગપાણીરે વૈકું નહિ ૫

પદ ૨૧ મુ—રાગ કેદારો

તુ મારે ચાદલીએ ચોંટ્યો, રાજ સારા મુરતમા શ્રામણિયો,
ક્ષણ એક વહાલા અળગા ન થાઓ, પ્રાણજીવન વર પાતણિયો તુ મારે ૧
ખડકીએ જેઉં ત્યારે અડકીને ઉભો, બારીએ જેઉં ત્યારે બેઠારે,
શેરીએ જેઉં ત્યારે સન્મુખ આવે, વહાલો અમૃતપેં અતિ મીઠારે તુ મારે ૨
જમતા જેઉં ત્યારે જોડે બેઠો, સૂતા જેઉં ત્યારે સેજડીએરે,
વૃદાવનને મારગ જતા, આવીને વળઓ બેલડીએરે તુ મારે ૩
પ્રીત કરે તેની કડ ન મેલે, રસ આપે અતિ રસિયોરે,
નરસૈયાઓ સ્વામી બહે મળાઓ, મારા હૃદય કમળમા વસિયોરે તુ મારે ૪

પદ ૨૨ મુ

ખમખમરે ચાહલા મ કરીશ વહાણુલુ, મારા પ્રાણુજીવન ઘેર આવ્યારે,
 પૂરવ જનમની પ્રીત જે હૂતી, પુરષોત્તમ પધાર્યારે ખમખમરે ૧
 પેલા ભવનો વાવમીઓરે, ચૌદ જીવનનો સ્વામીરે,
 જનમ કાટી કાટી તપ કીધા, ત્યારે વિકૃલવર પામીરે ખમખમરે ૨
 બપૈયા પિયુ પિયુ કરેરે, કાયલ મધૂરે વાસેરે,
 હુ તને વારુ કુકલડારે, રખે વહાણુલુ પ્રકાશેરે ખમખમરે ૩
 ચદ્ર વિટયો જેમ ચાંદરણીએ, તરવર વિટયો વેલીરે,
 ગોવિંદ વિટયો ગોવાલણીએ, હસાગવની હેલીરે ખમખમરે ૪
 સાહર સોહીએ લેહેરે લેહેરે, જેસી લેહેર તુરગરે,
 નરસૈયાઓ સ્વામી બલે મળીયો, ગોપીવર ગોવિંદરે ખમખમરે ૫

પથીડા. પદ ૨૩ મુ-રાગ રામકૃષ્ણી

પથડો નિહાળતીરે, જેતી પીતાબર પગલા,
 મદનરસ ઘેલડીરે, ભરતી લડસડતાં ડગલા પથડો ૧
 ચતુરા ચાલતીરે, જાણે વન ત્રાડી હરણી,
 શુદ્ધ બુદ્ધ વીસરીરે, વહાલા તે તારી કરણી પથડો ૨
 શામા શામનેરે, હીડે મારગડે જેતી,
 નેણે નીર ઝરેરે, ચતુરા ચીરવડે લહોતી પથડો ૩
 શામા સઉ મળીરે, કીધા એક વિચાર,
 ચાલો સખી ત્યા જઈએરે, જ્યા રમતા નદકુમાર પથડો ૪
 ચાલ્યા ચાલ્યા ત્યા ગયારે, આવ્યા જમુનાજીને તીર,
 આ આંહી હરી બેસતારે, જમના કરમલડો ખીર પથડો ૫
 આ આંહી વહાતા વાસળીરે, ગોપી સહુકો ગાતા ગીત,
 તે કેમ વિસરેરે, વહાલા પૂરવ જનમની પ્રીત પથડો ૬
 પુછીયુ દુમનેરે, કયાઈ મારા નાથ તણો ઉપદેશ,
 અમ તજી ગયોરે, ધૂરત ધામળીઆળો વેશ પથડો ૭
 જતને જાળવ્યુરે, જેખન બુદ્ધર ભેટ કરેશ,
 જે હરી નહીં મળેરે, મહારા પાપી પ્રાણુ તજેશ પથડો ૮
 આણે આણે મારગડેરે, આવ્યા લખચૌરાશી વાર,
 મનખા દેહ બલોરે, જેણે પાખ્યા નદકુમાર પથડો ૯

સરોવર પુછ્યુરે, કયાઈ નટ નાગર કેરી ભાળ,
નરસૈયાયા સ્વામિ મળ્યોરે, દીનોનાથ દયાળ પથડો ૧૦

પદ ૨૪ મુ-રાગ સોહણી

મીઠડા બોલા નાથરે, આવો મારા મીઠડા બોલા નાથરે,
એક ધડી એકતિ આવો તો, કહુ મારા મનડા કેરી વાતરે આવો ૧
આજ આનંદ મારે અતિ ધણો, વહાલે પ્રેમે સહાયો મારો હાથરે,
તરીયા તોરણુ મારે દારે બધાતુ, મગળ ગવરાતુ સારી રાતરે આવો ૨
વદા તે વનની ડુબગલનમા, સહુ સખીઓની સાથરે,
નરસયાયા સ્વામી સગે રમતા, હવે તો હવે પ્રભાતરે આવો ૩

પદ ૨૫ મુ-રાગ પંચમ પ્રભાત

નગોરે જશોદાના જીવન, વાહાણેલા વાયા,
તમારે ઓશીકે મારા, ચીર ચપાયા નજો ટેક ૧
પાસુરે મરડો તો વહાલા, ચીર લેઉંરે તાણી,
સરખી સમાણી સૈયરો સાથે, જીવુ છે પાણી નજો ૨
પખીડાં બોલેરે વહાલા રજની રહી થોડી,
સેજલડીથી ઉઠો વહાલા, આળસડા મોડી નજો ૩
સાદડી *પાડુ તો વહાલા, લોકડીઆ નજો,
અગોઠો મરડુ તો પગના, ધૂધરા ગાળે નજો ૪
સાસુડી નજોરે વેરણુ, નણુદી નજો,
ઓ પેલી પાડોસણુને ઘેર, વલોણુ વાગે નજો ૫
જેને જેવો ભાવ હોય તેને, તેવુ થાએ,
નરસધયાયા સ્વામી વિના રખે, વહાણુલુ વાએ નજો ૬

પદ ૨૬ મુ

જશોદાના જીવન બિભા, જમનાને તીરે,
મોરલી વળડે મોહન, મધૂરી ધીર જશોદાના-ટેક ૧
પીતાબરની પક્ષવટ વાળી, ઉપર લેહેકે માળા
કાનખીચ કુડળ લળકે, દીસે રુપાળા જશોદાના ૨
પરભાતે ઉઠીને ગોપી, ગૌને હેરાવે,
ઓ કાનુડા ! ઓ કાનુડા ! કહીને બોલાવે જશોદાના ૩

આજ તો અમારી ઘેને દૂધ થોડેરા દીધાં,	જશોદાના	૪
રખેરે શ્રામળિયે વહાલે, દોહીને પીધાં		
સાબળરે સલૂણી શ્યામા, વાતલડી મારી,	જશોદાના	૫
તુજ સરખી સલહણી છે, ગાવલડી તારી.		
એવાં એવાં વચન સુણી, ગોપી આનંદ પાપી,	જશોદાના	૬
ભક્તવત્સલ બ્રૂધરજી મળ્યા, મેહેતા નરસૈના સ્વામી		

પદ ૨૭ મુ

ભોળીરે ભરવાડણુ હરિને, વેચવા ચાલી,	ભોળીરે-ટેક	૧
સોળ સહસ્ર ગોપીનો વહાલો, મટુકીમા ધાલી		
અનાથના નાથને વેચે, આહીરની નારી,	ભોળીરે	૨
શેરીએ શેરીએ સાદ પાડે, હ્યો કાઠ મોરારી		
મટુકી ઉતારી માંહે મોરલી વાગી,	ભોળીરે	૩
વજનારીને સેજે જોતાં, મૂરજા લાગી		
અહાદિક ઇદ્રાદિક સરખા, કૌતક એ પેએ,	ભોળીરે	૪
ઔદ લોકના નાથને કાઠ, મટુકીમાં દેએ.		
ગોવાલણીના ભાગ્યે પ્રગટ્યા, અતરજખી,	ભોળીરે	૫
દાસલડાને લાડ લડાવે, નરસૈયાઓ સ્વામી		

પદ ૨૮ મુ

વાહાલાને જોતાયે મહારી, જૂખલડી ભાગી,	વહાલાને-ટેક	૧
ધરમાં રહીને થુ કરુ મહારી, આખડલી લાગી		
શ્રામળી સુરતે મન, મોહીને લીધુ,	વહાલાને	૨
કાષ્ઠક શ્રામળિયે વહાલે, કામણુ કીધુ		
સસારીનુ સુખ હુ તો, તજીને ઘેડી,	વહાલાને	૩
મધુરી મૂરતી મારે, પાંજરીએ પેડી		
સોનાની સાકળીએ મુને, બાધીરે તાણી,	વહાલાને	૪
મનડાની વાતોરે પેલે, મોહનિયે જાણી.		
તુજ મુજ વચ્ચે વહાલા, અતર નથી,	વહાલાને	૫
નરસૈયાયા સ્વામીની લોકે, કથની કથી.		

પદ ૨૯ મુ

આજનો માડવડો મારો, મોગરડો છાયો,	આજનો-ટેક	૧
રાધાજીને સગે વહાલો, રમવાને આયો		

ગોફળીએ ધુધરડી ધમકે, રેશમની દોરી, શામળીએ શામળો રંગે, રાધિકા ગોરી	આજનો	૨
હી દૂધ ને કરમલડો, માહી સાકર ઘોળી, માહારા વહાવાળ આરોગે, પીરસે ભમરબોળી	આજનો	૩
શોળે ને શણગાર સજ્યા સખી, ઓઢણુ સાડી, શ્રી વૃદ્ધાવનમા વિઠ્ઠલ સાથે, રમત માડી	આજનો	૪
અખડ હેવાતણુ મારે, એ વર રડો, નરસૈયાયા સ્વામીએ, મુજને પેહેરાવ્યો ચૂડો	આજનો	૫

પદ ૩૦ મું

મારેરે આગણિયે, કાણુ પયમ ગાયો, ધસમરયા આવીને વહાલે, પાલવડો રહાયો	મારેરે	૧
પીતાબર હાર ગળે, મૂગટ શોભતો, મદેરે ભયોરે પ્રભુ, માનની મોહતો	મારેરે	૨
વાસલડી વાઇને વહાલે, મોહ પમાડી, પ્રેમશુ પાતળિયે આવી વહાલે, હૃદિયાશુ ભીડી	મારેરે	૩
મદરિયામાં આવી વહાલે, માંજો વિહાર, ભણે નરસૈયો પામી, પુરણુ આધાર	મારેરે	૪

પદ ૩૧ મુ-રાગ કાલરે

હુ રગરાતી ને છુ મદમાતી, શામળિયા સગ હીચુરે, કોડ ભયો અતિ ડુવર નદનો, આનિગન દેધ સીચુરે	હુ રગરાતી	૧
હીંડોળે હિયે મારો વહાલો, હીચતા કેવિ કીજેરે, ધુમરડી ધુમાવે ગોકુલપતિ, લહાવો લડસડ લીજેરે	હુ રગરાતી	૨
અલ જમ્મએ અલવેશર સાથે, વિલસત જમના માનુરે, લેહેરી લેતા અગ સમાગમ, અધરપાન કીધુ છાનુરે	હુ રગરાતી	૩
હીંડોળે હુલારાવુ તમને, હેતે કરીને ગાઉરે, નરસૈયાયા સ્વામી સગે રમતા, કાનજીને કંઠે વિંટાઉરે	હુ રગરાતી	૪

પદ ૩૨ મુ

હીંડોળે હિયે મારો વહાલો, હિચતા ગ્ગ લાગ્યોરે, શામાને શામળિયા સાથે લાજતણો ભય લાગ્યોરે	હીંડોળે	૧
શામાને સોહાવે દપની, રસિયાશુ રસ વાધ્યોરે, લેહેરી લેતા અગસમાગમ, વીચતડો વર લાધ્યોરે	હીંડોળે	૨

દીનોનાથ હીંડાજે હિયે, ફૂલ્યો મદન મદમાતો રે,
નરસૈયાચો સ્વામી બલે મળિયો, માતુનીમાં રગરાતો રે હીંડાજે ૩

પદ ૩૩ મુ

ઓ દિસે સખી મેહૂલો આવે, નાંખ્યા મારા નાથ વિદેશીરે,
અનગ આહુડીએ ધનુષ્ય ચઢાવ્યું, અમે અખળાની પેર કેશીરે ઓ દિસે. ૧
ધન અતિ ગાળે ને વીજ ઝખૂકે, મેહૂલીએ ઝડ માડીરે,
નગણા નાથને શુ કહીએ મારી બેની, આણે અવસરે ગયો છાડીરે ઓ દિસે ૨
આગે દિન દોહેલડાની ગમ, દાદૂર મોર ખીવરાવેરે,
વિરહણિયો વાહે જેમ ચાત્રક, સૂતા સાલ જગ વેરે ઓ દિસે ૩
આણીપેરે જેણે હરિ ના બળ્યારે, તે નર પશુડા કહીએરે,
નરસૈયાચા સ્વામી વિના દહાડલા, દૈવને લેખે લહીએરે ઓ દિસે ૪

પદ ૩૪ મુ

મેહૂલો ગાળે ને માધવ નાચે, રુમઝુમ વાગે પાએ ધુવરડીરે,
તાલ પખાજ વળગે રે ગોપી, કૃષ્ણ વળગે વેણ વાસલડીરે મેહૂલો
પેહેરણુ ચરણા ને ચીર ચુદડી, આદણુ આછી લોમલડીરે,
દાદુર, મોર બપૈયા બોલે, મધુરીશી બોલે કાયલડીરે મેહૂલો.
ધન વસીવટ ધન જમનાતટ, ધન વૃન્દાવનમા અવતારેરે,
ધન નરસૈયાની જીભલડીને, જેણે ગાયો રાગ મહુવારે મેહુલો

પદ ૩૫ મુ-રાગ વસત

ગાળ કોઇને નવ દીજે મારા વહાલા, ગાળ કોઇને નવ દિજે,—ટેક
હુરે ગોરી ને તુરે શામળિયો, મારુ અગ કાળુ ધાય ગાળ.
મારા ધરમા પીંડારી માડે, નારગડે નખ લાગે,
અમ ઘેર નાવલીએરે ખતી, સાચો ઉત્તર માગે ગાળ.
અમ ઘેર નણુદી છે અદેખી, હેવા બેતી હીંડે,
નરસૈયાચા સ્વામી કહુ તુજને, સાસરિયે નહિ તેડે ગાળ

પદ ૩૬ મુ

હવે કેમ વસીયે શ્રી વૃન્દાવનમા, લૂટાલૂટ મડાણી,
નદતણો નાનડીઓ નરહૃદી, થઈ બેઠો છે દાણી હવે.
એકનુ ઢોળે ને એકનુ ફેરે, એકનુ મહિ માથેથી પાડે,
એકને તો વહાલો અણુધટ બોલે, એકને તો વહાડે. હવે.

એકને આપે ચીર પાટી, એકને આપે ચોળી,
એકને વહાલો ધણાજ મારે, એકને નાખે ઢોળી હવે.
સકળ સૈયરો ટોળે મળિને, રમવા ભમરભોળી,
નરસૈયાઓ સ્વામી નવલ રંગીલો, તે રમે છે હોળી. હવે

૫૬ ૩૭ મુ

આખ અણિયાળી સડકા આજે, આઠ્યામા ધણો વેહેરા રે,
બ્યાલમિ પિયુ પ્રેમે ન યોલાવે, આભરણુ સઘળાં ડેહેરા રે આખ.
મોહો મચકાડે મોહન ન રીઝે, હૃદયાબ્યતર ભેય રે,
આવળ ફેરા કૂલ અતિ સુદર, શીશ ન ધાલે કાચ રે આખ.
સાચે મને અતે સલ વાદે, સદા શામળિયો રાચે રે,
નરસૈયાના સ્વામીનો રસ જીડો, ભરિ લેવો ઘટ કાચે રે આખ

૫૬ ૩૮ મુ

મન માન્યુ શામળિયા સાથે, વશ કરિ નેણુની સાને રે,
મોદ્યુ ન ગમે બીજા કોનુ, કામણુ કીધા કહાને રે મન
મોરલી વળડે જેમ વેધાયે, મૃગનાદ સાંભળિ કાને રે,
તેમ વેધાર્ધ રહ્યું મન મારુ, ગોવિંદજીને ગાને રે મન.
જે જે રાગ જેને હોય વલ્લભ, તે રીઝે તેને તાને રે,
નરસૈયો રીઝે મન બીને, હરિરસ અમૃત પાને રે મન

૫૬ ૩૯ મુ

એક ગમે ગોપીનો વહાલો, અવર બીજનુ મારે કામ કથુ,
બાપતણુ સમ ખાધને કહુ છુ, નદલાલ વસ્યે ગામ વસ્યુ એક
શામળિયો સુદર વર સજની, તેને દેખી મારુ મન વિલસ્યુ,
એને મૂકી જે બિજને ભજશે, તેનુ કાળે લાળે* કરમ ધસ્યુ. એક.
છેલછબીલો ને છોગાળો, ગોહડિયાળો ગુણુ ભડાર,
નરસૈયાઓ સ્વામી શામળિયો, વૈષ્ણવ જન કેરો દાતાર એક.

૫૬ ૪૦ મુ

હળવે હળવે હળવે હરજી, મારે મદિર આવ્યારે,
મોટે મોટે મોટે મેં તો, મોતીડે વધાવ્યારે હળવે
કીધુ કીધુ કીધુ મુજને, કાષ્ટકે કામણુ કીધુરે,
લીધુ લીધુ લીધુ મારુ, ચિતક ચોરી લીધુરે હળવે.

* લાળ=લીઆળો=કાલસો.

જાગી જાગી જાગી હુ તો, હરિ મુખ જોવા જાગીરે,
ભાગી ભાગી ભાગી મારા, ભવની ભાવટ ભાગીરે હળવે
ફૂલી ફૂલી ફૂલી હુ તો, હરિમુખ જોઈને ફૂલીરે,
ભૂલી ભૂલી ભૂલી મારા, ધરનો ધણી ભૂલીરે હળવે
પામી પામી પામી હુ તો, મહાપદ્મીને પામીરે,
મળિયો મળિયો મળિયો મેહેતા, નરસૈયાઓ સ્વામીરે હળવે

મોહિની સ્વરૂપનાં પદ*

પદ ૧ ભુ-રાગ સોરઠ

આ જોને કોઈ ઉભીરે, આજસ મોડે
આથે આજુનધ જોરખા પુચી, મનકુ મોહુ છે એને મોડે, આ જોને ૧
જાઝર જમકે ને વિધુવા ઠમકે, દિડે છે વાકે અજોડે, આ જોને ૨
સોવરણુ જારીને અતિરે સમારીરે, માહી નીર ગગોદક તોલે, આ જોને ૩
નરસૈયાને પાણી પાવાને કારણુ, હરિજી પધાત્યા કોડે, આ જોને ૪

પદ ૨ જુ

મોહ્યા મોહ્યા મુનિવર રાયારે, ગોરી તારે તાજુડે,
રૂપ સ્વરૂપ કળ્યુ નવ જાયે, મેં તો જાણી છે ઈશ્વરી માયારે, ગોરી ૧
રુમઝુમ રુમઝુમ નેપૂર વાજે પાવલે, તે ચીર અતિ ચાપેરે,
ધ્રુવટમા મુખ એણીપેર શોભે, મોટા મુનિજનનાં મન કાપેરે, ગોરી ૨
ગોરુ શુ વદન ને ગળસ્યળ ઝળકે, ઉપર દામણી લળકેરે,
સાળુડાની કાર એણીપેર શોભે, જાણે ગગનમા વીજળી ચળકેરે, ગોરી ૩
વશીકરણુ વેણુ તમે ક્યારે ગુથાવી, સુદરી શણગટ વાળીરે,
આ ચોળી તમે કયા શીવડાવી, જોને મોહી છે વ્રજની નારીરે, ગોરી ૪
ચચળ દુષ્ટે ચોદેશ ન્યાજે, માહી મદનનો ચાજોરે,
નરસૈયાઓ સ્વામી જોવા સરખડો, કોઈ સુદરીનું વદન નિહાજોરે, ગોરી ૫

પદ ૩ જુ

હરિ આવ્યા છે નારીના વેશેરે, એને કોઈ જીવોરે,
શિવ બ્રહ્મા જોનું ધ્યાન ધરે છે, તેને જોઈ જોઈ હુ ખડા ખુવોરે એને ટેક ૧

* આ પદોની સમજણ માટે જુ કા દો બા ૮ નુ પૃ ૬૧૬ જુવો

બધવ એનો તતક્ષણ ઉઠ્યો, આવ્યો મંદિર જાણીરે,
 રતનબાઈ ધણુ વ્યાકુળ ફરે છે, તમોલ્યેને મહેતા જળપાણીરે એને
 પરમેશ્વરે પુત્રી કરી જાણી, સભામધ્ય આણીરે,
 અતરધ્યાન થયા અલભેલો, વાત સહુકોએ જાણીરે. એને.
 જેજેકાર થયો જગમાહી, હરખ વાધ્યો છે હૃદયેરે,
 નરસૈયાઓ સ્વામી બલે મળીયો, એના ચરણ કમળચિત્ત લખએરે એને ૧

પદ ૪ થુ

આ શો ચતુરાના ચિત્તને ચાળોરે, એને કાઈ ન્યાળોરે ટેક
 અહ્યાએ તો નથી ધડી બામિની, એ તો આપે બનીને આવીરે, એને
 તણુ લોકનુ તેજ તારણી, એ તો છબિ છબિલે બનાવીરે એને
 ધણુ ધરેણુ એનેરે હાથે, હાથે ભરી છે ચોળીરે, એને.
 સાળુડે જાત નવ નારી કુજરની, કમુખાના રગમા બોળીરે એને.
 વાસ પુચ્ચો એણે વૃદ્ધાવનર્મા, ગોવરધન થકી આવેરે, એને
 એ નારીની જાત કાઈ જાણે, તેનો ફેરા ફાવેરે એને
 કહીએ છીએ પણ કદ્યુ ન માને, એ તો નારી નહિ ગીરધારીરે, એને ૧
 અહ્યા ઈન્દ્ર શેષ સારદા, એના ચરણતણા અધિકારીરે એને ૧
 અતર હેત પોતાનુ જાણી, એ તો આવે છે અતરજમીરે, એને.
 બલિચાર મૂકી જુઓ વિચારી, એ તો નરસૈયાઓ સ્વામીરે એને. ૧

લક્ષિત

પદ ૧ લુ-રાગ પ્રભાત

જાગ્યને જાદવા, કૃષ્ણ ગોવાળિયા, તુજ વિના ધેનમા કુણુ જાશે ?
 તણુસે ને સાઠ ગોવાળ ટોળે મળ્યા, વડોરે ગોવાળિયો કુણુ થાશે ? જા
 દહિતણા દેધરા, ઘીતણા ઘેવરા, કઢિયલ દૂધ તે કુણુ પીશે ? જા
 હરિ તાયો હાથિયો, કાળિનગ નાથિયો, ભૂમિનો ભાર તે કુણુ લેશે ? જા
 જમુનાને તીરે, ગૌધણુ ચરાવતા, મધુરીસી મોરલી કુણુ વાશે ? જા
 લણે નરસૈયો તારા ગુણુ ગાઈ રીઝિયે, ખૂડતા બાહેડી કુણુ સહાશે ? જા

પદ ૨ જુ

ઉઠ ઉતાવળો, આલ્યને વિઠલા, ગોવિંદ ગાયને વચ્ચે ધાવે,
 જાગ્યને જાદવા, જનની જશોદા વદે, કહાન કા ધણી તને નિદ્રા આવે. ઉઠ

દત્તધાવન કરો, આળસ પરહરો, રજની તિમિર ગયુ પોહો ફાટયુ,
કૂરને કરમળો, શે ન શીરાવતો, દહિરે દામોદરો થાય ખાડુ ઉઠ
ખારણા ખાહાર બળિભદ્ર ઉભા રહ્યા, જોરે વાહલા તારી વાટ જોયે,
નરસૈના સ્વામિનુ મૂખકુ દીઠડે, માતાનુ મનકુ અતિરે મોહો ઉઠ.

પદ ૩ જી

સમરને શ્રીહરી, મેલ્ય મમતા પરી, જોને વિચારિને મૂળ તારુ,
તુ અલ્યા કોણુ ને, કેને વળગી રહ્યો, વગર સમજે કહે મહારુ મહારુ. સ
દેહ તારી નથી, જો તુ જીગતે કરી, રાખતા નવ રહે નિજે જાયે,
દેહ સખધ તજે, નવનર્વા બહુ થશે, પુત્ર કલત્ર પરિવાર બહાએ સ
ધનતણુ ધ્યાન તુ, અહોનિશ આદરે, એ જ તારે અતરાય મોટી,
પાસે છે પિયુ અલ્યા, તેને નવ પરખિયો, હાથથી બાણ મર્ધ થયોરે મોટી સ
ભરનિદ્રા ભર્યાં, રોધિ થેયોં ધણો, સતના શબ્દ સુણિ કા ન જાગે,
ન જાગતાં નરસૈયા લાજ છે અતિ ધણી, જન્મોજન્મ તારી ખાત લાગે સ

પદ ૪ થી

ધ્યાન ધર હરિતણુ, અલ્પમતિ આળસુ, જેથકી જન્મના દુખ જાયે,
અવર ધધો કરે, અરથ કાઈ નવ સરે, માયા દેખાડિને મૃત્યુ વહાયે ધ્યા
સકળ કલ્યાણુ શ્રીકૃષ્ણના ચરણુમા, શરણુ આવે સુખપાર નહોયે,
અવર વેપાર તુ, મેહેલન મિથ્યા કરી, કૃષ્ણનુ નામ તુ રાખ મહોયે ધ્યા.
પટક માયા પરી, અટક ચરણે હરી, વટકય મા વાત સુણતા જ સાચી,
આશનુ ભવન આકાશ સૂધી રચ્યુ, મૂઢ એ મૂળથી ભીંત કાચી ધ્યા
અગ જોઅન ગયુ, પનિત પિજર થયુ, તોય નથી દહેતો શ્રીકૃષ્ણ કહેવુ,
ચેતરે ચેત દિન ચાર છે લાભના, લીંછુ દહેકાવતા રાજ લેવુ ધ્યા
સરસ ગુણુ હરિતણુ, જો જોતો અનુસર્યા, તેતણુ સુજશ તો જગત બેલે,
નરસૈયા રકને, પ્રીત પ્રણુ થુ ધણી, અવર વેપાર નહિ ભજન તોલે ધ્યા.

પદ ૫ મું

હરિતણુ હેત તને, ક્યમ ગયુ વીસરી, પશુરે ફેડીને નરરૂપ કીધુ,
હાડ ને છેડ કરિ, સહુ તને હાકતુ, આજ વધારીને માન દીધુ. હ
ધાચીનુ ગાળિયુ, કઠથી ટાળિયુ, નેત્રના પાટા શ્રીનાથે છોડ્યા,
તેતણુ ચરણને, નવ ભજ્યો કૃતમ્ની, તેં ન ગુણુ પાડના હાથ જોડ્યા. હ.

પગ ઠોકી કરી, માગતો મૂઠ મતી, ધાસ પાણી કરી શબ્દ ઝીણા,
આજ ગોવિંદ ગુણ, ગાઇને નાચતા, લાજ આવે તને કર્મહીણા. હ.
લાખીશી ડોક ને કાકાલ ચાવતો, ઊંટ જાણી ધણો ભાર લાદે,
આજ અમૃત જમે, હરખે હળવો જમે, વેકુંદનાથને નવ આરાધે હ
પીઠ અબાડી ને, અકુશ માર સહિ, રેણુ ઉડાડતો ધરણી હેઠો,
આજ સુવા ચદન, આશ્રણ અગ ધરી, વેગે જાય છે તુ વહેલો બેઠો હ
અન્ન ને વસ્ત્ર ને ભૂષણ સર્વ જે, તેહનો તૂજને હતો ઉધારો,
નરસૈના સ્વામિએ સર્વ સારુ કર્યું, તે પ્રભુને તમે કા વિસારો હ

પદ ૬ કું

કૃષ્ણ કીર્તન વિના, નર સદા સૂતકી, વિમળ કીધે વપૂ શુદ્ધ ન થાયે,
સકળ તીરથ શ્રીકૃષ્ણ કીર્તન કથા, હરિતણા દાસ જ્યા હેતે ગાયે ક
પૂર્ણ પુરુષોત્તમ, નવલ રંગી તણ, અન્ય દેવે જેનું મન મોહે,
કોટી ચિતામણિ, કામધેનુ તણ, મહિષિના પુત્રનું દૂધ દોહે ક
ગર્ગ જ્ઞેશી જશ, ગાય જેનો સદા, નારદ નામ મુખથી ન મૂકે,
તે બ્રહ્મ દ્વાર આવીને ઉભા રહ્યા, ગોપિકા મૂખ જોવાને હુકે ક
અજ, ભવ, સુરપતિ, સ્વપ્ન પેખે નહી, નેતિ નેતિ કહી નિગમ વામે,
નરસૈયો રક, જશ ગાઇને રીઝવે, સહસ્ર મુખે શેષ પાર ન પામે ક

પદ ૭ મુ

હરિ હરિ રટણુ કર, કઠણુ કેળિ કાળમા, દામ બેસે નહીં કામ સરશે,
ભક્ત આધીન છે, શ્યામસુદર સદા, તે તારા કારજ સિદ્ધ કરશે હરિ
અદ્વય સુખ સારુ શુ, મૂઠ ફૂલ્યો ફરે, શીશપર કાળ રહ્યો દત્ત કરડે,
પામર પલકની, ખબર તુજને નહીં, મૂઠ શુ જોઇને મૂછ મરડે હરિ
પ્રાઠ પાપે કરી, છુદ્ધિ પાછી ફરી, પરહરી થડ શુ ડાળે વળગ્યો,
ઈશને ઇર્ષા, છે નહીં જીવપર, આપણે અવગુણે રહ્યો રે અળગો હરિ
પરપચ પરહરો, સાર હૃદિએ ધરો, ઉચરો હરિ મુખે અચળ વાણી,
નરમૈયા હરિતણી, ભક્તિ ભૂલીશ મા, ભક્તિ વિના બિજું ધૂળધાણી હરિ

પદ ૮ મુ

આપજી પાપ મેં, કવણુ કીર્ષા હશે, નામ લેતાં તારુ નિદ્રા આવે,
ઉંઘ આલસ્ય, આહાર મેં આદર્ષા, લાભવિનાં લવ કરવી ભાવે આપ
દિન પુઠે દિન તો વહી જાય છે, દુરમતીનાં મેં ભર્યાં રે ડાલાં,
ભક્તિ ભૂતલ વિષે, નવ કરી તાહરી, ખાખા સસારના થોથા ઠાલાં આપ

દેહ છે જૂઠડી, કરમ છે જૂઠડાં, બીડભજન તારુ નામ સાચુ,
ફરિ ફરી વરણુવુ, શ્રીહરિ તૂજને, પતિતપાવન તારુ નામ જાયુ આપ.
તારી કરુણાવિના, કૃષ્ણ કાડામણા, કળ અને વિકળનુ બળ ન કાવે,
નરસૈયા રકને, જખના તાહરી, હેડ બેડી ભાગે શરણુ આવે આપ

પદ ૯ મુ

તારા દાસના દાસની, નિલ સગતવિના, બ્રજ થાય ભૂધરા મન મારુ,
દુષ્ટની સગતે, દુષ્ટ મતિ ઉપજે, શ્રવણ કીર્તન નવ થાય તારુ તા
પૂર્ણ વિષયાનથી, દુરિજન દોહેલા, વિષ પીધે તન તેજ મરશે,
તુજથકી વેગળા, તેહની સગતે, જન્મ કાટીતણા સુકૃત હરશે તા
અમૃતની ઉપમા, સાધુને નવ ધટે, રાહુની દુષ્ટતા ન ટાળી તેણે,
પ્રહ્લાદ નારદે ગર્ભસગત કરી, વશ કસ્યા વૈકુંઠનાથ જેણે તા
ચતુરધા મુક્તિ છે, જૂજવી જૂક્તિની, તાહરા તેહને નવ રાચે,
બેહુ કરજોડીને, નગસૈયો વીનવે, જન્મોજનમ તારી ભક્તિ જાયે તા

પદ ૧૦ મુ

રાત રહે જ્યાહરે, પાછલી ખટ ધડી, સાધુ પુરુષને રૂઝ ન રહેવુ,
નિદ્રાને પરહરી, સમરવા શ્રીહરી, એક તુ એક તુ એમ કહેવુ ટેક
ભોગિયા હોય તેણે ભોગ સભાળવા, ભોગિયા હોય તેણે ભોગ તજવા,
વેદિયા હોય તેણે વેદ વિચારવા, વૈષ્ણવ હોય તેણે કૃષ્ણ ભજવા રા
સુકવિ હોય તેણે સદગ્રથ બાધવા, દાતાર હોય તેણે દાન કરવુ,
પતિવ્રતા નારિયે કથને પૂછવુ, કથ કહે તે તો ચિત્ત ધરવુ રા
આપણે આપણા, ધર્મ સભાળવા, કર્મનો મર્મ લેવો વિચારી,
નરસૈના સ્વામિને, સ્નેહથી સમરતા, ફરી નવ અવતરે નર ને નારી રા

પદ ૧૧ મુ

નદના નદશુ, નેહ જેને નહીં, તેરે માનવ ખર શ્યાન તોલે,
ભૂતળ ભાર કરવાને એ અવતર્યા, પ્રેમની પેરે સસાર ડોલે ન
દષ્ટિચક્ર ટાળો, ભોગ તેના બળો, શિલા પડો તેના મુખ માથે,
જીવતા જન તે તો જમ જેવા જાણવા, પ્રીત નહિ જેહને કૃષ્ણ સાથે ન
કીર્તિ શ્રીકૃષ્ણની, જીભથી નવ ભણે, તેરે મુખે દેવરાય તાણુ,
ભણે નગસૈયો જેણે, હરિને જાણ્યા નહીં, તેહનું કુકૃપ સદાય કાણુ ન.

પદ ૧૨ મુ

પ્રેમરસ પાને તુ, મોરના પીછધર, તત્તનુ દુપણું તુચ્છ લાગે,
 દૂબળા હોરનુ કૂશકે મન ચળે, ચતુરધા મુક્તિ તેઓ ન માગે પ્રેમ
 પ્રેમની વાત પરીક્ષિત પ્રીછયો નહી, શુકળયે સમજ રસ સતાજ્યો,
 જ્ઞાન વૈરાગ્ય કરિ, અથ પૂરો કસ્યો, મુક્તિનો માર્ગ સૂધો દેખાજ્યો પ્રેમ
 મારીને મુક્તિ આપી ધણા દૈલને, જ્ઞાની વિજ્ઞાની બહુ મુનિ રે જોગી,
 પ્રેમને જોગ તો વ્રજતણી ગોપિડા, અવર વિરલા કાઈ ભકત મોગી પ્રેમ
 પ્રેતને મુક્તિ તો, પરમ વલ્લભ સદા, હેતુના જીવ તે હેતુ તુઠે,
 જન્મોજ્જનમ લીલારસ ગાવતા, લહાણુના વહાણુ જેમ દાર ધૂટે પ્રેમ
 મેં અણો હાથ ગોપિનાથ ગરવાતણો, અવર બીજું કાંઈયે ન ભાવે,
 રસૈયો મહાપતી, ગાય છે ગુણ કથી, જતિ સતીને તો સ્વપ્ને ન આવે પ્રેમ.

પદ ૧૩ મુ

અજિતણે દારે હરિ, વિપ્ર વામન હુવા, વેદની ધૂન ગર્ભ ગગન ગાજી,
 ઇંદ્રપ્રસ્થયિ અજિ, આલ્યો ઉતાવળો, જે રે જોઈયે તે દિજ દ્યોને માગી બ
 એક પર્ણકુટિતણો, ઠામ ભણુવા કરુ, બોલવુ તે મારે મૂળ સાચુ,
 વિપ્ર ફરે ધણા, લોભના વાહેલા, દાન માટે ધણો હુ ન રાચુ બ
 દ્યોને દિજજી તમે, નવનર્ત મદિરો, ભૂમિ શુ માગીરે તણુ કદમા,
 દ્યોજી ભડાર બહુ કુચિયો સહિત વળિ, માગો હસ્તી મારા રાખો ધરમા. બ
 હસ્તી ભડારને, હુ લેઈ શુ કરુ, લોભિયાની નથી જાત મારી,
 આગે વિધાતાયે, વામન નિરમ્યો, વ્રતે રહેવુ મારે બ્રહ્મચારી બ
 ચેતજે તુ બળી, શુક કહે છળ પજ્યો, વિજ્યુએ વામન વેશધારી,
 અશ્વજગન સમે, દાન અવનીતાણુ, પાત્ર એવુ ક્યાં મળે મુને મુરારી બ
 હરિતણા ચગણુ ઉપર નિર નામતા, નાળમા ભૃગુસુત પેઠો ચાલી,
 રીસ હદય ધરી, ધણુ ધણુ રાયજી, નેત્રમા દલેની શેર ધાલી બ
 બાપડો અગિરાય, પગતજે આપીયો, પ્રભુ પાતાળનો કરીને થાપ્યો,
 ભણે નરસૈયો હરિભકત આધીન છે, ઇંદ્ર અવિચળ અધિકાર આપ્યો બ

પદ ૧૪ મુ

ધ્યાન ધર ધ્યાન ધર, નદના કુવરનુ, જેથડી અખિલ આનંદ પામે,
 અષ્ટમહાસિદ્ધિ તે, દાર ઉભી રહે, દેહના દુકૃત તે દૂર વામે ધ્યાન.

મોરનાં પીછનો મુગટ મસ્તક ધરે, કુડળ મકરાકૃત શ્રવણ લળકે,
નીલવટ તિલક તે, સુભગ કેસરતણુ, કંઠ મુકતાફળ હાર ઢળકે ધ્યાન,
પીતામ્બર પલ્લવટ, કટિતટ રુચિર છે, લલિત ત્રિભંગી વહાલો વેણુવાયે, ધ્યાન
કદમના દ્રુમતળે, રાધિકા રસ ભરી, હરજીને સગ આલાપિ ગાયે ધ્યાન
મોરલીની ધુની સુણી, વનિતા ઘેલી થઈ ગોપિકા કેરડા વૃદ્ધ આવે, ધ્યાન
નરસૈયાને મન, આનંદ અતિ ધણો, પુણ્ય મુકતાફળ લેઈ વધાવે ધ્યાન

પદ ૧૫ મું

શા સુખે સૂતો, સભાર શ્રીનાથને, હાથ તે હરિ વિના કોણુ રહાયે,
તાત ને માત સુત, બ્રાત ટોળે મળ્યાં, દોહિલી વેળા સૌ દૂર જાયે શા
ઉધે મસ્તક હટો, ઉગ્રતપ આચરી, લક્ષ્મી કીધી ભગવાન કેરી, શા
અવતરી પાશ બધાયો માયાતણુ, લપટી લાલચે લીધો ઘેરી શા
દ્વિસે ચોદશ ભગ્યો, રાત નિદ્રા વિષે, સ્વપ્નમા સભરે મોટી માયા, શા
પલક પરવાર નહિ, હરિને ભજવાતણો, જ્યાં જગી જીવ સજોગ કાયા શા
ધન ધામે કરી મોહિ રહ્યો લોભિયો, વેદના વીસરી ગર્ભ કેરી, શા
નાથ ત્રિલોકના, હરિ ન સભારિયા, જ્યારે રાખ્યો તો જઠરામાં ઘેરી શા
જગ્યરે જીવડા, વાજ આળ્યો ધણુ, કેટલોએક પ્રતિભોધ દીજે, શા
નરસૈના સ્વામીને, નિલ સભારતા, દેહના દુકૃત દૂર કીજે શા

પદ ૧૬ મું

સાધુ સાચે ભજે, ચરણ ગોવિંદના, માનવી દેહ તે તત્ત્વ કહિયે,
કૃષ્ણ કહો કૃષ્ણ કહો, વળિ વળિ કૃષ્ણ કહો, કૃષ્ણ કહેતા સઉ સુખ લહિયે સાધુ
કૃષ્ણ સેવાતણી, અમર ધન્ય કરે, મૂઢમનિ માનવી કાંઈ ન જાણે, સાધુ
કૃષ્ણનું નામ રખે, હૃદયથી વીસરે, ધન્યમાં ધન્ય કૃષ્ણ જ પ્રમાણે સાધુ
જેને જોવા મહા મુનિરાજ વન ભમે, વિકૃતો વનમા ગાયો ચારે, સાધુ
ભણુ નરસૈયો જે ચતુર નર તે ખરો, અહરનિશ કૃષ્ણ શ્રીકૃષ્ણ ધારે સાધુ

પદ ૧૭ મું

પારકી હૂશે મહત્તા કરે પ્રાણિયા, પુણ્ય પાપી સર્વ વાત ખોટી,
કે તેં તો કર્પણ કોદરા વાવિયા, કયાથી જમે તુ દાળ રોટી ! પારકી
કે તેં તો દાન કદી આપ્યું અજ તાણુ, કયાથી દૂદે તું તો ઘેર ઝોટી ! પારકી
કે તેં તો કચિર સોનારને આપિયું, કયાથી પેહેરે તું તો કનક રોટી ! પારકી
પુણ્યથી રિદ્ધિ છે, પુણ્યથી સિદ્ધિ છે, પુણ્યથી પેહેરશે ડગલો ડોટી,
ભણુ નરસૈયો તુ, પુણ્ય કર પ્રાણિયા, પુણ્યથી પામશે પદવી મોટી પારકી.

પદ ૧૮ મુ

ધન્યરે ધન્ય મહા પુણ્ય જશોદનાણુ, પુત્રભાવે પરિશ્રદ રાજે,
 નદનો નદ આનદ થઈ અવતર્યા, શેષ અગિભદ્ર સગે બિરાજે ધન્યરે.
 અમર આહીર અર્ધાંગ ગોપાગના, વૃક્ષવેલી સર્વ ઋષીરાણી,
 ભક્તિ તે રાધિકા, મુક્તિ જશોભતી, વ્રજ વૈકુઠ તે વેદવાણી ધન્યરે
 નિગમ વસુદેવજી, ગાય ગોપી ઋચા, દેવકી અહાવિવાદ કહાવે,
 અહા કરલાકડી, વેણુ મહાદેવજી, પત્રવદન કરી ગાન ગાવે ધન્યરે
 ઇંદ્ર અર્જુન અહંકાર દુર્યોધન, દેવતા સર્વે અવતાર લીધા,
 ધર્મ તે રાય યુધિષ્ઠિર જાણજે, દાસનો દાસ નરસૈને કીધા ધન્યરે

પદ ૧૯ મુ

મારા નાથજી મુજને, ભક્તિ દેજે સદા, દીન જાણીને સભાળ લેજે,
 ભક્તિ આપી બલા, ભાવથી ભૂધરા, અતે આવી અહોનીશ રહેજે મારા
 ભક્તિ કારણ મારો, દેહ દુર્બલ હજે, દેહ કારણ રખે સ્નેહ જાયે,
 આજ મન સાથ જહુનાથ જે વીસરે, વળતી વલે મારી કુણ થાયે મારા
 કર્મ કૂડા કરી, ખાણ ચારે ભરી, નાસવા નીસર્યો નામ ખારી,
 કૃષ્ણ કિર્તન વિના, જામ જાએ વૃથા, જેમ રહે જૂગટે સિદ્ધિ હારી મારા
 હુ ગર્ભ નાના ફર્યો, નિલ ઉજાગરો, નવ ઈર્ષો નાથજી શરણ પાખે,
 ભવવિષે બૂડતા વાંર ને બુમ નહિ, બાહ્યગ્રહી મુજને કાણ રાખે મારા
 અદ્ય આયુષ્યમા, કદપના મનુષ્યને, આજ કીધું વળી કાલ કરવું,
 શ્વાસનો શો વિશ્વાસ નહિ નિમિષનો, આશ અધુરી અને એમ મરવું મારા
 ઉત્તમ મધ્યમ, વરણ તું વિઠલા, પ્રકટ થઇને, દરશન પમાડો,
 નરસૈયા રકને, ટક કરુણા કરો, દીનબધુ વળ્યો આંક આડો મારા

પદ ૨૦ મુ

ભૂતજી ભક્તિ પદારથ મોટું, અલ્પલોકમા નાહીરે,
 પુણ્ય કરી અમરાપુરી પામ્યા, અતે ચોરાસી માહીરે ભૂતજી
 હરિના જન તો મુક્તિ ન માગે, જન્મોજન્મ અવતારરે,
 નિલ સેવા નિલ કિર્તન ઓચ્છવ, નિરખવા નદકુમારરે ભૂતજી
 ભરતખડ ભૂતજીમા જનમી, જેણે ગોવિદના ગુણ ગાયારે,
 ધન ધનરે એના માતપિતાને, સફલ કરી એણે કાપારે ભૂતજી
 ધન વૃદાવન ધન એ લીલા, ધન એ વ્રજના વાસીરે,
 અષ્ટમહાસિદ્ધિ આગણિયેરે બીની, મુક્તિ છે એમની દાસીરે ભૂતજી

એ રસનો સ્વાદ શકર જાણે, કે જાણે શુક જોગીરે,
કાષ્ઠએક જાણે વજનીરે જોપી, બાણે નરસૈયો ભોગીરે. ભૂતળ

પદ ૨૧ મું

તારા દાસના ચરણની, રેણુ મસ્તક ધરુ, જેયકી કાટિ કલ્યાણ પામુ,
નિરખતા નેહથુ, નેહ અમૃત હરે, ભવ તણા પાપ તે ક્ષણમા વામુ ટેક
ભકતને ભેટતા, કિલિમય નવ રહે, શાનદીપકથી તિમિર નાસે,
ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય જે, સાધુ સગત કરે, કૃષ્ણ કીર્તનથી કૃષ્ણ ભાસે તારા.
એક ક્ષણવાર જે, સતસગત કરે, ધન્ય ધરી જતુની તે જ જાણો,
બાણે નરસૈયો, ભવસાગર ધૂડતા, હરિજન નાવ નિશ્ચે પ્રમાણો તારા

પદ ૨૨ મું

ગિરિ તળાટી ને કુડ દામોદર, ત્યા મેહેતાળ નહાવા જાય,
ઢેલ વરણમા દહ હરિભક્તિ, તે પ્રેમ ધરીને લાગ્યા પાય ગિરિ
કરજોડીને પ્રાર્થના કીધી, વિનતિતણા બહુ વખારિ વચન,
મહાત પુરુષ અમારી અરજ એટલી, અમારે આંગણે કરોરે કીરતન ગિરિ
પ્રેમ પદારથ અમો પામિયે, વામિયે જન્મ મરણ જળન,
કરજોડતામા કરણા ઉપજી, મેહેતાળ વૈષ્ણવ પરમ દયાળ. ગિરિ
પક્ષાપક્ષી ત્યા નહિ પરમેશ્વર, સમ દષ્ટિ ને સર્વ સમાન,
ગૌમૂત તુલસી વૃક્ષ લીપજો, એવુ વૈષ્ણવે આપ્યુ વાક્યદાન ગિરિ
મેહેતાળ નિશાએ આવ્યા, લાવ્યા પ્રસાદ ને ક્યોં એઝઝવ,
ભોર થયા લગિ ભજન કીધુ, સતોષ પામ્યા સહ વૈષ્ણવ ગિરિ
ધેગ પધાર્યા હરિ જશ્ન ગાતા, વાતા તાળ ને શખ મૃદગ,
હસિ હસિ નાગર તાળિયો લે છે, આ શારે બ્રાહ્મણના ઢગ ગિરિ
મૌન ગ્રહીને મેહેતાળ ચાહ્યા, અધવધરાને શો કિતર દેઉં,
જાગ્યા કોક નરનારી પૂછે, મેહેતાળ તમે એવા શુ ? ગિરિ
નાત ન જાણો ને જાત ન જાણો, ન જાણો કાંઈ રિવેક વિચાર,
કરજોડીને કહે નરસૈયો, વૈષ્ણવતણો મને છે આધાર ગિરિ

પદ ૨૩ મું

એવારે અમો એવારે એવા, તમે કહો છો વળિ તેવા રે,
ભક્તિ કરતા જે બ્રહ્મ કહેશે તો, કરશુ દામોદરની સેવા રે એવારે

જેનું મન જે સાથે બધાણું, પેહેલું હતું ધર રાતુ રે,
હવે થયું છે હરિરક્ત માતુ, ઘેર ઘેર હીડે છે ગાતું રે એવારે
સધળા સાથમા હું એક ભુડો, ભુડાથી વળી ભુડો રે,
તમારે મન માને તે કહેજે, સ્નેહ લાગ્યો છે મને જોડો રે એવારે.
કર્મ કર્મની વાત છે જેટલી, તે મુજને નવ ભાવે રે,
સધળા પદારથ જેથકી પામે, મારા પ્રભુની તોલે નાવે રે એવારે
હળવા કર્મનો હું નરસૈયો, મુજને તો વૈષ્ણવ વાહાલા રે,
હરિજનથી જે અદર ગણ્યો, તેના ફેકટ ફેરા ઠાલા રે એવારે

પદ ૨૪ મું—દ્રૌપદીની પ્રાર્થના

દારિકાના વાસીરે, અવસરે આવજો રે, રાણી રુકમણિકેરા કથ,
દુષ્ટ દુર્યોધનરે, લાગ્યો મને પીડવારે, પ્રભુ મારા ચોદશ ન્યાણુ તારો પથ -ટેક
સોડ તાણીને રે, શુરે સુતો શામળારે, આળસ મોડીને ઉઠો આજ,
લક્ષ્મીજી તળાસેરે, પાવન તારા પાવલારે, અમપર મેહેર કરો મહારાજ ૬૧
ગ્રાહ થકારે, ગજ મૂકાવિયો રે, કીધી તમે સુધનવા સહાય,
નરસિંહરૂપે રે હિરણ્યકશિપુ હણ્યોરે, પ્રહ્લાદ ઉગાર્યો લાગ્યો પાય ૬૧
છપ્પનકોડ રે જદવ તાહરા રે, સાથ બળિભદ્ર સરીખા બ્રાત,
કાળીનાગ નાથો રે, જરાસધ જીતિયોરે, તે બળ કયા ગયું મારા નાથ ૬૧
વસમી વેળામારે, વહારે ચડો વિકૃલારે, ધાજે તમે છત્રપતી નિરધાર,
અસવારી કરજોરે, ગરડની ઊપરે રે, નરસૈયો વિનવે વારવાર ૬૧

પદ ૨૫ મું

કોણુ એ સમાના, કામની દત્ત કૃણિએલ રામા,
દ્રૌપદીની લક્ષ્મી રાખવા, હરિ ઉભા છે સામા કોણુ
વહાલોજી ગયાતા વાડિયે, સર્વે સુદરી સાથે,
શેલડીની છોઈ ઉતારતા, જરી બેઠી છે હાથે કોણુ
માનની મદિર સિધાવિયા, ચીંથરકુ રે લેવા,
દ્રૌપદીએ ચીર વધરિયું, હરિને હાથે બધેવા કોણુ
ત્રિકમે તેના તાતણા, લખી રાખ્યા છે લેખે,
નવસે નવાણુ ચીર પૂરિયા, સધળી સભા રે દેખે કોણુ
ગરુડે ચઢીને ગોવિંદ આવિયા, આવ્યા અતરંગમી,
બકાઉદ્ધારણુ ભૂધરો, મેહેતા નરસૈનો સ્વામી કોણુ

બાળલીલા

—૬૭૭—

પદ ૧ લુ-રાગ વસત

હવે કયા જમ્યે સામળીઆ વહાલા, જોર અમાર કીધુ,
નાનકડી ગોપીનું ગોરસ, વાટી વાટીને પીધુ હવે કયા
નાસતા નહિ ધૂટે રે, દષ્ટિયકી નહિ ચૂક,
ધેરીને લેઈ હું ધરમાં ધાલુ, બાધીને આજ મૂક હવે કયા.
ઓશિઆળો આગણીએ રે ઉભો, ન્યાય થયો અપાર,
ભલે મળ્યો મેહેતા નરસૈયાયો સ્વામી, ભક્ત તણો દાતાર હવે કયા

પદ ૨ જુ

જસોદાજી જમવાને તેડે, નાચતા હરિ આવે રે,
બોલો મીઠડા બોલડીઆ ને, અગો અગ નચાવે રે જસોદાજી.
મુખની શોભા શી કહું જણે, પૂનમચંદ બીરાજે રે,
નેત્ર કમળના ચાળા જોઈ જોઈ, મન્મથ મનમાં લાજે રે જસોદાજી
અજન બેઠિએ નયણે સાચ્યાં, ઉર લટકે ગજમોતી રે,
તિલકતણી રેખા અતિ સુદર, માતા હરખે જોતી રે. જસોદાજી
સ્નેહ જણાવીને પુત્રનો કાયે, આવીને કોટે વળગ્યો રે,
લાડકડો અતિ લાડ કરે છે, કાણુ ના મેહેલુ અળગો રે જસોદાજી
ખોળે બેસાડીને ભોજન કરતા, માતા આનંદ પામી રે,
ભક્તવચ્છલ ભૂધરજી મળ્યા, મેહેતા નરસૈયાયો સ્વામી રે જસોદાજી.

પદ ૩ જુ

જસોદાજીને ખોળે બેઠા, સુદર વ્રજનો નાથરે,
ભોજન કરતા મેહેતે દીઠા, જેના જુઠડા હાથરે જસોદાજી
ભોજન કરી રમવા સચચ્યા, જનુનીએ બીડી પાથરે,
આબ્રણુ સઘળા એઠા કીધા, અગે વળગ્યો બાતરે જસોદાજી
મુખ કેરા મરકલડા જૂવે, ગોપી જનનો સાથરે,
લાણુ નરસૈયા આનંદ વાધ્યો, ગોવિંદના ગુણુ ગાતરે જસોદાજી

પદ ૪ જુ-રાગ માલવ

જમો જમોરે નહાના લાડકડા, માતા જસોદાના બાલકડા,
રાડ ના કીજે સામળીઆ વહાલા, તારી જનુની કરે કાલાવાલા ટેક

મધુરો શોકાગિઓ મેહેલો મુખમાહી, વાહલા હળવે હળવે લીજેરે,
કડ્યા દૂધ સાકર સગાથે, એક ધૂટડે પીજેરે જમો
વેણુ વાગે વાગે વાહલાજી તમારી, બલબદ્ધે મોટી થાયરે,
ભક્તશિરોમણિ જનુની વાહલાને, એવે એવે વચને વાયરે જમો
કાતક જોતા વ્રજની ગોપી, તન મન ધન ત્યા વારેરે,
નરસૈયાયા સ્વામીનુ મુખકુ, ફરી ફરી જસોદા ન્યાજેરે જમો.

પદ ૫ મુ-પ્રભાતિયુ-નાગદમન

જલકમલ છાડી જને બાળા, સ્વામી અમારો જગશે,
જગશે તને મારશે, મને બાળહત્યા લાગશે જલ ટેક
કહે રે બાલક તુ મારગ ભૂલ્યો, કે તારા વેરીએ વળાવિયો,
નિશ્ચય તારો કાળ જ ખૂટ્યો, અહિંઆ તે શીદ આવિયો જલ
નથી નાગણુ હુ મારગ ભૂલ્યો, નથી મારા વેરિએ વળાવિયો,
મથુરા નગરીમા જૂગડુ રમતા, નાગનુ શીશ હુ હારિયો જલ
રંગે રૂડો રૂપે પૂરો, દીસતો કાડિલો કાડામણો,
તારી માતાએ કેટલા જન્મ્યા, તેમા તુ અળખામણો જલ
મારી માતાએ બેહુ જન્મ્યા, તેમા હુ નટવર નહાનડો,
જગાડ તારા નાગને, મારુ નામ કૃષ્ણ કહાનડો જલ
લાખ સવાનો મારો હાર આપુ, આપુ રે તુજને દોરિયો,
એટલુ મારા નાગથી છાનુ, આપુ તુજને ચોરિયો જલ
શુ કરુ નાગણુ હાર તારો, શુ કરુ તારો દોરિયો,
શાને કાજે નાગણુ તારે, કરવી ધરમા ચોરિયો જલ
ચરણ ચાપી મૂછ મરડી, નાગણે નાગ જગાવિયો,
ઉઠોને બળવત કાઈ, બારણે બાલક આવિયો જલ
બેહુ બાળયા બાથે વળગિયા, કૃષ્ણે કલિનામ નાથિયો,
સહસ્ર ફેણા પુફવે જેમ, ગગન ગાજે હાથિયો જલ
નાગણુ સૌ વિલાપ કરે જે, નાગને બહુ દુખ આપશે,
મથુરા નગરીમા લેધ જશે, પછી નાગનુ શીષ કાપશે, જલ
બેહુ કર જોડીને વીનવે, સ્વામી મૂકો અમારા કંધને,
અમે અપરાધી કાઈ ન સમજ્યા, ન ઓળખ્યા ભગવતને જલ
થાળ ભરી શ્રમ મોતિયે, શ્રીકૃષ્ણને રે વધાવિયો,
નરસૈયાના નાથ પાસેથી, નાગણે નાગ છોડાવિયો જલ

જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય

-૦૦૦૦૦૦૦-

પદ ૧ હું પ્રભાતિયાં

જે ગમે જગતગુરુદેવ જગદીશને, તે તણો ખરખરો ફેાક કરવો,
આપણો ચિતવ્યો અર્થ કાઈ નવસરે, ઉગરે એક ઉદ્ભવ ધરવો ટેક.
હું કરુ હું કરુ, એ જ અજ્ઞાનતા, શકટનો ભાર જેમ જ્ઞાન તાણે,
સૃષ્ટિ મડાણ છે, સર્વ એણીપેરે, જંગી જોગેશ્વરા કાષ્ઠક જાણે જે
નીપજે નરથી તો, કાઈ ન રહે દુ ખી, શત્રુ મારીને સૌ મિત્ર રાખે,
રાયને રડ કાઈ, દષ્ટે આવે નહીં, ભવનપર ભવનપર છત્ર દાખે જે
ઝડતુ લતા પત્ર ફળ ફૂલ આપે યથા, માનવી મૂર્ખ મન વ્યર્થ શોચે,
જેહના ભાગ્યમાં, જેહને જે લખ્યું, તેહને તે સમે તે જ પોહોચે જે
અથ ગડબડ કગી, વાત ન કરી ખરી, જેહને જે ગમે તેને પૂજે,
મન કર્મ વચનથી, આપ માની લહે, સલ છે એ જ મન એમ સૂજે જે
સુખ સસારિ મિથ્યા કરી માનજે, કૃષ્ણ વિના ખીજી સર્વ કાચુ,
જીગલ કરજેડી કરી, નરસૈયો એમ કહે, જન્મ પ્રતિજન્મ હરિને જ જાયુ જે

પદ ૨ જી

અખિલ બ્રહ્માંડમાં, એક તુ શ્રીહરિ, જૂજવે રૂપે અનત ભાસે,
દેહમાં દેવ તુ, તેજમાં તત્ત્વ તુ, શ્વેત્યમાં શબ્દ થઈ વેદ વાસે ટેક
પવન તુ પાણિ તુ, બૂમિ તુ બૂધરા, વૃક્ષ થઈ ફૂલી રહ્યો આકાશે,
વિવિધ રચના કરી, અનેક રસ લેવાને, શિવથકી જીવથયો એજ આશે અ.
વેદ તો એમ વહે, શ્રુતિ સ્મૃતિ શાખ દે, કનક કુડલવિષે બેદ ન્હોય,
ધાટ ધડિયા પછી, નામ રૂપ જીજવા, અત્યે તો હેમતુ હેમ હોય અ.
વૃક્ષમાં ખીજ તુ, ખીજમાં વૃક્ષ તુ, જોગ પટતરો એ જ પાસે,
ભણે નરસૈયો એ, મનતણી શોધના, પ્રીત કરુ પ્રેમથી પ્રગટ થાશે અ.

પદ ૩ જી

શરિર શોખ્યા વિના, સાર નહિ સાપડે, પડિતા પાર નહિ પામો પોથે,
તાંદુલ મેલીને, તુષને વળગી રહ્યા, બૂખ નહિ ભાગે એમ ઠાલે થોથે શ.
રક્ષના સ્વાદમાં સર્વ રુધાઈ રહ્યા, વિગતિ ગુરુ જ્ઞાન વના રે ગુથે,
વાણી વિકાસમાં, વિવિધ વાણી વડે, પરહરી વચ્ચે વળજે ચુથે અ.

શબ્દ શીખે ખરો, સકલ વિદ્યા ભણે, અધ્યાત્મ બિચરે આવી ઓથે,
પ્રપચ પિંડમા રહ્યો, અહકાર નવ ગયો, આથજો એમ અનત કોઠે શ૦
શાસ્ત્ર કથા કહે, રમનિમા આથડે, એ અજ્ઞાનમા શીશ ગોઠે,
ભણે નરસૈયો જે, બેદ જાણી જુઓ, મેં તો રચી કહ્યું પદ ચોથે શ૦

પદ ૪ થુ

જાગીને જોઈ તો, જગત દીસે નહી, ઉશ્મમાં અટપટા ભોગ ભાસે,
ચિત્ત ચૈતન્ય વિલાસ તદ્દપ છે, બ્રહ્મ લટકા કરે બ્રહ્મ પાને જ
પચ મહાભૂત પરિબ્રહ્મ વિષે જાપન્યા, અણુ અણુમહિ રહ્યા રે વળગી,
ફલ ને ફળ તે તો વૃક્ષના જાણુવા, થડથકી ડાળ તે નહિ રે અળગી જ
વેદ તો એમ વદે, શ્રુતિ સ્મૃતિ શાખ દે, કનક કુડળ વિષે બેદ નોયે,
ઘાટ ધણા પછી, નામ રૂપ જૂજવા, અતે તો હેમતુ હેમ હેયે જ
જીવ ને શીવ તો, આપ ઇચ્છાએ થયા, રચી પરપચ ચૌદ લોક કીધા,
ભણે નરસૈયો એ, તે જ તુ તે જ તુ, એને સમર્પાથી કઈ સત સીધ્યા જ

પદ ૫ મુ

જીવાનીને દહાડે રે, હરિને જાણ્યા નહીં રે, મોહ્યુ પરદારા સાથે મન,
કાષ્ઠકને મોહ્યો રે, કામિનીના કલ્પમા રે, કાષ્ઠ્યેક જોડવા ધાયો ધન જ
પચીસ ને પચાસ રે, પરપચમા ગયારે, દોહિલા આવ્યા સાઠ વર્ષના દન,
સિત્તરને સૂધી રે, કાઈ સમજ્યો નહીં રે, પછે ચાલ્યો સાધન કરવા વન જ
આખડીએ ન સૂઝેરે, ગળે બહુ નાસિકારે, બોલે તે તો સભળાય નહીં કરણ,
માયા તો ન મૂકે રે, તૂટે નહીં તૃણારે, જોળખાયા નહીં અશ્વરણ શ્વરણ જ
સાથમાં લાકડીરે, ચરણ ચાલે નહીં રે, તૂટીને શિથિલ થયુ છે તન,
મુખમાહી દત્તરે, એકે દીસે નહીં રે, તોય પાપી ઉદર માગે અન્ન જ
ભાગ્ય જેનું બહુરે, આ અવસરને જોળખ્યોરે, તે તો પ્રાણી કહેવાય હરિના જન,
નરસૈના સ્વામીનેરે, સુખમા સભારજોરે, જો હોય પેલા ભવનુ પુન્ય જ.

પદ ૬ કું

જ્યાલગી આતમા તત્ત્વ ચિન્હો નહીં, લાલગી સાધના સર્વ જૂઠી,
માનુષ દેહ તારો, એમ એળે ગયો, માવડાની જેમ વૃષ્ટિ વૂઠી જ્યા.
શુ થયુ સ્નાન સેવા ને પૂજથકી, શુ થયુ ઘેર રહી દાન દીધે,
શુ થયુ ધરિ જટા ભસ્મ લેપન કરે, શુ થયુ* વાળ લોચન કીધે. જ્યા.

* વાળ લોચન-લુચન કરાવવા-ચૂંટાવવા તે

શુ થયુ તપ ને તિરથ કીધાયકી, શુ થયુ માલ ગ્રહી નામ લીધે,
શુ થયુ તિલક ને તુલસી ધાર્યાયકી, શુ થયુ ગગજલ પાન કીધે જ્યા.
શુ થયુ વેદ વ્યાકરણ વાણી વહે, શુ થયુ રાગ ને રગ જાણે,
શુ થયુ ખદ્દશન સેવાયકી, શુ થયુ વરણના ભેદ આણે જ્યા
એ છે પરપત્ર સહુ, પેટ ભરવાતણા, આત્મારામ પરિબ્રહ્મ ન જાણે,
ભણે નરસૈયો કે, તત્ત્વદર્શન વિના, રત્નચિતામણિ જન્મ ખોયો જ્યાં

પદ ૭ મુ-રાગ વેળાવળ

સુખ દુ ખ મનમા ન આણિયે, ઘટ સાથે રે ધડિયા,	
ટાળ્યા તે કોઇના નવ ટળે, રધુનાથના જડિયાં	સુખ દુ ખ-ટેક
નળ રાજ સરખો નર નહીં, જેની દમયતી રાણી,	
અર્ધે વસ્ત્રે વનમા ભમ્યા, ન મળ્યા અજ ને પાણી	સુખ દુ ખ
પાત્ર પાડવ સરખા બધવા, જેને દ્રૌપદી રાણી,	
બાર વરસ વન ભોગવ્યા, નયણે નિદ્રા ન આણી	સુખ દુ ખ
સીતા સરખી સતી નહીં, જેના રામજી સ્વામી,	
રાવણુ તેને હરી ગયો, સતી મહા દુ ખ પામી	સુખ દુ ખ
રાવણુ સરખો રાજયો, જેની મદોદરી રાણી,	
દશ મસ્તક છેદાઈ ગયા, બધી લકા છુટાણી	સુખ દુ ખ
હરિશ્ચંદ્ર રાય સતવાદિયો, તારાલોચનિ રાણી,	
તેને વિપત્તિ બહુ પડી, બધાં નિય ઘેર પાણી	સુખ દુ ખ
એ વિચારી હરિને ભજે, તે સાલ જ કરશે,	
જીએ આગે સાલ્ય ધણી કરી, તેથી અર્થ જ સરશે	સુખ દુ ખ.
સર્વ દેવને જ્યારે બિડ પડી, સમસ્ત્યા અતરંગમી,	
ભાવટ ભાગી બૂધરે, મેહેતા નરસૈને સ્વામી	સુખ દુ ખ

પ્રેમાનંદ ભટ

આ કવિ ગુજરાતી ભાષામાં સર્વોપરી છે એ સવત્ ૧૭૦૦ થી ૧૭૬૦ સુધીના કાળમાં વિદ્યમાન હોય અને વડોદરામાં રહેતો હતો.

ઓખાહરણ

કડવુ ૧ લુ-રાગ સામગ્રી

શ્રી ગુરુ ગોવિન્દને ચણું લાગુજી, ગણપતિ સારદા વાણી માગુજી,
અતર્ગતમાં ઈચ્છા છે ધણીજી, ભાવે ભાખુ કથા હરિતણીજી ૧
જે સાભળતા સુખ થાયેજી, મનની તે ચિતા જાયેજી,
અતુર્દશ લોક જેને માનેજી, તેના ગુણ શુ લખિયે પાનેજી ૨
હાળ

પાને તે લખ્યા જાએ નહીં, શ્રી ગણેશના ગુણગ્રામ,	
સકળ કારજ સિદ્ધિ પામે, મુખેથી લેતા નામ	૩
ગજવદન ગજનાસિકા, વળી દત્ત ઉજ્જવળ એક,	
આયુધ ફરસી કર ગ્રહી, જેણે હણ્યા અસુર અનેક	૪
શુદ્ધ બુદ્ધ બે રયામાં છે, સૂત લાલ ને વળી લક્ષ,	
સિદ્ધર અગે શોભિતૂ, મોદિક અમૃત ભક્ષ	૫
નીલાબર પીતાબર પેહેયીં, ચઢે સેવત્રા સેવ,	
મારા પ્રભુજીને પ્રથમ પૂજાએ, જય દુદાળો દેવ	૬
ગૌરનદન વિશ્વનદન, ભીડભજન દેવ,	
તેત્રીશ કોડમાં દીપતો, સુર નર કરે તારી સેવ	૭
સેવુ અક્ષતનયા સરસ્વતી, રૂપ મનોહર માત,	
અક્ષયારિણી ભારતી, તૂ વૈષ્ણવી વિખ્યાત	૮
શ્વેત વસ્ત્ર ને શ્વેત વપૂ, શ્વેત વાહન હસ,	
વિશ્વભરી વરદાયિની, કરે કોટી વિદ્ધનો પ્વશ	૯
કરુણાકટાક્ષી કમલનયની, કમળભૂ કન્યાય,	
વેદ કર્મ જટા ઉપનિષદ, ધર્મશાસ્ત્ર ને ન્યાય	૧૦
અક્ષવિદ્યા ને યોગ વિદ્યા, પુરાણ અષ્ટાદશ,	
ગાન તાન રસાલ તાલ, એ સર્વ તારે વશ	૧૧

દુહા ગાથા ને કવિત કથા, જદ મેદ ને નાદ,	
એ તરંગ તારા સરસ્વતી, છે શબ્દના સવાદ	૧૨
ચતુર્ભુજ ને ચાતુરી, વર્ણવું તારા ન્યાસ,	
વૈશ્યાયન વાદિમકી, તુને માને વેદવ્યાસ	૧૩
જૈમિનિ ને સૂત પુરાણિક, તેને કૃપા તાન્ત્રી હવી,	
તે જ ભટ્ટાચાર્ય કાષી, કાળિદાસ કાષી કવી	૧૪
કરુણાલ તૂ ને દયાળ તૂ, હૂ કિકર તારો માય,	
રક જાણી આખ વાણી, ગ્રથ પૂરણ થાય	૧૫
સહકાર ફળ વામણો ધર્યે, અપગ તરવા સિધુ,	
તેમ દાસ તારો હૂ ધર્યું છું, બાધવા પદબધ	૧૬

વલણુ

પદબધ બાધુ કથા કરો, આખ્યાન ઓખાહરણરે,	
વદે વિપ્ર પ્રેમાનંદ માગુ, મા કરો ગ્રથ સપૂરણરે	૧૭

કડવું ૨ જી-રાગ રામઝી

એણી પેરે બોલ્યા શ્રીસુકદેવજી, બાણાસુરનો ઉતાર્યો અહમેવજી,	
હરે આખ્યા સહસ્ર હાથજી, ચક્રે છેઘા તે વૈકુંઠનાથજી.	૧

ઠાળી

વકુંઠનાથે હાથ છેદીને, ઉતાર્યું અભિમાન,	
પરીક્ષિત પૂછે શુકદેવને, કહેા ઓખાનું આખ્યાન	૨
બ્યાસનંદન વદે વાણી, વર્ણવું પૂર્ણાનંદ,	
રસિક કથા ભાગવતતણી, તે મધ્યે દશમસ્કંધ	૩
શુકદેવ કહે પરીક્ષિતને, સુણ બાસઠમેા અધ્યાય,	
આખ્યાન ઓખાહરણનું, અનિરુદ્ધહરણ કથાય	૪
પરબ્રહ્મથી એક પદ્મ પ્રગટ્યું, તેથી પ્રજાકર,	
પ્રજાપતિનો મરીચિ, તેના કસ્યપ નામે કુવર.	૫
તેથી હિરણ્યકશિપુ, પ્રહ્લાદજી તેથી વિરોચન,	
વિરોચનનો બળી બહી, તેનો બાણાસુર રાજન,	૬
તેને સંહિતપુરમા રાજ કરતો, ઉપન્યો મન વિચાર,	
વૈકુંઠનું ઈશ્વર આરાધું, વશ વરતાવું સસાર	૭

તેણે શુક્રાચાર્યને પૂછ્યું, લાગી ગુરુને પાય,	
કહો ગુરુ તપ કર્યાનો, શુદ્ધ મને ઉપાય	૮
શુદ્ધ યોદ્યા હેત કરીને, સૂણ બાણાસુર રાગન,	
સર્વથકી ઉત્તમ ઉપાસન, કહું પરમ નિધાન	૯
ગંગા તટે જઈ તપ કરે, ઉપાસો મહાદેવ,	
ભોળો શત્રુ પ્રસન્ન થઈ, વર આપશે તતખેવ	૧૦
શુદ્ધના વાયક સાભળી, થયો બાણ મન ઉદ્ધાસ,	
તપ કરવાને ચાલ્યો, મન ધરીને વિશ્વાસ	૧૧
કૌભાડ નામે મોટો મત્રી, તેને સૌંધ્ય પૂર,	
કૈલાસ નિકટે ગંગાતટે, જઈ તપ કરે અસૂર	૧૨
આસાન વાળાને લાગી તાળી, જપે ભોળો દૃઢ મન,	
શત વરસ એમ વહી ગયા, ઉંધઈ વળગી તન	૧૩
વૃષા, શીતને ગ્રીષ્મ વેઈ, એાદવા અવનિને આભ,	
અવણે સુગ્રીવે માળા ધાડ્યા, મસ્તકે ઉગ્યો ડાભ	૧૪
હુધા તૃષા તજીને ઘેઠો, અઘોર માડ્યું તપ,	
માળા ફેરવે મનતણી, જપે જ્ઞેગેશ્વરનો જપ	૧૫
છદ્રે મોકલી અપસરા, તપધ્યાન કરવા લગ,	
બાણાસુર ચૂકે નહી, પરભવે નહી અનગ	૧૬
વૃષભે ચઢી શિવ આવિયા, ધરી અતીત કેરુ રૂપ,	
બાણાસુરને યોલાવિયો, ભાવે કરીને ભૂપ	૧૭
નેત્ર ઉઘાડીને નિરખીયું, ત્યારે દીઠા શકર જાણ,	
ધશી હશીને ચરણે લાગ્યો, સ્તુતિ કરી નિરવાણ	૧૮
માગ્ય માગ્યરે મહીપતિ, એમ કહે છે ઉમિયાનાથ,	
બાણાસુર કહે નાથજી, મને આપો સહસ્રજ હાથ	૧૯

વલણુ

સહસ્ર હાથ આપો હરજી, ગણો ગણપતિ સમાનરે,	
વિપત પડે તો આવજો, એમ કરી શિવ હવા અતરધ્યાનરે	૨૦

કડવું ૩ જી-રાગ યમન-કંઠ્યાણુ

આવ્યા આવ્યા ઉમયા સહિત મહાદેવ, દીઠી દીઠી અસુરતણી ધણી સેવ,	
નયણે નીરખ્યો અસુરનો દેહ, દીઠો સુકા કાષ્ઠવત તેહ	૧

તેને લાગી શલુજસુ તાળી, બાણાસુર બેઠો આસન દદ વાળી,
એવા એવા તપનો માઝો અબ્યાસ, માયા ઉપર કુટી નિકળ્યા ઘાસ ૨
એના તપનો નહીં આવ્યો પાર, એમ વર્ષ ગયા છે એક હજાર,
એવું તપ ભેદને બોલ્યા ત્રિપુરારી, તમે સાબજો પાર્વતી નારી ૩
એને તપે ત્રેલોક બાધુ ડોલે, બાણાસુર તો બોલાવ્યો નવ બોલે,
તમે કહો તો એને વર આપૂ, ને હું સલ્લ વચન કરી થાપૂ ૪
વળતાં બોલ્યા પાર્વતી રાણી, એવા દુષ્ટને નાપો શૂલપાણી,
દૂધ પાછને ઉછેરો છો સાપ, તેથી તમે પામશો મહા સતાપ ૫
પહેલા તમે ભસ્માગદ વરદાન દીધું, વરદાન પામ્યો કારજ એનું સીધું,
વરદાન રાવણાદિકને આપ્યા, તેણે દુષ્ટે જનકીનાથ સતાપ્યા ૬
તે માટે ઝાઝુ શું તમને કહિયે, હારે એવા દુષ્ટથી વેગળા રહિયે,
પછે તમને શી શીખામણુ દીજે, બોળા શલુ રુકુ જાણો તેમ કીજે ૭
જાઓ નારી પાનીએ યુદ્ધિ તમારી, વરદાન આપતા ન રાખીએ વારી,
એવું કહીને બોલ્યા તે બોલોનાથ, દીધો બાણાસુરને શિર હાથ ૮
ઉઠ ઉઠ પુત્ર તું વર માગ્ય, તું તો સમાધી તજને જાગ્ય,
વાણી શલુની સુણીને જાગ્યો, તેણે શિવજી પાસે વર માગ્યો ૯
સ્વામી મને સહસ્ર હાથ જ આપો, મુજને પુત્ર કરીને થાપો,
એક એક હસ્ત એવો કીજે, હસ્તી સહસ્રનણુ બળ દીજે ૧૦
અસ્તુ અસ્તુ કહિને શિવે વર આપ્યો, તેને તો પુત્ર કરીને થાપ્યો,
વરદાન લઈને દાનવ ઘેર આવ્યો, તેને બધા નમ્ર લોકેરે વધાવ્યો. ૧૧

વલણુ

વધાવ્યો ત્યા લોક સર્વે, આનંદ ધણો મન થાય રે,
આવી રાજ બેઠો બાણાસુર, તેને ઉલટ અગ ન માય રે. ૧૨

કંઠવુ ૪-શુ-રાગ કેદારો

વર આપી વળ્યા વિપધારીરે, સહસ્ર ભુજ પામ્યો અહકારી રે,
ખોખારીને કહે પામ્યો હું જયરે, હું તો થયો છું અક્ષય રે. ૧
અભિમાની બોલે એમ ગર્વ વચન રે, પુર વિષે આવ્યો રાજનરે,
સહુને આનંદ વાધ્યો મન રે, . ૨

ઢાળ

પાય લાગે બ્રજ પુરની, આવી મળ્યો પરધાન,
સહસ્ર ભુજ અયુજ ફૂલ્યા, તરુવરને સમાન. ૩

જાણે જગર્ભા વડાળ પુલી, હસ્ત એમ રાગ્નતણા,	૪
પોહોયે પોહોયે ઝગમગે, જેવી શેષનાગની કણા	
એક એક હસ્તે સહસ્ર હસ્તિબળ, વસુધાતળ વશ કીધુ,	૫
નાગવર્ગ ને સ્વર્ગ જીતી, એક ચક્રે રાજ કીધુ	
ચોસઠ દેશ ને ચારે દિશા, બાણે વરતાવી આણ,	૬
પાયે પૃથ્વીને ધ્રુવને, જુદા જુદા વદે મુખ વાણ	
મત્રી સાથે વઢવુ માગે, બાથ બીડીને અગ,	૭
માતંગ મારે હયને પછાડે, પાડે પર્વત શૃંગ	
ભરાવે બાથ ને હાથ ઝાટકે, મુખે ભાષે મેઘસ્વર,	૮
વઢનાર પાષે બાણ શરીરે, પ્રગટ્યો પ્રાક્રમજ્વર	
ગણુ ગાંધર્વ ને અપ્સરા સાથે, કૈલાસ ગયો રાગ્નન,	૯
બાણાસુરે શકરદારે, માડ્યુ સગીત ગાન	
થે થેકાર ધમકાર ધુધરના, અબલા પગમા ઠમઠમતા,	૧૦
મહિરમાંથી મહાદેવ નિકળ્યા, રામાની સગે રમતા	
અસુર ઇશ્વર ને અપ્સરા નાચે, તે ઇન્દ્રાદિક જોય,	૧૧
ચગ મૃદગ ને વીણા રસના, શબ્દ એકઠા હોય	
મહાદેવજી રસમગ્ન હવા, રાયને થયા તુષ્ટમાન,	૧૨
બાણાસુરને કહે ઉમયાવર, માગ્ય માગ્ય વરદાન	
રાય કહે પ્રભુ પ્રથમ તમે, આપ્યા સહસ્ર હસ્ત,	૧૩
તે ભુજબળ મારુકોણે ન ભાગ્યુ, મેં જીત્યા લોક સમસ્ત	
સ્વામી બળ આપ્યુ તો જોહો આપો, એ માગવું છે મારે,	૧૪
તમે વઢો કે વઢનાર આપો, જે મારા મદને ઉતારે	
તવ રીસ ચઢી અતર ઇશ્વરને, તુ માગતા ચુક્યો મૂર્ખ,	૧૫
તારા ભુજનો ભાર ઉતારશે, ત્રિલોક પૂજન પુરુષ	
પુત્રી તારીનો વડસસરો તે, તારા ભુજને હણશે,	૧૬
થડથી છેદીને કર તારાના, કટકે કટકા કરશે	
તવ બાણાસુરને શુદ્ધ હવી, એ તો મેં માગ્યો શાપ,	૧૭
ડાક કડક કટકા થાશે ત્યારે, કેમ ખમાશે અદાપ	
ભૂપ કહે સાભળિયે સ્વામી, તમ વચન પ્રમાણ,	૧૮
ઘેટલું માગુ આપ કને, આગળથી થાયે જાણુ	

શિવ કહે તારી ધર્મધન, આશ્ચિયે ભાગી પડશે,
ત્યારે તો તુ ભણજે, રિપૂ આવી ગડગડશે ૧૯

વલણુ

ગાજશે શત્રુ કહી વળાળ્યો, નગ્રમા આળ્યો સોય રે,
આસન ખેશી દહાડી બાણાસુર, ધન સામુ જોય રે ૨૦

કડવું ૫ મુ-રાગ ગિરિસાવર

વળિવળિ પૂછ્યુ પરિક્ષિત રાયજી, શુકદેવજી કહોને કથાયજી,
દેવ કન્યા પ્રગટી જેહજી, દેવ પુત્રી તણો સદેહજી ૧

ઢાળ

દૈત્યપુત્રી કેમ હવી, શુકદેવજી કહોને સસ,
વિસ્તારીને વર્ણવો, ઓખા તણી ઉતપત્ય ૨

શુકદેવ વળતુ યોલિયા, તમે ભલી પૂછી વાત,
ઓખાની ઉત્પત્ત કયમ હવી, કહું તમને સાક્ષાત ૩

એકવાર ગિરિ કેલાસથી, શિવજી તે મધુવન જાય,
ઉમયાજી ઘેર એકલા, તેણે વિચાર્યુ મનમંચ ૪

શિવને દિવસ થાશે ધણા, નંદી ને ભૂગી સગ,
સતાન મ્હારે કાષ્ઠ નહી, તે માટે દ્યોને સગ ૫

શિવજી કહે કરજો પ્રગટ, ઇચ્છાચક્રી રુતાન,
તપ કરવાને જાઉં છુ, ધરવાને હરિનૂ બ્યાન ૬

એમ કહીને શકર ચાલ્યા, આળ્યા તે ગગાતીર,
દઢ આસન વાળીને ખેડા, મનમા રાખી ધીર ૭

દિવસ કેટલા વહી ગયા, ને ચૈત્રમાસ તે આળ્યો,
પરસેવો ઉમયાને અગે થયો, તે તો નવ ભાળ્યો ૮

માર્જન કરવા ઇચ્છા કીધી, મલીન દીકું અગ,
સુગંધી તેલ કકડાવિયા, જલ ઉજ્યુ મૂક્યુ પ્રસગ ૯

પાર્વતીએ મન વિચારિયુ, મદિરમા નથી કોય,
હુ પુત્ર એક પ્રગટ કરુ, જે દ્વાર આગળ જોય ૧૦

પછે દક્ષિણ અગથી મેલ ઉતારી, ધણુ પુત્રનુ રૂપ,
તેના હાથ પગને હુટણુ, પહાની, ટુકડું અગ સ્વરૂપ ૧૧

ચતુર્ભુજ ને ફાદ મ્હોટી, મ્હોટું તે મસ્તક સગ,
કપોલ ગ્રીવા સુદર શોભે, વિચિત્ર દિસે અગ ૧૨

તેના વામ કર્મ કમળ, આપ્યું, બીજે ઘેરખો જાણુ,	
ત્રીજે હાથે જલકમડલ, દક્ષિણ ફરશી પાણુ	૧૩
બાબુબધ ને ઘેરખા, કુડલ ધાલ્યા કર્ણ,	
કટીએ શોભે મેખલા ને, ધુધરા બાધ્યા ચર્ણ	૧૪
તેને સર્પનૂ ઉપવીત આપ્યું, મોદિક આપ્યો આહાર,	
મુષકનૂ વાહન આપ્યું, ઉર સેવત્રાનો હાર	૧૫
તેનૂ વૃત સિદ્ધરે અગ ચરચ્યું, કાચા કાચનની પરિધામ,	
પ્રતિહાર કરીને ચાપીઓ, ગણપતિ ધરિયુ નામ	૧૬
મુખ વચન માતાજી બોલ્યા, હુ માર્જન કરુ આ વાર,	
ઠાઈ પુરુષ આવે આગણે તો, રાખજે ઉભો દાર	૧૭
એકનો બાળક બારણે બીશે, વિચાર્યું મન માત,	
અની પાસે જોડ હોય તો, બેઠાં કરે બેઠ વાત	૧૮
વામ અગથી મેલ ઉતારી, ઘડ્યું કન્યાસ્વરૂપ,	
તેની શોભા શી વર્ણવું, શુકદેવ કહે ગુણુ ભૂપ	૧૯
તેનું વદન પુનમચંદ્ર સરખું, નેન નિર્મળ જાણુ,	
નાસિકા શકચાચ સરખી, દર્શન બીજ પ્રમાણુ	૨૦
તેના અધર અતિ ઓપે રાતા, કપોલ ત્રીવ જેહ,	
ભુજદડ જે ગજસુઠ સરખા, કુચ બીજેરા તેહ	૨૧
તેની જઘા જાણે કદલી સરખી, ઉર ઉજ્જવળ અગ,	
તેના ચરણુ જાણે પદ્મની, કેસરી કટીનો લક	૨૨
કર કંઠણુ ને મુદ્રિકા, કંઠે પુષ્પનો હાર,	
કરણે ઝાલ ઝખુકે, પાયે નેપુરનો ઝમકાર	૨૩
મસ્તકે ગુથી રાખડી, કંઠે મુક્તાનો હાર,	
અણુવટ પગે વીછુવા, કટીમેખલા શણુગાર	૨૪
તેને ચણિયો ચોળી પહેરામિયા, શિરઘાટડી પરિધામ,	
શુકદેવ કહે પરિક્ષતને, તેનૂ ઓખા ધરિયુ નામ	૨૫
તેને હીંગલા ને ટોલડી, કુડલી કાચળી જેહ,	
પાચ કોડા દાખડી વેલણુ, રમવા આપ્યા તેહ	૨૬
કુમકુમ ચદન ચાદલો, કાળળ સિદ્ધર સગ,	
તેલ તબોલ ને નાડાછડી, કરી તે પૂજા અગ	૨૭

વલ્લભ

કરી પૂજા અગ સોહિયે, કુવરી કન્યા જોહરે,
શુકદેવ કહે પરીક્ષિતને, એમ ઓખા પ્રગટી તેહરે ૨૮

કડવુ ૬ કું-રાગ સામઘી

વળી વળી પૂછયુ પરીક્ષિત રાયજી, શુકદેવજી કહોને કથાયજી,
ઉમયા અગથી ઉપની જોહજી, દૈત્ય પુત્રીતણો સદેહજી ૧

ઢાળ

સદેહ મહારા મનતણો, તે ટાળીએ ઋષિરાય,
એ બ્રાત ભગિની દારે મૂકી, રચ્યો કુણુ ઉપાય ૨
ત્યારપુઠે શુ થયુ, મુને સભળાવોને એહ,
વિસ્તારીને વર્ણવે, શુકદેવજી સર્વે તેહ ૩
શુકદેવ વળતુ બોલીયા, તુ સાભળ રાજકુમાર,
ઉમયાએ ઓખાની પ્રત્યે, એમ કહ્યુ તેણીવાર ૪
હું મદિરમા માર્જન કરુ છુ, ત્યા દીધી શીખામણુ,
કોઈ પુરુષ આવે આગણે તો, કરજે મુજને જાણુ ૫
એમ કહીને ગયા ધરમા, ઉતાચુ ઉજોદક સાર,
ખાવનાં ચદન ઘોળીયા તે, કનકપાત્ર મોખર ૬
વસ્ત્ર આલુપણુ તજીને, નહાય છે ઉમયા માત,
મોકળે કશે નેત્ર મીચી, બેઠા છે સાક્ષાત ૭

રાગ મારુની દેશી

ઋષિ નારદજી તેણીવાર, હૂતા બ્રહ્મસભા મોખર,
ઋષિએ મન કર્યો વિચાર, હુ તો જાગી ત્યા નિરધાર ૮
શિવ ઉમયાને વઢવાડ, માહોમાહી કરાવુ રાડ,
એવુ વિચાર્યુ ઋષિરાય, જ્યાં ઉમયાજી બેઠા નહાય ૯
આવ્યા અતરિક્ષીથી ઋષિરાય, ત્યારે દીડી પાર્વતીએ છાંય,
જાણે પેહેરુ તે વસ્ત્ર સૂવેબે, રખે ઉધાડુ અગરે દેખે ૧૦
તે માટે શીરના કેશ, તેણે ઢાંકયુ તે અગ સુવેશ,
જોઈ ઋષિ નારદ સિધાબ્યા, શિવ પાસે ગગાતટે આબ્યા ૧૧
આવી બોલ્યા શિવસુ વાણી, મારી વાત સુણો શૂલપાણી,
તમે ધરી બેઠા શુ ધ્યાન, ઘેર પ્રગટયા છે બે સતાન ૧૨

એવું સાબળતા તત્કાળ, ઉઠી અગમા મોટી જ્વાળ,	
એવું કહિને ચાલ્યા છે મુન્ય, મહાદેવ હવા મતિ શૂન્ય	૧૩
શિવ ધરમા પેસે જ્યારે, પેલે જોદે વાચ્યા ત્યારે,	
અલ્યા ચોરટો છે કે બિખારી, નહાવા બેઠા છે માત અમારી	૧૪
માહોમાહી થયો સગ્રામ, બેમા કોઈ ન છાડે ઠામ,	
જટા સાહીને નાખ્યા છે ઈશ, મહાદેવને ચઢી અતિ રીશ	૧૫
ઢીકા પાટુ ને ગડદા સાથ, અન્યોઅન્ય ભીડી બે બાથ,	
ધાયા ભૂત ભૈરવ વૈતાળ, રણે કોપ્યો ઉમિયાનો બાળ	૧૬
ધણુ કોપ્યા શ્રીત્રિપુરારી, ગાજ્યા ગણપતિ બહુ રીશ ધારી,	
બેહુ સરખા છે બલવત, ધણુ કોપ્યા તે ઉમિયાના કથ	૧૭
ાખ્યા ગણપતિ તે બહુ અગ, સર્વ સેનાનો કીધા ભગ,	
નાઠી સેના દેખી બળધીશ, કોપ્યા ગણપતિ કોપ્યા ઈશ.	૧૮
બેનુ રૂપ લયકર બાસે, દેખી મુનિવર નાવે પાસે,	
જટા સાહીને નાખ્યા ઈશ, ત્યારે શિવને ચઢી અતિ રીશ	૧૯

ઢાળ

જટીલ જોગી ને ભરમભોગી, દીસતો અવધૂત,	
આસા વિના અધિકાર ન જાવા, જો હોય પૃથ્વીનો ભૂપ.	૨૦
વચન એવું સાબળીને, કોપીયા શિવ રાય,	
ત્રિશ્વ ભારી શિર છેદિયુ, જઈ પશુ ચંદ્રચર્માય	૨૧
ઓખા મનર્મા ત્રાસ પામી, દેખીને દારુણ કર્મ,	
માતાની પાસે કહેવા ન ગઈ, નવ લલો આગળ મર્મ	૨૨
મહાદેવ મદિરમા ગયા, ઝબક્યા તે ઉમિયા મન,	
નેત્ર ઉલાડીને નિરખિયા, શિર કેશે ઢાક્યુ તન	૨૩
વજ્ર પેહેરીને થયા બેઠા, પૂછીયુ શિવરાય,	
બે બાલક તો બારણે મૂક્યા, કેમ આવ્યા મદિરમાય	૨૪
શિવ કહે શિર છેદિયુ, પેલો પુરુષ હૂતો જેહ,	
સ્ત્રીહસા મ નવ કરી, જીવતી તો મૂકી તેહ	૨૫
એમ કહેતા ઉમિયા પજા પૃથ્વી, એ શૂક્રાધુ શિવરાય,	
અગથકી ઉત્પન્ન કર્યા, બેઉ બાલક તમારાં થાય	૨૬

હમણાં તે મારા પ્રાણ કહાડું, કા જીવાડો એહ,	
શિવ કહે શિર છેદિયુ, જઈ પડ્યુ પર્વત તેહ	૨૭
એક મુરતમાહી મસ્તક આણી, મેહેલો તે એને અગ,	
નદી ભૂગીને મોકલ્યા, જઈ જોયા પર્વતશૃંગ	૨૮
મસ્તક તો લાખ્યુ નહીં, એક હસ્તી દીઠો વન,	
એકદત ને મહા ઉન્મત્ત, જઈ વિદાગ્યુ તન	૨૯
મસ્તક લઈને આવિયા, શિવ ઉમિયા ફેરી પાસ,	
મહાદેવે મસ્તક ચ્હોડીયુ, વરદાન દીધૂ હાથ	૩૦
મ્હારે હાથે દુ ખ જ પામ્યો, મુજ પેહેલો પૂજય,	
શુભ કામે રમરણ કરે, તેનૂ સિદ્ધ કારજ થાય	૩૧

વંદન

વરદાન એવુ આપીયુ, શિવે તેણે કામરે,	
પેહેલી પૂજ કરી પોતે, ગજવદન ધરિયુ નામરે	૩૨

કંઠુ ૭ મુ-રાગ મારુ

ઉમિયાં આવ્યા તે મદીર બહાર, નવ દીડી તે ઓખા કુમાર,	
મિકાની કોઠડી હતી જ્યાહે, કન્યા નાશીને પેઠી ત્યાહે	૧
ઉમિયાને ક્રોધ ચડ્યો અપાર, ઓખાને શાપ દીધો તેણી વાર,	
ત્યારે પૂઠે તે શુ થાય, તેની કહુ હવે કથાય	૨

ઢાળ

શાપ પુત્રીને હવો, તે સાબળો કહૂ રાય,	
વરસ એક લગણુ પુત્રી, રહેજે લવણી માય	૩
વચન એવુ સાબળીને, દુ ખ પામી મન,	
લવણુ મધ્યે ક્રોમળ કાયા, કેમ જાશે વરસ દન	૪
ગદગદ કંઠે ઓખા ઘોલી, દયા કરો મુજ માત,	
અપરાધ કિચિત્ત્ર માત્ર છે, તેમાં આવડી શી ધાત	૫
મેં શાપ તમારો શીશ ચડાવ્યો, અનુગ્રહ કેમ થાય,	
માતા કહે મહિમા વાધશે, તારો મૃત્યુલોકની માય	૬
પછે પાર્વતીજીએ પ્રેમ આણી, કહ્યો માસ જ એક,	
વરસ આદિ ઉત્તમ કહિયે, ચૈત્ર માસ વિશેક	૭
તે માસે તે લવણુ ફેરો, કરે સગ્રહ જેહ,	
પાર્વતીજી પુત્રીને કહે, તે દુ ખ પામે દેહ	૮

ચૈત્ર માસે વ્રત અલૂણ, કરે જે સ્ત્રીજન,	
સસારના મુખ ભોગવે, પામે પુત્ર કલત્રને ધન	૯
ચૈત્રકેરા દિન ત્રીશે, અન અલૂણ ખાય,	
માતા કહે સસ જાણજે, તે સ્વર્ગવાસી થાય	૧૦
માતા કહે મહિમા કહૂ, એવો ચૈત્ર નિર્મળ જાણુ,	
એક માણસ અલૂણ ન કરે, તેનું મિથ્યા જીવ્યુ જાણુ	૧૧
વ્રત કરીને દાન કરવું, લવણકેરુ જેહ,	
આખ્યાન સાંભળે પાતક જાયે, નિર્મળ થાયે દેહ	૧૨
પાંચ દહાડા પાછલા, વ્રત કરે સ્ત્રી જન,	
કરે ભોજન લવણ પામે, એક ઉજ્જવળ અન	૧૩
હુ શાપમેચન તુજને કહું છું, એખાને કહે છે માય,	
શ્રી ભગવાનકુલમા વર થશે, તે ગ્રહશે તારી બાય	૧૪
સર્વે દોષ ટળશે તેથકી, સાંભળ એખાખાઈ,	
સંતોષી એમ એ સર્વે કહી, આનંદ પામ્યા સહી	૧૫
પછે એખા લવણમા પેડી, શાપ મટાડવા કાજ,	
શુકદેવ કહે પરીક્ષિતને, કહું બાણાસુરનું કાજ	૧૬

વડાણ

કથા કહું તે સાંભળો, ધરીને એક ધ્યાનરે,	
તે પછી શ નીપન્યુ, વિસ્તાર રાજન રે	૧૭

કડવું ૮ મુ-રાગ વેરાડી

એક સમે ચડાલણી, ઉભી રાજદાર,	
વાસીદુ વાળી કરી, ડીધું ઝાકઝમાળ	એક સમે -ટેક.
રાગ તે સૂતા ઉડીયા, અતિ પ્રાતસંકાળ,	
મુખ આડી સમ્માર્જની, રાખી રે ચડાળ	એક સમે
તે ભેઈ બાણાસુરે પૂછિયો, સંધળો વિસ્તાર,	
મુખ આડી સમ્માર્જની, કેમ રાખી તે નાર.	એક સમે
ચડાલણી કહે રાયજી, સાંભળો મહારાજ,	
વહાણામા મુખ કેમ દાખવું, જાણીકીધી મેંલાજ	એક સમે.
રાગ કહે સત્ય જોલ તૂ, નહિકર દેશુરે દડ,	
શા માટે આડી ધરી, સમ્માર્જની રડ	એક સમે

વળતી ચડાળણી એમ વહે, સાલળોરે ભૂપાળ,
 સાચુ બોલૂ છુ હું હવે, રખે દેતારે ગાળ એક સમે
 પ્રાતસમે જોવુ નહીં, વાંઝીયાનૂ વદન,
 તમારે કાઠં છોરુ નથી, સાલળોને રાજન એક સમે
 તે માટે સમ્માજની, આડી કીધી મેં રાય,
 સાચુ બોલી છુ જે ઘટે, તેવો કરજોરે ન્યાય એક સમે
 રાજ્યએ સત્ય માન્યુ સહી, નવ કીધોરે કોધ,
 રાજ મૂકી કૈલાસે ગયો, બાણાસુર જોધ એક સમે
 તપ કરવા વેગે ગયો, દઢ રાખી વિશ્વાસ,
 ધ્યાન ધરચુ મહાદેવનૂ, મુને પુત્રની આશ એક સમે

કડવુ ૯ મુ-રાગ મારુ

તેણે સમે રાણી કહેવારે લાગી, જોઈ રાજનૂ રૂપ,
 બાણમતી એમ બોલીયા, રાય થયો વૃક્ષસ્વરૂપ ૧
 રાય એ વરને શુ લાવીયા, તમારી કાણુ આવશે સગ,
 અપત્ય શે નવ લાવીયા, હૂ હુલાવત ઉછરમ ૨
 બાણમતી દુ ખ પામી કહે, બહુ બળતલૂ શૂ કામ,
 સત્તાન મ્હારે કાઈ નથી, શિર વાંઝીયાનૂ નામ ૩
 રાયે રિધમિધ ત્યાગ કીધી, ચાલીયો વનમાહે,
 કૈલાસ ગિરિએ આવીયો, બેઠા છે શિવજી જ્યાહે ૪
 તાતને ચરણે લાગીયો, તન પૂછયુ શિવરાય,
 સત્તાન મ્હારે કાઈ નથી, કાઈ પુત્ર પુત્રી થાય ૫
 ત્યારે પાર્વતીજી બોલીયા, મારે પુત્ર એક ગણેશ,
 તે તો આપ્યો જાય નહી, ત્રિલોકનો દેવેશ ૬
 અપત્ય કા આપે નહીં, જે જે પોતાનૂ સત્તાન,
 તેત્રીશ કાટીએ પૂજા કરી, મત્યુલોકમા માન ૭
 દેવ દૈત્યમા પ્રીત ન હોયે, પિતા પુત્ર ન થાય,
 વચન એવુ સાલળી, મન ઝાખો થયો છે રાય ૮
 પછે ઉમાએ શિવને કહ્યું, પુત્રી લવણુમા છે જેહ,
 તેને ત્રીશ દહાડા થયા પૂરા, આપોને પુત્રી તેહ ૯
 ત્યારે પુત્રી કહેવા લાગી, સાલળો મુજ માત,
 કૈલાસે હૂ ક્યારે આવુ, સત્ય કહોને વાત ૧૦

ક્રમણુ વદ તૃતીયાને દીવસ, તૂ આવજે મુજ પાસ,	૧૧
ગોર કરીશ જો પુત્રી મહારી, તો પૂરીશ તારી આશ	
તે ભણ્યુ ભાજન લઈને ચાલ્યો, વલણુ મધ્ય કુમાર,	૧૨
માથે ચડાવી થયો મારગ, આવ્યો નગર મોગર	
પછે ભાજન ભાગીને કન્યા કહાડી, દીકું સુદર રૂપ,	૧૩
પચામૃતે પખાળી કરી, શણુગાર સળવ્યા ભૂપ	
ભાટ ચારણુ ગણુ ગાંધર્વને ત્યા, આપીયા બહુ દાન,	૧૪
તરીયાં તોરણુ બાધીયાં, જાણે પુત્રી પુત્ર સમાન	
ગળે ઘેસાડી નગર મધ્યે, ફેરવી લાવ્યો રાય,	૧૫
વાજાત્ર વાજે અતિ ધણુ, વળી બદી જશ બહુ ગાય	
શુકદેવ કહે પરીક્ષિત સુણો, પહેલી દેવકન્યા રાય,	૧૬
સદેહ મનનો ટાળીએ, પછે દૈત્યપુત્રી થાય	
નિત્ય રાજસભામાં બાણુ ઘેસે, ધરે બહુ અભિમાન,	૧૭
એવું જોઈને બોલિયો, ડૉભાડ જો પરધાન	
ગર્વે ન કીજે રાયજી, કાઈ મન વિચારી જોય,	૧૮
પાંચ દહાડા પુરુષને, કાઈ છાયા ફરતી હોય	

વલણુ

છાયા ફરતી પુરુષને, સરખી સદા ન હોયરે,	
ગર્વે કદી નવ કીજીએ, માનો રાજ સોયરે	૧૯

કંડુ ૧૦ મુ-રાગ સામેરી

બાણુસુર નૃપ ઓચર્યો, દેશુ તે કન્યાદાન,	૧
તેને પુણ્યે પામશુ, ફળ કોટી યજ્ઞ સમાન	
આકાશ વાણી એમ હવી, સાભળજે રાય નિરધાર,	૨
પુત્રી ઇચ્છાવરે પરણુગે, કારણુરૂપ કુમાર	
ત્યારે રાજ વિસ્મય પામ્યો, છે કાઈ કારણુ વાત,	૩
આકાશ વાણી એમ હવી, કાઈ વરતશે ઉત્પાત	
શુકાચાર્યને તેડીયા, પ્રશ્ન પૂછ્યુ ગાય,	૪
આકાશ વાણી સુણીને, મને ચિતા મન બહુ થાય	
જન્મપત્રિકા કરો એહની, અશુભ ગ્રહ જો હોય,	૫
તેને હું કરુ પાધરા, કર મૂછ વાલ્યો સોય	

શુકાર્ય જ બેલીયા, એ બળતણુ નહિ કામ,
વિચારીને જોને રાજ, મનમાં મોટી હામ ૬
તે ભવિષ્ય ટાલ્યું નવ ટળે, સહુ જે આડે વ્યાક,
નિમિત્ત કો છૂટે નહી, ત્યા અહતણે શો વાક ૭
જન્મપત્રિકા કરી એહની, સાબળ રાજકુમાર,
એ કન્યા જ્યારે પરણશે, ત્યારે વરતશે હાહાકાર ૮
મન વિચારી રાજ બોલ્યો, શુક પ્રત્યે એમ,
એ કન્યા નવ પરણાવું, એ વાતનો મારે નેમ. ૯

વલણુ

નિયમ મારે એ વાતનો જે, પરણાવવાનો હું નહીં,
વિગ્ર પ્રેમાનંદ કહે ઓખાને, માળિએ ચઢાવીએ સહી ૧૦

સાખી*

એમ કહિને માળીએ, રાખી ઓખાખાહરે,
રખવાળો બહુ મૂકીયા, સંણો પરીક્ષિત રાયરે. ૧૧

કડવું ૧૧ મુ-રાગ લલિત

ઋષિ કહે સુણ રાય અનુભવી, એક કથા મધ્ય બીજી નવી,
બાણાસુર વર પામીને વળ્યો, તે એકલો મૃગીયાએ પળ્યો. ૧
મહા વનમાં ગયો રાય બાણ, સારગને ક્યો સાવધાન,
મૃગીયાએ ગયો વનમાં તાત, ઓખા ચિત્રલેહાએ જાણી રે વાત. ૨
ચિત્રલેહાને કહે ઓખાય, ચાલો સહિયર પૂજ્યે ઉમિયાય,
ચદન પાત્ર કુસુમનારે હાર, શ્રીફળ ફેફળ મૂકયા સાર ૩
નેવેલ બીજેરા ને શર્કરા સાર, પૂજા થાળ અહી કર નાર,
ઉપહાર લઈ ચાલ્યા સતી, મનમાં વિરહની થઈ ચટપટી. ૪
ગંગા નહાવા ગયા ઉમિયા માત, તે ઓખા ચિત્રલેહાએ જાણી વાત,
સગાએ લીધી સહસ્ર જ સખી, આધી આયુધ અબલા અગરખી ૫
મદને થેલી બન્યો રે જતી, થઈ છે ઉદય ભાગ્યની રતી,
જઈ પાર્વતીને લાગ્યા પાય, મસ્તકે કર મૂક્યો ઉમિયાય ૬
લીધું ચરણામૃત અબલિ ભરી, ઘોડશોપચારે માની પૂજા કરી,
કુસુમહાર કંઠે ધરાવતી, અગર ધૂપે કરી આરતી ૭

* જે પ્રતમાં આ સાખી છે, તે એમાં નથી છતાં આપી છે

પૂજા કરી ફરી લાગ્યાં પાય, વહે દેવી દીકરી વર માગ,
 કન્યા કહે રૂપ કદર્પ કોડ, એવા વરની માગૂ જોડ ૮
 ઉમયા કહે માગ્ય ખીજ વાર, તોએ તેણે માગ્યો ભરથાર,
 ત્રીજ વાર કહ્યું માગ્ય ફરી, આપો સુંદર સ્વામી એાચરી. ૯
 દેવી કહે વરદાન હશે ખરા, જા કન્યા પરણે ત્રણ વરા,*
 એાખા કહે ઈમેં દર્ધ હાથ, ત્રણ નાથ તે મહા ઉત્પાત ૧૦
 મેં પૂજ્યા તમને સ્વારથ, એમ પરણે લોકમા હસારથ,
 દેવી કહે ટાળૂ સદેહ, ત્રણવાર પરણીશ તેનો તેહ ૧૧
 શુભ સ્વામી ઇચ્છે જો તરત, તો જઈ કરજે અલૂણુ વરત,
 કુવરિ કહે કથનૂ શૂ જાણુ, વ્રત કર્યાનુ કુણુ એંધાણુ ૧૨
 દેરી કહે તેની ચિતા કશી, વૈશાક સુદી દ્વાદશી,
 ભોગવશે સ્વામી અગ તુજતણુ, મધ્ય રાત્રે આવશે સ્વપનૂ ૧૩
 તુજને પ્રેહ ધણો બ્યાપશે, ચિત્તલેહા આણી આપશે,
 ગયા ઉમિયાજી કરુણા કરી, એાખા પંધાચા મદિર ભણી ૧૪
 મૃગીયા રમીને આબ્યો તાત, પુત્રી વર પામ્યાની જાણી વાત,
 ચિન્તા ચિત્તમા થઈ છે ઉદે, ભય દાવાનલ પ્રગટ્યો હ્રદે ૧૫
 વિચાર ઉપન્યો અતર ધણો, વડ સસરો જે પુત્રીતણો,
 તે સગાઈ કાષ્ટએ નહી ગણે, નિશ્ચે મહારા લુજને હણે ૧૬
 પુત્રી ધડપણુ પાળે શુય, માટે એાખાને મારુ હુય,
 જ્યારે નાશ પામે એાખારે બાઈ, નહીં વેવાઈને નહીં રે જમાઈ ૧૭
 વેવાઈ હોય તો છેદે પાણુ, માટે એાખાને મારુ નિર્વાણુ,
 ભૂપતિ ક્રોધાતૂર જ થયો, નમ્ર ખડ્ગ ખેંચીને ગયો ૧૮
 જ્યા પુત્રીને મારવા જાય, ત્યા આબ્યા ઋષિ નારદ રાય,
 નારદ કહે રાય ખડ્ગ જ ધરી, કયા ચાહ્યા તમે ક્રોધ જ કરી ૧૯
 રાજા કહે છે માડીને વાત, જાઉં છું પુત્રીની કરવા ઘાત,
 ઋષિ કહે સાબળ ભૂપાળ, શુ કરે પુત્રી ન્હાનૂ બાળ ૨૦
 તુજને લાગશે સ્ત્રીહત્યાય, માટે કરોને એક ઉપાય,
 આપણુ બાળકને પરણાવીએ કાંઈ, રાખ્ય કુવારી પરણાવીશ માય ૨૧
 નહીં જમાઈ વેહેવાઈ કોય, પછે તારે શી ચિતા હોય,
 ગયા નારદ એવુ કહી, બાણે બાળકી મારી નહીં ૨૨

ઢળાબુ શીશુ દેલ નરેશ, ન હોય ધરમા પવન પ્રવેશ,
દશ સહસ્ર ચૂકયા રખવાળ, મેડી ઉપર ચઢાવી બાળ ૨૩
પાસે મૂકી બાળ સનેહ, વિધાત્રી નામે ચિત્રલેહા તેહ,
જોઈએ અન વસ્ત્ર ને પાણી, બાંધી દોરીએ લીએ છે તાણી ૨૪
રહી સખી બે મનમા મોદ, ખાઈ પી કરે હાસ્ય વિનોદ,
ઉપજે કામ દહ મન રાખતી, ઘણુ દોલલા દહાડા નાખતી ૨૫
વલણુ

નાખતી દિવસ દોલલા, સાબળ પરીક્ષિત બૂપરે,
એમ કરતા ઓખાને આબુ, વર વરવાનુ રૂપરે ૨૬

કડવું ૧૨ મુ—રામ ગોડી

વર વરવાને જોય થઈ, પ્રગટયા તે સ્ત્રીના ચેનજ,
ઓખા કહે છે ચિત્રલેહાને, એક વાત સાબળને બેનરે,
સૈયર શૂરે કીજે, મારી બેનીરે, દહાડલા કેમ લીજે—ટેક ૧
જમણે ભૂડૂ મહારુ જોબનીયુ ને, મદ પૂરણુ મુજ કાયજ,
પિતા તો પ્રીછે નહીં, મારો કુવારો ભવ કેમ જાય રે સૈયર ૨
સહુકો સાસરે જાય ને આવે, સૈયરો મુજ સમાણીજ,
હુ અપરાધ વણુ ઘણુરે પિડાણી, આખે ભરુ નિત્ય પાણી રે સૈયર ૩
એરે દુ ખે હ દુબળી, મુને અન ઉદક નવ ભાવેજ,
આ અવાસરૂપી શૂળીરે સહેવી, નિદ્રા તે કેઈ પેરે આવે રે સૈયર ૪
ધન્ય ધન્ય તે કામની, જેણે કયને કંઈ ગ્રહી રાખ્યોજ,
હુ અઝાગણીએ પરણ્યા પીયુનો, અધરસુધારસ ન ચાખ્યો રે સૈયર ૫
મર્યાદા સહીત માટે માણસ, કરે આખ્યનો અણસારોજ,
તે સુખ તો મેં સ્વપ્ને ન દીઠું, બ્યર્થ ગયો જન્મમારો રે સૈયર. ૬
સ્વામી કેરો સગ નહીં નારીને, એથી બીજુ શ નરતૂજ,
હવે આશા શી પરણ્યાનણી, મારુ જોબન જાય ઝરતરે સૈયર. ૭
બીજી વાત રુચે નહિ, ભરથારભોગમા મગનજ,
ઘહા વર આવે તો તરત વરુ, નવ પૂછુ જોશીને લગનરે સૈયર ૮
વચન રસીક કહેતા કરુણાભેર, આવે લટકતી ચાલેજ,
પ્રેમ કટાક્ષે પીયુને બોલાવે, તે હૃદિયા બીતર સાલેરે સૈયર ૯
મરકલડે મુખે ને મધુરે વચને, મર્યાદા મન આણીજ,
શાક પાક મેં પીયુને ન પીરસ્યા, આવો પાલવ તાણીરે સૈયર. ૧૦

એવા સુખ મેં નયણે ન દીધા, મારું કર્મ અનિ કઠોરજી,
જન્મ મારો એળે ગયો જેમ વગડાનું દોરે સૈયર ૧૧
જલ વિના જેવું માનસરોવર, ચંદ્ર વિના નિશા જેવીજી,
એમ કથ વિનાની કામિની, હું અભાગણી તેવીરે સૈયર ૧૨
અરણ્યમા જેમ વેલી કૂલી, ત્યાં નહીં ભોગી ભમરજી,
તેમ વપૂવેલી જોખન કૂલ્યુ, ન મળ્યો ભોગી વરે સૈયર ૧૩
જળ વિના જેવી વેલડી, લવણ વિના જેમ અનજી,
ભરથાર વિના જેમ ભામિની, તેને દોલકા નાખવા દનરે સૈયર ૧૪
એમ સૂખ હું મિથ્યા ગણુ છું, હું તો લેવાઈ મારે પાપેજી,
આ બધાગીરી કરમે કીધી, શૂળિયે ચઢાવી બાપેરે સૈયર ૧૫
અકળ ગતિ છે ગોવિંદજીની, શૂં નિપજશે બેનીજી,
ગોવિંદજીનું ગમતૂરે થાશે, મનકું મારું રહે નહીરે સૈયર ૧૬

વલણુ

મન મારું રહે નહીં, વિરહવહ્નિ થયો ઉદરે,
એમ વલવલતી ઓખાને દેખિ, ચિત્રલેહા વાણી વદરે

૧૭

કડવું ૧૩ મું-રાગ મેવાડાની દેશી

શીખામણુ દે છે ચિત્રલેહા જો, ત તો સાભળ બાળ સનેહા જો,
એમ છોકરવાદી નવ કીજો જો, બાઈ બળિયા બાપથી જિહ્વે જો
એવું નીચ સમજવું તારું જો, આપણું મ્હોટા માઆપના છોરું જો,
એમ લાછન લાગે કુળમા જો, પ્રાતઃ જાગ્યે એક પળમા જો.
કીજો કહ્યું હોય જે તાતે જો, નવ જઈએ બીજી વાટે જો,
હું તો રહિ છું રક્ષા સારું જો, બેની તૂં માણસ નહીં વારું જો.
મેં ન થયું તારું રક્ષણુ જો, બાઈ તુજમા પ્રગટ્યું અપલક્ષણુ જો,
તમા કામકટકદલ પ્રગટ્યું જો, હવે મારે રહેવું નથી ઘટનું જો
જોતે રાય બાણાસુર જાણું જો, અત આપણું બેનો આણું જો,
મત્રી દુ ખદાયક છે વળતી જો, હુતો ભુડી કહેવાઈ તુજ મળતી જો
મારા સમ જો તું કરે મન વ્યગ્ર જો, એમ સ્વામી ન પામીએ શીઘ્ર જો,
થાકે ડગલા ન ભરીએ લાખા જો, ઉતાવળે ન પાકે આખા જો
હું પ્રીછી કામનું કારણુ જો, બેની રાખ્યું હૈયામા ધારણુ જો,
પિયુને મળવું કાને નથી ગમતૂ જો, સહિતે જોખન હીડે છે દમતૂ જો

તમા જ્ઞાન અક્કલ નથી અર્થ જો, કારાગૃહમાં તે કર્યાથી કથ જો,
મારી ઓખાખાઈ સલૂણા જો, તમે વ્રત કરોને અલૂણા જો
આવ્યો ત્રૈત માસ એમ કરતા જો, પછે ઓખાજીવત આચરતા જો,
અલવણ અન્ન જમી દિન ખુવે જો, દીપક બળે ને ભૂમિએ સુવે જો
માત ઉમિયાને આરાધે જો, દેહદમન કરે મન વાધે જો,
થયુ પૂરણ વ્રત એક માસે જો, કાણુ જાણે એકાત અવાસે જો

વલણુ

અવાસ એક સ્થલ વિષે, વ્રત કીધૂ ઓખાચરે,
થયો સ્વમસજોગ સ્વામીનો, તે ભટ પ્રેમાનંદ ગાયરે

કડવુ ૧૪ મુ-રાગ કેદારો

નાથ વિના હૂ એકલી, કેમ કરીને રહેવાય,	
કામજ્વર પ્રગટ થયો, જવાળા કેમરે સહેવાય	નાથ વિના૦ ૧
માતપિતા વેરી થયા, જણે દુખમાં નાખી,	
વાક વિના વિપત ધણી, આ શૂળીએ રાખી	નાથ વિના૦ ૧
મારો હરખ રહ્યો હેડા વિષે, રડાપો વળગ્યો,	
કથ વિજોગ છે દોહલો, પ્રાણજીવન અળગો	નાથ વિના૦ ૨
શણગાર સજીને હુ શુ કરુ, દેખાડૂ કાને,	
સેજ બિછાવી સ્વામી વિના, જોઈ કાના મોને	નાથ વિના૦ ૩
ઉજડ વનમાં હૂ રહુ, નહી કાને જોઈ,	
તસ્કરની જેમ માતને, કાઠીમાં રાવુ	નાથ વિના૦ ૪
મારી દિન દિન કાયા દુખળી, સૈયગ શુ કરીએ,	
કથ વિજોગ છે દોહલો, ફાટીને મરીએ	નાથ વિના૦ ૫
હોએ સુખ ધણુ ગીયર વિષે, તોએ ઓણુ આવે,	
ભાષ ભોળાઈ મેણુ દીએ, નઠારી કહાવે	નાથ વિના૦ ૬
કાનો રે પીયુ મેં પરભવ્યો, પેલા ભવનીરે માહે,	
તે દેવે મુને દડ દિધો, આવી આ ભવ માહે	નાથ વિના૦ ૭
રાત વેરણુ થઈ માલારી, નહીં વહાણુ વાએ,	
પ્રેમાનંદ પ્રભૂ જો મળે, તો સુખકુ થાએ	નાથ વિના૦ ૮

કડવુ ૧૫ મુ-રાગ કેદારો

શુકદેવજી વાણી વદે, ઓખા ભરી છે પૂરણ મદે,
વેશ્યાખ સુદી દ્વાદશી હતી, સ્વામી સ્વામી કરતી સૂતી

સુખે નિદ્રા કરે છે બાળા, તન તમ ઉઠે મેહનવાળા, મેહની જવાળાનો તાપ ન સમે, ધણા દોહલા દિવસ નિર્ગમે	૨
સમય સજોગ સૂર્યને અસ્તે, કુચમર્દન કરે છે સ્વહસ્તે, અધર કરડે ચુબન દે ઘેલી, બેઉ ચરણ હૃદયેર મેહેલી	૩
લડથડતી આવે હીડી, ચિત્રલેહાને પાડે ભુજ બીડી, સૂતા સન્નજએ એકઠાં વળગી, સૈયરને ન કરે અળગી	૪
પર્યંતે પ્રેમદા રમે, એમ આજે નિશા નિરગમે, કાઈ લખીત વાત છે ભાવી, જુગમ કામિનીને નિદ્રા આવી	૫
ઓખા ઊંધમા ન જાણતી હૂતી, સખીની સેજે જળને સૂતી, તેને થાવા ન દે ઉફરાટી, અન્યોઅન્ય ભરાવે આટી	૬
સુતી સ્વામી સ્વામી કરતા, થાવા લાગ્યા સ્વપ્નાતર ત્યા, થઈ સ્વપ્ને ઓખા આનદી, વર મળ્યો છે મેહનો ફદી	૭
મડપ મનુષ્યે ભરાયો ખચખચી, દીઠી નૌતમ ચોરી રચી, એક સ્વામી તે રૂપે રસાળો, તેની સાથે મળ્યો હથેવાળો	૮
ચાર મગજ ફેરા ફરિયા, કસારના મોજન કરિયા, દાસી ગીત ગાયે છે વરણી, ઓખા પીયુજ્યું ઉઠી પરણી	૯
લાયક સ્તબ પોતાની મેડી, ત્યાં પીયુજને લાવ્યા તેડી, પીળી પાધ ને વાધો લાલ, શીર તોરો છે ફૂલ ગુલાલ	૧૦
શોભે જૂષણુ તે નવરગ, હાથે મોંદળ શોભે અગ, બેઠા શ્યાએ શ્યામા ને સ્વામી, એવું સ્વપ્ન તે પ્રેમદા પામી	૧૧
વાપ્યો વામાને મેહનો રોગ, સ્વપ્ને પામી સુખ સભોગ, નાથ બોલાવે કરી આદર, ખોંટી શ્યામાની સાદર	૧૨
રતિસગ્રામ કરે છે નિશક, ગ્રહી અધરે દેતી ડખ, દુટપો હાર વછુટી મેખલા, રમે રતિ સુખ આસન કળા	૧૩
સ્વપ્ને નારીને મળીઓ નૃપ, કન્યા ખલીત થઈ કદ્રપ, ભાગી નાખ્યો તે ભોગનો બેદ, ઉપન્યો અમૃત પ્રસેદ.	૧૪
મધૂરો બોલે જતરણી, એમ મ્હોડે વાત અતરની, સ્વપ્નમા રજની જાગે, તે તો કન્યાને રુડું લાગે.	૧૫
મનમાહી તે મન ગયું પેશી, ખાલુ ખાધુ તે એકઠા બેશી, બિડી અરધી કરડી નાથે, આપી ઓખાજને હાથે	૧૬

ખાતાં મુખ મરડુ બિડી ખોટી, પિયુને રીસ ચઢી પ્રીત ખોટી, અનિરુદ્ધ વિમાસે મન, ચિત્ત ભાગ્યુ વિચાર ઉત્પન	૧૭
કહે મુજ કુલ ખોઈ લાજ, રખે જાણે શ્રી મહારાજ, હુ તો થઈ ગયો કામી અધ, પરનારી સાથે શો સમધ.	૧૮
ઐમ વિચારે ભરથાર, વિરહાતૂર બાણકુમાર, પતિને જોઈ મોહજ પામી, પછે વિરહની વેદના વામી.	૧૯
બિડી પાનની અરધી કરડી, ખાધી મન વિના મુખ મરડી, ભરથારને બ્રાત જ આવી, સેજેથી નાથ ગયો રીસાવી	૨૦

વલણ

રીસાવી ગયો રમણ કરતા, સ્વપ્રાતરની વાતરે, ઐચિતી ઉઠી ઐઐા જગી, સાચે માજો આસુપાતરે	૨૧
--	----

કડવું ૧૬ મુ-રાગ સામેરીની સાખી*

સામેરી સજન વળાવિયો, તાતી વેણ માહે, હૂ ન સરજી વાદળી, પિયુને પળ પળ કરતી છાયરે.	૧
સાહેલી સાગર ઉલટ્યો, ગતન તણાયા જાય, કરમ હીણા ભરે મૂઠડી, તેના શખલે હાથ ભરાયરે	૨
સેજે સુતા સ્વપનો બયો, પિયા ગૂહી મોરી બાહિ, ઐચિતા ઝખડી ગર્ધ, પીયુ ન દેખૂ ત્યાહેરે.	૩
સુજી ત્યારે પિયુ સાંભરે, જગ્યુ તો પિયુ જાય, રેન કે સ્વપ્રાતરે, કયુ જિજી મોરી માય.	૪
સ્વપ્રમે પિયુ આવીયા, ઉઘે લાગો ધાય, બલિહારી ઐ સ્વપ્રકારે, મત સ્વપ્રા હો જાયરે	૫
સ્વપ્રાને તોરા કહા કીયા, મત જગાવે મોય, જે મેરા પિયા ના મીલે, તો મેં મરગી સોયરે.	૬

રાગ સામેરી

જગી જગીરે રામા રસભરી, તપાસે સેજલડી ફરી ફરીરે.-રામા ટેક. ઉઠીને સજગપર બેઠી, વિચાર વિષે પેઠીરે, ચતુરા ચહુને ચોળાને જોતી, પછે નેત્રે નિર ભરી રાતીરે રામા	૧
--	---

* જૂદી જૂદી ચાર પ્રતોમાં આ સાખીઓ જોવામાં આવી, તોપણ એ પ્રેમાનંદની રચેલી હશે, એમ ખાતરીથી કહી શકાય નહિ

ભુજ દધને લલાટેરે ઘેડી, વિરહ ભરી છે બાળીરે, ચન્ધર ધુજ ને કાઈ નવ સૂઝે, રુવે છે આસુડા ઢાળીરે	રામા	૨
મુખે કરડે છે આગળી, મેં વણસાડ્યુ થોડાને કાળેરે, મેં મુઠ મોહોડું મચકાડ્યુ, ખિડી ન ખાધી તે દાઝેરે	રામા	૩
લડચડતી ચાલે ને પાલવ ઝાલે, ભમર ભોળી ભાળેરે, કરે સ્વામીને સાદ સભારી, નૈણે તે આસુડા ઢાળેરે	રામા	૪
ધખ ધખ ગર્ધ નારી, તપાસી બારી, દિડી તે ભોગળ બીડીરે, જોઈ ચારે ખુણે, ને મસ્તક ધુણે, વિલપે વિજેગની પીડીરે	રામા	૫
કરે કાલાવાલા, મનોરથ ઠાલા, ઠણઠણતી દે છે સમરે, તમારે હસવૂ, મહારે રોઈ મરવુ, ધીરજ રાખૂ ક્યમરે	રામા	૬
આપી સભોગ સુખ, પછી દેવૂ દુખ, મારી નિર્મળ કર્મની રેખારે, અતીશે માતાણો, દયા મન આણો, તમને બાપના સમ ઘોઢેખારે	રામા	૭
જુઓ પ્રીત તપાસી, ભૂ છૂ દાસી, દડ ઘો અપરાધ સારુરે, કરો રનેહ, કે વહાલા તણુ દેહ, અતિ ધણુ તે નહી વારુરે	રામા	૮
મિટે મિટ મીડો, ને ખટપટ છાડો, ન બોલો તો કંઠ નાખુ વહાડીરે, ખીડી માટે થયા મન ખાટાં, કહો તો મુખના તબોળ લઈ કહાડીરે	રામા	૯
અરે નાથજી ન જઈએ દાડે, રાડ તે ફોગટ ફાસરે, અમોપર ન આવે દયા, દેખી મારી આખડીએ આંસુરે	રામા	૧૦
અનેક ઉપાય કીધા કન્યાએ, ન બોલ્યો નાથ આશા ભાગીરે, વદે વિપ્ર પ્રેમાનંદ, થઈ ગતિ મદ, પછે આખા તેરોવા લાગીરે	રામા	૧૧

કડવુ ૧૭ મુ-રાગ રસિક મહુલાર

મારો પીયુ પરદેશી થઈ રહ્યો, રિસાબ્યો ભરથાર, રત્ન આવ્યુત હાથમાં, રાખી ન શકો આણીવારે	મારો	૧
હવે દોષ દેવો શો કર્મને, હાસ્યમા થયુ કદપાત, મેં તો મરકલડે મુખ ફેરવ્યુ, મારા નાથને પડી છે બ્રાતરે	મારો	૨
હવે વહેલા પધારોને નાથજી, મહારુ હૃદય ફારીરે ગય, સુખસાગર વહી ચાલીયો, જોમન તણાયુ ગયરે	મારો	૩
વ્યાકુળ મન કન્યાતાણુ, કેશ છુટા છે ચારે દીક્ષ, હાથ ધસે કદપાત કરે, હવે શુ થાશે જગદીશ	મારો	૪
પેલે ભવે કર્મ શા કસ્યા, પાપી પતિ વિજેગની જવાળ, દુશ રહી હઠપડા વિષે, રગમા ડશીયોરે વ્યાળ	મારો	૫

ચો દિશા ભાળે ભામિની, ઓચિંતા ઘો દરશન,
ઉઠે બેસે અવની પડે, જેમ જળ વિના તલપે મીન મારો ૬
એમ રુદન કરે સુદરી, જાગી ચિત્તલેહા તત્કાળ,
તેણે હૃદિયા સાથે ચાપીને, સુખન લીધું માલ મારો ૭
તાત તારો જે જાણશે, આપણુ બેનો આણશે અત,
સાચુ કહેને મારી બેનડી, તે શુ દીકું સ્વપન મારો ૮

વલણુ

ઓખા કહે સુણુ બેનડી, મુને ભાવ ન લગારરે,
ભટ પ્રેમાનંદ એમ કહે, પ્રાણુ ભાવતા શી વારરે. ૯

કંડવુ ૧૮ મુ-રાગ વેરાડી

આશા લગ થઈ ભામિની, રુવે સ્તુતિ કરે સ્વામીની,
ચિત્તલેહા બાણી તે ગઈ, ઉઠ બેનિ તુ શુ સૂઈ રહી ૧
છે અતુર કૌભાડ કુમારી, પૂછે વાત સકળ વિસ્તારી,
ચિત્તલેહા કહે સુણુ બાણી, કેમ રુવે છે આસુડા ઢાણી ૨
જાગિ સૌયર બે બાકૂળી, કેમ રુવે છે કન્યા બાકૂળી,
આવડી ઓખા શાને કાપી, શકે ઓથારે તુજને ચાપી ૩
મારિ મીઠી તુ રહે જાની, તને રક્ષા કરે રે ભવાની,
કહે બેની તને શુ હવુ. સ્વપ્નમા દીકું કાઢ નવુ ૪
ઓખા કહે છે કમ્મે દેઈ હાથ, થોડા સારુ દુબ્ધો મેં નાથ,
હસતા રમતા ચઢી ગયો ક્રોધ, ફાકટ ફાસ થયો વિરોધ ૫
કર દિવો ને ધર નિહાળિએ, છે તો આટલામા પિયુ માણિયે,
ચિત્તલેહા કહે ઘેલી થઈ, દેવે અહિયા અવાયે નહીં. ૬
આવિ ન શકે પ્રાણી પખના, એ તો સ્વપ્નની ઝખના,
પિયુ પિયુ કરતાં તુ સૂતી, માટે સ્વપ્નમા દીકો પતી ૭
સ્વપ્ને નિર્ધન પામે ધન, સ્વપ્ને વજા પ્રસવે તન,
જાગે ને ઠાલો ઉજગ, સ્વપ્ન મૃગજળના તરંગ ૮
ઈદ્રજળની જેવી વસ્ત, અહિયે ને ઠાલો હસ્ત,
લભ્ય ન થાય દીકું સ્વપ્ને, દર્પણુ રુપ ન આવે કને ૯
ગાધર્વ નગર ને ગગન કુસુમ, ભોગ અસ્થિર સ્વપ્નમા તેમ,
નિદ્રાવશ મન કયાહી ભમે, સ્વપ્ન સુખ નહિ સાચુ કયમે ૧૦

ચિત્રલેહાએ દીધિ હારણુ, સખી ઓખાને આપે ધારણુ,	૧૧
કુવરીનું મનાવા મન, કીધો દીપક ફેરવ્યો ભવન	૧૨
તપાસ્યુ માળિયુ ચારે પાસ, પડિ ઓખા થઈને નિરાશ,	૧૩
વાધિ વિરહતણી વેદના, મૂર્છામત થઈ અચેતના	૧૪
ચિત્રલેહાએ બેઠી કરી, હૃદયે ચાપી બે ભુજ ભરી,	૧૫
કામવશથકી મન લાજતુ, વિરહતપ્ત છે તન ફાઝતુ	૧૬
છાટી સખિયે પાથુ નીર, વિરહે વ્યાકુળ સ્વેદ શરીર,	૧૭
ચિત્રલેહા કહે સૂણુ સતી, સાવધાન થા તુ લાલુ પતી	૧૮
કેમ વિસર્યુ ઉમાનું વચન, સ્વપ્ને વરશો સ્વામીન,	૧૯
ઓખા કહે મને રમરણુ થઈ, આણી આપ પ્રભૂને અહીં	૨૦
વિધાત્રી કહે શુ તેનું નામ, સ્વપ્ને સ્વામીનું કોણુ ગામ,	૨૧
કોણુ જાત પિતા ને માત, લઈ આવુ કહે માંડી વાત	૨૨
ઓખા કહે કર્મે દઈ ભૂજ, વારે વારે શુ પૂછે મૂઠ,	૨૩
મન મળવા રહ્યુ ટમટમી, તેનું રૂપ અતર રહ્યુ રમી	૨૪
ઓખા કહે હું તો લેલી થઈ, નામ ઠામ પુછાય નહી,	૨૫
નાત જાત ને માત પિતાય, પ્રીછિ નહિ જે પ્રથમ પૂછાય	૨૬
રૂપ કળા મને મન ગમી, તે સ્વરૂપ રહ્યુ ચિત્ત રમી,	૨૭
બાઈ તે નાથે મિથ્યા મને દમી, સુખ સુરજ ગયો આથમી	૨૮
નિશા નહિ જાયે નિર્ગમી, મળવા મનકુ રહ્યુ ટમટમી,	૨૯
વિરહ દુઃખ ન રહેવાય ખમી, લાવ નાથને ચરણે નમી	૩૦
સખી કહે કર્મે દઈ હાથ, તુ માડી કહે બધી વાત,	૩૧
મિથ્યા વાત કહે છે મને, નામ ઠામ વિના લાલુ કેને	૩૨
તુ કાઈ એક આશરો વઘ, તારા સ્વામીને લાલુ સઘ,	૩૩
ઓખા બોલે છે આલપપાળ, આવે તો ઓળખુ તત્કાળ	૩૪
ધણુ રૂપ સખળ છે સારુ, તેણે ચિત્તકુ ચોર્યું છે મારુ,	૩૫
સ્વામી વિના તો જીવવુ વૃથા, માટે પિડ પાડું સર્વથા	૩૬

વલણુ

પિડ હું પાડુ સર્વથા, આજ ન આવે સ્વામીરે,	૩૭
ચિત્રલેહા રૂપ ચીતરે, કાગળમાં બહુ કામીરે	૩૮

કડવુ ૧૯ મુ-રાગ નટની દેશી

કાગળ રંગ લીધારે વિધાત્રી, લાલ્યભાલ્યના ચિતરે સ્વરૂપ, સ્વર્ગના સુર પાતાળના પન્નગ, લખીયા તે ભૂમીના ભૂપ	કાગળ.	૧
વાયુ વરુણ ને પાવક લખીયા, જક્ષરાય ને જમ, ઓખા કહે તૂ લધુને મૂકીને, વૃદ્ધને દેખાડે છે કયમ	કાગળ.	૨
ગણેશ ઇશ ને અયુર્ધશ લખીયા, લખીયા તે સેનાના ધીશ, જીગ્મ તુરૈયા સહ જોવડાવ્યા, તોએ ધુણાવે શીશ	કાગળ	૩
પ્રભાકર સુધાકર લખીયા, ગિગિન્નવર ગભીર, ઓખા કહે એમાં કાઈ નહીં, મારા સ્વામીજી કેરુ શરીર	કાગળ	૪
અષ્ટ વસુ ગુણુ ગાધર્વ લખીયા, લખીયા તે બારે મેહ, સપ્ત જ્વળનિધિ અષ્ટ ધાતુકર, લખી તે તેની દેહ	કાગળ	૫
વેદ મુનિ ને જીગ્મ વિણાધર, લખીયા તે ચિત્રવિચિત્ર, મારુત્તગણ ને લખીયા વિદ્યાધર, સપ્ત ઋષિજી પવિત્ર	કાગળ	૬
શત કૌરવ ને પાંચ પાંડવ, દેશ દેશના રાય, કન્યાના કાઈ મનમા ન આવે, આકુળ બ્યાકુળ થાય	કાગળ	૭
ચિત્રલેહા મનમાંહી વિચારે, મેં લખીયા તે ઠામોઠામ, વિષથી પુરુષ ભામનીનો ભોગી, શ્રીકૃષ્ણતણુ એ કામ	કાગળ	૮
ચતુરભુજ પીતામહધારી, લખીયા તે શ્રીમહારાજ, દીકા શ્રી કૃષ્ણ ને ઓખા ઉઠી, કીધી વડસસરાની લાજ	કાગળ	૯
અરે સહિયર એ ભિયાનારે કુળમા, છે મારો ભરથાર, તવ પ્રલુપ્તને લખી દેખાજો, લાજ કીધી ખીજી વાર	કાગળ	૧૦
કન્યા કહે અવયવ પ્રભુના, આ પુરુષ કાઈ વૃદ્ધ, ચિત્રલેખાએ લખી દેખાજો, કાગળમા અનિરુદ્ધ	કાગળ	૧૧
મુગટ ભમર પર વદન સુધાકર, નેત્ર બે અબૂજ, લેલી ઓખા ધાધને ભેટી, કાગળને ભરી ભૂજ	કાગળ	૧૨
ધન્ય ધન્ય નાયજી, હાથ ગ્રહીને, ન મૂકીએ તે ખીડી સારુ, હૃદય અખળાતું હોય કાચુ, કુણુ ગમૂ છે મારુ	કાગળ	૧૩
ના ના બોલો મારા સમ છે, લાજો છો શા માટે, ચિત્રલેહા કહે ન હોય સ્વામી, વળખામાં કાગળ ફાટે	કાગળ.	૧૪

વલણ

કાગળ ફાટે કામની, ચિત્રલેહા બોલી વાણીરે,
ઓખા કહે તૂ દારિકાથી, આપ્ય પ્રભુને આણીરે

૧૫

કંડક ૨૦ મુ—રાગ મારુ

ઓખા કહે છે સૂણુ સાહેલી, લાવ નાથને બહેલી બહેલી,
માર્ધ તુ છે સુખની દાતા, લાવ સ્વામીને થાય સુખ શાતા ૧
ઓખા તને તો પઆ એ હેવા, સખી આણ્યાના ઉપાય કેવા,
તને પરણ્યાતણુ મન થાય, નથી લાબ્યાનો એક ઉપાય ૨
હર પથ છે દ્વારામતી, કેમ જવાય મારી વતી,
ત્યા તો જર્ધ ન શકે રાય શક, રક્ષા કારણુ ફરે છે અક ૩
જીવતા તો ફરી ન અવાય, નિશ્ચે મસ્તક છેદન થાય,
જાનુ જોજન સહસ્ર અગિયાર, તારો કેમ આવે ભરતાર ૪
નયણે નીરની ધારા વહે છે, કર જોડીને કન્યા કહે છે,
માર્ધ તારી ગતિ છે મોટી, તને તો ન કરે કોઈ ખોટી ૫
સહિયરને સહિયર હાય વાલી, આર્ધ તેં મને હાથે ઝાલી,
આપણે બે બાળસઘાતી, તુ તો પ્રાણુદાતા છે વિધાત્રી ૬
માખાપ વેરી થયા મારા, મેં તો ચરણુ સેવ્યા છે તારા,
ચિત્રલેખા તુ દીન દયાળ, એમ કહિને પગે લાગી બાળ ૭
ચિત્રલેહાએ ધારણા દીધી, પછી કાયા પક્ષિણીની કીધી,
બોલિ ચિત્રલેહા સત્ય વાણી, ક્ષણુ એકમા આયુ આણી ૮
તેણુ પરણાવુ રૂડી રીત, તો તુ જાણુજે મારી પ્રીત,
ઓખા કહે રહેજે રૂડે આચરણુ, રખે અનિરુદ્ધને તુ પરણે ૯
સખિ સુદર વરને જાણી, રખે થાતી તુ પટરાણી,
એનો અતિશે છે હાથ રૂપાળો, રખે મેળવે તુ હાથેવાળો ૧૦
માર્ધ જાદવ વર છે રૂડો, રખે પહેરીને બેસતી ચુડો,
માર્ધ જામને આવજે તતે, રખે તે સાથે મગળ વતે ૧૧
સખિ આવજે વહેલી વહેલી, વહાણુ વાતા પહેલી પહેલી,
બાધ તારો છે વિશ્વાસ, રખે કરતી મને નીરાશ ૧૨
કોઈ ન જાણુ એવું કરજે, વેગે સ્વામીને લાઇને ફરજે,
જો જાણુશે પિતા બાણુ, તો તો આપણા લેશે પ્રાણુ ૧૩

તુ તો કરજે સ્વામીનુ જતન, મુજ રાંકને હાથ રતન,	
પછે પથે વળાવિ વિધાત્રી, પક્ષિણી મન વેગે જતી	૧૪
દારિકા પહોચી કામિની, છેલ્લી દોઢ પહોર જામિની,	
જાવા કીધું નગરમા મન, એવે આબુ સૂદરશન	૧૫
જેવું મરતક છેદે બળમા, કન્ના પેઠિ ગોમતિના જળમા,	
એવે નારદ ઋષિ ત્યા આવી, ચક્રબયથકી કન્યા મૂકાવી	૧૬
કહે નારદ સૂદરશન, એને લઈ જવા દેજે તન,	
એ તો કામ કરે છે કૃષ્ણને ગમતુ, માટે રખે તુ એને દમતુ	૧૭
પછે ઉદકની અજલિ લીધી, મત્રે વિધાત્રી નિર્ભય કીધી,	
તામસી વિદ્યા ઋષિએ આપી, પછે પીઠ પ્રેમદાત્રી થાપી	૧૮
હવે અદ્ય રહી છે રાત્રી, જા લે અનિરુદ્ધને તુ વિધાત્રી,	
ગયુ ચક્ર તે પશ્ચિમ પામે, ઋષિ, નારદ વળિયા આકાશે	૧૯
ચાલિ ચિત્રલેખા જોતિ ગામ, સામસામા શોભિતા છે ધામ,	
સખ્ત ભોમિના જાવન તે લાસે, જોતા ભૂખ તરસ તે નાસે	૨૦
બહુ કળશ ધન મિરાજે, જોતાં અમરાપુરી તો લાજે,	
શોભે છળ ઝરુખા ને માળ, મણિમય થલ ઝાકઝમાળ	૨૧
વાકી બારી ને ગોખે જાળી, લીલા કાચ મૂક્યા છે ઢાળી,	
લીપી બીતે સોનાની ગાર, ચળકે કામ તે મીનાકાર	૨૨
મલાં ચૌટા શેરી ને પોળ, સામસામી હાટનિ ઓળ,	
પ્રેર ઘેર તે વાટિકા કુજ, કરે ભમર તે ગુન્નગુજ	૨૩
મોટા માતમ વૂમે ને ડોલે, ગુણુગાન મદીજન બોલે,	
દોસે દારિકા વૈકુઠ સરખી, ચિત્રલેહાયે નગરી નરખી	૨૪
દુર્ગ કોસીસા રુઝા બિરાજે, ચારે પાસે રતનાકર ગાજે,	
ત્યા ગોમતિનો સગમ, ઉદ્ધરે સ્થાવર ને જંગમ	૨૫
શકે અવાસ પડશે બ્યોમ, જાણે વૈકુઠ આણ્યુ ભોમ,	
ઘેર ઘેર હરિગુણ ગાય, ચિત્રલેહા તે જોતી જાય	૨૬
વસુદેવનાં ધર નિહાળી, ગઈ જ્યા વસે શ્રીવનમાળી,	
સોળ સહસ્ર નારી વિહારી, દીઠા ઘેર ઘેર દેવ મુરારી	૨૭
હરિના સાઠ લાખ છે તન, જોયા તેહ તણા જાવન,	
જોયુ કામધામ ઝાતકાર, દીઠો મેડિયે કામકુમાર	૨૮

અનિરુદ્ધ સુતો છે હિંડોળે, ત્યાં દાસોએ વાયુ ઢોળે,	
શોભે દીપક ચારે પાસ, બે ચરણ તળાસિ દાસ	૨૯
ત્યાં બાવના ચદન બેહેકે, બહુ હિંડોળે કૂમતા લેહેકે,	
કામકુવર તે કામ જ જેવો, ચિત્રલેહાને ચોરી લેવો	૩૦
લેવા કુવરનું કારણ, સમર્થ નિદ્રાનું ધારણ,	
રાતે જે કાઈ જાગતુ હતુ, તે તો જે જેમ તે તેમ સૂતુ	૩૧
ધારણ બારણ બારી કાયા, વ્યાપ્તમાન થઈ જોગ માયા,	
અનિરુદ્ધતણી કિંકરી, તે તો સૂતી નિદ્રાએ ભરી	૩૨
ચિત્રલેહા ધરમા ગઈ, પણ કુવર જાગ્યો નહીં,	
ત્યાં વિચાર અતરમા કીધો, કડા કાઢી હિંડોળો લીધો	૩૩
બે બે ઝાંડી કરમા આવી, ખેચર રીતે તે ચતૂર ચાલી,	
કરે યત્ન અતરમા વહાલ, એવી ઉડિ જે આવે ન આલ	૩૪
ગોવિંદે ગોઠવણી કીધી, જાણિ જોઈને જાવા દીધી,	
ધેર ઓખા જીવે છે વાટ, નાન્યા નાથ ને થાય ઉચાટ	૩૫
એવે સાંભળિ પાંખ જ વાગી, ત્યારે ઓખાની આરત ભાગી,	
આ નાથ તારો હિંડોળે, નર નારિ મળો તમે ટોળે	૩૬

સાખી

ટોળે મળો તમે તારુણી, આ તારો ભરથાર,	
પછે ઓખાએ ચિત્રલેહાને, દિધા સોળ શણગાર	૩૭

કંડવુ ૨૨ સુ-રાગ મારુની દેશી

ઓખા કહે છે ચિત્રલેહાને, તો આપુ પ્રાણનું દાન,	
સખી કહીને કેમ બોલાવ, તૂ છે દેવી સમાન	૧
દીપક જાગતો કરીને કન્યા પરણ્યાની પાસે આની,	
શુ સુતા નિદ્રાવશ સ્વામી, હિંડોળે સોઢાવી	૨
કામકુવરને આ શી નિદ્રા, સુતુ સારુ લાગે,	
દૂર પથથી કથ પધાર્યા, તોએ સુતા નવ જાગે	૩
રજની અદ્ય રહી છે રાણા, ઉંધ તે તમને આ શી,	
જોની સખી એ બીયા દીસે છે, કુભકરણના ઉપાસી	૪
ઉંચે સ્વરે જાંઘને બોલાવે, ચરણ નેપૂર વજાડે,	
હસ્યા વિષે હિંડોળો હલાવે, તોએ ન આખ ઉધાડે	૫

વાયુ ઢોળે ને ચરણ તળાશે, મુખે કરે સ્તવન, એવે સમે અનિરુદ્ધને આઠ્યુ, નિદ્રાવશમા સ્વપન	૬
ક્રોધક નારી મુજને લાવી છે, હીંડોળો કરીને હરણ, એકાત વાસમા રાજકન્યાનુ, કીધૂ મેં પાણીગ્રહણ	૭
તેના પિતાએ મુજને બાંધ્યો, હાક તે ચોદણ વાગી, લાવ્ય ભોગળ મારુ સેનાને, સાચે તે ઉઠ્યો જાગી	૮
હસી ખસી ઓખા રહી અજાગી, હાકી ઉઠ્યો આ શૂય, અનિરુદ્ધ ગાભરો થઇને કહે છે, ક્યાં આવ્યો છુ હૂય	૯
હિંડોળો એ નિશ્ચે મારો, નાહે એ મેડી મ્હારી, દાસી ચાર દિસતી નથી, આ બે ક્રોધ રાજકુમારી	૧૦
ઓખાએ ચિત્તલેહાને પ્રેરી, તે બોલી શીર નામી, હૂ તમને હરી લાવી છુ, ક્રોધ ન કરશે સ્વામી	૧૧
આ બાલા છે બાણાસુરની, ઓખા છે એનું નામ, સ્વપ્રાંતરમા વરી ગયા છો, તમ આવે થયો વિશ્રામ	૧૨
આ નારી પ્રભૂજી તમારી, સમાવો તનનો તાપ, સ્ત્રી ભરથાર બન્યો રહો છાના, ન જાણે એનો બાપ	૧૩
વચન સાભળી વિધાત્રીના, ચઢી અનિરુદ્ધને રીશ, શુ કરુ જે ખડ્ગ નથી, નહિ તો છેદત બન્યોના શીશ	૧૪
ગામ મુકાવ્યુ ને ધામ મૂકાવ્યુ, મુકાવ્યુરે કુટુંબ સ્વજન, કેમ વરુ અસુરની કન્યા, હું જાદવ કુળનો તન	૧૫
પરુ જોઇને ઓખા કહે છે, જાદવ કુળ તો પવિત્ર, વિચારીને બોલો નાથજી, જાણુ પિતામહના ચરિત્ર	૧૬
રોંછસુતા ને કુળજ દાસી, તેથી હું નથી નરતી, તાત તમારો પરણીને લાવ્યા, તે તો પ્રગટ નથી કરતી	૧૭
અનિરુદ્ધને તવ હાસ્ય આવ્યુ, રીશ ગર્હ ઉતરી, અવળે મુખે શુ રે બોલો છો, જીવેને પાછા ફરી	૧૮
એવે સમે ઋષિ નારદ આવ્યા, ધૃષ્ટી ધૃષ્ટાય, ગાધર્વવિવાહ તત્કાલ કીધો પરણાવ્યા વર કન્યાય	૧૯

વલ્લભ

વરકન્યા પરણાવિયા, નારદ હવા અતરધ્યાનરે, નર નારી સુખ ભોગવે, ઈદ્ર ઈદ્રાણી સમાનરે	૨૦
--	----

નર નારી આનંદ ધણો, વાધ્યો પ્રેમ અપારે,
વિધાત્રી તુજને નમૂ, મુને મેળવો ભર્યારે ૨૧

કંડવું ૨૨ મુ-રાગ ચૌપાઇ

શુકળ બોટયા પરમ વચન, સાંભળ પરીક્ષિત રાજન,
મળી બેઠી બેઠ સૈયારી, બોલી વચન કૌભાડ કુમારી ૧
સુખ ભોગવે શ્યામા ને સ્વામી, ચિત્તલેહા કહે શિર નામી,
અન્ન બેનુ આપે છે રાખ, ત્રીજી માણસ કેમ સમાય ૨
તમે નર નારિ કીડા કીજે, બાધ મુજને તો જવા દીજે,
રડતિ ઓખા તે વળતુ જાએ, બાધ કેમ જીવુ તુજ પાએ ૩
તમે તાતને ઘેર ન જવાય, જો જાઓ તો વાત ચરચાય,
રહિ એકઠા દહાડા નિર્ગમથુ, આપણુ તણે વહેંચી અન્ન જમથુ ૪
બાઈ રહિશ કદી હુ ભૂખી, નહિ તુજને થાવા દેઉં દુ ખી,
તને આપીશ માગે ભાગ, નથી હમણા જવાનો ભાગ ૫
દુ ખ થાશે તો દેખથુ થાવા, પણ નહિ દેઉં બેનડી જવા,
ચિત્તલેહા કહે સુણુ શાણી, રખે આખે તુ ભરતી પાણી ૬
પ્રધાન પુત્રી ડહેવાઉ છુ માત્ર, હુ છુ બ્રહ્મણિ માનવ ગાત્ર,
તુજ અર્થે લિધા અવતાર, માટે મેળવ્યા સ્ત્રીભરતાર ૭
એમ કહિને થઈ અદર્શન, ચિત્તલેહા ગઈ બ્રહ્મસદન,
ઓખારે ગાઇ આખો ભરી, ડથે આસના વાસના કરી ૮
સ્વામીએ સખોધી નારી, સુખે વિધાત્રી મેલી વિસારી,
બેઠને વિસરિ પિજોગની પીડા, નર નારિ કરે કામકીડા ૯
આસન બેઠે બને છે પૂરા, નર નારી રતિજીહે શરા,
બેની છે ચઢતી જોખન કાયા, પ્રીતિબધને બાધી માયા ૧૦
સ્નેહઅર્જવ ઓખા નારી, ઝોલે અનિરુદ્ધ નાથ વિહારી,
જે જે જોષએ તે ઉપર આવે, ભક્ષ બોજન કરે મન ભાવે ૧૧
પહોત્યો ઓખાનો અભિલાષ, પછે આઠ્યો વૈશાખ માસ,
જાળિયે બારિયે વાયુ વાયે, લ્યમ લ્યમ હર્ષ અધિક તે થાયે ૧૨
આઠ્યા વર્ષા કાળના દિન, ગાજે વરમે ને થાય પરજન્ય,
થાય આકાશે વિજળી પૂરી, બોલે કોકિલા વાણી મધૂરી ૧૩
ત્યા તો મોર બપૈયા બોલે, મહા તપસીના મનર્કા ડોલે,
માળિયા તણે સાગર ગાજે, અગે નવ સમ શણુગાર સાજે ૧૪

તેલમર્દન મજન અગે, ચરચે ચદન કેસર સગે, નેત્રે અજન આહરણ સાર, મુખે તાણુન કેરો આહાર	૧૫
તપે નિલવટ ચાદલો તેવો, ચન્દ્ર શરદ પુનમના જેવો, રીંગ રાખડી શોભા ધણી, ચોટલો જાણે નાગની ફણી	૧૬
શીશકૂલ સંથે સિદ્ધર, તેણે મોહો અનિરુદ્ધ ગૂર, કાને જાલ અમૂલક જોઈ, કામકુવર રહ્યો છે મોહી	૧૭
નાકે સોહે મોતીની વાળી, તેને અનિરુદ્ધ રહ્યો છે ન્યાળી, નારિ તારિ નાસિકાનો મોર નો'ય ભૂષણ ચિત્તનો ચોર	૧૮
રક્ત અધર હસે મદ મદ, નહિ હાસ્ય એ મોહનો ફદ, પકળમા મેઘબિંદુ પડતા, મોતિ મોરના અધરે અડતા	૧૯
ચપળ નેત્ર ઝિણુ અજન, જાણે ગાલે પજાં ખજન, મોહો મોહો તે મુખને મોડે, મોહો મોહો બ્રહ્મટિને જોડે	૨૦
મોહો મોહો સ્નેહને સધે, મોહો મોહો હાર ગળબધે, મોહો મોહો તે હસ્તક મળે, મોહો મોહો હરગળચળે	૨૧
મોહો મોહો અલકા લટે, મોહો મોહો કેસરી કટે, મોહો મોહો તે પેરણ કાળી, મોહો મોહો તે મુદ્રવટાળી	૨૨
મોહો મોહો અગરજને બેહુકે, મોહો મોહો આલને લેહુકે, મોહો મોહો ઝાંઝરને ઝમકે, મોહો મોહો ધુવરીન ધમકે	૨૩
મોહો મોહો તે પ્રેમને પાશે, મોહો મોહો તે મદ મદ હાસે, દેખિ એક સ્થળનૂ ધામ, તેથી વિસર્ધ દ્વારિકા ગામ	૨૪
ધણુ ભક્ષ ભોજન પામ્યો આપ, તેણે વિસરિ ગયા માયાપ, પામ્યો અધરામૃતનુ પાન, ગયુ વિસરી હરિનુ ધ્યાન	૨૫
નિરુદ્ધ વિષયનો સ્વાદ, તેણે વિસરી કુળ મરગદ, ઓખા સ્નેહતણે સાગર, તેણે વિસર્યો રત્નાગર	૨૬
અનિરુદ્ધને ચાલ છે ગમતી, હીડે નારી નેહથી નમતી, મહિલા મહિલા એમ ઓચરતો, હીડે નારિની પુઠે ફરતો	૨૭
ધેલો કીધો છે મૃગયાનેણી, નવ જાણે દિવસ કે રેણી, અગોઅગ કામ રહ્યો રમી, ચારે નેત્રે ઝરી રહ્યો અમી	૨૮
અીએ મોહની મદિરા પાઈ, આલિગન દે ધાઈ ધાઈ, શુદ્ધ શુદ્ધ તો વિસરી ગઈ, એમ ઓમાસુ ગયુ વહી	૨૯

વલ્લભ

ગયુ યોમાસુ વિષય રમતા, આલ્યો આશ્વિન માસરે,
કન્યા ટળી નારી હવી, ઓખા પામી વિલાસરે ૩

કડવુ ૨૩ મુ—રાગ દેશાખ

વર્ષા ઋતુ વહી ગછરે, રમતા રમતા રગ વિલાસ,
સુખ પામ્યા ધણુરે, તવ આલ્યો આશ્વિન માસ ૧
એક સમયે સહીરે, શરદ ઋતુ સમે નર ને નાર,
માણુકઠારી પૂણિમારે, ઉત્તમ દિવસ આલ્યો સાર ૨
ચંદ્રકિરણ ચાંદણીરે, બેઠા હિડોળે નર ને નાર,
હાસ્યવિનોદશુરે, કરતા કીડા વિવધિ પ્રકાર ૩
રક્ષક રાયનારે, તેણે દીડી રાજકુમાર,
કન્યારૂપ કયા ગયુરે, ઓખાજી દીસે છે હવે નાર ૪
ચિત્રલેહા છે નહીરે, એકલડી દીસે છે એહ,
રાતી રાતી આખડીરે, પ્રપુલ્લિત દીસે એની દેહ ૫
હિડે ઊર ઢાકતીરે, શ્રેકે યયા છે નખપાત,
અધરપર શામતારે, છે કાઈ પુરુષ દતના ધાત ૬
સેવક સચ્ચારે, કાઈ એક દેખી મન વિચાર,
મત્રી કૌભાડનેરે, જઈને કહ્યા સમાચાર ૭
પ્રધાન પરવર્ણરે, જ્યા છે અસુર ફેરો નાથ,
રાયજી સાંભળારે, મત્રી કહે છે જોડી હાથ ૮
લૌકિક વારતારે, કંઈક આપણુને લાજન,
રસના છેદીએરે, હૂં કેમ કહું કંઈ વચન ૯
બાળકી તમ તણીરે, તે તો થઈ છે નારી રૂપ,
વારતા સાંભળીરે, આસનથી ડગીયો છે ભૂપ ૧૦
ધન ભાગી પડીરે, તે તો આફડી અકસ્માત,
બાણ કોપ્યો ધણુરે, મત્રી સાચી કહોને વાત ૧૧
શિવે કહ્યું તે થયુરે, તારી ધન થશે પતન,
ત્યારે તૂ જાણુજેરે, કાઈ શત્રુ થયો ઉત્પન ૧૨
જાઓ મત્રી તમેરે, જાઓ પુત્રીની શી છે પેર,
કાઈ જાણુ નહીરે, તેમ તેડી લાવોને ઘેર ૧૩

પરધાન પરવસ્યોરે, સાથે ડાહ્યા ડાહ્યા જન,	
ઓખાજીને માળીએરે, હેઠા રહીને વઢેરે વચન	૧૪
કૌભાડ બચસ્યોરે, ઓખાજી ઘોને દર્શન,	
ચિત્તલેહા કયા ગધરે, ચાલો તેડે છે રાજન	૧૫
થરથર ધ્રુજતીરે, પડી કાઠ પેટડીયામા ફાળ,	
શૂ થાશે નાચજીરે, આવી લાગી મહા જગજગ	૧૬
તમે રખે બોલતારે, કથજી દેશે મા દરશન,	
મુખ ઉડી ગયુરે, થયાં સજળ બન્યો લોચન.	૧૭
બાળા બેબાકળીરે, કપે કદલિ સરખા ચર્ણ,	
કસણુ કસ્યા વીનારે, કચુકી અવળા છે આબ્રણુ	૧૮
બારીએ બાળકારે, ઉભી રહી છે ત્યાં આવી,	
કૌભાડે કુવરીનેરે, અભય વચને બોલાવી	૧૯
ચિત્તલેહા કયાં ગધરે, તુ એકલી કયમ દેખાય,	
કન્યારૂપ કયા ગયુરે, કેમ તું નારીવેશ જણાય	૨૦
શરીર સકાયતીરે, કા બેબાકળી તૂ બેહેતી,	
ઘરમા કુણુ છેરે, શીઘ્રે સાચે સાચુ કેહેતી	૨૧
ગલસ્થળે કર દીસેરે, કોઈ પુરુષ દતના ધાત,	
શણુગટ તાણુતીંગે, બોલે આખી ભાગી વાત	૨૨
દિલ વારુ નથીરે, કીધુ ચિત્તલેહાએ શ્વપન,	
તેણે હૂ બ્યાકુળીરે, દુ ખણી ભરુ છઉં લોચન.	૨૩
મત્રી ઓચરેરે, બાઈ કાં બોલો આળપપાળ,	
હેઠા ઉતરોરે, નહીં તો ચઢીને બેઠશું માળ	૨૪

વલણુ

માળ બેઠશું તમતણો, ભામશે તમારો ભારે,	
એવુ જાણી હેઠા ઉતરો, રામ કાખ્યો છે અપારે	૨૫

કડવુ ૨૪ મુ-રાગ રામકલ્પી

કન્યાએ કોષ જણાવિયો, હાટકયો પરધાન,	
લપટ બોલતો લાળે નહીં, ધડપણે ગઈ સાન.	કન્યાએ ૧
યાપી પ્રાણુ લેવા કયાથી આવિયો, બોલતો હુદ્ર વચન,	
એવા સારુ કીધી બેઠશે, જીભલડી છેદન	કન્યાએ ૨

હું તો ડાહ્યો દાનવ તુને જાણતી, ભારેખમ કૌભાડ,	કન્યાએ	૩
એવું આળ કાને ન ચઢાવીએ, ભાગી પડેરે અહાડ		
કહેવા દેતી તુ મારી માતને, પછે તારીરે વાત,	કન્યાએ	૪
હતા આપ હું તુજને, કરુ ઝપાપાત		
કૌભાડ લાગ્યો કપવા, પુત્રી પરમ પવિત્ર,	કન્યાએ	૫
પછે કાલાવાલા માડીયા, ન જાણ્યું સ્ત્રીનું ચરીત્ર		
આઈ રાજ્યે મુજને મોકલ્યો, લોકે પાશો વિરોધ,	કન્યાએ	૬
પૂછ્યા માટે શું આવડો, રક ઉપર કોષ		
એવું કહેતા સેવક મોકલ્યો, બાણાસુરનીરે પાસ,	કન્યાએ	૭
રાજ્યે મત્રીને કહાવિયું, ચઢી જીવોને અવાસ		
કૌભાડ કોષ કરી ગાજ્યો, વજડાવ્યા નિશાન,	કન્યાએ	૮
માણિએથી બન્યો ઉતરો, બાણાસુરની આજુ		
દાસને આપી આજ્ઞા, સ્થલ કરોને છેદન,	કન્યાએ	૯
ઓખાએ આસુડાં ઢાળિયા, ચપાશે સ્વામીન		
હોકારો અસુરનો સાલળી, ઉમો થયો અનિરુદ્ધ,	કન્યાએ	૧૦
મેઘની પેરે ગાજ્યો, કાપી નગરીરે બદ્ધ.		
મત્રી કહે સુમત સાલળો, કે બોલ્યો જોદ્ધો અહીં,	કન્યાએ	૧૧
આપણે નાદે હાડી ઉઠીયો, મેઘ શબ્દથી સહી		
ઓખાએ નાથ બાથ ધાલીઓ, શું જાણ્યો છો વહા,	કન્યાએ	૧૨
મરડી મરડી જાણ્યો જીવને, દૈત્યા જાઉં કહી		
આશો ઉજમ વઢવાતણો, સામૂ નથી કામધામ,	કન્યાએ	૧૩
દાનવને માનવ જિતે નહી, ન હોય ઋતુસગ્રામ		
નાથ કહે સુણો સુદરી, વાત સધળેરે થઈ,	કન્યાએ	૧૪
હવે ચોરી શાની આપણે, બેશીએ બારીએ જઈ		

વલણું

જઈ બેઠા નરનારી બન્યો, વાત વિપરીત કીધીરે,	૧૫
છળે લળે રામકુવર, ઓખા બિછળે લીધીરે	

કંડવુ રપ મુ-રાગ રામગ્રી

જોડી જોવા મળ્યા જોદ્ધ ટોળેજી, ઓખા લીધી અનિરુદ્ધે બોળેજી,
કંઠે બાહેડી ગ્રહી છે બાળાજી, દેખી કૌભાડને પ્રગટી જનાળાજી. ૧

ઢાળ

જવાળા પ્રગટી તે બાલ લુકુંટી, સુભટ તેજા જમલા,	
મત્રી કહે બાઈ સખળ શોભે, જેમ હરિ ઓછગે કમળા	૨
લધુરૂપ કાઈ લક્ષણવતો, સુતાની સગે બેઠો,	
પ્રવેશ નહીં ન્યા પવનકેરો, તો માળિયામા કેમ પેઠો	૩
નિશક નિર્ભય થઈને બેઠાં, નિર્લજ્જ નર ને નારી,	
કુચગ્રહણ ચુખન કરે, કાઈ લજ્જા ન આણે હમારી	૪
ઓખાએ ઉત્પાત માડિયો, ધાઈ ધાઈને દે સાઈ,	
પ્રધાન કહે કાઈ પુરુષ મ્હેટો, કારણ દીસે છે કાઈ	૫
અથુજવરણી આપડી, એ લુકુંટી મુગટે ચાપી,	
રોમાવળી વાકી વળી, વઢવાને રહ્યો છે ટાપી	૬
માળ ઘેરો સુભટ સર્વે, બોલતા અતાડ,	
અહો બ્યભિચારી જન ઉતર હેઠો, એમ કહે કૌભાડ	૭
અરે અદ્ય આયુષ્યના ધણી, યમપુરીના માર્ગસ્થ,	
અસુરેશ્વ સરખો રીપૂ મસ્તક, કેમ બેઠો થઈ સ્વસ્થ	૮
બાણરાયની કિંકરી, તેની અમરે ન થાયે આળ,	
તે તૂ રાજકન્યાની સગે, ચઢી બેઠો કેમ માળ	૯
સાચુ કહે જેમ શીશ રહે, કુણુ ન્યાત કુળ ને નામ,	
જથારથ હોય તે બોલજે, કેમ સેવ્યુ ઓખાનુ ધામ	૧૦
અનિરુદ્ધ વળતૂ બોલિયો, તમે સાબજો સુભટ માત્ર,	
હુ ક્ષત્રીનદન ઇચ્છાથી આવ્યો, બાણાસુરનો જામાત્ર	૧૧
મત્રી કહે અદ્યા બોલ્ય વિચારી, ઉતરશે અભિમાન,	
જામાત્ર શાને બાળકા, કેણે આપ્યુ કન્યાદાન	૧૨
અપરાધી પ્રાણી ઉતર હેઠો, છે બાણાસુરની આણ,	
જમદૈલ તારા પ્રાણુ લેશે, મરણુ આવ્યુ તુજ જાણુ	૧૩
જીવવાનો ઉપાય નહીં, પડી જેવારે ચૂક,	
હોય કેસરી તો હાકી ઉઠે, પણુ દીસે છે જખૂક	૧૪
બોલ બળના સાબળી, બજે બોલ્યો કામબાળ,	
બારીની ભોમળ કરમાં લીધી, ઇચ્છા કીધી દેવા કાળ	૧૫

વલણ

ફાળ દેજી ને અત લેજી, હોકારો જવ કીધોરે,
ઓખાએ અનિરુદ્ધને, ગાયલી ધરમાં લીધોરે

૧૬

કડવું ૨૬ મુ—રાગ સોરઠી

કામીનીએ જ્યારે કટક જ દીધું, ત્યારે થઈ નીરાશ,	
અરે દૈવ તેં એ શુ કીધું, મને હુતી મોટી આશ	
વાલા કેમ વઢશેરે, મારા નાધડીઆ ભરથાર	વાલા. ૧
બોલાવી બોલે નહીં, પડી થઈ આશા ભગ,	
ઉઠાડી બેઠી કરી, તેનું વદન નિહાળે કથ	વાલા. ૨
સ્વામી તું કેમ સાખીએ, રાકને ઘેર રતન,	
ધાડે કંબે હું પામી, મારો મદન મનોહર કથ	વાલા. ૩
તીવ્ર બાણ જારે છુટશેરે, કેમ સહેશે કામળ સ્મર,	
એવું શ્રવણે સાંભળીને, હાકી ઉઠ્યો વીર	વાલા. ૪
મારા પીતાનેરે જાણ થયું છે, કટક મોકલ્યું પ્રોઠ,	
બાણસુર નથી જાણતો, એવો કેમ થયો છે તે મૂઠ	વાલા ૫
અરે સ્વામી તમે ઠાલે હાથે, આયુધ નથીરે એક,	
ચાર લાખ વીર પાઠ્યા, સામા થતા ધરો વિવેક	વાલા ૬
અબળા તુને શુ કહું રે, તું તો થઈરે અબળ,	
બારતણી ભોગળ કહાડીને, લેજી સર્વના પ્રાણ	વાલા ૭
ઓખા તુને શુ કહું રે, તું તો ઘેલી નાર,	
તારા બાપે વીર મોકલ્યા, તે તો મારે લેખે ચાર	વાલા ૮
અન્નતણાં તારાં જૂથ મળીઆ, પચાનન મળીઓ એક,	
તેનું પ્રાક્રમ કેટલું, તમે કહોની. વનતા વિશેક	વાલા ૯
એમ કરતા નહીં છુટીએ, કાલાવાલા તે ફેક,	
જુએની વહાલી હું જુદું કરું, જેમ જુએ ગામના લોક.	વાલા ૧૦
આનરુદ્ધ મરડીને નીસર્યો, ઓખાએ સહાયો હાથ,	
પ્રીતમ વઢવા નહીં દઉં, મારા મદન મનોહર નાથ	વાલા ૧૧

કડવું ૨૭ મુ—રાગ મારુની દશી

ઓખા કહે કથ એમ ન કીજે, બળીયાશું વઢતા ખીડીજે,
એ ધણા તમે એક જાતે, સેના મોકલી મારે તાતે.

૧

દેવને વાહન ને તમે પાળા, નાથજી તમે ઠાલામાલા,	૨
એને ટોપ કવચ ને બખતર, તમારે અંગે સોદે પીતાબર	
દેવને સાગ બાણ બહુ ભાલા, એ કંઠજી તમે સુવાળા,	૩
એ તો મદોન્મત બહુ બળિયા, તમે સદામળ પાતળિયા	
સ્વામી પછે અસુરને ભેદો, પહેલા મસ્તક મારુ છેદો,	
તમને દેખી દેખીનેરે મોહુ, તમે જીલ્લ કરો તે કેમ જોગે ?	૪
ધ્રુવજી અતરની ગઈ શીટી, દેવે માળીયુ લીલુરે વીટી,	
પ્રભુ પ્રાણ કપે છે મારા, મુવા દેવ કરે છે હોંકારા.	૫
ધણ કોધી વીરોધી છે બાણ, હાકે ધંદનુ જાએ ઓસાન,	
જક્ત ભય પામે બાણની હાકે, બાણે પૃથ્વી ચઢાવી ચાકે	૬
જેને નાદે મેરુ હાલે, ચક્રવર્તી સાથે નહીં ચાલે,	
ક્ષત્રી સાથ રહે સર્વ મિહીતો, નાથજી તમે કષ્ટપેરે જીતો ?	૭
મત્રી દાત રહ્યો છે કરડી, શુ જાએ છો મૂછરે મરડી,	
માટે પહેલા તે મુજને મારો, પછે નાથજી રણમા પધારો.	૮
શશી સૂર્યવશી નૃપ જેહ, તેની ચરચર ધ્રુજે દેહ,	
પ્રધાન કોધી પાવકની જ્વાળ, તેથી વિશેષ બાણ ભૂપાળ	૯
એમ ઝહિ ભરતી લોચન, દેખી વારે છે સ્વામીન,	
કથ કહે ન કરુ સગ્રામ, તો નાસી જવાનો કુણુ ઠામ ?	૧૦
આત્મે જીવતાં ધૂટ્યુ નહીં, કા ન મરીએ સામા ચર્ધ,	
નથી ઉગરવાનો ઉપાય, માટે ભય પામે શુ થાય ?	૧૧
નાઠે લાંછન લાગે કુળમા, પ્રતિષ્ઠા જાએ એક પળમા;	
મૌઝર ભોલે ને મણિધર ડોલે, ન ડોલે તો સર્પને તોલે	૧૨
ધન ગાજે કસરિ દે ફાળ, ન ઉછળે તો જાણુવો શિયાળ,	
ક્ષત્રી નાસે દેખીને દળ, ન હોય પુરુષ જાણુવો વ્યડળ.	૧૩
હાકયો વાજ ન માટે કાન, શાર્દૂલ નહીં જાણુવો જ્વાન,	
ધરમા ઘોઝરો રહે પેશી, ચોદો ચરણ વહોણો રહે ભેશી.	૧૪
એમ કરીને ઓખા અળગી કીધી, ભડ ગાજ્યો ને ભોગળ લીધી,	
અસુર સેનાપર કોપિયો, છજે ચક્રી ઠેકીને પડિયો.	૧૫
જેમ ગ્રાહ પેસે બહુ જળમા, તેમ અનિરુદ્ધ પેઠો દળમા,	
જેમ ધન્ડુ પેસે વાદળમાં, તેમ અનિરુદ્ધ ધાયો બળમા.	૧૬

દૈત્યને આબ્યો મૃત્યુનો દહાડો, ગાબ્યો અનિરુદ્ધ ધન અખાડો,	
પડતામાં બહુ પડતાબ્યા, ભોગળ પ્રહારે ધરણીએ ઢાબ્યા	૧૭
કૌભાંડે સેનાને પ્રેરી, જાદવ જોદ્ધો લીધા ઘેરી,	
ગજજીથમા લધુ કેસરી, બહુ વીંટી વળ્યા છે વેરી	૧૮
ચંદનને બાવળિએ ઝીંટી, અસુરે અનિરુદ્ધ લીધા વીંટી,	
દાનવ કહે માનવ શૂંચ, અમે સિંહમા મૃગબાળ તૂંચ	૧૯
મુગટ મત્રીને ચરણે ધરે, તો તો મૃત્યુ થકી ભગરે,	
મત્રી વાયક એવા સાબળી, ધાયો અનિરુદ્ધ બહુ ઊકળી	૨૦
નાંખે દેલ ભારી મુદ્ગલ, તેમ અનિરુદ્ધ ભૂજભોમળ,	
વીશ્વ સહસ્ર અસુર લૂટ્યા, એકીવારે શર બહુ છુટ્યા	૨૧
આયુધધારા રહી છે વરસી, પડે પરીધ પટ્ટી ને ફરસી,	
દાનવ ધાય છે ટોળે ટોળા, વસે ભિડીપાલ ને ગોળા	૨૨
થાય દુદુભીના ગડગડાટ, થાય ખાડાતણા ખડખડાટ,	
હાકયા હસતી દે હલકાર, થાય ખડ્ગતણા ચળકાર	૨૩
મત્ર અમ્રીના ધુધવાટ, બોલે બાણતણા સુસવાટ,	
રથ ચક્ર ગાળે ગડગડાટ, હોય હથતણા હણહણાટ	૨૪
છૂટે બાણો સણસણાટ, થાય ગગને ધજા ફડફડાટ,	
દેખિ દોહલો નાથનો ધાટ, થાય ઓખાને ઉચાટ	૨૫
દાનવનો વાળ્યો દાટ, અનિરુદ્ધ મુકાવે વાટ,	
કાંધને ઝીક્યા ઝાલીને કેશે, કાંધને ઉડાયા પગની ઠેશે	૨૬
કાંધને હણ્યા ભોગળને ભડાકે, કાના મુખ ભાગ્યા લપડાકે,	
કાંઈ અધસસ્તા કાંઈ પૂરા, એમ સેના કરી ચક્ર ચૂરા	૨૭
તે રણ ભયાનક ભાસે, બળ દેખીને ઓખા ઉલ્લાસે,	
મેં તો આવકુ નહોતૂ જાણ્યુ, ચિત્રલેહાએ રતન જ આણ્યુ	૨૮
શોભિત સ્પર્શ થયો છે દીલે, નાથજી રણ રુધીર ઝીલે,	
ભડ ગાબ્યો ને પડ્યુ ભગાણુ, નાઠો કૌભાંડ લઇને પ્રાણુ	૨૯
હવુ બાણાસુરને જાણુ, એક પુરુષે વાળ્યો ધાણુ,	
અસુરેશને ચઢિયો કાપ, સજ્યા કવચ આયુધ ને ટોપ	૩૦
સર્વે સૈન્ય તે તત્પર કીધુ, ચઢ્યો રાય દદામૂં દીધુ,	
પ્રલય અગ્નિ જેવો જાળવત્ય, બાણરૂપ થયુ મહતુત્ય	૩૧

ચઢ્યો રાય કોધે ગડગડિયો, જણ્યુ ઓખાએ રણુ તાત ચઢિયો,
સૈન્યના લોક આગળ ચાલ્યા, કરમા બહુ લાલા ઝાલ્યા,
વાગી હાક ને ચઢિયો બાણુ, તે તો થયું ઓખાને જણુ ૩૨

વલણુ

જણુ થયુ જે તાત ચઢિયો, કુણુ જીતશે સહસ્ર હાથે,
આસૂડાં ભરતી ને શોક ધરતી, ઓખા સાદ કરતી નાથે. ૩૩

કડવુ ૨૮ મુ-રાગ મારુ

મારા સ્વામીજી ચતુરસજી, બાણુદળ આબ્યુરે	જાદવજી,	
દીસે સૈન્ય તે ચારે પાસે, હવે શૂ થાશેરે	જાદવજી.	૧
એ બળિયા સાથે બાથ, નાથ કેમ બીડારે	જાદવજી;	
હૂ કહૂ છુ તમારી દાસી, નાસીને હીડારે	જાદવજી	૨
ઓ દળ આબ્યુ બળવત, દિસે રીશે રાતારે	જાદવજી,	
એકલડા અસૂરને મુખે, રખે તમે જાતારે	જાદવજી	૩
ઓ ગજ આવે બળવત, દત કેમ સહેશેરે	જાદવજી,	
અસૂર અર્જુન ધાયા, તણ્યાયા જાશેરે	જાદવજી.	૪
એવુ જાણીને ઓસરિએ, ન કરિએ કોધેરે	જાદવજી,	
એકલડાને આશરો જાનો, માનો પ્રતિજ્ઞાધરે	જાદવજી.	૫
ધીરા થાઓ ને ધાઓ, વઢો તો કાસૂરે	જાદવજી,	
મારી જમણી ફરકે છે આંખરે, વરસે આંસુરે	જાદવજી.	૬
મને દિવસ લાગે છે જાંખો, નાખોને ભોગળરે	જાદવજી,	
તે તો ન સમજે સમજાવ્યુ, આબ્યુ દળરે	જાદવજી	૭
તમે મુજ દેહડીના હસ, મૂકોને જીવરે	જાદવજી,	
પાછા વળોજી લાગુ પાય, માનો મારી જીવરે	જાદવજી	૮
ધેલી દીસે છે ધણી, તરુણી તારી ટેવરે	રાણીજી,	
અમો બાણુચકી નહિ ઓસરજી, કરજી સેવરે	રાણીજી	૯
અનિરુદ્ધ જે રણુથી ભાળે, લાળે શ્રી ગોપાળરે	રાણીજી,	
નાઠે અર્થ ન એકે સીએ, શી કીજે ચાલરે	રાણીજી	૧૦

વલણુ

ચાલ શી કીજે અત આબ્યો, ઉગારશે મોરારે,
ધસ્યો નાથ ને હાથ ધસિયા, રેના લાખી નારે. ૧૧

કડવું ૨૯ મુ-રાગ મેવાડો

ઝોખા કરતી તે કથને સાદ, હોરે હઠીલા રાણા,	
ઝે શા સરુ ઉન્માદ, હોરે હઠીલા રાણા	૧
હૂ તો લાગુ તમારે પાય, હોરે હઠીલા રાણા,	
આવી બેશો તે માળિયામાલ્ય, હોરે હઠીલા રાણા	૨
હૂ તો બાણુને કરુ પ્રણામ, હોરે હઠીલા રાણા,	
છે કાલાવાલાનું કામ, હોરે હઠીલા રાણા	૩
ઝે તો બળિયા સાથે બાથ, હોરે હઠીલા રાણા,	
તે તો જોધને બરિયે નાથ, હોરે હઠીલા રાણા	૪
ઝે તો તરવુ છે સાગર નીર, હોરે હઠીલા રાણા,	
બળે ન પામીએ પેલુ તીર, હોરે હઠીલા રાણા	૫
અનેકમા એક કોણુ માત્ર, હોરે હઠીલા રાણા,	
સામા મળ્યા છે કુપાત્ર, હોરે હઠીલા રાણા	૬
મને થાય છે માનશુકન, હોરે હઠીલા રાણા,	
મારુ જમણુ ફરકે સોચન, હોરે હઠીલા રાણા	૭
મારો તૂટયો મોતીનો હાર, હોરે હઠીલા રાણા,	
ડાળે નેત્રે વહે જળધાર, હોરે હઠીલા રાણા	૮
દીસે નગરી તે ઉજ્જડ રાન, હોરે હઠીલા રાણા,	
દીસે ગગને ઝાખો બાણુ, હોરે હઠીલા રાણા	૯
રુવે શ્વાન વાયસ ને ગાય, હોરે હઠીલા રાણા,	
એવા માર્હા શુકન થાય, હોરે હઠીલા રાણા	૧૦
હૂ તો ધ્રુજતી દેખુ ધરણુ, હોરે હઠીલા રાણા,	
ઝે તો સાગર શોણિત વર્ણુ, હોરે હઠીલા રાણા	૧૧
આવ્યા અગણિત અશ્વાર, હોરે હઠીલા રાણા,	
અહીં થાય છે હોહોકાર, હોરે હઠીલા રાણા	૧૨
ઝો દુદુભીએ વાળિયો ધાય, હોરે હઠીલા રાણા,	
ઝે તો સૈન્ય તમપર ધાય, હોરે હઠીલા રાણા	૧૩
ઝો આવ્યુ દળવાદળ, હોરે હઠીલા રાણા,	
ઝો ઝળકે બાલાના કળ, હોરે હઠીલા રાણા	૧૪
પાખર બખ્તર પહેત્યા ટોપ, હોરે હઠીલા રાણા,	
દેલ બરાયા આવે કોપ, હોરે હઠીલા રાણા	૧૫

ઓ વાળે ધુધરમાળ, હોરે હઠીલા રાણા,	
અશ્વ દેતા આવે ફાળ, હોરે હઠીલા રાણા	૧૬
એ તો શ્વરવીર મહા કાળ, હોરે હઠીલા રાણા,	
પડે પેટડિયામાં ફાળ, હોરે હઠીલા રાણા	૧૭
નાથ જીઓ વિચારી મન, હોરે હઠીલા રાણા,	
જીજ્ઞ રહેવા ઘો રાજન, હોરે હઠીલા રાણા	૧૮
જો લોપો મારી વાણ, હોરે હઠીલા રાણા,	
તમને પિતામહની આણ, હોરે હઠીલા રાણા	૧૯
આવ્યો બાણુ તે પ્રલય કાળ, હોરે હઠીલા રાણા,	
મેધાડખર છત્ર વિશાલ, હોરે હઠીલા રાણા	૨૦

વલણુ

મેધાડખર છત્ર ગિરાજે, ઉલટી નગરી બદ્ધરે,	
અગણિત અસ્વાર આવિયા, તેણે વિટી લીધા અનિરુદ્ધરે	૨૧

કડવું ૩૦ મુ-રાગ સામેરી

આવી સેના સુરની, અનિરુદ્ધ લીધા ઘેરી,	
કામકુવરને મધ્યે આણી, વીંટી લીધા ચોફેરી	૧
અમર કહે શું નીપજશે, ધગ્ગા તે પરમેશ્વરી,	
રીપૂ ગજના યૂથમાં, અનિરુદ્ધ લધુ કેસરી.	૨
બાણુરાયને શું કરે, ભોગળ લીધી ફાકટ,	
વેરી વાયસ ફાટી મળ્યા, ત્યાં કેમ જીવે પોપટ	૩
બાણુસુરે સુભટ વાર્યા, કાઈ ન કરશે ધાત,	
છે વીર થોડી વયતણો, હુ પૂછુ એને વાત	૪
માળાએથી ઓખા નિરખે, રુદ્ધ મૂકયુ છોડી,	
ઓ જીવન પુઠે યોદ્ધા ઊભા, રણા બેહુ કર જોડી	૫
બળવત બહેકે અતિ ધણુ, સેના છે બીહામણી,	
ઓ પવન વેગી પાખરા, હય આવ્યા તે હણહણી	૬
ઓ સુભટે ભાયા બીડીયા, હોંડીયા સ્વામી બણી,	
ઓ ખડ્ગ ખેડા ઝળકતા, ઝળકતા ભાલાના અણી	૭
ઓ ગજ આવ્યા સામટા, હય હીસતા હણહણી,	
ટોપટોડર પહેચ્યા અખતર, છે સેના બીહામણી.	૮

આ દળ બળનું કેમ સહેશે, સ્વામી સકામળ,	
પ્રાણનાથને પીડશે, પ્રગટ્યાં તે કર્મના ફળ	૯
દૈવના દીધા દેલને, દયા નહીં લવલેશ,	
લધુ વયમાં હો કથળ, નથી આવ્યા મૂછે કેશ.	૧૦
ચાર દિવસનૂ આદરણ, સુખકુ ગયુ તે વહી,	
પાપી પીડે છે પ્રભૂને, કરમડા જાઉં કયહીં	૧૧
કથળ મ્હારો એકલો, વીંટી વળ્યા અસર,	
એવુ જાણીને સહાય કરજો, શામળિયા સ્વસર	૧૨
કષ્ટ નિવારણ કૃપણુજી, હૂ થઈ તમારી વધુ,	
જો આશા અમારી ભાગશે, લાજશે જદુકળ બધ	૧૩
પ્રજા પ્રતિપાલન કરો હો, પનોતા શ્રી મોરારી,	
સલાળ સર્વની કીજીએ, ન મુકીએ વીસારી	૧૪
અમને આશા તમતણી છે, અમો તમારા છોર,	
લાજ લાગે વૃદ્ધને, કોઈ કહેશે કાળુ ગોર	૧૫
એવુ જાણી આવજો, હો દામોદરજી દક્ષ,	
પક્ષી પલાણો પ્રભૂજી, પુત્રની કરવા પક્ષ	૧૬
ભગવત ભજતી ભામની, ભરતાર રિપુદલ મધ્ય,	
કોઈ કહે પિતા બાણને, એ બાળક ને તૂ વૃદ્ધ	૧૭
ગદગદ કંઠે ગોરડી, ગતિ ભગ જાણે લેલી,	
એવુ ધન્યુ છુ જે પ્રાણુજ કાઢુ, મરુ તે સગ્રામ પહેલી	૧૮
મુખ વક્ર ખીહામણા છે, મૂછ મ્હોટી મ્હોટી,	
એવા અસુર આવી મળ્યા, સખ્યા થઈ સમ કોટી	૧૯
દળવાદળ સૈન્ય ઉલટયુ, મધ્ય આણ્યો અનિરુદ્ધ,	
વીર વીંટ્યો વેરીએ, જેમ મક્ષિકાએ મધ	૨૦
ધનુષ ધરિયા પાચશે, બાણે ચઢાવ્યા બાણ,	
રાગ મારુ ગાય ગુણીજન, ગડગડિયા નીશાન	૨૧
ગગને આભ જ ઢાકીયો, શોભિયો જેમ ઈંદ્ર,	
ઉપમા તે ઉડુગણતણી, લલાટે સ્વેદનાં બિંદુ	૨૨
લધુ કુજરની સૂઢ સરખા, શોભિતા બે ભૂજ,	
શરાસન સરખી છુકુટી ને, નેત્ર બે અખૂજ.	૨૩

તૃણ માત્ર ત્રેવડતો નથી, આણુને તે મહાઆહૂ,	
અસુર સાથે શોભિયો, જેમ ચદ્રમા ને રાહૂ	૨૪
નદવે જોયુ વક્ર દૃષ્ટે, રાર્તા કીધા ચક્ષ,	
વપુ શોભે જુજ ફૂલ્યુ, જેમ અરણ્યનૂ વૃક્ષ	૨૫
આ સમે જો હોત કુહાડો, અથવા ભોગજો ધાર,	
અસુરને હળવો કરત, ઉતારત જૂજનો ભાર	૨૬
થૂ વસ્યુ આણુનું દિલ છે, તેમા વસે સર્પનો સાથ,	
પડમા પૂર્વજ રહ્યા, પિડ લેવા કાઢે હાથ ?	૨૭
કાજના કે લાખના, શૂ મીણના ચોહોડ્યા કર,	
અથવા કોઈ પક્ષી દીસે છે, વિફરાવ્યા છે પર ?	૨૮
તવ હાસ્ય આવ્યુ આણુને, બાળક કેવળ બાળ,	
કૌભાડ કહે અજ્ઞાન નથી, રાય તમને દે છે ગાળ	૨૯
બળીસુત અતર બળ્યો, ઘોટયો બાળક બળવાન,	
શૂ કરુ જે લાંછન લાગે, નહિ તો દેત કન્યાદાન	૩૦
સુભટ નિકટ રાય સર્વે, ઘોલિયા બહૂ ગર્વ,	
નિપટ લપટ નથી બહીતો, ધાયા હણવા સર્વ	૩૧
કુલ લગમણો કુણ છે, તરકર નગ નિર્લજ્જ,	
અપરાધ કરી કેમ ઉગરશે, સિંહના મુખથી અજ ?	૩૨
ગમ નહીં અમરને, તો કેમ આવતા ફાવ્યુ ?	
અજ્ઞાને આવી ચઢ્યો, કે ભૂતે મનડું ભમાવ્યુ ?	૩૩
શ્રકે સ્વર્ગથી નાખીયો, કાઈ કારણ સરખુ ભાસે,	
સાચુ કહીશ તો નહીં હણ્યુ, બાળ રહેજે વિશ્વાસે	૩૪
કેણુ કુળમા અવતર્યો, કેણુ માત તાત ને ગામ ?	
અનિરુદ્ધ કહેવિહીવા મળ્યો, હવેન્યાત કુળનુ શુ કામ ?	૩૫
પિતુ પિતામહ માહરા, તે પ્રસિદ્ધ છે સસાર,	
ચોરી છત્રપતીની કરી, તૂ ચતુર હોય તો વિચાર	૩૬
નદવ કુળ છે મુજતણું, મુજ નામ છે અનિરુદ્ધ,	
જો છેડશે તો સમુદ્રમાહી, નાખીશ નગરી બદ્ધ	૩૭
બાણ સામુ જોધને, કૌભાડ વળતૂ ભાખે,	
ચોરી કરી કન્યા વરે, કુણ વિના નદવ પાખે	૩૮

પૌત્ર જાણી કૃષ્ણનો, બાણે તે ધસિયા કર,	
નીચ વરે કન્યા વરી, કરમડા બેઠુ ધર	૩૯
રીશે તે અતર પરજળ્યો, ધનુષ ધરિયા બાણ,	
મત્રીને મહારાજ કહે છે, બેઢો મોટા જાણ	૪૦
ઢાકીને અનિરુદ્ધ વકાઈ, થયો તે દારુણ શૌર,	
ઓખા નેત્રે નીર ભરે છે, કથને પહોંચે જ્વર.	૪૧
અસુર બળિયા પ્રાક્રમી, ઉછળતા દે ફાળ,	
દશો દિશાથી વછુટ્યા, કહે ન જાય જીવતો બાળ	૪૨
પરીધ પટ્ટી ગુરજ ગદા, ત્રિશૂલ ને તોમર,	
મોઢરી મૂસળ સરસ કાતી, ઢાકી દીધો કુવર	૪૩
અધકાર માયા આસુરી, વરસે શ્વધ્યાશિખર,	
પડે હય હરતી ને ચમર, વહે માસ ને રુધિર	૪૪
હય ગજ રથ લથબથ અટકે, લટકે છે વાહન,	
દુદુબી ગડગડે, ખેડા ખડખડે, રણમાં પડ્યા બહુજન	૪૫
સાગ સળકે ખડ્ગ ચળકે, ઝળકે ભાલાની અણી,	
રીપૂલાખની લાખમાં, અનિરુદ્ધ જડીયો છે મણી	૪૬
ફેરવી ભોગળ બળ કરી, રિપૂદ્ધ દબ્યુ જડુજેદ,	
તાડ્યા પછાડ્યા આડા પાડ્યા, કરી કામકુવરે કૌધ	૪૭
અગ રાતાં શીશ ફાટ્યા, શૂરા ધરણીએ પાડ્યા,	
પલવટ વાળી પ્રાક્રમી, બહુ બેઢાને નસાડ્યા	૪૮
જીજી વિષે ભોગળ ધરી, દેતો અનિરુદ્ધ માર,	
હય ગજ રથ પાળા સર્વ નાઠા, હવો તે હાહાકાર	૪૯
પ્રહાર પૂરણ રથ ચૂરણ, ગજ અથ પાછા વળ્યા,	
શોણિતપૂરબણી ચાલિયા, વીર ધરણી ઉપર ઢળ્યા	૫૦
રણમાં તે રોળી મૂકતો, અનિરુદ્ધ ઈંદ્ર સમાન,	
અસુર સુરથી નાસતા, શાર્દૂલથી જેમ શ્વાન	૫૧
હેકું તે હરખ્યુ નારનૂ, સુણી નાથનો હોકાર,	
અનિરુદ્ધ તારુણી દેખતા, કીધું સૈન્ય તારેતાર	૫૨
દશ સહસ્ર બેઢા બાણના, મારી કીધા ચક્રચૂર,	
સમુદ્રમાં સગમ હવો, વહ્યું તે શોણિતપૂર	૫૩

બુખાણુ પડીયુ રણવિષે, કરે અસુર નાસાનાસ,
ભગાણુ દેખી બાણુ ધસિયો, સઙ્ગો તે નામપાશ. ૫૪
ભાગળ છેદી ભુજતણી, મૂક્યા તે સહસ્રજ સર્પ,
કામકુવરને બાધીયો, પછે ગાળ્યો છે નૃપ ૫૫

વલણુ

નરપત ગાળ્યો મેઘનીપેરે, ઉતરાવી ઝોખાયરે,
વરકન્યા બધન કરી, પછે બાણુ મદિર જાયરે. ૫૬

કડવુ ૩૧ મુ-રાગ રામઝી

બન્યોને બાણે બાધીયા, નૌતમ નર ને નાર,
અનિરુદ્ધ રાખ્યો મુખ આગળે, શુભ રાખી કુમાર બન્યોને ૧
ચૌદામા ચાર જણાવિયો, ઢાક્યો વ્યભિચાર,
છાની ઝોખા મદિર મોકલી, રાખ્યો કુળનોરે બાર બન્યોને ૨
છે શરદ ઋતુ તડકા ધણો, તપે તાવડ શીર,
કેસર રંગની અર્યના, બીજ્યુ સઘળુ શરીર બન્યોને ૩
લક્ષણવતો હીડે દહેકતો, બહેકતો બહુ વાસ,
દૈત્યનુ દળ પુઠે પળે, દોરી હીડે છે દાસ બન્યોને ૪
પેચ છુટ્યો પાઘડીતણો, આબ્યો પાગ પ્રમાણુ,
ચાર મોરજ મારીયો, કરે લોક વખાણુ બન્યોને ૫
ઝોખા જે પુનરપિ પરણશે, હશે લબ્ય ભરથાર,
તે સ્વામી શુ મુખ પામશે, લીધો એણે સાર બન્યોને ૬
કો કહે દૈવત એહમા, દીસે રૂપ રસાળ,
કટાક્ષમા કામની પડે, જોવામા મોહજળ. બન્યોને ૭
ભુલવણી બ્રહ્મી વિષે, બલી ભૂલેરે નાર,
કુવારી કન્યાને કામણુ કરે, એવો કામકુમાર બન્યોને ૮
ચિહ્ન કઠે કાકણતણા, પજા ભામનીભૂજદડ,
ઝોખાએ અમૃત ચાખીયુ, કીધો અધરને ખડ બન્યોને ૯
સખી પ્રત્યે સખી કહે, દેખી અગમવેવ,
બાંધ્યો એ જીવે આપણુ બણી, એની એવી શી ટેવ બન્યોને ૧૦
આશા પહોંતી માસ ચારમા, લીધો સ્નેહનો સ્વાદ,
સુખેથી ભરમ ભાગ્યો ધણો, લાગ્યો લોકાપવાદ બન્યોને ૧૧

વસંત

લાગ્યો લોક અપવાદરે, પામ્યો દેવકન્યાયરે,
બાણાસુરે અનિરુદ્ધને રાખ્યો, કારાગૃહની માંહરે ૧૨

કડવું ૩૨ મુ-રાગ ભોગી આશાવરી

શ્રી શુકળ એમ કહે કથા, સાભળ પરીક્ષિત રાય,
કામકુવર ને કન્યા રાખ્યા, કારાગૃહની માંહ ૧
નાના વિધના બધન બાધ્યા, કહાડી ન શકે શ્વાસ,
એકએકના મુખ દેખી દયામણા, થાય અતિ ઉદાસ ૨
બીક બાણાસુરતણી, રાણી ભરે છે ચક્ષ,
પુત્રી જમાઇને ભૂખ્યાં જાણી, છાતું મોકલે ભક્ષ ૩
બધન દેખી કથનું, ઓખા ભરે છે નયણે નીર,
અનિરુદ્ધ આપ બળે કરી, અબળાને આપે ધીર ૪
આદરુ તો અસુર કુળને, ત્રેવડુ તૃણ માત્ર,
શોભા રાખવા સ્વશુરની, બધાવ્યુ છે મેં માત્ર ૫
મરડીને ઉડું તો શીઘ્ર છુટું, દળૂ દાનવ દર્ષ દુખ,
શુ કરુ જે સ્વશુરપક્ષમાં, રાખવું છે સુખ ૬
શા માટે ચિન્તા કરો છો, ગોવિંદ છેદશે બધ ૭
અ કાશ અવની એક થાશે, એવું કરશે જુદું. ૭
અગ્ન્યાસ્ત્રની ધૂમ ચાલશે, અસુર થાશે અધ,
સહાય કરશે શામ રામજી, યેહિના છુટશે બધ ૮
મહારા સમ જે સુદરી, ઝાખો કરો મુખચદ,
આ બધનપે દુખ અધિક છે, ત રા આસુડાના બુદ ૯
એમ કીધી આસવાસના, હરિ આવ્યાનું હારદ,
કાષ્ટએ ન જાણે તેમ કારાગૃહમાં, આવિયા ઋષિ નારદ ૧૦
લજ્જા પામ્યો કામકુવર ને, નીચી કીધી દૃષ્ટ,
શરીર ધુજે અતિ ધણું, બોલી ન શકે સ્પષ્ટ ૧૧
શે લાજછ તૂ પ્રાક્રમી, હસી બોલ્ય મુજ સગાય,
બાણની બાળકી વચ્ચો, તારી પૃથ્વીમાં થઈ ખ્યાત ૧૨
દીપાબ્યો વશ વાસુદેવનો, બધાએ લાછન શૂંચ,
કાલ્ય માધવ મોકલૂ, જઈ દારકાથી હૂંચ ૧૩

ઘોડે ચડે તે પડે પૃથ્વી, બણે તે નર બૂલે,
ઉડલમા તે આલ લીધો, અતર શે નહીં ફૂલે ૧૪

વલણુ

અતર શે ન ફૂલે જીલ્લા, મૂકાવશે ભગવાનરે,
અનિરુદ્ધની આગા લઈ, ઋષિ હવા અતરધ્યાનરે ૧૫

કડવુ ૩૩ મુ-રાગ બેહાગ

દયા ન આવી ઓખા રડેરે, છે દૈલપતી દુરમત,	મારી સજની	
બાકરી બાધી બ્રીજવર સાથે, વેર વધાચુ સલ	મારી સજની	૧
પાતળિયા પકજ પિયુજને, નાગપાશના બધ,	મારી સજની,	
બાધી લીધો બળ કરીને, ક્રોમળરૂપ મદન	મારી સજની	૨
ધાળેરે ધરણીધર શ્રીવર, આપદા પામે નાથ,	મારી સજની	
પુત્ર તમારા ઉપર પ્રહાર જ, કરે છે દૈલનો સાથ	મારી સજની	૩
ભારે દળ કૌભાડે મહેલિયુ, વકારચો બળી વીર,	મારી સજની	
તોએ રણથી નવ ઓસરિયો, સાગરનૂ જેમ નીર	મારી સજની	૪
બેદ કરીને બાધી લીધો, શા નાગપાશના બધ,	મારી સજની	
શ્વાસ ન માયે બહૂ અકળાયે, અગ આકર્ષ્યા સધ	મારી સજની	૫
તાપ સમાય નહીં સ્વામીને, હુ કરુ દેહની પાત,	મારી સજની	
વાર લાગે લક્ષ્મીવર તમને, તો થાશે મહા ઉત્પાત	મારી સજની	૬
કમળમુખ શ્રમથી સુકાયુ, કન્યા કરે આક્રંદ,	મારી સજની	
અનિરુદ્ધ સમરે શામળિયાને, કમળાવર ગોવિંદ	મારી સજની	૭
ત્રાહે ત્રાહેરે ત્રિકમજી, સુતની કરજો સહાય,	મારી સજની.	
વિપત વેળા વહારે ચઢીને, કરો ભગતની રક્ષાય	મારી સજની	૮
ગજ ગ્રાહથી મુક્ત પમાઓ, કીધી હરિશ્વર રક્ષાય,	મારી સજની	
દાનવ કુળ નિકદન કીધા, કીધી પ્રહ્લાદની સહાય	મારી સજની	૯
આજ આખેથી આંસુડા ચાલે, જાશે મારા પ્રાણ,	મારી સજની	
સુખ શરીર શાતા નહીં અગે, લાગ્યો દવ નિર્માણ	મારી સજની	૧૦
મનસા વાચા એ વર વરિયો, અવર તે મિથ્યા બળ,	મારી સજની	
રૂપ અને ગુણવતો સ્વામી, સલ કહું છુ પ્રાણ	મારી સજની	૧૧
તાત કઠોર દયા નહી હૃદયે, ક્રોમળ મ્હારો કથ,	મારી સજની	
પ્રહાર કરીને બાધીરે લીધો, શ્રીહરી વેગજે પથ	મારી સજની	૧૨

કેણુ સહોદર આવે અવસર, શોધ કરવાને જાય ? મારી સજની
 નાત ભાતને જાણુ નહીં તો, કુણુ ઉઠીને ધાય ? મારી સજની ૧૩
 પિતા પિયુજીને વેરીરે દેખે, પરભવે બહુ પેર, મારી સજની
 નાગતણા ફૂતકાર હળાહળ, ફેરવી નાખે દ્હેર. મારી સજની ૧૪
 ટળવળે અગ અગનીરે ઉઠ્યો, કંઠે પડીયો શોષ, મારી સજની
 પૂર્વતણા કર્મ આવી નહીંયાં, કાને દીજે દોષ ? મારી સજની ૧૫
 તાત કહે તો કાચારે પાડું, વિષ ખાઉં આ વાર, મારી સજની
 સ્નેહ ન જાણે કાઈ રે મનનો, કાં પીડે ભરથાર મારી સજની ૧૬
 તાતતણે મન કાઈ નહીં, મુને સખજો લાગે સ્નેહ, મારી સજની
 છોરુ પોતાનાં જાણી કીજે, દયાળ ન દીજે છેહ મારી સજની ૧૭
 આણાસર મહા પુરુષ જ્ઞાતા, જેથી ચૂક ન થાય, મારી સજની
 બાળક ઉપર પ્રહાર શો કરવો, જદપિ હોય અન્યાય ? મારી સજની ૧૮
 વહાલા થઈને વેર જ વાળો, શૂં નથી આવતી લાજ ? મારી સજની
 નીચ પદારથ નથી કુળ નીચુ, કૃષ્ણકુવર મહારાજ મારી સજની. ૧૯
 નીચુ નાક ન હોય એથી, નિરર્થક શો સગ્રામ, મારી સજની
 મોટા સાથે વિરોધ ન કરીએ, નહીં નિર્બળ હળધર સ્યામ મારી સજની ૨૦
 સકળ પૃથ્વી ચાકે ચઢાવી, અસુગનો ફેણો ઠામ, મારી સજની
 વેર વધારી વિકૃલ સાથે, કયા કરશે વિશ્રામ ? મારી સજની ૨૧
 સ્વામી મારાને શીર સમરથ, તેને ચઢશે કોપ, મારી સજની
 ભદ્ર ઇચ્છે જો તાત પોતાનૂ, વિષનું બીજ મારોપ મારી સજની ૨૨
 જુદા સમે આકાશે રહીને, જુવે છે નારદ દેવ, મારી સજની
 ભય મા આણીશ અમો જાણુ દારામતી, જુદા કરશુ તતખેવ મા સ ૨૩
 નિર્ભય રાખી વિજ્યાધર ગયા, પરવરિયા આકાશ, મારી સજની
 પહોંતા ઋષિ ઉતરિયા હો, બેટ્યા શ્રી અવિનાશ મારી સજની. ૨૪

વલણુ

બેટ્યા શ્રી અવિનાશને, કુશળ વારતા પૂછે વળી,
 કહે નારદ અનિરુદ્ધને રાખ્યા, કારાગૃહમાં દેત્યે મળી ૨૫

કડવુ ૩૪ મુ-રાગ વેરાડીની ચાલ

શુકદેવ કહે પરીક્ષિતને, આધ્યો તે જાદવ જ્ઞેષ,
 હવે દારીકાની કહૂ કયા, જાદવ કરે શોષાશોષ. ૧

હિંડોળા સહિત કુવર હરિયો, રૂવે છે ઢિંકરી;	૨
હાહાકાર હવો પુર વિષે, અનિરુદ્ધની થઈ ચોરી.	
રતિ અતિ આક્રંદ કરે છે, મળ્યા વિનતાના વૃદ્ધ,	૩
રુકિમણી રોહિણી દેવકી, સર્વે કરે આક્રંદ	
નદવે સર્વે કહ્યું માધવને, શુ બેઠા છો સ્વામી ?	૪
વાર વિલખ ન કીજીએ, એમ કુળને લાગે ખામી	
વસુંદેવ કહે શામ રામને, શુ બેઠા છો ભૂપ ?	૫
શોધ કરો અનિરુદ્ધની, કયા ગયો કુવર અનૂપ ?	
ઉગ્રસેન કહે આશ્ચર્ય મ્હોડું, કેમ હયોં હિંડોળો ?	૬
દેવ દૈત્ય રાક્ષસનુ કારણ, તે ખપ કરીને ખોળો	
સાથને જઢૂનાથ કહે છે, શાને કીજે શ્રમ ?	૭
ગોત્રદેવીને એમ જ ગમતૂ, કુવર હસ્યાનુ કર્મ	
અગીયાર વરસ અમે ગોકુળ સેવ્યુ, મામાજીના ત્રાસે,	૮
પ્રભુમને શબ્દે હયોં તે, આવ્યો સોળમે વરસે	
ફરિ અનિરુદ્ધ તેમ આવશે, સાતવશે કુળ દેવી,	૯
કૃષ્ણે કુટુંબને રાતુ રાખ્યુ, આશા દીધી એવી	
પાંચ માસ એમ વહી ગયા, નદવ છે સર્વે દુ ખ,	૧૦
શોણીતપુરથી કૃષ્ણસલામા, આવ્યા નારદ ઋષ.	
હરિ આદે નદવ થયા હિલા, માન મુનિને દીધુ,	૧૧
આદરશુ આસન આપીને, અર્ધપૂજન કીધુ	
સમાચાર સર્વે કૃષ્ણે પૂછયા, નારદ વળતૂ ભાષે,	૧૨
ઉત્પાત વાત જે તમારા કુવરને, બાણ બાંધીને રાખે.	
ધૃત્વરી ધૃત્વાએ એખાને પરણ્યો, સબ્ધ એવો સાધ્યો,	૧૩
આપદા અનિરુદ્ધ વેઠે, બાણાસૂરે બાધ્યો	
વાત સાબળી વધામણીની, વજડાવ્યા નિશ્ચાન,	૧૪
શામ રામ કામ થયા તત્પર, જીતવા રાય બાણ	
સજ્જન સર્વે અતિ સુખ પામ્યા, છે કુવરને કુશળ,	૧૫
ગરુડ બેઠો ગોવિંદજીએ, લીધી સેના સજ્જ	
સર્વર્ષણ ને સાત્યકી, સગાથે ત્રીજો પ્રભુમન,	૧૬
તણ બેઠા પાસે બેસાડી, કૃષ્ણે બેઠો ખગજન	

ઐક પહોરમાં પખી પહોતો, અસુરે સાંભળી પખ,
રીપૂ હૃદય વિદારવા, શામળે તે પુકયો શખ ૧૭

વલણુ

શખ પુકયો શામળે, ઊછળ્યો સહસપાણુરે,
ત્રાસે નાસે લોક પુરના, પડયુ બહુ છુઆણુરે ૧૮

કડવું ૩૫ મુ-રાગ સારંગ

શખ શબ્દ વિષે કારણુ, રીપૂ દળનુ વિદારણુ,
કૃષ્ણનુ જાણુ તે બાણુને થયુ, બાણુ પ્રાક્રમ તે ક્યા ગયુ ? ૧
અનિરુદ્ધ કહે સુણુ સુદરી, શખ વાગિયો આવ્યા હરી,
છુટ્યા બધન જાદવથકી, ગાળ્યા હળધર ને સાત્યકી ૨
બોલે પ્રભુમ્ન મ્હોટે સ્વરે, બાણુ પાણુ છેદાયા ખરે,
ગોવિંદ ગત્ય ન જાએ કળી, જાદવ સેના આવીને મળી ૩
મત્રી કહે સુણો અસુરેશ, દળ જાદવનુ ચાપે દેશ,
અનુચર આવ્યા ને લાવ્યા વાત, દળ છે અસખ્યાત ૪
મત્રીને કીધી નેત્ર સમશયાય, સૈન્ય તત્પર આપી અજાય,
દુદુભિ નાનાવિષ ગડગડે, શસ્ત્ર ધરી વીર વાહન ચડે ૫
પાતાળના શૂપકાહાજ્યા લખી, સેના ટોપ સળે જીવરખી,
પાખર બખ્તર ધુધરમાળ, ટચકારે ઘોડા દે ફાળ ૬
મોરદામણી પુમવડા ફરકે, જાયા પોતાની દેખીને બડકે,
ભલા અસ્વાર ઉપર લટકે, હીસે હય હિડેને અટકે ૭
વાદળિયા વેગે નાચત, છુટા પગ જેમ પાણિ પથ,
કાખરા કાળા ને કલકી, પખાળા ઉડે છે અબલકી ૮
કુમેદ લીલાને પચવરણુ, ઉજ્જવલ આરખી ઘોડા હરણુ,
પાધરા પવનવેગી ઘોડા, અશ્વાર બહુ જુદે જોડા ૯
સજળ વાદળ જેવા હાથી, તે ઉપર મોટા મહારથી,
રથ પાળા અશ્વાર અનત, ધીર ધસે ને કરડે દત ૧૦
પ્રચડ પીઠ મ્હોટા પહાડ, સળકે જીભ લલકાવે હાડ,
પૂર પોળે સેના નવ માય, હણો જાદવ કહેતા જાય ૧૧
ટોળા ઉપર ટોળા આવે, પગને પ્રહારે ધરણી ધુજાવે,
રીસે અતરમા હડહડિયો, જુદે રાય બાણુસુર ચઢિયો ૧૨

દશે દીશના માર્ગ બહુ રાયા, કોટી શખ સાથે પૂરાયા,	
ઝટકયા ભૂજ બાણાસુર મલ્લ, પૃથ્વી થવા માડી ઉત્થલ	૧૩
ગર્જના કીધી મહીપાળ, ખળભળિયા સાતે પાતાળ,	
અક્ષલોક જઇ જહોત્યો નાદ, શ્રીકૃષ્ણને બાણે કીધો સાદ	૧૪
ખગારૂઢ આવ્યા છો ખપ કરી, નહી જવા દઉં કુશળે ફરી,	
ઉન્મત્ત જહવ ઉચ્છકળ, તમો દમો સસાર સકળ	૧૫
કુવારી કન્યાને કપટે વરો, ક્ષત્રી ખળના લક્ષણ કરો,	
સધળે વાકા થઇને ફરો, દરમાં સર્પ પેસે પાધરો	૧૬
કુડુ કર્મ કીધુ કુવરે, શુ આવ્યા છો તે ઊપરે,	
ભારે હરી બોલ્યા ભગવાન, અમો લઈ આવ્યા છુ જન	૧૭
જે વિધાત્રાએ કીધો સબધ, વર કન્યાના છોડો બધ,	
બાણને મન ચઢિયો કાળ, સબધ જ્ઞાનો રે ગોવાળ	૧૮
એવી આપીશ પેરામણી, સઉને મોકલુ જમપુરી ભણી,	
એમ બાણાસુર બોલ્યો વક, શ્રીકૃષ્ણે સજ્ય સારગ	૧૯
કડાઝુડ કટક બે થયા, ઉધાડાં આયુદ્ધ કરમા ગ્રહા,	
નેજ ફરકે ફરે તરવાર, દ્વંદ્વ જીલ્લ થયુ તેણીવાર	૨૦
તોમર ત્રિશૂળ ધર્યા મૂશળ, ગાળ્યા હળધર કર ધરી હળ,	
છપ્પનકોટી જહવ ગડગડિયા, દાનવ ઉપર ત્રુટી ખડિયા	૨૧
માનવથી દાનવ દળ દળાય, દેખી બાણાસુર અકળાય,	
બોલ્યો બાણુ ધરી અભિમાન, કૃષ્ણતણુ ઉતારુ માન	૨૨
વાધ્યા જહવ અસુર સમાન, બાણે ધરિયૂ શિવનૂ ખ્યાન,	
અગિયાર કોટી ગણની સેનાય, લઈ પધાર્યા શકરરાય	૨૩
જૂત પ્રેત જૈરવ વૈતાળ, સમ જવર બ્યાધિ ને બ્યાળ,	
શકિતારી શાકણી સિદ્ધારી, તે લઇને આવ્યા ત્રિપુરારી	૨૪
વૃષભે ચડી આવ્યા બાણનાથ, જહવ સેનાનો કરવા ધાત,	
વાગે શૌંગ ડમરુ ને ડાક, ગાળ્યા હરિહર દધને હાક	૨૫

વલણુ

હાક મારી શકરે, ક્યાં ગયા કુશવ રામરે,	
બટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, હરિહરનો સગ્રામરે.	૨૬

કડવું ૩૬ મુ—રાગ સામેરી

આવ્યા જીલ્લે તે શકર રાયજી, સેવકની કરવા સહાયજી,
ભોજોનાથ ને શ્રી ભગવાનજી, દેખી રીઝ્યો અસુર રાજનજી ૧

હાળ

રાય રીઝ્યો અસુરનો, તે શરણ શકરને ગયો,
પાય લાગી પયવદનને, સમાચાર સધળો કલ્હો ૨
પુત્ર પ્રધુમનતણે, તેણે લગાશ્યુ લાજન,
જમાત્ર પદવી ભોગવી, છાનૂ સેવ્યુ આખાનું ભવન ૩
બધને અનિરુદ્ધ રાખ્યો, મને હણતા તે દયા આવી,
જીવા અપરાધ ઉપર આવ્યા, કૃષ્ણ કટકને ચડાવી ૪
વાત વિરુધની સાભળી, શિવને તે ચડિયો કોંધ,
જાઓ જાદવની સેના સહારો, શિવે વકાસ્યા જોધ ૫
શાકણી શીકાતરી સચરી, ભક્ષ ભક્ષ વદતી વાય,
જીલ્લે ચાલ્યા જૂત લૈરવ, પ્રેત ને પીશાય ૬
મહા સુભટ બળિયા પ્રાકંભી, હ્રદ જીલ્લું કરુ શૂ વખાણ,
ગડગડિયા સાલકી અહકારી, સન્સુખ મૂકે બાણ ૭
બાણાસુર બળિભદ્ર સામો, શકર ને શ્રીકૃષ્ણ,
સાલકી ને સ્વામી કાર્તિક, નદી ને ચારુદ્ર ૮
કૃતવર્મા કૌભાડ સામો, સાંબ ને ધુમ્રલોચન,
શોણીતાક્ષ ને સોમકેતુ, ગણપતિ ને પ્રધુમન ૯
રથી સામા રથી આવ્યા, હસ્તી સામા હસ્તી,
જાદવને શ્રી હરી હકારે, હણે શિવના ઉપસ્તી ૧૦
અસુર જાદવ મળ્યા એકઠા, સામેસામા ધીર,
છપત્ર કોટી ને ખોતેર કોટી, વહતા પાડે વીર ૧૧
ભોગળે ભોગળ પડે ફરસી, ગુરજના ઝળકારા,
ગગનમા જેમ વીજળી ચમકે, તેમ ખડ્ગતણા ચળકારા ૧૨
સાગ લીધી પરીધ ભાલા, ભોગળ ને બોંડીમાળ,
શૂર ચક્રથી ચૂર થાતા, વહે વીર વિકાળ ૧૩
સરખા ને મહા સુભટ બળિયા, થયો રણસહાર,
હસ્ત ચરણ ને શ્રવણ નાસિકા, છેદે થાય હાહાકાર ૧૪

પ્રથમ માયા આસુરી, થયો ધોર અધકાર,	
શર ચક્રે ચૂર થાતા, વહી શોણિતની ધાર.	૧૫
અસ્તી ચર્મ ને મેઢ કાઢવ, જાઢવ દેલ દળાય,	
ધર્મ ચૂકી મામ મૂકી, કાયર પુરુષ પલાય	૧૬
શોણિતની સરિતા વહી, ભયાનક ભાસે ભોમ,	
પગ પ્રહારે રુધિર ઉડાડે, શુ સાયર યારો વ્યોમ	૧૭
કુતૂહલ દેખી દેવ કાપ્યા, હવો તે હાહાકાર,	
બળભગ ભુજગ હવો, કેમ સહેશે તે ભૂમી ભાર	૧૮
નયણે નિરખી નવ શકે, શામ રુધીરપ્રવાહ,	
જોગણીતું ભલ ચાલ્યુ, સુખી સીંચાણુ થાય	૧૯
વ્યાધ સિહ ને ભૂત પ્રેત, શિવ સેનાની વૃત્ત,	
સતોષ પામી શ્વાકીણી, કલ્લોલ કરતી કૃત્ત	૨૦
ઐઐઐ અનિરુદ્ધ કારણે, રોલાણુ તે રાણિ જાયા,	
કુસુમ સન્નિગ્ધે પહોડતા, તે રુધિર નદીએ તણાયા	૨૧
સાગરશુ સગમ મલ્યો, શોણિતની સરીતા રહી,	
અસ્તી ચર્મ ને માંસની, બે પાળ બધન ઘટ રહી	૨૨
માતંગ અગ મસ્તક વિના, શુ ગ્રાહ છે વિકાળ,	
કુલસ્થળ જાણે કાચબા, નર શીશકેશ શેવાળ	૨૩
ભાસે ભુજગ સમ નરકરો, સુખ કમળશુ કમળ,	
નેત્ર મચ્છ ને મુગટ બગલા, નર નામ શુ વમળ	૨૪
પ્રવાહે તણાયા રથ જાતા, શોભીતા શુ વહાણુ,	
દેખીને દારુણ નદી, કાપે અઢયા ત્રીશૂલપાણુ	૨૫

વહાણુ

ત્રીશૂલપાણી સોઢીયા, વૃષભ હાકયો ભુધર ભણી,	
ભટ પ્રેમાનન્દ કહે કથા, હવે કહુ રાડ હરિહર તણી	૨૬
કડવુ ૩૭ મુ-રાગ સારંગ	
શકર આવ્યા છે સગ્રામે, ધન્યુ ચાપ તે સુદર શ્વામે,	
જાળે ગરુડે છેલછપીલો, હાંકે પોઢીયો હરજી હઠીલો	૧
કૂળે ચક્ર ચડાવ્યુ ચાક, મરુચુ શકરે પીનાક,	
આવી મળિયા બે ભગવાન, થયો સસાર આઢલમાન	૨

વાગી હરિહર તણી હાક, પુરમા રાખ્યા રહ્યા છે પાક,	૩
ચલ્યા વિધાત્રિના લેખ, ધુળે ધરા ને સળકયો શેષ	
કાટયુ આકાશ તુટ્યા અબ્ધ, પજ્યા ગર્ભવતીના ગર્ભ,	૪
કરી ચાપતે મડલાકાર, શિવે બાણ મૂક્યા છે બાર	
જાદવસેના નાખી ઉરાડી, લઈ સમુદ્રમાછી પાડી,	૫
આવે બાણ તે મેધની ધાર, કરે ભૂત પ્રેત પોકાર	
તે પૂઠે મૂક્યા પચવીશ, છેઘાં આવતા શ્રીભુગદીશ,	૬
શત સહસ્ર અયુત લક્ષ કોટ, વરસે બાણ તે દોટાદોટ	
ધૂટે બધુક નાળ ને ગોળા, ફેરવે કોધે બિડીમાળા,	૭
સણસણતાં શર બહુ ધૂટે, તેણે કપાળ ભડના કૂટે	
વળગે ભૂત પ્રેત આવર્ણુ, વઢે સુડેલ અવળે ચર્ણુ,	૮
મસ્તક શગડી ધીકધીકાવે, કિલકિલ કરતી ઉપર આવે	
હરખી શાકિણી ડાકણી સર્વ, આઠ્યુ જાણે ઉજાણીનુ પર્વ,	૯
સુસે કઠને ઘુટકા ભરે, મુખે રુધિરના રેલા ઉતરે	
કેટલી વારુણીમા થઈ મગ્ન, વસ્ત્ર વોણી ફરે છે નમ્ન,	૧૦
ગ્રહી ભમાવે જોદ્ધ ગમ્ન, જાદવ સેના કીધી ભમ્ન	
કેટલીને તે આખ્ય કપોળ, કોના મુખ જાણે મ્હોટી પોળ,	૧૧
લખસ્તની વિપરીત વાન, કોના ભૂમીએ ભરાએ કાન	
જીભ સળકે સપાંકાર, મુખે કિલકિલ કરે ઉચ્ચાર,	૧૨
ધણા જાદવ ખાધા કરડી, નાઠી સેના તે મારગ મરડી	
ધાયા રાક્ષસ દેતા માર, બહુસેનાએ ખાધી હાર,	૧૩
ધૂટે દુર્ગ નાળ ને ગોળા, નાઠા જાદવ ટોળે ટોળા	
પ્રગટયો મહાદેવને વળી ખાર, વાળ્યો જાદવનો સહાર,	૧૪
વઢે ડાકિની શાકિણી સહારી, એમ કાપ્યા શ્રીત્રીપુરારી	
નાકું સૈન્ય દીકું ચોપાસ, ત્યારે કાપ્યા શ્રીઅવિનાશ,	૧૫
હરિએ ચક્ષુ કીધી વક્ર, પછે મૂક્યુ સુદર્શન ચક્ર	
છેઘા ડાકિણીશાકિણીના શીશ, રડા નાસે ને પાડે ચીસ,	૧૬
કોને લાલા વાગ્યા ભયોભચ્ચ, કોઈનાં નાક છેદાયાં ટચ્ચ	
છેઘા હસ્ત શ્રવણ ને ચરણ, નયણે ઉઠે રુધીરના ઝરણ,	૧૭
ફરી જાદવ જુદ્ધે વળિયા, ઠામઠામથી આવીને મળિયા	

આળ્યા સામા જાદવ જન, દેખી ખીજ્યા પચવદન, મૂકે શિવ અપરિમિત બાણ, ભલા સુભટ તજે છે પ્રાણ	૧૮
કૃષ્ણે મૂકયુ મોહાશ્ર બાણ, મોહ પામ્યા પીનાકપાણ, કીધુ પોઠિયા ઉપર શયન, સંભળ પરીક્ષિત રાજન.	૧૯
રણે ક્રોધે બળીનો બધ, ધાયા ગણપતિને વળી સ્કધ, મહાક્રોધ અબ્યતર આણી, ધાયા ધનુષ વિષે શર તાણી	૨૦
ધણી જાદવ સેના મારી, ક્રોધ થકી કો ન ઉગારી, ધસ્યા રાક્ષસ કરતા માર, જાદવમા થયો હાહાકાર	૨૧
ત્યારે ધાયો સાત્યકી શૂર, કીધી અસુર સેનાને ચૂર, પ્રગટયુ માયા તાણું તિમિર, મત્રે નીવારે તે જદુવીર	૨૨
છેલ્યા કવચ ભાલા તે છેક, નાઠા અસુર મૂકીને ટેક, ગાળ્યો બાણાસુર ઉન્મત્ત, તાણ્યા ધનુષ તે પચ શત	૨૩
નાખે બાણુ તે દાનવ દક્ષ, શત સહસ્ર અયુત ને લક્ષ, નાઠી સેના તે ભડભડાટ, હસ્તી ચીસ પાડે ચડચડાટ	૨૪
પડે જાદવમા બહૂ ભગ, ત્યારે ક્રોધ્યા શ્રી સારંગ, શામે આકર્ષ્યું સારંગ, બાણુ ભેણુ તે બાણુનું અગ	૨૫
કૃષ્ણે છેલ્યો ધવળનો દડ, રથ કીધો તે શતખડ, છેલ્યુ છત્ર અતિ અનોપ, કાપ્યા કવચ આયુદ્ધ ને ટોપ	૨૬
બાણુ પાજ્યો મસ્તકનો ટોપ, દેખી કૃષ્ણને ચડિયો ક્રોપ, કીધા વાહન વીના વીર, ગતિ ભગ થયાં શરીર	૨૭
છેદવા માજ્યા જ્યારે હાથ, આવી બાણાસુરની માત, કોટરા એવું તેનું નામ, દેખી નમ્મને લાળ્યા શામ	૨૮
નવ મૂકયુ સુંદરશન, નાશી છુટયો બાણુ રાજન, પાછો ક્રોધ કરી તે વાર, થયો જીદ્ધ કરવા તૈયાર	૨૯
રાયે ફરી કટક સજ કીધુ, બાણુ વધવા દદામુ દીધુ, જ્યા ઉભા શ્યામ ને રામ, આવી કીધો મહા સત્રામ	૩૦
પછે માડયુ આસુરી કર્મ, વરસે માસ રુધિર ને ચર્મ, ધાયો સમુદ્ર વાધે જેમ પર્વ, વરસે અસ્થિ ઉપદ્રવ	૩૧
નાસે જાદવ બળિયા સર્વ, ભલા સુભટ તજે ગર્વ, હલધર નાઠા મૂકી મામ, દૈત્યે દારુણ કીધો સત્રામ.	૩૨

નાખે કર્દમ કાટા સર્પ, વરસે શલ્યા દાનવ નપે,
 પાડ્યુ જાદવમા ભગાણુ, નાઠા હલધર લખને પ્રાણુ ૩૩
 દાનવ રાય મૂકે દોટ, કોની ગ્રહીને મરડે કોટ,
 બેના ગ્રહી અક્ષયે શીશ, ખેદ પામ્યા શ્રી જુગદીશ ૩૪
 ગરુડ થયો છે ગતિ ભગ, શલ્યા પ્રહારે ભાગ્યુ અગ,
 રથ વોણા કીધા રામ, મૂકી મામ ને નાઠા કામ ૩૫
 સુદર શ્યામજી કીજે સહાય, જાદવ કરે છે ત્રાણ ત્રાણ,
 દેખીને દેવ પામ્યા બીક, બાણુ વાળી રુધિરની નીક ૩૬
 ખીન્યા કૃષ્ણ ખેજો ખગજન, અતિ ક્રોધ ચઢ્યો છે મન,
 ચક્ર લીધુ છેદવા હાથ, કીધી ઇચ્છા તે વૈકુઠ નાથ ૩૭
 એમ કાપ્યા શ્રી જનુનાથ, હવે છેદૂ બાણુના હાથ,
 મૂક્યુ ચક્ર તે બીજીવાર, દૈત્યમા થયો તે હાહાકાર ૩૮
 નાઠો બાણુ વાળીને મૂઠ, હરિયે ચક્ર તે મૂક્યુ પુઠ,
 અગો અગમા લાગી જવાળ, જેમ છેદે કો વડની ડાળ ૩૯
 એમ કપાય બાણુના પાણુ, ત્રાણ ત્રાણ વહે મુખ વાણુ,
 અગે વહે શોણિતની ધાર, કાપ્યા કર બાણુના તે વાર ૪૦
 આવી બેઠું સુદરશન, અકળાયો બાણુ રાજન,
 જેમ છેદે વૃક્ષની ડાળ, તેમ કર કાપ્યા ગોપાળ ૪૧
 જેમ જુડે વૃક્ષને વન, તેમ કર કીધા છેદન
 પછે રાખ્યા કર ત્યાં ચાર, પજો બાણુ તે ભુમી મોજર, ૪૨
 અગે રધિર વહે વિવર્ણુ, જેમ પર્વતથી નીસરે ઝરણુ,
 સૂતો કરે શિવનૂ ધ્યાન, પ્રભુ રાખો સેવકનું માન ૪૩

વલ્લભ

બાણુસુર પૃથ્વી પજો, પીડા પામ્યો પડરે,
 વળી સદાશિવ કોપે ચઢ્યા, કપ્યા ચૌદ બ્રહ્માડરે ૪૪

કડવું ૩૮ સુ-રાગ રામઘ્રી

જાગ્યોરે જોગી પુરાણુ કેધજી, છેક તણાયા વાધ્યો વિરોધજી,
 બાણુને લાગ્યો ઉચલી કૌભાડજી, એવક દીઠો માંસનો પિંડજી ૧

ચાલ

પિંડ જાણે માંસનો એવી, દીઠી અસુરની કાય,
 વિશ્વ પ્રલેની ઇચ્છા કીધી, ધનુષ ધર્યુ શિવરાય ૨

કોધે બાળી કહે કપાળી, તે ટાળી મારી મરજાદ,	
એ પણ મારુ જે સર્વ, સહારુ ઉતારુ ઉન્માદ	૩
વૃષભ હાક્યો ને ગરુડ તાક્યો, મુખે બોલ્યો મેઘસ્વર,	
મત્ર કૂક્યો ને કૃષ્ણ દૂક્યો, મૂક્યો કાળજ્વર	૪
નદવ સેના થઈ આકળી, તાવે તે પીઝા તન,	
કૃષ્ણે મૂક્યો એકાતરો, તેણે ખીજ્યા પચવદન	૫
શિવે હકાર્યો ટાઠીઓ, વરસે જેમ હુતાશન,	
તરિઓ મૂક્યો ત્રીકમે, તેણે દમ્યા દાનવ જન	૬
પશુપાળે મૂક્યો પિત્તજ્વર, વાતજ્વર મૂક્યો લક્ષ્મીવર,	
મહાદેવે પછે મૂક્યો, સઘઘાત કાળજ્વર	૭
લોહદડ તેના હાથમા, છે નેત્ર લોહીવરણ,	
ધસ્યો પણ પાછો ખસ્યો, નોઈ અશરણશરણ	૮
કૃષ્ણે મૂક્યા જેટલા, તેણે રાખી શિવની લાજ,	
સમજવર સ્તુતિ કરે, તમો બન્યો છો મહારાજ	૯
જ્વરને વર હરિએ આપ્યો, હરિકથા બજે જેહ,	
નિન્દા કરે શિવજી તણી, પીડજે તેની દેહ	૧૦
ઓખાહરણ જે સાંભળે, અતર આણી વહાલ,	
કષ્ટ હોએ જે જ્વરતણ, મૂકજે તેના ખ્યાલ	૧૧
પછે અગ્ન્યાત્ર મૂક્યુ શકરે, પ્રગટ્યો તે હુતાશન,	
સેના દીઠી દાઝતી, હરિએ પ્રેર્યો પરજન્ય	૧૨
વરસાદે વહુનિ સમાવીઓ, થઈ દૈત્ય ઉપર વૃષ્ટ,	
યવનાત્ર મૂક્યુ શકરે, ટાળ્યુ અસુરનુ કષ્ટ	૧૩
ધૂળ કોટ થયો વાયુથી, રજે ભરાણી નદવ ચક્ષ,	
સર્પાત્ર મૂક્યુ ત્રિકમે, તેણે વાયુ કીધો ભક્ષ	૧૪
સેના નાસે બાણની, પ્રગટ્યા તે સર્પ અપાર,	
પછે મહાદેવે ગરુડાત્ર મૂક્યુ, તેણે કીધો નાગસહાર	૧૫
બજે ચચના પ્રહાર માઝા, દમ્યા નદવ શૂર,	
કૃષ્ણે શત્યા કોટ પ્રગટી, ગરુડ કીધો ચૂર	૧૬
શકરે વજ્રાત્ર મૂક્યુ, પર્વત કીધો શત ખડ,	
બૂધરે અહાત્ર મૂક્યુ, ડોલ્યા તણ અહાડ	૧૭

મહાદેવે રત્નરૂપ કરીધું, આળું સર્વ સક્ષાર,	
પશુપતાકા કહાડીજી, સારે હવે હાહાકાર	૧૮
ધ્રુજે ધ્રુવ ને મેરુ ડગીઓ, ખળભળ્યા પાતાળ,	
સાગરે મરજન મૂકી, ડોહ્યા દશ દિગ્પાળ	૧૯
શિવને કોષે શેષ સળક્યો, ડોલીઆ દિગ્ગજ,	
ચંદ્ર સૂરજ ઝાખ્યા થયા, આપદા પામ્યો અજ	૨૦
અષ્ટ પર્વત ગળ્યા ભૂમીએ, યર્ષ સુકી વનસ્પતી સર્વ,	
જક્ષ કિન્નર વિદ્યાધર કાપ્યા, અપ્સરા ને ગધર્વ	૨૧
ચૂક્યા તાપસ તાપથી, ધ્યાનથી ચૂક્યા ભગત,	
કોષજવાળા જોગેશ્વરની, બળે સધું જગત	૨૨
ત્રેલોક્યમા યુગાણુ વરત્યુ, થાએ ગર્ભના પાત,	
વાયુ રુધાયો વિશ્વનો, યર્ષ કોટી જીવની ધાત	૨૩
કષ્ટ જાણી સૃષ્ટિનું, શ્રી વૈદ્યની વલ્લભ,	
આણુ મૂક્યુ સજીવન, થયું જગત નવ પલ્લવ	૨૪
પુનરપિ પ્રલ્લે માડીઓ, વિજ્યુએ માઓ વાદ,	
મુનિવર અમર આવીઆ, તે કરે આરત નાદ.	૨૫
સુરરાય ને સરસ્વતી, કરે છે વેદસ્તવન,	
તોએ કોષ મૂકે નહીં, પછે આઠ્યા કમલાસન	૨૬

વલ્લભ

કમળભૂ અતરિક્ષથી આવ્યા, ક્ષમા ક્ષમા એમ ઓચરે,
શુકદેવ કહે પરીક્ષિતને, પછે બ્રહ્મા સ્તુતિ કેવી કરે ૨૭

કડવું ૩૯ મુ-રાગ કેદારે

સ્તુતિ કરે છે બ્રહ્માયરે, નમો નમો, હું તો બેઠને લાગુ પાયરે, નમો નમો
છો ત્રિભોવનના તાતરે, નમો નમો, કાઈ આરમ્બો ઉત્પાતરે, નમો નમો
બ્રહ્મા જોડી ઉભા હાથરે, નમો નમો, જુદ મૂકી દો દીનાનાથરે, નમો નમો
છો ગગાધર પશુપાદરે, નમો નમો, તમો ગરુડ ચઝા ગોપાળરે, નમો નમો
જટાધારી ભસ્માધારરે, નમો નમો, મોર પીંછના ધરનારે, નમો નમો
ઉમીયાવર જોગેશ્વરે, નમો નમો, મહા સિદ્ધ છો ઋષીકેશ્વરે, નમો નમો
જય પિનાક ત્રીશૂલપાણીરે, નમો નમો, સારંગધર પુરુષ પુરાણીરે, નમો નમો
નમે જગત્પિતા કહેવાઓરે, નમો નમો, પ્રજાને કાં મૃત્યુ ઉપજાઓરે, નમો નમો

૧ આપી દુ ખ કેઈ નાપેરે, નમો નમો, ઉછેરી વૃક્ષ કેઈ ન કાપેરે, નમો નમો
 ૨ ધરમા ન કીજે ધાતરે, નમો નમો, સુધા કહિએ વિશ્વની વાતરે, નમો નમો
 ૩ ન દીજે લાડ લડાવીરે, નમો નમો, નવનાખીએ ઉંચા ચડાવીરે, નમો નમો
 ૪ ઘટે સ્નેહ તમ તૂટેરે, નમો નમો, તો પ્રજનુ આયુષ ખૂટેરે, નમો નમો
 ૫ જે યુદ્ધ કરતા માતગરે, નમો નમો, થાય મુખવેલીનો ભગરે, નમો નમો
 ૬ મા સાગર જુદે જાયરે, નમો નમો, તેથી જગત બાધુ તણાયરે, નમો નમો
 ૭ ૧ માંજો સદાથીવેરે, નમો નમો, તો પ્રજા કર્ષ પેરે જીવેરે, નમો નમો
 ૮ વી સ્તવે છે ઋષિ સમરે, નમો નમો, સ્વામી વિશ્વ થયુ છે તમરે, નમો નમો
 ૯ વે ભારતી રહી એકમનરે, નમો નમો, ગુણ ગાય ચાર નીગમરે, નમો નમો
 ૧૦ વે નાગ પામ્યા છે કષ્ટરે, નમો નમો, સ્તવે શિવને પર્વત અષ્ટરે, નમો નમો
 ૧૧ તાપસ ને સન્યાસીરે, નમો નમો, સ્તવે સહસ્રઋષિ અઠ્યાસીરે, નમો નમો
 ૧૨ દૈલ થયા કાયરરે, નમો નમો, કરે સ્તુતિ સાત સાયરરે, નમો નમો
 ૧૩ ૫ સ્તુતિ સર્વે કીધીરે, નમો નમો, ન મૂકે શિવે વાત કીધીરે, નમો નમો,
 ૧૪ ૬ ઊંચા કૃષ્ણ ને હરરે, નમો નમો, કેષ પૂરીત કમળાવરરે, નમો નમો
 ૧૫ ૭ દૃષ્ટિ અન્યો અન્યરે, નમો નમો, બાધ્યો કાળ અન્યોને મનરે, નમો નમો
 ૧૬ ૮ વેવાદ વિપરીત માંજોરે, નમો નમો, બેઠિએ ભાર અઘાળનો છાંજોરે, નમો નમો
 ૧૭ ૯ વનવાસી ગોવાળરે, નમો નમો, હુ ગ્રીહુ છુ પશુપાળરે, નમો નમો
 ૧૮ ૧૦ બહુ શામાના સળેગીરે, નમો નમો, ખરા બિલડીકરા ભોગીરે, નમો નમો
 ૧૯ ૧૧ હસાએ દેહ થઈ કાળીરે, નમો નમો, શુ કેવડાવે છે કપાળીરે, નમો નમો
 ૨૦ ૧૨ નિર્દય મામાના મારણરે, નમો નમો, હો સ્વસુરના સહારણરે, નમો નમો
 ૨૧ ૧૩ જાતી ઋષિની નારીરે, નમો નમો, ખરા જન્મતણા બીખારીરે, નમો નમો
 ૨૨ ૧૪ જન્મ એડતા કાબળીરે, નમો નમો, કર્ષ કથા રુડી ન સાંભળીરે, નમો નમો
 ૨૩ ૧૫ બળિના દારપાળરે, નમો નમો, છોજ બાણુ નગ્ર રખેવાળરે, નમો નમો
 ૨૪ ૧૬ કહેતા શિવ દાખ્યારે, નમો નમો, ગયા હાડ અન્યો જુદે બાખ્યારે, નમો નમો

વંદણ

આખ્યા અન્યો મરજદ મૂકી, જગત પ્રદક્ષે થાય રે,

વાહન મૂકી ધસ્યા અન્યો, મધ્યે પડ્યા અઘાયરે

કડવું ૪૦ મું-રાગ કેહારો

૧ સ્તુતિ અઘા કરે, નમો નમો, વિનય વાયક ઓચરે, નમો નમો
 ૨ જય ત્રિભૂવનરાયરે, નમો નમો, શિવ તમને નમુ છુ પાયરે, નમો નમો

જે જે વૈકુંઠરાયરે, નમો નમો, જે જે પતિ કૈલાસરે, નમો નમો
 જે જે દેવમુરારીરે, નમો નમો, જે જે ત્રીપુરારીરે, નમો નમો.
 જે જે ત્રીગુણુતીતરે, નમો નમો, જે જે ઈંદ્રજીતરે, નમો નમો
 જે જે ગરુડારૂઢરે, નમો નમો, જે જે વાહનપથ પ્રૌઢરે, નમો નમો
 જે જે કમળાવરરે, નમો નમો, જે જે ઉમિયાધરરે, નમો નમો
 જે જે કોટીમદનરે, નમો નમો, જે જે પચવદનરે, નમો નમો
 જે જે પીતાબરરે, નમો નમો, જે જે વાધાબરરે, નમો નમો
 જે જે રૂપેચિત્ત ચોરરે, નમો નમો, જે જે કર્પૂરગૌરરે, નમો નમો
 જે જે પરાત્પરરે, નમો નમો, જે જે દિગાબરરે, નમો નમો
 જે જે પ્રભુ પરમેશ્વરરે, નમો નમો, જે જે જોગેશ્વરરે, નમો નમો
 જે જે પતિવૈકુંઠરે, નમો નમો, જે જે નીલકંઠરે, નમો નમો
 જે જે ટાળો જગના તાપરે, નં નં જે જે ઉતારો બેઠ ચાપરે, નં નં
 જે જે સ્તવે ચતુર્મુખરે, નં નં ત્યારે શિવે નાખ્યુ ધનુષરે, નં નં
 જે જે અશણુશણુરે નં નં જે જે ઉતરયા ધણુરે, નં નં
 જે જે આદિ અતરે, નં નં જે જે ભોળા બળવતરે, નં નં
 દીન વચન બ્રહ્માએ બાખ્યારે નં નં ત્યારે ધનુષ બન્નોએ નાખ્યારે, નં નં
 વદતા હરિહર ભેટાજારે, નં નં પડિયા જોડા ફરીને ઉઠાજારે, નં નં
 પછી તેઓ બાણાસુરરાયરે, નં નં તે તો નમ્યો હરિને પાયરે, નં નં

વલણુ

સસાર આનંદ પામીયો, પ્રસન્ન થયા બ્રહ્માયરે,
 વિપ્ર પ્રેમાનંદ કહે કથા, હવે વિવાહ કંઈ પેર થાયરે

કંઠુ ૪૧ મુ-રાગ સારંગ

વળી શુકજી વહેરે વચન, સાબળ પરીક્ષિત રાજન,
 બ્રહ્માએ હરિહરને ભેટાજ્યા, પજા જોડા તે ફરીને ઉઠાજ્યા ૧
 તમે બન્નો કરો એવાં કામ, તો પૃથ્વીનો કુણુ ઠામ,
 ઈંદ્રે કીધો અમૃત પરજન, ઉઠ્યા જોડા તે નવ જોબન ૨
 છુટયુબધન અનિરુદ્ધ મળિયા, ધણા દિવસના પિન્નેગટળિયા,
 બાણાસુર તે પાયે નમીયો, હાથ કાપ્યા તે દુખ સમીયો ૩
 જ્વર પ્રગટયા હુતા જે સાત, બ્રહ્મા પ્રત્યે કહે છે વાત,
 વરે બ્રહ્મા પ્રત્યે કહ્યું, સ્વામી આજ્ઞા આપો ત્યા રહું ૪

બ્રહ્માજી કહે છે વાણી, તમે રહેજો જગતમા જાણી,	
અર્ધા મનુષ્ય દેહને દાર, અર્ધા વનસ્પતી મોજાર	૫
ત્યા રહેજો તમારો વાસ, એમ જવરની પૂરી આશ,	
ઓખાહરણ સૂણે ધરી ભાવ, તેનો જાય અજરણ તાવ	૬
શુકદેવ કહે સુણ રાય, હરિહરતણો સમુદાય,	
કહે હરિને તેડાવો જાન, વિધિએ આપુ કન્યાદાન	૭
આપી આગ્રા શ્રીકૃષ્ણે આવી, જાદવને લાવો સમજાવી,	
અકુર સાત્યકી બન્યો ગયા, જાદવ કુટુંબ સહુ લાવીયા	૮
હીડે જાદવરાણી મોડામોડ, ટોળે થાતી તે છપ્પન કોડ,	
રાય લખી લખી પત્ર તેડાવે, હામ હામથી સહુકો આવે	૯
રાયે રચના કાપી સારી, લીધો મડપ કનકની ગારી,	
હેમગિરી વિંધ્યાચળ ઘોલાવ્યા, ઉદ્યાચળ અસ્તાચળ આવ્યા	૧૦
ત્રિકુટાચળ, મેરુ મૈનાક, ગધમાદનગિરિ ચક્રવાક,	
અજમેલ ગિરિ સુશીલશૃંગ, બ્રહ્મગિરિ નતાલ અભંગ	૧૧
માગ્યા તુગ્યા શહેરમા ભેર, ધડ માદવગિરિ જ્ઞાતહેર,	
દેવગિરિ કનકાચળ પધરાવ્યા, અષ્ટકૂળ પર્વત ત્યા આવ્યા	૧૨
આવ્યા દેવ કોટી તેત્રીશ, ઋષિ સર્વે દે આશીશ,	
નવ કુળ તેડાવ્યા નાગ, આવ્યા મોટા રાય સુહાગ	૧૩
તેજા રાજકુળ છત્રીશ, જાયક જન આવ્યા બહુ દીશ,	
અનિરુદ્ધને પીઠી ચોળાય, શુભ નારીયો મગળ ગાય	૧૪
પીઠી ચડાવે પટરાણી, જાદવ સ્ત્રીઓ માએ સાધુ વાણી,	
પચ શબ્દ દુહ્સનીનાદ, વાળે વાજ્ર શોભા વાદ	૧૫
જોવાત્રીભૂવનથી સહુ આવ્યા, રાય બાણને મન ધણુ ભાવ્યા,	
બાણ ઉતારે ઉતરાવે, કૃષ્ણજી ગ્રહશાતિક કરાવે,	
વિવાહ મગળની રચનાય, સગ્ગઈ વરધોડાની થાય	૧૬

વડાણ

વરધોડો ચઢે અનિરુદ્ધનો, જાદવ તત્પર થાયરે,	
બાણાસુરને માડવે, જાદવ રાણી ગીત ગાયરે	૧૭

કડવુ ૪૨ મુ-રાગ દેશ

આદિતની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામા પોહોડો,	
અનિરુદ્ધને તેલ સીંચારો કે, રાદલને જાગવોરે.	૧

બ્રહ્માની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામા પોહોડો,	
અનિરુદ્ધને તેલ સીંચારો કે, સાવિત્રીને જગવેરે	૨
ચંદ્રમાની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામા પોહોડો,	
જીવાવરને તેલ સીંચારો કે, રોહીણીને જગવેરે	૩
શ્રી કૃષ્ણની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામા પોહોડો,	
અનિરુદ્ધને તેલ સીંચારો કે, લક્ષ્મીને જગવેરે	૪
પ્રદ્યુમ્નની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામા પોહોડો,	
અનિરુદ્ધને તેલ સીંચારો કે, રતિ વહુને જગવેરે	૫
મહાદેવની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામા પોહોડો,	
ઔખાને તેલ સીંચારો કે, ઉમિયાને જગવેરે	૬
ગણપતિની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામા પોહોડો,	
ઔખાને તેલ સીંચારો કે, સુધણુધને જગવેરે	૭
બાણસુરની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામા પોહોડો,	
ઔખાને તેલ સીંચારો કે, બાણમતીને જગવેરે	૮

વલ્લભુ

તેલ ચપેલ ચડાવો સજની, સર્વે મળીને આવો,
નિદ્રામાથી જગૃત થઈને, ગીત મધુરા ગાવો ૯

રાગ ધૌળ

પીઠી ચોળો પીઠી ચોળો પટરાણીરે, મગ દળો મગ દળો હો રાણીરે
પગધુવો પગધુવો વરની ભાભીરે, ઔખાજીતો રહેજો અખડ સોહાગીરે
ચદન ચરચ્યા છે અપારરે, ભૂષણુ પહેરાવ્યા છે સારરે,
વર તો વરયોડે ચડિયારે, અશ્વ અનુપમને હીરા જડિયારે
તેના તેજતણો નહીં પારરે, લા તો નિરખે છે નરનારરે
નિરખી નિરખી દીએ છે આશિશ્ચરે, જીવાવર જીવજે કોડ વરીશરે.

કંડુકુ ૪૩ મુ—રાગ ધન્યાશ્રી

વળી તે વિહિના માડીયો ને, જીત્યા જાદવરાય,
રુક્મિણી મન આનંદ ધણોરે, ત્યાંતો માનુંની મગજ ગાય

અનિરુદ્ધની ઘોડલી

સજન સહુ ટોળે મળ્યાને, સુરિનર મળ્યા છે અપાર,
પાનના આર્થા બીડલા, તેપર શ્રીફળ ફેફળ સાર અનિરુદ્ધની.

ચુવા ચદન છાંટણારે, કેસર કુમકુમ સારે,
 ભાટ બદીજન બહુ મળ્યા, તે તો ખેલે છે જ્યજ્યકાર અનિરુદ્ધજીની
 વાજીત્ર વાગે અતિ ધણા ને, માંહી ભેરીનો નાદ,
 ઢોલ દદામા ગડગડેરે, સા તો સરણાધ્યે લીધો વાદ અનિરુદ્ધજીની
 અપ્સરા નાચે ઈંદ્રની, માંહી નારદ તુબરુ ગાય,
 મધુરીસી વેણા વાજતી, એનો આનદ આચ્છવ થાય અનિરુદ્ધજીની
 સામેલા સર્વે શોભતા ને, અરવાર થયા વરરાય,
 થનગનતેજ નચાવતારે, એવા સુર નર અતિ હરખાય અનિરુદ્ધજીની.
 શાણીતપૂર પાટણુ ભલૂરે, પુલકે સોહાવી વાટ,
 અનિરુદ્ધ વરધોડે ચઢ્યારે, સા શેરીએ સોહાવ્યા હાટ અનિરુદ્ધજીની
 ચચળ ચાલે ચાલતી ને, રંગે રાતે વાન,
 મખીઅરડે મોતી જજારે, ઘોડીનુ પચકલ્યાણી નામ અનિરુદ્ધજીની
 પલાણુ પરવાળાતણાં ને, નગ પીરોળ સાર,
 રતન જડિત બે પિંગડારે, તેની ઝગમગ જ્યોત અપાર અનિરુદ્ધજીની
 ઘાટ તે પહેચ્યો શોભનોને, રામણુ દીવો હાય,
 મોડબાધ્યો રાણી રુકમિણીરે, જેને શ્રીકૃષ્ણ સરખા નાથ અનિરુદ્ધજીની
 છત્ર ચામર ને વાવટારે, દીવાનો નહીં પાર,
 પુઠે તે આવે જનરડીરે, તે તો મગલ ગાતી નાર અનિરુદ્ધજીની
 વર વહેલા થઈ તોરણુ ચજારે, સાળો છાટે નીર,
 તેને મનવાન્નિહત આધુરે, પછે બાજઠે ઉભા વીર. અનિરુદ્ધજીની.
 સાસુ આવી સજ થઇરે, પોહોતી મનની આશ,
 ઓખાને અનિરુદ્ધ પરણુજેરે, ગુણુ ગાય પ્રેમાનદદાસ અનિરુદ્ધજીની.

કડવું ૪૪ મુ-રાગ ત્રિતાલી ચોપાઈ

અનિરુદ્ધ હાં મડપે આવ્યા, બાણાસુરને મન ધણુ ભાવ્યા
 મુખથી બોલ્યા અમૃત વાણી, પૂખે પારવતી પટરાણી
 ધુશળ મૂશલ રનાઈ ને ત્રાક, પૂખી તાણ્યુ જીવાવરનુ ત્રાક

ખિલાસ

ધુસળે મા પૂખીશ ઉમયા, ધુશળે વૃષભનુ જોતરૂરે,
 મૂસળે મા પૂખીશ ઉમયા, મૂસળે અમૃત ખાડણુરે
 રવાઈએ મા પૂખીશ ઉમયા, રવાઈએ મહિનું વલોવણુરે,
 તરાકે મા પૂખીશ ઉમયા, તરાકે એ વિશ્વનુ ઢાકણુરે

૧

૨

સરૈયે મા પૂખીશ ઉમયા, સરૈયા વૃષભનૂ ચારણુરે,
ઈડી પીડીએ મા પૂખીશ ઉમયા, ઈડી પીડીએ ઉદર વોખણુરે ૩

રાગ ત્રિતાલી ચોપાઈ

કોતી નાખી છે ઈડી પિડી, ઉમયા હરખે હરખે હોડી,
ગળે ઘાટ ઘાલીને તાણ્યા, જીયાવરને મામરામા આણ્યા ૧
આડા અતરપટ ધરાય, હસ્તેહસ્ત મેલાપક થાય,
જોશી કહે છે સાવધાન, ગર્ભાર્યને દે અતિ માન ૨
સહ મળી ત્યા મગળ ગાય, એવા આનંદ ઓચ્છવ થાય,
આવી બેઠા મોટા રાગન, બાણાસુર તે દે ઘણુ માન ૩

વલણુ

કોડ પોહોતા મનતણાં, પ્રેમે આપ્યા પાનરે,
વર વહુ આળ્યા ચોરીયે, દે બાણુ કન્યાદાનરે ૪

કડવુ ૪૫ મુ-રાગ ધન્યાત્રી

સુર અસુર તો આવી મળ્યા, મનમા તે આનંદ ભર,
બાણુરાય ને પ્રલુભન, કરવા બેઠા મધુપર્ક ૧
હરિ હર સભામા બેઠા, સુર તે તેત્રીશ કોડ,
અવર રાણા ને રાયજી, સરખા તે સરખી જોડ ૨
વાળત્ર વાગે અતિ ઘણા ને, બહીજન કહે ગુસ કૃત્ય,
રાગ રગ થઈકાર થાય છે, કરે અપ્સરા નૃત્ય ૩
શુક્રાર્ય કહે બાણુરાયને, ઘોને કન્યાદાન,
આ દિવસ નહીં આવે ફરી, સાનિધ્ય શ્રી ભગવાન. ૪
બાણુરાય કહે શીઘ્ર મગાવૂ જે જોઈએ તે આજ,
કન્યાદાન દઉં કોડથી, અનિરુદ્ધને શ્રી મહારાજ ૫
જળપાત્ર કુમકુમ દધી દૂવાં, શ્રીફળ ફોફળ જેહ,
કનકપાત્ર કર મહીને, રાણીજી લાળ્યા તેહ ૬
વેદમત્ર ઉચ્ચારથી, કરે પૂજા તતપ્રેવ,
પૂજાપો વિધવિધ ચડાવે, લણીને ઋષિ દેવ ૭
કર અજલિ લેધને, પછે બોલિયો રાય બાણુ,
કન્યાદાન લીયો અનિરુદ્ધજી, જોડુ છુ બે પાણુ. ૮
અનિરુદ્ધ કુર આગળ કરે, મનમા અતિ ઉલ્લાસ,
ઓખા અનિરુદ્ધ રાજી થયા, કીધુ નેત્રમા હાસ્ય ૯

સુતાનો સકલ્પ કરીને, હરખ્યો રાય બાણ,
તે દાનની દક્ષિણ પછી, આપિયા ક્રાંતિક દાન ૧૦
ગજ અશ્વ ને ભૂમિ, દાસી, કનકપાત્ર અનેક,
શુકદેવ કહે પરીક્ષિતને, કહેતા ન આવે છેક ૧૧

કંઠલુ ૪૬ મુ-રાગ ત્રિતાલી ચોપાઈ

મગળ ફેરા સારે ફરાય, મળી માનુની મગળ ગાય,
હર્ષ ધરે બાણ મનમાય, સાનિધ્ય શ્રી વૈકુઠરાય ૧
પહેલે મગળે ત્યાં સાર, આપ્યા રથ સહિત તેજાર,
બીજે ધેનૂ આપી અપાર, ત્રીજે કુબરકેરી હાર ૨
ચોથે કુચી સહિત ભંડાર, આપી કીધો છે નમસ્કાર,
બાણાસુર બોલ્યો મુખ વાણ, સપુટ કરી બે પાણ ૩
હુ તો સેવિશ તમારા ચર્ણુ, સૂઝ રાખજે અતરકર્ણુ,
અમ રાયે કન્યાદાન દીધુ, વિવાહ કર્મ સપૂર્ણ કીધુ,
હરિનો કાઈ ન જાણે પાર, બન્યો કીધા સ્ત્રી ભર્તાર ૪

વલણ

કારજ પૂરણ મગળ વરલા, જોવા મળ્યો સસારરે,
ચોરીમા દપતી બનો, આરોગે કસારરે ૫

કંઠલુ ૪૭ મુ-રાગ બિલાસ

કસાર જમો જમોરે જમાઈ, તારી રુડી દીસે છે કમાઈ,
છોરા તુ તો કાજો ન કળીયો, છોરા તુ તો સીંગોમાથી સળીયો ૧
છોરા તુ તો નખ જેવડો ન્હાનો, કેમ આવ્યો હૈયા જાનો,
મારી બોળી ઓખા બેન, તારા ચોરતણા છે ચેન ૨
મારી કન્યા ન જાણે કાઈ, તેને કપટે કીધુ તેં સાઈ,
હૈયા છત્રપતિએ ઝાલ્યો, કેવો કારાગૃહમા ધાલ્યો ૩
તારા બાપનો બાપ તેડાવ્યો, તેણે પગે લાગીને છોડાવ્યો,
તારી કમળા માતા છે ધાડી, તુને નવ દેખાડે ઘીની બ્હાડી ૪
તારો પિતા જે છે કામ, તેનું ચચળ ચિત્ત નહીં ઠામ,
શામરામે શૂ લડાવ્યા લાડ, જેણે ખાધુ અન ભરવાડ ૫
અમને દાનવ માનવને બેતા ખામી, નીચ વરે હૈય કન્યા પામી,
તારોવશ તો કીધો કામ, તેણે લજબૂ બાણાસુરનું નામ ૬

ક્યાથી પેટા તુ અખોળી, તેં તો છેતરી ઓખા બોળી, તારા પુણ્યતણો નહીં પાર, રાજપુત્રી પામ્યો પીંડાર	૭
રૂડી વહૂ પામ્યો તૂ રાય, એક વાર અમ આગળ નાય, એમ રામા કરે બહુ રીત, અન્યોન્ય ગાય છે ગીત	૮
વળતી દેવકન્યા ગાય વરણી, તે તો કેશવની જનરણી, તમે લાખી શુ લૂલી હલાવો, રૂપે ભુડણ સરખી ભાવો	૯
અમારે અનિરુદ્ધ તીખો મરી, એ તો સ્વપ્રામા ગયો વરી, કન્યાને મન એ વર ભાવ્યો, તેણે આદર દધને તેડાવ્યો	૧૦
વર વહુ બન્યો એકઠાં મળીયા, બાણાસુરના તે હેંડા દળીયા, તેણે કીધો એ ઉપર કોપ, ભાગ્યા કવચ ને વળી ટોપ	૧૧
શુ થયુ સિંહસૂતને સહાયા, હગિ હળધર કેવા ધાયા, અમારા રયામ રામ બ્યારે રૂઠા, હારે વેવાઈ કીધા હૂઠા	૧૨
રણુમા રઝળ્યા રાણાના અગૂઠા, છોડી આપિને જીવતા છૂટ્યા, મહા મારીને કન્યા લીધી, ઘેર વસાવવા વહૂઅર કીધી	૧૩
એમ ગીત ગાય છે વરણી, વર કન્યા તે ઉઠ્યા પરણી, ઋષિ સહસ્ર અઠ્યારી ધીશ, દે છે વધૂ વરને આરીશ	૧૪
માગણુ ઉચિન પામ્યા દાન, સહુને સતોષે ભગવાન, અતિ આનંદ ઓચ્છવ થાય, નારી ગીત અનૂપમ ગાય	૧૫

વલણુ

ધર વસાવવા વહૂઅર કીધી, ઘેર જાશૂ આનંદરે, પરસ્પર વિનોદની વારતા, કહે ભટ પ્રેમાનંદરે	૧૬
--	----

કડવુ ૪૮ મુ-રાગ રામઝી

સાભળો પરીક્ષિત રાયજી, કસાર પૂરો થાળી માયજી, નૃત ખાંડ નાખી લાવીજી, રાણી માયરા મધ્યે આવીજી	૧
---	---

ઢાળી

કસાર રીતે ને પરમ પ્રીત, આરોગે નર નાર, સ્વજન નરખે ને મન હરખે, ઉલટ અગ અપાર	૨
જાદવ સલળા જનઘંયા, માનીયા જેમ દેવ, તેલ મદન અગ મજન, કરે છે સેવક સેવ	૩
ખાન પાન ભક્ષ ભોજન, નાનાવિધ પકવાન, જનને ધણુ માન દીધુ, રીઝળ્યા ભગવાન	૪

ધુધરા ધમકે ઢોલ ઢમકે, થાય છે સગીત ગાન,
 અપ્સરા નાચે ને રાય રાચે, જન્યક પામે દાન ૫
 હાથા તોરણુ બારણે, કેસર અગ ઢોગાય,
 ભાતભાતના સુગંધાદિક, અગ લેપન થાય ૬
 મડપ શોભા મહા મનોહર, વિધવિધ પેરના કામ,
 કહે કવિ સા રૂ વખાણુ, દીઠે પહોંચે હામ ૭
 શ્રીકૃષ્ણ શિવ સભા મધ્ય બેઠા, જાદવ છપ્પન કોડ,
 અનિરુદ્ધ ઐઐઐ ધીરાજતા, જાણે માલતી ચપક છોડ ૮
 શ્રીકૃષ્ણ જાદવ વહે વાણી, સાભળો બાણગય,
 પેરામણી પ્રભુમને કરીને, જાન કરો વિદાય ૯
 વિદાય આપો રાય અમને, થાય છે બહુ દિન,
 બાણસુર કહે વેગે કરીને, આજા દેશુ સ્વામીન ૧૦
 ચરણરેણુ હુ તમારો, માગે શો આધકાર,
 જે જોઇએ તે લખાવો, હૂ આપી કર નમસ્કાર ૧૧

કડવું ૪૯ મુ-રાગ ધન્યાશ્રી

સાલકી કહે છે લખો કાગળમા, એક લાખ માતગ, રાયજી
 સાજસગાથે પાણીપથા, પચ લાખ તુરગ, રાયજી
 રથ પટકુળ પામરી સુરબી, ઘટે જે રોકારોક, રાયજી
 મન ધન્યથુ અમે માગીને લીજો, ન રહે મનમા શોક, રાયજી
 છપ્પન કોડ જાદવને કાજો, આયુધ સહિત શણગાર, રાયજી
 જાદવજીવતી જે કાઈ ઘેર છે, તેને પટકુળ સાર, રાયજી
 દેવકી રુદ્રમિણી રાહણી રેવતીને, આપો સોજ શણગાર, રાયજી
 સુભદ્રાને ચીર પાય વરણુ, વળી સોજો શણગાર, રાયજી
 અનેક ગામ ને દેશ જ આપો, તો હાથ ધરે શ્રીરામ, રાયજી
 લક્ષ ગામ ચાર દેશ આપીને, કરો પ્રભુને પ્રણામ, રાયજી
 રોક જોઇએ તો સોનુ રૂપુ, બળીભદ્રને પૂછો તેહ, રાયજી
 પ્રભુ પ્રવેશવાઇ તમારો, મનગમતી વસ્તુ જેહ, રાયજી
 ધણુ અમે શુ લખવાવિયે રાણા, સગપણુ સાધ્યા હાડ, રાયજી
 જમાઇ જે માગે તે આપો, તેમા અમને શો પાડ, રાયજી
 હુરસી દક્ષિણા જાણણુને આપો, તેનો અહીં સો આક, રાયજી
 જણુ જન્યકને સહુ કોઇ આપે, જે હોય દરિદ્રી રોક, રાયજી

રીતભાત સાલકીએ લખાવી, તે સર્વે આપી બાણુ રાય, રાયજી
કર જોડીને ઉભો સન્મુખ, શ્રીકૃષ્ણને નમ્યો પાય, ગાયજી

વલણુ

પાય નમ્યો પરિશ્રલને, આનંદ અગ ન માયરે,
છપ્પન કોડને પેરામણી કરી, પૂજ્યા ત્રિભુવન રાયરે
ત્રિભુવનપતિ સતોષિયા, આપ્યા વસ્ત્ર વાહનરે,
પુત્રી આપી પાયે લાગ્યો, કીધી સ્તુતિ સ્તવનરે

કંડુ ૫૦ મુ-રાગ ધન્યાશ્રી

પુત્રી પધારોરે, સૌભાગ્ય સાસરે, ભાગ્ય તમારુરે, તૂનના કુણુ કરે,
અમે અપરાધી બહુ, અવગુણુ ભર્યા, પુત્રી તમનેરે, અતિ દુખિયા કર્યા

રાગ બીલાસની

દુ ખ પામી દીકરી તે, મરણુ લગી કેમ વીસરે,
માતા પિતા વેરી થયાં તારા, મનની ખટપટ કેમ નીસરે ૨
બાઈ બાપે તુને બધનમા રાખી, દુ ખ વેઠયુ બહુ દીકરી,
મોટુ ધર કુળ પામી તે તો, તુ તોરે ભાગ્યે કરી ૩
ઉત્ર પુણ્યે ઓખાબાઈ તમો, પામ્યા અનિરુદ્ધ નાથને,
તે સુખ આગળ દુ ખ વિસાર્યુ, જોખમ બાણુના હાથને ૪
શિક્ષા દઉ તને દીકરી, મારી તારી લાજ વધારજે,
જો પ્રીતે પીયુ આસા આપે, તો પિયરભણી પધારજે ૫
ઉત્રસેન હળધર પ્રભુમન, વાસુદેવ ત્રિભુવન ધણી,
સ્વસુર પક્ષમા સર્વ કુટુમ્બની, સેવા ભક્તિ કરજો ધણી ૬
રુદ્રમિણી જાગ્યુવતી ને ભદ્રા, સલભામા સલા સુદરી,
લક્ષ્મણા કાલિદી વૃદા, અષ્ટ પટરાણી ખરી ૭
રતી રભાવતી દેવકી, માયાવતી સતી રેવતી,
રખે દીકરી આળસ કરતી, તુ ચરણુ તેના સેવતી. ૮
રુદી લુડી વાત સાભળિ હોય, કોઈ આગળ નવ ચેહેરીએ,
ઉઘાડા કેશ ન મૂકીએ, ઘણુ ઝીણુ વસ્ત્ર ન પેહેરીએ. ૯
કામ ધરનાં બતાવ્યા કરિયે, ન કરિયે કોઈ અરુપરુ,
પૂજ્યા પૂઠે સૂક્ષ્મ સાદે, બોલીએ જમને ખરુ ૧૦
પાત્ર પગે નવ ઠેલિયે, ક્ષમા રાખીએ બહુ ઉદરે,
આવુ ઓઢી ચાલિએ, રાખીએ દાષ્ટ ભૂમિપરે. ૧૧

સતાપ સાસરે ન કીજીએ, પિયરને ન વખાણિયે,	
લક્ષ દુ ખ હોય સાસરે, પણ સ્વામીને ન જણાવિયે.	૧૨
દાસી માણસનો સગ ન કીજે, નીચને મળે માઠું સહી,	
સાસુ રીસ કરે ઘણી પણ સામો ખોલ કરિયે નહિ	૧૩
સાસુ નણદ ને જેઠાણીની, સેવા ભક્તિ કરજે ઘણી,	
પર પેર નિત્ય જમજી નહીં, ગયે હલકાઈ થાયે આપણી	૧૪
મ્હોટે સ્વરે હસીએ નહીં, કાઈ સાથે તાળી નવ દીજીએ,	
ઉભા રહી ઉઘાડે માથે, પુત્રી પાણી ન પીજીએ	૧૫
ભરથાર પહેલું જમીએ નહીં, બાઈ ઉઝિજી જમીએ નાથનું,	
તુકારીએ નહીં સેનક આદે, મન રાખીએ સર્વ સાથનું	૧૬
માત પિતા ને બ્રાત ભગિની, પિયર સુખ ન સભારીએ,	
આવો ખેસો જીજી કહીને, ડુળની લાજ વધારીએ.	૧૭
સહુને ગમતું ખોલીએ, બાઈ અહકાર કરીએ નહીં	
હસતું વદન નિત્ય રાખીએ, સુખ દુ ખ સમાન ગણીએ સહી	૧૮
દિવસે ન સુષમે દીકરી, ખેહેન વચન પિયનું પાળીએ,	
સામુજી જ્યારે સાદ કરે, ત્યારે જીજી કરી ઉત્તર આલીએ	૧૯
સ્વસુર જેઠની લાજ કીજે, ન ખોલીએ ઉચે સ્વરે,	
એમ ઘણી શિક્ષા દઈ માતા, પુત્રીને વિદાય કરે.	૨૦

વલણ

વિદાય કરે પુત્રીને, ધન વસ્ત્ર દઈ અપારે,	
માત પિતા વળાવવા આવ્યા, સાથે કુટુંબ પરિવારે	૨૧

કડવું ૫૨ મુ-રાગ ધન્યાશ્રી

બાણાસુર મળી ઘેર જાયરે, સહુ સુવાસણ ગીત ગાયરે,	
અનિરુદ્ધ પામ્યો શુભ કન્યાયરે, ત્યાં જાદવ હસતા જાયરે.	૧
સાહેલી મળી સહુ ટોળેરે, અન્યોન્ય મળીને ખોસેરે,	
પછે ગીત ગાય છે વરણીરે, ઓખાને લઈ જાય છે વરણીરે	૨

રાગ ફટાણાની ચાલ

આવ્યો આવ્યો દુવારકાનો ચોર, એના વડપિતાએ ચાચ્યા ઢોર,
લાખેણી લાડી લઈ ગયોરે ટેક.
એનું શુ કરીએ વખાણ, એણે જિત્યો તે રાય બાણ, લાખેણી.
આવ્યો આવ્યો કામકુમાર, જદુકલનો એ સુમાર, લાખેણી.

આલ્યો આલ્યો નદતણો ગોવાળ, એ તો મામા કસનો કાળ, લાખેણું
આલ્યો આલ્યો હળધરકરો વીર, ગાયો ચારી તે જમના તીર, લાખેણું
આલ્યો ગોપીઓનો માખણુ ચોર, એ તો નાગર નદકીશોર, લાખેણું
એની મધુરી છે બહુ વાણી, એનો વડપિતા મહીનો દાણી, લાખેણું
એને મન આનંદ બહુ થાય, સખી ઓખાને લઈ જાય, લાખેણું
એમ સેયરો ગાએ ગીત, મન આણીને બહુ પ્રીત, લાખેણું
તીહા આનંદ સહુને થાય, બટ પ્રેમાનંદ જશ ગાય, લાખેણું

રાગ કેદારો

ઓખા બાઈ ચાલ્યા ચાલણુ હાર, સાથ મૂક્યો સહિયરતણોરે,
મૂક્યા માતપિતા પરિવાર, સાથ લીધો જનવતણોરે ૧
ઓખાબાઈએ ભરીયા નયણે નીર, મનમાં આનંદ અતિ ઘણોરે,
ચિત્રલેહા આવી દેવા ધીર, મિલાપ કરી ઓખાતણોરે ૨
બન્યો ભેટ્યા હૈડા સાથ, મનમાં આનંદ પામ્યારે,
ભલે પામી તુ અનિરુદ્ધ નાથ, હુ બ તે સવળા વામ્યારે ૩
આપણુ રમતા સહિયર સાથ, સુખમાં તે બહુ મહાલતારે,
હવે લીધો બાઈ જનવ સાથ, અમને મૂકી થયા ચાલતારે ૪
મોહોડુ ધર પામી સહિયર તુ, રાજ હુ મનમાં થઈરે,
સુખમાં તારે બાકી થુ, પીડા તુજ મનતણી ગઈરે ૫
બેની ડાહ્યા થાને આપ, માયા મનમાં રાખજોરે,
બોલ્યુ ચાલ્યુ કરજો માફ, વેહેલા તે દર્શન દાખજોરે ૬
ત્યારે કહે છે ઓખાબાઈ, ચિત્રલેહાને પાયે પડીરે,
બેની તુજ સાચી સગાઈ, સહુ સહિયરમાં તુ વડીરે ૭
બાઈ તેં જાણ્યો મારો હાથ, રક્ષા કાપી મુજતણોરે,
મેળવી આપ્યો તેં અનિરુદ્ધનો નાથ, દયા આણી તેં ઘણીરે ૮
જ્યારે જપતિ પતિ મનની માહી, વ્યાકુળ બેની હુ થતીરે,
સુખોધ કરતી મુજને ત્યાહી, સમજ મુજમાં ન હતીરે ૯
અનેક ગુણ છે તારા બેન, તે મુજને નહીં વીસરેરે,
તુજ વિના મુજને નહીં એન, હેતે મુજ હૈંડુ ઈરેરે ૧૦
બાઈ તુજને કહુ આપોઆપ, સહિયર કે દિન આવશુરે,
અપરાધ મારો કરજો માફ, કુશળતા અમો કહાવશુરે ૧૧

એમ કહી ભરતી નયણે નીર, ચિત્તલેહા છાની રાખતીરે,
 યેની ભીજે તારા ચીર, હેડા સાથે આપતીરે, ૧૨
 એટલે આવી ઓખાની માત, નયણે નીરધારા વહેરે,
 પુત્રી મારી સાભળ વાત, મુજ શિખામણ મન લહેરે ૧૩
 તુજને કહેતી ગુજની વાત, દૂર પધારશો દીકરીરે,
 હવે મુજને કાણ કરશે જ્ઞાત, કાને બેઠને રહુ ઠરીરે ૧૪
 યેની મંડુરી બોલતી વાણ, તે મુજને બહુ સાભરેરે,
 વહાલી તુ તો મારા પ્રાણ, વિસારી નહીં વિસરેરે ૧૫
 યેની રુડા તારા ભાગ્ય, દીપાબ્યે જાલવ સાથનેરે,
 પુત્રી રહેજે અખડ સૌભાગ્ય, પામ્યા અનિરુદ્ધ નાથનેરે ૧૬
 એમ દીધો ત્યા આશીર્વાદ, મહિયર વહેલા આવજેરે,
 સેવા પવિત્ર સાસુના પાદ, દુ ખ હોય દોહલા કહાવજેરે ૧૭
 ઓખાખાઈ રહેજે દ્વારીકામાહી, ત્યા અમને સભારજેરે,
 ગોમતી નહાજે જમને લાહી, ત્રણે પક્ષને તારજેરે ૧૮
 એમ કહી દૂર રહી લા માત, નિરખે છે નયણા ભરીરે,
 એટલે આવ્યો સહિયર સાથ, મળવા તૈયારી કરીરે ૧૯
 સાસરે જાઓ છો તમે યેન, ગમશે નહીં અમને કંઈરે,
 તુજ વિના નહીં અમને યેન, સહિ તુ સમી કો નહીંરે ૨૦
 યેની રમતા આપણ સાથ, સહિયર ટોળે સહુ મળીરે,
 હવે પામ્યા અનિરુદ્ધ નાથ, પાછા પિયર આવજો વળીરે ૨૧
 યેની તુ મા આસુ પાડ, છાની રહેને તુ જરીરે,
 એટલે લા આવ્યો કોભાડ, યેની વાત કહુ ખરીરે ૨૨
 અદકી ઓછી કહી હોય વાત, તે મનમા નવ રાખજેરે,
 ક્ષમા કરજો મહારી માત, વહેલાં મુખડું દાખજેરે ૨૩
 એમ સર્વે મળી બેટ્યા ત્યાહે, માતપિતા સહિયર સહુરે,
 વાત કરે છે માહોમાહે, મનમા આનંદ છે બહુરે ૨૪

વલણ

ઓખાને સતોષિયા, ન્યૂન ન રાખી કાયરે,
 જનીવાસે ગોત્રજ આમળ, દોરડો કેમ છોડાયરે. ૨૫

કડવું ૫૨ મુ—રાગ ધોળ મગળ

બ્રહ્માએ વાળી ગાઠ, છખીલી દોરડો નવ છુટે,	
તારો મહાદેવ આપ તેડાવ, હો લાડી દોરડો નવ છુટે	૧
તારી પાર્વતી માત તેડાવ, હો લાડી દોરડો નવ છુટે,	
તારો ગણપતી બ્રાત તેડાવ, છખીલી દોરડો નવ છુટે	૨
તારો આણાસુર આપ તેડાવ, હો લાડી દોરડો નવ છુટે,	
તારી આણમતી માત તેડાવ, છખીલી દોરડો નવ છુટે	૩
તારો કૌભાડ કાઢો તેડાવ, હો લાડી દોરડો નવ છુટે,	
સગા સર્વેને વેગે કહાવ, છખીલી દોરડો નવ છુટે	૪
હવે કન્યાની જનરડી ગાય, હો લાડા દોરડો નવ છુટે,	
ત્યા તે આનંદ ઓચ્છર થાય, છખીલા દોરડો નવ છુટે	૫
બ્રહ્માએ વાળી ગાઠ, હો લાડા દોરડો નવ છુટે,	
તારો શ્રીકૃષ્ણ વડવો તેડાવ, છખીલા દોરડો નવ છુટે	૬
તારો પ્રભુમ્ન આપ તેડાવ, હો લાડા દોરડો નવ છુટે,	
તારો હળધર કાઢો તેડાવ, છખીલા દોરડો નવ છુટે	૭
તારી રતિ માત તેડાવ, હો લાડા દોરડો નવ છુટે,	
તારી ગોવાળ મડળીને કહાવ, છખીલા દોરડો નવ છુટે	૮

વસણ

એમ રીતભાત ત્યા કરી, ગોત્રજને લાગ્યા પાયરે,	
ગોર આશીશ દે ધણી, આણાસુરની કીધી રક્ષાયરે	૯

કડવું ૫૩ મુ—રાગ સિંધુડો

પવિત્ર કીધું અસુર કુલ જે, વેદેવાઈ વિશ્વભર થયા,	
પુણ્ય મારા પૂર્વ જન્મના પ્રભુજીએ કીધી દયા	૧
પ્રહલાદ અર્થે નૃસિંહ હવા ને, હિરણ્યકશિપુ ઉદ્ધારિયો,	
અલિ કારણ વામન હવા, મારા લુજનો ભાર ઉતારિયો	૨
હિરણ્યાક્ષ માટે વરાહ હવા, એમ આણે વાણી ઓચરી,	
સર્વપે મુને ધણી કૃપા જે, અનિરુદ્ધે ઓખા વરી	૩
અપરાધ મારો ક્ષમા કરિયે, હરિ તમ સામે હું વઢ્યો,	
એવું કહીને રાય આણાસુર, કૃષ્ણને પાગે પજો	૪
એટો કીધો કર ગ્રહી, શ્રીકૃષ્ણે વખાણ્યો બહુ,	
જહુકુલ દીપાવ્યું અમારું જે, તમ પુત્રી થયા વહુ	૫

અન્યોન્યે માન દીધું, જાદવ સહુ તત્પર થાય,	
સાસરે વળાવી ઓખાને તે વારે, માતા તે શિક્ષાય	૬
પુત્રી પિયરને દીપાવળે, જો પામ્યા મોટું સાસરું,	
જશ કમાળે દીકરી, ડહાપણુ જશ રાખો ખરું	૭
એમ ઠહીને ઓખા વળાવ્યા, ભેટયા પુત્રી માય,	
જન વળાવી વળ્યો પાછો, આનદે બાણુરાય	૮
કૈલાસ ગયા ગિરજપતિ, કૃષ્ણ પધાર્યા દ્વારામતી,	
ઓખા અનિરુદ્ધ ધૈર આવ્યા, ભેટયા રુક્મિણીરેવતી.	૯
ઉત્તમ કથા ભાગવતતણી, સાબળતા સુખકારી,	
પાપ સધળા પ્રલય થાયે, પરમ પદ પામે બારી.	૧૦
બ્યાધિ ને સમ જવર સમે, જો સાબળે રનેહે કરી,	
સુખ સપત્તિ પરિવાર વાધે, મનકામના પૂરે હરી	૧૧
શ્રી રામચંદ્ર પ્રતાપથી, પદબધ કથા હવી,	
કાલાવાલા માની લેજો, જથારથ કહે કવી	૧૨
વીરસેત્ર વડોદરુ, ગુજરાત મધ્યે ગામ,	
ચતુર્વશી જ્ઞાતિ બ્રાહ્મણ, કૃષ્ણસુત પ્રેમાનંદ નામ	૧૩

વલણુ

નામ નારાયણુતણુ, ભાગે ભવજનનરે,	
ભટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, ભળે શ્રી ગોપાળરે	૧૪

[ભૂતી હાથપ્રતો તપાસતા જણાય છે કે મહાકવિ પ્રેમાનંદે સૌથી પહેલાં ૨૯ કડવામાં ઓખાહરણ રચેયું હોય છે. તે પછી તેમણે લગનાદિ વિષયના મગળગીતો વગેરે હિમરીને ૩૫ કડવામાં બારેણુ આ કાવ્યનું રચ્યા વર્ષ કવિ નર્મદાશાકરે એક ટેકાણે વિ સ ૧૭૨૩ છે એ પ્રમાણે નોંધેલું છે. પ્રેમાનંદના સમયમાં અને તે પછીના કાળમાં આ કાવ્ય લોકોમાં અત્યંત પ્રિય થઈ પડ્યું, અને વિવિધ ગાનારાઓ અને માણુભટ્ટોને હાથે ચૈત્ર માસમાં કથા લખાવવાને ઘણા કડવાઓનો તેમાં હિમરો થતો ચાહ્યો, ને ૫૨, ૫૬, ૬૭, ૬૮, ૧૦૮ કડવા સુધી તે વધેલું છે એમાં પણ પ્રેમાનંદની પૂર્વે થઈ ગયેલા નાકર કવિના ઓખાહરણનો તેમજ તેના પછી થયેલા કહાન નામના કવિની કૃતિઓનો સંગ્રહ ૮૨ અને ૧૦૮ કડવાવાળા ઓખાહરણમાં થયેલો છે, અને એ સર્વ વધારાઓ નકામાં અને ફીકા છે આ ૫૩ કડવાવાળા ઓખાહરણમાં પણ પુનરુક્તિ દોષો પુષ્કળ છે, પણ લોકોમાં વિશેષ કરી એ પ્રચલિત છે ૫૬ કડવાવાળું ઓખાહરણ રાજરામ સુત ગોવિંદરામનું સ ૧૮૫૬ માં વધારેલું છે અને ૬૭ કડવાવાળું કવિ દયારામનું સુધારેલું વધારેલું છે]

દાણુલીલા

ૐ ૐ ૐ ૐ ૐ

કડવુ ૧ છુ-રાગ સામેરી

શ્રી ગુરુ ગણપતિને શિર નામી, પ્રથમે પ્રણમુ ત્રિભુવનમ્વામી,
દેવી સરસ્વતી વાણી દીજે, દાણુલીલા પદ્યધ ડીજે ૧

હાળ

પદ્યધ કરુ એક દાણુલીલા, માહી શબ્દના બહુ સ્વાદ,
હરિજનને પ્રિય લાગશે, કૃષ્ણ ગોપીનેા સવાદ ૨
લોભીને ધન વઝાને તન, તરકરને કાળી જામની,
લમ હરિજનને વદનબ લાગે, કથા સુદર શ્યામની ૩
માનુષી દેહ દોહલે પામ્યેા, સ્મરણ કીર્તન નવ કર્યુ,
નિષ્કળ જન્મ તેના ગયેા, યૌવન માતાનુ હર્યુ ૪
સવાદ ગોપી કૃષ્ણનો, જે ગાય શીખે સાલજે,
પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વર, તેને સાચી પ્રીતે સઘ મળે ૫

રાગ-કાનડો

મોહનજી મથુરાને મારગ, થઈ બેઠા છે દાણીરે,
મહિયારીના મહી લૂટે, એ વાત રાધાજીએ જાણીરે મોહન ૧
ચંદ્રાવળી રાઈ ચંદ્રબાગા, લલિતા વિશાખા દાસીરે,
મનોરમા, રતનાવળી રૂપા, તેડી સાત *સાહેલી પાસરે મોહન ૨
બોલબધકીવો સખી સાથે, ચાલેા આપણુ જમના જમ્યે,
ગોરસની ગોળી ટ્યો માથે, સહુકો મહિયારી થઈથેરે મોહન ૩
સખી કહે કા નહિ રાધાજી, સહુ અલબેલી સોડીરે,
દાણુ રીત લાજે ભૂધરની, નથી આપવી એક કોડીરે મોહન ૪
ઘેર ઘેરથી ગોપી થઈ ટોળે, ગોષ્ઠિ ગોવિંદની વહાલીરે,
પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વરને, જિતવા સહુકો ચાવીરે મોહન ૫

કડવુ ૨ જી-રાગ મારુ

બોલબધ કીધો વ્રજનારીજે, આજ જિતવા કુજવિહારીરે,
એમ બોલ્યા રાધિકા રાણીરે, જોઈએ કેમ થયા પ્રભુ દાણીરે ૧

* અત્રે કવિની ભૂલ જણાય છે શ્રી રાધિકાજીની અષ્ટ સખી છે ને તેના નામ આ પ્રમાણે
૩ - લલિતા, વિશાખા, ચંદ્રબાગા, સ ચાવળી, વૃજભદ્રા, શ્યામા, બામા ને વૃજસી

રમે કા આપો એકે કાડીરે, સહુ ઝગડો કરવા દોડીરે,
આપ આપણા સાથની ટોળીરે, માથે લીધી ગોરમની ગોળીરે ૨
તાજી છાસને સઘ વનોવીરે, કઢયા દૂધમા સાકર ઘોળીરે,
દધી માખણુ ને વૃત થીણુરે, મેવા મીઠાઈ મગદળ પીણુરે ૩
ભાતભાતના ભોજન ભરિયારે, પ્રેમદાએ મસ્તક ધરિયારે,
પચરગી ઓઢાણી માથેરે, બાબુબધ ચૂડલા હાથેરે ૪
વીટી અગુડી કકણુ ચૂડીરે, જોતા અબલા દીમે ધણુ રૂડીરે,
શીષફૂલ રાખડી ને ત્રોટીરે, જાણે દિનકર પ્રગટયા કાટીરે ૫
નાકે વેસર ભાલે દીનીરે, શોભે આપ આજી છે રસીલીરે,
ગલુબધ ગોફણે માળારે, શોભે દાત રગ્યા છે કાળારે ૬
ઝમકે ઠમકે કકણુ કેલીરે, જાણે જુગમ થઈ હેમવેલીરે,
કેસર ચન્ન ને ઝરતૂરીરે, વપુવેપન વાસ મવૂરીરે ૭
પેચ્યા ચીર ચરણા ને ચોળીરે, લાખી લોખરી સાણુ પટોળીરે,
કાઈ પદ્મની ચિત્ત ચકારીરે, કાઈ શામલડી કાઈ ગોરીરે ૮
કાઈ મુગધા બાળકિશોરીરે, કાઈ છેલછખીલી છોરીરે,
નાખે પ્રેમ પાસની દોરીરે, લે માધવનુ ચિત્ત ચોરીરે ૯
કરે વાત દેઈ દેઈ તાળીરે, આજ જિતવા શ્રી વનમાળીરે,
એમ બોલ્યા રાધિકા રાણીરે, તમે સાબળો સહિયર સમાણીરે ૧૦
તમે ખીશો મા મન બાધરે, કદી આવે ગોવાળા ધાધરે,
તમે ઉત્તર હાકીને દેજોરે, સુખે નામ જ અમારુ લેજોરે ૧૧
આજ જિતવા કુજબિહારીરે, સહુ ટોળે મળી બ્રીજનારીરે,
તમે સૈયર રાખજે ટેકરે, નથી આપવી કાડી એકરે ૧૨
અમે ઝગડો હરિશુ કરશુરે, આજ જિતીને પાછા કરશુરે,
જો હુ કૃષ્ણનો નાદ ઉતારુરે, તો નામ રાધિકા મારુરે ૧૩
દીઠા દૂર થકી શ્રી વનમાળીરે, ખીજે માર્ગ ગઈ બ્રજબાળીરે,
ભટ પ્રેમાનંદના સ્વામીરે, સહુ સમજ્યા અતરંગમીરે ૧૪

કડવુ ૩ જું-રાગ સાખી

બ્રીજનારી આણુદ ભરી, તેણે દીઠો દાણુનો ઘાટ,
તે મારગને પરહરી, ગોપી લીધી ખીજ વાટ ૧
જાતી દીઠી સુદરી, ત્યારે બોલ્યા શ્રી અનિનાથ,
ગોપને આપી આજ્ઞા, તેડી લાવો મારી પાસ. ૨

વલણ

મહોન્મત સહુ જાતિ દીડી દૂરથી, વ્રજબાળારે,
શ્રી હરિએ તે અવસરે, હકાર્યા સહુ ગોવાળારે

૩

ભુજંગી છદની ચાલ

- માથે માટ ગોરસના જાય ગોપી, ચાલી ચોરટી આપણુ દાણુ લોપી,
જર્ઝરીતદ્યો આપણી રાખો ખાળી, નાપે દાણુ તો લાવજો પાછી વાળી ૧
- ધાયા ગોપ ઉતાવળા ચરણુ ખેડી, ગ્રહી લાકડી પાવડી હાથ ગેડી,
આવ્યા વેગે ધાર્ધ પહોતા પાઉખ્યાદા, ઉન્મત અદ્ભૂત આહીરજદા ૨
- રહ્યા આણુ દર્ધ આતરી વાટ રોકી, કયહા જાઓ છો ચોરટી નાર ટેંકી,
નદલાલ સાથે તમે રાઠ માડી, કયહા જાઓ છો પાધરો પથ છાડી ૩
- આ દાણુ દયાળનુ ગોપ માગે, જાવા દીજે તો અમારી રીત ભાગે,
ઘેરી વાટ ગોવાળીયા ગર્વ ભાખે, બોલી બોલ સખિયો કે નવ સાખે ૪
- રોકો પ્રેમદાતે મહીમાટ માથે, બોલી નાયકા બોલ સખિ સર્વ સાથે,
ઓળખ્યા વિના રાઠ મિથ્યા વધારો, ગુણુ હીણુ ગોવાળિયા ગાય ચારો ૫
- કરો વાત મોટાધની વેર વધારો, બોલો લાજ કે આજે પાછા પધારો,
નહી દાણુ પામો તમે એક કાડી, હુતી તાત મીરાત કે આવ્યા ધોડી ૬
- ધણુ લાલ લેશો તમે આજ ખેટી, કાને સાભળી છે અખૂલાન ખેટી,
છઉં ધણિયાતા નહીં જાઉં હાર્યા, આજ રાધિકા આહિ પોતે પધાર્યા ૭
- સુણી ગોપનો સાથ બહુ ખેદ પામ્યો, આવ્યો કૃષ્ણ પાસે ત્યાં ગોપ સુદામો,
કહે ગોપ ગોવિંદને ગદ્ ગદ્ વાણી, છે એ ગોપીના ભુથમા રાધા રાણી ૮
- બોલાવી ન બોલે અહીં નવ આવે, ધાયે મારવા સર્વ કાને બિહાવે,
આપો આજ્ઞા તો જર્ઝ ભુદ્ધ કીજે, અખૂલાનસુતાયકી નવ ખીજે ૯
- કરી આખ રાતી વહે કૃષ્ણ વાણી, એવી રાધિકા કાણુ રાજની રાણી,
મુને ગોપીએ જણ્યો આહીર બોળો, ફોડો માટ માયાતણુ મહીરે ઢોળો ૧૦
- આવે ધંદ રાણી તોય દાણુ લેશુ, લૂટો ગોરસાં રે અમે જવાય દેશુ,
સુણી ગોપ કાખ્યા ભડ સખળ ધાયા, તાણી તારુણીના ત્યાં પાલવ સાજા ૧૧
- ગેડી આકડે મોતીની માળા ત્રૂટે, પડે લાકડી પાવરી માટ પુટે,
પીથે છાસ ગોવાળિયા મહીરે લૂટે, નાના ગોપના ગોપીઓ ગાલ ચુટે ૧૨
- બોલ્યા રાધિકા ગોપિકા સર્વ વારી, ચાલો કૃષ્ણ પાસે સહુકો મહિયારી,
પશુપાળ પિડારિયા દાણુ માગે, ખોટા વાદ વિવાદમા ખોડ લાગે,
વઢવાડ વણસાડવા વિવેક લાવી, પ્રેમાનંદ પ્રભુતણે પાસ આવી. ૧૩

કડવુ ૪ થુ-રાગ મારુની ઢરૂી

આવી મદોનમત સહુ નાર, જ્યાં વનમાળી છે,	
છે ઝગઝો કીધાને વિચાર, ગોપે ખાળી છે	૧
સબળાય પરસ્પર વાત, એટલે ઉભી છે,	
જેના ફેાજા મહીના માટ, ગોવાળે દૂભી છે	૨
છે કોષી રાતી આખ, મનમા મળવુ છે,	
મનમાહે છે અભિલાખ, જિતીને વળવુ છે	૩
જેણે ફેાજા મહીના માટ, તેના કર સાથા છે,	
તેને છોડાવવાને ગોપ, ખીજ સૌ ધાયા છે	૪
જેહેને થયુ છે જન, તે વઢવા ચાલી છે,	
ભાંગી ઢોળી નાખી છે હાથ, ગોળી કર ઝાલી છે	૫
રાધાએ મોકલી નાર, નામ તેનુ રાધ છે,	
છે રૂપે સુદર ખાળ, ઘણુ એક ડાહી છે	૬
આવી અલખેલી તત્કાળ, જ્યાં વનમાળી છે,	
છે યૌવનનુ અભિમાન, શોભા સહુ ન્યાળી છે	૭
બેઠા જ્યાં ગોકુળનાથ, કદમની હાયા છે,	
કર્ધ કાટિ લાવણ્ય, પ્રભુની કાયા છે	૮
આવી રાધાએ કર્યો પ્રણામ, જી વિનતિ મારી છે,	
ગોકુળની આ સહુ નાર, દાસી તમારી છે	૯
માહોમહિ લેવુ શું દાણુ, એ લઘુતાઈ છે,	
જશે નદરાયની લાજ, જે પ્રભુતાઈ છે	૧૦
બોળી ગોકુળની સહુ નાર, જે વાયક સાખ્યુ છે,	
જણુશે કસાસુર કાળ, નદને વાકુ છે	૧૧
ખીજ નારી કને લો દાણુ, તેમા શી બાધા છે,	
આજ નથી લીધાને લાગ, ટોળામા રાધા છે	૧૨
વારો ગોવાળિયાને નાથ, ઘણુ સતાપે છે,	
પ્રેમાનંદ પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણ, ઉત્તર શો આપે છે	૧૩

કડવુ ૫ મુ-રાગ કાલરો

અરે રાઈ તુ ડાહી થઈ આવી, પ્રીતમા બય દેખાડે,
કહે તારી રાધા રાણીને, જે દાણુ અમારુ પહોંચાડે અરે રાઈ ૧

ગોકુળ વૃદ્ધાવન છે મારુ, તેમાં કસતણુ શુ ચાલેરે,
 જો રાધિકાનો પિતા આવે તો, દાણુ અમારુ આલેરે અરે રાઈ ૨
 કહાપણુ આણી બોલે છે વાણી, તુ રીત અમારી ભાગેરે,
 દાણુ દધીનુ આપતા ગોપી, એવડું દુખ શુ લાગેરે અરે રાઈ ૩
 વઢો ઝગડો કે સાજ પડો, પણ દાણુ ગોરસનુ લેશુરે,
 એ વાતે જે જન દુભાગે, તેહને ઉત્તર દેશુ કે અરે ગઈ ૪
 આજ્ઞા આપી ગોપ સર્વને, જાવા નવ કો પામે રે,
 પ્રેમાનંદ પ્રભુને ચરણે, રતનાવળી શિર નામે રે અરે ગઈ ૫

કંડુ ૬ કું-રાગ ખટ

સુદર શ્યામળારે, આ પ્રીતમ પાતળા રે-ટેક
 પ્રાણજીવન પ્રભુ છો મારા, નાગર નદકિરોર,
 અમે મહિયારી પારકી નારી, ન કીજીએ આવડુ જોર સુદર ૧
 નદરાયની આણુ માનુ છુ, શ્યામ સાલળ કાન,
 મહી માટે ઉખળશુ બાધ્યો, તોય ન આવી સ્નાન સુદર ૨
 કંઠણુ રાજ છે કસનુ રે, આવડો ન કરિયે વાદ,
 કાઈ મળશે માયાની નારી, ઉતારશે તાગે નાદ સુદર ૩
 લલા ગોપની વહુ બેટીના, નિલ લગાવો માટ,
 દાણુ નોહો પણ બીખ માગવી, લોકમા કહેજે લાઠ સુદર ૪
 લાઠ કહો કે બીખ કહો કે, કાહો કૃષ્ણ અજાણુ,
 પ્રેમાનંદ પ્રભુ કહે ગોપીને, આપો અમારુ દાણુ સુદર ૫

કંડુ ૭ મુ-રાગ કાફી

દાણુ માગે રે, કાનુડો દાણુ માગે રે,
 આજ લગે નહીં સાલજ્યુ, કોણે લીધું આગેરે કાનુડો ટેક
 આગે સવાયાનુ ગોરસુ, તારે પૈસો જોષ્યેરે,
 વેપાર દોઠો આ વ્રજનો, શૂ મૂળમાથી જોષ્યેરે કાનુડો ૧
 મટુકીમા મિરાત આ મોટી, છે જાણનુ પાણીરે,
 તે છત ઉપર નહોતુ જાણ્યુ, કાઈએસશે દાણીરે કાનુડો ૨
 દાણુની દોલત જોડતામા, મૂળગુ જોશો રે,
 મહિમા જાશે નદનો તે, લાલજી જોશો રે કાનુડો ૩

લાગી કાડી ભૂધરા, નહીં આપિયે બ્રહ્મણી રે,
અમો ફરી ભથ્થુ ગોકુળ, રાખો છાશની દોણી રે કાતુડો. ૪
પ્રેમાનંદ પ્રભૂ ભોલિયા, જ્ઞાને આકળા થાઓ રે,
છાશની દોણી શુ કરુ, દાણુ આપીને જાઓ રે કાતુડો. ૫

કડવું ૮ મુ-રાગ પરજ

શ્યામ સોહામણુરે, કહાન કોડામણુરે,
સાલળ અટ્યા શ્યામળિયારે, ગોકુળના શોહામણુરે -૨૬
તુ પતિવ્રતાનો બધુ કહાવે, તારી કીકીમાહે કામણુરે શ્યામ ૧
તુ ચોર ચિત્ત નવનીત તણો, ખુટ્યા ગૌના દામણુરે,
માત જશોદાએ ઉખળે બાધ્યો, તોયે ન લાગી શીખામણુરે સ્યામ ૨
તેં તો ગોકુળ રાખ્યુ રેલતુ, ધરિયો ગોવર્ધનરે,
માસી મારી ધાવતા, તેં વશ કચ્યા વ્રજજનરે શ્યામ ૩
બ્રહ્મદિકને ભોળવ્યા, તેં પીધો દાવાનળરે,
ચૌદ ભુવન માતાને દેખાજ્યા, એવુ તારુ બળરે શ્યામ ૪
કસરાયતુ કોણુ ગજુ, તેં માચ્યો છે દશસ્કંધરે,
મન માને તે કરો પ્રભુજી, કહે બટ પ્રેમાનંદરે શ્યામ ૫

કડવું ૯ મુ-રાગ ખટ

મક્યા પિડારિયા પ્રેરી, રાધાને લીધી ઘેરી,
હૃદેમા રોશ આણી, ભોલ્યા પછે ચક્રપાણી ૧
જાએ કયમ દાણુ લોપી, મળી આવી છે ગોપી,
દાણુની રીત લાગે, ગોપને લાજ લાગે. ૨
ખળકે વેણુ કાળી, ધૂતારી ધાવળા વાળી,
મહીના માટ માથે, સોનેરી ચૂડો હાથે. ૩
હીડે છે કેડ ઘોળી, કસમસ થાયે ચોળી,
લટકે નાકે મોતી, મરકલડે જાય જોતી. ૪
ફેરવે કીકી કાળી, માંહો માંહે દેતી તાળી,
મનમાં ગાળ દેતી, મુખે કર્મ જાય કહેતી ૫
પોતાના યુજુને ગાતી, મહિયારી મદમાતી,
છેડો ન ઝાટે શીશે, જોળનનુ જોર દીશે ૬

લટકે પાગ માટે, પોતાની હઠ ન છાડે,
એની જો હઠ મૂકાવું, તો દાણી નામ કહાવું ૭
વઢતા વાવ જો વહાણું, સહુને વાજ આણું,
પ્રભુનો રોશ જાણી, રાધાજી યોધ્યા વાણી ૮
વલણું

રાધા કહે સહુ નારને, તમે રખે મેવો ટેકરે,
પ્રેમાનંદ પ્રભુ કૃષ્ણને, નથી આપવી કાડી એકરે ૯

કડવું ૧૦ મુ-રાગ સોરઠી

લૂટે લૂટેરે મારગમા ચોર, વસ્તીની વાટે,
એ તો નાગર નદકીશોર, જમનાને ઘાટે-ટેક

કયમ જઈએ મથુરા નગરી, બેઠો દાણી જમના ઘાટેરે,
ગોપીજનને આળી રાખે, દાણની કાડી માટેરે વસ્તી ૧૦ લૂ ૧
કસરાયની આણુ ન માને, એને વાધ્યો ધણો ઉ-માદરે,
વજનારીના દૂધ દહીનો, શ્યામળિયો લે સ્વાદ વસ્તી ૧૦ લૂ ૨
નદ સાધુ ને સતી જશોદા, આ કાનુડો કાણુ સરખોરે,
સર્વાંગે ચચળ ખોટારો, નખ શિખ બાઈ તેને નરખોરે વસ્તી ૧૦ લૂ ૩
એણે ઘેલા કીધા ગોપ ગોપીને, વળી વશ કચ્છ વજગામરે,
જમના ઘાટે દાણુ દંધીના, કાઢ્યુ કુળમા નામરે વસ્તી ૧૦ લૂ ૪
ધરમાથી મહી માખણુ ચોરે, વળી માર્ગમાહી મહી લૂટેરે,
પ્રેમાનંદ પ્રભુએ મુખ માગ્યુ, દાણુ આપે તે ધૂટેરે વસ્તી ૧૦ લૂ ૫

કડવું ૧૧ મુ-રાગ કાફી

એની મેં જાત જાણી, નદનો કવર દાણી,
ચોરીને છાશ પીતો, હાકતા ચારે ખીતો-ટેક. ૧
મેં જાણ્યુ જે કસરાયે, બેસાજો છે દાણી,
ચાલો ચોરને લઇને આપણુ, મથુરામા તાણી એની મેં ૨
મા આપે બહુ લાડ લડાવ્યા, તેણે પડી કુટેવ,
તો નામ મારુ રાધિકા, એનો ઉતારુ અહમેવ એની મેં ૩
મોરલીમાહે મારી નાખે, બોલે મીઠા વેણુ,
સાધવી નારીના સત્ય ચૂકાવે, કામલુગારાં તેણુ એની મેં ૪
કદમ ઉપર ચઢીને બેઠો, ચોરી આપણા ચીર,
ધરયકી ધૂતારો લપટ, જોયા નમ સરીર એની મેં ૫

પાપણ ઉપર પાધ જ લેહેકે, લોખરી ઓઢી લાલ,
ઓ આવે આપણી ભણી, એની લટકતી છે ચાલ એની મેં. ૬
મુખે વાણી વઢવાની ને, અતરમા આહ્લાદ,
પ્રેમાનદ કહે કૃષ્ણલીલા, રાધા કૃષ્ણનો સવાદ એની મેં ૭

કડવું ૧૨ મુ-રાગ ખર

શ્રીકૃષ્ણ-ધૂતારી ધુમટાવાળીરે, આજ્યા વિના આખડી કાળીરે,
જાએ કાઢા આખ્યા પાખીરે, રાધાને રોડી રાખીરે
વઢતા વાયે વહાણુરે, સહુએને વાજ આણુરે-ટેક.
ઉંચી ને અલબેલડી રે, મુખ વણુ ગુમાન,
જોખનિયાનુ જોર જણાવે, હુ ઉતાર અભિમાન નૂ આ.

રાધિકા-નાનડી વયમા નામ જ કાઢ્યુ, લોક કરે વખાણુ,
મે ખાયે આખ જ લાજે, માહો માહે શુ દાણુ.

ચાનો પાધરી વાટેરે, સાખુ છુ નહને માટે રે-ટેક

શ્રીકૃષ્ણ-આ ગોકુળમા વસે ધણી રે, મોટી જાત આદીર,
વહેવારની વાતે લજ્જા શાની, દીમે વઢકણુની પીર ધૂ આ.

રાધિકા-પાધરી વાટે તે લડેરે, જેને હોયે બે બાપ,
દાણુની શુ તે મહોર કરાવી, કમે કીધી શુ છાપ આ સા.

શ્રીકૃષ્ણ-છાપ તો તારો બાપ કરાવે, રાકડો વૃષભાન,
અમે કુવર નદજીતણા, કોની નવ માનુ આણુ ધૂ આ.

રાધિકા-સમજ બોલો શ્યામળા વહાલા, લોક સાથે શા લાડ,
ભીખ માગીને પેટ ભરો તો, પરમેશ્વરનો પાડ. આ સા.

શ્રીકૃષ્ણ-ગોપી ગાળ દીયો અદેકરી, છે જોરાવરનો પોરો;
ભીખ માગ્યાની પેર કહુ, તુ કાન ધરતી ઓરો ધૂ. આ.

રાધિકા-કાન ધર્યાનુ કામકાજ શુ છે, સમજ્યા નનની વાત,
એવો કો દેખતી નથી જે, મુને અડાડે હાથ ધૂ આ.

શ્રીકૃષ્ણ-જો આવે રાણી ઈંદાણી, તો મૂકી જાએ માન,
તારુ સર્વસ્વ લેઉં સુંદરી, તો નામ ધરાવુ કાન ધૂ આ.

રાધિકા-તુ છ વરસનો છોકરો ને, ચોરી પીતો છાશ,
સર્વસ્વ આપુ શ્યામળા, તુ આવે જો મુજ પાસ. આ. સા.

શ્રીકૃષ્ણ-તુ મદમાતી આહીરડી, હુ નિપટ નાનુ બાળ,
બાળપણુ દેખાડશુ, થવા દેની સધ્યા કાળ ધુ આ
રાધિકા-સવાદ કરતા દિવસ વીત્યો, અબળા આકળી થાય,
પ્રેમાનંદ પ્રભુ જાવા દીજે, ગોપિકા લાગે પાય આ સાં

કડવુ ૧૩ મુ-રાગ કાફી

સુદર શ્યામળા રે, અમો હાર્યા ને જિત્યો તુરે,
ત્યારે લેતો તે લેહમણા, તારે જોઈએ શુય ? સુદર શ્યામળારે -ટેક ૧
દિવાકર અસ્તાચળ પહોચ્યો, પડી પ્રભુજી સાજરે,
પરણ્યા પિયુજીને ઉત્તર દેવા, ક્યમ તણ્યે વર માજ શુ શ્યામ ૨
સાસુ વાઘણુ નણુદી નાગણુ, જોઈ તે જોવો જમરે,
સુરભિસુત સરખો સ્નામી, તેને ઉત્તર દીજે ક્યમ શુ શ્યામ ૩
અતે લ્યો તે લ્યો હમણાથી, અસુર અમને થાય રે,
ગૃહસ્થાશ્રમની બેડી મોટી, જઈ દોવી છે ગાય શુ શ્યામ ૪
તમો પુરુષ ને અમો નારી, દોહલો લોકાચારે,
ટુકારા માટે મરતુ પડશે, અબળાનો અવતાર શુ શ્યામ ૫
તમો અમ સાથે કૌતક કીધુ, અમો કીધુ છે હાસરે,
આજ થકી તમારી ત્રિકમ, મૃત્યે લીધી દાસ. શુ શ્યામ ૬
પ્રથમ આનીને તમ સધાતે, કીધો જે સવાદરે,
અઘટતુ બોલાયુ હોય તે, ક્ષમા કરો અપરાધ શુ શ્યામ ૭
અમો આવશુ મહી વેચવા, તમો તે લેજો દાણુરે,
ગોરસકર શુ ગળુ છે, અમે તે મોખ્યા પ્રાણુ શુ શ્યામ ૮
અમને તો નવે ગમે દીડુ કા, તમ પિણુ ગોકુળનાથરે,
પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વર, વેચાયા તમારે હાથ શુ. શ્યામ ૯

પદ ૧૪ મુ-રાગ ખર

જિત્યા જીવણુને હારી સુદરીરે લોલ,
લોકાચાર ને ધર ગઈ વાસરીરે લોલ ૧
વિદુલજીએ વાહી વાસણીરે લોલ,
ગોપી વિદુલજી થઈ સહુ વ્યાકુળીરે લોલ ૨
અકળ ગતિ તે નવ જાયે ઝળીરે લોલ,
ગોકુળ ગઈ તે ગોપની મડળીરે લોલ ૩

દાણુ વિવાદ લા ભાંગી ગયોઁ લોલ,	
રસ ઓધ હ્રદયા હર્ષજ થયોઁ લોલ	૪
શ્યામળિયોજી તો લા સજ થયોઁ લોલ,	
ગોપી સાથે તે કુજભવન ગયોઁ લોલ	૫
ગોરસ ગોળી મેલી તે સહુએ વેગળારે લોલ,	
સહુ વહાલાજીને વીટી વળીરે લોલ	૬
લારે રાધાજીને કહે શ્રીહરિરે લોલ,	
લજ્જા મનથી મૂકે પરદરીઁ લોલ	૭
એવું સુણતામા રાધા હસીરે લોલ,	
ભાગ્યો ધુતટ, ચીર ગયું ખશીરે લોલ	૮
દીધું આલિંગન હેત વ્યાપિયુરે લોલ,	
કુજમાહે રહી રતિ સુખ વ્યાપિયુરે લોલ	૯
જેટલી હૂતી વ્રજ મુદરીઁ લોલ,	
તેટલા રૂપ ધરિયા શ્રી હરિરે લોલ	૧૦
દાણુ મિસે તે લીલા ખીજી થઇરે લોલ,	
રગવિલાસમા રજની વહી ગઇઁ લોલ	૧૧
ગયો ચદ્ર ને ભાનુ ઉગ્યો સહીરે લોલ	
લારે વ્રજ વનિતાને સાન થઇરે લોલ	૧૨
પ્રેમાનંદ પ્રભુને પાયે પડીરે લોલ,	
સહુ ગોપીએ વિદાય માગી લળારે લોલ	૧૩

પદ ૧૫ મુ—રાગ ધન્યાશ્રી

નમો નારાયણુ રાધા રાણી, દુખ ભજન દામોદર દાણી,
 ઘેર ગઈ ગોપિકા આનંદ આણી, પ્રભુજીની માયા કાણે ન કળાણી નમો ૧
 પડોશણુ સાસુ નણદ જોડાણી, કરે વાત પરસ્પર અગ એંધાણી,
 સુણે બણે દાણુલીલા ધન્ય તે પ્રાણી, જમકિકર ન શકે તેનેરે તાણી નમો ૨
 એ અદ્ભુત લીલા બુદ્ધ સારુ વખાણી, જેમ સાગરથી બર્ધુ ચચળ પાણી,
 તેમ પ્રેમાનંદ દાણુલીલા વખાણી, શરણાગત રાખો સારગપાણી નમો ૩

નળાખ્યાન

કડવું ૧ છ-રાગ કેદારો

શબ્દસુતનું ધ્યાન જ ધર, સરસ્વતીને પ્રણામ જ કર,
આદર, રૂડો નૈષધનાથ રે

૧

ઢાળ

નૈષધનાથની કહું કથા, પુણ્યલોક જે રાય,
વૈશંપાયન વાણી વદે, અર્ણુક પર્વ મહિમાય ૨
રાજ્ય હારી ગયા પાડવ, વસ્યા દ્વૈત વનમોગ્ધર,
એકલો અર્જુન ગયો કૈલાસે, આરાધ્યા ત્રિપુરાર ૩
પશુપતાકાન્ત પશુપતિયે આપ્યુ, પછે ગયો સ્વર્ગમાહે,
કાલકેતુ પુલોમા માર્યો, પચ વર્ષ રહ્યો તાહે ૪
યુધિષ્ઠિરાય અતિ દુઃખ પામ્યા, ઉપન્યો ઉદ્દેગ,
પુનરપિ પારથ નહીં આવ્યો, ભાષ્યે કીધો તાહા નવો નેગ ૫
એવે સમે એક તાપસ આવ્યો, બૃહદશ્વ એવું નામ,
પૂજા કીધી પાડવે, આપ્યો વસવાનો ઠામ ૬
ચાતુર માસ તાહા રહ્યા, કુતીસુત કરે સેવાય,
રાત રાતના વારા ફરતી, પાડવ ચાપે પાય ૭
એક વાર યુધિષ્ઠિર બેઠા, તર્જાસવાને ચર્ણુ,
તે સમે અર્જુન સાંભર્યો, ભરાયુ અતસ્કર્ણુ ૮
ધર્મરાયને ઋષિભૂ પૂછે, જળે ભીના પગ માહારા,
શે દુઃખે સતવાદી રાગ, નેત્રે ભરે જળધારા ૯
ધર્મ કહે સાભળીએ સ્વામી, ઉઠી ગયો અર્જુન,
અવળા સવળા સાલે સબ્યસાચી, માટે કરુ છૌં રુદન. ૧૦
ભીમસેનની પાસે જો હું, માગુ દાતણુ પાણી,
બડબડતો જાએ રીસાવી, લાવે વૃક્ષ મોહોદુ તાણી ૧૧
પ્રાત સામગ્રી નકુળ પાસે, કદાપિ જો મેં માગી,
એક પોહાર તો વાર લગાડે, એટલી કરે વરણાગી ૧૨

સહદેવને જો કામ દેઉં, સાધુ મન ન આણે રોષ,
 પણ મધ્યાહને ધરમાંથી નીસરી, જોતો જોતો જોષ ૧૩
 દક્ષિણ દિશાએ જોગણી જો, જાઉં તો દુ ખ પામુ,
 પૂર્વ દિશાએ પરવરુ તો, ચંદ્રનુ ધર છે સાહામુ ૧૪
 એવી રીત તો ત્રણે ભાઈની, મુજથી નવ સહેવાય,
 દ્રૌપદીને મોકલુ તો, હરણુ કરી કો જાય. ૧૫
 વણુ માગે વેળાએ આપે, જે જોઈએ તે આણી,
 ફળ જળ મુખ આગળ લેઈમેહેલે, તે તો ગાજીવપાણી ૧૬
 તેહના ગુણુ હુ નથી વિસરતો, રહ્યો છો હૃદયા રાખી,
 સુખ સતોષ વિના છો સૂનો, મુનિ હુ પારથ પાખી ૧૭
 નિ શ્વાસ મૂકી ધર્મ એમ પૂછે, કોહોને બૃહદશ્વ ઋખી,
 વન વસતુ ને વિજોગ પડીઓ, હુ સરખો કો દૂખી ૧૮
 રાજ્યાસન ધન ભુવન રિધ, તેહ અમો સર્વ હારી,
 એહવુ કોને હવુ હશે સ્વામી, પીડા પામે નારી ૧૯
 વળતા વાણી વદે બૃહદશ્વજી, શુ આણે વેરાગ,
 નળ દુ ખ પામ્યો અરે પાડવ, નથી તેહનો સોમો ભાગ ૨૦
 રૂપ રાજ્ય ને ધન બળ તે, ન મળે નળસમાન,
 અનેક કષ્ટ તેહના જેવુ, કો ન ભોગવે રાગન. ૨૧
 ભીમકુમારી નળની નારી, રૂપ શુ કહુ મુખ માડી,
 તે રાણી જાહા નહોં ફળ પાણી, નજે વનમા છાડી ૨૨
 દાસીરૂપ ધર્યુ દમયતી, કુબકુ થયુ નળગાત્ર,
 તેહના દુ ખ આગળ યુધિષ્ઠિર, તાહરુ દુ ખ કોણુ માત્ર ૨૩
 કર જોડીને ધર્મ એમ પૂછે, કોહો મુજને ઋષિરાય,
 ધણું દુ ખ પામ્યો નળરાગ, શા કારણુ કહેવાય. ૨૪
 કોણુ દેશનો નરેશ કહાવે, કેમ પરણ્યો દમયતી,
 તે રાણી નજે કેમ છાડી ને, કાહા મૂકી ભમયતી ૨૫
 ઉતપત્ય કોહો નળદમયતીની, અથ ઇતિ કથાય,
 દુખીઆનુદુ ખ સાંભળતા માહારી, ભાગે મનની વ્યથાય ૨૬

વલણુ

વ્યથા ભાગે માહારા મનની, કહે યુધિષ્ઠિર રાગનરે,
 વદે વિપ્ર પ્રેમાનંદ તે, નળતાણુ આખ્યાનરે. ૨૭

કડવું ૨ જી-રાગ ગાંધી

બૃહદશજી મુખ વાણી વદે, રાય યુધિઠિર ધરતા હદે, નૈષધ નામે દેશ વિશાળ, રાજ્ય કરે વીરસેન ભુપાળ	૧
તેહને સુરસેન બાધવ જન, તે બેહુને એકેકા તન, તે રૂપે કુટડા જેવા કામ, નળ પુષ્કર બન્યોના નામ	૨
પછે નળને આપી રાજ્યાસન, પિતા કાકા બન્યો ગયા વન, ચલાવે રાજ્ય નળ મહામતિ, પુષ્કરને કીધો સેનાપતિ	૩
જિત્યા દેશ વધારી ખ્યાત, શત્રુ માત્ર પમાજ્યા શાત, ભૂપતિ સર્વ નૈષધને લજે, નર પુષ્કરે કીધો દિગ્વિજે	૪
પ્રજા સુએ ઉધાડે બાર, ન કંટે ચોરી ચોર ચખાર, સત્યે યમપતિ કીધો સાધ, પુરમાહે કેાને નહો વ્યાધ	૫
કનકે ભરીઆ છે કોઠાર, જેહવા ધન તેવા દાતાર, જયકના દારદ્ર્ય કાપીઆ, નળે મુખ માગ્યા દાન આપીયા	૬
ભિક્ષુક કહે ભલુ નળનુ રાજ, ગયુ દુખ હોલાણી દાઝ, કીર્તિ થઈ નળની વિસ્તીર્ણ, જેમ સૂરજના પસરે કીર્ણ	૭
પુષ્પશ્લોક ધરાવ્યુ નામ, વેણુવ કીધુ બાધુ ગામ, ઘેગ ઘેર હરિકીર્તન, એકાદરી વ્રત કંટે હરિજન	૮
ચારે વરણ પાળે નિજધર્મ, ધ્યાયે દેવ બ્યાપક પરિશ્રમ, નળે લીધો એટલો નેમ, માગ્યુ દાન આપે કરી પ્રેમ	૯
જે આવે મસ્તક માગનાર, તે આપતા ન લગાડે વાર, ઉત્તર દક્ષિણ પૂરવ પશ્ચ, વીરસેન સુતનો વાધ્યો યશ	૧૦
ત્યારે પુષ્કરને થઈ અદેખાઈ, મુજ થકી વાધ્યો પિતરાઈ, નળને નમે પ્રજા સમસ્ત, એ આગળ હુ પામ્યો અસ્ત	૧૧
એહવુ જાણી મન આણી વૈરાગ્ય, ગયો વન ધર કીધુ ત્યાગ, નળનો વાળ્યો તે નવ વળ્યો, દારણુ વનમા પોતે પળ્યો	૧૨
જમને સેવ્યુ પર્વત શૃંગ, તળે વહે છે નિર્મળ ગંગ, શત્રુના કીધુ આસન, પાદડાનુ કીધુ જન રાજન	૧૩
માનસી રાજ માડ્યુ વનતાણુ, કોકિલ ગાન કરે છે ઘણુ, આ મૃગ તે અશ્વ માહારે કાનણુ, દુમ પ્રતિહાર ઉભા બારણુ	૧૪
ભુડ હરતી પૃથ્વી પરજગ, એ રાજ કેમે ન પામે લગ, કાલુડી લેવા આવી નવ ચડે, ઉવાડ બાર ખાતર નવ પડે	૧૫

એણીપેરે માડુ રાજ્યાસન, અણુચાસતે વશ કીકુ મન,
એ કથા એટલેથી રહી, નળ રાજ્ય શુ કરતો તહીં ૧૬
જ્યારે પુકર ઉઠી વનમા ગયો, ભાઈ વિના ભૂપ એકલો રહ્યો,
નિષ્કટક રાજ્ય એકલો કરે, ધર્મ આણુ રાજની ફરે ૧૭
માગા મોકલેદેશ દેશના ભૂપ, નળ જોવડાવે કન્યાનું રૂપ,
શરીર કુળમાહે કહાડે ખોડ, કહે ન મળે કો મારી જોડ ૧૮
બત્રીસ હોય લક્ષણ સપૂર્ણ, તેનું હું કરુ પાણીગ્રહણ,
એમ કરતા વહી ગયા દિવ, એવે આવ્યા નારદ મુન ૧૯

વલણુ

નારદ મુનિ પધારીઆ, સણુ યુધિષ્ઠર ભૂપાળરે,
પછે વેણુ પાણીએ કેમ મેળવ્યુ, નળનું વેવીસાળરે ૨૦
કડવુ ડાળુ-રાગ રામગ્રીની દેશી

એણીપેરે બોલ્યા બૃહદ્શ વાણીજી, નળને ઘેર આવ્યા વેણુપાણીજી,
વીરસેનમુને દીધુ માનજી, અર્ચપાલે પૂજ્યા ભગવાનજી ૧

ઢાળ

પૂજ્યા નારદ આદર આણી, હૃદેમાં અતિ પ્રેમ,
અન્યોન્યે પૂછીઓ, સમાચાર કુશળ ક્ષેમ ૨
રાજ્યાસન સનુ નળનું દેખી, નારદ ઋષિ એમ પૂછે,
પટરાણી દિસતા નથી એ, કોહોતી કારણ શુ છે ? ૩
આસને બેસવુ રાણી વિના, તેહનો મોટો દોષ,
પછે પ્રતિઉત્તર વિચારી નળ, બોલીઆ ધરી શોષ ૪
નળ કહે તમે પ્રજાપતિના, પુત્ર વેણુધારી,
જાણતા હશે બ્રહ્માજીએ, માહરે નિરમી છે કો નારી ? ૫
સમદ્રીપ નવખડમાહે, કાઈ કન્યા કોટા કોટ,
ઋષિ હું વરુ એવી નવ મળે શકે છે કન્યાની ખોટ ? ૬
રૂપ તાહા કુળ નહીં કુળ તાહા નહીં ચાતુરી ચાલ,
કો સકળ લક્ષણ હોય પૂરણુ, તો હું પરણુ તરફાળ ? ૭
નારદ ઋષિ તવ ઓચર્યા, એમ ન કીજે ભૂપ,
તારા સરખુ નવ મળે, કો શ્યામાનુ સ્વરૂપ ૮
પણુ એક કન્યા અલૌકિક છે, વેદ જોહેને વરણુ,
તે ધ્રુવને ધંચે નહીં તો, તુને કાઢાથી પરણુ ? ૯

નળ કહે ઓ મહા મુનિ તે, કન્યાનુ કાણુ નામ ?	
કવણુ રાયની દીકરી ને, કવણુ તેહનું ગામ ?	૧૦
નારદ કહે સકળ દેશ મધ્યે, ઉત્તમ વિદર્ભ દેશ,	
તાહા રાજ્યાસન ડરે છે, ભીમક નામ નરેશ	૧૧
તેહને ઘેર એક તારણી, વજ્રપતી નામ અભિધાન,	
પુણ્યદાન અખર કીધા, પણ પેટે નહી સતાન	૧૨
એવે સમે એક દમન નામે, આવીઓ તાપસ,	
આતિથ્ય કીધુ તેહનું ને, જમાજ્યો ખટ રસ	૧૩
ધણા દિવસની ગઈ કુધા, ને પામીઓ સતોષ,	
ત્રિકાળ માને જાણીઓ, રાણીનો વજા દોષ.	૧૪
પૂછીને ત્યા ખરુ કીધુ, નિશ્ચે નહિ સતાન,	
કરુણા આણી આપિયુ, રાય રાણીને વરદાન	૧૫
તણુ પુત્ર ને એક પુત્રી, હશે રૂપના ધામ,	
એંધાણી રાખજે એટલી, જે મહારે નામે નામ	૧૬
એહેવુ કહીને ઋષિજી, પામીઆ અતરધાન,	
કૂટલે દિવસે રાણીને પછે, આવીઆ સતાન	૧૭
દમન દતુ દુર્દમન, દમયતી નામ જ ધર્યા,	
હર્ષ પામ્યો ભૂપતિ, બાળક ચારે ઉછર્યા	૧૮
દમયતી જે દીકરી તે, મુખે વરણી ન જાય,	
અગ તણી તો ઉપમા, નળ કશીએ ન અપાય.	૧૯

વલણુ

ઉપમા ન અપાય નળ મેં, એમ બોલ્યા વેણાધારી રે,	
નળ કહે નારદ પ્રત્યે, તેહનું રૂપ કહો વિસ્તારી રે	૨૦

કડવું ૪ શુ-રાગ આશાવરી

નારદના વચન સુણી, બોલ્યા નૈષધધણી,	
ભીમક તણી કુવરી છે, કેહેવી કૂટડીરે.	૧

ઢાળ

કૂટડી કેહેવી દમયતી, કહો તેનું વીખાણુ,	
નારદ કહે રે સાબળો, વીરસેન સુત સુજાણુ	૨
ગુણ ચાલ ને ચાતુરી, અદ્ભુત સુદર મેશ,	
તેહને હુ કેમ વર્ણવું, વર્ણવી ન શકે ગેષ.	૩

શુદ્ધિ પ્રમાણે માનતીનું, કરુ છું વરણન	
જ્યમ સાગરમાથી ચાય જળની, ભરે પક્ષીજન	૪
દમયતીનો ચોટલો, દેખી અતિ સોહાગ,	
અભિમાન મૂકી લજ્જા આણી, પાનાળ પેટા નાગ,	૫
ભીમક સુતાનું વદન સુધાકર, દેખીને શોભાય,	
ચદ્રમા તો ક્ષીણ પામી, આભર્મા સતાય	૬
સૃષ્ટિ કરતા અહ્માજીએ, ભર્યું તેજનું પાત્ર,	
તે તેજનું પ્રજાપતિયે ધડયું, દમયતીનું ગાત્ર	૭
તેમાથી કાઈ શેષ વાધ્યું, ધડતા ખેરો પડિયો,	
અહ્માજી એકઠું કરીને, તેનો ચદ્રમા ધડિયો	૮
નળ કહે નારદને, એ વખાણુ ભાવ ન પહોંતો,	
દમયતી હમણા અવતરી, ચદ્ર પહેલો નહોતો ?	૯
નારદ કહે અહ્માજીએ, સહિ પહેલી ધડીને રાખી,	
પણ પૃથ્વીમા અવતારી નહિ, ભરથાર એવા પાખી	૧૦
વિરચિએ વૈદર્ભી નાખી, ઉદય હવડે પામી,	
તેજે અહિયા અવતરી, તો નિમ્યો હશે કેા સ્વામી	૧૧
નળ કહે આગળ વિસ્તારો, એ ભેદ મેં સાંભળિયો,	
ચદ્ર પહેલી ચતુરા, સદેહ મનનો ટળિયો	૧૨
નારદ કહે સાંભળો રાજા, મીન ને મધુકર,	
નેત્ર છુકુટી દેખિને, જળ કમળ કીધા ધર	૧૩
નાસિકા વેસર દેખીને, કળાધર ને કાર,	
તેણે અરણ્ય પર્વત સેવિયા, ધારી શક્યા નહિ ધીર	૧૪
દમયતીના અધર દેખી, પેટ વેધ્યુ પ્રવાળી,	
એ કામિનીનો કંઠ સાંભળી, કોકિલા ચર્ષકાળી	૧૫
રસના વાણી સાંભળી, સરસ્વતીને આઠ્યો વૈરાગ,	
કુવારી પોતે રહી, સસાર કીધો ત્યાગ	૧૬
દત દેખી દાડમ ફાટયું, કપોત સતાડે મ્હોને,	
તે નાદ કરતો ફરે વનમા, કહે દુખ કહું કોને ?	૧૭
દમયતીના કુચ દેખી, હાર્યું કુજર ફૂળ,	
તે હિડતા ચાલતાં હાથી, માથે ધાલે ધૂળ	૧૮

હસ્તકમળથી કમળ હાર્યું, જળમા કીધું ધર,
ઉદર દેખી દમયતીનું, સુકાયુ સરોવર

૧૯

વલણુ

સરોવર સુકાયુ સાલણી, નળરાય મનમા રજ્યા,
દમયતીની જઘા દેખી, કેળ રહી કાક વઝા

૨૦

કંડુ ૫ મુ-રાગ સામેરી

દમયતી છે દોષ રહીતા, તેના ગુણની ગાંઠી ગીતા, નારદજી વાયક એમ બોલે, નહિ ઉપમા તારુણીની તોયે
દમયતી દોષ રહીતા, તેના ગુણની ગાંઠી ગીતા ૧
જેઈ બિમ્બ સુતાની કટી, સિંહની જાત વનમા ધટી,
હસને પણુ થઈ ચટપટી, ચાલ્ય ગોરીની આગળ મટી દમયતી ૨
રામા અગની રામાવળી, વનસ્પતી દવે મરે છે બળી,
તેના વસ્ત્ર રહ્યા જળહળી, દેખી આભમા પેસે વીજળી દમયતી ૩
પગપાનીથી હાર્યો અળતો, રહે અઅળાને પાગે લળતો,
તેપુરનો નાદ સાલળતો, રહે ગાધર્વનો સાથ અળતો દમયતી ૪
વરણુથી ચપક નવ બળિયો, માટે મધુકરે તેને તળિયો,
એવું રૂપ બ્રહ્માએ સર્જિયું, બીજું કોઈ નથી નીપજિયું દમયતી ૫
હવે શણુગાર વખાણું મોળ, મજન ચીર હાર તબોળ,
ઉઠે સુગંધના કદલોલ, અગે અરગળના રોળ દમયતી ૬
શીશકૂલ રત્નરાખડી, શોભે ભમરમા ચુની જડી,
ગોફળો રહ્યો અગશુ અડી, કટિમેખલાશુ પડે વઢી. દમયતી ૭
ગળુઅંધ કંઠે નવરગ, મુક્તાહાર છે બે સગ,
શકે ગિરિ કરીને લગ, સ્તન મધ્યે વહે છે ગગ દમયતી ૮
વાયે ઓઢણી રહિ છે ઉડી, અળકે કકણુ ને કર ચુડી,
રૂપે રતિ તો સબ્રમે ભુડી, એની કોઈ મળે નહિ રુડી દમયતી ૯
વાળે તેપુર ફેરે જણકો, અગુઠે અણવટનો ઠણકો,
અગુલિયે વીછવાનો રણકો, બોલે મધુર ઝંઝરિનો જણકો દમયતી ૧૦
જેણે દમયતી નવ જોઈ, તેણે ઉમર એળે ખોઈ,
જાણે કાયા કનકની લોઈ, એવી જગમા બીજી ન કોઈ દમયતી ૧૧
જેમ નદીમા ભાગીરથી, તેમ સ્યામામા શ્રેષ્ઠ સર્વથી,
ત્રણ લોકમા જોડી નથી, જાણે સાગરથી કાઢી મથી દમયતી ૧૨

ઈશ્વરિક પરણવા ફરે, મહીયા મનમાં નવ ધરે,
 આશ્વનીકુમાર આગળ પળે, તે ન આવે આખ્યજ તળે દમયતી ૧૩
 જ્યારથી એ પુતળુ અવતરિયુ, નારી માત્રનુ માન ઉતરિયુ,
 દમ્યુ જગત સ્વરૂપ ઉદે કરિયુ, માટે દમયતી નામ ધરિયુ દમયતી ૧૪
 જોગી થઈ તજ્યુ હશે સર્વસ્ત, તીર્થ નાહ્યો હશે સમસ્ત,
 ગાળ્યા હશે હીમાળે અસ્ત, તે અસશે દમયતીનો હસ્ત દમયતી ૧૫
 વખાણુ સાભળિને સખળ, રુધિર અટવાયુ પળ પળ,
 નારદ પ્રત્યે યોદ્ધો નળ, સ્નામી પરણવાની કહો કળ ? દમયતી ૧૬
 નારદ કહે માર કહેણુ ન લાગે, હું નવ જાણી તારે માગે,
 મને મોહનાં બાણુ વાગે, બ્રહ્મચર્યવ્રત મારુ લાગે દમયતી ૧૭
 એવું કહી પામ્યા અતરધાન, મોહ પામ્યો નળ રાગન,
 લાગ્યુ દમયતીનું ધ્યાન, કામજ્વર થયો વહ્નિ સમાન દમયતી ૧૮
 વૈદ મોટા મોટા આવે, વગડાની ઔપધિ લાવે,
 તાપ કોષ્ઠયે ન શમાવે, મત્રી કહે થુ થાશે હાવે દમયતી ૧૯

વલણુ

હવે થુ થાશે કહે મત્રી, વિચારે છે મનરે,
 નીલા વસ્ત્ર પહેરી અશ્વે યેશી, નળ રાય આદ્યો વનરે ૨૦

કંડુ ૬ હું-રાગ વસત

અનગ અનળ તે નળને પ્રગટ્યો, વન ગયો વહ્નિ સમાવા,
 હવે યેઠો ચિતામા પેઠો, લાગ્યો આકુળ બ્યાકુળ થાવા અનગ ટેક ૧
 નીલાં વસ્ત્ર ને નીલો વાઘો, મૃગયાનો શણુગાર,
 અધોર વનમા રાયે દીક્રુ, માનસરોવર સાર અનગ ૨
 સુભટ સાથે કાય મળે નહિ, એકલો ન પડે ગમ્ય,
 હયથકો હેઠો ઉતરીને, વન જોવા લાગ્યો રમ્ય અનગ ૩
 વૃક્ષ વારુ ચારોળીના, ચદન ચપા અનક,
 નાનાવિધના પુષ્પને ભારે, વળિ રહ્યા છે વક અનગ ૪
 મોગરો મરડાઈ રહ્યો ને, મગી અરણી ને મરેડી,
 આબલિ આવળ ને અગધિયા, એખરા ને અરેડી અનગ ૫
 કદલિ થબ શોભે અતિ સુદર, સાકર સરખી શેલડી,
 લવિગલતા ને લિંથુ લલિત વળી, વિરાજે વૃક્ષવેલડી અનગ ૬

નાળાંએરી નારંગી નૌતમ, નીચા નમ્યા મહુ નેત્ર,	અનગ	૭
ફેફાળિ ફાલસિ સુદર દીસે, ખજુર ખારેડના ક્ષેત્ર	અનગ	૮
પીપળા પીપળિ વડ ને ગુલર, દાડમડી ને પલાશ,	અનગ	૯
અશ્વત્થિ ઉતરી નળ રાગ્યે, વન નિરખ્યુ ચોપાસ	અનગ	૧૦
જળ કૂળ સખળ દેખી નળ હરખ્યો, ઉતમ આપા સાખ,	અનગ	૧૧
બાબચિ બીજેરી ને ચિનિકબાલા, જુને જુમખા દ્રાખ	અનગ	૧૨
સુદર કુમુદિન સરોવરમાહે, વાયુ પ્રહારે નમતી,	અનગ	૧૩
દેખી અનળ તે બમણો વ્યાપ્યો, સાલરી દમયતી	અનગ	૧૪
શીતળ વાયુ વહ્નિ સરખો, લાગે રાયને તન,	અનગ	૧૫
નમ્ર વૃક્ષ છે કદળીના, તેને દેતો આલિગન	અનગ	૧૬
રતન ચુબન ડરે કુળને, થડથી મરડી પાડે,	અનગ	૧૭
મુખથી શબ્દ કરે જેમ કાઈ, મોટો મેગળ ત્રાડે	અનગ	૧૮
એવે સમે બહુ હસ લાં દીઠા, સુવર્ણના છે અગ,	અનગ	૧૯
તે દેખી દમયતી નિસરી, ટળી ગયો અનગ	અનગ	૨૦
નહોતુ દીકુ તે મેં દીકુ, આવ્યો દીસ અનુક્રમી,	અનગ	૨૧
આવી કનકતી જાત પખીની, બ્રહ્માયે ક્યારે નિરમી ?	અનગ	૨૨
એકે હાથ પડે એમાથી, પાળુ પાસે રાખુ,	અનગ	૨૩
રમાકું જમાકું એને, દુખદહાડા ખોઈ નાખુ	અનગ	૨૪
શરપ્રહાર કરુ જો એને, તો એ થાય નિધન,	અનગ	૨૫
પ્રહણ કરવુ જોઈએ જીવતુ, ભૂપ વિમાસે મન	અનગ	૨૬
એવે સકળ પખીનો રાજ, દીઠો પૃથ્વીમાંય,	અનગ	૨૭
વૃક્ષતણે થડ નિદ્રા કરીને, ઉભો છે એક પાય	અનગ	૨૮
તેને દેખી નળ મનમા હરખ્યો, બેઠ કરી પરવરિયો,	અનગ	૨૯
અબર એાદી અગ સકોડી, શ્વાસ રુધન કરિયો	અનગ	૩૦
દુમ થડ પુઠે નળ ભડ આવ્યો, બેશી આઘો ચાલ્યો,	અનગ	૩૧
લાખો કર કરી લઘુલાઘવીમા, પખીનો પગ ઝાલ્યો	અનગ	૩૨

વલણુ

ઝાલ્યો પખી જાગી ઉઠ્યો, નળને કીધા ચચના પ્રહારે,
પછે પોતાની વાણીએ કરી, કરવા લાગ્યો પોકારે

કંઠલુ ૭ મુ-રાગ મારુ

હસે માંજોરે વિલાપ, પાપી માણસારે, શુ પ્રગટ્યુ મારુ પાપ ૫૦
 ઓ કાળા માથાના ધણી, પાં જેને નિર્દયતા હોયે ધણી ૫૦
 એ તો જીવને મારે તતખેવ, પાં હવે હુ મુઓ અશ્વમેવ ૫૦
 ટુપી નાખશે માહરી પખાય, પાં મુને શેકશે અગ્નિમહાય ૫૦
 કાણુ મૂકાવે કરી પક્ષ, પાં માહારે મરવુ ને એહેને બક્ષ ૫૦
 આ મજ સરખુ રતન, પાં તે એળે થાશે નીધન ૫૦
 ટળવળી મરશે માહરી નાર, પાં તે જીવશે કહેને આધાર ૫૦
 ગ્રહો નારીએ દીઠો નાથ, પાં ધાયો સહસ્ર સ્ત્રીનો સાથ ૫૦
 નાથ ઉપર ભમે સ્ત્રીવૃદ્ધ, પાં ધણુ કરવા લાગ્યા આક્રંદ ૫૦
 હસીએ દીધો શાપ, પાં તારી સ્ત્રી એમ ડરજે વિલાપ ૫૦

હસ નારીને કહે વચન, હસી સાબજોરે,
 તમે જાઓ સર્વ જીવન, આહાથી પાછા વળોરે
 જે કાઈ લખ્યુ હશે પ્રભાચ, હં તે અક્ષર નવ ધાવાય આં
 કેમ છૂટીએ કર્મના બધ, હં આપણે એટલો હશે સખધ આં
 જે અણુધટતુ કીધુ અમે, હં મને વોરી રાખ્યો નહિ તમે આં
 આપણે વસવુ વૃક્ષ ને બ્યોમ, હં આજ મેં નિદ્રા કીધી ભોમ આં
 જે થાએ થાનકબ્રષ્ટ, હં તે પામે મહારી પેર કષ્ટ આં
 સર્વને દેઉં છૌં શીખામણુ, હં તમે ધરણિ મા મૂકશો ચણુ આં
 એમ કહેતો સ્ત્રીને ભરતાર, હં દેખી નજે કીધો વિચાર આં
 પખી સર્વ પામ્યા છે રોષ, હં તે દે છે મુજને દોષ આં
 તમે હસ ધરો વિશ્વાસ, હં હુ નવ કરવાનો નાશ આં

વલણુ

નવ કરવાનો નાશ એહેવી, વાણી નજે કહીરે,
 વચન સુણી નળરાયના, હસને વાચા થઈરે

કંઠલુ ૮ મુ-રાગ મારુ

મનુષની પેરે પખી જોડ્યો, મુને મુકી જુઓ એક વાર,
 પ્રાણદાન તું આપીશ તો, કાઈ કરીશ ઉપકાર ૧
 મૂક મુજને સર્વથા આ, રુવે છે સહસ્ર સુદરી,
 એહેને આસના વાસના કરીને, હું આવીશ તુજ કને કરી ૨

વચન સુણી વીર વિરમે પામ્યો, અહ્યા હવે નહિ ચૂક,	૩
રૂપ ને વાણી ખે ગુણ તુજર્મા, મરતા લગે નવ મૂક	
હસ કહે વિશ્વાસ આણો, અમો બ્રહ્માના વાહન,	૪
આકાશ અવનિ એક થાયે તો, જીતું ન બોલુ વચન	
નળ કહે હું વીરસેન સુત છા, નૈષધ માહારુ ગામ,	૫
દેશપતિ ને ક્ષત્રી કેવળ, નળરાય માહારુ નામ	
હુથી વિદ્ય થાયે નહી, પ્રાણની પેરે પાળુ,	૬
અમો રાજવશીને રૂકુ લાગે, તારૂં બોલવુ રહીઆળુ	
ખટખટ ટાળો મરણની ને, રખે આણો શોક,	૭
એમ જાણી રોહો મુજ પાસે, જાનાની આશા ફેક	
પખી કહેરે પુણ્યશ્લોક માહારી, માતા રોધ રોધ મરશે,	૮
એકનો એક છૌં તેહને, માતા કેહેને જોઈ ઠરશે	
એક સહસ રએ છે નારી, ઘેર ત્રણ છે પટરાણી,	૯
માહારૂં બધન જાણી સર્વકો, તત્ક્ષણ તજશે પ્રાણી	
વાહાલી સ્ત્રીએ પુત્ર પ્રસન્ધો, મેં તેહનુ મુખ નથી જોયુ,	૧૦
અરે નળરાજ હું રકનું તે, સુતનું સુખ કા ખોયુ ?	
આપણુ બન્ધો મિત્ર થયા, તેહેનો સૂરજ દેવતા સાખી,	૧૧
રૌરવ નરકે હું પડું જો, ન પાળુ વાચા ભાખી	
ગુરુદ્રોહી સ્વામીદ્રોહી, એ પાતિક લાગે મુજને,	૧૨
જો નારીને મળી આવી, શીશ ન નમાવુ તુજને	
ત્રાહે ત્રાહે કરી નળ બોલ્યો, મડ છુ નિરધાર,	૧૩
તુ જાણે પરમેશ્વર જાણે, સમતણો વિચાર	
પ્રતિષ્ઠા માટે મૂક છુ, મળવાને તારી નાર,	૧૪
નહિ આવે તો શુકટકચ્છાવુ, કે તુને કહારું ન્યાત બહાર ?	
એહવુ કહીને પખી મૂક્યો, હસ ઉજો આકાશ,	૧૫
રુદન મા કરશે એમ કહેતો, આવ્યો પ્રેમદા પાસ	
સમાચાર કહ્યો શ્યામાને, સમજાવી સુદરી,	૧૬
વળાવી નારીને પોને, આવ્યો નળકને ફરી	
જેમ કો અધ આનંદ પામે, ફરી આવે લોચન,	૧૭
તેમ રાયનુ હસને દેખી, હરખ્યુ અતિસે મન	

ભૂપ કહે આ કાળને વિષે, પખી બહુ સતવત,
પ્રતિજ્ઞા પાળી પોતાની તુને, વાહલા હશે ભગવત ૧૮
હસ કહે હો ભૂપતિ, સાબળ માહરા મિત્ર,
બોલ્યુ વાયક પાળીએ નહિ તો, કાગ ને અમો શો અત્ર ? ૧૯

વલણુ

અતર શો અમો કાગ કરતા, મિત્ર જો અમારી પેર રે,
હસ સાથે અશ્વ બેસી, નળરાય ચાલ્યો ઘેર રે ૨૦

કંડલુ ૯ મુ-રાગ દેશાખ્ય

નળરાજ મદિર આવીઓ, સુભટ હસ સાથે લાવીઓ,
સૈન્ય સઘળું સહામું જાય, હમને દેખી વિરમે થાય ૧
આ વસ્ત કાઢાથી પામ્યા રાજન, એણી પેરે પૂછે પરધાન,
નળ કહે સરોવર માન, તાહાથી મૂને આપ્યો ભગવાન ૨
એ માહારે થયો છે વીર, એમ કહી આવ્યો મદીર,
કનકનું કીધું પિંજર, હસને રહેવાનું ધર ૩
એકઠા બેસી બન્યો જમે, ઘૂત કીડા તે રસિયા રમે,
અન્યોન્ય કાઢી લે તબોલ, મુખે વાણી કરતા કલ્લોલ ૪
હસવિના ન ચાલે ધડી, પ્રેમ રહેણે પ્રીત જે જડી,
અશોક વાટિકામાં એક વાર, બન્યો બેઠા ગુણુ બડાર ૫
હસે વાત વ્રેહેની કરી, ત્યારે નળને દમયતી સાબરી,
દૂમો જામ્યો અકસ્માત, નેત્રે કીધું આસુપાત ૬
હસ પૂછે મારા વીર, તાહારે નયને કા વહે છે નીર ?
નળ કહે શુ પૂછે મૂને, એટલું સૂજ નહીં પડે તૂને ? ૭
પરણ્યા કુતારા ન જીઓ અમો, ધરમાં બાબી દીડી હશે તમો ?
હસ બોલે ને કર ધસે, મેં જાણ્યું બાબી પીઠેર હશે ૮
તમો કુવારા ન જાણ્યા માટ, શુ પૃથ્વીમાં કન્યાનો દાટ ?
પોતાની પાખે લોહી જળ, ખજે રોનો રાખ્યો નળ ૯
મરકલકું કરી મહીપતિ, મિત્ર સાથે બોલ્યો વીનતિ,
જે દહાડે મેં તમને ગ્રહ્યા, તે બોલ શુ વિસરી ગયા ? ૧૦
તેં કહ્યું નળ મૂક એક વાર, કાઈ હું એ કરીશ ઉપગાર,
બાધતે બોલ્યું કહી એ પાળશો, એ મોહોડું હું ખ ક્યારે દાળશો ? ૧૧

વળતો હસ કહે મહારાજ, હું સરખુ કાઈ સોંપો કાજ,	૧૨
મહા કંઠણ જે કારજ હશે, તે હું સેવકથી સર્વે થશે	
નળ કહે તમો કરો સર્વથી, પણ મહારી જીભ ઉપડતી નથી,	૧૩
કપરુ કામ કેમ દેવાય, કદાપિ થાય કે નવ થાય ?	
ન થાય તો તમો પામો ખેદ, લાજે ઘેર નાવો વાયક વેદ,	૧૪
હસ કહે અમથો નવ વળુ, હું રીસાનાનું નોહું પૂતળું	
ચૌદ લોકમા ગયાની ગત્ય, તાહરુ કારજ થાશે સત્ય,	૧૫
નળ કહે હો પખીજન, શરીર સુનાનું ચચ રતન	
એહેવી તમારી દીસે દેહ, કાહાથી વર પામ્યા બાઈ એહ,	૧૬
હસ લણે સાભળ હો નળ, સગૌપરમા છે સોનાના ડમળ	
નિસ બોજન કરવું તેહ, જેવું જમવું તેવી દેહ,	૧૭
પાળ પગથીએ જળ્યા રતન, ચચ ધનુ અમો પખીજન	
તેહેની વળગે છે રેખાય, માટે રતનજડિત ચચાય,	૧૮
હવે મા પૂછરો આડી વાત, કામ શું છે કાહોની બ્રાત ?	
નળ કહે એક વિદર્ભ દેશ, કુદનપુર ભીમક નરેશ,	૧૯
તેહને દમયતી દીકરી, કારણરૂપે તે અવતરી	

વંદણ

કારણરૂપે તે અવતરી, વણુ દીઠે મોહ થયો અમને,	
તે નારીસુ વેહેવા મેળવો, એહવું માયુ છૉં તમકને	૨૦

કડવું ૧૦ મુ-રાગ રામઝી

હસીને બોલ્યો વિહગમ વાણીજી, બ્રાત શું માગ્યુ લજળ આણીજી ? ૧

ઢાળ

માગી માગીને શુરે માગ્યુ ? એક દમયતી નારી ?	
દેવકન્યા આણી આપુ તો, કવણુ ભીમક કુમારી ?	૨
વિદ્યાધરી ને કિજરી, ગામ્રવી તે રૂપનિધાન,	
તે નારીના રૂપ આગળ, દમયતી મૂકે માન	૩
કોટી કન્યા પરણાવુ, પગની ગૌર ગાત્ર,	
તેહેની કાંતિ આગળ દમયતી, તે દીસે દાસી માત્ર	૪
અતળ વિતળ સુતળ તળાતળ, રસાતળ પાતાળ,	
ત્યા પેસી નાગકન્યા આણી આપુ, કોણુ ભીમકની બાળ ?	૫

નળ કહે હું સકળ શ્યામા, પામ્યો પખી રાય, કોટી કારજ તેં કર્યા, મેળવ વૈદર્ભીસુ વેહેવાય	૬
એક માસનો વાયદો, હસે કસ્યો સુખણુ, ત્યારે નળ કહે ત્રીસ દહાડા, ત્રીસ જુગ પ્રમાણુ.	૭
ત્યારે દિવસ આઠની અવધ કરી, કહેતો ગયો ગુણવાન, પીઠી કરજો રાજજી, તત્પર કરજો જનન	૮
ભૂપ કહે પ્રયાણુ તે, હસ મેં ન કહેવાય, હું તો તુ વિના એકલો, પ્રાણુ વિના જમ કાય	૯
હવેએમ જાણી દિલખ મા કરશે, રખે કરતા કોસુસ્નેહ, જો અવધ ધટજે આવ્યાની તો, પડશે માહારો દેહ	૧૦
વિશ્વાસ આપ્યો વીરને, પડે પરવસ્યો ખગેશ, થોડે કાળે આવીએ, જાહા વિદર્ભ દેશ	૧૧
જીમક રાયના ધરની વાડી, ત્યા દમયતીનું ધામ, તે વાડી મધ્યે આવી હસે, લીધું નળનું નામ.	૧૨
ચદ્રમા મસ્તકે આવ્યો, પૂર્ણિમા મધ્ય જામની, સખી સાથે દૂત રમે છે, દમયતી જે ભામની	૧૩
તેણે સમે તાહા હસલે, વખાણ્યો નળ ગજનન, શબ્દ સુદર સાભળી, શ્યામાએ ધરિયો કાન	૧૪
હરિ વદનીએ હસ દીઠો, ભેઠો ચપક છોડ, આ શુ સુનાનું સાવજી, થયું જાણવાનું કોડ	૧૫
શોભતું ને જોલતું, કરે નળની વિખાણુ, એ પખી કર ચડે નહીં તો, તજી માહારો પ્રાણુ	૧૬
અજળા હેઠી ઉતરી, જાઝર કાઢ્યા તત્કાળ, હસે દીઠી કામની, ત્યારે ભેઠો નીચી ડાળ	૧૭
દોડે આડી અવળી અગના, કરે જાણવાનો ઉપાય, હાથમાથી હસ નહાસે, ચપળ નવ જલાય.	૧૮
પખી કેહેરે પ્રેમદા, અમો કમળના રહેનાર, નળ વિના કે ન જાણે, તું કોણુ જે ગ્રેહેનાર ?	૧૯

વલણુ

ગ્રેહનાર તુ કોણુ મૂર્ખા, તુને કાઢાંથી નળની શુદ્ધર ?
વચન સુણીને વામાએ, વિચારી જાણવાની શુદ્ધર

કડવુ ૧૨ મુ-રાગ મારુ

ચતુર બીમકની કુમારી, તેણે અકલીત વાત વિચારી,	
નથી હસ દેતો મુને સાહાવા, પણ નવ દેતુ એહેને જાવા	૧
પખી ધીરે કમળને કાળે, હાથ આપ્યા મને મહારાજે,	
જેગવાઈ જગદીશે મેલી, મારી કમળ જેવી હથેલી	૨
શરીર સધળુ કહીએ સતાકુ, પાણુપકજ એહેને દેખાકુ,	
પોતાના વસ્ત્ર દાસીને પહેરાવી, બેઠી એહેબચામા આવી	૩
મસ્તક મૂકયુ પલાશનું પાન, વિકાસી હથેલી કમલ સમાન,	
મધન મૂકયુ જાણુનું ફળ, જાણુ ભ્રમર લે છે પીમળ	૪
પોતે નાસિકાએ ગણુગણુતી, ભામા ભમરાની પેરે ભણુતી,	
હસે હરિવદની જાણી, ન હોય પકજ પ્રેમદાનેા પાણી	૫
એસુ જઈ થઈ અજ્ઞાન, પરણાવવો છે નળ રાજાન,	
આનંદ આણી અણુજાણી ચાલ્યો, એસતા અખળાએ ઝાલ્યો	૬
દમયતી કહે શે ન નાહો, હલ્યા ગાહુએ થપને ગાહો ?	
મુને દોડાવી કીધી દુખી, મુઆ પહેલા હુ ન બોળખી ?	૭
તારા અવગુણુ નહીં સભારુ, મુને બાપના સમજે મારુ,	
હસ કહે શુ જાઓ છો ફૂલી ? નથી બેઠો હુ ભ્રમે ભૂવી	૮
હુમા પ્રાક્રમ છે અતિ ઘણુ, ચચપ્રહારે તારા હસ્ત હણુ,	
દમયતી કહે, હસ ભાઈ, તારે મારે થઈ મિત્રાઈ	૯
અન્યોન્યે તે બોલ જ દીધો, હાથેથી મૂકીને બોલે લીધો,	
તમો વિખાણુ કીધુ સમળ, તે બીઆ કાણુ છે નળ ?	૧૦
તેના કાણુ માત ને તાત ? મુને વિખાણી કહો વાત,	
હસ બોલ્યો મુખે તવ હસી, અમળા દીસે ઘેરી કશી	૧૧
તેના ગુણુ બ્રહ્મસભામા ગવાય, નળ તે વિજળુ આગળ વખણાય,	
એ બીઆ મોટા ચતુરસુજાણુ, જે હુ નળની કરે વિખાણુ	૧૨
નળ દીઠો નહી તે નર રોઝ, સાંભળ્યો નહી તે વ્રખડો જ,	
જેયો નહી તેના લોચન કહેવા ? મોરપીઠ ચાલેલીઆ જેવા	૧૩
એટલામા મન વિહ્વલ કીધુ, ચિત્ત મહિવાનુ આકરણી લીધુ,	
બેહુ કર જેડીને નમયતી, હસ પ્રત્યે કહે દમયતી.	૧૪

હું પૂછું 'ગે બીહીતી બીહીતી, નળની કથા કહો અથ ધતિ,
 છે બાળક વૃદ્ધ જોખન ધામ, શે અર્થે નળ ધરાવ્યું નામ ૧૫
 તમે આવડો જીમે વરણ્યો, છે કુવારો કે પરણ્યો,
 એવાં વચનને સાભળી, સારે હસ બોલ્યો કળકળી ૧૬
 નળ છે કુવારો નથી કન્યા, છે અજ્ઞાનો મોટો અન્યા,
 અમો કોટાનકોટ નારી નિરખી, ન મળે નળને પરણવા સરખી ૧૭
 એકવાર અહાએ શું કરીઉં, સકળ તેજ એક પાત્રમા ભરીઉં,
 તે તેજનો ધણો નળરાય, કાંઈએક રજ વાધી પાત્રમાય ૧૮
 તેની એક થપોલી હવી, આકાશે ઉપન્યો રવી,
 વહાણે સામે નળ બાહેર નીસરે, તેજવત વનમા ફરે ૧૯
 સૂરજ ઝાખી કહાડે કોર, વહાણુ સાજ તેણે ટહાડો પોહોર,
 અદૃષ્ટ જ્યારે થાય રાજન, નિશ્ચત બાતુ તપે મધ્યાહ્ન ૨૦

વલણુ

મધ્યાહ્ને નળ જાય મદિરમા, માટે સૂરજ તપે વણ,
 હસ કહે હો હરિવદની, શું વિખાણુ કરુ તે નળતાણુ ૨૧

કડવું ૧૨ મુ-રાગ જોતશ્રી

હસ બણે હો બામિની, અક્ષાડ ત્રણુ જોયા સહી,
 નળની તુલના મેળવુ પણુ, મહીતળમા તૂનના કો નહી -તુલના૦ ૧
 જીગ્મ રવિસુત રૂપ, આગળ જાય નાખી વાટ,
 ગભીરતાએ વર્ણવુ, પણુ અરણુવમા ખારાટ -તુલના૦ ૨
 શીતળતાએ શશિ હાર્યો, મૂંઝી કળા પામે કટ,
 તેજથી આદિત ફરે નાડો, મેરુ કેરી પૂજ -તુલના૦ ૩
 ઐશ્વર્ય યુદ્ધ ધંદ હાર્યો, ઉપાય કીધા લાખ,
 નળ આગળ મહિમા ગયો માટે, મહાદેવ ચોળે રાખ -તુલના૦ ૪
 નૈષધ રાયના રૂપ આગળ, દેવને ઘર્ષ ચિતાય,
 રખે આપણી સ્ત્રિયો વરે નળને, સર્વે માડી રક્ષાય -તુલના૦ ૫
 લક્ષ્મીનુ મન ચચળ જાણી, વિષજી મન નિમાસે,
 પ્રેમદાને લઈ પાણીમા પેઠા, બેટા શેષને વામે -તુલના૦ ૬
 હીમસુતાને હર લેઈ નાઠા, ગયા ગૂંઘામાય,
 સહસ્ર આખો ઇન્દ્રે કરી, કરવા નારીની રક્ષાય -તુલના૦ ૭

સિદ્ધિ બુદ્ધિને ધીરે નહી, રાખે ગણપતિ અહોનિશ પાસ,
 ઋષિપત્નીને ઋષિ લેઈ નાઠા, જઈ રહ્યા વનવાસ-તુલનાં ૮
 પાતાળમા લેઈ પદ્મનીને, વસિયા વરુણ તે બૂપ,
 સ્વાહાને સાચવવા વહ્નિયે, ધર્યા અડતાળિશ રૂપ-તુલનાં ૯
 ચંદ્ર ને સૂરજ નાઠા ફરે છે, રાખે વરતી નારી,
 નારદજી આગળથી ચેત્યા, માટે રહ્યા બ્રહ્મચારી-તુલનાં ૧૦
 હસ લણે હો ભામિની, એમ સહિએ શ્યામા સતાડી,
 નળના વપુના નામથી, સર્વે સૃષ્ટિ કષ્ટ પમાડી-તુલનાં ૧૧
 પુરુષને અદેખાઈતુ બળવુ, નારીને દહે કામ,
 અનલ પ્રગટ્યો સર્વને, માટે નળ ધરાવ્યુ નામ-તુલનાં ૧૨
 જપ તપ વ્રત જેણીએ કર્યા હશે, સેવ્યો હિમપર્વત,
 તે નારી નરને પરણશે જેણે, કાશી મૂકાવ્યુ કરવત-તુલનાં ૧૩
 બ્રહ્માજીની સૃષ્ટિમા કો, ન મળે જયક રૂપ,
 નળને દાને દારિદ્ર્ય છેદ્યા, ભિયુક કીધા ભૂપ-તુલનાં ૧૪
 તારે નરમ થઈ દમયંતી ધોલી, નિર્મળ નળ ભૂપાળ,
 જેમ તેમ કરતા ભાઈ મારો, ત્યા મેળાવ વેવિસાળ-તુલનાં ૧૫
 હસ કહે કોકટ કાફો જેમ, વામણો ઇચ્છે આનાકળ,
 તેમ તુજને ઇચ્છા થઈ, ભરતાર પામવા નળ-તુલનાં ૧૬
 હજાર હસ હુ સરખા ફરે છે, નૈષધપતિના દૂત,
 ખપ કરી પરણાવીએ, તો તુ સરખુ કર્મ જૂત-તુલનાં ૧૭
 વચન સુણી વિહગમના, અબળાએ મૂક્યો અહકાર,
 ભુડા એમ શુ મુને નિબ્રજા, આપણે મિત્રચાર-તુલનાં ૧૮
 સ્નેહ છે સત્કર્મનો એમ, વદે વેદ ને ન્યાય,
 એમ જાણી પરણાવ મુજશું, લાય તારે પાય.-તુલનાં ૧૯

વલણુ

પાયે લાય ને નળ માણુ, હવે આવી તારે અર્જુરે,
 નહીંતર પ્રાણુ જશે મહારા, ને પીડ પડશે ધર્મુરે ૨૦

કડવુ ૧૩ મુ-રાગ વેરાડી

હસ લણે હો ભામિની મારી, ભીમક રાજ કુમારી,
 નિશ્ચય નળ તુજને પરણાવુ, મુને દયા આવે છે તારી હસ લણે.

અમો મળતા ને પ્રાણુજ આપુ, પૂરુ મનની આશ,	હસ ભણે	૨
તારો મોહ લગાડુ નળને, નાખી ઉચા નીચા પાશ	હસ ભણે	૩
એક જડીચુટી સુધાડુ નળને, તત્કાણુ થાશે ઘેહેલો,	હસ ભણે	૪
આફણીએ આહા આવીને રહેશે, વહેલો સર્વની પેહેલો.	હસ ભણે	૫
નળને તુ નિરધાર પરણુશે, એ માહારો સફેત,	હસ ભણે	૬
રખે સાર પેહેલી કાને વરે, પછે હુ થાઉં ક્રજેત	હસ ભણે	૭
આવશે નળના રૂપ લેઇને, દેવતા મોટા ધાતી,	હસ ભણે	૮
વણુ તપાસે વરીશ મા, રખે ડાહી ચર્ધ વાહતી	હસ ભણે	૯
નળ અમરમાં વેહેરો શું છે, ઓળખાવ્યો તે વેશ,	હસ ભણે	૧૦
દેવ રહેશે અત્રિક્ષ ઉભા, નવ મળે નીમેષ	હસ ભણે	૧૧
સ્વયવર તુ ધર રચાવે, વળી કરે એક વાનુ,	હસ ભણે	૧૨
તારો પિતા નોહોતરુ મોકલે, તુ પત્ર લખજે છાનુ	હસ ભણે	૧૩
હસરાયનાં વચન સુણીને, વામા કરે વિદાય,	હસ ભણે	૧૪
જાઓ કહું તો મારી જીલ કાપુ, ગયા વિના કામ ન થાય	હસ ભણે	૧૫
હોરે વિહગમ હોરે વિહગમ, મારો વિરહનો વહનિ સમાયો,	હોરે વિ.	૧૬
વીરસેનસુતને વિવાહ અર્થે, વીરા વેહેલા વેહેલા લાવો	હોરે વિ.	૧૭
તારો વહોણી નળનો વિન્નગ છે, હુ એળે દુ ખે દુ ખાળી,	હોરે વિ.	૧૮
અન્ન ન લાવે નિદ્રા ન આવે, મેળાપ તમારા ટાળી	હોરે વિ.	૧૯
વિશ્વાસ આપીને વાત વેહેવાની, રખે જાતા વીસરી,	હોરે વિ.	૨૦
સ્વયવરમા નળ નહીં આવે તો, પ્રાણુ જાશે નીસરી	હોરે વિ.	૨૧
જેતમો નાય આણી નહિ આપો, તો કાણુ આપશે વળતુ ?	હોરે વિ.	૨૨
મોડુ પુન્ય છે મનુષ્ય રાખ્યાનુ, અનગ અમિતી બળતુ	હોરે વિ.	૨૩
માત તાત ને સગા બાઈ, હુ તેને લાગુ કહેતી,	હોરે વિ.	૨૪
ક્રમ કહુ નળને પરણુવો મુને, સર્વે કહે અસેતી	હોરે વિ.	૨૫
ગુણ વાત તે મિત્રને કહીએ, વહાલાની હોય ચોરી,	હોરે વિ.	૨૬
વણુ રાગે આ વપુની વેદના, તુ હસ જાણે મોરી	હોરે વિ.	૨૭
તારી આશા સૂતનો તતુ, પ્રાણુ રહ્યો છે વળગી,	હોરે વિ.	૨૮
વિહવા વાત મિથ્યા સાબગતા, દેહ થાશે પ્રાણુથી અજગી	હોરે વિ.	૨૯
વિશ્વાસઘાતનુ પાપ છે મોડુ, તમો ડાહ્યાને થુ કહીએ,	હોરે વિ.	૩૦
વૃદ્ધની વાત કરી જાઓ છો, નથી કીધી નાહાને હેએ	હોરે વિ.	૩૧

હસ કહે હો ભામિની, નિશ્ચે રહે તુ વિશ્વાસે,
એમ કહીને ખગ તાહાથકી, ઉડી ગયો આકાશે હોરે વિં ૧૭
આવી મળ્યો નળ રાજને, વાત કહી જે વીતી,
સમાચાર કહ્યો જઈ હસે, નળને અથ ઇતિ હોરે વિં ૧૮
પખી કહે હો પુણ્યસ્થોકજી, વીતી વાત થુ કરુ ?
દિન દશ પાંચમા આવ્યુ દેખશે, પરણવાનુ નોહોતરુ હોરે વિં ૧૯

વલણુ

નોહોતરુ આવશે સ્વયવરતુ, હસે વાત નળને કહીરે,
વેવિશાળ મળ્યુ, દૂતત્વ ફળ્યુ, તેમા ઝાઈ સદેહ નહીરે

-૦

કડવુ ૧૪ સુ—રાગ મહુલારની દેશી

બન્યો મિત્ર મળીને બેઠા, પૂઠે નળ ભૂપાળજી,
વીર વિહગમ કોહોને વારતા, કેમ મેળ્યો વેવિસાળજી ૧
નામ ઠામ ને રૂપ ભૂપ ગુણ, ગોત્ર ને આચરણજી,
સવ ગે સપૂર્ણ સ્થામા, માન્યુ તારુ અતસ્કર્ણજી ૨
કેમ ગયો કેમ દૂત થયો, વાત કહો મુને માડીજી,
તે કન્યા કેમ બોલી તુજ સાથે, લજ્જા મનની છાડીજી ૩
પખી કહે સાભળીએ સ્વામી, કન્યા વર્ણન વિવેકજી,
શેષ છે ન પામે સતવતા, થુ કહુ જિહ્વા એકજી ૪
કુદનપુર તે કુદન જેવુ, જોતા મોહ ઉપમવેજી,
વૈકુઠ ત્યા આવ્યુ પૃસ્થાને, અમરાપુરીને લગવેજી ૫
ચારે વર્ણુ ધર્મને પાળે, જે પોતાના કર્મજી,
સુખનિવૃત્તિ નિરભે પ્રભ ને, આણ બીમઝની ધર્મજી ૬
આનંદ એમજીવ ને હરિસેવા, ઘેર ઘેર વાહત્ર વાજેજી,
વાસવ ત્રિળુ વિરચિ ઇચ્છે, વાસ સુખને કાજેજી ૭
વિદ્યા મૃકાવી નિશાયરની, તે શીખ્યા દિશાયાર કામજી,
ભુગ્મ કપાટ વિન્નેગપુરમા, ભુઆ રહે અષ્ટ જામજી ૮
કર્મસાગ પારધિએ કીધાં, ગુણિકાએ ત્રહી લજ્જાજી,
ઉચાટ એક અધર્મને વર્તે, સકપ એક ધ્વજજી ૯
ભુવન ભવ્ય ભૂપ બીમકના, ભુવન ત્રણ વ્યતિરેકજી,
ધરની વાડી પરમ મનોહર, મધ્યે અવાસ છે એકજી ૧૦

સખત ભોમ તે બ્યોમ સમાને, ફરતી ખારી જળીજી,
 ન્શ સહસ્ર નારી આયુધધારી, કરે કન્યા રખવાળજી ૧૧
 ચદન ચપક ચારોળી ને, વટ વાળો વેલડીજી,
 ફણસી ફેફળી ને શ્રીફળી, આખા સાખ સેલડીજી. ૧૨
 ખીલી કોડી દ્રાખ દાડમી, નારગી ને નેત્રજી,
 અખોડ ખજુર ને લવગલતા, બહુ ખારેકના ખેત્રજી ૧૦
 શીતળ જળાશય કમળ કેતકી, કુસુમપૂરણુ કુજજી,
 મલિયાગર મોગરા માલતી, ખટપટ ગુન્નગુન્નજી ૧૪
 વેલા વાલોળ પરવળનાવળી, શીતળ વાય સમીરજી,
 વયણુ પખી રચણુ બોલે, ડોલે ઘેર ગભિરજી ૧૫
 સાગ શ્વીશમને શરગવા, સાદડીઆ તાલ તમાલજી,
 કરેણુ બદામ બામચી બદ્રિકા, જવત્રી જયફલજી ૧૬
 વાડ વાટિકા વક વોલામણી, ફેળવન ખીજેરીજી,
 બેલડીએ સાહેલડી વળગી, હીંકે ગુણુવત ગોરીજી ૧૭
 તે વનમાહે હુ ગયો ને, હવો તે હર્ષ પૂર્ણજી,
 જ્ઞાનુથમા પેસી બેઠો, ગોપવીને ચર્ણુજી ૧૮
 દાસી સર્વ ચર્ધ નિદ્રાવશ, ઇંદુ આવ્યો માથેજી,
 દમયતીએ છુત આરબ્યુ, માધવી સખી સાથેજી ૧૯
 તેણે સમે મેં તમો વર્ણુવ્યા, શ્યામાએ ધરીઆ શ્રવણુજી,
 ઉડી બાળા અટારીએ આવી, જોતી નેત્રે તીક્ષ્ણજી. ૨૦
 પાસે દાસી બન્યો રાખી, ચતુરા ચોદશ ભાળેજી,
 આ વનમા કોઈ જન આવ્યો છે, બોલી કરે આ કાળેજી ૨૧

વલણુ

આ કાળે બોલી કોણ કરે છે, જુએ વનમા ફરી ફરીરે,
 હસ કહે હુ હવો વિસ્મય, શુ વખાણુ એ સુદરીરે ૨૨

કડવું ૧૫ મુ-રાગ ધનાશ્રી

ભૂપ મે દીડી ગર્વલેલડી, સખી બે મધ્ય ઉભી અલબેલડી,
 કદળીસ્થલ જુગલ સાહેલડી, વચ્ચે વૈદર્ભી કનકની વેલડી ૧

દાખ

વેલ જાણે હેમની, અવેવ ફૂલે ફૂલી,
 અકિત ચિત થયુ મારુ, ને ગયા દૂતત્વને બૂલી ૨

સામસામા રહ્યા શોભે, ઓમ ભોમ બે સોમ,	
ઈંદુમા બિંદુ બિરાજે, જાણે ઉડગણુ ભોમ	૩
ઉભે અમિનિધિ કીરણુ પ્રગટયા, કળા ચર્ધ પ્રકાશ,	
જ્યોતેજ્યોતથી સ્થલ પ્રગટયો, શુ એથી થયો આકાશ	૪
કામિનીના પરિમળ બેહેકે, કળા શોભે લક્ષ,	
શકે ધરાધર વાસ લેવા, ચજો ચદનવૃક્ષ	૫
કુરંગ મીનની ચપળતા, શુ ખજન જાણે પડિયા	
નેત્રઅણ્ણિઅગ્રે શ્રવણુ વિધ્યા, સોઈ ચર્ધ નીમડિયા	૬
શકે નેત્ર ખેત્ર છે મોહતુ, ડોડાળા અખૂજ,	
ભ્રુવ શરાસન દૃષ્ટિ શર, હાવ ભાવ બે ભૂજ	૭
ગળસ્થળ નારંગ ફળશા, આદિત્ય ઈંદુ અકોટી,	
અધર પ્રવાળી દત ટનકરેખા, જિંહા જાણે કસોટી	૮
કીર આનનપર શ્રીખડ શોભે, કાયલ બોલે અણુછતી,	
વનલતાપર પખી બેઠો, નવ રહેવાયુ મારી વતી	૯
અધરરસ પર ચેત બિંદુ, મેં જાણ્યુ કરુ ગ્રાસ,	
ઉદર સર આભરણુ અખુજ, જઈને પૂરુ વાસ	૧૦
નાભી નીકટ મેખલા, રહે ગમન સાથ અમારો,	
રોમાવણિ દુમ કુચ ટોડા, ઉર મડળ શુ ઉવરો	૧૧
અગ રમ તરંગ યૌવન, જોતા તૃપ્ત ન થઈયે,	
હ્રુધા તૃપા પીડે નહીં, રૂપનુધામા રહિયે	૧૨
કુચશૂષણુ કદળી પત્ર ઉપર, શબ્દ તેનો ઊઠે,	
તા બોલે પચાનન પ્રહારથી, શુ લાગે મેગચ પૂઠે	૧૩
કેળશાખાયેજલજળ જુગમ ચઢ્યા, ગજ એથી પામે ખેદ,	
યુગમ અખુજ તાહા મળીયા, મળ્યા મધુકર વેદ	૧૪
સ્કંધ પદના તે કદળી સરખા, ખટ તોયજ તોય પાખે,	
સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ નવ રહી મારી, હુ બોલિ ઉઠ્યો અભિલાખે	૧૫
વદી વાણી ઓમચરની, પજો મૂઝા ખાઈ,	
હાટક રૂપ દેખી સખિ સાથે, મુજને ગ્રહવા ધાઈ	૧૬
મોહવારુણી પી પજો, કન્યાયે ગ્રહો આવી,	
ભુજઅખુજ મેં પણ બેઠા, તોચે મન ન લાવી	૧૭

નાત ગામ ને નામ પૂછ્યુ, સ્વામી તારો કૃષ્ણ ?	
રટણ રસનાયે કરે બાધી, એવે! વરણ નિપ્રણ	૧૮
સ્વામી નળ ને વર્ણન નળનુ, દૂત નળનો છુય,	
ગિરિ તરુવર કે ધાતુ ફળ કે, કુસુમનળ તે શુય ?	૧૯
પ્રાણુ નળ કે ઉદર નળ, કે જળ નળ ગ્રેહનો,	
રહે તુજ મળ્યો કાતિ કમળે, એ વરણુ તેની દેહનો.	૨૦
પર અગ્ર વૃશ્ચિક આકડો, ભેદુ નિજ ભુજતળ,	
શકે તારા નાથની એવી, કાયા છે કોમળ	૨૧
શબ્દ સુણી સ્યામા તણો, હુ સહિ રહ્યો તે કાળે,	
તમ પ્રતાપે તારુણીને, મેં નાખી મોહનળે	૨૨
અમૃતઘટ થયો જો ઊણો, અમર પાન જ્યારે કરે,	
વૈદર્ભીની વાણી સુધા જાણી, લેઈ કુભ પૂરો ભરે	૨૩
વિનતાવદન વિધિએ કીધુ, સાર શશીનુ લીધુ,	
નક્ષત્રનાથને લાંછન ભાસે, કલક લાગટ કીધુ	૨૪
અહેશ ને સર્વરીપતિ તે, ગોપ્ય ઉભા ફરે,	
વૈદર્ભીના વક્ત્ર આગળ, અમર તે આરતિ ફરે	૨૫
કચસમૂહની રાવ કરવા, વિધિકને કળાધર મયો,	
કર અધર ચદ્ર કાઢ્યો ઠેશે, તે અઘાપિ અતરિક્ષ રહ્યો	૨૬
સસાર સર્વનુ સાર લીધુ, દિવ્ય દેહડી થવા,	
ઘડિ દમયતી ને ભુજ ખખેર્યા, તેના તો તારા હવા	૨૭
જગ જગ ને ધર્મ ધ્યાન તીરથ, કીધા હશે સમસ્ત,	
તેને પુણ્યે પુણ્યરલોકજી, અહશે દમયતીનો હસ્ત	૨૮
ભાગ્ય ભૂપ એ તમતણુ, જે વશ વૈદરભી વળી,	
વેવિશાળ મળ્યુ ને દૂત ફળ્યુ, નવ શકે તેનું મન ચળી	૨૯
કાલ આમત્રણુ આવશે, તમે કરો તત્પર જન,	
એ વાત નિશ્ચે જાણુજો, તેના સાક્ષી શ્રીભગવાન	૩૦
આનંદ નળ પામ્યો ધણો, પણુ સ્વપ્ના સરખુ ભાસે,	
વિશ્વાસ મન નથી આવતો, જે વિવાહ કેઈ પેર ચાશે	૩૧

વલણુ

ચાશે સખધ બિમકસુતાનો, એ આશ્ચર્ય મોડુ સર્વથા,	
કહે પ્રેમાનંદ કહુ હવે, દમયતીની કથા	૩૨

પદ ૧૬ મુ-રાગ ગોડી

હસ વળાવીને વળી વનિતા, જ્યાં પોતાનુ ધામ,	
દમના લાગ્યો દમયતીને, નળના વિરહનો કામ	૧
વખાણુમાણુ શ્યામાને વાગ્યા, પખી ગયો મોહ મેલી,	
ગમે રામે વહ્નિ પ્રગટયો, લાગી તાલાવેલી	૨
ધડિયે ધરથી બહાર નિસરે, બેસે જમને અટાળી,	
ચંદ્રકિરણ અગ્નિથી અદકા, મારશે મુજને બાળી	૩
વણુ પરણ્યાને વ્યાકુળ કરવા, બોમ વરયો છે પાપી,	
શુ કહિયે કમળાપતિને રાહનુ, મસ્તક નાખ્યુ કાપી	૪
સિદ્ધિકાસુતને શરીર હોત તો, મુજને ચિતા થોડી,	
સુધાકરને ગળત પેટમા, બળી થાત રાખોડી	૫
જળપાત્ર વિષે ઇંદુબિંબ દીકુ, સખીને કીધી સાન,	
લાવ્ય ભોગળ રિપુને મારુ, પ્રહારે પિષ્ટ સમાન	૬
એમ કરતા પ્રાત કાળ થયો, તારુણીને આબો તાવ,	
અન્ન ન ભાવે નિદ્રા ન આવે, વાતતણો નહિ ભાવ	૭
અગ્નિના તણખા સરખા લાગે, ટાઢક ચરચે જેહ,	
વાયુ વ્યાધના બાણુ સરીખો, નિસરે સોંસરો દેહ	૮
દુખતુ જાણી આવી રાણી, જોયુ વસ્ત્ર ઉધાડી,	
ચુમન કરીને પૂછે માતા, શુ દુખ છે તને માડી ?	૯
લાડકવાઈ ક્યા થકિ જીવે ? છે કર્મ અમારું દોખી,	
અક્ષત ઉતારો દષ્ટિ બેઠી હોય, કાઠની મેલી ચોખી	૧૦
પરણ્યાનો ઓરિયો નવ વીત્યો, જાત સાસરે સમોતી,	
રત્ન દીકરી ક્યાથી જીવે ? ત્રણ ભાઈની બેહેન પનોતી	૧૧
આવડો તાવ તે તારુણિને શો ! દૈવને ઘેર વળ્યો દાટ,	
કહે કુવરી અતરની આપદા, અમને થાય હિચાટ	૧૨
મુખ મરડી દમયતી બોલી, ધરડા માણસ નહોર,	
પરણ્યા કુવારા કાઈ ન ખીંછે, ફોકટ કરવો સોર	૧૩
હું સમાણી જાય સાસરે, તેના જોને ભોગ,	
તેનીપેરે મારે થાશે, આપુરો જશે રોગ	૧૪
વચન સુણીને સમજ્યા રાણી, પુત્રી થઈ પરણનારી,	
ભામિનીએ કહ્યું ભીમકને, પુત્રી કાલગી રાખશે કુવારી	૧૫

વહાણુ વાય ને દુ ખવા આવે, જો જીવે આ વારકી,
કેહોને ભાએગે કાળથી ઉગરે, પરણાવી કરો પાગકી ૧૬
દીકરી માણસ મોટી થઈ ભારે, પીઠેર નવ સોહાયે,
સ્વયવર કરીને પરણાવો, જાહા એની ઇચ્છાયે ૧૭
રાયે પુત્ર તેડાવ્યા પોતાના, કહ્યું એનને પરણાવો,
દેશ દેશના જે રાજા, દૂત મોકલી તેડાવો ૧૮
અન ધન તૃણ સામગ્રી, મડપને રચાવો
ધવળ મગળ ગીત નેરે, અપહરા નચાવો. ૧૯
સ્વયવરની સામગ્રી માડી, મોટા મળ્યા રાજાન,
નળને તેડવા બીમકે મોકલ્યો, સુદેવ નામે પ્રધાન

વલણુ

પ્રધાનને નૈષધ મોકલ્યો હસે, કીધું હતું વીખાણુરે,
દમયતીએ પત્ર પાઠવ્યો, વાચી નળે દીધા માનરે ૨૧

કડવું ૧૭ મુ-રાગ સારંગ

આવી સુદેવે આખો કાગળ, હૃદયા ચાપી વાચે નળ,
સ્વસ્ત શ્રી નૈષધપુર ગામ, પુણ્યવત પુણ્યસ્ત્રોત નામ ૧
છે કાલાવાલાની કકોતરી, લખીતગ દમયતી કિકરી,
આહા આવી ગયા ખગપત, કહે તે વારતા માનજો સત ૨
મેં તમને સમર્થુ ગાત્ર, આ સ્વયવર તે નિમિત્ત માત્ર,
મીન નીરને જેવી પ્રીત, માહારા સરખુ રાખજો ચિત્ત ૩
વાચ્યો કાગળને હરખ્યો નળ, તત્પર કીધું જાનનું દળ,
અતિ શીઘ્રે સાચરે રાય, શુકને મળી સવચ્છી ગાય ૪
કારગ કારગનીને સાથ, સાહામા ઉતર્યા દક્ષિણ હાથ,
હસ ભણે ભલા શૂકન, તું દમયતી પામે રાજાન ૫
વિદર્ભ જઈને સિંધ કીજીએ, મને આજ્ઞા હવે દીજીએ,
વળિ કેા સમે આવિશ રાજાન, તું છે મારો પ્રાણુજીવન. ૬
ભાઈ તુજને કહું વીનતી, દૂત ના રમશે નૈષધપતી,
નવ કરશે આંતો વિશ્વાસ, એ બે થકી થાય વિનાશ. ૭
આલ્યો ખગપતિ વીનતી કરી, નળરાજાએ આખડી ભરી,
હસ કહે સાંભળ રાજાન, એમ કરીએ ન કાચુ મન ૮

માત પિતા સુત આધવ જેહ, સર્વે વેર સળધે મળ્યુ તેહ,	
તારે કાળે મેં રાજા એહ, ખગપતિનો ધાયો દેહ	૯
હુ છુ આહાણુ ને તુ છે ભીલરાય, પૂર્વ જન્મની કહુ કથાય,	
મારા ધરમા હુ દુખિયો થયો, કાશી કરવત મૂકાવા ગયો	૧૦
એવો સમો મનમા ધરી, ચાહ્યો વનમા સમયા હરી,	
અઘોર વનમા જુલો પજો, તારે સ્થાનક આવી ચજો	૧૧
તેવામાહે રજની થઈ, દ્વાદશ કોશમા વસ્તી નહી,	
તેવા વનમાહે રહેતો તુય, ત્યા આવીને ચરિયો હુય	૧૨
તારે સ્થાનક આવી રહ્યો, ત્યા તુ પણ ચિંતાતુર થયો,	
મારી આગતા સ્વાગતા કરી, પણ સૂવાની ચિંતા ધરી	૧૩
નાહાની હતી ગુફા છેક, આંધુ માણસ માય ન એક,	
તારી સાધવી નારી સુઝાણુ, મારુ આસન કર્યુ નિરનાણુ	૧૪
તુ તો વીરા બાહર રહિયો, રાક્ષસે આની તને મારિયો,	
માસ ચરણ હસ્ત હેઠે રહ્યુ, નવ જાણુ તેનુ શુ થયુ	૧૫
તારી સ્ત્રીએ તજ્યો ત્યા પ્રાણુ, કાઢ ભક્ષ કરી નિરવાણુ,	
મરતા એવુ બોલી સતી, એ જ વર દેજો કમળાપતિ	૧૬
એવુ જ્યારે સ્ત્રી બોલી વચન, ત્યારે મેં વિચાર્યુ મન,	
શુ જીવુ હલા લઈ કરી, એને તુ મેળવજો હરો	૧૭
એવુ કહીને હુ તે વાર, પજો બળતા અગ્નિમોજ્જર,	
તે માટે પખી અવતાર, લીધો નૈષધમા આ વાર	૧૮
એવો બોલ ખગપતિયે કહ્યો, શીર નામીને ઉમો રહ્યો,	
આગા આપો તો તત્પર થાઉં, અમો અમારે સ્થાનક જાઉં	૧૯
એવી વિનતી હસે કરી, નજરાયે આખડિ ભરી,	
એ શુ બોલ્યો તુ મારા વીર ? તારા વિના ધરુ કેમ ધીર ?	૨૦
આપ્યુ તે મને પ્રાણનુ દાન, તુ છે મારો બધુ સમાન,	
હસ કહે તે ખરુ કહ્યુ વીર, પણ સાભળ પરમ સુધીર	૨૧
તારુ રણ છુટ્યો હુ બ્રાત, હવે રહેવાની કરિશ ન વાત,	
એમ કહીને ઉડ્યો આકાશ, ત્યારે નળે મૂક્યો નિશાસ	૨૨
નળ પોહોતો વિદર્ભ દેશ, તાહા મળ્યા મોટા નરેશ,	
ચોહોફેર શિખીરના ધામ, વસ્યા રાજા તેટલા ગામ	૨૩

સાગરમા નાવ હોયે જેમ, ભીમકનુ નઅ દીસે તેમ,
 ગજદળ હયદળ ને માનવ, તેણે અન થયુ મોતુ સરવ ૨૪
 રસકસ સાહમુ નવ જોવાય, તૃણ જળ ટાકે તોળાય,
 રાક લોકની ચાલે અરજના, માઝ્યા મૂલ આપે ગરજના ૨૫
 ભીમક લે સર્વનો તપાસ, જે જોઇયે તે ફેરવે દાસ,
 નગર ભરાયુ ખચખચી, રાયે મડપ રચના રચી ૨૬
 હીડાળા બાધ્યા ધારણે, કદળીસ્તભ રાધ્યા બારણે,
 ચિત્રામણ ચિતરિયા ભીત, નાના પ્રકારની કરી ગીત ૨૭
 મડપ લીધો કનકની ગાર, સાહાગા સાહામી આસનની હાર,
 જેહને જાહા બેઠાનો ઠામ, તાહા રાજના લખિયા નામ ૨૮
 એ કથા એટલેથી રહી, એક નવીન વારતા થઈ,
 નારદને કલહની ટેવ, ગયા સ્વર્ગ જાહા બેઠા દેવ ૨૯
 પૂજ્યા અચ્ચા પ્રીત અપાર, તવ ઈન્દ્ર પૂછે સમાચાર,
 કહો ઋષિ પૃથ્વીની પેર, કેા પુરુષ ન આવે અમારે ઘેર ૩૦
 પૃથ્વીમા પડતી સાધુની કાયે, તે આવતા સ્વર્ગ માહે,
 અમરાવતીનો સુનો ઘાટ, જમપુરીની વહે છે વાટ ૩૧
 જમપુર ભરાઈ વસ્યુ, આહા કેા નાવે તે કારણ કથુ ?
 કહે નારદ સાબળીએ સત્ય, હવડા મનુષ જાયે અવગત્ય ૩૨
 દમયતી દમયતી કરતા મરે, તે સર્વ જમપુરી સાચરે,
 ત્યા સ્વયવર મડાયો આજ, મળ્યા છે પૃથ્વીના રાજ ૩૩
 શુ અપ્સરાના વોહો છો વના ? દમયતીની દાસી દેવાંગના,
 વિદર્ભ દેશ ને કુન્દપૂર, જાઓ જોવા શુ બેઠા સર ? ૩૪
 કહી નારદ થયા અતરધાન, ચાર દેવ થયા સાવધાન,
 સભારી રૂપ મનમા ફૂલતા, ચાર દેવને લાગી લૂલતા,
 ઈન્દ્ર અગ્નિ વરુણ ને જમ, ઉઠી ચાલ્યા જે જ્યમ લમ ૩૫

વલણુ

જ્યમ લમ ચાલ્યા દેવતા, ધરી જુજવા રૂપરે,
 વિદર્ભ ગયા મનભગ થયા, દેખી નળનુ રૂપરે ૩૬

કડવુ ૧૮ મુ-રાગ સારંગ

નળને જોવા ઈન્દ્ર રહ્યા છે, એટલે આઠ્યા જમજ,
 અગ્નિ વરુણ પૂરેથી આઠ્યા, પૂછે માહોમાહે કયમજ ૧

અન્યોન્યે ચોરી કરતા, બોલે જુગવા કામજ,	
ચારે દેવ માહોમાહે છેતરે, ન લે પરણ્યાનું નામજ	૨
અગ્નિ કહે, શુ અધર્મ બોલવું ? સર્વ દમયતીના લોભીજ,	
મનના મનોરથ રાખો મનમા, નળ આગળ કાંતિ ન રોભીજ	૩
પછે તાળી દેઇ હસ્યા માહોમાહે, કપટ કીધું ભાગજ,	
સ્વયવરમા ચારે જર્ઘ જોઇએ, કોહોનું ભળશે ભાગ્યજ	૪
વરુણ ભણે વૈદર્ભી વર્યાની, મોકા મનની આશાજ,	
પરણશે નળ આપણી ફળેતી, છેદાશે આપણી નાસાજ	૫
અગ્નિ કહે હો વાસવ રાજ, મૂકા હૈયાનો હર્ષજ,	
દમયતીને તમે ન પામે, જો તપો શત વર્ષજ	૬
ભીમક સુનાને આલિંગન નહિ દે, અભાગિયા આપણાં ગાત્રજ,	
વીરસેન સુત આગળ વિજળુ ન પામે, તો આપણુ કોણ માત્રજ	૭
જદપિ મનસા નળની મૂઝી, આપણી મમતા કરે જ,	
ગુણ વોહોણી જો હોય દમયતી, બલા આપણી વરેજ	૮
લક્ષણુ વોહોણી દમયતી છે, રૂપ યૌવન ઉન્મત્તજ,	
ગોળ મૂઝીને ઘોળને ખાયે, નોહે ચતુર પશુવતજ	૯
બેહુ પ્રકારે એહેને ન વરવી, માટે પાછા ફરવુંજ,	
માણસ વરે ને દેવ ફરે એથી, આપે ભલું મરવુંજ	૧૦
શક કહે નળરાજને, જમરાજ લો જમલોકજ,	
આફણીએ આપણને વરશે, થશે હસતું કીધું ફેંકજ	૧૧
ધર્મ ભણે જો એ શી લલુતા, વણ ખુટે મરે કયમજ ?	
એમ ચાલતું હોય તો લઈ દમયતીને, એમ કહેવાલાગ્યા જમજ.	૧૨
અગ્નિ કહેરે ભલો શ્રમ કીજે, કદાપિ થાય સાચોજ,	
દમયતી ભણી દૂત યૈ જાય, ચારે નળને જાયોજ	૧૩
પછે નળ પાસે આળ્યા સ્વર્ગવાસી, વેશ વિપ્રનો ધારીજ,	
ત્રિપુડ તાણ્યા પુસ્તક કરમા, ગ્રહી સુદર ઝારીજ	૧૪
નળે નિર્મળ આલ્મણ દીઠા, આપ્યા આદર માનજ,	
આસન આપી પૂજા કીધી, પછે પૂછે રાજનજ	૧૫
કામકાજ અમ સરખુ કહીએ, હરિ મોહોટા છે કરનારજ,	
વિપ્ર કહે અમો આળ્યા છેયે, તુને જાણી ગુણભડારજ	૧૬

નળ કહે જે માગે તે આપુ, માનજે અવશ્યમેવજ,	
વચન લેઈ વિપ્ર વેશ મૂકીને, થયા પ્રત્યક્ષ દેવજ	૧૭
વજ્ર પાશ જવાળા ગ્રહી, જમે ગ્રહો જમદગ્જ,	
જળહળ મદિર થઈ રહ્યા, જાણે હિંગ્યા ચાર માર્તંડજ	૧૮
ચક્રીત રાજા થઈ રહ્યો, કરતો દડપ્રણામજ,	
નળ વિના કો દેખે નહીરે, દેવ રૂપનાં ધામજ	૧૯

વલ્લભ

રૂપધામ જે દેવતા, તે વિનતિ નળરાયને કરેરે,	
તુ દ્વત થઈ જા કન્યા કને, જે દમયતી અમને વરેરે	૨૦

કડવુ ૧૯ મુ-રાગ બેહાગડો

દેવ કહે હો રાજા મિત્ર, પુણ્યશ્લોક પરમ પવિત્ર,	
કૃપા કરી કન્યા કને જાઓ, વેવીસાણિયા અમારા થાઓ	૧
મહિલાને મારો મોહના બાણ, ચારે દેવના કરજો વખાણ,	
ભાવ્ય હોશે તેહને તે વરશે, જેહના કર્મનુ પાદકુ ફરશે	૨
નળ કહે રક્ષક બળીયા હોય, મને પેસવા નવ દે કોય,	
દેવ કહે જાઓ જોગીને વેષે, દમયતી વિના કો નવ દેખે	૩
ચારે કરે નળને અણસારા, બે ગુણ અદકા બોલજો મારા,	
એતુ સાભળી ચાલ્યો નળરાય, સારે દેવને વિમાસણ થાય.	૪
રૂપવત નળનેરે જોરો, કન્યાનુ સધે મન મોહોશે,	
વાત કહે નહીં આપણી વરણી, વેવીસાણિયો બેસશે પગણી	૫
દાંટે દણ જ્યારે મળશે, ગુણ આપણા નવ સાભળશે,	
નળને લેવરાવ્યો જોગીનો વેષ, શીખવ્યુ તેમ કરજો વિશેષ	૬
રૂપ પાલટીને નળ પળાયો, દેવે અનુચર એક મોકલીઓ,	
દ્વતને દેખે નહીં નળરાય, આગળ પાછળ બન્યો જાય	૭
પેડા ધરમા પાધરા દોર, કો નવ દેખે દિવસના ચોર,	
જ્યા દમયતિનુ અત પૂર, ત્યા આવ્યો નળરાય શૂર	૮
દીઠી દેવકન્યા જેવી દાસ, જે રમતી રાણીને પાસ,	
કોઈ નાયકા તો ત્યા નાહાતી, કોઈ કન્યાના ગુણ માતી.	૯
કોઈ રયામળી ને કોઈ ગોરી, કોઈ મુઘા ને કોઈ છોરી,	
કોઈ કામ કરતી હાલે માલે, કોઈ વસ્ત્ર બાધે ધડી વાળે.	૧૦

રહે આપઆપણે સાજે, હાર ગુથતી કન્યા કાજે, એમ જોયો હેઠલો માળ, પછે ખીજે ચઝો ભૂપાળ	૧૧
ત્યા દાસીનું જુથ જોયું, પછે ચઝો જ્યા ત્રીજું ભોયું, વસે છે દમયતી નારી, સહસ્ત્ર દાસી સેવા કરનારી	૧૨
કેટલી ગાન કરે સ્વર ઝીણા, કેા નાચે વળડે વીણા, વાતે રીજવતી ચતુરસુજણ, કેટલી કરતી કન્યાનું વિખાણ	૧૩
એકાંત ત્યા છે એરડી, હીંડાળે હીર દોરડી, હરિવદની બેઠી હીચે, દાસી કેશમા ધૂપેલ સીંચે	૧૪
કિકરી પાસે માથું ગુથાવે, કહે સંથો રખે વાકો આવે, ભીંત માહે જડીઆ ખાપ, વણુ ધરે દીસે છે આપ	૧૫
આગળ દમયતી પાછળ દાસી, સાહામા પ્રતિભિન્ન રહ્યા પ્રકાશી, મુખકમળ કન્યાનું ઝળકે, સામો ચદ્ર ખીજે જાણે ચળકે	૧૬
શોભે નારી જોયનધામ, મુખે નળરાજનું નામ, એવું ભૂપતિએ રૂપ જોયું, મોહબાણે મનડૂં પરોયું	૧૭
અગરગથી આડો આક, મોહ્યા દેવતણો શો વાક, ચારમા કેાનું ભાયગ બળશે, રત્ન આ કર કેાને ચઢશે	૧૮
મુને પરણત મનની રચે, અત્રાઈ થયા દેવ આવી વચે, બહુ ભાવી પદાર્થ થયો, નજે વિવેક મનમાં ગ્રહો	૧૯

વલણુ

અહો વિવેક શોકને તણ, જ્ઞાન તે હૃદયે ધરેરે, સલ પોતાનું પાળવા, દેવનું માગુ કરેરે	૨૦
--	----

કડવું ૨૦ મુ-રાગ સામેરી

બેઠી દમયતી શીશુ ગુથાવા, સ્વયંવરમા સાતરી થાવા, સાની ભીતમા જડી છે ખાપ, વણુ ધરે દીસે છે આપ	૧
--	---

ઠાળ

આપ દીમે વણુ ધરે, પ્રતિભિન્ન જોતી દષ્ટ, દાસી ને દમયતી બેઠા, નળ આવી રહ્યો છે પૃષ્ઠ	૨
પ્રતિભિન્ન પડવું દર્પણમાં, પ્રેમદાએ દીઠા પૂર્વ, ગર્ભ જુણે નાહાસી તેડી દાસી, શુ બેસી રહી છે મૂર્ખ	૩

માધવી વળતી વહે બાઈ, શા માટે નાહાસી ગયા ?	
મેં કો ન દીકું તમે દેખી, આવડું શુ વિસ્મય થયા ?	૪
ઘેલી તાહારી મીટ મસ્તકમા, મેં દર્પણ રાખ્યું દષ્ટિમા,	
સ્વરૂપ દીકું દિવ્ય નળતુ, ન મળે બીજે સૃષ્ટિમા	૫
વેશ છે વેરાગીનો જાણે, નાટક કોએક લાગ્યો,	
શકે તો એ પ્રાણજનન, નળરાય નિશ્ચય આવ્યો	૬
સાહેલી કહે પ્રીછો તમો, કો દીકું છે જે જખના,	
નળ આવીને કેમ શકે જ્યા, ના આવે પ્રાણી પખના ?	૭
કામની કહે તે પ્રીછીયુ, તુ દાસી માણસનો અવતાર,	
ન માને તો આવ કૌતક, દેખાડું બીજવાર	૮
પુનરપિ બેઠા પુડાપૂકે, દર્પણમા મીટ બેડ,	
સ્વરૂપ નળતુ દેખાડતુ, જેની કાંતિ કદર્પ કોડ	૯
દાસી રાણી થયા બેઠા, જખકારે જખકી વિજળી,	
દમયતી કહે દાસીને, કો માહારી વાત કેવી મળી ?	૧૦
પછે સ્તુતિ માડી શ્યામાએ, અતરપટ આડો ધરી,	
દેવસ્વરૂપ થાઓ દેખતા, ત્યારે નળે દેહ પ્રગટ કરી	૧૧
આપી આસન કરી પૂજન, પછે પૂછે કિકરી,	
કહો દેવપુરુષ કાંહાથી આવ્યા, વેશ જોગીનો ધરી ?	૧૨
નળ કહે તુ નીચ માણસ, કેમ વડુ હું કિકરી ?	
દમયતી પૂછે તો બોલું, નહોતર જાઉં પાછો ફરી	૧૩
દમયતી કહે દેવ જઈપી, પણ થઈ આવ્યા સન્યાસી,	
કપટ રૂપને કન્યા કેમ પૂછે ? માટે પૂછે છે દાસી	૧૪

વલણુ

દાસી સન્યાસી જોગ છે, કેવળ નોહે અતીતરે,	
વચન સુણીને નળ મન હરખ્યો, હઠી લીધુ ચિત્તરે	૧૫

કડવું ૨૧ મુ-રાગ મારુ

મન મોહ પાગ્યો મહિપતી, ધન્ય દેવ જે વરશે સતી,	
બોગી ભૂપને ભામિનિ બોગ્ય, ધટે દેવને અમો અયોગ્ય	૧
નારિ પ્રયે નળ એમ કહે છે, જો તુ જોગીરૂપને લહે છે,	
અમો ન જાઉં વિષયાતી વાટે, અહિયા આવ્યો હું સાધતી માટે	૨

હું તો દૂત છું દેવતા તણો, પાળું 'તુ આચાર આપણો,
 તારૂં પૂરું જનમનુ પૂન્ય, ભાગ્યમાહિ કાઈ નથી ન્યૂન ૩
 જે દેવદૂત ઘેર આવ્યો, મોદવર્ધન વારતા લાવ્યો,
 અળગું કરોને અતરપટ, કરું વાત આણીને ઉતટ ૪
 અમો રૂપ કોટાનકોટ ધર, તજી સ્વારથ પરમાર્થ કરૂં,
 સાભળીને બોલ રસાળા, પટ તજીને નીસરી બાળા ૫
 પરિસ્વેદ મુક્તા રહ્યા ટપકી, બહાર નીસરિ વીજળી ઝબકી,
 હિડતા હાલે જ્યમ દુમવેલી, નળ નિકટ ગઈ ગર્વેલી ૬
 તારુણીનો પ્રતાપ ન માયો, ઝબકાઈ નળ ઝખવાયો,
 દીઠી મદપૂગણ માતગી, નળ તકિયે બેઠો ઉઠગી ૭
 ધુધરિ ઝાઝરની ઝણઝણતી, પગને અગુઠે પૃથ્વી ખણતી,
 કર દીધો છે ગળસ્થળે, એવી નારી દીઠી નળે ૮
 પ્રેમે પ્રેમે થયા બે બેળા, મોહો મહીપતિ દેખી મહિલા,
 સસવાદિએ સસ જ રાખ્યું, મનથી પરણવું કાઠી નાખ્યું ૯
 રખે ઇન્દ્ર નારીને નગખે, નળ મન પાપું આકરખે,
 બેઠો આસને આસન વાળી, માઠી વાત તે સસ સભાળી ૧૦
 પરમારથે દેવની વતી, ગોષ્ઠિ માડિ છે નૈષધપતી,
 અહો લક્ષિતા અણુજલોચની, સુખવર્ણિ દુખમોચની ૧૧
 બેસો આસને લજ્જા છાડી, પૂછું વાત કહો મુખ માઠી
 કન્યા કહે કહો જે કહેવું, મુને ધટે છે ઉભા રહેવું ૧૨
 પર પુરુષ બેઠા કેમ બેસું ? જાણું નળ તો કહેશે એ શું ?
 વારુ થયું જે તમે મળીયા, શું નૈષધનાથે મોકલીયા ? ૧૩
 વળી કહેને કહાવ્યું જેહ, સાભળવા ઇચ્છું છું તેહ,
 વળતા બેઠ્યા વીરમેનસુત, નહિ હું નળનો દેવનો દૂત ૧૪
 નળ નળ મુખે શું બાખે ? તજી સુધા વિષ કા ચાખે ?
 તજી સ્વજનજનુને કેમ મળીએ, મુકી ચદન કા વળગે આવળીએ ? ૧૫
 તજી રત્ન કોઠી કા આણે, તજી મદગળ મહીષ પલાણે ?
 તજી ધેનું અન્ન કા બાધે, તજી સાળ કુસકા કોણ રાધે ? ૧૬
 માટે હું જાઉં તારો વગીયો, દેવ તેજપુજ નળ આગીયો,
 વેલી નળ માનવ શા લેખે ? અમરને તું કા બેવેખે ? ૧૭

વાસવ વહ્નિ ને વરુણરાય, જમ આદે વર્ષાની ઇચ્છાય, મોકલ્યો છૌં મળીને ચારે, તો હુ આબયો છૌં માનવી દ્વારે	૧૮
તુ ત્રિભોવનપતિને ભજ, નળ અદ્ય જીવને તજ, માગ અમરાવતીનો વાસ, અમર ઇક્ષુ ને નળ ધાસ.	૧૯
સુર પરણે તુને નહીં મર્ત, નળ વરે દુ અનુ નહીં નિવર્ત, સુરસંગે ભોગવવા ભોગ, નળ અદ્ય આયુષ ભર્યો રોગ.	૨૦
મનુષ્યને વ્યાધિ શત ને આઠ, મરિ મરિ અવતારનો ઠાઠ, મનુષ્યને વિજોગ પીડે, આયુષ્ય ઉતાવળ હીડે	૨૧
મનુષ્યને ધડિયે શત ધાત, પીડે જ્વર શિત સન્નિપાત, માનવ ભર્યા હોય મળ મૂર, ઘેલી તે સાથે શા ધરસૂત ?	૨૨
ગંગાજળ તજ કૂપનું અણાવે, તજ કીર કે કાગ ભણાવે ? દેવ સુખ સમૂહના દાતા, નવ ઓસરે અમૃત પાતા	૨૩
ઈદ્ર મદિર હીડોળે હીંચ, તુથી દેવાંગના વૃદ્ધ નીચ, પી સુધા ભોગની વારુણી, યા ત્રેલોકપતિની તારુણી	૨૪
થઈથ અમર સુધાને પીતી, પરણુ ઈદ્રને જગ જિતી, છાસઠ સહસ રભા આદે, થઈ તૃપ્ત વાસવસમ સ્વાદે	૨૫
ઈન્દ્રાણીને છે તારી બીક, રખે દમયતી ચાતી અધીક, પરણી ઈદ્ર સાચવ આ તક, જોની કદપવૃક્ષ પારિજાતક	૨૬
રથ ઔરાવતનુ સુખ લેરે, વરવા વાસવને હા કહેરે, કરી શણગાર સર્વાંગે, ધટે રહેવું ઇન્દ્ર અર્ધાંગે	૨૭
વર વહ્નિને હો બાળી, નહીં સમે આવે વળી વળી, સર્વ દેવતાનુ એ વદન, અમિરૂપ તે કોટી મદન	૨૮
વળી વરવા ઇચ્છે છે જમ, તેને ના કહેવાશે ક્યમ, છે વરુણને ઇચ્છા ધણી, રઢ લાગી છે તમતણી	૨૯
મૂકા બાળ અવસ્થાની ટેવ, ફરી માયુ ન મોકલે દેવ, હસ મિથ્યા કરી ગયો લવ, રૂપ હીણુ છે નળ માનવ	૩૦

વલણુ

નળ માનવ કદરૂપ કાયા, નળ નિબ્રહ્મયો નળેરે, પોતે પોતાનુ આપ નિબ્રહ્મય, તે દેવતાનો દૂત સાબળેરે.	૩૧
---	----

કડવું ૨૨ સુ-રાગ રામઝી

નળને નિઘો પ્રેમદા દાધીજી, દૂતત્વ ન સીધું વિષ્ટિ ન વાધીજી
એ દુ ખ દાધી ગુણવત ગોરીજી, વહ્નિ વિભેગનો મૂક્યો સઢોરીજી ૧

ઢાળ

નિન્દા કીધી નળતણી છે, વિભેગ વહ્નિ પ્રથમ,
કામળ કદળી કુહાડાના, ધાવ સહે કહો કયમ ૨
વિરહિણી ધણી વિકળ થઇને, પડી પૃથ્વી માહે,
સાહેલી ચાપે હદે ને, મુખે વદે ત્રાહે ત્રાહે ૩
આશ્વાસના કરતી કિકરી, વળી શ્યામાને સાન,
દૂત પ્રત્યે કહે કન્યા, શુ કરુ સુર રાગન ૪
અપ્રાપ્તિ અમને અમરની ને, અદ્ય માનવ કાય,
જઈ કહો તમો દેવને જો, એ કારજ નવ થાય ૫
ઉત્કૃષ્ટ અમર નિકૃષ્ટ નળ મેં, તમથી જાણ્યુ આજ,
પણુ નૈષધપતિને પિડ સોંપ્યો, અન્યતણુ નવ કાજ ૬
અકળ અજ ને અનગ અરિ જો, વરવા આવે ત્રણ,
તોહે પણુ મૂકુ નહી, ચિત્ત ચોહોટયુ નળને ચર્ણ ૭
વીરસેન સુતનો દૂત હસ, મેં દીધી તેને આશ,
ના કહું તો લાજે જનુની, જનમા હોએ હાસ ૮
તમો પધાર્યા દૂત થઇને, દેવનુ કરવા હેત,
શકે તો નળ વિષ્ટિએ આવ્યા, સુરસુ કરી સકેત ૯
જથારથ બોલોરે જોગી, બોગી છો જૂપાળ,
મનમા છો તેવા દેખુ છૌં, હસે નાખી મોહ જળ ૧૦
સન્ધ્યાસી કહે સુદરી, ઢાણુ માત્ર નૈષધપત્ય,
દેવ વિના નોહે મનુષ્યને, અગોપ આવ્યાની ગત્ય. ૧૧
ભુદ્ધિ હીણુ બાળા દેખાય છે, માનવ ઉપર મોહ,
સ્વર્ગ સદન મૂડીને, કા ઈચ્છે નળ ધર બોહ ૧૨
તુ નહી વરે તો દેવ ચારે, કરશે બલાતકાર,
કલ્પવૃક્ષ તુને તાણી લેશે, જો જાયશે સુર લગાર ૧૩
દમયંતી કહે દેહ પાડુ, જળમા કરુ જળશાઈ,
વરુણ વમે છે નીરમા તુને, સઘ જશે સાહી ૧૪

પાવક પ્રગટી કાળે સીચી, માહે કરુ ઝપાપાત,
 નહીન વરવા રહ્યો બેસી, વારુ વિવાહની વાત ૧૫
 કંઠપાશ કરુ કે વિષ પીયુ, જેમ તેમ પાકુ કાય,
 તો અવગતે જમલોક પામે, સઘ વરે જમરાય. ૧૬
 અનશન મતે તપ કરુ, મરુ ગુફામા પેસી,
 તે પુન્યે તુ સ્વર્ગ પામશે, ઇન્દ્ર રહ્યો છે બેમી ૧૭

વલણુ

બેસી રહ્યો છે સુરપતી, તુ મુએ ન છુટશે ઘેલીરે,
 અતે અમર વરે ખરા માટે, પરણુ પ્રેમદા પહેલીરે. ૧૮

કંઠુ ૨૩ મુ-રાગ દેશાખ

દૂત કહે સાબળ સુદરી, અમર ન મરે પરણે ખરી,
 તવ કન્યા કહે બેગી જન, તમારુ નળના જેવુ રે વદન ૧
 જેવુ હસે રૂપ વર્ણવ્યુ, તેવુ તમારુ દર્શન હવુ,
 ને હુ નળ, દેવનો દાસ, નારી કહે ન આવે નિશ્વાસ ૨
 બ્રહ્મા કરે કોટી ઉપાય, નળ જેવો અન્ય નહીં નિરમાય,
 જે સત્યવાદી હો તો સત્ય વદો, તાતના સમ બે મિથ્યા વદો ૩
 સાબળી નળને આળ્યુ હાર્ય, દેખી દમયતી ગર્ભ પ્રભુ પાસ,
 શીદ નહાસો છો અરાપરા, પ્રીછયા સ્વામી તમે ખરા ૪
 તોએ નળ સત્યથી નવ ચળે, તે સર્વ દેવનો દૂત સાબળે,
 ધસી દમયતી ગર્ભ પ્રભુ પાસ, નળ અતર્ધાન હવો આકાશ. ૫
 જ્યારે મીટામીટ જ ટળી, સારે ભીમક તનયા ધરણી ઢળી,
 મૂળ સ્વામીની લેહ છે સદા, મળી જતા વાધી આપદા ૬
 દાસી પ્રતિજોધે છે સનળ, બાઈ તમને વરશે નળ,
 વદે બૃહદશ્વ હો ધર્મરાય, નળ પહેલો દૂત શીઘ્રે જાય ૭
 વદે સેવક ઇન્દ્રને નમી, શે અર્થે રહ્યા છો દમટમી ?
 નળનુ કાષ્ઠએ ન લાગ્યુ કહેણુ, ન ધૂટે હસે ઝાળ્યુ પ્રેમ રેણુ. ૮
 કામિની કુદન નળ હીરો સાર, જડનારો હસ સોત્રણકાર,
 નળે દૂતત્વ મન મૂળી કર્યું, પણ કન્યાયે શ્રવણે નવ ધર્યું ૯
 જેમ ગનિ કરે બળીયો મારુત, તેમ વત્યો વીરસેનનો સૂત,
 નળને સત્યે મેલ વૃષ્ટિ કરે, નળને સત્યે ધરા શેષ ધરે. ૧૦

નળ નોહે તો મેરુ નિશ્ચે ડગે, ધર્મ રહ્યા છે નળરાય લગે,	
તમે ન પરણો તો કર્મનો વાક, બાકી નળે વાળ્યો આડો આંક.	૧૧
એવે સમે રાય આઠ્યા તહી, અથઈતિ વાર્તા સહુ કહી,	
સ્વામી મારુ કહ્યું મન ન ધરે, બીજો મોકલે જોનું કહ્યું કરે	૧૨
મારે વિષે લીનતા તો હવી, બીજી ન ગમે વાર્તા નવી,	
તારે દેવતા કરે વિચાર, ફરી જાતા હસે સસાર	૧૩
આપણો શ્રમ કેમ જાએ વૃથા, તે માટે વરવી સર્વથા,	
જો કન્યાને ગમ્યો નળ ભૂપ, તો આપણુ લીજો નળનાં રૂપ	૧૪
દેવ કહે સુણો નૈષધરાય, અમો ધરુ તમારી કાય,	
પય નળ રહિયે એક હાર, ભાગ્ય હોય તેને વરશે નાર	૧૫
નળ કહે રે કા નહી સ્વામ, મેં આવવું તમારે કામ,	
માનવ કયાથી સુરની સગત, દેવ ચારની પાસુ પગત	૧૬
બોલ બધ કીધો નળદેવ, કાલે એમ કરવું અવશ્યમેવ,	
એ કથા રહી ધર્મ એટલે, હવે કન્યાની કાણુ થઇ વલે	૧૭
ગર્ભ દમયંતી જ્યા છે માત, તવ સ્વયંવરની કીધી વાત,	
લાડ વચન કન્યાના ગમે, ધરમા બીમક આઠ્યા તે સમે	૧૮
પુત્રીને શીર મૂક્યો જુજ, કાલે વરને વરજો તુજ,	
ઝખના તુને છે જેતણી, તે આઠ્યો છે નૈષધધણી	૧૯
પુત્રી મનમા પ્રસન્ન થઈ, પોતાને અત પુર ગઈ,	
રાય બીમક સભામાં આઠ્યા, શત પડાદારને તેડાવ્યા.	૨૦
આગના દીધી વૈદર્ભ રાય, જાઓ વળડો પડો સેનામાહે,	
આવજો સભામાં રાજકુમાર, કાલ કન્યા આરોપશે હાર	૨૧
પ્રાણી માત્ર આવજો સજ થઈ, જાઓ પડો વળડો એમ કહી,	
જેજો શિબિર ઉતર્યા હોય ધણા, ત્યા સેવક ફરે બીમકતણા	૨૨
હામ હામ પડા વાજતા, ક્ષત્રી શણુગારે સાજતા,	
મળસ્નાન કરે ને અગ ઉલટ, ફરી ફરી બાંધ મુગટ	૨૩
રાતમા શીખે ચાતુરી ચાલ રખે વીસરી જાતા કાલ,	
આખી રાત થયા સાતરા, ઢળી ઢળી પડે છે ઉજગરા	૨૪

વલણુ

ઉજગરા આખી રાતના, સણુગાર સજર્તા થયુ વહાણુરે,	
સ્વયંવરમા ભૂપતિ મળિયા, કવિ કહે શું વખાણુરે.	૨૫

કડવું ૨૪ મુ-રાગ સોરઠી

વૈશ્યાયન કહે રાજન, સાભળ સ્વયવરનું વર્ણન,
 પડે વાજ્યો મુણ્યો સર્વ રાતે, ઉડ્યા ઉજમ થાતે પ્રભાતે. ૧
 શીઘ્રે જમ્યે વર્ણાની તકે, તેડા મોકલ્યા ભાઇયો ભીમકે,
 નોહો અતિ કાળ કીધાનું કામ, માડવે નવ મળશે ખેસવાનો ઠામ ૨
 ભીડ ભરાઈ ગામ ભાગળથી, રક જાયે રાય આગળથી,
 મળે શૂકન સામા તેડે, શૂકન વદે ને રથ ખેડે ૩
 કરે તિરસ્કાર સેવકપર રીસ, પડે મુગટ ઉઘાડા શીશ,
 જાયે અસ્વાર બહુ અલખેલા, હય હીડે જાણે જળના રેલા ૪
 ભરાયે રથ માહોમાહે અટકે, ત્રાડે હસ્તી ઘોડા ભડકે,
 અસ્વાર પડે છે નીસરી, તે મળે કહીંચે નવ ફરી ૫
 પાહન પડવાનો આલ્યો છબ, ચરણ રેણ્યે છાયો નભ,
 થઈ રહ્યું છે અધારુ ધોર, પડી રહ્યો છે શોહોરાશોહોર ૬
 ખોલે દુહુભીના બહુ ડક, અકળામણનો વળ્યો અંક,
 સર્વને દમવતીનું ધ્યાન, પ્રાણી માત્ર વર નહિ કેા જ્ઞાન ૭
 સ્વયવર જોવા કારણે, પ્રજા મળી મડપ આરણે,
 દારે ઉભા છે જ્યેષ્ઠિકાદાર, તેડે જેને જેવો અધિકાર ૮
 ડાહ્યા થઈ મડપમા પેસે, નામ વાંચે ને આસને ખેસે,
 એક મત્રી સેવક ખવાસ, ત્રણ ત્રણ સેવક રાયને પાસ ૯
 કાણુરૂપ મડપની રચના, વર્ણવી શકે શુ એક રસના,
 કદલીસ્તભ રોપ્યા દારે, માઝા આસન હારો હારે ૧૦
 યશગીત બદીજન ખોલે, મહા ઉન્મત્ત મેગલ ડોલે,
 નાનાવિધ ચિત્ર ચિતરીયા, જાણે દેવવૃદ્ધ ઉતરીયા ૧૧
 ઉડે અખીલ ગુલાલના છટા, વાળે ઢોલ ને ધુધરા ઘટા,
 સભા માહે ખેડા મહા મુનિ, લાગી વેદશાસ્ત્રની ધુની ૧૨
 જતિ જોગી ખેડા પાવન, રાયના ભાટ ભણે ભાવન,
 રાયને છત્ર ચામર ઢળે, મુગટે મણિ જળહળે ૧૩
 અગર ધૂપ લા ઉવેખે, વાજત્ર નાદ આવે અલેખે,
 નટુઆ કરે છે નર્ત, ફરે ફૂદડી કહાડે સર્ત ૧૪
 ખોલે ધુધરી કેરા રણકા, ગર્વ ઘેલી નાચે ગુણિકા,
 પગ પાનીચે શોભે ધરા, વાળે કકણ ને ધુધરા ૧૫

ગીત ગાએ કોકીલસ્વરા, અનગ વધારે અસરા,
 ભણે મડપ નગરી અમરા, નાચે નારી નરચિતહરા ૧૬
 ભીમક ભૂપને દે છે માન, આવી રહ્યા સર્વ રાજન,
 ગાનારી ગાએ ગીત ગાથા, બાધ્યા તોરણ દેવાય હાથા ૧૭
 વસ્ત્ર કેસરમાહે ઝકઝેળ, બેસે આસને આરોગે તમોળ,
 વર થઈ બેઠા પ્રાણી માન, સમા કસ્યા છે વરવા ગાન ૧૮
 શરીર શુદ્ધ કાષ્ઠના ખોડ, તેને દમયતી પરણ્યાના કોડ,
 બાળ યૌવન ને વળી વૃદ્ધા, તેને દમયતી પરણ્યાની શ્રદ્ધા ૧૯
 કો તો મોટા ધરના કુઅર, કો કહે આઘ અમારુ ધર,
 આશા અભિમાને ભસ્યા નર, વાકા મુગટ ધર્યા શિરપર ૨૦
 ધરડા થયા નાના વર, વર્તા કરાવતા વાગ્યા છર,
 તનમન કન્યાને અર્પણ, આગળથી નહીં ટાળે દર્પણ ૨૧
 કેટલાક કરે તિલકની રેષ, કેટલાક કરે માહોમાહે દ્વેષ,
 કેટલાક કરે પૂછાપૂછ, હુ કહેવો કહી મરડે મૂછ ૨૨
 જેનાં મુખ માહે નહીં દત, તેને પરણવાનુ ચત,
 કેવળ વૃદ્ધ ડાચા ગયા મળી, તે બેઠા ટુપાવી પળી ૨૩
 જોશીની પ્રણિપત્ય કરી, દેખાડે હાથ ને જનમોતરી,
 જો દમયતી મુને પરણે, તો જોશી હુ લાગુ ચરણે ૨૪
 જેના બેસી ગયા ગળરથળ, મુખમા રાખ્યા બબ્બે ફોફળ,
 એમ ઉંચા કરી ગલોઠાં, ઘેલા જીએ કાયમા કોઠાં,
 પૂરણ આશાએ સર્વ કોય, પણ કન્યા નળની વાટ જોય ૨૫

વલણુ

વાટ જીએ છે નળતણી, દાસીને કહે છે સતીરે,
 હુ મડપમા પછે આવુ, પ્રથમ આવે નૈવધપતીરે ૨૬

કડવુ ૨૫ મુ-રાગ રામઘ્રી

મડપમાહે ભૂપતિ મળિયાળ, અભિમાને ભસ્યા રૂપભુદ્ધિ બળિયાળ,
 તેડો કન્યાને ભીમક ઓચરેળ, વૈદર્ભી શણગાર અગે ધરેળ ૧

ઢાળ

શણગાર સજતી સુદરી તે, શોભતી શ્રીકાર,
 નળ નથી આવ્યો મડપે, માટે લગાડે વાર ૨

કૃષ્ણાગર મર્દન વાસવર્ધન, મહીલા કરે મજન,	૩
અહુ નાર આવે વધાવે, વરસે મુક્તા પરજન	
શુભ વચન બોલે શકુન વદે, ઉદયો હર્ષ અનત,	૪
ભેરી નાદ થાયે ને ગીત ગાયે, અહુ કિકરી નાયત	
માનપૂરણ માનુની, મહીપત મોહવા કાજ,	૫
સ્વયવરના સુભટ જિતવા, ધરે શ્યામા સાજ	
પ્રેમપાશ લીધા પ્રેમદા, નાખવા મડપ ક્ષેત્ર,	૬
ભુકુટીધનુષ આકર્શિયુ ને, બાણ અન્યો નેત્ર	
તારુણીને તેડા મોકલે, રાય ભીમક વારોવાર,	૭
ડુવરી બાહેર નીસરો, કર્મ અહીને હાર	
વાજ્ર વાજે ઘોષ ગાજે, થાય કુસુમની વૃષ્ટ,	૮
રાગ માત્ર જુએ બારણે, કેમ મળે દષ્ટે દષ્ટ	
ઓ કન્યાઆવી ઓ કન્યાઆવી, ઘોષ એવો થાય,	૯
શર શબ્દ વાજે ગાન થાએ, વાકા વળી જુએ રાય	

વલણુ

જુએ રાગ ફરી ફરી, કેવુ હશે કન્યાનુ રૂપરે,	૧૦
એવે સમે દેવ ચાગ સાથે, આવિયો નળ ભૂપરે	

કંડવુ ર૬-મું રાગ મારુ

વાગી સ્વયરમા હાકે, તે નળ આબ્યોરે,	૧
ભાગા ભૂપ સર્વના નાકે, ઓ નળ આબ્યોરે	
નણે ઉદયો નૈષધભાણુ, તે નળ આબ્યોરે,	૨
અસ્ત થયા સહુ તારા સમાન, ઓ નળ આબ્યોરે	
તેજ અનત અનગનું અગ, તે નળ આબ્યોરે	૩
નણી કનક કાયાનો રગ, ઓ નળ આબ્યોરે	
ઝળકે ઝળહળ જ્યોત, તે નળ આબ્યોરે,	૪
મુગટપર ચળકે ઉઘોત, ઓ નળ આબ્યોરે	
જ્યોત રવિની પેર કુડળ લહેકે, તે નળ આબ્યોરે,	૫
અરમળ અગે બેહેકે, ઓ નળ આબ્યોરે	
શોભે વદન પુનેમનો ચદ, તે નળ આબ્યોરે,	૬
કમળનયન પ્રેમના ફદ, ઓ નળ આબ્યોરે	

જાણે નાસા કીરની ચય, તે નળ આંબ્યોરે,	
કોયે ન દેખે સરખા પય, ઓ નળ આંબ્યોરે	૭
કંઠે ગજમુક્તાનો હાર, તે નળ આંબ્યોરે,	
કર કુજર શુડાકાર, ઓ નળ આંબ્યોરે	૮
હાંદે નાભિકમળ શોભાળ, તે નળ આંબ્યોરે,	
કટીએ જિત્યો કુજરકાળ, ઓ નળ આંબ્યોરે	૯
ચાલતો શાર્દૂલની ગલ, તે નળ આંબ્યોરે,	
નિરાશ થયા નરપલ, ઓ નળ આંબ્યોરે	૧૦
એ તો દમયતીનો પ્રાણ, તે નળ આંબ્યોરે,	
હવે એ પરણે નિર્વાણ, ઓ નળ આંબ્યોરે	૧૧
કન્યાને થયુ તવ જાણ, ઓ નળ આંબ્યોરે,	
જેનુ હસે કીધુ વિખાણ, તે નળ આંબ્યોરે	૧૨
તેજે તો તપે જાણે ભાણ, ઓ નળ આંબ્યોરે,	
શીતળતાએ સોમ સમાન, તે નળ આંબ્યોરે.	૧૩
ગતે કરીને જેવો વાય, ઓ નળ આંબ્યોરે,	
મહીમાએ શકર રાય, તે નળ આંબ્યોરે	૧૪
મન સ્થિરતાએ જેમ મેર, ઓ નળ આંબ્યોરે,	
જાણે ધને ખીજે કુબેર, તે નળ આંબ્યોરે	૧૫
સલવાદી શિખિ સમાન, ઓ નળ આંબ્યોરે,	
ઐશ્વર્યે નિર્ધોષ રાજન, તે નળ આંબ્યોરે	૧૬
એ તો જુદે જાણે ધંદ્ર, તે નળ આંબ્યોરે,	
ત્યાગી જેવો હરિશ્ચંદ્ર, ઓ નળ આંબ્યોરે.	૧૭
વિદ્યાયે ગુરુ શુક જેમ, તે નળ આંબ્યોરે,	
દુ ખહતો ધન્વતરિ તેમ, ઓ નળ આંબ્યોરે.	૧૮
દમયતી ધણુ હરખે, ઓ નળ આંબ્યોરે,	
રખે વાર લાગે મન ફેરે, ઓ નળ આંબ્યોરે	૧૯
એક આસને બેઠી નાર, ઓ નળ આંબ્યોરે,	
દાસી ઉચલી ચાલે ચાર, ઓ નળ આંબ્યોરે	૨૦
શોભે સુદર અતિ સકુમાર, ઓ નળ આંબ્યોરે,	
જર્ઘ પહોતા મડપદાર, ઓ નળ આંબ્યોરે	૨૧

વલણુ

બાહેર પધાર્યાં પ્રેમદા, ચતુરા ઉંચલે ચારે,
નળ બેઠો સિંહાસન, ચતુરા ચિતતી તેણી વારે ૨૨

કંડુ ૨૭ મુ-રાગ સારંગ

મડપ મધ્યે માતુની, આસન બેઠી જાય,
સ્વયંવર સુભટ ને સુદરી, વર્ણવું તે શોભાય ૧

છઠ્ઠ હરિગીતની ચાલ

નૃપલિમક તનયા, રૂપ બનયા, ગસીલી રગપૂરણા,
નર અગના દેવાગના, માનિની મનમદ ચૂરણા ૨

દુખમોચની મૃગલોચની, છે લલિત લક્ષણવતિ એ,
નિજ મન ઉલાસી, વેણાવાસી, અલકલટ નિલસતિ એ ૩

રાખડિ અમુદ્યે, શીશ પુલે, સેથે સીદુર શોભિયા,
શુભ ઝાલ ઝળકિત, રત્ન ચળકિત, ભૂપના મન લોભિયા ૪

મુખ સુધાસિધુ, અધર બિંદુ, ભુકુટિ ભમર બે ગુજ છે,
બે નેત્ર નિર્મળ, દિસે છે કમળ, ફૂલ ફૂલ્યા કુજ છે ૫

આજેલ અજન, ચપલ અજન, મીન મૃગ બે હારિયા,
પદ્મા રાય શૂરા, જાય પૂરા, માણુ કટાક્ષે મારિયા ૬

ભુએ વિવિધ પેરે, નયનધેરે, તિલક બાલે કીધલા,
દીપક પ્રકાશા, અમ નાસા, કીરના મન લીધલા ૭

શોભીત દાડમ બીજ રદ જ્યમ, ચિયુક મધુકર બાળરે,
ગળબધ ભુગતા, હાર મુક્તા, માણિકમય શોભાળરે ૮

અબળાના અભુજ, જ્યમ ભુગમ ભુજ, બાભુબધ પ્રમતા ઝુલે,
થાય નાદ રણઝણ, ચૂડી કકણ, મુદ્રિકા કર બહુ મુલે ૯

દશ અંગળી, મગની ફળી, નખ જોલ જ્યમપુખરાજ છે,
ફૂલના મનોહર, હાર ઉપર, આભૂષણ બહુ સાજરે ૧૦

પડિ વેણુ કટિપર, જાણે વિષધર, આવી કરે પયપાનરે,
ગુચ્છ કુસુમ ઉદે, કુચ ઉદે, કુજર કુલસ્થળ માનરે ૧૧

અલકાવલિ લલિતા, વહે સલિતા, ઉદર પોયણુપાનરે,
છે ચિત્રલકી, કટી વકી, મેખલા ધુધર ગાનરે ૧૨

બે જઘા રજા, તણા થલા, હસગલ પગ છાડતી,
સુખપાળ મૂકી, રાય હુકી, જાય પગલા માડતી ૧૩

નેપૂર ઝમકે, અણુનટ ઠમકે, ધુવરિનો ધમકાર છે,	
ધાધરે ધુધર, અમુદ્ય અબર, પુલેલ છાટયા અપાર છે	૧૪
ત્યા અગરબત્તિબળે, ચમર શિર ઢળે, રસિલિ રામા રાજતી,	
ગાય ગીત કલોલક, ચગ ઢોળક, મૃદગ વેણા વાજતી	૧૫
વળિ કીર્તિ અતિ ધણિ, બોલેબદ્ધણિ, ચાલેબ્યેટિકદાર ત્યા,	
પચ કામબાણે, કરિ સધાણે, રાજપુત્રને માર ત્યા	૧૬
ભરમાધને ભુપ, પજા મોહકુપ, પ્રેમપાશે બાધિયા,	
ઠામથી ડગિયા, સ્વાર્થ રગિયા, સામી મીટે સાધિયા	૧૭
કા આડા ઉતરે, ખુખારા કરે, ભામિનિ નિચુ ભાળેરે,	
કા આસને પળ્યા, લડયજ્યા, શકે આવી લીધો કાળેરે	૧૮
બોલી ન શકિયા, ચિત્ર લખિયા, કા નમે વારે વારેરે,	
કા સમિપ ધશિયા, મુગટ ખશિયા, પુઠ્ઠી સેવક ધારેરે	૧૯
કા કનક કાપે, લાય આપે, સાહેલીને સાધેરે,	
જોઇયે તે લીજે, વખાણુ કીજે, વિવાહ મારો વાધેરે	૨૦
લામિ ડોક કરતા, નથી નરતા, કહે હાર આરોપરે,	
ફરી મુગટ બાધે, પ્રેમ સાધે, પજા નવ ગ્રહ કોપરે	૨૧
રાય ગોરા ગાત્રે, તૃણ માત્રે, તારુણી નવ લેખતી,	
જોઈ મૂખ મરડે, આખ થરડે, સર્વને ઉવેખતી	૨૨

વલણુ

અનેકને ઉવેખતી, આઘી ચાલી નારરે,	
ગઈએક નળ જાણી કરી, દીઠી પચ નળની હારરે	૨૩

કંડકુ ૨૮ મુ-રાગ સારંગ

મન ઇચ્છા નૈપધ રાય તણી, કન્યા ગઈ પચ નળ બણી,	
જુએ તો ઉભા છે નળ પચ, કન્યા કહે આ ખોટો સચ	૧
હસતુ કહ્યું અવરથા ગયુ, નળનાથનું વરતુ રહ્યું,	
એક નળ સાલળીઓ ધરા, આ કપટી કા આળ્યા ખરા	૨
પાચે નળ ચેખટાને કરે, લેવા માળ કંઠ આગળ ધરે,	
ત્યારે દમયતી થઈ ગાભરી, દીકું વિપરીત ને પાછી ફરી.	૩
આવી જાહા પિતા બીમક, અરે તાત જુઓ કૌતક,	
હું એક નળને આરોપુ હાર, દેખી પચને પજો વિચાર.	૪

ભીમક કહે આશ્ચર્ય જ હોય, તુ વિણુ પય ન દેખે કોય,	૫
શકે દેવતા તાહાં નિરધાર, થઈ આળ્યા નળને આકાર	
એ પરીક્ષા નિમેષ નહી ચક્ષ, વીરજ વચ્ચ ઉભા અતરીક્ષ,	૬
વાત સાભળી ભીમકતણી, કન્યા આવી પય નળ ભણી	
પિતાએ મારગ દેખાજો, નારીએ નળ શોધી કહાજો,	૭
દમયતી જેમ વરવાને જાયે, ધસી ધ્રુવ નળ આગળ થાયે	
એક એકને અળગા કરે, લેવા હાર કંઠ આગળ ધરે,	૮
નહીં આવે સય ફરી, ત્યારે દમયતી થઈ ગાભરી	
ધ્રુવ મનમા શાપો હુતાશન, વાદરના જેવુ થયુ વદન,	૯
અગ્નિએ જાણ્યુ એ ધ્રુવનું કાજ, રીંછમુખ થાજે મહારાજ	
વરણે શાપ મનમાહે દીધો, જમને માજગ મુખ કીધો,	૧૦
ધર્મે અતર ઇચ્છ્યુ એવુ, વરણનું મુખ થાજે જ્ઞાનના જેવુ	
રીંછ, વાનર, જ્ઞાન, માર્ગર, કન્યા કહે વર રૂડા ચાર,	૧૧
ઈંદ્ર રાય વાણી એમ ભણે, ખાધાવેધ માજો આપણે.	
જમ કહે કા હસાવો લોક, શાપ કીધા મહોમાહે ફોક,	૧૨
દમયતી વિચારે વળી, સમાન શોભે પય નળી.	
કોને વરીએ કોને ઉવેખીએ, વરમાળ કોને આરોપીએ,	૧૩
જોવાને મળ્યા રાજકુમાર, તે એક નળ દેખે નિરધાર.	
બુદ્ધિમાન નારી છે ધણુ, માન મુકાવે દેવતાતણુ,	૧૪
ચારોને પૂછે કરી પ્રણામ, તમારા તાતનાં જ્ઞા જ્ઞા નામ	
લોભવિશે નહીં ગણ્યુ પાપ, વીરસેન પાચેનો આપ,	૧૫
કન્યા વળતી કરને ધસે, સખી સામુ જોઈ જોઈ હસે	
સખી કહે શું થેલા થયા, શુ કપટરૂપને વળગી રહ્યા ?	૧૬
ખીજ પુરુષ છે રૂપનાં ધામ, સાભળો દેશ દેશના નામ	
દેશ સકળ નરેશના નામ, દાસી કહે વર્ણવી ગુણગ્રામ,	૧૭
તોયે કન્યાને ન ગમ્યા કોય, ફરી ફરી પાચે નળને જોય	
હું હું નળ પાચે ઓચરે, પણ કન્યા કોને નજ વરે,	૧૮
નારદજી અતરીક્ષ આવીઆ, ધ્રુવણી આદે તેડી ભાવીઆ	
ચારે દેવની ચારે નાર, ગગને દીડી ભરતાર,	૧૯
લજ્જા પામ્યા લોભી ધણુ, એ કારજ તે નારદતણુ.	

કન્યાએ દીડી દેવાગના, અમર જાણીને માડી વદના, અમો અદ્ય જીવ કરૂપ, તમો ભારેખમ છો ભૂપ	૨૦
અમો જમ જરાથી ત્રાસીએ, પૂજનીક તમને ઉપાસીએ, તમો અમને ભીમક રાજન, હું તમને પુત્રી સમાન	૨૧
એમ કહીને ભરીયા ચક્ષ, લાજ્યા દેવ થયા પ્રત્યક્ષ, ધંદ્ર વરુણ વહ્નિ જળરાય, શોભે મડપે જય જય થાય	૨૨
નળને થયા તુષ્ટમાન, દેવ કહે માગો વરદાન, બળમે વર આપે સુરરાજ, નળનું સહજે સરીયુ કાજ	૨૩
કમળમાળ આપી ધંદ્રરાય, લક્ષ વર્ષે નહીં સુકાય, અશ્વમેધ આપ્યો રાજન, દિન એકે હીડિ શત જોજન	૨૪
કહે અગ્નિ નવ દાઝે તુય, જ્યાં સમરે ત્યાં પ્રગટુ હુય, ધર્મ કહે ભોગવે રાજભોગ, ત્યાં લગે પુર મધ્યે નહીં રોગ	૨૫
જે કરશે તારી કથા વાછના, તેને નવ હોયે જમજન્યના, વરણુ ભણે સાભળ નળ રાય, સુકુ વૃક્ષ નવપત્તવ થાય.	૨૬
સમચ્યુ જળ ઉપજે તત્કાળ, આઠે વર પામ્યો લૂપાળ, પછી દમયતીને આપ્યો વર, અમૃતસ્રાવીયાથજે તુજ કર	૨૭
સર્વે સ્તુતિ કીધી દેવતણી, વિમાને બેસી ગયા સ્વર્ગભણી, દમયતી હરખી તત્કાળ, નળને કંઠે આરોપી માળ	૨૮
સાધુ રાજ સર્વે બેસી રહ્યા, અદેખિયા ઉડીને ગયા, વગ્કન્યા પરણ્યા રીત કરી, ભીમક પહેરામણી ભલી કરી	૨૯
લાડ કોડ પહોતા કુવરીતણા, નળને વાનાં કીધા ઘણા, નળ દમયતી બન્યો જય, વોળાવી વળ્યો ભીમક રાય	૩૦
વાજતે માજતે નળ વળ્યો, એવે કલિયુગ સામો મળ્યો, વરવા વૈદર્ભી નારદે મોકલ્યો, આવે ઉતાવળે શ્વાસે હળકલ્યો	૩૧
બોઠો મહીષ જીપર કળીકાળ, કંઠે મનીષના શીશની માળ કરમા કાતુ લોહશૃંગાર, શિર સગડી ધીકે અગાર	૩૨
જે વક દમયતી રૂપનિધાન, જીએ તો મળી સામી જન, જાણ્યો કન્યાને નળ વચ્ચો, કળી કોધે પાછો ફચ્ચો	૩૩
જો નળે પરણવા દીધો નહીં, આજથી લાગુ પૂઠે ચર્ધ, નળ રાજ આબ્યા પુરવિખે, કરે રાજ નારી સુસુખે.	૩૪

ભોગવે ભોગ વિવિધ પેર, સ્વર્ગતાણુ સુખ પામે ઘેર,
 પ્રભુ પત્નીને વાધ્યો પ્રેમ, 'સાચવે બહુ સસ ને નેમ' ૩૫
 ચોહો વર્ણ પાળે કુળધર્મ, ચાલે યજ્ઞાદિકર્તા કર્મ,
 તેણે કળીનું ચાલે નહીં, હીડે છિદ્ર જોતો અહીં તહીં ૩૬
 નગર પૂઠે ફેરા બહુ ખાય, સત આગળ પ્રવેશ ન થાય,
 સહસ્ત્ર વર્ષ વહીને ગયાં, દમયતીને બે બાળક થયા ૩૭
 જીવમ બાળ સાથે પ્રસવ્યા, પુત્રપુત્રીરૂપે અભિનવા,
 નળ દમયતી હરખે ધણુ, બાળકવડે શોભે આગણુ ૩૮
 એક દિવસે નળ જૂપાળ, મગાવ્યુ જળ થયો સધ્યાકાળ,
 રહી પાહાની કોરડી ઘાતા પાગ, કળી પામ્યો પેઠાનો ભાગ. ૩૯
 સધ્યાવદન કીધું રાજન, પ્રવેશ કળીનો થયો તે સ્થાન,
 જ્યાં જ્યાં સૂતો જૂપાળ, સર્વાંગે વ્યાપ્યો કળીકાળ ૪૦

વલણુ

કળીકાળ વ્યાપ્યો રાત્રને, બાજ થયો નૈષધધણીરે;
 હવે વહરાડું પીત્રાઇને, કહી ચાલ્યો પુષ્કર બાણીરે ૪૧

કડવું ૨૯ મુ-રાગ કહ્લાલેરો.

કળીજીગ દાપર મળીને આવ્યા, પુષ્કરકેરે પાસરે,
 હસ્ત ધસે ને મરતક ધણે, મુખે મૂકે નિ જાસરે કળીજીગ ૧
 વેશ વિપ્રનો ધણ્યો અધર્મો, ને બન્યો મસ્તક ડોલેરે,
 નૈષધપતિ બેઠો તપ કરવા, થઈ તરણાને તોલેરે કળીજીગ ૨
 એક કુળમા ઉદય બન્યોના, તુ જોગી નળ રાણેરે,
 તે ભોગ ભોગવે નાના વિધના, તારે નહી જળ દાણેરે કળીજીગ ૩
 કળિ કહેછે જો જો ભાષયો, કર્મે વાળ્યો આડો આકારે,
 એક જ ઘોરડીના બે કાટા, એક પાધરો એક વાકારે કળીજીગ ૪
 તારા પિતાસુ અમારે મૈત્રી, તે માટે હિત કીજેરે,
 એમ કહી કર મહી ઉઠાજો, આવ આલિમન દીજેરે કળીજીગ. ૫
 ભેટતામાં પિંડ પુષ્કરના મધ્યે, કીધો કળીએ પ્રવેશરે,
 તેડી ચાલ્યો નૈષધપુર બાણી, કરવા નળસુ કલેશરે કળીજીગ ૬
 વાટે જતા વારતા પરદી, ન મળવું નાખો જાણરે,
 કળી કહે તુ છૂત રમજે, હું થાઉં બે પાશરે કળીજીગ. ૭

પ્રથમ પોણુ કરજે વૃષભનુ, દ્વાપર થાશે પોહીરે,
 સર્વસ્વ હરાવી લેજે નળનુ, એ વાત ગમતી જોહીરે કળીભુગ ૮
 જઘપિ પુષ્કર પવિત્ર હુતો, નોહોતી રાજની અભિલાષારે,
 ઉપજી અરિસ્થા નળરાય ઉપર, મહ્યા ભુગ ખે અદેખારે કળીભુગ ૯
 વૃષભવાહન પાસા કરમા, આઁયો રાજસભાયરે,
 બાધવ જાણી દયા મન આણી, નળ ઉઠી ખેઠા થાયરે કળીભુગ. ૧૦
 ભલે પધાર્યા પુષ્કર ભાર્ષ, જોગી વેશને છાડારે,
 આ ધર રાજ તમારુ વીરા, રાજની રીતિ માડારે કળીભુગ ૧૧
 આસન આપી કરે પૂજન, પૂછે કુશળી ક્ષેમરે,
 નળને કહે ખીજી વાતે ન રાચુ, છૂત રમવાનો પ્રેમરે કળીભુગ ૧૨
 નળ કહે બાધવ છૂત ન રમીએ, એ અનર્થનુ મૂળરે,
 તુ જોગેશ્વર કા ઉપજાવે, ઉદર ચોળીને શ્વરે કળીભુગ ૧૩
 પુષ્કર કહે મારો પાત્ર મુદ્રાનો, પોહી જિતુ કે હારુરે,
 એકી પાસે બળદ મારો, એકી પાસે રાજ તારુરે કળીભુગ ૧૪
 કળીને સગે પુણ્યલોકને, પાપતણી મતિ આવીરે,
 છૂત રમવુ અપ્રમાણુ છે પણુ, વાત આગળ બાવીરે કળીભુગ ૧૫

વલણુ

બાવી પદારથ ભૂપને, વેઠવુ છે બહુ કષ્ટરે,
 છૂત રમવા ખેઠા રાજ, કીધો કળીએ બ્રહ્મરે ૧૬

કડવુ ૩૦ મુ-રાગ મેવાડો

નળ રાજાએ છૂત આરબુ, સત્ય થયુ સર્વ ફોકજી,
 નમ્ર મધ્યે વારતા જાણી, ત્રાહે ત્રાહે કરે લોકજી ૧
 દમયતીએ નળને કહાંયુ, બળદ ભણી મા જોશોજી,
 એ વૃષભમા વેરી છે કારમો, રાજ રમતા ખોશોજી. ૨
 ડાહ્યા લોક નગરતા વારે, ધણુ વારે પરધાનજી,
 કળીભુગે ભુદ્ધ બ્રહ્મ જ કીધી, કહ્યું કાનું ન ધરે કાનજી ૩
 ખેઠા બાધવ પોણુ પરહીને, ડોલે પુષ્કર રાયજી,
 જે હારે તે રાજ મેલી, ત્રણ વરસ વન જાયજી. ૪
 ત્રણ વરસ ગુપ્ત જ રહેવુ, વેષ અન્ય ધરીજી,
 કદાચિત્ પ્રીતિયુ પડે તો, વન ભોગવે ફરીજી ૫

મહિમા મોટો કળીભુગ કેરો, નળને ગમી તે વાતજી,	
નળ કહેરે નાખ પાસા, ત્યારે વરસ્યો શોષિત વરસાદજી.	૬
હાહાકાર હવો પુર મધ્યે, વાયુ સામટો વાયજી,	
નાખ્યા પાસા પુષ્કર જિત્યો, સર્વેવ હાસ્યો રાયજી	૭
હાસ્યો નળ ને પુષ્કર જિત્યો, જૈ બેઠો સિદ્ધાસનજી,	
આણુ પોતાની વર્તાવી પુરમા, કહે નળને જાઓ વનજી	૮
વનકુળ પહેરી વન વસો ને, કરો વનકુળ આહારજી,	
એક વસ્ત્ર રાખો શરીરે, બાકી ઉતારો શણગારજી	૯
સર્વ તજી એક વસ્ત્ર રાખી, ઉઠ્યો નળ ભૂપાળજી,	
દમવતીને કહાવિયુ તુ, પીયેર જાજે આ કાળજી.	૧૦
રુદન કરતી રાણી આની, બાળક ઝાલ્યા હાથજી,	
શીશ નામીને સ્વામીને કહે, મુને તેડો સાથજી	૧૧
સુખ દુઃખની કહીએ વારતા, એકતા નવ સોહાયજી,	
હું સેવાને આવું સહીરે, થાકો તો ચાપું પાયજી	૧૨
કથ કહે હો કામિની, તુ આવે મુજને જન્મજી,	
એ દુઃખ સવળા વેડીએ પણ, ટળવળી મરે બને બાળજી	૧૩
રાતી કહે છે કામિનીરે, જેમ છાયા દેહને વળગીજી,	
તેમ હું તમારી તારુણીરે, કેમે ન થાઉં અળગીજી	૧૪

વસણુ

જો અળગી કરશે નાથજી, તો પ્રાણુ તણુ તત્કાળરે,	
નળ કહે આવો વન વિષે તો, પીયેર વળાવો બાળરે	૧૫

કડવું ૩૧ મુ-રાગ મેવાડો

મોસાળ પધારોરે, મોસાળ પધારો,-	
મોસાળ પધારો બાહુઆરે, મારા લાડવાયા બે બાળ,	
નમાયાં થઈ વરતજો, સહેજો મામીની ગાળ -મોસાળ૦	૧
હૃદયા ચાપેરે, રાણી હૃદયા ચાપે,-	
હૃદયા ચાપે પેટનેરે, એ છેલ્લુ વેહેલુ લાડ,	
હવે મળવા દોહલારે, મળીએ તો પ્રભુનો પાડ -મોસાળ૦	૨

થયા માત વોહોણારે, થયા માત વોહોણા,-
 માત વોહોણા થયા દામણારે, નહીં કો રડો સાથ,
 રુએ રાણી હૃદયા ફાટે રે, કાણુ માથે ફેરવશે હાથ -મોસાળ૦ ૩
 મદિરના ગુરુજીરે, મદિરના ગુરુજી,-
 મદિરના ગુરુજી સુદેવજીરે, તમારે ઝોળે સોપુ બે તન,
 જઈ કહેજો મારી માતનેરે, જીવની પેરે કરજો જતન -મોસાળ૦ ૪
 પુત્રી જમાઈરે, તમતણા પુત્રી જમાઈ,-
 પુત્રી જમાઈ તમતણા, કહેજો વનમા પૂર્વો વાસ,
 જઈ કહેજો મારા તાતનેરે, અમ જોગીનો લે તપાસ -મોસાળ૦ ૫
 યુગ્મન કરતીરે, માવડી યુગ્મન કરતી,-
 યુગ્મન કરતી માવડીરે, ફરી ફરી સુખ જોય,
 હૈયેથકા નવ ઉતરેરે, એમ કહી દમયંતી રાય -મોસાળ૦ ૬

વલણુ

રોયે રાણી અતિ ધણું, વત્સ સૌખ્યા ગુરુકર મહિરે,
 ઋષિ સાથે બે બાળકાં, વેળાબ્યાં નળરાયેરે. ૭

કડલુ ડર મુ-રાગ વેરાડી

બાળકા વેળાબ્યા ઋષિ સગાતે, દમયંતી કરે આક્રંદ,
 હાહાકાર હવો પુર મધ્યે, મળ્યા સહિયરના વૃદ્ધ ૧
 પડો વાગો પુષ્કર પાપીનો, નળને કો નવ રાખે,
 એક અજળી જળ ન પામ્યા, જો ભમ્યા પુર આખે ૨
 દ્વાર અડકાવે નળને દેખી, જો પોતાના લોક,
 તરશી દમયંતી પાણી ન પામી, કંઠે પડીઓ શોષ ૩
 એક રાત રહ્યા નગરમા, આલ્યા વાહાણુ વાતે,
 પુણ્યલોકની પૂઠ જ લીધી, કળી થયા સગાતે ૪
 બ્યા વાવ સરોવર કુવા આવે, પાકા ફળની વાડી,
 રીપુ કળીજીવ આગળ જઈને, સર્વ મેહેલે ઉડાડી ૫
 ફળ જળ ને પત્ર ન પામ્યા, રાણી કરે આસુપાત,
 વનમાં ફરતાં રુદન કરતા, વહી ગયા દીન સાત ૬
 અઢેકુ પટકૂળ પહેરુ, પ્રેમદા કોમળ કાયા દાઝે
 પાય પકજપત્ર જોવા, ત્રીવ્ર કાટા ભાજે. ૭

એક માન સરોવર આગળ આવ્યુ, તેમા દીકુ પાણી	
કળબુગથી તે ફેક થયુ નહિ, જઈ પીધુ રાયરાણી	૮
વારવાર પાણી પીએ ને, બેસે વળી હાડે,	
નર નારી વારિએ તૃપ્ત થયા, પણ ક્ષુધા પાપણી પીડે	૯
સ્વામી કહે સાસતા થઇયે, શ્યામા બેશ થઇને સ્વચ્છ,	
જે સરોવરમા શોધી લાવુ, જો જડે એક બે મચ્છ	૧૦
થોડા જળમા પેઠો નળ રાજા, ઢીમરનુ આચરણ,	
સાધુ રાયને શ્રમ કરતા, મીન જડીઆ ત્રણ	૧૧
આણીને અળળાને આપ્યા, વામા કહે થયુ વારુ,	
નળ કહે આપણુ બે પ્રાણીને, શુ હોશે એટલા સારુ ?	૧૨
ભાર્યાના લુજ મધ્યે સોંપી, ભૂપ ગયો ખીજ વરા,	
કળીબુગ સર્પ થઇને ખીલાવે, મચ્છ નાશે અરાપરા	૧૩
નળે શ્રમ કાપો ધટી બે, મચ્છ ન ચઢીયા હાથ,	
પેલા ત્રણે મચ્છ વહેંચીને લીજે, વિચાર્યુ મન સાથ	૧૪
નળ આવ્યો નિરાશ થઇને, ત્રણ મીનમા ચિત્ત,	
એટલે અતરમા દમયતીને, થઈ આવ્યુ વિપરીત	૧૫
અમૃત સ્ત્રવિયા કર અળળાના, સજીવન થયા મચ્છ પળમા,	
હાલ્યા મહીલા મૂકી દીધા, ઉડી પજા જઈ જળમા	૧૬
ધેલી સરખી મીનને કાળે, પાણીમા વેવલા વીણે,	
હવે સ્વામીને શો ઉત્તર આપીશ ? રદન કરે સ્વર ઝીણે	૧૭
વીહીલે મુખ દીઠી પૈદરબી, નાથ આવતો નીરબે,	
ચોહોદશ ભાળે આસુ ઢાળે, સ્વાતિભિદુ શુ વરષે !	૧૮
રોતી પત્ની પતિએ દીઠી, ધોળુ મુખ થયુ દીન ?	
કહેરે પાપિણી શકે મુજ પાબે, ભક્ષ કર્યા તે મીન	૧૯
હુ ક્ષુધાતુર ફરીને આવ્યો, રઝળ્યો પાણી માહે,	
દોઢ દોઢ મચ્છ ભોજન કાળે, લાવ પાપિણી કાહે	૨૦
હંદે ફાટતે યોલી રાણી, આસુ પડે મોતી દાણા,	
ક્ષુધા પાપિણીએ મચ્છ ભખાવ્યા, મેં ન રહેવાયુ ગણા	૨૧
નળ કહે હસે શીખામણુ દીધી, વિદાય થયો આકાશ,	
એક ઘૂત ન રમીએ ખીજુ, ન કાળે નારીનો વિશ્વાસ.	૨૨

એ વાના વાર્યા તે કીધા, હાથે દુ ખ લીધુ માગી,
હુ લુખ્યો ને તે મચ્છ ખાધા, શુ આગ પેટમા લાગી ? ૨૩
દમયતી હા હા કરે, જાણે સમ ખાઉં સાને,
સજીવન થયા ઉડી ગયા, કહુ તો રાય નવ માને ૨૪

વલ્લભ

ન માને રાજાએ આશ્ચર્ય મોટું, ઉડી ચાલ્યો નળ રાયરે,
અણુતેડી રાણી દમયતી, પતિની પૂડે ધાયરે ૨૫

કડવું ૩૩ મુ-રાગ વેરાડી

આગળ નળ પૂડે ત્રેમદા, સતીને અતર આપદા,
નળ તિરસ્કાર હીડતા કરે, ઉદે ફાટે અમળા આખ ભરે ૧
ખાધા મચ્છ હશે શક્તિ ધણી, તો હીડે છેગે પાપિણી,
પીરે પાણી ફરી ફરી, કા જે મચ્છ ખાધા પેટ ભરી ૨
જે મારગ આવ્યા આગળે, વિદાય કીધી નારી નજે,
તુ નહી નારી હું નહીં કથ, આ તારા પીયરનો પથ ૩
મારો સગ તુજને નહીં ગમે, પીયરમા પેટ ભરીને જમે,
મુને નાથજી કરજો ક્ષમા, મારે નથી પીયરની તમા ૪
ફોકટ કરો મુજપર રીસ, અણુગત આળ ચડાવો શીશ,
દેવતાનુ મુને વરદાન, તે કા નવ જાણો રાજાન ૫
હોતી વાત કામિનીએ કહી, કળીને જોગે નળ માને નહી,
આગળ પાછળ બને જાય, કળીએ કીધી બગની કાય ૬
થોડી પાખ ને માસજ ધણુ, લોભાણુ મન રાજાતણુ,
પખીમા દિપે ધણો ભાર, નર નારીનો પૂરણુ આહાર ૭
કાણુ પ્રકારે બગને હણુ, ઉપર વજ્ર નાખુ મુજતણુ,
ઉફરાટી કરી સુદરી, નળ ચાલ્યો દેહ નસ કરી ૮
લાજ્યા પખી ને લાજ્યુ વન, લાજ્યો સૂરજ મીચ્યા લોચન,
સ્વાદ ધ્રિયે પીજો મહારાજ, થયો નસ લોપીને લાજ. ૯
પીતાબર ઝાલી ભૂપાળ, જેમ માછી ગ્રહી નાખે જળ,
બગ નિકટ ગયો જવ રાય, તેમ તેમ કળી આલેરો જાય ૧૦
ધાઈ વજ્રનો નાખ્યો પાસ, કળીજીગ લે ઉજ્યો આકાશ,
એક વજ્ર પખી ગયો લઈ, નળ ખેઠો કપાળે કર દેઈ ૧૧

અરે દેવ તે એ શુ કરયુ, વસ્ત્ર જતાં કાઠ ન ઉગરયુ ?	
ગયુ રાજ છત્ર મહિમા ધણો, ન રહ્યો અગે સૂત્ર તાતણો	૧૨
વિહગમ વસ્ત્ર ગયોરે હરી, દમયતી મા જ્ઞેશો ફરી,	
પાછે પગે ગર્ધસ્ત્રીજન, આખું અર્ધું વસ્ત્ર સ્વામી ઢાકો તન	૧૩
એકેકે છેડો પેચ્યો ઉમે, તીરથ નાહું તેવા શોભે,	
અન વિના અડવડીયા ખાય, સતને આધારે ચાલ્યા જાય	૧૪
મહાવનની આરી જાખરાજાજી, તે સ્થાનકે થયો સધ્યાકાળ,	
બને બેઠા દુમને તળે, સુટી પત્ર પાથર્યાં નળે	૧૫
દુ ખની વાત કરી નવ નવી, દમયતી નિદ્રાવશ હવી,	
લુધા અગોઅગ ગહી વસી, મુખ જાણે પૂનેમનેા શશી	૧૬
નળે સુતી દીડી સુદરી, નિ શ્વાસ મૂક્યો બે નયણા બરી,	
કોણુ દિવસ આબ્યો શ્રીહરી, એ દુ ખે પ્રાણુ ન જાય નીસરી.	૧૭
વૈદરબી વસુધાવશ પડી, દુ ખ નોતુ દીકુ એક ધડી,	
ધણે દોહલે વરી મેં એહ, રુએ રાજા જ્ઞેધને દેહ	૧૮
નખથી નિરખતા જ્ઞેયુ મુખ, સારે મનમા લાયુ દુ ખ,	
કળિ વળી તેનું ચિત્ત ફેરવે, રાજા મનમા દેવ મેળવે	૧૯
શી સગાઇ પરતનયાતણી, દુષ્ટ દમયતી એ પાપિણી,	
પ્રીતછેહ દીધો જેણીએ, હુ નિના મચ્છ ખાધાં એણીએ	૨૦
મલીન મન એનું નિર્ધાર, કા સમે મારો કરે આહાર,	
ન ઘટે એસુ રહેવું મળી, રાયને ઉપજાવે ખુદ્ધિ કળી	૨૧
તે સમેની હુદેની દાઝ, મૂકું વનમા એકલી આજ,	
ખુદ્ધિ બ્રષ્ટ મન રાગતણુ, કળીનો પ્રેચ્યો કોધે ધણુ	૨૨
મનમાહે આરાકા ગણે, એક વસ્ત્ર પહેચ્યુ બે જણે,	
મધ્યે ચીર ફાડુ બળ કરી, થાય શબ્દ જાગે સુદરી	૨૩
હોય છુટી તો છેદુ પટકૂળ, કળી થયો કાતુ અનર્થનું મૂળ,	
નળે લીધુ છુટીકા શસ્ત્ર, વચ્ચેથી વહેયું અડધું વસ્ત્ર	૨૪
કટકા બે પટકૂળના કરી, મૂડી નળ ચાલ્યો સુદરી,	
ગયો ડગલા સાત જ બરી, પ્રીત શ્યામાની સાબરી.	૨૫
નળ વિમાસણુ મનમાં કરે, એકલી એ ફાટીને મરે,	
વરી મેં દેવને પરહરી, વળી વનમા સાથે નીસરી	૨૬

ત્રેલોક મોહનિ એ માનિની, કેમ વેદના સહુશે રાનની ?	
ન ધટે મૂકી જાવું મને, નળ આળ્યો દમયતી કને	૨૭
દીકું મુખ અતર પરજાળ્યો, સભારી મચ્છ ને પાછો વળ્યો,	
કળી તાણે વાટ વનતણી, પ્રેમ તાણે દમયતી ભણી	૨૮
વિચાર વારિનિધિમાં પજ્યો, આવાગમન હીડાળે ચઢ્યો,	
સાત વાર આળ્યો ફરી ફરી, તણ ન જાયે સાધુ સુદરી	૨૯
બળ પ્રબળ કળીનું થયું, પ્રેમ બધન તુટીને ગયું,	
સર્પ કચુકીને તજે જેમ, મેં દમયતી તજવી તેમ	૩૦
વૃક્ષ પત્રને જેમ પરહરે, પુનરપિ તે અગ્ની નવ કરે,	
જેવું હોય વમનનું અન, તેવી મારે એ સ્ત્રી જન	૩૧
કો વેળા મુને મારે નેટ, હુપે વહાલુ એને પેટ,	
એવું કહીને મૂકી દોટ, ઉપાટે દોજો સાસોટ,	
સા લગે ધાયો ભૂપાળ, રહ્યો જ્યા થતો પ્રાત કાળ	૩૨

વલણ

કાળ ઉદે અરુણ તણે, સાં લગે ધાયો ધીસરે,	
જાગ્યો હંદે થયું દુઃખ, ઉદે જ્યારે દીડો દીસરે	૩૩

કડવું ૩૪ મુ-રાગ રામગ્રી

નળ જળ નયણે ભરે ને, કરે વિવિધ નિલાપ,	
વ્યાકુળ અગ પોતાતણું, અવની પછાડે આપ	૧
વૈદરબી વામા, રક રામા, એકલડી વન મધ્ય,	
ભય ધરશે, ને ફાટી મરશે, જીવ્યાની ટળી અવધ્ય,	૨
નહીં મળે ફરી, કોડીલા સ્વરી, શો ઉપન્યો વિખવાદ,	
મનગમયતી, બોલ દમયતી, નળે માજો સાદ	૩
વિશ્વ મોહિની, સૃષ્ટિ દોહિની, સુદરી સુગ્રાણ,	
વરહિણી વલ્લભ, દર્શન દુર્લભ, બોલ પિયુના પ્રાણ	૪
વન ફરતો, રુદન કરતો, જોતો આબ્યાની વાટ,	
કળીએ ચરણ ધરણના ભુસ્યા, વન કીધું નિર્વાટ	૫
વડકાળે ભૂપાળ વળગ્યો, તે રુએ હૃદયા ફાટે,	
મોહ ધારણ, કર્મ કાવણ, કહે ભૂજ દેઈ લલાટે	૬

રાય વિદ્યપે, ધણુ કળપે, સભારે સુખ સ્નેહ,	
કષુધ આવી, મન ભાવી, અન્યાએ દીધા છેહ	૭
અજગર, વાધ, વરુ નાગ, છે દારણુ વનની હલ,	
કરાડ કોતર, સિહના સ્વર, શ્યામા ફાટી મરશે સદ્ય	૮
દોહલે પામી, ગજગામી, દેવ ગયા નિર્મુખ,	
સ્વયવર સાથ, સાભળી વાત, સર્વ પામશે સુખ	૯
કેશુ નેત્ર લુહે, રાય રુએ, એવે શબ્દ સાંભળ્યો ગાદો,	
એ પ્રેમજળ, મૂકાવ રાય નળ, બળનાને બાહુ કાઢો	૧૦
સાભળી વાણી, જાણી રાણી, રોઈ રોઈએટા સ્વર,	
હરખે ભરાયો, સ્વરે ધાયો, વીરમેન કુવર	૧૧
પાડે બરાડા, બળે દવાડા, તરફડે મોટો વ્યાળ,	
કહે દયાસિધુ, દીનબધુ, કાઢ નળ ભૂપાળ	૧૨
વલ્લિ વરદાન, ગયો સુભાણુ, નાગે કીધો નમસ્કાર,	
આપ પ્રાણદાન, હો ગુણવાન, કાષ્ઠ હુ એ કરીશ ઉપકાર	૧૩
વિષથી ન ખીધા, નાગ લીધા, જોજન દેહ પ્રમાણ,	
ખાધે ચહડાવી, મુકયો બહાર લાની, જ્ઞાતા પામ્યો પ્રાણુ	૧૪
પુણ્યભોક્ સાચા, પાલી વાચા, મળ્યો વૈદર્ભીકાત,	
પૂછે નળ, દાધા સખળ, મુને કહે માડી વૃત્તાત	૧૫

વલણુ

વૃત્તાત કહે ભાઈ કાણુ છે, પામ્યો બહુ પરિતાપરે,	
સર્પ કહે રાય સાભળો, મુને હવો ઋષિનો શાપરે	૧૬

કંડુ ઉપ મુ-રાગ દેશાખ

ખોદયો નાગ કરી પ્રણામ, રાય મારુ કરકોટક નામ,	
હુ પ્રાચીન કર્મે પામ્યો સતાપ, સમ ઋષિએ દીધો શાપ	૧
વિમાન જાતુ હતુ સ્વર્ગે જાણી, અજ્ઞાનતા જાગી મુજ તણી,	
પુત્રકારી ફણા નાખી જવાળ, દાધા સમ ઋષિ ચહજો કાળ	૨
પતિત તે નાખી વિષની લેહેર, બળ દવમા અવની ઉપેર,	
બહુ કાળ લગે વસે વલ્લિમાય, ભોગવ હુ ખ જીવ નહીં જાય	૩
મેં જાણ્યુ શાપ ટળે નહીં ખરો, મુને શાપનો અનુગ્રહ કરો,	
વલ્લિ વેદના દોહલો ગણુ, કહ્યું દર્શન થાશે નળતણુ	૪

પુણ્યશ્લોક આહર કહાડશે, તે તુને શાતા પમાડશે,
 તે દિવસનો વન દાઝુ છૌં અહીં, સાત સહસ્ત્ર વરસ ગયા વહી. ૫
 તે તમો આજ દુ ખ ટાળીયુ, પુણ્યશ્લોકપણુ પાળીયુ,
 મારી દેહને અતિ સુખ થયુ, ઋષિ વચનનુ ફળ લહુ ૩
 એવુ કહીને સર્પ જ ધસ્યો, કરકોટક નળને કંઠે ડસ્યો,
 લાગી વિષજ્વાળ દાઘો ભૂપ, કાળી કાયા થયુ કુમકુ રૂપ ૭
 કાજળપેં સ્યામતા વિશેષ, વાકુ મુખ પચનણી કેશ,
 જીતે દાતે ડાયા ગયા મળી, નીસરી ખુધ કટી બેવડ વળી ૮
 નળ કહે ધન્ય કદ્રુકુમાર, ધણો રડો કચ્ચો ઉપકાર,
 તુને મેં આપ્યુ પ્રાણદાન, તે હુને કીધો સાહી સમાન ૯
 નાગ કહે રે રખે દુ ખ ધરો, જોતા એ ઉપકાર છે ખરો,
 ગુપ્ત રહેવુ સવત્સર ત્રણ, કેા નવ આજખે એવુ વર્ણુ ૧૦
 ત્રણ વસ્ત્ર આપુ છઉં ભૂપ, પરિધાને ચારો મૂળગુ રૂપ,
 તે જોયા પહેરી પરીક્ષા કરી, તત્ક્ષણુ કાતિ ભૂપની ફરી ૧૧
 હરખ્યો નળ થયુ દિવ્ય કામ, નાગે બાહુક ધરિયુ નામ,
 ભૂપાળ વ્યાળ થયા વિદાય, ગયો અયોધ્યા નૈષધરાય ૧૨
 દેખી માણસ નાહાસે અરાપરા, ધાયે બાહુક પૂઠે છોકરા,
 જે જે મારગ મહિપતિ પળે, ત્યા માણસ જોવાને મળે ૧૩
 હસે લોક રૂપે લીહ વાળી, પૂઠે છોકરા પાડે તાળી,
 રાજસભામા રાજ ગયો, પ્રતિહાર સાથ ખસીને રજો ૧૪
 હસી સભા હસ્યો ઋતુપર્ણુ, વિધિએ આ કયા નિર્મ્યુ વર્ણુ,
 હારે કાજળ ને જાણુફળ, જાણે રૂપે ખીજે નળ ૧૫
 કહો કોણુ છો સ્વરૂપના ધામ, કેમ આવવુ પડુ, શુ કામ ?
 નળ કહે મારુ બાહુક નામ, આવ્યો ઉદર ભરવા કામ ૧૬
 અશ્વમત્ર જાણુ રાજન, એક દિવસે ખેડુ શત જોજન,
 કહે ઋતુપર્ણુ મોટુ કારણુ, આ રૂપ ને વિદ્યા અસાધારણુ ૧૭
 નળ ધંદ્ર વિના કેા જાણે નહી, મત્રપ્રાપ્તિ તુને કયાથી થઈ ?
 મત્રપાઠ કરતા નળરાય, હું નળનો સેવક શીખ્યો વિદાય ૧૮
 કેા સમે પ્રકાશી ભણુતા તેહ, ત્યાથી વિદ્યા હુ પામ્યો એહ,
 નૈષધનાથ તે વનમા ગયો, તે દુ ખે હુ આવો થયો. ૧૯

આવ્યો છઉં રહેવા તમકને, અનવસ્ત્ર આપજો મને,
 નહીં કરુ હું નીચુ કામ, નહીં ધરાવુ સેવક નામ ૨૦
 રાયજી તમને નહીં નમુ, સ્વયંપાક કરીને જમુ,
 રાજા કહે રહો જેમ તેમ, વિદ્યાવાન જવા દેઉં કેમ ૨૧
 હયદાસપતિનો અધિકાર, સેવક માત્ર કરે નમસ્કાર,
 જદ્યપિ માન પામે ધણુ, પણ કહેવાયે દાસત્વપણુ. ૨૨
 અશ્વપતિ મહારાજા થયો, હયશાળામા વાસો રહ્યો,
 છે વળેગની વેદના ધણી, નિત્યે સુએ શ્લોક એક બણી ૨૩

શ્લોક: સ્વાગતાવૃત્ત

આતપે ધૃતિમતા સદ્ વધ્વા યામિનીવિરહિણા વિદ્યગેન ।

સેહિરે ન કિરણા હિમરક્ષમેર્દુ સ્થિતે મનસિ સર્વસત્ત્વમ્ ॥

ભાવાર્થ-વસતતિલકા છદ્*

જે ચક્રવાક દિવસે વહુ સાથ રાખે, તે સગ રગ રમતા રવિતાપ સાંખે,
 રાતે વિન્નેગથકિ ચદ્રપ્રકાશ ખૂએ, જો દુ અ હોય દિલમા કશુએ ન રુએ
 રાગ ચાલતો

એવુ કહિને કરે શયન, વિસ્મય થાય પાડોશી જન,
 બાળ બીહામણો આવી વસ્યો, કદરૂપને વિન્નેગ તે કશે
 તે સ્ત્રીએ સુકૃત શુ કચ્ચુ, જોણે આ સ્વરૂપને વચ્ચુ,
 વારુ થયુ જે વીપત પડી, આ ભૂતથી છૂટી બાપડી

વલણુ

બાપડી છૂટી લોક કહે, રહ્યો રાયને રીઝવીરે,
 બૃહદશવ કહે યુધિષ્ઠિરને, દમયંતીની શી ગત હવીરે ૨૪

કંઠવુ ઉડે મુ-રાગ દોહરો

સ્વપ્નુ આવ્યુ નારને, મૂકી જાય છે નાથ,
 જાગી ઉડી અચાનકે, એહેવા પ્રભુનો હાથ ૧
 વૈદર્ભી થઇ ગાભરી, વળી જુએ ચોપાસ,
 અમ અબળાના હટે કારમા, બીહુ તમારે હાસ
 જોયુ વન ફરી ફરી, સમ દેખ કાધા સાદ,
 પછી રુએ બહુવિધ કરી, પામી અતિ વિષ ૩

રાગ મારુ

અમો અબળા માણસ ખીજે નવ કીજે હાસ, હો નળરાય,
 કેમ ધીરજ ધરુ હુ નારી, તમારી દાસ, હો નળં
 રાત્ર અધારી તો માહરી, વલે કાણુ થાશે, હો નળં
 તમ ચરણકેરી આણુ, પ્રાણુ મુજ જાશે, હો નળં
 આહા તો બોલે સાવજ, નાગ વાધ ને વરુ, હો નળં
 બોલો બોલો વાહો છો ક્યમ, સમ હુ તો મરુ, હો નળં
 હાહાજી જન્યો છો હાડ, રાડ થશે ફાંસુ, હો નળં
 અગોપ રહ્યા ન આવે દયા, દેખી આખડીએ આંસુ, હો નળં
 તમારા પગલા નવ પેખુ કથ, પથ કેમ લહુરે, હો નળં
 નિશા અધારી ભયાનક, સ્થાનક કેમ રહુરે, હો નળં
 નેપથ દેશની રાણી, તાણી અતીસં ગેયરે, હો નળં
 પ્રભુજી અગ અવેવ મારા, તારા જોયરે, હો નળં
 ઘેલી સરખી ચાલે, વહાલે વછોડીરે, હો નળં
 મોડુ વનકુ માડુ જોવા રોવુ મૂક્યુ છોડી, હો નળં
 વલવલતી વૈદરબી વાટે, ઉચાટે ભરી, હો નળં
 કારણુ સ્વામી શુચ, હુચ પરહરી, હો નળં
 વહાલા નવ દીજે છેહ, નેહ વિચારો, હો નળં
 કર્મે વાળ્યો આડો આક, વાક શો મારો? હો નળં

વલણુ

શો અપરાધ માગે સ્વામી, દારુણ વનમાં મૂકી ગયારે ?
 અદ્ય બ્રાંતે હુ તજી, અતર ન ઉપજી દયારે

કડવુ ૩૭ મુ-રાગ રામઝી

વૈદરબી વનમાં વલવલે, અધારી રાત,
 ભામિની ભય પામે ધણુ, એકલડી જાત વૈદરબી ૧
 રસનાયે નામ જ નળતણુ, મુખ જપતી જાય, વૈદરબી ૨
 શુદ્ધ નથી શરીરની, ભાંજે કાટા પાય. વૈદરબી ૩
 રોઈ રોઈ રાતી આખડી, ખૂટ્યુ આસુનું નીર, વૈદરબી ૪
 નયણે ધારા બે ઝરે, વહે છે રુધીર વૈદરબી ૫
 હીડતી તે આખડે, વાગે પાયમા ટેસ, વૈદરબી. ૬
 ચાલતી ઉભી રહે, ભરાયે કાંટામાં કેશ વૈદરબી. ૭

અગે ઉઝરડા ધણા, વહે શોણિતધાર,
 ઓ નળ ઓ નળ બોલતી, બીજે નહીં વિચાર વૈદરબી ૫
 ઉંડા કાતર ઉતરે, ચઢે ગિરિ કરાડ,
 અશુદ્ધે ઉધડે નહીં, પાડે વાધ બરાડ વૈદરબી ૬
 વાકી વાટ ટીંબા ટેકરા, ભયાનક ખોહ,
 રાફ માહે સાપ યુકવે, ધણુ ધુધવે ઘોહ વૈદરબી ૭
 શબ્દ પશુ પખીતણા, ન પડે કાર્ધ પ્રીછ,
 વરુવણીઅર બીહાવે, ધાયે પુડે રીછ વૈદરબી ૮
 શૂકર રોઝ છિકારવા, ચીતરા દે ફાળ,
 ફાલુ નાદ હોયે ધણા, બહુ બોલે શીઆળ વૈદરબી ૯
 આખા આખલી લીમડા, એખગ છે અપાર,
 શીમળ સાદરી સેકટી, ન સૂઝે પથ વિચાર વૈદરબી ૧૦
 ખેર ખાખર ને કાયકી, ડટાળી યુએર,
 બાવળીયા બહુ બોરડી, સરગુવા સમેર વૈદરબી ૧૧
 આખડી પડતી સુદરી, ચરણે વેલા વિટાય,
 છૂટા કેશ કામિનીતણા, ઝાખરે ઝટીયા ભરાય વૈદરબી. ૧૨
 વૃક્ષ અથડાએ અગસુ, મૂકે કાંટામા પાય,
 શુદ્ધ નથી રે શરીરની, ભજતી નળરાય વૈદરબી ૧૩
 દિવસ નિશા પ્રીછે નહીં, એવુ ધાર્દુ અરણ્ય,
 દમયતી ભૂલી ભમી, લા દિવસ તણુ વૈદરબી. ૧૪
 અન ઉદક પામી નહીં, નહિ બેસવુ શયન,
 તણુ દિવસ એમ વહી ગયા, ભમયતા વન વૈદરબી ૧૫

વલણુ

વન ભયાનક ભામિની ભમી, દિવસ તણુ ગયા વહીરે,
 વાટ ધાટ ને ગામ ઠામ કાર્ધ, પ્રેમદા પામી નહીરે ૧૬

કંઠ્યું ૩૮ મુ-રાગ રામગ્રી

ભૂલી ભમે છે ભામિની, નૈષધનાથની નારરે,
 ઓ નળ ઓ નળ બોલતી, ભીમકરાજ કુમારરે ભૂલી ૧
 ધોવાયુ કાજળ આસુએ કરી, વેદનાએ વ્યાકુળરે;
 અર્ધ ઉઘાડી દેહડી, નાથે ફાડયુ છે પટકુળરે ભૂલી. ૨

એવે દીઠો એક ચીતરો, ધાર્ધ દમયતી ઉતરે,
 પૂછે ભાળ નળ ભૂપાળની, છે તારા જેવી કટરે ભૂલી ૩
 શાર્દૂલ દીઠો વાટમાં, વૈદરભી પૂછે ધરી વહાલરે,
 નૈષધનરેશ વાટે મળ્યા, છે તારા જેવી ચાલરે ભૂલી ૪
 સાવજ થાયે ગાભરા, ભય પામી નાશી જાયરે,
 રખે વનદેવી અમને ઝાલતી, પશુ ધણી કપાયરે ભૂલી ૫
 પૂછે ઉંચા દ્રુમને, તારી ગગને ગર્ધ ડાળરે,
 તરુવર જો મારી વતી, કહી દીસે ભૂપાળરે ભૂલી ૬
 પર ઉપકારી સદા તમો, વળી શીતળ તારી છાયરે,
 નૈષધનાથ કયલુ દીઠા, જોઉં જો વનમાયરે ભૂલી ૭
 તરુ ઉતર આપે નહી, તેમ તેમ રાણી રાયરે,
 પુણ્યસ્તોત્રે જ્યારે પરહરી, શત્રુ થયા સર્વ કાયરે ભૂલી ૮
 અજગર પશ્વો છે વાટમાં, વીકાશી મુખ ભાગરે,
 દમયતીએ જાણ્યું નહી, તેના મુખમાં મૂક્યો પાગરે ભૂલી ૯
 ચરણુ મળ્યો જનુ ભગે, વિષ ચઢી ગયું શરીર રે,
 પડી ભોમ સાદ નળને કરે, મુખે પાડે રીર રે ભૂલી ૧૦
 અજગર આનંદ પામીઓ, ભલુ જડયુ ભલ રે,
 વૈદરભી ધણુ વલવલે, ઉંચા ચઢી ગયા ચક્ષ રે ભૂલી ૧૧
 કંઠે બધાર્ધ કાયકી, મુખે પડીઓ શોષ રે,
 મરણુ સમે મૂકે નહીં, હંદે રસના પુણ્યસ્તોત્ર રે ભૂલી ૧૨
 રાત્રી રાણી સાલળી, પારધી આવ્યો ધાર્ધ રે,
 પગ દીઠો અજગર મૂખમાં, તેણે શ્યામાને સાહી રે ભૂલી ૧૩
 પારધીએ અજગર મારીઓ, કાહોવાડાને ધાય રે,
 જલ કરીને મુકાવીઓ, નળપત્નીને પાય રે ભૂલી. ૧૪
 વૈદરભીને વિષ ચઢ્યું નહી, છે વાસવનુ વરદાન રે,
 કરતળ વાસ સુધાતણો, દેહી રહી પરમ નિધાન રે ભૂલી ૧૫

વલણુ

દેહી રહી પરમ નિધાન, હળાહળ ગયું ઉતરી રે,
 કહે ભટ પ્રેમાનંદ પછે, શુ દુઃખ પામી સુદરી રે ૧૬

કડવુ ૩૯ મુ-રાગ મારુ

વિષધર માત્યો વ્યાધે આવી, મહીલા મૃત્યુચક્રી મૂકાવી,
 વ્યાધે અન્નગર લીધો હાથે, ચાલ્યો દમયતી તેડી સાથે ૧
 પારધી હોંઓ જુગતે જીતી, વૈદર્ભી જય બીહીતી બીહીતી,
 ગયો એક તળાવની તીર, પ્રક્ષાલન કીધું સર્પ શરીર ૨
 દેખતા દમયતી પ્રત્યક્ષ, વ્યાધે અન્નગર કીધો ભક્ષ,
 મુખનું પાસું રહેવા દીધું, બાકી શરીરનું ભોજન કીધું ૩
 દમયતી વિસ્મય હવી, આ તો વાતાં દીડી નવી,
 જીવાંતક કહે હો નારી, તમે દીડી વિદ્યા અમારી /
 મનની ખટપટ સધળી છાડો, પ્રેમ કટાક્ષ મુજ પર માડો,
 હું તો પારધીપતિ છોં વ્યાધિ, પટરાણી કરું ભલે લાધી ૫
 કુણું માત તાત કુણું સ્વામી, વન નીસર્યા વૈરાગ પામી,
 એકલા આવ્યા આણી દશે, કાણું નામ બોલો રળી રસે ૬
 કાણે વચન કહ્યું કવરધું, કા અપ્પર અગે અરધું ?
 શું નળ નળ મુખે જપો ? છો ડાહ્યાં ઘેલામા ખપો ૭
 જલ્પિ દુઃખ તમને પડિયું, પણ ભાગ્ય મારું ઉધડિયું,
 એમ કહિને ગયો સ્પર્શ કરવા, ત્યારે અબલા લાગી એાસરવા ૮
 ધસ્યો રાહું ચઢને આપે, તેમ દમયતી ચરચર કાપે,
 મા ભરિશ્ચ એરુ ડગ, તુજ પર તૂટી પટશે ખડગ ૯
 હું તો ભીમકરાયની બાળી, અલ્યા હું નહિ ચૂકવાવાળી,
 હું તો દમયતી નળની નારી, પારધિ કહે ભાગ્યદશા મારી ૧૦
 એવું કહીને પારધિ ધસિયો, અબળાને કોધ મન વસિયો,
 મૂર્ખ કહ્યું માનરે મારું, હો જમપુરના વટે સારું. ૧૧
 ઉપકાર તારો હું જાણ્યું, તે માટે હું દયા કાઠિ આણ્યું,
 બળ મા કરું તું મુજ સાથે, મૂર્ખ મરણ ચઢ્યું છે માથે ૧૨
 કેમ જાવા દેઉં બોળી ભામ, મુજ વિરહીતણો વિશ્રામ,
 હુમા શો અવગુણ જ દેખો, મને શા માટે ઉવેખો ૧૩
 મારે મદિર સ્ત્રી છે તરણ, તે રહેશે તમારે ચરણ,
 આપણું બે જીવ જીવશું જડિયા, કાણું સુકૃતથી સાપાડ્યા ૧૪
 થનાર હશે તે દેધશ થાવા, પણ નહિ દેઉં તમને જાવા,
 સુખે પારધિ વશમા વરતો, હું નળથી નથી કાઠિ નરતો ૧૫

લક્ષણવતિ મને લોભાવો, પૂરી વાસ સદન શોભાવે,
 અન્ન વસ્ત્ર વિના ન દુભાવો, હ્યો ગૃહસ્થાશ્રમનો લાવો ૧૬
 ભક્ષ દુષ્ટ ન ધરશે ચિત્ત, શત પરુ વેધુ છુ નિત્ય,
 હંચુ ભેઈ કહે ધન્ય વિધાતા, મને દમયતીનો દાતા ૧૭
 મારી કર્મ દશા છે ચઢતી, વૈદર્ભી પામ્યો રડવડની,
 દેવ નહીં પામ્યા ખપ કરતા, મને વાર ન લાગી વરતા ૧૮
 તૃણનો મેરુ ને મેરુનુ તરણુ, તારી લીલા અગરણુશરણુ,
 ભોગવી ન શડ્યો નૈષધ સ્વામી, નળે ખોઈ નારી મેં પામી ૧૯
 શુ નળ નળ જખના લાગી, પહોર નિશ્ચાયે ગયો ત્યાગી !
 શ્વે લોભે હ્યો નળનુ નામ, જોણે દુખિયા કીધા આમ ? ૨૦
 ખોલો આધાર પ્રાણજીવન, ધાયો દેવાને આલિંગન,
 કોધે સતિએ સભાળ્યુ સત્ય, રોઈ સમયાં કમળાપલ ૨૧
 વિઠ્ઠલજી ચડાને વારે, હુ તો રહી છુ તમ આધારે,
 છો વિપત સમેના સ્થામ, મધુસૂદન રાખો મામ ૨૨
 આધ્યુ પદ દ્રુવને અવિચળ, ગ્રાહથી મૂકાવ્યો મદગળ,
 રાખ્યો પ્રહ્લાદ વસિયા થભ, રક્ષા કરો ધરો ન વિવળ ૨૩
 સત્ય હોય સદા નિરતર, અસત્યથી હોડિ સ્વતતર,
 ન મૂક્યા હોય નળ મનથી, કુદૃષ્ટે ન જોયુ હોય અન્યથી ૨૪
 આપતકાળ રહી હોઈ સત્યે, નળ સમરી રહી હોઈ શુભ મતે,
 પય મહાશૂત સાક્ષી બાણુ, ન ચૂકી હોઈ નળનુ ધ્યાન ૨૫
 સત્ય બળે દેઉં છો શાપ, ભસ્મ થાજો પારધી આપ,
 વચન નીસર્યુ મહિલાના મુખથી, અગ્નિલાગ્યો પગના નખથી ૨૬
 સ્તવન કીધુ બેહુ કર જોડી, નમતામા થયો રાખોડી,
 પ્રેમદા પામી પરિતાપ, ઉપકારીને દીધો શ્વાપ ૨૭
 જલપિ વ્રત ન બાગુ, પણ લૌકિક લાઝન લાગુ,
 લોકને પારધિનો સદેહ, માટે પાકુ હું મારી દેહ ૨૮
 પ્રાણુત્યાગે નથી હુ ખીતી, શું કરુ સ્વામી પાપે જીવી,
 કેશનો પાગરો ગુથી ગ્રથે, લેઈ ભરાવ્યો કામો કંઠે ૨૯
 હો વિષ્ણુ એટલુ માગતી મરુ, નળની દાસી થઈ અવતરુ,
 એવે કળજીગે ધાર્યું મન, કરુ કૌતક હુ ઉત્પન્ન ૩૦

મરણુથી હેગાંત્રી લીધી, ત્યા માયા કળીએ કીધી,
તાપસ આશ્રમ દીઠી વાડી, ગધ દમયતી ફાંસી કાઢાડી ૩૧
નગન દિગંબર છે મહન, ગધ પામે હરખ્યુ ચત,
ખેલે કળીભુગ નાસા ગ્રહી, અપ્રીત મચ્છ માટ થઈ ૩૨
શકે ભીમકસુતા દમયતી, તણ નાથે હાંડિ ભમયતી,
અદ્ય અપરાધની બ્રતિ, કામિની તણ છે કતિ ૩૩
ભીમકસુતા આનદી અપાર, જોગી જગદીશને અવતાર,
ફરી ફરીને પાગે નમે, નળનુ પ્રશ્ન કરોળ તમે ૩૪
મુનિ કહે નળને છે ક્ષેમ, પશુ ઉતર્યો તુજથી પ્રેમ,
નળ નારી શોધે છે અન્ય, તુ કરજે જે ઉપજે મન ૩૫
તવ હરખ્યો પ્રેમદાનો પ્રાણ, મારા પ્રભુને છે કલ્યાણ,
લક્ષ નારી કરો રાજન, પણ મારે તો નળનુ ધ્યાન ૩૬
હરી ઠામ થયો જાણી નળ, નારીએ લીધા જળ ફળ,
પામી વિરામ કીધુ શયન, નિદ્રાવશ થઈ સ્ત્રીજન,
સ્વમાતર દીઠા નળ રાય, જાગી તો દુ ખ બમણુ થાય ૩૭

વલણુ

નળની સ્ત્રી નિદ્રામા, સ્વપ્નવિધે યુષ્યશ્નોકરે,
ચાર ધડીએ જાગી ચતુરા તો, આશ્રમ વાડી ફાંકરે ૩૮

કંઠકુ ૪૦ મુ-રાગ મહુલાર

ભીમકસુતા જાગી કરીને, ચારે દિશાએ જોયજે,
નહી તાપસ વન ખીહામણુ, નળની નારી રાયજે ૧
હુ પાપિણીને પગલે કરીને, મુનિએ મૂક્યો ઠામરે,
મેં કાણુ કૃત રે આચર્યા જે, વિપત પડે છે આમરે. ૨
હીડે સાદ કરતી વનમાં, ત્રિભોવનનાયક નરરે,
ગગને રહ્યા હરખે ધણુ, જે ઉવેખ્યા અમરરે ૩
લક્ષણુવતે લોક હસાળ્યા, સ્વયવરના થતુ સર્વરે,
આજ રિપુને વહી જાય છે, કૌતક કરે પર્વરે ૪
એવુ જાણી મારા નાથજી, દાસીની લેજો સલાળરે,
હો વિહગમ વેવિશાળિયા, મને મૂકી નળ ભૂપાળરે. ૫
હો વજ્રાવતી માવડી મારુ ઢાંક ઉઘાડુ ગાત્રરે,
હો ભીમક મારા તાતજી, શોધી મનાવજો જમાત્રરે. ૬

હો નૈષધ દેશના રાજ્યા, અણચિત્તુ દો દર્શનરે,
ભૂપરૂપને જાણી લામણે, હો સતુણા સ્વામીનરે ૭
વેદરબી નાથ વિજ્ઞેગણી, વિરહે વ્યાકુળ શરીરરે,
ચતુરાને વન ચાલતાં, આવ્યુ સરિતા તીરરે ૮
આનદી અખળા અતિ ધણુ ઉતરતા દીઠા લોકરે,
ધાધને પૂછે પ્રેમદા ભાઈ, દીઠા કહી પુણ્યસ્થોકરે ૯

વલણુ

પુણ્યસ્થોક છે એ સાથમા, પૂછે નળની નારીરે,
નદી ઉતરતા આશ્રય પામ્યા, પરદેશી વેપારીરે ૧૦

કંઠુ ૪૧ મુ-રાગ મારુ

શ્વાસ ભરી પૂછે સતી, વેપારીરે, કયહુ દીઠા છે નૈષધપતિ, વેપારીરે
પ્રભુ ગયા છે પરહરી, વેપારીરે, છે તમમા વાત કહો ખરી, વેપારીરે
કાઈ દેખાડો નળ નાથને, વેપારીરે, રુકુ હજે સબળા સાથને, વેપારીરે
સાનુબોલો જળ તીર છો, વેપારીરે, તમે વિપત સમેના વીર છો, વેપારીરે
રૂપે શ્રદ્ધાએ વાળી હથરે, વેપારીરે, મારો સ્વામી ઓળખીએ સઘરે, વેપારીરે
છે અદ્ભુત ગોરુ ગાત્રરે, વેપારીરે, દીઠે અડસેક વળે જત્રરે, વેપારીરે
ગોરુ મુખ મુછ વાંકડી, વેપારીરે, મોટી આખ ચાલ છે ફાકડી, વેપારીરે
ચાલ જેની છે લટકતી, વેપારીરે, કાતિ મણિ જેવી ચળકતી, વેપારીરે
કહે મોતીનુ લેહેરીયુ, વેપારીરે, અરધુ પટકુળ પહેરીયુ, વેપારીરે
મુગટે માણેક ચળકતા, વેપારીરે, કંગણે દુડળ લળકતા, વેપારીરે
અધર આખાની કાતળી, વેપારીરે, વિશ્વાળ હંદે કટિ પાતળી, વેપારીરે
બોલ સાકરપે મીઠા, વેપારીરે, એવા નૈષધનાથ દીઠા, વેપારીરે
પણુજરા એમ એયરે, સુણુ શ્યામારે, નિર્લજ વનમા શુ ફરે, સુણુ શ્યામારે
કા કહે કૃલા વનવસી, સુણુ શ્યામારે, કા કહે દીસે રાક્ષસી, સુણુ શ્યામારે
કા કહે લા મોટી પાપિણી, સુણુ શ્યામારે, કા કહે દીસે શાકિણી, સુણુ શ્યામારે
કા કહે હું નૈષધપતિ, હા ઘેતીરે, આવ આલિગન દીજે સતી, હો ઘેતીરે
વાકી દષ્ટે જ્યે થણા, હો ઘેતીરે, હુ ખ પામ્યામા નહો મણુ, હો ઘેતીરે
રોતી નાવે બેઠી સુ રી, સુણુ રાયરે, લોકમાહે મળી ઉતરી, ધર્મરાયરે
વેપારી લા વાસો રહ્યા, સુણુ રાયરે, એ પોહોર નિશાના ગયા, ધર્મ
નયણે આસુડા ગળે, સુણુ રાયરે, દમયંતી બેઠી ઝાડ તળે, ધર્મ
ગજનૈથ જળ પીવા આવ્યા, સુણુ રાયરે, સહ થઇ કળીએ બીહારીઆ, ધર્મ

ભડકી મેગળ મડળી, સુણુ રાયરે, વેપારી માત્યા મગદળી, ધર્મ
જે સતીને કુતિસત વાક્ય બોલીયા, સુણુ રાયરે, તે પાપી ગજે રગદોળીયા, ધર્મ
અધિષ્ઠાતા વેપારીતણો, સુણુ રાયરે, તેજો જીવતો સાથ આપણો, ધર્મ
બાધ્યો કુતુહલ મોટું હતું, સુણુ રાયરે, મુને ઘટે છે વન ખીજે જવું, ધર્મ
એવે કળીજીગ પાપી આવીયો, સુણુ રાયરે, વેષ તે જોશીનો લાવીયો, ધર્મ
તિથિપત્ર વાચીને એમ કહે, સુણુ રાયરે, ચેતો વેપારી કા જીવતો ન રહે, ધર્મ

વલણુ

નહીં રહે કા જીવતા, ઉત્પાત દારુણ હોયરે,
એ કૃત્યા આવી કાલની, તેણીએ ખાધા સર્વ કાયરે

કડવું ૪૨ મુ-રાગ મેવાડો

દેખાડી દીધી હો, કળિયે સુદરી, ધાયા વેપારી હો, લાબ્યા બધન કરી.
સર્વે ઠરાવી હો, અબળા શાકિણી, નળને સમરે હો, મધુર બાષિણી
બોલ્યો અધિકારી હો, મારો સર્વે મળી, પજા ત્રુગી હો, અબળાને નાખી દળી
ગડદા ને પાટું હો, પહાણા ને લાકડી, એણી પેરે મારી હો, બાળા બે ધડી
ગ્લુ બોલાતું હો, કઠે કાટા પડે, બધન ત્રુટયું હો, નાહાસતી આખડે
હું વધૂ દેખી હો, પૂર્વજ લાજ્યા, મુજને રાખો હો, નૈષધ રાજ્યા
ત્રાસે ને નાસે હો, પાછું ફરી જીએ, રાજ માગે હો, દમયતી રુએ
અગ્રે લીમા હો, રુધિર ધારા ઝરે, બહુ સળ ઉડ્યા હો, અવિલોકન કરે
ઉણુ જ રેણુ હો, ચરણે દાઝેરે, કળી પુઠે પડીયો હો, દેવા દુખ કાળેરે
નગ્ર એક આવ્યું હો, અબળા ઉલ્લાસીરે, રાજ કરે છે હો, બાનુમતી માસીરે.
પુરમા પેહી હો, આપત અવસ્તારે, ઘેલી જાણી હો, લોક સહુ હસતારે.
બાળક પૂઠે હો, તાળી પાડેરે, શે ઢાકે કાયા હો, રેણુ ઉરાડેરે
વૈદરબી વીહીલી હો, શેરી ચઢુટે ફરેરે, નાખે કાકરા હો, કર આડો ધરેરે.
છજે બેઠી હો, માસી બાનુમતીરે, દયા તેને આવી હો, તેડાવી સતીરે

વલણુ

સતી તેડાવી રાણીએ, જૈ અબળા ઉભી રહીરે,
લાણેજે માસી ઓળખી પણ, માસીએ લાણેજ ઓળખી નહીરે.

કડવું ૪૩ મુ-રાગ ગોડી

દમયતી મદિરમા પળે, અવાસ ન આવે આખડી તળે,
બાનુમતી બેઈ વિરમય હવી, કહે પ્રેમદા કાણે પરભવી ? ૧

પ્રભુતા તારા તનમા રમે, ભાગ્યવાને દીસે કા વન ભમે ?
 છો રુદ્રાણી બ્રહ્માણી કે વૈષ્ણવી, કોણુ કારણુ રૂપ ધર્યુ માનવી ? ૨
 લોકિક કષ્ટ વેઠો છો માત, કહો મન મૂકી જથાગથ વાત,
 ખાઈ હુ માનવી સર્વથા, કર્મ જોગે ભોગવવી બ્યથા ૩
 નર નારીએ તીર્થ જાત્રા માડી, અતરિયાળ પ્રભુ ગયા છાડી,
 ન જાણીએ શુદ્ધ ખ મનમા ધરી, નિશ્ચાએ નાથ ગયો પરહરી ૪
 કર્મ કથા એ માતા મારી, માસી કહે સંભળ નારી,
 કહી એક તુ દીડી છે ખરી, જાણે ભગિનીની દીકરી ૫
 પણ તેને તોહે અવસ્થા એવી, રૂપે છે તુ દમયતી જેવી,
 સુખે રહે સદનમાં સતી, તુ મારે જેવી ઇંદુમતી ૬
 સુખાહુ મારો સૂત જેહ, ખેન કહીને રાખશે તેહ,
 કહે દમયતી રાખી મામ, નહીં કરુ હુ નીચુ કામ. ૭
 દહાડી એક વિપ્રને આપુ અન, હવિષ્યાન કરુ ભોજન,
 એવુ સાક્ષી હરખ્યા રાણી, રાખી પ્રેમદા હિલ્લટ આણી ૮
 સતી નામ ધરાવી રહી, દમયતી ઓળખાઈ નહીં,
 રાત દિન કરે નળનુ ધ્યાન, વિદેશી વિપ્રને આપે આમાન ૯
 તેડાવે ટેહેલીઓ વાટે જતો, જાણે નળ સ્વામી થાય છતો,
 હવિષ્યાન જમે ને અવની સૂએ, દેહ દમન કરી દિન ખૂએ ૧૦
 સાભરે સુખ સારે તન તપે, રાત દિવસ નળને જપે,
 એમ ધણા દિવસ ગયા વહી, કળીને મન ચિન્તા થઈ ૧૧
 નળવી મન ચળે નહીં સતી, તો કેમ વસાય મારી વતી,
 જો દ્રેષ આણે નળ સાથે, તો દમયતી આવે હાથે ૧૨
 કાઈ વળી વિપત પાડું, એને માસી સાથે વઢાડું,
 માસીની કુવરી ઇંદુમતી, એક દિવસે નહાતી હતી ૧૩
 દમયતી પાસે તે સમે, સગ ઇંદુમતીને ગમે,
 મોતીનો હાર કઢેથી કાઢાજો, ભીતને ટોડવે વળગાજો ૧૪
 ટોડલામા પેઠો ચાપી કળી, મુક્તાકળની માળા ગળી,
 ઇંદુમતીએ માજો શણગાર, જુએ તો નવ દીઠો હાર ૧૫
 અરો પરો તે ખોલ્યો ધણુ, વિચાર્યું એ કૃત દાસી તણુ,
 પૂછ્યુ તેડીને એકાત, ખાઈ તુજપર આવે છે જાત ૧૬

લાવ વહેલી કયા મૂકી માળા, દમયતીને લાગી જવાળા,
બાઈ એન મા ચહડાવો આળ, પૃથ્વી જાશે રસાતાળ,
જોઈ બોલવુ વદને વાક, સ્વામીદ્રોહી પડે કુભીપાક ૧૭

વલણુ

કુભીપાક પડે સર્વથા, સાચુ ન બોલે જોહરે,
ધેર રાખી રક જાણી, હશે કાં આપો છેહરે

કડવુ ૪૪ મુ-રાગ પરજીયો

ઈંદુમતી કહે બાઈ સાબળ, લોકને કા સબળાવો ?
કહે વૈદરબી વણુ ચોરીએ, શા માટે અકળાવો ? ૧
હાથમાહેથી હાર લઇને, ના કહે કેમ ચાલે ?
તરકર કરીને તો બાઈ, જો વસ્તુ હાથે ઝાલે ૨
મિથ્યા હું કહેતી નથી, કોણુ માળા લેતુજ પાખે ?
એવી ચોરડી હું હઉં તો, રાજમાતા કેમ રાખે ? ૩
માતા મારીએ માન દીધુ, સતી સરખી જાણી,
અસાધવી મુનેકેમ ઓળખી, શું લેતા ઝલો છે પાણી ? ૪
અમે પરીક્ષા તારી કરી, જો ભરતારે પરહરી,
બાઈ હું મેણા જોગ થઈ, તમારા ધરની પેટભરી ૫
ચોરી કરવી આંખ ભરવી, એ તે કયાનો ન્યાય ?
એવે રાજમાતા પધાસ્યા, રોઈ બને કન્યાય ૬
આપ આપણુ દુ ખ કહે માતાને, નયણુ ઢાળી આસુ,
એક કહે મારો હાર લીધો, એક કહે ચોરી ફાસુ ૭
ચતુર શિરોમણિ રાજમાતા, અતરમા વિમાસે,
માળા ગઈ તે મોટું અચરજ, સતીને કેમ કહેવાશે ? ૮
તુ તો દેવી જેવી દીસે, છે નારાયણુની દાસ,
આપો હાર કલેશ નિવર્તે, જો કીધુ હોય હાસ ૯
સરખે સરખામા હોય કૌતકે, આપો હાર મોતી તણો,
રાજકુવર રીસાળ ધણુ છે, જાણુ થશે કલેશ ધણો ૧૦
માળા હોયે આપણા ધરની, તો ફરી શોધ નવ કીજે,
છે શ્વસુર પક્ષની સર્વે જાણુ, તેને શો ઉત્તર દીજે ? ૧૧
હાંદે ફાટતે કહે દમયતી, અપવાદ દીધો એવો,
હા હા બાઈજી હાર તમારો, લીધો છે મેં દેવો ૧૨

ન ઘટે રાજમાતાજી તમને, દુ ખ દેવુ ઘેર રાખી,
અમો ન હોઈ ચે રી કરનારા, છો જશના અભિલાખી ૧૩
ધન્દુમતી કહે આપે ધૂટશો, શો શોહોર કરવો ઠાલો ?
માળા મારી કરમા મૂકા, જો જશ હોયે વહાલો ૧૪
સેવક સખીઓ એમ કહે છે, એણીએ માળા લીધી,
મારો બાધો તાણો પછાડો, અબળા આકળી કીધી ૧૫

વલણ

કીધી એ નિશ્ચે ચોરટી, રાજમાતાએ જણાવી રીસરે,
દમયતી દુ ખ પામી ધણુ, પછે સમયાં શ્રો જુગદીશરે ૧૬

કડવું ૪૫ મુ-રાગ મારુની દેશી

હો હરિ સત્યતણા સધાતી, હરિ હુ કહીએ નથી સમાતી
હરિ મારે કોણુ કર્મના કરતુ, પ્રભુ ચોરીયકી શુ નરતુ ? ૧
હરિ હુ શા માટે દુ ખ પામુ ? પ્રભુ જુઓ હુ રાકડી સામુ,
હરિ તમે ગ્રાહથી ગજ મૂકાવ્યો, તો હુ ઉપર શો રોષ આવ્યો ? ૨
હરિ હુ નથી દુ ખની ધીર, તમે હો નિપત સમેના વીર,
હરિ તમે મન અપરાધ ન લાવો, હરિ તમે અનાથ બધુ કહાવો ૩
હરિ હુ હરખે હણાઈ, હરિ હુ ચોરટીમા ગણાઈ,
હરિ હુ કેની ને કોણુતણી, હરિ જુઓ હુ રાકડી ભણી ૪
હરિ હુ તારી સેવા ચૂકી, તો નજે વનમા મૂકી,
હરિ મેં વિપ્ર ન પૂજ્યા હાથે, તેથી શુ તરછોડી નાથે ? ૫
હરિ મેં શિવ ન પૂજ્યા જળે, તો શુ રોતી મૂકી નજે ?
હરિ દોહલે ઉદર ભરવુ, હરિ મુજને ઘટે છે મરવુ ૬
હરિ હું ભરતારે છાડી, હવે દુ ખ કહુ કેને માડી ?
હરિ મેં કોણુ પાતક કીધા ? હરિ મેં સાધુને મેણુ દીધા ૭
હરિ મેં રાખ્યુ હોય સત્ય, જો વહાલા હોય નળપત્ય,
મારા કોટિક છે અવગુણ, પણ તમે તો છો રે નિર્ગુણ ૮
અપરાધ સર્વ વિસારી, ચઢો વિકલા વહારે મારી,
જો નહિ આવો જગદીશ્વ, તો ગ્રાણુ મારો હુ તજીશ ૯
એવુ કહિને આપે ભયું જળ, અમો અબળાતણું શુ બળ,
એવુ મનમા ધરીયુ ધ્યાન, સતીની વારે ચઢ્યા ભગવાન ૧૦

અતરજમીએ યુધ દીધી, સતીએ આખ રાતડી કીધી,
કહે માસીને કરી કોષ, ફરી કરો હારની શોધ. ૧૧
સાખી સૂરજ વિષ્ણુ ને વાય, જો મેં કીધા હોય અન્યાય,
બાઈ હાર તમારો જડજો, લેનારો ફાટી પડજો ૧૨
એવું કહેતામા કળીજીગ નાહો, લારે તડાક ટોડલો ફાટ્યો,
મહિ થકા પજો નિસરી હાર, સતીને તુક્યા વિશ્વાધાર ૧૩
અત્રિક્ષથી અકરમાત, વરસ્યો હારતણો વરસાદ,
એક એકપેં અદકા મોતી, રાજમાતા ટગટગ જોતી ૧૪
પછે દમયતીને પાગે, રાજમાતા ફરી ફરી લાગે,
બાઈ તું છે મોટી સાધ, મારો ક્ષમા કરો અપરાધ,
ઈંદુમતી થઈ ઓશીયાળી, મુખકુ ન દેખાડે વાળી ૧૫

વલણુ

વાળી મુખ દેખાડે નહી, સત સતીતું રહ્યું રે,
બૃહદશ્વ કહે યુધિષ્ઠિરને, વૈદર્ભ દેશમા શુ થયું રે ૧૬

કડવું ૪૬ સુ-રાગ દેશાખ

બૃહદશ્વ કહે કયારે, સુણો ધર્મ ભૂપાળ,
સુદેવ સાચ્યોરે, લેછને તે બને બાળ ૧
માધવી કેશવીરે, સખી દમયતીની જેહ,
શોભે સાહેલડીરે, જેમ પ્રાણુ વોહોણી દેહ ૨
કુદનપુર આવિયારે, ઋષિ સખી ને સૂત,
દેખીને દોહલારે, બીમકે જાણ્યું થયું અકૂત ૩
છોરુ છોહ પામીયારે, રાયે હૃદયાસુ લીધાં,
માખાપે મૂકીયારે, દીસે દામણા બીધા ૪
સુદેવ શોકે બયોરે, દુ ખે દાધી દાસીની જોડી,
મીટે મીટ મળારે, મોટે સ્વર રુદન મૂક્યા છોડી ૫
જાતા જામાત્રનેરે, જાણ્યું જોગી થઇને જાવું,
સજન સાભર્યું રે, માડયું નળના ગુણનું ગાવું ૬
પૂછે વજ્રવતીરે, બોલો સુત સાહેલી,
દીકરી કયા ગમરે, જો બાળકડાને મેલી ૭
નાથ નૈષધતણોરે, ગયો માયા ઉતારી,
સુદેવે વાતારે, ભૂપને કહી વિસ્તારી. ૮

વિલપે વિદર્ભપતીરે, નિશ્વાસે સાગર સૂકે,	
ભીમકની ભામિનીરે, બાળક હૃદયી નવ મૂકે	૯
કુટુંબ ટોળે મળીરે, ભૂમિ સ્વયંવરની નીરખે,	
દમયંતીએ લાનળ વાયોરે, હીજાના પગલા પરખે	૧૦
રાણી કહે રાયજીરે, ફરી શોધ પૂજ્યની કીજે,	
જમાઇજી નવ જડેરે, તો આપણુ જોગવટો લીજે	૧૧
શોધી કહાડો સર્વથારે, જો મારુ જીવવુ જાણો,	
દીકરી મળ્યા વિનારે, મુખે નવ મૂકુ જળ દાણો	૧૨
ભીમકે મોકલ્યારે, સેવક સહસ્ર એક,	
અપ કરી ખોળજોરે, કહાડજે ક્ષિતિ કેરો છેક	૧૩
હિંતી વાર્તારે, ભીમકે સાબળી કાન,	
દમયંતી એકલીરે, નજે રોતી મૂકી રાન	૧૪
વણુજોરે કહુરે, અમે દીડી સરિતાને તીર,	
રૂપ ધણુ હતુરે, જાણ્યુ શક્તિનુ શરીર	૧૫
કેશ છૂટા હતારે, વસ્ત્ર તે અડધુ અગ જાણુ,	
વાત ખરી મળીરે, વદતી હતી નળ નળ વાણુ	૧૬
માતા વિલપે ધણુરે, દુખે દાધુ અત કર્ણ,	
મેળાવો કયા હશેરે, દીકરી રવડી પામશે મર્ણુ	૧૭
વજ્રવતી માતનેરે, નીર આવે નેણુ અપાડ,	
પુત્રીને શોધવારે, સુદેવને ચહડાંયો પાડ	૧૮

વલણુ

પાડ ચહડાંયો સુદેવને, કહે રાણીને રાયરે,	
ગુરુજી તમ વિના અર્થ ન સરે, એમ કહી લાગ્યા પાયરે	૧૯

કડવુ ૪૭ મુ-રાગ રામઝી

ખાહાણુ ચાહ્યો અનુચર વેશજી, અટણુ કરતો દેશદેશજી,	
કળા પાડી વરવુ ગાનજી, જીર્ણુ વસ્ત્ર ગ્રણુ તુખીપાત્રજી	૧

દાળ

પાત્ર કરમા રહિત જોખમ, જ્યેષ્ઠિકા જીર્ણુ વસન,	
દુખી દરિદ્રી સરખો દેખીએ, જઘપિ છે સપન	૨
નિરખે ઓવારા નવાણુના, જ્યા નીર ભરતી નાર,	
જેયા જીય જીવતીતણા, પણ ન જડી ભીમકકુમાર	૩

તીર્થ જાત્રા જગન જાગ્રણ, જ્યા સ્ત્રીઓનો સંવાય,	
અગણ્યો થઈ જીએ બ્રાહ્મણ, શીશ્ય ધુણીને જાય	૪
પગે અટણ રસનાએ રટણ, મુખે દમયતીનું નામ,	
એમ કરતા સુદેવ આવ્યો, રાજમાતાને ગામ	૫
વિપ્ર પુરમા આવિયો, વધામણી પામ્યો તર્ત,	
સાભળ્યું જે રાજમાતા, ઉજવે છે વર્ત	૬
પૂર્ણાહુતિ વેળા હુતી, જોવા મળ્યા બહુ જન,	
દાસી સાથે દમયતી, કરે પથીનું દર્શન	૭
અપૂર્વ મનુષ્યનું કરે દર્શન, નીરખે નરની કાય,	
વિચાર એવો વૈદર્ભીને, આવી મળે નળરાય	૮
વેદ અધ્યયન કરે વાડવ, અભિષેક આશીર્વાદ,	
કિકરી બહુ ગીત ગાયે, હોય ભેરી નાદ	૯
દીક્ષા લેઈ સુબાહુ, બેઠા તેજસ્વી જન,	
હુતદ્રવ્ય હોમાએ વિવિધ પેરે, ધુમ્ર ગયોરે ગગન	૧૦
નાન આપે ગાય સવચ્છી, રાય ભચ્યો અહમેવ,	
જગન કરા કુડની આગળ, આવી રહ્યો સુદેવ	૧૧
દેહ દુર્બળ રેણુએ ભચ્યો, જ્યેષ્ઠિકાએ તુખી ભરાવ્યું,	
સભા સર્વ ખડખડ હસી, આ રત્ન ક્યારી આવ્યું	૧૨
જગનમડપ જોયો નહીં, નહીં જોયો દિક્ષિત નરેશ,	
ધેલો જસો આવ્યો ધસ્યો, સર્વને મારે ઠેસ	૧૩
લોક કહે હો ઘેલીયા, ટેહેલીયા અતરના અધ,	
ભિક્ષુક બ્રહ્મ વિકળ દષ્ટ, શો સ્ત્રી સાથે સબધ	૧૪
કહ્યું કોનું નવ સાબળે, છે કલેવરમા કષ્ટ,	
એવે સુદેવ ને દમયતીની, મળી દષ્ટે દષ્ટ	૧૫
નિમેષ થાતી રહી નયણે, વિચારમા પડ્યા બેહ,	
મારે પિયરથી પધારિયો, સુદેવ સાચો એહ	૧૬
વિપ્ર કા વિદર્ભનો એ, નહાનપણ મધ્ય નેહ,	
માહોમહિ જોયા કરે, સર્વને યયો સદેહ	૧૭
ગુરુએ ગોરી ઓળખી, જડ્યુ અબળાનું ઓધાણ,	
ભામિનીના ભાલ ઉપર, વિધિએ નિમ્યો ભાણ.	૧૮

અગોપ રાખતી માસી મદિર, કેશકેરી લટ,
ખસી વેણી સૂરજ ઝળક્યો, હદે ભરાયુ ઊલટ ૧૯
સમીપ આંખ્યા સામસામા, નેત્ર જળ જેમ નેવ,
સાથે બન્યો બોલિયાં, હો દમયતી સુદેવ ૨૦

વલણુ

સુદેવ દમયતી મળ્યા, ધરણી ઢલ્યા મૂઝછી હવીરે,
સભા સર્વ વિસ્મય થઈ, આ તો વાર્તા દીસે નવીરે ૨૧

કડવું ૪૮ સુ-રાગ વેરાડી

મૂઝછીથી મહીલા જાગી, પૂછયુ ગોરને પાગે લાગી,
શકે છો ધરના મુની, હા દીકરી કાં તુ સુની ? ૧
દુર્બળ કોણ કારણે, દાસી માસીને ખારણે,
ઓળખી નહી તુને માડી, મેં દેહીની કળા પાડી ૨
શુ માસીએ દુ ખ દીધું ? નાજ વાજળ* કીધું,
નાથજીએ તને કા મૂકી, હું નેટ કાઈ એક ચૂકી ૩
નથી ખાઈ તુ ચુકવાવાળી, નહીં તજે અન્યા ટાળી,
માતા પિતા જે તારા, રોતા હશે તે યોધારા /
પીયરથી આવ્યો સતી, શુ પ્રગટયા નૈષધપતી ?
હા નળની થઈ છે શોધ, મુજને ઘો છો પ્રતિયોધ ૫
હા નિશ્ચય નળ પ્રગટ, છે વાણીમાહે કપટ,
છોરને છેહ કા આપ્યા ? છતે ખાપે થયા નખાપા ? ૬
રાજમાતાજી એમ પૂછે, ઋષિ તારે ને એને શુ છે ?
એ કોણ કોને જાણેજી, એ તો તમારી ભાણેજી ૭
કેઈ ભાણેજી એ મારી ! દમયતી નળની નારી !
એ વાત તે કેમ નીપજી, ભરવારે એને કા તજી ? ૮
ઘૂત રમીને નૈષધ હાથ્યા, તે માટે વન પધાર્યા,
શુ જાણીએ શા કાળે, ત્યાજ કરી મહારાજે ? ૯
તુ દમયતી દીકરી, હા થઈ ગહી કિકરી,
સૂણી માસી ધરણી ઢળી, સભા થઈ વ્યાકુળી ૧૦
સુદેવ કહે છે નાટ, એમ ભુલ્યા તે ક્યામાટ ?
જે પોતાનું પેટ, તેને કેમ વિસરીએ નેટ ? ૧૧

હું વરસી રે આપ, એમ માસી કરે વિલાપ,
ત્યા થઈ રહ્યો હાહાકાર, સુદેવ કહે સૌને ધિક્કાર ૧૨

વલણ

સુદેવ કહે ધિક્કાર રે, ઓળખી નહીં સુદરી સતીરે,
રાજગુવર લાભ્યો ધણુ, રુએ અતિસે ઇંદુમતીરે ૧૩

કંડલુ ૪૯ મુ-રાગ ગોડીની દેશી

કાયા કુસુમરૂપે કિકરીને, દેખી દાધો સુદેવ,
અન્નણ્યા થઇને ઇહા રહ્યા, થઈ દાસી કીધી સેવ ૧

અન્યોન્યે વાત પૂછી ને, હૃદયે પામ્યા શોક,
રાજમાતા સુખાહુને, સુદેવે દીધો દોષ ૨

માસી મૂર્છા પામિયા રે, હવે હાહાકાર,
દમયતી પરદાસત્વ ભોગવ્યુ, પ્રીછ્યો નહિ પરિવાર ૩

રાજમાતા લગ્ન પામ્યારે, આઠ્યા દમયતી પાસ,
દીકરી દુ ખે દહાડા નિર્ગમ્યારે, વરત્યા થઇને દાસ ૪

અધર્મ આળ ચહડાવિયુરે, ઓછુ આપ્યુ અન્ન,
ભોજન પેટ ભરી નવ પામિયારે, વસતુ લેખ્યુ વન ૫

છળીલી તુ મુજને છાનુ કહેત, તો નિશ્ચય ન પ્રગટત નેટ,
પરાધીન પિડ પોખિયોરે, પરવશ ભરિયુ પેટ ૬

રત્ન મારી દીકરી, મેં ગણી ઠીકરી સમાન,
વેદરબી વિપત વેઠી ધણીરે, ખોયુ વપુનુ વાન ૭

દાસપણે રહી આપડીરે, તેણે દુ ખે હું આળી,
દુર્ભાગ દારિદ્ર્ય જણાવિયુરે, નહીં વાલની વાળી ૮

સુવાને કાળે સાચરોરે, વસ્ત્ર પહેરવાને મકુ
શીતળ નીરે નાહી દીકરી ને, નહીં નહેરી ને નાકું ૯

દાધુ કસેવર મારુરે, ચીરી કાચલા કહાકુ,
પુલપુલી મારી દીકરી રે, અન્ન જમી દીધુ ટહાકું ૧૦

હવે જીવીને થુ કરુરે, વિષ ખાઇને પહોકું,
થઈ ગોઝારી બેન આગળેરે, થુ દેખાડીશ મહોકું ? ૧૧

ઇંદુમતી મુખ સતાડતીરે, હું થઈ છેક છોડારી,
હું જુડી ભવોભવ વાર્તારે, ચહડાવી હારની ચોરી. ૧૨

લજ્જા સાગરમાં ખૂડી ગયોરે, મસીઆઈ જે સુખાહુ,
 સુત સ્વરજને આવી ગ્રસ્થોરે, અપરાધ રૂપીઓ રાહુ ૧૩
 એમ એશિયાળા સર્વ થયોરે, બોલી દમયતી વાણુ,
 માસી તમ વેર સુખ પામી ધણુરે, સાખી સારગપાણુ ૧૪
 દોહૈલા દહાડા ઉતર્યારે, રહી મારી લાજ,
 પુત્રી સરખી હુ ગણીરે, ન દીપુ નીચુ કાજ ૧૫
 માસી લાણુજ બન્યો મળ્યારે, ઓળખ્યાના આલિંગન,
 શત સહસ્ર સ્વાગત માડી પછેરે, માન્યો ધણુ મુનિજન ૧૬
 વસ્ત્ર વાહન આપિયારે, વિનવિયો વિપ્રરાય,
 વણુએક દમયતીને આપ્યુરે, માસી લાગી પાય ૧૭
 સુખાહુ સાથે મોકલ્યોરે, વળાવ્યા કુન્દનપૂર
 સુખ શોભાએ જાયે સુન્દરીરે, પથ ધણુ છે દૂર ૧૮
 બાનુમતી બેટી ધણુરે, દીકરી મારી સાધ
 તુ છો છત્રપતીની અગનારે, મારો ક્ષમા કરો અપરાધ ૧૯
 પગે લાગી માગી આજારે, એસી ખેડી સુખપાલ
 જેન માત્રી જતા માગીયુરે, વૈદરબી રાખે વહાન ૨૦

વલણુ

વહાલ રાખે વૈદરબી, ક્ષેમે મળજો નૈષધધણીરે,
 થોડે કાળે પહોંતી પ્રેમદા, પીયર ગર્ભ વધામણીરે ૨૧

કડવુ ૫૦ મુ-રાગ મેવાડો

હરખ ભયાં સુદેવે વાણી બણી, હો દમયતી
 ઓ આવી નગરી ભીમકતણી, હો દમયતી
 કહો તો લઈ જાજો વધામણી, હો દમયતી
 પીયર પુરી જીઓ, નળની વિભેગણી, હો દમયતી
 ઓ દીસે ગઢકેરા કાગરા, હો દમયતી
 ઓ હસ્તી સાકળ લાગર્યા, હો દમયતી
 ઓ પેલા ધર વાડી ઝાડુઆ, હો મુનિજ
 શુ કરતા હશે મારા બાહુઆ, હો ગુરુજ
 કેમ જીવી હશે બે સાહેલડી, હો મુનિજ
 મુને દેખીને માતા યાશે ઘેલડી, હો ગુરુજ
 ઓ જય સ્ત્રીનાં જોડલા, હો મુનિજ
 ઓ હણુહણુ આપજી કેરાં ઘોડલા, હો ગુરુજ

ઓ દીસે સ્થળ સ્વયવરતાણુ, હો મુનિજ
 હા હાસ્યુ દેવે દેવતાપણુ, હો ગુરુજ
 મુને ન વિસરે અવસ્થા રાનની, હો મુનિજ
 ક્યારે દેખુ જાત જજ્ઞમાનની, હો ગુરુજ
 પિયુ વિના પિયરિયુ અસે, હો મુનિજ
 નળ વિના ઉજ્જડ કેા નવ વસે, હો ગુરુજ
 શ્વાસભયોં મુદેવ પુરમા સાચરયો, સુણુ રાયજ
 વધામણી વધામણી એમ ઓચયોં, સુણુ રાયજ
 સખા સર્વ વિસ્મય હવી, સુણુ રાયજ
 જાણે પ્રગટયો નૈષધ રવી, સુણુ રાયજ.
 હરખે ભીમક પૂછે ફરી ફરી, હો મુનિજ
 ઓ આવે રાય તમારી દીકરી, કહે મુનિજ
 ચાલ્યો ભીમક કુવરી ભણી, ક્યાં દમયતી
 વજ્રૂતી જાતી હરખે ધણી, ક્યાં દમયતી
 ધાયા બાઈને ભોજાઈ લજ્જા વિસરી, ક્યાં દમયતી
 હરખે ભચ્યાં ઝાઝર પડે નિસરી, ક્યાં દમયતી
 ઘેલી સરખી સાહેલી મળવા ધસી, ક્યાં દમયતી
 શીશ ઉઘાડા પાલવિયા જાય ખસી, ક્યાં દમયતી
 વાયુ ભચ્યા કેશ શોભે મોકળા, ક્યાં દમયતી
 અખર છૂટે તુટે કટિમેખલા, ક્યાં દમયતી
 આવીરે પીયર પ્રજા સોહામણી, હો દમયતી
 દીઠીરે દીકરી દુ.ખે દામણી, હો દમયતી
 ભૂજ ભરી મહિયરીયાને મળે, હો દમયતી
 જુએ માવડી ભૂજ મૂકી ગળે, હો દમયતી
 મારી માવડી આવડી શે દુર્બળી, હો દમયતી
 શુ પૂછે માતપ્રીત પીયુની ટળી, કહે દમયતી.
 આસુ ફેડી તેડી મદિરમા ગયા, સુણુ રાયજ
 દાસી વેષના વસ્ત્ર મૂકાવિયા, સુણુ રાયજ

વલણુ

મૂકાવ્યો વેષ માત તાતે, બાળક મૂકયા ખોજેરે
 એ વરસે બાળકા તે, માતાને મળીયા ટોજેરે.

કડવું ૫૧ મુ—રાગ આશાવરી

વૈશપાયન વાણી વહે, સુણુ જનમેજ્ય ભૂપાળરે,	૧
બૃહદશ કહે યુધિષ્ઠિરને, મળ્યા બન્યો બાળરે	
સાથ ભાત ને ભોળઈ મળ્યા, માતા ને વળી તાતરે,	૨
દમયતીને નાથ વિયોગે, અતર મહિ અશાતરે	
કુટુબ સર્વે પૂછે પ્રેમે, શી શી વાર્તા વીતિરે,	૩
ધટે તેવો સમાચાર સતીએ, કહ્યો અથ ઇતિરે	
ફરી શોધ નળની મડાવી, ભીમકે મોકલ્યા દાસરે,	૪
પ્રભુ પાપે દમયતી, પાળવા લાગી સન્યાસરે	
અલવણુ અન અશન કરવું, અવનીપર રાયનરે,	૫
આભૂષણુ રહિત અગ અખળાનુ, કાળજી વિના નયનરે	
નિયમ રાખ્યો નાનાવિધનો, ઉગ્ર આખડી પાળેરે,	૬
પતિવ્રતા તો પિયુને લગે ને, અન્ય પુરુષ નવ લાળેરે	
નામ નળનુ, ધ્યાન નળનુ, સખીસુ નળની વાતરે,	૭
દુ ખે બન્યે દિવસ ને રયણી, નયણે વરસે વરસાદરે	
પરદેશી પય વિગ્રને, નિત્ય આપે આમાનરે,	૮
વૈદરબી જાણે વાડવ વેષે, આવી મળે રાગનરે	
એવે આવી ઋતુ વર્ષાની, વૈદરબી વિરહ વધારણુરે,	૯
ગાળે મેહ ઉધડકે દેહ, સખી આપે હંધાધારણુરે	
વિનતા હીડે વાડી માહે, દુઃખ લતાને તળેરે,	૧૦
સુગંધ સધાતે બિન્દુ શીતળ, ગોરી ઉપર ગળેરે	
કોકિલા બપૈયા બોલે, તે શબ્દ ભેદે અગરે,	૧૧
વિરહિણી તે વીજળી જાણે, ભેદે હૃદય સગરે	
વર્ષાકાળે વિન્નેગ પીડે, માનિનીને મન લાલોરે,	૧૨
વૈદરબીને વર્ષાકાળ વીત્યો, આબ્યો શત્રુ શિયાળોરે	
આકાશ અગિયા અખુજ ઉધજા, નિર્મળ ઇંદુ શરદેરે,	૧૩
પતિવિન્નેગ પીડે છે પાપી, સતિ રહે છે સભ અરદેરે	
દુ ખે દિવસ નાખે દમયતી, એક વરસ ગયુ વહીરે,	૧૪
ત્રણુ સવત્સરની અવધ વીતી, નાથ આબ્યો નહીરે	
સુદેવની તેડી સ્તુતિ કીધી, આસુ નયણે ઢાળીરે,	૧૫
નેષધનાથને કાણુ મેળવે, હો યુરજી તમ ટાળીરે ?	

જન્મના તમેા છેા હેતસ્વી, કારજ મનથી કરવુરે,
 ન ધટે કલ્હાની વાટ જોવી, શોધના નિસરવુરે ૧૬
 ધીરજ આપી નૈષધનારને, વેશ નાનાવિધ ધરતોરે,
 દમયતીએ શીખ્યો હાંડે, ટેહેલ સધળે કરતોરે ૧૭
 રથે બેઠા ફરે મુનિવર, સેવક સેવા કરેરે,
 જ્યાં ગામ આવે ત્યાં કળા પાડી, વેશ ટેહેલીઆનો ધરેરે ૧૮
 ડોઢ માસ ગયો અટણુ કરતા, આંચો અચોખ્યા માથેરે,
 સભા માહે ટેહેલ નાખી, જ્યાં બેઠા ઋતુપર્ણુ રાયરે ૧૯
 “અલબ્ય વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ, પરિત્યાજ તેનો કીધોરે,
 ધર્મધારિધર ધિક્ક તુજને, ફરી તપાસ ન લીધોરે ૨૦
 રકે રલનુ જલ ન થાયે, જાત નીવડી નેટરે,
 વિલપે છે વસ્તુ વોહોરતીઆ વિના, કા બરે પરધેર પેટરે ? ૨૧
 કુળ લજાવ્યુ કરમી માણસે, કીર્તિ કીધી જાખીરે,
 યાની પુરુષ વિચારી જો જો, ટેહેલ સુદેવે નાખીરે” ૨૨
 સભા સહુ વિરમથ થઈ કાંઈ, ટેહેલ છે મરમાળીરે,
 ગેહેલીયો ટેહેલીયો કરીને કહાજો, કાંઈ ઉત્તર ના પેવાળીરે ૨૩
 સુદેવ ગયો હયશાળા મધ્યે, ટેહેલ નાખી તેણે ઠારેરે,
 મહીલાના કહાવ્યા વચન સુણીને, બાહુક નિસર્યો બહારેરે ૨૪
 કદુપ કાયા કામળ ઓઢી, કરમાહે ખરેરોરે,
 પ્રગટ ખારે ખખારીને બોલ્યો, તીખો ને તરેરોરે ૨૫
 કારમો સરખો કપોળ ચહડાવે, દુકડા કર નચાવેરે,
 નાસિકાએ સડકા તાણે ને, નયણા મયમચાવેરે ૨૬
 ‘ભારે વચન કલા તે બ્રાહ્મણ, નિસર્યો મેહેણા દેવારે,
 વસ્તુને વિપત, તો વોહોરતીઆ કરતો હશે પરધેર સેવારે. ૨૭
 વોહોર્યુ તે કાંઈ રલ જાણીને, કાય થઈ નીવડીયુરે,
 તત્વ રહિત માટે તજ્યુ છે, નથી છૂટી પડીયુરે ૨૮
 તેહ મિત્રને તજ્યો જેનું, મળવુ મન વિના ઠાણુરે,
 તે સ્ત્રીને પરહરિએ જેનું, પિયુ કરતા પેટ વહાણુરે. ૨૯
 વાક નહીં હોયે વોહોરતીઆનો, રહ્યો હોશે નિજધર્મેરે,
 વસ્તુ વિપત પામતી હશે તે, પોતે પોતાને કમોરે” ૩૦

ગૃહ વચન કહી ઘોડારમા, બાહુક જઈને ઘેઠારે,	
સુદેવ તો સાક્ષાત્ પડ્યો, પ્રાણ વિચારમા પેઠારે	૩૧
એ બોલી તો નૈષધનાથની, હારદ અનાહુતરે,	
નળ ભૂપ એને કેમ કરી માનુ, રૂપે બીજો ભૂતરે !	૩૨
જહરજરણુ કેા રીસતુ જાળુ, ફરી ન જાય બોલાવ્યોરે,	
પડોશીને પૂછી કહાડયુ, તણુ વરસ થયા આંચોરે	૩૩
રાગએ પ્રીત કરીને રાખ્યો, અશ્વવિદ્યા કાઈ જાણુરે,	
પવિત્ર નૈવેદ્યને પાળે, વિભ્રેગતુ દુખ આણુરે	૮૪
એતુ સલિણી સુદેવ ચાલ્યો, આંચો વિદલ દેશરે,	
વૈદર્ભી તવ આનંદ પામી, વિપ્ર પૂજ્યો વિશેષરે	૩૫
શ્યામાએ સમાચાર પૂછ્યો, કહી સ્વામીની ભાળરે ?	
સુદેવ કહે નિસાસો મૂકી, જાઓ નહીં ભૂપાળરે	૩૬
દેશ વિદેશ ગામ ઉપગામ, અવની ખોળી બાધીરે,	
અટણુ કરતા અયોધ્યામા, શોધ કાઈ એક લાધીરે	૩૭
સભા નવ સમજી ઋતુપર્ણીની, રજા મસ્તક ડોલીરે,	
બાળબીહારભણે ઘોડાર માહેથી, બાહુક ઉઠ્યો બોલીરે	૩૮
સ્વરૂપ જોઈ હુ છલ્યો છઉ, સ્વમામા ખીલાવેરે,	
નાઠો આંચો છઉ ફરી ફરી જોતો, રખે પૂઠેથી આવેરે	૩૯
ભૂત પિશાચ કે જમકિકર, પ્રેત અથવા રાહુરે,	
અયોધ્યામા રાતા રાખવા, બાળકને તે હાઉરે	૪૦
તેણે ટેહલનો ઉત્તર આપ્યો, કાઈ સ્વાદ ધન્દિનો વાકરે	
કહે વસ્ત ખોટી થઈ નીવડી, શુ કરે વોહરતીઓ રાકરે ?	૪૧
પિયુજનથી પેટ જ વહાહુ, તેનો સગ તે માઠારે,	
બેહુને દુખ સરખા હોશે, કહી ઘોડારમા નાઠારે	૪૨
એ બોલી તો બાહુકીઆની, જીઓ વિચારી બાધરે;	
મર્મ વચન સુણી મહિલાનુ, હૃદે આંચુ ભરાધરે	૪૩

વલણુ

ભરાયુ હૃદે રાણીતણુ, ને આસુ મૂક્યા રેડીરે,	
બાહુક નાહુ એ નૈષધપતી, સુદેવ લાવો તેડીરે	૪૪

કડવુ પર મું-રાગ સોરઠી મારુ

આમ્મ બરીને કામિની કરે, વાણીને વિચાર, ગુરુજ
એ નોહે બાહુકના બોલડા, હોયે વીરસેન કુમાર, ગુરુજ
એ જીવન પ્રાણાધાર, ગુરુજ, જાઓ મા લગાડો વાર, ગુરુજ ૧
ભ્રાંત પડે છે રૂપની, તે પ્રગટ્યા મારા પાપ, ગુરુજ
રૂપ ખોયુ કહીં રાયજી, એ કોણે દીધો હશે શાપ, ગુરુજ
મારા જાએ તનના તાપ, ગુરુજ, તમવડે થાય મેળાપ, ગુરુજ ૨
અશ્વરક્ષકનો નોહે આશરોરે, જાણે અતરની વાત, ગુરુજ
બોલે બોલ જ મારીઓરે, નોહે ઘોડારીઆની ધાત, ગુરુજ
હુ જાણુ બોલ્યાની જાત, ગુરુજ, હોય પુષ્કરજીનો ભ્રાત, ગુરુજ ૩
પુનરપિ જાઓ તેડવારે, જીવન વસે છે જાહે, ગુરુજ
પરીક્ષા એ પુણ્યલોકની, એકે દિવસે આવે આહે, ગુરુજ
જાઓ અયોધ્યામાહે, ગુરુજ, હવે યેસી રહ્યા તે કાહે, ગુરુજ ૪
જઈ કહો ઋતુપર્ણ રાયને, તજી વૈદર્ભી નળ મહારાજ, ગુરુજ
સ્વયંવર ફરી મંડિયોરે, છે લક્ષ્મી દહાડો આજ, ગુરુજ
એ વાતે નથી લાજ, ગુરુજ જેમ તેમ કરવું કાજ, ગુરુજ ૫
કપડે લખી કકોતરીરે, ઋતુપર્ણને નિમત્રણ, ગુરુજ
સુદેવ તેડી લાવજો, જોઈએ બાહુકીઆના આચરણ, ગુરુજ
એનું કેવું છે અત કર્ણ, ગુરુજ, એના જોઈએ વપુ ને વર્ણ, ગુરુજ. ૬

વલણ

આચરણ અશ્વપાલકતણા, હા આવે ઝોળખાયરે,
પત્ર લેઈ પરપચનો સુદેવ, આવ્યો અયોધ્યા માયરે

કડવુ પર મું-રાગ સામેરી

સુદેવ સભામા આવિયો ન્યા, ખેટો છે ઋતુપર્ણ,
કરમાહે આપી કકોતરી, ઉપર લખ્યું નિમત્રણ ૧
ગ્રીત વિશેષે પત્ર લીધું, કીધું અવિલોકન,
સ્વસ્તિ શ્રી અયોધ્યાપુરી, ઋતુપર્ણ રાય પાવન ૨
વિદર્ભ દેશથી લખીતમ બીમક, નળે દમયંતી પરહરી,
એને દેવનું વરદાન છે માટે, સ્વયંવર કીજે ફરી ૩
પૃથ્વીના ભૂપતિ આવશે, તમે આવજો ખપ કરી,
સૂરજ વશીને વરવો નિશ્ચે, કુવરીએ ઇચ્છા ધરી ૪

ભૂપતિ આનંદે ભયોં, સભામાહે એમ ભાખે,	
ભાષ વેદવાણી દમયતી, કેને નહોં વરે મુજ પાખે	૫
અધર ડસે કર ધસે, વિપ્ર ઉપર આંખ કહાડે	
નોહોતરીયો નિર્માલ્ય દીસે, આવ્યો લગ્નને દહાડે	૬
સુદેવ કહે હું ક્યમ કરુ, વેગળુ તમારુ ગામ,	
શત ઠામ થાતા આવતુ, ડકોતરીનુ કામ	૭
ધાષ ગયા સર્વ ભૂપ જે, પ્રથમ રૂપના પળકા,	
ઋતુપર્ણુ આસનથી ઉઠે ખેસે, થાય પરણવાના સગકા	૮
આહા ગર્ભ દમયતી હાથથી, ડકોતરી આવી મોડી,	
એક નિશ્ચાનો આતરો હોત તો, જાત જેમ તેમ દોડી	૯
ત્રાહે ત્રાહે બોલે મસ્તક ડોલે, નિસાસા મૂકે ઊંડા,	
વૈદરબી વરતા વેર વાળ્યુ, અરે આત્માણુ ભુડા	૧૦
સાઢ તો સાપડી નહોં, નહોં પવનવેગી ઘોડા,	
કસાર દમયતીના કરનો, નહીં જમે આ મોહોડા	૧૧
સભામા બેઠો નિરાશ થઈ, પ્રધાન બોલ્યો વચન,	
પેલો બાહુકીઓ શે અર્થ આવશે, બેઠો વણસાડે અન?	૧૨
ઋતુપર્ણુ આનંદ પામ્યો, મોકલ્યો સેવક,	
લાવ તેડી બાહુકીઆને, જે જાણે ગયાની તક	૧૩
શ્વાસ ભરાયો દાસ આવ્યો, અશ્વપાલકની પાસ,	
ઉઠો ભાઈ ભૂપ તેડે છે, ગ્રહો પરોણો રાસ	૧૪
બાહુક આલ્યો ચાલક જાલ્યો, મુખે તે બડબડતો,	
આવ્યો નીચી નાડે નરખતો, નાકે તે સરડકા ભરતો	૧૫
સભા મધ્યે સર્વ હસ્યા, આ રત્ન રથખેડણુ,	
ઋતુપર્ણુ બોલ્યો માન દેઈ, આવો હુ ખફેડણુ	૧૬
ધણે દિવસે કારજ પજુ છે, રાખો અમારી લાજ,	
તમો પરણાવો વૈદરબીને, વિદ્રભા જાણુ આજ	૧૭
સમુદ્ર સેવ્યો રત્ન આપે, મેં સેવ્યા એમ જાણી,	
આજ વિદલાં લેઈ જાઓ, ગ્રહ દમયતીના પાણી	૧૮
બાહુક વળતો બોલિયો, કૂસાવિને નાસા,	
આ બિયા પરણશે દમયતીને, અરે પાપિણી આશા.	૧૯

હસ કન્યા કેમ કરે, વાયસસુ સકેત ?	
નિર્લજ્જની સાથે અમે આવુ, તો પછે થાઉ ફળેત	૨૦
છછારા ન થઇએ રાયજી, પરપત્નીસુ તલખાં,	
કેમ વરે વર જીવતે તો, મિથ્યા મારવા વલખાં ?	૨૧
પુણ્યલોકની પ્રેમદા ને, ભીમક રાજકુમારી,	
તમે વિષયને લજ્જા શાની, થાય ફળેતી મારી	૨૨
રાય કહે હયપતિ, મારીવતી હયને હાકા,	
મારે તો સર્વસ્વ ગયુરે, તમે જેવારે ના કોહો.	૨૩
બાહુક વળતો ખોલિયો, જ્યા હોયે સ્વયવર,	
અતર નહીં સેવક સ્વામીમા, આપણુ બન્યો વર	૨૪
હાસ્ય કરીને કહે રાય, વર તમે પરથમ,	
ભાગ્ય ભળશે કન્યા જડશે, લા જઇએ જ્યમ લમ	૨૫
દુખળા ઘોડા ચાર જોશ્યા, રથ કયો સાવધાન,	
શીઘ્રે લા શણગાર સજવા, સાચયો રાગ્નન.	૨૬
રાણી કહે ઋતુપર્ણને, પરહગી હૂપર પ્રેમ,	
ક્ષત્રી થઇને કરો ધધરણુ, નવ હોયે અતે ક્ષેમ	૨૭
પતિએ તજી તે અણુછતી, કાંઈ એક ગોરી ગૂંધ,	
બાહુક વડે પરણવી રાય, થયુ ઉજળુ દૂધ	૨૮
સૂરજ વશતણી એ શોભા, તમથી ઝાખી હોય,	
રીસ ચડી ઋતુપર્ણને, પછી ધણીઆણીને ધોય	૨૯
અમે ભ્રમર કોટિ કુસુમ સેવુ, તુ શુ ચલાવીશ ચાલ ?	
વીજળી સરખી લાવુ વૈદરબી, કરુ સોક્યનું સાલ	૩૦
એમ કહી સભામા આવ્યો, દુદુલિ રહ્યા છે ગાજી,	
રીસ કરી કહ્યુ બાહુકને, કા જોશ્યા દુર્ગળ વાજી	૩૧
કરણુ લૂલા ને ચરણુ રાટા, બગાઈ બહુ ગણગણે,	
અરિય નિસસ્યા ત્વચા ગાઢી, ભયાનક હણહણે.	૩૨
ચારે નોહે ચાલવાના, આગળ નીચા પાછળ ઊંચા,	
ખુશા ને ખોડે ભસ્યા, એ કરડકણા એ ખૂચા	૩૩
ઋતુપર્ણ જોઈ શીશુ ધુણાવીને, ખોલ્યો વળતી ખીજી,	
એ જોડી શુ કુરૂપ લાગ્યા, જોડ ધણી છે ખીજી.	૩૪

પવન વેગે પાણીપથા, શત જોજન હાડિ ઠંઠ,	
એવા ઘોડા મૂકીને કાં, જોજા દૈવની વેઠ	૩૫
બાહુક કહે શી ચેણા માંડી ? શુ જોગજો અશ્વની જાત ?	
જે પુષ્ટ હયને જોડશો તો, હુ ન આતુ સાથ	૩૬
એ અશ્વ રાખવો ને રથ હાકવો, ચડી બેઠા ભૂપાળ,	
રાસ પરોણો પછાડીઓ, બાહુકને ચણો કાળ	૩૭
આટલીવાર લગે લજ્જા રાખી, બોલ્યો નહીં મા મૂય,	
તુ આગળથી રથે કેમ બેઠો, હુપે તુ શુ ઉચ ?	૩૮
ઋતુપર્ણુ હેઠો ઉતર્યો, વિવિધ વિનય કરતો,	
જાય રાય પાસે બાહુક નાસે, તે રથ પૂઠે ફરતો	૩૯
પ્રશ્નિપલ કીધુ ઋતુપર્ણુ, હયપતિ હંક મંકો,	
ઉપકારી જન અપરાધ મારો, બેઠો તે હુ ચૂકો	૪૦
બાહુક કહે યદ્યાપ રાસ જાણુ, બેસીએ બન્યો જોડે,	
તુને હરખ પરણાં તણો લમ, હુએ ભર્યો છોં કોડે	૪૧
સામસામા ચક્ર ધરીને, બને સાથે ચલ્યા,	
એડી દીધી બાહુકે લારે, અશ્વ ઢળીને પજા	૪૨
મુગટ ખસી ગયો રાયજીનો, માન રુકન હુઆ,	
બાહુકે અશ્વ ઊઠાડિયા, હાકે ને કહે ધણીમુઆ	૪૩
અન એવા અશ્વ નિર્બળ, ખાચે ખીજી ખીજી,	
રાય કહે લોક સાભળે, એ વિના ગાળ ઘો ખીજી	૪૪
સુદેવ તાણી બેસાડીઓ, રાય કહાડે છે ડોળા,	
શેરીએ શેરીએ જાન જોવા, ઉભા લોકના ટોળા	૪૫
દુર્બળ ઘોડા દરિદ્ર આહાણુ, જોગ સારથિનો જોડો,	
વૈદરભીને વરવા ચાલ્યા, ભલો ભજ્યો વરઘોડો	૪૬
હાકે ને હાડિ પાછા પાછા, જુસરી કહાડી નાખે,	
તાણી દોડે ધરભણી, ઉભા રહે વણુ રાખે	૪૭
પૃષ્ઠ ઉપર પડે પરાણા, કરડવા પાછા ફરે,	
પોહોળે પગે રહે ઉભા, વારે વારે મળ મૂત્ર કરે	૪૮
રાય કહે હો હયપતિ, નથી વાત એકો સરવી,	
બાહુક કહે ચિતા ધણી છે, મારે દમયતી વરવી	૪૯

ધણે દોહલે ગામ મૂક્યુ, રાયે નિસાસા મૂક્યા, પુણ્યલોકે હેઠા ઉતરી, કાન અશ્વના ફૂક્યા	૫૦
અશ્વમત્ર ભણ્યો ભૂપતિએ, ઈંદ્રનું ધસ્યું ધ્યાન, અશ્વ ચારે ઉતપત્યા, ઉચ્ચ શ્રવા સમાન	૫૧
અવ નએ અડકે નહીં, રથ અતરિક્ષે જાય, દોટ મૂકી એઠા બાહુક, રખે પડતા રાય	૫૨
માહોમાહે વળગીને બેઠા, ભૂપ ને બ્રાહ્મણ, રાય વિમાસે વરે કન્યા, વરુઆમા વશીકણ	૫૩
કામણગારો કાળિયો, એના ગુણ રસાળા, તણ કોડીના ટટુઆ, એણે કર્યો પખાળા	૫૪
હસી રાજ બોલિયા, થાબડી બાહુકની ખધ તારે પુણ્યે મારે થાશે, વેદર્થીનું સખધ	૫૫
વાજવિદ્યા વાસવની, તુજ કને પગિપૂર્ણ, નાની વાત નોહ બાઈ, રહે વિદ્યાનું સ્મરણ	૫૬
ઐરાવત ને ઉચ્ચે શ્રવા, હાસ્યો ગરુડનો વેગ, તારે હાકવે હમણા ચર્ધયુ, વિદર્ભ બેગાબેગ	૫૭
વિખાણે પોતાના ભાગ્યને, ભૂપ કહાડે ઘેલા, જો દમયતી મુજને વરે તો, બાહુક પૂજુ પહેલાં	૫૮
ભીમકંઠતાસુ હરતમેળાપક, જો થાશે હથપતિ, બાહુક કહે વિલખ શો છે, પ્રયજ તારી રતિ	૫૯
વાટ એસરે વાત કરતા, ઉડતા ચાલે અશ્વ, રાય વિદ્યાને વખાણે, ન જાણે મત્રનું ગહસ્ય	૬૦
તાણ્યા ન રહે ત્રેહકતા, દે દોટ ઉપર દોટા, એક ઝાખરે વળગી રહ્યો, રાયની પામરીનો બોટો	૬૧
હા હા રાખ કહેતા હય દોઝા, રથ ગયો જોજન, બાહુકે રથ રાખ્યો, કહે લઈ આવો રાજન	૬૨
રાય વળતો બોલિયો, શ્રમ મન વિચારી, દમયતીના નામ ઉપર, નાખી પામરી આવારી	૬૩
જા લાવ બાહુક તુને આપી, પામરી બેહુ જોડ, બાહુક કહે દમયતી ઉપર, તુ સરખા આવાર કોડ	૬૪

રાય મોટા દાનેશ્વરી બોલ્યા, બાહુક જાયક તુ થા,	
પરણુવા જાઉં દમયંતી, લેઉં તારી પામરીના યુથા	૬૫
એવું કહી રથ ખેડીઆ ને, ગાય મન નિમાસે,	
રક હોય તો સઘ લાવે, મોટા કેમ વરાસે	૬૬
હયપતિ તમમા વિદ્યા મોટી, ગુણે વળિયો છેક,	
તારે પ્રતાપે મુજ કને છે, વિદ્યા અનુપમ એક.	૬૭
ગણિત શાસ્ત્રને હું જાણુ છઉં, કહો તો દેખાડું કરી,	
એટલે બેહેડાનું વૃક્ષ આંબુ, બન્યો પજા ઉતરી	૬૮
રાય પ્રત્યે કહેરે બાહુક, ગર્વ વચન શા આવડા ?	
બેહેડાની જમણી ડાળે, કેટલા છે પાદડા ?	૬૯
રાયે નિચારીને કહ્યું, સહસ્ર ત્રણ ને શત ત્રણ,	
બાહુકે જઈ વૃક્ષ છેડી, ડાળ પાડી ધરણુ	૭૦
ગણી જોયા બાહુકે, ઉતર્યા તનોતન,	
ઉત્કૃષ્ટ વિદ્યા દેખીને, હરખ્યું નળનું ચત	૭૧
કૃતિ આંબે રથ પાસે, કહ્યું રાય તમે ધન્ય,	
બૂપ કહે જો મન મજે તો, વિદ્યા લીજે અન્યોન્ય	૭૨
માહોમાહે મત્ર આખ્યા, મને મન ગયા મળી,	
પરીક્ષા કરવા વિદ્યાની, નજે ડાળ છેડી વળી	૭૩
કાંધ્યા તેટલાં પત્ર ઉતર્યા, ગણિતસખ્યા મળી,	
ખીજી વિદ્યાને પ્રતાપે, દેદમાથી નિસર્યાં કળી	૭૪
પાડાનું ચર્મ પહેરીયું, ઉટ ચર્મના ઉપરણા,	
દુકડા ચરણ ને શ્યામ વરણ, કેશ છે પચવરણા	૭૫
કરમા કાતી આખ રાતી, મુખે રુધિરના ઓતરાળા,	
લચ્ચો રીસે સગડી શીશે, ઉડે અગ્નિની જ્વાળા	૭૬
નિસરી નાઠો લયે તાઠો, ઉઠ્યો નળ નરેશ,	
લપડાક મારી સગડી પાડી, મલ્યા કળીના કેશ	૭૭
વીજળી સરણુ ખડ્ગ કહાણુ, ન જાય જીવતો પાપી,	
રાજબ્રહ્મ કીધો દુખ દીધું, રહ્યો દેહમા બાપી	૭૮
રગદોળ્યો રેણુ માહે રોળ્યો, કેમ પજા હુનો પૂઠો	
આખ તરડે દાત કરડે, મારે ખડ્ગની મૂઠે	૭૯

ઉઠે અડવડે અવની પડે, અકળાઓ અલેખે, બાહુકના હસ્ત કળીના અસ્થ, ઋતુપર્ણુ નવ લેખે	૮૦
રદન કરતો આખ ભરતો, કળી પાજે લાગે, પુણ્યશ્લોકજી ઉગારીએ, નવ મારીએ ધણુ વાગે	૮૧
અરે અધર્મના મૂળિયા, તુને જીવતો કેમ મૂકુ ? અમો ધણુ તે રવડાબ્યા, નથી નેત્રનું જળ સૂકયુ	૮૨
અરે પાપી ધર્મછેદન, વિશ્વ વેદનાકારી, વિજેગદતા છેદન શાતા, તે તમ્ભવી નારી	૮૩
અવગુણ એવા કરાવી સેવા, પારકે મદિર, વદે દીન વાણી મરણુ જાણી, નેત્રે ભરિયા નીર	૮૪
મહારાજ વળતી મારજો, ગુણુ અવગુણુ બે જોઈ, નળ કહે અવગુણુ ભાજન, તે સૃષ્ટિ સર્વ વગોઈ	૮૫
સ્વામી બે ગુણુ મોટા મુજમા, અવગુણુના છેદન નળ કહે ગુણુ અવગુણુ તુ, બેઉનું કર વર્ણન ?	૮૬
સ્વામી પ્રથમ અવગુણુ વરણુવુ, મારુ જે આચરણુ, જ્યા હુ ગયો ત્યા ધર્મ નહી, ને બ્રહ્મ ચારે વર્ણુ	૮૭
દબી લોભી ને લલૂના, બ્રાહ્મણુને કરુ બ્રહ્મ, અદ્ય આયુષ ને અદ્ય વિદ્યા, અદ્ય મેવની વૃષ્ટ	૮૮
અનાચાર ને અપરાધ બહુ, અનત આભડછેદ, સિદ્ધ હોય સન્યાસી શીળિયો, બ્રહ્મ કરુ હુ નેટ	૮૯
મર્યાદા લાજને મૂકાવુ, ઉન્માર્ગ મડાવુ, જપ તપ તીરથ ને જાત્રા, દાન દયા છડાવુ	૯૦
ધ્વસ કરુ હુ ધ્યાનમા, તાપસને ડોલાવુ, અભક્ષાભક્ષ અસ્પર્શસ્પર્શ, અસલ વાયક યોલાવુ	૯૧
સ્વજન વૈર ને પરશુ મૈત્રી, હોય નીચ સગત્ય; વૈષ્ણવતા ફેડી વિષય સ્થાપુ, એવી મારી મત્ત	૯૨
માત પિતાને પુત્ર બિવેખે, દેખે સ્વામાર્મા સાર, ક્રીડા કામે આઠે જામે, સ્ત્રીમા તદાકાર.	૯૩
વિષ્ણુવાદ કરતાં જન્મ જાય, ગાય ગોરીના ગુણુગ્રામ; લપટ નિર્લજ ઘઈ અતિ, જપે નારીનું નામ.	૯૪

હેલામા અક્ષય્ય મૂકાતુ, જાતિ પડે મોહમાજ,	
પાખડી લાઠ સુખે જીવે, એવું મારું રાજ	૯૫
હું વ્યાપુ ત્યા હરિહર નહી, નહિ દેવ દેવસ્થળ,	
જ્ઞાન ગોષ્ઠિ કથા નહી, એવું મારું બળ	૯૬
સ્વામીદ્રોહી ને મિત્રદ્રોહી, ગુરુદ્રોહી નર વણા,	
વચનદ્રોહી ને અક્ષદ્રોહી, એ સહિ ગુણ આપણા	૯૭
પ્રજા ખોટી રાજા લોભી, નિરકુશ લપટ નાર,	
વ્યભિચારિણી, દ્રોહકારિણી, ભમતી હીંડે બહાર	૯૮
ભરથાર પહેલી કરે ભોજન, સૂએ સ્વામી પહેલી,	
થાકે નહીં તે વાત કરતા, વઢકણી મન મેલી	૯૯
ક્રોધમુખી ને ચોરડી, લોભણી ને લઢતી,	
સાચી વાત મળે નહીં ને, આડે પહોર બડબડતી	૧૦૦
થોડા બોલી સાધુમુખી તે, સુતો સ્વામીને વેચે,	
પૂછ્યો ઉત્તર આપે નહિ ને, બોલે પેચે પેચે	૧૦૧
અભડાવે રસોધ અન્ન આખે, જણાય પરમ પવિત્ર,	
કળી કહે છે મારે પ્રતાપે, એવા સ્ત્રીના ચરિત્ર	૧૦૨
પડિત દુખિયા ને મૂર્ખ સુખિયા, ભોગી રોગે ભરિયા,	
અસાધુ સુખે અન્ન પામે, સાધુ ધડિયે નહિ ઠરિયા	૧૦૩
દાતાર ત્યાં ધન નહીં, દાતાર નહીં ત્યાં ધન,	
ખાનાર ત્યા અન્ન નહી, ખાનાર નહીં ત્યા અન્ન	૧૦૪
રૂપ હોય ત્યા ગુણ નહી, ને ગુણ ત્યા નહીં રૂપ,	
શા શા અવગુણ વરણવુ, છે પ્રતાપ મારો અનૂપ	૧૦૫
શિષ્યની સેવા ગુરુ કરે, સાધુઅસાધુનું આચરણ,	
સ્ત્રીની સેવા કરે સ્વામી, શૂદ્રને સેવે બ્રાહ્મણ.	૧૦૬
છળ છળભેદ અધિક અધિકારી, અઘટિત કરે અન્યાય,	
અન્ન વિક્રય હય વિક્રય, કરે વિક્રય ગાય.	૧૦૭
પરપત્નિસગ ને પરનિદા, ઇર્ષ્યા અપલક્ષણ,	
ઉપવીત અન્ન સીમત અન્ન, ક્રિયા અન્ન ભક્ષણ	૧૦૮
કન્યા વિક્રય ભૂમિવિક્રય, કરે અકરાવ્યુ કામ,	
અથા લે ને ગોદાન લે, ને બોળે આપનું નામ.	૧૦૯

વાટ પડાવે વિશ્વાસધાતી, માંહોમાહે વૈર સાધે,	
પથ દેવનુ પૂજન તજીને, અસુરને આરાધે	૧૧૦
વેરાગી વિષયી ને ભોગી તે ભોગી, ખોટા વણુજ વેપારી,	
વિષય સેવન કરે ને ગર્ભ ધરે, નવ વરસની નારી	૧૧૧
સુરભિ દૂધ થોડુ કરે ને, દુકાળ ને દુર્લભ,	
શોક રોગ વિભોગ ધેર ધેર, સદા ભરે જળ ચક્ષ	૧૧૨
કાનું રુડુ નવ દેખી શક, મારે કા સાથે નહિ રનેહ,	
કળિ કહે નળ રાયજી, છે અવગુણ મારા એહ.	૧૧૩
વિશેષ કેથ આમળી ઝાલ્યો, ચડી રાયને રીસ,	
હવે ન મૂકુ અધર્મી, હુ છેદુ તારુ શીશ	૧૧૪
અધર્મી અવનિ વિષે, આવડો તારો ઉન્માદ,	
તારો વધ જાણી મને, સઉ દેશ આશીર્વાદ	૧૧૫
ભયને ધરતો રુદન કરતો, રાયને કહે કળિ,	
પછે મુજને મારજો, બે ગુણુ મારા સાભળી	૧૧૬
કૃત ત્રેતા દ્વાપરે, શત વર્ષ તાપસ તાપે,	
તોય તેને હરિહર બ્રહ્મા, દર્શન કાપ ન આપે	૧૧૭
કળી કહે મારા રાજ્યમાહે, ધ્યાન ધરે વિશ્વાસે,	
તો તેને ઇષ્ટદેવતા તે, આવી મળે ખટ માસે,	૧૧૮
એ ગુણુ છે એક માહરો, હવે બીજે કહુ વિસ્તારી,	
શતવાર દાન કરે ત્રણુ યુગે, એકવાર પામે ફરી	૧૧૯
ભાવે કભાવે મારા વારામાં, જે હેતે નર નાર,	
પુણ્ય કરે જો એક વારે, તો પામે શતવાર	૧૨૦
નળ કહે જા નહિ હણુ, હિપજી મુજને માયા,	
અનત અવગુણુ તાહરા, તે બે ગુણુ હકાયા	૧૨૧
મારા રાજ્યમા તુ નહિ, જો હોય જીવ્યાનું કામ,	
કળિ કહે હુ ક્યા વસુ, વસવાનો આપો ઠામ	૧૨૨
જ્યા જાઉં ત્યાં નામ તમારુ, તો ક્યાં રહું હુ દાસ,	
નળ કહે બેડાના દુમમાહે, સદા તારો વાસ	૧૨૪
જ્યા ક્યા હોય મહારી, અથવા હરિપ્રીતન,	
એવે સ્થાનક તુ નહોં, તેનું લીધુ વચન	૧૨૩

રાય બેઠો રથ ઉપર, ઋતુપર્ણ સમજ્યો નહી,
હર્ષ પૂર્ણસુ હય હાંક્યા, જાણે પ્રેમસરિતા વહી ૧૨૫

વલણુ

વહી ચાલ્યો પ્રેમરસ, રથ ગાજતો ગડગડાટરે,
કહે બાટ પ્રેમાનંદ નાથની, વૈદરબી જીએ વાટરે ૧૨૬

કડવું ૫૪ મુ-રાગ ગોડી

દમયતી કહે દાસીને, સુણ સાધવી,	
છે વિપ્રનો વાયદો આજ, મહિલા માધવી	૧
ટૂંઠથી ઋતુપર્ણ આવશે, સુણ સાધવી,	
જો હોશે નળ મહારાજ, મહિલા માધવી	૨
અવધ પહોંતી આવ્યા તણી, સુણ સાધવી,	
થયા ત્રણ સવત્સર, મહિલા માધવી	૩
એવડા અવિનય શા વર્યા, સુણ સાધવી,	
પ્રભુ ફરી ન તપાસ્યુ ધર, મહિલા માધવી	૪
ન સભાર્યા બાળક બાદુઆ, સુણ સાધવી,	
કંઠણુ પુરુષના મન, મહિલા માધવી	૫
હું મોઈ જીવી જોઈ નહી, સુણ સાધવી,	
વેઠ્યુ હશે કેમ વન, મહિલા માધવી	૬
એ વાયસ બોલે બારણે, સુણ સાધવી,	
મન ઉપજે હરખ તરંગ, મહિલા માધવી	૭
આજ ફરકે ડાળી આંખડી, સુણ સાધવી,	
વળી ફરકે ડાળુ અંગ, મહિલા માધવી	૮
શુ મનનો માન્યો આવશે, સુણ સાધવી,	
ચાશે શુકનકેરાં ફળ, મહિલા માધવી	૯
શ્રવણે વધામણી સાબણુ, સુણ સાધવી,	
કો કહે પધાર્યાં નળ, મહિલા માધવી	૧૦
વધ ચાશે વેરી વિયોગનો, સુણ સાધવી,	
ગયો જડશે સન્નેગ, મહિલા માધવી	૧૧
વીરસેન સુત આવશે, સુણ સાધવી,	
ત્યારે ટળશે સખજો રોગ, મહિલા માધવી	૧૨

કેા ખાજે આવી વધામણી, સુણ સાધવી,	
નથી આપવા સરખી વસ્ત, મહિલા માધવી	૧૩
અર્પણ હાર હૃદયા તણો, મુણ સાધવી,	
પ્રણમીશ નેડીને હસ્ત, મહિલા માધવી	૧૪
બારીએ બેસી નિહાળીએ, સુણ સાધવી,	
એવે ઉડતી દીઠી રજ, મહિલા માધવી	૧૫
આ રથ આવે છે ગરજતો, સુણ સાધવી,	
વળી ફરકે ગગને ધ્વજ, મહિલા માધવી	૧૬
એ પડવી પડે અશ્વચરણની, સુણ સાધવી,	
એ હાકણીમા છે વિચાર, મહિલા માધવી	૧૭
એ પરાણો ઉઝો ઉછળે, સુણ સાધવી,	
હોય નળ મુખનો ડચકાર, મહિલા માધવી	૧૮
રથ આવ્યો ગામને ગોંદરે, સુણ સાધવી,	
હા હા હોય અયોધ્યાભૂપ મહિલા માધવી	૧૯
દીસે સુદેવ મેલે લુગડે, સુણ સાધવી,	
પણ હાકણુહાર કદરૂપ, મહિલા માધવી,	૨૦
વલણુ	

કદરૂપ બેડણુ રથ તણો, કયમ કહીએ એ નળરાયરે,
અવસ્થા જોઈ ગામની, ઋતુપર્ણુ દુ ખિયો થાયરે ૨૧

કડવુ ૫૫ મુ-રાગ કેદારો

ઋતુપર્ણુ કહે વિપ્રને, એ શુ કારણ સુદેવરે?	
બ્રાત પડે છે મુજને, નથી સ્વયવરનો અવેવરે	૧
મુનિ મુને મિથ્યા લાવિયો, કાષ્ઠ દીસે છે કપટરે,	
રિપુસૌક હસાવીયા, ફેરો પજો ફોગટરે	૨
વિવાહકર્મ નથી દીસતુ, નથી રચ્યો માડવરે,	
દુદ્ધભિ શે નથી બોલતા, નથી થતુ તાડવરે?	૩
સુદેવ વળતો બોલિયો, છે છાતુ વિવાહનુ કર્મરે,	
કંકાતરીકાને લખી નથી, નહોં બાજવો ભીમકને ભર્મરે	૪
ક્ષણુએક રહી આવજો, પુઠેથી મહારાજરે,	
આગળથી તે સાચ્યો, વધામણી લેવા કાજરે	૫

વૈદરબી જુએ વાટડી, ત્રિપ્ર આંખો ધરમાંયરે,
 હરખે ભરી તન સુદરી, મુનિને લાગી પાયરે ૬
 રૂડી કહેજો વધામણી, શુ પધારે પ્રાણનાથરે ?
 બાઈરૂડીપેરે નથી ઓળખ્યો, શતજેનનકીધા સાથરે ૧૭
 છે રૂપ તેહનુ ખીહામણુ, જાણે ખીજો નળરે,
 બાહુકને પરીક્ષાને તેડજો, એકાત વાડી સ્થળરે ૮
 દમયતી હરખે ધણુ, જો આંખ્યા છે ઋતુપર્ણુરે,
 નગર લોક હમે ધણુ, જોઈ સારથિકરો વર્ણુરે ૯
 ભીમક રાય સામા ગયા, રથથી ઉતર્યા રાયરે,
 ત્રણે રાજકુવર આવી મળ્યા, ઉડી સર્વ સભાયરે ૧૦

વલણુ

સભા સર્વ ખેડી થઈ, આસને ખેડો બૂપરે,
 ભીમક આદે સર્વ કા, જુએ સારથિનું રૂપરે ૧૧

કંડલુ પદ મુ-રાગ કેદારો

ભૂપ ભીમક સ્તુતિ કરે ઘણીરે, ભલે પધાર્યા અથોધ્યા ઘણીરે,
 થાકા અવેવ દીસે દેહનારે, એકલા શે નથી સેનારે ? ૧
 હય દુર્બળે વળાયો છેકરે, સારથિ સસાર વત્રેકરે,
 કાઈ અટપટુ સરખુ દીસેરે, એહવે બાહુક ખોલ્યો રીસેરે ૨
 ઋતુપર્ણુ મુઠા રથ તાણીરે, ઉઠો ઘોડાને કરો ચારપાણીરે,
 નાખ્યો પરાણીને રાસરે, જઈ ઘેઠા ઋતુપર્ણુ પાસરે ૩
 આવે વળગતો રાય આવો ખસેરે, સભા મુખે વસ્ત્ર દર્શ હસેરે,
 તેમ મયમયાવે આખડીરે, ખોળામા વસ્ત્રની ગાંઠડીરે ૪
 ઋતુપર્ણુને બાહુક પૂછેરે, કા વેહવાનો વિલખ શુ છેરે ?
 રાજ રાખે સાને વારીરે, તેમ બાહુક ખોલે ખખારીરે ૫
 ઋતુપર્ણુને પૂછે ભીમકરે, આ શુ સખા કરે છે જકરે ?
 એ મિત્ર કયાથી ઉપજ્યોરે, જેથી કામ હીડે છે લાજ્યોરે ? ૬
 કોહો કાહાથી આંખ્યા રાણારે, ધણું થાકા રેણુ ભરાણારે ?
 ઋતુપર્ણુ કહે આ ભીયા ગુણીરે, નથી એકુ વિદ્યા ઉણીરે ૭
 કાઈ વિદ્યાએ ન જાય વાધીરે, તે માટે મૌત્રી બાધીરે,
 રથહાંકણી વિદ્યા હાથેરે, મેં મૃગયા તેજા સાથેરે ૮

વન ભમતા થયો અતિકાળરે, આહા આવી ચઢ્યા ભૂપાળરે,
ભીમક કહે કીધી કરુણારે, આજ સહેજે સ્વામી પહરુણારે ૯
ભૂપ ભીમકે હલમલ કીધીરે, રસોઇની આજ્ઞા લીધીરે,
ભૂપ બાહુક છે તે ભેદીરે, આ ભીયા છે આત્મનિવેદીરે. ૧૦

વલણુ

આત્મનિવેદી છે સારથી, હસ્યો ભીમક ભૂપાળરે,
અન વમન થાય દર્શને તો, આવડો શો સુગાળરે ૧૧

કડવું ૫૭ મુ-રાગ નટ

બાહુક મોકલ્યો વાડીમાહે, રસોઇસ્થળ એકાત,
કહે વૈદરભી કીજે પરીક્ષા, પુણ્યલોકની પડે બ્રાત ૧
ભીમક રાયે આજ્ઞા આપી, અશ્વનો હતો તપાસ,
ઋતુપર્ણ ઉતયાં ભવ્ય ભુવને, કરે સેવા દાસ ૨
દમયતીયે ભીમકને કહાવ્યું, આજ્ઞા તમારી લીજે,
બાહુકમા છે ગુણ નળરાયના, અમે પરીક્ષા કીજે ૩
એકાત વાડી દમયતીની, કીધું રસોઇનું સ્થળ,
ઠાલો કુભ આણીને મુકયો, મુકયાં કાષ્ટ નહીં અનળ ૪
બીજા પાત્ર મુકયા નાનાવિધ, મુકયું નહીં મેક્ષણુ,
માધવી કેશવી મુકી સેવાને, જાણે સર્વ લક્ષણુ ૫
દમયતી બેઠી ઝરુખે, અતરપટ આડો બાધી,
તેડી લાવો રૂપાળાને, જુઓ કેમ જમે છે રાધી ૬
દાસી એક તેડવાને આવી, ચાલો કર્દર્પ કોડ,
અમારી વાડીને શાલાવો, ચાલો ચપક છોડ ૭
ઉંચો નળ ચાલ્યો અતપુરમા, આનંદ અતર આણી;
સખી સાહેલી આશ્ચર્ય પામે, હસે તે સણગત તાણી ૮
જુએ હેરીને દમયતી, વિરમે થઈ મનમાહે,
આ સ્વરૂપની ન મળે જોડી, જોતા ત્રણ ભુવનમાહે ૯
શરીર દીસે દવનું દીધું, રકધે જાડો પંજે પાતળો,
દુકડા કર ને નાસા નીસરી, મોટો પેટનો નજો. ૧૦
કાહાં નળ કાહાં બાહુક, કાહાં સુરજ રાહુ મડળ !
વાડુ મુખ ને મસ્તક મોઢું, પાંચડી ઉડળ ગુડળ ૧૧

એ સાથે શી જોઈડી, ઝટપણેને ભાવેટ લાગી ભવની,	૧૨
હીંડતા પગને સ્પર્શે કરીને, કાળી થાય છે અવની	
પણ એહેને નિઘા હય હાક્યાની, આશ્ચર્ય સરખુ દીસે,	૧૩
કતરાતો આવે નાક પુલાવે, બુકુટી ભરી છે રીસે	
દમયતી પાસે હસતી હસતી, ભાભી આવી તણ,	૧૪
બાઈ આ પુતળુ કયમ પધરાવ્યુ, વારુ રૂપ ને વર્ણુ?	
કદાચિત નળજી નીવડશે, ને રહેશે એહેવુ અગ	૧૫
કોહો બાઈ તમો એ પુરુષનો, કહી પેરે કરશે સગ?	
શાપ હશે કોઈ તાપસનો, તો રહેશે એવો સર્વાંગે,	૧૬
આ ભીયા આસન ઘેસશે, તમો કેમ રહેશે વામાંગે?	
ગાહા હશે તાહાથી કાલ આવશે, બાઈ તમારો સ્વામી,	૧૭
એમ વલખા શુ મારો છો? કાઈધીરજ ધરો ગજગામી	
વૈદરબી કહે કૌતુક મુકો, ઘેસી કરો પરીક્ષા,	૧૮
ગઓ સેવા કરો બાહુકની, દાસીને દીધી શિક્ષા.	
કેશવી માધવી બને આવી, બાહુકજીની પાસ,	૧૯
હાં ભરાયુ નળરાગનુ, ઓળખી બનો દાસ	
મુકો વૃક્ષને સ્પર્શ કર્યો તે, તે થયુ નવપક્ષવ,	૨૦
દાસી તવ આનંદ પામી, હોય વૈદરબીનો વલ્લભ	
કહ સહીયારી હો આચારી, મન ન આણુશે ઘોડો.	૨૧
દુમ તળે સ્થળ પવિત્ર કીધું, અમો દીધો છે ચોડો.	
નહાવાનુ તાહા વસ્ત્ર પહેરે, પાગડી પછેડી વરજે,	૨૨
જઘાયે ગુછળા કેશતણાં ને, શરીર ભર્યું છે ખરજે	
નિચુ ઉચુ ભાળે શરીર ખજવાળે, દાસીયે અવિલોકન કીધો,	૨૩
રાટે પાયે હીંડે બડબડનો, ઠાનો ડુભ જઈ લીધો	
વસણમત્ર ભણ્યો નળરાયે, તત્ક્ષણુ કુભ ભરાયો,	૨૪
વીસ વડા રેઝા શીર ઉપર, ઉભો રહીને નાહાયો	
દાસી અતિ આનંદ પામી, કૌતુક દીધું વળતુ,	૨૫
ચુહલા મધ્યે કાઠ મુક્યા, અગ્નિનિણુ થયુ બળતુ	
ઉભરાતુ અન કરે હલાવે, કડછીતુ નહીં કામ,	૨૬
દાસી ગઈ દમયતી પાસે, બોલી કરી પ્રણામ.	

વાળ વૃક્ષ ને જળ અનળ, એ ચાર પરીક્ષા મળી, અન લાવો અભડાવી એહેનુ, વૈદરભી કહે જાઓ વળી	૨૭
રમતી રમતી નેહે નમતી, નિરખતી નિજ ગાત્ર, એકે બાહુક વાતે વળગાઓ, એક લેઈ નાહી અનપાત્ર	૨૮
અરે પાપિણી કહી બાહુક ઉડ્યો, દાસીયે મૂકી દોટ, માધવી કહે ફરી કરો રસોષ, હુ દેઈ આપુ અષોટ	૨૯
ફરી પાક નીપાવ્યો નળરાય, બેઠો કરવા ભોજન, પછે દમયતીયે જોયુ ચાખી, અણુવ્યુ જે અન	૩૦
સ્વાદ ઓળખ્યો એ નળ નિદ્રે, પાક છે પરમરસાગ, કિકરી ફરીને મોકલી લારે, સાથે બને બાળ	૩૧

વલણુ

સાથે બને બાળ લેઈ, નળ કને આવી કિકરી, બાહુકે દીઠા બાહુકે તાહરે, આખડી જળે ભરીરે	૩૨
---	----

કડવું ૫૮ મુ-રાગ રામઝી

બાહુકે દીઠા બાહુઆ, ઉલટયુ અત કર્ણ, દામણા મહારા બાળકાને, દેખીને આવે મર્ણુ	બાહુકે૦	૧
કળજીયે કદપાત જ કીધુ, બાળક વરત્યા મોસાળ, કોણુ કૃત્ય મેં આચર્યા, તજી અબળા અતરિયાળ	બાહુકે૦	૨
સન્નેગ સાગર ઉનટ્યો, નયણા વર્ષા સમાન, આલિગન દેવા કારણે, સુતને કીધી સાન	બાહુકે૦	૩
મળવાને તેજા મીઠડા, કર લાંબા કીધા ધીશ, છળ્યા બીના બાળકા તે, પાડે ચીસે ચીસ	બાહુકે૦	૪
દાસીએ ચાખ્યા હદે સાથે, કીધો બાહુકનો તિરસ્કાર, રહેવા દે તારુ રમાડવુ ભાઈ, રુએ છે રાજકુમાર	બાહુકો૦	૫
બાહુક કહે બાળકને મુને, સાધ દેવાનો સ્નેહ, નારે ભાઈડા ભેટતા થાયે, કાળી કુવરની દેહ	બાહુકે૦	૬
છે છત્રપતિનાં છોકરા, તુને મળવાનુ કેમ મન, શે દુખે થાય છે ગળગળો, રોતા ફૂટશે લોચન	બાહુકે૦	૭
બાહુક વળતો ઘોઘિયો મારે, એવા બાળકની જોડ, આ દેખીને તે સાભર્યા, થયુ રમાડવાનુ કોડ	બાહુકે૦	૮

દાસીએ કહ્યું દમયતીને, બોલ્યો બાહુક જે વાત,	બાહુકે	૯
બાઈ આશ્ચર્ય દીડું અતિધણુ, કાળો કરે આસુપાત	બાહુકે	૧૦
દમયતીએ પૂછ્યું ભીમકને, નળની પડે છે બાત,	બાહુકે	૧૧
આજા હોય તો બાહુકને, પૂછુ તેડી એકાત	બાહુકે	૧૨
ભીમક કહે સતી સુતા, તુને શુ દેઉં શીક્ષા,	બાહુકે	૧૩
સુખે બોલાવો બાહુકિઆને, કરો નળની પરીક્ષા	બાહુકે	૧૪
વદરબી આવ્યા અત પુરમા, જ્યા પોતાની મેડી,	બાહુકે	૧૫
આજા આપી દાસીને, લાવો બાહુકને તેડી	બાહુકે	૧૬
શીઘ્ર આવી સાહેલડી, અતરમાંહી ઉલ્લાસ,	બાહુકે	૧૭
ઉઠો બાહુકજી ઉતાવળા, દમયતીની પાસ	બાહુકે	૧૮
રાયજી વળતો બોલ્યો, હુ છુ દીન કગાલ,	બાહુકે	૧૯
વારુવા સાથે વૈદર્ભીને, વાત કર્યાંતુ શુ વહાલ?	બાહુકે	૨૦
સોમવદની સુદરી, સારગનયની સુખણુ,	બાહુકે	૨૧
વાત કરતા અલ્પચર્ય બાગે, વાગે મોહના બાણુ	બાહુકે	૨૨
પરધરમાંહી અમે નવ પેમુ, સ્ત્રીના ચચળ મન,	બાહુકે	૨૩
સાધુ પુરુષને સઘ પાડે, આવીને દે આલિંગન	બાહુકે	૨૪
દાસીને તવ હાસ્ય આવ્યું, દૈવના કૌતુક જ્ઞેય,	બાહુકે	૨૫
વિશ્વ મોહિની દમયતી તે, આલિયાને કયમ નહિ મોહોય	બાહુકે	૨૬
બોર ન ખાય કા કરતણાં, વિપરીત વપુનુ વાન,	બાહુકે	૨૭
એવા ઉપર વળી કર્મ લક્ષ્યા, વળી રૂપનુ અભિમાન	બાહુકે	૨૮
બલાતકારે તેજો બાહુક, દાસી થઈ બહિષ્કર,	બાહુકે	૨૯
નીચી નાડે નળ ચાલીયો, જ્યા ગૃહણીનુ ધર	બાહુકે	૩૦
જાતા કહે છે કિકરીને, અલ્પચર્યને છે ધાત,	બાહુકે	૩૧
વૈદરબી વિકારે જરી, મને વશ કરવાની વાત	બાહુકે	૩૨
માધવી કહે બોલ વિચારી, કાણુ બાગે છે ધર્મ,	બાહુકે	૩૩
વૈદરબી તને કયમ નહિ વરે, કરે અગ્નિ કર્મ ?	બાહુકે	૩૪
નથી આશરો ગયા તણો, કહિ ભીડાવ્યા કપાટ,	બાહુકે	૩૫
દાસીએ દેખાડી આખડી, લારે ચાલ્યો પાધરી વાટ	બાહુકે	૩૬
બાહુકને બારણે બેસાઓ, ઢળિ રૂપાનો બાજક,	બાહુકે	૩૭
દમયતી ઉમરા ઉપર બેડી, આડું ધરિ અતરપટ	બાહુકે	૩૮

બાહુક ખુખારે આળસ મોડે, માઆ વિધવિતા ચિહ્ન,
ચિત્ત મળ્યુ ત્યા ચક્ર કશેરે, જો નથી બિન્નાબિન્ન બાહુકે ૨૪

વલણુ

જો નથી બિન્નાબિન્ન તો, મધ્યે અતરપટ કથુ,
નહિ ખોલો જો મન મૂકી, તો અમો ઉડીને જશું ૨૫

કંડવુ ૫૦ સુ-રાગ કાફી

વિયન સગાથે યોડ્યા, વેદરબી સુદરી,	
શા માટે ઉડી જાઓ છો, તેડાવ્યા ખપ કરી	૧
અમને રહેલુ ઘટે, બાધી અતરપટે,	
બોલુ કેમ પ્રમટે, પરપુરુષ નિકટે	૨
ખેમોજી બાજહે, બોલોજી ઉલટે,	
ન પૂછુ કપટે, બોલવુ નિર્મળ ઘટે	૩
પુરુષ છેડાયો હટે, ચાલે પોતાની ચટે,	
હોડે નારીને નટે, લાજે નહીં રાજવટે	૪
જે નર મન કાળા, મુખે વિધની જવાળા,	
મૂકે વિજેગના જાલા, કેમ કહી શકે બાળા	૫
બાહુકજી છો આચારી, સુણો પ્રિનતિ મારી,	
કા મૂકિયે વિસારી, દોહલે પામી નારી	૬
નવનવા નેહ ઉદે, વહાવાના વાયક વટે,	
ભરી હોય જો મદે, પુરુષના કંઠજી હટે	૭
વળગી હોડે કાડે, નવનવી પ્રીત માડે,	
જણાય દુખને ટાડે, સ્નેહીને નિશ્ચે છાડે	૮
જાણિયે મળિયે વહેલા, દેખીને થયે ઘેલા,	
નારી ન પ્રીછે પહેલા, પુરુષના મન મેલા	૯
વહાલપણા કહીએ ગયા, મુખે કહેતા આલેયા,	
વજ્રપે કંઠજી હૈયા, તરછોડ્યા નાના હૈયા	૧૦
બ્રહ્માએ પુરુષ ધડિયા, નારિને જીવે જડિયા,	
દુખના દહાડા પડિયા, વેરડા થઈ નિમડિયા.	૧૧
પ્રીતડી જેની વ્યાપિ, તેને મારે અઘાપિ,	
કળ બે રૂડા બાપે, વૃક્ષને ચડથી કાપે	૧૨

રખે મારી વેત શૂકે, પ્રવાસ જળ વહેતુ મૂકે,	૧૩
તે જાણી ચતુરા શુ ચૂકે, ફરી આવી ન દૂકે.	
જે સ્થળનુ જળ પીજે, શલ્યા ત્યા કેમ દીજે,	૧૪
જેપર દયા ધરીજે, તેના જીવડો નવ લીજે	
જેનો હાથ ગ્રહીએ, તેને મૂકી નવ જમીએ,	૧૫
અમે અબળા છપ્પએ, વેદના કોને કહીએ	
જેને પામી માનવ જને, દેવના ન આપ્યા મને,	૧૬
તેને ન મૂકીએ વને, રાખીએ પોતાકને	
બેસી એક પાટે, કામિની કનકવાટે,	૧૭
થોડા અન્યાય માટે, ન મૂકીએ ઉજડ વાટે	
અબળાના કાણુ બળ, કદળીપે કામળ,	૧૮
નયણે ભરે જળ, કડવા કર્મના ફળ	
વનમાં વાધ ગાજે, પાવલીએ કાટા ભાજે,	૧૯
ખીજા લોકને દાઝે, શઠ સ્વામી નવ લાજે	
વનમા રામા સ્વે, કાણુ આસુડા લોએ,	૨૦
ફરી તપાસો ન જીએ, પોતાનુ કુળ વગોએ	
આધી ધરે અલેખે, વગડામા ઉવેખે,	૨૧
સ્વામી ન આવે લેખે, વેરીડા દેવ દેખે	
ન જાણે નાર મોરી, છે છત્રપતિની છોરી,	૨૨
અજગરે ગળી ગોરી, ચતુરાની શી ચોરી.	
નયણે આસુ રેડે, પારધિ લાગો કુડે,	૨૩
તારુણીને તેડે, છખીતીને છઠેડે	
મળ્યા લપટ લોકા કામી, કેમ જીવે ગજગામી,	૨૪
કુળને લાગે ખામી, ન જાણે શઠ સ્વામી	
નીચપણુ નફેટ, કુળ લજબુ નેટ,	૨૫
કરી માસીની વેઠ, પ્રેમદાએ ભચ્ચુ પેટ	
કર્મની લાખી દોરી, ચઢી શિર હારની ચોરી,	૨૬
ન જાણે નાથ અચોરી, ભાગો શીર ઇંધણુધોસી.	
ન કરે પ્રેમદાની મીટ, વળી હવે આમ્રી લીટ,	૨૭
પુરુષ હૈયાના ધીટ, મન જોહવા વજીટીટ.	

કહેતા નહીં આવડે, દુખે હૈયા ધડધડે, ખોડુ આળ ચહડે, મગન તુટી પડે	૨૮
પૃથ્વી જાય પાતાળે, સતીને જૂઠું આળે, વિચાર ભણી ન ભાળે, ન જાણે કૂડી આળે	૨૯
જે કો વિશ્વાસ કરે, પુરુષનો આધાર ધરે, તે ઘેલી શીદ ઠરે, રાધરાધને મરે	૩૦
અપ કરીને વરી, દુખણી અતે કરી, બાહુક કહોવાત એ ખરી, તેને કાર્ધ પૂછશે હરિ	૩૧
છે કર્મની વસમી ગતિ, ભૂશી નવ જાયે રતિ, શત્રુ થયો પ્રજાપતિ, બ્રહ્માને દયા નથી	૩૨
ભલાનો વેરી બ્રહ્મા, કંઠણુ તે કૃતવર્મા, લખે લેખ કર્માધર્મા, કલેશને ધાલે ધરમા	૩૩

વલણુ

કલેશ ધાલે ધરવિષે, પ્રજાપતિ કંઠણુ ધણુ, બાહુકજીને અશ્ર પૂછે, જોયુ ડહાપણુ તમતણુરે	૩૪
---	----

કડવુ ૬૦ મુ-રાગ છંદ ભુજગીની ચાલ

દહિ દેહ વિજેગની મેહજવાળી, મારે મર્મના બાણુ પૂછે પ્રશ્ન બાળી, તારી બુદ્ધ બાહુક બળવત દીસે, કાષ્ઠ જાણુવા ભેદ મમ મન હીસે	૧
દિસે શારદા વાસ તમ જીભ અગ્રે, ભલુ કાષ્ઠ પધાર્યા બીમક નગ્રે, વિનય યુક્ત દિસો સર્વ સિદ્ધિવાન, ભૂત ભવિષ્ય જાણુ તમે વર્તમાન	૨
એક શોભિતા પુરુષ તે મૂર્ખ મોટા, જેવા સીપમા મોતીના દાણુ ખોટા, એક રૂપહીણુ પુરુષ બહુ ગુણુ ભરિયા, જેમ હીરા સાચા સુવર્ણુ જડીયા.	૩
બાહુક આપના સમ જો વૃથા ભાણુ, તમ ઉપર વિશ્વ એવારી નાણુ, ધંદ્રવારુણીના કળ કરમા સાચે, પણુ ભક્ષ કરતા તેના પ્રાણુ જાયે.	૪
એક રૂપવત નારી કો નર નીરખ્યો, તેજવત શોભે કોટિ કદર્પ સરખો, ધરે છત્ર સર્વત્ર જેની આણુ વરતે, કરે નવનવા ભોજનો નિલ પ્રત્યે	૫
એવા પુરુષને મોહી કાર્ધ નાર પહેલી, તપ તેજ સરખી જીવે ગર્વ ઘેલી, વર અમર મુનિવરતણી આશ ત્રાડી, પખીરાજના વચનપર પ્રીત જોડી	૬
તજ્યા માત ને તાત પિયર પડોશી, નવ જાણુ જે નાથજી છે સદોશી, સૌખ્યા તન મન પ્રાણુ નિર્દોષ જાણી, મુણે બાહુકજી કહું કર્મ કહાણી.	૭

જેમ પારધિ કપટના કણ ચણાવી, પાડે પખીને ફદમા સ્નેહ જણાવી,
 વેષે મૃગને જેમ વટા વગ્ગડી, તેમ પ્રેમદા પ્રેમને પાશ પાડી ૮
 બહુ રંગ વિલાસના સુખ દેખાડી, ગયા હાડ અતે તે વિપત પાડી,
 જ્યા કદ ને મૂળ નહી ફળ પાણી, તેવે હામ મૂકી કરી અનાથ રાણી ૯
 ન કોઈ કરે એવું કર્મ કીધું, અપરાધ પાપે ધણુ દુખ દીધું,
 શત ખડ કીધી તે વિન્નેગ શસ્ત્રે, ફરી વનમાં તારુણી અર્ધ વસ્ત્રે ૧૦
 તણુ દિવસ તણુ રયણી વનમાહે ભટકી, નિર્દય નાથને વાત નવ મન અટકી,
 અહી અજગરે સુદરી દુખી કીધી, મળ્યો પારધી ઈશ્વરે રાખી લીધી ૧૧
 મળ્યા વાટમા વાટ જતા વેપારી કહી ડાકિણી શાકિણી માર મારી,
 ચહડી ચોરી માથે મોતી માળકેરી, કરતા પ્રીત વહાલા થયા સર્વ વેરી ૧૨
 પરાધીન થઇને નીચું કામ કરિયું, ધરી દાસી નામે પેટ ભરિયું
 તણુ વર્ષ નાખ્યા રવેત વસ્ત્ર પહેરી, નહી કુકુ કાળજી નહી નાકું લહેરી ૧૩
 હવિખ્યાત પરાધીન અન્ન પામી, તોય તેણીએ ન તજ્યો નિજ સ્વામી,
 તપ નિયમ રાખી નિજ દેહ બાળ્યો, ગૃહસ્થરાજની નાગે સન્યાસ પાળ્યો ૧૪
 કહો બાહુક રાય એ ધર્મ કેવો, ધટે નાથને એવો છેહ દેવો ?
 સર્વ પાપમાં શ્રેષ્ઠ વિશ્વાસઘાત, તેને પૂછરો કહો કોઈ વૈકુંઠનાથ ૧૫
 બાહુક એહ પ્રશ્નને ઉત્તર દીજે, એવા કપટી પુરુષને શુય કીજે ?
 સુણી નર્મવાણી નળનાથ રીઝ્યો, જોવા પ્રિત વિશેષ મહારાજ ખીજ્યો ૧૬
 સુણો પ્રશ્નના ઉત્તર ભીમક બાળા, તે પુરુષને પ્રભવી પ્રેમજ્વાળા,
 વરી સુદરી પ્રેમદા સાડુ જાણી, મોહો નાથ તેને કીધી પટ્ટરાણી ૧૭
 ખીજી નારીના સાસુ સ્વપ્ને ન જોયું, ગુણહીન સ્ત્રીસાથ આયુષ્ય ખોયું,
 સગા મિત્રની પ્રીત તે નાથે ફેડી, ગયો પુરુષ વનમા નારી સાથ તેડી ૧૮
 વને સાત અપવાસ ભમતારે કીધા, મચ્છ રાખવા નારને તણુ દીધા,
 કીધા શ્રમ ખીજી મચ્છ નવ લાખ્યા, પેલી પાપિણી નારે તે મચ્છ ખાધા ૧૯
 કહો ભીમકબાળા થઇ વાત એવી, પૂછે બાહુક પ્રશ્ન તે નાર કેવી ?
 જોતા છે અપરાધ એ નોહે નહાનો, તેને મૂકતા નાથનો વાક શાનો ? ૨૦
 અહી અજગરે સુદરી આસુ ઢાળે, તેમ કથ ઉત્તરો હશે સર્પ કાળે,
 થયું શાકિનિ નામ અપવાદ એવો, કહો હશે ભરતારને ભૂત જેવો ૨૧
 જેમ સ્ત્રીએ કીધી પરધેર વેઠ, તેમ તેણે ભરતુ હશે પરધેર પેટ,
 કાણુ કાના દુખને કહીને રોશે, બુદ્ધિવાન પ્રાણી કર્મ સાસુ જોશે. ૨૨

ધોળો સાળુ પહેરી સ્ત્રીએ પિંડ પીજો, કાળો કાખળો ઓઢીને કથ હીંજો,
એ પ્રશ્ન ઉત્તર કહ્યા મેં વિચારી, વળી પૂછવું હોય તો પૂછ નારી ૨૩
કહી મર્મની વાત નિજ નાથ જાણ્યો, ભાગ્યો ભેદ મનમાહે ઉત્સાહ આણ્યો,
એવી ગુણ વાણી બીજો કાણુ ભાખે, એવું કાણુ બોલે નળ નાથ પાખે ૨૪
થયું ભેટવા મન મર્યાદ નાહી, અતરપટનું વસ્ત્ર ગયુરે ફાટી,
ગજગામિની ભામિની મદમાતી, આવી નાથ પાસે ગુણુઆમ ગાતી ૨૫
કરી પ્રદક્ષિણા પછે પાય લાગી, બોલો નૈષધનાથ કહ્યું માન માગી,
અપરાધ અબળાતણા કાટિ હોયે, પરિવ્રજ તો કરુણા મીટ જોયે ૨૬
વન માહે મૂકી અપરાધ પાખી, છે મચ્છ આહારના વિણુ સાખી,
તમ ચરણુ વિષે મમ મન રાખુ, તમ પાખે હું પેટમા વૂળ નાખુ ૨૭
અમો અબળા નારીમા બુદ્ધિ થોડી, કરે વિનતિ પ્રેમદા પાણુ બેડી,
નથી રૂપનું કામરે ભૂપ મારા, થઈ કિકરી અનુસર ચરણુ તારા ૨૮
સુણી વિનતિ નારતી દીન વાણી, ઉઠ્યો બાહુક અતરે પ્રીત આણી,
કરકાટક નાગનો મત્ર ભાખી, જીર્ણ કામળું દૂર દીધુરે નાખી ૨૯
ત્રણે નાગનાં વસ્ત્ર પરિધાન કીધા, હરખી સુદરી કારજ સર્વ સિધ્યા,
જવ મૂળગુ રૂપ મહારાજે ધરિયું, શ્વસુર ધામનું તિમિર તે સઘ હરિયું
જેમ તરુવર પુઠે વિટલાય વેલી, તેમ કથને વળગી રહી હર્ષવેલી. ૩૦

વલણુ

હર્ષ થેત્રી સુદરી, બેટી બીડી બાથરે,
જયજયકાર ધરમા થયો, દેખી નૈષધનાથરે ૩૧

કડવું ૬૧ મુ-રાગ સારંગ

વરલો જયજયકાર હો, નૈષધ નાથને નિરખીજી,
ફરી ફરી લાગે પાય હો, સાહેલી હૃદયા હરખીજી ૧
નળ દમયતી બેડી હો, બેઠાં દોડી દાસજી,
સાસ ભરી સાહેલી હો, આવી બીમકની પાસજી ૨
રાયજી વધામણી દીજે હો, અદ્ભુત હર્ષની વાતજી,
ઋતુપર્ણનો સેવક હો, નિવડિયો નળનાથજી ૩
બાહુક રૂપ પરહસ્ય હો, ધરયુ મૂળગુ સ્વરૂપજી,
સુણી સૈરદ્રિની વાણી હો, હરખ્યો બીમક ભૂપજી ૪

વાળે પચશ્ચન્દ્ર નિશાન હો, ગુણીજન વધાર્ધજી,	
પુણ્યલોકને મળવા હો, વર્ણ અઢારે ધામજી	૫
નાના ભાતની બેટ હો, પ્રજા ભૂપને લાવેજી,	
કરે પૂજા વિવિધ પ્રકારે હો, મુક્તાક્ષણ કુસુમ વધાવેજી	૬
તોરણ હાથા દેવાએ હો, માનુની મગળ ગાએજી,	
દે મુનિવર આશિષ હો, અભિષેક બહુ થાએજી	૭
વાળે ઢાલ નિશાન હો, મૃદગ ભેર નકેરીજી,	
સમગ્ર નગરે આનંદ વરત્યો હો, શણગાર્યા ચૌટા શેરીજી	૮
મન ઉત્સાહ પૂરણ વ્યાખ્યો હો, ભીમક દીયે બહુ દાનજી,	
ગયા અત પુરમાં રાય હો, દીધું રૂપનિધાનજી	૯
કાંતિ તપે ચદ્ર લાનુ હો, વિલસે શક સમાનજી,	
કર્દર્પ કાટિ લાવણ્ય હો, દીઠો જમાઈ જાળવત્યમાનજી	૧૦
પત્નો ભીમક પૂજ્યને પાચે હો, હસી આલિંગન દીધુજી,	
આપ્યું આસન આદરમાન હો, પ્રીતે પૂજન કીધુજી	૧૧
અર્ધ આરતિ ધૂપ હો, ભૂપતિને પૂજે ભૂપજી,	
નખ શિખ લગે ફરી નિરખે હો, જોઈ જોઈ રૂપજી	૧૨
શ્વસુર શ્વસુરપત્ની હો, શાલક શાળાહેલીજી,	
દમયતીને ધણુ પૂજે હો, ગાયે દાસી સાહેલીજી	૧૩
લક્ષ્મીનારાયણુ શિવઉમયા હો, તેવા દપતિ દીસેજી,	
દીધુ માન શ્વસુરવર્ગે હો, પૂજ્યુ નેષધ ધરીજી	૧૪

વલણુ

નેષધનાથને પૂજિયુ, કુશળ ક્ષેમની વાતરે,	
સમાચાર પરસ્પર જાણ્યો, હરખ્યો સધળો સાથરે	૧૫

કંઠવુ ફર મુ-રાગ સામેરી

નળરાયનુ રૂપ પ્રગટ સાંભળી, સસાર સુખિયો થાયરે,
 પરમ લજ્જા પામિયો, દુ ખી થયો ઋતુપર્ણ રાય. હાવા હુ થુ કરરે.
 મેં સેવક કરીને બોલાવિયો, નવ જાણ્યો નેષધરાયરે,
 ધિક્ક પાપી હુ આત્મા, હવે પાર્કુ મારી કાય. હાવા હુ થુ કરરે
 જય મન કીધું દેહ મૂકવા, તવ હવે હાહાકારરે,
 જાણુ થયુ અત પુરમાં, નળ ભીમક આવ્યા બહાર. હાવા હુ થુ કરરે.

હા હાં કહીને હાથ ઝાલ્યો, મળ્યા નળ ઋતુપર્ણુરે;
 ઔશિયાળો અયોધ્યાપતિ, જઈ પશ્ચો નળને ચરણ હાવા હું શું કરું
 પુણ્ય શ્લોક પાવન સત્ય સાધુ, જય પાતિક લેતા નામરે,
 તેના પુરુષને મેં કરાવ્યું, અશ્વિનુ નીચું કામ હાવા હું શું કરું
 જેનું દર્શન દેવ ઈચ્છે, સેવે સહુ નરનાથરે,
 તે થઈ બેઠા મમ સારથિ, ગ્રહી પરાણો હાથ હાવા હું શું કરું
 શત સહસ્ર જેણે જમ્મ કીધા, મેરુતુલ્ય ખરચ્યા ધનરે,
 તે પેટભરી નવ પામિયા, હું પાપીને ઘેર અન હાવા હું શું કરું
 જેના વસ્ત્રથી લાજે વિભૂલતા, સ્ફાટિક મૂકે માનરે,
 તે મહાગજ મારે ઘેર વસ્યા, કરી કાબળું પરિધાન હાવા હું શું કરું
 મેં ટુકારે તિરસ્કાર કીધો, હસ્યા પુરનાં લોકરે,
 ત્રણ વરસ દોહેલે ભોગવ્યા, મેં ન જાણ્યા પુણ્યશ્લોક હાવા હું શું કરું.
 આળસુને ઘેર ગગા આવ્યા, ઉઠી નહીં નાચો મૂર્ખરે,
 તે ગતિ મારે આજ થઈ, મેં જાણ્યા નહીં મહા પુરુષ હાવા હું શું કરું.
 શ્રાવણકાંટને ઘેર જાયે, જેમ ધરાધર શેષરે,
 જેમ નીચ મનુષ્યને ઘેર જાયે, બિક્ષાને મહેશ હાવા હું શું કરું.
 જેમ ચક્રવીને માળે આવે, ગરુડ ગુણભારરે,
 તેમ મારે ઘેઁ આવી વસ્યા, વીરસેનકુમાર હાવા હું શું કરું
 જેમ કૃપણને ઘેર કમળા વસિયા, પેર ન પ્રીછે વ્યયતણીરે,
 તેમ મારે ઘેર નળ વસ્યા જેમ, ભીલને ઘેર પારસમણી હાવા હું શું કરું
 જેમ અધ પત્નીતણી આભૂષણુ તે, વૃથા જાએ સસારરે,
 જેમ તીવ્ર આયુષ કાયરને કર, મર્કટ મુક્તાહાર હાવા હું શું કરું
 કળશ અમૃતનો ભર્યો ઠા, મુરખને પ્રાપ્તિ થઈરે,
 છે ભૂર ભોગી વારુણીનો, સુધાપાન પ્રીછે નહીં હાવા હું શું કરું.
 નિશ્વાસ મૂકે ને કંઠ સૂકે, થઈ ભૂપને વેદનાથરે,
 અપરાધ વિચારી પોતાનો, ઋતુપર્ણુ દુખિયો થાય. હાવા હું શું કરું.
 પુણ્યશ્લોકને પાથે લાગે, ફરીફરી કરે વિનતિરે,
 એ કૃતકર્મના કાણુ પ્રાયશ્ચિત્ત, ભર્યા લોચન ભૂપતિ. હાવા હું શું કરું.
 પાવકમાહે પરજળુ કે, હાળાહળ ભક્ષ કરું,
 જીવવું મારું ધિક્ક છે, દેહ હું નિશ્ચે પરહર હાવા હું શું કરું.

વલણુ

પરહર દેહ માહરો, ગોળરો જીવિને શુ કરશે,
ઋતુપર્ણનું પરમ દુ ખ દેખી, સમાધાન નજો કરચુરે

કંડુ ૬૩ સુ-રાગ મારુ

- ઋતુપર્ણની પીડા જાણી, નૈષધ નાથ બોલ્યા ત્યા વાણી,
ન થઈએ કાયર આસુ આણી, એમ કહી લોહા લોચન પાણી ૧
- આપત્કાળ કર્મ શુ કહીએ, જો જો દુ ખ પડે તે સહીએ,
કોને આસરે નિશ્ચે જઈએ, પય રાત્રિ સેવક થઈ રહીએ ૨
- ગુપ્ત રહ્યાનું કારજ સીધુ, મારુ દુ ખ તમે હરી લીધુ,
જો જનુનીનું પય મેં પીધુ, તેણે એવડું સુખ નથી દીધું ૩
- દશ માસ તે પેટમા રાખે, અધિક થાય તો એાધુ ભાખે,
ત્રણ વરસ લગીકોણ રાખે, લાલાઈ તમારી થઈ જુગ આખે ૪
- જ્યા લગે સપત્તિ હોય, ત્યાં લગે પ્રીત કરે સર્વ કાચ,
ફર્યો સમે ત્યારે સદ્ય વિયોગ, નમતા તે સામુ ન જોય ૫
- જો લોભના લીધા માયા માડે, થાય પરીક્ષા દુ ખને દહાડે,
ક્ષત્રી જણાએ ઉઘાડે ખાડે, ભુડા મિત્ર તે બીડે છાડે ૬
- કર્મકથા મેં મારી જાણી, ચોહો વર્ણના પોષ્યા પ્રાણી,
જ્યારે વન નીસર્યા હુ ને રાણી, પ્રજાએ ન પાચુ પાણી ૭
- થયો પુષ્કર બાધન વેરી, અકેકુ અખર નીકળ્યા પહેરી,
કાંઈ કૌતક લોકે શેરી શેરી, તે દુ ખસાગરની આવે છે લહેરી ૮
- મને ભાઈ પ્રજાએ કહાડી નાખ્યો, સ્વાદ સસાર સગાઈનો આખ્યો,
ઋતુપર્ણ તમે શરણુ રાખ્યો, તે ઉપકાર ન જાયે ભાખ્યો ૯
- શત કલ્પ કરે કો ગગારનાન, કરે કોટી જગન દે દાન,
કુરક્ષેત્ર કરે જપધ્યાન, નહિ ફળ શરણુદાન સમાન ૧૦
- દુ ખ દેખી કરપે પુગના લોક, ગુભ સમે આસુ ભરો તે ફેક,
એમ કહી ભેટ્યા પુણ્યલોક, ટાળ્યો ઋતુપર્ણનો શોક ૧૧
- ત્યારે ઋતુપર્ણ કહે છે શીશ નામી, અપકૃતિ મેં બહુ પામી,
તમે સકળ નરપતિ સ્વામી, સ્નાત્ર અધ થયો હુ કામી ૧૨
- ભીમકતનયા જન્તા જેવી, પતિવ્રતા સાધવી દેવી,
તે ઉપર કુદૃષ્ટિ એવી, એથી અન્યાય વાત બીજી કેવી. ૧૩

વલણુ

કેરી વારતા અધર્મ છે, શુ કરુ હુ દેહ ધારીરે ?	
વૈદરભી મુજમાતા જેવી, વરવાની મેં યુવ કરીરે	૧૪
કંડલુ ૬૪ મુ-રાગ ધવલ ધન્યાશ્રી	
લજ્જાપ્રપમા ભૂપતિ પડિયો, ઉંચુ, નશકે ભાળીજી,	
ચતુરશિરોમણિ નૈષધનાથે, વેળા વાત સલાળીજી	૧
ભીમકરાયના પુત્રની પુત્રી, સુયોચના એવુ નામજી,	
દમનકુવરતણી તે કુવરી, શુભ લક્ષણ ચુલુધામજી	૨
અનગ અગના સરખી સુદર, દમયતી શુ ખીજીજી,	
ઋતુપર્ણને તે પરણાવી, દમયતીની ભત્રીજીજી	૩
પહેરામણી ધણુ પ્રીતે આપી, સતોખ્યો ઋતુપર્ણજી,	
અયોધ્યાપતિ ચાર્યો અયોધ્યા, નમી નળને ચર્ણજી	૪
પરસ્પરે આલિંગન દીધા, નળે આપી અશ્વવિદ્યાયજી,	
પયરાત્રી રહ્યા સ્ત્રી પુત્ર સાથે, પછે પ્રિય થયા નળરાયજી	૫
પ્રજા સર્વ સગાથે લખને, ભેટી નૈષધ જાયજી,	
નાના વિધના વાજીત્ર વાજે, શોભા ન વર્ણી શકાયજી	૬
ચતુરગ સૈન્ય બહુ ભીમકે આપ્યુ, સાથે થયો નરેશજી,	
નળ રાજા ધણુ જોદ્ધા સગાથે, આવ્યા નૈષધ દેશજી	૭
તે સમાચાર પુષ્કરને પોહોતો, તેમ જ ઉઠ્યો રાયજી,	
પ્રજાસગાથે સામો મળવા, પ્રીતે પાળો પળાયજી	૮
હયદળ પાયદળ ગજદળ રથદળ, કળ ન પડે કેકાણુજી,	
પ્રખળદળ સકળ પુરવાસી, નિરખવા નળ તરસે પ્રાણુજી	૯
વાહન કુજર ધન અબાડી, મેધાડખર છત્રજી,	
કનક કળશ ધટા બહુ ધમકે, શોભે સુરીયા પત્રજી	૧૦
ભેરી ભેર મૃદગ દુદુભી, પટહ ઢોલ બહુ ગાજેજી,	
વેણા વેણુ શરણાર્થ શખધુની, તાળ ઝાંઝ ધણુ વાજેજી	૧૧
ઉદ્ધિ પર્વણી જાણે ઉલટ્યો, ચદ્ર પૂર્ણ નળ માટજી,	
શ્રવણ પડ્યુ સભળાય નહી, થઈ ભારે બીડ પુરવાટજી	૧૨
ભીમકનદન કહે નળ પ્રત્યે, સૈન્યને આજ્ઞા દીજેજી,	
પુષ્કર આવ્યો કોષ ધરીને, સજ થાવ્યો જુદ્ધ કીજેજી	૧૩

નળ કહે તણે શાલક પ્રત્યે, મિથ્યા વિરોધ વિચારજી,	
પુષ્કરનું મન થયું નિર્મળ, નાશ પામ્યો કળી નિકારજી	૧૪
સાધુ પુરુષને કુલુહિ આવે તે તો પૂર્વકધર્મનો દોષજી,	
પુષ્કરે કીધું કળીનું પ્રેસ્યું, કહે વિચારી પુણ્યલોકજી	૧૫
ધ્રુવ ચળે રવિ પશ્ચિમ પ્રગટે, પાવક શીતળ થાયજી,	
વિધિ ભૂલે નિધિ સાતે સૂકે, પુષ્કર ધનુષ ન સાહેજી	૧૬
એમ ગોષ્ઠિ કરતાપુષ્કર આવ્યો, બધન કરી નિજ હાથજી,	
દડવત્ કરતો ડગલાં ભરતો, ધણુ લાજતો મન સાથજી	૧૭
નળ ઉઠ્યો બાધવને દેખી, ગ્રહી કર બેઠો કીધોજી,	
મસ્તક સુધી પ્રશસા કીધી, લુજ ભરી હૃદયા લીધોજી	૧૮
એક આસને બેઠો બને બાધવ, શોભે કામ વસતજી,	
લારે પ્રભએ ધણી પૂજા કીધી, આપી બેટ અનતજી	૧૯
પુષ્કરે ધણુ દીન જ ભાખ્યું, થયા સજળ લોચનજી,	
હું કૃતક્રી કહણુ ગોઝારો, મેં દપતી કહાજ્યા વનજી	૨૦
વણુ અપરાધે વિપરીત કીધું, દીડું દારણુ દુષ્પજી,	
સાત સમુદ્ર ન જાય રયામતા, ઘોતા માન મુખજી	૨૧
પુષ્કર વીરને નળે સમજાવ્યો, કહીને આતમજ્ઞાનજી,	
એક ગળે બેઠો બેહુ બાધવ, આવ્યા પુનિધાનજી	૨૨
ધ્વજ પતાકા તોરણુ બાધ્યા, ચિત્ર સાચિયા ગેરીજી,	
અગર ધૂપ આરતિ થાયે, વાળે ભેરી નફેરીજી	૨૩
ધવળ મગળ કીર્તન ગાયા, હાથા હુકમગોળજી,	
ચહુટા ચોક રસ્તાને નાકે, પ્રભ ઉભી ટોળે ટોળજી	૨૪
કુસુમ મુક્તાકળે વધાવે, ગોખ ચહુડી નર નારીજી,	
નૈષધ નગરીની શોભા સુદર, શુ અમરાપુરી ઉતારીજી,	૨૫
અભિજિત લગન મુહૂર્ત સાધી, નળ બેઠો સિદ્ધાસનજી,	
મળવા સર્વ સર્ગા આવ્યા તે, વોળાવ્યા રાજનજી,	૨૬
સેનાપતિ પુષ્કરને કીધો, નળે કીધા જગન અનતજી,	
ધર્મરાજ કીધું નળરાયે, વરસ સહસ્ર છત્રીશ પર્યંતજી	૨૭
નળના રાજ્યમા બધન નામે, એક પુસ્તકને બધનજી,	
દડ એક શ્રીપાવને* હાથે, ધન્ય વીરસેનનદનજી	૨૮

કપારવ ધનને વરતે, પવન રહે આકાશજી,	
કુળકર્મ પારધિયે મૂક્યા, જીવનો ન કરે નાશજી	૨૯
ભય એક તરકરને વરતે, કમાડને વિજેગજી,	
છૂત રમે દપતિ લગ્ન દિન, લાગ વ્યસનનો ભોગજી	૩૦
ચતુરવર્ણુ તો સર્વે શરી, જ્ઞાનખડ્ગ તીવ્ર ધારેજી,	
દેહ ગેહ મધ્યે ખટ તરકર, પીડી ન શકે લગારેજી	૩૧
સૌચ ધર્મ દયા તત્પરી, આપે તે ગુપ્ત દાનજી,	
યાજ્ઞન અધ્યાપન અધ્યયન, સેવામા સાવધાનજી	૩૨
હરિભક્તિ નથી તેનું નામ દરિદ્રી, જેને ભક્તિ તે રાજનજી,	
તેહ મુઝો જેની અપકીર્તિ પુઠે, અકાળ મૃત્યુ ન થાયજી	૩૩
માઝ્યા મેહ વરસે વસુધામા, દૂધ ધણુ કરે ગાયજી,	
માતપિતા ગુરુ પ્રિય વિષ્ણુની, સેવા કરે સર્વ કાયજી	૩૪
પર નિંદા પરધન પરનારી, કુદૃષ્ટે નવ જોયજી,	
એવું રાજ નળનાથે કીધું, પુણ્યલોક ધરાવ્યું નામજી	૩૫
પછે પુત્રને રાજ આપી ગયા, તપ કરવા ગુણગ્રામજી,	
અનશન વ્રત લેષ દેહ મૂક્યો, આવ્યું દિવ્ય વિમાનજી	૩૬
વૈકુંઠ નળ દમયતી પહોંતા, પામ્યા પદ અવિધાનજી,	
બૃહદશ કહે હો રાય યુધિષ્ઠિર, એવા હવા ન હોયજી	૩૭
એ દુષ્ટ આગળ તારા દુષ્ટને, યુધિષ્ઠિર શુ રોયજી,	
કાલે અર્જુન આવશે રાયજી, કરીને ઉત્તમ કાજજી	૩૮
કથા સાંભળી પાથે લાગ્યો, મુનિવરને મહારાજજી,	
યુધિષ્ઠિર કહે પરિતાપ ગયો મનનો, સાંભળી સાધુ ચરિત્રજી	૩૯
અવિચળ વાણી ઋષિ તમારી, સુણી હું થયો પવિત્રજી,	
થોડે દિવસે અર્જુન આવ્યા, રીજ્યા ધર્મરાજનજી	૪૦
વૈશંપાયન કહે જનમેજય, પૂર્ણ થયું આખ્યાનજી,	
શિષ્યે શુભે કે આપે પુસ્તક, સર્વ તીર્થ દ્વંડ રનાનજી	૪૧
કરકેટક ને નળ દમયતી, સુદેવ ઋતુપર્ણુ રાયજી,	
એ પાથેના નામ લેતાં, કળભુગ લાથી જાયજી	૪૨
પુત્ર પૌત્ર ધન ધાન્ય સમૃદ્ધિ, પામે વળી નર નારજી,	
બ્રહ્મહત્યાદિક પાપ ટળે ને, ઉતરે ભવજળ પારજી	૪૩

વીરક્ષેત્ર વડોદર કહાવે, ગરવો દેશ ગુજરાતજી,	
કૃષ્ણસુત કવિ બટ પ્રેમાનંદ, વાડા ચોરીસા ન્યાતજી	૪૪
ગુરુપ્રતાપે પદ્મધ કીધો, કાલાવાના બાખીજી,	
આરણ્યક પર્વની મૂળ કથામા, નૈષધ લીના દાખીજી	૪૫
સુહૃત કીપુ સુરતમાહે, થયુ પૂર્ણ નદરબારજી,	
કથા એ નળ દમયંતી કેરી, સારમાહે સારજી	૪૬
સવત સત્તર ભેતાળો વર્ષે, પોષ સુદિ ગુરુનારજી,	
દ્વિતીયા ચંદ્ર દર્શનની વેળા, થઈ કથા પૂર્ણ વિસ્તારજી	૪૭
તે દિવસે પરિપૂરણ કીધો, અથ યુનિત પદ્મધજી,	
શ્રોતા વક્તા સહુને થાશે, શ્રીહરિકેરો સબધજી	૪૮

નળાખ્યાન સંપૂર્ણ

મામેરું

૧૭૭૭

કડવું ૧ ભુ-રાગ આશાવરી

શ્રીશુર ગણપતિ શારદા, હુ સમરુ સુખે સર્વદા,

મનમુદા કહું મામેરું, મહતાતણુરે

૧

ઢાળ

મામેરું મહેતાતણુ, પદબધ કરવા આશ,
નરસિંહ મહેતો ભક્ત બ્રાહ્મણ, જુનાગઢમાં વાસ ૨
ભાભીએ એક વચન કહું, મહેતાને લાગી દાઝ,
પરિત્યાગ કીધો ધરતણે, મહેતો વન ગયા તપકાજ ૩
તે વનવિષે એક દહેર દીકું, અપૂજ્ય શિવનું લિંગ,
નરસૈયે તેની પૂજા કીધી, અતરમાહી ઉમંગ ૪
ઉપવાસ સાત મહેતે કર્યા, તવ રીઝયા શ્રીમહાદેવ,
કમળની પેર લિંગ વિકાશ્યુ, પ્રભુ પ્રગટ થયા તતખેવ ૫
કર્પૂર ગૌર સ્વરૂપ શોભા, ધર્મા ઉમયા ડાખે પાસ,
બિરાજે જટામાં જાહનવી, નિલવટ ચદ્ર પ્રકાશ ૬
છે રઢમાળા સર્પભૂષણ, વાધાગર ગજચર્મ,
વાજે ડાક ડમરુ રાખ રાગી, મહેતે દીડા પરીબ્રજ ૭
તવ નરસૈયો જર્ઝ પાયે લાગ્યો, ત્યારે મસ્તક મૂક્યો હાથ,
માગ્ય માગ્ય હુ કૃપાળ છુ, એમ બોલ્યા ઉમિયા નાથ ૮
મહેતો કહે મહાદેવજી, એક માયુ છુ સ્વામીન,
તમતણુ દર્શન પામિયો, હવે વિજીતુ દર્યન ૯
ધન્ય ધન્ય સાધુ શિવ કહે, તને ભક્તિની છે આશ,
અખડ વ્રજમા ગયા તેડી જ્યા, હગિ રમે છે રાસ ૧૦

વલણુ

રાસમડળતણી રચના, લીલા શી વખાણે કવી,

નરસૈયો કૃતારથ થયો, તે કૃપા શ્રીહરની હવી ૧૧

કડવું ૨ ભુ-રાગ ધન્યાશ્રી

અદ્ભુત લીલા રાસ વિરાજેજી, દર્શન કીધે ભવદુ ખ ભાજેજી,

ગોપિકા ગાય વાજિત્ર વાજેજી, મહા સુખ દીધું શિવ મહારાજેજી ૧

ઢાળ

મહારાજ શિવ મહારાજજીએ, ગ્રહો મહેતાનો હાથ, તે સદાશિવને દેખીને, સામા આવ્યા વૈકુનઠાથ	૨
હરિ હર હરખીને મળ્યા, નમી ગોપી શિવને પાથ, નરસૈયો જઈ નચ્યો નાથને, તવ પૂછે ગોકુળરાથ	૩
કહે સદાશિવ આ કાણુ છે, તમે દેખાજો આ હામ, મહાદેવ કહે એ દાસ તમારો, વિપ્ર નરસિંહ નામ	૪
ભક્તિ ધર્યો તમારી, કીર્તન કરે ગુણ ગાય, કરુણા કરો શ્રીકૃષ્ણજી, તવ બોલ્યા વૈકુનઠાથ	૫
હાથ ગ્રહી તમે તેડી લાવ્યા, સદાશિવ ભગવાન, એ નરસૈયો મેં ભક્ત કીધો, ઉદ્ધવ નિદુર સમાન	૬
મનનક ઉપર હાથ મૂકી, કહે શ્રીગોપાળરે, દુઃખ વેળા મને સભારજે, હું ધાર્મ આવીશ તત્કાળ	૭
કરજે તું કીર્તન ભક્તિ મારી, તરીશ ભવસસાર, આ દીડી તેવી લીલા ગાજે, કેવળ રસ શાણગાર	૮
પછી રાસમંડળનણી રચના, દેખાડી તેણીવાર, નરસિંહ મહેતા પ્રત્યે બોલ્યા, સ્વામી શ્રીત્રિપુરારીરે	૯
રખે લોકાચાર મનમાહિ ગણુનો, મસ્તક સાટે ભક્તિ, રાધાકૃષ્ણનો વિહાર ગાજે, જીએ તેવી જીતિ	૧૦
અતધ્યાન થયા એમ કહિને, ભોળા શકર દેવ, પળ માત્રમા નરસેને મૂક્યો જીનેગદ તતખેન	૧૧
થઈ નરસૈયાની નિર્ભળ વાણિ, કવિ શક્તિ ભક્તિ અપાર, રાધાકૃષ્ણ શુ રમ લાગ્યો, ગણે તૃપ્તવત સસાર	૧૨
પડી તાલ વાતા ગીત ગાતા, પદાર્થો પુરમાથ, નરસિંહ મહેતા જઈને નમિયા, ભાભીકરે પાથ	૧૩
તમને ગોરાણી મેં પ્રમાણી, હને કંઈ કંઈ વચન, હરિ હર બને મુજને મળ્યા, તે ભાભી તમારુ પુણ્ય	૧૪

વસાણુ

પુણ્ય તમારુ માત મારી, મને મળ્યા શ્રીપરિશ્રદ્ધરે, છે સાધવી સ્ત્રી મહેતાતણી, પછી માઓ ગૃહસ્થાશ્રમરે	૧૫
---	----

કડવુ ૩ જી-રાગ વેરાડી

મહેતે માંજો ગૃહસ્થાશ્રમ, પતિવ્રતા ઘેર નારી પર્મ,	
દામોદરની સેવા કરે, માળા તિલક ને મુદ્રા ધરે	૧
સાધુ વેરાગી વૈષ્ણવ સગ, શખ તાળ ને વાજે ચગ,	
ચોક માછી તુગસીના વન, અહર્નિશ થાયે કિર્તન	૨
નહિ ખેતી ઉદ્યમ વેપાર, હરિભક્તિમા મહેતો તદાકાર;	
જે આવે તે વૈષ્ણવ જમે, ગુણુ ગામને દહાડા નિર્ગમે	૩
વિશ્વભર પૂરુ પાડે અન્ન, વિશ્વાસ ધણો મહેતાને મન,	
એ સતાન આપ્યા ગોપાળ, એક પુત્રી ને એક જ બાળ	૪
શામળદાસ કુવરનું નામ, તે પરણાવ્યો રૂડે ઠામ,	
કુવરબાઈ નામે દીકરી, પરણાવ્યા રૂડા વિવાહ કરી	૫
પામ્યાં મરણુ પત્ની ને પુત્ર, મહેતાનુ ભાગ્યુ ધરસૂત્ર,	
પતિવ્રતા વહુ વિધવા થઇ, કુવરબાઈ તે કુશળી રહી	૬
સ્ત્રી પુત્ર મરતે રોયા લોક, મહેતાને તલ માત્ર ન શોક,	
ભલુ થયુ ભાગ્યો જગલ, સુખે ભજશુ શ્રીગોપાળ	૭
કુવર બાઈ પછે મોટી થઇ, આણુ આવ્યુ ને સાસરે ગઇ,	
સસરો શ્રીરંગમહેતો નામ, મોટુ ધરે કહાવે બહુ દામ	૮
છે સાસારિયાને ધણુ અભિમાન, ધનનુ તે અતિ કરે ગુમાન,	
નણદ જેહાણી વાડુ ભણે, કુવર બાઈને દુબળી ગણે	૯
આવો વૈષ્ણવની દીકરી, સાસરવેલ સૌ પાવન કરી,	
ચેષ્ટા કરે સાસુ ગવેભરી, કુવર બાઈ નવ બોલે ફરી	૧૦
છે લઘુવેષ નહાનો ભરથાર, તે નવ પ્રીછે વિવેક વિચાર,	
કુવરબાઈનુ આવ્યુ સીમત, સાદર વાત ન પૂછે કથ	૧૧
રૂપ દેખી અતિ વહુવરતણુ, સાસરિયા મન હરખે ધણુ,	
કહે મહેતો હરિનો છે દાસ, મોસાળાની શી કરવી આશ ?	૧૨
વહુનો ઓરિયો વીને ખરો, કાઠક મોસાળુ ધરથી કરો,	
દુબળાની દિકરી રાકડી, આચાર કરી બાધો રાખડી	૧૩
ન કહાવ્યુ પિયર ન કેને કહ્યુ, પચમાસી તો એજે ગયુ,	
શ્રીમતના રહ્યા થોડા દન, કુવરબાઈને થઇ ચિતા મન	૧૪
ઓશિયાળી દીસે દામણી, વહુવર આવી સાસુ ભણી,	
બોલી અબળા નામી શીશ, બાઈજી રખે કરતા રીશ	૧૫

આપણો ગોર પજો ખોખયો, જુનાગઢ સૂધી મોકલો, મોકલો લખાવી કંઠાતરી, તપ સાસુ બોલી ગવેં ભરી	૧૬
કા વહુવર તને ઘેલુ લાગ્યું ? મા મુઠિ ભારે મહિયર ભાગ્યું, તાળ વળગે કીર્તન કરે, નાચી ખુદીને બિદર ભરે	૧૭
ફરિદ્ર ધરમા ફેરા ફરે, તે મોસાળ કયાથી કરે ? જે સગાથી અર્થ નવ સરે, શુ થાયે તેને નોતર્યે ?	૧૮
મહેતાને વહાલુ હરિનુ નામ, જોવા મળશે બાધુ ગામ, તમને ડોસો મળવાનુ હેત, અમો નાતમા થઇએ કજેત	૧૯
તમારો સસરો લાજે બાધ, વણુ આવે સરશે વેવાધ, કુવરબાધ તન આસુ ભરી, સાસુ પ્રત્યે બોલી ફરી	૨૦
બાધજી એમ બોલતા શુ ફગો ? દુર્બળ પશુ પોતાનો સગો, અહિ આવી પાછા જશે ફરી, એમિથે મળથુ બાપ દિકરી	૨૧
સાસુને મન કરુણા થઈ, પોતાના સ્વામીને પૂછથુ જઈ, રહ્યા સીમતના થોડા દહાડા કુવર વહુ લે છે આડા	૨૨
તખી મોકલો કંઠાતરી, મળના લોને બાપ દીકરી, વેવાધને લખીએ એક પત્ર, જેમ તેમ કરતા આવજો અત્ર	૨૩
શ્રીરગ મહેતો પરમ દયાળ, કાગળ એક લખ્યો તત્કાળ, સ્વસ્તિશ્રી જુનાગઢ ગામ, જે હરિ પૈશ્વવનો વિશ્રામ	૨૪
નાગરી નાતતણા શણગાર, સાધુ સિરોમણિ પરમ ઉદાર, ભક્ત નાયક વૈશ્ણવના ધણી, સદા કૃપા હોય કેશનતણી	૨૫
સર્વોપમા જોગ કરુણા ધામ, મહેતા શ્રીપય નરસે નામ, અહિ સહુને છે કુશળ ક્ષેમ, લખજો પત્ર તમો આણી પ્રેમ	૨૬
એક વધામણિતણો સમાચાર, અમારા ભાગ્યતણો નહિ પાગ, કુવર વહુને આળ્યુ સીમત, અમ ઉપર તૂંડા ભગવત	૨૭
માધ ગુદિ સમ્પત્તી રવિવાર, મુહૂર્ત અમે લીધુ નિર્ધાર, તમો તે દિન નિશ્ચય આવજો, સગા મિત્ર સાથે લાવજો	૨૮
ન આણુશો મનમા આશક, તમ આવે પામ્યા લખટક, ઉજળો સગો આળ્યો બારણે, સોનાનો મેરુડીને વારણે	૨૯
જો મહેતાજી નહિ આવો તમો, ખગેખરા દૂભાઈશુ અમો, આપ્યુ પત્ર ગુરુના કરમાય, પજો ખોખલો ક્યો પિદાય	૩૦

કુવર બાઈએ તેજા ઝંઘિરાય, એકાંતે બેસાડી લાગી પાય,
ત્યાં બે દહાડા પરુણા રહેજે, મહેતાને સમજાવી કહેજે ૩૧
કાઈ મોસાળુ સારુ લાવજે, સપત્ત હોય તો હાં આવજે,
કાઈ નામ થાય જે પૃથ્વી તળે, સાસરિયાનું મેણુ ટળે ૩૨
જે અવસર આ સુનો જશે, ભવનું મેણુ મુજને થશે,
બોલબાણુ નણુદી મારશે, શત્રુનું કામ દિયર સારશે ૩૩
રખે નાગરી નાતે કૌતક થાય, તમારે માથે છે વૈકુંઠરાય,
પજ્ઞો બોખલો કીધો વિદાય, સઘ પોહોતો જુનાગઢ માય ૩૪

વક્ષણુ

જુનાગઢમા આવ્યા, મહેતો લાગ્યા પાય રે,
સ્તવનસ્તુતિ પૂજા કરી, પછે માડી પાટ સુખદાયરે ૩૫

કડવું ૪ થુ-રાગ ધનાશ્રી

બોખલે પડે પત્રજ આપ્યું, મહેતાજીને હાથજી,
વધામણી ઝાગળમા વાગી, સમયાં વૈકુંઠાથજી ૧
મામેરુ પુત્રીને કરવું, ધરમા નથી ખોટો દામજી,
ત્રીકમજી ત્રેવડમા રહેજે, દ્રવ્યતાણુ છે કામજી ૨
બોજન કરાવી દક્ષિણા આપી, મહેતો લાગ્યા પાયજી
મોસાળુ લેઈ અમે આવિશું, પજ્ઞો કીધો વિદાયજી ૩
નરસૈ મહેતે ઘેર તેડાવ્યા, સગા તે વૈજ્યવ સતજી,
મોસાળુ લઈ આપણે જાવું, છે કુવર બાઈનું શ્રીમતજી ૪
જુની વેણને ધૂસરિ વાકી, સાગી સોટા ભાગીજી,
કાનાતળાયા ને કોની પિજળિયો, બળદ આણ્યા બે માગીજી ૫
મેહેતોજી મામેરે ચાલ્યા, સમયાં શ્રી જગદીસજી,
ત્રણ સખિયો સઘાતે ચાલી, વેરાગી દશ વીશજી ૬
સપુટ ત્રાખાની ડાખલીનો, તેમા બાળમુકુદજી,
કંઠે હાર કરીને નાખ્યા, દામોદર નંદનનંદજી ૭
બલની પડે કાચળો બાધ્યો, માંહી ભર્યા વાઙ્ગિજી,
ગાંડડી એક ગોપીચંદનની, તુળશી કાજ પવિત્રજી ૮
મોસાળાની સામઝીમાં, તિજક ને તુળસી માળજી,
નરસૈયાને નિર્ભય છે જે, ભોગવશે ગોપાળજી ૯

બળ હીણ બળદો શુ હોડે, ઠમે વૈષ્ણવ સાચળ,	૧૦
સોર પાડે ને ઢાળ ચઢાવે, જે જે વેકું નાથળ	
એક બળદ ગળિયો થઈ બેસે, આખલો તાણી જનળ,	૧૧
પંખાને પુઝ ગ્રહી ઉઠાડે, કૌતુક કોટી થાયળ	
સાલે સાલ જૂજવા દીસે, રથતણા બહુ ચક્રળ,	૧૨
સાગીનો શબ્દ જ ઉઠે, ચૂચવે છે બહુ છક્રળ	
ચડે બેસે ને વળિ ઉતરે, લે રામકૃષ્ણનુ નામળ,	૧૩
મધ્યાહ્ને મહેતાળ આબ્યા, જોવા મળ્યુ ઉંના ગામળ	
શું જાણે વૈષ્ણવનો મહિમા, વિષયીપુરના લોકળ,	૧૪
કોડ પહોંતા કુવર વહુના, મામેરુ છે રોકળ.	

વલણ

રોક મામેરુ મહેતો લાબ્યા, જુઓ વૈષ્ણવની વસાતરે,	૧૫
અકેકી માળા આપશે તો, પહેરશે નાગરી નાતરે	

કડવુ ૫ મુ-રાગ મારુ

સુણી શ્રીરગ મહેતો આબ્યા ધાઈ, ભાવે ભેટ્યા બને વેવાઈ,	૧
મળ્યો જમાઈ જમાઈનો ભાત, મળ્યો સહુ નાગરનો સાથ	
કપટે ભેટી પાછા ખસે, જોઈ જોઈ સામગ્રીને હસે,	૨
ઉતરવા ધર આપ્યુ એક, ઝાઝા ચાચર મચ્છ વિશેક	
ખાડા ટેકરા વસમો ઠામ, ઉપર નળિયાનુ નહિ નામ,	૩
કોણુ છાજ ને જૂની વળી, ભીત્યો દોદશ બેવડ વળી	
ઝાઝા માકણુ ઝાઝા જૂઝા, ત્યા મહેતાના ઉતારા હૂવા,	૪
વેવાઈ ગયા ઉતારો કરી, બોલે હસણી નાત નાગરી.	
કુવર વહુનો વૈષ્ણવ આપ, દર્શન કરીને ખોઈએ પાપ,	૫
મહેતાને જોવા હરખે ભરી, ઘેર ઘેરથી ચાલી મુદરી	
મન વિના મહેતાને નમે, સારુ થયુ જે આબ્યા તમે,	૬
માહો માહિ કહે સુદરી, મહેતો દીઠે દીઠા હરિ	
જુઓ સાથ કવો કૂટડો, એને પરમેશ્વર ત્રાંકડો,	૭
કુવર વહુનુ ભાગ્યુ દુખ, એવુ કહીને મરડે સુખ	
જુઓ બળદ મહેતાળ તણા, બગાઈએ શબ્દ કરે છે ધણા,	૮
વળડશે મડપમા ચગ, નાગરી નાતર્મા રહેશે રગ	

આ ગાહી વળગાડી લટકે, તારના બેડા બાધ્યા પટકે, તુલસી કાળંતણે એ ભારો, હવે મામેરાનો શો ઉધારો	૯
છાબમા તુલશી દળ મૂકશે, ઉમો રહીને રાખ ફૂકશે, વેરાગી હરિના ગુણ ગાશે, એટલે મોસાળુ પૂરુ થાશે	૧૦
એમ નાગરી કૌતુક કર, ટોળ કરીને પાછી ફરે, કુવર બાઈએ જાણી વાત, મોસાળુ લઈ આવ્યા તાત	૧૧
ઉતાવળી મળવાને ધશી, બોલી નણ્હી મમે હશી, આ શુ પિતા પુત્રિનું હેત, શાને કરવા આવ્યો ફળેત?	૧૨
લજવ્યુ સાત પેઢીનું નામ, સાથે વેરાગીનું શુ કામ?	૧૩
શુ મળવા ચાહ્યા એકલા? એ બાપથી નબાપા ભલા.	૧૪
કહણ બોલ એવો સાબળી, કુવર બાઈ બોલી પાછી વળી, નણ્હી શુ મચ્છર આવડો, પુઠળથી બાઈ શુ બડમડો?	૧૫
સુખી પિતા હશે જે તણો, તે પુત્રિને લાભ જ થણો, કોનો પિતા લખેશરિ કહાવે, તે તો મારે શે બપ આવે?	૧૬
રાંક પિતા આવ્યો મુજ વેર, એક કાપડુ સોનાનો મેર, તમે મન માને તે કહો, એ પિતા મારે જીવતો રહો	૧૭
મર્મ વચન નણ્હીને કહી, પછે પિતા પાસે પુત્રી ગઈ, હરથકી દીઠી દીકરી, મહેતાએ સમત્યા શ્રીહરિ	૧૮
અન્યોન્ય નયણા ભરી, બેટ્યા બેઉઓ આદર કરી, મહેતે મસ્તક મૂકી હાથ, પાસે બેસાડી પૂછી વાત.	૧૯
કુવર બાઈ કહો કુશળ ક્ષેમ, સાસરિયાં કાર્ત આવે છે પ્રેમ, રૂડો દિવસ આવ્યો દીકરી, તો મોસાળુ કરશે શ્રીહરિ	૨૦
કુવરબાઈ બોલી વીનતિ, મોસાળુ કાઈ લાવ્યા નથી; નાગરી નાતે રહેશે કેમ લાજ, વિના દ્રવ્ય આવ્યા શે કાજ?	૨૧
નિર્માત્ર્ય નિર્ધનનો અવતાર, નિર્ધનનું જીવ્યુ ધિકાર, નિર્ધનને કાંઈ નવ ગણે, નવ રાખે બિમો આંગણે	૨૨
ચતુરપણુ નિર્ધનનું જોઈ, ઘેલામાહી ગણ્યાએ તેઈ, લોક બોલાવે દુર્બળ કહી, એથી માડુ કાઈ બીજુ નહીં	૨૩
પિતાજી કાંઈ ઉદ્ધમ નવ કરો, ધનનો નવ રાખો સધરો, આ અવસર સચવાશે કેમ, પિતાજી તમે વિચારો એમ	૨૪

નથી લાંબા કકુની પડી, નથી લાંબા મોડ નાડાછડી, નથી માટલી ચોરી ને ઘાટ, એમ શુ આંબા બારેવાટ ?	૨૪
કેમ ડરી લજળ રહેશે તાત, હુ શે ન મુર્છ મરતે માત માતા વિના મુનો સસાર, માતા વિના તે શો અતાર ?	૨૫
જે બાળકની માતા ગર્ભ મરી, બાપની સગાઇ સાથે ઉતરી, જેવું આયમતા રવિનું તેજ, મા વિના એવું બાપનું હેત	૨૬
સુરભિ મરતા જેવું વચ્છ, જળ વિષુ જેવું તલદે મચ્છ, ટોળા વછોર્ધ જેવી મૃગલી, મા વિના દીકરી એકલી	૨૭
લવણ વિના જેવું કીકું અન્ન, ભાવ વિના જેવું ભોજન, કાકી વિના જેવું લોચન, મા વિના તેવું બાપનું મન	૨૮
ધડો ફૂટે રઝળે દીકરી, મા વિના એવી દીકરી, ગોળ વિના મોળો કસાર, માતા વિના મૂનો સસાર	૨૯
શીદ કરવા આંબા ઉપહાસ, સાથે વેરાગી પાચ પચાસ ? રાખ તાળ ને માળા ચગ, એ મોસાળું કરવાના ઢગ	૩૦
ન હોય તો પિતા જાઓ પાછા ફરી, એવું કહીને રોષ દીકરી, મહેતે મસ્તક મૂક્યો હાથ, કરશે મોસાળું વડુકનાથ	૩૧
પહેરામણી કરવી હોય જેટલી, આસામી લખી લાવો તેટલી, લખજો સાસરિયા સમસ્ત, વિસારશે મા એક વસ્ત	૩૨
વચન મહેતાજના સુણી, કુનર બાઈ આંબા સાસુભણી, મારે પિતાએ મોકલી હૂય, લખો કાગળમા જોઈએ શૂય	૩૩
મુખ મરડીને બોલી સાસુ, શો કાગળ ચીતરવો ફાસુ, છાબમા તુળસીદળ મકશે, બિમો રહીને રાખ ફૂકશે	૩૪

વલણ

ફૂકશે રાખ બિમો રહી, નરસૈયા મોસાળું શું કરે ? સવાદ વહુઅરનો સાલળી, પછે વડ સાસુ એમ બોયરે	૩૫
--	----

કડવું ૬ કું-રાગ સામેરી

વડ સાસુ ધણુ ભારે માણસ, બેદયા પન્મ વચન, વહુજી, વડી વહુઅર તમે કાર્તવ્ય જાણો, છે મહેનો વણુવજી । વહુજી	૧
જેને સ્નેહ શ્યામળિયા સાથે, તેને શાની ખોટ, વહુજી, પહેરામણી મન ગમતી માગો, કરો તાગરી ગોઠ વહુજી	૨

કુવરબાઇને કાગળ આપ્યો, લખો લખાવુ જેમ, વહુજી,	
રુડો વેવાઈ આગણે આવે, કોડ ન પહોંચે કેમ વહુજી	૩
લખો પાચ શેર કકુ જોઈએ, શ્રીફળ લખો સે સાત, વહુજી,	
વીશ મણુ વાંકડિયા ફેફળ, મળશે મોટી નાત વહુજી	૪
પાચ વજ્રના પચવિશ વાધા, ચાર ચોકડી તાસ, વહુજી,	
લખો પછેડી પદર કોડી, પટોળાં પચાસ વહુજી	૫
સાઠેક મુગટા ને સોએક સણિયા, ચીર લખો ચાત્રીસ, વહુજી,	
ઘાતિયા તો બ્રાહ્મણને જોઈએ, તે લખો કોડી સાર વહુજી	૬
બે કોડી જરૂરીની સાડી, રેશમી કોડી બાર, વહુજી,	
સાદિ સાડિયો લખો ત્રણસો, છાપલ લખો સો ચાર વહુજી	૭
ધરસાડી લખો દશ ત્રિશ કોડી, સોળ કોડી લખો ધાટ, વહુજી,	
છીટ મોરવી દુકડી સોએક, નવ કોડી લખો નાટ વહુજી	૮
મશરુ ગળિયાણી દરિયાર્ધ, લખો થાન પચાસ, વહુજી,	
હજાર બારસે લખો કાપડા, લોક કરે બહુ આશ વહુજી	૯
સોલસે લખો શેલા સાળુ, તેલપાનનો શો આક, વહુજી,	
આશરા પડતુ મેં લખાવ્યુ, બાપ તમારો રાક, વહુજી	૧૦
તમને સોળ શણગાર ધડાવે, બાપ લડાવે લાડ, વહુજી,	
ઘટે જમાઇને સોનાનાં સાકળા, તેમા અમને શો પાડ વહુજી	૧૧
સહસ્ર મહોર સોનાની રોકડી, કહેતા પામુ લોભ, વહુજી,	
ધરડા અમે માટે ધર્મે લખાવ્યુ, ન મળે ઝાઝો લોભ વહુજી	૧૨
એ લખ્યાથી અદકુ કરો તો, તમારા ધરની લાજ, વહુજી,	
તવ મુખ મરડી નણદી બોલી, સિદ્ધ થયા સર્વ કાજ. વહુજી	૧૩
ભારે મોટા બે પહાણુ લખોની, જે મહેતાથી અપાય, વહુજી,	
ડોશી કહે રો શોર કરે છો, લખતા તારુ શુ જાય વહુજી.	૧૪

વલણુ

શુ જાય લખતાં તાહરુ, વડ સાસુ વિકરાળ રે,
કાગળ આપ્યો હાથમાં, પડી પેટડિયામા ફાળ રે ૧૫

કકલુ ૭ મુ-રાગ મારુ

ડાટ વાળ્યોરે, ડોસીએ ડાટ વાળ્યો રે,
વડ સાસુ વેરણુ થઈ મારી, હરખ હૈયાનો ટાળ્યો રે. ડોસીએ ૧

મીઠાં વચની ને થોડા બોલી, હીડે હરિચુલુ ગાતી રે,	
પગમારથી થઈ પત્ર લખાવ્યું, મનમા મોટી કાતી	ડાસીએ ૨
કામળ લઇને કુવર બાઈ આવ્યા, પિતા કહે પાસે રે,	
વડ સાસુએ વિપરીત લખાવ્યું, કહો હવે શું થાશે	ડાસીએ ૩
લખેશ્વરીથી ન પડે પૂરું, એવું માહી લખાવ્યું રે,	
સાધુ પિતાને મહા દુઃખ દેવા, મુને સિમત શાને આવ્યું ?	ડાસીએ ૪
સહસ્ર મહેર સોનાની રોકડી, વચ્ચતણ નહિ લેખું રે,	
તાતજી હું તમારી પાસે, કોડી એક ન દેખું	ડામીએ ૫
પિતાજી તમે પાછા પધારો, અહિ રહે ધન્યજીત જાશે રે	
મહેતાજી કહે પુત્રી મારી, રહો તમે વિશ્વાસે,	
ડાસીએ રુકું કીધું, આપણું કારજ સિધું રે	ડાસીએ ૬
શ્યામળિયો અવસર નહિ બૂલે, તું કા આસુડા પાડે રે,	
દામોદર કાઈ નથી દાહલો, નહિ કરજે કાઢે	ડાસીએ ૭
કુનરમાઈ તમે ઘેર પધારો, આપણું એમા શું જાશે રે,	
જો મામેરુ હરિ નહિ કરે તો, ઉપહાસ એનો થાશે	ડાસીએ ૮
પચાળીનાં પટકુળ પૂર્યાં, નવનૌ ને નનાણું રે,	
તે રીતે મામેરુ કરશે, તું થાવા દેને વહાણું	ડાસીએ ૯
વિશ્વાસ હદેમા રાખો તમે, છો વેળુવની બાળ રે,	
આપણું એ પ્રતિપાલન કરશે, શ્યામળિયો ગોપાળ	ડાસીએ ૧૦
હૈડે હેત દીકરીને આવ્યું, સુણી તાતની વાણી રે,	
કુવરબાઈ ફરી મંદિર આવ્યા, વિશ્વાસ ઉરમા આણી	ડાસીએ ૧૧

કંડક ૮ મુ-રાગ ગોડી

જો જો રે કૌતક કલીજીવના, વૈળુવની ચેષ્ટા થાયરે,	
વાકા બોલી નાત નાગરી, સહેજે બોલે અન્યાયને	કૌતક ટેક ૧
બોજન કરવા મહેતાજી નેજા, સાથે બહુ વેરાગીરે,	
ટોળે મળે સહુ નાત નાગરી, જોઈ જોઈ હસવા લાગીરે	કૌતક ૨
ચીર્યાં તિલક ને તુળસીની માળા, છાપા અગ બીરાજેરે,	
વેવાઈના રૂપ જુઓરે બાઈઓ, કેટલિક કદર્પ લાજેરે	કૌતક ૩
મલાર ગાશે નહાતી વેળા, વરસશે વરસાદરે,	
પ્રસાદ કરતા થાળ ગાશે, જમશે જાદવનાથરે.	કૌતક ૪

સ્નાન કરી સઉ નાગર બેઠા, જેને જેથુ મળતુરે, મહેતાજીને નાહવા અર્થે, જળ મેલ્યુ કળકળતુરે	કૌતક	૫
જેમ તેલ કઢા તાતી ઉકાળી, સુધનવાને તળવારે, તેમ વેવાણે જળ ઉકાલ્યુ, મહેતાજીને જળવારે	કૌતક.	૬
ઉજ્જ્વલ ઉકળતુ દેખીને મહેતે, માગ્યુ ટાડુ પાણીરે, મર્મ વચન મુખ મરડીને બોલી, કુવરબાઈની જોડાણી	કૌતક	૭
માગ્યા મેહ વરસે મહેતાજી, તો અમ પાસે શુ માગોરે ? બાજો બેઠા તાળ મગાવી, બોલ હ્રદેમા વાગ્યો	કૌતક	૮
સ્મરણ કીધુ શ્યામળિયાનુ, આલાખ્યો રાગ મલારરે, નાગર લોક જોવાને મળિયા, બોલે બ્યગ ઉચ્ચાર	કૌતક	૯

કડવુ ૯ મુ-રાગ સોરઠ મલાર

મહેતાજી બેઠા બાજો, સમર્થા શ્રીગોપાલ, મલાર ગાયો પ્રીતશુ મેવ ગળ્યો વળડી તાળ મહેતાજી		૧
ઉપહાસ થાય તારા દાસનો, શ્યામળા કરો સહાય, નાખ્યુ ઉજ્જ્વલ અતિ ઉકલ્યુ, શ્રીફળ ફાટી નય મહેતાજી		૨
જેમ કઢા ઉકાળી તેલની, કોપ્યો હસધ્વજરાય, તારી કૃપાએ ટાડુ થયુ, ઉગાર્યો સુધન્વાય મહેતાજી		૩
હુડી શીકારી તે શ્યામળા, આપ્યા રૂપૈયા સે સાત, તે વિશ્વાસે વળગી રહ્યો, વિકૃત મોકલજો વરસાદ મહેતાજી		૪
સમોવણ નહિ આપો શ્યામળા, કરજો મામેરુ ક્યમ ? વિનતિ નરસેયાની સાલળી, પ્રેયો ધન પત્રિકા મહેતાજી		૫
પગમાહિ આભે ઘટા થઈ, ચોદશ ચઢ્યો અધકાર, ગગન ત્રિષે ધન ગડગડે, થાય વીજતણા ચમકાર મહેતાજી		૬
હોં કારણ બહુ કાકરા, વરસે મૂશળધાર, વહેવાઈના ધરમા જળ ધસ્યુ, કરે લોક પોકાર મહેતાજી		૭
સર્વ નાગરીઓ પાયે પડે, ક્ષમા કરો અપરાધ, અમે અજ્ઞાને ન ઓળખ્યા, તમે શિરોમણી સાધ. મહેતાજી		૮
શ્રીરગ મહેતો સ્તુતિ કરે, વહેવાણો માગે માન, વરસાદ વિસર્જન થયો, કીધુ મહેતાજી સ્નાન મહેતાજી		૯
હમ નાગર કહે થયુ માવડુ, એમ થાય છે બહુ વાર, પ્રતીત ન પ્રત્યક્ષ પારખે, કલિજીમનો પ્રકાર મહેતાજી.		૧૦

વલણુ

મહેતોજી બોજને બેઠા, કરમા લીધી તાળરે,
ટાળુ વેરાગી તણું, તેણે ગાવા માંડી થાળરે ૧૧

કંડુ ૧૦ સુ-રાગ સામેરી

મહેતે ગાઈ પ્રસાદની થાળી, આરોગાવ્યા શ્રીવનમાળી,
લીધા પ્રસાદ પૂરણુ પ્રીતે, પછે થુ થયુ રજની વીતે ૧

ઢાળી

વીતી રજની કીર્તન કરતા, થયો પ્રાત કાળરે,
કુવર્યાર્ધ આલ્યા પિતા પાસે, હવે મોસાળાની કરો ચાલરે ૨
મહેતાજી કહે પુત્રી મારી, જઈ ન્યાતને તેડા કરો,
વિશ્વાસ આણી મડપમાહી, એક જાળ ઠાલી જઈ ધરો ૩
જ્ઞાતિ સગા સહિત પધરાવો, સર્વ કુટુંબ પરિવારજી,
છે વાર જ્ઞાતિ મળ્યાતણી, નથી મોસાળાની વારજી ૪
કુવર્યાર્ધ કહે તાતજી મને, કેમ આવે વિશ્વાસરે,
ઠાલી જાળ હું કેમ ધરુ, થાય લોકમા ઉપહાસરે ૫
મહેતાજી કહે પુત્રી મારી, છો વળુવની દીકરી,
તારે મારે ચિતા શાની, મોસાળુ કરશે શ્રીહરિ ૬
મર્મ વચન સુણી તાતનુ, સાસુ કને આવી વહુ,
મારો પિતા મોસાળુ કરે છે, સગા મિત્ર તેડો સહુ ૭
બોખલે પછે તેડા કીધા, મેળવ્યુ બધુ ગામ,
વહેવાઈ વરગ એણીપેરે બાલે, મેહેતો મૂકીને જાશે મામ ૮
મડપમા મહેતોજી આલ્યા, હાથ ગ્રહી છે તાળરે,
નાગર સહિ ઉભા થઈ, કહે પ્રેમે જોગોપાળરે ૯
મગાવી એક જાળ ઠાલી, તે ચોકમા આણી ધરી,
મહેતાજીએ શખ પૂર્યો, વિનિતિ શ્રીહરિની કરી ૧૦

કંડુ ૧૧ સુ-રાગ મારુ

મહેતે વળજ્યો શખ, સમયાં વનમાળી,
લાગી હસવા ચારે વર્ણુ, માહોમાહિ દે તાળી ૧
જુઓ મોસાળાના ઢગ, વહેવાઈએ માજ્યા,
નાગરના વહેવાર, એણે સર્વ જાજ્યા ૨

છાપા તિલક ને તાળ, જીએ તુળશી માળા,	૩
નરસૈયો કરશે નૃત્ય, ગાશે ટોપીવાળા	
જેવા મળી નાગરી નાત્ય, બહુ ટોળે ટોળા,	૪
મુખ મરડી કરે વાત, આપશે ધરચોળા	
બહુ નહાની મોટી નાર, મડમા જ મળી,	૫
કરે વાકી જાની વાત, સાકરપે જ ગળી	
મહેતાને કરે જોશ્રીકૃષ્ણ, હશી પરુ જોતી,	૬
મુખ ઉપર લળકે સાર, વેસરના મોતી	
સંખ્યા સોલ શણુગાર, ચરણાને ચોળી,	૭
જોખન મદભરી નાર, કરે બહુ ઠોળી	
માળા મોતી હાર, ગિરપર લળકે છે,	૮
જડાવ ચૂડો હાથ, કકણ ખળકે છે	
સમી રહી ઓઠે ચીર, શણુગટ વાળે છે,	૯
અણિયાળા લોચન, કટાક્ષે ભાળે છે	
છૂટે અંધોડે નાર, વેણી લાખી છે,	૧૦
ઝંઝર ઝમકે પાપ, કડલા કાખી છે	
કેસર તિલક વિશાળ, ભાલે કીધા છે,	૧૧
કોઇએ નાહાના બાળ, કૂડે લીધા છે	
કોઇ જોવા ઠાલી જાઅ, અબળા ઉઠે છે,	૧૨
કોઇ વહુવારૂં લજવાળ, નણુદી પુઠે છે	
કા શીખવી બોલાવે બાળ, વારી રાખે છે,	૧૩
કો વાકા બોલી નાર, વાકુ ભાખે છે	
એવા કૌતક અનેક, સહુકો દેખે છે,	૧૪
સહેજે બોલે અન્યાય, હરિને લેખે છે	
બાઈ કુવર વહુનો બાપ, કરશે મામેરુ,	૧૫
લઈશ પટોળી સાર, સાડી નહિ પહેરુ	
વૈષ્ણવને શી ખોટ, કાટે માળા છે,	૧૬
વહેવારિયા દશ વીશ, ટોપીવાળા છે	
કુવર વહુ ધન્ય ધન્ય, પિયર પનોતી છે,	૧૭
બાપે વગાઓ શખ, સાદર પોતી છે	

વાકા બોલા વિપ્ર, બોલે ઉપહાસે,
 મૂકા છાયામા પાણી, નાચે ઉડી જાશે ૧૮
 મૂક્યો દીકરીએ નિશ્વાસ, આવી પિતા પાસે,
 મહેતે કીધી સાન, રહેજો વિશ્વાસે ૧૯
 વલણુ

વિશ્વાસ રાખો દીકરી, કરમા લીધી તાળરે,
 કાગળ મૂક્યો છાયામા, મહેતે સમર્થા શ્રીગોપાળરે ૨૦

કંઠુ ૧૨ મુ-રાગ સારંગ

ઠાલિ છાયામા કાગળ ધરિ, નરસિંહ મહેતે સમર્થા હરિ,
 વેરાગી સર્વ પુઠે ગાય, નાગરને મન કૌતક થાય ૧
 વાકાં વચન બોલે વેદિયા, મહેતો માધવમા ભેદિયા,
 જુઓ છાયામા મૂક્યુ સાર, એ દિસે કમખાની હાર ૨
 તે બોલ અતર નવ ધરે, મહેતો સ્તુતિ માધવની કરે,
 જય દામોદર બાલમુકુન્દ, નરકનિવારણુ નદાનંદ ૩
 વિશ્વેશ્વર વૃન્દાવનચંદ, દેવકિનંદન આનંદકંદ,
 ગોપનાથ ગોવિંદ ગોપાળ, અનાથબધુ દીનદયાળ ૪
 હુ સેવકની લેજો સલાળ, મોસાળાની કરજો ચાલ,
 મુખે કીર્તન હાથે તાળ, નાસ નાગરી બોલે આળ ૫
 છે દોહલો લોકચાર, લજ્જા રાખજો આણીવાર,
 મારો રોક તુ નદકુમાર, શુ કરશે પાપી સસાર ? ૬
 તમે પ્રતિપાળો પોતાના દાસ, માટે મુજને છે વિશ્વાસ,
 અભરીપતો નિવાયા ત્રાસ, તમે ભોગવ્યા છે ગર્ભવાસ ૭
 લીધો મચ્છતણો અવતાર, શખાસુરનો કીધો સહાર,
 કચ્છપરૂપ ધર્મ મોરાર, ચોદ રત્ન મથી કાઢ્યા બહાર ૮
 માર્યો હિરણ્યાક્ષ મહા પાપી, ધરણી સ્થિર કરીને સ્થાપી,
 અજ્ઞમેલ સરખો મહાપાપી, પુત્રને નામે પદવી આપી ૯
 પ્રદહાદની દોહલી જાણી વેળા, પરમેશ્વર પ્રગટ થયા વહેલા,
 કુવનો જન્મમરણુ ભય હયો, અવિચળ પોતા સરખો કયો ૧૦
 પોપટ પદાવતી પુશ્વલી, વૈમાને બેસી વૈકુન્ઠ પળી,
 તમે ઉચ્છિષ્ટ આરોગ્યાબદરી, તો પરમગતિ પામિ શ્વયરી ૧૧

લગાર ચરણ નમાવ્યુ શીશ, વિભીષણ કીધો લકાધીશ,	
તાર્યો કુટુબ સહિત તે માછી, નવ પામ્યો જન્મ પીડા પાછી	૧૨
છો દોહેલી વેળાના સાથી, તમે ગ્રાહથી મૂકાવ્યો હાથી,	
બટુક વેષ થયા વામન, જાતુ રાખ્યુ ધંદાસન	૧૩
પ્રભુ પાયાસિનું દુ ખ જાણ્યુ, પૂર્યા ચીર નવસોં નવાણુ,	
કૌરવથી જિતાવ્યો પારથ, કુરુક્ષેત્રમા હાક્યો રથ	૧૪
રુકમામદ તાર્યો સસાર, હરિશ્ચંદ્રની કીધી વાર,	
શખ પૂજતો રાજકુમાર, ચંદ્રહાસ રાખ્યો ત્રણ વાર	૧૫
તમે સુધન્વા બળતો રાખ્યો, જો પિતાએ કઢામા નાખ્યો,	
વહેરાતાં નવ રાયો રજ, મુક્તિ પામ્યો મોરચંજ	૧૬
ખાડવ વન ખગ લીધા રાખી, ગજધટા તે ઉપર નાંખી,	
વિદુરની આરોગ્યા લાજ, તેની પ્રીતે થયા તમે રાજ	૧૭
સુદામાના લેઈ તાંદુલ, નવનિધ આપી તે અમૂલ્ય,	
મદ મધવાના મનનો હયો, લીલાએ ગોવર્ધન ધયો	૧૮
દાવાનળ પીધો જહુરાય, બળતા રાખ્યા ગોપી ગાય,	
કુખજની તમે લીધી અચાં, તમે લોકતણી સહિ અચાં	૧૯
અનાથનધુ દીનદયાળ, હુ સેવકની લેજે સભાળ,	
તમે છો દામોદર દક્ષ, હુ સરખા સેવક છે લક્ષ	૨૦
મારે એક તમારી પક્ષ પરમેશ્વર થાજે પ્રત્યક્ષ,	
મારે માથે દુ ખનાં વૃક્ષ, તેથી લાજે તમારો પક્ષ	૨૧
ધનવત છે નાગરી નાલ, તેમા દુ મેળ મારી જાલ,	
દુ ખે દુલાએ તેત્રીસ કોડ, કલ્પવૃક્ષને લાગે ખોડ	૨૨
ગોલા વૈષ્ણવની જો ગઈ, કળા તમારી ઝાખી થઈ,	
મુને સગા થઈ લાગ્યા જમ, તમને નિદ્રા આવે ક્યમ ?	૨૩
સગા સૌ ખેસાજ્યા આણી, પુત્રીના કરમાહિ પિંગાણી,	
છે કકુવોણી કકાવટી, પુત્રીને થાએ ચટપટી	૨૪
મધ્યાહ્ન ઉપર થઈ ખે ધડી, વહેલા આવો વેળા વટી,	
કુવરબાઈ તારે આશરે, હુ દુર્બળથી અર્થ ન સરે	૨૫
શુ સૂતો વૃદ્ધવન માય, ત્યા શુ રાધાજી ચાપે પાય ?	
લલિતા વિશાખા ચંદ્રાવળી, તને ઉત્તમ નારી કા મળી	૨૬
રગમા જાએ શર્વરી, તેણે ભક્ત ગયો વિસરી,	
જગી જોરે જાદવપતિ, સાબળ સેવકની વીનતિ	૨૭

કખીરને જેમ કરુણા કરી, સમયે દર્શન દીધુ હાર,	
લક્ષ્મ એક દામોદરજી, તેનુ પય પીધુ તમે હરજી	૨૮
ત્રિલોચનનુ મહા દુ ખ હર્યું, સેવક થઇને પાણી ભર્યું,	
અભયદાન કાળીને દીધુ, મીરાંબાઈ તણુ વિષ પીધુ	૨૯
શૈના માટે નાપિક થયા, વપન કરવાને પ્રભુજી ગયા,	
હુતમને કદી નવ સભારતો, લાવતો ધાસ મહિપી ચારતો	૩૦
નવ જાણુતો ધોળાપર કાળો, લાભીએ મને કીધો ગોવાળો,	
સદાશિવે મને કીધો દાસ, દેખાજો મને અખડ રાસ	૩૧
મેં જોયો તમારો વિલાસ, તેવો મેં કીધો અભ્યાસ,	
લોક બોલે મને ઉપહાસ, મારે મન તારો વિશ્વાસ	૩૨
બોલાવિએ પોતાનો કહી, તેને ત્રિકમ તન્નિએ નહી,	
ખીચડો જમાડવા આવ્યા નાથ, હુ માટે કીધા પચ હાથ	૩૩
હુ મધ્ય રાતે તરશ્યો જાણી, ઝારી લઈ પાયુ પાણી,	
મને સાચો કીધો કાટી વાર, હુડી શિકારી શ્રીમોરાર	૩૪
તમો તે રીતે મોસાળુ કરો, ઠાલી છાયા સોનૈએ ભરે,	
જો નહિ આવો સુદરશ્યામ, તો નાગર સાથે છે કામ	૩૫

વલ્લભુ

નાગર સાથે કામ છે, સમજી લેજો વાતરે,	
સુણી નરસૈની વિનતિ, ઉઠી ધાયા વૈષ્ણનાથરે	૩૬

કડવુ ૧૩ મુ-રાગ પ્રભાતી*

ઉઘડકી જાહિયો, વેગે પેકુકપતિ, ગરુડ કયા ગરુડ કયાં વદત વાણી,	
ચાલ્ય ચતુરા ચતુર્ભુજ ભણે ભામિની, નષ્ટ નાગરે મારી ગત્ય જાણી	ઉ ૧
નરસૈયો નાગરો, લક્ષ્મ તે માહરો, છાયા ભરો તેહની શીત ચાઓ,	
જન ધણુહટ કરે, ગયા વિના નવ સરે, રિદ્ધિ સિદ્ધિ દોષ સખી જાઓ	ઉ ૨
હાથ હેમ સાકળા, નગ બહુ નિર્મળાં, શુભ શણુગાર જઈ અગ સારો,	
રીત ને ભાલ, રોકડ રખે વિસરી, દીન થઈ કરગરે દાસ મારો	ઉ ૩
ચીર ચરણા ધણા, હોય ચતુરે વણ્યા, અધિક એક એકથી અમૃત્ય જાણો,	
સ્વપ્ને કેા નવ પડે, નામે કેા નવ ઝડે અગ આળસ તજી તેહ આણો	ઉ ૪

* પ્રભાત રાગના આ પદના ખુલાસા માટે ખુલ્લકાવ્યદોહન ભાગ આઠમાની પ્રસ્તાવના તથા એ જ ભાગમા પ્રકટ થયેલુ વિશ્વનાથ જાનીકૃત નરસિંહ મહેતાનુ ચરિત્ર તેમજ નરસિંહ મહેતા કૃત કાવ્ય-સંગ્રહ જુવો

ઈંદ્ર ધ્રુવો જેનો, પાર પામે નહી, માગે મુખમોલતા વદત વાણી,
નાથ લક્ષ્મીતણો, એણીપેરે આવિયો, અગણિત ગાઠડી સગ આણી ઉ ૫

રાગ મારુ

લક્ષ્મી નરસેયાનું દુ ખ જાણીરે, ઉડી ધાયા પુરુષપુરાણીરે,
થયા શેઠ તે સારગપાણીરે, સાથે લક્ષ્મી થયા શેઠાણીરે ૧
નદ સુનદ ગરુડ સાથેરે, વચ્ચે ગાઠડિયો તેને માથેરે,
રથે બેઠા શ્રીગોપાળરે, ધમકે ધોરીને ધુવરમાળરે ૨
લોકે આજીવ્યા નહિ જગદીશરે, સાથે વાણોતર દશ વીશરે,
સર્વે જોઈ જોઈ રિસમય થાયરે, પ્રભુ આઠ્યા મડપમાયરે ૩
છડીદારે વાડ મૂકાવીરે, નાગરી નાત જોવાને આવીરે,
આવહેવારિયો કાઈ આવ્યોરે, સાથે ગાઠડિયો વણી લાવ્યોરે ૪
કાઈ જાણે ન ત્રિભુવન ભૂપરે, વહાલે લીધું વણિકનું રૂપરે,
રથ ઉપરથી ઉતરિયારે, હરિ સભામાહી સાચરિયારે ૫
ખટ દર્શને ખોલ્યો ન લાધેરે, જોને ઉમિયાવર આરાધેરે,
ન જડે ધ્યાને દાને બહુ જાગેરે, તે હરિ અણુવાણે પાગેરે ૬
જે ચોદ લોકનો મહારાજરે, મહેતા માટે થયા બજાજરે,
વાઘો શોભે કુશર છાટેરે, માધી પામડી અવળે આટેરે ૭
કાને કુડળ હીરે જડિયારે, નેત્ર પ્રલય શ્રવણે અડિયારે,
એક લેખણ કાને ખોળીરે, નામ ધર્મ દામોદર દોશીરે ૮
ઝીણા જામા ને પટકા ભારેરે, હરિ હળવે હળવે પધારેરે,
ખાંવે પછેડી આઠી નાથેરે, બેઉ છેડા ગ્રહા છે હાથેરે ૯
વિટી વેઠ દશે આગળાએરે, સાદા મોળ પહેર્યા સામળાએરે,
ધણા વાણોતર છે સાથેરે, કાણે ઝોળા ગ્રહા છે હાથેરે. ૧૦
ધણા સેવક સેવામા સજરે, ઉદ્ધવના હાથમા ગજરે,
પ્રભુ પુકે કમળા રાણીરે, સભા મોહી જોઈ શેઠાણીરે ૧૧
ઉતર્યા નાગરીઓના અભિમાનરે, જાણે ઉગ્યા શશિયર બાણરે,
ભણુ ભાલ ભમર રુડી રાજેરે, રત્ન જડિત રાખડી છાજેરે ૧૨
વિજ્ઞાન લોચન ચચળ ચાલેરે, કે શુ ખજન પડિયા ગાલેરે !
છે અધર બિબપર વાળીરે, મરતક ઉપર વેણુ વિજ્ઞાળીરે ૧૩
બાબુબધ ગણુબધ માળરે, નાક વેસર ઝાકઝમાળરે,
કટી ધમકે કુદ્રધટાળીરે, પહેરણુ ચપકવરણી સાડીરે ૧૪

ઝમકે ઝાઝર ઉજ્જવલ પાગેરે, વિધુરા અણુવટ બહુ વાગેરે,
 જડાવ ચૂડો કકણ ખળકાવોરે, માયા મહેતી રૂપે આવેરે ૧૫
 મોહી સભા લક્ષ્મીને નિરખીરે, દેવી દીમે વાણિયણ સરખીરે,
 લલિતા વિશાખા બે ખવાસીરે, છે ભક્તિ મુક્તિ ચારે દાસીરે ૧૬
 આઠ્યા સળેડે દેવાધિદેવરે, મહેતે હરિ ઓળખ્યા તતખેવરે,
 ભલે આઠ્યા શેઠ શ્યામળિયારે, મહેતો માધવજીશુ મળિયારે ૧૭
 મળતા ઘોડ્યા સુદરશ્યામરે, મારુ પ્રગટ ન લેશો નામરે,
 રખે વાત અમારી ચરચોરે, તમારે જે જોઇએ તે ખરચોરે ૧૮
 કુવર આર્ધના પૂરો કોડરે, એમ કહી બેઠા રણછોડરે,
 પછે સભા સહુ સાભળતારે, હરિ વચન ઘોડ્યા છે વળતારે ૧૯
 જાઓ શેઠાણી દુ ખ કાપોરે, કુવર આધને હૃદિયાશુ ચાપોરે,
 એતુ કહેતામા કમળા હીંજારે, કુવર આધને હૃદિયાશુ બીજારે ૨૦
 મારી મીઠી ન ભરીએ આસુરે, તેડો કયા છે તમારી સાસુરે,
 મળી નાગરીઓ સં બેચારરે, જોઈ રૂપ મેલ્યો અહકારરે ૨૧
 વેવાણુ કમળાને એમ પૂછેરે, મહેતા સાથે સગપણ શુ છેરે ?
 કોકિલા સ્વરે અમૃત વાણીરે ? લારે હસીને બોલ્યા શેઠાણીરે ૨૨
 વેવાણુ તમોએ શુ નવ જાણિયારે, તમો જાણણુ તે અમો વાણિયારે,
 વેપાર દોશીનો ઘેર કોઠીરે, અમારે ઓથ નર સૈયાની મોટીરે ૨૩
 અમો ધન મહેતાજીનુ લીજેરે, વેપાર કાપડનો કીજેરે,
 અમો આઠ્યા મોસાળુ કરવારે, ઠાલી જામ સોનૈએ ભરવારે ૨૪
 મહેતે જે જે વસ્ત્ર મગાવ્યારે, અમો લખ્યા પ્રમાણુ લાવ્યારે,
 એતુ કહીને બેઠા શેઠાણીરે, સહુ નાગરી સાસે ભરાણીરે ૨૫
 તેડ્યા શ્રીગંગ મહેતો વહેવાધરે, ભાવે ભેટ્યા શ્રીજંદુરાધરે,
 ત્વારે નિસ્મય થયા સહુ નાગરરે, જામ ભરી તે કરુણા સાગરરે,
 મહતાને કહે વનમાળીરે, કરો પહરામણી સભાળીરે ૨૬

વલણુ

સભાળી કરો પહરામણી, એતુ કહે સુદરશ્યામરે,
 વળી વટે તે માગજો, અમો વાણીતર સરખુ કામરે ૨૭

કડવુ ૧૪ મુ-રાગ મારુ

મહેતે તેડાવી દીકરી, આ જાળ જીવો સોનૈએ ભરી,
 પહરાવો સહુ નાત નાગરી, આવો અવસર નહિ આવે ફરી ૧

કકાવટીને કરમા ધરી, સાસુ પાસે વહુ સચરી,
હાકીને ગવેં ઓચરી, જુઓ છાપ સોનેંચે ભરી ૨
વેળ્યવ કહીને દેતાં ગાળ, એ શુ મોસાળુ કરશે કપાળ,
તમે નિદતા તુળસી ને તાળ, તેણે વશ કીધા જોપાળ ૩
જુઓ કર્માઈ દુર્ભગતણી, જીવે છે હરિના ગુણ બણી,
જો લખ્યાથી આશ્વા હોય ધણી, તો માગી લેજો પહેરામણી. ૪
સાલળી કુવર વહુની વાણી, સાસુએ તેજા ગોર ગોરાણી,
પૂજ્યા પાગ કર્મા પિંગાણી, આઠ વચ્ચ આપ્યા તેને આણી ૫
પછે નાગરની બીડ ધણી ભાળી, પછેડીની પલવટ વાળી,
આવ્યા છાપ પાસે વનમાળી, છોડે ગાઠ આપ વચ્ચ ટાળી ૬
મહેતાજી કહે દ્યો દીકરી, સસરાને આપો પામરી,
ગડી જરકશી વાધાની કરી, હેમ સાકળી ઉપર ધરી ૭
એ વરના મુખ આગળ ધરો, નીચુ જોઇને પાછા ફરો,
પહેરામણી મન મમતી કરો, રખે પગલુ પાછુ ભરો ૮
સજોડે તેજા જેઠ જેઠાણી, આઠે વચ્ચ લા આપ્યા આણી,
પ્રીતે પૂજ્યા દીયર દેરાણી, ખૂસદિયો તવ ઘોડ્યા વાણી ૯
જ્યા નરસૈયો લાં નવ નીધ, દીયરિયો બેઠો હઠ કીધ,
પચ મોર સોનાતી લીધી, પછી પહેરામણી ચાલતી કીધી ૧૦
પહેરામણી નણીએ અટકાવી, કુવરબાઈ પિતા કને આવી,
એ તોલાની રાખડી લાવી, દશ તોલા આપી સમજાવી
આપ્યા સાસુને સોળ શણગાર પહેરાવી કીધો નમસ્કાર,
તવ કાપ્યા વડ સાસુ અપાર, સર્વ કુટુંબનો કીધો તિરસ્કાર ૧૨

વલણ

તિરસ્કાર કીધો ડોસીએ, હવે પહેરામણી પહેરુ નહીરે,
વડી વહુઅર આગળ થઈ, ને હુ ધરડી બેશી રહીરે ૧૩

કડવુ ૧૫ મુ-રાગ મેવાડો

વડી વહેવાણુ રીસાયા જાણી, લક્ષ્મીજી પાસે આવ્યાજી,
સારુ ખીરાદક ખાધે મૂકી, ડોસીને સમજાવ્યાજી ૧
જે જેકાર થયો મડપમા, ગીત ગાય છે રામાજી,
મોસાળુ તે મહેતાજીનું, બીજા સર્વે બામાજી ૨
પોતે પોતાના સગા તેજા, જેનો જ્યાં સગવેડજી,
મનવાંછિત પહેરામણી દેખી, માડી તેડાતેડજી. ૩

ધેર ધેર વાત થઈ નાગરમા, મહેતો કરે મામેરુજ,	
વિચાર કરતી અમળા દોડી, મનમાની સાડી પહેરુજ	૪
ચાર વરણુ સહ ચરણે ચાલી, આવ્યા મડપમાયજ,	
પલવટ વાળી શ્રીવનમાળી, તતક્ષણુ આવ્યા લાયજ	૫
મહેતોજ ઉભા તાળ વગાડે, ગાય વેરાગી ગીતજ,	
વડસાસુ કુવર વહુને કહે, પહેરામણીની રીતજ.	૬
શ્રીરગજને શામળ મહેતો, પામ્યા ધોળા શેલાજ,	
હેમજ પ્રેમજ મહેતાને, દશેક ખાધે મેલ્યાજ	૭
કલાય કોને પામરી પટકા, નામ ન જાયે ગણિયાજ,	
કોને મુગટા કોને પિતાનર, કોને શેલા ચણિયાજ	૮
મગિયા દોરિયા અસાવળી કોને, શેવા પડુ સાલજ,	
ગુચ્છ પેચ પાધડીઓ તોરા, દીસે ઝાક ઝમાલજ	૯
પાયજમા નીમા પછેડી, જમા અવળા બધજ,	
વસ્ત્રતણોતો વરસાદ વરસ્યો, જ્યા દોશી કરુણાસિધજ	૧૦
બાળુબધ બેરખા અતિ સુદર, વેઢ વીટીયો છાપજ,	
દુગદુગી માળા ને માદળિયા, આપ્યા મોતી અમાપજ	૧૧
કોને કદોરા ને કડી પોંહચી, કોને સાંકળી માળજ,	
કનક કડા ને કોને કુડળ, જડાવ ઝાક ઝમાળજ	૧૨
પહેરામણી પુરધોને પહોંતી, તેજો અબળા સાથજ,	
પિયળ કાઢીને ખાધે મૂક્યા, પટકુલ નાના ભાતજ	૧૩
ગગા વહુને ગળ્યાણી સાડી, સુદર વહુને સાળુજ,	
ગોરે અંગે સુદર શોભે, માહે કાપડુ કાળુજ	૧૪
છખીલી વહુને છાયલ ભાગે, ભાલ તે રાતી ધોળીજ,	
કોડ વહુને કલગેર આપી, પ્રેમ વહુને પટોળીજ	૧૫
રામકુવર ને કૃષ્ણ કુવરને, આપ્યા ઉત્તમ ઘાટજ,	
છેલ વહુને છોટ જ આપી, નહાની વહુને નાટજ	૧૬
પાન વહુ તો પીતાંબર પહેરે, તાકે બચ્ચીબાઈજ,	
રૂપકુવરને રાતો સાળુ, દેવકુવર દરિયાઈજ	૧૭
શ્યામકુવરને સોનેરી સાળુ, ગુણકુવરને ધરચોળુજ,	
લક્ષ્મી વહુને, લાછા વહુને, લાલ વહુને પટોળુજ	૧૮

જશ્વમદિ જશોદા જીવી, જમુના જનકી વહુજી, ચરણા ચોળી ને ધગ સાડી, પહેરી ઉભા વહુજી	૧૯
માનબાધને વેલ વહુ ને, રભાવતી ને રૈયાજી, જૂના કાઢીને નવા પહેરાવ્યા, હેઠા મૂકી ઊંચાજી	૨૦
છાબની પાસે છપીલો બેઠા, જે જોઈએ તે આપેજી, મશ્વરુ મળિયા ને મળિયાણી, ગજ ભરીને કાપેજી	૨૧
પાટ પીતાબર અતલસ અબર, ચોળે રંગે ચીરજી, શોભે સુદર ભાત્ય નવરંગી, પુતળાઓને કીરજી	૨૨
સાડી જરકશીની ઓઢણી, ચળકે સુદર જોરજી, કેસર છાટયા ધોળા સાળુ, ફરતી કસખી કોરજી	૨૩
ચદકળા ને મોરવી શોભે, દરિયાધમા દોરજી, અતલસ પાચ પટા આભૂષણુ, મોનારૂપાની મહોરજી	૨૪
કોને અકોટી કોને ટોટી, ગળુબધ બહુ મૂલજી, કોને ભમરી કોને સેંથો, ત્રસેંથિયા શીશ કૂલજી	૨૫
કો મહેતા પાસે માળા માગે, ઉભી રહી કર જોડેજી, કેટલીએક પોતાના બાળક, મહેતા આગળ ઓડેજી	૨૬

વલણુ

ઓડે બાળક જણે આપે, મનવાંછિત પામ્યા સહુ, સાસરિયાનુ મહેણુ ટળ્યુ, પિયર પનોતી કુવર વહુ	૨૭
--	----

કડવુ ૧૬ મુ-રાગ ધનાશ્રી

કોડ પહોંલા કુવર વહુના, ભાગ્યુ ભનનુ મહેણુજી, મનવાંછિત પહેરામણી પામ્યા, જેને જેવુ લેણુજી	૧
નાગરી નાત્ય કુટુંબ પાડોશી, ચાકર કોળી માળીજી, પહેરામણી સહુ કોને પહોંતી, વાચા પ્રભુએ પાળીજી	૨
સોળે શણગાર કુવર બાધને, આપી દીધુ માનજી, કનક પહાણુ બે છાબમા મૂક્યા, હરિયા અતધ્યાનજી	૩
સભા સહુકો વિસ્મય પામી, અલૌકિક શેઠશેઠાણીજી, મહેતાને સહુકો પાયે લાગે, ભક્તિ સાચી જાણીજી	૪
કુવર બાધની નણદી આવી, બડબડતી મુખ ઓડેજી, પહેરામણી કોઇને નવ પહોંતી, વેવાઇને અવખોડેજી	૫
પહેરામણી પરનાતિ પામ્યા, ધરના માણસ ગયાં ભૂલીજી, એક કટકો કાપકુ નવ પામી, પુત્રી મારી પુલકુલીજી	૬

મને આપ્યું તે દ્યોઃ ભાભી પાછું, રાખડી બધામણી,	
નામ મહેતો પણ નોહે નાગર, દીસે દુર્બળ બ્રાહ્મણી	૭
કુવરબાઈ પિતા કને આવી, તાત હવે શુ થાશે ?	
આટલું ખરચતે મેણ રહ્યું તે, હવે કયમ જવાશે ?	૮
વિસરી દિકરી નણદિ કેરી, નાનબાઈ તેનું નામજી,	
છ મહિનાની છે તે છોકરી, એક કાપડાનું કામજી	૯
મહેતાજી કહે પુત્રી મહારી, સમરો શ્રીગોપાળજી,	
એક તાતણાં મુજથી ન પામે, બેઠો વજાડું તાળજી	૧૦
કરી ધ્યાન ધર્યું માધવનું, ત્રિકમ રાખજો ટેકજી,	
પચરગી ત્યાં કાપડું સુદર, આકાશથી પણ એકજી	૧૧
નણદી સતોડી કુવર બાઈની, મહેતાજી માગે વિદાયજી,	
સહસ્ર મહેર સોનાના પહાણા, મૂક્યા તે છાંયમાયજી	૧૨
નાગર લોક સહુ પાયે લાગે, પ્રજા કરે વખાણજી,	
નાગરી ન્યાતે મોટો નરસિંહ, માથે સારંગપાણજી	૧૩
ધન્ય મહેતાજી તમ સમોવડ, આ કલીયુગમા નાયજી,	
નાગરી નાત્યનો મહિમા રાખ્યો, ઉજળું કીધું સહુ કાયજી	૧૪
અમને તો વિશ્વાસ નોતો જે, મહેતો કર મામેરજી,	
સર્વની લજ્જા પ્રભુએ રાખી, મેણ ટળ્યું ભવકેરજી	૧૫
પછે મહેતાજી વિદાય માગે, બોલે બેઠે કર ઓડીજી,	
કુવર બાઈને વોળાવે, વેલ્ય આણી છે જોડીજી	૧૬
પછે કુવરબાઈ વેલે બેસી, જીનેગદ તે જાયજી,	
સહુકો વોળાવી પાછા વળિયાં, ધન્ય ધન્ય વૈકુંઠરાયજી	૧૭
વીરક્ષેત્ર વડોદર, યુજરાત મધ્યે ગામજી,	
ચાતુર્વર્ણી જ્ઞાતિ બ્રાહ્મણ, બટ પ્રેમાનંદજી નામજી	૧૮
સવત સત્તર ઓગણચાલો, આસોશુદ્ધિ નવમી રવિવારજી,	
પૂરણ ત્રય થયો તે દિવસે, યથા યુદ્ધિ વિન્તારજી	૧૯
પ્રીતે કરી જે ગાય સાબળે, દારિદ્ર્ય તેનું જાયજી,	
એવું જાણી ભક્તિ કરે તેને, સન્મુખ વૈકુંઠ રાયજી	૨૦

વંદન

વૈકુંઠ નાથ સન્મુખ હોય, જે નિર્મળ મને સાબળે,	
બટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, તેને માધવજી નિશ્ચે મળે	૨૧

સુદામા ચરિત્ર

ॐ નમઃ શિવાય

કડવું ૧ છં-રાગ કેદારો

શ્રીગુરુદેવ ને ગણપતિ, સમરૂં અપ્પા ને સરસ્વતી,
પ્રથળ ગતિ, વિમળ મતિ, અતિ પામીએરે ૧
રમારમણુ હૃદમા રાખુ, ભગવદ્લીલા ભાખુ,
ભક્તિ રસ ચાખુ, જે ચાખ્યો શુકસ્વામીએરે ૨

હાળ

શુક રામી કહે સાબળ રાજ, પરિક્ષિત પુણ્ય પવિત્ર,
દશમસ્કંધ અધ્યાય એંશીમે, કહુ સુદામાચરિત્ર ૩
સાદીપનિ ઋષિ સુરગુરુ સરખા, વિદ્યાવત અનત,
તેને મઠ ભણુવાને આવ્યા, હળધર ને ભગવત ૪
તેની નિશાળે વડો વિદ્યાર્થી, ઋષિ સુદામો કહાવે,
પાટી લખી દેખાડવા રામ કૃષ્ણ, સુદામા પાસે આવે ૫
સુદામો, સ્થામ, સર્કર્ષણુ, અન્ન ભિક્ષા માગી લાવે,
એકઠા બેસી અશન કરે તે, બ્રૂધરને મન ભાવે ૬
સાથે સ્વર બાંધીને ભણુતા, થાય વેદની ધુન્ય,
એક સાથે શ્યન કરતા, મોરલિધર, બળ મુન્ય ૭
ચોસઠ દહાડે ચૌદ વિદ્યા, શીખ્યા બેઠિ ભાર્ષ,
ગુરુસુત ગુરુદક્ષિણામા આપી, વિઠ્ઠલ થયા વિદ્યાર્ષ ૮
શ્રીકૃષ્ણ સુદામો બેટી રોયા, બોલ્યા વિશ્વાધાર,
માનુભાવ ફરીને મળજે, માગુ છુ એકવાર ૯
ગદ્ગદ કંઠે કહે સુદામો, માગુ દેવ મોરારી,
સદૈવ તમારા ચરણુ વિષે, મનસા રહેજે મારી ૧૦
મથુરાથી કૃષ્ણ પધાર્યો, પૂરી દારિકાવાસી,
સુદામે ગૃહસ્થાશ્રમ માજો, મન જેનું સન્યાસો ૧૧
પતિવ્રતા પત્ની છે પાવન, પતિને પ્રભુ કરી પ્રીછે,
સ્વામી સેવાનું સુખ વાછે, માયાસુખ નવ ઇચ્છે ૧૨
દશ બાળક થયા સુદામાને, દુષ્ટ દરિદ્રે ભરીયા,
શીતળાએ અમીઝાટો નાખ્યો, થોડે અન્ને ઉછરિયા ૧૩

અજાયક વ્રત પાળે સુદામો, હરિ વિના હાથ ન ઝોડે,
આવી મળ્યું તો અશન કરે, નહિ તો ભુખ્યા સાથરે પોટે ૧૪

વલણુ

પોટે ઋષિ સતોષ આણી, સુખ ન ઇચ્છે ધરસૂત્રનું,
ઋષિપત્ની ભિક્ષા માગીને લાવે, પૂરુ પાડે પતિ પુત્રનું ૧૫

કડવું ૨ જી-રાગ વેરાડી

શુકજી કહે સાલજી નરપતિ, છે સુદામાની નિર્મળ મતિ,
માયાસુખ નવ ઇચ્છે રતિ, સદા મન છે જેનું જતિ. ૧
મુનિનો મર્મ કાઈ નવ લહે, સજ વેલો ઘેલો દરિદ્રી કહે,
જ્ઞાન્યા વિના કાઈ કેમ આપે, ઘણે દુ ખે કરી દિન કાપે ૨
ભિક્ષાનું કામ કામિની કરે, કોના વસ્ત્ર ધુએ ને પાણી ભરે,
જેમ તેમ કરીને લાવે અન્ન, નિજ કુટુંબ પોષે સ્ત્રીજન ૩
વણા દિવસ દુ ખ ધરતું સહ્યું, પછે પુરમાં અન્ન જડતું રહ્યું,
બાળકને થયા બે ઉપવાસ, તવ સ્ત્રી આવી સુદામા પાસ ૪
હું વિનવું જોડી બે હાથ, અબળા કહે સાલજીએ નાથ,
બાળક ભૂખ્યા કરે રુદન, નગરમાં નથી મળતું અન્ન ૫
ન મળે કદ મૃગ કે ફળ, બે દિવસ થયા લેઈ રહે જળ,
સુખશ્યા ભૂષણ પટકૂળ, તે કયાથી? હરી નથી સાનકૂળ ૬
ભૂખ્યા બાળક જીએ માતું સુખ, સ્ત્રી કહે રામીને દુ ખ,
કહેતામાલાગીશ અળખામણી, રવામી જીએ આપણા ધર ભણી ૭
ધાતુપાત્ર નહીં કર સહાવા, સાળુ વસ્ત્ર નથી સમ ખાવા,
જેમ જળવિણુ વાડી ઝાડુવા, તેમ અન્નવિણુ બાળક બાડુવા ૮
વાથે ટાઢ બાળકડા રુએ, ભરમમાહિ પેસીને સૂએ,
હું તે ધીરજ કાંઈપેરે ધરુ, છોકરાનું દુ ખ દેખીને મરુ ૯
નીચા ધર ભીંતડિયો પડી, આન માજર આવે છે ચડી,
અનિચિ ફરી નિર્મુખ જાય, ગવાનક નવ પામે ગાય ૧૦
કરો છો મત્ર ભણીને સેવ, નૈવેદ્ય વિના પૂજે છો દેવ,
પૂન્ય પર્વણી કા નવ જમે, જેવો બિગે તેવો આયમે ૧૧
આ બાળક પરણાવવા પડશે, સતકુળની કન્યા કયાથી જડશે?
શ્રાદ્ધ સવત્સરી સહુકો કરે, આપણા પિત્રી નિર્મુખ ફરે ૧૨

અન્ન વિના પુત્ર મારે વાગલા, તો ક્યાથી ટોપી આગલા,
 અયોદ્યિયુ ધોતિયુ નવ મળે, સ્નાન કરો છો શીતળ જળે ૧૩
 વાધ્યા નખ ને વાધી જટા, માહિ ઉડે રક્ષાની ષટા,
 દર્ભતણી તૂટી સાદડી, નાથજી તે પર ગ્હો છો પડી ૧૪
 ખીજે ત્રીજે પામે છો આહાર, તે મુજને દહે છે અગાર,
 હું તો દરિદ્રસમુદ્રમા ખૂડી, હેવાતણુમાં અકેકડી ચૂડી. ૧૫
 સોભાગ્યના નથી શાણગાર, નહિ કાજળ નહિ કિડિયા હાર,
 નહિ લલાટે દેવા કકુ, અન્ન વિના શરીર રહ્યું સંકુ ૧૬
 હું પૂછું છું લાગી પાય, આવું દુખ ક્યા સૂધી સેવાય ?
 દહાડી તમે કહો છો ભરથાર, માધવ સાથે છે મિત્રાચાર ૧૭
 જે રહે કલ્પવૃક્ષની તળે, તેને શી વસ્તુ નવ મળે ?
 જે જીવ જળમા કીડા કરે, તે પ્રાણી ક્યમ તરશે મરે ? ૧૮
 પ્રગટ કરી સેવે હુતાશ, તેને શીત આવે ક્યમ પાસ ?
 અમૃત પાન કીધું જે નરે, જમકિકરનો ભય ક્યમ ધરે ? ૧૯
 જેને સરસ્વતી જીભે વશી, તેને અધ્યયન ચિતા કશી ?
 સદ્ગુરુના જેણે સેવ્યાં ચરણ, તેને શાનું માયાવરણ ? ૨૦
 જે જન સેવે હરિને સદા, તેને જન્મ મરણ શી આપદા ?
 જેનું મન હરિચરણે વસ્યું, તે પ્રાણીને પાતક કશું ? ૨૧
 જેને સ્નેહ શામળિયા સાથ, તેનું ધર નવ હોય અનાથ,
 છેલ્લી વિનતિ દાસીતણી, પ્રભુ પધારો બૂધર બણી. ૨૨
 તે છે ચૌદ લોકના મહારાજ, આજ્ઞાણને બીખતા શી લાજ ? ૨૩

વલણું

લાજ ન ફીજે નાથ મારા, માધવ મનવાહિત આપશેરે,
 દીન જાણીને દયા આણી, દરિદ્રનો દુઃખ કાપશેરે. ૨૪

કડવું ૩ જી-રાગ ગોડી

જઈને જાએ જાદવરાય, ભાવઠ ભાગશેરે,
 હું તો કહું છું લાગીને પાય, ભાવઠ ભાગશેરે
 ધન નહિ જડે તો ગોમતિમા મજ્જન દર્શન ફળ નહિ જાય, ભાવઠ-ટેક
 સુદામો કહે સ્ત્રીને, નથી માગતા પ્રતિવાય,
 પણ મિત્ર આગળ મમ મૂકી, માગતાં જીવ જાય. મામ ન મૂકીએ રે.

ઉદર કારણે નીચ કને જઈ, કીજે વિનય પ્રણામ,
 તો આ સ્થાનક છે મળવાતણુ, મામે વણુશે કામ ભાવક
 જાદવ સધળા દેખતાં કેમ, ઓડું જમણો હાથ ?
 હું દુર્ભાગીનું રૂપ દેખીને, લાજે લક્ષ્મીનાથ મામ ન
 જે પુરુષ તે ઉઘમીરે, જઈ કરે પોતાનું કાજ,
 આઠાણુનું કુળકર્મ છે, તેમા બીખતા શી લાજ ? ભાવક
 અતર્થામી અજાણુ નથીરે, સ્ત્રી તમને કહું વારવાર,
 દશ માસ ગર્ભવાસ પ્રાણીની, રક્ષા કરે મોરાર મામ ન
 શો ઉઘમ કરિયે એવું જાણી, સતોષ આણિયે મન,
 સુખલીલામા હરિ વિસરે, ભાવ થાય આપણો ભિન્ન મામ ન
 જાચવા ન જાચ્યે ને પડિ રહિયે તો, ક્યમ જીવે પરિવાર,
 એકવાર જાચો જાદવા, તમને નહિ કહું ખીજવાર ભાવક
 રાજા થઈ વિભીષણુ જામ્યા, મહાવીર ધીર જગદીશ,
 અખડ પદની પામીયા, ધર્યું મેઘાડખર શીશ ભાવક
 જોડવા પાણી ને દીન વાણી, થાય વદન પીળું વરણુ,
 એ ચિહ્ન છે જાચકતણા, જાચવાથી રુડું મરણુ મામ ન
 જગતના મનની વાર્તા જાણે, અતરંગમી રામ,
 ઇલા બેઠા નવનીધ આપશે, સા ગયાનું શું કામ ? મામ ન
 સુદામો કહે નારને, ક્યમ ચાલે મારા પાય ?
 મિત્ર આગળ મામ મૂકિયે, ધિક્ક પડે મારી કાય મામ ન
 કહેવું નહિ પડે કૃષ્ણજીને, નથી અતરંગમી અજાણુ,
 ઘટ ઘટમા વ્યાપી રહ્યો છે પૂરણુ પુરુષ પુરાણુ. ભાવક
 દશ માસ ગર્ભવાસ પ્રાણી શો કરે ઉઘમ ?
 એવું જાણી સતોષ આણે, હરિ વિસારશે ક્યમ ? મામ ન
 તમે જ્ઞાનિ વૈરાગી ત્યાગી થઈએ, પડિત ગુણભંડાર,
 હું જીવે જાચુ ક્યમ કરી, અજાણાનો અવતાર ભાવક ભાગશે રે

વલણુ

અવતાર સ્ત્રીનો અધમ કહિને, ઋષિપત્ની આસુ ભરે,
 કુ ખ પામતી જાણી પ્રેમદા, પછે સુદામોજી ઉચરે

કડવું ૪ શુ-રાગ રામઝી

પછી સુદામોજી બોલિયા, સુણુ સુદરી રે,
 હું કહું તે શિખ માન, ઘેલી કાણે કરી રે

જે નિર્મયુ છે તે પામિયે, સુણ સુદરી રે, વિધિયે લખી વૃદ્ધિ હાણુ, ઘેલી કાણે કરી રે	૨
સુકૃત દુકૃત બેઉ મિત્ર છે, સુણ સુદરી રે, તે જાય આત્માને સાથ, ઘેલી કાણે કરી રે.	૩
દીધા વિના કયાથી પામિયે, સુણ સુદરી રે, નથી આપ્યું જમણે હાથ, ઘેની કાણે કરી રે.	૪
જો ખડધાન ખેડી વાવિયે, સુણ સુદરી રે, તો કયાથી નિપજે શાળ, ઘેલી કાણે કરી રે	૫
જાળ વહી ગયે શી શોચના, સુણ સુદરી રે, જો પ્રથમ ન બાંધી પાળ, ઘેલી કાણે કરી રે	૬
એકાદશી વ્રત નવ કર્યા, સુણ સુદરી રે, નવ કીધા તીર્થોપવાસ, ઘેલી કાણે કરી રે	૭
અમ્મિ તૃપ્ત કીધા નહોં, સુણ સુદરી રે, નહિ જ્ઞાન વાયસ ગૌઆસ, ઘેલી કાણે કરી રે.	૮
બ્રહ્મજોજન કીધા નહોં, સુણ સુદરી રે, નથી કીધા હોમ હવન, ઘેલી કાણે કરી રે	૯
અતિથિ નિર્મુખ વાળિયા, સુણ સુદરી રે, તો કયાથી પામિયે અન્ન, ઘેલી કાણે કરી રે	૧૦
પ્રીતે હરિપ્રસાદ લીધો નહો, સુણ સુદરી રે, નિત્ય અશુદ્ધ કીધો આહાર, ઘેલી કાણે કરી રે	૧૧
આપ ઉદર આપે પાપે ભર્યું, સુણ સુદરી રે, છૂટ્યા પશુતણો અવતાર, ઘેની કાણે કરી રે	૧૨
સતોષ અમૃત ચાખિયે, સુણ સુદરી રે, હરિચરણે સોંપી મન, ઘેલી કાણે કરી રે	૧૩
ભક્તિયે નવનિધ્ય પામીયે, સુણ સુદરી રે, ધરો ધીર તમે જીજન, ઘેલી કાણે કરી રે	૧૪
આખ્ય ભરી અબળા કહે, ઋષિરાયજી રે, મારુ જડ થયું છે મન, લાગુ પાયજી રે	૧૫
એ તો જ્ઞાન મને ગમતું નથી, ઋષિરાયજી રે, રુએ બાળક લાવો અન્ન, લાગુ પાયજી રે	૧૬

અન્ન વિના ચાલે નહી, ઋષિરાયજી રે,	
મોટા જોગેશ્વર હરિભક્ત, લાગુ પાયજી રે	૧૭
અન્નવિણુ ભજન સૂઝે નહી, ઋષિરાયજી રે,	
જીવે અન્ને આપુ જગત, લાગુ પાયજી રે.	૧૮
શિવે અન્નપૂર્ણા ઘેર રાખિયા, ઋષિરાયજી રે,	
સૂર્યે રાખ્યુ અક્ષયપાત્ર, લાગુ પાયજી રે	૧૯
સમ ઋષિ સેવે કામધેનુને, ઋષિરાયજી રે,	
તો આપણે તે કોણુ માત્ર, લાગુ પાયજી રે	૨૦
સૂર સેવે કલ્પવૃક્ષને, ઋષિરાયજી રે,	
નનવાહિત પામે આહાર, લાગુ પાયજી રે	૨૧
ધર્મે પ્રાણુ અન્ન વિના નહી, ઋષિરાયજી રે,	
ઉભો અન્ને સકળ સસાર, લાગુ પાયજી રે	૨૨
ફેરાનુ ફળ જાશે નહી, ઋષિરાયજી રે,	
જર્ઠ જાશે કૃષ્ણ બળદેવ, લાગુ પાયજી રે	૨૩
વિધિયે લખ્યા અક્ષર દરિદ્રના, ઋષિરાયજી રે,	
ધારી ધરણીધર તતખેવ, લાગુ પાયજી રે	૨૪

વલણુ

તતક્ષણુ ત્રિકમ છેદશે, દરિદ્રકેરા ઝાડ રે,	
નાથ પધારો દારિકા, હુ માનુ તમારો પાડ રે	૨૫

કડવુ ૫ મુ-રાગ રામઝી

ઢહે શુક જોગી સાબળો રાયજી, ફરી ફરી પ્રેમદા લાગે પાયજી,	
વિપ્ર સુદામો આપ વિચારેજી, નિશ્ચે જાયવા જવુ પડશે માટેજી	૧

ઢાળ

જાતુ પડશે સર્વથા, ધણુ રુએ અબળા રાંક,	
અન્ન વિના બાળક ટળવળે, એમા માતતણો શો વાક	૨
પત્નીપ્રત્યે કહે સુદામો, તમો જીલ્લા ને હાચો હુંય,	
કહો બામિની ભગવત આગળ, જર્ઠ ભેટ આપુ શુંય ?	૩
કાકા કહીને નિકટ આવે, કૃષ્ણસુત સમુદાય,	
ખાવા માત્રે મુજકને, લારે શું મેલુ કરમાય ?	૪

સુણી હરખ પામી પ્રેમદા, ગઈ પાડોશણી પાસ, બાઈ આજ કામકરો મારું, જાણે વણમૂલે લીધી દાસ	૫
દ્વારામતી મમ પતિ જાય છે, જાયવા જાદવરાય, અમો બમણુ કરીને આપશું, કાઈ આપો ઉછીતુ માય	૬
પાડોશણને દયા આવી, જે દુર્બળ આવી માગવા, સુપકુ ભરીને કામ આપ્યા, આ બાઈ તમારે દેવા	૭
ઉખળે ઘાલી ઓખણવા, તેને કીધા સ્વેત, તગતગતા કરી કરમાં આપ્યા, ઋષિજી પામ્યા હેત	૮
મારગમા છોવાય નહીં, છે ત્રિકમના તાદ્ગળ, લેઈ જવા છે જુગતે કરી, નથી બાધવા પટકૂળ	૯
ઉપરાઉપરી બધન બાધ્યા, ચીથરા દશ વીશ, રતનની પેરે જતન કીધું, જ્યમ ચડે છોડતા રીશ.	૧૦
ઋષિ સુદામાને કહે બાળકડા, કરીને રોતા મુખ, પિતાજી એવું લાવજો, જેણે જાય આપણી ભૂખ	૧૧
દીન વાણી સંભળીને, મુનિએ મૂક્યો નિશ્વાસ, સુદામો કહે પુત્રને, પરિશ્રમ પૂરશે આશ	૧૨
ઋષિ સુદામો સચર્યા, વોળાવી વળ્યો પરિવાર, લાગી વેરાગી વિપ્ર છે, ને ભક્તના શણગાર	૧૩
લાલ તિલક ને માળા કંઠે, રસનાએ ભણતો જાય, મુખ કુખનું* જાણુ વાળ્યું, કદુપ દીસે કાય	૧૪
પવન જટામાથી ભસ્મ ઊડાડે, ધૂત્ર ગોટાગોટ, ઉપાનરેણ્યે અબ્ધ છાયે, જોજન કોટાન કોટ	૧૫
ધસમસે ને ધાય મુનિવર, મુખે શ્વાસ ન માય, જે મારગમા સામું મળે તે, દેખી વિસ્મય થાય	૧૬
તૈલાભ્યગ સ્વપ્ને ન ધર્યો, છે લૂણુ ઋષિનું માત્ર, એક હાથમા ઝહી જોષ્ટિકા, બીજે હાથે તુલિપાત્ર	૧૭
કૌંપીન જીરણ વસ્ત્રનું, વનકૂળ છે પરિધાન, પણુ ભાગ્ય ભાનુ ઉઠે થયો, હરિ કરશે આપ સમાન	૧૮

* કુખનું-કુશનું, કુશનું જાણુ વાળ્યું અર્થાત્ ડાબના ભોથાની માફક ઉગેલા અને એકાદ થોડા વચર જાણાની માફક લાગતા મોંપરના વાળ વધેલા તે

વલણુ

આપ સમાન કરશે કૃષ્ણજી, શુકજી કહે સુણો નરપતિ,
થોડે શ્રમે ઋષિ સુદામો, પહોંતા પુરી દારામતિ. ૧૯

કડવુ ૬ કું-રાગ સારંગ

ઋષિ કહે સાંભળ નરપતિ, સુદામે દીઠી દારામતિ,
કનક કોટ ચળકારા કરે, મણિમય રત્ન જાજ્યા કાંગરે ૧
કોઠા કોશિકા શોભે પર્મ, જેવું વિશ્વકર્માનું કર્મ,
દુર્ગે ધળા ધણી ફરફરે, દુદુભિ ઢોલ લા ગડગડે ૨
સુર્શન ફરતુ લા શોહે, ગભીર નાદ સાગર મન મોહે,
ગોમતી-સાગર સગમ થાય, ચારે વર્ણ ત્યાં આવી નહાય ૩
પરમ ગતિ પ્રાણી પામે ધણા, નથી મુક્તિપુરીમા મણા,
ઋષિ સુદામે કીધું સ્નાન, પછી પુરમા પેઠા ભગવાન ૪
રૂપ જોઈ જોવા સૌ મળે, ખીજવે બાળક પુણ પળે,
જાદવસ્ત્રી તાળી દેઈ હસે, ધન્ય નગર આવો નર વસે. ૫
કીધાં હશે વ્રત તપ અપાર, તે સ્ત્રી પામી હશે આ ભરથાર,
કોઈ કહે ઈદુ, કોઈ કહે કામ, એને રૂપે હારશે કેશવ રામ ૬
પતિવ્રતાના મોહશે મન, મર્મ વચન બોલે સ્ત્રીજન,
કોઈ કહે હાઉં આવ્યો વિકાળ, દેખાડો રેતા રહેશે બાળ ૭
વણી ચેષ્ટા પુણથી થાય, સુણી સુદામો હસતા જાય,
પુઠે બાળક કાંકરા નાખે, ઋષિજી રામકૃષ્ણ સુખથી ભાખે ૮
પાડે તાળી વળગે ગાલ, પુઠે ફરિ વળ્યા નહાતા બાળ,
કોઈ વૃદ્ધ જાદવે દીઠા ઋષી, સાધુની દષ્ટિ તેણે એળખી ૯
તેણે બાળક સહુ કાજા હાકી, પૂછ્યા સમાચાર બિલા રાખી,
કહો કૃપાનાથ ક્યાંથી આવ્યા, આ પુરને ક્યમ કીધી મયા ? ૧૦
તવ ગ્રાંત વચન બોલ્યા ઋષિજન, મને હરિ દર્શનતુ મન,
તે જાદવે કીધો ઉપકાર, દેખાડી દીધું રાજદાર ૧૧
હરિ મંદિર આવ્યા ઋષિ રાય, રહ્યા ઉભા નવ ચાલે પાય,
દારપાળ દિગ્પાળ સમાન, ધામ જ્યોત શુ દાદશ ભાણુ ૧૨
શોભે હાટ ચોટા ને ચોક, છળ ઝરખા બારી ગોખ,
અટારી જળી મેડી માળ, જડિત કોઠાડા ઝાકઝમાળ ૧૩

ચળકે કામ ત્યા મીનાકારી, શુ અમરાપુરી નાખુ ઓવારી?
સભામાં સ્ફટિકમણિના થભ, થઈ રહ્યો છે નાટારભ ૧૪
મૃદગ ઉપાગ મધુર તાળ, ગાયે ગુણીજન ગીત રસાળ,
રમક ઝમક ત્યા ધુધરી થાય, તે સુદામોજી જોતા જાય ૧૫
ધન પતાકા કળશ બિરાજે, જગડ જગડ દુદુલિ વાજે,
બોલે શરણાર્થ ભેર નફેરી, ઉત્સવ મગળ શેરિએ શેરિ ૧૬
હરતા ફરતા હીંડે ઘોડા, બાધ્યા હેમતણા અછોડા,
ડોલે મદગળતા માતંગ, ગજશાળાનો નવલો રંગ ૧૭
હેમકળસ ભરી લાવે પાણી, તે દાસી જાણે ધંદ્રાણી,
છપન કાટી જાદવની સભા, નવ રાએ દાનવની પ્રભા ૧૮
અનત યોદ્ધા હિભા પ્રતિહાર, સાચવે શામળિયાનું દ્વાર,
ત્યા સુદામો ફેરા ફેરે, સકલ્પ વિકલ્પ મનમા કરે. ૧૯
ગહન દિસે છે કર્મની ગતિ, એક ગુરુના વિદ્યારથી,
એ થઈ બેઠો પૃથ્વીપતિ, મારા ધરમા ખાવા રજ નથી. ૨૦
રમાડતો ગોકુલમા માકડા, ગુરુને ઘેર લાવતો લાકડા,
તે આજ બેઠો સિંહાસન ચડી, મારે તુખડી ને લાકડી ૨૧
વળી ઋષિને આબુ જ્ઞાન, અલ્પ જીવ હું એ ભગવાન,
એકવાર પામુ દર્શન, તો હું જાણે પામ્યો ધંદ્રાસન ૨૨
છે વિવેક હરિના હડિદાર, પૂછ્યા સુદામાને સમાચાર,
માતુલાવ કેમ કરુણા કરી? તવ સુદામે વાણી ઓચરી ૨૩
હુ દુર્બલ બ્રાહ્મણ અવતાર, માધવ સાથે છે મિત્રાચાર,
પ્રભુને જઈ કહો મારો પ્રણામ, આવ્યો છે વિપ્ર સુદામો નામ ૨૪

વલણ

નામ સુદામો જઈ કહો, ગયો ધરમા પ્રતિહાર રે,
એક દાસી સાથે કહાવિયો, શ્રીકૃષ્ણને સમાચાર રે ૨૫

કડવુ ૭ મુ-રાગ મારુની ઢેશી

સૂતા શય્યાએ શ્રી અવિનાશ રે, અષ્ટ પટરાણીઓ છે બે પાસરે,
રુક્મિણી તળાસે પાય રે, મિત્રવિન્દા દોળે છે વાય રે ૧
ધનુ દર્પણ બદા નારીએ રે, જાણવતિયે ગ્રહી જળ ઝારી રે,
યક્ષ કર્દમ સત્યા સેવે રે, કાલિદીપ અગર ઉસેવે રે ૨

લક્ષ્મણ તાણલ લાવે રે, સત્યભામા બીડી ખવરાવે રે, હરિ પોઢ્યા હિંડોળા ખાટે રે, પાસે પટરાણી છે આઠે રે	૩
બીજીસોળ સહસ્ર શત શ્યામા રે, કોઈ હસગતિ ગજગામા રે, મૃગાનેણી કા એક ચક્રારી રે, કોઈ શ્યામલડી કોઈ ગોરી રે	૪
કોઈ મુગ્ધા બાળકીશોરી રે, ખળકાવે કકણ મોરી રે, ચપળાક્ષી ચિતકુ લે ચોરી રે, કાટે હાર કચુડી કારી રે	૫
કોઈ ચતુરા સગિત નાચે રે, કોઈ રીઝવે ને ધણુ રાચે રે, એક બીજીને વાત વાસે રે, સરખા સરખી ઉભી પાસે રે	૬
હરિ આગળ હરિગુણ ગાતી રે, વસ્ત્ર વિરાજે નાનાભાતી રે, ચગ ઉપગ મૃદગ ધણા ગાજે રે, શ્રીમડળ વેણા વાજે રે	૭
ગાધર્વી કળા કોઈ કરતી રે, શુભ વાયક મુખ ઉચરતી રે, ચતુરા નવ ચૂકે તાળી રે, બોલે મર્મવચન મરમાળી રે	૮
તેના પોહયે વાછિત કાડ રે, જેથી રીઝે શ્રીરણુછાડ રે, એમ થઈ રહ્યો થેઈ થેઈકાર રે, રસમય છે વિશ્વાધાર રે	૯
એવે દાસી ધાતી આવી રે, જોઈ નાથે પાસે બોલાવી રે, બોલી સાહેલી શિર નામી રે, દ્વારે દ્વિજ આબ્યો કોઈ સ્નામી રે	૧૦
ન હોય નારદ અવશ્યમેવ રે, નહી વસિષ્ઠ ને વામદેવ રે, ન હોય દુર્વાસા ને અગસ્ત્ય રે, મેં તો ઋષિ જોયા છે સમસ્ત રે	૧૧
નહી વિશ્વામિત્ર કે અત્રી રે, નથી લાબ્યો ચિદ્રિ કે પત્રી રે, હુ ખી દરિદ્ર સરખો ભાસે રે, એક તુબીપાત્ર છે પાસે રે	૧૨
પિંગળ જટા ભસ્મે ભરિયો રે, ક્ષુધારૂપી નારીએ વરિયો રે, શરિયે ઉભા છે થોકાથોક રે, તેને જોવા મળ્યા સહ લોક રે	૧૩
તેણે કહાવ્યું કરી પ્રણામ રે, મારુ વિપ્ર સુદામો છે નામ રે, એમ દાસી કહે કર જોડ રે, ખરો ખરો કહે રણુછાડ રે	૧૪
મારો બાળ સ્નેહી સુદામો રે, હુ હુ ખિયાનો વિસામો રે, ઉઠી ધાયા જલદવાય રે, નવ પહેર્યા મોળ પાય રે	૧૫
પીતાબર ભૂમિ ભરાય રે, રાણી રૂઢિણી ઉચા સાય રે, અતિ આનંદે કૂલી કાય રે, હાંડિ દોડે ને શ્વાસે ભરાય રે	૧૬
પડે આખડે બેઠા થાય રે, એક પળ તે જુગ જેવી જાય રે, ઐઐને કહી ગયા ભગવાન રે, પૂજ થાળ કરો સાવધાન રે	૧૭

હુ જે ભોગવુ રાજ્યાસનરે, તે તો એ બ્રાહ્મણુનુ પુન્ય રે,	
જે કાઈ નમશે એના ચરણુ ઝાલી રે, તે નારી સહુપે મને વહાલી રે	૧૮
તવ સ્ત્રી સહુ પાછી ફરતી રે, સામગ્રી પૂજની કરતી રે,	
સહુ કહે માહોમાહી બાધ રે, કેવા હશે શ્રીકૃષ્ણના ભાધ રે	૧૯
જેને શ્યામળિયાશુ સ્નેહ રે, હશે કદર્પ સરખો દેહ રે,	
લઈ પૂજના ઉપહાર રે, રહી ઉભી સોળ હગ્ગર રે	૨૦
બાઈ લોચનનુ સુખ લીજે રે, આજ જેઠનુ દર્શન કીજે રે	
ઋષિ શુકળ કહે સુણુ રાય રે, શ્યામળિયોજી મળવા જાય રે	૨૧
છખીલોજી ધૂરી ચાલે રે, દીધી દોટ તે દીનદયાળે રે,	
સુદામે દીઠા કૃષ્ણ દેવ રે, ધૂટ્યાં આસુ શ્રાવણુ નેવ રે	૨૨
જૂએ કોતક ચારે વર્ણુ રે, કયા આ વિપ કયા અશરણુશર્ણુ રે,	
જૂએ દેવ વિમાને ચડિયા રે, પ્રભુ ઋષિને પાય પડિયા રે	૨૩
હરિ ઉઠાજા ગ્રહી હાથ રે, ઋષિજી લીધા હૈડા સાથ રે,	
મળ્યા જાદવ જોવા પૂઠે રે, પ્રેમના આલિંગન નવ ધૂટે રે	૨૪
મુખ અન્યોન્યે જોયા રે, હરિના આસુ સુદામે લોવા રે,	
તુષિપાત્ર ઉલાળિને લીધુ રે, દાસત્વ દયાળે કીધુ રે	૨૫
ઋષિ પાવન કર્યુ મુજ ગામ રે, તમે પવિત્ર કચ્છો રક ધામ રે,	
તેડી આંબા વિશ્વાધાર રે, મદિરમા હરખથી અપાર રે	૨૬
હસ્ત ઝાલી હરખે મુરારી રે, જોઈ હાસ્ય કરે સહુ નારી રે,	
ધણુ વાકા બોલા સત્યભામા રે, આવા પુટડા મિત્ર સુદામા રે	૨૭
હરિ તેને ઉઠીને શુ ધાયા રે, ભલી નહાનપણુની માયા રે,	
ભલી જોવા સરખી જોડી રે, હરિને સોંધા એને રાખોડી રે	૨૮
જે કાઈ બાળક બાર નિસરશે રે, તે તો કાકાને દેખી છળશે રે,	
તવ બોલ્યા રુકમિણી રાણી રે, તમે બોલો છો શુ જાણી રે ?	૨૯

વલણુ

શુ બોલો વિસ્મય થઈ, હરિભક્તને ઓળખો નહીં,
બેસાજા મિત્રને શય્યા ઉપર, ઢોળે વાયુ હરિ ઉભા રહી ૩૦

કડવું ૮ મુ-રાગ સોરઠી

ભક્તાધીન દીનને પૂજે, દાસ પોતાનો જાણી,
સુખ અચ્ચાપર ઋષિને બેસાડી, ચમર કરે ચક્રપાણીરે ભક્તા ૧

નેત્રશમસ્યા નાથે કીધી, આવી અષ્ટ પટરાણી, મદ મદ હસે સત્યભામા, આઘો ધુનટ તાણી રે	ભક્તા	૨
કનકની થાળી હેઠળ મેહેલી, રૂકિમણિ નાખે પાણી, સુદામાના પાગ પખાળે, હાથે સારંગ પાણી રે	ભક્તા	૩
જેના નાભિકમળથી બ્રહ્મા પ્રગટ્યા, આ જગ પળમા કીધુ, જેણે મુખમા જગત દેખાડ્યુ, માતાનુ મન બીધુ રે	ભક્તા	૪
વિશ્વામિત્ર સરખા તાપસને, દોહલે દર્શન કીધુ, તેણે સુદામાના પગ પખાળી, પ્રીતે પાદોદક પીધુ રે.	ભક્તા	૫
પોડશોપચારે પૂજા કીધી, અગર ધૂપ ધૂમાય, કર જોડી પ્રદક્ષિણા કીધી, હરિને હરખ આસુ થાય	ભક્તા	૬
પોતાને ઓઢવાની પીત પછેડીએ, લોહા ઋષિના પાય, ભભા રહી કર વિઝણો ગ્રહીને, વિઠ્ઠલ ઢોળે વાય રે	ભક્તા	૭
થાળ ભરી વૈદર્ભી લાભ્યા, ઘૂત શાક પાક પકવાન, શર્કરા સચુક્ત ઋષિને, કરાવ્યા પયપાન રે	ભક્તા	૮
શુદ્ધાચમન કરીને ઉઠ્યા, પ્રીતે ખવરાવ્યા પાન, વાધ્યુ તે પ્રસાદ પ્રમાણે, આરોગ્યા શામળવાન રે	ભક્તા	૯
જે મુખ આપ્યુ સુદામાને, તે હર બ્રહ્માદિકને નાપે, ફરી ફરી મુખ જૂએ મુનિનુ, આનંદ મુકુદને વ્યાપે રે	ભક્તા	૧૦
સુદામાને ચિતા મોટી, રખે દેખે કાયા કાપે, પેલી ગાઠડી તાંદુલતણી તે, જઘા નીચે લેધ આપે રે	ભક્તા	૧૧

વલણુ

જઘા નીચે આપે ઋષિ, ગાઠડી તાંદુલતણી રે, પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વરને, જાણ્યાતણી ગલ છે ધણી રે	૧૨
---	----

કડવુ ૯ મુ-રાગ મનાર

ગોવિંદે માડી ગોઠડી, કહોને મિત્ર અમારા, સાભળવા આતુર છુ, સમાચાર તમારા	ગોવિંદે	૧
શે દુ ખે તમો દૂમળા, એવી ચિંતા કેહી ? મન મૂકીને કહો મને, મારા બાળ સનેહી	ગોવિંદે	૨
કાઈ સદ્ગુરુ તમને મળ્યો, તેણે કાન શુ કૂંચ્યો ? વેરાગી ત્યાગી થયા, સસાર શું મૂક્યો ?	ગોવિંદે	૩

શરીર પ્રબળ્યુ જગથી, તપે દુ ખે દેહી,
 શે દુ ખે તમે દૂખળા, મારા પૂર્વ સનેહી ? ગોવિંદે ૪
 કે શત્રુ કોઈ માથે થયો, ધણા દુ ખનો દાતા ?
 કે કાઈ ચોરીએ ગયુ, તેણે નહિ સુખજ્ઞાતા ? ગોવિંદે ૫
 કાઈ ધાતુપાત્ર કને નહીં, આળ્યા તુખકુ લેઈ,
 વજ્ર નથી શેં પહેરવા ? મારા બાળસનેહી. ગોવિંદે ૬
 કે સુખ નથી સસારનું, કાઈ કર્મને દોષે ?
 ભાભી અમારા વઢકણી, તે શુ લોહિકું શોષે ? ગોવિંદે ૭
 કે શુ ઉદર ભરાતુ નથી, તેણે સુકી દેહી ?
 એ દુ ખમાં કીયુ દુ ખ છે, મારા પૂર્વ સનેહી ? ગોવિંદે ૮
 પછી સુદામોજી બોલિયા, પ્રભુને થીશ નામી,
 તમારુ અબળ્યુ કાઈ નથી, છો અતરંગમી ગોવિંદે ૯
 અમને તો દુ ખ વિજેગનુ, નહીં પ્રભુજી પાસે,
 આજ હરિ દુને જો મળ્યા, પિડ પુષ્ટ જ થાશે ગોવિંદે ૧૦
 જેને તમારુ સ્મરણુ છે, તેને ચિતા કેવી ?
 સુખ દુ ખ બેઉ સમાન છે, મારા અતિરે સનેહી ગોવિંદે ૧૧
 ગોઠ સુણી ગોવિંદની, સુખ પામ્યો દેહી,
 એ સુખ નથી સ્વર્ગ વૈકુંઠમાં, મારા બાળ સનેહી ગોવિંદે ૧૨

કંડવુ ૧૦ સુ-રાજા રામચી

પછી જ્ઞામણિયોજી બોલિયા, તુને સાબરે રે,

હાજી નહાનપણાનો નેહ, મુને કેમ વિસરે રે

માપણુ બે મહિના પાસે રહ્યા, તુને હાજી સાદીપની ઋષિને ઘેર, મુને
 અન્નભિક્ષા માગી લાવતા, તુને હાજી જમતા ત્રણે જાત મુને
 માપણુ સુતા એક સાથરે, તુને સુખ દુ ખની કરતા વાત, મુને
 ાછલી રાતના જગતા, તુને હાજી કરતા વેદની ધુન્ય મુને
 ડુરુ આપણા ગામે ગયા, તુને હાજી જાયવા કોષક જૂપ, મુને
 ામ દીધુ ગોરાણિયે, તુને કહ્યું લેઈ આવોને કાઠ. મુને
 ગોરાણીએ ખાતુ બધાવીયુ, તુને ચણા પોચા વળી સાર, મુને
 રમો જાના આરોગીયા, તુને. તમે કહ્યો દરિદ્રી મહારાજ મુને
 શરીર આપણાં બિકળ્યાં, તુને હાજી માથે તપ્યો અરીષ્ટ, મુને
 કંઈ કહેવાડા ધર્મી, તુને. ઘણું દૂર ગયા રણછોડ મુને

આપણે વાદ વદા ત્રણે બાધવા, તુને હાજી ફાડયુ મોટુ ખોડ, મુને
 ત્રણે ભારા બાધ્યા દોરડે, તુને હાજી આવ્યા બારે મેહ મુને.
 શીતળ વાયુ વાયે ધણે, તુને ટાઢે થરથર ધુળે દેહ, મુને
 નદિયે પૂર આવ્યુ ધણુ, તુને ધન વરસ્યો મૂશળધાર મુને
 એક દિશા સુઝે નહીં, તુને. થયા વીજતણા ચમકાર મુને
 ગુરુજી બોળવા નીસર્પા, તુને કહ્યુ સ્ત્રીને કીધા તે કેર મુને
 આપણને હૃદિયાશુ ચાપિયા, તુને પછે તેડીને લાવ્યા ઘેર, મુને
 ગોરાણી ગૌ દોતા હતા, તુને હતી દોણી માગ્યાની ટેવ મુને
 મેં નિશાળેથી કર વધારિયો, તુને હાજી દીધી દોણી તતખેવ, મુને
 જ્ઞાન થયુ ગુરુપત્નીને, તુને તમને જાણ્યા જગદાધાર મુને
 ગુરુદક્ષિણાર્થ માગિયુ, તુને હાજી મૃત્યુ પામ્યો જે કુમાર, મુને
 મેં સાગરમા ઝપાવિયુ, તુને તમો શોધ્યા સમ પાતાળ મુને
 હુ પાચજન્ય શ્રમ લાવિયો, તુને. હાજી દૈત્યનો આણ્યો કાળ, મુને
 સયમની પુરી હુ ગયો, તુને પછે આવી મળ્યો જમરાય મુને
 પુત્ર ગોરાણીને આપિયો, તુને હાજી પડે થયા નિદાય, મુને
 આપણે તે દિનથી જૂદા પડ્યા, તુને હાજી ફરિને મળિયા આજ મુને
 હુ તુજ પામે વિદ્યા ભણ્યો, તુને હાજી મોટો કર્યો મહારાજ મુને

વલણુ

મહારાજ લાજ નિજ દાસની, વધારો છો શ્રીહરી,
 પછિ દરિદ્ર ખોવા દાસનાં, સૌમ્ય દષ્ટિ શ્યામે કરી

કડવુ ૧૧ મુ-રાગ વસત

અઢળક ઢળિયેરે શ્યામળિયો, મુઙિટ તાલુલ માટે,
 ઈંદ્રનો વૈભવ સેજમા આપ્યો, સ્વરૂપ સુખડી સાટે અઢળક ટેક
 સકળ સુદરીઓ દેખતા, ગોષ્ઠિ ગોવિંદે કીધી,
 પછે દરિદ્ર ખોવા દાસના, ગાઠડી દષ્ટિમા લીધી અઢળક
 મનવાહિત કૃષ્ણ આજ હુ પામ્યો, મિત્રજી મળવા આવ્યા,
 કંઈ ચતુર ભાભીએ ભેટ મોકલી, કહો સખા શું લાગ્યા ? અઢળક
 ચરણ તળે ચાપી રહ્યો સુદામો, કૃષ્ણજી કહે છે કહાડો,
 અમન્નેગ જે ભેટ ન હોય તો, દૂરથકી દેખાડો અઢળક
 એ દેવતાને દુર્લભ દીસે, જાયે જાદવરાય,
 જે પવિત્ર સુખડી પ્રેમે આપો, તો ભવની ભાવટ જાય અઢળક

ભગવાનની સ્ત્રીઓ ભર્મમા બૂલી, જૂએ મળી સમસ્ત,	અઢળક	૬
અમૃત ફળ કે સજીવન મણિ, હરિ ઓડે છે હસ્ત	અઢળક	૭
આમ હરિ ન્યારે હાથ લગાડે, ઋષિ ખસેડે આમ,	અઢળક	૮
ભક્તહેત પોતે દેખાડે, સહિને સુદરશ્યામ	અઢળક	૯
અવલોકવા ભીમી સહિ નારી, કર ધરી કનકના પાત્ર,	અઢળક	૧૦
જદુપતિને જાણે સહિ નારી, અમને આપને તિલ માત્ર	અઢળક	૧૧
સુદામો ચિતામાં પડ્યો, લજ્જા મારી જાશે,	અઢળક	૧૨
ભર્મ ભાગશે તાંદુલ દેખી, કૌતક સરખુ થાશે	અઢળક	૧૩
સ્ત્રીને કલેથી હુ થયો લોભી, તુચ્છ ભેટ અહિયા આણી,	અઢળક	૧૪
લજ્જા લાખ ટકાની ખોઈ, ધર ધાત્યુ ધણિયાણી	અઢળક	૧૫
સુદામાના મનની શોચના, શ્યામળીએ સહિ જાણી,	અઢળક	૧૬
હસતા ખસતા પાસે આવી, તાંદુલ લીધા તાણી	અઢળક	૧૭
હેઠળ હેમની થાળી મેલી, વસ્તુ લેવા જગદીશ,	અઢળક	૧૮
છોડે છખીલો પાર ન આવે, છે ચીથરા દશ વીશ	અઢળક	૧૯
પટરાણિઓ જોઈ અચરજ પામી, છે પારશ કે રત્ન,	અઢળક	૨૦
અમર ફળ કે સજીવનમણિ, આવડું કીધું છે જતન	અઢળક	૨૧
કણુ વેરાણા ને પાત્ર ભરાણુ, જોઈ રહ્યો જીવતીનો સાથ,	અઢળક	૨૨
તાંદુલના કણુ હૃદયે આપી, યોલ્યા લક્ષ્મીનાથ	અઢળક	૨૩
સુદામા મે આ અવનીમા, લીધા બહુ અવતાર,	અઢળક	૨૪
આ તાંદુલનો સ્વાદ છે એવો, નથી આરોગ્યો એકે વાર	અઢળક	૨૫
મોટા મોટા મિત્ર સેવક મેં જોયા, ક્રુપ અખરીય પ્રહ્લાદ,	અઢળક	૨૬
આ તાંદુલનો એકે મિત્ર, દેખાજો નથી સ્વાદ	અઢળક	૨૭
તુચ્છ ભેટ ભારે કરી માની, વિચાર્યું ભગવાન,	અઢળક	૨૮
સાત જન્મસૂઝી સુદામે, નથી કિંધા પુણ્યદાન	અઢળક	૨૯
જન્યક રૂપ થયા જગજીવન, પ્રીત હૃદેમાં વ્યાપી,	અઢળક	૩૦
મુખમાં સુષિ તાંદુલ મૂક્યા, દારિદ્ર્ય નાખ્યા કાપી	અઢળક	૩૧
કર મરડીને ગાંઠી લીધી, સાથેના દુ ખ મોજા,	અઢળક	૩૨
જેમ ચીથરા છોજા નાથે, તેમ ભવના બધન તોજા.	અઢળક	૩૩
ન્યારે તાંદુલ મુખમાં મૂક્યા, ઉડી છાપરી આઠાજ,	અઢળક	૩૪
તેણે સ્થાનક સુદામાને થયા, સમ બ્રહ્મિના અવાસ	અઢળક	૩૫

ઋષિપત્ની થયાં રૂઢિભણી સરખા, સામ્ય સરીખા પુત્ર,
એ વૈભવને કવિ શુ વખાણે, જેવું કૃષ્ણનું ધર સૂત્ર અઢળક ૨૧
ખીજી મુઠી જ્યારે મુખમા મૂકે, ત્રણો રૂઢિભણીએ પાણુ,
એમા શું ઓછું છે સ્વામી, કે અમને આપો ચતુરસુખણુ અઢળક ૨૨
અજ મહાસિદ્ધિ ને નવ નિધી, તે મોકલી વણુ માગી,
તે સુદામો નથી જાણતા, જે ભવની ભાવઠ ભાગી અઢળક ૨૩
હાથી ડોલે ને દુઢુભિ બોલે, ગુણિજન ગાયે સાખી,
જડિત હિંડોળો હેમનો બાધી, હીએ છે હરિણાક્ષી અઢળક ૨૪
હીરા રત્ન કનકમય કાટી, હાથોં દ્રવ્યે કુબેર,
કાટિઠવજ લાખેણા વાજે, છાપન ઉપર ભેર અઢળક ૨૫

લવણ

વાજે ભેર અખુટ ભડારની, તુઠા શ્રીગોપાળ રે,
એમ રાત વાતમા વહી ગઈ, થયો પ્રાત કાળ રે

કડવું ૧૨ મુ-રાગ મેવાડો

ગુકજી કહે સાલજી રાજન, પરમ કયા પ્રોઢી પાવન,
વળી વિચારે કમળાપતી, મેં સુદામા સરખુ આપ્યું નથી ૧
એકકા કણુ જે તાંદુલતણો, ઇંદ્રાસનપેં મોંઘો ધણો
દુર્મળ દાસના ભાવની ભેટ, પ્રેમ વિધિએ ભરાયુ પેટ ૨
હુ એ સરખો થઈ વનમા તાપુ, વૈકુંઠની રિદ્ધિ એને આપુ,
સોળ સહસ્ર સાથે રૂઢિભણી, સેના કરે સુદામાતણી ૩
દ્વારિકા આપવા ઇચ્છા કરી, વળિ મુઠી શ્રીનાથે ભરી,
ત્યારે રૂઢિભણીએ સહાયો હાથ, અમે અપરાધ શો કીધો નાથ ? ૪
સામુ જોઈ રહ્યા દપતી, સોળ સહસ્રમા પ્રીછતી નથી,
સકળ નારીને કરુણા કરી, તાંદુલ વહેંચી આપ્યા હરિ ૫
તેમા મૂક્યો સ્વાદ અપાર, સ્ત્રી આગળ રાખ્યો મિત્રનો ભાર,
હાસ્યવિનોદ કરતા વહી શર્વરી, થયો પ્રાત સુદામે જન્મ્યા હરિ ૬
મને વિદાય આપો જગજીવન, હરિ કહે પધારિયે સ્વામીન,
વળી કૃપા કરજો કાઈ સમે, ઠાલે હાથે નરહરિ નમે ૭
પ્રભુ પોળ લગી વોળાવા જાય, કાઠી એક ન મૂકી કર માય,
સલભામા કહે સુણો જાણવતી, કૃપણ થયા કેમ કમળાપતિ ? ૮

આહાણુ વળિ મિત્ર પોતાતણો, દરિદ્ર દુ ખે પીડેલો ધણો, તેને વાળ્યો નિર્મુખ કરી, રુધિરિણી કહે શું સમજે સુદરી ?	૯
ખેલડિયે વળગ્યા વિશ્વાધાર, સુદામે જાતા કયો વિચાર, એના વૈભવ આગળ વળિયો છોક, પણ મને ન આપી કાડી એક	૧૦
સ્ત્રીની ચોરી મનમા ધરી, પણ કાંઈક ગુપ્ત વાટમા આપશે હરિ, પાય લાગી નારી સહુ ગર્ભ, હશે તોએ પણ કાંઈઆપ્યું નહિ	૧૧
માધવ માર્ગે વોળાવા ગયા, પછી સુદામોજી ઊભા રહ્યા, વિકૃલજી હવે પાછા વળો, તવ ભેટીને રોયો શ્યામજો	૧૨
વળ્યા કૃષ્ણ ફરિ મળજો કહી, પણ કરમા કાંઈ મૂક્યું નહી, ઋષિ સુદામે મૂક્યો નિ શ્વાસ, ચાલ્યો આહાણુ થઈને નિરાશ	૧૩
ઋષિ પામ્યો મનમા સતાપ, નિદા કરવા લાગ્યો આપ, હું માગવા આવ્યો મિત્ર કને, તેપે મૃત્યુ શે નાવ્યું મને ?	૧૪
સ્ત્રીજિત નર તે શમ સમાન, રડાયે ઉપજાવ્યું અપમાન, એકાતરા જો મળે જે અન્ન, વારકદમૂળ કીજે પ્રાશન	૧૫
ભૂખે મરે બાળક નહાનડા, ખવરાવિયે સૂકા પાદડા, વા પવન પ્રાગીને ભરીએ પેટ, કે નીચ પુરુષની કરીએ વેઠ	૧૬
કાળ કે તૂણને વિક્રય કરી, અથવા પર ઘેર પાણી ભરી, અથવા વિષ પીને પોઢીએ, પણ મિત્ર કને કર નવ ઓડિયે	૧૭
અન્નચક વ્રત મૂક્યું આજ, ખોઈ લાખ ટકાની લાજ, દામોદરે મને કીધી દયા, મૂળગા મારા તાદુલ ગયા	૧૮
કૃપણને ઘેર ધન હોયે ધણુ, માટે નગર છે સોનાતણુ, આધી સુઠી ને મિત્રાચાર, મોટો નિર્દય નદકુમાર	૧૯
એને આપતા શું ઓછું થાત ? હું દુર્બળની ભાવઠ જાત, સામા મળી મને ભેટ્યા હરિ, પાગ પખાળીને પૂજ કરી	૨૦
આસન વ્યજન ભોજન બહુ, મુજ રાકને કાણુ કરે એટલુ, એ સર્વ ધૂર્ત કપટની સેવા, લટપટ કરી મારા તાદુલ લેવા	૨૧
જેનું લે તેનો નવ રાખે ભાર, હરિને નિહુ તો મને ધિક્કાર, જો ગોપીનાં મન લીધા હરી, તો કમળાનુ સુખ પામ્યાં સુદરી.	૨૨
ઋષિપત્નીનાં ખાધાં અન્ન, તો સાયુજ્ય મુક્તિ પામ્યાં સ્ત્રીજન, જો ચંદન કુખજાનુ લીધ, સ્વરૂપ લક્ષ્મી સમાણું કીધ	૨૩

જે ભાણપત્રનો કાષી આહાર, તો વિદુર તાર્યો સસાર,	
કૃપા કરી મને જગદાધાર, પણ મારુ કર્મ કઠોર અપાર	૨૪
વિવેક જ્ઞાન સુદામે ગ્રંથુ, ધન નાપ્યુ તો સારુ થયુ,	
ધને કરી મદ મુજને થાત, ભક્તિ પ્રભુની ભૂલી જાત	૨૫
કૃષ્ણ મુજને કરુણા કરી, દારિદ્ર્ય દુખ નવ લીધુ હરિ,	
સુખમા વ્યાપે કોષ ને કામ, દુખમા સાંભરે કેશવ રામ	૨૬

વલણુ

રામ સાંભરે દુખ વૈરાગ્યથી, ઋષિ જ્ઞાન ઘોડે ચઢ્યા,	
વિચાર કરતા ગામ આવ્યુ, ધામ દેખી ભૂલા પડ્યા	૨૭

કડવુ ૧૩ મુ-રાગ રામઝી

ગુકળ ભાષે હરિગુણ ગ્રામજી, દીકું સુદર કચન ધામજી,	
મેડી અટારી અદ્ભુત કામજી, ઋષિ વિચારે શું ભૂલ્યો ઠામજી ?	૧

ઢાળ

ઠામ ભૂલ્યો પણ ગ્રામ નિશ્ચે, ધામ કોઈ ધનવતના,	
એ ભુવનમાં વસતા હશે, જેણે સેવ્યા ચરણ ભગવતના	૨
એવું વિચારી વિપ્ર વળિયો, બધું નગર અવલોકન કરી,	
ઋષિ અંધાણી સર્વજ્ઞતા, તે ભુવન પાછળ ફેરા ફરી	૩
પછી સુદામે પડ્યા સાસામા, વિચાર કરે વેગળા જઈ,	
આ ભુવન કોણે કર્યા હશે, પર્ણકુટી મારી કયા ગઈ ?	૪
એ વિશ્વકર્મા રચી રચના, મનુષ્ય પામર શું કરે !	
કુટુબ મારુ કર્યા ગયું ? ઋષિ વામ દક્ષિણ ફેરા ફેરે	૫
કોઈ કીર્તિ ખોલે હસ્તી ડોલે, હયશાળામા હય હલ્લુહણે,	
દાસી કનક કલશે પાણી લાવે, ઊભા અચુત સેવક આગણે	૬
દુદુભિ ગાજે ઢોલ ગાજે, મડપ તાડવ થાય છે,	
મૃદગ ધમકે ધુધરી ધમકે, ગીત ગુણિજન ગાય છે	૭
જોઈ સુદામે નિશ્વાસ મૂક્યો, કોઈ છત્રપતિનાં ઘર થયા,	
આશ્રમ ગયાનું દુખ નથી, પણ બાળક મારા કયા ગયા	૮
હોમશાળા રદ્રાક્ષમાળા, મારી પવિત્ર કુશની સાદડી,	
ગોપીચંદન સન્માજની ગઈ, વિપત્તિ આવડી ક્યમ પડી !	૯
દેવની ગત્ય ગહન દીસે, પડ્યો પ્રાણ કર્મ આધીન,	
કુટુબ વિભેગની વેદના, હુંને દૈવે દણો દીન	૧૦

તુટી સરખી ઝૂપડી ને, હુટી સરખી નાર,
 સજા સરખાં છોકરા, નવ મળ્યાં ખીજ વાર ૧૧
 સકલ્પ વિકલ્પ કેટી કરતા, ઋષિ આવાગમન હિડોળે ચઢયા,
 બારીએ બેસી પથ જોતા, નિજ કથ જ્ઞાની દષ્ટ પજા ૧૨
 સાહેલી એક સહસ્ર લેખને, સતી ગર્ભ પતિને તેડવા,
 જળ જારી ભરીને નારી જાએ, જાણે હસ્તિની કલશ રેડવા ૧૩
 હસગામિની ને હર્ષ પૂરણુ, અભિલાષ મનમા ધમ્મિયા,
 આઝર ઝમકે દુધરી ધમકે, વાળે અણુવટ વીછિયા ૧૪
 સુદામે જાણી આવી રાણી, ધંદાણી કે રૂમિણી !
 સાવિત્રી કે સરસ્વતી, કે શકિત શકરતણી ! ૧૫
 સાહેલી સહુ વીંટી વળી, પશ્ચિની લાગી પાય,
 પૂજા કરીને પાલવ અણો, તવ ઋષિજી નાઠા જાય ૧૬
 થર થર ધુજે ને કાંઈ ન સૂજે, ધૂરી જટા ઉપાડે શીશ,
 હસ્ત ગ્રહેવા જાય સુદરી, તવ ઋષિજી પાડે ચીશ ૧૭
 હું તો સેજે જેઠું છું ધર નવા, મને નથી કપટ વિચાર,
 હું તો વૃદ્ધ ને તમે જોખન નારી, છે કઠણુ લોકાચાર. ૧૮
 ભાગાસકત હું નથી આળ્યો, મને પરમેશ્વરની આણુ,
 જાવા છો મને કા દમો છો, તમને હજો કલ્યાણુ ૧૯
 આંગણુમા કાઈ નર નથી, શકે દીસે જ્ઞાનુ રાજ્ય,
 પાપણિયો તમને પરમેશ્વર પૂછશે, હુંને કા આણુ છો વાજ્ય ? ૨૦
 ઋષિપત્ની કહે રનામી મારા, તમે રખે દેતા શાપ,
 દારીદ્ર્ય ગયા નવાં ધર થયા, શ્રીકૃષ્ણ ચરણ પ્રતાપ. ૨૧
 એવું કહી કર અહીંને ચાલી, તું સાંભળ પરીક્ષિત જૂપ,
 સુદામો પેઠા પોળમા, થયું કૃષ્ણ સરણુ રૂપ ૨૨

વલણુ

રૂપે ખીજા કૃષ્ણ જાણે, જરા ગર્ભ ને જોખન આવિયુ,
 બેલડિયે વળગ્યા દપતી, રતિ કામ જોડું લજાવિયુ ૨૩

કંડકુ ૧૪ મુ-રાગ ધનાશ્રી

નિજ મદિર સુદામો ગયા, તતક્ષણુ કૃષ્ણજી સરખા થયા,
 દપાત રાજ્ય શોભાએ ભર્યા, શ્રીકૃષ્ણે દુખ દોહિલા હર્યા ૧

ઢાળ

દોહેલા ગયા ને શોહેલા થયા, બર્યા બવન લક્ષ્મીવડે,	
એકે મુષ્ટિ તાદુલે જે વિભૂતિ આપી, તે લક્ષ જરો નવ જડે	૨
વસન, વાહન, ભોજન, ભૂષણુ ભવ્ય ભડાર,	
આમર, આસન, છત્ર બિરાજે, ઇન્દ્રનો અધિકાર.	૩
મેડી અટારી છળ જળી, ઝળકે મીણાકારી કામ,	
સ્ફટિક મણિએ સ્થલ જાણા છે, કૈલાસ સરખુ ધામ.	૪
વિશ્વકર્મા બૂલો ભખો, જોઈ બવનનો ભાવ,	
માણક મુક્તા રત્ન હીરા, ઝવેર જ્વેલ જડાવ	૫
ગોળી ગોળા ધડા ગાગર, સર્વ કનકના પાત્ર,	
સુદામાના વૈભવ આગળ, કુખેર તે કાણુ માત્ર	૬
સા જાતકના બહુ ભુથ આવે, નિર્મુખ કાર્ધ નવ જાય,	
જેરે સુદામો દાન આપે, લક્ષપતિ તે થાય	૭
ઋષિ સુદામાના પુર પિષે, ન મળે દરિદ્રી કોય,	
કોટિધ્વજ ને લક્ષદીપક, અકાળ મૃત્યુ ન હોય	૮
યદ્યાપ વૈભવ ઇન્દ્રનો પણુ, ઋષિ રહે છે ઉદાસ,	
વિજેગ રાખે જોગનો, થઈ ગૃહસ્થ પાળે સન્યાસ	૯
વેદાધ્યયન અગ્નિહોત્ર હોમે રાખે પ્રભુનુ ધ્યાન,	
માળા ન મૂકે ભક્તિ ન ચૂકે, એવા વેળણુવ ઋષિ ભગવાન	૧૦
સુદામાનુ અગ્નિ સાભળે, તેનુ દુઃખ દારીદ્ર્ય જાય,	
ભવ દુઃખ વામે મુક્તિ પામે, મળે માધવરાય	૧૧
વીરક્ષેત્ર વડોદર, ગુજરાત મધ્યે ગામ,	
ચતુર્વર્ણી જ્ઞાતિ બ્રાહ્મણુ, ભટ પ્રેમાનંદ નામ	૧૨
સવત સત્તર આડત્રીશમા, શ્રાવણુ શુદ્ધ નિવાન,	
તથિ તૃતીયા ને ભૃગુવારે, પદબધ કીધુ આખ્યાન	૧૩
ઉદર નિમિત્તે સુરત સેવ્યુ, ને ગામ નદરબાર,	
નદીપુરામા કીધી કથા, જથા બુદ્ધિ અનુસાર	૧૪

વડાણુ

બુદ્ધિમાને કથા કીધી, કરનારે લીલા કરી,	
ભટ પ્રેમાનંદ નામ મિથ્યા, શ્રીતા બોલો જે હરિ.	૧૫

સુદામા અગ્નિ સપૂર્ણ

અખા*

—૩૩૩૬૬૬—

અમદાવાદનો સોની તથા સહુથી શ્રેષ્ઠ વેદાતી કવિ

વિ સ ૧૭૦૦ ના વર્ષમાં એ હયાત હતો

છાપા

વેપનિંદા અગ

સૂતર આવે ત્યમ તું રહે, જ્યમ ત્યમ કરિને હરિને લહે,
વેપ ટેક છે આડી ગથી, પેટો તે ન શકે નિકળી,
અખા કૃત્તનો ચડશે કપાય, રખે તું કાષ્ટ કરવા જાય ૧
રગ ચઢે તે જાણો મેલ, પોત રહે તે સાચુ સેહેલ,
આપે આતમ સ્વયંપ્રકાશ, કર્મધર્મનો કાઠી પાશ,
અખા એવી સદ્ગુરની કથા, સમજે નહીં તો વાધે બલા. ૨
ખદ્દર્શનના જુજવા મતા, માહોમાહી ખાધા ખતા,
એકતુ થાપ્યુ બીજો હણે, અન્યથી આપને અધિકા ગણે,
અખા એ જ અધારો કુવો, ઝગડો ભાગી કાય ન મુવો ૩
'સમજ રહે' તો સધળો લાભ, કાયકલેશે વાધે ગાભ,
'હુ માને' તો હોય સતાન, આતમતાનું થાએ જાન,
અખા હરિ જાણી હું ટાળ, જન્મ કાટિની ઉતરે ગાળ. ૪
માની ત્યાં માયાનો ભાગ, માને માયા પામે ભાગ,
કવળમાં જે બીજુ ભણે, કલ્પિત જામ ટાળ્યો નવ ટળે,
અખા નિજ આતમને સાધ્ય, આપણ વોણી જાયે વ્યાધ્ય. ૫
હુ ટાળી અછતો થઇ રહે, હરિ પ્રભા માહુથો વહે,
પોતાપણેથી જે નર ટળે, અણુઆયાસે હરિમા ભળે,
અખા વાત સમજી લે વિધે, જ્યાં છે ત્યાં આકાશ જ મધ્યે. ૬
પડે નહીં જે પૃથ્વી સુવે, કને નહીં તે કહો શું ખુવે ?
ટાહુ ઉતુ નોહે આકાશ, પાણીમા નોહે માખણુ છાશ,
બ્રહ્મજ્ઞાન એવું છે અખા, જ્યાં નહિ સ્વામીસેવક સખા ૭

* અખા કવિના જીવન ચરિત્ર માટે જુડનકાગરોડન ભાગ ૩ નો જુલો † હુ-હુપણુ.

એક નહીં ત્યાં બીજી કશું, જાણું નહીં શું વાસો વસુ,
પય નહીં ત્યાં કેની શાખ્ય, વણુ રસના અચળ્યો રસ ચાખ્ય,
અખા સમજે તો સમજી જીવે, બાપના બાપને ઘેલા રવે ૮

આભડછેટ અગ

આભડછેટ અલજની જણી, બ્રાહ્મણવૈજ્ઞવ કાષા ધણી,
બાગે માસ ભોગવે એ બેય, સૌને ઘેર આવી ગઇ રેય,
અખા હરિ જાણે જડ જાય, નહીં તો મનસાવાચા પેશીરે કયાય ૯
પોતાના પડખા નવ જીવે, હાડ ચામડા મૂરખ ધ્રુવે,
શુદ્ધ કેમ થાય જો ચામડું, મોટું માહે એ વાકડું,
હરિ જાણ્યા વિના જીવ્યા ભમે, અખા પાર ન પામે કયમે ૧૦
ઇશ્વર જાણે તે આચાર, એ તો છે ઉપલો ઉપચાર,
મીઠા મહુડા માન્યા દ્રાખ, અન્ન નાય અન્નમાની રાખ,
સોનામુખી મોતુ નવ થાય, અખા આધણીને પાથરતાં વાણુ વાય ૧૧

ગુરુ અગ

ગુરુ થઇ બેઠો હોંશે કરી, કંઠે પહાણુ શકે કયમ તરી,
(જ્યમ) નાર નાનડી હવુ પ્રસૂત, વળતી વાઘે નહી અદ્ભુત,*
શિષ્યને બારે બારે રહો, અખા એમ મૂળગેથો ગયો ૧૨
પોતે હરિ નહીં જાણે લેશ, કાઠી બેઠો ગુરુને વેશ,
સાપને ઘેર પેરોણો સાપ, મુખ ચાટી ચાલ્યો ઘેર આપ,
એવા ગુરુ ધણુ સસાર, તે અખા શું મૂકે ભવ પાર! ૧૩
તુ તાર સમજીને બેશ, કા ચોળે દિલે ધ્યારી† મેશ ?
તુમકુ જ્યમ માહેથુ મરે, જે લઇ પેશે તે સૌ તરે,
તરતર ફળ દેવા નવ જાય, અખા આવી જાયે તે ખાય ૧૪
પહેલો તુ પરમારથ ગ્રીહ, પછે ગુરુ થાવાને ઇચ્છ,
પારો મુવો તે રોગ નિર્ગમે, પછે ભોજન ભોળુ તે જમે,
લમ નિરાશે મળે નારાયણુ, અખા તુ પહેલે એવુ જાણુ ૧૫
તુ તારા મનમાહી ગ્રીહ, શાને મોટપ લે છે શીશ ?
ગીણુ મળતા મોટું થાય, મોટું કલ્પકા થઇને જાય,
અખા તાત વિચારે વિધ્યે, રિધ્ય ધણી તો રહે સાનિધ્યે ૧૬

* સરીરનો બાધો † પારકી

આપે આપ પૂરણુ બ્રહ્મ હરિ, પોત પસાર્યુ રચના કરી,
ચૈતન્ય બ્રહ્મશલાનુ ચિત્ર, ઝાપિ જક્ષ માનવ પશુ પિત્ર,
થાય જાય એ માયાભેદ, અખા ચૈતન્ય નોહે ઉચ્છેદ ૧૭

સહજ અગ

ધર્મ સતવાદી ભીમ બળવત, સહદેવ જોશી જાણે તત,
અર્જુન બાણાવળી નકુળ ચતૂર, સહાય જેને શ્રીકૃષ્ણ હજૂર,
વન ભોગવતા દુ ખિયા થયા, પામી રાજ્ય અધૂરા ગયા,
સહેજે જો થાયે તે થાય, કર્તવ્યનું બળ અખો ન ગાય ૧૮
સુધુ સમજ સુખિયો થા, મૂકી આપ* ઈશ્વરમા જા,
ધર્મ અર્થ મોક્ષ ને કામ, એ માયા ષગ મૂક્યા ઠામ,
નિ સ્પૃહી તે નિરાળો રહે, અખા લાલચિયો લીધે વહે ૧૯
સમજે સા અવળુ છે તાન, ખીજુ ઇચ્છે એહ જ જાન,†
સોના માહે ખીજુ ભજે, મૂળ રૂપ તેનું જ્યમ ટજે,
જ્યમ છે લમ એ છે આત્મા, અખા કેની એવી છે ક્ષમા ? ૨૦

કવિ અગ

કવિતા ધણા કવિ કવી ગયા, અઘાપિ કવે પ્રત્યક્ષ રહ્યા,
વળી આગળ કવસે બહુ કવિ, મનની વૃત્ત્ય જેને અનુભવિ,
અખા મનાતીત ત્યમનું ત્યમ, મનની વૃત્તિમા મનની ગમ ૨૧
જ્ઞાનીની કવિતા ન ગણીશ, કિરણ સૂર્યના કેમ વરણીશ ?
શબ્દ તણો છેડો કેમ થાય, આકાશને કેમ તોળ્યુ જાય ?
એવુ વચન અલિંગીતણુ, અખા નહિ કોઈ પર આપણુ ૨૨
સ્થિતિ નહીં આપાપર† તણી, પિડ બ્રહ્માડનો થાએ ધણી,
અચળુ સરખુ દીસે આપ, ભૂત ભવિષ્યનો નોહે થાપ,
અખા જોતા ચિદઆકાશ, આવિર્ભાવ વિના શ્યો નાશ ૨૩

વૈરાગ્ય અગ

જો ઉપજે તો ભલો વૈરાગ્ય, ખીજા કૃત્યનો ન છોડે પાગ,
હેલામા હરિ પામે વેદ,|| જો ઉપજે સાચો નિવેદ,
જ્યમ પુલ પાછળથુ ફળનિધાન, અખા વૈરાગ્ય તે પરમ નિધાન ૨૪

* હુ પશ્ય † જનન્નુકશાન ‡ આપાપર=પોતાપશ્ચ અને પારકાપશ્ચ § છબે=જામે, લાગે
વેદ-વેતા=જ્ઞાની

વૈરાગ્ય વિના તે ઉપજે ખેદ, મારુ તારુ ભેદાભેદ, એ સત્ય વૈરાગ્ય ગોળીની ઝાટ, લાગે તો થાએ લોટપોટ,	૨૫
જો ભાગે અખા પરકે પામ, તોય તજે તે ઉડવા લાગ સત્ય વૈરાગ્ય શામીનુ* હ્રદે, મહા પુરુષ સર્વે એમ વદે, જે વૈરાગ્ય દેખાડે કરી, એ તો મન ફેરી મશ્કરી,	૨૬
પલકે પલકે પલકે ઢગ, એ તો અખા માયાના રગ સૂરજ તેમ સાચો વૈરાગ્ય, પડતા ન જીએ જાગ કુજગ્ય, સહુને તેજ કરે તે સહી, પડછાયો પોતામા નહીં,	૨૭
જ્યા ઉપજે સાચો નિર્વેદ, નોહે અખા ત્યા ભેદાભેદ સત્ય વૈરાગ્ય સ્વય જાણો હરિ, ત્યા માયાને શુઝિયે આદરી, જેમ નવ ગ્રહના રત્ન મૂલવાય, પણ પારસનુ મૂન કેાએ નવ થાય,	૨૮
અખા તે વૈરાગ્ય વિચાર, વેશ તુને નહિ મૂકે પાર પતિ કહાવે તો મનને જિત્ય, બાકી જે કરશે તે રીત્ય, ચાર વર્ણુ ને આશ્રમ ચાર, જ્યાં અનતરે ત્યા વેષ વહેવાર,	૨૯
અખા વાત પામ્યો શી નની, એ લાચુ તે છૂટ્યો મોગવી એમ સમજે નર પામે પાર, જે તુ પ્રથમ હતો કર્તાર, મુજ જાતે જે રે છે હરિ, વચ્ચે હુ રહ્યો માથે કરી,	૩૦
અખા એમ વિચારી રહે, શીશ પોટલો નાખી વહે ગાળે મરે કા શાંપે વખ, તપી ભમી કા પામે દખ, ફરતા ફરતા દીસે ધણા, જેમ તાતી વેળુમાહે ચણા,	૩૧
અખા હીડી જો અળગો પડે, વસ્તુ વિચાર સદ્યુરુથી જડે હેત વિના પ્રવૃત્તિ વધે, હોંસે કુચુદ્ધિ એસે ગધે, દેખાદેખી સહુ કાંઈ કરે, કાણુ જીવે જે શુ છે સરે,†	૩૨
અખા જો વિચારી જીવે, રાતા દેખી સહુ કાંઈ રુવે ધરમા ધાયલ મન કામના, કરે કર્મ મોહા દામચામના, કુલે શેકે કેમ નિર્વાણુ, જો નહીં ઉપજે આતમ ગાન,	૩૩
સૌનામા સૌ ઉપજે મરે, અખા સમજ તે મોટી શરે. જૂના ભાડ એક જોતા શરુ,‡ લાગ્યો અગિન કહાવ્યુ ઠીકરુ, તેમ જીવ શિવ વસ્તુગત એક, અહતા ફેરી લાગી ટેક;	૩૪
અખા જીવ અહતા ભામ, ઉજવલમા જેમ કાળો દાધ	

* શામી=મૂસાધનસપત્ત † સરે=અતે ‡ શરુ=માટીનું કાચુ શાખલુ

અગમ પથમા મોટો ભલ્લ,* ચાલી શકે કાચ એકલ મલ્લ,
સામો મળે નવ વાકો જાય, નિજ બળ બળિયો લા ઠેરય,
બાકી અખા હોકારા કરે, ભૂમિ વિના પગ કાઢક ધરે ૩૫
વણુ ખાડે જગતીમા જિલ્લ, જો કાઠ સમજે આતમ રીલ,
જામશ મા જોવા પામવા, ધમ્મિશ મા ટળવા ને થવા,
પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ દાસી છે એ, જો અખા તો એ ઘેર રહે ૩૬

વિચાર અગ

આપ વિચારે મળશે રામ, વણુ સમજ્યો લે કોનુ નામ,
બોલે ચાલે જેવડે સુણે, તેને જીવ લેખે નવ ગણે,
કેમ અખા હરિ મળશે તને, કહે હાર પાછળ પઓ કને ? ૩૭
પૂરો તે જે પૂરણુ લહે, ખીજા વેહતાકેડે વહે,
જે નર દેખે સધળે હરિ, પૂર્ણુ ભક્તિ તો તેણે કરી,
જ્યાં જેવો લાં તેવો રામ, અખા સધળા એના નામ ૩૮
ધીર ધીર મન ધસતુ રાખ્ય, કર્મ શાસ્ત્રની ન પૂછે સાંખ્ય,
આગળ મને વિષયે લાલચી, તેને ક્ષત્ર દેખાડે રચી,
અખા મોઢુ છે એ વાકડું, જેમ કરજી વિછીએ માકડું ૩૯
સાચુ કહેતા જૂઠું સમે,† પણુ સુધી વાત સૌને નવ ગમે,
જેમ દીવે અધારુ ટળે, તેમ ક્ષત્રજાને પરપચ પળે,
જગતતણી જુગતીશુ પ્રીત, અખા ન સમજે આતમ રીત. ૪૦
તણુ ગુણનો સધળો સસાર, ગુણવડે ચાલે દેહબ્યાપાર,
કાલ ભરાવ્યે ચાલે ગાઠ, મન આદિ સધળો આ ઠાઠ,
અખા વસ્તુની ચૈતન શક્તિ, જે સમજ્યા તે પામ્યા મુક્તિ. ૪૧
હું નહીં ગુણ ઇદ્રિ દેહવાન, પ્રકૃતિ પુરુષનું નહિ મુજ માન,
મુજમા સહુ, હું સર્વાતીત, હું છુ લા નહીં દૈતાદૈત,
અખા એમ સમજ રહે જોહ, જિવ-મુક્ત થોજેશ્વર તેહ ૪૨
પ્રીછે તો ગુણ પારે રહે, ગુણમા આવે તેને દહે,
જે ઉઓ જાયે આકાશ, તે નોહે પૃથ્વીની પાસ,
અખા એમ સમજ્યો તે હરિ, તેને સરખી દરી† સુદરી ૪૩

* ભલ્લ રીંછ † સમે=લાગે ‡ દરી=શક્તિ

અહુ બ્રહ્મ જાણીને રહે, શબ્દપ્રવાહમા શેને વહે,
વસ્તુવિચાર વિના અન્ય અભ્યસે, જેમ ક્યત તે કથીરે ધસે,
અખા સમજરે તુ મનમાલ, ખીજની નવ ઝાલીશ ખાલ

૪૪

દોષ અગ

દોષ ન જેમશ ક્રેના જૂર, તો હરિ દેખીશ બહુ ભરપૂર,
મેલી આખે કયમ દીસે વસ્ત, જેણે જોયા આમિષ ને અસ્ત,
અખા તો જ દીસે આતમા, જે નાવે રસના તાસમા
હરિજન સ્વેહરિ, નહિ માનવી, જેમ સરિતામા ભલી જાહી,
તેની નિંદા કરતા કૂર, નિજ આતમથી પડશે દૂર,
હરિજન સર્વાંગે હરિવડે, અખા વેલો તાણ્યો આવે થડે
પુરપાકારે પૂરણુ બ્રહ્મ, જેણે સમજ્યો મૂળગો મર્મ,
કર્મવાક્ય જીવજુદિ ગાય, મ્વય વિના સિદ્ધાંત ન થાય,
નિજનુ જ્ઞાન નિજરૂપે હોય, પાળો* અખા જ્યમ થાયે તોય
પૂરણુતામા સર્વ સમાય, નદીવડે સાગર ન ભરાય,
જેમ દાવાનળ બાળે સર્વ, તેમ જ્ઞાન દોષ દહે સર્વ,
દેહનિકાર હરિજનને કશા, અખા જેહની મોટી દશા
અણુલિંગ હરિજનની કળા, કર્મ ન બાધે આઘી બલા,
અહતા પોત વિના નોહે બાલ, દિવસ વિના તે શેની રાત્ય,
લૌકિક લેખુ રહે લોકમા, અખા જિત નહિ ફેાકફેાકમા
રૂડુ જાણી નથી રાખવા, ફેાડું જાણી નથી ત્યાગવા,
તન તપાથી મુજને સોધ્ય, બાલ ઉપચાર મૂકી યુધ્ય બોધ્ય,
તજ્યા ભજ્યા વણુ તે ચેગેશ, અખા જે માને ઉપદેશ
તજતા ભજતા નહિ પૂરવે, જૂનુ તજ્યે મન લાગે નવે,
જ્યા જેવો જીવ કાઢે વેશ, તે સાથે મન કરે પ્રવેશ,
મનની રીત્ય જે ગુથે જાળ, કાઢ્ય અખા આતમની બાળ્ય
હાર જાણીને સુવે નચત્ય, સુલ્લભ મારગ સમજ્યા સત,
સનકાદિકે ન ભજ્યો પ્રપચ, જનકાદિકે ન તજિયો રચ,
તજવુ ભજવુ તે સસાર, અખા સમજતા આવે પાર

૪૫

૪૬

૪૭

૪૮

૪૯

૫૦

૫૧

૫૨

સર્વાતીત શ્રુતિ કહેતા હવા, માયા રમ બીજ નવનવા,
 મનને જોડ માયાશુ ધણો, કરે ઉપાય તે ભજવાતણો,
 વસ્તુ વિષે છે મનનો અત, તેહ અખા લહે વિરલા સવ ૫૩
 હું નહી, તું નહીં, તે ન કહેવાય, જે જોતા જોનારો જાય,
 ત્રણ પ્રકાર વિના જેમ તેમ, તેથી હેઠા મનનો વેમ,
 નહી પદાર્થ જોવા ઝાલવા, અખા સરખુ છે નહિ પ્રીછવા ૫૪
 વસ્તુ અનોપમ છે તે માંય, તો તે કહીએ કેમ ઉપાય ?
 ઉપમા સર્વ છે માયાવડે, તે લા કેવલ્યે નહિ અડે,
 અખા વસ્તુ ગુણનો ગોળ, ત્યા ઉપમા તે માયાની ટોળ ૫૫
 સગુણને ઉપમા સર્વે ધટે, જે ઉપમા ને ગુણ બને વટે,
 જ્યા થાવા ને જવા નથી, ત્યા વાણી શુ કાઢે કથી ?
 અખા તેવડે સર્વે જાણ્ય, તો તેને કથી શકે ક્યમ વાણ્ય ? ૫૬

માયા અંગ

માયાના ગુણુ કર્મ રૂપ નામ, માયાના ગુણુ શ્વેત ને શ્યામ,
 માયાને મારા પારકા, દેવ દાનવ બે માયા થકા,
 માયાના ગુણુ જ્યા નવ છબે, તેને અખા તે કાણુ આલમે ૫૭
 વસ્તુ નથી ઇન્દ્રિયને ગ્રાહ્ય, શાથી જત ટળે શુ બાહ્ય,
 બાહ્ય મધ્ય અતરપટવડે, અતરપટ માયા રહી ધડે,
 માયાનાં કૃત્ય માયા લગે, અખા વિચારે પડશે વગે ૫૮
 ક્ષર પિંડ ને અક્ષર આતમા, જે સમસ્થો સરજ્યો વાતમા,
 તત્ત્વ ચોવીશતણો સમુદાય, મુજવડે સહુ આવે જાય,
 હુ પૂરણુ ચૈતનધન એક, નામ રૂપ ગુણુ કર્મ અનેક,
 અખા જે સમજ્યો તે આવ્યો, જેણે એ માર્ગ અનુભવ્યો. ૫૯
 મનશું વાત વિચારી અખે, યાની તે જે માયા ભખે,
 નાઠો છૂટે નહી એથકી, અળગી નહી છાયા દેહથકી,
 જે આશ્રમ દર્શનને ગ્રહે, રસબસ થઈ માયા ત્યા રહે ૬૦
 બેદુ માયા સમૂળી ગળે, સામુ ટળે ને આપે ટળે,
 આપાપર ટળતે ઉગરે, સેજ લક્ષ તેમા સ્થિત કરે,
 અખા જિહ્વાનું ન ધરે માન, જિત્યો હારે ઝાલે કાન ૬૧

મહા વળગણી માયા પાપિણી, જેમ સેવતા ઉસે સાપણી,
 સિદ્ધિ કાળે યોગી જન, થાવા અજર કરે છે જતન,
 મત્ર અધોર* ખવાડે નર્ક, અખા ન દેખાડે આતમ અર્ક ૬૨
 દેહ ઇન્દ્રિય ગુણનાં સવ કૃત્ય, દીસે માયા કરતી તર્ત,
 તે ક્યાથી તાણી લે અખા, માન વિના પણ રહેશે કખા,
 સર્વે જાણે ભૂતવિકાર, સમજે સેજે પામે પાર ૬૩
 અખા જીવતણી એ વળ, અજને દામે પૂજે અજ,
 ઇન્દ્રિય ગ્રાહ નહીં હરિલિંગ, જીવને જોઇએ નાના રગ,
 રગ ઢગ માયામાં ધણા, સૌકો સેવક માયાતણા ૬૪
 સૌકાની માયા છે માત, મળવા ન દીએ કેને તાત,
 પિતાતણુ વદન જે જીવે, માતાને ખોળે નવ સુવે,
 તાત ભજતા આડી થાય, અખા સહુ માયાગુણ ગાય ૬૫
 મુક્તિ વાચ્છવી એ જ બધન નામ, (જેમ) ધડી માપતા પ્રગટ્યો જામ,
 વસ્તુ અમોઘ ઇન્દ્રિયગુણવર્ત,† માયાની જાણે સમૃત્ય,‡
 અખા વિચારે ત્યમનુ ત્યમ, તો સમજે જો હોય ગુરુગમ ૬૬
 જ્યેમ સર્વે નર સમણે ડર્યો, તે દેખે વેખે મસ્તક જશો,
 મણિમત્ર મેલી ઔષધિ, મૃત્યુ પામ્યો કરતા વિધિ,
 સર્વ મત્ર ઔષધ જીપચાર, જાગે અખા ટળ્યો સસાર ૬૭
 અખા સર્વ માને ત્યા ભેદ, માને તેને વિધિ નિષેધ,
 બધ મોક્ષ ચૈતનને કશા, જોતા જડની જડશે દશા,
 એ તો વિચાર વિના ઉધરે, દીસે ફરતુ ફરતા ફરે ૬૮
 માનજીહાર શોષ્યે નવ જડે, વણુશોષ્યે નવ ભમવુ પડે,
 પડછદો નર માન્યો નરે, જેમ ખોલે તેમ ઉત્તર કરે,
 મૂળ તપાસી જોયુ અખે, મારો ભ્રમ પૂર્વો મુજ વિખે § ૬૯
 અણુલિંગી કરતાની કથી, માહી બહાર ચસમાને નથી,
 તો તેજ બળ પોખે આખ્યને, જો જો ભેદ યોગસાખ્યને,
 કહેતામાં તે સમજી જશે, અખા ગુરુનો કર શિર હશે ૭૦

* અધોર=અધોરી લાત્રો † વર્ત=અતીત ‡ સમૃત્ય-સૃતિ=સસાર § વિખે=વિષે

ક્ષમા અગ

કિલિયપ જન્મ કાલનાં જાય, જેના નામતણા મહિમાય,	
એવા નામતણા જે ઘણી, તેની મોટપ જોતા ઘણી,	
તેની ભક્તિ કરે ઓળખી, એ સમરેથી અખા નર સુખી	૭૧
જે બોલે ચાલે સાબળે, કરતાયકા કેમા નવ ભળે,	
નર નારી ને નપુસકલિગ, જળચર થળચર ખેચર અગ,	
કર્તા ભર્તા હર્તા જેહ, અખા ભક્ત જે જાણે એહ	૭૨
પૂજ્ય તેને સમજી ઓળખી, જે વચને વચને ટાળે દુ ખી,	
નરવેશે હરિ પૂરણુ ઘણ, સુકને* કરી સમજાવે મર્મ,	
ગુણાતીત ગુણુ અગી કરી, આપે આપ સમજાવે હરી	૭૩
પૂજતા પ્રતિમા ગુણુ સેજ, પણુ બોલતી મૂર્તિમા હરિ છેજ,	
જડ મૂર્તિ મુખ બોલે નહીં, ચેતન કે તુજ સેવા સહી,	
પિંડ ન જોઈશ જોજે વસ્ત, અખા મળે હરિ હસ્તેહસ્ત	૭૪
અખિલ જગત મૂર્તિ રામની, મહા જ્ઞાનીની મૂરત કામની,	
જડથી ચેતન મૂરત બહી, જ્ઞાની મૂરત સર્વોપરી,	
કારણુ તેનું એક વિશેષ, અખા હું ન મળે જ્યા શેષ	૭૫
કોટિ વર્ષ પ્રતિમા પૂજિયે, પણુ જ્ઞાની મૂરત પામી સેવિયે,	
પોતા સરખો હરિજન કરે, મોડુ માહતમ જ્ઞાતા ધરે,	
જડ ચેતન્ય ગમે તે પૂજ, અખા સેવન તેની સૂજ	૭૬
પૂજનો એ ભાળે ભેવ,† જે પૂજી નિપન્યા શુકદેવ,	
જનક વિદેહી સેવ્યા દ્વિજે, તે બેઠા જ્ઞાનીને ધ્વજે,	
અખા જ્ઞાનીનો મહિમા ઘણો, ધર્મે ધર્મ રખે કોઈ ગણો	૭૭
દોસે સૌ સરખાં વરતત, ખાતા પીતાં મરતા જત,	
એક અધિકતા જ્ઞાની ધરે, હરિશ્ચ વૃત્તિ સ્વતત્ર જ કરે,	
અખા તે વૃત્તિમા બહુ ભાવ, જળને ભારે તર્યું જાય નાવ	૭૮
ભક્તિ એકાસી પૂરી થઇ, બ્યાસીમી બુદ્ધિ આવી રહી,	
તેવો ભક્ત જ્ઞાનીને બળે, નવની‡ કાશ્વું નહીં રહે રળે,	
પચ કરે તે સૌકા કરે, અખા એવું વિરલા મન ધરે.	૭૯

* સુક્ત=વેદમંત્ર † ભેવ=ભેદ ‡ નવની=નવધાભક્તિ § કાશ=પીડા

સોળે અશે હરિ જાણી હદે, જેની વાણી ખીજું નવ વદે,
જેમ અગ્નિથી દિવે થયો, દીવામા દાવાનલ રહ્યો,
તે માટે હરિજન રવે હરી, અખા રખે કો પૂછો ફરી ૮૦

તીર્થ અગ

તીર્થ કાઠિ હરિજનને ચરણ, કૃપા હશે તે જાશે શરણ,
બારે કાળે હરિજનને હદે, હરિ બોલાવે તે જન વદે,
મહા મોટા જનનો પ્રતાપ, અખા થાય હરિ આપેઆપ ૮૧
જો મુક્તિ વાછે માનવી, તો એ કાશી એ જાદવી,
પ્રગટ મુક્તિ આપે હરિદાસ, હરિ દેખાડે સર્વાવાસ,
અખા નહી ઉધારે પડી, હરિજન મુક્તિ આપે રોકડી ૮૨
રામ રડવડતાં કેહેને મળ્યો, ઘેરો તે ઘર સુખથી ટલ્યો,
હું મારું બોયાશુ કામ, મળે અખા ધર બેઠાં રામ,
હરિવણ જાણે ક્ષેપણ કાળ, ઘાયે હીર ન થાયે વાળ ૮૩
છળ નિદા જો નહી નિસરે, ખડિયો કાષે શુ નિસરે,
મન જાણે હું પાનન થયો, પણ રેખ દોષ પેલો નવ ગયો,
અખા પડી એ સધળી વેઠ, જો નહો લાધી હરિની પેઠ ૮૪
હેતેશું હરિજનને મળે, મૂંઝી માન માર્ગમા ભળે,
હરિની તુ પ્રીછી લે પેર, પછી ફર કે બેશી રહે ઘેર,
અખા આ તન જોને હાડ, દહી મયી ઘી અળગુ કાઢ. ૮૫
એમ સમજે તે પામે પાર, હરિથી ખીજે તે સસાર,
તપ ત્યાગે કરી તીરથ ફેર, વને તપે બેસી રહેજે ઘેર,
કાળા ઘાળા સધળા કેશ, અખા હરિ જાણીને બેશ ૮૬
લોભે લોકબડાઇતણો, ઊંદર કાળે કુગર ખણો,
આગળ એક રીઝવતુ મન, તેને કાળે બહુ જતન,
અખા શું છે કીધે થવા, વ્યસની ચાલ્યો ખાવા હવા ૮૭
જો કરતવ મોટા આદરે, કરતા દેખી સૌ કો કરે,
માયા મન નિરતર સાવ, સૌ બેઠા પણ એક જ નાવ,
અખો તેહને મોટા વદે, જેને રામ રમે છે હદે ૮૮
ધન્ય તને કૌય મોટો કુળે, કૌય વિદ્યા કૌય ખાડા બળે,
એ મોટમ સધળી જાય ટળી, આતસખાજ પક્કે બળી,
અખા કારણ વિના વડપણ વડું, જેમ અદ્ય મૂલે તારે તુબડું ૮૯

કૃત્યે ન મળે વસ્તુ અમૂલ્ય, મટે જાજ્ય તો ભાગે જૂલ,
કેાય શૂર કેાય દાતા દયા, કેાય તપસી સતવાદી થયા,
સૌને જોડ અધિક થઇ મળે, અખા વસ્તુથી સૌ કેા ટળે ૯૦
સાચી વાત ન માને રજે, સૌ લાગ્યા માયાની ઠગે,
પ્રત્યક્ષ દૈવ પોતામાં વસે, મૂરખ સામે જાણી ધસે,
જેમ છે તેમ ન શકે ઝોળખી, અખા શી પેરે થાશે સુખી ૯૧
ચુસે અસ્થિ શ્વાન મહા દુ ખે, નિસરે રૂધિર પોતાને મુખે,
રાતો રગ દેખી મલકાય, પણ કારણુ પણ પોતામાંય,
સઘળે રચાણું તારુ મન, અખા ગમે તેમ કરે જતન ૯૨
શબદતણી માંડી છે જાળ, ચાળા કરે છે માયા કાળ,
ચણુ મૂકે માહી ફળકામના, મોહ્યા પશુ પડે દામચામના,
તણુ ભુવનમા એક પારધી, અખા કોક ઊગરે સારધી * ૯૩
જ્યારે ઊપની મન કામના, ત્યારે ફેર પડ્યા ગામના,
સેજે નર થાયે નિષ્કામ, તો નથી લેવા જાવે રામ,
જેમ સૂર ઉગેથી વાદળ ટળ્યુ, અખા ધામ દિસે નિર્મળ ૯૪
અર્થ સમજે છૂટે અનર્થ, જ્યમ અજગો છોડી નાખ્યો રથ,
કટકે નામ જુજવા સહી, પણ વેલ વચ્ચેથી દિસે નહી,
અખા દેહ ગુણના વ્યાપાર, વાસ્તે તું રાખે નિર્ધાર ૯૫
સ્વામીતુ પદ સર્વાતીત, જે કેાય સમજે આતમ રીત,
ચુખક દેખી લોહ ચેતન થાય, ચુખક તેમનો તેમ છે પ્રાય,
તણુ ગુણુ તેમ છે દેહ વ્યાપાર, અખા આતમા આપ વિચાર ૯૬

સ્વાતીત અગ

દેશ કાલનો મહિમા ક્રમ, ભાવ બેદ નહીં પદ પરમ,
સત્ય જુગ ત્રેતા દ્વાપર કળી, લધુ દીર્ઘ હરતે આગળી,
અખા હાથ ચેતન તેમ એક, એમ સમજવો વસ્તુવિવેક ૯૭
હીસે મન જુગ મહિમા સુણી, અદકે ઝોછે નહીં કેાય ધણી,
જુગ જુગના વર્તમાન, ક્યા રે જપ તપ યજ્ઞ ને ધ્યાન,
અખા એ માયા વિસ્તાર, ચારેના ઊદરમાં ચાર ૯૮

* સારધી=સાર ગ્રહણ કરનાર

મુક્તિબંધ નહીં જીવ માટ, અણુભણ્યા જીવ બાધે ધાટ,
 સાઠ સહસ્ર સાગરના તન, થયા અવગતિયા પામ્યા પનન,
 ત્યારે અખા કલિજીવ ક્યા હતો, એ બારે કાળ માયાનો મતો. ૯૯
 અચાનક જ્ઞાન ઉપજે એમ જાણુ, કાંઈ દેશ કાળનું નહીં પ્રમાણુ,
 જેમ અકસ્માત પડે પર્જન્ય, ઝડપુ કુઝડપુ નહીં મેઘને મન્ય,
 વય વર્ણુ દેશ ઝાળ જ કશા, અખા જ્ઞાનની મોટી દશા. ૧૦૦
 ધર્મી અવતાર ચોવિશે નિષ્ણુ, તેમા પૂરણુ બ્રહ્મા કહાવ્યા કૃષ્ણુ,
 તેથી બળિયા બીજા હતા, માનવ દાનવ બહુ દેવતા,
 જીને પિંડે કેવળ કૃષ્ણુ રહ્યા, અખા અધિક તે તેણે કહ્યા. ૧૦૧
 કેવલ્યને આધારે સહુ, બ્રહ્મા નિષ્ણુ મહેશ જ બહુ,
 સહુ તેમા થઈ ગહે જાય, અદકી ઓછી વસ્તુ ન થાય,
 તુ તદ્વપ વિચારે અખા, બાકી શબ્દ સંધળા મોં રખા. ૧૦૨

ચેતના અગ

વાગ્દાર માનવદેહ નથી, પામ્યો તો ચેતે ધરથી,
 જ્યારે જર્જર થાશે અગ, ઇન્દ્રિય મુકી જાશે સગ,
 ત્યારે અખા જપમાલા ગ્રહે, ભાગ્યે ધડે પાણી કેમ રહે. ૧૦૩
 તાપ મેવે જેમ લોહાતણો, વાયે અગ્નિ કાંઈ થોડો ધણો,
 તકેતક થઈ આવે કાજ, હાજર રાખે સંધળો સાજ,
 એમ અખા પરમેશ્વર ભજે, પણે મને કાંઈ નહીં નીપજે. ૧૦૪
 અનસર ચેતે તે નર ભલો, શૂરો જેમ જુએ એકલો,
 મહારથી તેમ સાચા હરિજન, મનમા નાણે તન કે ધન,
 જેમ તેમ કરી સારે નિજ કાજ, અખા જાઓ કે રમે લાજ. ૧૦૫
 વૃદ્ધ થયો વઠાયુ મન તન, ઉપાય ટળ્યો ને ખુટયુ ધન,
 ત્યારે ધર્મ સાધવા જાય, કોણું કાપડ સોદો થાય,
 અખો ભજી નહીં જાણ્યો નાથ, ભોંયે પાડ્યા ચારે હાથ. ૧૦૬
 હરિ ભજતા ભેષ્યે હેત પ્રીત, માહે આતુરતા સતતી રીત,
 સદ્ગુરુનું શરણુ ગ્રહેવું ખપે, હરિને કાજે મન બહુ તપે,
 તે નર હરિને પામે નિર્વેદ, અખા એ જ ભજવાનો ભેદ. ૧૦૭

આરત વિના ભજે શુ થશે, પીતળ સોનામા કેમ જશે,
દુખિયો દુખ નિગમવા કાજ, નવરો રૂડી ચલાવા બાજ,
કથા કિતેન બહુ કરતા ફરે, અખા હરિ પ્રાપ્ત લેખે સરે ૧૦૮
આતુરતા આણી આરાધ, સન્મુખ થઈ સદ્ગુરુને સાધ,
સદ્ગુરુ મળે તો સેજે તરે, સમજ વિના સૌ ફેરા ફરે,
હરિ વિના ફોકટ ફાંફા જાણુ, અખા રામ નોહે પાણી પહાણુ ૧૦૯

કૃપા અગ

પૂરણ બ્રહ્મ પ્રીછવા કાજ, નવધા ભક્તિ વૈષ્ણવ સાજ,
જેમ કશી વસ્ત કનેથી પડી, આદર કરતા પાછી જડી,
અદ્વ્ય આદરે જો આવે હાથ, તો અખા કાજ શુ શોધ્યા સાથ ૧૧૦
હરિમણિ કંઠે પોતાને અમૃત્ય, તે પગો જાણી બહાર ખોળે વૂળ,
ત્યા કર્મ કાચની કણ્ણિકા જડી, તેને વ્યસને લાગ્યો કાઢે હડી,
અદ્વ્ય પ્રાપ્ત ને અતિ આયાસ, અખા ન જાણે આતમ પાસ ૧૧૧
હરિની ઇચ્છાએ હરિ મળે, તે તો અખા અતરમા ગળે,
જનક ખડવાગે કયા નવધા કરી, વિચાર કરતા પામ્યા હરી,
કૃપા હરિ હસ્તિણીશુ કાજ, દોળે કળશ તો પામે રાજ ૧૧૨
સાત દને પરીક્ષિત રાજન, બ્રમ ગયો ભેટ્યા ભગવાન,
ખીજ બહુ ત્યાં બેઠા હતા, શુકના મુખની સુણતા કથા,
તે તેવાના તેવા રહ્યા, અખા હરિની જોષએ મયા, ૧૧૩
અખા કામ છે સમજ્યા સાથ, પણ કૃપા રૂપિણી જોષએ આથ,*
ખીજે સધજો દેહવ્યાપાર, જન્મ મરણ ન ટળે સસાર,
કૃપા સમજ અર્થ સર્વે કૃત્ય, જો ઉપજે તો પામે તર્ત ૧૧૪
વણુ સમજે સખજો સસાર, સમજે જાયે સધજો ભાર,
જેમ જેમ સાચુ માને જન, તેમ તેમ વાધ દને દન,
અખા પ્રેત ખીહીનાને ખાય, (પણ) ધીરજવાન તે કુશળો જાય ૧૧૫
એક અપ્રીણુ ખીજે સસારી રસ, અધિક કરે તેમ આપે કસ,
જેમ જેમ અધિકુ ખાતો જાય, અગે અકલે હીણો થાય,
જો મૂકે તો મુવે સરે, નહીં તો અખા તે ખાતો મરે ૧૧૬

ત્યમ એ ભોગતણો સસાર, જીર્ણ થયો તો પડિયો આહાર,
 નવો નીપજે તેમ લાગે સ્વાદ, તો કેમ જાએ ભવની વ્વાધ,
 અખા ખસજેમ સસાર્યે થાય, (અને) ધસી ફેદી તો સમૂળી જાય. ૧૧૭
 જાય સમૂળો તેમ સસાર, કરતા આત્માતત્ત્વવિચાર,
 અન્ય ઉપાય નથી એ જવા, સામા બધ બધાએ નવા,
 કર્મ કરતા નાવે છેક, અખા વિચારે ન મળે શેષ ૧૧૮

ધીરજ અગ

બ્રહ્માદિક નવ પામ્યા પાર, એમ જાણીને ખાશે માર,
 અગમ અગોચર સૌને હરિ, બ્રહ્મા કીટ લગી માયા આવરી,
 અખા હરિ જે મળનારા થાય, ન ગણે ઉંચનીચ રકરાય ૧૧૯
 કુળ અધિકાર અધ્યયન ચાતુરી, પાપી મૂર્ખ લા ન જીવે હરિ,
 જેમ વાયની વણણે લાગે લાય, પણ ડાણુ જમણુ ન ગણે વાય,
 લમ ઊંચ નીચ ન ગણે નારાયણુ, અખા એમ ખરાખરી જાણુ ૧૨૦

સુજ અગ

સમી સુજ સુજે તે પામ, સુજ વિના સૌ ચાખ્યા ચામ,
 સુજે દુ ખ તે સુખ નીવડે, સુખ્યા વિના જા લા આથડે,
 અખા સુજ આલે નરહરિ, અણલિગી સુજ આવી ખરી ૧૨૧
 સુજે ભજવા તજવા નથી, રાજ કરે કે બીજે ઘેરથી,
 દુ ખ સુખ કાળે આવે જાય, પણ સુખળો તે ધણી ન થાય,
 અખા સુજ વોહોણી તે હાણ્ય, રાજે બીજે ન ટળે તાણ્ય ૧૨૨
 સુખળાને સરખુ સદા, કારણુ વિના તે પામ્યો મુદા,
 ચારે જુગ સુજ આગળ ફરે, (પણુ) જુગ બળ તેને નવ આવરે,
 સુજે વસ્તુ નિરતર ભજે, અખા અચાનક જે ઉપજે ૧૨૩
 જ્યારે હવી અણલિગી સૂજ, આપપર વિનાની જે યુજ,
 એકલમલ અણલિગી ઓજ, ચિદ અચાનક પામી ચોજ,
 તે સ્થળનો સાક્ષી ત્યાં તે જ, ધારતુ જેનુ ગુણુ પારે હેજ* ૧૨૪
 નિર્ગુણમા ગુણુની ઉપાધ્ય, જીવપણુની લાગી વાધ્ય,
 ગુણી જીવ નિર્ગુણ સાચા હ્રદે, તે ધ્યેય ખ્યાતા સત્ય જાણી વદે,
 દ્વૈત રોગ લાગ્યો મન વિષે, અખા અદ્વૈતપણુ સમજ્યા પખે ૧૨૫

સાધન લખિએ વેદ પુરાણ, અદ્વૈતની ઉપજવા જાણ, ધ્યે ધ્યાતા જાણવા એક, નવધા ભક્તિનો કાષી વિવેક, સાચુ ખારે પટ ઉજ્જવળથાય, અખા ભક્તિ વૈરાગ્યે દ્વૈત પળાય.	૧૨૬
ચૈતન્ય શ્રદ્ધા સદોદિત સદા, સેજ કદસોલ કરે છે ચિદા, નાટક ચાહ્યુ જાય સદાય, કો કહે કર્મ કો કહે માય, પણ એવાનું એવું અખા, વચે અણુછતી કરે પખપખા.	૧૨૭
અત જુઓ જેની નહીં આઘ, કોયે કાળ પડે નહીં ખાધ્ય,* નિત નિત થાતું જાય નવુ, (પણ) કો ન કહે સુજ આગળ હવુ, અખા વિચારી જો એહને, પણ વળગીશ નહીં તુ દેહને	૧૨૮
જ્યારે જગત વિચાર્યું જને, તે ઉઠાં હાથને ન રહે તને, દિસે સ્વતત્ર જૂતમા જૂત, અદકુ ઓછુ નહીં અદ્ભૂત, અખા વિચાર વિના રુસાર, જો સમજે તો ધરમા પાર	૧૨૯
જન કાય ભૂખ્યો ઊંઘી ગયો, કરે આહાર સ્વપ્નવશ થયો, ભક્ષ કરે પણ માહે ભૂખ, ઠાલીને ઠાલી રહે કુખ, તેમ અખા સધળો સસાર, ત્રિગુણ ભોગનો કરતો આહાર	૧૩૦
પ્રત્યક્ષ મૂકી જીવે પરોક્ષ, કર્તવ્યને શિર મૂકે દોષ, સભર ભરાઈ રહ્યા છે નાથ, હિંડતાં લાગે હરિને હાથ, અખો કહે ફેરવવું મન, જો જાણો તો જાણો જન	૧૩૧
એમ જાણે તે હરિનો જન, મારે પોતે કયાથુ મન, દેહ હરિ ઈચ્છાએ થયો, અણુછતો હું તે આવી ગયો. તારુ કર્યુ ને તુ છે નાથ, એમ જાણી અખે ઝાટકયા હાથ	૧૩૨
અહકાર વિચારે કયોં નિરધાર, હરિસાગરનો બેધએ પાર, અહકાર પાર કાઢવા ગયો, વિચાર વિચારી ઘેશી રહ્યો, પાર કાઢતા અહકાર ટળ્યો, વિચાર અખા વત્યોં હરિ ભલો	૧૩૩
મજે વિચારે હરિ તે ખરો, ખીજ સરોડાડું કા સામરો, કૃષ્ણ ઉદ્ધવનો એ નિરધાર, સ્વરૂપ મારુ લહે સદ્વિચાર, ગુણ ગુણને કાજે અવતરે, અખા દ્વૈત નોહે માહરે.	૧૩૪
જેને જગત માને હરિ કરી, તે કૃષ્ણે ગીતા હિચરી, અર્જુન મહારે નહીં અવતાર, ગુણ ગુણ શું વરતે નિધાર, મારુ ને હું બે જ્યાં નહીં, તે જ શ્રેષ્ઠ અખા મુજ લહી.	૧૩૫

* ખાધ્ય=દોષ, ખાઠ, કમતી † ભિંહ=સાદાતણ ‡ વત્યોં=પાર ઉતર્યો
પરોડા=નકામી ડાખળીઓ

હરિના હોય તે હરિને લહે, ખીજા હરિની મોટમ કહે,
 સાગર ઉદર માહેલો મર્મ, માલમ* જાણે જે કુળધર્મ,
 ખીજા જળવડે કરે વ્યાપાર, અખા જ્ઞાનિજન લે નિર્ધાર ૧૩૬
 હરિ સેવકને કો હરિપુત્ર, કુવરનું બાધ્યુ ધરસૂત્ર,
 સેવક તે જાણે નિજ દાસ, આપ અન્યને રાખે પાસ,
 આત્મ જ તો છે એક આત્મા, લા અખા કેની શી તમા ૧૩૭
 તાત્પર્યમાં તાણાતાણુ, સેજમાં નહિ વૃદ્ધિ ને હાણુ,
 સેજ તે જ રવે હરિનું રૂપ, તાત્પર્ય તે જીવ સ્વરૂપ,
 અખા તે માટે સેજ જ સાર, ચૈતન્ય તે પરમેશ્વર નિર્ધાર ૧૩૮
 માયા મૂઢીશ મા તુ અખા, નવરો થઇને સુધને જા,
 મરતાં પહેલો જાને મરી, અણહાલ્યુ જળ રહે નીતરી,
 લાં કર્મરૂપિયાં ધાલ્યા ઢોર, મેલુ મન અધારુ ધોર ૧૩૯
 અખા જીવનો અવળો ન્યાય, મેલુ વેલુ ફાટી જાય,
 ઉન્મત્ત મનને યોગ સાધવો, જો કર્મ બોધ કરે નહીં નવો,
 જેમ છુટી ઘેતુ ભારતી ફરે, અધારે બાધે ટેવ વિસરે,
 અખા તે જાણી ક્યોં ઉપાય, લાં સિદ્ધિરૂપી લાગી બગાય ૧૪૦
 એક જ્ઞાની ખીજા સાધનવત, જેનો લક્ષ મળે નહીં તત,
 રિચિતિ બાધી સૌ સાધન કરે, અચબ્યુ આપ તજજશ્ન † જ ઉચ્ચરે,
 જેમ અનલ અવનિપર નાવે કયમે, અખા ભૂચર તે ભૂપર શમે ૧૪૧

મહાલક્ષ્ય અગ

તત્ત્વમસિ પદ કહાવે ત્રણ્ય, વેદે જેનું કર્યું વિવર્ણ્ય,
 કૈવલ્ય ઇશ્વર ત્રીજો જત, તેને જાણે પડિત સત,
 જુક્ત બલી સમજવા મન, એ જ અખા અધ્યારોપણ અન્ય. ૧૪૨
 જેમ છે તેમ રહી શકતો નથી, જીવને ટેવ પડી ધરથી,
 અતર્જતને પ્રેરે માય, સકલ્પ વિકલ્પ મન કરતુ જાય,
 અખા એ ખીજો અહકાર, આપ નહીં તો નહીં સસાર ૧૪૩
 થયુ નોતું હમણા નથી થવા, રહ્યા સકલ્પ ઉપજતા નવા,
 નિયતા ઇશ્વર હુ નિમિત્ત જીવ, મારે પુરાતન કર્મ સદૈવ,
 એમ કેવાને કો નવ રહ્યો, જ્યારે અખા ભ્રમ મૂળગો ગયો ૧૪૪

* માલમ=વહાણનો મુખી, કપતાન † સેજ=સહજ સ્વરૂપ આત્મામાં ‡ તજજ્ઞ=તે પદનો જ્ઞાતા

અતર ઉપજ મોટી બલા, હુ જુડો ને હરિ તે બલા,
 બે આરોપણુ બેને વિષે, એને વેદ માયા કરી લખે,
 અખા ઉપજતું રહે જો એહ, પ્રાપ્તે જાણે કેવલ્ય તેહ. ૧૪૫
 અદબદમાં ઉપજે તે જીવ, જીવના કલ્યા ઈશ્વર શિવ,
 જ્યારે જતે તપાસ્યુ આપ, રજી જ નહિ તો શેનો શાપ,
 અખા તેમનું તેમ સદાય, બધ મોક્ષ વણસમજ્યા ગાય ૧૪૬
 વાત અલૌકિક અનુભવતણી, પ્રપચ પારે રહેણુ આપણી,
 પખી ઓછાયો પડિયો જાળ, પણુ પોતે ઉડે અલગ નિરાળ,
 અખા જ્ઞાનીની એવી કળા, વર્ત્યા જાય તે ઉપરજાળા. ૧૪૭
 અખા સમજ તે સાધન રાજ, બેઠાં બેસાર્યા શીઝે કાજ,
 નર નૌકામા આસન કરે, બેઠો બાધી પૃથ્વી ફરે,
 કાયકેશ કરવો નવ પડે, સૂજ સમજમા સર્વે જડે ૧૪૮
 સૂજ વિના સધળા સાધન, વાધે અદકાં દનેદન,
 ઘાણીનો બળદ ધરમાં ફરે, દશ ડગમાંહે થાકી મરે,
 એમ અખા સધળો સસાર, સમજવિના નહોં પામે પાર ૧૪૯

વિશ્વરૂપ અગ

આળાં ચર્મ કરા બહુ રૂપ, નટ દેખાડે ભાસ અનૂપ,
 ચામ ખેડામાં બેઠો છપી, રમી રૂપ છપાવી લે ખપી,
 ખેલ ચાલે જે દીપકવડે, તેને અખા કાયે નવ નડે ૧૫૦
 લક્ષ ચોરાશી ખાણે જત, પડતા ન મળે ઈશ્વર અત,
 દીપક તે પર્મ ચૈતન બહા, જેવડે ચાલે ઈશ્વર કર્મ,
 અખા એમ સમજ રે જેહ, તેને નથી કાય કાળે દેહ ૧૫૧
 પ્રભુ પામવા મારગ એક, સદ્ગુરુ શરણે જ્ઞાન વિવેક,
 બીજા મારગ કોટાનકોટ, રહે આવયાં યુજીની ઓટય,*
 અખા નૌકાના મુખક જથા, વાર પાર ન જાણે કથા. ૧૫૨
 વસ્તુ જાણવા સાધન કાજ, આરોપી બોલ્યા કવિરાજ,
 ફળ તેનું તે જ્ઞાનવિવેક, જેમ તેમ કરિ હરિ જાણે એક,
 સમગ્રી અખા સર્વ ધોઈ કાઢય, નહોં તો હરિ માર્ગમા થાશે આજ. ૧૫૩

* ઓટય=પડદો.

સ્વભાવ અગ

સ્વય ભાવે નભ ઉલ્લસે સદા, જેમ હેમ પર્વત અદબદા,
 ધન ધટા વિના થાયે વૃષ્ટ, એમ જ્ઞાની તે હોએ પુષ્ટ,
 ગળી પાલો ગગા ચર્ધ વહે, લા અખો શુ સાધન કહે? ૧૫૪
 નિરાધાર નાટક અટુપડું, સ્વત સિદ્ધ દીસે સામડું,
 ઉત્પત્તિ સ્થિતિ લય સેજે થાય, પ્રવાહતણી પેરે ચાલ્યુ જાય,
 તેમાં આચાર્યે કીધી ભુક્તિ, કલ્પે બધ ને માની મુક્તિ ૧૫૫
 દર્શન ભેદ દાવા મત ધણા, ગઠ બાધી રહ્યા આપ આપણા,
 એક એકપે હુકી રહ્યા, અમે પામ્યા બીજા વહેતા ગયા,
 અખા નાટકની એવી રીત, મન લાગે છે દ્વૈતાદ્વૈત ૧૫૬
 જે છે તે લા આપોઆપ, બીજો તે નારાયણ થાપ,
 સમી સમજ સમજ્યાવિના સૌ, આપાપણા મત તાણે બૌ,
 અખા ચાલ્યો મત માયાતણો, દ્વૈત અધ્યાસ સૌને છે ધણો ૧૫૭
 પડિત ડાહ્યા વિચારો સાત, પણ સાત વાતની એક જ વાત,
 બે પ્રગટ હરિ વસનારા થાય, લા સાધન ધર્મ ન ભુવે કાંય,
 અખા સાધન બીજા જે બૌ, કાળ કર્મ કર સોંપ્યા સૌ ૧૫૮
 ભણે ગણે હરિ નાવે હાથ, દાન તપસ્યા કાળને સાથ,
 બ્યાકરણ વેદ સમાધિ અલગ, જોતા સર્વ માયાનુ અગ,
 અખા અણુલિંગી પદ અનૂપ, જ્યા ધ્યેય ધ્યાતા ન રહે રૂપ ૧૫૯
 પૂર્વજન્મ કર્મ અનુસાર, ઉત્તમ મધ્યમ ભોગ સસાર,
 જોણે હું મમતા સત્ય માન્યો દેહ, ત્રિવિધ કર્મ કલ્પે છે તેહ,
 પ્રાય અખા જ્યા દ્વૈત અભાવ, ત્યાં પૂર્વ જન્મનો શિથો ઠરાવ ૧૬૦
 મહાવિચાર વિચાર્યો અખે, જે ગગનચદ નાવે જલવિષે,
 વચ્ચે લહરી તરંગ ભુદ્ધુદા, બિંદુ વિકાર ધંદુને નહિ કદા,
 એમ પરમાત્મા જાણે પિંડ, તે પરમાત્મા જાણે ભૂમડ* ૧૬૧

પ્રપચ અગ

પ્રાય પ્રપચ આજ પપાળ, પડિતે તના ગુથ્યાં જાળ,
 શ્લોક શુભાપિત મીઠી વાણ્ય, તેણે મોહ્યા કવિ અજાણ્ય,
 કહે અખો મર્મ સમજ્યા પખે, સસ્કૃતનું પ્રાકૃત કરી લખે ૧૬૨

* ભૂમડ=પૃથ્વીનો શણગાર અથવા ભૂમડળ

કવિએ શક્ય જણાવા કાજ, ગાજે જેમ રાહુણીનો ગાજ,
 વૃષ્ટિ થવાને નવ ગડગડે, સામે અવધ્યથો પાછો પડે,
 મિથ્યા સસાર સાચો કરિ કવે, રખે અખા તુ એવુ કવે ૧૬૩
 પૂજવા મનમાં બહુ કોડ, શબ્દતણા જોડે છે જોડ,
 બૂખ્યો નર બહુ તક જ પિયે, જાણે ઉદર ભરીને પુષ્ટિ પામિયે,
 તેણે ધરાય નહીં ને વાધે રોગ, એમ અખા નોહે આતમભોગ. ૧૬૪
 કવિ થઈને અધિકુ શુ કવ્યુ, જોતા નહીં ક્ષણ અણ્યવ્યુ,
 રાગ દેષની પૂજ કરી, કવી વ્યાપાર ખેડા આદરી,
 તેમાં અખા શુ પામે લાભ, વાએ ગયો જેમ સ્ત્રીને ગાભ ૧૬૫
 કહે અખો હુ ધણ્યે રટ્યો, હરિને કાજે મન આવટ્યો,
 ધણા કૃત્ય કર્યા મેં બાલ્ય, તોય ન ભાગી મનની દાઝ,
 દર્શન વેષ જોઈ બહુ રહ્યો, પછે ગુરુ કરવાને ગોકુળ ગયો ૧૬૬
 ગુરુ કર્યા મેં ગોકુળનાથ, ગુરુએ મુજને ધાલી નાથ,
 મન ન મનાવી સદ્ગુરુ થયો, પણ વિચાર નગરનો રહ્યો,
 વિચાર કહે પામ્યો શુ અખા, જન્મ જન્મનો કયા છે સખા ? ૧૬૭
 બહુ કાળ હું રોતો રહ્યો, આવી અચાનક હરિ પ્રગટ થયો,
 ત્રણ મહા પુરુષ ને ચોથો આપ, જેનો ન થાયે વેદે ઉચાપ,
 અખે ઉર અતર લીધો જાણુ, ત્યાર પછી ઉઘડી મુજ વાણુ ૧૬૮
 પરાતપરક્ષણ પ્રગટ થયા, ગુણ દોષો તે દિનના ગયા,
 અમ્યુત આબ્યાનું એ એંધાણુ, ચંચુ ન ચાવે અખો અજાણુ,
 જે નરને આત્મા ગુરુ થશે, કહ્યુ અખાનુ તે પ્રીછશે ૧૬૯

જ્ઞાની અગ

સકળ લોક ત્યમ જ્ઞાતા પુરુષ, એમ જાણે તે નર છે મુરખ,
 દેહ વિષે સૌ સરખા ગણે, જેમ કચન તાર ત્રાપડમાં વણે,
 અખા અમૃત તે પાણી નોય, રસ જાણી ગણશે મા તોય. ૧૭૦
 જ્ઞાનીનો લક્ષ પરપચપાર, જેમ નાવ ચાલે ધ્રુવને આધાર,
 વણવાળી જેમ વહે છે નદી, આવી મેલાણુ કરે ઉદ્ધવી,
 જેમ દીપક ફેરી ગલ ગગન, એમ પરક્ષણમાં અખા તુ ગણુ ૧૭૧
 સહજ સ્વભાવે સર્વાતીત, દ્વૈત તેજ ભાસ્યુ અદ્વૈત,
 જેમ દુમાસ વિષે બહુ દીસે ભાત, પણ પોત થકી નહિ અગળી જાત,
 અખા જ્ઞાતા દેખે અશુ, અદ્ભુત કારણુ જ્યાં ઉલ્લસ્યુ ૧૭૨

સમજ્યો સમજ્યાની ગત લહે, જેમ સ્વપ્ન સાખ્ય ખીજે નવ કહે,
 નિજ પિડ આદે ચોદે લોક, વસતા રહે તે દેખે ફોક,
 સમજણુહાર વિના સમજવું, કહે અખો હું એવું કવું ૧૭૩
 લવન ત્રણ સ્પર્ણ મનતણું, જેમ સૂર્ય કારણ રેણી દિનતણું,
 સૂરજ વિના નોહે દિન રાત, તેમ તેવના કાણ દેખે ભાત,
 અખા તેમ જે મનને લહે, ત્યારે સેજે પરમ કારણ રહે ૧૭૪
 પરાપાર પરમેશ્વર વસે, સેજે સહજ ત્યાથો ઉત્સસે,
 આપે આપની પામે ભાળ, ત્યારે જય જગતજનજાળ,
 અખા વાત એ સાચી જાણ, તેહ વિના મનરખતી વાણ. ૧૭૫

જીવ ઈશ્વર અગ

કામ સકળ હરિથી નીપજે, પણ હરિ શિર પોતે નવ લે રજે,
 જીવચકી કાષ્ટ નવ થાય, હું હું થૈ ફોગટ બધાય,
 શકટ તજે જેમ ચાલે શ્વાન, એમ અખા ધરવું સૌ માન ૧૭૬
 બહુ જાણુ તો હરિમાં ભળ, વાંકો જતો વાટે વળ,
 કર્મ કરે ને ફળની આશ, એ તો હરિમાર્ગમા મેવાસ,*
 લોભે લાગો ચાલે ગામ, અખા સુવાનું નાવે હામ ૧૭૭
 ખરા વચુતા પડિત જાણુ, કર્મતણું બાધ્યુ બધાણુ,
 ભણી ગણી થઈ એહા પૂજ, પણ અજાણુ રહ્યું આત્માનું યુજ,
 ભેદ ન લલો વાચ્યા ફાકડા, કાળે અખા ફેરવ્યા માકડા ૧૭૮
 હરિજન તો હરિલક્ષણે રહે, બાહ્ય ઈશ્વરિય વિષય સર્વ ગ્રહે,
 અતર રહે અકર્તા થઈ, ત્યારે કર્મ કરતા લાગે નહીં,
 તેમ ભાંજે ધડે સેજે સસાર, પણ અકર્તા રહે કિરતાર. ૧૭૯
 દેહદમન મુડાનું કર્મ, મૂરખ જાણે માડયો ધર્મ,
 પીડે પિડ તે પેટને કાજ, કાયા કશી જાણે મહારાજ,
 વિષે વળૂંધ્યો વ્યસની થયો, અખા આત્મપરિચય ગયો ૧૮૦
 ભક્ત જક્તને વેર સદાય, હરિજન આપ્યું હરિનું ખાય,
 દ્રવ્ય હરિ ને હરિ દાતાર, વચ્ચે વેહેતાગરો† જીવ વહે ઉપકાર,
 એ તો હરિનો શત્રુકાર, સ્થાવરજંગમ પામે આહાર,
 એમ જાણે દીર્ઘ હરિ ફળે, અખા અહકારે આણુ વળે ૧૮૧

* મેવાસ=અશોર વનમાં છુટારાનું ઠેકાણું † વેહેતાગરો=ભાર ઉપાડનારો

આપોપુ ગાળે અર્થ સરે, મન મૂકી અણુછતું ઉણુ કરે,
મિથ્યા હુપણું માને સત્ય, કર્મ સંધાથે તેને રત્ય, ૧૮૨
પચ્યા વિના બહુ કાચા મરે, અખા સદ્ગુરુ ન મળ્યો શુ સરે.
શિર ફેરે શિવ જાણ્યા માટ્ય, જીવતે મૃત તે બેહુ નહીં ઘાટ,
કાળ કર્મ ને પિતૃ ગ્રહ દેવ, કેડે થઈ વહેતો અહમેવ,
હરિ અણુજાણ્યુ સર્વે ખરુ, અખા પ્રભુ પ્રીછે પાધરુ ૧૮૩
હરિજન હોય તો હીંશી ખોલ, રાજપુત્રને શેની દોષ્ય,*
ચાલ મલપતો નહિ ચાસધ,† બર્મ કર્મના બાગ્યા બધ,
અર્કથકો નાશે અધકાર, અખા હરિજનને શૌ સસાર ૧૮૪
હરિજન જક્તની અળગી દશા, જળચર સ્થળચર એકઠા વસ્યા,
અવની ઉપર લાગી લાય, જળચર હોય તે જળમાં જાય,
ભૂચરની કાંઈ ખીજ પેર, એમ જાણી અખા આદેર ૧૮૫
હરિના હો તો હરિ ઓળખો, વણુચાળ્યુ ખીડું કાં બખો?
સ્વાદ ન આવે રગ ન થાય, તેમ ભક્ત ભક્ત કહિ લોકો ગાય,
જ્યા હુ હુવો ત્યાં હરિ તો ખરો, વહો તેની નિદા કાં કરો? ૧૮૬
જેમ મચ્છ પ્રત્યે માછી દે દાન, તેમ દમે ભક્ત દુભાય ભગવાન,
લોક લોક ઉપાય બહુ કરે, જેમ જમતા રમતાં સુખ સરે,
તે દેખી ન શકે સસાર, કરે નિદા અખા લે શિર ભાર ૧૮૭
ભક્ત તો તે જે પ્રીછી બજે, ફેતરો બાગે નહીં તાદુળ તજે,
સર્વાવાસ લહે હરિ મજે, નહીં તો બેઠો કકાડી દજે,
એક સ્વામી સધળે વિસ્તરો, એમ અખા જાણો તે કરો ૧૮૮
ખટપટને ખટપટવા દે, તું અળગો આવી પ્રીછી લે,
જગી ઢોલ ધણા ગડગડે, ત્યાં ગ્રીણી વાત કાને નવ પડે,
નિરદાવાના જનને ખેળ, તે અખા બેસાડે બોલે ખોલ ૧૮૯
પાને પોથે લખિયા હરિ, જેમ વેળુમાં ખાંડ વિખરી,
સતે ખાધી કાડી થઈ, અને વચકે તો સણુદ્ધિ વહી,
તે માટે તે તેવા રહ્યા, અખા સગ પારગત થયા ૧૯૦
ભણ્યુ ગણ્યુ તે ઐટલું કરે, જેમ બેસે વાયુ સુકાઈ વૈતરે,
તેણે ફળે કરી પડિત પૂજ્ય, સતને સુકાઈની પડે સૂજ્ય,
સત તે જ હરિધનના ધણી, અખા ગત્ય આપે આપણી ૧૯૧

* દોષ્ય=દુષ્ય † ચાસધ=અહર-ચાસન ‡ સુ-ચ વૈતરે=વાયુ સુખકની ગધ લઈ જાય છે

પડિત તે વિદ્યા કર્ષણી, સત તો છે ફળના ધણી,
 ખી પાણી હરિનું નિર્ધાર, ઉપાય કરાવી આપે આહાર,
 અખા ભોગી ભોગીને કાજ, વઢે સેવક રાજને રાજ ૧૮૨
 પ્રલિશ મા નામ વૈષ્ણવ ધરે, શુ થયુ ઘેર ઘેર ખાતો ફરે,
 કાઈ રાજ નામ ધર્યો નોય રાજ, નરપતિ થયે નરપતિનું કાજ,
 અખા અર્થ ધર્મિશ મા કશા, અખા તેજ મોટાની દશા. ૧૮૩
 કાય આળસ કાય કોષે થયો, વાટે વેષ પહેરીને ગયો,
 નહિ મહેનત વેઠે નહિ સાધ, વદે વિશ્વ એ ફળ મહિમાય,
 હરિને અર્થે અખા એક વિચાર, પછે સમુ પડે તેમ રહે સસાર ૧૮૪
 વિશ્વ વિચારે કાઈ નવ લહે, વહેતા સાથે સૌ ફા વહે,
 આડમર કરે મોહે કરી, જે જ્યા ત્યા ખેડા ઠરી,
 અખા પશુ જેમ યવનને હજે, મહાજન મૂકી તે સગે પજે ૧૮૫
 અણુસમજ્યા જીવ ને ખીજું ઝાખરુ, જ્યા દેખે ત્યા વળગે ખરુ,
 પ્રકૃતિ મજે તો ત્યા તે અડે, નહી તો પાછુ વાટે પડે,
 એમ અખા સધળો સસાર, ઝામર ઝોળે* કરે વ્યાપાર ૧૮૬
 ભહુ જાણે તો પાછો ભાજ, પય ટળે જેમ પ્રગટે આજ,
 દૂધ રહે તો થાય નહીં નવુ, ધૃત સહિત પડે ડાટવુ,
 એમ અખા વિશ્વ કાયુ શ્રમે, જામણુ વિના બહુ ધૃત નિર્ગમે ૧૮૭
 વિશ્વ વસ્તુર્મા શાનો ફેર, જે મણુ એકના ચાલીશ શેર,
 નાના કાટલે સધળા પિંડ, મણુ કહિયે વૈરાટ અઘાંડ,
 હરિમા વિશ્વ ને વિશ્વમા હરિ એમ અખા સૌ ધરતુ ધર કરી ૧૮૮
 વિશ્વ ભજતા વસ્તુ ભજાય, નીર નદીના સાગરે જાય,
 લોક સકળ હરિ વેદજ વદે, આઠાણુ મુખ ને સતને હદે,
 મુખે જમે વાણી ઉચ્ચરે, પણુ હરી હૈયામા હોય તે કરે,
 તે માટે હરિ ભજવા સત, અખા ભવનો આણે અત ૧૮૯
 મોટપ દીધી હરિજન ખમે, હરિશુ બોલે હરિશુ રમે,
 જનને દીઠે હરિ સાભરે, તે જો હરિજન સાથે ફરે,
 જેમ દીવે સમરસ ઉગસ, એમ અખા હરિ ને હરિદાસ ૨૦૦

* ઝામરઝોળ=ખેટા ઝોળ † આજ=ધી

હરિજનને ગ્રહ કહો શુ કરે ? જે ગ્રહ બાપડા પરવશ કરે,
 રવિ ભમતો ન શશિનો ખે, રાહુ તો ધડવોણો વહે,
 કાણો શુક ન લુલો શનિ, બૃહસ્પતિએ સ્ત્રી ખોઈ આપણી,
 ગ્રહે નહિ ગ્રહ હરિ મુજ હૃદે, અખા દીન વચન કાણુ વદે ૨૦૧

એક પરમેશ્વર ને સધળા પથ, એ તો અળગુ ચાલ્યુ ભુથ,
 જેમ અમિ અમિને સ્થાનક રહ્યો, અને ધુવાડો આકાશે ગયો,
 અળગો ચાલ્યો તે કેમ મળે, એમ અખા સૌ અવળા વળે ૨૦૨

ગજરો જીવ ભુગત શુ કરે, પ્રકૃતિ પાપિણી પૂઠે કરે,
 જે જે સાધન સાધે સહાય, તેજ વાતના મળ બધાય,
 અખા અમર થયાનું કામ, રાખવા હીડે સૌ કેા નામ ૨૦૩

કીધુ સર્વ હરિનું થાય, મૂરખ કર્મતણા ગુણુ ગાય,
 નૃગ રાજ કાકિડો કર્યો, વિભીષણને શિર કરે ધસ્યો,
 સત્ય પાળતો હરિશ્વર દુ ખી થયો, જરાસુત વેરી તે વેકુક ગયો,
 એવો અસહાય હરિ મન વસ્યો, એમ જાણી અખો આળસ્યો ૨૦૪

કય વિક્રય બાખત શોભવા, સ્વામી સેવક રગ નવનવા,
 વચ્ચે લોભની વીટણુ કરી, રસથી જીવ કરે આદરી,
 આપે લે નિશ્ચે નારાયણ, અખા તુ તે એવુ જાણુ ૨૦૫

કર્મ નામ તે હરિના વતા, તુર્મા પ્રથમ સકળ ક્યા હતા ?
 મનુ બિપજતા ક્ષત્રી થયા, સનકાદિક તે યોગી રહ્યા,
 જગત નોતુ ત્યાં ક્યાથી કર્મ ? અખા હરિનો મોટો મર્મ ૨૦૬

જીવ ભક્તિ કરે સ્વાવડે, સામગ્રી હરિની નીવડે,
 તેનુ લાવી તેને સજે, પોતાને તો મળે નહીં રજે,
 જાણ્યુ આપ સમર્પુ હસ્ત, તે તો નીવડી તેની વસ્ત,
 અખો જે જે કરવા ગયો, ત્યા એમ અણુઓલ્યો રહ્યો ૨૦૭

સમજી રહિયે તો સમુ પડે, નહિ તો કાષ્ઠનુ કાંઈ નીવડે,
 જે જે કરવુ તે અહકાર, તે ત્યા હરિને લાગે ભાર,
 ભાર ચલ્યો નિશ્ચે ઉતરે, એમ જાણી અખો શુ કરે ? ૨૦૮

ધામધૂમ તે ધનનો ધગા,* મોહ અહકાર મહેલીને ગા,
 માવડે મેહ વરસે ગડગડે, ફળ ન ઉમટે† ને લાગા પડે,
 રત વિના કર્ષણ ક્યાથી ફળે, એમ અખા હરિ ક્યાથી મળે ૨૦૯

મર્મ ન સમજે ભર્મે પજ્ઞા, કરે અહકાર હોડિ ઉચ્ચા,
 ટીલાં ટપકાં કાઢે ખાસ, જાણ્યો મારગ પણ છે મેવાસ,
 વદે ચરણ ને નદે પિડ, ભક્તિ નાચે અખા પાખડ ૨૧૦
 પોતે પરતક્ષ દેવ ઉપાસ્ય, અન્ય ઉપાસન માયાહાસ,
 જેમ જેમ મેલ ચઢે લૂગડે, તેટલુ ધોયે પોત ઉધડે,
 આદરવો આતમઅભ્યાસ, અખા સભાળે આપણુ પાસ. ૨૧૧
 કુત્યુદ્ધિ જીવ અને કપાસ, તે પીધ્યા વોણા નાવે રાજ,
 તે માટે કહે છે ભગવાન, જાણે દેહદમને આવે સાન,
 ધન ઉછળતી ને ડોહરો* ગળે, અખા જો હરિ વળણે વળે. ૨૧૨

ચાનક અંગ

હઠ કરિ નહિ ઓળખ્યા હરી, કાચો જીવ જશે નિસરી,
 જેમ નિભાડે ભાજન કાચુ રહ્યું, ન સર્યુ કામ માટીયુ મયુ,
 છતી જીધે હરિ નહિ અભ્યસ્યો, તો ડાહ્યા થતા ડેકાણે થશે ૨૧૩
 ભણ્યા ગણ્યા ભલ પાકે પચ, ન્યાય ઉકેલે જાણે સચ,
 સભાપતિ થઈ ખેસે મધ્ય, આતમની ન જાણે વિધ્ય,
 અખા ક્યાંય ન કુવારિ ગાય, ઠાલા આવ્યા ને ભૂલા જાય ૨૧૪
 મૂક્ય મચ્છર ને પરહર માન, ચતુર્થ સામુ છે જાન,
 કરકરો† થયે કાળ નવ બિથે, જોરે જમ જિત્યો છે કિયે,
 ગણિત થયે ઉતરશે ગાળ, અખા હરિ મળવાનો એ કાળ ૨૧૫
 નિત્ય નિમિત્ત બે માથે પજ્ઞા, જેમ બાળક હોડિ કાધે ચજ્ઞા,
 પુત્ર ન લાગે પાડ ન થાય, પેટ પજ્ઞા કેમ નાખ્યા જાય,
 નિષ્કર્મ‡ થઈ નર હરિને જાણ્ય, તોજ અખા ટળશે તુ જ તાણ્ય. ૨૧૬

ભક્તિ અંગ

ભલુ ભૂડુ કહે પૂરવતુ નથી, પેરે પેરે મેં જોયુ મથી,
 એક પિડ અવેરતાં‡ બહુ, નામ રૂપ ગુણ કર્મ તેમ સહુ,
 એક શરીર અવેવ તે ધણાં, ઉત્તમ મધ્યમ ઈન્દ્રિય હરિતણાં ૨૧૭
 જે ઈન્દ્રિયે જે કષાય કર્યું, તેથી કામ ત્યાં તેવુ સર્વ,
 મુખે બોલ બોલે છે બહુ, અને ગુદે બોલે તો નદે સહુ,
 કુત્યુદ્ધિ એ જીવ છે હરિવડે, અખા એ ઠામે જોડે નવ પડે ૨૧૮

* ડોહરો=હરેડી તોફાની ગાયને ગળે બાંધવાનુ લાકડું † કરકરો=અડો ‡ અવેરતુ=એકડું કરવુ, સભાળી લેવુ

સલવાદી ને સૂર્ય એ બે, બોધ પ્રકાશ સૌ કોને દે,
જેમ અડે ઉદેલુ કમળ શ્રમે, તેમ કુપ્તુહિને સાચુ નવ ગમે,
અખા અદ્રોહી બુદ્ધે બોલે સમ, રવિની રીત જે ટાળે તમ, ૨૧૯
જ્ઞાની થઈ કહિ મારે ગાલ, મુક્ત થઈ વદવાનો ખ્યાલ,
ભક્તિ જ્ઞાન ત્યા ઠામે હશે, એ તો બેઉ લઢે છે રસે,
અખા એ જ નિ કારણુ વેર, જેમ ચૌટે લેંસ ને વદવાડ ઘેર ૨૨૦
ભક્ત દેખે સધળે ભગવત, તેને દુભે તો જ્ઞાના સત,
જ્ઞાનીને નિર્દોષો ધટે, તે નિત્યે બેશીને આથડે,
ભક્તિ જ્ઞાન નોહે એ બેદ, વહા જીવ અખો કહે વેદ ૨૨૧

દ્વાપ અગ

નહિ પાપી ને નહીં પુન્યવત, એકલમલ તે સાચા સત,
કાળયક તે સ્વભાવે ફેરે, સેજે ઉપજે સેજે મરે,
એમ જાણીને અખા જા ભળી, પુનરપિની ક્યકય ગષ્ટ ટળી ૨૨૨
ત્રયમાહી જેમ હોય તેમ હો, પશુ તરી નીસરે તેને શેનો બો,
તું જાને જીવતો મરી, પછી દેહું લેણુ રેશે ઠરી,
તાણ્યો જીવ અખા ગયો ટળી, હવે જ્ઞાશો વાણો રેશે મળી ૨૨૩
સદ્ગુરુ મારગ સદા અજાગ, જેમ પખીને ગત્ય સજાગ,
પગ નહિ દીસે પથ કપાય, તેમ સદ્ગુરુ મારગ ઉપર જાય,
ઉપાય અખા નહિ લક્ષ્ય થુ કામ, કર્મ કર્મ તો જ્યા રૂપ નામ ૨૨૪

ચાણુક્ય-કુટીલતા અગ

ડાંડી પાધકા કર ને ઠામ, જો નહીં જાણો આતમરામ,
મરડી મૂઝ મુખ વાંકા બોલ, કાલ વળમશે લીલા ઢોલ,
અખા વરણાગી વણુશી જશે, જુંડા ભગળ ઉધાડા થશે ૨૨૫
ખાટા થઇને નહિ ખટી વળો, કા ધાટા* થઈ ગોવિંદયા ટળો,
એક મેલો મત્ર ને બીજો કુતર્ક, સાધક ને મુખે મૂકે નર્ક,
અખા ઈશ્વરને નહીં છેતરે, લાખો દાતો વેલો ખરે ૨૨૬
કળ વકળ કાળ મન કશી, શુ બાળક છે, જે છેતરશે હશી,
હિરણ્યકશ્યપે વર માગ્યો જળે, હરિયે તે ધાટ ધાટ્યું કળે,
તો અખા તે હરિયું શી હોડ, હથેલીથી ઉજળો તે કોહ ૨૨૭

* ધાટા=ધણાપણું

અણુછતો જીવતું કાં થાય છતો, જોને વિચારિ પહેલો કર્યા હતો,
 જે કાળથા નિરમ્યા જીવ, ભાર પહેલો ત્યા હતો શિવ,
 વચ્ચે ખીન્નું કર્યાથી વળી, એમ જાણી અખા જા ટળી. ૨૨૮
 વા પાણી સધળો સસાર, તેનો શુ આણે છતખાર,
 મારુત માટીને લાઇ ચઢે, તેનું નામ તે પિંડજ પડે,
 પટોળે તે વપુ વાવડે, અખા આત્મને કાઈ નવ અડે ૨૨૯
 વડપણુ મેલી વસ્તુ વિચાર, તન તપાસી રહે સસાર,
 કોઈ વર્ણુ વેષ અહકારે મરે, વહાણુ સોનાનુ તે નવ તરે,
 એક મીશાલે બ્રહ્મા કીટ, જોઈ વિચારી અખા ગુરુ મીટ * ૨૩૦
 ભૂત પચનો આ સસાર, મુરખ વહે તે વરણુ અહકાર,
 ભાત ચનવા વર્ણાવર્ણુ, કાઢી મસ્તક હસ્ત કટી ચર્ણુ,
 બ્રાહ્મણુ ક્ષત્રિય વૈશ્ય ને શૂદ્ર, હરિનો પિંડ અખા કોણુ ક્ષત્ર ૨૩૧
 જાણુપણુ મેલીને જાણુ, આકર્ણિયે રે'શે નિરવાણુ,
 જાણુ થયે જાણુ નહિ જાય, જાણુણુહારો ખીજે થાય,
 ઓછાંયો નરને શું કળે, સ્વયં થાય અખા જો પોતે ટળે ૨૩૨
 પિંડ બ્રહ્માડે ને બ્રહ્માડ પિંડે, વસ્તુ વિચારે જોને અખડ,
 શુ શાથી કા અળસુ પડે, જો સમરસ પિંડ બ્રહ્માડજ વડે,
 જેમ વૃક્ષને પત્ર આવે ને ખરે, તો સ્વર્ગે નર્ક અખા શું કરે ? ૨૩૩
 ભ્રમે ભાવના ખીજ થઈ, જેમ જાત્રત અવસ્થા સ્વપ્ને ગઈ,
 તેજ મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહકાર, સ્થૂલ થઈ પસર્થો સસાર,
 સ્વપ્ન સસાર જાત્રતમા ટળે, એમ અખા વિશ્વ બ્રહ્મા મળે ૨૩૪
 જાણે આત્રમે મન જેતણુ, તેને નિદ્રા ઘેરે ઘણુ,
 નિજ રૂપે ત્યા રહી નવ શકે, નાના કર્મ ધર્મ બહુ બકે,
 મધ્યે વ્યસન લાગે કરી જીવ, અખા આદિ અત્યે તે શિવ. ૨૩૫
 કોઈ એક ઉત્તમ વ્યસની થયા, કોઈ એક મધ્યમ વ્યસનમાં વહ્યા,
 ઉત્તમ મધ્યમ બેએ વ્યસન, જેમ મહા કપુર બે ઘેરે તન,
 સત્કર્મ વિકર્મ બેયે વિકાર, અખા નિજરૂપ રહે નિરધાર ૨૩૬

પ્રાપ્તિ અગ

ખાધુ બોલે આવ્યુ રાજ, બેઠા બેસાર્યા સીધ્યુ કાજ,
 વણુ કોષે હરિ લેખે લલ્લો, પ્રીતે કરી પારગત થયો,
 હવે મારે સધળે સુખરાસ, અખા સ્વખનવર દીઠો વાસ ૨૩૭

* મીટ=હથિ, દેખવુ તે

કામ સકળ મુજ પૂરણ થયુ, બ્રહ્મ સાગરમાહિ મળી ગયુ,
 બોલુ ચાલુ હરિની સાથ, અતિ પોતે જે રૈને આથ,
 હુ હરિમા અને મુજમા હરિ, એમ અખા નખશિખ રણો ભરી ૨૩૮
 આવવુ જવુ ને અળગો હોય, જેમ વેધ્ય માર ન ભૂલે કોય,
 વ્યાપકની વ્યક્તિ કેમ થાય, કહો આકાશે કેમ વહેયું નય,
 સલગ જાણ્યું ત્યા તો તું અળગ, પાખ આવી પડતું રહ્યુ ખગ. ૨૩૯
 મારે એમ પજુ પાધરુ, હુંપણ મટયુ એ જ આદ્યું,
 કર્મ અહકારતણુ ગયુ મૂળ, જેમ આકાશના ઉડે તુલ,* ૨૪૦
 ન લલા સરખુ મેં ત્યાં લહ્યુ, એમ અખા જથારથ થયુ
 વાકુ સમુ જાણું ત્યા હરી, હુ તો મારે ખેટા ઠરી,
 લલા ગૃહસ્થને વાડે ગાય, એમ આપ સોંપ્યુ હરિમાય,
 છીંકું ખોળતા લાધી પોળ, હવે અખા કર ઝાકમઝોળ ૨૪૧
 ખાવનથી યુધ આઘી વટી, ભપ્પા મપ્પાથી રહિ ઉધટી,
 ઉધડ ભાગ્યુ ટાળ્યું આપ, સેજે ટળિયો દૈતનો યાપ,
 હવે રણો તે હું કે હરી, વિગત કરે અખો રયે કરી ૨૪૨
 મારે મોટા હુન્નર જાઓ, જે ઈશ્વરરૂપી જહાને ચાઓ,
 પચ સહિત ઉતરિયો પાર, પગ નહીં ખોળુ જળ સસાર,
 હુ હસ્તો રમતો હરિમા ભળ્યો, અખો જાણે તે વળણે વળ્યો. ૨૪૩
 એ સુખમારગ મેલીને શઠ, કાયકલેશ કરે કા હઠ,
 ગીતામા ગોવિંદ મુખ કહે, જે મારુ શરણુ ત્રહિને રહે,
 મુજ વાયક જે માને અખા, તેને સ્કધ લહિ ઉતારુ સખા ૨૪૪
 પરમ ગુણ હરિનું એ હટે, મહા પુરુષ મુનિ એમ વટે,
 જે અહધ્ધા જાણીને રહે, શરણુ જવુ શિવ એને કહે,
 અળગુ નથી અખા થુ કળો, આકાશને કેમ લાગે શળો ૨૪૫

ભાષા અંગ

ભાષાને શું વળગે જૂર, જે રણમા જિતે તે શૂર,
 સરકૃત બોલે તે શુ થયુ, કાંઈ પ્રાકૃતમાથી નાથી ગયુ,
 ખાવનનો સધળો વિસ્તાર, અખા ત્રેપનમે જાણે પાર ૨૪૬

* તુલ=રૂના પૂમડા જેવા હલકા પદાર્થ

સસ્કૃત પ્રાકૃત જે વડે બણે, જેમ કાષ્ટ વિષે રહ્યો બાથા કણે,
 તે છોઆ બાણો નાવે અર્થે, તેમ પ્રાકૃત વિના સસ્કૃત તે વ્યર્થે, ૨૪૭
 બધા દામ વેપારી લખે, અખા બ્યાજ નોય છુટા પખે
 હરખે કરખે અનુભવ કશા, આકાશ ઉદરમા વરતે દશે દિશા,
 જ્યારે જેનું રાજ જ જાણુ, ત્યારે માનવી તેની આણુ, ૨૪૮
 જ્ઞાન ગગનમા નોહું દેશ કાળ, એ તો અખા અજાણ્યા ખોલે આળ.
 જ્ઞાનાધિક નોય સિદ્ધિ વડે, સિદ્ધિ નામ શણગારે પડે,
 એકમની કહાવે સાધવી, તેમ સહજ ન ઇચ્છે સિધિ વાધવી,
 અખા અણુલિંગી નાવે સસાર, એ તો ફેકટ માયા ઉડાવે વાર ૨૪૯
 અજ મહાસિદ્ધિ ઈશ્વરને વિખે, તેને વેદ માયા કરિ લખે,
 તેની કણીજા તે આ જીવ, તો સિદ્ધિ સહિત કેમ થાએ શિવ,
 લોક પતી જે તે સિદ્ધિ વડે, અખા અનુભવને કાર્જ ન અડે ૨૫૦
 મૂળજો અહરોગ નહીં ટળ્યો, તેમા સિદ્ધિરૂપી ભરમજ લળ્યો,
 જેમ પેલો ઘેલો હોય બુદ્ધિવિખે, વળી વ્યસને લાગ્યો માદક બખે,
 અખા અહકારને ટાળી જોય, તું ન રહેતો સિદ્ધિ સાથે સિદ્ધ મો'ય ૨૫૧
 પોત ન લહ્યું છે પોતે થયા, ઉત્તમ મધ્યમ વ્યસને વહ્યા,
 માયાકૃતનો નાવે અત, માને નહીં તો જો વેદાત,
 અખા ઉપનું ન માને આલ, કય વિકય વિના શી વાધ્ય * ૨૫૨
 પ્રપચ પ્રીછી જોયો ખરો, નહીં ઉપજ ને નહીં તો વરો,
 જ્યાંય ઉપનું નવ ધટે, શબ્દ ન વળે જ્યાં જઈ આવડે,
 જાતુ મરતુ દીસે ખરુ, અતે અખા ભચ્યાનું ભચ્યુ ૨૫૩
 જેમ કુધે ફીણુ ફીસોટા થાય, તોલ ન વધે આકાશ સ્થાય,
 જેમ અગ્નિ જોગે જળ ઉભરે, તેમ તત્ત્વે તત્ત્વ જગત અવતરે,
 વકર્યા તત્ત્વ ધરે રૂપ નામ, અખા ઉત્પત્ત લે ઠામનું ઠામ ૨૫૪
 પચતણા પચવીશો તત્ત્વ, વાસનાલિંગ તે તેનું સત્ત્વ,
 ભૂત ભૂત પ્રત્યે વિચરે, મૃત્યુ નામ પરપોટો મરે,
 ભૂતકલોલ સદા સર્વદા, ચિદ્વિલાસ અખા મન મુદા ૨૫૫
 ચલન વલન તે ચેતનતણી, પચરૂપે આપે થયો ધણી,
 આપ આપમાહી વિસ્તર્યું, ન કર્યા સરખુ તે ત્યાં કર્યું,
 જેમ છે તેમનું તેમ છે જાણુ, સમજે સ્થાન અખા નિર્વાણુ ૨૫૬

ત્રતીતિ અગ

હરિ પામવા સૌ તપ કરે, અખો હરિમા મેળે ફરે,
મારે સમરસ સેજ સજોગ, સાવ સ્વતતર પામ્યો ભોગ,
જેમ ભર સાગરે તીર્થિંગલ* રમે, હુ હરિમા તો દેહ કાણુ દમે ? ૨૫૭
પેરે પેરે મેં જોયુ મથી, જે હરિવિના પદારથ નથી,
તો આઠ વેંતનો હુ જે છડ્યો, તે તે કયા અળગો જમ પડ્યો,
એમ જોતા હરિ લાગ્યો હાથ, દબ્યો અખો ને એ રહી આથ † ૨૫૮
ઉમેરણુ જે ઉસરણુ કર્મ, હરિમારગમા જાણે શ્રમ,
સ્થાયુ લઇને શ્યામા ભરુ, અખડ બ્રહ્મની ખડણા કરુ,
અખા એ ત્યાં છે અદબદ, અહપણાની ચૂકી હદ ૨૫૯
અનુભવી જ્ઞાન ત્યાં એવુ કથે, કર્મધર્મ ભાણુ કરે જથે,
આતમતત્ત્વ માંહેથી ધરે, નામ રૂપ કુચા શું કરે,
એમ અખા લા કીધી આથ, હવે કામ શું જાણે હાથ ૨૬૦
છાછળ માછળની નહીં વાત, એ તો રમવી વાત અધાત,
ખોવુ મનને લેવી વસ્ત, નાખ્ય નસક લાધે નહીં અસ્ત,
કે તુટે કે અડે ન આજ, અખા હરિ અથેં હડિયુ કાઢય ૨૬૧
કયાથો અવસર પામ્યો વળી, મોતી વેહે પરોવો વીજળી,
મરે ત્યાં તો સૌ કેા મરે, પણુ સુરતે જે સ્વામી અર્થ કરે,
અખા પામુ હરિ કે ખોળીં સસાર, સર્વ નિગમુ કે પાડુ ખાર ૨૬૨
તપ તીરથ શ્યા વડે હથિયાર, પુરુષ ચીંથરાનો એ સસાર,
તે ઉપર આયુધ શ્યા વહે, મારિશ્ચ કેને તે તું કહે,
પેસ ખેતરમાં ધાલી હામ, ભ્રમ કરો ન અખા રૂપ નામ ૨૬૩

ખળજ્ઞાની અગ

જ્ઞાન કથી શું કીધુ ઘાટ, અતર અવિઘાયે વેધ્યા હાડ,
અનુભવ કરે ત્યારે એક આતમા, મુખ નિંદા દીસે નહીં ક્ષમા,
અખા કથ્યુ પણુ ન લાલ્યુ જ્ઞાન, શું શુરુ આગળ માંડપાતા કાન. ૨૬૪
ભસો કહાળ્યો પણુ ભલપણુ કયા, જેમ ગોખર ‡ હિડે ગોધણુમા,
વેષ પેરે વીટખના વધી, વઠયુ દૂધ થયુ નહિ દધી,
કવિતા થયે ન કાઢયુ કર્મ, અખા ન સમજે મૂળગો મર્મ ૨૬૫

* તિર્થિંગલ=મગર † આથ=પૂણ ‡ ગોખર=માયોમા છછરેલો ગધેડો

મહા પુરુષ કહાવે માંછબલી, વેષ પેયોં પણ ટેવ ન ટળી, સ્તુતિનિદા અદેખાઇ આઘ, પેરે ખાય પણ વાંધી માખ્ય, અખા કૃપા વિના જીવ કુચુધી, પાકુ ઇદ્રવારણું ને કટુતા વધી.	૨૬૬
કથા સુણી શ્રોતા શુ ખટચો, ગુણુ ગાઇને ગાનારો વટચો, થયા ગયા પોથે લખ્યા, પણ વણુ થયાની લહો પારખ્યા, વણુ થયો વગત સર્વે કરે, તેને લહે અખા અર્થ સરે	૨૬૭
ખાણુ બાંધ્યા ને સૌ કો મોહ્યો, પણ બાણુવળીને કોઇ નેય, શ્રોતાવક્તા બિજુ બાણુ, ટળે બે ને રહે નિવારણુ, નામ રૂપ વચકને સભા, અખા સહુ વહે કાળની પ્રભા	૨૬૮
સાચો જૂઠાના ગુણુ ગાય, જૂઠે સાચો નવ લેવાય, દર્પણુ તો મુખ સુખને ગ્રહે, પ્રતિબિંબ કેમ બિબને લહે, આદર્શસ્થાની* જે નામ રૂપ, અખા શું તે લહે સત્ય હરિભૂપ	૨૬૯
અખે વિચાર વિચાર્યોં ખરો, જે વાંક સર્વ આપણુમા બયોં, બુદ્ધિ વોણુ જીવ લે નવ શકે, પઢે જક્ત દોષ મુખ બકે, સદ્ગુરુ જે ઉધાડે બાર, અખા હરિ દીસે સસાર	૨૭૦
કામ કોષ જે જક્ત આચરે, તે દેખી જીવ નિંદા કરે, એ તો પાચે રૂપ માયા રમે, કળ બરાવિને ભવમાં ભમે, વિચાર વિચારી હરિને જાણુ, નિદા કરે અખા છે હાણુ	૨૭૧
જીવ નીચ દેખે તે ભર્મ, ભર્મે થાપ્યા કર્તાકર્મ, વળી ડાહ્યો ભ્રમ કર્તા રહી, પણ વસ્તુ વિચાર ગયો વિસરી, ધર્મ કર્મ નહી કર્તા કોય, અખા પોત વિચારી જ્ઞેય	૨૭૨
શ્વપ્દ સ્પર્શ રૂપ રસ ગંધ, વ્યસને જીવ પમાજો ધંધ, લોભ મોહ પચિ થયા છતા, પ્રાય પ્રકૃતિ ઉદરમા હતા, તેણે મોહ્યો જીવ રોગિલો થયો, ત્યારે અખા વસ્તુવિચાર જ ગયો	૨૭૩
વર્ણધર્મ તુ રહે મૂળજે, જેણે સર્વ પડે ત્યા વગે, જાત વિચારે તે આતમા, અને આશ્રમ તો તારો તુજમા, તે જાણ્યો છે તે નોહે ધર્મ, અખા કુસકા કુટ્યે શ્રમ,	૨૭૪
ધરે પિડ પણ કાઇ એકતા કરે, તેમાં જીવ આપોયુ ધરે, જડ દેહ સગે જડતા ગ્રહે, ચેતન પક્ષ મૂકીને દેહ, અખા કુચુકે પ્રીછે પિડ, પણ આતમા પ્રીછે છે અખડ	૨૭૫

શબ્દ સ્પર્શ રૂપ રસ ગંધ, પચ ભૂતનો એ સખધ,
 ગ્રામ પ્રકૃતિ છે સસાર, વિચરે ભૂત ધરે અવતાર,
 અખા તન તપાસી જીવે, કા જીવપણે જન્મારો ખુવે ૨૭૬
 યાત્રી સુર સૌ કા થઈ ફરે, સુભટ તે જે અવસરે મરે,
 સુખે ઘેર બેઠા સૌ જાણુ, પણ વરતે જેથો ભે* ધમસાણુ†
 અખા કથણીથી અનુભવ તે અલગ, ઉંચા ચડે આકાશે જ સલગ. ૨૭૭
 પ્રપચ આધારે પરબ્રહ્મને કથે, મહી વિના પાણી જેમ મથે;
 શ્રમ કરે પણ નાવે સાર, જેમ નપુંસક વહે હથિયાર,
 એમ અખા નોહે સદ્ગાન, માઠક કેમ કરે જળપાન ૨૭૮
 કર્મ ધર્મ એ ભર્મને બલા, અકે ન રહે એક એકલા,
 બુધ વોણી ધેનુ ચાટે ચર્મ, કર્મ લા ભર્મ, ભર્મ લા કર્મ,
 વસ્તુવિચાર પશુને કરો, અખા ભર્મે ભર્મ અભ્યસો. ૨૭૯
 મરતુ દીસે તે નોપ મર્ત્ય, ચાલે સચરાચર કાળનું ફલ;
 વેતું કરવત કાઢે ગાર, તેમ જીને જીને મરે સસાર;
 તો અખા પરને ક્યા રુવે, આપ વિચારી શૈ નવ જીવે. ૨૮૦
 નહીં ઉપજ ને નહીં લાં વરો, ક્યા આકાશને બેળુ કરો,
 એ ભર્મે ભ્રમ માન્યો ઉપન્યો, ગ્રામ સુવર્ણને ક્યાથો બન્યો,
 અખો નહીં તો કેને કવે, થાશે માપ માપણુદાર મુવે. ૨૮૧

જડભક્તિ અંગ

પડ પખાળે પૂજે પાણુ, મનમા જાણે હું તે જાણુ;
 આપે આતમ બારે ભમે, મુરખ સામુ માડી નમે,
 ડાહ્યો પડિત થઈ આદરે, તે અખા ધાર્યું કેમ કરે. ૨૮૨
 ગુણુ જોઈએ તો ગુરુને શોધ, જે ગુરુ આપે તત્ત્વનો બોધ,
 પરને વળગ્યો હીડે અધ, આખ્યાળો નવ વળગે ખધ,
 સદ્ગુરુ વિના ગળે બાધી શલા, એમ અખા ભર્મા બલબલા. ૨૮૩
 હરિ કહે છે તે કહે ક્યા વસે, તેને જાણુ કાયા કા કસે,
 બ્રહ્મચાનમા સર્વે વળે, જેમ બહુ મહોર સોનું એકલે,
 તણુ માર્યે કેમ પાડો મરે, એમ અખા સૌ સાધન કરે. ૨૮૪

* ભે=ભય † ધમસાણુ=સોજાકાર, ધોંધાટ

ગુણુ ગાવા તે ગુણિનુ કર્મ, ધારણા ધ્યાન યોગીનો ધર્મ,
 ભક્તિ વૈરાગ્ય વૈષ્ણવ કહે કથી, પણ વસ્તુપણામાં કર્તવ્ય નથી,
 અખા પ્રપચ હોય વિધવિધે, જ્ઞાન પિંધુ સાધક જે દીધુ સદે ૨૮૫
 સુધ માહી સાધન તે કશુ, તેજમા રૂપ કાઈ વાસો વસ્તુ,
 જેમ મીનને તરવુ તે સહેજ, પખી જેમ આકાશે રહે જ,
 તેમ જ્ઞાતાને સાધન તે સુઝ, એમ અખા સારી કરી યુઝ ૨૮૬
 બોલે ચાલે તે હરિ વડે, પશુ પથ્થરને લાગી પડે,
 કાય પત્ર સેવે ક્રોને વસ્ત્રપૂજ, એમ ગર્ધ આતમની સૂઝ,
 મોદ ભયો માને નહીં વાત, અખા અણુજાણે આતમધાત ૨૮૭
 હરિમા રહે તે ગુણુ શુ ગાય, પાપી પાવન થાવા જાય,
 કુવારી હે વરનુ નામ, સદા શોહાગણુ સગે રવામ,
 પોતે પોતાને કરવો સાદ, એ તો અખા ઘેલાનો વાદ ૨૮૮
 હરિ મળે જન રસખસ થાય, જે અળગો તે લેવા જાય,
 કાઈ તરે શુ કહેતુ ફરે, કહેાને વ્યડળ કેને વરે,
 દૈત નહીં લાં રીત જ કશી, એમ અખા જોળે અભ્યસી ૨૮૯
 કર્તા કાણુને સાધન કશુ, સુખિ માની મન કરવા ધર્યુ,
 વાને વાત વાધો વિસ્તાર, જેમ ધુવાડો થયો નવસાર,
 અખા વિચારી જોતા ફેક, જેમ ઊંડા કુવો ને ફાટી બોખ * ૨૯૦
 ઉંધો કહે ઉંધો સાલજે, તેણે જડપણુ બેનુ નવ ટળે,
 જેમ ચિત્રામણુના દીવા વડે, કેમ રાત અધાની દુબે પડે,
 શુ સાલજે ને અખો શુ કહે, જો માયા લાલચથી ખીહે ૨૯૧
 પ્રપચ પારે રહે છે રામ, સદા સર્વદા ન્યારુ ધામ,
 તેવડે ચાલે આ સસાર, આગમાપાર્શ્વ તે નીરધાર,
 અખો રામ જોળખિયો તેહ, ઉદર અભ્યતર નાવે જેહ ૨૯૨
 શ્રબ્દજળ કર્મના ગ્રન્થ, એમા સાર ન લાધે અત,
 સાચુ સાધન જે કો કરે, વાગવિલાસ સકળ પરહરો,
 શ્રબ્દાતીતને જાણે જેહ, અખા સાચુ સાધન એહ ૨૯૩
 સાચુ સાધન શુદ્ધ વિચાર, જે હુમારનો કાઢે પાર,
 એ મૂઢી અન્ય સાધન કરે, જેમ ભ્રમરોગી વિજ્યા વાવરે,
 નિજ આત્મ જાણ્યા વિન ભર્મ, અખા નહિ છૂટે કર્તા કર્મ ૨૯૪

* જોખન્કુવામાંથી પાણી કાઢવાની ચામડાની પખાલ તે † આગમાપાર્શ્વ=કૃત્યતિ નાશન શુ

શબ્દભળ માયાનુ કુડ, સ્ત્રી નર પશુ પડે મતિ મૂઢ,
 રાણગારી વાણી સૌ ગાય, મોહ્યા જીવ સાભળના જાય,
 અખા શુ વાચ્યુ સમજ્યો કશું, જેમ આખનુ કાજળ ગાલે ધસ્યુ ૨૬૫
 અગ્નિની ને ઉંટ બચકુ, ઝાલ્યુ મૂકે નહિ મુખચકુ,
 અખા અણુજાણ્યે પેદુ કાન, ચાલ્યો પથ દર્શન ને માન,
 કેને કર્તા ન જાણ્યો જડે, વઢે ઢીક ને કટારી કડે ૨૬૬
 ભણે ગણે શી સાધી વાત, અવળા પડ વળ્યા વળી સાત,
 જાય નીચ હૃદિયામા હતા, અખા થાપીને કીધા છતા,
 પાડિલ કરતા લાચુ પાપ, પાછ દૂધ ઉઘેયો સાપ ૨૬૭
 શુ સમજ્યો ગુરુ શરણે જઇ, જો બાલ છોલ ધર વાસે રહી,
 અગ્નિ તો રચે નવ ગચુ, વાધ્યો ભર્મ એ અદકુ થચુ,
 અખા હલાળ્યો કાલો હલ્યો, એ સગુરાથી નગુરો ભલો ૨૬૮
 પ્રાપ્ત રામ કરે તે ગુરુ, ખીજ ગુરુ તે લાગ્યા વરુ,
 ધન હરે ધાખો નહિ હરે, સખધ સસારી સાચો કરે,
 અખા શુ સમજ્યો ગુરુ કરી, સચરાચર દીઠા નહો હરી ૨૬૯
 કર્મ કરી શુ હરખે હલ્યા, એ તો દામ ઉલેખે પલ્યા,
 જેને લેખે જીવ જ ટળે, તે જ સમજતા નામુ વળે,
 તત્ત્વજ્ઞાન વિષુ ખીજુ અખા, તે રમતુ જેમ કાય કાયકા ૩૦૦
 કહે અખો મુજ આવે હસું, એ કયાથુ ટીખળ મનમા વચુ,
 હિરણ્યગર્ભ* હાર આપોઆપ, ત્યા દેત અચાનક લાગ્યુ પાપ,
 કોણુ સુણે ને અખા કોણુ કહે, હરિની વાત તો એહજ લહે ૩૦૧
 હું તુ થૈ ઘોલ્યા એ ખરુ, તે હું જ નહો તો શુ ઉચરુ,
 જેમ મૌઝરમા વાજે સાદ, એકલો ગારુડી પૂરે નાદ,
 એહ અખા એવો શો ભેદ, તો હું માને શો વિધિ નિષેધ ૩૦૨
 આપે આપમા ઉડી બક્ષા, એક કહે રામ ને એક કહે અદલા,
 અદલા રામ તે કેવું નામ, કોણુ સલાળે તે નિજ ધામ,
 કહે અખો ઉપજાળ્યો કળો, કળકલે બાળ રમે એકલો ૩૦૩

સગુણભક્તિ અગ

સગુણ ભક્તિ મોતી ધુધરી, મનમોહન દીસે તે ખરી,
 અતર તાપ કુધા નવ સમે, સામા મનોરથ પેરે દમે,
 એ અખા સમજ દેહ વેહવાર, જન્મ મરણ ન ટળે સસાર ૩૦૪

* હિરણ્યગર્ભ=૧ બ્રહ્મા, ૨ સૂર્ય, ૩ ઇન્દ્ર

પડતું સુવર્ણ ને ખીજું મન, તેનું ધાવું ધાવું નોય જતન,
 જે મમેંખાર અગ્નિને મળે, તો થાય ચૌદું મન પાણી વળે;
 મનની કીધી સર્વ ઉપાધ્ય, મનાતીત અખા આરાધ્ય. ૩૦૫
 અણુજાણ્યે જ્યાં ગુરુ કરી પડે, ભાત્ય પટોળેથી* કેમ ખડે,
 અવળા શબ્દ પેઠા કાનમાં, વાધ્યો રાગ નાવે માનમાં,
 અખા આત્મ વિન અવળી વળ, ફરે કાણુ પણુ ન ફરે કળ ૩૦૬
 બહુ વિધ છે શાસ્ત્રનું જાણ, ઉર્ણનાભિ† મૂકે નિજ લાજ,
 જીવ જીવ્યે કરી ગુથ્યા ગ્રથ, મમતે સહુ વધારે પથ,
 પણુ જ્ઞાન તો છે આતમસૂઝ, અખા અનુભવ હોય તો ખૂઝ. ૩૦૭
 મુક્તિ ભક્તિ બે વાછે ભ્રમ, પણુ બેઉથી અજગો આતમધર્મ,
 જીવ થઈ થાપે ભક્તિ ભગવત, જીવ થઈ મુક્તિ મન માને જત,
 એ તો તેમનું તેમ છે અખા, દૈત વિના નોહું પખપખા. ૩૦૮
 આત્મ લક્ષ્મી નહિ પર આપ, વણુ સતાને કેનો બાપ,
 વણુ જેનારે દર્પણુ જથા, બિંચ પ્રતિબિંબની કોણુ કહે કથા,
 અખા દૈત થયે ઉપાધ્ય, તન મન વિના એ સાધન સાધ્ય ૩૦૯

દલભક્તિ અગ

જે હરિ માર્ગે ચાલે જત, વેષ અભિમાન શુ કાઢ્યા દત,
 જેમ તેમ પથ કાપ્યાસું કામ, તો આવે હરિરૂપી ગામ,
 અખા મોહો પથે ભમ્યો, વાદ કરતાં આયુ નિર્ગમ્યો. ૩૧૦
 વેષતણુ રાખે અભિમાન, સાચુ તેણે થાયે જન,
 સસારી મળ ધોવા કાજ, સાચુ મેલને દીધે વાજ,
 અખા મેલ જે નવ નીકળે, તો મેલું તે કષ્ટ પેરે ટળે. ૩૧૧
 નિવૃત્તિ પ્રવૃત્તિ સમણાનું ધન, ઉઘ્યો નર તેનું કરે જતન,
 જાગ્યે રુકું કુકું ટળે, જ્ઞાની તે જે પાછો વળે,
 અખા પ્રપચ નહીં પરમાણુ, કાલો શુ થઈ બેસે જાણુ. ૩૧૨
 તપ તીરથ દેહ દમવા કાજ, જાણી ઉન્નત આવે વાજ,†
 ફળ સભળાવી કીધું ખરુ, હરિ મળવાનું કારણુ પરહ્યું,
 અખા એ સર્વ નનનો તોર, કોડી વટાવે નાવ મોહોર. ૩૧૩

* પટોળુ=ધણા રંગની ભાતવાળું રેશમી કપડું, ચીર † ઉર્ણનાભિ=કરોળીઓ

† વાજ=હારડુ, કુંલડુ

હરિ જાણીજે તે હરિવડે, મન જનથી જે અમળે પડે,
ખીજા કર્મ મનથી નીપજે, મન સૂષ જે તેને લજે,
અખા તે માટે ત્યાં રહી ચેત, જ્યાં રહીને નિગમ કહે નેત. ૩૧૪
અખા તેજ નર ચેત્યો ખરો, જે ચાહ્યો માથે ઉકરો,*
ઊંઠ હાથમા સૌ કો રમે, જગ જોગ એટલામા ભમે,
મુક્તિ ચતુર્ધા એટલા લજે, પણ પદ રહી જોતાં પડશે વજે ૩૧૫
અણુલિંગી મોહોટો ઉપદેશ, જે ઈચ્છે અજ વિષ્ણુ મહેશ,
લિંગ ચતુષ્ટયથી પર યથા, જ્યાં ન મળે જકા સખી કથા,
અખા એ ત્યાં ચિદ આકાશ, પણ પ્રાય શબ્દ નોહું સમાસ ૩૧૬
ભક્તિ કરતા ભરમે બહુ, પણ ભજનભેદ ન જાણે સૌ,
જ્યાં શુચિ અગ્ર રહેવા નહીં ઠામ, એમ ભરી પૂરણુ રહ્યો રામ,
ત્યાં તો કરતા દીસે ધાત, તો એમ અખા કેમ ધાતે વાત ૩૧૭
પેલે ઝોળખ્ય હરિ પછી ભજે, કા વોરે જોયા વિના વજે,
ચૈતન્ય બ્રહ્મ કહે વેદ વાણ્ય, તું તો માને પીતળ પાણ્ય,
આતમની અવગણના કરે, અખા ભક્તિ કેમ પડશે વરે ૩૧૮
જ્ઞાન વિના ભક્તિ તે અશી, ભસતે જ્ઞાન જેમ ઉઠે નશી,
હારે હાર જેમ ચાહ્યો સૌર, ત્યાં કોણે દોઠો તો ચૌર,
જે જેણે દીકું સાલજ્યુ, અખા તે તે વળણે વળ્યુ. ૩૧૯
જેવી શાસ્ત્ર સત વાણી વદે, તેવું નરને આવે હંદે,
હું મમતા દેહ જે ઝોળખાય, સર્વાવાસ હરિ ત્યારે જણાય,
સચરાચર જાણ્યાવિણ્ય હરિ, અખા દ્રોહભુદ્ધિ જ્યાં ત્યાં કરી. ૩૨૦
જ્ઞાન વિના ભક્તિ નવ થાય, જેમ ચક્ષુ હીણો જ્યાં ત્યાં અથડાય,
તે માટે જ્ઞાની ગુરુ કરો, હરિ દેખાડે સભરો ભયો,
ગુરુજ અખા નવ જાણે રામ, તે શિષ્યને શું આપે નામ. ૩૨૧
જોતા વિચારી રવે નિજધામ, ઉપાધિ અશવવા નોતું ઠામ,
આવી અચાનક ઉઠી બલા, સુખી કુખી નર છુડા બલા,
પડિત જાણ્યુ થાપે જીવ કર્મ, અખે માયાનો પ્રીછ્યો મર્મ. ૩૨૨
નિજ શક્તિએ કર્યું આકાશ, તત્ત્વે તત્ત્વ હવે પ્રકાશ,
અશી અશ ભૌતિક પિડ થયા, સત્તા બળવડે ચાલી ગયા,
જેમ ખડક્યાં પાત્ર અમિથી ઉબ્બુ, એમ અખા બળ વ્યાધ્યુ વિબ્બુ. ૩૨૩

* ઉકરો=નિરાતવાળું

પાત્ર માત્રમા હોય વરાળ, પિડ સાથે હોય મનની જાળ,
 મનને જોઇયે સર્વે વિષય, પણ મૂળ અગ્નિને નવ લખેય,
 વિષયિને મન તે આ સસાર, અખે એવી વિધે કાઢ્યો પાર ૩૨૪

મુજ જોતા એ મન સુખી દુખી, પણ મનાતીત ન શકે પારખી,
 મનના માર્યા જાએ એહ, એમ સમજણ નહિ સમજે તેહ,
 ચૌદ લોક રૂપે મન થયુ, અખા મનાતીત જેમનું તેમ રહ્યું ૩૨૫

પ્રપચપાર પરમેશ્વર રહે, કા ગુણના કૃતને તે સાચા કહે,
 ગુણ તે જાય મરે અવતરે, તેને સત્ય જાણે તે ફેરા ફરે,
 ગુણ પારે જેનો અધ્યાસ, અખા તે નોહિ સ્વામી દાસ ૩૨૬

અખે જગતથી અવળ કરતુ, જીવત મૂકી મૃતક આદ્યુ,
 મૃતક શ્વમુ મીઠુ કાઈ નથી, સારમાથી સાર કાઢ્યુ મથી,
 પ્રત્યક્ષ પરાક્ષ જીવતાને લાય, પણ અખા મુઘો તે નિર્ભય રહે ૩૨૭

રામ નામ પ્રીછે ગુણ ધણો, જેમ અમૃતમા ગુણ પીધાતણો,
 પણ સમજ્યો સુડો નિત્ય કહે, રામ કંઠ પજરમા રહે,
 ક્યા પુણ્યો માયો પરીક્ષિતે, અખા મુક્તિ પામ્યો પ્રીછતે ૩૨૮

આત્મલક્ષ અગા

આકાશ આધેરી જાણો વસ્ત, ત્યા નહિ મળે ઉદય ને અસ્ત,
 ઉદય અસ્ત તો જ્યા આકાર, તે જાણો સધળો સસાર,
 તે સસાર સ્થાને છે શૂન્ય, આહીં અખા રાખે જો મૂન્ય ૩૨૯

જે આકારને માને સત્ય, તે શૂન્યવાદી તેમા નહિ વત્ત,
 આકાર નિરાકારને જે જ નથી, મિથ્યાવાદ કરતા મરે બે મથી,
 શૂન્યવાદી એ બેનુ નામ નામ, અખા બેથી પર હરિતુ ધામ ૩૩૦

ગુણવાદી ગુણને કહે હરિ, તે માયા રચિત જાય ઉસરી,
 તે માટે ગુણને સ્થળ શૂન્ય, ખટ દર્શન મત પાપ ને પુન્ય,
 કુટંગાની* કહે સત્ય આકાશ, અખા એ મિથ્યા અધ્યાસ ૩૩૧

વસ્તુને ઉપમા શૂન્યતણી, તે માટે વસ્તુ તે શૂન્ય જ ધણી,
 તે માટે શૂન્યવાદી નામ, શૂન્ય કને લણુ મૂળગૂ ધામ,
 તે માટે તે તેવા અખા, પ્રપચ પાર નવ ગયા લખા ૩૩૨

* કુટંગાની=ખેટા જ્ઞાની

અતિ ધણા આધો પરમેશ, મન તણા ત્યાં નોહે પ્રવેશ,
 અમન તે નર આધેરો જાય, ત્યાં શબ્દ પહોચે નહિ કાય,
 સહુ ઊપાસે મનની વૃત્ત, અખા ન લાધે હરિની નર્ત્ય * ૩૩૩
 શૂન્યવાદિ શૂન્ય કુચા ભણે, પણ શૂન્ય તત્ત્વને નવ ઓળખે,
 સાકારી આકારને ગાય, તે ત્યાં કાળે શીટી જાય,
 તે માટે તત્ત્વદર્શા ખરા, અખા જે સર્વે ઉદ્ધારો. ૩૩૪
 સાચો અતરજમી ગોર, ખીજો ગુરુ બાજીગર મોહોર,
 તેનો અર્થ કહેવા શોભવા, સસારીનું મન લોભવા,
 પણ રીઝ આવે જેમ રૂપેયાવડે, તેમ અખા આતમથી આતમ જડે ૩૩૫
 શ્યાપર પરપચ બેસે ઘાટ, જેનું મૂળ મિથ્યા છે નાટ,†
 જગત થયુ તે ત્રણ ગુણ વડે, ત્રણ ગુણને તે માયા ઘડે,
 તે માયા તો નહીં પ્રમાણ, તો અખા શુ થાયે જાણ ૩૩૬
 ઉંઘ્યા બરલોં પડિત કવી, જે મનની વૃત્તિ રહ્યા અનુભવી,
 એક એકનું બોલ્યુ નવ મળે, ખટ દર્શન જુજવાં આકળે,
 સૌને હુમારાનો થાપ, અખા ન સમજે આપો આપ ૩૩૭
 દૃષ્ટ પદારથ થાયે ફોક, ચર અચર ન ચોંદે લોક,
 ગુણે ગ્રથ વાયે સાભળે, તે ત્યાં કાળે સઘળા ટળે,
 અખો શો રાખે નિરધાર, જે બોલુ તે થાય સસાર ૩૩૮
 મનવા કરતા મનશું અખે, પ્રપચ દીઠો ચૈતન વિષે,
 નિર્ભજ દર્પણ હોય અતિ સાર, તેમા ભાસે બહુ આકાર,
 જેમ તે તેમ જાણે આત્મા, તે નર કહિયે સર્વોત્તમા ૩૩૯
 આતમ સમજ્યો તે નર જતી, શું થયુ ધાળા ભગવાવતી,
 બોડે તોડે જોડે વાળ, એ તો સર્વ ઊપલો જાળ,
 પ્રીછીને સજોડે બ્યાપ, તો અખા રહે આપે આપ ૩૪૦
 વણ સમજે દાવાગિર ધણા, વેષ વખાણે આપ આપણા,
 ટળવુ ઘટે ત્યાં સામો થાય, વણ સમજે એમ વાંકો જાય,
 પેયોં વેષ ને વાધી ઠોક, એમ અખા કેમ થાયે એક ૩૪૧
 અખો શુ કવિતાપણ કરે, જો વાત કશી ન પહોંચે શરે,
 કે લેવુ કે મૂકવુ કહે, તે તો ત્યાં આધેરુ રહે,
 એવુ કવતાં આવે લાજ, સમજ્યા સરખો છે મહારાજ. ૩૪૨

* નર્ત્ય=ક્રિયા † નાટ=નાટક ‡ બરલોં=બરડાવુ, બકલુ ઉંઘમા માણસ બકે છે તે ક્રિયા

ઉકેલ પડે તે જોડ્યું ખરું, જેણે જીવપણું જાયે પરું,
 માકી સધળો મોહ જોડાય, મનનું ગમતું સૌ કો ગાય,
 અખા અર્થ સહિત કહે જો સાત, નાચે પૂત તવ લાજે માત ૩૪૩
 આપ ઈચ્છાએ સગુણ જ થયો, લા કોણ શિખામણ દેવા ગયો,
 પસંદ પોત તે અકસ્માત, કાળ કર્મ ઈશ્વર ચૂકે વાત,
 અખા તે ઈચ્છા છે સદા, પણ જકત સલ માનીજો જદા ૩૪૪
 જકતભાવ નહીં જ્યાં લેશ, લા સલ મિથ્યાનો શુ ઉપદેશ,
 કેના જન્મ કર્મ રૂપ નામ, સીમ કશી, જ્યા ન મળે ગામ,
 અખા નહીં જ્યા પ્રાપ્ય પિડ, એ તો જેમનું તેમ અખડ ૩૪૫
 કેવલ્યને કા કેમ કરી કવે, પોતે પોતાને શું સૂચવે,
 દ્વૈત વિના નહીં ખેસે ઘાટ, એકલો લાં નવ બોલે નાટ,
 અખા લક્ષ સહિત જે દ્વૈત, તે કહેતે કવતે છે અદ્વૈત ૩૪૬
 કોઈક સલ થાપે સસાર, કોઈક સલ કહે નિરાકાર,
 ખેના થાપણુહારા ટળે, જેમ છે તેમ લા કો નવ કળે,
 અખે મૂળ વિચાર્યું આપ, થાપણુહારનો રાખ્યો થાપ ૩૪૭
 સગુણ નિર્ગુણ કથવો રહ્યો, આખો રુઝ્યો સ્વામી લહ્યો,
 સદા હરિ બોલતો ચાલતો, ખાતો પીતો ને માલતો,
 અખો કહે વેદાતનો સાર, કેવલ્ય બ્રહ્મ પ્રભા આકાર ૩૪૮
 જોગ ધ્યાન તપ તીરથ લાગ, ભક્તિ કર્મ ને વૃક્ષ વૈરાગ,
 વિષય વર્ત્ય નાના વિધ બોગ, ચાલ્યો જાય છે ચેતન જોગ,
 અખા સર્વ સ્વામીના રગ, સદા સર્વદા આપ અભગ. ૩૪૯
 અખા જોતા લા વસ્તુ વડે, ખીનું આપોયું નવ જડે,
 એમ જોતા કોણ કેને બળે, પામણુહાર ન લાધે રળે,
 અદબદસ્વામી* અટલ અનાદ્ય, એ સમજ્યા વિના સધળો વાદ ૩૫૦
 હાથ પગાળો સુદર શ્યામ, એવો અટકલ્યો લોકે રામ,
 એવા પ્રભુતણા અમે દાસ, જોનો હશે વૈકુંઠમા વાસ,
 ક્યારે કહે તે લે અવતાર, તો એમ અખા કેમ પામે પાર. ૩૫૧
 સકળ ચરણ શિર કર અવેવ, સકળ શબ્દ જે બોલે દેવ,
 તેમા ઉગી નીકળ્યું સહુ, નિલ ખરે નિલ વાધે બહુ,
 કેમ કહું કો કાળે અવતાર, જો તે વડે ચાલે સંસાર ૩૫૨

* અદબદ=અદ્વૈત.

પૃથ્વી અપ તેજ વાય આકાશ, એ જાણ્યો પોતે અવિનાશ,
કદલીસ્થભ* ધણા પડ વળે, વચ્ચેથી હુમો† નીકળે,
જડતા કાતરો‡ ફેલ મહાભૂત, જેવડે રભા§ તે અદ્ભુત,
અખા અરૂપી ઉગ્યો જોઈ, પૂર્વપક્ષ ન કરશે કોઈ ૩૫૩
એમ અખાતે હરિ સા જાઓ, કાયકલેશ કરવો નવ પાઓ,
સાં લગે ધૂપ પૂજાપર વાહાલ, જ્યાં નહિ લાધી હરિની ભાળ,
અગ્નિ સહુને મૂસળ માંચ, અળગા અળગા સૌ કો ધાય ૩૫૪
તરણા બોલે ડુંગર રહે, એવો ઉખાણો સવે કહે,
તરણ તે જીવનો અહકાર, તે પાછળે રહ્યો કતાર,
અખા અહકાર, વધાર્યો ગમે, તે માટે જીવ ભવમા ભમે. ૩૫૫
કર્મ ગ્રહે એવું શું સદા, સુખમાથી આવે આપદા,
જેમ વગડામા કીજે તાપણું, તેણે સૂઝે ન સૂઝે થોડું ધણું,
કર્મતણી એવી ચક્રચુધ,|| અખા ન ભાગે મનની રૂધ ¶ ૩૫૬

જ્ઞાનદગ્ધ અંગ

જ્ઞાનદગ્ધ તે બધા અંગણા,ક્રી કથતા વધતા દીસે ધણા,
વાળ્યા ન ઉગે અન્ન ન થાય, તેમ બ્રહ્મ કર્મ બેઉથા જાય,
કહે અખો નર વહ્યા શરે, નર નારીની નિંદા કરે. ૩૫૭
બ્રહ્મ કર્મ ઉભેથા× બ્રહ્મ, જેમ અધછેદા કુકટને કછ,
સમદાય શુદ્ધ નાવ્યું જ્ઞાન, મનમા તે જ્ઞાનીનું માન,
કહે અખો નર સુકતા ફરે, નગર છૂટી ધેનુ બોખર** ચરે. ૩૫૮
દોષદષ્ટિ દુર્ભેતિ નવ ટળી, તો શું સાધ્યું કથા સાબળી,
ગુરુવચન પાળે તે સત, ધાટ ધણેરા કાઢે દત,
કહે અખો હરિની નહિ મયા, સાબળીને સામા શક થયા ૩૫૯
એક સુક જ્ઞાન કથે દામણા,†† તે હરિ ફળ પામે વામણા,‡‡
પાપ પુણ્યના બેદ અમો લણા, જે હતું તે સમઝી રહ્યા,
કરે આપે મૂકે વાધે માન, અખા એહ તે સુક જ્ઞાન ૩૬૦

* કદલી=કેળ † હુમો=હુમખો. ‡ કાતરો=કુમખો § રભા=જળ રૂપવાળી સ્ત્રી
|| ચક્રચુધ=ચોળાચોળી, આચપ્પચ ¶ રૂધ=ગાંઠ, ગુચવાડો ક્રી અંગણા=અંગેલો પક્ષ
રોકાઈને કુલેલો નહિ એવો દાણો × ઉભેથા=બેઠેથી (સ ઉભયત) ** બોખર=નરક ખાણ
તે †† દામણા=દોરડા ‡‡ વામણા=ઈંમણા

સુકું જ્ઞાન ને વ્યડળ મૂછ, કરપી* ધન, કૂતરાનું પૂછ
એ ચારેથી અર્થ ન થાય, સામુ એળ ઉઘાડે કાય,
અખા અમલવિન હાકમ જશે, કથ્યુ જ્ઞાન પણ હરિ નવ વસે ૩૬૧
જ્ઞાનીના નોયે ટોળા ટોળ, મુક્તા નોયે સર્વ ગજકપોળ,
શબ્દવેધિ જોદ્દા કાય તત, શખ સકળ નોય દક્ષણાવત,
બહુમા નિપજે કા એક જન, બાકી અખા રમાડે મન ૩૬૨

વિભ્રમ અગ

કાને કયા થઈ જોસે જત, જોતા સૌનો આવે અત,
જેતુ જેતુ વાછે શરણુ, તે ત્યા સઘળા પામે મરણુ,
જેમ નાળગોળે તુમડીની આડ્ય, અખા એમ ન ભાગે મનની જાડ્ય ૩૬૩
ન્યારે મન પામ્યુ નિજ જ્ઞાન, જ્યારે થઈ રહ્યુ સર્વ સમાન,
સમ પુરી મંઘ્ય મારુ આજ, † સવે સરખુ જ્યારે ભાગી જાજ,
જેમ કરી† કવાય રોગીને વિષે, અખા અરોગી સર્વે લાખે ૩૬૪
હોશે જીવ કર્મધીન થાય, વ્યસને વ્યસની માદક ખાય,
પોતે જોતા પૂરણુ જ્ઞાન, જાતે જોતા સર્વે ચર્મ,
ચૌદે લોક અખા એકે ઠાઠ, ત્યાં ઉંચ નીચ તે મનનો ઘાટ ૩૬૫
અખા શોધીને જીવંતુ જેસાર, સદ્ગુરુ સગે જાઈશ પાર,
ધંદ્રિય ગ્રાહ પરમેશ્વર નથી, લમ્બે કાઈ ન મરશો મથી,
દૃષ્ટ પદારથ માન્યે સિધે, તારો સકલ્પ જાણુ તે વિધે ૩૬૬
સ્વય પરમેશ્વર વ્યાપી રહ્યો, અનન કાટિ રૂપે એક થયો,
જેમ જર છોડ સહિત પાનોઢય, ‥ તેમ એક જ્ઞાન સઘળે આઠોઢય,
એમ જોતા તુ બીજો નથી, ફેકટ અખા તુ ન મરીશ મથી ૩૬૭
મૂળ ડાળ પત્ર ફળ ફૂલ, સુવર્ણ ઝાડ જેમ એક જ મૂલ,
રૂપ રંગ શોભા એકાત, તેમા બીજી દેખે જાત,
અન્ય નથી અખા કા કાળ, આપ આદે દર્ષ એતુ ભાળ ૩૬૮
શ્વાન સ્વપચ ગા જાણણુ જોય, રામ થકી અજગો નહીં કોય,
તત્ત્વ એક ને ચૈતન એક, નામ રૂપ ગુણ કર્મ અનેક,
આપે અખા ચલાવે જોલ, એમ સમજતા પડે ઉકેલ ૩૬૯

* કરપી=(સ કૃપણ) કનુસ † આજ=આડી દીધેલી વસ્તુ ‡ કરી=પથ્ય

§ રાજ=પરાજ ॥ પાનોઢય=ઝાડ ઉપર નવા પાદડી થાય તે

ઉંચ ખરા તે ઉંચ ન જાણુ, નીચ તે નાહે નીચ નિર્વાણ
 ઉંચમા રામ બમણો નથી કાચો, નીચ પિડ ઠાલો નથી કાચો,
 કહે અષ્ટો સ્વભામાં બકચો, જેમ છે તેમ જોઈ નવ શક્યો. ૩૭૦
 મૂલ મૂળ જેને ઉપજે, તે નર કાઈ ભજે ન કે તજે,
 માલ જોઈને વોરે ઘાટ, અધિકુ ન ગણે નખશિખ માટ,
 અખા સધળો મોહબાપાર, જોતા વસ્તુ વિચારે પાર ૩૭૧
 એક જ્ઞાની ને બીજુ નાવ, તર્યા તાર્યાનો બેને ભાવ,
 ભૂપતિ બીખારી ગર્દભ ગાય, ચૈતન જાણી તાર્યા જાય,
 આદ્ય અત ન ગણે ને વહે, અખા વસ્તુવિચારે રહે ૩૭૨
 સર્વાતીત સર્વ રૂપે સદા, એવુ ચૈતન સમજે જદા,
 તેમા આબ્યા ચૌદે લોક, અદકુ ઓછુ થઈ ગયુ ફોક,
 અખા મોટા તે અનુભવવડે, હૈયે ઉપાધ્ય કરવી નવ પડે ૩૭૩
 કા પરાક્ષ જીવે પરમેશ, તે રહેશે આપોપુ શેષ,
 ભાવાતરનો પડિયો ફેર, અહભાવ મોટુ અધેર,
 અહ બ્રહ્મ સત્ય માનો ભાવ, ત્યારે અખા સ્વતત જ સાવ ૩૭૪
 અહ બ્રહ્મ રોપી રહે થભ, પ્રાય પરમેશ્વર ઉગ્યો શભ,*
 સદા સર્વદા ચાલ્યુ જાય, તુ અણુછતો ઉભો શાને થાય,
 અખા તપાસી જો તુ તુને, તન જડે બાર જે ભૂલ્યો કને ૩૭૫
 વેદ વચન માને સત્ય કરી, અપોપુ સભાળે ફરી,
 એ મૂકીને થઈશ મા ભલો, તો વલોણ પડશે વલો,†
 નહીં પામે આતમ નવનીત, અખા આણ્ય તુ નિજ પરતીત ૩૭૬
 પુણ્ય રાખ્યે નવ જાએ પાપ, અગ્નિ રાખ્યો તો રાખ્યો તાપ,
 જોત્ય કરે પશુ લાગે ઝાળ, શોભે તેમ વધે જજળ,
 અખા તે માટે વસ્તુ વિચાર, જે હસતો રમતો પામે પાર ૩૭૭
 વસ્તુ વિચારે એટલો લાભ, નિર્વિકાર સદા રહે આલ,
 કોટિ બ્રહ્માંડ ઉદરમા રમે, આપ આપાસ નહીં કેા સમે,
 અચબ્યા લક્ષ એવો છે સદા, અખા નોહે દૈત આપદા ૩૭૮
 સર્વે સુખની સીમા જ્ઞાન, જે સકળ તેજનુ આપે લાન,
 રૂપ રથ બેઠે જે નર ફેરે, તેને તિમિર કેમ આવરે,
 લક્ષાલક્ષ વિના જે લક્ષ, અખા ન મળે પક્ષાપક્ષ ૩૭૯

* રાખ=નિરાકાર † વલો=આસપાસી માળણુ વિખરાઈ જઈને હાથમા ન આવે તે

ન્યા પ્રાણી ત્યા છે પ્રાણેશ, તું જોતો હીંડે પરદેશ,
 પેહુ ત્યા એક વાંકુ થયુ, અખા અપોયુ વિસરી ગયુ,
 વિસર્યું તો સતને જઈ પૂછ, તોડે જોડે કાં ડાઘી મૂછ ૩૮૦
 જીવતણી છે અવળી સજ, ધાય ધૂપે ફા પાટલ પૂજ,
 બાહ્ય કર્મ કરતા ધુચાર્ષ, મતદર્શનના મળ બધાર્ષ,
 અખા જાઓ છે અહતા કાટ, ત્યા બીજા છે કર્મકપાટ ૩૮૧
 ષટદર્શન કરતા વિખવાદ, મધ્યે માયા પોષે સ્વાદ,
 દાન દયા શીળ કહેતાં જાય, મત્ર જાપ તીરથ મહિમાય,
 અખા બાળકની પેરે થયુ, બોરા સાટે ધરેણુ ગયુ ૩૮૨
 ખરાબ થયો જીવ વ્યસને કરી, કર્મ વોહર્યા ને ખોયા હરિ,
 આગલ્યા ભવને સારુ કરે, ધન તન મન ત્યા બહુ વાવેર,
 મને જાણે એ હરિ ભજન, વાધે વેળ અખા એ અવતરણુ. ૩૮૩
 અતિ જીની મહા મોહની જાળ, કંઠે પડ્યાં થયા બહુ કાળ,
 અળગાં ઇપાસન અળગા દેવ, કરી હિમ્મત બાધે અહમેવ;
 અખા એહ મોટો ઉત્પાત, ધણા પરમેશ્વર કર્યાની વાત ૩૮૪
 સાર હતું તે કયાયિ રહ્યું, વ્યસની મન કયાયે વહી ગયું,
 ચોર ભાલાબ્યા સાથે ધણા, તે ઠગતા જાય થઈ આપણા,
 પરબ્રહ્મ મૂળગુ ધર અખા, કેમ પામે જેને એવા સખા ૩૮૫
 કાય કહે મોટો શિવદેવ, કાય કહે વિષ્ણુ મોટો અહમેવ,
 કાય કહે આદ્ય ભવાની સદા, જીધ કલ્કીના કરે વાયદા,
 જૈન કર્મની સદા દે શીખ, યવન માને કલમે શરીર,
 અખા સૌ બાધે બાકરી, કાય ન જીવે હરિ પાછો ફરી ૩૮૬
 ધણા શબ્દ પડ્યા જે કાન, તેને તેનું લાગ્યું જ્ઞાન,
 કાય મુશળ પરવાહે વહા, કોઈ શબ્દને ગ્રાહે ગ્રહા,
 એમ ગોથા ખાતો સસાર, અખા વિના વસ્તુ વિચાર. ૩૮૭
 લોક ચૌદ ચૈતનનો ઠાઠ, નિપજતાં જાય ઘાટ ઘાટ,
 સુર અસુર પશુ નર નાગ, સેજે પડતા જાએ ભાગ,
 પિડ પહેલો ત્યા નોતો જીવ, અખા પરવા છે એમ જ સદૈવ ૩૮૮
 પ્રવાહ પુરાતન ચાલ્યો જાય, આગળ દીસે ને પાછળ જીસાય;
 મોટે કૂવ ને પાછળ અદીક, ખપે ખરુ ને રહે અનીક,*
 અખા જો બેસે એ ઘાટ, એ સમજ્યા વિના સર્વ અટાટ† ૩૮૯

* અનીક=પરાણે-જોરથી ન બને તે † અટાટ=સાર વગરનું

પોતામા વીઝે વીખણુ, નહી સહાજે ધર આપણુ,
 થઈ ગયુ ને વળિ આગળ મશે, તેની વાત કરે સૌ રસે,
 એમ ચાલ્યો અવળો સસાર, અખા ધરમા ખોલ્યો સાર ૩૬૦
 વેલ ન દીસે, દીસે પાન, દીસે કીરણુ, ન દીસે જ્ઞાન.
 પ્રવાહ ન દીસે, દીસે તરંગ, તેમ ચિદ ન દીસે, દીસે અમ,
 અખા દેખણુહારો દેત, ટળતે રહે તે સર્વાતીત. ૩૬૧
 સર્વાતીતમા ઉત્પત્તિ અત, શેષનાગ વેકુઠ પરજત,
 એતન કારણુ, કાર્ય જૂત, પટ કાર્ય, ને કારણુ સૂત,
 અખા જાણુ અરૂપી વડે, તે જોતા અનુભવ નીવડે ૩૬૨
 એમ જાણ્યા વિણુ ઠાણા સહુ, ધણા આચરણુ આચરે અહુ,
 સર્વે સ્વભાતરના ભોગ, જપ તપ સયમ સાધન જોગ,
 કહે અખો જે ખરો જાગશે, તેને એવો અનુભવ હશે ૩૬૩
 લોહના આર ને રૂપાના દેવ, એક દિરાસરમા થાતી સેવ,
 તેમા આવી પારસ રજો, સર્વ સાજ સોનાનો થયો,
 ઉત્તમ મધ્યમ કર્મ જ્ઞાનવડે, અખા સર્વે હરિ નીવડે ૩૬૪
 અખા સ્મરણા સરખી ખરી, જો સમજો તો નીપજો હરી,
 હંડા જળમા રત્ન જ પડયુ, કેમ ડબકી ખામ કને તુબકું,
 છોડ તુબીફળ જડશે રત્ન, અખા સમજ તો મોટું જતન ૩૬૫
 ડહાપણુ ભોળપણુ છાડી રહે, આજ કરે હરિ મારમ જે,
 ભોળાને અસુજની આજ, વિચક્ષણુ પખો ચતુરાધની ખાજ,
 અખા તરવુ તેને માથે જાર, હીરા જાર જે નાખે પાર. ૩૬૬
 ધણું પડિત ડાહ્યા ગુણવાન, ન્યામ પારખુ સગિત ગાન,
 અણવધાની પિંગળ કવી, મત્તભેદ ઔષધ અનુભવી,
 અખા એટલે જો હરિ નવ ખટયો, તો ભોળાપણુથી આધોશું વટયો? ૩૬૭
 જેમ શિલા એક ટાકી ચીતરી, અણુધડી બીજી મેલે ભરી;
 એ નાખી હંડા જળ વિષે, પણુ સરખી જેઉ તરવા વિષે;
 પડિત મૂરખ સરખા નીવડે, અખા દેતને રૂપક ચડે ૩૬૮
 ચતુર તે જે ચતુરાર્ધ વમે, વર્તન માત્ર જગતમા રમે,
 લક્ષ સદા રહે ત્રિગુણાતીત, વહ્નિને લાગે નહીં શીત,
 ભવજલથી કારો નીસરે, અખા એવો ચતુર તે તરે. ૩૬૯

અખા રામ સ્વતતર ભાળ્ય, જેણે જાય સર્વ જન્મજી,
 ઉઠ હાથનું ગણુતા આપ, તે નર જાણે નહીં અમાપ, ૪૦૦
 ઉત્પત્તિ લય કહેવા માત્ર, રામરસે ભરવાનું પાત્ર
 તે તારાની વિલા સરે, સામે પ્રવાહે જે કાષ્ઠ તરે,
 કર્મ ધર્મનો વહે છે પ્રભા, તેમા તણાતા ઠોકે સઉ ખલા,
 અખા જે જ્ઞાન સામે જાય, તેવા ભક્તને ગીતા ગાય. ૪૦૧
 પરબ્રહ્મ પ્રાય પોતામા વસે, સદ્ગુરુગમે તે જે અબ્યસે,
 ત્રાંખા પીતળ નિપજે ધાત, પ્રાય છે સુવર્ણની જાત,
 કાષ્ઠ પાષાણ ન થાયે હેમ, અખા જ્ઞાનપણુ ખીજુ તેમ ૪૦૨
 તુ તીરથ કા સામુ જીવે, કાં પોતાને પ્રતિબિંબે રુવે,
 એવી બુધ જેણે આદરી, તેણે આપથી ખીજે કાષ્ઠા હરિ,
 તુ કલ્પદ્રુમ કા કલ્પી રમે, અખા એમ પ્રીછે અર્થ શ્રમે ૪૦૩

આત્મા અગ

તન તીરથ તું આત્મ દેવ, સદા સનાતન જાણે ભેન,
 અડસઠનુ આધૈવત સદા, તે જાણે ટળે કાટી આપદા,
 તીરથ માળેન કાપી અખે, જન્મ મરણ નહી તેને વિષે ૪૦૪
 જમલો છે જોજો જગદીશ, તુ પડછદો ને તે ઈશ,
 ઉગટ બેદ પામે આરામ, જે તારુ મૂળશુ નિજ ધામ,
 અખા અક્ષર તું ક્ષર નાય, પ્રતીત તુને જે તારી હોય ૪૦૫
 મુધુ કહેતા ન માનો દુખ, વેહેતે જજે ન દીસે મુખ,
 ઠેરાણે* જાસે જેવું થયા, વણુ ઠેરાણે પામ્યો વ્યથા,
 જ્ઞાન એક સધળે પિડ વસે, અખા કૃત્તની પૂજા હશે ૪૦૬
 અહમાયા બહુ ભેષે કરી, આપોપે સહુએ આદરી,
 કાચ કહે દેખુ પચરગ, કાચ શેષશાયી દેખે સુચગ,
 કોને મુક્તાક્ષણ દષ્ટે પડે, કાચ કહે મારે જ્યોતિ જળહળે,
 મનના મત સર્વ આદર્શ, અખેપદથી સચળા ખર્ચા ૪૦૭
 દીઠાને કા વળજે ભૂર, અણુદીકું વેધે તે શૂર,
 દષ્ટ પદારથ જીઠો થશે, વૈકુઠાદિ સર્વે જશે,
 ધ્યાન ધરે દીસે જન્મજ, અખા નાય એ હરિની ભાજ. ૪૦૮

* ઠેરાણે=સ્થિર થયેના પાણીમા

ધ્યાને દીસે તે જાગ્યે જાય, ખોટાનો શો કરો હિપાય,
 ઇન્દ્રજનની વિદ્યા કા મોહાય, એ તો કર્તવ્ય છાકરાં જાય,
 ભરમીશ મા એ દેખી જાત, અખા કૃત્ય રહિત છે વાત ૪૦૯
 કર્તવ્ય સધળું મનનું જાણુ, મન ઉભેથી ટળે નહિ તાણુ,
 મન ઉભે ઉભો સસાર, ફેાકટ કેમ વહે છે ભાર,
 અર્થ અખા તો થાએ ખરો, જો હિપાય મન અમનનો કરો ૪૧૦
 કદ્યે જદ્યે કથતે જ્ઞાન, વળી નવરો થઇને ધરશે ધ્યાન,
 મકંડ રાજ બેસાડ્યું જેમ, ફળ દીઠે વળિ હું તું તેમ,
 અખા એમ નહિ રીઝે રામ અતરના સાક્ષીથી કામ ૪૧૧
 નિગમે ગાયો સમ્યક્ નવ લલો, નવ આંચો ને નવ તે મયો,
 સદા સનાતન છે અવિકાર, છતે અહકારે ન લહે પાર,
 અખા વસ્તુ સરીખો થાય, તો હીરે હીરો વેંધાય ૪૧૨
 વર્ણાશ્રમ શુ વળગે અધ, જાણુ એ માયાનો ફદ,
 લેહેરે વળગ્યો કા નવ તયો, નિજ બળ આંચુ તે હિગયો,
 હાડ ચર્મ કા દેખે ભૂર, અખા જ્ઞાન રહ્યો ભરપૂર ૪૧૩
 અણુછતો બોલ સૌ કોને ચડ્યો, પણ કાણુ કીયાથો અળગો પડ્યો,
 પાચતણી સધળી માડણી, આપે બાલે માહે ધણી,
 આપોપાથી બુધ્ય જ પડી, અખા દૈતની કાળપ ચડી ૪૧૪
 પ્રીછીને હરિભક્તિ આદરે, તો અત્યે પડે સહુ વરે,
 હું તે કાણુ હરિ શી વસ્ત, જે જાણી અહુ જઈ હસ્ત,
 એમ જાણી જપે મળે જગવાન, નહિ તો અખા વરવોણી જન ૪૧૫
 સદ્વિચાર તે સાચિ ભક્તિ, જેણે જીવ શિવની લહિયે વ્યક્તિ,*
 જીવશિવતણું લીધું હેત, તે પોહત્યો અખા વેદ કહે નેત,
 એમ ભક્તિ આવે કણસડે, નહિ તો અખા જીગજીગ રડવડે ૪૧૬
 એક મૂળ મત્ર સાલગમે સત્ય, જેણે પદાર્થ લહિયે નિત્ય,
 જીવતણું જે જીવજપણુ, અને એર્થ જે ઇશ્વરતણુ,
 એ બેના બે ત્રિકાર જો તજે, તો શેષ ભાગ અખા નીપજે ૪૧૭
 જીવપણુ વિચારે વળગે, સદ્ગુરુવચને પડશે વગે,
 રજી જીજગ જેમ દીપવડે ટળે, વણુ વિચારે ભર્મ જ ફળે,
 ભર્મ કર્મનો વ્યસની થયો, ત્યારે અખા ઇશ્વર સાક્ષી રહ્યો, ૪૧૮

* વ્યક્તિ=(સ વ્યક્ત) દેખીત, પ્રત્યક્ષ

જીવ ટળવા સો જતન જ કરે, તેમ તેમ તે બોહોળો વિસ્તરે;
 જેમ મૂર્ખ ખસ ખણી નિર્ગમે, તેમ તેમ તે ધણુ બહુ દમે,
 ઔષધ્યે કડુ થાએ જ્ઞાત, તેમ સદ્વિચારે અખા જીવ જ્ઞાત. ૪૧૯
 ભક્તિ જ્ઞાન કથે વૈરાગ, દેહદર્શન તે ન કરે ત્યાગ,
 ત્યા લગે એકે નવ ફળે, શુદ્ધ સૂરો* ઉપરથો બળે,
 અતર અગ્નિ ન લાગે કમમે, ફેલેટ દન અખા નિર્ગમે. ૪૨૦
 વિચારે ભક્તિ થાય વણુ કરી, જ્ઞાન કથ્યા વિણુ પામે હરિ,
 વણુ ત્યાગે જ ફળે વૈરાગ્ય, સદ્વિચાર જ્યારે આલ્યો ભાગ્ય,
 હરિ જાણ્યા વિણુ જે જે કરે, તેને અખા કલેશ ઉગરે. ૪૨૧
 તપ તીર્થ દાન વ્રત નેમ, ધર બેઠા તે પામે ખેમ,
 સદ્વિચાર થડ જેણે ગ્રહ્યું, તેને શાખા પત્ર બારુ નવ રહ્યું,
 સદ્વિચાર વિણુ કરે જે ધણુ, તે ધુજ ઉપર અખા લીપણું ૪૨૨
 રહેણી વિના કહેણી જે કથે, મહિ વિના પાણી જે મથે,
 જેમ કાપલસુતને પાળે કાગ, વસત ઋતુએ ઉડિ જાએ જાગ,
 લક્ષ વિના કહેણી જોઈ અખે, ભક્તિ દભ કુતર્ક જ્ઞાન લખે ૪૨૩
 જ્ઞાની છે હરિનું નિજ રૂપ, ચિહ્ન વિના કેમ કહિયે જૂપ,
 રાજપૂત્ર દળણું નવ ફળે, કાળ માયા જેને દારે રળે,
 શેષ શકરનું જીવન જ્ઞાન, એવી નિધિ જોઈ અખા વિણુ જ્ઞાન ૪૨૪
 કુણુદિ કુતર્ક ને જ્ઞાનજ કહે, વિષય દભ ભક્તિ કરી ગ્રહે;
 કોધિ કોધને કહે વૈરાગ, હસ આસને બેસાઓ કાગ,
 ત્રણને નાળ્યો અખા હરિ હાથ, જેમ રૂપા ભરોસે શીપની આથ. ૪૨૫
 જ્ઞાનતણો મહિમા અતિ ધણો, તે જાણે જે વિરલો જણ્યો,
 ધ્યે આતા તેણે પદ નથી, નિરાલય પદ એટલા વતી,
 કથ્યા ભણ્યાનું નહીં ત્યા કામ, જે પ્રીછે અખા નિજ ધામ ૪૨૬
 ઉંડ હાથ તરુ અદનતણો, ઉંચે વણુ વાળ્યો હોય નહીં ધણો,
 અલ્લવેતાનું એ દષ્ટાત, કૃત્ય રહિત જો હોય મહાત,
 એક ચિહ્ન ન હોય તે વિષે, તે સરખો અખા તેને લખે ૪૨૭
 છાયા તરુએ તરુ નવ કરે, તેમ અલ્લવેતા કાષ્ટએ નવ કરે,
 કૃત્ય એક નોહે તે વિષે, અચિત તરુ ફેરા ફળ ભાખે,
 નિજપદ બેઠો રહે તે વીર, નિત્યાનંદ અખા છે ધીર ૪૨૮

જેમ કદપદ્મથી રિધ નીપજે, પોતે કાષ્ઠ બળે નવ તજે,
સામાનો સકલ્પ જ ફળે, પોતાનો અનુભવ ન ચળે,
વિદેહી તણી હોય એવી રીત, ગ્રહે અખા જો મ્હજે જીત ૪૨૯
અક્ષરસ જેને ઘટ કરે, તે ત્રિલોકની સ્થિતિ નવ કરે,
નવ દિસે તેને પદ રહે, દિસે તેને જાણી ખહે,
ચાતા પહેલો જેવો હતો, તે એવો અખા છે છતો ૪૩૦
ખાતા ને ધ્યેય જો બે રહેય, તો કૃત્ય નખુટે ન ટળે ભેય,
ખાતા ધ્યેય જ્યારે થાય, તો દ્વૈત ઉપાધિ સર્વે રહી જાય,
કથે રહે સ્વસ્વરૂપ જ વિષે, તેને જ્ઞાનવત અખા વેદ લખે ૪૩૧

વેષવિચાર અગ

દર્શન વેષતણી કહું વાત, પથ પુરાતન સધળી ધાત,
સ્વેચ્છાએ અવધૂત જ રહ્યા, પછે આદ્યા આલ્યા કયા તેને ગ્રહ્યા,
શિવે વેષ ધર્યો અભિનવો, તે પહેલો અખા કેણે અનુભવ્યો? ૪૩૨
રાજવેષ ધરે તોય રાજ, પથ રહે કાંઈ ન સરે કાજ,
અતકારણુ એનું કાંઈ નથી, નિર્દાવે વર્તે તે જતી,
સેજમાહે મહાપુરુષ જ રહે, બાહ્ય દષ્ટિ અખા વેષને ગ્રહે ૪૩૩
શેષ શકર મુનિ જે પદ રમે, તે પદ પ્રીછ અખા કા ભમે,
શુક મોટા કહાળ્યા જે વડે, રખે કખુધ તુને આગા નડે,
જ્ઞાન બ્રહ્મ તે આશ્વા કરે, સત્ત્વ છાડી અખો નહોં ગ્રહે. ૪૩૪
જીવ કલક અખા ટાળે ટળે, આશાએ જીવ ભ્રમમા ભળે,
આશાવાનતણુ નામ જીવ, પદ નિરાશ બેઠો તે શિવ,
મર્કટ મન તે આશા લગે, જોય વિચારે અખા તુ વગે ૪૩૫
જક્તનામ જગદીશજ તણું, જોયામા કારણુ છે ધણું,
ચિત્ત સહિત જોતા તો જક્ત, ચિત્ત રહિત હરિ છે અબ્યક્ત,
શાર્દૂલસુત માતાને મળે, અન્ય અખા રિપુ જાણી પળે ૪૩૬
મોડું વૈગુણ્ય ચિત્તનું પડયુ, વસ્તુ વિષે દ્વૈત પડ ચડયુ,
પડે ભાત નાનાવિધતણી, ચિત્ત ઉપાધ્ય વાધી અલ ધણી,
માદક પુરુષને ઘેલો કરે, સ્વસ્વરૂપ અખા તેને વીસરે ૪૩૭
ચિત્ત સમતે નિશ્ચળ મન થાય, નિશ્ચળ મન તે શિવ સદાય,
શિવતણે પદ દ્વૈત જ નથી, ચિત્ત ઉપાધિ વાધી અણુછતી,
ચિત્ત કલ્પિત અખા અવતાર, એ સત્શાસ્ત્ર જાણો નિર્ધાર ૪૩૮

તિપથ માદક પુરુષે ભક્ષ કર્યો, લારે ખુધ નેત્રે ભર્મ જ સ્ફુર્વો,
 ભ્રમ પડતે હરિ દષ્ટિ ગઈ, નેત્રે માયા આવી રહી,
 માયાખળ છે અખા પ્રયડ, તેના દર્શન છતુ પાખડ ૪૪૯
 સર્વ વિકાર એ મનનો જાણુ, ચોર્યોરી લક્ષ ને ચારે ખાણુ,
 દષ્ટ પદારથ ચિત્તનો ધજો, ચિત્તવત એને ચિત્તમુ જજો,
 ચિત્તરૂપી રોગ મનને થયો, અખા આપોપુ ભૂતી ગયો ૪૪૦
 મેલુ મન તે સામુ ધસ્યુ, જઈ માયા ફેરે ચિત્ત વસ્યુ,
 માયા તણો ત્યા બહુ વિસ્તાર, હરિને પરઠ્યા દશ અવતાર,
 ચિત્ત અગી કરતે ભ્રષ્ટ થયો, અખા દોષ હરિનો અજો ૪૪૧
 અખિત્ર બ્રહ્મનો શુ અવતાર, ચિત્ત ઉનાધિતણો વિસ્તાર,
 કહી જાય તો ફરી અવતારે, વણુ સમજે દોષ સ્થાપન કરે,
 ચિદ અર્ણવ* સદા ભરપૂર, અખા ઉત્પત્ય લય લહેરે પૂર ૪૪૨
 ચિદાનંદ ફેરા સૌ રૂપ, દષ્ટ પદારથ આપે ભૂપ,
 અખિલ ભુવનમા ગજો પરવરી, નિલાનંદ આપે કરે હરી,
 સદા સર્વદા છે અવિનાશ, અખા નિરતર સર્વોવાસ ૪૪૩
 વણુ નિચારે નિશ્ચિનુ ભાન, જ્યા લગે નવ કાઢતુ માન,
 વસ્તુ નિચારે નિશ્ચ જ નથી, હરિને કર્તા કહુ શ્યાવતી,
 હરિ કર્તાને કહો શનાતણો, જો કલ્પિત ભ્રમ અખા આપણો ૪૪૪
 ગુરુ મારે એમ જ પ્રીત્યો, હરિ દેખાજો તે અણુચળ્યો,
 વિશ્વનિયતા જો કહેવાય, અખડ બ્રહ્મની ખડણુ થાય,
 ગુરુ ગોવિંદ જેને ત્યા હશે, અખા અપોપુ દેખાડશે ૪૪૫
 સાચો ગુરુ કેને નવ ભજે, જુઠાથી કાઈ નવ નીપજે,
 રસાયન કેને નવ મજે, ધૂર્વ રિત લઈને પજે,
 એ જે યેની સદાએ ખોટ, અખા નહી મજે કોટાનકોટ ૪૪૬
 સાચો ગુરુ જાણુ જે જક્ત, કનક કામની નોહુ આસક્ત,
 ખીજા સધળા આળપપાળ, ધનને અર્થે માડે જાળ,
 તેથી કહો તે શુ નીપજે, અખા અતર માયાને ભજે ૪૪૭
 ગુરુ શિષ્યની ત્યા એવી વાત, શુદ્ધ પારસને સધળી ધાત,
 શુદ્ધ પારસને જે જે અડે, તે તે ક્યત થઈ નીવડે,
 તે આદર કેનો નવ કરે, સેજ ઐશ્વર્ય અખા તે ધરે ૪૪૮

સદ્ગુરુ શિષ્યને વચન જ કહે, જિજ્ઞાસુ શિષ્ય તત્ક્ષણ ગ્રહે,
 મોરપતિ પડતુ બિદુ ધરે, તેનો તદ્દત બરહી* થઈ પરવરે,
 પડતુ ગ્રહે તેની થાય દેહ, ગુરુ શિષ્યનો અખા આ ખેલ ૪૪૯
 ગુરુ શિષ્ય કેરી સાભળ બુક્ત, સ્વાતિબુદે જેમ જામે સુક્ત,
 જેવે આદરે કરીને ગ્રહે, તેવુ મુક્તા જામી રહે,
 આદરવત તે વચન જ ઠરે, જો અખા સદ્ગુરુ આદરે ૪૫૦
 ગુરુ શિષ્યની સાભળ તત્ર, એકે પોહોરે મુદ્રા જત્ર,
 કર્તા ધર્તા હોય સાવધાન, ઉઠે મુદ્રા સધળી સમાન,
 ચત્ર ચળે જો એકેતણુ, મિથ્યા કાર્ય હોય અખા ધણુ ૪૫૧
 ભક્તિ જ્ઞાન અને વૈરાગ, પદાર્થ એક ત્રણ નામ વિભાગ,
 તેને અભાણુથો કહે જીજ્ઞાસુ, સમજ્યાને તે એક જ હુવા,
 અનુભવતા જાણીને બેદ, ભક્તિ જ્ઞાન અખા નિર્વેદ ૪૫૨
 જક્તભાવ હુદેથી ગયો, ત્યારે ત્યા વૈરાગ જ થયો,
 જ્યાં જીવે હરિ દુષ્ટે પડે, ત્યારે ભક્તિ સરાણે ચડે,
 દ્વૈતભાવ અખા જ્યારે ગયુ, ત્રણ પ્રકારે જ્ઞાન જ થયુ ૪૫૩
 જો ભક્તિ કરે ને નદે જ્ઞાન, તો ભક્તિ નદી આણે અભિમાન,
 વૈરાગી કહે જીજ્ઞાસુ, સાચો સસાર મૂકી રેય,
 એ દેષે હરિ કહિએ રહિ ગયો, અખા અહંકાર આગળ થયો ૪૫૪
 હરિમય સર્વ દેખે તે ભક્ત, જ્ઞાની આપે છે અવ્યક્ત,
 અહર્નિશ મન જો વેધુ રહે, તો કોણ નદે ને કોને કહે,
 વણુ પામે બકવાદ જ કરે, ગળે ગર્જના અખા ઉગરે ૪૫૫
 કુળવધૂ તે પરને નવ બજે, તેમ સાધરી તે ત્યા નીપજે,
 આપ છુપાડે પોતાતણુ, કથમાન હોયે ત્યા ધણુ,
 તે ભક્તની સા એવી રીત, નમ્રપણે અખા છે જીત ૪૫૬
 જ્ઞાનીને પર કોયે નથી, મન અમન થયુ તે વતી,
 ઉત્તમ મધ્યમ સવળુ ગયુ, મન જાને સર્વ લીન થયુ,
 ગત દિવસનુ સ્વપ્ન જ જેમ, હુ તુ ભાવ અખા થયો તેમ ૪૫૭

જીવ અગ

સ્થાવર જંગમ કરી વાત, નિકટ દેખાડયુ છે સાક્ષાત,
 પય મહાશૂત તે સ્થાવર જાણુ, જંગમ ચૈતન્ય એ વેદ વાણુ,
 એક પિંડમા વરતે એ, ઉગ્ર છુદે અખા જોઈ લે ૪૫૮

* બરહી=મોર

સ્થાવર જગમ કેરો ભેદ, બુદ્ધિમાને કહું માને વેદ,
 બહાર જોતા નાવે પાર, પચ્ચભૂતમાહિ વિસ્તાર,
 જગમ પવન નીર ને તેજ, સ્થાવર આકાશ મહિ એજ ૪૫૯
 પિડને લેખે છે બ્રહ્માંડ, બ્રહ્મા આદિ કીટ ને અડ,
 પ્રાક્રમ વિષે અધિકુ ન્યૂન હોય, કારણ પ્રત્યે સમતા સોય,
 અખા એ અનુભવ હૃદે રાખ, જેની ભાગવત ગીતા પૂરે સાખ ૪૬૦
 એમ જોતા ભાસે નહીં બિજા, માયાચિત્રથી ઉતરે મન,
 કારણવેધી બુદ્ધિ જ રહે, કારજકેરુ ચિત્ત ન લહે,
 ચિત્તવિચિત્ર દબેથુ ગયુ, ત્યારે અખા ધામ મૂળગુ રહ્યુ ૪૬૧
 મૂળગે પદ તો દ્વેત જ નથી, સ્વમ ઉપાધ્ય જાગ્રત નહી રતી,
 ઉત્તમ મધ્યમ કર્મકાંડ જોગ, નિદ્રાવાનને સધજો ભોગ,
 જાગતાને સ્વમના કૃત્ય, મૂલગી વૃત્યે અખા છે વૃત્ય ૪૬૨
 આપ થાતે વ્યાપે સત્ય થયો, વ્યાખ્યો આપોપુ ભૂલી ગયો,
 ચતુર પુરુષ જેમ શિથિલ થયો, સ્વસ્ત્રરૂપ તેને વિસરી ગયો,
 અખા નિજ બુદ્ધે અગી કરે, શિથિનપણુ સમ્યક વિસ્તરે ૪૬૩
 ચિદ્ અર્ણવકેરા બુદ્ધબુદ્ધા, ઉપજે ખપે સ્વભાવે સદા,
 અસ્તિ નાસ્તિ એની ન કેનાય, નરછાયા જેમ સાથે થાય,
 સૂરજધામ કે'વાને ખે, એમ જીવ શિવ અખા જોઈ લે ૪૬૪
 નવ દીસે તેને સત્ય જાણુ, દીસે તેને નાશ પ્રમાણુ,
 દષ્ટ પદારથ જુઠો થાય, ધાટ દષ્ટ હેમે ઠેરાય,
 પસરયુ આપ સચરાચર વિષે, એમ જોતા પદ પાચુ અખે ૪૬૫
 અણુછતે છતાંનો બ્રમ, પણુ બ્રહ્મવેત્તા જાણે એ મર્મ,
 વાગ્વિલાસ તે સાચો થયો, જૂઠે સાચુ ભૂલી ગયો,
 માયા ઇચ્છા નારદને થઈ, ત્યારે પૂર્વ બુદ્ધિ અખા ભૂલી ગઈ ૪૬૬
 અરૂપીનો પચ આવાસ, પચે પસર્યો સર્વોવાસ,
 ઇંદ્રજાળ અવિદ્યાનુ જાળ, દીસે સત્ય ને આળ પપાળ,
 અણુચવિયુ આપોપુ લખો, એટલા ઉપર શું કહે અખો ૪૬૭

સત અગ

દશરથ પહેલો હતો જે રામ, નદ વસુદેવ પહેલુ કૃષ્ણ નામ,
 ચોવીશે તેમથી થાય, પણ તે કોઈ આવે ન કે જાય,
 અવિનાશી લેશે તે સત, ત્યાં કારણ નહિ દર્શન ને પથ ૪૬૮

દ્વેતભાસી તે નોહે સત, જેમ બે બાજુના હસ્તીદત,
 મનમા આશા માયાતણી, કીરત બહાર ચલાવે ધણી,
 અહાભરોસે આઘો ભ્રમ, અખા સરાડે ઉમયો ભ્રમ ૪૬૬
 અગમ પથને બર્ધ નવ શકે, જૂઠું અત્ર જ્ઞાન જ લખે,
 પરાધીન રહે દેહવાન, બુદ્ધિવોણાને નહિ ત્યાં સાન,
 અખા અણુભણુ રહ્યું આપ, જન્મ ધરે સાથે પુણ્ય પાપ ૪૭૦
 જે છુગા તું છે ચિદ્ અશ્વ, જોને વિચારી તારો વશ,
 તુ રાજપુત કા દીનમા બળે, કા વિચારવોણો ધરધર ફરે,
 નિજ પદભેસ ટળી જા જત, એમ અખા પદ પામ્યા સત ૪૭૧
 હસ લખે કમળના તત, તેમ આપ વિચાર કરે મહત,
 કલણુરહિત કોઈ નિર્બંધ, નર આકારે અખા ગોવિંદ ૪૭૨
 નિર્દીધિ અતર્ગત મુદા, કૃપાવાન ધીરજવત સદા,
 રાગ વિરાગ નહિ તે વિષે, અહકાર નિરહકાર કો નવ લખે,
 નિરાધાર અખો કે વીર, જગત તણુવત સહિત શરીર ૪૭૩
 અહાવેતા રહે તુર્કાપાર, તો બાલદષ્ટિ શો કરે નિર્ધાર,
 તણુ અવસ્થા સૌને વિષે, તુર્કા બલ્લવીને કોણુ લખે,* ૪૭૪
 જેહ લખે તેવો તે થાય, જથારથ અખા રહીને જાય ૪૭૫
 અહાવેતાને જીવ નવ કળે, રાત દિવસ એકઠા નવ મળે,
 ત્યાં કળણુ નહીં ને જીવ અચેત, શિવપદ બેઠા સર્વ લે હેત,
 ઉંચે આસન બેસે કાચ, નીચી ભૂમિકા દેખે સોચ. ૪૭૬
 જગતદષ્ટિ તે ચર્મને વિષે, બોલનારાને કાચ નવ લખે,
 પાચ તજ્વની ઓથે રહે, હાથોહાથ અખા બોલે લહે,
 દશ્યો હોય તો કહેજો હા, વિનદર્શન મન વાયો વા ૪૭૬
 સુવર્ણાગર† સોનીને ભોગ, બીજા બોકને ન મળે જોગ,
 તે સસલાં જાણી મૂકી જાય, અનુભવી હોય તે કરે ઉપાય,
 અનાયાસે થાય એક લવી, રિદ્ધ પામે અખા અભિનવી ૪૭૭
 અણુપામી રિદ્ધિનુ ધર લહ્યું, ચિત્ર વિચિત્ર જોને વિષે રહ્યું,
 શુદ્ધ બુદ્ધે વિચાર જ કર્યો, બીજો ઉપાય નથી ઉકરો,
 ઉત્તમ મધ્યમ સ્વમના કૃત, જાગે અખા થાય સર્વે વ્યર્થ ૪૭૮

દેહ સૌ એની દષ્ટે પડે, દેહી કાચ ન મીટે ચડે,
 ભાત પડે છે પોતજ વિષે, રચન ઘાટ ઘાલે પારખે,
 કે'વામા પ્રીછે જે સ્નાન, અખા અગમનુ આવે માન ૪૭૮
 ખીજે ઉપાયે હરિ નવ મળે, કાટી જન્મ લગે આફળે,
 કમળ ઉપર જળ ઝાકળ પડે, તેમ તેમ તે સૂકે કે સડે,
 જેથી ઉપન્યો તેજ હજૂર, ખીજે ઉપાય અખા પડે દૂર ૪૮૦
 જેને તુ જાણે આકાશ, તે તુજ વિચારી જોને પાસ,
 તે નોહે ખૂણે ખાયરે, પ્રલક્ષ મુખે મુખ વાતો કરે,
 સકલ્પ ચઢ્યા ન દીસે દેહ, તેમ અખા રહ્યો છે તેહ ૪૮૧
 ભોગ કાજ ઉદ્ધમ કા કરે, તુજને ભોગ ખોળતો ફરે,
 વણુ વાછવો આવે જેમ રોગ, એણે લેખે જાણે ભોગ,
 કર્તાએ કીધું તુજ કાજ, નવ મૂકે અખા મહારાજ ૪૮૨
 કાળે કુમ ત્રિણ વાછા ફળે, ઋતુવિના ફળ શોધ્યા નવ મળે,
 જેમ મૂર્ખ સૂર્યને મેના જાય, વાણે ઉચ્ચ આકાશીએ* થાય,
 અખા એમ કા લેવાને ધસે, અવધ વોણો તે કેમ આવશે ૪૮૩
 એમ જાણી ધીરજ મન ધરે, અજગર વ્રત મહાપુરુષ આદરે,
 જો જાણે મધ્યે કિર્તાર, કોકટ હુ થઈ કા વહે ભાર,
 ચક્રચૂડામણ તારો તાત, ધીરજ ધરે અખા સાક્ષાત ૪૮૪
 આહાર આશાએ જીવ સૌ થાય, આશાએ દેવદીરસાગર જાય,
 આશાએ તપિયા દેહને દમે, આશાએ વ્રત તીર્થ સૌ ભમે,
 રાય રક આશાના દાસ, આશા અખા માયાનો પાશ ૪૮૫
 જ્યારે પદ બેઠો નૈરાશ્ય,† ભારે સ્વયં જ્યોતિ હોય પ્રકાશ,
 કુતકૂલ કહીએ મહાપુરુષ, જેનો આશાપાસ ગયો અન્નખ,‡
 જેમ વાદળ ટળે નિગળો સૂર્ય, અખા પ્રકાશ તો આશા દૂર ૪૮૬
 જીવશિવમા અતર કાર્ધ નથી, જેમ રૂપુ તરુ કઢાવે જળવતી,
 જળે નાસે રૂપુ સત તેમ, આશા વટે શિવ અવ્યક્ત જેમ,
 સદ્વિચારે આશા જાય, અનાયાસે અખા વસ્તુ થાય ૪૮૭

* આકાશીએ=પોતાની મળ વિના મહેનતે

† નૈરાશ્ય=કેવળ આશાથી રહિત

‡ અન્નખ=અમર્ય-હર્ષ

સદ્વિચાર વડે હરિ મળે, ખીજે ઉપાયે કલેશ નવ ટળે,
જેમ જેમ તેનો કંઠે ઉપાય, તેમ જીવપણુ જાડું થાય,
જ્યારે પદ ઘેરે નૈરાશ્ય, ત્યારે સ્વે અખ્યા સચરાચર વાસ ૪૮૮

દશવિધ જ્ઞાની અંગ

દશવિધ જ્ઞાનિ લક્ષણ લક્ષ, તેના કહુ આચરણો મુખ્ય,
નામ એક પણ લક્ષણ જીજવા, પૃથ્વી એક ને ભિન્નાભિન્નકુવા,
કૂપ કૂપ જીજવા નિ સ્વાદ, એમ અખ્યા મન વણિયા વાઘ ૪૮૯

શુષ્કજ્ઞાની કહાવે કેટલા, જ્ઞાનદગ્ધ ભેતા એકલા,
કો વિતડા કહાવે નરા, જ્ઞાનખળ કેટલાએક ખરા,
નિદક જ્ઞાની નિપજે ધણા, કો ભ્રમજ્ઞાની અખ્યા મનતણા ૪૯૦

હૃક્ષજ્ઞાની ધણા મન વિષે, શંકજ્ઞાની સૂધુ નવ લણે,
શૂન્યવાદી તે નવમો જાણ્ય, શુદ્ધ જ્ઞાની દશમે પરમાણુ,
એ દશે નામ જ્ઞાનીના કહ્યાં, હવે લક્ષણ કહુ અખ્યા જો રહ્યા ૪૯૧

(૧) શુષ્કજ્ઞાની નીરસ હોય હટે, વાણી જાણી લુણુ વટે,
હિંસે નહિ તે સર્વાવાસ, ચેતન જાણી નોય ઉદ્ધાસ,
એ લક્ષણ શુષ્કજ્ઞાનીતણુ, જ્ઞાનદગ્ધ અખ્યા હવે જાણુ ૪૯૨

(૨) જ્ઞાનદગ્ધ હોયે આખખ્યો, સત સમાગમે રહે તે મળ્યો,
ખાલ્ય કમ્મે ઝડાણી ભકલ, મહિ આપોપુ હતા સલ,
અનુભવ અદ્ધર ન કૂટે લાહા, જેમા અખ્યા દગ્ધ છે સ્પૃહા ૪૯૩

(૩) વિતડ નર હોએ તે અમો, પોતાને નિશ્ચય નહી કશો
વાદ કર્યો ઉપર બહુ હામ, લક્ષ વિના વિદ્વાની મામ,*
કનેશ કરતા કાપે કાળ, અખે વિતડની કાઠી લાળ ૪૯૪

(૪) જ્ઞાનખળને ખળતાનો થાય, કુટિલ જીકિત ઉપજે બહુ આપ,
જ્ઞાનવચનને આગળ કરે, એથે રહિ વિક્રમ આચરે,
વટે ખરો પણ ખળતા કાજ, અખ્યા તે સરખો અતખાલ ૪૯૫

(૫) હવે નિદકજ્ઞાની કહિયે સોય, પહેલુ દોષનુ દર્શન હોય,
સત સમાગમમાં તે ફરે, લાછન ભેદને હદિયે ધરે,
આત્મજ્ઞાનતણી કરે વાત, પણ નિદકજ્ઞાની અખ્યા એવી ધાત ૪૯૬

- (૬) ભ્રમજ્ઞાનીને અતર ભર્મ, હ્રદે વસ્તુ પણુ ન સમજે મર્મ,
અતર અન્ય ઉપાસન કરે, કર્તા હર્તા આપ ઉચ્ચરે,
અખા તે ન સમજે સાગ ઉપાગ, ભ્રમે ન દળે વાસના લિગ ૪૯૭
- (૭) હઠજ્ઞાની સિદ્ધિને વસ્તુ લખે, કહે બ્રહ્મ જ્ઞાન નોહે સિદ્ધિ પખે,
કહે ચૈતન્યે ભચ્ચુ બ્રહ્માડ, સિદ્ધિ વિના પણુ કાચો પિડ,
અખા લક્ષ હઠજ્ઞાની તણો, સિદ્ધિ ત્યા પૂર્ણ બ્રહ્મ ગણ્યો ૪૯૮
- (૮) શંકજ્ઞાની તે અન્ય બહુ સુણે, બહુ વાચે બહુ પાઠે ભણે,
અન્ય પ્રતીતે માને વાત, સમ્યક ભાસે નહી શાક્ષાત,
શંકપણુ ન દળે ચકચૂધ્ય,* અખા અતરથી ન દળે રૂધ ૪૯૯
- (૯) શૂન્યવાદીને શૂન્યે શૂન્ય, વિશ્વ નહીં, નહી પાપ ને પુન્ય,
ઉત્પત્તિ નહીં, નહીં સમાસ, સ્તપર નહી, નહીં સ્ત્રામી દાસ,
એમ વર્તે શૂન્યવાદી ખરો, પણુ અખા ન ચાલે શૂન્ય ઉકરો ૫૦૦
- (૧૦) શુદ્ધજ્ઞાની તે રૂપ અરૂપ, માહિ નિધ આશે છે તદૂપ,
સર્વ સહિત છે સર્વાતીત, જે પોષક આલે ઊદ્ગીત,†
અખા અનિર્વચનીય તે આપ, લક્ષ લાગે તે લહે અમાપ ૫૦૧
- દશ પ્રકારના જ્ઞાની લખ્યા, પણુ નવે તે દશમા વિણ મથ્યા,
નવેનો લક્ષ ત્યારે શુદ્ધ થાય, જ્યારે અનુભવ દશમા ઘેર જાય,
અખા જે છે સદા અવાચ્ય, જે સમજ તો સમજી રાખ્ય ૫૦૨

વેદ અગ

વેદ વિચારી જ્ઞેયો બ્રહ્મ, વિશ્વ તે શું ને કેનો કયો મર્મ,
વિચાર કરતા બેહુ ઘાટ, એમ ચાલ્યો જાય સત મિથ્યા ઠાટ,
સત ચૈતન્ય ને મિથ્યા માય, અખા એમ દોડો પરવાહ ૫૦૩

ઠેરાવીને લખિયો લેખ, પચમૂતને તેનુ શેષ,
તત્ત્વે તત્ત્વની ઉપજ ગણી, માય ચૈતન્યના ચેતન ધણી,
લક્ષ ચોરાશી ખીમે ભાત, એ અખા વેદના મનની વાત ૫૦૪

જવાહ ચાલ્યો જાય એણે મર્મ, જીવાવૃત્તિ આજેખ્યા કર્મ,
તેર કડિ ધુમ મારગ લખ્યો, છેદની વારે અર્થો ઓળખ્યો,
ઉપન્યા કેરો કર્યો નિષેધ, અખા ઉપનિષદ માયુ વેદ ૫૦૫

નેતિ નેતિનો એહ જ અર્થ, ઉપન્યુ ગયુ તે ગણ્યુ વ્યર્થ,
શેષ લહી કહ્યુ નેતિ નેત, હાય ખખેયો એણે હેત,
અખા ચૌદસુ ત્રિછયા પખે, જીવ ગુણો તોરને વિષે ૫૦૬

* ચકચૂધ્ય=માય ખોચ

† ઉદ્ગીત=વેદમા ઉચે સ્વરે ગાયેહુ

તેર કાડ માયાનું જાળ, કર્મફળ જીવ ઈશ્વર કાળ,
 એ સર્વ ઘાટ બેસાડ્યું વેદ, ત્રિપદ કલ્પિ કીધો બેદ,
 અખા ખટકે નહિ જે તેર, ચૌદ વાળિ તે ચાલી શેર ૫૦૭
 વેદની જુકિત પુરાણે ગ્રહિ, તેણે ઈશ્વરપદ રાખ્યું સહિ,
 મોટા ચરિત્ર ત્યા ઈશ્વર કહ્યા, સાધારણ તે જીવમા ગયા,
 સામર્થ્ય દેખી બાધ્યુ માન, અખા એ પુરાણતણું નિદાન ૫૦૮
 વેદનો લક્ષ તે કેવલ્ય* રહ્યો, ઈશ્વર લક્ષ તે પુરાણે ગ્રહ્યો,
 ઈશ્વરના ચોવીસ અવતાર, તે માહે વળી સાર ઉદ્ધાર,
 તેને સ્થળ વળી પ્રતિમા કરી, એમ અખા માયા વિસ્તરી ૫૦૯
 ચારે જુગનું એ વર્તમાન, પરપરા જોતા અનુમાન,
 જ્ઞાનતણી નિરતર સૂચ્ય, પ્રવાહ પડે કર્મ પ્રતિમા પૂજ્ય,
 અખા ન ટળે દેહ અધ્યાસ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળે વાસ ૫૧૦
 છે પોતે પરમેશ્વર આપ, રાખ્યો ત્યારે દૂતનો થાપ,
 એ આશ્ચર્ય તે કોને કહ્યું, જે પોતા સરખું સૌને લહ્યું;
 અખા વિચાર્યા સરખી વાત, પૂછ્યું ત્યાં પરતતર ભાત ૫૧૧
 જ્યાં જેમ થાય તેમ સેજે થાય, કર્તવ્ય ને શિર તે દેવામ,
 અટક્યું ન રહે કાંઈ કાળ, આગળ આગળથો થાએ સાળ,
 કરણહાર ન દીસે કોય, અખા સૌ એ કર્તા હોય ૫૧૨
 અખા પરમેશ્વર જોતાં અશો, કહ્યો ન જાએ કોયે કરો,
 કાણુ કળે ને કેને કળે, એકવડે સધળા ચળવળે,
 જેમ મેલ બહુ જુદે કરી, બિંદુ મેલને જીવે કેમ ફરી ૫૧૩
 માંહિ બહાર ન જાયે કહ્યો, બાંધ્યો રખ્યો પોતે લહ્યો,
 સહેજ સહજ પ્રત્યુ આકાશ, ઉપજ સાથે અખા સમાસ,
 આગળ સચણુ નિપજતુ જાય, પાછળ નિર્ગુણ થઈ જુસાય. ૫૧૪
 પ્રસક્ષ પ્રમાણુ ચાલ્યું જાય સદા, કોઈ સલાળી જીવે જદા,
 નિર્વેદ વિના સર્વે અવિવેક, મહાનિષર્માથી સર્વે ભેવ,
 રમી રમી પાછે રસ થાય, અખો રામ એવાને ગાય. ૫૧૫
 જે ઉપજે તે પાછું વળે, ચૌદ લોક લોકપાળે ટળે,
 સૂનું ન રહે શીટયા માટ, તેમનું તે બેઠું રહે ધાટ,
 દૃષ્ટ પદાર્થ તે દૃષ્ટમાન, અખા તેમનું તેમ નિધાન ૫૧૬

* કેવલ્ય=સુક્તિ-મોક્ષ

† નિર્વેદ=અજ્ઞા-આતુરતા. ૨ વૈરાગ્ય.

એમ જોતા અખો તે કરી, બાધા મેઘમા એક છુદ જશે,
 ફેરાનું તે શું પ્રમાણ, સાવ નિરતર પાણી જાણ,
 જેમ છે તેમ તે છે જ નિદાન, અળગુ જાણ્યું એહ જ જાન. ૫૧૭
 અખે રામ એવો ઓળખ્યો, કાગળ મશે ન જાયે લખ્યો,
 ફરતે એટલે તે નવ મળે, નખશિખ લગે તે નવ ચળે,
 સહેજે સહેજે ધલાણી હામ, અખા નિરતર ફાળ્યો રામ ૫૧૮
 વસ્તે અસ્ત પામ્યું મન જઈ, દરિદ્ર હો કે હો સપદા,
 દરિદ્ર નવ ધન સુખનું માન, જ્યારે પામ્યું મૂળ નિધાર,
 આદ્ય કર્મ કીધે જીવ થયા, કારણ આદ્ય શાના પર રહ્યા ૫૧૯
 અખા વિચારે એક ધાટ, આપેઆપ ચેતનનો ઠાઠ,
 પડિત જ્ઞાની કહો એ મર્મ, અણુજાણે શું સાધન ધર્મ,
 વ્યક્ત કરે તે વક્તા ખરો, અખા અણુજાણે ભૂલા ફરો ૫૨૦
 કરતો રહે તો ખૂટે કર્મ, એ આશય જાણ્યાનો મર્મ,
 જો તું જીવતો કર્તા હરી, જો તું શિવ તો વસ્તુ ખરી,
 અખા એમ જાણે તે આપોઆપ, ગીતા વિષે હરિરાખ્યો થાપ ૫૨૧
 ગીતાને અધ્યાય સાનમે, ભક્ત ચાર કલા તે સમે,
 તેમા ત્રણતાણે હરિ કહેહુ ભૂપ, પછુ જ્ઞાતા તે મારુ નિજરૂપ,
 કાર્ય પ્રત્યે બહારે રમુ, અખા અતે ત્યા વિસમુ ૫૨૨
 સાને સમજે તે નર ખરો, ભણ્યે ગણ્યે માણે આકરો,
 ભણિયા બહુ ભમતા ભવમાય, ભાત ઉભાત વચ્ચે ન રહેવાય,
 રઠવથી વાત કરે હરિતણી, અખા અક્ષર મતિ નહિ આપણી. ૫૨૩
 જો વિરલા રસિયા હરિતણા, કેસરિસિંહ દીસે નહિ ઘણા,
 સુભટના સૈન્ય મધ્યે વિચાર, તેમ માળા મુદ્રા સારોદાર,
 અનળ પખી અતિ ઉંચો ચડે, અખા કાચ દર્શન નવ કરે ૫૨૪
 અખા અક્ષરપદ તું ત્યા રમે, જ્યાં ચલે નહિ ત્યાં વિસમે,
 નિત્ય નિવેદન એહ જ જાણ્યું, આત્મતત્ત્વ સધળે પરમાણુ,
 ત્યારે સર્વ પડે પાધરુ, જ્યારે હુપણાનું આવે શરુ ૫૨૫
 ઓળખ આપ હવડાં હરિ મળે, બાલ્યકા અતર્ગત વળે,
 અન્વય વ્યતિરેકે હરિ ભાળ, તુષને ત્યાજે રહે તે સાળ;
 અક્ષર આપ અવસ્થા ફરે, અખા તુજ આદ્ય મધ્યે સરે ૫૨૬

પહેલી હરિશ્ચ લાગી પ્રીત, તેણે ભાગી લૌકિક રીત,
 એમ કરતા સગપણ નીકળ્યું, તેણે ત્યાં કાંઈ કહેવું ટળ્યું,
 સ્વામી સેવક પ્રીતે હતો ભાવ, સગપણ અખા સ્વતંત્ર સાવ. ૫૨૭
 માતા તન સધળો સસાર, પિતા પુત્રનો એક નિર્ધાર,
 પિતા પુત્રને શરીર જ નથી, ભાસે તે જમની મોરથી,
 માતા તન ને ધ્યાતા ધ્યેય, પિતા પુત્ર અખા નિશ્ચેય ૫૨૮
 કાંઈ ન જાણ્યે જાણ્યો રામ, જાણ્યું જુલો નિજ ધામ,
 જેમ જેમ અદકું જાણ્યો જાય, તેમ તેમ હુંના મળ બધાય,
 યશ્વિં કથે જીવ બ્રહ્મજ્ઞાન, તોય અખા નહીં મૂકે માન ૫૨૯
 જાણુ થાય બહુ વિદ્યાવડે, તેમ તેમ આવરણુ અદકા ચડે,
 નિત્ય ધાતાં પટ રાત્રી થાય, પાણીનું પડ ચડતું જાય,
 મૂળગુ પટ જોતાં તે મેલ, અખા અભિગીપણુ અલેલ * ૫૩૦
 નિજપણુની ભૂલ્યે કરિ જીવ, ભૂલ ટળી તો સદા એ શિવ,
 તે શિવ તો પોતે છે સદા, વિદ્યાના મળ નોહો કદા,
 અખા વસ્તુ તો સહેજે સહેજ, જીવ રહે તો પ્રાય મળ રહેજ ૫૩૧
 સમજ્યો નર શો બાધે ઘાટ, આપાપર ટળી ગયો છે નાટ,
 અકસ્માત ઉપન્યો વિચાર, અસત્ય નિત્ય બાધો સસાર,
 અનત બ્રહ્માડનો દ્રષ્ટા આપ, અખો કહે શરીર આદે દષ્ટવ્યાપ ૫૩૨
 અખા વિચાર્યાં સરખી વાત, વિચાર્યાં વિના થાય ઉત્પાત,
 વેદ ચાર બ્રહ્માના કલા, સ્મૃતિ પુરાણુ ઋષિ ઉચ્ચત્યા,
 ચવ્યો પદારથ સર્વે કલો, અચવ્યો ત્યાં અભોગત રલો ૫૩૩
 જે રહિયો વ્યાપી વિસ્તરી, તેની ત્યાં કથા નન કરી,
 ધર્મે કર્મે લાગ્યા બહુ લોક, સોદો ન શ્રયો રોકારોક,
 નગદ માલ ઉધારે પડ્યો, એમ અખા જીવ તો રડવજો ૫૩૪
 ઇયા અખા કોઈ શુ કરે, જે માયા આડિ પરપય ધરે,
 જેમ અશ્વ અસ્ત્રિનીને ભોગવે, નેત્રે પટ બાધ્યો ભોગવે,
 પટ છોડી દેખાડે તુરિ, અખા એવી નિપજે ખરી ૫૩૫
 એણી પેરે એ ત્યાં થાય, જે વડે પરવાહ ચાલ્યો જાય,
 તેનો કાય ન જાણું મર્મ, દેખે જીવને જીવનાં કર્મ,
 અદષ્ટ પદારથ થાય દષ્ટમાન અખા સમજ તો સમજે સાન ૫૩૬

* અલેલ=હીસાબ, નિયમ

અમૂર્તિની મૂર્તિ આ સહુ, અણનામીનાં નામજ બહુ,
 અકર્તા કર્મ સર્વે કરે, અનિર્વચનીય વચન ઉચ્ચરે,
 અખા એમ ખરા તે માન, ખીજ વાત ન ધાલીશ્ચ કાન ૫૮૭
 પરબ્રહ્મ જોવાને મન, બહુ ભાતનાં કરે જતન,
 પૂતળિને કેમ જીવે ચક્ષુ, દેખણહાર પૂતળિ છે મુખ્ય,
 દર્પણ માડિ જોવા જાય, તેહ અખા નિજ છાયા પ્રાય ૫૮૮
 રૂપધારિ રામ જોવા કાજ, શરીર કૃત કરતા બહુ બાજ,
 ધ્યે ખ્યાતા થઈ આવે સેજ, એ તો ચેતનમાં ગુણ છે જ,
 જીવ બ્રહ્મને બાથે સાય, એ અખા હોય જ નહિ પ્રાય ૫૮૯
 વિચાર અણુલિંગી કેમ ઉપજે, જેમ કાચ નરને ઘેલા બજે,
 શિથિલ થઈ જાય તેની વૃત્ત, તેમ કેવળપણુ પામે તર્ત,
 ભાવના ફેર પડે છે મન, અખા નહી કો સાક્ષી અન્ય ૫૯૦
 પ્રાયે સર્વ ચૈતન્યનો ઠાઠ, સત્ય મિથ્યા રૂપ આઠ કાઠ,
 શેષનાગ વેકુઠ પર્યત, મણિગણુ બહુ ને એક જ તત,
 દેવ નર નાગરૂપ સિદ્ધમા ફેર, સમજે અખા ટળે અધેર ૫૯૧
 સર્વ એક કારજના રૂપ, કારણુ સમજવુ તે જ અનૂપ,
 કારજ કીટ પતંગ બ્રહ્માય, કારણુવડે સૌ આસ્થુ જાન,
 જે ઘટ અખા કારણુ ઉલ્લસે, તે સૌ સ્વર્ગ મર્જી વિલ્લસે. ૫૯૨
 લોક ચૌદ હીરાની ખાણુ, ઓપાણુ તે થયો નિર્વાણુ,
 વણુ ઓપાણુ સૌ કાંકરા, જાત વિષે સર્વે આકરા,
 જે ઘટ હુવો પોત પ્રકાશ, તે અખા જામ સ્વામી દાસ. ૫૯૩
 આશ્ચ અવિદ્યા સૌને વિષે, તેણે આપોપુ નવ ઓળખે,
 ભરમે જેહ અધ્યાસી થયો, કર્મ કરી ચૌદ લોકે વહ્યો,
 તેહ ભૂલ ટાળવા માટ, અખા ભક્તિ ધાલી છે ઘાટ ૫૯૪
 જાણુ જીવ નવધા આદરે, ભક્તિરસે કર્મરસ વિસરે,
 ઈશ્વર સાથે રતિ બધાય, તો કાંઈ સુરત ચેતનમય થાય,
 ત્યો સગુણભક્તિ ગાયો સાકાર, અખા મડાણુ મોહબ્યાપાર. ૫૯૫
 ભક્તિ દેખાડી એટલા માટ, કર્મ ગહનમાં પાડી વાટ્ય,
 જાણુ સુધે મારગ જશે, સર્વાવાસ હરિને જાણુશે,
 અખા અવતારી ધ્યેયને બકે, પોતાથી છૂટી કેમ શકે. ૫૯૬

સર્વાવાસ જાણ્યા વિણુ રામ, અખા થયુ નથી કેનું કામ,
 ખીજી ભક્તિ તે મોહનો ઘાટ, રાજમાર્ગમા પડે છે વાટ,
 પુષ્પિત વાણી તે મેવાસ, સુખ સરખુ પણ મહા આયાસ * ૫૪૭
 એક વસ્તુવિચાર વિચાર્યો મને, પરબ્રહ્મ જાણવો જને,
 આપ આલે દે ચૌદે લોક, પચભૂત ફરે સૌ થોક,
 લોક લોક પ્રત્યે લોકપાળ, એવુ ધર છે અખા વિશાળ ૫૪૮
 વૈકુઠાદિ ઉચા માળ, નીચા જોતા આદિ પાતાળ,
 તેમા બળિયા બળિયા બહુ, એક અધિપતિને પ્રભ સહુ,
 અખા જોતા એક માડણી, મહા કારણુ તે અળજો ધણી. ૫૪૯
 તેમા નિધ સધળે પોષાય, અવિરલ પ્રવાહ ચાલ્યો જાય,
 વિષ્ણુ બ્રહ્મા શિવ ને શેષનાગ, ઐશ્વર્ય ઓછા અદકા ભાગ,
 ત્રિગુણાતીતવડે એ સહુ, અખા સમજે તો સારુ બહુ ૫૫૦
 લોક ચૌદ ત્રણ ગુણના કર્યા, અષ્ટાદશ વર્ણુ આવર્યા,
 એણે લેખે બહુ બ્રહ્માડ, બ્રહ્માડ બ્રહ્માંડે સહુ નિધિ માજ,
 લૌકિક લેખુ એ ત્યા કહ્યું, અખા અલૌકિક અળગુ રહ્યું ૫૫૧
 જેમ ચિતારો ચિત્રશાળા કરે, અનત ભાત્યના રૂપ ચિતરે,
 અનત અવયવ ભાવ બેદ નામ, જોતા ચિતારાના કામ,
 દીઠી સુણી વાત બહુ લખે, અખા ન નિપજે જોયા પખે ૫૫૨
 એ ચિતારાની પેરે નથી, જે સર્વ કાઢ્યુ અપામાહીથી,
 રૂપે રૂપે સચાર્યુ આપ, તેણે ચૌદે વ્યાપો વ્યાપ,
 કળને ભરાવી ચૈતનવિષે, માટે તે નાટક છે અખે ૫૫૩
 અદ્ભુત કળા ચિતારાતણી, આપે આપની નીપજ ધણી,
 ખીખે ખીજુ ભરાતુ જાય, ચૌદ લોકની નીપજ થાય,
 થાય ભાત પણ સામર્થ્ય પોત, એમ અખા જો એત પ્રોત ૫૫૪
 અરૂપી તે રૂપે બહુ થયો, સ્વસ્વરૂપે જેમ હોત તેમ રહ્યો,
 જેમ અગ્નિથી દીપક થાય, પછે દીવા ચાલ્યા જાય,
 હુતાશન તેમનો તેમ અખે, હાણુ વૃદ્ધિ નહીં ચૈતન વિષે ૫૫૫
 નાટકનો એમ નિપજે બેદ, હું નથી કહેતો કહે છે વેદ,
 જેને સ્વસ્વરૂપ પામ્યાનો અર્થ, માયા મોહ કરવો હોય અર્થ,
 પ્રગટ પ્રમાણુ કહે છે અખો, જાણો તે એ પેરે લખો ૫૫૬

સુખિયા દુખિયા દીસે બહુ, પણ માયાના કીધા છે સહુ,
 સુખિયા પલમા દુખિયા થાય, ધન તન લજ્જા ફીટી જાય,
 રક હોય તે થાએ રાય, અખા એહ માયામહિમાય ૫૫૭
 માયાના મર્કટ સહુ લોક, પલકે સુખ ને પનકે શોક,
 કપિને જેમ શણુગાઓ નટે, બીખ મગાવે રહ્યો ચૌવટે,
 અખા લે સર્વે ઉદાહર્ય,* કહે દોરડી પૂછે કાળ. ૫૫૮
 પલે રિધ સિધ આવે ઘણી, જીવ જાણે હુ સૌનો ઘણી,
 જેમ વરઘોડે મળિ બહુ બિના, પલકે રહીને થાએ ઝના,
 અખા માયા કરે કજેત, ખાતા ખાડ ને ચાવતા જેત ૫૫૯
 બાળકપે ધરડો તે શૂન્ય, સત્ય માન્યુ સ્વમાનુ ધન,
 બાળક રમતને માને ફેંક, ધરડો સત્ય માને હર્ષ શોક,
 પશુ મુવો કે ભૂત ન થાય, માણસ અખા અનગત કહેવાય. ૫૬૦
 પચ ધંદ્રિયનુ અતિશય જ્ઞાન, એ માણસને આપ્યુ માન,
 સામુ તેને ચઢ્યો અહુકાર, કર્યા મૂક્યાનો રાખે ભાર,
 અવળી સુજ્ય અખા જીવની, અતર માયા અતિ પ્રિય મતી ૫૬૧
 કાઈ ન દીસે જીવને હાથ, થઈ બેસે તે સૌનો નાથ,
 ધન તન દોષત ઉડી જાય, રહ્યો રુવે પણ કાંઈ ન થાય,
 મરડે મૂઝ પણ માહે કલેખ્ય, અખા એહનુ લક્ષણુ જીવ ૫૬૨
 નાટક ચાલે માયાતાણુ, સકળ જીવ જાણુગારી ઘણુ,
 કાળ ફેરવે ચાદ ચોવટે, એકને આપે એકનુ ઝટે,
 અખા વગેવે માયા કાળ, જાણુ પડિત શ્રીમત ભૂપાળ ૫૬૩
 બાળક જેમ રમાડે જ્ઞાન, દૂરથકી દેખાડે ધાન,
 પુછ હલાવે ચાટે લાળ, ઉંચુ કરી ભરાવે ફાળ,
 લલચાળ્યો દેશાતર જાય, અખા એમ રમાડે માય ૫૬૪
 આશા જનને બહુ જરભવે, દેવ આગળ જઈદુ ખ દાખવે,
 દશે આગળા સુખમા ધરે, દીન વચન નેત્રે નિર ભરે,
 ત્યાથી ટોક ન પામે ધૂળ, અખા લાલચે ન મળે મૂળ ૫૬૫
 કહે અમને કોણુ શકે છેતરી, એવુ બાધે બરદ આદરી,
 લાણે કાણે લુટાતો જાય, ધન તન સજ્જન સૌને ખાય,
 છાનો નહીં પ્રગટે ઠગે કાળ, પડિત જાણુ શ્રીમત ભૂપાળ ૫૬૬

* ઉદાહર્ય=સાર વિનાનો વેષ

ઝોટી લે રાજના રાજ, તપસીના તપ કરે અકાજ,
 શ્રીમત કરા ધનને હરે, પડિતની વિદ્યા ભક્ષ કરે,
 યુવતીના યૌવન હરે કાળ, તોય અખા નવ જાગે બાળ. ૫૬૭
 કાગળમાંથી જાય કપૂર, શોકે સૌને એનું દૂર,
 ગર્વ ગાઠથી માહે અજણ, સૌને પીલે એક જ ધાણ,
 ખોખા કરી નાખે તત્કાળ, અખા એવો કરડો કાળ ૫૬૮
 ઘોડાપૂર આવે જેમ નદી, ક્ષણમાં સપત દીસે વધી,
 પળમાં તેનો થાયે વરો, જેવો છાસતણો આફરો,
 એમ સસાર આવે ને જાય, અખા તેને કયા પ્રતિભાય ? ૫૬૯
 સહિત દેશ વૈકુઠ ગયા ગમ, કુળ લઈ કૃષ્ણ પહોંતા નિજ ધામ,
 પ્રાકૃત જીવ તણી શી વાત, મોટે ઠામે ઘાલ્યો ધાટ,
 થયો પદારથ ટાળે કાળ, વળગ અખા નિર્જીણી ચાલ ૫૭૦
 પુન્ય પાપ લખિયા ઋષિ જને, જેણે જેવું માન્યું મને,
 બ્રાહ્મણ કહે સત્ય કરવા યત્ન, પરુવધ કીધે હોય પુન્ય,
 જૈન કહે એ હિસા પાપ, અખા ધર્મ પણ જુજવા થાય ૫૭૧
 લખ્યા પ્રમાણે સહુ કો વદે, ધર્મ રાખવો સૌને હદે,
 બોલ્યું ન મળે કેનું એક, આપ આપણી રાખે ટેક,
 જાગડ રાખી તૌ ઓચરે, અખા સહુ કો વદતા મરે ૫૭૨
 માણસપે દેવ ઉત્તમ લખે, ત્યા મઘ માસને લખે,
 તેને માથે ન ગણે પાપ, બળી આપીને સો કહે બાપ,
 અખા ગહન એ ચાલ્યું જાય, રામ જાણે નિસ્તારો થાય ૫૭૩
 બહુ સામર્થ્ય હોય છે જ્યા, જુધનું બળ નહિ ચાલે ત્યા,
 દેવી દેવ રાક્ષસ સિદ્ધિવત, તેના ચરિત્ર ન સમજે જત,
 તેને શિર ન ગણાએ પાપ, અખા બુદ્ધ્ય લગણુ આલાપ ૫૭૪
 બુદ્ધિ પ્રમાણે લખી લખી ગયા, બુદ્ધિ પ્રમાણે વાચે રહ્યા,
 બુદ્ધિ પ્રમાણે સૌ સાભળે, બુદ્ધ્યાતીતથી સૌ ચળવળે,
 તેને અખા સમજે તે કાય, જે પરાતીતથી પોષણ હોય. ૫૭૫
 જેમ અરૂપ અસિ રહે ચક્રમક વિષે, પ્રગટ થયા પછિ સહુ લખે,
 રૂપ ધરી બહુ પરાક્રમ કરે, બુદ્ધિ વિલાસ સહુ કો આદરે,
 પણ પ્રગટયાને કાળની દધા, અરૂપ અખા સદોદિત સદા ૫૭૬

અરૂપી અગોચરથી બળ કરે, દુઃખ વિષે જેમ નિર પરવરે,
 થડ મૂળ શાખા પત્રને ફૂલ, રંગોરંગે નીર ચડ્યુ અમૂલ,
 પાણિ સદા અખા અવિનાશ, પણ થઇ આવ્યુ તે થાએ નાશ ૫૭૭
 ફળ જોના હીડે નીરને, પણ કેમ દેખે અતરથી હીરને,
 ફળ સ્થાનક દેહાદિક રૂપ, અને જળસ્થાની તે વસ્ત અરૂપ,
 અખા જોતાં તેા સર્વે રાત, પણ ઉપન્યુ તે ટળે રૂપ નામ ૫૭૮
 અખા એમ જ ધરજો ધ્યાન, આકૃષ્ટિયે જડશે સ્વસ્થાન,
 ખીજું તે મનની શોચના, અંતર જાણ ન ટળે રોચના,
 પરાપાર પ્રાણેશ્વર નાથ, નહિ સમજે તે ધસસે હાથ ૫૭૯
 પિડ શોધે પ્રાણેશ્વર જડે, ખીજુ તેને રૂપક ચડે,
 પ્રત્યક્ષ સિદ્ધ સેવક બહુ સ્વાદ, પરોક્ષ ઉમેદ કરે બહુ વાદ,
 ગળી ચોપડી સઘળી વાત, લુખો રામ અખા જ્ઞાતાત ૫૮૦
 રામ નોહે પ્રત્યક્ષ પરોક્ષ, સ્વય રહશે આપોપુ શોષ,
 ત્રિગુણુ ધુવાડે આખ બહુ ભરી, ચૌદ લોક રહ્યા આવરી,
 આતમ અખા સદોદિત સદા, જીવને ત્રિગુણુની લાગી દધા ૫૮૧
 સૂઝ પડે તે સમજે સાર, અન્ય કદપે ઉપલો વહેવાર,
 વાદળ ખોખુ શોષે નીર, કાદવમાથી પીએ હીર,
 એમ પ્રપચ પરમેશ્વર લહે, અખો દેખી ચાખી કહે ૫૮૨
 સ્વામી અખાનો સઘળે મળે, લોક ચૌદે તેમા આફળે,
 બ્રહ્મા આયુષ પથર્મા જાય, રામરૂપ પૂરુ ન મપાય,
 એવુ અદ્યદ એજે જડ્યુ, તે માયલુ સર્વે ધાટે ધડ્યુ ૫૮૩
 અખા અદ્ભુત મોટી વાત, પ્રાકૃત જીવ કહે ઉત્પાત,
 ભવ્ય જીવ કહે એ ભલુ, સિંહનું બાળ રમે એકલુ,
 કેશરીકરી મોટી ફાળ, પ્રાકૃત જીવો બિયે શિયાળ ૫૮૪
 પ્રાય પરમેશ્વર છે મનાતીત, પાણીથી અળજેરુ શીત,
 શીત યોગે જેમ નીર જમાય, તે ઉપર સૌ હીંડી જાય,
 વસ્તુ વડે એમ જાણો મન, એમ અખા સમજે હરિજન. ૫૮૫
 જળ જામે તે જળ વિધરે, તે બાધી અવની પરવરે;
 હીમ ન દીસે તેમા રચ, તેમ એ જાણો મનના સચ,
 ત્યા હીમ તેમ હા રામ, અખા મન સત્તાનાં કામ ૫૮૬

અખા લાધવ સમજવા માય, જો અતર્પીમી થાએ સહાય,
સામો હોય તો સાહે હાથ, પોતે પોતામાં લેખો નાથ,
છે હુમાયુ* પખીની પઠે, કોય હેતુ વાદ કરશે મા હઠે ૫૮૭
અગ્નિ કાષ્ટ મેલીને પખ, ઉપર ઉડી નાખે નિ શક,
નિજ ઇચ્છાયે બાળે કાય, સ્વાત છુદ ફરિ પરગટ થાય,
એમ અખા હોય બ્રહ્મવિચાર, ઉત્પન્ન લય જ્યા હું તું સાર ૫૮૮
અખે વિચાર્યું મનની સાથ, જે કાઈ ન દીસે તારે હાથ,
તો ફાંશી શિદ રાખે મામ, કથુ ન નિપજે તો શુ કામ,
શરીર તારુ તારે વશ નહિ, તો બહાર બળ દેખાડે કહી ૫૮૯
ઈદ્રિય વણુશે વણુજે કાય, ગમે નહિ વાળ ધોળા થાય,
સ્વર્ગ સૂધી તે ધાલે હામ, પોતાનું નિર્માયે ચામ,
ફોકટ ગાર્ડા લૂટી પડે, અખા ન કોયે પારે પડે ૫૯૦
અખા ઇચ્છે જો આતમભોગ, નિવૃત્તિ વિના તે ન મળે જોગ,
કયે જ્ઞાન પણુ બાધ્યો વાધ તેને મુક્ત ન પામે જામ,
મુવે મુક્ત હશે તેમ હશે, જીવતે વાધ જો પાજર વમે ૫૯૧
જૂટા છે પણુ બાધ્યા હેઠ, જેમ શકરાને દોરો પેટ,
હોં ખરો પણુ નાવે જાય, પેટે બાધ્યો દોર તણાય,
અખા એમ નિવૃત્તિ વિના, જીવને તે ન ટળે બેમના ૫૯૨
અજ્ઞાનીથી જ્ઞાની ભલો, જે મન વડે ચુકાવ્યો કળો,
પણુ વર્તવા પ્રવૃત્તિમા ધાખ જેમ પોપટની કાઠી પાખ,
કદાચ અખા તે ઉડી જાય, પાછો તેને પ્રવૃત્તિ સાલ. ૫૯૩

અજ્ઞાન અગ

અજ્ઞાને જે પહેરે વેષ, બહાર નીકળે દેખાદેખ,
જેમ વાધ ગૌધણને હબ્યો, વર્તી તે માહી રે ભબ્યો,
તેને છે આમિષનો† આહાર, પ્રસંગ મળે અખા પ્રતિકાર. ૫૯૪
પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિની અળગી વાત, વિચાર વિના નવ આવે ધાત,
જેમ ફા ભાડે રથ બેઠો જાય, બળદ મરે રથ કટકા થાય,
નાહે ચિતા તેને પ્રતિકાર, અખા જેને સલ વિચાર. ૫૯૫

* હુમાયુ=એ જાતના બે પક્ષિઓ કે જેને એક ચાચ, એક પગ, એક પાખ હોય છે ને તેમા એક આકડો હોય છે, તેથી બે વળગીને હોં છે આ કવિ સૃષ્ટિ પક્ષિ લાગે છે

† આમિષ=માસ

પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિને ઘેઠા વરી, જેમ વેશ્યા રાખી ગૃહિણી કરી, પ્રસંગ મળે કરતી તે કરે, વિચાર વિના સૌ એમ આચરે, મન ઇન્દ્રિય ત્યાં ન કરે કંઈ, અખા એમ એક વાકુ વણુ	૫૬૬
યથાગ્રથ વર્તે તો જ્ઞાન, જેમ કો રક થયો રાજાન, જેમ કરતો તેમ વળતુ કરે, જૂઠું છળ વિક્રમ આચરે, અખા કરી ન જાણ્યુ રાજ, શુ થયુ જો તે પામ્યો સાજ	૫૬૭
જો અખા ઝોળખે આતમા, તો સર્વ વાતની ભાગે તમા, લાલચ લોભ જૂઠો પ્રતિકાર, સૂર્ય ધામમાં નોહું અધકાર, શીખી સાબળી વાતો કરે, પોતે અગ્નિ કેમ ટાઢે મરે	૫૬૮
જ્ઞાનતણા છે સત્ય ઉપદેશ, ત્યાં તો જૂઠું ન રહે લેશ, સાચી કથણી કથતા જાય, ઉદર અર્થે કંઈ અન્યાય, કહે અખો એનું શુ જાણ્યુ, ગુણતાપ વાનરતાપણુ	૫૬૯
જ્યારે જ્ઞાનનો ઉગ્યો રવી, રાત ગર્ભ રત પ્રગટી નની, કૃત્ય જાશે અધારાતણા, મોહ નિશામાં કરતા ધણા, અખા નોય દરિદ્રની વાત, અમૃત ભાગ કે લાધણુ સાત	૬૦૦
આતમાનુ તે કંઈ અડાજ, સસારની તે રાખે લાજ, દેહસુખને આનમસુખ કહે, જેમાનુ કાષ્ટએ નવ રહે, જીવને મૃત્યુ છે જેવડે, એક સત્ય વાક્યે તે શુ તૂટી પડે ?	૬૦૧
ધન આયુ વિદ્યા બળ રૂપ, સ્વર ચાતુરી ન્યાય સિદ્ધ ભૂપ, જ્ઞાન ભક્તિ વિવેક વૈરાગ્ય, ચારે પ્રત તપ તીરથ ત્યાગ, અખો કહે સર્વે એ લાલ, જોતા આપે આપનો માલ	૬૦૨
જીવ જીવને રે અનુમાન, તાણ્યુ ધનુષ આવીરે કાન, જે જે દારોમા જીવ ભળે, તેજ રૂપી કલણમાં કળે, મૂળચુ અખા અદ્યદ્ધ છે ઝોળ,* સમજે તો સમજી લે ઝોળ	૬૦૩
જેને નથી રૂપ ગુણ નામ, જોતા તેના સધળા કામ, પસર્ગ આપ વિચિત્રતા ભાત, વેદે કહી એ મુખની વાત, બહુ મુખનો મોટો મહારાજ, તો અખો શુ કહે તેના કાજ	૬૦૪
પ્રણવ પ્રકારે ધાત્યો ધાટ, એક બાહેર દેખાડી વાટ, જે છે તે ત્યાં અસખ્યાત, શબ્દે કહિયે શબ્દની વાત, જે છે તેને અખો કેમ કહે, તેની વાત તો તેજ જ લહે	૬૦૫

* ઝોળ=પરાક્રમ

કહે અખો મૂકી નિશ્વાસ, હું તો છું તારો આભાસ,
તારી વાત કરે છે તું, ઓછાયા મધ્યે વર્ત્યો હું;
બહુ તેજ મધ્યે હું રહ્યો, ત્યારે શેષ ઓછાયો ગયો ૬૦
અખા સધળો આ વસ્તુવિનોદ, હાસી કહો કે તત્ત્વનો બોધ;
પોતાની ઠગ પોતા સાથ, ઇચ્છા અમલ ખાધો તે હાથ,
તારુ ઘેલપણુ તે હું, સાંભળે તે ત્યાં તુને તું ૬૦૭
એમ અખા સહીયારી વૃત્ત, હાથોહાથ દીસે છે તર્ત,
નટતણી હાલે આગળી, હું હાલું જાણે પૂનળી,
તેનો બોલ પોતે નટ કહે, ઉડે વિચારે અમથુ રહે ૬૦૮

મુક્તિ અગ

મુક્તિ પામવા મુખ્ય વૈરાગ્ય, જે બેઉ પાસથો ધૂટે રાગ,
ધ્યેય ધ્યાતાથી આધો વટે, તે અનુભવતા ચોક ચોવટે,
બીજી અખા રસાળી વાત, સર્વાતીત નોહે સાક્ષાત ૬૦૯
જે કીજે તે સર્વે રાગ, રાગ ત્રિના નવ ઉપડે પાગ,
રાગ જેવારે પાછો વળે, ત્યારે નિજ આતમને મળે,
દષ્ટ પદારથસુ વૈરાગ, ત્યાં અખા જડે તુજ ત્યાગ ૬૧૦
જન જાણે છે જે વૈરાગ, તે ત્યાં સામે ઉપજે રાગ,
વૈરાગ હોય ત્યાં નોહે દ્વેષ, તે ત્યાં સામે બાધે કલેશ,
આપોપાનો થાયે ત્યાગ, ત્યારે અખા સાચો વૈરાગ ૬૧૧
જેહ વડે તપ તીરથ કરે, વિષય ભોગ કે સુખ આદરે,
જેણે કરી નિપજે બહુ કામ, તે શોધી કાઢવો આ ઠામ,
તે વિષુ જાણો રાગ વિરાગ, અખા ઉછળી લાગવો પાગ ૬૧૨
જેમ તેમ કરી સમજવો મર્મ, હું તે શુ ચૈતન કે ચર્મ,
એ જ સમજવું પરથમ જને, પછે ઘેર રહેજે કે જાણે વને,
એ સમજ્યા વિષુ ગૃહસ્થ અતીત, વર વિવાહ વિષુ ગાવા ગીત ૬૧૩
સમજ્યમા નથી રાગ વિરાગ, જેમ વાયુ હીડે રિના પરગ,
લોક ચોદ લગી પરવરે, સમજણુથી અર્થ સધળો સરે,
અખા રામ નથી ઘેર કે વને, જ્યાં જાણે ત્યાં પોતા કને ૬૧૪
પાદ પાણી નેત્ર મુખ નાક, સકળ અંગનો સમજે તાક,
એમાનું એકે જો જાણ, ધણી માટે જીવે ન રખાય,
અખા ન દીસે તારો લાગ, પર સાથે શો રાગવિરાગ ૬૧૫

વેલ પરાઈ બેઠો જન, હું જ ધણી, એમ માને મન,
 કાળ સદા ખેડે સારથિ, બેઠો ફરે અવિનાશી રથી,
 અખા એમ જાણે સધળી મધ્ય, લેવું મૂકવું ટળે પાખડ. ૬૧૬
 ગેબી નીપજ થઈ પિડતણી, ત્યારે તું ત્યાં નહોતો ધણી,
 સહેજે ઉપન્યુ વઠ્યું તન, ત્યારે કાંઈ ન આપ્યું મન,
 વચ્ચે શિદ પાડે છે કાધ, અખા કરો તુજ રાગ વિરાગ ૬૧૭
 ઉપર છલ્યો માર્ગ લે અખા, નહીં કો સાથી નહીં કો સખા,
 ધણી થયામા સધળો ધધ, જેમ રૂપ નહીં દેખે અધ,
 ગગનગામિને નહીં અટકાવ, ભૂવર્તિને બહુ ભેદ ભાવ ૬૧૮
 ઉધ્યાને સ્વમાતર ધણી, ઉત્તમ મધ્યમ વેદે બણ્યા,
 જાગ્યા ઉધ્યાથી અળગુ હૃદય, ત્યાં અખો આરોપી વદેય,
 સમજ્યાને છે સરખું સદા, અણુસમજ્યો ભોગવે આપદા. ૬૧૯
 અખો જેહ નર રહે અમન, તેવું કરવું સર્વ જતન,
 જેમ જિહ્વા પચામૃત ખાય, ખાતી કરતી નહીં લેપાય,
 વણુ ખાઈ કર થાય ચીકણો, એવો ભેદ અણુલિંગીતણો ૬૨૦
 અખા અલિંગી વાત અગાધ, લિંગી નરને નહીં તે સાધ્ય,
 સકળ લોક તે વૃક્ષ જ કહે, પણ તે ન કહે જે ખીજે રહે,
 જોતા સધળો લક્ષમા ફેર, લક્ષ ઉઘોત ને લક્ષ અધર ૬૨૧
 સામે કો દુખ દાતા નથી, જેમ તાળી ન પડે એક હથી,
 સ્વપ્ને દીસે નરો અનત, તેમ જ અછતાં પ્રગટે જત,
 અખા વસ્તુપણે જાગશે, તેને એનો અનુભવ હશે ૬૨૨
 અછતો દ્રેષ ને અછતો રાગ, રાગ દ્રેષ માયાનો ભાગ,
 જે તજશે તે દ્રેષે કરી, જે ભજશે તે રાગ આદરી,
 સ્વસ્વરૂપ ત્યાં બેઠોએ નથી, ગુરુલક્ષે અખા જો વેરથી ૬૨૩
 પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિના સધળા વેશ, બિંદુક થા કે થા જ નરેશ,
 રમત રમે છે માયા કાળ, મધ્ય અહકાર વહે છે ગાળ,
 મહાનિધમા રાજની દૃષ્ટ, અખા રમત પામે નહીં સ્પષ્ટ ૬૨૪
 કારણુ દૃષ્ટિ હોયે જન, તેનો અનુભવ નોય અસન,
 દેખે કીરણુ સરિખા સૂર, જેનું વસ્તુ વિષે છે ઉર,
 અખા ચક્ષુ આજે ગુરુદેવ, તે કોઈ સમજે એનો ભેવ. ૬૨૫

સમજી તે અણુસમજી થાય, અણુસમજી સરખું સમજાય,
એની કાચે દીચે નહિ સાખ્ય, અનુભવ જે ઉપન્યો તે દાખ્ય,
નિજ ધર વરતી જે કો હશે, અખા તે એહમા પહોંચશે ૬૨૬

કુટકળ અંગ

તિલક કરતાં ત્રેપન વહાં, જપમાળાના નાકાં ગયાં,
નીર્થ ફરી ફરી થાક્યા ચર્ણુ, તોય ન પહોંતા હરિને શર્ણુ,
કથા સુણી સુણી ફટકા કાનં, અખા તોય નાગ્યુ બ્રહ્માનં ૬૨૭
એક મૂર્ખને એવી ટેવ, પથર એટલા પૂજે દેવ,
પાણીને દેખી કરે સ્નાન, તુળશી દેખી તોડે પાન,
એ તો અખા બહુ ઉપાત, ધણા પરમેશ્વર એ કયાની વાત ૬૨૮
મુક્તિ બધ પૂછે મતિમદ, શોધી જોનાં સ્વે ગોવિંદ,
પ્રાણુ પિડમા હુ કે હરિ, જો જીવે અખા વૃત્તિ કરી,
બધ મોક્ષ ન કરે ઉચ્ચાર, આકાશ કુસુમનો નોહે હાર ૬૨૯
પિડ જોતા કો મુકતો નથી, ત્રિવિધ તાપ ભોગવે ધરથી,
સકળ ઈન્દ્રિયેં છૂટે રમે, રાગ દ્વેષ કોએ નવ દમે,
સત્ય સંકલ્પ ને અમર કાય, સર્વ રૂપ જાણે મહિમાય,
ત્યારે અખા મુમુક્ષુ મન, જાણે તે જાણી કો જન ૬૩૦
જે ધરિ આવ્યો ભૌતિક કાય, દેવ નર નાગ કહો નવ જાય,
કાળ સત્તામા તે ત્યાં ખરો, એ તો મન કાઢો કાંકરો,
મન વચન કર્મ હરિમા ઢોળ, અખો સમજ્યો સરો સોળ ૬૩૧
ગહન ગતિ છે કાળજતણી, તેણે જે જે વાતો ભણી,
તે તેનાં પામ્યા પરમાણુ, પડછદાની પેરે જાણુ,
માહોમાહે દુર્ધર્ષ અગાધ્ય, અખા જીવને નાવે સાધ્ય ૬૩૨
અનુભવી આગળ વાદ જ વદે, ઉંટ આગળ જેમ પાળો ખદે,
ઉંટતણા આધા મેલાણુ, પાળાના તો છડે પ્રાણુ,
અખા અનુભવી ઈશ્વર રૂપ, સાગર આગળ શું કુદે કૂપ? ૬૩૩
આવી નમરીમા લાગી લાય, પખીને શ્યો ઘોખો થાય,
ઉંદર ખિચારા કરતા સોર, જેને નહીં ઉઝાતુ ભોર,
અખાજાની ભવથી કમડ ડરે, જેની અનુભવ પાખ આકાશે ફરે ૬૩૪

ને ને રે મહોટાના બોલ, ઉજ્જડ ખેડે વાગ્યો ઢોલ,
 અધે અધ અધારે મળ્યા, જેમ તલમાહિ કોદરા ભળ્યા,
 વેસ ન થાય ન થાયે ધાણી, કહે અખો એ વાતો જાણી ૬૩૫
 આધળો સસરો ને શણગટ વહુ, એમ કથા સુણવા ચાલ્યું સહુ,
 કહ્યું કાઈ ને સમજ્યા કથા, આખ્યનું કાજળ માલે ધસ્યું,
 ઉઠો કુવો ને ફાટી બોખ, શિખ્યું સાભલ્યું સર્વે ફેક ૬૩૬
 વ્યાસ વેશ્યાની એક જ પેર, વિદ્યા બેટી ઉછેરી ઘેર,
 વ્યાસ કથા કરે ને રડે, જાણે દ્રવ્ય અદકરુ જડે,
 ને જાણે વાંચ્યાની પેર, અખા કા ન વાચે પોતે ઘેર ? ૬૩૭
 ગજ પ્રમાણે પ્રબોધે જીવ, બધનમાંછી રાખે સદૈવ,
 સાચી વાતને સત જ વદે, તેને મૂર્ખ ઉલટો નિન્દે,
 અખા આધળે હુટ્યો બજાર, સત ગુરુનો એવો વિચાર ૬૩૮
 જગતપ્રમોદી દાઝ ન ટલે, કુવાડામાંથી કાઢે જલે,
 સમજીને છે સરખો ભાવ, તે ગુરુના મનભાવ અભાવ,
 એમ જાણીને રીશે બળે, અખા જ્ઞાનીની નિદા કરે ૬૩૯
 વિષયી જીવથી પ્રીત જ કરે, તત્ત્વદર્શી ઉપર અભાવ જ ધરે,
 ખાન પાન વિષયાદિક ભોગ, તત્ત્વદર્શીને સર્વે રોગ,
 અખા તે ગુરુના મનમાં ખરા, જીવ આવકાર દર્ષિએસાડે અરા ૬૪૦
 ગુરુ થઈ બેઠો સેનો સાધ, સ્વામીપણાની વળગી વ્યાધ,
 તે પિડાથી દુ ખિયો થયો, રોગ કરાર અનુભવથી ગયો,
 વાયક જાળમાં લુચની મરે, અખા જ્ઞાનીનું કહ્યું કેમ કરે ૬૪૧
 જ્ઞાનીને તો સર્વે ફેક, બ્રહ્માદિ લગી કદખ્યા લોક,
 તણ કાડ કાળની માડણી, તત્ત્વવેત્તાએ એવી ગણી,
 તેની વાત ન જાણે ગૂઢ, અખા ગુરુ થઈ બેઠો મૂઢ ૬૪૨
 સ્વામી થઈને બેઠો આપ, એ તો મનને વળગ્યું પાપ,
 શિષ્ય રાખ્યાનો શિરપર ભાર, ઉપર લાગ ને અતર પ્યાર,
 આશા રજીળીને બાધ્યો પાશ, અખા શું જાણે જ્ઞાનીની આશ ૬૪૩
 જ્ઞાની ગુરુ ન થાયે કેનો, બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ્વર તેનો,
 અન્ય જીવની તેને શી પડી, જે તેને ઘેર નિલ કાઢે હડી,
 મેજ સુભાવે વાત જ કરે, અખા ગુરુપણું મનમાં નવ ધરે. ૬૪૪

ગુરુ થઈ મુરખ જગમા ફરે, બ્રહ્મવેતાની નિદા કરે,
 ભૂત કાળમા જે થઈ ગયા, તેની મનમા ધ્રુવે મયા, ૬૪૫
 અખા વેલી કેમ ટાળે વ્યથા, જે નિલ વાયે મડદાની કયા
 જે પગલા અસિમા જળે, તેને શરણે કાળ કેમ ટળે,
 પડતું પદ્મી રાખે આકાશ, એમ પગલા તે આપે વાસ, ૬૪૬
 નહી પગલાને શરણે જા, સારે અખા ભવની મટે અજ
 ચરણ શરણુ તો ખોટી કરી, વણુ ચરણોનો દોઢો હરી,
 ચરણુ જળે કે ભૂમા દાટ, કે શ્વાન શિયાળિયા કરડે કાટ,
 તેની શરણુ અખો શું ગ્રહે, જે સમજે તે એવું લહે. ૬૪૭
 જો જો રે ભાઈ વાતનું મૂળ, પેટ ચોળી ઉપાડ્યું શૂળ,
 એક સમે ખર ભાડે ગયો, કાદા દેખી ગળિયો થયો,
 ખરે આપી તેજને પેર, એવું જાણી અખા જુતો ઘેર ૬૪૮
 કયા કરી તે શુકળ ખરી, પરીક્ષિતને મેળાવ્યા વરી,
 શીખ થઈ ત્યારે આપ્યું રુ, નમ્ર થઈ ગયા વનમા પશુ,
 નિ સ્પૃહિની એવી છે કયા, અખા ખીલ પેટ ભયોની વ્યથા ૬૪૯
 ગુરુ જદુરાજની વાત જ કહે, દત્ત ભરથનું ઓઢું લહે,
 અજગર વરતી વનમા પજા, તે કયાપથી આવી ચજા,
 તેને પોતા સરખા કર્યા, અખા ઘેર ઘેર ઉપદેશ ન કહ્યા ૬૫૦
 દેહાભિમાન હતું પાશેર, રિદ્ધા ભણુતા વાધ્યુ શેર,
 ચરચા વદતા તોલુ થયો, ગુરુ થયો લા મણુમા ગયો,
 અખા એમ હલકાથી ભારે હોય, આત્મજ્ઞાન તે મૂળગુ ઓય ૬૫૧
 શશ્વમૃગનું વહાણુ જ કર્યું, મૃગતૃષ્ણામા જધને તર્યું,
 વઝયાસુત ખે વહાણે ચજા, અપુષ્પના વશાણુ ભર્યા,
 જેવી શેખશલીની કયા, અખા હમણા આગળ એવા હતા ૬૫૨
 જ્યા જેધએ લા ફૂડે ફૂડ, સામે સામા બેઠા ધૂડ,
 કાય આવી વાત સૂરજની કરે, તે આગળ જધ ચાચ જ ધરે,
 અમારે હજાર વર્ષ અધારે ગયા, તમે આવા ડાહ્યા કયાથી થયા,
 અખા મોટાની તો એવી જાણ્ય, મૂકી હીરો ઉપાજો પાણુ ૬૫૩
 લીલા વૃક્ષને એથે રહે, જેમ પારધી પશુને ગ્રહે,
 એમ હરિને એથે ધૂતારા ધણા, ઉપાય કરે કનક કામની તણા,
 અખા ગુરુ શું મૂકે પાર, જેના શિષ્ય ગર્દભ ને ગુરુ કુભાર ૬૫૪

અગ આજસ ને તપશી થયો, ધર મેલીને વનમા ગયો,
 કામખાણુ ન શકયો જાળવી, રડવડતી એક આણી નવી,
 શ્વાન લક્ષાવે હીંડે છકયો, અખા હગ્યો નહી ને ધર નવ રખ્યો ૬૫૫
 ગોરીના થાવા વડ લાગ, માતા પાસે આજ્ઞા માગ,
 બળદની તે કેમ થાય ગાય, મૂરખ મિથ્યા કરે ઉપાય,
 જ્ઞાન વિના તે સાધન એવા, અખા તેમા ન લેવા દેવા ૬૫૬
 સૌ અધામા કાણો રાવ, આધળાને કાણાપર ભાવ,
 સૌના નેત્રો ફૂટી ગયા, ગુરુ આત્માર્થ જ કાણા થયા,
 શાસ્ત્રતણી છે એક જ આખ, અખા અનુભવની ઉવાડી નહિ આખ ૬૫૭
 મુડ મુડાવી હરિને કાજ, લોક પૂજે ને કહે મહારાજ,
 મન જાણે હરિએ કૃપા કરી, માયામા લપટાણો ફરી,
 સૌને મન તે કરે કલ્યાણ, અખા એને હરિ મલ્યાની હાણ ૬૫૮
 જ્ઞાતાનો એવો ઉપદેશ, પચના ગુરુ તે સવળો વેશ,
 ધર ધર માહાત્મ્ય વધારતા ફરે, દામ ચામનાં જતન જ કરે,
 અખા જ્ઞાતાની ન માને વાત, સાચુ કહેતા ખીજે સાત ૬૫૯
 હરિને કાજે ઘાટ જ ઘડે, નિજ સ્વરૂપથી પાછો પડે,
 પાણો કહે હું પર્વત લહુ, એ આશ્ચર્ય તે કેને કહુ,
 અખાથકી તે ખીજે હરી, જેમ પર્વતમાંથી પાણો જ ખરી ૬૬૦
 જાણુપણામા જાડા થયા, ડહાપણુ ડોળી રોબડ રહ્યા,
 નીર હતુ તે કીચમા ગયુ, આત્મ થકી તે અજગુ રહ્યુ,
 છે તો ધણો નવ દીસે ચદ, કહે અખો માયાનો કદ ૬૬૧
 અનત કળામાં અદકા ખરા, બ્રહ્મવેત્તા એ સૌથી પરા,
 વેદ બ્રહ્માએ પૂજ્યા હરિ, તેથી લક્ષ જગ્ગને ફરી,
 ભૂત લવિષ્ય ને અજપા જાપ, અખો નહી તો શેનો થાપ ૬૬૨
 વૈષ્ણવ ભેખ ધારીને ફરે, પ્રસાદ ટાણે પત્રાવળા ભરે,
 રાધ્યા ધાન વખાણુતા જાય, જેમ પીરશે તેમ જાજા ખાય,
 કર્તન ગાઈને તોડે તોડ, અખો કહે જીવાનીનું જોર ૬૬૩
 જ્યારે મન પાચ્યુ નિજ લાન, ત્યારે સર્વે થયુ સમાન,
 સપ્ત પુરી મધ્યમ મારુ આજ્ય, સર્વસ્વ હાથે ભાગે જાજ્ય,
 જેમ કરી કવાય રાગીને વિષે, પણ અખા અરોગી સર્વે ભાગે ૬૬૪

કે આળસ કે કોષે થયો, વાટે વેધ પહેરીને ગયો,
 નહિ મહેનત વેઠે નહિ શાય, વદે વિશ્વ એ ફળ મહિમાય,
 હરિને અર્થે એક વિચાર, અખા સમુ પડે તેમ રહે સસાર ૬૬૫
 જાય સમૂળો સઘ સસાર, કરતા આત્મતત્ત્વ વિચાર,
 અન્ય ઉપાયે નથી એ જવા, સામા બધ બધાએ નવા,
 કર્મ કરતા નાવે છેક, અખા વિચારે ન મળે શેષ ૬૬૬
 અખા પરતુ વિચારે બ્રહ્મ, અતરભૂત જાણવા કર્મ,
 જેમ પ્રલક્ષ પોગર દિશે લોહ માય, ગાળે ત્યારે શીટી જાય,
 પાછો વળી ધડાએ ધાટ, સમને તેમ પોગરનો ઠાઠ ૬૬૭
 તે જ લોહતુ જ્યારે દર્પણ કરે, શિકલ કરીને મસકલો* ફરે;
 તેજ નીકળે પોગર ઢકાય, આપોયુ દીસે તે માહે,
 અખા જ્ઞાનની એવી પેર, ફોટી જુગે કા આજ આદેર્ષ ૬૬૮
 લોહ ગળતે દીસે પોગર ગદ્યા, ધાટ ચાતા તે પાછા વળ્યા,
 અહતારૂપી લોહ છે સદા, ધાટ થયા વિના રહે કદા,
 અખા અહતા લોહુ માર, મર્યા પછી તે તરશે વાર ૬૬૯
 જે જળમા લોહ ખૂડી જતુ, તે ઉપર દીસે રમતુ,
 તેમ ભવસાગર હરિસાગર થયો, જ્યારે આપોપાનો ભાર જગ્યો,
 અખા મધ્યથો જ તુ ટળી, બધ ને મોક્ષ કથીશ મા વળી ૬૭૦
 અખા બ્રહ્મ છે બાધુ નામ, તે મધ્યે અળગા અળગા ગામ,
 જેમ બાધુ જોતા એક જ ઝાડ, વિગતે જોતા ભાગે જાજ;
 રંગ સ્વાદ પત્ર ફળ ફૂલ, સદ્ગુરુ મળે તો ભાગે ભૂલ. ૬૭૧
 જગ જોગ મત્ર ફળ ને સિદ્ધિ, એ બ્રહ્મ ઉદરમાહેલી રિદ્ધિ,
 અશી નર ઉંધ્યો આપમાહી, સ્વપ્ને ભોગવે ત્રણ તાપ ત્યાહી,
 વિધિ સહિત પરબ્રહ્મને જાણુ, ત્યારે અખા ટળે ભવતાણુ ૬૭૨
 આત્મલક્ષમા નહિ પર આપ, વણુ સતાને કેનો આપ,
 વણુ જોનારે દર્પણ જથા, બિંમ પ્રતિબિંબની કોણુ કહે કથા,
 અખા દ્વેત થયે ઉપાધ્ય, તન મન વિના એ સાધન સાધ્ય. ૬૭૩
 બ્રહ્મજ્ઞાની બહુ મેળા થઈ, બહુના દેશની વાત જ કહી,
 બહુવિદ્યા રહી બ્રહ્મને દેશ, પોતામા નવ આવ્યો લેશ,
 થઈ થઈ વાતો સહુ કોઈ કહે, અખા અણુઅણુ કોઈ જ રહે ૬૭૪

* મસકલો=મ્હોરા દેવાનુ હથિયાર

અણ્યવિયાના એ ઐંધાણ, જે સારા માઠા ઝીલે બાણ,
 અધ્યાત્મ ન જાણે આત્મ થકી, તોખો તોખો કહે છે બકી,
 પોતે જાણે હું આત્મવેત્તા થયો, તે થાવામા દેહભાગ જ રહ્યો ૬૭૧
 પોતે ટળીને સધળું પ્રીછ, વાટે ચાલતા આખ મ વીચ,
 અદ્વૈત દ્વૈતનાં કરે છે કામ, સગુણ નિર્ગુણ ધાર્યા નામ,
 સગુણ નિર્ગુણ એ એ છે જોગ, પોતે ટળશે તેને પડશે ભોગ ૬૭૨
 પોતે ટળ્યા તે પ્રિછ્યા જાણ, તેને શોભે સધળી વાણ,
 પોતે ટળ્યા વિન્યા શ્રા કામના, એ તો અકૃતે વધારી કામના,
 કહે અખો કા ફેકટ પુલ, ભણ્યાગણ્યા પણ ન ટળી બૂલ ૬૭૩
 ભણ્યાગણ્યા તો તે પરમાણ, જે જાણપણ ટાળીને જાણ,
 મૂળ સ્વરૂપે જે કાઈ થયો, તેને ભણ્યાનો સ્વભાવ ગયો,
 અખા એમ સમજ્યા તે મહત, તેને સત્યિત આનંદ વહે વેદાત ૬૭૪
 વેદાતે વાત વિચારી અશી, ને ઓત્તા વક્તા સમજ્યા જશી,
 વેદાત વાયક મોટો ભેદ, આસુરીનો ક્યો ઉચ્છેદ,
 દૈવી તો છે ધણીનું રૂપ, અખા આસુરી ઉંડા રૂપ ૬૭૫
 આસુરી દૈવીને ગડબડ થઈ, દીમે દૈવી તેમા આસુરી રહી,
 માટે જ્ઞાની ટળતા ફરે, જેમ રહે ઘેર જાતાં શ્વાનથી ડરે,
 અખા શ્વાન જે પ્રત્ને થાય, તો રુડાને ઘેર રુડો જાય ૬૭૬
 ઘર તો સધળા રુડા કર્યા, ત્યાં આસુરી રૂપે ભસે ફૂતરાં,
 સમજી ધણા પણ શ્વાનનો સગ, વણુ ટેવે જેમ વણુશે રગ,
 અખા આસુરી જુતરા જાણ, આશાની ભક્તિ મોટી હાણ ૬૭૭
 નિરાશી ભક્તિ જે કાઈ કરે, તેનું સહેજે કારજ સરે,
 સ્વરૂપ તે અરૂપે અદ્વૈત થાય, દ્વૈતાદ્વૈતનો લેશ જ જાય,
 આત્મ અનુભવે હોય પ્રકાશ, અખા અહુકાર તે પામે નાશ ૬૭૮
 અહુકૃતિ તજી સ્મરણુ કરો, મન ક્રમ વચન હરિવડે આદરો,
 ગવરાવ્યા જશ હરિના ગાઓ, હરિના છો ને હરિના થાઓ,
 અહુતે અણુછતા ન થયા, છતાં ધણીથી છેટા રહ્યા ૬૭૯
 છતો ધણી તું છખીલો જાણ, જેની શોભે સધળે વાણ,
 છતો ધણી છે વાણી રહિત, છતો ધણી છે અખદાતીત,
 એમ વાચ્યઅવાચ્ય જેને સમજી ઈર્ષ્ય, અખા તેહનું કારજ સર્થ ૬૮૦

સાચો મારગ જે કોઈ લિયે, મિથ્યા મારગ મૂકી દિયે,
અટળ વરતુને અહોનિશ ધાય, ટળણે બાધણે બાધ્યો ન જાય,
ટળમાં રહે અટળથુ પ્રીત, અખા એવા પુરુષની થાશે જીત ૬૮૫

જાણી વરતુને ઉપનો વૈરાગ, અણુછતુ આપણુ ન પામે લાગ,
ઓળખ્યા ચોર ને સાવચેત થયા, વળતા તે તો કુશળ રહ્યા,
અચેતને ચોર છુટી ગયા બાઈ, સાવચેતને વેર આનંદ વધાઈ ૬૮૬

આનંદ વધાઈ અનુભવથી થાય, અજ્ઞાન ગાઠો છૂટી જાય,
અનેક જુગનું આપણુ જેહ, જ્ઞાનવજ્રથી ભાગે તેહ,
ધન ધન જ્ઞાની જનનુ ગાત્ર, જગત જાણ્યુ જેણે તૃણમાત્ર ૬૮૭

જ્ઞાની તે જે કરે વિચાર, પરપય તજે ને સધરે સાર,
સકળ કામના સવળી કરે, વાસના વપુ ઠેકાણે ઠરે,
ટાળે આપ ને ભાળે ઈશ અખા એવા પુરુષને મળે જગદીશ ૬૮૮

મોટી તાણુ છે પથજતણી, નહી જુજવા એક છે ધણી,
પોતાના ઇશની પાળવી ટેક, સકળ ઇશને અધિપતિ એક,
જેમ રાજા એક ને પ્રજા જુજવી, અખો એ રીતે જુવે અનુભવી ૬૮૯

રાજાનુ જેમ શહેર જ એક, પ્રજા જુજવી વર્ણવિવેક,
દબી હોય તે રહ્યા ચડભડે, તેનું નામ તે ખરડે પડે,
સર્વેને મળતો અર્ધ જાય, અખા આખુ શહેર તેના ગુણ ગાય ૬૯૦

એ દષ્ટાત ન સમજે કોય, સહુનુ બળ સહુમાહે હોય,
જ્ઞાની જ્ઞાને કરીને કહે, મતિયો મતના મતમા રહે,
જાવા ઘો જાણે તેમ થાઓ, આપણુ આપણા અવગુણુ ગાઓ ૬૯૧

અવગુણુ મ જોશો પ્રભુ મહારાજ, તમારા બાનાની તમને જ્ઞાજ,
જેમ કોઈ કેના ચમને ફરે, તે તો તેની પક્ષ જ કરે,
તમે તમારાની પ્રભુ કરો સાર, અખા કરુ વિનતિ તજી અહકાર. ૬૯૨

અહકાર તજીને આશે રહ્યો, મન કર્મ વચને તમારે થયો,
જેમ કાષ્ટની પુતળી નાચે નરી, તે કળ સુતારે તમારે કરી,
વાળૂ વળડો તો વાળે તદા, વેણુ વળડયુ ન વાળે કદા ૬૯૩

વાળું હું તમો વળવણુહાર, તે વાળું શ્યાને ધરે અહકાર,
તે જોતા સર્વ તમારા કામ, આ અછતાનું અછતુ નામ,
ધણુધણુ વાળુ ધ્વનિકર થવે, અખા આસુરી કર્તવ્ય અવળુ નવે. ૬૯૪

આસુરીના ફેરા ફરે છે જન, તે નવ જાણે વસ્તુ તન;
 મૂળ આસુરી નવ ઓળખે અધ, તો દૈવીનો કયા મળે સખધ,
 ચોર શાહની ચિતા કરે, અખા વળતો શાહ ચોરથી કરે. ૬૯૫

ડર્યા શાહ તે પારે થયા, જખ મારીને ચોર જ રહ્યા,
 કાઠી મૂક્યા કોધ ને લોભ, સાથી કીધા શીળ સતોષ
 જ્ઞાનેન્દ્રિય કર્મેન્દ્રિય જેહ, સર્વે સવળી થઇ છે તેહ,
 અત કરણ કહિયે જે ચાર, થાય અહર્નિશ જ્ઞાનવિહાર ૬૯૬

જ્ઞાની વિહારી ગોપી જશ્ના, તેજ જ્ઞાની જેને ગોપીની દશા,
 ગોપી ભૂલી ધર ને બાર, ગોપી ભૂથી કુટુમ્બ પરીવાર,
 પોતાની દેહ પણ ભૂની ગઇ, અખા કામની કુળવત થઇ ૬૯૭

પ્રસન્ન થઇ પ્રભુ પ્રેમે મળ્યો, નેમ નેગારથ કરવો ટળ્યો,
 વિધિ નિવેધ ને થાપ ઉથાપ, સકલ્પ વિકલ્પ ટળ્યો સતાપ,
 પ્રગટ્યો ઉરમા પ્રેમાનંદ, પિયે સુધારસ પ્રેમદા વૃદ્ધ,
 સખી સમાગમ સદા નિજધામ, અખા અખેરસ તેનું નામ ૬૯૮

અખેરસની ચાલે છે નદી, તે બ્રહ્મવેત્તા પીએ ભગવદી,
 આળપપાળ જેને આળસ્યુ, સમ દષ્ટિ સમજ્યા તે સમુ,
 કઇ કઇ કહેણી કથતા કરે, અખા બ્રહ્મવેત્તા ભાગ્યે નીસરે ૬૯૯

બ્રહ્મવેત્તા કેમ દર્શે ભાઈ, જે બ્રહ્મ કળામા રહ્યા સમાઈ,
 મેલી આખે જે કોઈ ધાત્ય, બ્રહ્મવેત્તા કેમ દર્શ્યાં જાય,
 અખા આખ જે ઉપજે નવી, તો બ્રહ્મવેત્તા દર્શે અનુભવી. ૭૦૦

મેલી આખને બેસે મળો, કયા કીર્તન કરે થઈ ભલો,
 પછી સામસામા થઈ કરે જમાપ, અહકૃતિ જ્ઞાને વાધે આપ,
 કેટલાકને જુદું કથ્યાનું જોર, અખા મિહાંત ન સમજે કરે બકોર ૭૦૧

સમજીને સમજીને સગ, અણુસમજીને આપે અગ,
 સમજી અણુસમજી મર ભેળા ભમે, ભેળા બેસે ને ભેળા જમે,
 અણુસમજી તે આધળા કુવા, સમજી સજ્જન સરસો ગૌ જુવા ૭૦૨

વસે વેગળા મર સમજી સજ્જન, તોયે ત્યાંથી અર્પે મન;
 પ્રપચ રીતે ન રાચો ભાઈ, એવી પરાપરની છે સગાઈ,
 એમ અનુભવી અનુભવીને લખે, અળગો રહે વિષાણુ પખે. ૭૦૩

મેહ વેંધ્યો તે જાણે આપ, સાજને શ્યો વેહેનો સતાપ,

સાળે તે સાળને ગાય, મેહની વેદના વેધ્યાને થાય,
 સાળ તો શાકટને* જાણુ, મેહનો વેધ્યા તે માની વખાણુ ૭૦૪
 શાકટને તો અનીતિ સાર, જેમ કાગને અશુભનો આહાર,
 તે તો તેનું માને સુખ, કાળો કાળનાં ભોગવે દુખ,
 શાકટને લાગે સુધારસ બાણુ, પણ માનીના તો વેધે મ્રાણુ. ૭૦૫
 માની વજને સુધા કરિ ગણે, શાકટ તો સુધાને વિષ બણે,
 શાકટ માની બેઉ જાણુવા માય, અળગા કોઈ મ કહેશે કયાય,
 શાકટનો પ્રવૃત્તિ પરિવાર, માનીનો તો નિવૃત્તિ કુમાર ૭૦૬
 એ બેઉને કરિયે એક, તો ગાદિયે બેસે જ્ઞાન વિવેક,
 માની વિવેકી ઠેરાવ્યા રાય, ત્યારે આસુરીના થાણા ઉડી જાય,
 અદલ થયુ ત્યારે સંવાશેર, વિષ્ટિ કરતા ચૂકયુ વેર ૭૦૭
 આનંદ મગળ ઓચ્છવ થાય, હરિના જન તે હરિજશ ગાય,
 હરિજશ ગાય તે શુ કહે, આપ ટાળી ભજનના રહે,
 પછી અખા શહેરની શોભા નવી, જેમ વીતી રજની પ્રગટયો રવી. ૭૦૮
 હું હું રૂપી વીતે રાત, તેને ટળતાં થાય પ્રભાત,
 જેને પુરુષોત્તમ થાય પસાય, તેને સર્વે સવળુ થાય,
 અખા વસ્તુ આફરડી નવ મળે, આરત રાખી ધણીને બળે ૭૦૯
 આરત વિના ન ઉપજે હેત, આરત વિના પૂજારો પ્રેત,
 પુસ્ત્યલી ભેંશ ન માટે પગ, જોર કરીને થાક્યા ઠગ,
 ઉપાડે ધણા પણ ઉભી ન થાય, અખા જોર કરનારા પાછા જાય ૭૧૦
 નથી વાક વિસ્વબર તણો, જે કહિયે તે વાક આપણો,
 જેમ કોઈ ભોજન જમાડવા કરે, ત્યાં રિશાણો તે રિશે ફરે,
 પૂર્ણાનંદ પીરસનારો રહે, અખા અભાગિયાને કોણુ કહે ૭૧૧
 પૂર્ણાનંદ તો પૂર્ણુ દયાળ, સર્વ જીવની કરે સભાળ,
 દયા સારુ છે દશ અવતાર, અસુર નિકન્દન ભક્ત ઉદ્ધાર,
 દયાએ કીધું ગીતા ભાગવત, દયા કરી સરજાવ્યા સત,
 દયા સારુ દાખવ્યા ધર્મ, અખા હરિનો મોટો મર્મ ૭૧૨
 આત્મ ઉપકાર કર્ષ પેરે કરે, કોણુ ઉપકારે આત્મા ઠરે,
 ભક્ત યથારથ જે કોઈ હોય, આત્મા સદિત સમર્પે સોય,
 કરી સમરણ નિર્મળો થાય અખા ધણીના થકા ઠેરાય ૭૧૩

દેહ કાળ દેત પદને નડે, જેમ સજીવન સાથે સજીવન લડે,
 પણ જીવન્મૃતક જે નિરલા ભમે, તેને તે સજીવન શુ દમે, ૭૧૪
 જડ ચૈનન્યતેશમની સમાન, અખાતેજ સજીવનજેને વસ્તુજ્ઞાન
 જગત પ્રપચ એમ ચાલ્યો જાય, જીવપણે જીવે તે સજીવ કહેવાય,
 જડવત્ જીવનો એવો મતો, જીવન્મૃત જ્ઞાની ગણવો અણુછતો, ૭૧૫
 મૃતકજ્ઞાનીતે સજીવન સહી, અખા જીવપણે જીવે તે જીવતો નહી
 મૂળ સ્વરૂપ કહ્યું નવ જાય, એક સ્વરૂપ તે કેમ કહેવાય,
 પ્રભુ આકાશથી ઉચા ધણા, ઉડાપણની નહિ કઈ મણા,
 દશે દિશામા વ્યાપક અનૂપ, એ હૃદયે થાય કેમ અકળ સ્વરૂપ,
 પૂર્ણાનંદે કરી વિચાર, સ્વરૂપ ધારણ કર્યો ઉપકાર ૭૧૬
 જેને જડડુ તેને સમુ દ્રવ્યુ, જેમ ખીણે રૂપ ઢળેનણુ ધડુ,
 વણુ ધણો જેમ ઉપજે ઘાટ, અહકૃત જ્ઞાન એ મોટો ઉચ્ચાટ,
 નિત્ય અનિત્ય સમન્વયુ ખરુ, અખા પ્રપચતે મેયે પરુ ૭૧૭
 સમજી શાખી અર્ધી ઓચરે, તેની તરોવડ શુ પડિત કરે,
 પડિતને પડિતાઇનુ જોર, પણ અન કરણુમા અધારુ ધોર,
 અખા તેથકી પ્રાકૃત ભલા, જે આવે સમજનાની પ્રજા ૭૧૮
 શબ્દરી સસ્કૃત શુ ભણી હતી ભાઈ, ક્યા વેદ વાચ્યા કરમાખાઈ,
 વ્યાધ તે શુ ભણ્યો તો વેદ, ગણુકા શુ સમજતી ભેદ,
 વળી સ્વપચતી સમજ્યોત્રીત, અખાહરિ તેના જેની સાચી પ્રીત ૭૧૯
 ઝાણી માયા તે જાની છરી, મીઠી થઇને મારે ખરી,
 વળગી પછી અજગી નવ થાય, જ્ઞાની પડિતને માહિથી ખાય,
 પણ ઝીણો થઇને ઝીણી હણે, અખો સાચી પ્રીત તેની ગણે ૭૨૦
 નહાયા ધાયા ફરે પુટડા, ખાઇ પીને થયા ખુટડા,
 જગત પ્રમોદે જડા થઈ, પણ ઝીણી માયા તે માહી રઈ,
 કાય કરે તે ઝીણીની પક્ષ, તે ઝીણી જડાને કગ્ગે ભક્ષ ૭૨૧
 છતી આખને જઈ આથડે, જેમ પતંગિયો દીવામા પડે,
 જો કદાપિ ઉપજે દૈરાગ, તો મીઠી માહિથી ન દીએ માગ,
 કાઈ કમાય ને કાઈ ખાય, કહે અખો મુડી ક્યાથી થાય ૭૨૨
 મુડી વણુ કઈ મહીર્પિત વણા, મુડી વણુ કઈ લોકજ રણા,
 મુડી વણુ કઈ કહાવે મહત, મુડી વણુ કઈભેખ અનત,

મુડી વણુ કંઈ ધનવત ધણા, હીરા માણેકની નહીં કંઈ મણા,
 અખા રહેણી આકલખ્યો નહિ એક, એમ એકડાવોણા સોડા અનેક ૭૨૩

અનેક રૂપે માયા રમે, ત્યા તેવી જ્યા જેવુ ગમે,
 વળી ને કાઢને જ્ઞાન ઉપજે, તો જ્ઞાની થઈને ભેળી ભજે,
 જે કર્મ હોય મૂકના જોગ, અખા તેનો જ પડાવે ભોગ ૭૨૪

એવા માયાના ધણા છે ઘાટ, જ્યા જોઈયે ત્યા માયાના હાટ,
 હાટે હાટે વહોરતા હોય, કોય ખાટે કોય મૂળગુ ખોય,
 ધન વોહોરનિયાજેણે વસ્તુ જોઈ, અખા પ્રેમનાં પાત્ર વડા નરમોઈ ૭૨૫

મોહ માયા નરમાઈને થુ કરે, બળતી અગ્નિ પણ જળમા ઠરે,
 નૃણુ તરુવરને અગ્નિનો ભેય, આકાશ દાઝુ તે કોય ન કહેય,
 એમ અદ્વ્ય આનદિ સદા અદ્વપાય, અખા પ્રેમાનન્દનો પ્રલય ન થાય ૭૨૬

પ્રેમાનન્દની ભક્તિ આકરી, વસમી વાટ મહા ખરે ખરી,
 કામ રહિત તે કામનો વેશ, તેનો જ્ઞાની પડિતને ન લાધે દેશ,
 પ્રેમાનન્દી જ્યા ગાય ને વાય, અદ્વપાનન્દીને અદ્વપદુ જણાય ૭૨૭

અદ્વપાનન્દી પોતાને પ્રેમાનન્દી ભણે, જેમ વાઝણી પુત્ર ખોળામા ગણે,
 વાઝણી પુત્ર તે શોભા અભિમાન, પણ ઉદરમાં નથી ઉપન્યુ ગણે સતાન,
 એમ અદ્વપાનન્દી પોતાને ગણે ભલ, અખા પ્રેમાનન્દી ઉપન્યો પલ ૭૨૮

એમ ગાય વળકે ગુણિજન ધણા રંગે રૂપાળા નહિ કાઈ મણા,
 કંઠે સુર તાળી ને તાન, ગમે ગધર્વને પાતરનુ ગાન,
 પણ અખા એ તો કસબણુ કહેવાયે, પ્રતિવ્રતા પૂર્વે તેમ ગાય ૭૨૯

પતિવ્રતા તે જે પિયુને ભજે, અનાયાસે અવરને તજે,
 તેના વસ્ત્ર સાધ્યા જેમ તેમ, તેની બરાબરી વેશ્યા કરશે કેમ,
 અખા પતિવ્રતા કરૂપણી હોય, પણ મોટો ગુણમાહે પતિવ્રત જોય ૭૩૦

પતિવ્રતા તે જે સાચુ વદે, સાચુ બોલ્યુ કેને ન સદે,
 સાચુ જેમ લીંબડાનું પાન, તેમ કડવુ લાગે સર્વે જ્ઞાન,
 કડવે રોગ કાયાનો જાય, અખા મીઠાણે રોગ બમણો થાય. ૭૩૧

રોગીને તો કડવુ ઘટે, લીંબડો પીધે લોક માહિયી મટે,
 નિર્ગુણુ લીંબડો ને રોગ નિર્ગમે, તો સગુણુ બોજન સુખે જમે,
 નિર્ગુણુ થઈ સગુણુમા મળે, તો અખા દૂધમા સાકર ભળે ૭૩૨

વિષય સગુણુ તે વિષનું રૂપ, હરિ લીલા સગુણુ તે અમૃત રૂપ,

વિષ અમૃત જે બેળા થાય, તો વળતુ સર્વે વિષ થઈ જાય,
 નિર્વિષપણુ કરે પ્રેમકલ્પેલ, અખા સર્વે મીઠું જેમ ઘી ને ગોળ ૭૩૩
 નિર્વિષપણુ તે સજીવન દશા, વિકાર સહિત તે મૃડદા જશા,
 મુડદાની આભડશેઠ ધણી, તે આભડશેઠ કોષએ નવ ગણી,
 અજગી આભડશેઠ જેવા જાય, પોતાની આભડશેઠ પદને ન થાય ૭૩૪
 પોતાનું કોઈ ન જીવે મૂળ, કોણુ છે જીવ ને કોણુ છે સ્થૂળ,
 કયો જીવ ને કયો એ દેશ, કયાથી આવી કયો પ્રવેશ,
 જાતો કયા તે સમાસે જઈ, અખા એ અજાણુપણુ સર્વ માહી ૭૩૫
 અજાણી વરતુ મહા અનૂપ, ધણીના અશ ને ધણીનું રૂપ,
 જેમ અર્જુવ જળ રણુમા પરવરે, જામે ત્યારે નામ તેનું તો ખુ ઠરે,
 તેમ ધણીના અશમા પરવર્યા ભાઈ, આસુરી રણુમાં રહી સમાઈ ૭૩૬
 અજાની કહે હરિ એમ કેમ હોય, નોખો નોખો ધણુ વગોય,
 સુખિયો દુ ખિયો થઈને દળાય, એવી ગડબડ કહો કેમ કળાય,
 અખા તેનો આજ જવાય, જે સુખ દુ ખથી હરિ અજગા આપ ૭૩૭
 જેમ લુણુ આવી આદ્રણુમા ઉકળે, તો અર્જુવ તેથી શેન બળે,
 તેમ સુખ દુ ખ સઘળા જીવને, તેમાંથી કોઈ નથી શિવને,
 લુણુજળ થઈ જળમા બળે, એમ સુખદુ ખ અખા દાસ થયે ટળે ૭૩૮
 લુણુ તો જળમા જઈ જળ થયું, ત્યારે લુણુપણુનું નખોદ ગયું,
 ધણુ કહે જ્યોતમા જ્યોત સમાઈ, એમ દાસનું નખોદન હોય ભાઈ,
 જળનું લુણુ તે જળમા ખપે, અખા હરિના દાસ તે હજુરમા જપે ૭૩૯
 નકલ એમ ઉરમા નહિ આણુ, હરિજન રૂપ અસલ કરી જાણુ,
 એ દિઠે આપણો સરશે અર્થ, જેથા કરે મર જીજવા ગ્રથ,
 થડથડી તો ડાળે ચહડાય, અખા ડાળેથી થડે ઉતરાય ૭૪૦
 થડને ગ્રહો એમ સઘળા કહે, પણુ ડાળ વિના રૂળ કયાથી લહે,
 એકલુ થડનું થડ જે હોત, તો કોણુ કહેનાર ને કોણુ આ જોત,
 અખા ડાળ પત્ર પુષ્પરૂળ થડમા, તેમ લીલા અવતાર નામ સર્વે અટલમા ૭૪૧
 ઉપમા સહિત જે આત્મા કથે, તે મહી વિના જેમ પાણી મથે,
 પાણી વિના જે મહી ડોળવું, તે ભાગે ધણું પણુ થાય ધોળવું,
 જીગતી જાણ્યાવિના જે એકલુ ધ્રાવ, તો અખા એકલે નવનીત થાય ૭૪૨
 તેમ આપ ટાળી જે જીગ આચરે, તો ગુણવડે ગુણાતીતને વરે,

ગોરસને જળ ભેગા મળે, મથે તો રૂપ મહી જળનુ ટળે, મથતા માખણુ થાય પ્રકાશ, અખા પછી રહી તે પરથી છાશ	૭૪૩
નવનીત કમાયો જીગતેકરી, જેમ દેહઆત્માવડિયે ઓળખ્યા હરી, તે વિવેકી સદ્ગુરુએ વલોબ્યુ જદા, નવનીત નિરાળુ પામ્યો તદા,	૭૪૪
અનુભવ અગ્નિએ કિધુ તૂપ, અખા બાળ એ બ્રહ્મસ્વરૂપ મન મૂકી જેણે ભક્તિ કરી, તેણે દીઠા નિરતગ હરી,	૭૪૫
પૈની પેરે ધરમા વસ્યો, તે શોકે ન રોયો ન હર્ષે હસ્યો, અખા તે જ નર સુખિયો થયો, દુઢાતીત નર સુખર્મા રહ્યો	૭૪૬
આદિ કર્મ કાઠિ જીવ થાય, જેને કારણુ અહતા પરઠાય, પડિત જાણે કરિનેા મર્મ, અખો જાણે જીવ સાથે ધર્મ,	૭૪૭
એ વિગત કરે તે વક્તા ખરો, અણુજાણે ભૂલા કા ફરો	૭૪૮

છાયા સંપૂર્ણ

સામળાલટ

સાંસારિક વાર્તાઓ રચનાર એક મહાકવિ*

(આ કવિ સવત ૧૭૪૦ થી ૧૮૨૩ સુધીના વિશ્વમાન હતા)

નંદબ્રોશી

ચોપાઈ

શ્રી જ્ઞાનદાને નમાવું શિષ્ય, આરાધું ઉમયાપતિ ઈશ,
શ્રી ગણપતિના પૂજી પાય, જેથી કામ સકલ સિદ્ધ થાય ૧
શ્રી ધિગડમળ શ્રી રણછોડ, આરાધું બેહૂ કરજોડ,
બટુકનાથ મોટો મહારાજ, લક્ષ્મણા એ રાખે લાજ ૨
મોધારાની વાહારે ચઢે, સકટ સમયે આવી અડે,
બહુચર માતની કરુણા ધણી, કહું કથા નદમત્તરીતણી ૩
કવિતા સહુતણો પરતાપ, વરધ ખોટ સહુ કરજે માધ,
બ્રાહ્મણ ભાટ ચારણ સહુ વરણ, વદું શ્રીગુરુતણા તે ચરણ,
પદમધ ચાતુરી લીલવિલાસ, કહે કરજોડી સામળદાસ ૪

દોહરા

પશ્ચિમ દિશાએ નન્દનગર, નન્દસેન રાગન,
રાજ્યકાજ અધિકાર છે, વૈભોચત પરધાન ૫
તે રાજ ધણો શિળગુણી, ભોજસમો દાતાર,
કોકસમાને રૂપ છે, કામતણો અવતાર ૬
સકલજ્ઞાત્ર જાણે જીવિતસુ, ચતુરશિરોમણિ રહોય,
હાસ્ય નાદ નાટક વિષે, નહિ સમોવડ કોય ૭
(મહાભક્ત ભગવાનનો, કામ સમાને રૂપ,
અવિદ્યા એકે નહીં, શિનવત ભડ ભૂપ) ૮
મકર પચીસે મલપતો, છે ઈશ્વર સમ તેજ,
પ્રજા પાળે પ્રીતજ, સહુથી રાખે હેજ ૯

* સામળાલટના જીવન ચરિત્ર વિષે “ઉચ્ચ કર્મ સવાદ”નું છુટું છાપેલું પુસ્તક જુઓ.

દાન દયા કરે ધણુ, લાયક સકલ શુભ ધામ,	
ધીર વીર કાવ ચાતુરી, કરે પરમારથ કામ	૧૦
ઝી શોભે બલી બાતશું, ચતુર શિરોમણિ હોય,	
નવરસ ગુણુ જાણે નવલ, જોગ વાત મન જોય	૧૧
પ્રતાપવત પ્રધાન છે, રાજ્યતણે સૌ જાર,	
અષ્ટાદશ સહુ વર્ણુ જે, દક્ષ અને દાતાર	૧૨
નગર અતિ રળિયામાણું, ઇંદ્રપુરી નિર્વાણુ,	
રાજ પડિત પ્રધાન સૌ, નીતિ સકલના જાણુ	૧૩
ઘેર ઘેર મડપ દ્રાક્ષના, વારુ એલચી વન,	
પાન ફેક્ષણ લીલા ધણી, કદલી આમ્રના વન	૧૪
કમળ ખીલ્યા સરોવર વિષે, બોલે ચાતક મોર,	
વેલ ફૂલી વાડિયો બલી, શુક મેના ચકાર	૧૫
ઘેર ઘેર દદામા ગડગડે, ઓઝવ અધિકો હોય,	
વર્ણુન કરીએ કેટલા, સાચુ કહ્યું સૌય	૧૬
ગમરાજ સરીખડું, કોઇને ન ગાળે કાય,	
રાજ અને રકજન, ધર્મ રાજે સૌ સ્હોય	૧૭
જાર અઢાર ફળે સદા, સુખ પામે સહુ લોક,	
વ્યાધિ રોગ વ્યાપે નહિ, નહિ સકટ નહિ શોક	૧૮

ચોપાઈ

એક સમે પોતે રાજન, મહિપતિયે વિચારતુ મન,	
તેહ સમે ગઈ છે મધરાત, રાય વિચારે હૃદિયા સાથ	૧૯
બધા નગરની ચર્ચા જોઈ, મારા મનનો સદેહ જોઈ,	
અનેક વાત તે કેમ બોલાય, ન્યાય અન્યાય કેવો તોળાય.	૨૦
સુણી વાત બધી બહુમુખી, જોઈ પ્રજા સુખી કે દુઃખી,	
નિશા ચર્ચા જોવા થયો તૈયાર, અગે ધર્યા ધનુષ હૃદયાર.	૨૧
વારુ ધર મડપ જોઈ વળ્યો, આપ એકલો પથે પળ્યો,	
જેયુ ચોટ ચાવડિ ને ચોક, જોયા મ્હોલ મેડિ ને ગોખ	૨૨
ગલી ડુચી શેરી ને પોળ, જોઈ દુકાન દોશીની ઓળ,	
જોયા વેપારી કેરા હાટ, જોઈ દશ દરવાજા વાટ	૨૩
જેયુ નગર પછિ આઘો બહાર, દીકુ સરોવર બરીયુ વાર,	
તે વેળા એક ધાખી ધૂવે, તે તો રાજા દષ્ટે જૂવે	૨૪

કરે વિચાર નગરનો ધણી, આ વેળા કોણ ધોયાતણી,
જૂત પ્રેત કે વ્યતર હશે, બોલાવતામાં નાશી જશે ૨૫
જાનોમાનો પાસે ગયો, એટલે ધોળી ધોતો રહ્યો,
સગાથે બોલ્યા બેહુ જણા, ભય પામ્યા તે મનમાં ધણા, ૨૬
કોણ કોણ, કહીને દીધો સાદ, માહોમાહે લાગ્યો વાદ,
રાજા જાણે કોઈ ધોળી મુવો, અવગત જીવે જૂત જ થયો, ૨૭
પરિચટ જાણે કોઈ આગ્યો પ્રેત, કપટે કરવા મુજશુ હેત,
એવો મનમાં સદેહ પડ્યો, રાજાને મન કોધ જ ચડ્યો ૨૮

દોહરું

રાજા કહે તું કુણુ છે, આ વેળા આ દિશ,
બોલ સાચુ ઉતાવળો, નહિ તો છેદુ શીશ ૨૯
જૂત બેગો બિતો નથી, ડાકણ કહાડું દૂર,
રાક્ષસને રોળુ અમો, તુજને કરુ ચકચૂર ૩૦
ત્યારે પરિચટ બોલિયો, આણી મનમાં તાપ,
તુજથકી બિહિતો નથી, શુ છે જૂતના બાપ? ૩૧
રાજા કહે પ્રથમ કહુ, હું તો મારુ નામ,
ત્યાર પછી કહે તાહરુ, થાય આપણું કામ ૩૨

છરપો-સમસ્યા

કરુ રકને રાય, રાયને રક કરીજે,
મારે વશ સહુ કોય, કોઈ વશ અમો ન રહીજે,
અનમી ને હકારિ, સાર વાત દિલમાં દાણુ,
પુત્ર મિત્ર સહુ જન, તેમને લેખે રાણુ,
મારણુ પાલણુ માનવ અમો, પરદેહી જીવ ધાણુ નહીં,
લક્ષ જીવ સાથે નિત નિસરુ, તે એકલો આગ્યો અહીં (રાજા) ૩૩

ચોપાઈ

તે પરિચટે વિચાર્યુ મન, એ તો મારો નદરાજન,
ચતુરશ્ચિરોમણિ એ છે રાય, હું છુ પણ એની પ્રભય ૩૪
એણે નામ સમસ્યામાં કહ્યું, લક્ષણ જ્ઞેતામાં મેં લહ્યું,
મારો મનની રાણુ મામ, કહુ પટતરે મારુ નામ ૩૫

છરપો-સમસ્યા

ધરે અગ રાય ને રક, રક રાજાશો દીસે,
શીખે શાહ સુલતાન, માન પામે મન હીસે,

એક વસાનો જન, કરું હું લક્ષ વસાનો,
મૂળ રીસથી બને, માનવી અર્ધ ટકાનો,
જે ઠાકણ સહુ જગ વિષે, રૂપ સમારે તાહરે,
અમો સમાર તેહને, નામ સમજી હ્યો માહર (ધાખી) ૫૬

ચોપાઈ

અરસ પરસ ઓળખિયા બેય, લાગ્યો મનતણો સદેહ,
હરખ બેઉના મનમાં થયો, રાજ પરિચટ પાસે ગયો ૩૭
આ વેળા તે શુ છે કાજ, એકલા કેમ આવ્યા મહારાજ ?
નહિ સાથે હસ્તી ધોડલા, નહિ સાથે પાયક જેડલા ૩૮
રૂપ અનૂપમ કામળ જાત, કાળી અધારી માજમરાત,
સુણ રે પરિચટ, રાજ કહે, કહું સક્ષેપે તે મનમાં લહે. ૩૯
નગરચર્ચા બેવા આવિયો, માટે સાથે નથિ કો લાવિયો,
સદેહ એક ઉપન્યો છ મુને, તે માટે પૂછુ છુ તુને ૪૦
(મધ્ય નિશાએ કેમ આવિયો, શા કાળે કાના લાવિયો ?)
મધરાતે તુ બેઠો ધૂવે, ખીક કાની મનમાં નવ જૂવે ૪૧
સાચી વાત કહેને આજ, લેશ માત્ર નવ રાખિશ લાજ,
પરિચટ કહે સાલણીએ રાય, એ સમજી લેજો સમસ્યાય,
કહુ સમસ્યા તે મનમાં ધરો, સુણી વાત ને પાછા ફરો ૪૨

છાપો-સમસ્યા

લિયે લક લપટેણુ, ઠેઠ નહિ રામ જ રાવણુ,
હરણુ સીતને નામ, કામ નહિ પતિત રાવણુ,
હણ્યા કૌરવ જે વીર, પેર જો જો મન વિચારી,
કામિનીને મન નેહ, ન શોભે તેવણુ નારી,
એક દત્તવાવનની બે કરે, તેના નામે નામ,
તેહ સમારણુ કારણે, આંખો છુ આ ઠામ (ચીર) ૪૩

ચોપાઈ

નવસે નવાણુ પૂર્વો શ્રીહરી, સમસ્યા પરિચટે પૂરી કરી,
નદરાય—

દ્વિસે સમારે નહિ શામાટ, અરધી રાતે કેમ આંખો ધાટ ૪૪
એ અચરત તો મુજને ધણુ, શાય વચન સુણવા તુજતણુ,
ઓણી પેર બોલ્યો રાજન, સારે પરિચટે કહુ વચન. ૪૫

છરખો—સમસ્યા

દો લોચન, ખટ ચરણ, વરણ તો શ્યામ સરખો,
 ઘોર નાદ, મુખ પીત, સ્વાદિયો તે પુરુષ રસિઓ,
 પીએ પ્રેમ નિશ્ચદિન, શીશ મોટો સહુ અગે,
 રસિક મધુર કરિ ગાન, રહે સુગંધી સગે,
 મુધક નારીના સ્વેદનો, મદ પરિમલ છે અતિ ધણુ,
 તેથી આંખો છુ આ સમે, મુજને ભય છે તે તણુ (ભમરો) ૪૬

ચોપાઈ

રાજા મનમા રીઝ્યો ધણુ, વચન સુણીને પરિચિતણુ,
 અરે ભાઈ એવી કુણુ નાર, મેં તો નવ દીઠી સસાર ૪૭
 જેના પરિમલ પટલ પાસ, દેખી ભમર ઉતરે આકાશ,
 એવી રામા રાણી કા તણી, પૂછે એમ નગરનો ધણી ૪૮
 દેવાગના એવી નવ હોય, શીઘ્ર મહીપતિ જોદ્યો સોય,
 તે સભળાવો મારા વીર, મારે હેડે નવ રહે ધીર ૪૯
 કહે પરિચિત, સાભળો હો રાય, મારા મુખથી કેમ જોલાય,
 સતી નિદા કેમ કરીએ આપ, યાએ સ્ત્રીહત્યાનુ પાપ ૫૦
 સ્ત્રીનિદાથી જોઈએ પ્રાણુ, સમજે કાઈ ચતુરસુખણુ,
 નારીનો નેહ થોડો કરે, તો ભવસાગર સહેજે તરે ૫૧

શ્લોક—અહિક્રીડા વણિઙ્મિત્ર લીલયા વિષમોજનમ્ ॥

ત્યજેચ્ચ યોષિતા સગ યદિ કલ્યાણમિચ્છતિ ॥ ૫૨ ॥

ચોપાઈ

નદ રાજા એમ પૂછે ફરી, પ્રબોધ શિક્ષા પરિચિતે કરી,
 રાજા કહે થુ દેછે શાખ, એવી હુ જાણુ છુ લાખ ૫૩
 સાભળજે નરપતિ શ્રી નાથ, આખર તારો ઉપર હાથ
 જે સમસ્યા અમો કીજીએ, તે એંધાણે જાણખી લીજીએ ૫૪

છરખો—સમસ્યા

વર્ણુ સહુથી રક, અક રાજથી ઝાઝો,
 વરતે અધિકી આણુ, લોક માને જશ આજો,
 તમને જીતે તેહ, તે તમથી ન જિતાયે,
 નેહ વચન તમને કહુ, એ નર જિતો હો રાય,

ભોગી તમ સરખો ધણો, આઘ અધિકાર અતિ ધણો,
પરખો જાત પ્રમદાતણી, પદ્મિની નાર ધર તે તણે (વણિક પ્રધાન) ૫૫

ચોપાઈ

આપ ઘેર આવે જે કામ, તેનું જે કહેવાએ નામ, (૫૨)
રાધ્યુ અન જેને કહેવાય, તેનું નામ વિચારે રાય (ધાન) ૫૬
એ બેનો કરો એક વિચાર, મેં કહ્યું તે નરપેર નાર,
પખી ઉડે જેને જોર, એ વાતનો એટલો અકાર (૫૭) ૫૭
જેને આધારે રહે છે પ્રાણ, એતો નામરે ચતુરસુખણ, (ધાન)
એ બે પ્રીછી કરીએ પેર, મેં કહી સ્ત્રી છે તેને ઘેર ૫૮
એત્યો રાજા સર્વે લહ્યું, પરિપટે જે વચન જ કહ્યું,
પ્રીત કરીને લીધો પાર, જુગતે તેને કરિયો જુહાર ૫૯
સ્ત્રીનું નામ સમજ્યો સાનમાં, ગુણવત રાય ગયો ગામમાં,
થયા અગ ને ચિત્ત પરવશ, જીવ થયો તે સ્ત્રીને હસ્ત ૬૦
થયું મન ચિતાતુર અગ, લાગ્યો તે રામાસુ રગ,
મોહ પામ્યો મન વ્યાકુળ થયો, રમ મહોલમાં રાજા ગયો,
ન આવે નિદ્રા ન ભાવે અન, પ્રેહે વ્યાકુળ રાજાનું મન ૬૧

શ્લોક—દર્શનાદ્ધરતે ચિત્ત સ્પર્શનાદ્ધરતે બલમ્ ॥

સમોગાદ્ધરતે વીર્ય નારી પ્રત્યક્ષરાક્ષસી ॥ ૬૨ ॥

છરપો

કાને સુણી તથ કોડ, લાખ જથ નયણે નરખી,
બોલી તથ હજાર, સોએક વાત દિલમાં પેખી,
નજર ભઈ રસમસ, દશ મૂલ પાલવગ્રહી
આલિંગન તથ એક, અધેલી સુમન ધટ જોઈ,
સ્ત્રી ભાર પટતરે, અમૂલ્ય કોડી દામકી,
ચાખી તથ ચિતસેં ગઈ, નહિ કોડી કામકી ૬૩

ચોપાઈ

કાને સુણી તવ લાખ કરોડ, માટે મહિપતિને લાગી હોડ,
હુ જે પાપે વીતી જામિની, વિચાર કરે જોઈશું કામિની ૬૪
જો જાણે મારો પરધાન, એ વાતે ધટે સુજ માન,
આપ હેયે રચ્યો પ્રપચ, સ્ત્રીને મળવા કીધો સચ ૬૫

પ્રાતરકાને ઉઠ્યો રાય, સપૂર્ણ કીધી સભાય,	૬૧
તે વેળા આવ્યો પરધાન, મન થકી દીધાં બહુ માન	૬૨
કહે રાજા હુ કહું તે કરો, કચ્છ દેશમાં જઈ પરવરો,	૬૩
ત્યો ટકા દશ વીસ કરોડ, લાવો ઘોડા મનગમતી જોડ	૬૪
સર્વ સૈન્ય સુઢોડા સાથ, દ્રવ્ય અનન રાખોની હાથ,	૬૫
જે જોઈએ તે લેજો સહી, કરી વાતની ન્યૂનતા નહીં.	૬૬
ખીજ વાત મા કહેશો વળી, ઉઠો શીઘ્ર કરો આ ધડી,	૬૭
જો મુજને ઉપજવો સુખ, એ વાતનું ન ધરશો દુખ	૬૮
કહે પ્રધાન સાંભળો મહારાજ, શુ ઘોડાનું હમણા કાજ,	૬૯
રિક્તા તિથિ વિષ્ટિ વ્યતિપાત, આજ જાતાં થાએ ઉત્પાત	૭૦
કાલ પરમ માહે ચાલશુ, અથ તમને આણી આવશુ,	૭૧
કહે રાજા સાંભળરે બ્રાત, મારા મનની ન લહે વાત	૭૨
જે વાતનો કેડો લીજો, સિદ્ધ પાર તેનો કીજો,	૭૩
સભા મધ્ય જો જાય વચન, સારે હુ શાનો રાજન ?	૭૪
અવજોગ તે તો પહેલો મુને, સાર પછી તો નડશે તુને,	૭૫
હમણા જવાનું ન કરો સહી, આજથકી પરધાન જ નહી	૭૬
ચાકર તે જે પાળે બોલ, માણસ તે જે પાળે કોલ,	૭૭
સ્ત્રી જે પાળે પતિવ્રત ધર્મ, બ્રાહ્મણ જે પાળે ખટકર્મ	૭૮
પવિત્ર તે પાળે આચાર, હરિજન જે મૂકે સસાર,	૭૯
રાજા જેહ પ્રજાપ્રતિપાળ, સત્યવાદી નવ બોલે આળ	૮૦
પડિત જે પરખે પુરાણ, સાહસિક જે હોએ સુગ્ગણ,	૮૧
જોગી તે જે પાળે જોગ, વૈદ જે પારખે રોગ	૮૨
વર્તિક તે જે વ્રત આચરે, દુખલજન તે સૌ દુખ હરે,	૮૩
પુત્ર તે જે ગયાએ જાય, જિત્યો તે જે ગયા નહાય	૮૪
ધનપતિ તે જે ધારે ધરમ, સન્યાસી જે જાણે બ્રહ્મ,	૮૫
રખ્યો તે જે ખરચે હાથ, સારી સ્ત્રી જે સ્વર્ગ સાથ	૮૬
જ્ઞાની તે જે જ્ઞાને સજે, ભક્ત હોય તે ભગવાનને ભજે,	૮૭
વેભવ તે જે વિભૂતિ ધરે, આશા લાગી તે આશ ન કરે	૮૮
મહિપતિનું જે રાખે માન, તેનું નામ પૂરો પરધાન,	૮૯
મારો વજર ખાસો છે તુ, જા આ વેળા કહું છું હું	૯૦

કહે પ્રધાન સુણેા પુરપતિ, રીધ મા કરશે રાજ રતિ, જે પાસે પડે તે દાય, જે રાજ બોલે તે ન્યાય.	૮૧
જે નિર્ધન બોલે તે નાય, બોલ પાળે તે શ્વાહ જ હોય, પય પ્રમાણ કરે તે ન્યાય, જે મારે મરે તે ધાય.	૮૨
નાઠો રાહ જડે લાં જાય, આચાર બ્રહ્મ તે તેા અન્યાય, ભૂખ્યો તે જે જડે તે ખાય, વહ્યો તે જે ગમે તે ગાય.	૮૩
અણુચાલે યયુ તે થાય, બહેકયો મન ગમે લા જાય, ધનવતી ચિતવે તે થાય, અતિ બળિયો જે વજ્રવ્રકાય.	૮૪
આધિજો જાર જે ધરમા રમે, બેઢા નાર ગમે તે કરે, આચળ મુખ આપે તે ગાય, ઓસડ તે જે રોગ મૂકાય.	૮૫
જે પૃથ્વી પાળે તે રાય, પય પાન કરાવે તે સત માય, કાયા ચિત્ત વશ કરે તે મુન્ય, અતિ બળિયો જેનુ બહુ પુન્ય.	૮૬
દુખિઓ જેહ વિદેશે જાય, ગૃહસ્થ તે જે દહાણું લાય, પજ્ય તે જે પરમારથિ થાય, સુખિયો જે નીરોગી કાય.	૮૭
ભલુ કરે તે ભૂપત રાય, વાક વિના કાપે અન્યાય, ચતુર તે જે કીર્તિ આહે, વિવેકી જે વિચારે મનમાહે.	૮૮
રાજ કહે તે સારો આદેશ, ચાકર બોલ ચડાવે શીશ, એમ કહી ઉઠ્યો તે ધડી, સેના સુઢાડી પોતા તણી.	૮૯
લક્ષ્મી અનર્ગળ લીધી ધણી, આજ્ઞા માગી મહિપતતણી, પ્રધાન ચાલી કચ્છમા ગયો, રાજને મન આચ્છવ થયો.	૯૦
અરુણ આયમ્યો ને પડી છે રાત, રાયે વિચાર્યું હૃદિયા સાથ, બીજ કાઢને નવ કહિ વાત, આપે એકલો આલ્યો જતો જાત.	૯૧
કયાંહા નર ને વળિ કહિયે નાર, જારને મન શાનો વિચાર, પહોંચે કે નવ પહોંચે હામ, કરે મનનું ગમતુ કામ.	૯૨

શ્લોક—કામાતુરાણા ન મંય ન લજ્જા હ્યર્થાતુરાણા ન ચ વધુમિત્રમ્ ॥

ચિંતાતુરાણા ન સુખ ન નિદ્રા ક્ષુધાતુરાણા ન બલ ન તેજ ॥ ૯૩ ॥

ચોપાઈ

જાર બુદ્ધિ જેને મન વસી, લાજ મર્યાદા તેને કશી, ગુણિકાને મન શેની લાજ, આજસુને મન શેનું કાજ.	૯૪
બિક્ષા તેને શાનો ભોગ, જોરાવરી તે શાનો જોગ, ભગીને મન શાની નાત, વ્યસનીને મન શાની જાત.	૯૫

મહાપાન પીએ તે શાનો પવિત્ર, ભુકું તાકે તે શાનો મિત્ર,	
અકરમીને મન હિંમ કશે, સૂમ હોય તો શાનો હશે	૯૬
શેઠાઇમા તે શાનુ સત્ય, પટેલાઇમા શાની પત્ય,	
પરમારથમા શાનુ પાપ, સિદ્ધાર્થ ત્યારે શાનો શાપ	૯૭
સત્ય વિના તે શાની સતી, પીડા દે તે શાનો પતિ,	
સતોષીને શાનુ દુઃખ, ધન વિના તે શાનુ સુખ	૯૮
દાતાને મન શાનુ ધન, શૂરાને મન શાનુ તન,	
ભામિની ભક્ષી વિના શો ભોગ, શુદ્ધ ચિત્ત વણુ શાનો ભોગ	૯૯
દરિદ્રી હોય ત્યાં ડહાપણુ કથુ, પુત્ર વિના ધર સૂત્ર જ કથુ,	
નાત નહિ ત્યાં શાની રીત, હેત વિના તે શાની પ્રીત	૧૦૦
ગુણુ વિના તે શાનુ રૂપ, પ્રભુ પીડે તે શાનો ભૂપ,	
વિવેક વિના તે શી વિદ્યાય, નિર્લજ્જને મન શી નિદાય	૧૦૧
કંઠ વિના તે શાનું ગાન, તાલ વિના તે શાનુ તાન,	
દયા વિના તે શાનું દાન, મોટમ પાળે શાનુ માન	૧૦૨
હરિજનને શાનો સસાર, ખરી વાતમા શાનો ખાર,	
કહ્યું કથે તે શાનો કવિ, શીખી વાત તે શાની નવી	૧૦૩
ચોર્યું કહે તે શાનો ચાડ, પરદયુ લે તે શાનો પાડ,	
વેહેવાર નહિ તો શો વેપાર, કમાઈ નહિ તો શાનો કાર.	૧૦૪
જર જનને ભય નહિ મન, નિર્ભય થઈ ચાલ્યો રાજન,	
દરબાર પરધાનનો દોઢીનો ઠોર, આવ્યો રાત ગઈ એક પ્હોર	૧૦૫
વજ્ર મહોલે છે લોહનાં બાર, કીધો રાયે કરનો પ્રહાર,	
ધીર પ્રતિહાર ત્યાં જાગિયો, મનમાહી બિહિવા લાગિયો.	૧૦૬
જગે જે કોઈ ધનનો ધણી, જગે જેને ચિન્તા ધણી,	
જગે રાત અધારી ચોર, જગે ધન વરસને મોર	૧૦૭
જગે જેના ધરમા સાપ, જગે દીકરીઓનો આપ,	
જગે જેને માથે વેર, જગે જેહ કરે બહુ કેર	૧૦૮
જગે જે જપતો ભુગદીશ, જગે જેને દેવુ શીશ,	
જગે જે કોઈ હોયે જર, જગે કુલ સકુલની નાર	૧૦૯
જગે જેના દેહમાં રોગ, જગે જે કોઈ સાધે ભોગ,	
જગે જે કોઈ ચોડી કરે, જગે જે પ્રતિહાર કરે	૧૧૦

કાણુ છે રે ભાઈ માઝમરાત, જે હોય તે આવજો પ્રભાત,
 નહિ ઉઘાડુ મારુ બાર, ખોટી થશે ને લાગશે વાર ૧૧૧
 તેવારે ખોલ્યો નન્દરાય, મનમા ધરતો બહુ લજ્જાય,
 લાજે જે કાઈ હોયે જાન, લાજે જે સુકલની નાર ૧૧૨
 લાજે મૂરખ બ્રાહ્મણ ભાટ, લાજે મોટા માનભગ માટ,
 વચનભગથી લાજે રાય, તપભગથી યોગી લજ્જવાય ૧૧૩
 લાજે પડિત ચૂકે ખોલ, લાજે ત્રિયા ઉતરે જ્યાં તોલ,
 નીચ કામે નરપતિ ગયો, લજ્જા પામીને ખોલ જ કહ્યો ૧૧૪
 ઉઘાડ ભાઈ હું નદ નરેશ, પ્રધાન ઘેર કરવો છે પ્રવેશ,
 ધણુ જરૂરનું મારે કામ, તે માટે આવ્યો આ ઠામ, ૧૧૫
 શીત્ર ઉઘાડી ચરણે લાગ, જે જ્યે તે મૂજપાસે માગ

દોહરો

રાય પ્રલે કહે પોળાઓ, સાંભળિયે રાજન,
 બાર તો નહિ ઉઘાડીએ, વરત્યુ ત્યાં મન ૧૧૬
 આ વેળા તરુકર નીસરે, (કે) રમવા નીસરે જાન,
 માટે જાઓ પાછા ફરી, રાખી આપનો ભાર. ૧૧૭
 પ્રધાન ઘેર નહિ માહરો, સ્ત્રી સાથે શું કામ ?
 અરધી રાતે એકલા, કમ આળ્યા આ ઠામ ? ૧૧૮

ચોપાઈ

ઉદર બિલાડીને જ્ઞાનો મેળ, અળ વાધતણો શો ખેલ,
 સિહ ગજ એકઠા કેમ રમે, ગરુડ સર્પ એકઠા કેમ ગમે ૧૧૯
 અગ્નિ ધૃત કેમ થાએ એક, વિપરીત એ દિસે છે વિવેક,
 તમે રાય પુરુષની જાત, વિનતાશું શી કરવી વાત ? ૧૨૦
 રાજા કહે, ધડે શા ધાટ, ઉઘાડ બાર જાવા દે વાટ,
 હું જેમ જેમ રાખુ છું ભાર, તેમ તેમ તું લગાડે વાર. ૧૨૧
 હમણા વાત કરે છું મહેલ, નહિ તો ચીરાવું છું મહેલ,
 પ્રધાનના તો પ્રાણુ જ લેઉં, ભારે દડ તો તુજને દેઉં ૧૨૨
 ભારે તારું શું છે જોર ? નગર વિષે તું મારો ચોર,
 રુકું ચિતવ જો સ્વામિતણુ, આપ માન મુજને તો ધણુ. ૧૨૩
 જો રાખે દોહોણી ને દૂધ, તો તું કાઈ વિચારની બુદ્ધ,
 મારે મન તો નથી કાઈ ખેદ, તું મનમાં આણું કાં બેદ ૧૨૪

મૂરખ મિત્ર વેરીને ઠામ, વણસાડે સ્વામીનું કામ,
મનમાં ડહાપણ હોયે આજ, ઉઘાડ તુજનાં સરસે કાજ,
આવડો શો રાખે છે અક, આખર હું રાજ તુ રક ૧૨૫

દોહરો

કહે પ્રતિહાર રાજ સુણો, હું મિવરાવ્યો નહિ જાઉં,
મન સમજ લાલચ દિયો, કાંઈક પ્રસન્ન થાઉં ૧૨૬
રાય એક જેને કબજ, ખીજે તક જે રાય,
ત્રીજે રાજ ગરજ્યો, ચોથો આશિયાળો થાય ૧૨૭
કુડળ કાઢ્યા કાનથી, મૂત જેનું નવ કોડ,
આપ્યા રાયે પ્રતિહારને, જેહ અમૂલ્ય જેડ ૧૨૮

ચાપાઈ

દ્રવ્ય દેખી સહુ કરે પ્રીત, દ્રવ્ય દેખીને કરે વિપરીત,
દ્રવ્ય દેખીને નારી ચળે, દ્રવ્ય દેખી મન લોભે ભળે ૧૨૯
દ્રવ્યે લાલ ને દ્રવ્યે હાણુ, દ્રવ્યે આસવાસના જાણુ,
દ્રવ્યે જીવ જાએ ને રહે, દ્રવ્યે ઘેલાને ડાલા કહે ૧૩૦
દ્રવ્યે કાયર ને દ્રવ્યે શૂર, દ્રવ્યે મેલો ને દ્રવ્યે વૂર,
દ્રવ્યે ચોર ને દ્રવ્યે સાહ, દ્રવ્યે રક ને દ્રવ્યે રાહ ૧૩૧
દ્રવ્યે કરપી (ને) દ્રવ્યે દાતાર, દ્રવ્યે ઉગારે ને દ્રવ્યે માર,
દ્રવ્યે શત્રુ ને દ્રવ્યે મિત્ર, દ્રવ્યે નીચ ને દ્રવ્યે પવિત્ર ૧૩૨
પૃથ્વીનું કારણુ તે દ્રવ્ય, દ્રવ્ય થકી તે શોભે સર્વ,
કુડળ જવ દીઠા પ્રતિહાર, તવ તેણે ઉઘાડ્યા બાર ૧૩૩
ગયો મહેલ મધ્યે રાજન, દીકું જેવું ઇંદ્રાસન,
દીઠા પ્રધાનકેરો મહેલ, તે આગળ શોભા સહુ સહેલ ૧૩૪
દીકું પાજરુ પોપટતણું, પચરગે રંગેલું ધણુ,
તે હેઠળ મંજો છે પાટ, રાજ ચાલી આવ્યો વાટ. ૧૩૫
બેઠી દીઠી લા કામિની, એવી નહિ જૂતળ બામિની,
ચંદ્રવદની મુગનેણી મુલ વાક, સિદ્ધાકારે કટિનો લાક ૧૩૬
હસાગામતી ગજગામિની, શરદ્યદ્ર શોભે જામિની,
જેવી પુષ્પ લતાની વેલ, જેવી વાડીમાની ફેજ ૧૩૭
જેવી ચપાકેરી કળી, જેવી વીજળી અયકે બલી,
જેવી રતનાકરકુવરી, જેવી શોભે સુરસુદરી ૧૩૮

જેવી કાઈ દીપે નાગણી, નહિ શામા એની સામણી,
(જેવી રત્નકમળ દીવડી, જેવી કારમીરી પુતળી) ૧૩૯
જેવી ધંત્રતણી અપ્સરા, એવી એ માતુની મનહરા,
કામિની તેહ કમળનો વૃન્દ, મુખ જાણે શરદનો ચંદ્ર ૧૪૦
અયુજદલ આકારે નેણ, અમૃત જેવા બોલે વેણ,
પોયણુપાન સરીખા પાય, કણેરકાખ સરખીશી કાય ૧૪૧
લાયક તેમા લક્ષણુ ધણા, જે કહીએ તે સોહામણા,
રામા રૂપતણેા લકાર, નવ દીડી એવી કાઈ નાર ૧૪૨

દોહરા

ચપળ નેન ખજન સમા, ચક્રવાક જુગ જોડ,
કનકકળશ ઉર ઓપતા, કાણુમાત્ર નહિ ખોડ ૧૪૩
ઉદર ઉપર ત્રિવંધી પડી, પેટ તે પોયણુ પાન,
ગ્રીવા કપોત સરીખડી, ઉજ્જવળ ઓપિત વાન. ૧૪૪
નખશિખ શોભા નિરખતા, ચતુરા ચતુરસુગણુ,
વહે વ્યાપિક રાજ થયો, વાગ્યા મોહના બાણુ ૧૪૫
પાપાણુ ધર્ષણુ અગ્નિ ઝરે, અગ્નિથી જેમ ધૂત,
અગ્ન અનગ અગ્નિ વધ્યો, આકળો થયો તર્ત ૧૪૬
ધર્મ કર્મ સહુ વિસર્થો, થયુ કામવશ અગ,
ખીળુ કાઈ સૂઝે નહિ, રામાશું લાગ્યો રગ ૧૪૭
વિસર્થો ધૃષ્ટ યુર દેવતા, વિસર્થો કુળ મરજદ,
વિસર્થો મહેલ ને મેડિઓ, પ્રેમદા શુ લાગ્યો વાદ. ૧૪૮
આવ્યો નિકટ તે નિરખતા, લાયલીત તે ધનધોર;
દષ્ટિ ન ચૂકે તે થકી, જ્યમ ચન્દ્રથી ચકાર ૧૪૯

ચોપાઈ

પોપટ પગ્ગિની બેઠા બ્યાય, મહોલે મહિપતિ આવ્યો લાય,
સમજ્યો પોપટ સમજી નાર, ચતુર મળી એ કરે વિચાર ૧૫૦
આવતામા વરત્યુ છે મન, કામ આકળો છે રાજન,
ધંધર આપણી રાખશે લાજ, કામિની કહે શું કરવુ કાજ ? ૧૫૧
કહે પોપટ નવ ધરશે ખીક, દેઈ છુ નહ રાજને શીખ,
એમ કરતા તે બોલ્યો વાણિ, અધિક ચાતુરી મનમા આણિ,
તુ મુજને જાણુ છે અજાણુ, આજ થાઉં હું ચતુરસુગણુ ૧૫૨

દોહરો

કહે પોપટ બલે આવિયા, પૃથ્વીપતિ ભૂપાળ,	
આનંદકંદ નંદરાયજી, પ્રગતણા પ્રતિપાળ	૧૫૦
તાત તમે છો જગતના, પ્રધાન તમારો પુત્ર,	
હુ જાણુ છુ નિહાળના, આવ્યા છો ધરસૂત્ર	૧૫૪
તન નથી ઘેર તાહરો, હાજર છે સુતનાર,	
પણુ તે તારે આસરે, તમ પુત્રોને ઠાર	૧૫૫
ખબર લેની તમને ઘટે, ઘેર નથી જવ તન,	
પુત્ર પ્રગ સૌ તાહેરી, પિતા નંદ રાજન	૧૫૬
રાગ તે તો તાત છે, પ્રગ તે તો પુત્ર,	
શાસ્ત્ર સાખ પૂરે સદા, સાચો અક્ષર સૂત્ર	૧૫૭
બાઈ આવો બેસો બારણે, આવ્યા છે તમ તાત,	
પિતા પામે બેસો જઈ, કરો સુખદુખની વાત.	૧૫૮
બાઈ આવોની બારણે, એહ તાત નંદરાય,	
સાસરવાસો લેઈ આવિયા, તેની શી લજ્જત ?	૧૫૯
આપણુ એના છોકરાં, એહ આપણો તાત,	
પિતા પાસ બેસો સુખે, કહો મનની સા વાત	૧૬૦

ચોપાઈ

નારી બોલી આણી ધીર, સામળ પોપટ મારા વીર,	
અધિક બોલ તુ ના બોલીશ, ચઢશે નંદ રાગને રીશ	૧૬૧
હુકમ રાગજીનો લીજીએ, પછી ઉતર તેનો દીજીએ,	
એ છે ધર્મતણો અતાર, જાણે સકલ વિવેક ત્રિચાર	૧૬૨
એ છે ચૌદ ત્રિઘાગુણુ જાણુ, માટે ધણુ શુ કર વખાણુ ?	
ચતુર પુરુ માટે સાખશે, મૂરખ કોઈ મારી નાખશે	૧૬૩
તે માટે છાનો રહે જ્ઞાત, અધિક શાને કરે છે વાત ?	
વિવેક વાત માહારે દિલ વસી, નંદરાયને શિખામણુ કશી	૧૬૪
નિશાળગરણુ સરસ્વતીને કમ્પુ, કચન આગળ તે શુ રશ્યુ,	
હનુમાન આગળ શા ટેકડા, કરોડ આગળ શા એકડા	૧૬૫
ચૌદ જાણુ તેને શા ચાર, સલવાદીને શાનો બાર,	
પુત્ર આગળ બીજી શી પ્રીત, વેદ આગળ બીજી શા ગીત	૧૬૬

પરબ્રહ્મ આગળ શા પાખડ, દૈવગત આગળ તે શો દડ,	
દારિદ્ર આગળ બીજી શુ દુ ખ, સ્ત્રી સતીથી બીજું શુ સુખ	૧૬૭
વિપ્ર આગળ બીજી શી નાત, ખરો કહેવાય તેની શી ખ્યાત,	
જનર આગળ સ્ત્રીનું નવ જોર, હેમગિરિ આગળ નવ હોય ચોર	૧૬૮
ગંગા આગળ બીજી શી નદી, સુગલ આગળ બીજી શી બદી,	
શિવપૂજન આગળ શી સિદ્ધ, રાજરસોઈ આગળ શી રિદ્ધ	૧૬૯
બીખથકી તે ભુકું કથુ, રૂકું સુખ સતોષી જથુ,	
ચન્દ્ર આગળ તે તારો કશો, રવિ આગળ આગીઓ જશો	૧૭૦
મૂરખ આગળ શી દુ ખની વાત, મર્ણથકી બીજી શી ધાત,	
પુણ્ય આગળ બીજી શુ કામ, રામ આગળ બીજું શુ નામ	૧૭૧
કાશી આગળ બીજો શો વાસ, સુગંધમા જેવો બરાસ,	
નદરાયને શિખ દે જોહ, બ્રહ્માએ સંન્યો નથી તેહ.	૧૭૨
સ્વર્ગતણુ તે સુખ જ ધણુ, વખાણુ કરી શકે કેમ તેતણુ,	
તેને વશ વરતે સહુ લોક, તે આગળ હઠાપણુ સહુ ફોક,	
નારી કહે સુણુ પોપટ સહી, એ સરખો કેા જૂતળમા નહિ.	૧૭૩

દોહરો

ત્યારે પોપટ બોલીઓ, સાબળ મારી બેન,	
માખાપ આગળ ચાતે સહી, જે કરીએ તે ચેન	૧૭૪
બાળક બનિ અન્યા કરે, મન ન ધારે માખાપ,	
એવું જાણીને હું કહું, વેદ પૂરાણે છાપ	૧૭૫
ગાંડુ ઘેલું બોલતું, મનમાં ન આણે સોય,	
તેમ હું રાજને કહું, ખેદ મ ધરશે કોય.	૧૭૬

ચોપાઈ

વાડ થઇને ચિત્તડા ગળે, સોંધી વસ્તુ કયાથી મળે ?	
ખળુ ખાતુ હોય બે અજ, તો જીવે નહિ એકે જન	૧૭૭
કલ્પવૃક્ષ બે ફરી ખાય, તેનો ચોર કયા પેદા થાય,	
નવાણુ પીતુ હોયે નીર, જીવજતુ કયમ ધરે શરીર ?	૧૭૮
મા મારે પય પીતા બાળ, સત્યવાદી બે બોલે આળ,	
રાજા થઇને લૂટી લેય, પ્રજા કોણુ આગળ જઈ કહેય ?	૧૭૯
(રામ જપતા નકે જશે, કહો કલ્યાણુ જ કોનું થશે ?	
પિતા પુત્રીશુ રમશે જનર, તે વાતનો કેા પ્રીછે પાર ?)	૧૮૦

ગગા નહાતા પાપી થશે, વેદવચન કેમ સાચા હશે, વાહાર ત્યાથી આવે ધાડ, તો પછી ક્યાની કરશુ આડ ?	૧૮૧
મેધ વરસતા પથ્થર પડે, તેનો વાક કોને શિર ચડે ? ધણીને વિખ દે ધરની નાર, કાણુ સાચવે તેણે ઠાર ?	૧૮૨
પુખ્તહાર થઈ વળગે સાપ, ત્યાં તે કાણુ જાળવશે આપ ? અમૃત જાણી આપે પીજીએ, વિખ થાય દોષ કેને દીજીએ ?	૧૮૩
ડુડળ કરડી ખાએ કાન, કાણુ આગળ જઈ કરિયે જાણ ? ચંદન જાણી ધરીએ આપ, થાય અગ્નિ તો પૂરણુ પાપ	૧૮૪
મોટા જાણી જઈએ શરણુ, દે ધાત તો પામિયે મરણુ, ધરનો દિવાન ચાડી ખાય, તો તે દુખ કોને કહેવાય ?	૧૮૫
જે રણનારો ચોરી કરે, તો ભડાર શી પેરે ભરે ? છાની થાપણુ લોભે લે, તો જ્ઞાપ આવી કુણુ દે ?	૧૮૬
કોઈ જાણી દુખ દિયે પ્રચણુડ, તેને તો રાજા દે દડ, (પણ) રાજા થઈ લૂટી લે આપ, તો પરજાનુ પૂરણુ પાપ.	૧૮૭
રમ્યત ઉપર કાંપે રાય, રાક માણસ શો કંઠે ઉપાય ? તેને પુછનારો ધૈર્ય એક, વેદવચન કરિ જીવો વિવેક	૧૮૮
રાજા પ્રજાને દુખ જ દે, તો તે આગળ નહિ સુખ લે, મોટા જે કરે ફૂડા કાજ, તો નહિ પામે રૂડા રાજ.	૧૮૯
સામળ શ્યામા તુજને કહું, એહતાણુ હેતારથ લહું, જોવા કારણુ આવ્યા એહ, આપણે ઘેર દૂધે વુઠા મેહ	૧૯૦
આજસુને પેર પધાર્યા ગગ, ઉચ્છવ આપણે રૂડો રગ, દોને માન સળઈ પેર, ભલે પધાર્યા આપણે ઘેર	૧૯૧
શ્યામા શુક ખે વાતો કરે, રાજા નન્દ રહેમા ધરે, ભયજીત થઈને જ આવિઓ, કાંઈક જ્ઞાન રહે લાવિઓ	૧૯૨
એ કહે છે પુત્રો ને જીહેન, તે આગળ ક્યમ થાએ જીહેન, એકે વાતનો ન સૂઝે ઘાટ, રાજા જઈને એહા પાટ	૧૯૩
આગતાસ્વાગતા દીધા માન, આગળ મહેલ્યા ફેડાળપાન, બોલ્યો શુક, સૂણુ તું સુદરી, બોલો તાતસુ હેત જ કરી	૧૯૪
પુત્રી ધર્મ કરી થાપશે, મનવાંછિત માગ્યુ આપશે, લાવ્યા પસલી આપણે ઘેર, રાજા આવ્યા રૂડી પેર	૧૯૫

ભાત તાત ને એ મોજાળ, આપણુ ઉપર અદકુ ઠહાલ,
એ છે નોધારા આધાર, એને શિર પૃથ્વીનો ભાર ૧૯૬
બેટી બહેન ને તું ભાણેજ, તુજ ઉપર અદકુ છે હેજ,
હેત કરીને દગો જો દેય, નરકતણા ફળ તે તો લેય,
નાના મોટા વ્યાપક જન, શરણાગતનું એ છે ધન ૧૯૭

દોહરા

માનિની મુખ સનમુખ કરી, શુકસુ કીધી વાત,
કામભયોં જો કાપશે, તો કરશે બેઠીની ધાત ૧૯૮
કામી કામે આધળો, ન ગણે બહેન ને બાઈ,
માટે તુજને મારશે, છાનો રહેને ભાઈ ૧૯૯

ચોપાઈ

જોબનમદ પહેલો આધળો, બીજો અધ કામે આકળો,
ત્રીજો અધ ધનમદ જોહને, ચોથો મદ જોની દેહને ૨૦૦
પચમ અધ જો જીવ આદરે, છઠ્ઠો અધ જો કોપે ભરે,
સાતમો અધ દમાણો જોહ, આઠમો અધ વ્યસનીની દેહ,
એટલા અધ વિચાર ન કરે, ના કહિયે તો નિશ્ચે મરે. ૨૦૧

દોહરા

વચન સુણી વનિતાતણુ, શુક કહે સાલળ વાત,
કામમદ જોબન શું કરે, જગતપિતા સાક્ષાત ૨૦૨
અગ્નિ અબળા તુ સમી, મેં નવ દીઠી કાચ,
કહું વાત પટતરે, મનમાં સમજી જોય ૨૦૩

ચોપાઈ

રાજ આવે કપટે કરી, તો કાણુ પૂછે એને ફરી ?
ગામ પ્રધાનને શિદ મોકલ્યો, આપ કેમ આવે એકલો ? ૨૦૪
એને કરવું સધળું સહેલ, ખરે બપોરે ચિરાવે મહેલ,
પ્રધાનને રાખે કારાગૃહ વિષે, કાણુ જોરાવર છે એ પખે ? ૨૦૫
એને માથે બળિયો ધર્મ, તો ફૂડા કયમ કરશે કર્મ ?
નદરાયનું જાશે સલ, શી ચાશે પરજાની ગલ ? ૨૦૬
જો ચૂકે રાજાની દેહ, તો વૃષ્ટિ કેમ કરશે મેહ ?
વણુ વાક રાજા દે દડ, નિશ્ચે તુટી પડે બ્રહ્માડ ૨૦૭

જે નદરાય ચડાવે આળ, નિશ્ચે પૃથ્વી જાય પાતાળ,	
જાણે એમને રૂઝા તાત, જાણે માડી જાયા બ્રાત	૨૦૮
દિયો માન સમજ બહુ પેર, બલે પધાર્યા આપણે ઘેર,	
પોપટે જેહ વચન જ કહ્યું, સુણતા જ્ઞાન રાજને થયું	૨૦૯
એટા આસન હેત જ કરી, પાસે ઉભી છે સુદરી,	
માનિની કહે સુણિયે મહારાજ, કાષ્ઠક કહો અમ સરખુ કાજ.	૨૧૦
દર્શન થયું પિતા તાહરુ, પવિત્ર મદિર થયું માહરુ,	
અમે આશરે છું તમતણે, અમપર હેત રાખો છો ધણે	૨૧૧
(પછે) પ્રમદા મદિરમા પરવરી, શાક પાક સામગ્રી કરી,	
કરવા માજા ઉત્તમ પાક, રસોઈ બત્રિશી સુદર શાક	૨૧૨
મીઠા મધુરા ને ખાચરાં, ખાટા તીખા ને તુચરાં,	
વાર ન લાગી એકે ઘડી, જુગતે કરી રસોઈ ત્રેવડી.	૨૧૩
કસ્તૂરી લેપન કર્યું શરીર, નહાવા કારણ મૂક્યું નીર,	
મર્દન કીધું રાયે શરીર, લુછી પીતાબર પહેર્યું ચીર	૨૧૪
જ્ઞાનધારી થયો નરેશ, પછે રસોડે કર્યો પ્રવેશ,	
માડી થાળ જે કચનતણી, પીરશી માહે સામગ્રી ધણી	૨૧૫
ભાવથડી કીધું ભોજન, રિઝયો ધણો મનમા રાજન,	
ભાત વેળા થઈ જાહરે, જી સામુ જોયું તાહરે	૨૧૬
માનિનીએ વરત્યું છે મન, (હજી) કામ આકળો છે રાજન,	
વનિતાએ ત્યાં કર્યો વિવેક, દેખાડ્યું દૃષ્ટાંત જ એક.	૨૧૭
ત્રાખા પાત્રથી કાઢ્યો ભાત, તેનો રગ ઉજ્જવળ સાક્ષાત,	
બીજો પીરસ્યો રૂપાથડી, દીધો રગ પીળો નવલખી.	૨૧૮
ત્રીજો પીરસ્યો સોનાને પાત્ર, લીલો રગ દીધો તે ભાત,	
ચોથો પીતળ ને પાત્ર સુચંગ, દીધો કસુખીતણો રગ	૨૧૯
પાચમો પીરસ્યો માટીને ઠામ, ત્યાં પણ રગજ દીધો શ્યામ,	
જુવે ભાત પચરગીતણો, રાજ અચરત પાચો ધણો.	૨૨૦
રગ જુજવા ખુમી અનૂપ, હૃદયે વિસ્મય પાચ્યો લૂપ,	
ભરે કાળિયો આણી ભેદ, મુખમા જાતો એકજ સ્વાદ.	૨૨૧
જમે કાળિયો રગ વિશેષ, મુખમા સ્વાદ આવે છે એક,	
શ્યામ રવેત કસુખી ખાચ, મુખમા એક અમીએ જાય.	૨૨૨

માત્ર દિકાનું છે તે સૂખ, ગળે ગયું તવ મોણુ મૂખ,
 દેખતામા શોભા છે ધણી, મુખમા એક મળ તે તણી ૨૨૩
 રાજમા લક્ષણ બત્રીશ, હૈડામા નવ આણી રીશ,
 સમજ્યો શીખામણુ છે એહ, ભાગ્યો મનતણો સદેહ ૨૨૪
 અગ્નિ હતું તે સર્વે ખોયુ, યુવતીનાં મુખ સામુ તવ જોયુ,
 કામિની કહે કરવો અન્ય ઉપાય, રખે મન કાચો રહે રાય ૨૨૫
 મનમાહે વિચારી બુદ્ધ, ધોળી ધનનું દોહુ દૂધ,
 કાળી રાતી મેનુ કાળરી, મૂક્યા દૂધના પ્યાલા ભરી ૨૨૬
 વિવિધ પ્રકારે કર્યો વિવેક, સ્વાદ દૂધનો સર્વે એક,
 પાચ્યો શીખામણુ સધળી તેહ, ભાગ્યો મનતણો સદેહ ૨૨૭
 અર્ધું મન પોપટથી પળ્યુ, અર્ધું નારી ચુસુથી ગળ્યુ,
 ઉઠ્યો બોજન સપૂરણુ કરી, આપ્યુ બીકુ શુભ સુદરી ૨૨૮
 અમૂલ્ય અચૂકી જેહ, પદ્મિની કરમા સોંપી તેહ,
 મનમા ન આણ્યો બીજો મર્મ, ઇશ્વરે રાખ્યો બેહિનો ધર્મ ૨૨૯
 કરી પ્રણામ તે પાછો વળ્યો, પ્રતિહારને જઈને મળ્યો,
 ઉઘાડ રે મદિર તાહરુ, કુડળ આપ પાછુ માહરુ ૨૩૦
 તે પ્રતિહારે કહ્યુ વચન, સાભળ હો રૂડા રાજન,
 સત્યવાદી મોટો છે રાય, તારી શોભા કહી નવ જાય. ૨૩૧

દોહરો

કહે પ્રતિહાર સુણુ નરપતિ, કહાવો ચતુરસુખણુ,
 સધળાં ડહાપણુ તુજમા, કાં બોલો થઈ અનણુ ૨૩૨
 આપી કુડળ ને ગયા, રાય મદિર મોભર,
 પાછુ માગો છો વળી, તે ક્યાનો વહેવાર ? ૨૩૩
 રાયવચન-જે કામે કુડળ આપિયા, કર્યો ધરમા પ્રવેશ,
 તે કામ કર્યો વિણુ આવિયો, માટે કુડળ લેશ. ૨૩૪

ત્રોપાઈ

કહે પ્રતિહાર સાંભળો રાય, મુજ આગળ અન્યા નહિ થાય,
 બોલ્યુ અબોલ્યુ કરશો તમો, કુડળ પાછુ આપશુ અમો ૨૩૫
 વળી કહુ બીજા દર્જાત, જો રાજજી છો એકાંત,
 જ્યારે પશુને તરશ્વા થઈ, ધાસ્યા દોર હવાડે જઈ. ૨૩૬

કાઈ પીએ ને કાઈ નહિ પીએ, કાશિયો પીયાવો ભરિ લીએ,
 ઘેનુ હાકી ગોવાળો જાય, કાઈ બેશે કાઈ તરણુ ખાય ૨૦૭
 ગોવાળાનો શાનો વાક ? લે ચરાઈ તે આડે આક ?
 ગામ જમાડે રૂડી પેર, દિયે નોતરુ ઘેરે ઘેર ૨૦૮
 કાઈના અગમા હોયે દુ ખ, કાઈકેને નવ લાગે ભૂખ,
 જમાડનારો તે શુ કરે ? ચતુર હોય તે મનમા ધરે ૨૦૯
 ખેતર વાવવાને આપિયુ, તે ગણવત કરીને થાપિયુ,
 પડતર રાખ કે બમણું વાવ, પરંતુ પ્રમાણે ભરણુ લાવ ૨૧૦
 લીધો બળદિયો વરને કામ, પતીજ જોઇને આપ્યા દામ,
 ગાંળયો થાય કે મોતે મરે, વેચનાર તેમા શુ કરે ? ૨૧૧
 રાખે ચાકર ઇચ્છા ધરી, રહ્યો કબૂલ કરી નોડરી,
 ખેસાડી મેલે કે દે કામ, માસ થયો કે લે તે દામ ૨૧૨
 ગૃહસ્થતણે ઘેર આવ્યો પુત્ર, શોભાવ્યુ બધુ ધગ સુત્ર,
 વધામણીએ ઘોલ જ કહ્યો, પામ્યો દામ ને ન્યાલ જ થયો ૨૧૩
 રાજક દેવક તેને થાય છે, પાછુ લેવા કાણુ જાય છે ?
 વેવિશાળીઓ વિવાહ કરે, વર રૂડો કન્યાને વરે ૨૧૪
 મોજ કરે કે ભૂખે મરે, વેવિશાળીઓ તે શુ કરે ?
 બાપે સમૃદ્ધિ મૂકી ધણી, થયો પુત્ર સર્વેનો ધણી ૨૧૫
 રમ્યો જુગદુ હાયો સર્વ, ધરબાર સહિત ખોયુ દ્રવ્ય,
 તેમા શુ કરે મા ને બાપ ? જાંધુ કર્મ કુવરનુ આપ ૨૧૬
 નહાનો પુત્ર મૂકે નિશાળ, ગુરુએ ભણાવ્યો આણી વહાલ,
 બત્રીશ લક્ષણો કીધો ધણો, સગ થયો પછી ગુણિકાતણો ૨૧૭
 વિસરી વિદ્યા આડે આક, તેમાં ભણાવનારનો શો વાક ?
 એવા કૌતિક લાખ કરોડ, કહુ તમ આગળ ખેલુ ડર જોડ ૨૧૮
 શુ જાણુ શા કામે ગયા, સર્યો અર્થ કે અમથા રહ્યા ?
 તે વાતનો હુ નહી જમાન, હુ બેઠો રહુ મારે સ્થાન ૨૧૯
 ઊઘાડીને જવા દેઉં, તેટલા મારે કુડળ લેજાં,
 રાખુ બહાર તો પાછા ફરો, બીજે દહાડે જાણુ તે કરો ૨૨૦
 મે તો મારો ધર્મ મૂકીઓ, કુડળને લોભે ચૂકીઓ,
 તે કુડળ કેમ આપ્યુ જાય, ઘેગ જાઓ સમજને રાય. ૨૨૧

તમે નહિ કરચુ હોય કૂકું કર્મ, આગળ જાતા રહેશે ધર્મ,
તરે સત્ય ને ખૂડે પાપ, તેની વેદ પુરાણે છાપ ૨૫૨
ઉપજ્યુ રાજાને મન વહાલ, કુડળ ઉપર આપી શાલ,
સાખાશ કહ્યુ તે રુડી પેર, મહીપતિ આળ્યો પોતાને ઘેર ૨૫૩
રાજા પોપટ ત્રીજી નાર, યોથો એક જાણે પ્રતિહાર,
સમજી સહુ રહ્યુ છે મન, કોઈ વાત નવ જાણે અન્ય ૨૫૪
એ વાત એટલેથી રહી, પ્રધાનની ત્યા શી ગત થઈ,
કવિ કહે હું કઈ નવ લાહું, પ્રભુ પ્રતાપે આગળ કહું ૨૫૫

દોહરા

પચ માસ પૂરણ થયા, વૈલોચન પરધાન,
રાજસભામાં આવિયો, મહીપતિ દીધા માન. ૨૫૬
લાળ્યો ઘોડા અતિ ભલા, હરખ્યું સહુનું મન,
વજર વાસ પધારિયો, હુકમ કસ્યો રાજન ૨૫૭
મલપતો મોહોલે આવિયો, પ્રતિહારે દીધા માન,
કુડળ જે નવ કાટીના, દીઠા તેને કાન ૨૫૮
શાલ દીઠી સવા લાખની, જે ઓઢી પ્રતિહાર,
ખળીને પ્રદેસે થઈ ગયો, કોષ બ્યાપ્યો અપાર ૨૫૯

ચોપાઈ

પ્રતિહાર ઉપર કીધી રીશ, ભમર આપ ચઢાવી શીશ,
મેં સોંપ્યુ હતુ તુજને કામ, કેમ સૂનો મૂક્યો તેં હામ? ૨૬૦
કાણુ આળ્યુ ને કાણુ જ ગયુ, લોભે મન તારુ વશ થયુ,
રેઢો ચૂકે નહિ જે હામ, પ્રતિહારનું તે પૂરણ કામ ૨૬૧
પાપી દ્રવ્યચક્રી ચિત્ત ચળ્યુ, ફટ ફટ તારુ જીવ્યુ બળ્યુ,
અરે પાપી તુ ફરતો ફરે, એમ કહીને કોષ જ કરે. ૨૬૨
સાચુ બોલ રે, કહેને વાત, નહિ તો તારી કરીશ ધાત,
પ્રતિહાર કહે સુણો વજર, આપ હુદેમાં રાખો ધીર ૨૬૩
જુઠા સાથ દાવો તાહરો, તથા માત્ર વાક નથી માહરો,
જે દિવસના ગયા છો ગામ, સૂનો નથી મૂક્યો મેં હામ ૨૬૪
રાક માણસ નહિ જાએ કોય, આપ મન વિચારી જાએ,
જે પ્રત્યે નવ ચાલે તમો, વારી કેમ શકિએજી અમો ૨૬૫

અમો તેહ રોકયો નવ જાય, મૂકુ દામ તો માર્યો જાય,
તરકર હોય પ્રકટ ક્યમ કરે, ધરને ખૂણે જમને ધરે ૨૬૬
હૈડામા અન્યા ન સમાજો, તમ આગળ યુગલી ક્યમ ખાજો,
યુગલરૂપી કુડળ ને શાલ, સમજો મનમા જોઈ માલ ૨૬૭
મેં જાણ્યું હું પામીશ વહાલ, વધામણીમાં પામ્યો ગાળ,
પ્રતિહારના વચન સાબળી, પ્રધાન રહ્યો મનમાહે બળી,
બની વાત તે પ્રતિહારે કરી, મેહેલે ગયો તે તેની ઘડી ૨૬૮
દોહરા

રાખી રીચ હૃદિયા વિષે, આંખો મદિર માંય,
પોપટ પંક્તિની બે જણાં, વાટ જુવે છે લાય ૨૬૯
વૈલોચન ત્યા નિરખિયો, કૃતાત સરીખો કાળ,
રીશે ભર ચઢાવિયુ, અતિ રાતો વિકાળ ૨૭૦
પોપટ પંક્તિની સમજ્યા, પગે નમાવ્યું શીશ,
ક્ષેમ કુશળ છે આપને, છાડો હૃદયે રીશ ૨૭૧
કહે પોપટ આ અવસરે, રખે કરો મન ભર્મ,
તારા પુણ્ય પ્રતાપથી, પ્રભુએ રાખ્યો ધર્મ ૨૭૨
પ્રણામ કરીને પંક્તિની, બોલી પતિની સાથ,
વિટી લા નદગયની, દીડી જમણે હાથ ૨૭૩
અગ્નિ ઝાળ અદકી હતી, તેમા રેડ્યું ધૃત,
અગ્નિ રાજ ગધક ઘણો, ભડકો ઉઠ્યો તર્ત ૨૭૪
નવ ખાએ નવ જળ પીએ, સુખે નિદ્રા નવ થાય,
એકે વાત ઉકલે નહી, ચિત્ત લાગી ચિતાય ૨૭૫
તે તો ટાળી નહિ ટળે, લાગી હૃદયા સાથ,
જ્યમ અક્ષર છટીતણા, (ને) પડી પટોળે ભાત ૨૭૬

ચોપાઈ

કહે છે શુક નામીને શીશ, તજો રાજ હૃદયે રીશ,
સમજો મનમા આણી પેર, નથી ખાપણ આની તમ ઘેર ૨૭૭
તે વાતે પ્રતિજ્ઞા કરુ, દેઉં વાચા સત્ય ધીરજ હુ કરુ,
વાત વીતી તે માડી કહી, વિસ્તારીને સઘળી સહી ૨૭૮
હરિએ તો રાખ્યું છે આપ, જૂકું બોલતા બેશે પાપ,
સમજાવ્યો વજર બહુ રીત, કહે પાણુ બેડી બહુ પ્રોત ૨૭૯

જનર આઠ્યો તે જનક જ થયો, પસલી આપી મદિર ગયો, કહી બહેન મુખ આણી વહાલ, આપી વિંટી આપી શાલ	૨૮૦
તે વાતે સૂરજ સાખિયો, સતિનો ધર્મ રામે રાખિયો સાચી વાત કહૂ તમ સાથ, કહો તો અગ્નિમા ધાણુ હાથ	૨૮૧
પગ્નિની પોપટે કલા બહુ બેદ, તેણે તો નવ મૂક્યો બેદ, જેમ જેમ બે જણ વાતો કરે, તેમ તેમ રોશ અદરો ધરે	૨૮૨
એને મારુ કે હું મરુ, બારે દુખ હૃદયમા કેમ ધરુ ? એને મારુ તો કાપે રાય, પ્રધાનપણુ તો મારુ જાય	૨૮૩
હળવે હળવે વેર લઇશુ, રાજને ધણુ દુખ દેઇશુ, એવો મનમા રાખ્યો ક્રોધ, માને નહિ ક્રોધનો પ્રતિબોધ.	૨૮૪
વૈલોચનવચન-મૂરખ પોપટ ગુણહિણુ ગૂઢ, શુ મુખથી બોલે છે મૂઢ, મુજને કાઠી મૂક્યો જે દન, તે દહાડે મેં વરણુ મન	૨૮૫
કાને સાલળી તારી ખ્યાત, આપી કુડળ રહી ગયો રાત, કામમદ ભરી જેની દેહ, દૃષ્ટિ પડી કેમ મૂકે તેહ ?	૨૮૬
ભાઈ બાપની વાતો ધણી, તે તો મુજને કહેવાતણી, મૂરખ નારે એ જિત્યો રાય, તેના ગુણુ મુજ આગળ ગાય.	૨૮૭
ત્રી ચરિત્ર વખાણો તમો, તે ડહાપણુ કેમ માનુ અમો ? હું ત્રી ચરિત્ર ભણ્યો છુ ધણુ, જાણુ એન ચતુરાતણુ	૨૮૮
કાઈ ડાહી થઈ ફૂડી નવ થાય, શૂરી થઇને બાળે કાય, સમ પ્રતિજ્ઞા ઝાઝી કરે, દેહ બાધા અગ્નિમા ધરે	૨૮૯
વળી દુઃખિણી થઇને રાય, એણે જીવ પોતાનો ખોય, કાટી લાખ કરે ઉપાય, તેહ આપે જૂડી નવ થાય,	૨૯૦
ભામિની સ્નેહ માને ભરથાર, ગુણુ હીણો ને હોય ગુમાર	૨૯૦

દોહરા

પ્રતિજ્ઞા હું માનું નહીં, જે જે બોલો બોલ, કામાતુરની વારતા, ગણવી મૂરખ તોલ	૨૯૧
જેમ લી લોહા ઉપર, પડી પટોળે ભાત, જેમ અક્ષર છટીતણા, જેમ બીણુ તેમ જાત	૨૯૨
અનેક ઉપાય તમો કરો, પથ્થર ઉપર નીર, સદેહ દળે નહિ માહરો, ક્યમ કરી રાખુ ધીર	૨૯૩

એ ચાણીએ મગ નવ ચડે, સો મણ બાળો કાઢ,	-
ધંધર આણુ માનું નહી, પડી હેડે જે ગાંઠ	૨૯૪
પડી ભાત શીટે નહી, સ્ત્રી ચરિત્રના ઠાઠ,	
છોડી પણ ધૂટે નહી, પડી હેદેમા આટ	૨૯૫

ચોપાઈ

સ્ત્રીના સમ બ્યસનીની પ્રીત, ઘૂત સાચુ, ભગીની રીત,	
ઝોરમાઈનું હેત, ગુણીકાની લાજ, દુશ્મન દુ ખ, વઠયુ કાજ	૨૯૬
મઘપાની ડાહ્યો, કાગ પવિત્ર, વિષધર અમૃત, રાજા મિત્ર,	
સ્વદેહે ઝોલગ, પાલક પુત્ર, ઇચ્છે સ્વર્ગ ઉપાસે ભૂત	૨૯૭
સોની સાહ, ભિક્ષુક શો ભોગ, નાગર સ્નેહ, જતિનો જોગ,	
જરિણુ જાત, લપટનો કાલ, સ્ત્રીના સમ ફોગટના બોલ	૨૯૮
મોંઢે મુછ, નપુસકનું નૂર, વેરી વિશ્વાસ, કુશકાનો ફૂર,	
વિપ્ર હિમત, કણુખી કુલ રૂપ, ધર ગોઝારો, ભિક્ષુક ભૂપ	૨૯૯
નિર્બોળી, નાતરાનું પુન્ય, જોગીનું ગાણુ, નાપિકનું મુન્ય,	
કવિ સાચો, ભોળો જન ભાટ, વાળદ વેસ્યા તે કૃત્રિમ ઠાઠ	૩૦૦
ચૂગલ સાચો તે ચોરનું ચિત્ત, અસુર આચાર, રજપૂતની પ્રીત,	
આચારે અન્યા, ગુણીકા સતી, બીખ માગતો દોઠો નરપતી	૩૦૧
એટલા વાનાં માને જેહ, મૂરખનો મહીપતિ કહીએ તેહ,	
મુક કહે એ સાચુ કહ્યું, લક્ષણુ જોતામા મેં લહ્યું	૩૦૨
હું નહી પક્ષીની જાત, મારી સાચી માનો વાત,	
અધિક રાજાનો શો વિશ્વાસ, ફૂડ રાજે હેડાની સાથ	૩૦૩
સર્વ સરખું નથી લા કાચ, કહું પટતર તે તું જોય,	
એક શખ નદિમા પજો, બીજો વિષ્ણુને કર ચજો	૩૦૪
એક શીપ શખલા સમતુલ્ય, બીજામા મોટી અણુમૂલ્ય,	
એક પથર દેવળ પૂજાય, બીજો પરિચટ શલ્યા થાય	૩૦૫
એક કવિ પાખડ જ લણે, બીજો ગુણુ શ્રીહરિના ગણે,	
એક માણુનું કોડે કામ, બીજા મણિનું દોકડે દામ	૩૦૬
એક નારિ હોયે શખિણી, બીજા પગિની કે ચિત્રિણી,	
એક પુત્રથી પરિયા તરે, બીજો કુળ સહારણુ કરે	૩૦૭
એક પુત્ર ગયા શ્રાદ્ધે જાય, બીજો કુળ દુખાડવા જાય;	
એક કણુખી પસાયતુ કરે, બીજા ચોરી ચાડીએ ધન હરે	૩૦૮

એક વિપ્ર તે ખેતી કરે, બીજો ચાર વેદ ઉચ્ચરે,	
એક નીર સરોવર તીર, બીજું ગંગા કેરુ નીર	૩૦૯
એક બધુ દુર્બલ હવાલ, બીજો તે બેશે સુખપાલ,	
એક કાષ્ઠતણા ધધિણા, બીજાં બાવનાં ચદનતણા	૩૧૦
એક સૂત્ર સવાયે શેર, બીજું બેસે મોઢુ મેર,	
એક તિલ ધાણી પીલાય, બીજો શિવશકર પૂજાય	૩૧૧
એક ડાખો કર અશુદ્ધ ગણાય, બીજો જમણે ભોજન ચાય,	
એક અગ્નિ હુતવ્રત્ય હોમાય, બીજો ઠામ કઠોમે જાય	૩૧૨
એક ઘોરી તે હળને વહે, બીજો રાજ દરબારે રહે,	
એક જળ તે ખાળતુ નીર, બીજું, ગંગોદક સુચીર	૩૧૩
એકને પાચ પુત્ર જ હોય, બીજો વાંઝીયો સુતવિન રોય,	
એકને વહાણ તણો વેપાર, બીજો શીર ઉપાડે ભાર	૩૧૪
એક તો નાગરવેલતુ પાન, બીજા રખડે આડે રાન,	
એક અમરે પુલ શ્રીકાર, બીજું પુલ આવળનો હાર	૩૧૫
એક નારી સ્વામીસુ બળી, બીજી જનર પુરુષસુ હળી,	
એક ધર ધર બીખે જોડલા, બીજો લે ધણા ઘોડલા	૩૧૬
એકને ગામ પોતાનું જાય, બીજો રાય પૃથ્વીપતિ ચાય,	
એક તુખીએ જોગી ભિક્ષા ભરે, બીજી જતદરબારે ઉચ્ચરે	૩૧૭
એક લોહુ શેર પૈસે ધણુ, બીજું અમૂલ્ય સમશેરતણુ,	
એક વસ્તુ તે દોકડે ગજ, બીજી વસ્તુ અમૂલ્ય ધજ.	૩૧૮
એક નર શૂરાતણુ ભણે, બીજો કાયર પોખારા ગણે,	
એક શાળ અમૂલ્ય પ્રમાણુ, બીજો સામો કણકી જણુ	૩૧૯
એક જોદન ભલૂ ભોજન, બીજુ કુશકોકેરુ અજ,	
એક જન પરમારથ કરે, બીજો પ્રાણુ લોકોના હરે	૩૨૦
એક સદાવ્રત આપે શીખ, બીજો ધર ધર માગે બીખ,	
એક ભાઈ હસ્તીપર ચઢે, બીજો અણુવાણો રડવડે.	૩૨૧
એક શાસ્ત્ર નવ નિત્યે ભણે, બીજો ભૂલી ફરી સ્વર ભણે,	
એક અનેરા વાસે ગામ, બીજો ઉદવસ્ત ટાળે ઠામ	૩૨૨
એક રોપાવે વૃક્ષો આજ, બીજો કાપે સર્પણુ કાજ,	
એક કુળમા મહાલે રાજ, બીજો રણમા ઉપાડે બોજ.	૩૨૩

એવાં કહું દર્શાત અનેક, જો જો મનમા કરી વિવેક,
નામ એક પણુ ગુણુ છે ધણા, એક રાય ખી રજપુતતણા,
સૌને સરખાં ગણો ન આપ, તે વાતે લાગે મહા પાપ ૩૨૪

દોહરા

કહે પ્રધાન તુ શુ કહે, એ તલમા નહીં તેલ,
મારુ મન માને નહીં, મિથ્યા લવરી મેલ ૩૨૫

પ્રધાને પરહરી પદ્મિણી, તે જઈ રહી પિયેર,
અનેક દિવસ એમ વહી ગયા, કોઈ ન જાણે પેર ૩૨૬

રાજા તો ભોળવાઈ ગયો, વજરતણે મન વેર,
હૃદયે વેર જવ વ્યાપિયુ, રાજ્યુ હૃદેમા ઝેર ૩૨૭

એક વરસ એમ વહી ગયુ, થયુ રાયને જાણુ,
મુજ માટે તો પરહરી, ચતુરા ચતુરસુજાણુ ૩૨૮

પેરે પેરે બહુ પ્રીછવ્યો, વૈલોચન પરધાન,
હેત દેખાડે અતિ ધણુ, દેહરી સભામા માન ૩૨૯

તેણે તો માન્યુ નહીં, તેડી નહીં ઘેર નાર,
એક દિવસ નદ રાયજી, કીધા મન વિચાર ૩૩૦

રાય પ્રધાન બે નીસરયા, રમના શુભ શિકાર,
સૈન્ય સાથે ખીજી નહી, પ્રધાન રાજકુમાર ૩૩૧

રમી શિકાર પાછા ફર્યા, નયનાવતી શુભ ગામ,
નેનકમલશા વહેવારીયો, આવ્યો તેણે ઠામ ૩૩૨

તે સસરો પ્રધાનનો, આવી લાગ્યો પાય,
આદરભાવ અદકા કચ્યો, બહુ વિધિ કરી પસાય ૩૩૩

ધન્ય ગામ ધન્ય ગોદરુ, ધન્ય આજનો દીસ,
રાય પ્રધાન પધારિયા, પ્રસન્ન થયો મુજ ઈશ ૩૩૪

ઢાળ્યો પાટ કનકતણો, વેસ્યા પુણ્ય ચોપાસ,
કુમકુમ છાટા દેવડાવિયા, રગમહોલ અવાસ ૮૩૫

તરિયાં તોરણુ બાધિયા, મોતિયે પુરાવ્યા ચોક,
દૂધે ઉમર ધાવડાવિયા, અણુવાળ્યા બહુ ગોખ ૩૩૬

ચદન ને વળિ અરગળ, મર્દન કચ્યુ શરીર,
પુલેલ અગે સારિયાં, ઉત્તમ ગગોદક નીર ૩૩૭

ભાવતાં ભોજન કરાવિયા, વિવિધ મેવા પકવાન,	
મુખવાસ લવિંગ એલચી, ખીડસે ખાસઠ પાન	૩૩૮
ભોજન કરીને ઉઠિયા, ઢાલ્યો ઢોલિયો એકાત,	
આજ્યા પાસા સોગઠા, ભાગવા મનની ભાત	૩૩૯
વહેવારીયો કરે ચાકરી, દીપક જ્વીને હાથ,	
રાય પ્રધાન ત્યા ખેલ છે, અન્ય નહીં કો સાથ.	૩૪૦
રાય વનિતાની વાત જો, જાણે છે સાહ આપ,	
સતી કન્યા સલક્ષણી, એ વેદપુરાણે છાપ	૩૪૧
વાત કહાડી રમવાતણી, પવિત્ર વાત વિચાર,	
ચાર વિના રમવું કરું, બેનો શો વહેવાર	૩૪૨
રાય પ્રધાન ભિલ્લુ થયા, જોવા સરખી વાત,	
એક મેર તો પંચિની, સામે તેનો તાત	૩૪૩
ચારે જણુ બહુ ચતુર છે, જોવા સરખી વાત,	
લાગી ઝડ પાસાતણી, સહુ હરખે મન સાથ	૩૪૪
પહેલી વાત સસરો કહે, ભાગવા મનનો ખેદ,	
હવે પોખાર પડે જોહના, તે સત્ય સાચો વેદ	૩૪૫
ન પડે (તો) જૂઠો જાણવો, ખેદ ન કરશો કાય,	
એમ કહીને ઢાળિયા, ચોપટ પાસા લાય	૩૪૬
પ્રધાન કહે અરજ કરી, નાંખો પાસા સત્ય,	
પડશે તેને પાધરુ, નહિતર જાશે પત્ય	૩૪૭
સાહ કહે સાખી સત્યનો, ઈશ્વર આપોઆપ,	
સાચુ જૂઠું સહેજમા, પરઠે પૂણ્ય ને પાપ	૩૪૮
વચમા ઈશ્વર આણિયા, સત્ય સાક્ષી કહેવાય,	
રમત ત્યા હાજર કરી, ન્યાય અન્યાય તોળાય	૩૪૯
શેઠ—ગંગોદક નિર્મળ જસુ, સદા પવિત્ર જ સાર,	
તેવું કુળ હોય માહરુ, પડ પાસા ખોખાર	૩૫૦
રાજા—હસ ગયો સરોવર વિષે, દીડું અમૃત વાર,	
પિધા વિના પાછો વળ્યો, પડ પાસા પોખાર	૩૫૧
પંચિની—સિદ્ધ મૂઝ, ભોરિંગમણી, કરપી ધન, સતિ નાર,	
જીવતા પર કર જાય નહિ, પડ પાસા પોખાર	૩૫૨

વૈલોચન—જે માર્ગે સિદ્ધ સાચ્યર્થો, ઊભા તરણુ અપાર,
તે તૃણુ ઊભા સૂકશે, પડ પાસા પોખાર ૩૫૩

ચોપાઈ

પ્રથમ નાખ્યા સસરે તે ઠાર, ખરા પજ્યા તેના પોખાર,
નદરાયને હાથે ચજ્યા, તેના તરત પોખાર જ પજ્યા ૩૫૪
ઢાબ્યા કામિની ત્રીજી વાર, બહુ વિધથી પડિયા પોખાર,
ચોથી વાર નાખ્યા પરધાન, ન પજ્યા પોખાર ઉતર્યુ માન ૩૫૫
હસી પજ્યા માહોમાહિ સાથ, પરસ્પરે તાળી દર્ધ હાથ,
ત્યારે વજ્ર વાણિ બોલિયો, મનતણા પડેા બોલિયો ૩૫૬
ખીજી વારના ખોટા પડે, મારે મન અચરત તેા અડે,
એક વાર પાધરુ આવે સોય, તે સાચુ નવ માને કોય ૩૫૭
ત્યારે સસરો બોલ્યો વાણુ, સાલળો સર્વે ચતુરસુખણુ,
સાચો ઈશ્વર પૂરો સાખ, નાખો વાર હજારો લાખ ૩૫૮
ઉદ્ધા તેલ તે ટાઢા કરે, દુખ પડે માણસના હરે,
એમ કહી હસિયા સાથમા, લીધા પાસા સસરે હાથમા ૩૫૯

દોહરો

શેઠ—આખે અબધળી નીપજે, કેળા કદળી સાર,
બરાસ વાસ તજે નહીં, પડ પાસા પોખાર ૩૬૦
રાજા—દેવળ દેખીને ગયો, દર્શન કરવા દ્વાર,
દર્શન પણ રૂપશીન નહીં, પડ પાસા પોખાર ૩૬૧
પદ્મિની—તેજ ન સહે તાજણો, શરો ન સહે માર,
કુવચન સતી સહે નહીં, પડ પાસા પોખાર ૩૬૨
પ્રધાન—શ્યામા સેજે સચર્યો, સઘ દેખિ વળી નાર,
રમવાને મન ગમ્યુ નહી, તેા પડ પાસા પોખાર* ૩૬૩

ચોપાઈ

સસરે રાજા ત્રીજી નાર, ત્રણુ જણુના પડિયા પોખાર,
ન પજ્યા પ્રધાનના ઝાખો થયો, કાણુ એક રહી બોલ જ કહ્યો ૩૬૪
ત્રીજી વાર પડે પોખાર, તેા હુ વાત માનું નિરધાર,
કહેતામા ગ્રહા તે વાર, નાખે છે લેઈ તેણી વાર ૩૬૫

* પાઠાન્તર—સમારગ જે સસરે, તે કમારગ કેમ બચ,
એકુ અન્ન મારો નહીં, તેા પડ પાસા પોખાર

દોહર૧

શેઠ—સીતા સરિખી સુદરી, કીધા ધર્મવિચાર, સોને શ્યામ અડે નહી, પડ પાસા પોત્તાર	૩૧૬
રાજા—અમૃત પિરસ્યુ થાળમા, આપે કરવા આહાર, દીકું પણુ ચાખ્યુ નહીં, પડ પાસા પોત્તાર	૩૧૭
પદ્મિની—ઈશ્વર બેલી સર્વનો, નોધારા આધાર, સલ રાખે સતીતણું, પડ પાસા પોત્તાર.	૩૧૮
પ્રધાન—મીની આગળ પથ રહે, અગ્નિ આગળ ધૂત સાર, ભૂખ્યા આગળ ભોજન રહે, પડ પાસા પોત્તાર	૩૧૯

ચોપાઈ

પજા પોત્તાર હરખ્યા જણુ તણુ, વજર વાત સબળાવે કરણુ, વેદ વચન કહેવાયે ચાર, તો તે વાત માનું નિરધાર	૩૧૦
સસરો હરખ્યો તલ્લણુ લીધ, નાખ્યા દાવ કરીને સિદ્ધ, રાખ્યુ સલ જે વેદતણુ, તે તણુ મનમા હરખ્યા ધણુ	૩૧૧

દોહર૨

શેઠ—સત્યે બાધી મેદિની, સત્યે બાધ્યો સસાર, હોય સલ જે આ સમે, પડ પાસા પોત્તાર	૩૧૨
રાજા—રત્ન અમૃત્ય સોહામણુ, લોભે ગયો તે કાર, દીકું પણુ લીધુ નહીં, પડ પાસા પોત્તાર	૩૧૩
પદ્મિની—સલ ચુકે જે સાધવી, ધરા ન કીલે બાર,* તે ગુણુ હોયે મૂજમા, પડ પાસા પોત્તાર	૩૧૪
પ્રધાન—અરણ્યુ આગળ આગિયો, ઈંદુ આગળ અધકાર,† જર આગળ જીવતી રહે, પડ પાસા પોત્તાર.	૩૧૫

ચોપાઈ

પજા પોત્તાર તણુ જણુ તણુ, ન પજા પ્રધાન નાખ્યા ધણુ, વજર અપમાન થયો બહુ પેર, તેણે રાખ્યુ હૃદિયામાં ઝેર	૩૧૬
પયમા ભૂડો કહે છે સહુ, મનમા ખેદ પામે છે બહુ, પય પ્રમાણુ કરે છે ખરુ, બાકી સર્વ જૂઠુ તોહરુ	૩૧૭

* પાઠાન્તર—નવસે નવાણુ પૂરિયા, દ્રૌપદીને જે સાર,
તે ગુણુ હોય જે આપમા, પડ પાસા પોત્તાર

† પા. ૧૦ અધા આગળ આરસી, અરણ્યુ આગળ અધકાર

પચ કહે તે જે નવ કરે, તે સુકત પોતાનું હરે,
એકવાર સહુ નાખે આપ, ફરિ બોલે તેને શિર પાપ. ૩૭૮
પચવારથી પાછો જાય, તે હીણો ફૂડો કહેવાય,
એવા વાયક સુણીને કરણુ, હરખ્યા પેલા જે જણુ તરણુ,
લીધા પાસા ત્રણે હાથમા, નાખ્યા સત્યવાદી સાથમા ૩૭૯

દોહરો

શેઠ—અહ્યા તારા દ્રૌપદી, સીતા મદોદરી નાર,
તેવું કુળ હોય માહરુ, પડ પાસા પોખાર ૩૮૦
રાજા—રત્ન અમૂલક અતિથણુ, શોભા નિરખી સાર,
લેવા લાલચ નવ કરી, પડ પાસા પોખાર ૩૮૧
પદ્મિની—પાપ રહે કાશી ગયે, બ્રહ્મ નિદે બ્રાહ્મણુ સાર,
સ્વામી વિયોગે સતી રહે, તો પડ પાસા પોખાર ૩૮૨
પ્રધાન—અહીંમુખે અમૃત ઝરે, ચોર આગળ ભડાર,
કામી આગળ રહે કામિની, તો પડ પાસા પોખાર ૩૮૩

ચોપાઈ

ન પજા બાર ને ઝાંખો થયો, બોલ્યાનો મારગ નવ રહ્યો,
પ્રધાન કષ્ટ પામ્યો બહુ પેર, હૃદયમાહે રાખ્યું ઝેર ૩૮૪
ઠસી વાત હૃદયામા સહી, નારી વેર સહેવાએ નહી,
શસ્ત્રતણો ધા રુએ સહી, કુપત્ની વેર વીસરે નહી ૩૮૫
કાષ્ટને મુખે નવ કહેવાય, પટાતરે તે પારખી જાય,
હસતે રમતે વીતી રાત, પોહો ફાટયો ને થયું પ્રભાત. ૩૮૬
પ્રધાનનું નવ માન્યું મન, અથ ચડી આલ્યા બે વન,
વનિતાને કરિયો વાયદો, કાયામા રાખ્યો કાયદો ૩૮૭
ઝેર રાખી આલ્યો પરધાન, સતીવચન નવ સુણિયું કાન,
મહા લયાનક વનમા જાય, નથી બીજો કોઈ સાથ સહાય ૩૮૮
સુદર વાગ્ય ને શીતળ નીર, ઝાડ ચપાનું તેને તીર,
જઈ ઉતરિયા બેની જાય, જળ પીવા નૃપ પેટો માંય,
પીધું નીર ને શાતા થઈ, લખ્યો દોહરો ભીતે જઈ ૩૮૯

દોહરો

રાય—(૧) હણે વાધ સહુ જીવને, માસાહારિ ગણાય,
દઢ વિશ્વાસ કરે સહુ, આપ બચ્યા ન ખાય ૩૯૦

એમ લખી પાછો વળ્યો, આવ્યો જળથી બહાર,	
પછી પ્રધાન પીવા ગયો, લખ્યા આક જે ઠાર	૩૯૧
વાચી અક્ષર ખીજ્યો ધણું, પોતે લખ્યો અક,	
આપે હાપણુ શું કરે, પરનો કહાડે વક	૩૯૨
પ્રતિહત્તર પોતે લખ્યો, સૂઝે જેવી પેર,	
સાચો હોય શિદ્ધ પરવરે, કપટ કરી મુજ ઘેર	૩૯૩
પ્રધાન-ભૂખ્યાને મન ભાવ શો, અનાયની શી આથ,	
ભરને મન શી દીકરી, વણશે કોઇની સાથ	૩૯૪
ખીજી વાર જળમા ગયો, રાચે વાચ્યો લેખ,	
ખોટા આણે ખરખરો, દુખ ન ધરતો રેખ	૩૯૫
રાય-(૨) ગર્જે વશ અકુશને, નારી તે વશ શર્મ,	
આણુંવ વશ મરખદને, રાજ તે વશ ધર્મ	૩૯૬

ચોપાઈ

એહ લખી આવ્યો રાજન, જળ પીવા પેઠા પરધાન,	
તે વાચી ઉત્તર આપે લખ્યો, ક્રોધ અતિશે મનમા રખ્યો.	૩૯૭

દોહરો

પ્રધાન-તરસ્યો જાય તળાવમા, દેખી અમૃત તોય,	
જોયે તરસ છિપે નહીં, પાછો ન વળે કાય.	૩૯૮

ચોપાઈ

એમ લખીને આવ્યો બહાર, પછી રાજ ગયો તે ઠાર,	
વાચ્યા અક્ષર ચેત્યો ચિત્ત, કાપ તજીને લખ્યુ કવિત	૩૯૯

દોહરો

રાય-(૩) ઘેર ખેઠા મોતી નવ હોરીએ, પ્રમાણુ કરીએ બહુ પેર,	
કણુલ સૌ (તે) ખોડુ કરે, (એ) મરજે જાએ ઘેર	૪૦૦

ચોપાઈ

વજરે આપે વિચાર્યું ચિત્ત, જોવા ચાહ્યો વાવડી ભીંત,	
વાચ્છે વિચાર્યુ મનડા સાથ, લીધા રત્નને આડે હાથ.	૪૦૧

દોહરો

પ્રધાન-મન વશ હોયે જેહનુ, સત્ય તજે ન નિર્વાણુ,	
કપટ કરી નવ મોકલે, લેવાને કેકાણુ	૪૦૨

ચોપાઈ

એમ લખી બાહેર આવીયો, ખાર હુદેમા અધિક લાવીયો,
વળી રાયે લખ્યો એક મર્મ, રાખવા સ્થામા કેરી શર્મ ૪૦૩

દોહરા

રાય-(૪) નીચ દષ્ટિ તે નવ કરે, જે મોટા કહેવાય,
શત લાવણુ જે સિહ કરે, તોએ તૃણ નવ ખાય ૪૦૪
રત્ન જડિત હોય મોજડી, શીશ ન બાધે નેટ,
કનક છરી હાથે ધરી, કાચ ન મારે પેટ ૪૦૫

ચોપાઈ

વળી પ્રધાને તો વાચિયુ, અદકુ વેર દિલમા સાચિયુ,
ફરી લખ્યુ દિલ આણી દુ ખ, જે મુજને ઉપજાવે સુખ ૪૦૬

દોહરા

પ્રધાન-હેતે શુ વિખ પિણએ, સૌ અમૃતને ખાય,
પેટે પાળી ન મારીએ, વેળા તેવી રક્ષાય ૪૦૭
તે વાચી રાજા લખે, છેલ્લો અક્ષર આક,
ચતુર ચિત્ત ક્ષમા કરે, પરનો હોય જે વાક ૪૦૮
રાય-(૫) મૂરખ તો માને નહીં, માને ચતુરસુગ્મણુ,
સત્ય ગયુ સર્વે ગયુ, બોલે વેદ પુરાણુ ૪૦૯
સત્ય આધાટે મેદની, સત્ય દિવાકર સર,
તે સત્ય જેણે મૂકિયુ, તેને હત્યા પૂર ૪૧૦
રાખી પ્રીત પટાતરે, તે વારુ વહેવાર,
જેણે પડેદા બાગિયો, ત્યારે ભાગ્યો ભાર ૪૧૧
તેહ વજરે વાચિયુ, લખિયો છેલ્લો ભેદ,
પ્રધાન-અળ બાપડી શુ કરે, સિંહસુ રાખી ખેદ ૪૧૨
પુત્ર મિત્ર વાહાવા નહી, નહી સ્વારથ કે દામ,
પડિત પ્રિય વહાલા નહીં, જ્યારે પ્રગટ્યો કામ ૪૧૩
સત્ય શીલ ડહાપણુ ગયુ, જાયે નિર્મળ નામ,
સત્ય પાણી વટેતુ રહ્યુ, જ્યાં પ્રગટ્યો કામ ૪૧૪
નાત જાતનો ભય નહીં, ગોત્ર નહીં ગુણગ્રામ,
રાજા પ્રજાનો ભય નહીં, જ્યાં પ્રગટ્યો કામ ૪૧૫

અળખામણી આખી મેદિની, અળખામણી શિવ શ્યામ,
આત્માનાત્મા નવ જીએ, જ્યારે પ્રગટ્યો કામ ૪૧૬
સુખ નહિ સૂતાસેજડી, સુખ નહિ આઠે જામ,
જળ ભોજન નિદ્રા નહીં, જ્યારે પ્રગટ્યો કામ ૪૧૭
ગમે ન ધર પુર મેડિઓ, ગમે ન ઉઘમ ઠામ,
ગમે ન વાત વિઘાતણી, જ્યારે પ્રગટ્યો કામ ૪૧૮

ચોપાઈ

એવા લખ્યા પ્રધાન વચન, તે રાજને લાગ્યા મન,
કાઈ કોઇને મુખે નવ કહે, લખી પટાનરે છાના રહે,
રાજા કહે લખુ એક વાર, જો મૂરખ મૂકે અહકાર ૪૧૯

દોહરા

રાય-(૬) કમળ જળમા નિત્ય રહે, નિમેષ ન ભેદે નીર,
કામ ન ભેદે તેહને, જેનું શુદ્ધ શરીર ૪૨૦
જીભને ચિકટ અડે નહીં, સોને અડે ન શ્યામ,
ગુણને અવગુણ નવ અડે, જ્ઞાનીને ન અડે કામ ૪૨૧
નીરને અગ્નિ નવ અડે, દુષ્ટ હ્રદે નહિ રામ,
લોભને લાજ અડે નહીં, જ્ઞાનીને ન અડે કામ ૪૨૨
બ્રહ્મને કર્મ અડે નહીં, સતોષીને ન અડે દુષ્ટ,
જોગીને ભોગ અડે નહીં, રોગીને ન અડે સુખ ૪૨૩
અરુણને તિમિર નવ અડે, સિદ્ધને નવ અડે શ્વાપ,
સિદ્ધને શિયાળ અડે નહીં, પરિબ્રહ્મને ન અડે પાપ ૪૨૪
વેદને મેદ અડે નહીં, ખળને ન અડે સત્ય,
સાચાને જૂઠું અડે નહીં, જો પ્રભુ રાખે પત્ય ૪૨૫
અગ્નિ બાળે સર્વેને, જીવ બાળ્યો નવ જાપ,
મન્મથ જિતે સર્વને, જ્ઞાની નવ જિતાય ૪૨૬
વહાલા પાખડ અજાણને, હરિજનને વહાલા રામ,
સત્યને વહાલો ધર્મ છે, પાપીને વહાલો કામ ૪૨૭

ચોપાઈ

રાય લખી આવ્યો બારણે, પ્રતિત પ્રધાનતણે કારણે,
પ્રધાને લખ્યો એક જ બોલ, ઉતારવા રાજનો તોલ ૪૨૮

દોહરા

પ્રધાન-હિમયા ઇંશે નવ જિત્યો, જિત્યો નહિ શ્રીરામ,	
અહ્લાદિકે જિત્યો નહિ, એવો અજિત છે કામ	૪૨૯
જિત્યો નહિ મહા સુનિવરે, નવ જિત્યો રવિ ચંદ્ર,	
જિત્યો નહિ વ્યાસ વિચક્ષણે, જિત્યો નહિ સુર ઇંદ્ર	૪૩૦
જિત્યો નહિ પાંચ પાંડવે, જિત્યો ન રાવણુ રાય,	
જિત્યો નહિ જોરાવરે, કામ અજિત કહેવાય	૪૩૧
જિત્યો નહિ કો દેવતા, જિત્યો નહિ કો લોક,	
જિત્યો કોઈ કહે કામને, તે તો જાણવો ફોક	૪૩૨
વેદ પદ્મ કવિ ચાતુરી, સધળી વાત છે સહેલ	
કામદહન મન વશકરણુ, ગગનચઢણુ મુશ્કેલ	૪૩૩
મૂર્ખ જિત્યો કહે કામને, માતો તેના પાપ,	
સહુને હુદે વ્યાપી રહ્યો, કામ અજિત છે આપ,	૪૩૪
કોઈ ડાહ્યો થઈ જોલશે, રાખી પોતાનો ભાગ,	
તેને લેજો આજખી, મૂરખનો સરદાર	૪૩૫
પચ કણુ પ્રાશે અનના, ચિત્ત ભગ થાયે નેણુ,	
છીડી બેઠું થવાય નહિ, (પણુ) કામ ન મેલે ચેન	૪૩૬
કા નારી કા નર પરુ, વૃદ્ધ જોખન ને બાળ,	
કા મૂખ પડિત વડા, કામતણે વશ કાળ	૪૩૭
મર્યાદાથી માન રહે, અણુસમર્થ રહે આપ,	
એકાંતે આરાધન રહે, વેદ પુરાણે છાપ	૪૩૮
કા મન્દોદરિ દ્રૌપદી, અહધ્યા સીતા શરીર,	
રાખ્યુ આપ જ ઈશ્વરે, કામને વશ છે હીર.	૪૩૯
નહૂષ સરખો સાધવી, શત યજ્ઞનો કરનાર,	
કામ અર્થે વિપ્ર જોડિયા, પ્રીછી લેજો પાર	૪૪૦
પારાશર પડિત ધણો, નવ ખડ જોનું નામ,	
મચ્છગન્ધા મનમા વસી, કર્તવ્ય કહિયે કામ,	૪૪૧
ઈંદ્ર સરીખો અધિપતિ, ઇંદ્રાસન સુખ ધામ,	
ગૌતમ નારી સગે રમ્યો, કર્તવ્ય કહિયે કામ	૪૪૨
ચતુર ચંદ્ર સરીખડો, રોહિણી સરખી રાણુ,	
ગુરૂની નારી ભોળવી, કર્તવ્ય કહિયે કામ	૪૪૩

કહેતા પાર ન પામિયે, પ્રકાશિયે શિદ્ધ પાપ,
ગરુડાફળી સાખ છે, જાણો આપોઆપ ૪૪૪
હવે અક્ષર રખે લખો, ડાહ્યા થઇને આપ,
મને સિદ્ધ માન્યુ અમો, (લખે) બ્રહ્મહત્યાદિક પાપ ૪૪૫

ચોપાઈ

બેઠા બેઠે જાણુ સ્થાનક ઠરી, હેત પ્રીતશુ વાતો કરી,
વીસારી મૂકી તે વાત, રનેહ વધાર્યો મનડા સાચ. ૪૪૬
છેજી કાળ અગ્નિની જ્વાળા, ખરા થયા મધ્યાહ્ન જ કાળ,
પ્રધાન બોળે મૂકયુ શીશ, સૂતો રાગ તેણે દીશ ૪૪૭
ભર નિદ્રા થઈ જ્યાહરે, વજરે વિચાર કર્યો લાહરે,
જેના હેડામાહે છે ડાઘ, આવો કયાથી પામીશ લાગ ૪૪૮
અર્થા દોષ મનમા કેમ ગણે, જોગી બોગીને કેમ બને,
થરા કાયરનો ન મળે મેળ, પાપી ધર્મીને ન હોય બેલ ૪૪૯
સતી ગુણિકાને ન હોય પ્રીત, રાય રકની ન હોય એક રીત,
મૂર્ખ પડિતને ન દે માન, સાચ જૂઠું ન એક તાન ૪૫૦
રાગ સાચો વહેમી પ્રધાન, ત્રીજું નહિ તેમા અનુમાન,
અરુપરુ ચોપાસે જોય, માનવી માત્ર મળે નહિ કોય ૪૫૧
કહાડી ખડગ ને રાખ્યુ તળે, પાપીએ વાહી રાગને ગળે,
થયો દુષ્ટ અવમ. અગ્નણુ, તરત ગયા રાગના પ્રાણ ૪૫૨
ન ગણી હલા પોને મન, મૂક્યો અશ્વ છોડીને વન,
ધાલ્યો રાયને ભોમી ખણી, પાપ શકા મનમા નવ ગણી ૪૫૩
ચપે બેઠોતો માળી ચડી, દીડુ અચરત નજરે અડી,
મનમાહે થરથર ધૂજિયો, સધળી વાતે મનમા બૂઝિયો ૪૫૪
નિશા સમે તળિયો તે ઠામ, આવ્યા વજર પોતાને ગામ,
પ્રથમ વેર રાગને ગયો, વાત જાણી સપરાણો થયો ૪૫૫
સૂતા છે કે બેઠા રાય, ગયા વાડી કે છે ધરમાય ?
ગયા એકઠા જુજવા કેમ વલ્યા ? પાચ દિવસ થયા નથી મલ્યા ૪૫૬
મલ્યા વર્ણુ અહારે લોક, સહુ કોને મન પ્રગટ્યો શોક,
આઠ્યો અશ્વ વનથી રડવજો, ધારકો પ્રગ સહુ કોને પઓ. ૪૫૭

રાણી પુત્રે દુખ બહુ ધર્યું, જે કરવું થટતું તે કર્યું, ચિત્તમા ચિતા વાધી ઘણી, આશા મૂળી રાગતણી	૪૫૮
વાટ જોતા થયો એક માસ, મનસા સિદ્ધથી મૂકી આશ, કાંઈક શોક કર્યો મન લાજ, પછી પુત્ર ખેસાણો રાજ	૪૫૯
મોટા વજર ને નાનો રાય, કારભાર એમ ચાલ્યો જાય, માળા આળ્યો પોતાને ઘેર, નિરખી પાપી પ્રધાનની પેર	૪૬૦
સમજીને રહ્યો હૃદિયા સાથ, વાત ન સોંપી પરને હાથ, મોટા જનની વાતો કયમ કરુ, શાંતિ વણુ ખૂટે હુ મરુ	૪૬૧
*એલ્યો પોપટ પોતે મન, પાપીએ માર્યો રાજન, ધુ કર જે લૂણુ જ ખાઉ, નહિ તો હમણા ચેતાવા જાઉં	૪૬૨
એનેક પાપ ખીજા છે ધણા, નથી કો લૂણુ હરામી તણા ! એનું કચ્છુ ભોગવશે એહ, એહ વાતનો નહિ સદેહ	૪૬૩
એમ કરતા સવત્સર થયું, ત્યાર સૂધી સૌ છાનું રહ્યું, કો કોને મોઢે નવ કહે, પાપ કરચુ કમ છાનું રહે ?	૪૬૪
છાનો ન રહે થયો પ્રભાત, છાની ન રહે પડી જે રાત, જાનો ન રહે ખોઘા રૂપ, છાનો ન રહે પાપી ભૂપ	૪૬૫
છાનું ન રહે દેહમા દુખ, છાની ન રહે લાગી ભૂખ, જાની ન રહે સ્ત્રીની પ્રીત, ઉત્તમ મધ્યમની એ રીત	૪૬૬
જાનું ન રહે જે અમલ પીએ, જાનું ન રહે જે દાન જ દીએ, જાની ન રહે વ્યસનીની જાત, જાની ન રહે ભોંતરની દાઝ	૪૬૭
જાની ન રહે કીર્તિ કોઈતણી, જાની ન રહે વિદ્યા ભણી, જાનો ન રહે દાતાર ઝુઝાર, જાનો ન રહે રાગ મલાર	૪૬૮
જાની ન રહે વાતો જે નવી, જાનો ન રહે કહેવાયો કવિ, જાનો ન રહે અશ્વમેધ જેહ, રૂડી કે પછી લુડી તેહ	૪૬૯
જાનો ન રહે વૃદ્ધો મેહ, જાનો ન રહે દુખિયો દેહ મની ઉદરમા ન રહે ખીર, જાનું ન રહે નપુસકનું નીર	૪૭૦
પારો પડે તેમા ન રહે હુકડો, જાનો ન રહે બહુચરનો કુકડો, જાનું ન રહે કોઈનું આપ, જાનું ન રહે કર્યું જે પાપ, ધૈર્યને ધર્મ વહાલો સહી, માટે માળીએ દીકું તહી	૪૭૧

* વધારાનો લીટી પાઠાતર - એમ વિચારી જાનો રહ્યો, પરપચ હતા તે કેને નવ કહા

દોહરા

ચપો લખને ચાલિયો, વજર તણે તે પેર,
કાં તુ અસુરો આવીયો, વજરે કહી બહુ પેર ૪૭૨
કયો પ્રહાર લા દડનો, હુંદે ધરીન ગીશ,
આજયકી તક ચૂકશે, છેદીશ તારુ શીશ ૪૭૩

ચોપાઈ

ધેર આબ્યો માળી વન તણો, બ્યાપ્યો કોવ હુંદેમા ધણો,
પેલી વાત થઈ જેટલી, તારુણી આગળ કહી તેટલી ૪૭૪
એ વજર પાપી કહેવાય, માર્યો આપણો એણે રાય,
ચપા ઉપરથી મેં લલ્યું, આજ મેં તુજ આગળ નો કહ્યું ૪૭૫
માલણુ કહે રાણી પાસે જાઉં, તે વાતની વધામણી ખાઉં,
રાગનું લેવડાવું વેર, કેમ સાખુ હું એવડું ઝેર ? ૪૭૬
ભારે માળીએ ધસીયા હાથ, મેં સીદ કરી સ્ત્રીથી વાત,
ત્યારે માળી બોલ્યો અક, એ મોટા ને આપણુ રક ૪૭૭
રક વર્ણુ ના જીરવે ધન, ન જીરવે લાવણુ કરીને અન,
કાયરને મન ના રહે ધીર, બિટલી પેટમા ન રહે ખીર ૪૭૮
વનિતા પેટમા ન રહે વાત, રૂડી કે ભુડી સાક્ષાત,
માલણુ માળીની વારી ન રહી, ચેતાવા રાણી પાસે ગઈ ૪૭૯
કહ્યું સર્વ પેલુ વૃત્તાત, સુણી વાત ભાગી મનની બ્રાત,
ચપા હેઠળ માર્યો રાય, હજી અસ્થિ પજા છે ત્યાય ૪૮૦
માન્યુ ગણીએ સાચુ સૂત્ર, પામે તેડાબ્યો પોતાનો પૂત્ર,
સર્વ વાત સમજાની કહી, નિશ્ચા કુવરને પૂરી થઈ ૪૮૧
અત ડરણુમા બ્યાપી રીશ, પગની જવાળે ભેણુ શીશ,
તેજો વજર પાસે ત્યાહા, કહે તાત માર્યો છે કયાહા ? ૪૮૨
રખે વજર જૂઠું ઓચરે, આબ્યો કાળ વણુ ખૂટે મરે,
નહિ મૂક તુજને આ દીશ, નીચ પાસે છેદાવું શીશ. ૪૮૩
પ્રધાન ત્યાહા નામુઝર ગયો, જાણી વાત સપરાણો થયો,
તેને સાથે તેડી પૂર પળે, ગયો વૃક્ષ ચપાને તળે ૪૮૪
દાટયા હતા તે કહાજા અસ્થ, નીકળી સાચે સાચો વસ્ત,
નગર લોકે તે દીકું દજ, કાટિ પ્રકારે પામ્યા કષ્ટ ૪૮૫

નાખ્યાં અમ્ય ગગાને તીર, ઘેર આવ્યા મન રાખી ધીર,
 પ્રધાનને બાંધી આણિયો, પિતા તણો ખૂતી જાણિયો ૪૮૬
 બોલ સાચુ ઉભો રહી ઘાટ, મહીપતિને માચ્યો શા માટ ?
 જૂહી વાત રખે તુ કરે, આંબે કાળ ખૂટે તુ મરે ૪૮૭
 કહે વજીર સુણ નૃપના પુત્ર, સાચુ કહુ તમ આગળ સૂત્ર,
 મુજને હય લેવા મોકલ્યો, રાતે મહોલે આવ્યો એકલો ૪૮૮
 પ્રતિહાર કર કુડળ દીધ, પ્રવેશ ઘઠ મારામા કીધ,
 યુવતી સાથે ભોજન જમ્યો, વીટી આપી રગે રમ્યો ૪૮૯
 કામ આધળો થયો તે જાન, તે માટે મુજને લાગ્યો ખાર,
 નારી પોપટ ત્રીજો રાય, મારે મુખે નામુકકર જાય ૪૯૦
 તે તો ખાર હાઉં ધારિયો, તારો તાત તેથી મારિયો,
 કામ વાસના એણે કરી, પાપ બુદ્ધિ મેં હેડે ધરી ૪૯૧
 માયો મહીપતિ મેં નિ શક, સાચો અક્ષર એ છે વાક,
 જૂહી વાત રખે મન ધરો, પછે જે જાણો તે કરો ૪૯૨

દોહરા

કહે કુવર વજીરને, એવો નહિ મુજ ખાપ,
 પતીજ પાડો મુજને, તો ખૂન કરે હુ માફ ૪૯૩
 જાનબુદ્ધિ થઈ જનકને, તે જે સાચુ હોય,
 મુખે મદિર પરવરો, પૂછી ન શકે કોય ૪૯૪
 પોપટ આણ્યો પાજરે થકી, હત્યા દીધી ચાર,
 કોઈની પક્ષ રાખીશ મા, કહેજે સત્ય વહેવાર ૪૯૫
 ગુક કહે મેં પહેલુ કંતુ માન્યુ નહિ પરધાન,
 શુ કહિયે એ મૂઢને, હૃદયે રહી નહિ સાન ૪૯૬

ચોપાઈ

કહું સક્ષેપે શુક કહે વાણ, જૂહુ બોલુ તો ઈશ્વર આણ,
 સ્ત્રી ઉપર રાયે મન ધરયુ, કહાણો પ્રધાનને તે પણ ખર ૪૯૭
 જાનબુદ્ધિ કે જેવા કાજ, તે તો જાણે શ્રીમહાગજ,
 કુડળ એ આપ્યા પ્રતિહાર, મધરાતે આવ્યો તે ઠાર ૪૯૮
 કહ્યો મેં અતિશય પ્રતિબોધ, નવ આણ્યો નદરાયે કોધ,
 પંચિનીએ કીધી બહુ પેર, ભલે પધાર્યા મારે ઘેર ૪૯૯

દેખાજી પટાતરે ધણું, ગળ્યું મન નદ રાગતણું,
રાગ સત્યવાદી તે ગળ્યો, પસંદી આપી પાછો વળ્યો ૫૦૦
કુડળ સાલ પોળીઆને આપીયા, વજરાણી બેન કરી થાપીયા,
તે વાતે સુરજ સાખીયો, સતિ ધર્મ રામે રાખીયો ૫૦૧
ધેર વજર આબ્યો જ્યારે, સાચા દૃષ્ટાંત દીધા ત્યારે,
મેં ત્યારે સમજાવ્યો મર્મ, રાખ્યો ઇશ્વરે બેઉનો ધર્મ ૫૦૨
એ મૂર્ખતણો શો વાક, દીઠા સાચા અક્ષર આક,
મારુ કહ્યું તે એ કયમ કરે, સહુ કોને તો વેરીજ ધરે ૫૦૩
એને તો મન માન્યું ખરુ, જેનું હેડું કપટે ભરયું,
દુર્બળ પરાણો કાણુ રાધે ખીર, કાબળીએ કા ન ધીર ચીર ૫૦૪
એ તો સાચુ બોલ્યા અમો, મન માણો તે કરજે તમો,
એવી વાત પોપટ કહી રહ્યો, ફટ ફટ પ્રધાનને સહુએ કહ્યો
બહુ અન્યા તે કીધો ખરો, માટે સહુ કહે તે ચિત્ત ધરો ૫૦૫

દોહરો

કહે વજર મેં મારીયો, પોપટને બહુ માર,
માટે મુજને મરાવવા, રાખે છે બહુ ખાર, ૫૦૬
આજ હું સકટમા પડ્યો, જે કરશો તે રહેશ,
વણુ વાકે જો મારશો, પેલે ભવ વેર લેશ ૫૦૭
ઇશ્વર આગળ અરજ કર, પ્રણામ કરુ બહુ પેર,
પેલે ભવ તારી કને, લેઇશ મારુ વેર ૫૦૮

ચોપાઈ

કહે કુવર સાંભળ રે તુ, ખરા વિના નહિ મારુ હું,
તેડી આણી વજરની નાર, તેને હત્યા દીધી ચાર ૫૦૯
સાચુ બોલ જે હોય વહેવાર, ઉગરશે તારો ભરથાર,
નહિ તો એને મારુ આ દીશ, તે હત્યા બેસે તુજ શીશ ૫૧૦
વળતી બોલી છે નાર, સહુ કોને કરીને નમસ્કાર,
સતી જૂઠું બોલે જ્યાહરે, જહાડ તૂટી પડે ત્યાહરે ૫૧૧
સતી નાર જો બોલે આજ, તો પૃથ્વી જાએ પાતાળ,
સતી સત્ય જો મૂકે આજ, તો વિશ્વાસનું કાણુ રહે કાજ,
અસત્ય નવ બોલુ નિર્ધાર, સત્યનો ધુરણીને આધાર ૫૧૨

દોહરો

સતી સલ જો ચૂકશે, શેષ ન ઝીલે બાર,	૫૧૭
બ્રહ્માડ બંધુ ભાગી પડે, રહે તે સલ આધાર	
સતીનો સૂરજ સાખીઓ, સલનો બેલી સહુ કાય,	૫૧૮
સતી સલ ચૂકે નહીં, જો કુળ ઉજ્જવલ હોય	
કહો તો અગ્નિ ઉપાસિયે, કહો તો રાત્રી ખીર,	૫૧૯
હસ્તી બાધુ (કાચે) તાતણે, એટલી રાત્રી ધીર	
કહો તો જળ બાધુ ગાઠડે, કહો તે કરુ ઉપાય,	૫૨૦
પૂરણ દેખાડુ પારખુ, જેમ પતિજ તમારી થાય	

ચોપાઈ

કહે પ્રધાન જેને માથે પડે, તે વણુ પાગે મેરુ ચડે,	૫૨૧
રાધે ખીર અગ્નિમા જળ, સતી નહી શરી કહેવાય	
કાચે તાતણે માથે ગજ, તે સ્ત્રીચરિત્ર ઉપાસન ધજ,	૫૨૨
તે માટે જૂઠી છે નાર, જો ગમે તો વણુ વાકે માર	
એક વાત ન પહોંચે સાખ, જોઈ સતી કરોડાં લાખ,	૫૨૩
અન્યોન્ય લાં વાતો કરે, દ્વિધા ચિત્ત કોનું નવ ઠરે	
કો જૂઠુ કો સાચુ કહે, જેવું જેના મનમા લહે,	૫૨૪
કોઈ કહ નારી જૂઠી એહ, કોઈ કહે સાચી સતી નિ મદેહ	
કોઈ કહ સાચો પરધાન, કોઈ કહે જૂઠો છે રાગન;	૫૨૫
સાચા જૂઠાની પરીક્ષા થાય, ન્યાય અન્યાય ત્યા તોળાય	
કોઈ કહે સતવાદી એ ભૂપ, એવી વાતો થાય અનૂપ,	૫૨૬
હાલે જીભ જેમ પીપળ પાન, કામિનીએ સામળિયુ કાન	
વિપરીત વાત લોકોની સુણી, સ્ત્રી ચાલી તે સરિતાભણી,	૫૨૭
કૌતુક જેવા મળિયા લોક, સાથે ધાર્ધ ચાલ્યા સહુ થોક	
નદીમાંહી જઈ નહાવણુ કરતુ, ઈશ્વરનું તે ધ્યાન જ ધરતુ,	૫૨૮
રેતતણો કાપો અગાર, તે ઉપર જઈ બેઠી નાર	
અગ્નિ ઈંધણુ નહી કઈ પાસ, સકળ લોક કરે ઉપહાસ,	૫૨૯
સ્તુતિ કરે છે સૂરજતણી, “તું છે નોધારાનો ધણી	
મહારાજ રાજ મોટા સુરપતિ, રાખો લાજ હું છું સતિ,	૫૩૦
જૂઠી લોક કરે છે આળ, ઉતાર મુજ માથેથી ગળ,	
જૂઠી હોઈ તો નિર્મુખ મેલ, નહિ તો સહુ સતીમા ભેળ	૫૩૧

વિના અગ્નિ બાળે સૂજને, પ્રત્યક્ષ દેવ બાણુ તૂજને, સ્તુતિ કીધી વટિકા જમાહરે, આપ આદિત્ય આઘ્યા સાહરે	૫૨૭
પ્રત્યક્ષ દેવનું પ્રગટ્યુ રૂપ, ભામિનીએ દીઠો તે ભૂપ, સાક્ષાત્કાર જગતનો નાથ, આવી આડા દીધા હાથ	૫૨૮
તે તો અન્ય ન જાણે કાંઈ, નારી એકવી દૃષ્ટે જોય, કહે પદ્મિણી સુણુ હે સ્વામ, મહેલ તું મનથી અભિમાન	૫૨૯
અગ્નિ વિના બાળુ હું દેહ, તો તારા મનનો ભાગે સદેહ, એમ કહીને નારી નમી, તેહ વાત સહુ કાને ગમી	૫૩૦
જો સત્યવાદી હશે પુરપતિ, વિના અગ્નિ બળશે એ સતી, સાચુ સાચુ કહે સહુ કાંઈ, વજ્રર તે તો દૃષ્ટે જોય	૫૩૧
એહ વાત માની સહુ મન, તારે બોલ્યો રાયનો તન, પ્રધાન પાપી સાંભળ વાત, તારે મુખે કહે સાક્ષાત	૫૩૨
વિના અગ્નિ સતી બાળે દેહ, તું જૂઠો ને સાચી એહ, રખે હવે કાઠી સાથે વઢો, લોક દેખતા શૂળી ચઢો	૫૩૩
તારે મોઢે નક્કી વાક, ચઢાવીશ શૂળી આડે આક, કુવર કહે સાંભળરે તું, ધણુ વિચારી મારીશ હું	૫૩૪

દોહરો

કહે વજ્રર સુણુ રાયજી, સાચો માનો મર્મ, મુખે મને તું મારજો, નવ ચૂકિશ તુજ ધર્મ	૫૩૫
માનિની માથા ઉપરે, વરસે અગ્નિમેહ બાધી એહ બળી રહી, શુ બળશે હવે દેહ	૫૩૬
ઉદરમાં અગ્નિ ભર્યો, તે બાળે જળ અન્ન, તેને એહ પ્રગટ કરે, તેથી બાળે તન	૫૩૭
નિશા જળ નારી લહે, જાણે નાળી કર્મ, તેથી દેહ બાળી શકે, તેમા શાનો ધર્મ ?	૫૩૮
એક શૂરાપણુ એહમા, બીજે દેહમાં કોધ, ત્રીજુ કલક ઉતારવા, દે છે બહુ પ્રતિબોધ	૫૩૯
જૂઠો રાજા મેં હણ્યો, જૂઠી બળશે નાર, જૂઠો તું મારિશ મુને, એમા શો વહેવાર ?	૫૪૦

ચોપાઈ

અબળા બળતી હતી જેટલે, કાને વચન સુણ્યુ તેટલે, જે અગ્નિમા દેહ બાળીને મડ, તોએ કલક નવ ઉતર્યું	૫૪૧
અગ્નિમાથી ઉભી થઈ, કર જોડીને વાણી કહી, સાબળો સહુ નગરના લોક, વજરનો સમે કેમ શોક	૫૪૨
રી પાતે એ માને મૂઠ, પૂછો એ પાપીને પ્રોઠ, મહેલી મામ કેમ શૂળી ચઢે, એને મન કેમ અચરજ અડે	૫૪૩
એની કેમ હોલાએ દાઝ, તે પ્રતીત દેખાડુ આજ, સાચુ તેમાં સધળુ જોર, જૂડુ તે તો માનવો ચોર	૫૪૪
*સહુકાએ પૂછ્યુ પ્રધાન, ઉતારીએ માનિનીનુ માન, તુ કહે તે સર્વે કરે એહ, તો સાચી નારીની દેહ	૫૪૫
પછે વાત માનો નહિ તમો, પચ ઇટાળી કરશુ અમો, સાચાનો પરમેશ્વર એલ, જૂઠાતણો વળી શો મેળ	
એહ વાતનો પાર જ લઉં, પછે શૂળીએ તમને દઉ	૫૪૬

દોહરો

વલોચન કહે સહુ સુણો, સાચી હોય જો આપ, સતી જાણુ હુ એહને, જીવે કુવરનો આપ	૫૪૭
સાચી હશે તો ઉઠશે, સજવન રાયજ થાય, તો મન માને માહરુ, એ સતવાદી કહેવાય	૫૪૮
ટાઢાં તેલ ઉના કરે, ઉના શીતળ હોય, જળને સ્થાનક સ્થાળ કરે, પાર ન પામે કોય	૫૪૯
બ્રહ્માડ રામ ભાગે ઘડે, આપછે અકળ સ્વરૂપ, પતિત મુજને સાચી પડે, જો એ જીવે ભૂપ	૫૫૦
ત્યાર વિના માનુ નહિ, સાચો અક્ષર અક, જો રાજ થાય જીવતો, તો માનુ મુજ વક	૫૫૧
(પછે) પચ ઇટાળી સહુ કરો, માગે મુજને ઠાર, એને વધાવજો મોતીએ, છે સાચો વહેવાર	૫૫૨
બાકી પતિત દેખાડવી, એ તો આળપપાળ, કરે મુવાને જીવતો, એવો દીનદયાળ	૫૫૩

* પધારાની લીધી-લોક આપ્યા પ્રધાનની પામ, કહે ભાઈ તાહરે શી છે આગ

ચોપાઈ

સહુ સાબળીને છાના રહ્યા, પ્રતિઉત્તર તેના નવ થયા,	
અચરજ વાત અનેરી હોય, સ્ત્રી સામુ ત્યા સહુકો જોય	૫૫૪
તાળી પાડી લોક જ હસ્યા, મર્મ બોલ વનિતાને વસ્યા,	
કામનીને મન બેલુ કષ્ટ, પ્રત્યક્ષ દેવ દેખાડે દષ્ટ	૫૫૫
મહારાજ મોટો મહીપતિ, રતુતિ કરવા તવ મડી સતી,	
સુધન્વા તેલ તળ્યો જ્યારે, શીતળ તેલ કરચુ ત્યારે	૫૫૬
કષ્ટ ભાગવા સતિયા તણુ, શેષાદિક નાગે કારણ કરૂ,	
પચાળીના પૂચ્યા ચીર, અનેક ભક્તની રાખી ધીર	૫૫૭
સીતાજીની વાહરે ચઢ્યા, રાણા રાવણ સાથે વઢ્યા,	
પ્રહ્લાદની વારે ધસ્યા, લક્ષ્મીવર લાકડમા વસ્યા	૫૫૮
ચંદ્રહાસ રાખ્યો શ્રીહરિ, વિષ દેડી વિષયા કરી,	
ભક્ત બહુના ઝીંધા કાજ, તે માટે મુજબ છે વિશ્વાસ	૫૫૯
મહારાજ સકટ અતિશે પડ્યુ, કલક વણવાકે શિર ચડ્યુ,	
એમ કહીને જોડ્યા હાથ, ધરતી વેહેર દેળે મુજ માત	૫૬૦
દીધો વેહેર માતાએ માગ, સ્ત્રીએ જાવાનો જોયો લાગ,	
સ્ત્રી ધરતીમા જાય જટલે, કૌતુક એક થયુ તેટલે	૫૬૧
થયો કડાકો મહા ધનધોર, અધકાર અધિક જુગજોર,	
પ્રલય કાળમા થાય છે જેમ, આ વેળામા થયુ છે તેમ	૫૬૨
ધરતીએ જ્યા દીધો માગ, સાક્ષાત ત્યા આળ્યો શેષનાગ,	
મહાજેગેશ્વરકરૂ રૂપ, અમૃતકુપ હાથે અકળ સ્વરૂપ	૫૬૩
નારી ઉપર આણે સ્નેહ, મનુષાકાર દેવાંશી દેહ,	
પ્રમદાએ જોડ્યા બેઉ પાણુ, બોલ્યા જોગેશ્વર સત્ત્વ વાણુ	૫૬૪
કહે જોગી સાંભળ રે સતી, જીવતો થશે નગરનો પતિ,	
ચપા તળે દાટ્યો રાય જ્યાં, પજો છે અસ્થિનો કકડો ત્યા	૫૬૫
ચપા ઝાડ તળે તું જા, આશા તૃપ્ત કરવાને ધા,	
અમરત છાટજો જીવશે રાય, આ માટે પાતાળે જાય	૫૬૬
નદ નરેશ ત્યા જીવતો થશે, સહુના મનના સદેહ જશે,	
હું શેષનાગ આળ્યો તુજ સહાય, તારો વધારવા મહિમાય	૫૬૭
હૃદિયા માહે રાખી ધીર, અસ્થ ઉપર સ્ત્રીયજે નીર,	
તારા દ ખનો લલો મે ભર્મ, ઇશ્વર રાખશે સોનો ધર્મ	૫૬૮

આશા દીધી શ્રીશેષનાગ, નારી પામી નવલો લાગ,	૫૬૯
પછી નાગ અલોપ જ હોય, તે તો અન્ય ન દેખે કાચ	
પ્રકાશ રવિતણે ત્યાં થયો, રાયના પુત્રે બોલ જ કલો	૫૭૦
કારે બાઈ સતી છે તુ, તે તો એકવો જાણુ હુ	
કડા આળ બોલે સહુ લોક, આળપપાળ બોલે છે ફોક,	૫૭૧
આ જન માને તેવું કરો, નહિ તો મદિર પાછા પરતરો	
મુવે કલક તારુ નવ જાય, મેણુ તારા શિરપર થાય,	૫૭૨
સતી નારી પાછી કયમ વળે, ગર્ધ ઝાડ ચપાના તળે	
નિકળ્યો અસ્થિનો કકડો એક, બેયુ દુષ્ટે કરી વિવેક,	૫૭૩
વિશ્વનાથનુ દેહુ જ્યાય, નાખ્યુ અસ્થ જમ્મને ત્યાય	
તે ઉપર તવ ઢાકયુ ચીર, સિચ્યુ અમૃતકેરુ નીર,	૫૭૪
ઘટિકા ત્રણ થઈ જ્યારે, સજીવન પુરુષ થયો ત્યારે	
સાચાનો બેલી ઈશ્વર એહ, એ વાતનો નહી સંદેહ,	૫૭૫
સાચી વાતે દેવ પ્રગટ હોય, પ્રત્યક્ષ જાણો સહુ કાચ	
અતરિક્ષથી ઉતર્યો ધર્મ, જો હોય સાચો મહિમા મર્મ,	૫૭૬
સાચી સતી કહે સહુ કાચ, સાચી સતીને સૌ જન જોય	
અધવસો સત્યનો છે સાર, તેણે બધા ચાલે સસાર,	૫૭૭
પાપે ખૂડે સત્યે તરે, સત્ય થકી સૌ સકટ હરે	
સત્ય સ્વર્ગ ને સત્યે મોક્ષ, સત્ય થકી જાયે સૌ દોષ,	૫૭૮
સત્ય આધારે રહે છે આકાશ, સત્ય તેજ પૂરણુ પ્રકાશ	
સત્ય જળમા પૃથ્વી રહે, સત્યે તરે તે સહુકો કહે,	૫૭૯
સત્યે સાક્ષી બોલે સહુ વેદ, સાચુ સત્ય તેમા નહિ ભેદ	
સત્ય ત્યા ઈશ્વરકરો વાસ, સત્ય તણો દીનાકર દાસ,	૫૮૦
સત્યે કોટી બ્રહ્માડ જ જોહ, સત્ય આધારે વરસે મેહ	
સત્યે બાધ્યુ પાકે અન, સત્ય વસે જ્યા નહિ અભિમાન,	૫૮૧
ક્ષણુ માત્ર સૂધી સુણે સૌ ધર્મ, એ વાતનો જાણ્યો સહુએ મર્મ	
સત્યનુ મૂળ ગયુ જ્યારે, પ્રલય કાળ થયો ત્યારે,	૫૮૨
સૃષ્ટિ પહેલુ સરજ્યુ સત્ય, મોટા પુરુષ વિચારો મત્ય	
સત્ય હોનાર હોય તે હોય, સત્ય વિના બીજું નહિ કાચ,	૫૮૩
આઘ પુરુષ જેનું છે કૂળ, સતી સત્ય કેરું છે મૂળ	

અસત્યથકી ઇશ્વર છે દૂર, સત્ય તે નારાયણનું નૂર,	
સ્ત્રબનાર તે સત્ય જ હોય, સત્ય વિના બીજું નવ કોય	૫૮૪
સત્ય તે ઇશ્વર કેવે અશ, સત્યે સત્ય પૂરણ પ્રશસ,	
આદિ નિરજન કરતા કામ, સત્ય સ્વરૂપ તે તેનું નામ	૫૮૫
સત્ય ધરા ધરે નાગેન્દ્ર, સત્યે તપે દિવાકર ચદ્ર,	
અસત્ય ત્યા અદકેરુ દુ ખ, સત્ય વાતમા સધણું સુખ	૫૮૬
જિત્યો જગ જેનું સત્ય રહ્યું, સત્ય મૂક્યું તેનું સર્વસ્વ ગયું,	
સ્વર્ગે જવાની વાટ જ જેહ, સત્ય નામે ઓળખાયે તેહ	૫૮૭
બ્રહ્મ પદમા મોટેરી મત્ય, તેનું તત્ત્વ સાચું તે સત્ય,	
સત્ય ઉપર જેની હોડ, તે આગળ ઇશ્વર રહે કરજોડ	૫૮૮
સત્ય સાથે જેનો વહેવાર, તે જાણવો ઇશ્વર અવતાર,	
સત્ય ઉપરે નિર્મળ સ્નેહ, તે જાણવો દેવાંશી દેહ	૫૮૯
સત્ય આધારે સજીવન થાય, આળસ મરડી ઉઠ્યો રાય,	
રાય જીવતો થયો સહી, સાક્ષાત સતી સહુ લોકે કહી.	૫૯૦
જેજેકાર જીગ બાધે થયો, પાપી પ્રધાનને સૌએ કહ્યો,	
પુષ્પવૃષ્ટિ થઈ અવશ્યમેવ, સાક્ષાત કારણ રાજની દેહ	૫૯૧
નથી નદ રાજને જ્ઞાન, કે શા કારણે બાધ્યો પ્રધાન ?	
શા માટે બાધ્યો પ્રધાનને, શા માટે મારો એ રાકને ?	૫૯૨
કહો મુજને એના વાકને, ત્યારે ખબર થાએ મને,	
પૂવ વૃત્તાંત રાજને કહ્યું, ત્યારે જ્ઞાન પોતાને થયું	૫૯૩
રાજજી બોધ્યા તેણીવાર, સાબળરે કુવર નિરધાર	
જેતામાં છે મારો વાક, શું કરે એ બાપડો રાક ?	૫૯૪
અતિ અધટિત મેં આચરણુ કર્યું, એને તેથી દુ ખસાગર ભર્યું,	
સ્ત્રી વેર દવ નવ થાય, કામ અજિત તે નવ જિતાય	૫૯૫
એ શું જાણે સતિ ને રાય, નિસ્સશય મન કેમ એનું થાય ?	
ભલે એણે માર્યો છે મને, ભલો ન્યાય તો સૂઝ્યો તને	૫૯૬
એમ કરતા સતિપણુ સિદ્ધ થયું, કલક એ નારીનું ગયું,	
હવે એને મારશો મા કેાય, હોનાર વસ્તુ તે મિથ્યા નવ હોય	૫૯૭
છોડો વજીર સરપાવ જ દીયો, જીવ્યાથકી તે બહાલો કીયો,	
તે પર નવ રાખી દાઝ, પોતાના કુવરને બેસાડ્યો રાજ	૫૯૮

ભલિ ભાત રાખી માનિની કથને સોંપી કામિની,	
જેજા તેહ વજરે હાથ, સ્તુતિ કરી રાગની સાથ	૫૯૯
હુ છઉ અપરાધી તાહરો, હવે સદેહ ભાગ્યે માહરો,	
મોતીપુષ્પે વધાવી નાર, ગયા સહૂ પોતાને ઠાર	૬૦૦
નિથે નિષ્કલક નારી દેહ, સત્યવાદી નદરાયનો સ્નેહ,	
માનતા નારીની ચાલી ધણી, સાચી શક્તિ તે દેવી તણી	૬૦૧

દોહરા

પ્રીત કરે પરનારની, કામક વેલા જોશે પ્રાણ,	
લેશે અત પરનારનો, તે નર જાણે અજાણ	૬૦૨
નારી કહેશે ફટડી, તેને રૂઝો દૈવ,	
પરનારીની પ્રીતથી, જાશે સુખ સદૈવ	૬૦૩
ચતુર હોય તે ચેતજે, એક ઘડીનું સુખ,	
પરનારીના ભોગથી, લક્ષ કોટિધા દુખ	૬૦૪
પગનારી પાળીચક્રી, જુડી જાણે એહ,	
ક્ષણ ક્ષણ કાયા કાપશે, સદૈવ દમશે દેહ	૬૦૫
પરજી દીઠે દુખ છે, ખોય છે ખેદે જીવ,	
પરજી કેરી પ્રીત કરે, જાણે રૂઝો શિવ	૬૦૬
આ લોકે અતિ દુખ છે, પરલોકે બહુ પીડ,	
પરનારી નરકની ખાણ છે, કોટિ લક્ષધા કીડ.	૬૦૭
પરનારી નિરખી નહીં, તે જિત્યો સસાર,	
જોગી જન તે તો ખરો, ઉતર્યો તે ભવપાર	૬૦૮

ચોપાઈ

રાવણે દશમુખ કીવા લાજ, ખોયુ લકાગઢનું રાજ,	
સ્ત્રીથી ખાપણુ લાગી ચદ્ર, સહસ્ર ભગ પામ્યો આપે ઈદ્ર	૬૦૯
સ્ત્રીથી કૌરવો સોએ શમ્યા, સ્ત્રીથી પાડવ વનમાં ભમ્યા,	
સ્ત્રીથી કીચક હોડે હણ્યા, સ્ત્રીથી દુખ પામ્યા નર ધણા	૬૧૦
સ્ત્રીસગથી થયા એ હાલ, સ્ત્રીસગથી આવેરે કાળ,	
પરનારી તે જીવનો કાળ, માથે મૂકે જૂઠું આળ	૬૧૧
પરનારીને તો પગે લાગીએ, માતા સમાન તેને જાણીએ,	
સ્ત્રી તે આદ્યશક્તિ કહેવાય, અજિત એ જિતી નવ જાય	૬૧૨

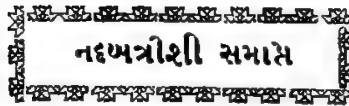
સ્ત્રી ખાણ રનાકરતણી, સ્ત્રી બળવત અતીશે ઘણી,
 સૃષ્ટિનું મડાણ સ્ત્રીથી હોય, તેમા સદેહ ન રાખો કોય ૬૧૩
 ઘણાંક ગુણ સ્ત્રીમાંહે હોય, નારી જિતી શકે ન કોય,
 નિરઘોષ તે વિક્રમ રાય, તે પરદુ ખલજન કહેવાય ૬૧૪
 ભોજરાજ જેવો ભડ ભૂપ, સકળ સૃષ્ટિ રામાથી રૂપ,
 કર્ણ વિકર્ણ યુધિષ્ઠિર જોય, જનક સરખા જુગતેથી હોય ૬૧૫
 વ્યાસ વસિષ્ઠ માર્કંડેય મુની, લાગી વેદતણી ત્યા ધુની,
 અનમી અહકારી જે શૂર, નારીથી પ્રગટ્યા એ નૂર ૬૧૬
 જોગી ભોગી સિદ્ધ સુજાણ, સૌના વનિતા થકી વખાણ,
 પડિત ન્યાયી ડાહ્યા ઘણા, તે સૌ તન છે તરણીતણા ૧૭
 નારી મોટી નરથી ઘણું, સર્વે તેજ તે નારી તણું,
 સ્ત્રી અખે આરાસુરતણી, તેશુ પ્રીત કીજે અતિ વધી ૬૧૮
 તે આગળ રહીએ કર જોડ, જુગમા સ્ત્રીકરી નહિ જોડ,
 તેથી જશ જગમા પામિયે, વેદના દુ ખ સર્વે વામિયે ૬૧૯
 પરનારીપર ન ધગે કામ, રાખે પ્રીત તો રહ્યો રામ,
 પરનારી તે વિષની શૂળ, ડાહ્યા નર તે રહેજો દૂર ૬૨૦
 પરનારીપર ધરે જે સ્નેહ, તેના તો વાકા નવ ગ્રેહ,
 કામિનીને જિતી જેહણે, જુગ બાધો જિત્યો તેહણે,
 છેલ્લો અક્ષર કહુ છુ સહી, પરનારી સગ કરવો નહીં ૬૨૧

દોહરા

નદરાયતણી કથા, કવિત ચાતુરી ભેદ,
 શ્રોતા વકતા સાભળો, કોય ન ધરશે ખેદ ૬૨૨
 કથા પુનિત નદરાયની, સુણે શીખે કે ગાય,
 વિજેગ ભાગે તેહનો, આશા પૂરણ થાય ૬૨૩
 જ્ઞાન હેદમા ઉપજે, કુબુદ્ધિ ન વ્યાપે દેહ,
 સસ ઉપર મનસા રહે, નારાયણસુ સ્નેહ ૬૨૪
 સસ રાખ્યુ સતીતણું, રાખ્યુ જગમા નામ,
 લાજ રાખો સહુ લોકની, કરજો રુદુ કામ ૬૨૫
 *શ્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, અમદાવાદમા વાસ,
 સુત શ્રી વીરેશ્વરતણો, વારુ બુદ્ધિવિલાસ ૬૨૬

* પાઠાતર-શ્રીગોડ બ્રાહ્મણ શામકી, અમદાવાદમા વાસ,
 નદકથા તેણે કરી, કહે કવિ શામળદાસ

સેવક સહુ કવિઓતણો, શિવપૂજન પરતાપ,	
સામળબટ કવિ કહે, ઇષ્ટ કૃપાએ આપ	૬૨૭
માતર પ્રગણામા રવિ, સિહુજ સકળ શુભ ગામ,	
કણુખી કરણુ સમો વસે, રખીયલ રુડું નામ	૬૨૮
તેણે કાને સાલળી, સામળબટની શાખ,	
તેડુ તેણે મોકલ્યુ, પસાય કરી લક્ષ લાલ	૬૨૯
કવિ રાખ્યો કાઠે કરી, સતોખ્યો દધિ માન,	
વસ્ત્રાભૂષણુ આપ્યા લલા, લાવે ભૂમિ દાન	૬૩૦
ધન કણુખી કુળ કાઉળ, માવળ સુત મેરાણ,	
રખીદાસ છે મોજ સમો, સકળ શાસ્ત્રનો જાણુ	૬૩૧
(નદરાયતણી કથા, સુણી જે સસ્કૃત માહે,	
કરો પ્રાકૃત તમો પ્રીતશુ, ઇષ્ટ ઉપાસી આહે)	૬૩૨
શ્રીગોડ માળવી શામકી, વેગણુપુરમા વાસ,	
શ્રીનદરાય તણી કથા, કહી કવિ સામળદાસ	૬૩૩
સામળબટે શુભ કહ્યું, નફતણુ આખ્યાન,	
સુણુ શીખે ને સાલળે, તેને ગગા સ્નાન	૬૩૪
શ્રોતા વક્તા સહુ સાલળો, કરે કવિ કરજેડ,	
સામળબટ મુખથી કહે, ઘોસો જે જે શ્રીરણુછોડ	૬૩૫

નદયત્રીશી સમાપ્ત

પંચદંડ

દાહર

શ્રી સરસ્વતિને હુ નમુ, પ્રીતે પૂજુ પામ,	૧
કરુણા દુષ્ટે જીએ તમે, સફળ મનોરથ થાય	
આઘશક્તિ તું ધધિરી, આરાસુરપતિ જેહ,	૨
નવે ખડ વ્યાપી રહી, સ્થાવર જંગમ તેહ	
જેને તુજ કિરપા હવી, હવુ તેને કલ્યાણુ,	૩
ન્યૂનતા એકે નવ રહી, જોતા એહ પ્રમાણુ	
દશરથનદન હુ સ્તવુ, નરકનિવારણુ નામ,	૪
મહારાજ રાજરાજેશ્વર, રાણવલોચન રામ	
ભોજરાજ મન હરખિયો, લાયક મુહુરત લીધ,	૫
સિદ્ધાસન શુદ્ધ કરાવ્યુ, શોભા વિધવિધ કીધ	
પડિત પુરાણિક વેદિયા, મળિયા વિપ્ર સુભણુ,	૬
કીધી શોભા અવનવી, જાણે ઝળકયો ભાણુ	
સિદ્ધાસનપર પગ ધરે, ભૂપતિ ભોજ રાજય,	૭
બોલી હસા પૂતળી, હાં હા ન ધરશે પાય	
એ સિદ્ધાસન ધંદનું, અતુલ તેજ મહામુલ્ય,	૮
એ ઉપર બેસો તમે, થાવો વિક્રમ તુલ્ય.	
એ આસન છે દેવનુ, ધંદાસનનુ સાર,	૯
આભૂષણુ એ સ્વર્ગનું, તેજતણે અખાર	
પાળક ગૌશ્વણુતણે, પરનાર સહોદર જેહ,	૧૦
એવો જે ઉત્પન્ન થશે, આસન બેશે તેહ	
કહે ભોજ સુણ પૂતળી, આસન એ અણુમુલ્ય,	૧૧
વિક્રમ હાથ કેમ આવિયુ, સ્વર્ગસૂખ સમતુલ્ય	
પચદડ એને જગ્યા, તેણે તે શુ થાય ?	૧૨
તે કયમ જિતી ભાવિયો, પોતે વિક્રમરાય ?	
શું દડે પરાક્રમ કરયુ, પ્રતાપ કલ્યો શી પેર ?	૧૩
જિલ્યા દડ શ્વા પરાક્રમે, હતા કાણુને ઘેર ?	

પરાક્રમ તેણે શું કર્યું ? શું કરિયું પરાક્રમ ?
તેવા પરાક્રમ હું ઈરુ, તો બેશું એ ઠામ

૧૪

ચોપાઈ

હસા પુતળી બોલી વાણુ, સાલળ રાજ ચતુરસુળણુ,
ઉજળેણીનું કરતો રાજ, અસલ અન્યા તેને લાજ ૧૫
તેણે પરાક્રમ કીધું ધણુ, ચક્રવે રાજ તે વિક્રમતાણુ,
ધર્મવત સહુ પુરના લોક, નહીં કોને વ્યાધિ કે શોક ૧૬
સિંહાસન સોનાનું પત્ર, મસ્તક ફરે પચદ્ડ છત્ર,
ઉતપત તે સિંહાસનતણી, વિસ્તારી કહી શોભા ધણી ૧૭
કહી વાત તેની વિસ્તરી, શુણુ મહારાજ હેતે કરી,
નગર ઉજળેણી અતિ અનૂપ, રાજ કરે વિક્રમ નર બૂપ. ૧૮
અતિ પવિત્ર અષ્ટાદશ વર્ણુ, કૃષ્ણકથા શુણુ નિલ કર્ણુ,
વિપ્ર સહુકો પ્રતોતરી, વેદપાઠી ને અગનોતરી ૧૯
ક્ષત્રી રણુવટ ફેદી પડે, ગૌ બ્રાહ્મણની વહારે ચડે,
વૈશ્ય કરે વેપારી હાટ, ધર્મતણી ચલાવે વાટ ૨૦
શીલવ્રત સહુ લોક જ અતિ, પતિવ્રતા ધર્મ પાળે સતી,
એવો રાજ ચતુરસુળણુ, કોઈ કોઈની નવ લોપે આણુ ૨૧

દોહરા

એક સમે રાજ ચઢ્યો, દેઈ દદામે ઠોર,
ધમકારે પૃથ્વી ગડગડે, વાળે વાળ ધોર ૨૨
આમળ હાર હસ્તીતણી, મદ્દ ઝરતા માતંગ,
અપાડી કચન તણી, સિંદૂર ઓપિત રંગ ૨૩
ધન નેળ અતિ ફરકતા, ઐરાવત આકાર,
બીજા ગજ તો અતિ ધણા, એવા સહસ્રજ બાર ૨૪
હય અરખી કચ્છી લલા, ખુરાસાની કાશ્મીર,
કુતલ કાળા કાબરા, શૂરપૂર રણુધીર ૨૫
ઉજળવલ અબલખ બૂખરા, નીલા પીળા રંગ,
જડિત પલાણુ હીરે જાયા, અતિ અતળી બળઅગ ૨૬
ગગાબલા ને હરમણ, પાણી પથા અમૂલ,
સોરગી સોરકા સુળણુપત્ર, તેણ તુરગી અરખ ૨૭

અનેક રથ તે પાલખી, અનખી ઉપરિ અસવાર, ચઢ્યા વેડાગ બહુ વાકડા, ઝાઝા મહા ઝુઝાર	૨૮
વાઢાલા દાઢાલા ભલા, ઘોડે જોડે પૂર, રમઝમ કરતો નીસચ્ચો, સિદ્ધ શિરોમણી શૂર	૨૯
કર્ધ પાળા કર્ધ પાખર્યાં, કર્ધ વાળ ચેહેચાટ. કર્ધ નાટક ચેટક ભલા, ભણુતા ભૂપતભાટ	૩૦
જશ્નવતોના જશ્ન ભણે, પિંગળ પાઠ પુરાણ, ગુણુ ભેદ ગણુ બહુ ગણે, દે મનગમતા દાન	૩૧
વિક્રમ વાડી સચર્યો, રમવા કારણુ આપ; શેષનાગ લાગ્યો સળકવા, દુસ્મન લાગ્યો તાપ.	૩૨
સામદ સાથે સચર્યાં, તેથી શોભે દેહ, ચઢ્યા રાય દેઈ દુદુભિ, જેમ અપાડો મેહ	૩૩
જેમ ગાજે સિંહ વન વિષે, જેમ પરાડી પૂર, વિક્રમ સગ સેના ચઢી, સામદ સધળા શૂર	૩૪
જેમ ચઢે લંકાપતિ, જેમ અવનવો ઈંદ્ર, જેવો ગાડીવધર ચઢે, તારામા જેમ ચંદ્ર	૩૫
સૂરજ સરીખો ઉજળો દાતા જેવો કરણુ, રૂપે કાળ સરીખડો, ચપા જેવુ વરણુ.	૩૬
પુણ્ય તણો પરતાપ છે, જેવો ઉગતો ભાણુ, એહ પ્રકારે નિસરયો, વિક્રમ વિર સુખણુ.	૩૭
આબ્યો વાડિએ મલપતો, દિવસ ચણો ધડી ચાર, નૃલ કરે છે નાયિકા, શોભા અપરમ પાર	૩૮
રગ ઓછવ અદેકા કરયો, સજ્જનને સન્માન, પુણ્ય કર્યા બહુ પ્રીતયું, દાનપાત્રને દાન	૩૯
તે શોભા સુખ નિર્ખતા, દાતા હરખે મન, કરખી કળાર્ધ ખાર્ધ મરે, ને સૂમ છડે તન	૪૦
દિવસ પોહોર રણો પાછલો, ફરી અસવારી પેર, કચન મેહ વરસાવતે, જાવા માડયુ ઘેર	૪૧
જાણુ ઉજેણુ મધ્યે થયુ, આવે રૂડો રાય, શોભા જેવા કારણે, નર નારી સૌ ધાય	૪૨

કામ અધવચ કોના કહ્યા, અધવચ મહેલ્યા અન,	૪૩
વેપાર મૂક્યો વેપારીએ, તરુણી મહેલ્યા તન	
વણિક તોળતા સાર્થા, કર્યો લાભ તે સાજ,	૪૪
આજ્ઞાણુ ભણતા ઉઠિયા, નરપત જોવા કાજ	
કાઈ મહેલે કાઈ માળિએ, કાઈ ધરમા કાઈ બહાર,	૪૫
અટારિયે નારી ચઢે, નહાના મ્હોટા નરનાર.	
રાજાનું મુખ નિરખવા, ઉલટ અગ અપાર,	૪૬
ધંધરને વહાલો ધણો, દાતાને ઝૂઝાર	
એમ વિચારી સચરે, નહાના મ્હોટા લાગ,	૪૭
મળી અસખ્ય મેદનિ તહીં, નહિ પગમેલણુ માગ	
કાન પજુ સભળાય નહિ, વાજે ઘેર નિશ્ચાન,	૪૮
એ રીતે આવ્યો નગરમાં, વિક્રમ વીર સુળણુ	
ગજ ઉપર વાહન કચ્છુ, છત્ર ફરે છે શીશ,	૪૯
રતેહ સાથ બહુ સચર્યા, પોહોર પાછલે દીશ	
પુર અધવચમા આવિયુ, જ્યાં ધાયણુનુ ખાર,	૫૦
ત્યાં એક કૌતુક નિપજ્યુ, કહું સક્ષેપે સાર	

(અભેદ દડની વાત)

ચોપાઈ

દેવદમની ધાયણુનુ નામ, એ સ્ત્રી ગ્હે તેણે કામ,	૫૧
મહિપત આવ્યો મોહોક્ષા પાસ, તેણે ઘેર બોલાવી દાસ	
જાઓ માળિએ વાળો છાર, કરો અજવાળુ ધર ધર ખાર,	૫૨
કહે દાસી કાઈ આણો લાજ, આવે છે વિક્રમ મહારાજ	
હવડા છાર તે ક્યમ વાળિયે ? જોડે રજ મોહેલે માળિયે,	૫૩
તો આપણે સિર દડ જ થાય, ધરખાર ખુચી લે રાય	
વચન સાભળ્યુ દાસીતણુ, દમની મનમા કોપી ધણુ,	૫૪
છાર વાળ રે ભુડી રડ, મોટો રાય શુ દેશે દડ ?	
તને મારે તો દડ જ દર્જો, કહે તો સર્વસ્વ ખુચી લજો,	૫૫
કહે તો ઉડાડું આકાશ, એટલું જોર રાખુ હું પાસ	
તારો રાજા ક્યમ કહું હું, મારું વચન ક્યમ લોપે તુ ?	૫૬
જા ઉતાવળી વાળજા છાર, રાજા જાય ને લાગે વાર	

સુણી વાત વિમાસણ પડી, તત્ક્ષણ દાસી મેડે ચડી,
 હિડાડી રજ દશદશ ધણી, આવી અસ્વારી રાયજીતણી ૫૭
 હિડાડી દીડી અદકી ખેહ, રજે ભરાણી નૃપની દેહ,
 હિડાડે રીસે બહુ છાર, છાર છવાઈ થયો અધકાર ૫૮
 ફટ ફટરે ઓ રડ ગુમાર, શું હિડાડે છે હમણા છાર ?
 અધિપતિ આવે જાગ્યો બાણ, કયમ રડા છાટે અણુનણુ ? ૫૯
 તે વારી કોની નવ રહી, જયમ વારે ત્યમ બમણી વહી,
 ત્યા છૂટ્યા દશ વીશક જોધ, અત કરણુમા આણી કોધ. ૬૦
 કોણે મુઝી કોણે લાત, કોણે કુદાકેરી ધાત,
 છૂટી હાથથી નાહી ત્યાહ, આવી બેડી દમની જ્યાહ. ૬૧
 તમારે કલે હુ તો ગઈ, અર્ધમુર્ધ મારયકી હુ ગઈ,
 મારી લઠ ને ભાઆ હાડ, તુજમા બળ હોય તે દેખાડ ૬૨
 મુજને મારી મહોકમધણુ, તેથી પાણી ગયુ તમ તણુ,
 કોપી દમની શુણુતા વાત, લીધી દડ ધરમાથી હાથ. ૬૩
 આગળ જ્યા હાથીની હાર, શ્યામા આવી તેણે ઠાર,
 કોપી વાત શુણીને કરણુ, મારગ રેખા કીધી તરણુ ૬૪
 રસ્તા વચ રેખા ત્રણુ કરી, ઘેર પોતાને પાછી ફરી,
 અકસ્માત ભીતો ત્રણુ થઈ, અસ્વારી થભી ત્યા રહી ૬૫
 રોક્યા મારગ રૂધી વાટ, જઈ ન શકે કો આગળ ધાટ,
 સૈન્ય સહુકો થભી રહ્યું, જાણુ રાય વિક્રમને થયું. ૬૬
 કોક કામિનિયે કીધા કોપ, મારગ વાટ થઈ છે લોપ,
 રૂધી વાટ જાગ્રાની માપ, રાજ આગ્યો આપોઆપ ૬૭
 ન ખોદી ખોદાય, ન પાડી પડે, અધિપતને મન અચરજ અડે,
 અનેક પેરે કીધા બહુ ભેદ, તોયે પાર ન પામ્યા ખેદ ૬૮
 અડાઆ હાથી તે સાથ, ખેલદાર વળગાઆ હાથ,
 ટાકે ટાકી નવ ટકાય, ખુણે એક ઓછો નવ થાય ૬૯
 આવી દમની દડ લઈ હાથ, ખોલી રાય વિક્રમની સાથ,
 બળતણું નહીં રાજ કામ, અભેદ ભીત છે એનું નામ ૭૦
 પચદ્દ (છત્ર) ધરાવે જેહ, પાછી ભીત કરે જન તેહ,
 એ ભીત પાછી નહિ થાય, બીજે મારમ જઈએ રાય. ૭૧

દોહરો

સુઠ તણો એક ગાઠિયો, નથી ખાધો કો માય,	
નથી મૂછ મુખ કો તણે, જે ભીત પાછી હડાય	૭૨
વચન સાભાત્યુ તે તણું, મનમા થયો ઉચાટ,	
પાછો ફરિયો રાયજી, ખીજી લીધી વાટ	૭૩
ઘેર આવ્યો મહા દુ ખમા, નવ કીધુ ભોજન,	
પ્રાત કાળ સભા કરી, એટો ત્યા રાજન	૭૪
અચરત પામ્યા લોક સહુ, દીધુ પ્રાક્રમ પ્રોહ,	
કોને કામ સુઝે નહિ, થઈ રહ્યા દીગમૂઠ	૭૫
કામ કામ વાતો કરે, ટોળે ટોળા લોક,	
જીતુને સુખ ઊપન્યુ, રાયજીને મન શોક	૭૬
રાયે તેડું મોકલ્યુ, માનથી દમની ઘેર,	
મહેલું દીધુ પચદડનું, પ્રીતે કહો તે પેર	૭૭
પચદડ એ નામ શુ? તે છે કોને દાર?	
કેવુ છે કારણ વડું? હું જાઉં તેણે કાર.	૭૮
તે મુજ શુ બોલો તમો, સાચી જે શુભવાણ,	
તેમા એદ ધર અમો, તો ઈશ્વરની આણ.	૭૯

ઐપાર્થ

દમની કહે સમ ન વદો તમો, હવડા નવ કહીએ તે અમો,	
વગર સમજે કહુ જે વાણુ, પૃથ્વીપત ઝોશો કઈ પ્રાણુ	૮૦
કન્યા અમારે ઘેર અનૂપ, પ્રથમ તેહને જિતો ભૂપ,	
રમત સહુ કરો એકઠી, સેત્રજ ગણકો સોકઠી	૮૧
રમો તમો જે ઉપર હોડ, મારી પુત્રી કેરી જોડ,	
એ જીત્યાનો જશ કહાવશો, પચદડ જિતી લાવશો,	
નહિ જિતો પુત્રીની પાસ, પચદડ જિત્યાની મૂકો આશ	૮૨

દોહરો

તેને જે તમો જિતશો, તો મુજને વિશ્વાસ,	
નહિ તો કામ સરે નહીં, મૂકો દડની આશ	૮૩
એવુ કહી પાછી વળી, મદિર તે તતકાળ,	
કુવરી તેડું મોકલ્યુ, રાજાએ સુખપાલ.	૮૪

શણગાર અગ સોજે સળ્યા, મોતી પરોળ્યા વાળ,	
પીતાબર પટ પહેરિયા, બહુ તિલક છે ભાલ	૮૫
હાવ ભાવ મૃગલોચની, સિંહલકી સુગળ,	
વનિતા સોલજ વરસની, છુગુટી કામનું બાણ	૮૬
દેવદમનીની દોકરી, નિર્મળ દમની નામ,	
શશિવદની મૃગલોચની, રૂપતણું કઈ ધામ	૮૭
પાન સરિખૂ પેટડૂ, અધર જાણે પરવાલ,	
પોપટવરણી નાસિકા, ગજના સરખી ચાલ	૮૮
નાગદેશુશો ચોટલો, બૃકુટી ધનુષાકાર,	
પથોધર પદ્મ સરીખડા, સોલ કળા વિસ્તાર	૮૯
શીખ લેઈ માતાતણી, ચાલી ચતુરસુગળ,	
અહકાર અતિ મન ધર્મો, રાગ તરણા સમાન	૯૦
સુખપાલેથી ઉતરી, રાયે દીધા માન,	
આદરભાવ જ કરી ધણો, મહેલ્યા ફોફળ પાન	૯૧
શી શી રમત જાણો તમો, તે ઓચરીએ આજ,	
તમો કહો તે સાબળુ, કરિયે રડા કાજ	૯૨
દમની કહે તમને ગમે, રમત માંડો જે જોડ,	
હું કહું તે પછે પરકિયે, હારજિતની હોડ.	૯૩

ચોપાઈ

હરખ્યો રાગ મનમાં ધાટ, માંજ્યો ત્રણ પાસાનો પાટ,	
રાગ કહે જે તારે ફોડ, તેની મુખથી બોલો ફોડ,	
તુ કહે તે મારે મન ખરુ, ફોટિ ઉપાય કર્યે નવ ફરુ,	
રાગ એમ વચારે મન, સ્ત્રી હવે કહે છે વચન.	૯૪

દોહરો

દમની કહે હારુ અમો, મૂલ ખરીદી દાસ,	
પરણું તમને પ્રીતથી, રહુ તમારી પાસ	૯૫
જો તમો હારો રાખજી, દેશ કરાવુ લાજ,	
સેવક કરિ રાખુ અમો, ભોગવુ ઉગેણી રાજ	૯૬
ચાર દિવસનો વાચદો, થોડે અદકી ધાટ,	
તેનો સૂરજ સાખિયો, ફરિ બોલે જે વાત	૯૭

ચોપાઈ

રાજા બાધ્યો કાલે કરી, રમત રાજ સભામા ધરી,	
વાયુવેગે વાતજ થઈ, મધા નગરમા ચર્ચા થઈ	૯૮
પ્રધાન પડિત જોઇને રહ્યા, સુણી વાત સહુ અચરજ થયા,	
રમત રમે એ પહોરજ હોય, નવ હારે નવ જિતે કાય	૯૯
રાજાને નવ સૂઝે વાટ, અતરમા ઉપજ્યો ઉચ્ચાટ,	
તે દિવસ રમત એમ રહી, દમની ઘેર પોતાને ગઈ	૧૦૦
દેવતાર્યન કીધું રાજન, ભાવતા કીધા ભોજન,	
ખીજે દિવસ વહાણે જેટલે, ગઈ રાજસભામા તેટલે	૧૦૧
પહેલે દિવસે હુતિ જેમ, રમત ખીજે દિન માડી તેમ,	
કાઈ કાઈથી નવ પામે હાર, ઢાળે પાસા વારવાર	૧૦૨
એ પહોર મધ્યાહ્ન જ થયા, રાજમહોલમા રાજા ગયા,	
ગઈ જીવતી પોતાને ઘેર, કરે કામ મન વાંછિત પેર	૧૦૩
દુરાચાર બોલે સહુ લોક, રાજાને મન પ્રગટ્યો શોક,	
ત્રીજે દિવસ થયુ પ્રભાત, નગર વિશે ચાલી વિખ્યાત	૧૦૪
રાજસભામા નારી ગઈ, રમત હતી તે જાતી થઈ,	
અનેક ઉપાય રાયજી કરે, તેણે અર્થ એકે નવ સરે,	
પરા મધ્યાહ્ન થયા જ્યારે, રમત ઢાકે મૂકી લાહરે	૧૦૫

દોહરા

રાજાને દમની તવ કહે, રહ્યો કાલનો દીસ,	
કાલે પહેલા જિતશો, પાગ નમાવુ શીશ	૧૦૬
ચેતાવુ હું ચતુર નર, સભા ગુણતા પરમાણુ,	
વળતી કહેશો કહ્યું નહિ, પાણુ પરકણુ વાણુ	૧૦૭
કાલ પહેલા જિતો નહીં, તો પાણુ મારુ વ્રત,	
સેવક સહુ દેખતા કરુ, રાજ તગવુ તરત	૧૦૮
વિક્રમ કહે વનિતા સુણે, રહેશે હુસ તમ પાસ,	
ગુજ સરખી લાખો કરી, મૂલ વિનાની દાસ	૧૦૯

ચોપાઈ

એવુ કહી સ્વસ્થાનક ગઈ, રાજાને મન ચિંતા થઈ,	
રખે રાંડ જિતીને જામ, તેનો કાંઈક કરુ ઉપાય	૧૧૦

નિશા ચર્ચા જોઈ આધે ગામ, લોક વેહવાર બોલે તે ઠામ,
 અદ્વૈત વિદ્યા આપે કરી, જોવા આંખે આધે ફરી ૧૧૧
 ગલી કુચીને હાટેહાટ, ચોરે ચકલે વાટેવાટ,
 માનવી ટોળે મળિયા બહુ, કરે વાત મુખેથી સહુ ૧૧૨
 જિતે કાલ ધાયજીની બાળ, લેશે રાજજીનો માલ,
 કોઈ કહે એ માહુ થયુ, રામરાજ વિક્રમનુ ગયુ ૧૧૩
 કોઈ કહે એ તો વિપરીત, નીચ સમાથે શાની પ્રીત !
 કોઈ કહે રાજ ઘેલો થયો, મમતે બોલ કામિનીને કલો ૧૧૪
 કો કહે ધારે બીજી વાત, એને માથે હરસિદ્ધ માત,
 કો કહે એ વાચા ચૂકશે, કામિનીને કહાડી મૂકશે ૧૧૫
 કોઈ કહે માઠો કરશે મરમ, કેમ મૂકશે રાજ ધરમ ?
 કોઈ કહે હાથદર્પણ શું કરે ? જે તે કાલ વહાણામા ડરે ૧૧૬
 એવું સાંભળે વિક્રમ વીર, સ્ત્રીઓ ભરે જ્યાં નિર્મળ નીર,
 ભુથ મળ્યાતા ભુવતીતણાં, વર્ણન થાય રાજના ધણા ૧૧૭
 એક કહે એ રુદુ થયુ, માન મોટમ રાજનુ ગયુ,
 દહાડી ઊઠી ચરચા ભુવે, સૌ લેકિની નિદા કરે ૧૧૮
 કોઈએ છાની વાત ન થાય, ઘેર જાંને હુકે રાય,
 કોઈએ હશી ન ગવાએ ગીત, કોઈએ કોઈથુ ન થાયે પ્રીત ૧૧૯
 સખી સખીમા સુખ કે દુઃખ, બોલી ન શકે કોઈએ સુખ,
 જાણે રાજ સુણશે કાન, એમ સ્ત્રીના ઉતર્યા માન. ૧૨૦
 ધાયજીને પાયે લાગીએ, એની જાતી આપણુ માગીએ,
 જાણાશ રાજશુ કીધો વાદ, ઊતરશે નરપતનો નાદ ૧૨૧
 બહુ મુખે બહુ વાતો કરે, હસે તાળી દર્ધ પાણી ભરે,
 કોઈ માહુ કોઈ રુદુ કહે, લક્ષણવતો મનમા લહે ૧૨૨
 જ્યાં જ્યાં રાજ દૃષ્ટે જોય, બીજી વાત કરે નહિ કોય,
 લીધો ગામ બધાનો પાર, નવ સુઝે એકે વિચાર. ૧૨૩
 પડી પૂર નિશા જ્યાહરે, મન વિચાર કરે લાહરે,
 મોટા જન માન ભગ જ થાય, પ્રાણુ તજે કે વિદેશે જાય ૧૨૪
 માટે પ્રાણુ તજું સર્વથી, હિપાય બીજે એકે નથી,
 કોઈને વાત જણાવી નહીં, વાત આપ હટેમા બહી ૧૨૫

ભરી પૂજન સામગ્રી સાથે, વૈતાળ વીર લીધા છે હાથ,
 જ્યાં છે હરસિદ્ધ મોટી માય, પાળો પથ ગયો છે રાય ૧૨૬
 ચાચર દેવી નગરજતણી, ચાલ્યો મહિપતિ માતા બણી,
 ત્યાં ધરણીપતે ધરિયુ ધ્યાન, ધૂપ દીપ ને ફેફળપાન ૧૨૭
 કુમકુમ ચઢન અક્ષત ધણા, પૂજા બહુ વિષ કરિ નહિ મણા,
 પ્રથમ પહેાર એક નિશા મર્ધ, પૂજા પૂરણુ ત્યારે ચર્ધ ૧૨૮
 ખડગ પોતાની કાટે ધર્યુ, આવાહન ચડીનું કર્યુ,
 પ્રસન્ન ચર્ધ છે મોટી માત, મા મા કહિને ઝાલ્યો હાથ ૧૨૯
 શા માટે તજે છે ગ્રાણુ, માગ માગ રે વીર સુગણુ,
 માતા સર્વે જાણો તમો, મુખથી શુ કહું આજે અમો ? ૧૩૦
 અતરમા પેઠી છે લાજ, પાળો લાજ ને સારો કાજ,
 નીચ જાત ધાયણુ છોકરી, મહેણુ દીધુ તે ડોકરી. ૧૩૧
 પચદડ ધરાવે જેહ, રમે ઘૂત દમનીશું તેહ,
 તે સગાથે પાડી હોડ, જિતાડો તો પહોચે કોડ,
 દિગ્વિજય તે સાથે કરુ, પચદડ શિર છત્ર જ ધરુ ૧૩૨

દોહરા

ત્યારે હરસત ઘોલિયા, એની ઉત્તમ જાત,
 એમા પ્રાક્રમ છે ધણુ, આગળ જોશો ખ્યાત ૧૩૩
 પ્રપચ એ જિત્યાતણો, તે તમને કહું આજ,
 તમે જાઓ ઈંદ્રાસને, ત્યા રહેશે તમ લાજ ૧૩૪
 વૈતાળ સગાથે પરવરો, મારો તુજ શિર હાથ,
 ઈંદ્રાસન શોભા ધણી, ત્યા મળશે સહિ વાત, ૧૩૫
 કામ કરી ઘેર આવશો, પહોંચશે મનના કોડ,
 એ જીવતીને જિતશો, હુશ કરીને હોડ ૧૩૬
 છત્ર મળે પચદડનું, થાશે જીગજીગ નામ,
 તુજને જિતી નવ શકે, એ નહિ સહેલુ કામ ૧૩૭
 પુણ્યે ગ્રહ પીડે નહીં, પુણ્યે નાસે પાપ,
 ત્રિદશ વશ એક પુણ્યને, ત્રૂંઠે ઈશ્વર આપ ૧૩૮
 વચન શીશ ચડાવિયુ, તેઓ વીર અનૂપ,
 પવન પહેલો પરવર્યો, વીર તે વિક્રમ બૂપ ૧૩૯

લા ઓચ્છવ છે અતિ ધણે, શોભા નોતમ હોય,	
નાય કરે દમની તિહા, રાજા દષ્ટે જોય.	૧૪૦
અચરજ પામ્યો અતિ ધણું, જેશુ પાડી હોડ,	
નૃત્ય કરે તે તો અહીં, ઊર્વશીની જોડ.	૧૪૧
દમની નહિ, કાષ્ઠ દેવતા, નહિ માનવીનું રૂપ,	
એ જિતે અચરજ કશું, બાગ્યો સદેહ જૂપ	૧૪૨
સભા સહુ ભરપૂર છે, પછવાડે છે વીર,	
અદસ્ય રાજા ત્યાં રહ્યો, મનમા આણી ધીર	૧૪૩
રાય ઈંદ્ર રીઝ્યો ધણું, દીડી રમત અપાર,	
દમનીને ત્યાં આપિયો, અમૂલ્ય એકાવલ હાર.	૧૪૪

ચોપાઈ

પાછળ હાથ દમનીએ કર્યો, હાર વીર વૈતાળે હર્યો,	
તે દમની નવ જાણે કાપ, રહ્યા દેવ સહુ દષ્ટે જોય	૧૪૫
ખીજી રમતે આપ્યાં પાન, પામી દમની મોટપ માન,	
પાછળ આપ્યા પાન તે ફરી, વૈતાળે લીધા તે વળી	૧૪૬
પછે કાનની લીધી ઝાલ, એવો વીર મોટો વૈતાળ,	
પછે પગનું લીધું ઝેર, દમનીને નિદ્રાની ઘેર.	૧૪૭
હિંગ્યો સૂર ઊઠી સભાય, આપ આપને સ્થાનક જાય,	
નવ જાણે દમની તે ધેર, પ્રભાતે આવી નિજ ઘેર	૧૪૮
દીધા માન તે મનસું ગમ્યા વિક્રમ રાજ સૂરપતિને નમ્યા,	
જાઓ વળી કાલે આવજો, વીર વૈતાળ સાથે કહાવજો.	૧૪૯
પ્રણામ કરીને શીખજી લીધ, ઉજેણી પ્રયાણ જ કીધ,	
પુર મધ્યે પ્રયાણ જ કર્યું, સ્નાન દાન વ્રત પુણ્ય આચર્યું,	
આવી બેઠો રાજ સભાય, દમનીને ઘેર તેડું જાય.	૧૫૦

દોહરા

કયમ ધર સુજે સુઈ રહી, પ્રીતે માની પાસ	
રાજા તુજને જિતશે, મૂલ ખરીદી દાસ,	૧૫૧
નોહું કામ નાકાતણું, મોટાશુ પાડી હોડ,	
જોત્યાં જોલ અહકારનો, પહોંચાડો તે કોડ.	૧૫૨

ચોપાઈ

બેઠી સુખપાલે તે નાર, આવી રાજને દરબાર,	
મહિપતિએ મુઝ નાખ્યો હાથ, વઘો વચન દમનીની સાથ	૧૫૩
ત્રણ દિવસ રમાજા તમે, તેમા પરાક્રમ જોઇએ અમે,	
છેલ્લે દહાડે જિતે હોડ, પહોંચે તેના મનના કોડ	૧૫૪
ત્યારે દમની બોલી વાણુ, સલિળ રાજ ચતુર સુળણુ,	
મારાથી કંઈ હારી ગયા, તે તો મારા સેવક થયા	૧૫૫
મૂક્યો વાદ બેઠા તે ઠરી, રમત હતી તે જરી કરી,	
જોવા મળ્યું છે બાધુ ગામ, અચરજ બોલે ઠામો ઠામ	૧૫૬
બેમા કાનુ પાણી જાય, જોરાવરિની જિત જ થાય,	
ધડી એક બે રમત જ થઈ, (રાયે) દમની પ્રત્યે વાણી કહી	૧૫૭
સ્વમાફેરી કહું એક વાત, દીડુ ગઈ રાતે સાક્ષાત,	
જોયો ઇંદ્રાસનનો તાજ, નારી તુ કરતીતી નાય	૧૫૮
રીજ્યો નરપત તુજશું સાર, હેતે આપ્યો એકવલ હાર,	
તે સાચી કે જૂઠી વાણુ, સાચુ કહે જે હોય પ્રમાણુ	૧૫૯
ત્યારે જીવતી ઝાખી થઈ, જૂઠી વાત રાજ તે કહી,	
આળપપાળ જૂઠું એ હોય, સ્વપ્નુ સાચુ કદી ન હોય	૧૬૦
પ્રત્યક્ષ ત્યાં દેખાજો હાર, ઝાખી દમની નવ લાગી વાર,	
માનભગ થઈ જેટલે, ચુકી દાવ દેતા તેટલે	૧૬૧
ચટકી અદકી પેઠી ચિત્ત, એક ભાગ રાજની જિત,	
બીજી વાર બોલ્યા છે ભૂપ, સાબળ નારી વાત અનૂપ	૧૬૨
(હું) પાસે બેઠો તો ઈંદ્રતણે, નૃત્ય કરતીતી હેતે વણે,	
માનિની તુજને દીધા માન, તુજને ઈંદ્ર આપ્યા પાન	૧૬૩
તે દમની કહે સર્વ જૂઠું, તમે વાત લઈ આવ્યા ઉઠ,	
(રાયે) પ્રત્યક્ષ બીડા થાપીયા, ખીસેથી કાઢી આપીયા	૧૬૪
દીઠાં પાન ઝાખી થઈ ગઈ, બેહબાકળી જોતામા થઈ,	
બે ભાગે જિયો તે રાય, વિમાસણુ વનિતાને થાય	૧૬૫
ત્રીજી ધડિયે બોલ્યો રાજન, કહું વાત તે ધરજો મન,	
હું મયો તો ઇંદ્રાસન બણી, ત્યાં બેઠો સુરનાથક ધણી	૧૬૬
તારી રમત દીઠી તે ધડી, ઝાલ કાનની તારી પડી,	
તે આવી મારા હાથમા, મેં લીધી તે સહુ સાથમા	૧૬૭

દમની કહે એ જૂઠી પેર, ઝાલ ઉતારી મૂકી ઘેર,
રાગ કહે તુ સાચી હોય, આપી ઝાલ પ્રગટ તુ જોય,
જ્યાં આંખી થઈ તે નાર, ત્રીજી હાર થઈ તે ઠાર ૧૬૮

દોહરો

એ ક્યાથી ઇન્દ્રાસને, લાઁથી ખરાં ઔધાણ,
પડી વિભાસણુ માનિની, પરવજ પડિયો પ્રાણ ૧૬૯
કહે રાગ સુણુ કામિની, જૂઠી જાતે ફેર,
કહો નારી તે ક્યા ગયુ, પગ તારાનુ ઝેર ? ૧૭૦
સ્ત્રી કહે મૂકયુ ધર વિષે, પડી પેટમા ફાળ,
મનથકી મહિપત વદે, તરુણીશુ તત્કાળ. ૧૭૧
તુ નૃત્ય કરતી ઇન્દ્રાસને, અમો દ્રષ્ટે જોઈ,
ત્યા નેપૂર લીધુ અમો, અન્ય ન જાણે કોઈ ૧૭૨
મૂકયુ ઝેર તે આગળે, નરમ થઈ તે નાર,
પાણીથી થઈ પાતળી, ચૂકી ગઈ તે ઠાર ૧૭૩
પછે તે પાસા ઢાળતા, થર થર ધૂજે હાથ,
હારી હારી સહુ કહે, હસી પજો સહુ સાથ ૧૭૪
વાગી હાકે હાથ્યાતણી, જિત્યો વડહથ વીર,
પ્રતાપ પુન્ય પોતાતણો, રાખ્યુ પ્રભુએ નીર ૧૭૫
વાગ્યા વાળ જિતના, ગડગડિયાં નીશ્વાન,
હારી દમની હોડશું, જિત્યો વીર સુગળ ૧૭૬
ગાધર્વ વિવાહ સહિ કર્યો, કાણુ ન લાગી વાર,
તે વનિતા વિક્રમ વર્યા, શોભા અપરપાર ૧૭૭
સાસુને વિક્રમ કહે, જોડીને જો હાથ,
વાત કહો પચદડની, જે યોદ્યા મુજ સાથ ૧૭૮
સુણો આપે સજ થઈ, ધીર વીર સજ થાવ,
પ્રથમ કહુ છુ એટલું, કુકણુ દેશે જાવ ૧૭૯
ધ્યાન ધરો પરશુરામનુ, સોપારાધડ ગામ,
તમા વિપ્ર એક વેદિઓ, શિવજ્ઞર્મા છે નામ ૧૮૦
રહેજો વાસો ઘેર તે, જો જો એ ઔધાણ,
સ્ત્રી ઉમાદે તેહની, ચતુરા ચતુર સુગળ ૧૮૧

ચર્ચા જોધને આવજો, ગામ ઠામ ધર એહ,
નગરો તો તો જીવશે, ઊંઘે ખોશે દેહ. ૧૮૨

૧ ઉમયાદે નારિ પાસેથી ઉડણુ દડની પ્રાપ્તિની વાત ચોપાઈ

રાયે મન માન્યુ તે સાચ, માની દમની સાસુ વાત,
વડા વજરને સૌખ્યુ રાજ, ચાલ્યો કુકણુ જોવા કાજ ૧૮૩
વૈતાળ સાથે તેજો વીર, ચાલ્યો મન ધરીને ધીર,
અનેક દિવસ હિંસતા થયા, ક્રોડ ધરી કુકણુમાં ગયા ૧૮૪
દીકું નગર થયો આહલાદ, દીકો શિવ સુદર પ્રાસાદ,
હરખ્યો મહીપતિ પોતે મન, પ્રીતે કીધું છે પૂજન, ૧૮૫
પાખ્યો મોહાર પુનરો સાત, કર જોડીને પૂછી વાત,
શિવશર્મા છે વિપ્રજ નામ, કોને ભાઈ વસે કુણુ ઠામ ? ૧૮૬
કહે પુનરો આહણુ ધણા, શિવશર્માની શી છે મણા,
જાયા નીચા ને વામણા, કો ગોરા દેહે દામણા ૧૮૭
કાઈ તેનું એંધાણુ જ હોય, તેહ વિના પ્રીછે નહિ કોય,
શુભ એંધાણુ રાખ્યું છે સાર, ઉમાદે જેને ઘેર નાર ૧૮૮
નખો ડાબી પોળ નિશાળ, બેઠો વિપ્ર બાણાવે બાળ,
શીતળ છાયાને કારણે, વૃક્ષ આબલીનું બારણે ૧૮૯
તેનું વચન હેડામા ધરી, લધુલાધવી વિદ્યા કરી,
રાજવંશી રઢિયાળુ રૂપ, શિવશર્મા ઘેર આવ્યો બૂપ. ૧૯૦
દડવત પ્રણામ કર્યો, ચરણપ્રમુત લઈ મુખમા ધર્યો,
વિદ્યા બાણુવા આવ્યા અમો, કૃપા કરી રાખોજી તમો ૧૯૧
ગોરાણી બાહેર નીસરી, જોઈ વિક્રમને દબે ભરી,
આનંદ અદકો મનમાં થયો, રીઝીને રાગ ત્યા રહ્યો ૧૯૨
ઘેર વિદ્યાર્થી મારે ધણા, સુખે રહો અહિયા શી મણા,
માનુભાવ મોટો જે મુખી, વિદ્યાર્થી થયો ત્યા મુખી ૧૯૩
કરે ગોરાણી હેત જ ધણા, આપે સાકરિયા ધાણી ચણા,
ઉદરતણે જેવો હોય તન, એથી અદકું રાખે મન ૧૯૪
બાસઠ પહેલા નાના તન, ત્રેસઠમો વિક્રમ રાજન,
રમે જમે બાણે મન મોહા, રાત દિવસ તે ચર્ચા જોય ૧૯૫

એક દિવસ મધ મધરાત, સુતા માનવી જાતો જાત,	
સહુ કોને છે ધારણુ ધણુ, જાગે રાજા વિક્રમ બાણુ	૧૯૬
ભીડી ભીમાદે પ્રચડ, લીધા હાથમા બીડણુ દડ,	
નિકળી બહાર રાખી મન ધીર, તે તો દીકુ વિક્રમ વીર	૧૯૭
માઝમ રાત ને જાતે નાર, કેમ નીકળી એકલી બહાર,	
અરુપરુ જોયુ અર્ધધડી, વૃક્ષ આબલી ટોચે ચઢી	૧૯૮
આબલિ થડ પોલી ગુફાય, અદૃષ્ટ થઈ ત્યાં બેઠો રાય,	
ચઢી ઝાડ ઉમાદે નાર, કીધા દડના ત્રણુ પ્રહાર	૧૯૯
બીડ બીડ કણુ મુખથી વળી, ગયુ વૃક્ષ બાધુ ઉચળી,	
ઉપર ઉમાદે હેઠો રાય, સો જોજન સૂધી તે જાય	૨૦૦
ત્યાં એક પ્રૌદુ છે મશાણુ, સધણુ ભૂતજનુ રાણુ,	
ભૂત પ્રેત અગ્નિ દવ બળે, સિદ્ધ લક્ષ ચોરાશી મળે	૨૦૧
બાવન વીર ચોસઠ જોગણી, બારે ભોગતણી ભોગણી,	
ચોસઠ બેઠી ચામુડા ન્યા, દેવ દુદ્ધિ વાળે ત્યાં	૨૦૨
તે ઠેકાણે શોભા હોય, વર્ણન કરી શકે નહિ કોય,	
જુહાર જુહાર ઉમાદે કહે, જોગણી સહુ સાબળવા રહે	૨૦૩
જૂઠી જૂઠી સહુકો કરે, ઉમાદે હેઠી બીતરે,	
તું સાચી ન પડી એક દીસ, આવે દુ ખવા દહાડી શીશ	૨૦૪

દાહર

ઉમાદે કહે જોગણી, સાચી છુ હું આજ,	
ચોસઠમો આવી બળે, થાય આપણું કાજ	૨૦૫
બાસઠ ઘેર પહેલા હતા, ત્રેસઠમો મુજ કથ,	
ચોસઠમો આવી મળ્યો, આનંદ ઉપન્યો મન	૨૦૬
બત્રીસ લક્ષણો મળ્યા નહી, તો શી કરિયે પેર ?	
ભોગ આપવા બવાનીને, થયા ચોસઠ મુજ ઘેર	૨૦૭
તમો કહો તેમ હું કરુ, ટાળે આપણો રોગ,	
મને કરો તમો જોગણી, બરુ બરપૂરણુ ભોગ	૨૦૮

ચોપાઈ

હરખ્યા જોગણી પ્રીતે પાસ, ઉમાદે તુજને શાખાશ,	
અમો કહું તે મનમા ધરો, ચોદશ દિન નૈવેદ્ય કરો.	૨૦૯

વડા બાકળા લાકુ ખીર, કરો પાક મન આણી ધીર,	
ચોસઠને રનાન કરાવજે, હાર કરેણના ધરાવજે	૨૧૦
સિંદુર તીલક કરજે લાલ, પાસપાસે બેસાડી બાળ,	
લાણા મહિ ભરજે ખડ, હાથથી હેઠો મૂકજે દડ	૨૧૧
તે પાછળ પ્રદક્ષણ કરો, ઉડો ઉડો મુખથી બોલરો,	
ઉદક અબલી ભરવી હાથ, લેજે ભોગ ભવાની માત	૨૧૨
અમો હુકારો ત્યારે દેખશું, અકેકા વેહેંચી લેખશું,	
આવ્યા અમો પાછા નહિ ફર, નહિ તો તુંજને ભક્ષ જ કર	૨૧૩
એવી તેણે દીધી શીખ, વિદાય થઈ મન આણી ખીક,	
માથ્યા દડ તેણે પ્રત્યક્ષ, ચઢી આંખલીકરે વૃક્ષ	૨૧૪
એક ધડીમા આવી ઘેર, નરપત નિરખે સઘળી પેર,	
ઉતરી હેડી ધરમા ગઇ, રાજને મન ચિતા થઈ	૨૧૫
દેખાડી સાસુએ વાટ, મોકલ્યો વડવા મારો ધાટ,	
વેકું દુખ મારી દેહને, ઉગારુ ત્રેસઠ એહને	૨૧૬
પરાક્રમ એમા છે પ્રચડ, કરામત સઘળી તે દડ,	
આવે હાથ તો જિતીલઉં, નહિ તો પ્રાણ આ સ્થાનક દઉં	૨૧૭
કયો વિચાર પોતાને મન, પ્રાત કાળે ઉગ્યો દન,	
શિષ્ય સર્વ સૂતા જાગ્યા, ગુરુજને પાયે લાગ્યા	૨૧૮
સર્વે નહાવણુ કરવા ગયા, વિપ્ર કર્મ કરી સુખિયા થયા,	
નરપત કહે જોડીને હાથ, ગુરુસગે બેઠા સહુ સાથ	૨૧૯
એક પ્રશ્ન જુઓ ઋષિજન, આપણે માથે કાઈ વિધન,	
જુઓ જ્ઞાન વિચાર જ કરી, સ્વમામા ભય મન ધરી	૨૨૦
ત્યારે સહુકો બોલ્યા બાળ, સ્વપ્ન એ તો આળ પપાળ,	
આજ કાલનો તુ આવિયો, ડાહ્યો થઈ ડિગ જ લાવિયો	૨૨૧

દોહરો

ત્યારે ગુરુજ બોલિયા, તમો ન સમજે કોય,	
હા ભાઈ કહે તુ મુજને, સ્વપ્નું શુ તુજને હોય ?	૨૨૨
આજયકી ચોથે દિવસ, છે ચૌદસનો દન,	
ઉમાદે નૈવેદ્ય વહેંચશે, કરશે ચડીપૂજન	૨૨૩
બેસાડી ખડ પૂરશે, કંઠ આરોપશે માળ,	
ભાગ આપશે ભવાનીને, ચોસઠ ખૂટ્યો કાળ	૨૨૪

બત્રીશ લક્ષણા સર્વ છે, તેણે માન્યુ સત્ય,	
ગુરુ સમેત કળે સહુ, કહે તે કરિયે ગત્ય	૨૨૫
બિહિને નાશી નવ જશો, નહિ દેવા દેઈ નામ,	
કહુ તે મારમ ચાલજો, થશે તમારુ કામ	૨૨૬
દડ લેઈ નાથુ અમો, ફડે આવજો તરત,	
પાછુ જોવા જે રહે, તે તો પામે મરત.	૨૨૭
ધિરજ રાખી સહુ કો રહ્યા, થાશે શુભ કલ્યાણ,	
જે એ સાચુ માનજો, નહિતો કહેજો અજાણ	૨૨૮
કો કહે જુદુ બાલિયો, કો કહે સાચુ ખાસ,	
સાચુ માન્યુ ગુરુજીએ, કીધો દદ વિશ્વાસ.	૨૨૯
પ્રતિજ્ઞા કરી આવીઆ, કોઈનું ન બેઠુ મન,	
ત્રણ દિવસ એમ વહિ ગયા, આંખો તોરશ દન	૨૩૦
ત્યારે ઉમાદે બચરી, સાબળો મારા સ્વામ,	
મારે બાધા નૈવેદની, કહો તો કરું શિરનામ	૨૩૧

ચોપાઈ

વારુ કહીને દીધી આશ, સૌને આંખો દદ વિશ્વાસ,	
દાળ પલાળી અડદ જ તણી, સામગ્રી તે કીધી ધણી	૨૩૨
નોતયા સર્વ વિપ્રના તન, વહાણુમા ચૌદશને દન,	
રસોષ સર્વે કીધી સાર, તેડી વિપ્રતણા કુમાર	૨૩૩
તમો બેસજો સર્વે સાર, સકલ કરવો મારે હાથ,	
ચોસઠ જોગણી સતોખવી, પૂરણ પ્રીતે તે પોંખવી	૨૩૪
સમજાવ્યા પોતે રાજન, કોઈ બીક ધરશે મા મન,	
નાહ્યા સર્વ તે હુધારથી, છે પરવશ સૌ વિદ્યારથી	૨૩૫
ગુરુપત્નીનુ વચન જ જાય, વિદ્યા બણી તે મિથ્યા થાય,	
કુમકુમ અદન સિદુર સાર, ધાદ્યા કઠ કુસુમના હાર	૨૩૬
બાણુમા પીરસ્યા ભોજન, સ્વામી સહિત બેઠા સૌ જન,	
પચામૃત લાડૂ ને ધૂન, પીરસી પાક સામગ્રી તરત	૨૩૭
કહાડીકુડ વચ્ચે આણિયા, બત્રીશ લક્ષણુ જીમતે જાણિયા,	
ઉમાદે વચસા આવિયા, ઉડણુ દડ કરમા બાવિયા.	૨૩૮
મત્ર હનો તે સુણમા લીધ, જોગણીનુ આવાહન કીધ;	

મહેલ્યો દડ ને નીચી વળી, પ્રદક્ષિણ કરવાને ફરી,
ઉડા બવાની લેજો ભોગ, મનવાંછિત ટાંગો મુજ રોગ ૨૩૯
દોહર

એટલે વિક્રમ ઉડીઓ, મારી હાક પરચડ,
નાઠો ચેતાવી સર્વને, લીધા બડણુ દડ ૨૪૦
ગુરુ સહિત તે દોડિયા, પાછુ ન જુવે કાચ,
એટલે આવી જોગણી, કારમું કૌતુક હોય ૨૪૧
ખાઉં ખાઉં કરતી ઉતરી, નર ન દીઠા તે ઠાર,
વેહેંચી ભાગ ચોસઠ કચ્ચા, ભક્ષ કરી તે નાર ૨૪૨
હાહાકાર સધળે થયો, કાખ્યા લાના લોક,
ચોસઠ ખાધા બવાનિએ, સજ્જન પામ્યા શોક ૨૪૩
નાઠા ચોસઠ એકલા, કચ્ચો મન વિચાર,
વહાણુ વાતે નીસચ્ચા, ત્યાથી જોજન બાર ૨૪૪

ચોપાઈ

ચાકયા ઘણી લાગી છે જૂખ, સહુ કછી વેઠ મહા દુખ,
નગર સીમાડે આળો એક, રાજા યોગ્યો કરી વિવેક ૨૪૫
સહુ ખેસો ઠરીને આ ઠામ, હુ જઈને જોઈ આવુ ગામ,
રહો અહિંયા ન તજશે આ ઠાર, ભક્ષ જોજન લાવુ આહાર. ૨૪૬

(૨-રાક્ષસ પાસેથી અજિત દડની પ્રાપ્તિની વાર્તા)

રહા ત્રેસઠ ઠરી તે ઠામ, રાજા ચાલ્યો જોવા ગામ,
વળ્યો નગર બણી તે વાટ, નહિ માનવી ઉઘાડા હાટ ૨૪૭
ભચ્ચા માલ ખળના દ્રવ્ય, નનુખ્ય વિના સુતુ છે સર્વ,
હાટ ઉઘાડા દોસીતણાં, ભર્યા વસ્ત્ર અમૂલક ધણા ૨૪૮
પારખ સુખડીઆ સોનાર, દુકાન હાટ છે અપરમપાર,
ચોળ પાડો થરા ને કોટ, નહિ પશુ પખી માનવી એટ ૨૪૯
અચરત પામ્યો અદકુ રાય, જોતો જોતો આધો જાય,
રાય ધીર મનથી નવ ડરે, કાયર નિશ્ચે બિહિને મરે ૨૫૦
જોયું નગર ને લીધા પાર, એટલે આવ્યો રાજદરબાર,
પેઠા મોહોલા ઉપર અઓ, બચી અટારી ઉપર અઢ્યો ૨૫૧
પાથરી છે કચ્ચા એક ત્યાંહિ, બેડી બિલાડી એક માહે,
જઈ રહ્યો છે તેને જૂખ, નહીં બિલાડી કારણરૂપ ૨૫૨

સુના મદિરમા બેશી રહ્યા, નગરતણા માણસ ક્યા ગયા ?	
હું ઉજ્જવણપતિ વિક્રમ રાય, આબ્યો તારા મોલ જ માય.	૨૫૩
બિહી બોલ શું છે રે દુખ ? ધ્રુવર તારી ભાંગે બુખ,	
બીલાડીએ સાનજ કરી, કાજળ ડાબલી આગળ ધરી	૨૫૪
અજન કીધું છે જેટલે, નવખોળના ચર્ધ તેટલે,	
રાજ કહે તારુ થુ નામ, ઉજ્જડ થયુ ક્યમ તારુ ગામ	૨૫૫
ત્યારે સ્ત્રી ત્યા બોલી વાત, ચદ્ર શેખર તે મારો તાત,	
દૈત્યે માત્યા માણસ ધણા, નગર ઉજ્જડ કીધા અમતણા	૨૫૬
લોક સહુ તો દુખિયા થયા, કોઈ ખાધા કોઈ નાશી ગયા,	
મને એકલી ઝાલી ખાહ, રાખી છે કારાગૃહમાંહ.	૨૫૭
અજન કરી બિલાડી કરે, ચારા અથે વનમા ફરે,	
આવે છે રાતે આ ઠાર, બીજે અજનથી કરે છે નાર	૨૫૮
સુજ પર રાખે છે અહુ મન, જેવી પેટની હોયે તન,	
હવડા આવશે કરતાં વાત, જોતા કરશે તુજની ધાત	૨૫૯
તારો ડરાબ્યો તે નહિ ડરે, કાષ્ઠનો માત્યો તે નહિ મરે,	
એવુ બળ છે મહા પ્રયડ, અજિત એની પાસે દડ	૨૬૦
તે દડ ન્યારે વાગે શીશ, એ પાપી મરશે તે દીશ,	
તે દડની નિત્ય પૂજા કરે, તે પાછળ પ્રદક્ષિણા ફરે	૨૬૧
હેઠા મૂકે એટલી વાર, તેનો છે એને આધાર,	
લીધી વાત એના મનતણી, વળતી બોલ્યો ઉજેણી ધણી	૨૬૨
છાનો રાખ મને તુ ઘેર, હુ જ કરુ પાપીની પેર,	
સ્ત્રીએ જોષ તેની સૂજ, ઠામ એક દેખાડી ગૂજ	૨૬૩

દોહરો

અજન આજ્યું એહને, કરી બિલાડી ત્યાહ,	
રાજા જર્ધ છાનો રહ્યો, તેનાં મન્દિર માહ	૨૬૪
એટલે પાપી આવિયો, સેજ હતી ન્યા ઠાર,	
અજન આજ્યુ તેહને, તત્ક્ષણ થઇ તે નાર.	૨૬૫
સ્નાનકર્મ તેણે કર્યુ, પછે કર્યુ સ્મરણ,	
હડ હતો જે હાથમા, તેને મેલ્યો ધરણ.	૨૬૬

પ્રદક્ષિણા પોતે કરી નખીને લાગ્યો પાય,
નિરખીને પછે નિસર્યો, મહા બળિયો તે રાય ૨૬૭
ચેત ચેત રાજા કહે, ચઢાવીને બહુ રીશ,
દડ હતો તે ઝાપટ્યો, તે પાખીને શીશ ૨૬૮

ચોપાઈ

તરફડી પડ્યો દેત્ય ત્યા તરત, પાખ્યો એક પલકમા મરત,
વાયુ વેગે વાત જ થઈ, ખબર દશ દિશા ફરી ગઈ ૨૬૯
તરત લોક આવી ત્યા વસ્યા, સુખ પામ્યા સહુ હેતે હસ્યા,
સ્ત્રીને ઘેર આવ્યા માખાપ, ટાળ્યા સહુ લોકોના તાપ. ૨૭૦
ન રહ્યું દુ ખ કેને મન કચું, તરત આવીને ગામ જ વસ્યું,
ત્રેસઠ જે પોતાના જન, મનવાહિત પામ્યા ભોજન ૨૭૧
રાયે જાણ્યા વિક્રમ રાય, તત્ક્ષણ જમને પડિયા પાય,
મુજને આશીર્વાણ કીજીએ, એ કન્યા રાયજી લીજીએ ૨૭૨
તે કન્યાને પ્રીતે વરી, કુકણમાં તે આવ્યા ફરી,
પ્રકાશ થયું પોતાનું નામ, મળવા આવ્યું બાધુ ગામ ૨૭૩
કુકણ રાયે વિનંતિ કરી, પરણાવી પોતે દીકરી,
પુરોહિતને ઘેર કન્યા એક, ગુરુને પરણાવી વિવેક ૨૭૪
વિદ્યાર્થીને ઘેર મોકલ્યા, રાય ઉજેણે આવ્યા એકલા,
ત્રેસઠના ત્યા ટાળ્યા દુ ખ, ભાગી જન્મ જન્મની ભૂખ ૨૭૫
ખેય દડ ખે કન્યા રૂપ, લઈ આવ્યો ઉજેણીભૂપ,
ચતુરા લાભ્યા ચતુરસુજણ, હરખે ગડગડિયાં નિશાન, ૨૭૬
મેહેલે ઉતર્યા તે નર નાર, સુદર શોભા તેણે ઠાર

દોહરા

જઈ દમની ચરણે નખ્યો, પોતે વિક્રમ રાય,
દડ જિત્યા દેખાડિયા, મહેલ્યા જમને પાય ૨૭૭

(૩) રતનમજરી પાસેથી અભયદડની પ્રાપ્તિની વાર્તા

ધન્ય અખિત ધરણીપતી, તખાવટીએ જાખ્યો,
જો જો ચર્ચા મહેલની, મહિસાગરમા નહાખ્યો ૨૭૮
કરે રાજ તખાવટી, તખક તેનું નામ,
તખકસેન તો બહુ ચપા, પણ એ સાચું નામ ૨૭૯

વચન લઈ તે સચચો, સાસુએ દીધી શીખ,	
સાથે વીર વૈતાળ છે, મન નવ આણી બીક	૨૮૦
પહોંત્યો ગઢ ત્રયાવટી, નિશ્ચા સમે તે ભૂપ,	
અદૃષ્ટ વિદ્યાએ કરી, દીકુ નગર અનૂપ	૨૮૧
મહિસાગર નાહ્યા જઈ, જોયા ઘાટે ઘાટ,	
નગર જ નિરખ્યુ સ્નેહશું, મયા રાજની વાટ	૨૮૨
જોયા ધર પુર મેડીઓ, જોયા મહેલ અવાસ,	
ચઢ્યો જોયે અટારીએ, સ્ત્રી દીડી તે પાસ	૨૮૩
ત્રિયા તેર વરસતણી, લક્ષણુ શુભ શુભ રૂપ,	
તે ઠામે ઠરિને રહ્યો, પોતે વિક્રમ ભૂપ	૨૮૪
ચચાં જીએ તેહની, નિશ્ચા ગઈ છે પહોર,	
સાઢ ઉપર વાહન કરી, આવ્યો દૂત તે ઠોર	૨૮૫
મેલી ઉંટને બારણે, આવ્યો ધરમા તેહ,	
વાટ જોતીતી માનિની, જેમ બપોયો મેહ	૨૮૬
તારી સાથે આવુ છુ, જોસો બહાર જ ઠામ,	
એટલે પોપટ આવિયો, દામોદર શુભ નામ	૨૮૭
કાગળ કાટે બાધિયો, આવ્યો સ્ત્રીની પાસ,	
પ્રણામ કીધો પોપટે, સ્ત્રીએ દીધી આશ	૨૮૮
રાગ વિક્રમ તે જીવે, પરાક્રમ તેના ગ્રોહ,	
પોપટ દીઠો પોતાતણો, થઈ રહ્યો દિગ્મુહ	૨૮૯
કાગળ ઉઠેલ્યો કામિની, તે વાચીને જોય,	
પાછળ રાગ હિમો રહ્યો, તે નવ જાણે કાય	૨૯૦
સ્વસ્તિશ્રી ત્રયાવટી, રતનમજરી નામ,	
લખિતગ ધાયણુ દમની, વાસ ઉજેણી ગામ	૨૯૧
સમાચાર એક પ્રીછજો, પાડી વિક્રમશું હોડ,	
મુજને જિતી તે વરયો, લાગી મુજને ખોડ	૨૯૨
હુંજ ન પોહોંતી આપણી, જે ધારીતી પેર,	
કાળાગૃહે પડી કામિની, વિક્રમસેનને ઘેર	૨૯૩
બહુ દુખ દારિદ્ર્યનું, બલી વેઠવી બૂખ,	
તેથી બૂકુ ભૂપ ધર, સ્ત્રી માણસને દુખ,	૨૯૪

વાત કાચશું થાય નહિ, બહાર નવ જવાય,	૨૯૫
રુકું ભૂકું જણાય નહિ, રહિ કાળાગૃહમાય	
વચને બાધી હું રહી, જોડીને બે હાથ,	૨૯૬
આપણુ રહિયે એકઠા, વાત કરુ તમ સાથ	
તમ ભણી રાજ્ય મોકલ્યા, આવ્યા છે તુજ પાસ,	૨૯૭
તેને તો વરજો તમો, પહોંચે મનની આસ	
લખનાર નાર પોતાતણી, અચરત મોટું એહ,	૨૯૮
પોપટ ધર પોતાવણો, મહિપત મન સદેહ	

ચોપાઈ

રતનમજરિયે વાંચ્યો પત્ર, રાય વિક્રમે વાંચ્યો તત્ર,	૨૯૯
તેનો ઉત્તર લખિયો ઝોટ, બાંધ્યો તે પોપટની કોટ	
ત્યા જમને તો કેજો નાય, રતનમજરી વરે કોઈ રાય,	૩૦૦
સુણી શુક ચાલ્યો જેટલે, કાગળ ફાડી નાખ્યો તેટલે.	
ધેવી રાડ બાયણુ દીકરી, તારુ પાપ જે એને વરી,	૩૦૧
મારુ રતનમજરી નામ, નવ રહુ વિક્રમ ગુલામ.	
એવા કઈ આવે કઈ જાય, વિક્રમ તો તુજને ગધાય,	૩૦૨
હશી પડી તે સૈયર સાથ, જો આવે વિક્રમ મુજ હાથ.	
મહિપત બાધુ મારે ધેર, કોઈ ન જાણે તેવી પેર,	૩૦૩
દાસીને હેઠી મોકલી, ઉપર રહી રાણી એકલી	
આવ્યો'તો જે પેલો દૂત, તેજો ધરમા ભગડભૂત,	૩૦૪
કહો તમે કયાથી આવિયા, સમાચાર શા શા લાવિયા ?	
ધણુ સભારે વિરભમ રાય, ધડી ધડી વડસાસો થાય,	૩૦૫
તમને નરપત તેડે આજ, સત્યા સર્વ આપણુના કાજ.	
શાને વાર લગાડો વડી ? ચાચ્યો શીઘ્ર ઉઠો આ ધડી,	૩૦૬
લીધા ધરમાંથી શણગાર, ખીજો માલ તો અપરમપાર	
રત્ન પેટી લીધા અબેદડ, આખ્યા દૂતને તે પરચડ,	૩૦૭
જાઓ મૂકો જોઉં ઉપર જઈ, પછી આપણુ બે જમણે વહી	
સાદણી ઉપર તે તો ધરચુ, પછે વિક્રમે મન વિચારચુ,	૩૦૮
દડ પ્રતાપે નાશી જશે, હાથ ન રહી તો શી ગત થશે ?	
દડ પેટી ઉઠપર મૂકયો, મૂરખ મન તે તો ચૂકિયો,	૩૦૯
વૈતાળ ગયો તે વસ્તુ જ હરી, બેઠો રાય ધીરજ મન ધરી	

ચેતવ્યા વજુ તો નવ મારિયે, ક્ષત્રી ધર્મ તે કયમ હારિયે, પૂછે રાય, કોણુ કરે જોર ? દૂત જોર કે કીનો ચોર ?	૩૧૦
ત્યારે દૂતને ચઢી છે રીશ, ગાળો દીધી ત્યા દશ વીશ, મારયુ ખડગ લીધા છે પ્રાણુ, પળો વાટમાં તેહ અજાણુ	૩૧૧
પછે દૂતનું લીધું રૂપ, કી પાસે આવ્યો છે જૂપ જો ગમે તો આવો તમો, ચાલો ખોટી થાઉં છુ અમો.	૩૧૨
હી નાર તે આગળ ચર્ધ, ઉંટ ઉપર બેઠી તે જર્ધ, ખીક ન આણી કોની ચત, ખેડી સાદણી લીધો પથ	૩૧૩
પૂર્વ દિશા હાકયો જેટલે, નારી તે બોલી તેટલે, આપણે જવુ પશ્ચિમ દેશ, કેમ કરો પૂર્વમાં પ્રવેશ ?	૩૧૪
મારે શુ પશ્ચિમનું કામ, તેડી જાઉં પૂરવ મારે ગામ, વાહુ વચન તે સાથે કરયુ, રૂપ પોતાનું પ્રગટ જ કરયુ	૩૧૫
દડ અને પેટી તો ગર્ધ, તે નારી તો નરવશ ચર્ધ, પેટી દડનું ભાગ્યુ જોર, ચર્ધ ગર્ધ નારી ત્યા તો ચોર.	૩૧૬
શુ નામ તહારુ કયા રહે, કયાં લર્ધ જાઓ મુજને કહે ? મારુ તો જુગારી નામ, વસવુ મારે માળવ ગામ,	
કરુ કામ અણચિતવ્યા ઘોર, કીમાણુસનો હું છુ ચોર	૩૧૭

દોહરો

નિ શ્વાસ મૂકયો નારીએ, દેવ ન પહોંતી આશ, મનનો માન્યો મૂકીએ, પડ્યાં જુગારી પાસ	૩૧૮
જુગારી હાથે સાકળ, મર્કટ કંઠે હાર, ઘેલી કી શિર ખેડણુ, રહે કેટલી વાર ?	૩૧૯
લગી બસની આળસુ, લપટ જુગારી આપ, એવો કથ જે કામિની, તેના પૂરણ પાપ.	૩૨૦
નમેરો નિદ્રાણુઓ, દીન દયાહિન રોગ, એવો કથ જે કામિની, તે કામિનીના ભોગ.	૩૨૧
કાગળ પોપટ લાવિયો, મુજ સહિયરનો મર્મ, તે વિક્રમને નવ વરી, ત્યાં ફૂટયુ મુજ કર્મ	૩૨૨
પરદુ ખલજન સુખકરણુ, અજિત અબેદી આપ, એવો પુરુષ મેં પરલગ્યો, ભોગવુ તેના પાપ.	૩૨૩

નવ ખડ જેની નામના, પવિત્ર જેનો દેહ,	
તેવો પુરુષ મેં પરલબ્યો, તેનું કૃણ આ તેહ	૩૨૪
સુરજ દેવ સાક્ષી તમો, નિર્મળ તારુ નામ,	
મેળો કરજો મહીપતિ, કરો કામિનીનું કામ	૩૨૫
અલ્યા શાપ દેઉં છું તને, હું અબળા સ્ત્રી જાત,	
ક્યમ લાબ્યો મને છેતરી, કાધી મોટી ધાત ?	૩૨૬

ચોપાઈ

ભારે તે બોલ્યો રાજન, તારુ કાના ઉપર મન ?	
લા પહોચાડી મૂકુ તને, જ્ઞાને રીશ કરે છે મને ?	
તારા મનમા જે હોય આપ, સલ ન કહે તો તુજને પાપ	૩૨૭

દોહરા

ભારે નારી બોલિ સહિ, વિક્રમ ઉજેણુ બૂપ,	
સકળ કળા ગુણુ જાણુ છે, શીળવત સ્વરૂપ	૩૨૮
રાજ રાજેશ્વર છે ગુણી, હરસત માત હજૂર,	
તેને મળવા મન બાણુ, જે નારાયણુ ત્ર	૩૨૯
વચન પાળ તુ તહારુ, મેળવ વિક્રમ રાય	
સરે અર્થ તવ માહરો, હૈકું સ્થિતળ થાય	૩૩૦
ત્યારે જુગારી બોલિયો, કઈ વિક્રમ અંધાણુ ?	
તેને તુ ક્યમ ઓળખે, બોલ ચતુર સુજાણુ ?	૩૩૧
પગે પદ્મ છે તેહને, દીંચણુ સૂધી હાથ,	
જમણે હાથે ચક્ર છે, તે પૃથ્વીનો નાથ	૩૩૨
કમળપત્રજ્ઞા નેત્ર છે, અરુણવત છે તેજ,	
ચંદ્રવદન ચચળ મતિ, નારાયણુશુ હેજ	૩૩૩
છાંઓ મણિ ગાંઠ થકી, આપ્યો સ્ત્રીને હાથ,	
જાણે દિનકર ઉગીઓ, દીઠો તે નરનાથ	૩૩૪
પાગે લાગી પદ્મિની, શુ છે તમારુ નામ ?	
વીશ વશા વિક્રમ તમો, તેજપુજ મહા કામ	૩૩૫
કર જોડીને ઉભી રહી, નમીને લાગી પાય,	
મહારાજ મેં તમને ઓળખ્યા, તમો તે વિક્રમરાય	૩૩૬

ચોપાઈ

સાખાશ ચ્યામા ડાહ્યાં તમે, જ્યા વિઠ્ઠમ તે તો અમે,	
નમર ચર્યાં જોવા આવિયો પોપટ કામળ ત્યા લાવિયો	૩૩૭
તે પૂઠી મેં વાચિયો, પેટી દડ મ તો સાચિયો,	
દૂત હતો તે મેં મારિયો, ચેતાવ્યો જીલ્લે દારિયો	૩૩૮
તમને જોસાડી સાંઠે કરી, લાવ્યો પથે તમને હું હરી;	
મારા સમ તમને હોય મન, ત્યાં પહોંચાડું આણે દન	૩૩૯
વચન સાજવ્યુ વિક્રમતણુ હરખી નાર તે મનમા ધણુ	
ગાધર્વવિવાહ હેતે કરી, રતનમજરી વિક્રમશુ વરી	૩૪૦
ચાલ્યા આવે છે તે વાટ, મટ્યા મનતણા ડિચ્યાટ,	
એહ વાત અહિંયાથી રહી, પેલા પોપટની શી ગત થઈ.	૦૪૧

દોહરો

કામળ રતનમજરીતણો, લેખને ચાલ્યો પથ,	
તેણે વિચાર્યુ આવતા, થઈ વિમાસણુ ચત	૩૪૨
ફીડુ રતનપુર વાટમા, જીગતે જોતો જાઈ,	
મળે જો મારો અધવો, સહેજે સુખિયો ચાઉ	૩૪૩
મળવાને પરદેશડે, બાધવડેરે કાજ,	
તે રહે છે આ ગામમા, ભાગ્ય મારી દાઝ	૩૪૪
એમ કહિ વળિયો ગામમા, મળવા મિત્ર જ પેર,	
બાધ્યો રહે તે પાંજરે, નીત્રી યુણીકા ઘેર	૩૪૫
બાધ્યુ પાજરુ બારણે, ગમારામ છે નામ,	
ત્યાં દામોદર આવિયો, બાધવડેરે ઠામ	૩૪૬
દોટે દટ મળ્યા બેહુ, પહોંત્યા મનના કોડ,	
ગુજ કરવા માડી ત્યહા, બાધવ જીગતે જોડ	૩૪૭
કહો બાધવ કયમ આવિયો ? ગયા હતા કુણુ દેશ ?	
સુખ દુખ કહો તમતણું, કાં વેઠા પરદેશ ?	૩૪૮
છિજીપત રાજીઓ, પવિત્ર મનથુ પેર,	
પરવ્યો કાચણુ દીકરી, હું છું તેને ઘેર	૩૪૯
કામળ લખને નીસર્ગો, મયો તમાવટી મામ,	
તે રાજાની બેટડી, રતનમજરી નામ	૩૫૦

મહારાજ વિક્રમ આવિયા, ચર્ચા જોવા કાજ,	૩૫૧
કરે રાજ શ્રી રામનુ, મોટા જે મહારાજ,	
રતનમજરી પરણશે, મારા કાગળ માટ,	૩૫૨
વહાણું વાતે આવશે, આજ ગામની વાટ	
શુભ અસ્વારી સાંઢ તે, રતન પેટી પરચડ,	૩૫૩
કન્યા છે તે પંચિની, પાસે અભેજિત દડ	
તે પહેલા હું નિસર્યો, ખાઉં વધાઈ વરત,	૩૫૪
તે દમની મને આપશે, હાર અમુલક તરત	
સુખશાતા છે અતિ ઘણી, આનંદ અદકો ચત,	૩૫૫
મળ્યા ભેટયા શીખ ઘો, જાઉં મારે પથ	

ચોપાઈ

વારુ કહી તે થયો વિદાય, એક એકની કહી કથાય,	
પેલે પોપટે વચન જ કહ્યું, તે શુણિકાએ સર્વે લહ્યું	૩૫૬
સુણ્ય વચન એ મારુ ભાગ્ય, એવો હું પામુ કયા લાગ !	
પ્રપચ કરુ હવે રુડી પેર, પેટી પંચિની આણું ઘેર	૩૫૭
એવો મનમા ધડિયો ઘાટ, જઈએડી રોડીને વાટ,	
પ્રાત કાળ થયો જેટલે, આવી સાંઢ નિકટ તેટલે	૩૫૮
હેઠા ઉતર્યા નર ને નાર, તેણે મનમા કર્યો વિચાર,	
ભક્ષ ભોજન અહિયા લીજીએ, પછે પથ આપણુ કીજીએ	૩૫૯
ગયા રાય તો ગામજ માંહ, નાર સાંઢ રહી રણમાય,	
એટલે આવી શુણિકા પાસ, મળી ભેટીને દીધી આશ	૩૬૦
મુજને વુજથુ અદકું હેત, તુ તો મારી સગી ભાણેજ,	
તુ સગી ભગિનીની દીકરી, વારુ થઈ વિક્રમશુ વરી	૩૬૧
વિક્રમ ઉતર્યો મારે વેર, તેડવા મોકલી તમને ઘેર,	
તેનું કપટ તો નવ જાણિયુ, જ્ઞાન હહેમા નવ આણિયુ	૩૬૨
મળ્યા વળગ્યા બાહે હાય, ગઈ નારી તે શુણિકા સાથ,	
રતન પેટી ને સાંઢ જ લીધ, કારજ શુણિકાનું તો સીધ	૩૬૩
રતનમજરી ગઈ ધરમાહ, ચર્ચા જુડી દીડી લાહ,	
કયા ગયો મારો ભરથાર, જે મારો હમડાને હાર	૩૬૪
તે નર પાછે દેહ ન ધરુ, કરડી જીભને હવડા મરુ,	
નારા કુળમા શો વહેવાર, મુજને કયમ લાવી આ ઠાર ?	૩૬૫

દોહર

ત્યારે ગુણિકા ઉચરી, સળે રડા શલુમાર,	
જેવા મન તારે ગમે, ભોગવી લે ભરથાર.	૩૬૬
ગુણિકા જાત છે આપણી, મોટા જનથુ પ્રીત,	
નિત્ય દિવાળી આપણે, નવલ્લા રગ નિતનિત.	૩૬૭
પલ્લગ પાન ને હારડા, શુભ સક્રોમણ સેજ,	
નર રડા નિત્યે નવા, ભોમવ આણી હેજ.	૩૬૮
રાજાને તો સ્ત્રી ધણી, સભાવે નહિ સભોગ,	
વારો ન આવે વરસમાં, ત્યા તો પૂરા ભોમ	૩૬૯
નીચ વાત નારે સુણી, અજે હીઠી ઝાળ;	
કે મારુ કે હું મરુ, આણું મારો કાળ.	૩૭૦
પરવસ પડી તે શુ કરે, ધારણ રાખી મન,	
મોટાં મદિર માળિયા, ભામિની રહી ભૂવન.	૩૭૧
સોદો લીધો વિક્રમે, આવ્યો તેવો આપ,	
વનિતા ન દીઠી વાટમાં, તનમાં પ્રગટ્યો તાપ	૩૭૨
વળ્યો ગામમાં વીર તે, દડ પોતાને હાથ,	
ગલીકુચીએ ખોળતો, વિચાર કરે મન સાથ	૩૭૩
એમ કરતાં નિશા થઈ, દુ ખ પામી તે નાર,	
તે નાહી ધરમા થકી, ખૂમ મારતી બહાર	૩૭૪
મળી બહાર બહુ મેદની, માનવ જોતા વાટ,	
તે નગરના નરપતિયે, જાણી સગળી વાત	૩૭૫
કહે બાઈ તુ કયાં રહે, શુ દુ ખ નિશ્ચે દેહ ?	
વિજેગ પડ્યો પરપ્યાનણો, સાચુ માનો એહ	૩૭૬
કાળ બલિને હું મરુ, એટલું મારે કામ,	
બીજા શુ બોલુ નહીં, કાલ ન લેશો નામ	૩૭૭
કાઠ ભરાબ્યા શકટ ભરી, ચાલી સરિતા તીર,	
એટલે જોવા ત્યા ગયો, પોતે વિક્રમ વીર	૩૭૮

ચોપાઈ

પોતાનો પતિ દીઠો દષ્ટ, ગયુ મન થકી સધણુ કષ્ટ,	
દીઠી પ્રીત જો જાણુની મણી, પૂછયુ ગામડે તે ધણી	૩૭૯

ક્યાથી આવ્યા કુણ જ ગામ, પ્રકાશ કરો પોતાનું નામ ?	
દેવરૂપ દેવાથી દેહ, અધિક પૃથ્વીપતિ પોતે તેહ	૩૮૦
કહો સર્વ માંડીને વર્ત, ઓળખ્યો વિક્રમ રાજ તર્ત,	
ઘેર તેઓ બહુ વાઘ્યો રમ, આળસુ ઘેર પધાર્યા ગમ	૩૮૧
કહી પ્રતિજ્ઞા સાચી વાત, ઓળખ્યો ઉજેણીપતિ તરત,	
તેઓ ઘેર દેઈ બહુ માન, મૂક્યા પાન મેવા પકવાન.	૩૮૨
કગાલને કરુણા કાઠિએ, કાંઈ હુકુમ મુજને દીજિએ,	
તારા નગરમા નીલી નાર, તેને તેડાવો આ ઠાર	૩૮૩
અણાવી સાઠ પેટી ને મર્થ, ઘેર બોલાવી સાચો અર્થ,	
શીશ મુડી ખર વાહન કરી, બધા નગરમાહે ફેરવી	૩૮૪
ઠરી રહ્યો સાં વીર સુજાણુ, ત્રણાવટીએ થયુ છે જાણુ,	
કાએક ચોર પેદા થયો, રતનમજરી ચોરી મયો	૩૮૫
પગલે પગલે કટક જ ચઢયુ, પગલુ રતનપુર માહે પશુ,	
લાગી રાઠ આણીને કોધ, માહોમાહે વળગ્યા બેધ	૩૮૬
વઢતા દિન વીસા છે ચાર, રતનરાયે કર્યો વિચાર,	
આપણા ઉપર ત્રમક વઢે, શે વાકે સેના એ ચઢે ?	૩૮૭
ગયા ભાટ નિવારણુ કાજ, વઢો કુણ દિવસની દાઝ ?	
તારા નગરમા મારા ચોર, તેણે કામ કર્યુ છે ઘોર	૩૮૮
રતન પેટી ને રતનમજરી, તે તો ચોર લાગ્યો છોતરી,	
તેને કહાડી આપો મને, તો તો જીવતો મુકુ તને	૩૮૯

દોહરા

રાજ શુ જાણો નહીં ? મન વિચારો જાણુ,	
રતનમજરી લાવિયો, વિક્રમ વીર સુજાણુ	૩૯૦
સુણતે આનંદ ઉપન્યો, શીતળ થઈ સૌ કાય,	
પ્રદક્ષિણા દેખને નમ્યો, વિક્રમ ફેરે પાય	૩૯૧
ધન હું, ધન એ દીકરી, ધન મારો અવતાર,	
હેતે આવો નગરમા, શોભે સહુ સસાર	૩૯૨
રતનપુરનો રાજિયો, બોલ્યો રતનરાય,	
વરો ભટ્ટિ એક માહરી, સકળ મનોરથ થાય	૩૯૩

ચોપાઈ

એક પરણી તેની કન્યાય, પાછા ત્રાવાટીએ જાય,
રીત ભાત તે પૂરણ કરી, બીજી વાર તે કન્યા વરી ૩૬૪
હરખે વાગ્યા હોલ નિશ્ચાન, આંચેા વિક્રમ વીર સુજણ,
કન્યા પેટી દડ રતન, લાંચેા ઘેરે કરી જતન ૩૬૫
ઝીઝો ઉતારી મહોલા પાશ, દેવદમનીને દીધી આશ,
વચન તમારુ મસ્તક ધરુ, હવે હુકમ દો તેવુ કરુ,
આપ્યા તણુ દડ તે દીશ, કહો તે વાત ચહડાવુ શીશ. ૩૬૬

(૪ આઠાણની પુત્રી પાસેથી વિષધર દડની પ્રાપ્તિની વાર્તા)

દોહરા

કહે સાસુ કહુ તે કરો, આપ નગર જુપાળ,
વીર ભટ નામે વિપ્ર છે, તેડીને ધન આલ ૩૬૭
પાળક પુત્રી તેહની, તેનું સરસ સ્વરૂપ,
ચર્ચાં જો જો તેહની, ભોળા ન થશો જૂપ. ૩૬૮

ચોપાઈ

પ્રાત કાળ થયો જેટલે, વીર ભટ તેઓ તેટલે,
માન દીધુ રીઝીને રાય, કુમકુમ ચદન પૂજ પાય ૩૬૯
રત્નથાળ તે આગળ કરી, હેતે હેમની મોરો ધરી,
મહારાજ હેતે લીજિએ, પતિતને પાવન કીજિએ ૪૦૦
લાગ્યુ આઠાણને અદકુ દુ ખ, રાજ ઉપર મરજુ મૂખ,
ભાઈ મારે શો એનો અર્થ ? રાજદ્વારમાં જોઈએ ગર્થ ૪૦૧
મોસ સધિરનો જુડો આહાર, રાજપ્રતિગ્રહ ભારે ભાર,
દશ ખાટકી કરે જેટલુ, એક ચક્રીને ઘેર તેટલુ ૪૦૨
દશ ચક્રી કરે જે આપ, તેટલુ એક ગુણિકાનુ પાપ,
દશ ગુણિકાતણુ અધ જેહ, એક નરપતિને ઘેર તેહ ૪૦૩
નિંદા કરીને નાશી ગયો, ફાડી એક લેવા નવ રહ્યો,
એમ કરતા પડી જવ રાત, રાયે વિચારયુ હલિયા સાથ ૪૦૪
જેહ ચર્ચાં એના ધરતણી, સમૃદ્ધિ છે એને ઘેર ધણી,
વાજ્યો કાઢડો રૂંટો કશી, આપ્યો તે આઠાણ ધર ખશી ૪૦૫

કાષ્ઠને વાત ન કહી તે રાય, છાના વીર ધીર બે જાય, અદૃશ્યવિદ્યા મનમા ધરી, ધર ચર્ચા જૂએ તે ફરી	૪૦૬
ઘટિકા બેય નિશા વિસ્તરી, આશ્વિની પુત્રી નીસરી, સકલ કળા ગુણુ જોખન સાર, લક્ષણ બુદ્ધિવત છે બાળ	૪૦૭
તેની પાસે દડ જ એક, તેની શોભા વિવિધ વિશેક, નિકળી ધર મેલી બારણે, રાય નિકળ્યો જોવા કારણે	૪૦૮
ચોટે જઈને જીભી રહી, પ્રધાનપુત્રી તે સ્થાનક ગઈ, ત્રીજી તનયા વણિકજવણી, તે સહુની શોભા છે ધણી	૪૦૯
ચોથી છે ક્ષત્રીની નાર, મળ્યા એકઠા ટોળે ચાર, મળી સહુ વિચાર જ કરે, અરાપરા ચોટામા ફરે	૪૧૦
લીધા પાન ફોફળ ને હાર, લીધા મેવા અપરમપાર, લીધી સામગ્રી પરપયાતણી, લીધી ચૂડો ચુદડી ધણી	૪૧૧
વસ્ત્રતણો લીધો અબાર, થયો મણુ ઝાઝેરો ભાર, આપ માથે કોઈ નવ ધરે, તુ સે તુ સે, એમ સૌ કરે	૪૧૨
લાવે મજુરને આણે દીશ, આપે લઈ ઉપાડે શીશ, એક આધી તેડવાને ગઈ, જિભો રાય મજૂર જ થઈ	૪૧૩
ભાર ઉપાડવાનું છે મન, પેટ ભરી જમાડો અન, ઉપાડ ગાસડી તુ અમતણી, આપશુ અન સામગ્રી ધણી	૪૧૪
કગાળ સરખુ દીડુ રૂપ, નવ ઓળખાણો ભારે ભૂપ, પોતાના મદર્મા ચાલી જાય, ન ગણે કોને લેખામાય	૪૧૫
અધ્યા તુ રહે છે કુણુ ગામ, તારુ શુ કહે છે સહુ નામ ? માટકો મજુર જ નામ માહરુ, કામ કરુ નિત્યે તાહરુ	૪૧૬
બોલ્યો બોલ ગરીબ કગાળ, હસે સહુ લાગે છે વહાલ, રાગને શિર મેલ્યો ભાર, નિકળ્યા નગરધકી તે બહાર	૪૧૭
વહેળા પર્વત નદી ને પહાડ, જે દેખીને ધ્રુજે હાડ વિપધર દડ જે હાથે લીએ, તે કાષ્ઠથી નવ ખીએ	૪૧૮
ચાને ચારે ચતુરસુમણુ, જ્યાં હતું ગામતુ મસાણુ, જ્યાં હરસત તણો પરસાદ, તેમા ગયા આણી આઢાદ.	૪૧૯
ભૂત પ્રેત ને બતર ધણી, ટોળા જક્ષ કિન્નર તે તણી, અનેક જોમણી આકાશે ભમે, તે આવીને ચરણે નમે	૪૨૦

જર્ઠ હરસતની પૂજા કરી, નૈવેદ્યતણી તે થાળી ભરી, સતુષ્ટ કરીને અંબે માત, પછે તેહને પૂછી વાત	૪૨૧
મળ્યા એકઠા આપે ચાર, ક્યમ આબ્યા છે આણે ઠાર ? ત્યારે બોલી ચારે જણી, પરણે છે સમયર અમતણી	૪૨૨
પાતાળે વસે છે તેહ, કુમકુમ વરણી તેની દેહ, પરણવા આવી હશે લા જાન, અમને દેશે ઝાઝા માન	૪૨૩
કુમકુમવતી પરણે જેહને, અમ ચારે પરણુ તેહને, અમને જવા આપો માગ, આજે વર વરવાનો લાગ	૪૨૪
દડતણી ત્રણ રેખા કરો, સુખે તે સ્થાનક પરવરો, માટકા તું બેસી રહે આહ, અમો આવશ્યુ વહાણુમાહ	૪૨૫
ત્યારે માટકો અદકુ રોય, મુજને મારી નાંખે કોય, હુ તો નહિ જવા દેઉં તને, હતો લા મૂઝી આવો મને	૪૨૬
અનેક ચરિત્ર એવાં બહુ કલા, સજની ચારે મનમાં લલા, એક કહે એને મા છેડ, સુખે આપણી સાથે તેડ	૪૨૭
ખાશે પેટ ભરીને ધાન, કહીશુ તે કરશે નિદાન તે સ્થાનક માચ્યો એક દડ, પડી ગુહા એક મહા પ્રયડ,	
પેઠા સહુકો વળગી હાથ, તેઓ માટકો પોતા સાથ	૪૨૮

ઢોહુરો

નમર સમીપે જર્ઠ રલા, દીઠુ સરોવર નીર, નહાવા કરે કારણે, જર્ઠ ઉભી તે તીર	૪૨૯
દડ વસ્ત્ર ને ગાંઠી, ખીજા શુભ શબ્દગાર, તે સૌંધુ મનુરને, કાણુ ન લાગી વાર	૪૩૦
યર્ઠ નમ નહાવા ગર્ઠ, જળમા ઝાકમઝોળ, છાટે નીર એક એકને, કરે આપ કલ્લોલ	૪૩૧
સમયો વીર વૈતાળને, પ્રત્યક્ષ પ્રગટ હોય, વસ્ત્ર દડ હરી મયો, પાર ન પ્રીછે કોય	૪૩૨
વર આબ્યો લાં પરણવા, તિલક કચ્છુ તું બાલ, તેને વીર હરી મયો, જાનમાંથી તત્કાળ	૪૩૩
જળમા રહીને માગિયા, માટકા લાવ શબ્દગાર, હાથ ખખેરી ભીંચો, બોલ્યો મુખ ઉચ્ચાર	૪૩૪

એ તો કાષ્ઠક લેઈ ગયુ, ન રહ્યું મારી પાસ,	
માતા હવે હું શુ કરું? બોલ્યો મૂકી આસ.	૪૮૫
ફટ લુગા જા ગામમા, કુમકુમવતીની પાસ,	
જળમાં સૌ ઉભા રહ્યાં, થઈ મોટી ઉપહાસ.	૪૮૬
કચ્છુ જાણ્યું જઈ માટકે, મોકલાવ્યા શણગાર,	
થઈ પાચે ઘેર એકઠી, ક્ષણ ન લાગી વાર.	૪૮૭
લગ્ન વેળા તતપર થઈ, હું જોતીતી વાટ,	
ભલે આંખાં તમે આ તકે, મનનો ટલ્યો ઉચ્ચાટ.	૪૮૮
લાવો વર ઉતાવળો, લગન જ વેળા જાય,	
વર તો ક્યાય જડે નહીં, આકુળવ્યાકુળ થાય.	૪૮૯
વિક્રમ રૂપ પોતે ધસ્યું, ગયો આવી જ્યાં જાન,	
દીઠો સુદર મહિપતિ, દીધા ઝાઝા માન.	૪૯૦
હવડા એ પરણાવિયે, રીતભાત કરી પેર,	
પછે હાકી કહાડ્યું, કન્યા લઈશું ઘેર.	૪૯૧

આપાઈ

પીઠી ચોળી રાય શરીર, પચરગી પહરાવ્યા ચીર,	
લગ્નતણી તો વેળા થઈ, બેસાજો ચોરીમા જઈ.	૪૯૨
દીઠો વર શરદનો ચન્દ્ર, દીઠો અવનવો જોવા ઇન્દ્ર,	
દીઠો જેમ ઉગમતો ભાણ, તેવો વિક્રમ વીર સુગાણ.	૪૯૩
હેત પ્રીત નારીને કરી, પાચે કન્યા તે વર વરી,	
મગળ વત્યાં ખાધા કસાર, સજ્જન કહે જિત્યો સસાર,	૪૯૪
યાચકને બહુ દીધા દાન, સૌ કાચે દીધા બહુ માન,	
ગોત્રજતણી જઈ પૂજા કરી, વર જોઈ સહુની આખડી ઠરી.	૪૯૫

દોહરા

રાજા કહે તમે બોલિયાં, પાળો તેહ વચન,	
હું તે પેલા માટકો, આપોને ભોજન.	૪૯૬
મુજને ભાડે મોકલ્યો, જે આવી છે જાન,	
તેને ઘેર જશો તમે, શુ દો છો મુજ માન?	૪૯૭
હું તો સમજી આવ્યો, પેટ ભરવાને કાજ,	
શિખ ઘો તો અમે સચરુ, તમે કરોજી કાજ.	૪૯૮

સુણીને સહુ વિસ્મે થયુ, ન હોય માટકાનુ કામ,
એ તો ઉજ્જેણપત ખરા, વિક્રમસેન જેનુ નામ ૪૪૯
પ્રદક્ષિણા કરી પાચે નમ્યાં, ક્રીધા શિવપૂજન,
અન્નણે અધિપત વર્યો, સફળ થયો એ દન ૪૫૦

ચોપાઈ

વીર હરી ગયો જેટલુ, તરતજ આપ્યુ છે તેટલુ,
વિક્રમે લાં સાધી ગતી, નાની બહેન એક તેની હતી ૪૫૧
જનવાળો વર લા આણિયો, રાક આપ હુદયે બાણિયો,
ખીજી કન્યા પરણ્યો અનૂપ, માન દેઈ ખોલાવ્યો ભૂપ ૪૫૨
ઓળખ્યો રૂડો તે રાજન, નગર હરખ પામ્યુ સહુ મન,
ધન્ય ભાગ્ય આ ધરતી તણુ, આવાગમન થયુ તમતણુ ૪૫૩
કન્યા પાચ ને લાવ્યો દડ, કચ્ચુ કામ ભારે પરચડ,
ધેર આવ્યો ઉજ્જેણી રાય, જઈ સાસુને લાગ્યો પાય,
વળી કહો તે હુ આચરુ, વચન તમારુ મસ્તક ધરુ ૪૫૪

(૫. કોચી કહોયણ પાસેથી પ્રતાપ કે જ્ઞાનદડની પ્રાપ્તિની વાર્તા)

દોહરા

કહે દમની સુથ રાયજી, જુઓ ઉજ્જેણી ગામ,
એક વૃદ્ધ વહેવારીઓ, ધનવત શેઠ છે નામ ૪૫૫
ચચાં જુઓ ધેર તેહને, જળવળે શુભ પેર,
લાથી કામ સધળુ થશે, બેશી રહો પછી વેર ૪૫૬

ચોપાઈ

સભા ભરીને બેઠો રાય, સૌ કોને પૂછે છે ત્યાય,
ધનવત શેઠ તે જ્ઞાનુ નામ, વસે આપ ઉજ્જેણી ગામ ૪૫૭
એક વજર કહે છે વાત, એ નામે વસે છે સાત,
એક કહે નવ કરશે રીશ, ધનવત શેઠ તો છે દશવીશ. ૪૫૮
ખીજે એક કહ્યો વિચાર, મારી પાસે છે દશબાર,
નવ તેરી ઉજ્જેણી ગામ, ધનવત શેઠ હજારો નામ ૪૫૯
નાત અડક કાઈ છે અંધાણુ ? શી છે પેર તેની પરમાણુ ?
સર્વતણી પાતો સાબળી, નાવ્યો મનમાં એકે વળી. ૪૬૦

આવ્યો એકજન પ્રીતે પાસ, કર જોડીને કીધું હાસ,
મારી પાસે ધનવતો સાર, થયા વરસ એક સો ને બાર,
વૃદ્ધ જરા ઝૂરણુ આધળો, ગાત્ર શિથિલ ને છે પામળો ૪૬૧

દોહરા

ધન અલેખે તેહને, પેટ નથી કાઈ તન,
સેવા કારણે ઇચ્છતો, પરણ્યા ઉપર મન ૪૬૨
તેને કુણુ દે દીકરી, કાણો વૃદ્ધ કરૂપ,
દીપક હાથે લેઇને, કાણુ પડે જઈ રૂપ ૪૬૩
(વળી) સોળ વરસની ખેટડી, શ્યામ કુવર છે નામ,
બર જોખનમા ભામિની, રહે ઉજ્જવેણી ગામ ૪૬૪
મહાસત્યવતી સાધવી, સતીતણો અવતાર,
પ્રત કુવારુ આચરે, રૂપ તણો બહાર ૪૬૫
મા બાપ પરણવા કહે, એહ ધરે નહિ મન,
ધર સૂત્ર માકુ નહીં, જીવે નહીં નર જન ૪૬૬
વિશ્વ આવીને વિનવે, તોય ધરે નહિ કાન,
શુ કરુ હુ છુ જોખના, નહિતર જાઉં રાન ૪૬૭
નરનુ સુખ જોવુ નહીં, નરથુ ન કરુ પ્રીત,
કુવારી થઈને રહુ, રાત્રૂ એણી રીત ૪૬૮
પડિતે એને બહુ પ્રીછવી, વિખાણુ કરીને વેદ,
શાસ્ત્ર વચન તમને કહુ, ખરી વાતે શો ખેદ ૪૬૯
ધર્મ શાસ્ત્ર એવુ કહે, કુવારી શિર પાપ,
ખાપણુ માથે તેહને, સતી તણો છે શાપ ૪૭૦
કુવારી અમળા રહી, મૂકે પૃથ્વી પાપ,
અલહલા એક ડગ બરે, નિત્ય પોકારે ન્યાય ૪૭૧
ભક્તિ કરે જે બરથારની, નિત નિત ગગારનાન,
પ્રદક્ષિણા પૃથ્વી તણી, ડગે ડગે ગૌદાન ૪૭૨
શાસ્ત્ર નારીએ સાબળ્યુ, સુખ કરયુ સૌ તાજ,
તેહ વરી ધનવતને, સેવા કરવા કાજ ૪૭૩
ચરણુ તળાસે તેહના, પીરસે તે ભોજન,
ભક્તિ કરે બલી ભાતથું, માનિની નિર્મળ મન ૪૭૪

અવિદ્યા એકે નહીં, સતી શિરોમણુ નાર,
દર્શન કરવા કારણે, આવે લોક અપાર ૪૭૫
આભૂષણુ આ દેશમાં, દર્શન દિવ્ય સ્વરૂપ,
એક ધનવત તો એહ છે, માન્યો ભારે ભૂપ ૪૭૬
પોળને મોઢે પીપળો, તેની રુડી છાય,
ત્રીજુ ધર તો તે થકી, ધનવત રહે છે ત્યાય ૪૭૭

ચોપાઈ

વારુ કહી તે રાજ્ય હસ્યો, તેનો બેલ હૃદયમાં વસ્યો,
શાને જોઈ હુ બાધુ ગામ? થાશે મારુ એથી કામ ૪૭૮
રાજ્ય ઉઠી બેઠા થયા, સહુ સહુને ઠેકાણે ગયા,
પડી ધોર નિશા જ્યાહરે, જોવા સજ્જ થયો ત્યાહરે ૪૭૯
વાળ્યો કાછડો ધાટડી ધણી, ચાલ્યો વીર ધુરધર ધણી,
સાબળ્યુતુ ધરનું અંધાણુ, ત્યાં જઈ બેઠો ચતુરસુગળુ ૪૮૦
બેઠો આરણે સ્થાનક ઠરી, વિપરીત વેશ પોતાનો ધરી,
અદૃષ્ટ વિદ્યા આપ હોય, નવ દેખે તે માનવી કોય ૪૮૧
જેવી કહીતી તેવી સતી, ચર્ચાં જૂએ પૃથ્વીપતી,
કરે ભરથારની આપે સેવ, જેવી દયાળુ દેવી દેવ ૪૮૨
કથ કેરાં ચાપે છે ચરણુ, પછે આપ પોઢે છે ધરણુ,
દીન બે ચારેક જોયુ રાય, ચિત્તમાં લાવે છે ચર્ચાય ૪૮૩
એક દિવસ જૂએ જટલે, કૌતક એક થયુ તેટલે,
મખરાત ગઈ છે ધનધોર, એટલે એક લા આગ્યો ચોર ૪૮૪
પાડી ખાતર પેઠો ધરમાહ, બળે દીપક જોત જ સાહ,
દીલે જાડો ને ફૂટડો, તેવો સ્ત્રીની દુષ્ટે પગ્યો ૪૮૫
રક્ત ફેટો બાધ્યો છે શીશ, સુર ધાટડી બીડી દીશ,
રુડો કાછ પહેલ્યો છે પાય, બળવત છે વળી તેની કાય ૪૮૬
જ્યા પોઢીતી ધરણે નાર, આગ્યો તસ્કર તેણે હાર,
તસ્કર તે નારીએ દીઠ, અમૃતથી લાગ્યો તે મીઠ ૪૮૭
રામા રહેના તે હામ, તતક્ષણુ પ્રગટ્યો તેને કામ,
અમિથકી ગળે જેમ ધન, મળી નાર તસ્કરથી તુત ૪૮૮
[વચાર તેના મનમાં થયા, જન્મારો એજે મૂજ ગયો,
બોગ્યો નહોં સપૂરણુ ભોમ, વાત કરી નવ સાધ્યો જોમ ૪૮૯

કથસ્વાદ કાયા નવ અજો, એ જન્મારો છૂટી પજો,
એવો ધડીઓ મનમા ધાટ, દીઠો તસ્કરનો બહુ ઠાઠ ૪૯૦
નિરખ્યુ રૂપ તે તસ્કરતાણુ, હરખી નારિ હેડામા વણુ,
ક્યમ આંખો છે અડધી રાત ? સાચી કહે તું મૂજને વાત ૪૯૧
ત્યારે તસ્કર બોલ્યો વળી, દીરી નારી ચિત્તે ચળી,
મારે મન છે એટલો અરથ, આંખો ચોરવા ધરથી ગરથ ૪૯૨
શિર માટે આંખો અહીં હુ, પુછે છે તો સાભળ તુ,
પાડે બૂમ કે બોલે વાણુ, મારી ખડ્ગ કાકુ તુંજ પ્રાણુ ૪૯૩

દોહરો

તરુણી તસ્કરને કહે, પ્રીતિ અમથુ જોડ,
હેતે વર આપુ તને, પહોંચાડુ મનકોડ ૪૯૪
મુજશુ મન કરી રમો, ટાલવ પ્રેહેની આગ,
નિત્યે દહાડી આવજો, જેહ ગમે તે માગ ૪૯૫
ત્યારે તસ્કર બોલિયો, માનિની સાભળ મર્મ,
દેખે કથ આ તાહરો, તે નહી મારો ધર્મ ૪૯૬
લોપુ લાજ નહિ એહની, જે નવ દેખે દષ્ટ,
એ સન્નિધ તુજશુ રમુ, તો થાઉં હુ બ્રહ્મ ૪૯૭

ચોપાઈ

કામિની કહે કથ મારુ હુ, ફરીફરી શું કહે છે તુ,
તસ્કર કહે મારો એહને, સગ કર તાહારી દેહને ૪૯૮
દીંચણુ મુકી પાસા તળે, અચુટો દીધો જઈ મળે,
પલક એકમા નીકળ્યો પ્રાણુ, જીવે વિક્રમ વીર સુગળુ ૪૯૯
હરખ હિપન્યો બેહુને ધણો, સગ કર્યો પછે તસ્કર તણો,
તેને આપ્યુ અદકું ધન, અમ્રત જેવા કહ્યા વચન ૫૦૦
નીત નીત રમવા આવજો, સામગ્રી સાથે લાવજો,
ચોર કાઢી મૂક્યો બારણુ, રણો રાય જેવા કારણુ ૫૦૧
દીઠો તે તસ્કરને દષ્ટ, મહિપતિ મનમા પામ્યો કષ્ટ,
ખુની તસ્કર ને ત્રિજો જાર, એને માર્યાનો વહેવાર ૫૦૨
મહેસ્યુ ખડ્ગ કરીને રીસ, છેલ્લુ તે તસ્કરનુ શીશ, ૫૦૩
પડતાં ચીસ વાળી તે ઠાર, ત્યાં અંતે હિંમત્યા બાર.

દીઠો બારણે તરકર પડ્યો, સ્ત્રીને મન અચરત અજા,
દીઠી રાત અધારી ઘોર, માત્યો ચોડીવાળે ચોર ૫૦૪
નારી મનથી મુકી મામ, મેં તો કુંકુ કીધું કામ,
કથની હલા માથે લીધ, કારજ એકે નવ પામું સીધ ૫૦૫
હેકું મેં નવ રાખું હાથ, કાયા વટાળી તરકર સાથ,
અરે રાયના લોક જ ધાઓ, મારી જનારાને તો સાઓ ૫૦૬
મળ્યા એકઠા લાગેક લોક, શેઠ માત્યો તે પામ્યા શોક,
પૃથ્વીપતે જોઈ છે પેર, આળ્યો રાય પોતાને ઘેર ૫૦૭

દોહરો

પ્રાત કાલ ન્યારે થયો, સ્ત્રીએ વિચાર્યું મન,
દાનપાત્ર મળ્યા ધણા, છુટાવી દીધું ધન ૫૦૮
મહેલ મેડિ ને માળિયા, વળી જે કણુ કોઠાર,
કૃષ્ણાર્પણ સર્વે કર્યુ, અજ વજ્ર શણગાર ૫૦૯
ચાલ્યો ફેલ એ નગરમા, ફેગટ બાપે દેશ,
સતી થાય છે સાધવી, જોયન બાળાવેશ. ૫૧૦
સતી સુદરી નીસરી, સન્યા સોળ શણગાર,
ચોખા વેરે ચોદશા, અશ્વિનીએ અશ્વાર ૫૧૧
વાળ વાળે અતિ ધણા, શરણાઈઓ ચોદેચાંટ,
જોવા નગર બાધું મળ્યુ, જશ કહે બારે ભાટ ૫૧૨
માગણુ જાએ માગવા, દક્ષણા લેવા દેવ,
નમે લોક સહુ નગરના, બહુ કરે છે સેવ ૫૧૩
મળ્યા દુ ખિયા રોગિયા, ભુવન ભુવનથી ધાય,
નાના મોટા નગરના, ભુવતી જોવા જાય ૫૧૪
થાપા દે કુમકુમતણા, હિરે અગિલ ગુલાલ,
જે જે જોલે મુખ ધણા, ભરી ફૂલની થાળ ૫૧૫
કોને કહે સુત આવશે, કોને આપે ધન,
કોને કહે જશ પામશે, એમ મનાવે મન ૫૧૬
લોક મળિને આવિયા, ન્યા જોઈ છે રાજ,
સતી થાય છે સાધવી, હુકમ કરો મહારાજ ૫૧૭
રાજા કહે ક્યા છે સતી, મારું મન પરસન,
છડી અસ્વારી આવશું, કરવા સતી દરશન. ૫૧૮

શુભ કામે સતી સચરે, દેહે વેઠે દુ ખ,	
ક્ષિપ્રા તીગે આવશ્ય, જોવા તેનુ મૂખ	૫૧૯
પ્રધાન રાયે સાભળી, કામ કર્યા છે તાજ,	
મયા મશાણે મહિપતિ, સતિ સત જોવા કાજ	૫૨૦
મળિ છે ત્યાં બહુ મેદની, થાય ઘણા કદનોલ,	
થાપા દે છે હોશથી, કરે છે કુમકુમ રોજ	૫૨૧
રાખ્યા સહુને વેગળા, રાય જોભો સતિ પાસ,	
પ્રણામ કરીને પ્રેમશ્યુ, દીધી તેણે આશ	૫૨૨
રાજા કહે પાછા વળો, જાઓ તમારે ઘેર,	
ખાઓ પીઓ ખેલો જઈ, રમો જમો શુભ પેર	૫૨૩

ચોપાઈ

કોપ કરીને તે બોલી નાર, હુકમ આપ લાગે છે વાર,	
મારે કથને છેડુ પડે, દેવ સતીને તે તો નડે	૫૨૪
રીજી તો પ્રસન થઈશ આપ, જો કોપુ તો દેખશ આપ,	
રીજી તો ચાલે તુજ રાજ, કોપુ તો જગ હોયે તાજ	૫૨૫
ડાહ્યાને શુ કહિએ કથી, તુ સતિને ઓળખતો નથી,	
માટે લાગ્ય તુ મારે પાગ, વરદાન જેહ મમે તે માગ	૫૨૬
દે હુકમ ખોટી થાઉં છુ, સ્વર્ગભુવન પ્રત્યક્ષ જાઉં છુ,	
કદાચિત કોધ હુ હોડે ધરુ, તુજને બાળી બરમ જ કરુ	૫૨૭
પુષ્પ વૈભાન ખોટી થાય છે, દેવ દરશન મારુ ચ્હાય છે,	
સતવાદી માટે સાખિયે, નિકર હવડાં ઉધો નાખિયે	૫૨૮
કદાચ કોપ હેડામા ધરુ, તો તુજને હું પ્રાગે કરુ,	
સાભળ્યો તેહ સતીનો બોલ, દીઠા પુલ રાયે અતોલ.	૫૨૯

દોહરો

કહે વિક્રમ સાભળ સતિ, જાણુ સધળો મર્મ,	
કાલતણી સમી સાજનો, જોઉં છુ તારુ કર્મ	૫૩૦
કોમટ પુલ કરે ધણી, દેખે બાધુ મામ,	
જ તુ મદિર તાહરે, રાખી મનની મામ	૫૩૧
અગુઠો દીધો મળે, પ્રથમ જ માત્યો કથ,	
પછે જરવિદ્યા રમી, તે જ વિચારો મન	૫૩૨

પછી તેને ધન આપિયુ, કાડી મૂક્યો બહાર,
 મેં ત્યાં મારી નાંખિયો, જાણ્યો તરકર જાર ૫૩૩
 તેં દીઠો તરકર પળો, સાલણી જ્યારે ચીસ,
 ધરમા જઈને છેદિયુ, ધનવત કેરુ શીશ ૫૩૪
 પછે માલ લુંટાવિયો, સતી ધરાબધુ નામ,
 ફેલ કરે છે તુ ધણુ, દેખે બાધુ ગામ ૫૩૫
 શિશ મુડણ તહારુ કરુ, યુનો ચોપડુ તાહ,
 ખરવાહન કરી ફેરવુ, બધા નગરની માહ ૫૩૬
 કાન નાક છેદાવશુ, છેદુ પગ ને હાથ,
 મારુ માથે મોજડા, જો બોલે મુજ સાથ. ૫૩૭
 અડધી ડટાવુ બેટમા, પચષ્ટાળી માર,
 જીભ કઢાવુ તાળવે, દેખે સહુ સસાર ૫૩૮
 માનિની સમજી મન વિષે, સાચાં સરવ અંધાણુ,
 બાધુ એશુ બાકરી, થાય હસારથ હાણુ ૫૩૯
 ચોપાઈ

ભારે વળતી બોલી સતી, મહારાજ સૂણો મહિપતિ,
 ફેલ કચ્ચાતા તે જાણિયા, મારા મનમા પરમાણુયા ૫૪૦
 જાણી સારીપેરે મને, રાયજી ફરી શુ કહિયે તને !
 કરવા દો મુજને મુજ કાજ, લોકે દેખતા રાખો લાજ. ૫૪૧
 ઝાઝુ ડહાપણુ નવ કીજીએ, ફડો નારીનો નવ લિજીએ,
 ઘેરુ ઘેરુ નારી છે એહ, તેમા રાખશે મા સદેહ ૫૪૨
 સર્વ સજીમા સરખી નાર, અતર આણો નાજ લગાર,
 લાખે એક કોઈ નારી નરી, કોટી વાર શુ કહિયે ફરી ! ૫૪૩
 મસ્તક મારે ચરણે ધરો, જમત દેખતા મોટી કરો,
 સહુ સરખી તે ક્યમ કહેવાય, રાજ કહે ક્યમ સદેહ જાય ૫૪૪
 નારી કહે પ્રીછો તે પેર, જાઓ કુચી કહોયણુ ઘેર,
 લાં જતા સદેહ ભાગશે, કામ કરી પાગે લાગશે ૫૪૫
 રાયે તેનુ માન્યુ વરત, બીને બળવા દીધી તરત,
 રાખ્યો તે નારીનો જાર, વળ્યો રાય આપે દરબાર ૫૪૬
 રાખ્યો જશ સતી તે ચર્ધ, મળી મેહની તે ઘેર ગર્ધ,
 એમ કરતા વિતી ગર્ધ રાત, રાયે વિચાર્યુ હૃદયા સાથ ૫૪૭

કુચી કદોયણુ રહે જ્યા, ગયેા એકલો રાગ લા,
 અદશ્યવિદ્યા આપે કરી, રહ્યો કુચીના ધરમા ઠરી ૫૪૮
 કુચીને મન અદકુ જ્ઞાન, મહિપતને દીધા બહુ માન,
 ધન્ય ભાગ્ય અમારુ આજ, આઁયા છો નરપત શા કાજ ૫૪૯
 અદૃશ્યવિદ્યા મનમા ધરે, તેથી અરથ એક નવ સરે,
 કપટકાજ આઁયા છો તમે, તે સરવે જાણુ છુ અમે ૫૫૦
 રાગએ ભે જોડ્યા હાથ, જોડ્યો તે રવામાની સાથ,
 મોટી વિદ્યા જે માહરી, તે કયમ દૃષ્ટ પડી તાહરી ૫૫૧
 પૃથ્વીમા નવ પ્રીછે કોય, તે કારણુ તુજમા કયમ હોય ?
 કુચી કહે જાણુ હુ પેર, જ્ઞાનદડ છે મારે ધેર ૫૫૨
 મજ આગળ ચાલે નહીં ચોર, જૂત પ્રેત કરે નહીં જોર,
 ધડી એકમા બાધે ફરુ, કામ ચિત્તવ્યા કોડે કરુ ૫૫૩
 આઁયા છો મારે ધરબાર, મોકલ્યા ધનવન્તની નાર,
 પ્રથમ નારી નરને નખી, તરકર સાથે રગે રમી ૫૫૪
 પછે તેણિએ માત્યો પતિ, સવારે થવા ગઈ સતી,
 કોતક તે સધળા તે લલ્લા, કામિની આગળ માંડી કલ્લા ૫૫૫
 સરખી નારી સરવે કહી, લાથી ચાનક તમને થઈ,
 તેણે પારખુ જોવા કાજ, મોકલ્યા છે મહિપત મહારાજ ૫૫૬

દોહરા

લારે વિક્રમ જોગિયો, ખરી તમારી જ્ઞાત,
 આગળથી તમે જોળખી, વીગતકેરી વાત ૫૫૭
 અદશ્યવિદ્યા કેમ પારખી, કયમ દીઠો મૂજ દેહ ?
 ગોહલ્યા તુજ શીર છે, ભાગ મૂજ સદેહ ૫૫૮
 કદોયણુ તવ ઉચરી, કહું એક તુજને ગજ,
 તપાસુ ત્રણુ લોકને, એવી મારી સૂજ ૫૫૯
 પ્રતાપદડ મુજ પાસ છે, જે દુર્લભ છે દેવ,
 તેથી જાણુ જશ છે મને, સદા કરુ છુ સેવ ૫૬૦
 રાગ કહે તુ છે બલી, પ્રથમ સદેહ ભાજ,
 સ્ત્રીઓ સરવે એક છે, તેની મોટી દાજ ૫૬૧
 આડો તે પારખુ, માને મહારુ મન,
 સદેહ ભાગવા મનતણો, આઁયો આણે દન ૫૬૨

વચન સાત પરિયાતણુ, આપો મુજને હાથ,
દેખીને દાઝો નહીં, તો ઉચર તમ સાથ ૫૬૩
વચન દીધુ ત્યાં વિક્રમે, કુચી કરમા આપ,
જો કાપે કા ઉપરે, સ્ત્રીહત્યાદિક પાપ ૫૬૪

ચોપાઈ

કુચી કહે સાભળ રે રાય, કૌતક જો મમ મદિર માંય,
ધરમા બેઠા ખાઓ પાન, એટલે ત્યાં આવ્યો પ્રધાન. ૫૬૫
ગુપ્ત મજુસમા ધાવ્યો રાય, પ્રધાનને દીધા પસાય,
આવો બેસો સુખે રહો, કામ હોય તો મુજને કહો ૫૬૬
સાભળ કુચી મહારી વાત, આજ રાણિએ કરાવી વાત,
સ્ત્રીહત્યાદિક ખાધા સમ, માટે મહોલ જાઈ નહિ ક્ષમ ? ૫૬૭
મહિપતકરો મહોલ જ ન્યાહ, હવડા મુજને મોકલ ત્યાહ,
વડી રાણી જે વિક્રમતણી, તે શુ પ્રીત મારે છે ધણી ૫૬૮
જાવાનો નવ પાસુ લાગ, મનુષ્ય આગળ કા નથી માગ,
મોકલ્યા તેડા રાત જ સાત, મેળવવાની કરને વાત ૫૬૯

દોહરો

કહે કુચી મજુસપર, આપ અસ્વારી થાઓ,
કરો પ્રહાર ત્રણ દડના, સુખે મહોલમા જાઓ ૫૭૦
તાણુ દીડું પેટિએ, પોતે રાજ પાસ,
પ્રધાન બેઠા ઉપરે, રાણી મળવા આશ ૫૭૧

ચોપાઈ

ઉઠી મજુસ તે પ્રીતે કરી, જઈ રાણીને મહોલે ચઢી,
મનસા સિધ દીધા બહુ માન, આપ્યું બેસણુ પૂરણુ પાન ૫૭૨
આજ તાપ હેડાનો ગયો, સફલ જન્મ અમારો થયો,
દ્વાડી ઉઠી જોતી વાટ, આજયકી ભાગ્યો ઉચાટ ૫૭૩
પ્રધાન રાણી પાસે રહ્યો, પ્રીતેથી પ્રભાત જ થયો,
વનિતા કહે વહેલા આવજો, વધાઈ આગળથી કહાવજો ૫૭૪
વજર જઈ મજુસે કસ્યો, પ્રહાર દડનો ઉપર કર્યો,
આવ્યો પ્રધાન કુચીને ઘેર, નિરખી રાજાએ સઉ પેર ૫૭૫
વાટ જોશે શ્રી વિક્રમ રાય, એવું કહીને થયો વિદાય,
નિકળ્યો નરપત સાથી તેહ, મન તણો ભાગ્યો સદેહ ૫૭૬

સતવાદી તે સાખી રહ્યો, પ્રતિઉત્તર કોને નવ કહ્યો,
 કુચી કહે સાલળરે રાજ, સફળ થયાં તારા મનકાજ ૫૭૭
 પ્રતાપદડ છે મારે ઘેર, તુજને આપુ પ્રીતે પેર,
 ખીખ દડ જિતે જેહને, પ્રતાપદડ આપુ તેહને ૫૭૮
 મૃત્યુ લોકમાં શોભા જેહ, પચદડમાં વશી છે તેહ,
 મારે મન હતુ એક વરત, તે મેં તમને આપ્યુ તરત,
 નાય દુ ખ દેહનાં વામિયો, પચદડ પુણ્યે પામિયો ૫૭૯

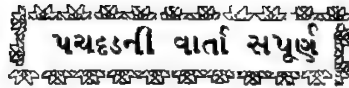
દોહરો

માન જ દીધાં મહિપતે, કહિ દમનીને વાત,
 જિત્યો જશ્ન પૃથ્વીતણે, વાધી છે જુગ ખ્યાત ૫૮૦
 વાગ્યા જજીર જીતના, ભારે હુતી ભીંત,
 કરી નાખી તે કરકડા, આપે થયો નચિત ૫૮૧
 અખિલ રાજ તેણે કસ્યુ, અજિત રહ્યો નહિ કાય,
 શક ચાલ્યો છે શાસ્ત્રમાં, ભેતીક લખિયો ભેય ૫૮૨
 પચદડ પરતાપથી, થયુ ઇંદ્રને જાણ્યુ,
 કરામત બાધા કલ્પની, પામ્યો એ પરમાણ્યુ ૫૮૩
 ઉણી એકે નવ રહી, થયો ઇંદ્રવત તેહ,
 માનવરૂપે મહિપતિ, થયો દેવરૂપ દેહ ૫૮૪
 દૈવત ઇંદ્રાસનતણ્યુ, ઇંદ્રતણ્યુ આસન,
 મન રીત્રીને મોકલ્યુ, ભૂપતને ભોવન ૫૮૫
 અતરિક્ષ નિમાન ઉતસ્યુ, શુભ સભા મધ્ય સાર,
 પાછળ જડિત પૂતળી, પૂરણ વિશ્વ ને બાર ૫૮૬
 સાક્ષાત્કાર કનનતણ્યુ, જડિત રત્ન અમૂલ,
 વરતુલ આકાર તેહનો, જેતુ કમળનું ફૂલ ૫૮૭
 કરતુ મજ બતરીસનુ, અતુલ્ય તેજ અપાર,
 હાથ હાથ છેટે પુતળિ, શ્વેતગાર સહિત તે સાર ૫૮૮
 વાળ તેના હાથમાં, વસ્ત્ર વિવેક અમ,
 શોભા કાણુ કહી શકે, રાજસ રડો રમ ૫૮૯
 પચદડ તેણે જગા, પુઠળ શોભા પત્ર,
 સ્કાટિક મણિ હીરે જશ્ન, શિર સોહાબ્યુ જત્ર ૫૯૦

મહા પુણ્યથી પામિયો, દેવને દુર્લભ જેહ,	
સ્વર્ગપુરીથી ઉતર્યુ, શુભ આસન તો તેહ	૫૯૧
અધિપતિ આસન ભોગવ્યુ, બેઠો એ આસન,	
પછે સ્વર્ગ રાજ ગયો, મહિપતિ મોટે મન	૫૯૨
શાલિવાહન શક કર્યો, સ્વર્ગ ગયો ભડ ભૂપ,	
પૃથ્વીમા આસન ઉતર્યુ, જેનુ રુદ્ધ રૂપ	૫૯૩
કહે પૂતળી ભોજ સુષુ, એવો થયો તે રાય,	
તેવા બે પરાક્રમ કરો, ધરો સિદ્ધાસન પાય	૫૯૪
વિક્રમ* મહિમા સાબળે, આણીને મન ભાવ,	
વ્યાધિ શોક પીડે નહીં, સ્વપ્ને નાવે તાવ	૫૯૫
હરસત કિરપા કરે, મહાકાળેશ્વર નાથ,	
ગાય શિખે ને સાબળે, નવનિધ ઉપર હાથ	૫૯૬

* કાર્ણસ સભાની પ્રતમા નીચે પ્રમાણે પાઠાતરવાળી કરીઓ છે
એહવા પરાક્રમ જે કરે, તે ધરે સિદ્ધાસન પાય,
મન વિમાસીને જીઓ, અધિક બુધ્ધ ભોજરાય!
એહ કયા જ સાબળે, કરે વિવધ પેરે દાન,
આ લોકે જરા પામશે, પર લોકે સનમાન
દુશ્મન તો મળે નહીં, નહીં પીડા, દેહ રોગ,
ધર્મે સખા હવે જેહને, તે પામે અષ્ટ ભોજ
સહુથી મોટો ધર્મ છે, કરો વિચારી આપ,
વિક્રમે દિગ્વિજય કર્યો, (તે) પુણ્ય તણે પ્રતાપ
ધર્મ થકી લક્ષ્મી મળે, ધર્મ થકી વરા લોક,
જેહને પુણ્ય મનમા વસ્યુ, એકે દીન નહિ શોક
એક ગણુ અહીં આપશે, લક્ષ ગણુ તિહા થાય,
પુણ્ય કરએ બહુ સગતે, સર્વે રક ને રાય
રામકથા નવૂ ચરિત્ર, સુણે નરનારી જન,
એક એક અક્ષર સાબલે, રેવાન દરશન
એહવા પરાક્રમ છે કરે, તે બેસે આસન,
કહી કયા જે પુતલી, સુણી ભોજ રાજન
એહવૂ કહીને પુતલી, હસા ગઈ આકાશ,
અષ્ટ કયા પૂરણ ચઈ, કહે કવિ સામલદાસ

પરમારથપર પ્રાતડી, સાહસિક ને શૂર,	
દાતા જનને દીલ વસે, નિર્ગુણ જનને ગૂર	૫૯૭
ચરિત્ર એ ચિત્તમા ધરે, કરે પુણ્ય મહા દાન,	
આ લોકે સુખ ભોગવે, પરલોકે જશ માન	૫૯૮
એવું કહીને પૂતળી, આપે ગર્ભ આકાશ,	
એહ કથા પૂરણ ચર્ચ, કહે કવિ સામળ દાસ	૫૯૯
પ્રાતા વક્તા સાભળો, કહે કવિતા કરજોડ,	
સામળભટ કહે બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ	૬૦૦

અંગદવિષ્ટિ

—***—

શ્રીપતિ ગણપતિ સરસ્વતિ, કર કોટિ શુભ કામ,
કવિ સામળ કર જોડી કહે, ચરિત હ્રદે ધરી રામ

૧

કુલણા છંદ

એક છે રત્ન વર, વદન ગજશુદ્ધ શુભ ચિતામણી શીર છત્ર છાજે,
મદનકદનનો પુત્ર પુણ્ય પરાક્રમી, રિદ્ધિ સિદ્ધિ નિધિ રહે રામ રાજ,
આઘ આ શક્તિએ જાત જનુની ઉમા, ભક્ત વત્સલ મોટી માન માજ,
મેઘરે સેઘરે દેવના દેવ એ, ગુણ નિધ્ય ગરૂઓ ગણપત્ય ગાજ, ૨
આરાધુ અન્નપૂરણા ચિતા કર ચૂરણા, કરુણા કર તુ ધણુ કામ થાશે,
પૂજ્ય પરબ્રહ્મને ધારીએ ધરમને, કરમ ને શરમથી વરવાસે,
ભડાર અભરે ભરે સુખસાગર તરે, સકળ સકટ હરે ગગ નહાશે,
કદે કવિરાજ રાખે લખ લાજ, જે કાર્ષ્ણ્યહારી ચરણ સ્હાશે ૩
ધરમ ને અરય ને કામ સફળ ફળે, મોક્ષ મહિમા મળે ધરમ ધામે,
સૂત્ર ને પુત્ર સપુત્ર સુખસાગરે, દિવ્ય દાતાર ઠાર ઠામ ઠામે,
સત્ત ને શીળ સતોપ શ્રીવત્સુખ, કોટિક જનમથી કોષ કામે,
કદત સામળ સળે તાપ વિવિધ તળે, રિદ્ધિ ને સિદ્ધિ શ્રીરામનામે ૪

(રામ-અંગદ સંવાદ) દોહરો

શ્રી રાજરાજેશ્વર રામજી, જગત પાવન જશરૂપ,
લંકાગદ કોશીસવડે, પોત્યા ભારે ભૂપ ૫
સેતુપાજ બાંધી સબલ, ઉતરીયા તડ તીર,
દયાવત દાતા નિધિ, શ્રીરાજેશ્વર રઘુવીર ૬
શ્રીરામે હ્રદે વિચારિયુ, પૂરણ આણી પ્રીત,
બુદ્ધ ભેર થાએ નહી, તો તો રૂડી રીત. ૭
વિચારયુ વિષ્ટિ કારણે, નર કોણ નિર્ભે હોય,
એમ વિચારી આપથી, સેના સાચુ ભેય ૮

છંદપદ્ય

હનુમાન હઠિલો હોય, ભેતા રાડ જ માંડે,
ડુકારો નવ સહે તન, મનથી રાપ ન છાંડે,

સુગ્રીવ સિંહાસન ઠામ, કામ કયમ એવું કહિયે?
 નવ નીલ જાળુવાન, ચિત્ત વિશ્વાસ ન લહિયે,
 શરપૂર દંઢ ધીર મહા, સાહસીક લાયક લહુ,
 માન સન્માન સુભટ સહિત, કથન અગદ પ્રત્યે કહું ૮
 દુહા

નિર્મળ નજર નિશ્ચળ કરી, ચાતુર નર ચિત્ત ચહાય,
 પ્રીછ્યો અગદ પ્રેરીને, પ્રીતે પ્રણુમ્યો પાય. ૧૦
 અગદ-મહારાજ મુને શી આગન્યા, હુકમ ચડાવુ શીશ,
 વાત તમારા મનતણી, ધારી મે જગદીશ ૧૧

કાવ્ય છંદ (ડિન્દી)

રામ-અગદકું કહે રામ, કામ કર્યેકું જાઓ,
 રાવનસે કર બાત, વિદિ કર બેગે આઓ. ૧૨ (ક)
 જ્યો બાઢે નહિ બેર, પેર એસી તુમ કીજે,
 રાજ કરો ગઢલક, સીત લજમનકું દીજે ૧૩ (ગ)
 તકસિર અકસિર તોય, કાય નહિ બેર હમારે,
 પાછી દીજે સીત, ચિત્ત કયો ચાહ તુમારે? ૧૪ (લ)

છપય

નતરુ ચઢે કપિરાજ, લાજ લોપે ગઢ બેલે,
 જહા સુખસજ્જા ઠામ, ગામમેં જાંદર ખેતે,
 મશ વિપ્રકા તન, મનસ રાઢ ન સાધે,
 નતરુ હરે સખ જોર, ચોર કર પલમેં બાધે,
 પુનિ રાવનકું રીઝાવ લ્યો, કહો સીત દેવે સહી,
 સામળ કહે એસી આતમે, કો રોષ દોષ દેવે નહી ૧૫ (હ)

દુહા

અ-કહે અગદ કર જોરકે, નિર્ગુનસો કહા નેહ '
 કહા અગર ખર કાકકું, જૈસા ઉખર મેહ! ૧૬
 રામ-સ્વભાવ યહ સત બાતકા, અકલ બડીકા અક,
 રામ કહે અપનો પ્રીછે, બડા ન કાઢે બક ૧૭

છપય

અગદ-કહા કપૂતકું ધન! મન કહા મૂરખ સગા!
 કહા કાકકું કનક! કહા મદંસકું ગગા!

કહા ખરકુ અગર ! કહા નિર્ગુનસો નેહા !
કહા સુમતી સેવ ! કહા ધરુની બિન ગેહા !
પુનિ કહા બહેરેશુ ગાન ! કહા ચોરસો આતરી !
કહા રાવનસુ રીઝબન ! જૈમે દેવ ઐમી પાતરી !

૧૮

હુહો

રામ-અહરાક્ષસ એ જૂપતિ, ખરી રતનાકર ખાણ,
દશે શીશ રણુ રોળતા, હણુતા મોટી હાણ
છપય (હિન્દી)

૧૯

અ-કહા મૂરખસેં મેલ ! કહા કાયાબિન માયા !
કહા રકસેં રુઠ ! કહા સેના બિન રાયા !
કહા નપુસકસુ નાર ! અપગસુ કહા અટારી !
કહા દરિદ્રકો દામ ! કહા પરત્વીસેં યારી !
પુનિ કહા કુદસકો કૂટનો ! કહા પડિતસો પારસી !
કહા રાવનકો રીઝબન ! જ્યો અધે આગે આરસી !

૨૦

હુહો

રામ-ઈશ્વરો શિષ્ય દશકથ એ, રિધ સિધ રૂડે રાજ,
સીતા દે તો સોંતિએ, કોધ કરુ કુણુ કાજ ?
છપય (હિન્દી)

૨૧

અ-કહા લડકુ લાજ ! કહા ચાડીસુ ચાતર !
કહા બીખમે ભોગ ! કહા જસમિન ઝુઝા નર !
કહા જૂરેકી જીત ! કહા ગોવિંદબિન ગાનો !
કહા ડાપણુ દારિદ્ર ! કહા સતબિને જ્યુ જાનો !
પુનિ કહા મરકટ કઠે મનિ ! જુહારી ધર ધોડલા !
કહા રાવનકુ રીઝબન ! જ્યો આવરીકે શિર બેડલા !

૨૨

હુહો

રામ-ગુન કેડે અવગુણુ કરે, એ પાપીની પ્રીત,
અવગુણુ કેડે ગુણુ કરે, તે જ રડાની રીત
છપય

૨૩

અ-કહા પાલકે સગ ખ્યાલ ! કહા કુશિષ્યકુ બિલા !
કહા ખપસો ખેર ! કહા નિર્ભલકી નિદા !

કહા બેદસો બેદ, કહા નિર્જનસો નેહા,
 કહા બેરી બિસવાસ, કહા બિન રતકો મેહા,
 પુનિ કહા કીરત કહો સુમકી, કહા રામનામ મિન બોલનો,
 રાવનકુ કહા રીઝબન, જ્યૌ કૌવચકો ફળ ફોલનો ૨૪
 રામ-સો બાતનકી બાતયે, મોકુ સીત મીલાઓ,
 તો અગદ તુમ લકમેં, બિષ્ટિ કર બેગે જાગે ૨૫
 રામ* કહે અગદ સુનો, વિષ્ટિ કરને જાઓ,
 રાવનસો બાતા કરો, મિલ સીતા ફિર આઓ ૨૬
 રાવનકુ ઈતનો કહો, સીતા દે ગૂમાર,
 નતરુ હમસેં જુધ કરો, ઘડી મેં લ્યાઓ બાર ૨૭

જુલણા છંદ

અ-આજ મહારાજ કરુણા કરો તો કહુ, પ્રીતશુ દીણએ પાણુ જોડુ,
 ગડગડે નાદ નિશાણુ નિર્વોષના, તે તણા ટેક જઈ તર્ત તોડુ,
 કોડશુ જોડ બેઠો દશાનનતણો, કોટિ બાણતણા માન મોડુ,
 દુષ્ટની સેવથી દેવ મૂકાવીને, ગ્રહ છય ત્રણતણા તોડુ ૨૮

સોરઠા (હિન્દી)

રામ-રામ કહે સુન ખીર, ધીર બડે જ્યૌ હારીએ
 જો લોં મરે ગુડ ખીર, તો લોં વિષ ન મારીએ ૨૯
 અ-કહો લ્યાઈ દશ શીશ, બાંધી લ્યાજો સખ ધીરસુ
 કહો તોડુ ગઢ બક, નાખુ લક સખ નીરસુ ૩૦
 રામ-સુન અગદ કહે ગમ, કહો વચન જો તુમ ઘટે,
 અબ તો એહી કામ, બિષ્ટિ કરવે બાતસુ ૩૧

જુલણા છંદ

અ-કથન અગદ કહે શીશ નામી પ્રભુ, કોડ મુજને અતિ હોડ હાસુ
 આગન્યા હોય તો જાઉં એ ગામમા, નામ પ્રતાપથી નહિ જ નાસુ,
 શીશ દશ છેદીને ભુજ વીશ બેદિને, દુર્ગ પાડી કરુ ક્ષેત્ર ખાસુ,
 રાવણો રક રજ ચરણ પ્રતાપથી, લક ઉદ્ધવરત કરી હરણ વાસુ! ૩૨

* વિ સ ૧૮૦૨ મા ઉતારેલી પ્રતમા અગદવિષ્ટિનો આરબ ૨૬ મી કડીથી છે છાપેલ
 અને બીજી લખેલી પ્રતોમા મળી આવતુ મચળાચરણ એમા નથી

દુહો

રામ-કરુનાનિધ કહે કા કહું ? અગદ જો સુન આજ,
વચન ન માને બાવરો, કરવો ધસ બિધ કાજ

૩૩ (૧૧)

કવિત

અ૦-કહો તો બલવત બાનુ કોડકું મેં બાધ લ્યાઉં,
કહો તો આકાશમેં, ઉડાઉં છોક છોકમેં
કહો તો સાઠ લાખ, કામનિકે કેશ ગ્રહુ,
કહો તો નગર ઝધર, નિર્બેશ કરુ નેકમેં,
કહો તો દશકધકે, દશકધકુ નિકદ કરુ,
કહો તો કર બીસકે, ચાળીસ કરુ ટેકમેં,
કહો તો લડ અક ભરી, નાપુ હો નિસક નીર,
પાઉં હુકમ લાઉં સીત, આઉં ધડી એકમેં

૩૪

દુહો

રામ-ડાપણુ છે દશ કોટિધા, અગદ તુજમાં બેન,
એ વિદ્યાએ ત્રિષ્ટિ કરો, ચિત્ત ચતુરાધ મ્હેન

૩૫

સોરઠો

અ૦-અગદ કહે મહારાજ, ક્ષમા કરો મોયે બકકુ,
બિશ્વપતિકો બચન, કા કહું રાવન રકકુ ?

૩૬ (૧૦)

દુહો

રામ-બેર બેર મેં કા કહું, અગદ તુજસેં આપ ?
ગુ-હો તકસિર દશકધકો, મેલ કરો તુમ માફ

૩૭

(સુલણા છંદ)

[અ૦-એ પાપીનો વધ કરતાંમાં, પાપ પુણ્યતણુ શું માપુ ?
દુષ્ટ દાનવને દડ જ દેતા, છ શાસ્ત્રતણુ છિ છાપુ,
તમે કહો તો શીશ વઢાવુ, ફરી ઉત્તર એહનો ન આપુ,
જો હુકમ કરે શામળનો સ્વામી, દશકધના દશકદ કાપુ]

રામ-રામચંદ્ર કહે સામળ અમદ, રાઠ રોષ ન કરશો રીસે,
એક ચૌદ ચોકડીનું રાજ્ય પામો તો, એવું વરદાન આપ્યું તું ધરે,
સીતા આપ પરતાપીક પડે, દેહવટ થાશે દિન દશ વીરો,
હુકમ કહે શામળનો સ્વામી, કરો કહ્યું તો માર મન કીસે]*

* આ બે છંદો એક પ્રતમાં વધારે હોવાથી અત્રે આપેલા છે

અમ-ધોડલા જોડલા ટોડલા એહના, યોળિયા યોળ પરચડ પાળા,
મેડિયા ડેડિયા માળિયાં જાળિયા, રાવણા કેરલા રખવાળા,
રાળિયે ઢોળિયે નીરમા બોળિયે, ચોળિયે એહના ચિત ચાળા,
પ્રતાપ એ નામનો હુકમ હોય રામનો, લક બાળી કરુ સ્તભકાળા ૩૮

હુહો

રામ-લક બાળવી નવ પડે, રૈયત નવ લૂટાય,
શત ગાયોના શિગડા, તેથી ટાઢાં ચાય ૩૯

છપચ

અ-કહો તો ઉદયાચળ ઈંદ્ર, સહિત અસ્તાચળ ઓપુ,
કહો તો મેરુ મડાણુ, રીત પ્રાચીદિશ રોપુ,
કહો તો જૂ અઘાડ, તોલ તરતીએ તોળુ,
કહો તો લક પરલક, બહુ જલનિધમા બોળુ,
રજ માત્ર સેવક હુ રામનો, કયમ જાઉ કાસદ કારણે,
સિહની વાત શિયાળવા ધરે, બને ન બહુ સ્તુત બારણે. ૪૦

રામ-સાબાશ કહે શ્રી રામ, અગદ પચાયન પૂગે,
વીરાધિવીર દઢ ધીર, પૂર સામદ શુભ શૂરો,
બુદ્ધિનિધાન બત્રીશ, બાબત બોતેરી બૂઝે,
સોળકળા સપૂર્ણ, શાસ્ત્રગત સધળી સૂઝે,
ડહાપણુ તત્વ ત્રિલોકનુ, કોડવાર શુ કહું કથી !
સકળ સૈન્ય મેં નિરખ્યુ, નર બીજે નિર્ભય નથી ૪૧

અ-મહારાજ રાજઅધિરાજ, તનુ તનુ સેવક તારો,
વાક ગુન્હો તકસીર, ક્ષમા કરોજ મારો,
એક કરુ છુ અર્જ, રીસ ન કરો તો બોલુ,
કંકરનો કંકર કહેણુ, પ્રીત પટતર બોલુ,
કોને સોંપો છો મોરચા, (કોને) શર સામદ ગુણુ સહિએ ?
કયમ મુજને સોંપ્યુ કાસદુ, જે વાત વિખણો વિષિએ ૪૨

હુહો

રામ-પદ્મ અઢાર પ્લવગમા, બહુ રીજ બોતેર કોડ,
વિષ્ટિ કામ વાલી સુતવિણુ, જડે ન બીજી જોડ ૪૩

સવૈયો

અગદ-હુકમ હોય હજુરી કેરો, સોપી નાખુ બાધો સાયર,
હુકમ હોય હજુરી કેરો, મહાકામ કરવા હુ માયર;

હુકમ હોય હજુરી કરો, જીવે જોર કરુ ત્યા જાહર,
કાસદ કામ સોંપ્યુ કયમ મુજને, છેક મુને કેમ કીધો કાયર ? ૪૪
હુંહો

રામ-કાયર તુજને કયમ કહું ? સાયર શુર સરદાર,
જાહર છો મહા જોદ્દા, અપરપાર અપાર ૪૫
સવૈયો

અ-અગદ કહે આસા દો મુજને, જોરે જીવું કરુ ત્યા ઝાંઝુ,
હાથી ભાથી સાચી એના, દેખી મારા દિલમા દાઝું,
મત રામનો મુખ છે મારે, ભડના બૂપતથી નહિ ભાળુ,
નાચ કામ કાસદનું કરવા, લકામા જતા હું લાળુ. ૪૬
હુંહો

રામ-કાસદ કામ એ તો નહિ, એ મોટમ પદ મેર,
લકપત શુ છત દાખવે, તેજ સવાયો શેર ૪૭
ઝુલણા છદ

અ-કાતો ગઢ લકના સહસ્ર કટકા કરુ, ઢઢોળિને કરુ ધૂળધાણી,
કાતો હું સાત સાગરજળ સોપિને, આળ પપાળ કરુ પૂરપાણી,
કાતો ગાફસ બધા રોળી નાંખુ વળી, જો વઢો મહારાજ વદનવાણી,
કાતો દશકધનું દેહવટ વાળિને, રોનરાવુ બધી રાવરાણી ૪૮
સવૈયા*

રામ-રામ કહે સાબગરે અગદ, ધર્મયુદ્ધિ હમણા તો ધારો,
કથ્થુ કરશે નહીં એ હકારી, ભારે સર્પતણો છે ભારો,
સોગટિ નામે માર કહું નહિ, મોટા વાક ન કાઢે મારો,
પાપી પૂલ કાઢે આગળથી, પૂડે રાજ તમારો વારો ૪૯

અ-કાતો બાધી સાહું બળવતો, લકાપતી લકાથી લાવુ,
કાતો અશોક વાડીને સોપુ, કાયર નામ કયમે નહિ કહાવુ,
કાતો પુત્ર એના પરજાણુ, જરુર એકે નવ પામે જાવુ,
હુકમ દિયો સામળના સ્વામી, એકે બડીમા શરણે આવુ ૫૦

રામ-જાહરાફસ એ બૂપત જુડો, સધારવો ન પડે તો સારુ,
લુટાય નહિ લકાની લક્ષ્મી, ધર્મયુદ્ધિ તે માટે ધારુ,

* એક પ્રતમા સવૈયાને ઠેગણે લાવણી એમ લખેલું છે

ઈંદ્રજીત સરખુ રતન રોળાશે, માટે મન માને નહિ મારુ,
 વિષ્ટિ કરે માને નહિ મૂરખ, કામ પડશેજી તારુ ૫૧
 અ-વિષ્ટિ કામ કરવું તે શાને, કરગરિ બોલ શા માટે કહિયે ?
 નગર ઝંધર કરવું નિરવશી, શત્રુવચન શા માટે સહિયે ?
 સુત પરિવાર સધારુ એના, હવે રાજ બેસી ક્યમ રહીયે ?
 લક્ષવસા સીતા અહીં લાવુ, જરૂરપણે અયોધ્યા જાયે ૫૨
 રામ-અધિકા બોલ કહો છો અગદ, શૂરપણું બાણે છે સૃષ્ટિ,
 મારુ મન તેથી નવ માને, રાડથકી નવ થઇએ રૂષ્ટિ,
 શિવસેવકને માર્યા ઉપર, નથી ચાલતી મારી દૃષ્ટિ,
 મુજને સુખ ઉપજવો અગદ, વિવેકવાત કરો ત્યા વિષ્ટિ ૫૩
 અ-રાજ તમારે મુખ ક્યમ બોલુ, બાણે હુકમ થયો તે જવાયુ,
 ગુણહીણો દેશે મુખ ગાળો, ભાડ બોલશે એહ લવાયુ,
 શત્રુવચન ક્યમ સાખી રહિશું ? તેહ દુ ખે મુજ તન સવાયુ,
 સામળ સ્નામી કહો તે કહિયે, લક્ષવસા એ વચન સવાયુ ૫૪

છરખા

રામ-સામદ શર સાજાશ વખાણુ કરુ શા વાતે ?
 હવે મૂક્યો શિર હાથ, રીઝથકી રધુનાથે,
 મમત ન મૂકશે માન, તૃપતિને ન કરો નમણા,
 ગુણહીણો દે ગાળ, બોલ કહેજો ત્યા બમણા,
 વળિ સામ દામ બેદે કરી, વિષ્ટિ વધારી વાધજો,
 મૂરખનું મન માને નહી, શૂરપણુ ત્યા સાધજો ૫૫
 અગદ હરખ્યો મન, હવે મન માન્યુ મારુ,
 ગમતી કરશુ ત્યા ગોઠ, ધીરજ મનમા ધારુ,
 સવાયો દોઢો શત સહસ્ર, વાદ કરતા વાધે,
 રઘિયાળો રાવણુ રાય, શત્રુવટ શોભિત સાધે,
 પછે પરાક્રમથી પ્રાણે કર, અગદે વિચાર્યું અકમા,
 સામળ કહે સેવક રામનો, જઈ લૂટ પડાવુ લકમા ૫૬

કવિત

બચન ચઢાયો શીશ, ધાયો મહા ધીરધીશ,
 દિસ ધડી ચાર ચઢે, ગયો ગુન ગાય કે

* રામ કહે અગદ મુણીયે, જઈ ગમ આપણુ સાધજો

લક સો અતિ અનૂપ, દેખતહી રીઝયો ભૂપ,
કૂપ આગ પુલ ફલ, ચેત્યો ચિત્ત ચહાયકે,
મહીપત મહેલ આગે, જોર ચેલ ખેલ દેખ,
પહેલ પ્રતિહાર ઠાડો, વજ્ર કર સહાયકે,
મિકટ આત ટેડી ડેડી, પર સાત માલ મેડી,
ગઢેલા પર રહો ઉભો, અગદ જ્યો આયકે.

૫૭ (૧૨)

છરખા (લકાવણીન)

સરોવર સમુદ્રકાર, પકજ સહસ્ર ખીલે,
સ્ફાટિક મણિની પાળ, ગોપ ગુણવતા ઝીલે,
કસ્તુરી બહેક બરાસ, વેર્ષા ફેસર બહુ વાટે,
હીરાજડિત ધણી ઘેડ, ધુમર ધણી ઘાટે ઘાટે,
ઈંદ્રપુરીની ઉપમા, કહેતા વિમાસણ કરે કવિ,
લકનીલા લખ કોટિધા, નિરખે અગદ નવનવી
[લવિગ તણી લીલાસ, અધિક એલચી વન ઝુમે,
ખાલે ચાતુર મોર, ભ્રમર ગુન્જવ વન ધુમે,
ઝપર વનીતા છાજત, વનસ્પતિ બાર અઢારી,
નારબર વેલ્ય વસત, સ્વર્ગથી શોભા સારી,
ગળી માગ્યા મેડ વસુવા વહે, અવિક ઉપમા શી અકમા,
સુખસાગર સમરધ ધસી, લીલા લહી લક્ષ્મી લકમા.
પુરમા શિવપ્રસાદ, જમ છખીતાં છાજે,
કનકેશ્વર મહાદેવ, ઈશશીષ આપ બિરાજે,
નિજ કુળની માતા, રાવણી નિરમળ નામે,
વસે સૌ શુભ ઠામ, શોભિત નિજ કામે,
ઈંદ્ર જીત્યો ઈંદ્રજીતે, સમૃદ્ધિ લૂટી લાગ્યો ધણી,
વૈકુઠ વાસ્તુ વસુવાપરે, એ લીલા લહેર લકાતણી]
નક્ષત્ર સરખી નાર, ઝવેરની જ્યોતો સરખી,
ચપક વરણા ચીર, પદ્મિની પૂરણ પરખી,
કનક મણિમય કુલ, પ્રેમદા પરવરી પાણી,
આભૂષણ ઉપમાય, ઈંદ્રકેરી ઈંદ્રાણી,
એ લખ જિહ્વાએ કવિ કહે, ભાટ ભાત ન શકે ભણી,
સામળ કહે હુ કેમ કહી શકુ, લીલા લહેર લકાતણી

૫૮

૫૯

૬૦

૬૧

દુહા

ચાલ્યો અગદ ચોંપથી, મુખ જપતો શ્રી રામ,
 વેગે ચાલ્યો પાસરો, જ્યાં રાવણુનું ધામ ૬૨
 રિદ્ધ સિદ્ધ ઉપમા રાવણુતણી, કેતિ કહે કવિરાજ,
 મહિપત મહેલ મધવા સમા, લક દેશકે લાજ ૬૩
 પ્રતિહાર બેઠો પોળપર, બોલ્યો મુખથી વાણ,
 કહા જાયરે વાદરા, મૂરખ મહા અજાણ ૬૪

છંપા

જળહળ જ્યોત ઉઘોત, મણિ જળહળતા જડિયા,
 ચિતામણિ ભરભીત, નવે ગ્રહ આવી અડિયા,
 પરવાળા પર પોળ, રક્ષાટિક સ્તબ ઠયાં છે,
 ચુડામણિ ચોપાસ, કનક કોઠાર કર્યા છે,
 અષ્ટમાસિદ્ધિ નનનિવિ રિવિ, મહાલક્ષ્મિ વાસે વસી, ૬૫
 શિવની આપી સમૃદ્ધિ જ્યાં, ત્યાં ઉપમા કરવી કશી
 ઝોળગ કરે જ્યાં ઇંદ્ર, ચંદ્ર જ્યાં છત્ર ધરે છે,
 દિવાકર કર દીપ, વરુણ જ્યાં નીર ભરે છે,
 ચાર વદનથી વેદ, બ્રહ્માજી પાડે ભણે છે,
 ધલહલ તણ ધર્મરાય, ગાનગુણ એહ ગણે છે,
 રતન ખાણુ રતનાવળી, કટપદ્મ મોટા મણી,
 રિદ્ધિ ઘણી રાવણુ ધરે, અલખત રાયછંદ્રતણી ૬૬
 સાત મોનેરી કોટ, એક એકપે અતિ ઉચા,
 પાયસે પાસઠ પોળ, ઝોળ ખરી જ્યાં ખાંચા,
 દરવાજા દશ વીશ, બસે બાસઠ છે બારી,
 ત્યાં બેઠા મળવત, ધીર નર ધનુષો ધારી,
 વણુ આજ્ઞાએ વિચરે નહીં, વાયુ સરખો પણુ જિહ્વા,
 એ અતળિયળ અગદ અધિક, પલક એક પોહત્યો તિહા ૬૭
 કંઠે ગાન સહસ્ર સંગીત, વિવિધ પેર વાજ વાજે,
 ઘટ ધડિયાળા ઘોર, ધણા નિશાન જ ગાજે,
 નવ લખ નવે હજાર, નવિન નૃસ કિન્નર નાચે,
 નાટક ચેટક નવરંગ, રાય દેખી મન રાચે,

વળી દેવદુહિ ગડગડે, શોભા સુરનાયકતણી,
માણુ કોડ સામદ સહિત, લાયક બેઠો લકાધણી ૬૮
પુખરાજ પ્રવાળા પાટ, ઝવેરની જ્યોતે જડિયા,
ચોરાશી જોજનચોક, મહેલ મણિમાણુક મઢિયા,
જોજન સોલ સભાય, સિંહાસન શોભા સોહિયે,
મધવાથી મોટમ માન, મહેલ દેખી મન મોહિએ,
નેમાન દેવ વૈકુઠના, શિવ આપી સમૃદ્ધિ ધણી,
બહો સમૃદ્ધ વિધ બારણે, લાયક બેઠો લકાધણી ૬૯
સત્તર અક્ષૌણી સૈન્ય, શોભે રાવણુની સાથે,
મદરાચળ મડાણુ, હેતે ધરે એક હાથે,
સાઠ લાખ સરદાર, પ્રેમદા પ્રીતે પરણી,
અણુવરી એંશી લાખ, વિવિધ રૂપાળી વરણી,
છે સાત લાખ સીતેર સૂત, ઇદ્રજિત આદે અતિ,
અનમી અહકારી અશપતિ, રાવણુ મોટો મહિપતિ ૭૦
એક છત્ર ધર રાજ, પ્રતાપ પામ્યો તે પ્રોઢે,
દેવ દાનવ નર નાગ, કિકરો સહુ કર જોડે,
દશ મસ્તક ભુજ વીશ, ઇશ વરદાન જ દીધુ,
ચૌદ ચોકડી રાજ, કબુલ એ કમં કીધુ,
કાર્ધ થયો નથી થાશે નહીં, બળવત રાવણુ સારખો,
રામ વણુ કેઈ જિતે નહીં, પડિત રુડે પારખ્યો ૭૧
પાંચ લાખ પરધાન, પાંચ અયુતો પાગેરી,
છે દશ લાખ દિવાન, વીશ હજાર વજરી,
સામદ સોલ હજાર, લાખ બહોતેરે રાજ,
મડણિક છત્રીશ લાખ, મુગટધર જોડા ઝાઝા,
બાણું કરોડ બેઠા રહે, આઠ જમ હરનિશ જિહા,
સામળ કહે અગદબળ અધિક, પલક એકે પહોંત્યો તિહા ૭૨

(અગદ પ્રતિહાર સવાદ)

દુહો

પ્રતિહાર અચરજ પામ્યો, લેખી લીલા લગૂર,
રહે રહે ઉભો વનચરા, સામદ બોલ્યો શૂર.

છાપો

પ્રતિ-પેશી ન શકે પવન, ભવન ઉભો રહે ઇંદર,
 સુર સહુ સેવા કાજ, ચાકરીમાં રહે ચંદર,
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ, આણુ અવનીમા જેની,
 ઇશ સરીખા ધીશ, રહે આત્મા એની,
 તુ પરુ પોળે ક્યમ પરવરે, હજી લગણુ ધીરજ ધરુ,
 જાગે જ્યારી આંખો તિહાં, નહિતર કોટી કટકા કરુ

૭૪

દુહો

અણુસમજ્યો આગુ ચલે, દેખત ધોળે દીશ,
 મારુ મુદ્દગર જોરથે, તોડે તેરો શીશ ૭૫ (૧૪) (૧૭)

જુલણુ છંદ

અ-કહે અગદ પ્રતિહાર સુણુ પુરતણા, રાત દહાડો ઘેઠો દેહ દાખે,
 ઝોળખે નહિ અલ્યા મૂઢ મૂરખ મને, ભાર ખોવા લલો ભૂર બાખે,
 હાથ દીઠા નથી હોસશું માહરા, ચોરટા તેહનો સ્વાદ ચાખે,
 સચ કહેરે અલ્યા કેમ ઘેઠો અહીં, કોતણાં જુપડા રીઝી રાખે ? ૭૬ (૧૫)

દુહો

પ્ર-એ મદિર રાવણુતણાં, હીરા કનક જડાવ,
 તુ જાવા સમરથ નહી, બહારહીં પાઉં ટીકાવ. ૭૭ (૧૬)
 અ-પ્રતિહારકુ કહે પુકારકે, કેસી તેરી લક ?
 રાવણુની સમૃદ્ધિ કહે, રાવણુ રાખ કે રક ? ૭૮

જુલણુ છંદ

પ્ર-લક શોભા તે લગૂર તુ શુ લહે, ચિતામણિ ચદ્ર ચોપાસ ચળકે,
 ઇંદ્રજિત ઉપમા પૂછ તુ ઇંદ્રને, શરપણુ સાંભળી શેષ સળકે,
 દશકથ ડરથી દિગપાળ ડોલે દશે, કોડ પચાસ પ્રતિ પ્રાણુ પલકે,
 પોળિયો કહે પશુ પેર પ્રીછે નહી, કુભકર્ણુ દેખી તુજ કુભ ટળકે ૭૯

અ-નકલીલા લગૂર લખ લૂટશે, મેલ મૂરખ મન માન મટકાં,
 ઇંદ્રજિત ઉપમા પુણ્ય પરવારિયુ, ચાર દિવસતણા ચોળ ચટકાં,
 દશકથશીશ દશરથસુત રોળશે, લૂટિ લેશે તાહારા લાખ લટકાં,
 શ્રીરામ પરતાપથી કામ એ તો કરુ, કુભકરણુકાયાતણા કોડ કટકાં ૮૦

પ્ર-લાજ ને કાજ નોપે ક્યમ માહરી, જાહરી જોખમા કેમ જાઉં,
 કેમ જાય દોરિયે માનશુ મેડિયે, મારશુ મેડિયે પૂછ સાહુ,

પ્રાજે કરુ પિંડ આકાશ હિડાડિશ હું, ચચળપણુ તારુ ચિત્ત ચહાઉં,
પ્રતિહારકે પશુતણી ગાળ કયમ સાચુ હું, લકપતિનું અમોલૂણુ ખાજી? ૮૧
અ-કપિવર કાપિયો લાજ લખ લોપિયો, કાપિયો આપથી કોધ કૂડી,
રણુજ રાપિયો ચોદિશ ચોપિયો, ભમર ચઢાવિયા દષ્ટિ છુડી,
ગેલશુ ખેલશુ રેલશુ નગરમા, દેશ આધામા તે દાખુ દુડી,
તારે મન અહ્યા લકપતિ છત્રપતિ, મારે મન લકપતિ એક છુડી ૮૨

હહા

છત્રપતિ તો એક છે, રિદ્ધિપતિ રઘુનાથ,
એમ કહી પ્રતિહારનો, હોડે સહાયો હાય ૮૩
પ્ર-વણુ આજ્ઞાએ વાદરા, પાગ ધરે પુરમાય, *
કાયા કોડ કટકા કરુ, રહે રહે ઉમો ત્યાય ૮૪
અ-અગદ હસીને ખોલિયો, રાવણુ કેટલે બહુ દૂર ?
નવાને અટકાવ કયમ, દશકધની હજૂર ? ૮૫ (૧૮)
પ્ર-વડો મૂરખ તુ વાદરા, વડિ વડિ કરે શુ વાત ?
ખિરકી ખીજીએ પાકવુ, દિન ઉમો રહે સાત ૮૬ (૧૯)
એવી ખિરકી સાત છે, દિન નયે પચાશ,
અરજ સુણે જો રાયજી, મનની પહોંચે આશ ૮૭ (૨૦)
કહા મળવા તુ આવિયો, શુ લાવ્યો છે ભેટ ?
શુ આપે છે મૂજને, વાત પહોંચાકુ ઠઠ ? ૮૮ (૨૧)
અગદે મન વિચારિયુ, મળવા ન દે આ દિશ,
કોપ કરીને કર ગ્રહો, પ્રતિહાર ચઢી રીશ ૮૯ (૨૨)

છપ્યો

પોકારી પ્રતિહાર, ધીર ઉપર તે ધાયો,
દીધી ગાળ દશ વીશ, પૂછ શત્રુનો સહાયો,
અગદપર એક પ્રહાર, કોપ કરીને કાઢ્યો,
કયમ લોપે મુજ લાજ, દાવ દોષીએ દીધો,

* પાઠાતર-પ્રતિહાર ઠાડો પોલપર, ખાહ્યો મુખથે વાણુ,
કિત નતા ઈત બાદર,, મુરખ તુહી અનણુ
અગદ હસકર ખોલિયો, રાવણુ કેલિક દૂર,
મોકુ મહિપત્ય કખ મિયે, એકહી કાજ અશૂ

પછિ અગદ ખીજ્યો અગમા, ઘાટ પ્રથમ એનો ધડું,
સામળ કહે સેવકે રામનો, નરપતિને વળતે નડું ૯૦
કવિત

પ્રતિહારે દીધી ગાળ, અગદને ઉડી ઝાળ,
ઉઠ્યો ત્યાંથી તતકાળ, દાવે દાત કરડીને,
ખે ચારેક ભરી ફાળ, કૃતાંત સરીખો કાળ,
અધિક કરતો આળ, ધણી રીસ ધરડીને,
સવાયો ગવાયો વાળ, ભલેરુ તિલક ભાળ,
ખુદ્ધિનિધિતણો આળ, ખાઝ્યો વપુ વરડીને,
પકડ્યો ત્યા પ્રતિહાર, મહોક્મ દીધો માર,
કહ્યું કેતી વાર? લીધા પાચે શીર મરડીને ૯૧

દુહો

દુસરી ખિડકી સચર્યો, ખીલીક નહી કછુ મન,
વે પાચુકા તુર્ત હને, ચે ખાનરકો તન ૯૨ (૨૩
કવિત

દપટાવીને દીધી દોટ, ચાતુરીથી કીધી ચોટ,
ક્યો લોટપોટ સહુ, ધીરપણે ધાઇને,
મરતકની માણી મોટ, કુદ્રિયો કનક કોટ,
અધિક ભેરની ઓટ, ચઢ્યો ચિત્ત ચાહીને,
હલાવતો હાથ હોઠ, પૂછતો પ્રહાર પોટ,
ધણા ગુણતણો ગોટ, ગયો રાપ ગુણ ગાઇને,
ખેટો જિહ્વા લકાધીશ, હદેમાહે રાખી રીજ,
પાતરીશ શીજ ઉમો, સલામાહે સાહીને ૯૩

કુલણા છંદ

ચતુર નગર ચાલિયો, મન સમો માલિયો, પાળિયો ખોલ અધિક એથુ,
નગર શુભ નરખતો, હૃદયર્મા હરખતો, વરખતો ઝેહેરનો વરખવેશુ,
દશકધશુ ડોલશુ, બહુ વિધ ખોલશુ, ખોલશે લડ તો દડ દેશુ,
ગૂરવીરપણુ સાધશુ, વિઠિયે વાધશુ, રામની પાસથી લાણુ લેશુ ૯૪

(અગદનો ત્રાસ) છંદ

હાલક હુલક ત્રાસ, પડ્યો ડોહી ને ડોહી,
ખૂબારવ ચોપાસ, વિકટ વાટો જ્યાં ટોહી,

પ્રાણે કીધા પ્રતિહાર, દ્વાર ઉઘાડી ધાયો,
 પાત્રીશ શીશ કરમાય, અતિ અહકારી આયો,
 તે જોદ્ધા સહુ જોષ રહ્યા, કર ઊંચો કો નવ થયો,
 સામળ કહે સેવક રામનો, તે ધાહડ મલ ધરમા ગયો. ૯૫
 ધાયો અગદ ધીર, નીર ઉતાર્યા નરના,
 દેહવટ કીધો દરબાર, વખાણુ શા કહું વાનરના !
 પુરમાં પજો પુકાડ, છેક હિમ્મત છુટાણી,
 વાયે ચાલી વાત, લક બાધી છુટાણી,
 સા ખલક બાધિ ખળભળી, નાસવા લાગી નારિયો,
 કોઈ ઉંચી ચઢે અટારિયે, બધ કરે કોઈ બારિયો. ૯૬
 લપેટી વાટે લાખ, ઝપેટી કીધો જોરા,
 અટપટી કરતો આળ, ટેક દેખાજો તોરો,
 કરતો હૂકાહૂક, ઊડતો એ આકાશે,
 કુદતો કરતા પ્રહાર, વખાણુ ધણેરા વાસે,
 પ્રતિહાર પ્રાણે કરી પરવયો, ઘાટ ધણા જળનો ધજો,
 પછી રાવ થઈ ત્યાં ગવલે, રાવણુ પણ રોષે ચઢ્યો. ૯૭
 ગદલકા ઘેર ઘેર, વાત વાયુવત વાધી,
 ચઢ્યુ રામનું સેન, લક લૂટાણી બાધી,
 (કો) કહે માર્યો કુલકર્ણ, કહે રાવણુ રણ રોળ્યો,
 (કો) કહે ઇંદ્રજિત અજિત, તે ચાચડવત ચોળ્યો,
 ગુલબાન ધણુ ગતિ કુચીએ, લાખ કરેડ લોકે લલો,
 કહે રુઠ્યો રામ રાવણુપરે, ઉલ્કાપાત એવો થયો. ૯૮
 દેશ બધે ડમડેલ, થયો લકા ગુણુ ગામે
 લૂટ્યા મહીપના મહેલ, કીધી અસ્વારી રામે,
 માથે લીધા માટ, રૈયત નાઠી દશ દેશે,
 બહાયે લીધા બાળ, કામિની છૂટે કેશે,
 કહે ફટ ફટરે તુ રાવણા, સતિ સીતા શાને હરી ?
 સામળનો સ્વામી કોપિયો, કનકલક લોહની કરી. ૯૯
 થયુ રાવણુને જાણુ, દેશમા દુડી વાઢી,
 પ્રતાપવત પ્રધાન, ચઢ્યો ચોખુટે ચાઢી,

દીપ્તિ રેયતને ધીર, વીર હકાધી વાટે,
 જોરાળા મહા જોદ્ધ, મૂક્યા બહુ ઘાટે ઘાટે,
 તાપ લાગ્યો સહુ તરફજા, ધૈર્ય કાઢતુ નવ રહ્યું,
 સામળ કહે સેવક રામનો, અગદ જાતાં એટલુ થયું ૧૦૦

પ્રતિહાર પરાક્રમી પાત્ર, પ્રાળે કીધા પળ પાત્રે,
 બીજા તેથી બળવત, અગર લીધા આત્રે,
 સાન પાત્ર પાત્રીશ, શીશ કરમા શોભતો,
 રામ રામ કરતો માગ, લાજ સહુની લોપતો,
 હવકા હોલ હલહલ થયો, ડર નવ આણ્યો દશકધનો,
 વાળ વાકા નવ થયો વાલિસૂત, બધન છોડાવ્યો બધનો ૧૦૧

પાત્રીશ હણી પ્રતિહાર, શીશ ગ્રહા છે હાથે,
 જોરાળા વડ જોદ્ધ, બહુ વળગ્યા છે બાથે,
 હતુમત થકી હજાર, ધણો જોરાવર જાતે,
 આવ્યો સલામા શૂર, પ્રાળે કરતો પ્રભાતે,
 કલ્પાંત કોલાહલ દુદતો, કોદ્ધ એનો શુ કહુ કથી,
 કોષ્ટને ગણુતીમા નવ ગણે, નિમિષ માત્ર નમતો નથી ૧૦૨

પુરમા પજો પુકાર, ઢોલ ઢમકાવ્યા ધીરે,
 બહુ મથુગા રણતર, વિપરીત વળડાવ્યા વીરે,
 ભારે કૂકી ભેર, જુમારવ ખૂમ પડાવી,
 દરવાજો દીવાન, ચોપાએ નાળ ચઢાવી,
 વળી હલહલ કરી હજુરિયે, હલકારો હિત હામતો,
 મહારાજ રાજ સુણુ મહિપતિ, કોઈ સેવક આવ્યો રામતો ૧૦૩

(અગદ રાવણસલા પ્રવેશ)

હુહા

વાત ગઈ બહુ વેગથી, રાવણુ રાય હજુર,
 પ્રતિહાર પાત્રીશુ મારિને, આવ્યો વાદર શૂર ૧૦૪ (૨૪)

અધિપતે મન વિચારિયુ, આવ્યો એ હતુમાન,
 કનકપુરી ધડી એકમા, બાળી કીધુ રાન ૧૦૫ (૨૫)

મનમાંહે વિચારીને, કીધી વિપરિત વાત,
 ઉછળ્યો સિંહાસનથકી, ધડવા તેનો ઘાટ ૧૦૬ (૨૬)

સલા મધ્ય બધન કરી, કોટ રચ્યો તે દીશ,
 નીચો થઈને આવશે, નમાવશે પછી શીશ ૧૦૭ (૨૭)

અગદ ન્યા આગળ ગયો, ખિડકી ભેઈ દણ.
રામ અરિને શુ નમુ ? મનમા પામ્યો કણ ૧૦૮ (૨૮)
ક્રોધ કરીને કુદિયો, કરી જોર અપાર,
કોટ ઝાળગી હુલકિયો, ગયો સભાને ઠાગ ૧૦૯
આભ અવનિ એકત્ર કરી, કીધો હુલકાપાત,
અગદ ઉતર્યો આકાશથી, મન્યા કડકડાટ ૧૧૦
દીગૂમ્ફ થયા સહુ દેખતા, દીટો કૃતાત કાલ,
પર્વત સરખો પ્રચડ નર, ફરિને દીધી કાલ ૧૧૧
છરખો

અગદ ઉજો આકાશ, કોટ ફૂદી નાહું પડિયો,
બાણુ ક્રોડ બળવત, આપ તે મધ્યે અડિયો,
પ્રલય કાળની આય, કોધિતો જમદૂત સરખો,
પજો ત્રાસ ચોપાસ, નરેન્દ્રાદે સહુ નરખ્યો
સભાળી શસ્ત્ર કો નવ શકયા, શુભ ભુધ સર્વ બૂલી ગયા !
સામળ કહે સેવક રામનો, દીઠં ભેધ જાખા થયા ! ૧૧૨

ઝુલણા છંદ

કોધે દત્ત કરડિયો, મુખ મૂછ મરડિયો, આપ આધિકાર અધિપત એટો,
હીસે બહો હાથિયા, શોભિતા સાથિયા, બાથિયા બીડી રીસાળ રેટો,
થર મહા પૂર એ ફૂર કોપે બર્ચો, નર નરપતિ બળવત બેટો,
શુભ સભા સાથમા પાત્રીશ હાથમા, પોકાર બહુ કરતો બહુ પ્લવગ પેટો. ૧૧૩

છરખા

લકપતિ એક લક્ષ, બેટા બળવતા એ બહુને,
સિદ્ધાસન છત્ર ને ચામર, શોભે સુખ સાગર સહુને,
એક એક કેડે બાણુ કરોડ, ધીર રણુ ધનુષો ધારી,
કૃતાત સરીખા કાળ, અતલિબળ અપરપારી,
જઈ અગદ તે મધ્યે અજો, સભા દેખી દિલમા હસ્યો,
મહિમા દેખાડુ માહરો, વિચાર એવો મનમા વસ્યો ૧૧૪
મરડતો મૂછ ને પૂછ, ઢીંગ જઈ પોત્યો ઠેઠ,
પાત્રીશ શીશ જે પાણ્ય, બૂપતને કરશુ ભેટ,
કો સાથ કરશુ વાત, કો સાથ બોલજ બોલુ,
સુખ પરાક્રમ બળભુદ, તે કો આગળ જઈ બોલુ,

વાર્કા વેણુ વઘા વિના, એ જૂઠો જહર નહોં જડે,
અગદ એમ વિચાર કરી, નરપતને વચને નડે ૧૧૫

હુહો

દશકધને દુ ખ મનાવવા, અધિપત ઓળખવા એન,
છટસભારી અગદો તિહા, વઘો વિપરીત વેણુ ૧૧૬

(અગદ-સામદ સવાદ)

કવિત

અ-બહોતસેં બેઠ તૈમે, દેએ જવ અગદને,
બૂપકો હે રૂપ કોન, બોલ્યો કોધ કરકે,
નકાપત એક સુન્યો, બાલીકી કક્ષમાકો,
માસ ખટ પાસ રહો, ભાગ્યો પાઉં પરકે,
દુને કાર્તીર્ય વર, બાધ લિયો પારણેમેં,
માલકકી પીછાડીસેં, પડી ટાલ સિરકેં,
નગાશીર કરે જો તો, એધાનીસેં ઓલખુરે,
તપટ લરાક ચોર, લાયો રતન હરકે. ૧૧૭ (૨૮)

સા-સામદ એક સભાકો, બોલ્યો બલ જોર આપ,
ત્રિલોક સકલ માને, લકાપત સાજકો,
બોલી તુ જાને નહી, મહીપકે મુખ આગેં,
જગલી જટીલ જેમો, કાસદ કે કાજકો !
તનુ ટુક ટુક કરેં, તારો અખ શાયત મેં,
ગુહતાહો ગુ-હો તેગે, ઇષ્ટ બલી આજકો,
અકલસેં ઓળખ લે, બૂપ રૂપ રાવનકો,
નતરુ અવસાન આયો, તેરી દેહ તાજકો ૧૧૮ (૩૦)

જીલણા છદ

અ-મોલિયો બળ કરી બુદ્ધિ નિધાન લા, અગદ કહે સાબળો ધર્મવૂતી,
કાણુ ગડાએ રાવણો જનમિયો, વૃશ્ચિકી સર્પશૂ હરણિ કુત્તિ,
કરકટી મર્કટી કે અજા અર્ભકી, જૂઠું જપે તે તો ખાય જૂતી,
સદેહ ભાગો અધ્યા સેવકા માહરો, રાવણુની માત તે કવણુ હૂતી ? ૧૧૯

સા-તમ પૂછા અધ્યા લડ લવરી કરે, મૂરખા મન ગમી મોજ માણે,
કાસદા દાસડા લેખ લખી લાવિયો, નીચ નિર્મોહ્ય ગુણુ ગાન નાણે

કોડ તેત્રીશ કર જોડી ઉભા રહે, હોડ હારે જોકા તેડ તાણે,
જશતણો રૂપ એ ભૂપ ભૂમડળે, લકપતને ત્રણ લોક જાણે. ૧૨૦
અ-એળખાવ અળણ અદ્યભુદ્ધઅધિપતિને, તો પાડ કોડ માનીશ તારો,
ગાળ દુકાર તારો નહીં સાખીએ, પેર પાત્રીશ ત્યમ તારો વારો,
રિદ્ધિ રાવણુ તણી પુણ્ય પરવારિયુ, આવી રહ્યો એહનો આયુઆરો,
દશકથ એ અથ એ ધધ ધાયે બણો, ચિત્તમા ચેત એ ચોર મારો. ૧૨૧
સા-ઉધડમો અલ્યા અભાગિયા વાનરા, ચેતરે ચેત ચોપક્ષ ચિત્તે,
કોણુ ગળું તાહરે કિકરા કાસદા, બોલી ન જાણે નરપતિ નીતે !
પાગ લાગ પરણામ કર જોડીને, પામીશ બહાણુ પુરપત પ્રીતે,
રાજ મહારાજ રાજેન્દ્રનો રાજ્યો, રાજસભાતણી બોલ રીતે. ૧૨૨

છરપા

અ-રામચંદ્રની નાર, સતિ સિતા માતા મોગી,
દૈત્ય દાનવ કે દુષ્ટ, ચડાળ કરી લાવ્યો ચોરી,
દયાનિધિ દાતાર, ધર્મ હજી મનમા ધારે,
પાછી આપે જો સીત, તો એને નવ મારે,
નહિતર દેશ દેહવટ કરે, એવી આસા આપી મુને,
ચતુર હોય તો ચેતજે, ચેતાવા આવ્યો તુને. ૧૨૩
સા-મરદ મુછાળો વીર, રામની રામા લાવ્યો,
શૂર પૂર દૃઢ ધીર, કોડ કદર્પવત જહાવ્યો,
દશકથ નામ દરિયાવ, તરવાર તાતી ત્રિલોકે,
જોર હોય તો જીવ્યો, સિતા મૂકી અશોકે,
પાછી લેતામા પ્રીછશે, અદકુ બોલે અનર્થ થશે,
લાડ કરતા આવો છો લકમા, જરૂર જીવ સહુના જશે. ૧૨૪

દુહા

અ-જનની કુણુ રાવણુ તણી, બહુ ઉપજાવ્યા બાળ,
જાત જ્ઞાન કે સુવરી, જુડણુ કે શિયાળ. ૧૨૫ (૩૧)
કે વીંછણુ કે નાગણી, કે કરકટની નાર,
કે આજ એ કોણુ છે, બોલત નહીં ગમાર. ૧૨૬
બોલત નહિ કછુ નીચ હો, કે મુખા કે દોર,
કે અમારો દીન હો, કે જાતિકે ચોર. ૧૨૭
પૂજત હું બડિ ભેરકો, ફેર ન પાઉં જ્યાન,
કે કૂટીહ આખડી, કે સુનતે નહિ કાન ? ૧૨૮

જુલજુલ છઠ

પોકાર કરતા ઘડી પાચ પૂરણુ થઈ, બોલતા શે નથી કર્મ ફૂટ્યા
રીસ ચઢશે મુને શીશ તમ તોડશુ, કૃતાન કોપતા કાળ ખૂટ્યા,
ચોર માટે ખીહો છો સહુ ચિત્તમા, તોલ અહકારના ટેક ફૂટ્યા,
અગદ કહે ઉત્તર શે નથી આપતા, સર્વની આખ કે કાન ફૂટ્યા ? ૧૨૯

(અગદ-રાવણુ સવાદ)

દુહો

વાકા વચન શ્રવણુ સુણી, ચડિ રાવણુને રીશ,
પગથી જવાળા પ્રગટિ તે, જમને ભેદી શીશ ૧૩૦
વાધને વળી વકારિયો, શુભ છછેજો સાપ,
સિંહ પખાળો પાખરો, અતલીબળ એ આપ ૧૩૧

જુલજુલ છઠ

દેહ દાઝ્યો દશાનન ધણુ દિલ વિષે, એક આપે થયો તેહ તાયે,
ઉછળ્યો એક કર આપ આસન થકી, મુખ મૂઠ મરડિ હીત હોડહાયે,
રા-કોણુ તુજ નામ ને ગામ ને ઠામ કહે, કામ કથુ છે પશુ ભૂપ સાથે ?
કો તણો મોકલ્યો લાલગી આવિયો, આભ બાધા ભરે બાથ બાથે ? ૧૩૨ (૩૧)
અ-વાળીનો પુત્ર ધરસૂત શુભ પર્વતે, નામ અગદ મારુ હરખ એવા,
શરણુ રહુ છુ રધુતાયના ચરણુમા, દેવનો દેવ અધિદેવ દેવા,
ધુમ્રપાને કરી ધ્યાન જોગી ધરે, ઈંદ્ર બ્રહ્મા કરે ઈશ સેવા,
તે તણી નારને તરકરી લાવિયો, લક લગિ આવિયો સૂધ લેવા ૧૩૩ (૩૨)

દુહો

રાવણુ-કહેરે અગદ કોન હૈ, વાળી બડેરો જટ ?
મુખસે બોલ સમાજકે, જાનુ ભરિયો ઘટ ? ૧૩૪ (૩૩)

કવિત

અ-તાતકી નિશાની એહ, દેહ પરચડ જાકો,
મેષ ધન ગાજે એસો, તોર રહે તનમ,
શૂર મહા મુઝદ હે, પૂરહૈ પ્રતાપનકો,
નારાનકો નૂર આપ, પશુ જાત જનમે,
સુગ્રીવકો સહોદર, મિત્ર હનુમાન જુકો,
નામ નવ ખડ જાને, બાલી મિકટ બનમે,

કક્ષિપટ રાખ્યો પાસ, પૂરે ખટમાસ તોડું,
જ્ઞાનપને જ્ઞાન આન, સમઝ મૂઢ મનમે

૧૩૫ ૬૩)

દુહો

રાવણુ-અમ તેરો આદર ભયો, અગદ આયો અત,
સાચો બોલ ખતાય તું, કોનહિ હેં હનુમત ?

૧૩૬

કવિત

અ૦-બુજ્યો હનુમાનજી જો, સેવક શ્રી રામજીકો,
અજની કુમાર હે, આધાર યહ રકકો,
પવનકો પુત્ર, અવતાર મહારુદ્રજીકો,
મહેરાણીકો તારન, મારન દુષ્ટ બકાકો,
જનમકો જતિ આપ, સતીકો શોક હરન,
કરન બન ખડનમે, કરત નાદ હકાકો,
અક્ષયકુ માર ડાયો, સધાયો પ્રધાન તેરો,
અગદ કહે રાવનસુ, સુણ બે લૂટનહાર લકાકો

૧૩૭

દુહો

શત યોજન સાયરતયો, શિરકર લછમન હોય,
અગન ઉડાઇ લકમે, વે હનુમતો જોય
રાવણુ-સુગ્રીવમે કયા સાનપન, કહા સુગ્રીવમે શૂર,
બાનર બાનરકી ઉપમા, નીચ ગમાવે નૂર

૧૩૮

૧૩૯

છરપા

અ૦-શુ (પૂછે) સુગ્રીવનુ શૂર, ચતુરપણે લે ચાહી,
વાળી સરખા વડહય, ભુપ ભારે ગુણુ બાઇ,
હનુમત સરખો બળવત, હરોલ હઠીલો હાથી,
લૂટી લીધી લક, તેહ સુગ્રીવના સાથી,
અનમી નરો નમાવિમા, બળિયાશુ બાધે બાકરી,
અહાર પદ્મ બોતેર કોડ નર, તે કરે સુગ્રીવની ચાકરી

૧૪૦

દુહો

પ્રાજે કરે પલ એકમા, કરે જે ઉપર કોષ,
શૂર સામદ સુગ્રીવનો, જાણુવાન છે જોષ
રાવણુ-અધિક બોલે કયમ અગદા, જાણુવાન તે કોણ ?
નથી દીઠો નથી સબલબો, કયમ પેદા થયો ઓણ ?

૧૪૧

૧૪૨

છાપો

અ-ભેળનવત જશવત, અધિક પરાક્રમ આપો,
કરે સુગ્રીવ જે રાજ, તેહ એને પરતાપે,
નલ નીલ જેનાં નામ, તેહ ક્રિકર છે જેના,
અઢાર પદ્મનો પ્રધાન, તોલ ત્રહો પક્ષે તેના,
જિતે જાણુવાનને, સરજ્યો નથી કોઈ સૃષ્ટમા,
સામળ કહે અધિક પરાક્રમી, નથી વર્ધ્યા કોઈ વૃષ્ટમા ૧૪૩

ડુંહો

રાવણુ-નલ વાનર તે કોણુ નર, વાનર કરે વખાણુ ?
નીચ ઉપમા કરે ઊંચ તુ, અગદ નામ અજણુ ૧૪૪

છાપો

અ-નલ વાનર નર તેહ, હોડ કરી તે હાથો,
નલ વાનર નર તેહ, પાણુ પાણી પર તાપો,
નલ વાનર નર તેહ, સાગર ખાખડ કીધો,
નલ વાનર નર તેહ, પયોધિ પયવત પીધો,
જળ ઉપર જેણે સ્થળ કર્યો, વિકટ વાટ જળવકમા,
સામળ કહે નર તે નીલ નલ, લશ્કર લાગ્યો નકમા ૧૪૫

ડુંહો

રાવણુ-ક્રિકર ઉપમા સિદ્ધ કરે, નીચ જાત કોણુ નીલ ?
મારે મન તો પિપીલિકા, તારે મન તો શીલ ૧૪૬

કવિત

અ-સહસ્રાર્જુન સુર બડો, નવ ખડકો નરેન્દ્ર,
જાકે દરબાર ઠાઠો, રાવણુ તું રહ્યોહે,
રમાઓ જમાઓ રીત, પશુ જન પ્રીત કીની,
દીની શીખ દોડ આપો, લછન સમ લલ્યો હે,
એક દીસ નીલ ગયો, નરેન્દ્રકે નગરમે,
પકરી પૂરપાતકુ, આકાશ ખીર ખલ્યો હે,
કર જોરકે પ્રનામ કિયો, નીલમનિ ભેટ દિયો,
લિયો જજ ઘેર આપો, નીલ નામ કલ્યો હે ૧૪૭

દુહા

નીલ નરકુ નહિ જાતીયો, તાકો નામ અગ્ન,	
દશકધ જાન તુ દિલ મિખે, બાનરકો મિખાન	૧૪૮
સહસ્રાર્જુનકી પેશકશ, દયાયો નીલ ગુનગ્રામ,	
નિરખ્યો નિલમનિ નગમે, નીલ ધરાયો નામ	૧૪૯
લાયક લછમન સારખો, પ્રીતે રખે જે પાસ,	
ઓલખ લો તુમ આપસે, બસસે તોરે બાસ	૧૫૦
રાવણુ-કહે જે લછમન કાન હે, જાકો કરે બિખાન ?	
જૂઠી બાત જલપે યહા, તો પરઠે તુજ પ્રાન	૧૫૧

કવિત

અ-સુમિત્રાજીકો નદન, જગતકો હે બદન,	
દુષ્ટકો નિકદન, ચદનતરુ શિક્ષ કો,	
રઘુબરકો બીર, ધર્મકો ધુરધર ધીર,	
શુદ્ધ હે શરીર સત્ય, જાતિ જોગ દહાકો,	
નરપતકો નાયક, સખ ગુનમે લાયક,	
સાહક કવિ સામલજીકો, પૂર્ન પ્રીત પછાકો,	
આપ ઘેર જાય પૂઠ, બૂઝવે લછમનજીકો,	
કાન નાક છેદે તેરી, બેન સૂર્યનજાકો	૧૫૨

દુહા

(તેરી) ભગિનીકુ જાનો બેટિયો, હોડસુ બાધી હાથ,	
કાન નાક દો છદિયે, સોઈ રામકો બ્રાત	૧૫૩
રાવણુ-કેસો તેરો રામ હે, કિસ બિધ કીનો કામ ?	
ફેર ફેર બંકે બહો, રસનામે શ્રી રામ	૧૫૪

કવિત

અ-પુછે કહા શ્રીરામનકુ, જગતકો સર્જનાર,	
ઇસ જૈસે ધ્યાન ધરે, જ્યાકો તુ ચોરહે,	
ગરીબનકો નિવાજ, નાય હે અનાથ નરકો,	
પતિતકો પાવન, પ્રતિપાલ ભગત કેરોહૈ,	
તાટકોકો પ્રાન લિયો, ખર દુખર દૂર કિયો,	
ત્રિશિરાકુ તોયો અખ, આદર તો તેરો હે,	

સામળ કહે સધારે, પાનીપર પહાન તારે,
પલકમેં સિલ્યા તારી, સોહી મેરો રામ હૈ ૧૫૫ (૩૯)

હુહો

ત્ર્યમક ત્રોડ સીતા વયો, નીચે આયે પાન,
તોકુ છોડાયો નિહા, સોહી રધુમર જાન ૧૫૬ (૩૯)

જુલણા છઠ

રાવણુ-વખાણુ કરે અલ્યા વાનરા રામનું, કેટલું સાભળ્યુ જૂઠું જેવું ?
સીત સાટે કરી લક લગિ આપિયો, લોગિયુ લામનું શુંજ લેવું ?
દેહ માનવતણી એહમા બળ કથું, સિદ્ધ ઓ જાગીને શીં સેવું ?
જાણતો હોય તો કહે અલ્યા વાનરા, જોર કરતૂત પ્રાક્રમ કેહેવું ? ૧૫૭ (૪૦)

છરખા

અ-હણ્યો જેણે હિરણ્યાક્ષ, સાક્ષ પ્રહનાદા દીધી,
ફરશીધર ફરથુરામ, નેક નક્ષત્રી કાધી,
બલિ આપ્યો પાતાળ, સહજેમા અહલ્યા તારી,
દુષ્ટનો ફેણો ઠામ, વાગિને નાખ્યો મારી,
પાપાણુ તાપાં પયોનિત્રિ, સેતુપાજ આપ્યો સળ,
મમત મૂઠ મૂરખ કરે, એ નર ઓળખશે અમે ૧૫૮ (૪૧)

રાવણુ-મૂરખ મૂઠ અજાણુ, પહાણુથી દીસે પોદો,
શઠ તણો સરદાર, જગતમા નહિ કો જોડો,
આપડિયા કાપડિયા, જટાળ જોદા જોગી,
ભુખ દુખ લિખારી ભૂર, કહે તેને એ ભોગી,
એવા અસખ્ય અસેખ્યા, ચરણ ચાપે નિચ માહરા,
મુજ* સાથે થુદ્ધ એ શુ કરે, રામ લક્ષ્મણુ એ તાહરા । ૧૫૯ (૪૨)

અ-રિદ્ધિ હિરો રધુનાથ, પથથર રાવણુ પરિવટનો,
તે શું જાણે તોલ, રાજસભા નિવટનો ।
રિદ્ધિ અમૃત રધુનાથ, એરથી રાવણુ કહુઓ,
દાતાને દુખ દેનાર, શુદ્ધિલીણુ શુદ્ધિ બહુઓ,
વળિ હિપાસક તું ઇશનો, જેવડે તું જોરો કરે,
અગદ કહે ઇજ મારાજણુ, અહર્નિશ ધ્યાન ધમે ધરે. ૧૬૦ (૪૩)

* પાઠાતર-તેનો કિરન તુ કહાવિયો તોલ જણ્યા મેં તાહરા

કુલણા છંદ

રાવણુ-જ અધ્યાજીવતો કહે તારા રામને, ગામ કેમ આવિયો ધામ ધાતો,
દેહ દીઠી નથી તે દશાનન તણી, કાન સુણી નથી વેણુ વાતો,
કુભકર્ણુ આળસ તણુ ઉઠશે, લાખ સવા મણુ ખીચ ખાતો,
કેડ ખોતેર ને પદ્મ અઢારમા, ઝાખશો નહિ કોણુ એક જાતો ૧૬૧ (૪૪)
અ-અધ્યા રામ આગળ કશી વાત તે તાહરી, શ્વાનની વાત શી સિદ્ધ સાથે,
રક કીરત કશી રાજ રાજેન્દ્રને, લાભ શો લીજીએ તેહ ત્યાથે !
દેખાડ તાહરો ડાહરો દળપતિ, માહરો બળ સહે બાય બાથે,
કેડ કુભાતણા માન મોડું અમો, એવી હોંસ રાખુ ધણી એક હાથે ૧૬૨ (૪૫)

દુહા

રાવણુ-વઢવા આબોયો વાદરા, તો તે કરીએ પેર,
જ મુકુ ધુ જીવતો, ધણા હેતથી ધેર ૧૬૩ (૪૬)
અ-નહી લઢને મેં આયો હુ, કહેને આયો બાત,
જો સૂનો તો મેં કહું, જો કહાવી રધુનાથ ૧૬૪ (૪૭)
રાવણુ-દેહો દુહાઈ રામકી, જો મુખ બેલે જૂઠ,
એક બાત એસી કહે, પ્રતિ ઉત્તર લે ઉઠ ૧૬૫ (૪૭)

(૧૬૬) કવિત

અગદ-મુનો યુ લકાધીશ, દસઠી ધરાયો શીશ,
ષસકે પ્રતાપ આપ, બેઠે હો જી પાયમે,
રામજીકુ સીત દીજે, રાજ બેઠે લક કીજે,
ખીજે નહીં કોઈ સિદ્ધ, પામોગે સાયમે,
ન તો ગઢ લક લૂટ્યો, જનો આપ કાલ ખુટ્યો,
રુઠ્યો જળ રામ નામ, કાસે લિયો ચાયમે,
સામળકી થેહિ બાત, અગદ જ્યુ કહે સાય,
મન રાય નાય કરે, થયે આઈએ આયમે ૧૬૬ (૪૮)

રાવણુ-બાનરા ખિપ્રીત બાત, કહા કહે રામજીકુ,
તેરે કછુ ચાહીએ, મનમેં કા મોર હૈ ?
જ તુ તેરે રામ આગુ, શીશહિ પછાર ક,
બેજે આએ લકમેં જ્યો, લરનેકા કોર હે,
જગલી પ્રધાન જાકા, મહિમામેં જાકે દેખો,
દેખો હે તું દૂત જેસો, એસો તેરો જોર હે,

એકહી ગુલામ મેરો, મારી ચકચૂર કરે,
રામ જૈસે સેવકહિ, લાખહિ કરોર હૈ

૧૬૭ (૫૮)

અ-સુન યે દશકધ અધ, ઓરતકો તું હૈ ચોર,
જગતમાતા જનકી, કિકર હર લાયો હૈ,
અખ તેરી સમૃદ્ધ ગર્ભ, ગર્ભલકા ઓર જન,
નવ ગ્રહ છોર ડોરે, દેવ સૂખ પાયો હૈ,
વાકુ તું નવ છુએ, સુએ નહીં તોય જાયે,
તુ પ્રતીત જાકે ગુન, એદ જૈસે ગાયો હૈ,
પ્રચડ દડ તોકુ દેગો, અખે કલ્હો મેરો માન,
તેરો ઘાટ ઘડનેકુ, આપ રામ આયો હૈ

૧૬૮ (૫૦)

રાવણુ-મસ્તકમેં જટાધારી, કહાવત હૈ બ્રહ્મચારી,
અનફલ અહારી સારી, આયુધ ધરી ફરતા હૈ,
કહા જાને કોન કાજ, ગામ લોક કિયે તાજ,
સગ નહીં કાઠિ સાજ, રાજ કાકે કરતા હૈ ?
દેખનેમે ખીર દોષ, એસે નહિ ધીર કોઈ,
અપની ઓરત ખોઈ, બાનર મેં ઠરતા હૈ,
સામલ કહે સુવેખી, સેના મેં બહોત પેખી,
માંકે અલેખે દેખી, રાવણુ કા ડરતા હૈ ?

૧૬૯ (૫૧)

દુહો

લખમણિયા ઘોષા ગડગડે, પોઢા જેની પીઠ,
મરોડે મણિ મણિધરતણી, કયા ડરે દેડક દીઠ ?

૧૭૦

અગત્-ધકોટેમેં ધર ધ્રુજે, ખેહમે ન દિન સુએ,
છુએ નહિ તોય માન, મરદુક મોરેગો,
નાવ ગોલ બાન છુટે, ગામ કોટ લક લૂટે,
રહેગો રામ દાઓ, દેખકે ગ્રહ છોરેગો,
હનુમાનકુ હકારે, ડરેગો તુ ડચકારે,
નગારે સખ ફૂટ ફૂટ, પીટફાટ ફોરેગો,
સામલ કહે બેર બેર, આયો હૈ અજીત શેર,
વેગ લેગો કરી રીશ, અખ રામ તોરેગો

૧૭૧ (૫૨)

સુલણા છઠ

૨૧-અગદા અગમા શે તું સમજે નહીં, કૂખ કાયરતણી તુ જ આવ્યો !
કપુત વાળીતણા કુળ વિષે અવતર્યો, કે શકે નીચનુ થાન ધાવ્યો !
શતખંડ કટકા કર્યો તાત તારાતણા, તેતણી ભક્તિમા જૂર ભાવ્યો !
વાનરા સર્વતો ઘાટ ધડાવવા, લખવસા લક્ષ્યમણો આહીં લાવ્યો ! ૧૭૨ (૫૩)

અ-પાપાણુ અગને પ્રીછવુ કેટલુ, જેહમા ગુણ નહિ જ્ઞાન જ્ઞાતા !
વીશ છે નેત્ર પણુ અધવપુએ થયો, શોધતો શે નથી ચિત્ત ચહાતા ?
જે કરે જેટલુ ભોગ તે ભોગવે, તે તમે દેખશો ધધ ધાતા,
વળી વૈકુઠ પદ પામિયો પ્રીતથી, શ્રીરામજી મુક્તિપદ દિવ્ય દાતા ૧૭૩ (૫૪)

૨૧-કાપડી વેષ લઈ વન વિષે જે ફરે, શીશ જટા ધરે સગ સારો,
સીતની શુદ્ધ નવમાસ નિરખી નહીં, આજ સાગર તણો દીઠ આરો,
લાવિયો રીંછ લગૂર લખ કોટિધા, માનવી મૂળ મુખવાસ મારો,
લકપતિ છત્રપતિ રાંધ રાવણુ સાથે, રાઠમાં જીતશે રામ તારો ! ૧૭૪ (૫૫)

અ-એક કિકર અહીં આવશે રામનો, તે નહીં તાહરો બોલ સામે,
તાત મારાનણી કીર્તિના કવિ તમો, હું ખમુ બોલ જે જુડ ભામે,
અન્ય જણને આશિઆળ શી તાહરી, જે ધડી એકમા જોર જાંખે,
લક પરલક એ અક એકે ભરી, નિમિષમા નિધિતણે નીર નાંખે ! ૧૭૫ (૫૬)

૨૧-કહે દશાનન સુણો વાળીના દીકરા, પ્રીત સભાર તું પેર પુદી,
રામ ઉપર તને હેત કેમ ઉપજે, (જેને) તાતને મારિયો કાળ કૂટી,
પિડ પાળે તારુ વેર વાળે નહીં, પેટની વેઠમા વાટ ઉઠી,
કર અહિ ચાકરી બાંધિ સા બાકરી, રામશુ રાઠ કર આવ્ય રૂઠી ૧૭૬ (૫૭)

અ-શુદ્ધિબળહીણુ તુ ક્ષીણ આયુષ થયો, રાવણુ મૂઠ મુખ શુ જ ભાપુ ?
રાજમહારાજ અધિરાજજી કેરડા, દર્શનો નિલ હુ દિવ્ય દાપુ
એહ અમૃત રસખાણુ પૂર પ્રેમની, તે તજી ઝેર નીરવત ચાપુ,
સ્વામી સામંતતણા ચરણ પ્રતાપથી, તુજ સમા કિકરા કોડ રાપુ ! ૧૭૭ (૫૮)

૨૧-વેદ અવસાન આવ્યો હવે વાનરા, પશુપ જાણી નોતા દડ દેતા,
પડ તારો શતખંડ કટકા કરે, કોષથી ઉઠશે ભેધ જેતા,
ખાલ નખ નખ લઈ દુખ દધને દમે, લકથી છુટશે લાભ લેતા !
શ્રીરામની આણુ જે સલ તુ કહે નહીં, જે તુ સમા સેનમા સુભટ કેતા ? ૧૭૮ (૫૯)

અ-શુભ સુભટ ધણા જીવત જોડે જમા, તે યકી લક્ષ્મણ હરખ હેમે
રૂપાતણા રાયમાં ભોજ્ય ભાવે કરે, કાસની થાળ કઈ પત્ર પ્રેમે,

મૃતિકામાંથી અશન કઈ કાઢિયા, એમ મરમદ સહુ નરત નમે,
તેતણી ભુઠ વીણી અમેા જીએ, હું હતુમત એ ખાલ એમે ૧૭૮ (૬૦)

છાપો

૨૧૦-મૂરખ મૂઢ અગણ્ય, જૂઠું બોલે કયમ ઝાઝુ ?
કાણુ ગણતીમા રામ ? લવરી સુણતા હું લાણુ,
કાઠ બીલા ખાનાર, લગૂગ કાટિક લાગ્યો,
વાધણુ કેરા દૂધ, મણિધર મણિ લેવા આગ્યો,
વળી તારુણી મારી તાટિકા, તે પરાક્રમ દીઠુ તમા,
વળી હોય પરાક્રમ રામનુ, કહે કિકર સુણિયે અમેા ૧૮૦

બુદાણા છંદ

અ-કરતુક પૂછે કશ્યા એહ કરતારના, જેહમા જેરના ભુગત ઝાઝા,
કાટિ બ્રહ્માઢ મડાણુ સૃષ્ટિલો, મોક્ષ મહીમાતણો મૂળ માઝા,
અવતાર અશે કરી વશ દિલીપ કુળ, કીધ પરમારથ કાટિક કાગ્ન,
ગરવરાણુનિધિ તારીયા તુંમ જ્યમ, શીશ રણુ રોળશે રામ રાગ ૧૮૧ (૬૨)

૨૧-વધતુ વેણુ વદે અદના વનચરા, કેટલી બુદ્ધિ તરતીય તારી !
પ્રાશન કરે પિલવા વાલિઓવાનરો, મોટાઈ બુઓ એને નાખ્યો મારી !
તાટકા તારુણી રાકડી રડ એ, જીતિયો નીચ નિર્માલ્ય નારી,
રામના કામ જાણુ બધા જગતમા, ધીર એ વીર એ ધર્મધારી ! ૧૮૨

અ-ત્ર્યઅક ત્રેરિયુ માન તુજ મોડિયુ, છોડિયો ત્યા તુને ધર્મ ધાયો,
દશ મસ્તક (જે) દક્ષમા રાખિયો કક્ષમા, પલક એક પક્ષમા હોડ હાયો,
કાટિક રાક્ષસ હણ્યા, લય તેના નર ગણ્યા, વેદ ભણિયા હવે તુજ વારો,
મારવો રકને લૂટવી લકને, પાપથી ઓસરે રામ મારો ! ૧૮૩

રાવણુ માનવી માનવી સગ રહે છે સહુ, માકડા સાથ મન એનું મોણુ,
નાનપણા માહિથી નામ કાઠયુ જીઓ, પરવયા પુરથકી રાજ બોયુ,
ક્ષત્રીવટ બોધને જોગ જટા ધરી, શરમ ને કરમ ને ધરમ ધોયુ,
મત્રી તુજ સારખા પ્રાક્રમી પારખ્યા, દશકથ કહે રામનુ જેર જોયુ. ૧૮૪

ચોખોલો

અગદ-મત્રી તે પુણ્યવતા પૂરણુ, ધર બેઠા લખ લૂટે છે,
શ્રી દશરથના નદન સાથે, ધારા વેદની છૂટે છે,

લાયક લીલા લક્ષ્મણ સાથે, અમૃતના ધન ઉઠે છે,
અભાગિયો અકરમી અગદ, રત્ન પથ્થરશુ કૂટે છે ! ૧૮૫

છરપા

રાવણુ-બોલે વધતા બોલ, તોલ ખુવે છે તારુ,
રવિ સામા નાખે રેણુ, માન ઘટે નહિ માર,
આયુષ તારુ અદ્ય, એક ઘડીમા આબ્યુ,
તાતનુ લેતા વેર, બાગ્ય તુજ છુકુ ભાબ્યુ,
અવતાર અદ્ય તારો ગયો, વેર ન વાબ્યુ વેડમા,
શત્રુને જઈ શરણે રહ્યો, પાવક ઉઠો તુજ પેટમા ! ૧૮૬

અગદ-અન્યાઈ બોલે આળ, ગાળ ગુણ હીણા દે છે,
અધર્મી અવતાર, ભાર શું માથે લે છે !
મુજને તુજપર હેત, ખેદ રાખી નહી ખીણુ,
આપણુ બન્ને બાત, બતાવુ કારણ ખીણુ,
જો વાળિ તાત છે આપણો, હૈયે સહોદર સુખમા,
તુજને રાખ્યો તો કાખમા, મુજને રાખ્યો તો કૂખમા ! ૧૮૭

રાવણુ-વાળી સરખા કૈકેડ, ચરણ મારા ચાપે છે,
સુગ્રીવ સરખા લાખ, કૃષ્ણ દેખી કાપે છે,
ઈંદ્ર આદિ સુર સાથ, હાથ જોડે જણ ઝાઝા,
નથી સામળ્યો કાન, રિક્ષિપતિ રાવણુ રાજ,
હોલાવુ દશ દિક્ષાળને, સળકાવુ શેષ ધામને,
તુ અદ્ય છુદ્ધિ સમઝે નહીં, રહ્યો વખાણે રામને ૧૮૮

અગદ-શેષતણે અવતાર, તેહ લક્ષ્મણુ લાયક,
ફરશીધર ફરશુરામ, ગમ નરપતનો નાયક,
મહાલક્ષ્મી અવતાર, માત એ સીત સતી છે,
એકાદશમે જે રુદ્ર, જોગ હનુમાન જતી છે,
ખસખોઈ કેસરતણી, બહો ગુણ બેહેક બરાસનો,
તરણુ તારણુ ત્રેલોકનું, તે સ્વામી સામળદાસનો ૧૮૯

સવૈયો

રાવણુ-કીડીથી કુજર કમ ખીહીશે ? ડકર કરી દેખાડે ડકરી,
સ્વખામા સીતા નહીં આપુ, પકર અમે પકરી તે પકરી,

જીવનન તુજ જોખમ થાશે, મેલ જનાવર ઝાઝી જકરી,
શાર્દૂલ શેર સિદ્ધસો રાવણ, ખીજળ બળવતા તે બકરી ! ૧૯૦

કુલણા છન્દ

અ-જોડિને કર કહુ વાત તુજ કામની, નરપતિ ગર્વ તુજ એ બે જાશે,
સીત શું પ્રીત તે મોતની રીત છે, ચાંચડવત ચોળશે ચિત ચહાશે,
ધ્રુવ હતા તૂજ શીશ પર ગાજતા, તે સાથે શત્રુતા બહુજ થાશે,
સામળતણા સ્વામીની નીચ નિદા કરે, ચોકડી ચોદનુ રાજ જાશે ૧૯૧

સવૈયો

રા-રાંકની જાત તે રત્ન શું જોળજે, આખર ચૈતન ચાકરનો ?
ગરીબતણે ઘેર પેટ ભરે તે, ઠાઠ શું જાણે ઠાકરનો ?
મેરુતણો મહિમા નવ પ્રીછે, કરે વખાણુ તે કાકરનો,
“આખરની ખીલોડી” અગદ, સ્વાદ શું જાણે સાકરનો ? ૧૯૨

કુલણા છન્દ

અ-આરોગિયા અમૃત ક્ષણ જેણે અતિ ધણાં, તેહને ઝેર તે કુણુ લેખે !
હાર પહેયાં જેણે હેમ મોતીતણા, કાય કથીર કુણુ પૂઠ પેખે !
પક્ષિની પારખી જેમણે પ્રેમદા, શખણી દાખુ તે લાલ લેખે,
રામ હ્રદે વસ્યો સીય રાવણુ કર્યો ? માન સાચુ નહીં મીનમેખે ૧૯૩

રા-કપુત ઉઠ્યો અદ્યા પેટ વાળીતણે, તાતની દાઝ તો તે ન જાણી,
તાત જેણે હણ્યો, બચ તેનો નવ ગણી, પેટ ભરે તેના ગુણુ વખાણી,
મુખ શું લેઈ મુજ સાથ બોલે બકે ? એહ પ્રતીતથી જોર જાણી,
એ જીવ્યાપે મર્યુ મોત માથે બહુ, છુડ ભરિ ઢાકણી પૂર પાણી ૧૯૪

અ-મદોદરી શુભ સતી તેહનો તુ પતિ, તેટલા માટે હું બોલ્યુ સાખુ,
દિવસ દશ બારમા મોત હવે આવિયુ, સભાર કાષ્ટ છજીને સલભાખુ,
કુજરતણે આગળે કીટ શું કોપશે ? એ વિષે તાહરુ જોર જાખુ,
રામ દે આજ્ઞા હવડા હું કરુ, લક બાધી તુંને નીરે નાખુ ૧૯૫

રા-કરગરે કોડ દહાડા થઈ કિકરો, કામિની કાજથી દીન દાસ,
લેતો નથી પ્રાક્રમ લકપતિ કેરડા, દેવ દાવન રહે ઘેર વાસ,
આપ અસ્વાર આસન થકી ઉઠશુ, બાધશુ નરપતિ નાગ પાસ,
કારાગૃહ નાખીને કોડ પહોચાડશુ, આજ અયોધ્યાતણી મેલ આસ ૧૯૬ (૧૭)

કવિત

અગદ-કેહા જાને મૂરખ, તુ દશરથકે નદનકુ,
સનકાદિ જોગી જેસે, પીર ધ્યાન ધરત હે,
પતિતકો પાવન એ, ખાવન હે ખલકકો,
ભક્તનકો અચ્છત, કામ કરના કરત હે,
શશિ શેષ શારદ જુ, નારદ અસિષ્ઠ અર,
જૂપર જીવા જો ન વાકુ, ભરતપુર ભરત હે,
સામળ જ્યુકે સ્વામીકી, પ્રતિત તુ પર્ષ દેખ,
ગિરિવર ગભીર ધીર, નીર પર તરત હે !

૧૬૭

હુલણા છંદ

રા-સીત લેતા ધણુ સમજશેા સો વસા, વાટ વાંકી ધણી વિકટ વાંટા,
બિલુક સૂકા બળે લક્ષ લાગે નહીં, ચોહ પથ્થર પડે છે છેક છાટા,
રેત પીટ્યા થકી તેલ તે ક્યાં થકી, અધિક અતર વિષે આડ આંટા,
રામને કામ છે સાથ રાવણુતણે, ખાવો છે ગુદ મહિ કોડ કાટા ! ૧૬૮ (૬૩)

હરપેા

અગદ-અધ થયો દશકધ, ધન્ય ધારી શુ બેઠો ?
કુળ અગારો આપ, પાપરૂપી યર્ષ પેઠો,
દશ છેદાશે શીશ, દીસ થયા તુજ વકા,
ઈશ થવા ઉકરાટ, લક્ષ લૂટાશે લકા,
પુત તારા પ્રાજે થશે, વિધવા નાર તારી થશે,
સમજ મૂઠ મન મૂરખ મને, ચૌદ ચૌકડી ચોવટ જશે

૧૬૯

(રાવણુનો કેાપ-ગર્વ)-હુલણા છંદ

રા-થર સામદ છે સુભટ કો હાજરે, વાનરો મૂરખો મોજ માલે,
પૂછે ગ્રહી ફેરવો શીશ પાછળથકે, વખાણુના નામની લાણુ આલે !
કોડ પહોંચાડો કરતુક એના તણા, જીભ ઝાઘી કરી ચિત ચાલે,
મેન એતું જીવે તેમ કટકા કરો, પેસવા લકમા ન કો હામ ધાલે ૨૦૦ (૬૮)
અ-સૃષ્ટિ બ્રહ્માતણી સરખિયો કો નથી, રામ સેવક તણે મુખ બોલે,
ત્રિલોકના નાથના ચરણુ સેવુ અમો, તેહ પ્રતાપ તુ કોણુ તોલે,
રાવણુ રક જાણી તને ગુજરુ, લક ઉદવસ્ત કરે ખાત બોલે,
સામળતણા સ્વામીની રેણુ વદનથકી, લેઉં વેચાતી હુ માન મોલે. ૨૦૧ (૬૯)

કવિત

રાવણુ-અર્ણવકો નીર આટે, કનકકો દુર્ગ કોટ,
જોટ એકે નહીં લક, દેખનેકી ભત્રૈ,
આલગ કરત ઇંદ્ર, અહર્નિશ દશ દીશ,
ભુજ બીજ ઇંદ્ર ધીશ, પૂજવેકો પાત્રહૈ,
સામલકે સદા જોર, સાત લાખ પુત્ર કોર,
તોર ટેક દેખ મેરો, પ્રૌઢ યુન ગાત્ર હૈ,
બાલ સૂત વાલકેરે, ઉતાર અકાર તેરે,
મેરે આગુ રામ લક્ષ્મન, માનવી કુન માત્ર હૈ ?

૨૦૨ (૭૦)

અગદ-રઘુપત્ની રઘુપત, નિર્મળહૈ ભક્તી મત,
સેનાપત સુગ્રીવ જેસે, ભુક્ત જોડ જોડ હૈ,
શુભકે સુભટ સિંધુ, લક્ષ્મનકે આય બધુ,
દુપત અજોષકે, બદી છોડ છોડ હૈ,
સેવકકુ સાધારન, દુષ્ટનકુ નિવારન,
તારક કવિ સામલકો, હિત હોડ હોડ હૈ,
પતિતકો પાવન યુતી, જન જશ ગાવન,
રાવન જેસે રામ અગે, રામ કોડ કોડહૈ

૨૦૩ (૭૧)

છાંપે

રાવણુ-દશે શીશ ભુજ વીશ, ઇંદ્રનો આવ ઉપાસી,
ધરે છત્ર શિર ચદ્ર, ઇંદ્ર ઘેર ખાસ ખવાસી,
વરુણ ભરે નિત નીર, વીર કુભકર્ણ અભીતો,
અગ્નિ નિપાવે અન્ન, તન જેણે શકેકુ જિત્યો,
બ્રહ્મા ભણે ઘેર વેદ, ખેદ કરે નહીં કોઈ,
વિષ્ણુ માને શરમ, કરમ જોરાવર હોઈ,
રઘુપતિ જમરાય, વાયુ મુજ મહેલ સમારે,
નવ ગ્રહ કરે સખ સેવ, દેવ જીહ્વસે હારે,
કહે સામળ સમૃધ લણી, શશિલક ઘેર ગામડા,
રાવન કહે અગદ સુનો, કોન માત્ર હૈ રામડા ?

૨૦૪ (૭૨)

અગદ-માનકે આગે મોહોર, મેરે આગુ જ્યો કકર,
રાયકે આગુ રક, લક આગુ જ્યો છપર,

પડિત આગુ બેદ, બેદ આગુ જ્યો જોનો,
કુબર આગુ કીટ, ગીત આગુ જ્યો રોનો,
લછમન આગે કુભ, કાયલ આગે જ્યો કગા,
સિહકે આગુ શ્વાન, હસ આગુ જ્યો બગા,
અમૃત આગુ બિખ જ્યો, ઈશ આગુ જ્યો (ખડ) ખાવના,
અગદ કહે એહી પટતરે, રામકે આગુ રાવના ૨૦૫ (૭૩)

કુલણા છંદ

૨૧-કોડ તેત્રીસ તો દેવ સેવે સદા, સાત સાગરતણી ખાડ ખાઈ,
ધરસૂત કચનતણા પુત શત લખસવા, કુભકો પ્રાકમી ભરત ભાઈ,
દશ શીશ વીસ લુજ બાહુબળ બળ ધણું, જગત જીવે મારા ગુણુગાઈ,
અગદ અગ શતખડ તારા કરુ, કરે રામની વાનરા શી બડાઈ? ૨૦૬ (૭૪)
૫-શેષની આગળે અળશિયા જ્યમ ફરે, સિહને આગળે શ્વાન સોનું,
કચન કથીર જ્યમ કેળ ને કાયકીને, અમૃતરસ આગળે વિખબોણું,
વેદ જોડે જ્યમ બેદ પાખડના, (દેવ) દર્શન આગળે જોષ જોણું,
રામજી આગળે રાવણુ લમ તમો, ગાનગુણુ આગળે રાડરોણુ ૨૦૭ (૭૫)

કવિત

૨૧-ચલતી હે આગુ આગુ બનચર જીભ તેરી,
ગુર્તા હુ ગુહના તેરા, પથુ જાત જાની મેં.
બહાવરે આગુ કહે, ખાત તો બનાય બડી,
મેરે આગુ સ્વરૂપ સળે, પથર જ્યુ પાનીમેં,
અનમિ અહકારી નૃપ, નવખડ ભૂમિ મેં કે,
બલમેં બતા કે દેઈ, મુજ સમો માની હે?
તેરી તે રસનાહિ મેં, તાલુમેં નીકાલ ડાલુ,
બાદરેલ તેલ કાઢુ, પીલુ ધમ્મર બાનીમેં? ૨૦૮ (૭૬)

અ-મેરી તો બલાય બોલે, ચૂરખકે બૂપ આગુ,
ચલતા ચેતાય તોકુ, જો તુ ચિત ચહાયગો,
ખાવન હુકમ નહિ, તેરે સાથ લઢતેકા,
નતરુ સમજાતુ તોયે, આપ કુ ખ પાયગો,
બતાઈ ઉપાય એક, રાવન તુ હિગરે તો,
સીત દેકે શીશ નામ, શેષ શુન ગાયગો,

સામલકે સ્વામી સાથ, રાવન તુ રહા રહે,
અગદ કહે અધ તુહી, બોત માર ખાવગો ૨૦૯ (૭૭)
હુલ્હુલ છદ

૨૧-દેવ દાનવ સહુ જિતિયા જગતપત, આણુ ત્રણુ લોક અહકાર મારો,
સૂર્ય ને ચંદ્રમા ઈંદ્ર તે જિતિયા, શેષથી આલ સસાર સારો,
પશુ પખી માનવી દેવ ને દાનવી, ચેતરે ચિત ચિતવ્યો ચારો,
રાવણુ કહે અગદા એક છે જિતવો, બૂપતિ નરપતિ રામ તારો ૨૧૦ (૭૮)

અ-રામ અજિત એ કોણુ નથી જિતિયો, વેદ વચનથકી થીર થાપી,
તમે કહ્યા જેટલા તેટલા કિકરા, અલખત ભોગવે એની આપી,
ભકતવતસલ એહ નાથ અનાથનો, નાખે કાટિક કલિ કષ્ટ કાપી,
સામળતણુ સ્વામીને સાધુજન ઓળખે, પ્રીછે નહીં રાવણુ દુષ્ટ પાપી. ૨૧૧ (૭૯)

૨૧-અડખડ હશ્યો દશાનન દશ વદનથકી, તારા તનતુ તોલ તોલ્યુ,
તાતના વેરથી તન વધાર્યું તુએ, ગુણપણુ તારુ ઘેર ધોલ્યુ,
મંકડતણુ મહિપતિ કહે તુ તે નરપતિ, જોગ લીધો જેણુ રાજ રોલ્યુ,
ખાળભુદ્ધિ હહાપણુ અસ્થા તાહરુ, તાત વાળીતણુ નામ બોલ્યુ. ૨૧૨ (૮૦)

અ-લક બાધી બળી તોય સમજ્યો નહિ, અશોક વાડીતણુ શોક કીધો,
આળપપાળ ક્યોં નીર અર્ણવતણુ, પ્રોઠ પયોનિધિ પાજ પીધો,
કુવર તુજ રત્નશ્યો રણુમા રોળિયો, સીત આપ્યાથી શો લાલ લીધો ?
જા વિભીષણુ મળ્યો (તારો) બ્રાત રઘુનાથને, દેશ લકાતણુ દાન દીધો ૨૧૩ (૮૧)

૨૧-કહો એક પુત્રથી આહિ આણુ કથુ, જેમ પટ આગળે એક ધાગો,
સમૃદ્ધ ઘણી ભાઇની ભોમ લીધી અમો, એક એકાકીએ ભુર ભાગ્યો,
રત્નચિતામણી ખાણુ કઈ કાટિધા, નાગા નર જેવાને એક વાગો,
સિધુમા ખિંદુ મુડામાય મુઠડી, “એક ખજુરાતણુ ચરણુ ભાગ્યો.” ૨૧૪ (૮૨)

અ-દુષ્ટ દુર્જનને સજ્જન તે કશ્યો, બ્રહ્મ પાપિષ્ઠ આચાર કહાબ્યો,
જર જન જીવતીને જનેતા કહે બ્યા, જર તે શું કરે ચિત ચહાયો ?
અધર્મી અધર્મી ધર્મ ધારે નહિ, પાપની ભુદ્ધિનો પાય પાયો,
નકટ પૂઠે વૃક્ષ આવળ ઉગીઓ, “તો કહે મારે ઠીક જાયો.” ૨૧૫ (૮૩)

૨૧-આપતુ નામ બોલ્યુ ભુદ્ધિહીણુ તો, સેવક થઇ શત્રૂને રહે છે શરણુ,
પેટને કાજ પ્રપચ એ શ્યો કરે ? વખાણુ કરે વેરીનાં વિવિધ વરણુ,
લાજરે લાજ કઈ માલ હોય મૂળમા, તાત હજીનારના ચાપ ચરણુ,
અગદ તુજ સમો અખિલ અવનિ વિષે, કપૂતનથિ સાભળ્યો કાઠ કરણુ ૨૧૬

છંદપદ્ય

- અગદ-કપૂત નામ તો તેહ, સતાડે સીત સતીને,
કપૂત નામ તો તેહ, જપે નહીં જોગ જતીને,
કપૂત નામ તો તેહ, રામ શું રાઠે રીઝે,
કપૂત નામ તો તેહ, ખરુ કહેતામા ખીજે,
અહકારી વિચારો એ આપમાં, મોત લાગા મનમા ખિયો,
સામળ કહે સેવક રામનો, કપૂત રાવણુથી ખીજે દિયો ? ૨૧૭
- રાવણુ-મોલે ખીજે બળવત, મુછાળો હોયે મારુ,
પૂછાળો મારે પાપ, હોડ તે માટે હારુ,
વાનર વનચર જાત, જનાવરપર શો જોરો ?
શત્રુને રહે શરણુ, તેહ ઉપર શો તોરો ?
કાન કાસદીઆ તણા, છેદેથી મોટમ નહિ મૂને,
લકપતિ કહે રે લગુરિયા, તેથી જીવતો મુકુ તૂને ! ૨૧૮
- અગદ-જોનાર મુજ સામુ કોય, નથી જન્મ્યો કા જાતે,
જોનાર મુજ સામુ કોય, મુઠ નથી ખાધી કા માતે,
જોનાર મુજ સામુ કોય, નથી સરજ્યો બ્રહ્મસૃષ્ટે,
જોનાર મુજ સામુ કોય, નથી વખ્યાં કા વૃષ્ટે,
મુજ સામુ નથી બોલતો, જીવ રહ્યો સા જડી,
બોલે આયુષ્ય આવિ રહ્યું, જમલોક પહોંચાડું તે ધડી ૨૧૯
- રાવણુ-જમ ચોડી કરનાર, લક કેડે હરનીશી,
મહે નવ દે કોઈ નામ, વરદાન એ આપ્યુ ઇશે,
ચાપે પનોતી ચરણુ, કરમ કર જોડી રહે છે,
અષ્ટોત્તર શ્લોક બ્યાધ, ખમા ખમા નિલ કહે છે,
નિકટ મોત નહીં નગરમા, માઝા કુણુ લોપે મારી,
જશવતા રાવણુ ઝીને જશ, જીગ બાધામા જરી ૨૨૦
- અગદ-ઈશ હતા તુજ શીશ, તે ગુણુ ધાટ ઘોળાણુ,
ચૌદ ચોકડી રાજ, રિદ્ધ સિધ સર્વ રાળાણુ,
આયુષ્ય ચર્ધ મયુ અદ્ય, સતી સીતાને જાપે,
પરવાર્યુ જપ તપ પ્રુપ્પ, પ્રેમદા હરિ તે પાપે,
દિવસ બે ચાર દશ પારમાં, લકાગદ તારુ મયુ,
હજુર મોત આબુ હવે, રાજ વિભીષણુનું મયુ ૨૨૧

રાવણુ-વિભીષણુ કેરી ભોમ, લક્ષ્મી મેં લીધી લૂગી,
 પ્રેમદા સહિત પરિવાર, કદાઢયા લકાથી ફૂટી,
 પોઠી પચાણુ કોટ, ઝવેરખાનું જે જાણ્યુ,
 એ કેડે અશ્વ ને રિદ્ધ, અલખત સર્વે ઘેર આણ્યુ,
 સજ્જન દીધા એના શૂળાએ, જમલોકને તે જર્ષ મળ્યા,
 મૂરખ મન વિચાર કર, પ્રથમ રામ તેને કળ્યા ૨૨૨

અગદ-લોભીને શી લાજ, નિર્લજને શી નરનારી !

પાપીને શુ પુણ્ય, અધર્મિને શો ધર્મધારી !

બ્યભિચારી શો ત્રિવેક, શી ભગિની શી માતા !

ચડાળતાણુ શુ ચિત્ત, કા પિતા કા બ્રાતા !

લોભી લપટ નીચ નર, કુળમા અગારા અતિ,

સકળ સજ્જન સહારવા, મોટા અવતર્યા મહીપતિ ૨૨૩

રાવણુ-લકાની લીલા લહર, મૂર્ખ ત્યા તુ નહિ માયર,

કનકકીરમય કોટ, શોભિત તે પેઠે સાયર,

વણુ વાયુ કુબેર, અધિક ભેટો તે આપે,

દિવાકર દશ દિક્ષપાળ, વચન મારુ થીર થાપે,

છન્નુ કોટિના છત્રપતિ, કિડર કર જોડી રહે,

રિદ્ધ સમૃદ્ધિ રાવણુનણી, લગુર જાને તે શુ લહે ? ૨૨૪

અગદ-સાત લાખ સીન્તેર, પુત્ર તારા છે પ્રૌઢા,

ધંદ્રજિત કુમકરણુ, જુગ જાણીતા જોડા,

બાણુ કોડ બળવત, શોભિતા સામદ સાથી,

છતુ કોટિ છત્રપતિ, ભારે ભૂમિપતિ ભાથી,

એ સર્વેને સધારવા, પાપે કુલ ભારે ભર્યો,

હ્રે વિચાર રે રાવણુ, કાળરૂપે તુ અવતર્યો ૨૨૫

હ્રેલણુ છદ્ધ

૨૧-આબલા ઓઢવા ઉભરા વીણુતાં, લાવિયો વાનરાં વેર લેવા !

માકડા રાકડા રીંછડા પીંછડા, સિદ્ધ જાણી કરે એહ સેવા !

હુકતા કુદતા હુકતા કુદતા, જિતવા આવિયા જોધ જેવા !

નરપતિ છત્રપતિ ધંદ્રપતિ પાસથી, સીતને પામશો તર્ત તેવા ! ૨૨૬

અ-લોક કહે લકપતિ ફેકે મારે મને, અશોક શોકવત નગર નરણુ !

લકનો વક તે અક રજ રકવત, નિરશકપે પૂરો પખ પરણુ !

ઈંદ્રજીત કુબકાં તુંબકાં તોલવત, હુબકાં દેખીને હિત હરખુ !
ચરવણું ચાવણું જૂખનું બાવણું, રાવણું ધાવણું બાળ સરખુ ! ૨૨૭

છાપા

રાવણુ-જીકુ બોલ્યાનું જોર, તોર દીસે છે તારો,
રખે વખાણો રામ, મેળ નહિ આવે મારો,
એવા લક્ષ કરોડ, હોડ કરતાં હાર્યા,
નમ્યા તે જીવ્યા જન, માન કર્યું તે માર્યા,
ડહાપણુ ડોંગ માર્યાતણું, ગાઠ ગુણુ તુજમા ધણુ,
શુ વિખાણુ કરે વાનરા, રામતણુ મોટમપણું ! ૨૨૮

અગદ-કુબેર તણા વિમાન, સુખસાગર સુખ સેજે,
ઝવેર જડિત મહેલ, તપે તરણીવત તેજે,
સાઠ લાખ શ્યામા સહિત, હોચે હીચોળા ખાટે,
અલખત અપરપાર, પુખરાજ પરવાળા પાટે,
દશાનન તુજપર દયા, અગદ કહે આવે મૂને,
લગુર લકા લખ લૂટશે, તે માટે કહું છું તૂને ૨૨૯
કવિત

રાવણુ-આવ્યા છો અનેક જન, વાનર વિવેક વિના,
ખાસો મોકમ માર સૌ, જસો જીવ જોધને,
સેવો છો શુ જીણી એને, રાજ ભ્રષ્ટ થયો રામ,
ગામ ધામ કામ કુળ, રહ્યો ધર્મ ધોધને,
સિદ્ધિપણુ રિદ્ધિપણુ, નિધિપણુ નેક નહોં,
સેવક કે સહાનેકી, કર નહિ કોધને,
સતી સીત હરી બ્યારે, તોલ અમો કર્યું ભારે,
જીવતા મેલ્યા તે દીસ, શીશ જટા જોધને ૨૩૦

અગદ-રક્ષપતિ તારા તે, મારા લેખામા કુણુ,
મરોડીને લેઉં મામ, દેઉં માર માર માર,
કનકના કોટ ઓટ, દપેટી દેવટ કરુ,
કેરુ હરુ, ફોજ માય, બાજુ બાર બાર બાર,
ચેતાવું અચેત તુને, ચેત ચેત ચેત ચિત્ત,
આયુક્ષનો આરો તારો, પામ્યો પાર પાર પાર,
રામચંદ્ર રાજ રુઝ્યો, કામી તારો કાળ ખુટ્યો,
લકાસરખી લાખ તારી, લૂટુ લાખ લાખ વાર ૨૩૧

છપ્પા

રાવણુ-રામના દત્તમા દેઈ, સિતાજી હું હરી લાગ્યો,
 રોતો ફરતો રાત, દશ માસે અહિં આગ્યો,
 પામરકેરી પેર, બીખારી ભાવે ભમતો,
 માંકડ કુકડમાંય, રહ્યો રાજી થઈ રમતો,
 મરદ મૂછાળા પાસથી, કંઈયુ લેવી છે કામિની,
 જાઓ જાઓ મુકુ જીવતા, જરૂર આજની જામિની ૨૩૨

અગાદ-મરદ મૂછાળો હોય, તેહ શિદ થાય બિખારી?
 નરપતિ હોય નરેંદ્ર, ચોરે તે કા પરનારી?
 સામદ હોયે શૂર, રિદ્ધિપતિ રાત્ર કે રાણા,
 તે શિદ પાડે યુમ, કાર્મુકે કર ચપાણા?
 હુંચા અધર્મ નવ આચરે, છુડા બોલે ભાડમા,
 તોલ ધટે તુને મારતા, રામને મન તુ રાડમા ૨૩૩

રાવણુ-સાત લાખ છે પુત્ર, એક મારે શુ થશે?
 લાખ એંશી હજાર, જામાત્ર પ્રોઠ છે પાસે,
 એક વિભીષણુ બ્રાત, ભૂર ભડો થઈ ભાગ્યો,
 જયમ ચુડેલનો પાગ, પટ આખે એક ધાગો,
 લગુર મૂઠ લવરી કરે, મમત ન મૂકે મનમા,
 કાસદ કિકર કયમ મારિયે ! તોલ વિચારુ તનમા ૨૩૪

જુલપા છદ

અગાદ-તુવર લાખ તારાકેરી કામિનિ કરુ, વાઝણી એટલી ધીર ધારુ,
 રયામા સાઠ લક્ષ તરુણુ ધર તાહરે, ગર્ભ ગાળુ રડે તુજ સારુ,
 કોડ બળવતનો અત આણુ અધ્યા, હોડ હઠ કોડથી નબ્બ હારુ,
 રામ(ચરણુ) રજ અશ એ પુણ્ય પ્રશસ્યે, કરુ હુયનિર્વશ એ નત્રતારુ ૨૩૫ (૮૬)

રાવણુ-માંકડા રાકડા જા ઘેર જીવતો, વાકડા ફાંકડા બોલ કેવા?
 કાયાતણુ કટકડા કોડ કરાવશે, વનચરા પાસથી લાણુ લેવા,
 મૂખતણુ મટકડા ભાવ બૂલી જશે, ચટકડા સેવશે સિદ્ધ સેવા,
 ભટકતા શીશ રેશે ધડ જુજવા, રામ નહોં આવશે હાથ દેવા ૨૩૬ (૮૭)

અગાદ-રાકડો જાણિ કહે તુ મને માંકડો, આંકડો મેલશે તોજ જીવો,
 સકટ ધણુ સાંકડો પાપ પૂરણુ ધડો, ચોર ચિતે ચહ્યો કાજ કીવો,

પાપ પાસે પજો ધાટ તારો ધજો, સીત હરવા અજો ઝેર પીવો,
માન મોટમ મોટયો આઝુબ્ય અવસ્ય ધટ્યો, વશ વત્યો નહિ સાખ દીવો ૨૩૭(૮૪)
રાવણુ-કોધ પૂરણુ કરી રાવ બોલ્યો ફરી, હઠ કરી તુ હરી ધીર ધારી,
દષ્ટિ જે મેં કરી, જાશે તુ સહજ મરી, શુ જાતુ નથિ ફરી પુઠ પારી,
ખાત રાખે ખરી તો રહે નહિ ઠરી, રીસ છુડી ભરી માન મારે,
વાત તારી સૂણી ખાત નહોતી કરી, જાન જેખમ કરુ તર્ત તારે ૨૩૮ (૮૫)

છરપથ

અગદ-શ્રીરામચંદ્ર પરતાપ, કોણુ મુજ સામુ જોશે ?
શ્રીરામચંદ્ર પરતાપ, જીવ નિજ દુશ્મન ખોશે,
શ્રીરામચંદ્ર પરતાપ, કોણુ મને શસ્ત્રજ મારે ?
શ્રીરામચંદ્ર પરતાપ, કોણુ પુજ સરખા હારે,
શ્રીરામચંદ્ર પરતાપથી, જળને સ્થાનકે સ્થલ કરુ,
કવિ સામળ અગદ કહે, કહે તો આભ ઉડળ ભરુ ૨૩૯

ગુલાણા છંદ

રાવણુ-હવણા તો વશ ગયુ અહ્યા વાલીનું, મરત છે દુકર્કુ તરત તારુ,
તાળવે જીભ કાઢુ તજ તાહરી, હજુ લગી દીલમા ધર્મ ધારુ,
ચરણુ મહી ફેરવુ તરણવત પુજને, રામ ગુણુ ગાય તો નિશ્ચે મારુ,
આકાશ ઉડાડશું પવનવત પલકમા, દેખશે દળ કપિસેન સારુ ૨૪૦ (૮૭)

કવિત

અગદ-ગયો તેરો તેજ સખે, હજુ હેતકારી કોય,
ગયો દમ નામ ઠામ, ગયી કીર્ત કેહેનેકી,
ગયો ધરસૂત પૂત, અરથ ગરથ ગયો,
તખત અલખ ગર્ધ, તર્તીખ જ્યો તાનકી,
વોડે જોડે ગયે પોઢે, ગયે પરતાપ તેરે,
હાથી સાથી ભાથી જૂપ, મમત ગર્ધ માનકી,
જાન ગર્ધ જોખમ ગર્ધ, રાજરિક્ષિ રોખ ગર્ધ,
જ્યા દિનતે લ્યાયો મૂઢ, જગતમાત જાનકી ૨૪૧ (૮૮)

છરપા

રાવણુ-રામતણા ગુણુ ગાય, છેક તે કયમ રે જાનું ?
રામતણા ગુણુ ગાય, મૂઢ તે કયમ હું માનું ?

રામતણા ગુણ ગાય, વચન માનુ કિમ તારુ ?
 રામતણા ગુણ ગાય, ડો કિમ મનડુ મારુ ?
 અથવા રામતણા ગુણ ગાયા થકી, જોખમ તારે જાને થશે,
 ઉડાડી દેઉં આકાશમા, એટલે રામચરણે જશે ! ૨૪૨

અગદ-ગયુ રાજ ધરસૂત, પુત્ર સહોદર સાથી,
 ઘોડા જોટા જોખ, રાખરિદ્ધ વિષ હિત હાથી,
 ગયુ તેજ હિત હેજ, સિદ્ધાસન વિમાનવાસી,
 દેવ કરતાતા સેવ, ગયા દિવાન ને દાસી,
 પુણ્ય સર્વે પરવારિયુ, મમત ગયુ મૂઠ માનકી,
 વળી ઈશ્વ ગયા તૂજ શીશથી, જે દિન લાળ્યો જાનકી ૨૪૩

ઝુલણા છંદ

રાવણુ-પૂત કપૂત તુ કૂળ લગમણે, ભૂપ સાથે ભિડે બળ બારી,
 દેશપતિ દીકરો દૂત થઈ આવિયો, ટેક તરતીબ એ જોઈ તારી !
 કેડ યોતેર તે પદ્મ અઢારમા, રામ ને લક્ષ્મણુ કારભારી,
 એ સર્વ ગર્વ તે સેલ મારે મને, ચિતવુ તે દિન ચાર મારી. ૨૪૪ (૮૬)

અગદ-ઈશના ઈશને શીશ નામ્યુ હશે, રીસ ખમુ તારી તેહ માટે,
 જગદીશ એ શીશ છેદશે તાહરા, વેદ વલ્લા જશે રવર્ચ વાટે,
 હરનિશ દિનેશ જે દીપ દેખાડતો, તે ટળ્યુ આજથી યાન ધાટે,
 વીશ વસાએ જીવ તારો જશે, સીત હરી તેહ પાપ સાટે ૨૪૫ (૮૭)

છરપો

રાવણુ-રાંક ઉપર શી રીશ ! કરવી તે ન ધટે મુજને ।
 દેઉ છુ જીવતદાન, જીવતો મૂકુ તુજને,
 કાસદેરો કાન, વાઢતામા હુ લાજું,
 તરણાપર શો ટેક ? દીલ મારામા દાજું,
 તુ ધુલિહીણુ બકતો રહે, કૂચલી શી ઝાંઝી કરે ?
 ગમાર જાણી નહિ ગુદરુ, ફરી બોલે નિશ્ચે મરે ૨૪૬

ઝુલણા છંદ

અ-વૈષ્ણવ વિમ્બા વશમાહે તમો, ચિતા તાહરી ધણી ચિત અહાવુ,
 કરતા ઉપદેશ કદાચ તુ ઉગરે, સહજના સંધમા ગગ નહાવુ,
 મૂરખને મન તે શીખ શોભે નહીં, બેહેરા આગળે કાણુ ગાવુ ?
 શીખની રીત શી રાવણુ આગણુ, “ગાઠનુ ખાઈ ઘેલા સાથે જાવુ” ૨૪૭ (૮૮)

છાંપા

રાવણુ-ઓ પેલી મહેલી સીત, અશોક વન વારુ વાડી,
 લા છે અટપટી જગ, ખેલ રત્નાકર ખાડી,
 લક્ષ્મણુ સરખા કોટ, રામ સરખા બહુ રાગ,
 જનુ ન પામે કોય, જન જોરાવર ઝાઝા,
 તુ કિકર થઇને કરગરે, કર ઓઢે બીખારી થઈ,
 જો બળ હોય બુદ્ધિ હીજુર્મા, તો તુ તેડી જ તહી ૨૪૮
 કવિત

અગદ-પૂર્વ જન્મ પાપ થકી, સીતાના શાપ થકી,
 અકલ ઓછી આપ થકી, સેજ પડો શૂળમા,
 અક્ષરના અકથકી, વિધાતાના વકથકી,
 રમજા કે રકથકી, ધન મેળુ ધૂળમા,
 અહકાર અતિ આણ્યાથકી, મમત મૂઠ માણ્યાથકી,
 નિરગુણ નાણ્યાથકી, તણાયો તુ પૂરમા,
 છેક બુદ્ધિ છોછી થકી, અકલ આપ ઓછી થકી,
 રાવણુ તે હાથ ધાલ્યો, ગોખરુના મૂળમા ૨૪૯ (૬૪)
 (અગદ બધન)

કુલણા છંદ

કવિ-દષ્ટિ ભુડી કરી રીસથી રાવણુ, રાજમદ જોરથી રાજ રૂઠ્યો,
 જનુ ન પામે હવે જીવતો વાનરો, એમ કહી આપ અધિપત્ત ઉઠ્યો,
 ગુરજ ગુપ્તિ ગ્રહી સામદો સચર્યા, કોટ કોટયાન જેમ રાફ છુટ્યો,
 પુત્ર વાળીતણો વીંટીઓ વિધ વિધે, બાણુનો શિર વરસાદ વુઠ્યો. ૨૫૦ (૬૫)
 હાલક હલક હલકાર, હળ હળ થયો, મારો મારો કરી ભુઝ બક્ષા,
 અધિપતિ આજા કોણુ લોપી શકે ? શર સામદતણી દીધ શિક્ષા,
 વીંટીઓ વાળી સૂત ઘેર ધુમ્મર ધણુ, રીસ તે દનતણી કોષિક્ષા,
 લખવસા લાજ કોણુ લઈ શકે એહની, જેહને શીર શ્રીરામરક્ષા ! ૨૫૧ (૬૬)
 એક શ્રીરામનુ નામ રસના જપે, જન્મ કોટિતણુ તાપ ત્રાસે,
 એક શ્રીરામનુ નામ રસના જપે, અષ્ટ મહાસિદ્ધિ નવનિધ વાસે,
 એક શ્રીરામનુ નામ રસના જપે, નિમિષમા પાપના ઓધ નાસે,
 એક શ્રીરામનુ નામ રસના જપે, બેસી વૈમાન વૈકુઠ જાસે ૨૫૨ (૬૭)

અવણે સુણે રામનુ નામ જો સ્વપ્રભા, તેહને ભવતણી બીડ ભાજે,
 ધ્રુવ કર્ષકાટિધા તેહ નરને નમે, છત્ર ચિતામણિ હાય છાજે,
 અચળ ને અમર વેભવ વૈકુઠના, અનહદ નાદની વેણુ વાજે,
 ઉણુમ કરી તેહને દેહમાદુ ખ કથા સામળતણો સ્વામી જો શીશ ગાજે ૨૫૩ (૬૮)

અ-રીજ કે ખીજથી રામ હદે રહે, જપ જપ કે તપને મૂળ માને,
 દેહ દાતાર નવ રામ કેડે કહે, સમજ્યો તે ધણુ શાસ્ત્ર જ્ઞાને,
 ઓધારિયા આપ છકાતરા તે નરે, પોખિયો દેહ અમૃત પાને,
 મરણુ સમયાતરે કરણુ કિચિત સુણે, યમદૂત નાસે જ્યમ હરણુ રાને ૨૫૪

રા-શી ઝીત કિડિ પરે, કટક તે શું ચઢે, તૃણના ઊપર તે જ્ઞા કુવાડા !
 રકપર રઠવુ રાજની રીત એ, તુચ્છ પેટે કરી તાન તાડા !
 ગુહરુ છુ ગુહનો વાર ધણી ચર્ષ, છુદ્ધિછીણા બકે બોલ આડા,
 લાજ ને કાજથી મૂકુ છુ જીવતો, કહેશે કાસદ તણા કાન વાઢયા ૨૫૫

છર્યો

અગદ-જપે રામનુ નામ, દૂત લખ જોજન નાસે,
 જપે રામનુ નામ, વાસ વૈકુઠે વાસે,
 જપે રામનુ નામ, દોહલા દેહવટ જપે,
 જપે રામનુ નામ, અગર જળ શીતળ થાયે,
 રામનામ જપતા જોજન, લજ્જ કાણુ લોપી શકે ?
 શસ્ત્ર ધાવ વાગે નહીં, રામ નામ જો હદે રખે ૨૫૬

(અગદને શિક્ષા)

કવિત

રાવણુ-દાવે બોલ્યો દશકથ, ધાકડો કરે છે ધધ,
 બાધી દ્યોતે એને બધ, મારી નાખો મૂઢને,
 ફેડી નાખો એના કદ, છછેડીને કરો છદ,
 મોટમ એની કરો મદ, કહાડી નાખો ફૂડને,
 મૂછ પૂછ ફૂછ કાપો, તન એનું તાપે તાપો,
 અધિક એ લાણુ આપો, પ્રાણે કરો પ્રોઢને,
 વાનરો આવ્યો છે વાસે, પોકાર કરે છે પાસે,
 ઉડાવી નાખો આકાશે, આકડાના તૂરને ૨૫૭

બુલણા છંદ

અ-નામ નર કોઇનુ રામ હોય રીતમા, બોલાવતે કોટિ કલ્યાણુ કાણે,
રામ કહી નહાય કો છોક જઈ છિદ્રમા, સહેજ ફળ ગગ તરગ થાયે,
અળણુ કે મૂર્ખ રસનાથકિ રામ કહે, પય પહારથ પ્રીતે પાયે,
સામજી કહે રામ અક્ષર એક બોલતે, દુ ખ દરિદ્ર દેહવટ જાયે. ૨૫૮

રા-આપ અળણુ અળણુના કિકરા, પુત્ર અળણુના કૂડકારી,
બાધિયા નવ ગ્રહ જો અલ્યા બારણે, વેદ ભણે ઘેર બ્રહ્મચારી,
અહર્નિશા ઓળંગે ધંદ ઉભો રહે, ધર્મ ધલહલ રહ્યો ધર્મધારી,
દિલીપકુલ દશરથ દેહનો દીકરો, ભૂપ સાથે ભિડે બ્રહ્મચારી ૨૫૯ (૧૦૦)

અ-દેખ અલ્યા દાનવી, એ નહી માનવી, એણે સૃષ્ટિ આ સ્થિર રચાપી,
એકવીશવાર નક્ષત્રી અવની કરી, કોટિધા ભક્તનાં કષ્ટ કાપી,
બળીને પૂછ બળ પ્રાક્રમ એહનુ, ત્રણ ડોળે લીધી ત્રિભોમ માપી,
અગદ કહે કહુ અળણુને કેટલુ, પ્રીછે નહિ રાવણો મૂઠ પાપી ૨૬૦ (૯૯)

છરણો

કવિ-તરકસતિ તલવાર, બાણ વરસાદ જ વરસે,
કરડતા કરે કોપ, ધીર ધસમસતા ધરસે,
નાળ ગોળા રણતૂર, માર બહુ દૈત્યે દીધો,
વીટ્યો વાળીનો પુત્ર, ધુમ્મરમા ઘેરી લીધો,
લા માર માર સહુકો કરે, ગ્રહાર પગે પાટુતણા,
બહુ અગદ કીધો આકળો, જોડા આંખા અતિધણા * ૨૬૧

કવિત

અ-અગદ કહે એહિ સભામે, હું કોઉ બુદ્ધનિધ,
લૂન લખ લાજ રખે, સામદ સિંહારસી,
બુઝવે વેં આવરેકુ, જીવ જાન રખો અહે,
ભોગવે ધરસૂત પૂત, કર કોઈ કારસી,
રાનીકો જાઓ ભહિ, કોઈ રાજખીજ નહિ,
સખીહિ સરખ ખર, ખરી નીતિ ખારસી,
આન કહા સુમારનકુ, કાકકુ કપૂર કહો !
મર્દટકુ માનક કહા, કો અધેકુ આરસી ! ૨૬૨

* પાઠાંતર-લકપત્ર કોખો લખવસા, મોહોકમમા નહિ મણુ.

(અગદ પુન અધન)

હુલણા છદ

૨૧-એક વાર સીતાહરી, જો તું હવે ફરી, જઈ અયોધ્યા ભણી ધીર ધાયો,
ઉદવસ્ત કરુ એહની આણુ જ્યા લગી ફરે, જાણુજો બ્રાતને આય સહાયો,
નરનાર લખ કોટિધા લક લગી લાવશુ, ચિતવુ તે ધડી ચિત ચહાયો,
અગદા સહિત યોગુ સહુ અરણુવે, જાણુજો કેકસી કૂખ જાયો ! ૨૬૩ (૧૦૧)

૪-એ વિધે વાક્ય સુણ્યા જવ અગદે, ચિત્તથી કોપ ચોપાસ ચઢિયો,
નિકટ નરપતિતણે વિકટ બહુ બોલિયો, અટપટી અકથી આપ અડિયો,
અટપટી ઝાલિયો કર દશાનનતણો, ચટપટી જીભની જલ્પ જડિયો !

અ-બોળિયુ કુળ અધ્યા બાપના બાપનું, કેકસીપેટ તુ પહાણુ પડિયો ! ૨૬૪ (૧૦૨)

ક-તુઅઠકારો કરી લાયકી ઉઠીઓ, રીસ ઝાઝી કરી રિદ્ધ રાગ,
ગુદરો કયમ ગુહનો, એહ ગુણુહિણનો, મટે મહિપતતણી એહ માઝા,
ફેરવી નઝર ચોપાસ એ નરપતે, ધસમસ્યા ધીર તરતીય તાળ,
પ્રોઠ આયુધ પડે અગદા ઉપરે, માર જોરાવરી જોધ ઝાઝા ૨૬૫ (૧૦૩)

બાંધવા માડિયો બળ કરી બહુ જણે, યોગમા બાણુની ચોટ નાખી,
વકારે વિમાનેથકો રાય રાવણુ ધણુ, શૂર સામદ કેમ રહે સાંખી ?
હડબડાવ્યો ધણુ કહી હો હો કરી, તરવણી જોધ જ્યમ મધમાખી,
રામનુ નામ અગદતણે અતરે, પડે જ્યમ શસ્ત્ર અગદૂલ પાખા ૨૬૬ (૧૦૪)

આપ જોરે કરી ઉછળ્યો અગદો, કારમો કોપ આકારો કીધો,
વળી ગયા હાથ તે તો રહ્યા હીચતા, દોષી દેહવટ કરી દાવ દીધો,
બ્રહ્માડ ભાગી પડે એમ બૂપર થયુ, મધ્ય પજા જ્યા શૂર સીધા,
નાઠા નૃપતિ સહિત દાનવો દશદિશા, પાય કોટિતણા પ્રાણુ પીધા ૨૬૭ (૧૦૫)

જુમ પાડી બધા દેશમાં બહોવિધે, રેયત ધણુ નાસવા છોક ધૂરી,
પ્રાણે કરી પૂછવડે કમક પરાક્રમી, હિમ્મત હડીલાતણી ટેક તૂટી,
વિદાયો ધણુ વાનરે નખ વડે નરધણુ, આયુષ અયુતાતણી ખાત ખૂટી,
બાપી વાત વીપરીત સૌ વિશ્વમા, વાનરે એકલે લક લૂટી ૨૬૮ (૧૦૬)

નાસતા નર દીઠા ધણુ નરપતે, વાસ બાધા નાહે ત્રાસ પેઠો,
લગૂરનુ જોર લેખે લખધા લણુ, અહકાર તજે કયમ એહ એઠો ?
હુકાર ને હોડ એ મોડ કોડે કરી, ફરી બૂપ સભા ભરી ઘાટ પેઠો,
દત કરડી મહા મુઝ મરડી પછી, આસને રાય બળવત બેઠો ૨૬૯ (૧૦૭)

નાગપાશ અણાવિયુ જોર જણાવિયુ, તાણિયુ બાણુ ટકાર કીધો,
ગાળ દશ વીશ લા દીધી રીસે કરી, વાળીસત ધુમ્મરે ઘેરી લીધો,
રા-સભાર કોઈ ઇછેને આ સમે અગદા, પલક એકમાં તૂજ પ્રાણુ પીધો,
નામ ટાળ્યુ તારુ રામ તુજ થયુએ, દાદો લમ દીકરો દાવ દીધો. ૨૭૦ (૧૦૮)
અ-કુડ બોલે અદ્યા કુવર કૈકસીતણા, નાક છેદન કરુ નિમિષ નાથે,
જીવતા જોર દેખાડવા માડિયુ, જોર હોતે તો વગગ્યા બાંધ આથે,
પ્રીતથી પ્રત્યુત્તર કરે તો હુ પરવરુ, હુકમ નથી રાઢનેા તુજ સાથે,
લેખ લખ્યા અદ્વિતણા લક્ષવસા, રાવણુ તણુ મોત શ્રીરામ હાથે ૨૭૧ (૧૦૯)

(અગદ રાવણુ વિવાહ)

કાવત

રાવણુ-રાવ કહો રાવણુની, રામ આગે રીસ કરી,
પરવરે પુરમાંથી, પેર કહુ પ્રીતની,
જોર હોય જીવ કરો, રાઢ રણજગમાય,
લક્ષ્મી સહિત લક લીજે, જાગીર વાહો કીતની,
કાયર હો સાયરથી, નાસો નિરમાલ્ય થઇ,
નાસતાને મારુ નહી, રક જેવી રીતની,
લખ કોટિ વીસ વસા, ઉત્તર કહે અગદ તું,
દેહ જીએ આપુ નહી, આશ મૂક સીતની ૨૭૨ (૧૧૦)

અગદ-જાણી છુ જરુર હવે, પ્રીજ્યો પૂરો પાર તારો,
આવી રહી રેખા તારા, આયુષના અકની,
બારમો છે રાહ તુને, પનોતી હજુર હૈયે,
વાકા એક આઠ ઈશ્વ, વિધાતાના વકની,
એ તો વાત રહી અહીં, કેવી નથી કાચે તહી,
રાવ કશી રામ આગે, રાવણુ તું રકની,
વરદાન ઇશે દીધુ, તુજ પાસે લાય લીધુ,
સામળ કહે કાર્ય સિધ્યુ, લાલચ મેલ લકની. ૨૭૩ (૧૧૧)

રાવણુ-તરુણી હણી તાટકા, રાઢ્યો રાક્ષસ રક જેવો,
જે જે કીધુ કામ રામે, હર્ષ હેત હાથનો,
બાપડો બચારો પેશો, ત્રિશિરાને તર્ત હપ્યો,
દાખ્યુ અને દૈવત મેં, શોભા સમરથનો,
જાણુ જમનાશે પેશો, વાહરીનો વાળિ બેટો,

ભેર તો જણાયુ એનું, દિકરો દશરથનો,
દેખાડે દેહ દુગ્ધ, દશ શીશ વીશ ભુગ્ધ,
જિતવો અજિત રાય, રાવણ દશ મત્યનો

૨૭૪ (૧૧૨)

અગદ-ત્રોડવુ તરણુ તુગ્ધ, જમવુ ઘી ખીચીડીનું,
કીડી સાથે કુજરનું, હોડે જેવું હારવું,
ઉબણુ કાળે નીર પીવું, પાપ ધન લેતા ખીલીવું,
રહેજ દિને આદુ જેવું, સોદરનું સારવું,
સૂમને નકારો કે'વું, દાતા પાસે ધન રેવું,
કહેવું કથન કથ આગે, નીર તુમ તારવું,
સામળ કહે સલ માન, અગદ કહે યાન આણું,
રામ હદે ધરે એમ, રાવણને મારવું

૨૭૫ (૧૧૩)

છાપેા

રાવણુ-નથી મારતાં વાર, રજકમા રણુ રોણુ,
અગદ તારુ અગ, ચિત્ત ચાંચડવત ચોણુ,
કાદુ તાળવે જીભ, વદે ભે વેર વાણીમા,
વાદરેલ કઠાવુ તેલ, પીલાવુ હુ ઘાણીમા,
ભેર હોય તો જીદ કરે, મુજ કિકરના સાથમા,
એમ કહી અગદને તિહા, લીધા બળવતે બાથમા

૨૭૬

ઝુલણુ છદ

દશકથ કેમે માયોં મરશે, ચદ્રશેખર ચરચ્યા છે ચદન,
દશકથ કેમે માયોં મરશે, વૈદનાથના કીધા છે વદન,
દશકથ કેમે માયોં મરશે, નવ નાડનું કર્યું નિકદન,
અગદ-ધંધિર ગત ધંધિર સૌ જાણે, દશકથ હણુશે દશરથ નદન

૨૭૭ (૧૧૪)

કવિત

રાવણુ-બાધે છે સમશેર સહુ, ઝુઝવાને જાય રણુ,
શોભા તેમા શૂર કેરી, લાઓ મુખ ખાય છે,
શ્યામ કહે સહિ સતી, પતિ માને આપ પતિ,
રતિવત રામ જેવો, પાવકે પ્રણાય છે,
દાતા દાતા કહે સહુ, બોલે ન અદાતા બહુ,
બો લખણુ લાખ જર, દેતાસા જણાય છે,

કાટિ કાટિ કરે કામ, ફ ખથી જોડાવે દામ,
ચાડિયાની જીભ માહે, જર તો ગણાય છે.
અગદ્ધ-ચાડિ ચતુરાધ કહે, ચિત્ત વારા માહે અહે,
સે તો કહુ વાત અર્થ, પરમાર્થ કામનુ,
કેવુ પડશે ત્યાં સાચુ, કામ થાશે તારુ કાચુ,
રાચે રાય રાવણુ તું, દેખી જોર દામનુ,
ગગા કદિ ઉલટી વહે, નેવે નીર મોભે અહે,
પડે ધ્રુવ પલકમા, મેરુ ડગે મામનુ,
પૂર્વ રવિ પ્રાચી જાય, એટલુ કદાપિ થાય,
અકળ ન જાય એક, બોલ બાણુ રામનુ.

૨૭૮ (૧૧૫)

૨૭૯ (૧૧૬)

રાવણુ-ઉગ્યો તે આથમ્યો દીસ, દુ ખવાને આબ્યુ શીશ,
રીશ્ન કરુ કેતી તુને, ઠગવાનો ઠાઠ છે !
આવરદા દીસે તારુ, મન કામળ થયુ મારુ,
હારુ એક વચન મૂઠ, કાસદા તુ માટ છે ?
જા જમને કહે તહીં, શુ બકે છે ઉભો અહીં,
જાહે જશે જીવ તારો, લખ્યુ એ લલાટ છે,
મોકલ્યો છે શીખ દેઈ, લોભે લાભ લાય લઈ,
એ લલાઈ બોલે શકે, ભૂપતનો ભાટ છે

૨૮૦ (૧૧૭)

અગદ્ધ-કીરત કરે રામની, શેષ રવી સારદા જી,
મહા રુદ્ર ધંદ્ર ચંદ્ર, જપ્યા જોગ જપ છે,
વરુણ વાયુ વિશ્વેદેવ, નમ નાગ નદી નદ,
નક્ષત્ર જોતા મહ તારા, જયે ઝડતુ જાપ છે,
ત્રણ દેવ ત્રણ ભોમ, ત્રણ નાદ ત્રણ વેદ,
ત્રણ કાળ ત્રણ રૂપ, અલખ એ આપ છે,
સામળ કહે અહર્નિશ, પુણ્યવત રામ જપે,
રામ જોને નહિ હદે, તેના પૂર્ણ પાપ છે.

૨૮૧ (૧૧૮)

રાવણુ-રામ જપ રામ જાજ, રામ સાથે સ્નેહ કર,
રામજીને રીઝવીને, રામ રાખ્ય મનમા,
રામ કેરુ કર કામ, રામ કેરે વશ ધામ,
રામ રામ રાહે કહે, રામ કહે દનમા,

રામપે મરાળ્યો તાત, રામ સાથે કરી વાત,
જાત જશે રામ કેતા, તેહ લાભ તનમા,
અધો ભાવ રામ કલો, અગદ શુ ન્યાલ થયો ?
ખીલા કોઠા વીણી ખાઈ, વશે જઈ વનમા ૨૮૨ (૧૧૬)
અગદ-કોટી કોટી ઈદ્રપદ, કોટિક કૈલાસ સુખ,
કોટિ રવિ તેજ જેહ, યુદ્ધ લેહેર ધામમાં,
કોટિ કોટિ વેદવાણુ, કોટિ ચિતામણી ખાણુ,
કોટિક કલ્યાણુ વિધ, વૈકુંઠના વામમા,
કોટિ કોટિ કામધન, કોટિ કલ્પવૃક્ષ ફળ,
કોટિક અમૃત અત, કરુણા એ કામમા,
કોટિ જપ કોટિ તપ, કોટિ તિર્થ કોટિ દાન,
સામળ કહે સર્વ સુખ, વસે રામ નામમા ૨૮૩ (૧૨૦)

રાવણુ-જેને મન જેથુ તેહ, તેને મન મોટો તેહ,
એહ તારે દિલ વસ્યુ, ચિત્ત ચોટ ચાખ્યુ છે,
પૂજ્ય પદ પાગે લાગ્ય, તેહ પાસે વર માગ્ય,
જાઓ માગી ખાઓ સર્વ, ભાગ્ય એહ ભાગ્યુ છે,
કહે લાખ લાખ વાર, મારુ હદે રહે કાર,
ભાગ્યુ મન ભાર કહેતે, હદે માંહે રાખ્યુ છે,
ત્રીછે મન માહે પેર, ગુણુ જાણુ ઘેર ઘેર,
જન્મ જન્મ વેર રામ, રાવણુને લખ્યુ છે ૨૮૪ (૧૨૧)

છાપ્યા

રાવણુ પૂજ્યા ઈશ્વ, ત્યારે એ અજિત કહાળ્યો,
રાવણુ પૂજ્યા ઈશ્વ, ત્યારે સીતા એ લાળ્યો,
રાવણુ પૂજ્યા ઈશ્વ, દશ મસ્તક એ પામ્યો,
રાવણુ પૂજ્યા ઈશ્વ, દુ ખ સધળુ તે વામ્યો,
ઈશ્વ પૂજ્યા તે પરતાપથી, રામચંદ્રને જિત્યુ,
દીઠા મૂક્યા છે જીવતા, એહ ધર્મની રીતથુ ૨૮૫
અગદ-કનકેશ્વર મહાદેવ, કનકપૂરીપર કાપ્યો,
સીતા રૂપિયુ વૃક્ષ, ઝેર તે રાવણુ રાખ્યો,
ખાતે ફળ તે ખાઓ, ઝેર પીધે કેમ જીવો,
રૂઠ્યો રઘુપતિ રામ, દેશમા નહિ રહે દીવો,

નિશ્ચકુભલા નારાયણી, જનક જનેતા જાણુજે,
માતા હરવા તે મન કર્યુ, મોત અપુટે આણુજે ૨૮૬

કુલણા છંદ

૨૧-વાત વિવેકની તે તુ શઠ શુભહે, જગતી જટ કુડા કર્મ ફૂટે,
આકના તૂરની પેર ઉડી જશે, જે દિવસ માહરા આણુ છૂટે,
જનવર જાણીને મૂકીએ જીવતો, લાજ લગૂરની કાણુ લૂટે,
પ્રાણે કરી નાખશે પલકની પલકમાં, એકલો ધંદ્રજિત આપ ઊટે ૨૮૭

કવિત

અગદ-માન કહ્યું મૂઢ મતિ, યાનહીણુ ગૂઢ ગતિ,
આપ દીધો સીતા સતી, પઓ પાપ પાશમાં,
મોકલ્યો કાસદ કામે, હુકમ ન દીધો રામે,
નહિ તો વાસુ ઠામ ઠામે, વાનરા અવાસમાં,
હદે નથી રહેતી રીશ, ત્રોડી નાખુ તારુ શીશ,
ભાગ્ય ભુજ વીશ હજુ, હેત રાખુ હાસમાં,
લલપણુ ભાપુ ભાખ, શાસ્ત્રતણી દેઉં સાખ,
ધંદ્રજિત જેવા લાખ, ઊડાડું આકાશમાં ૨૮૮

કુલણા છંદ

૨૧-ડોરો દાદુરા ખેલતા ખાખડે, તેહને હોંસ થઈ સિધુ તરવા,
કાગલા બગલા મેડકાં માણુતા, ચાલ્ય તે ચિત્ત મોતી જ ચરવા,
કાપઆ આપડિયા કાભડા પહેરતા, આવિયા ઊડળે આભ ભરવા,
કીડને પાંખ આવી તે તો તરફડે, મરણુ આબુ માથે મેલ મરવા ૨૮૯

કવિત

અગદ-લાખવરા દૂધવડે, કાલવીએ કાજળને,
શામતા ન શમે તેની, કાલવતાં કામરી,
બહેકની બરાસ માય, લસણુ લોટાઓ લાખ,
ગધ ગુણુ ધણી ધણી, શોભે નહીં સાયરી,
કાટિ કદપ કાગ વસે, માનહિ સરોવરમાં,
થાય નહિ હસ હેત, જુગમાહે જાહરી,
દશકધ ધધ ધાયે, ચતુર ન ચિત્ત ચાયે,
અગદ કહે ટેવ તેવી, કર્મ ફૂટ્યા તાહરી ૨૯૦

(રાવણનો દોષ)

કે-રીસ ચઢી રાવણને, કોપિયો કૃતાંત કાળ,
હુકમ કર્યો હાથ વડે, હસીલે હનૂરમા,
રાવણ-મારી નાખો મરખને, મેત કરે માન માટ,
છુ જુઓ છો સજા સહુ, શોક ભાર સૂરમાં ?
શીલ એનું બોલ્યું સાળો ! બિડાડી આકાશે નાખો,
કાપો પૂછ કિંકરનું, નાક છેદો નૂરમા,
વડા શુ વિવાદવડે, ફરી ન ફો આવી ચઢે,
પ્રાણે કરે સાથ પડે, લાખીણી લગરમાં !

૨૯૧

કુશિગાળા ધીંગાળા ધાયા, અગદના પાણુ સહાયા,
દેખે રાવ રાણા શૂર, શોભા પામે સાથમા,
અબકે તલવાર તીર, વીંટીઓ વાનર વીર,
અગ સતખડ કરો, વકારે બો વાતમા,
મારો મારો દહે મુઠ, પ્રાક્રમ દેખાડે પ્રોઠ,
ગૂઠ ધણા ધાવ કરે, હથિયારો હાથમા,
જીવતો ન પામે જાવુ, ખરે દિલે આપો ખાવુ,
કાધી કોડ જોધ, બળવત લીધા બાથમા

૨૯૨

(અગદ રાવણુ શુદ્ધ)

છબ્યા

ભૂંક્યો રાવણુરાધ, ધીર ધસમસતો ધાયો,
મારી મુઠ મરોડ, શૂર પૂછેથી સહાયો,
પાગરણુ પરિચટ પેર, આપટી ઝીકે જ્યારે,
અમદે સમયાં રામ, તનથી કૂલ્યો સારે,
મસ્તક પછવાડે ફેરબો, સધારવા માઓ સાયથી,
સામળ કહે સેવક રામનો, હઠ કરી છુટ્યો હાથથી.
અગદે સમયો ધ્રુજ, દાવ દોખીને દીધા,
પાય સહસ્ર પ્રચડ, કિંકરો કૂટો કાધા,
પટકયા પાપી પ્રાણુ, ચચળ કર્ષ ચાપ્યા ચરણે,
પ્રાણે કાધા કર્ષ પૂછ, ધીર ઢોલ્યા બહુ ધરણે,
કરઆ વતરઆ કંઈ દંતથી, અધિક જન લીધા અકમા,
ડમડોલ ચયો બહુ દેશમા, છૂટ પડી મધ લંકમા.

૨૯૩

૨૯૪

નાસે નરપતિ નાર, સમ સવંજીની રાણી,
 માર માર સભાગામ, વિપરીત બોલાએ વાણી,
 શેરીમા સેયાં જ્ઞાન, કામજી કળકળવા લાગી,
 જગયો છુવડ મળીર, બમબિત થઈ રેયત ભાગી,
 મદોદરિએ માણસ મોકલ્યા, જરૂરપણે જઈને જુઓ,
 ધૂમ પડી શી નગરમા, ઉલ્કાપાત એ શો કુઓ ? ૨૬૫
 ઈંદ્રજિત થઈ જાણે, અધિક કાપેથી ચડિયો,
 સજ્યા અગ હથિયાર, આપ પોતે જઈ આડિયો,
 ભમર ચઢાવ્યા શીજ, શૂર સામદ શુભ સાધ્યો,
 પૂછ ચરણ પેલવગ, બહો જોરથી બાંધ્યો,
 બ્યમ મેરુ શૃંગ પર મેઢ પડે, લમ માર અમદ ઉપર પડ્યો,
 તવ કાયા ભાગિ કપવા, ચતુર નર કોપે ચઢ્યો ૨૬૬
 હદે સમયાં શ્રીરામ, કામ કીધુ તે વેળા,
 ઉઝો લાથી બાકાજ, બૂધત સહુ કીધા બેળા;
 તૂટ્યા બધ તરતીબ, કાયર કોટિ કપાણા,
 પડ્યો સભામા ચૂર, ચડાળ ચરણો ચપાણા;
 અ-જો જોર હોય તો જુદ કરો, નહિતર આઘા દો મુને,
 તુ ચેત ચેતરે ચતુર નર, તરતીબવત જાણ્યો તુને ૨૬૭
 રાવણુ-નવ ગજ જેને નાકે, દત ગજ દસ દીસતા,
 ચાર હજાર ગજ ચર્ણુ, હજાર હાથ હિસતા,
 પચાણુ ગજની પુક, પ્રતાપ પચાયણુ પ્રોદે,
 ત્રણુ હજાર તન ટેક, જમતમા નહિ કેા જોટો;
 છે કાય કારમી કુબકર્ણની, કારણુ કાયે નવ કળો,
 જાણે જગજિયો જીવતા, ધડી એકમાં સૌને ગળે. ૨૬૮
 અગઢ-વાનર ઝેરી વજનાંગ, ખાનારો ક્ષણમા ખૂટે,
 રીંછ સાપનો રાફ, તેને અડતા તન તૂટે;
 રામ કાળનો કાળ, ચતુવટ શોભા સારે,
 તન અતલિખળ આપ, અવતાર લીધા તમ માટે;
 છે જોગણીરૂપ એ જનકી, આત ચહી અપર બરે,
 રણજગ રાવણુ જ્યારે રોપ્યો, બૂધ માસ બજાણુ કરે. ૨૬૯

રાવણુ-બધિ બહુ શમશેર, ઝુઝવા કારણુ જાયે,
શૂરાતણા વિખાણુ, ધાઓ જે શિરપર ખાયે,
ઘીઓ સહુ કહેવાય, કોઇ એક સતી નિકળશે,
પોતાના સ્વામી સાથ, સહુ અગ્નિમા બળશે,
વિખાણુ કરે તું વાનરા, તેણે મન મારુ કહે,
મરદ મૂછાળા જાણુશુ, જે ધંદ્રજિત સામે વહે

૩૦૦

અગદ-અગદ કહે સાબાશ, મૂળ મન માન્યુ મારુ,
રણુસત્રામે શૂર, દંડ મન રાખે તારુ,
હિરણ્યકશિપુ હિરણ્યાક્ષ, વેર ઝાઝેથી વઢિયા,
સાક્ષાતકાર વૈકુંઠ, સ્વર્ગ સમીપે ચઢિયા,
આઘ અન ને મધ્ય લગણુ, સ્થિરતા મન એવુ હશે,
અગદ કહેરે સુણુ રાવણુ, કોટિ કલ્યાણુ તારુ થશે

૩૦૧ (૧૨૨)

રાવણુ-રાગ સરખા રણુમાય, રાખુ છુ હુ હજારા,
અટવાશે જીવ અનેક, વાનર તે રીઝ બચારા,
ધંદ્રજિતની આણુ, હાક ફરશે રણુ માંહે,
દંડતા થઇને પાગ, કોણુ ટકાવે ત્યાહે ?
કુલકર્ણુ ભૂપ ભૂખાળુવો, દેખે તે પ્રાશ્ન કરે,
મૂરખ મન વિચાર કર, વાનર દેખી તે કયમ ડરે ?

૩૦૨ (૧૨૩)

અગદ-વાનર તે તો વાળિ, કક્ષમા રાખ્યો તુજને,
એકસો સિત્તેર દિન, મૂર્ખ કહેવડાવે મુજને,
વાનર તે હનુમાન, અશોક વન બાળ્યુ જેણે,
વાનર તે નળ નામ, પહાણુ તાર્યા જળ તેણે,
એ વાનર અગદ સારખા, રક ક્રિકર શુ કહું કથી ?
સુગ્રીવ સુભટ નર સારખા, નરપત તે દીઠા નથી

૩૦૩ (૧૨૪)

રાવણુ-રાજ કહેવાય રણુમાય, રાતે જે ધ્રુવડ ખોલે,
રાણુ ગોલા કહેવાય, કરે વાહન જે ખોલે,
રાજ કહેવાયે બાટ, હોડિ કવિ કીરતન કરતા,
રાજ સર્વ કોકિલ, વસ્ત્ર લોકાના હરતા,
અંકેક મામના અધિપતિ, એમ રાજઓ અનેક છે,
પણુ આણુ સ્વર્ગ પાતાળમા, રાજ રાવણુ એક છે

૩૦૪ (૧૨૫)

અગદ-સકળ જનાવર માંય, પ્રૌઢ ગુણ સિંહ પરવરિયો,
 નવ કુળમાંય નરેંદ્ર, શેષ અવનિ શીર ધરિયો;
 આઠ અધિપત માંય, મેરુ મઠ મોટો કહે છે,
 પખી માહે પ્રૌઢ, ગરુડ હરિ શરણે રહે છે,
 રાક્ષસમા મોટો રાવણો, દેવમા લકા ગુણગ્રામ છે,
 અગદ કહે ઉત્પત કારણ, સામળનો સ્વામી રામ છે. ૩૦૫ (૧૨૬)

રાવણુ-રામ અયોધ્યામાંય, કાલ અવતરિયો આપે,
 શ્રવણ હણ્યો તો વિગ્ર, બાણથી ઐને બાપે,
 ખાવા પીવા ભોગ, થયા ભેરાવર ભેટા,
 કાઠી મૂક્યા વનવાસ, પ્રતાપ એ ભે ભે પ્રૌઢા,
 કનક કુરમ નવ ઓળખ્યો, ધાયો કરમા ધનુષા લિયે,
 અગદ અક્ષલ ગદતાહરી, એ બળથી રાવણુ કયમ બિહિયે? ૩૦૬ (૧૨૭)

અગદ-દશ અવતારીકે રામ, નામ તે સર્વે ઐના,
 પાણી પવન આકાશ, પચમહાભૂત જન જોના,
 રસ ગધ સ્વર સ્વાદ, જાત્રત સ્વમ મન માને,
 મનસા વાચા કર્મ, વાત જન્મની જાણે,
 સરજિત પાલક સહારમા, ભારે કરમી ભૂપ છે,
 સમજ રાય રાવણુ હ્રદે, સ્વામી સામળના રૂપ છે. ૩૦૭ (૧૨૮)

રાવણુ-મન માનીતો તુય, હુંમ કયમ માનુ સાચુ?
 તુ કરે તરણનો મેર, મારે મન સર્વે કાચુ,
 સ્તુતિ કર જર્ઘ તું ભામ, તેમ શો ઝાઝો તારો!
 બાહુ માયે બળ હોય, તો ઈહા આવી દેખાડો,
 નાચે પૂત પોતા તણો, માતપિતા લે ભામણા,
 બારવાટ વાળ દલે, તુચ્છ વચન ત્યમ તુજ તણા ૩૦૮ (૧૨૯)

અગદ-માનીતો સુગ્રીવ, સન્મુખ ઉભો કર ભેટી,
 માનીતો પ્રહ્લાદ, પદ્મી પામ્યો જે પ્રૌઢી,
 માનીતો બળિરાય, ચતુર્ભુજ ચાપ્યો ચરણે,
 માનીતો કુંવ ધીર, અચળ કરી રાખ્યો શરણે,
 માનીતા મહારાજના, દર્શનથી તો દિલ ઠરે,
 અણુમાનીતો અગદો, માયાકૂટ તુજથુ કરે ૩૦૯ (૧૩૦)

રાવણુ-રાવણુ કહે રે મૂઠ, પહાણુથી દીસે પ્રૌઢો,
 મૂરખનો મહિપતિ, જગતમા નહીં તુજ જોડો,
 નકટતણો નરેદ્ર, અધિક દીસે છે અનાડી,
 વખાણીને વાત, કરે કરવી હોય ચાડી,
 જે ડાહ્યો હોય તે દલ ધરે, સક્ષેપે શિક્ષા લહે,
 અગદ શા વગદા કરે, આટલુ કહે ક્રમ ઉભો રહે ? ૩૧૦ (૧૩૧)

અગદ-ઉગરે કાએક જીવ, ત્યામ ખોલીએ જૂઠું,
 ઉગરે કાએક જીવ, કરિએ દીકું અદીકું,
 ઉગરે કાએક જીવ, અક્ષન ફેલાવુ આડી,
 ઉગરે કાએક જીવ, કરિયે ચોરી કે ચાડી,
 હાકી કાઢે છે હડ કરી, તોય ઉભો છુ બારણે,
 અગદ કહે રાવણુ રક સુણ, જીવ જીવાવણુ કારણે ૩૧૧ (૧૩૨)

રાવણુ-ઉગારવા આંખો દેહે, ઉગારવા વાનર રીંછા,
 તે ઉડશે આકાશ, કાગ તણાં જ્યમ પીંછા,
 કોન સતી નવ થાય, પતિકો અવર મરતે,
 આપ ન ભાળે ભૂખ, પારકુ ભેટ ભરતે,
 પ્રાકમ પરમારથ તાહરુ, કુડ કપટ કરવા કામનુ,
 પિતા માર્યો તે પ્રીતથી, રુકું ચિતશે રામનુ ૩૧૨ (૧૩૩)

અગદ-ઈંદ્રજિત સરખો તન, તેહ તુજ રણ રોળાશે,
 કુલકર્ણુ સરખો જોધ, ચાચડવત તે ચોળાશે,
 સાત લાખ પ્રૌઢા પુત્ર, કાયર થઈ ફૂટાશે,
 રતન ખાણની રીહ, લક લક્ષ્મી લૂટાશે,
 તુ શિવ વરદાનથી શૂર છે, માન મમ છે મનથકી,
 તુજ શીશ્યથી ઈશ અળગાયયા, સીતાહરી તે દિન થકી ૩૧૩ (૧૩૪)

રાવણુ-પૂછ ઈંદ્રને વાત, હાથ દીઠા મુજ તનના,
 રે'શે હામના હામ, મનોરથ તારા મનના,
 બાગ વર્ષ જળ અન, તજે નિદ્રા ને નારી,
 ઈંદ્રજિતને જિતે તેહ, ભૂપભડે એહ એવો ભારી,
 એકાએક કાળ હોયે નહી, ભાવ અક્ષર તુ શુ ભણ્યો ?
 મુજ સાથે સત્રામે મળે, નથી જગમા જનુની જણ્યો. ૩૧૪ (૧૩૫)

અગદ-ધંશતણો એ ધંશ, એ જ બહાનો બહા,
 અવતારિક એ અશ, કઈ મનમા તુ શરમા,
 લોઢે લકડ દિનરાત, હિરણ્યકશિપુ નવ મરતો,
 વરદાન હતા વિપ્રીત, અહકાર તુજ પેરે ધગતો,
 તે નૃસિંહ થઈ નખે હણ્યો, તે પેરે તુજને થશે,
 સામળ કહે તારા મોતની, પ્રભુએ જાગ રાખી હશે ૩૧૫ (૧૩૬)

રાવણુ-રાવણુ કહે રામદુવાઈ, દેઈ છુ અગદ તુજને,
 પતક ટકાવે પાગ, ફરી ઉત્તર દે મુજને,
 શરમ નવ રાખીશ, જરૂર કહેણ ત્યા જઈને,
 વધારજે મુજ વેર, પ્રીતથી તેનો થઈને,
 જો મુજ ધરાવે મુખ પર, નીર વધારો નામનું,
 રાવણુ કહે આવો અહીં, મારે કામ છે રામનું ૩૧૬ (૧૩૭)

અગદ-અગદ કહે સાખાશ, હોડ હડ હિમત તારી,
 તુજમા પ્રાક્રમ પ્રૌઢ, ખરી નીશા થઈ મારી;
 બહુ રામથુ વેર, બહુ ગગામા મરવુ,
 બહુ ગયાવન માય, દડ જે ભારે ભરવુ,
 બહુ પત્ર શિષ્ય ને વિપ્રથી, હોડે કોડે હારવુ,
 બહુ મોત રાવણુતણુ, જો રામને હાથે મરવુ ૩૧૭ (૧૩૮)

રાવણુ-મૂરખનો સરદાર, વિના બોલાવ્યો બોલે,
 મૂરખનો સરદાર, આપથી અધિક અમોલે,
 મૂરખનો સરદાર, કરે લારી જે ઝાઝી,
 મૂરખનો સરદાર, પ્રૌઢ સાથે હડ પાણ,
 આણ ન માને રામની, જરા મન નહિ જાણિયો,
 કહે રાવણુ તું મૂર્ખપતિ, પૂરણુ મેં પરમાણિયો- ૩૧૮ (૧૩૯)

અગદ-રામદુવાઈ ખાઈ, જો મુખ બોલુ જૂઠું,
 રામદુવાઈ ખાઈ, રીશે જો તુજપર રૂઠું,
 રામદુવાઈ ખાઉ, વાત કહુ પૂરણુ પ્રીતે,
 રામદુવાઈ ખાઈ, રાવણુપર રીઝુ રીતે,
 છે રામદુવાઈ શ્રીરામની, ચિતલી જે દિન રણુ ચઢે,
 મુજને નિચે છે એટલુ, દશ મસ્તક પૃથ્વી પડે. ૩૧૯ (૧૪૦)

કવિત

રાવણુ-નવ મળે ખોટો દામ, કામ વિવાહનું માંડે,
 ઉછીનું ઉધાર કરી, ધણે ધણુ ધાય છે,
 ચોર કા ચોડીમા પડ્યો, અજ્યો સકટમા આવી,
 છળ કરે છૂટવાનો, ચિત્ત ધણુ ચઢાય છે,
 કુવારો કુવર ઘેર, પેર નહીં પક્ષા તણી,
 કન્યાતણે કાળ, વેવિશાળિયો વઢાય છે,
 અકરમી નર નેટ, પૂરુ ન ભરાય પેટ,
 અગદની પેરે પાતી, ખોટા સમ ખાય છે.

૩૨૦ (૧૪૧)

સવૈયો

અ-ચક્રવર્તી રામ ચૌદ લોકનમે, ચિત્તવુ દશકંધુ ચાકરિયા,
 સિંહકો સિંહ સુરપતકો સુર, દશકંધ બાધો તુમ બાકરિયા,
 મહારાજધિરાજ શ્રીરામ મેરુપત, કિકર રાવન કાકરિયા,
 કલ્પવૃક્ષ કોટિ રામ, કરુણાનિધિ લકષ્મણ લાકરિયા

૩૨૧

છર્યો

રાવણુ-અભાગી અગદ અજાણુ, રામની આણુજ લોપે,
 વિદાય થતો કરે વાત, કિકર થઈ તુ ક્યમ કોપે?
 મારી કાઢતા મૂઠ, વણુ તેજો ક્યમ આવે?
 શીદ ખુવે છે જીવ, કિકરનો કિંદર કહાવે?
 લવરી કરે છે લક્ષ્મણી, બહુ સ્તુતિ કરે છે બારણે,
 બળ્યા અવતાર બુદ્ધિહીણુ તુજ, ફૂડા પેટને ઢારણે

અગદ-જઈ છુ હવે જરૂર, વચન કહુ છુ એક છેલ્લુ,
 ખમુ છુ તારી ગાળ, મમત તુજ સાથે મેલુ,
 પૂછ ઘેર તારી નાર, મદોદરી શુભ સતીશુ,
 કહો તે માડું રાહ, લક્ષ્મણુ ભેગ જતીશુ,
 પૂછી આવો તમો પુરપતિ, લારસૂધી ઉભો રહુ,
 એમ કરતા તમો ઉગરો, ઉપદેશ સલ સાચો કહુ

રાવણુ-અગદ અકલના હીણુ, વચન તુ જે વિચારી,
 નવ ખડતણો નરેંદ્ર, શીખ શી દેશે નારી?
 રામા વશ તે રામ, કોડ વસાએ કહાવે,
 પરવશ પડી તે પાશ, ઇહા અથડાતો આવે,

૩૨૨

૩૨૩ (૧૪૨)

નારના કહ્યાં તે નર કરે, નપુસક નારે જીતિયાં,
રામાને રાવણુ પૂછે નહીં, તે રામતણુ ઘેર રીતિયાં ૩૨૪ (૧૪૩)
અગદ-રામતણી એ રીત, અધમતણો હિદારણ,
રામતણી એ રીત, દુષ્ટ દાનવ સધારણ,
રામતણી એ રીત, સોગટી નામે ન મારે,
રામતણી એ રીત, હેતુ જનથી એ હારે,
રામતણી એ રીત છે, ભોગવે જે જેવું કરે,
એટલું કેતા નવ ઓળખે, પાપે રાવણુ તુ મરે ૩૨૫ (૧૪૪)
રાવણુ-રામતણી તુંને આણુ, વદે અગદ તું વાણી,
રામતણી તુંને આણુ, પલક પીવા રહે પાણી,
રામતણી તુંને આણુ, હવે જો જીભ હલાવે,
રામતણી તુંને આણુ, જો તુ ચરણુ ન ચલાવે,
રામ આણુથી કહે જઈતહિ, જહિં સેન સકળ છે તમતણુ,
રાવણુ કહાવ્યું રામથી, મહિમા દેખાડ મોટમણુ ૩૨૬ (૧૪૫)

(સીતા મેલાપ)

કવિ-હિજો સુણી આકાશ, અગદ અતલીઅળ આપે,
મહિમા વધારી માન, રામચરણરજ પ્રતાપે,
આવ્યોજિહા અશોક, અલોકિક જ્યા છે વાડી,
દુ ખ નવ વ્યાપે દેહ, ખરી રત્નાકર ખાડી,
બેઠી સીત સ્વરૂપ તિહા, રૂપ રઢિયાળી શુભ સતી,
પ્રદક્ષિણા દેઈ પાગે નમ્યો, મોકલ્યો છે લક્ષ્મણુ જતિ ૩૨૭ (૧૪૬)
અગદ-સાભળજો મુજ માત, વાતમા એહ વધાર્ધ,
લક્ષ્મણુ સહિત શ્રીરામ, પધાર્યો ભૂપત ભાર્ધ,
વાનર પક્ષ અઢાર, બોતેર કોટીક સાધી,
મળ્યો વિમીષણુ બ્રાત, પાજ સમુદ્રે બાંધી,
મેં વિવિધ પ્રકાર વિષ્ટિ કરી, ટેવ એહની ટોડિયો,
સીતા પ્રત્યે અગદ કહે, ગદ લક વાનરે વીંટિયો ૩૨૮ (૧૪૭)
સીતા-સીતા કહે સુણુ વીર, ધીર થઈ ધીરજ ધરજો,
જેરાવ જન એહ, કામ ધણુ પાકું કરજો,
લભોપતો નહીં લાગ, શોભે નહીં ચરા સાથે,

મદ્યજી શો મેર, ઉપાડે છે એક હાથે,
કુભકર્ણ કહેવાય છે કારમેા, દેખે તેટલુ ખાપ છે,
એવુ જાણી ઇહા આવજે, રામ તો મોટા રાય છે ૩૨૯ (૧૪૮)

અગદ-(માજી)કહો તો મેરુ સહિત,ઉદયાચળ હુ ઉપાકુ,
કહો તો લકપર લક, અધિક અવનિમા ગાકુ,
કહો તો બાણુ કોડ, જોધને બાધી જાઉ,
કહો તો ઈદ્રજિત કુભકર્ણ, દૈત્ય સર્વેને સાઉ,
મા કહો તો લકને લૂટિયે, વસુધા વિપરીત નાખિયે,
પણુ હુકમ નથી હજુરનો, માટે સર્વે સાખિયે ૩૩૦ (૧૪૯)

સીતા-છાનો રે ભડ બ્રાત, વાત શી કરવી ઝાઝી,
કરો કહ્યુ તે કામ, રામ જે વાતે રાજ,
કરતા હો જે કાલ, આજ સવેળા સાધો,
દેખશે કેા એક દુષ્ટ, વાયુવત્ વેગે વાધો,
જ્યા આગન્યા માગી અગદે, જોધ જાવા લાગ્યો જવે,
રાક્ષસીએ જુમ પાડી ધણી, જોધ તરવરી રહ્યા તવે. ૩૩૧ (૧૫૦)

(અગદ સહુ યુદ્ધ)

કવિ-માર માર કરતા મૂઠ, ધીર ધસમસતા ધાવા,
અગદકેગ ચરણુ, પૂછ શત્રુએ સહાયા,
સહસ્ર લાખ કરોડ, હઠીલે હોડે હકાર્યા,
તીડાન તીડનો રાક્ષ, વાનરપર વેદ વકાર્યા,
ત્રાસ પડ્યા ત્રહોવિધતણો, દાવાદળ બહૂ દેશમા,
દાખુ લોકો દશકધને, લગુર આગ્યો એક દેશમા ૩૩૨
મોકદ્યો એક મહીપત, એસી લખ જોધા આદે,
બહુ વિધ મેલતો બાણુ, વખાણુ કરુ શા વાદે !
પ્રાક્રમ કીધુ પ્રોઠ, અગદને મારવા મજો,
ઠૂક્યો તેને રામ, કુષ્ટને દેવે દડ્યો,
જીવતો મૂક્યો એક જન, કથન રાવણને કહ્યો,
લકા લૂટી તારી લગુરે, બળવત શુ ખેશી રહ્યો ૩૩૩
કરડતો દત્ત દશકધ, અરવરી આપે કીધી ?
એક પલકે અશોક, વાડી તો વીંટી લીધી,

પકજો પૂછ ખલવગ, ઝાપટી ઝાકયો જ્યારે,
 સમયાં મન શ્રામ, તરત છુટ્યો કર ભારે,
 લા ભુલ્લ જોર ઝાઝુ થયુ, હઠીયા હોડે હારિયો,
 એ વાત લકામા વિસ્તરી, મહીપત મોટો એ મારિયો ૩૩૪
 ધરતી ડોહ્યા ખાય, ડાય વદે નહીં વાણી,
 ખબર પોતી જઈ લાય, રાય રાવણની રાણી,
 ઉઠી કૂટતી શીશ, પૂતને તેજો પાસે,
 ટોદાદરી-ક્યમ બેઠા બળવત, વિપરીત થયુ છે વાસે,
 લસકર પેદુ સર્વ લકમા, ભય તારો તે નવ ગણ્યો,
 ઉકય ઉઠ્ય આળસ તણ, કહે છે તાત તારો હણ્યો ૩૩૫
 કવિ-મેઘરાવણ* મહારાજ, ધજ ફરકાવી તેણે,
 ધંદળિત જશ રૂપ, ધર જિત્યો તો જેણે,
 દમકાવતો ઢોલ નિશાન, કૃતાત સરીખો કહાળ્યો,
 પિતા પાસ તે પુત્ર, એક પલકમા આળ્યો,
 એક પહોર રણજગ મચ્યો, કહી ન શકે કાચે કવી,
 સહાર થાય સૃષ્ટિ તણો, શોભા લક એવી હવી ૩૩૬

(શ્રીરામની ચિંતા)

પડી લકમા ખૂમ, મમત મૂક્યો સૌ માને,
 રામચંદ્રે તે તણો, કોલાહલ સુણિયો કાને,
 રામ-રામે તેજો હનુમત, અગદ લકામા અડિયો,
 કાપ્યો દીશે દશકધ, પ્રોઠ સકટમા હશે પડિયો,
 આળક જાણી ખીવરાવશે, હાલક હલક હલહલ હુવો,
 કલેવર કળ પડતી નથી, જરૂર ખબર તેની જુવો ૩૩૭
 બહુ વિધ પડે છે યુમ, બહુ વિધ બળુગા વાગે,
 બહુ છૂટે છે બાણ, બહુ નિશાન જ ગાગે,
 ચોવિધ પડે છે ચીસ, રીશથી રણવટ ખોલે,
 ધુજે સર્વ ધરણ, દિપાળ દિશા દશ ડોલે;
 રખે અગદ માયોં જતો, રામજી રોશ ધરી રટે,
 હનુમત તમે બેસી રહ્યા, એ તો ગુણગણ નવ ધટે ૩૩૮

હનુમત-રઘુનાથ પ્રત્યે હાથ જોડી, બલવતો બોલ્યો,
 અગદ પ્રાક્રમી અનત, ખરો પટતર બોલ્યો,
 અગદ સામુ જે જુએ, અધિક દૃષ્ટિએ આડી,
 શેર નથી ખાધી સુક, નથી જન્મ્યો કેા માડી,
 શ્રીરામચંદ્ર પ્રતાપથી, એ શર પડાવે સાખને,
 દાનવ સઘળા દેહવટ કરે, દશકધ સરખા દશ લાખને ૩૩૬
 દશરથ તણા કુળ દીપ, સુણો તો કંડું એક સાચુ,
 રુઝે મુજને સસ, કિયિત માત્ર નહિ કાચુ,
 અગદ ને દશકધ, વિવાદ કરતે વઢિયા,
 જોરાળા મહા જોદ્ધ, પરાક્રમી પ્રાજે પડિયા,
 હશે ખૂમ પડાવી બહાદૂરે, ખાતર નીશે તેની ખરી,
 જિત નગારા દેધને, અગદ આવે ફોજે ફરી ૩૪૦
 કવિ-મહોકમ દીધો માર, અગદને રાથે આપે,
 ન ગુણે લેખા માય, હાથ શ્રીરામ પ્રતાપે,
 લાખ બોતેર હજાર, તણા તો હંસ જ હરિયા,
 વાડીમા કૂપ વિશાળ, ભૂપ સહુ તેમા ભરિયા,
 આજી ખૂમ પાડી ગયા, ગદ લકા ગુણુ આમને,
 ઉત્પાત કરીને આવિયો, શરણાગત શ્રીરામને ૩૪૧ (૧૫૧)

(અગદ પ્રત્યાગમન)

ડવત કીધા દશ વીશ, શીશ્ય નમાળ્યું નેહે,
 સુખનુ સાગર સર્વ, દૈવત પામ્યા સહુ દેહે,
 શીશ્યપર મૂક્યો હાથ, વાતો પૂછી રઘુનાથે,
 ગામ-વિષ્ટિની કહો વાત, રીઝ થઈ રાવણુ સાથે,
 સીતાને સહજે આપશે, કે કરવી પડશે ધણી,
 અગદને એમ પૂછિયુ, કાટિ બ્રહ્માડ કેરા ધણી ૩૪૨ (૧૫૨)
 અગદ-વાલીસૂત કહે વાત, એની મેં કેમ કહેવાયે,
 નથી સમજ્યો નરેન્દ્ર, અહકારી એવો રાયે,
 સામ દામ ને ભેદ, ક્યાં તે જુગતે ઝાઝા,
 જેમ પથ્થરપર નીર, માને નહિ રાવણુ રાજા,
 કરગરી કહ્યું મેં કાટિધા, આય દેખાડી આત ધણી,
 પેર પેર મેં પ્રીછ્યો, ડગ્યો નહીં એ લકા ધણી ૩૪૩ (૧૫૩)

એક કહિએ તો આઠ, ઠાઠમા બોલ જ બોલે,
કહે વાનરને વનચર, આપ બળ કરે અતોલે,
લસ્યા બોજન માય, ચાર કણુ જોયા ચાપી,
અનેક કલા ઉપદેશ, મન મેં જોયુ માપી,
સોઢા ઉપર લીલ જ્યમ, પટકૂળ ગાઠ જેવી પડે,
રાઠ વિના રાવણુ રીઝે નહિ, માગી સીતા તો નહિ જડે ૩૪૪ (૧૫૪)

કવિત

છત્રપતિકો છત્રપતિ, નરેન્દ્રકો નરપતિ,
રૂડી કર્મરેખા રતિ, ભુપતિ મન ભાવનહે,
નમે નિત્ય નાગપતિ, સેવે સિન્ધુ સાધુ સતી,
ખગપતિ સખે, ગુનીજન જશ્ન ગાવનહે,
જમ્બજ કરે જતિ, આશિશ નિત્ય દે અતિ,
રતિપતિ જેસો રમ, લકપતિ (કી) લાવનહે,
જિતે નહિ કોય વાકુ, દશરથ કે નદન પાખી,
પયાશ કોટકેરો પતિ, રાજેન્દ્ર એ રાવન હે ૩૪૫ (૧૫૫)

રામ-રાવણુ યુદ્ધ)

છાંપા

મુખે ન બોલ્યા રામ, વિશ્વાસ મૂક્યો મન સાથે,
રાવણુ સરખુ રતન, હણવુ પડશે મુજ હાથે,
આવ્યો વિભીષણભૂપ, આવ્યો જશ જાણવનો,
આવ્યા નલ નીલ સુગ્રીવ, આવ્યો હઠ કર હનુમનો,
મહારાજ વિચાર મનમા કસ્યો, જે ચિત્ત લહે નહીં ચાતુરી,
સૌ સેવક કહે સ્વામી મુણો, “દેવ તેવી કરો પાતરી” ૩૪૬ (૧૫૬)

દીધા દદામે ધાવ, દેવ દાનવપર કોપો,
લકા ગઢ દરબાર, રામે રણસ્તભજ રોપો,
ચર્ધ પુષ્પની વૃષ્ટ, દેવ અમૃત ધન વૂક્યા,
રાવણુ રોળાશે રણ, નવ ગ્રહ બધથી છૂટ્યા,
લકા ગઢ વાનરે વીટિઓ, પોકાર પુર બાધે પડ્યો,
રાવણુ તે હૈડે હરખિયો, રણજગ રચી જુદે ચદ્યો ૩૪૭

હાલક હુલક હલકાર, લકાગઢ જોરે ઝાઝા,
અનમી અહકારી અજિત, ચઢ્યા મહીપતની માઝા,
સુભગ સુધર્મ સુણુદ, વીર બે ભુજતે જોડા,

રામ લક્ષ્મણ લક્ષ્મણેશ, પૂર્ણ પ્રતાપિક પ્રૌઢા,
 શેષ નાગ લાગ્યો સળકવા, દિપાળ દશ ડોલી પજા,
 અલાડ ગડગડયુ ધુન્ન ધરા, રામ રાવણ બુદ્ધે ચઢ્યા ૩૪૮ (૧૫૭)
 થયો જવ ઉલ્કાપાત, વાત મદોદરીએ જાણી,
 સતી શિરોમણિ નાર, રાય રાવણની રાણી,
 આવી ત્યા કર જોડ, કથન કથ આગળ કહેવા,
 મદોદરી-રૂઝો જ્યારે રઘુનાથ, ઠામ કીયો પછી રહેવા ?
 ભૂલો છો કેમ ભૂપત થઈ ? રાય વિચારો રીતને,
 રાણી કહે રીઝવો રામને, સાપો માત સતી સીતને ૩૪૯ (૧૫૮)
 રાવણ-રાણીને જહે રાય, દીસે ગતિ તારી પેથી,
 અગદ નિષ્ટ કાજ, પ્રીત કરવાને પેથી,
 શીશ માટે એ સીત, લાગ્યો છુ લખવસા એ,
 વગર રાઠ વઢવાડ, આપુ કયમ એહ દશાએ ?
 જોય જોલ્યા જે છે રાવણે, અકૂળ જતે અનરય થજે,
 નિત્રે નાર નમડુ નથી, હોનાર હજે તેતુ થશે ૩૫૦ (૧૫૯)
 મદોદરી-ધેલા કથ કુબુદ્ધ, થકી તે એ શુ કીયું ?
 સૂતો જગાજો સિદ્ધ, મોત વણ માગ્યુ લીધુ,
 અનિત રામ નનિતાન, અનિત લક્ષ્મણ કહેવાયે,
 દશ શીશ ભૂજ વીશ્વ, રોળાશે રાવણ રાયે-
 લકે વિભીષણ સ્થાપશે, એટલુ એને કામ છે,
 રાજ રાવણ તારુ ગયુ, સ્વામી સામળ રામ છે ૩૫૧
 રાવણ-કટ કટ રાવણનાર, વાત કહુ છેદની જાની,
 આપણે જો એકાત, મારે મન મનની માની,
 પૂર્વ જન્મની વાત, સારી પેરે મુજ સૂઝે,
 કોય ન જાણે અન્ય, બુદ્ધિવતા નર બૂઝે,
 દાનવ શીરી દેવતા થયું, ધાવ દદામે દેવશુ,
 જિતયું તો જશ થશે, નહિતર વૈકુઠ સેવશુ ૩૫૨
 મદો-સાખાશ રાવણરાય, સાખાશ એ બુદ્ધિ તારી,
 સાખાશ હઠ હિમ્મત હોડ, હવે નિશા થઈ મારી;
 આઘ અત એતુ મન, રામ હદેમાં રહેજો,
 અહુકાર એથી લક્ષ કોડ, નરેન્દ્ર નકારો કહેજો,

- માનુની કહે બેસુ માળિયે, બુદ્ધ બેઉં છુ તાહરુ,
કાયર થશે મા કથડા, વચન માનો એ માહરુ ૩૫૩
- કવિ-વચન ચઢાવ્યુ શીશ, ઇશ સમર્થ એક ચિતે,
રાવણે ચેરિ માળ, રાજ રાજેશ્વર રીતે,
દાવે મોકલ્યો ફૂત, પૂત દશરથના સાથે,
કાયર બેઠાછ કયમ ? લડો હેતે મુજ હાથે,
લાવ્યા લગૂર રીછ વાનરા, કેડવાર શુ કહુ કથી ?
જિભા છે આપે અળશિયા, શેષનાગ દીઠા નથી ૩૫૪
- સામસામા રણુતૂર, શૂર સગ્રામે ચઢિયા,
નેવુ દિવસ નિ શક, વીર વિવાદે વઢિયા,
વરણુવે શત યુગ શેષ, તોય પૂરુ નવ થાયે,
એક પાસે શ્રીરામ, બીજે શ્રીરાવણુ રાયે,
રામે જાણ્યો રણુજિત એ, જનુની એક રાવણુ જાણ્યો,
એકાણુ દિવસે એક બાણુથી, રામ હાથે રાવણુ હણ્યો ૩૫૫
- અનભિયે મૂક્યો અહકાર, રામ રાવણુને બેઈ,
નથી જન્મ્યો કા સૃષ્ટ, નિશા સર્વની હોઈ,
રાવણુનો રણુજગ, દીઠો તે અચરત અડિયો,
એ માટે અવતાર, પ્રણુને લેવો પડિયો,
ભગત શૂર ભૂમિ પતિ, બળિયો બહાદુર ધણો,
સામળ કહે શ્રીરામજી, હઠીલો હિમ્મતે હણ્યો ૩૫૬
- રાવણુ પામ્યા રાજ, અવિચળ પદવી આપે,
વિભીષણુ પામ્યો લક, પૂર્ણ તે પુણ્ય પ્રતાપે,
મળ્યા રામને સીત, વિજેગ ભાગ્યા તે તનના,
દુકુલિ વાગ્યા દેવ, મનોરથ પહોંચ્યા મનના
સીતા લેઈ સિધારિઆ, દર્શન અયોધ્યા ગામનું,
જય જયકાર જમમા થયુ, રાજ થયુ શ્રીરામનું ૩૫૭
- મળ્યા માત ને બ્રાત, મળ્યા ભરત ભાવિક ભાઈ,
વિતક વર્ષો બે બાર, તણા તે કલા માઈ,
હનુમાન તણી હિમ્મત, સુણીને મોટમ મેલી,
વૂંચ્યા અમૃત મેહ, રગ રુડાની રેલી,
છત્ર ધરાવ્યુ રામજી, લક્ષ્મણુ ચમર કરે જિહા,
સામળ કહે શોભા ધણી, મેહ માગ્યા વરસે તિહા ૩૫૮

રામચરિત્ર પવિત્ર ગાય, જે નર ને નારી,
 ઇકાતેર પત્યા સહિત, અધિક પામે ઉદ્ધારી,
 દૂધ પુત્ર ધરસૂત્ર, પુરહર પદવી પામે,
 જન્મ મરણ જન્મળ, વેદના સધળી વામે,
 શ્રીરામચંદ્ર કૃપા કરે, ઈશ્વર પદવી આપે અતી,
 સામળ કહે સેવા સહુ, રામ લક્ષ્મણ સીતા સતી ૩૫૯

દોહરો

શ્રીતા વક્તા સાબળો, કહે કવિ કર જોડ,
 સામળ કહે બોલો સજ્જન, જેજે શ્રીરણછોડ ૩૬૦

અગદ વિહિની પૂર્તી

વિ સ ૧૮૦૨ માં લખાયેલી એક પ્રતમાં નીચે પ્રમાણે કાવ્યો છે તે ઉપરથી જણા
 યાથી અત્રે આપેલા છે એમાં અગદ વિહિના દુહા, ચોપાઈ, કવિત્ત, છંદા, ઝુલણા અને
 મળીને ૧૯૮ નો આકરો થાય છે. પ્રજાભાષામાં રચેલા ભાગ બહુ થોડો છે તે ઉપરથી એમ
 જણાય છે કે સામળબટ અગદવિહિ પહેલાં નાની અને ગુજરાતી ભાષામાં રચેલી હોવી જોઈએ
 તેમાં પછી રખીદાસને ઘેર બાટ ચારણોના સમાગમમાં આવ્યા પછી વીર રસના અગ તરીકે
 તેમાં નજાભાષાના કાવ્યો ઉમેરેલા હોવા જોઈએ, તેમ જ જૂની જૂની પ્રતોમાં કવિ પદો-કાવ્યોનો
 આકર હોવા જોઈએ. મળી આવે છે તે ઉપરથી એમ સમજાય છે કે પાછળના લેખકોએ પણ
 તેમાં વળી ઉમેરે છે તે હોવા જોઈએ. અથવા પૂર એટલું બહુ નથી થયું કે મૂળ કેટલું, સામળનું
 પોતાનું ઉમેરણ નહીં, અને બીજાઓનું ઉમેરણ કેટલું તેનો તોય નહીંવાનું અશક્ય અને છે.

આ વિષય ઉપર સાહિત્યના અભ્યાસીઓએ લઘુ આપતું જોઈએ. ન ૧૮૦૨ ની પ્રતમાં
 અગદ વિહિનું કાવ્ય નર્મ ન ૧૭૯૯ નું છે, એટલે કાવ્ય રચાયા પછી ૩ વર્ષના અંતરમાં
 લખાયેલી મજર પ્રત છે, માટે તે વિશેષ વિશ્વાસ લાયક ગણાય. આ કાવ્યમાં કૌસમાં જે
 અને મૂંઝેલા છે તે ૧૮૦૨ ની પ્રત પ્રમાણે છે તેમાં ઉપમહારતા પદો નીચે પ્રમાણે છે.

તે જ પ્રમાણે મહોદરી સવાઈ અથવા રાવણ-મહોદરી સવાઈ મળકમાં પણ ઘણો પાઠ
 ભેદ જોવામાં આવે છે, અને જૂની જૂની પ્રતો તપાસતા તેમાંનો થોડો ભાગ તો મૂળ અગ
 વિહિનો ભાગ હોવા જોઈએ એવું માફ માનવું છે, અને પાછળથી તેમાં કવિ સામળે કે અથવા
 બીજા કોઈએ થોડો ઉમેરો કરીને તેટલો ભાગ છૂટો પાડેલો હોવા જોઈએ. ૧૭૯૯ માં રચેલી
 ૧૯૪ કડીવાળી અગદવિહિમાં ૧૯૦ મી કડીમાં ‘મહોદરી સવાઈ’ એટલા શબ્દો આવેલા છે
 તે ઉપરથી કવિએ પોતે એ નામનો સવાઈ રચી પ્રથમ અગદવિહિમાં ઉમેરેલો હોવા જોઈએ,
 અને તે પછી તેણે પોતે કે અન્ય કોઈ શિષ્ય કવિએ અથવા અનુયાયીએ તેમાંથી મજર સવાઈ
 છૂટો પાડી તેમાં પણ વધારો કરેલો હોવા જોઈએ, એવા અનુમાન થઈ શકે છે. ‘મહોદરી
 સવાઈ’ એ નામ બદલી ‘રાવણ મહોદરી સવાઈ’ એ નામ કાઢ્યું પાછળથી પાડેલું લાગે
 છે આ બાબે મક્ક વિચારણીય છે.

મદેદી સવાઈ જી મહિપલસુ થાકી,
 રીઝયો નહિ એહ રાય, પેર જેને મન પાકી,
 રણ ચઢિયા શ્રીરામ, સુકધ દશે રાવણના કાખ્યા,
 વાસ વસ્યો વૈકુંઠ, અનિચળ પદવી આપ્યા,
 રાજ્ય વિભિષણુક દીયો, સકંઠ તેહના ભાણ્યા,
 પુષ્પવૃષ્ટિ વસુધા થઈ, દેવ દુહાલી વાણ્યા ૧૯૦
 સીતા વાળી શ્રીરામ, આપ અયોધ્યા આપ્યા,
 ભાવે ભેટયા ભરત, સુકતાકુળ વેદ વધાવ્યા,
 કરી વિનોદે વાત, માત તણ હેતે મળિયા,
 આનંદ એધ અપાર, સકંઠ સહુના ટળિયા,
 ઘેર ઘેર વધાર્થ વધામણા, ફેડ દીવાળી કામના,
 સામળ કહે સુખ સાગર અધિક, જ્યા રડા રાજ્ય શ્રીરામના ૧૯૧
 શ્રીરામચરિત્ર પવિત્ર, સાબળે નરવર નારી,
 મનવાચ્છિત કુળ પામે, ઉતરે ભવ જળ પારી,
 ભક્તિ મુક્તિ ભરપુર, ચતુર્ધા કુળ સુખ પામે,
 જન્મ મરણ જનન, વેદના સવળી પામે,
 અજ મહા સિદ્ધ નવ નિર્ધ, રિધવિધ વિલાસ સુખસપતિ,
 સામળબટ કહે સેજ્યમા, દેહ દુખ વામે દપતિ ૧૯૨
 સતત સતત શુભસાર, નેત જોતા નવાણુ,
 વૈશાખ માસ મહા મુલ્ય, શુદ્ધ પચમી પરમાણુ,
 આદ્રી રવિવાર, અન્ય પૂરણ એ કીધો,
 શ્રીરામચંદ્ર પરતાપ, સિદ્ધ શારદાએ કીધો,
 શ્રીગુરુચરણ પરતાપથી, શ્રી શિવ શક્તિ રૂદે રહે,
 શ્રીગોડ માલવી વિમ્બ શુભ, વિરેશ્વર સુત સામળ કહે ૧૯૩
 શ્રી ગુણ ગુર્જર ગામ, નામ નવખડે જાણે,
 શ્રી શુભ સાબર તીર, મુનિવર મહિમા માણે,
 વેંગલપુરમા વાસ, દાસ સહુ કવિતા જનનો,
 નાનાભટનો શિરા, સેવક શ્રી શિવ મનનો,
 ભક્ત સૌ બ્રાહ્મણ તણો, સુલુધિ સદગુર સેવનો,
 કવ સામળ કહે કરગરી, એ મહિમા શ્રી મહાદેવનો ૧૯૪

(૨)

એજ બીજી પ્રત જેમા પદની સખ્યા ૩૮૪ ની છે, તેમા છેવટનો ઉપસહારવાળો ભાગ નીચે પ્રમાણે છે તેમા અગદાવિષ્ટિ ત્યાંનુ વર્ષ સવત્ ૧૮૦૮ આપેલું છે અગદાવિષ્ટિ ૧૭૮૯ મા રચાઈ ત્યારે તેની પદસખ્યા ૧૬૪ ની છે જ્યારે ૧૮૦૮ મા રચાઈ ત્યારે તેની પદસખ્યા વધીને ૩૮૪ થઈ છે આ બેવડાથી પણ વધારે કમેરણ કોણે કર્યું હશે? ૩૮૪ પદો (કરીઓ) વાળી અગદાવિષ્ટિની પ્રત સવત્ ૧૯૪૨ મા જપાઈ છે આમા રાવણમદોદરી સવાઈની ૨૦-૨૨ કરીઓ મૂળમા દાખલ થયેલી છે

છાંચો

શ્રી ગુર્જર ગુણુ દેશ, પવિત્ર પુર સાબર તીર,
ભરતખડ જ્યુ દ્વિપ, નિર્મળ શુભ ગંગા નીચે,
શ્રી ગાડ માળની પ્રિય, વિરેશ્વર શુભ ધામે,
લાવાળનો બાવવ, સામળજી નિર્મળ નામે,
(વળી) પિતા પુરુષોત્તમ તણો, સેવક શ્રી રામનો,
કર્તા હર્તા શ્રી રામજી, હુ તો ગિર કવિ કામનો ૩૮૩
સવન્ અઢારસો ને આઠ, આસો શુદ્ધ દશમી દીસે,
રેડોવાર રવિવાર, અક્ષય આપી શ્રી ઇશે,
રામચરિત રસ રૂપ, મોક્ષ તણો એ મહિમા,
ચૌદ વિદ્યા આર વેદ, શાસ્ત્ર તણી એ સિદ્ધા,
ત્રણસે ચોરાળી કવિત રસ, કહે સામળબટ કવિ,
(ને) રામચરિત રૂદે ધરે, નવ નિહ પામો નવી નવી ૩૮૪

(દોહરો)

ઓતા વક્તા સાબળો, કહે કવિ કર જોડ,
સામળબટ કહે બોલજો, ને ને શ્રીરણુછોડ

(૩)

આ અગદગિણિતુ કાચ છાપતી વખતે નીચે લખેલી પ્રતો મારા જોવામા આવી હતી તેમાથી ચોથ લાગ્યો તે સુધારો કરી લીધો છે પાઠભેદ ધણા હોવાથી તે સર્વ નોંધ્યા નથી નીચે દર્શાવેલી વિગત ઉપરથી કાચમા કેમ વગરો થતા ગયા તેનો કઈક ખ્યાલ વાચનારને આનશે એમ વારીને તે આપી છે

	૧મ્યા વર્ષ	૨મ્યા વર્ષ	૫મ સખ્યા
(૧)	૧૭૬૬	૧૮૦૨	૧૬૪
(૨)	૧૭૬૬	૧૮૭૮(૧)	૩૧૧
(૩)	૧૮૦૮	૧૮૭૩	૩૨૭
(૪)	૧૮૦૮	નથી	૩૪૪
	છપાયા વર્ષ		
(૫)	નથી	૧૬૪૧	૩૫૪-૫૬
(૬)	૧૮૦૮	૧૬૪૨	૩૮૪

અક બે વાળી પ્રતમા ૫૦ સખ્યા ૩૧૧ છે તેમા નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે ૩૮૪
અઢનાળી પ્રતમા પણ રાખેલો તે જ છે, માત્ર સખ્યાદર્શન ગખેલો બદલાયવા છે

ત્રણસે અગિયાર કવિત રસ, કહે સામળબટ કવિ,
શ્રીરામચરિત રૂદે ધરે, તે નવ નિહ પામે નવી
હમેર । કેમ થયુ ચાલ્યુ હશે તે આ ઉપરથી વચનારને પેડેજમા સમજાશે (ન ઈ દેશાઈ)

રાવણ મંદોદરી સંવાદ

મંગલાચરણ

દાહરો

શ્રીસરસ્વતિ મતિ દેવણી, ઉત્પત્ત ગત રતિ પલ,
શ્રુતિ રમ્પતિ અદ્ભુત ધૃતિ, દે મા રડી મલ

૧

ચોખરો

માત મયા કરો ખરદ બાહિ ધરો, સર્વ સકટ હરો ઈશ આતા,
ભોજ્યભાવે ભરો ખેલ રાખે ખરો, ટેક ઠામે ઠરો સુખસાતા,
નેહ આણો નરો પલક નહિ તે પરો, એહ છે આશરો માન માતા,
સાય સામળ બણે વેદ વાયક તણે, આપણે એક એ દેવી દાતા ૨
પ્રેમથી પૂજ્યે રનેહથી મુઝિયે, જોરથી ગુણ્યે દેત દોટી,
મેરથી માણિયે અતરે આણિયે, ભુગતથી જાણિયે ચિત્ત ચોટી,
પ્રીત પરમાણિયે વિશ્વ વખાણિયે, આણિયે નહિ દલે ખાત ખોટી,
સામળ કહે સેવિયે દેવની દેવી એ, મો શીર ગાજતી માત મોટી ૩
ધર્મ દહ ધીર તું નિર્મળો નીર તું, વીરનો વીર તું ભોગ્ય ભારી,
શાઝનો સાર તું તેજ અમાર તું, જગતનુ જોર તું સિદ્ધ સારી,
વાણીમા વેદ તું બાતમા બેદ તું, મૂળમા મેદ તું વૃષ્ટિ વારી,
કુટવાળ કાશી તણો ભાવે સામળ બણ્યો, જે ભૈરવાનદ આનદકારી ૪

છરખા

શિવ સરીખો તાત, માત ઉમિયા છે જેની,
લક્ષ લાભ શુભ સુત, રિદ્ધ સિદ્ધ તનયા તેની,
ક્ષેમ કલ્યાણ જામાત્ર, પાત્ર અષ્ટ સિદ્ધિ દલ દાસી,
ત્રિદશ આદે દેવ, શેવ નવ નિધ ધરવાસી,
પિતા પચાનન પ્રભુ, પડાનન વળી બધવ બણુ,
ગજનન ગુણ આગળો, પ્રથમ ધ્યાન ધરુ તે તણુ ૫

શ્રીગુરુ વદુ ચરણ, શરણ રહુ શુભ રીતે,
 બ્રહ્મા વિબળ ઈશ, દિગપત્ય પૂજી પ્રીતે,
 શ્રીપત્ય ગુરુપત્ય સત્, મલથી માન જ માગુ,
 આઘશક્તિ ઉમયાય, પાય લક્ષ્મિવર લાગુ,
 કવિ કીધા લક્ષ કોટીધા, મયા કરો માગુ મતી,
 સામળ કહે સિદ્ધ પામીએ, જો કરે કરુણા સરસ્વતી

૬

ચોખરો

તીર સરયૂ તણા નિર શોભે નિર્મળા, દિવ્ય દીક્ષિપ ગુણ ગાન ગાયો,
 રઘુરાજ મહારાજ અજરાજ અજિતએ, પ્રાક્રમી પુણ્ય પ્રતાપ પાયો,
 અજોધ્યાપતિ ભૂપતિ દેવ એ દશરથી, કોટિધા કોટિ કલ્યાણ કહાયો,
 ત્રીલોક જન તારવા અધમ ઉદ્ધારવા, જનેતા ધન્ય જીગનાથ જાયો ૧
 ઈશનો ઈશ જગદીશ એ જગતનો, ભક્ત બ્રહ્મા સમા રગ રાતા,
 કોટિ બ્રહ્માંડ મડાણ સૃષ્ટિ તણો, વેદ વરણવિ ગુણ ગાન ગાતા,
 લાયક લધુ લક્ષ્મણો સલ સુલક્ષણો, માન મહા મૂલ્ય કૌશલ્ય માતા,
 સ્વામિ સામળ તણો નામ મહિમા ધણો, રામજી મુક્તિપદ દિવ્ય દાતા. ૮
 કોટિ કર્પ તો માન મૂકી રહ્યા, ઈશ હિપર જાય વિશ્વ વારી,
 શેષ મહેશ કો લેશ લહે નહીં, વેદ ભેદે નહીં ભરમ ભારી,
 જનક ઘેર જગમાં માગ મૂકાવિયો, પરણિયા નિર્મળા સીત નારી,
 નવ ખડના નરપતિ છેક જો છત્રપતિ, પત્ય મૂકી ગયા હોડ હારી ૯

દોહરો

આગના અપર માતકી, ગુણનિધ છોજો ગામ,
 સગ સીત લક્ષ્મણ લિયે, રણમાં નિકસો રામ

૧૦

કવિત

શ્રી સાહેબ બટે સિધુ, બોહો ગુણશે બધુ,
 અવની પલ ઇંદુ આપ, સતી સીત સગકુ,
 ધનુષ્યાણ પાણ લીધે, જટાજુટ મુગટ કિયે,
 દિવ્ય ભક્ત દાન દિયે, આભૂષણ અગકુ,
 જગતમે લાયક જોટે, વજ્ર લગોટ કછોટે,
 મોટે છોટે વીર દો, રાજસ ગુણ રગકુ,
 સામળ કહે સાહક, લક્ષ્મણસે લાયક,
 નરપલસે નાયક, આયે ગોતમજી ગગકુ.

૧૧

છાપો

કબહુક તીરથ નાથ, કબહુક ભાતર જોણે,
કબહુક તપસુ રીઝ, ખીજ બૂક્ષ પુન્ય કે બોણે,
કબહુક મૃગ્યા દોરે, ઘેર આનદે આવે,
કબહુક વાદે વરત, અમૃતકૂળ બનમે પાવે,
અતિ અતિ આનદ અહર્નિશા, સુખ સાગર શોભિત સહૂ,
મહારાજ મૂળ એ મોક્ષકો, ઇસબિધ દિન ખીતે બહૂ ૧૨
(સૂર્યનખાતુ નાક છેદન)

દોહરા

ખાત બડીસે ખેચરી, સૂર્યનખા શુભ રૂપ,
દેખી દિવ્ય દાતા બડે, ભાગ્ય નિધિસે ભૂપ ૧૩
આઈ રૂપ સખ ફેરકો, લછનકુ ગ્ધુરાજ,
નાક કટાયો પ્રેમસુ, લછમન ખીરકે હાથ ૧૪
ચોખરો

રૂપ અતુપ સોહામણુ નીરખીને, ભામણા લેતી એ ભામિની બેદી,
સૂર્ય-વેદ મુજને વરો નાર નિશ્ચે કરો, તો ઠરો ઠામ આ સુખ દહાડી,
રામ-રામ કહે રાડ એ કામ મારુ નહો, લક્ષમણા સાથ વર વાદ વેદી,
કવિ-કહે ત્રી દેખતા પ્રીછવ્યો પેખતા, નાખ્યા નાક ને કાન બે છેદી ૧૫
ચિત્તમા ચળચળી કાપતા કળકળી, ગળગળી ગાત્રમા ત્રાસ પેઠો,
રીસની રકમા નાર નિ શકમા, લાજતી લકમા દેતી દોટો,
સૂર્ય-કામનિ તુજ કારણે બળ કરી બારણે, લાવતા એહ અધિપત્ય એઠો,
તોલ તુજ શુ રહ્યું નાક નિશ્ચે ગયુ, રાવણો રાડવો થઇને બેઠો ૧૬

દોહરો

કવિ-દેખી દશાનન દુ બે હુવો, કિયો આપસે કોષ,
રાવણુ-કાણે કામ એસો કિયો, લાજ શરમક લોષ ૧૭

ચોખરો

સૂર્ય-કર્પ કોડામણા નદ બે નાનડા, દેવ દશરથ તણા પુત્ર પ્રૌઢા,
ધનુર્ધર ધીરમા વીર અધિ વીરમા, રામ શ્રી લક્ષમણો જુગલ જોટા,
સુદરી સગમા રીઝતા રગમા, અગે અતિ ઉજળા હાઠે થોથા,
નાર એ લિગિયે બાતને દિજીયે, તે ચક્રી તેમણે ટેક તોડા ૧૮

દોહરો

મરદ મુછ હોય મુખ પરે, તો મરદામી માણુ,
સીત સ્વરૂપ સોહામણી, માનિની મદિર આણુ ૧૯
નારી જાણે નેહથી, આપઘાત કરુ એન,
જાણુ મુજ જનુની જણ્યો, તુ બધવ હુ બેન ૨૦

ચોખરો

કવિ-છેકથી નાગ જેમ હોય છછેડિયો, વાધ વકારિયો ચિત્ત ચહાવુ,
હો જેમ હાથિયો સાઢિયો સાથિયો, બાથિયો બીડિયો ધીર ધાવુ,
રીસ બોહો રાખતો લૂકુ મુખ બાખતો, તેહને તાકતો નેરે જાવુ,
પ્રતિજ્ઞા પાંકતો બળ ધણુ બાકતો, નાર તે લકમા કાળ લાવુ ૨૧

(સીતા હરણુ)

છરપા

માવલો એક મરિય, લક્ષ્મી સાથે લીધો,
હૂં કપટ ને કર્મ, કુરગ કનકનો કીધો,
મહિમા જો બે મુખ, મુખ અતિ રૂપ અનેરે,
તણુ ચરણુ એક વદન, સદન એક સન્મુખ સારે,
જ્યાસીતા સારે પાસે રમે, સારગ સમીપ આવી અજો,
મોહન રૂપ મકરદ મૃગ, પ્રેમદાની દૃષ્ટે પજો ૨૨
સીતા-રહો રઢિયાળા રામ, કામ કહુ તે કીજે,
ધનુષ બાણુ ગ્રહો પાણુ, પ્રાણુ કુરગના લીજે,
તવ્યા તણી તરતીય, પાગરણુ પેરુ પ્રીત્યે,
કવિ-હઠ લધ બેઠા હોડ, કોડ રામાની રીત્યે,
તવ રાજવલોચન રામજી, કોડ વાર કહે કથી,
રામ-કુરગ કનકનો કામિની, બ્રહ્માએ સરજ્યો નથી ૨૩

દોહરો

કવિ-રામા રાયણુ રીશથી, નયણુ ભરિયા નીર,
રામ હંદે રીજ્યા ધણુ, ધનુષ ચઢાવ્યુ ધીર ૨૪
છરપો

મારી આણુ એ મૃગ, કામિની પર કરુણા કીધી,
સોખ્યા લક્ષ્મણને સીત, આણુ અવની પર દીધી,

આદ્યા ચતુરસ્રજાણુ, બાણુ સાધી અતિ રીશે,
મૃગે કર્યો પોકાર, ચિત્ત અતિ નાખી ગીસે,
મૃગ-ધાઓ ધાઓરે લક્ષ્મણા, નિકટ મોત આવી મળ્યુ,
કવિ-શૂળી સમુ સકટ થયુ, જવ સ્વર સીતાએ સાલવ્યુ

૨૫

હોહુરો

સીતા-દેવર! દીનપણુ કર્યુ કે, સત્વર શૂરા થાઓ,
હંદે નામ લાઇ રામનુ, વીરા વારે ધાઓ
લક્ષ્મણુ-સીતા શે સમજે નહિ, એહ વાત નવ હોય,
રજડે જે રામને, જુગમા જન્મ્યો ન કોય
કવિ-શ્રી બુદ્ધે સીતા થયાં, પરહી પાપે પેર,
સીતા-રામ રહે જે રણ વિષે, તો ધરણી રાણુ ધેર

૨૬

૨૭

૨૮

ચોખરે

બોલ વાગ્યા બહુ બાણુ બિહામણા, દિલ થકી દુ ખ અતિ આણી દાવો,
ધનુષ ગ્રહી ધીર ધાયો ધણુ ધસમસ્યો, કામિની વાત થકી કોષ કહાવ્યો,
દુષ્ટ રાવણુ તવ દિલ થકી રીજિયો, લાગ પામ્યો પોતે ફેર ફાવ્યો,
કુડથી કાપડી વેષ વપુએ ધર્યો, માગવા મધુકરી તરત આવ્યો.

૨૯

હોહુરો

રાવણુ-આપ હે ઇશ્વરી આ સમે, મધુકરી ભર ધરી પ્રેમ,
જુખ્યો તરસ્યો વન ભયું, ઇશ્વરનો ધરુ નેમ.
સીતા-સતી કહે જતી સુણો, પતિએ પરહી આણુ,
રતિ રતિ ચરણુ ચાલે નહિ, બેગી મનમા જાણુ

૩૦

૩૧

ચોખરે

કહે પછી કાપડી બુદ્ધ કરી કાપડી, પાવડી ઉપર પાગ મેલો,
રા-જુખ લાગી ધણી આવિયો તમ ભણી, સીત સતિ શાણી તુજ વાસ વેલો;
કવિ-બાઇએ તોરણે આવવા કારણે, પારણે પોષવા પાગ મેલ્યો,
જેરથી જાલિયા ખધપર જાલિયા, રાગિયા રાષે ને રણે રેલ્યો

૩૨

છાપે

સીતા-હાહાકાર કરી પડી, રે પાપી રે દુષ્ટ,
સતીપર કુદ્દષ્ટ કરી, ધિક્ક ધિક્ક તારી બુદ્ધ;

વશ વિદારણુ તુ સમો, નથી જન્મ્યો અબુધ,
જશે નિકદન તાહરુ, વાણી બોલ્યા ગૃહ,
વલવલે વિનતા વન, મનમા દુખ ધરે છે,
ચાલ્યો લેઈ પાપિઠ ત્યા, કામ કુકુજ કરે છે ૩૩

કવિ-પિશ્ચાય સત્ય પરપત્ય, કરી પર નાર હરે છે,
ખાધે બેઠી ખાળ, અતિ આક્રં કરે છે,
* * * * *
* * * * *
રાતી સતી રહે નહી, મદ મતિએ હેત હયાં,
વક વાત અકે કરી, જઈ લકમાંહે લાયક ધયાં ૩૪

(લકામા સીતાજી)

કવિત-દોહ

રાવણુ-સીતાજી મયાણી, રામજીકી રાણી, અધિક જોર આણી,
માનિની મદોદરી માન, કામ જોર કીતો હે,
જોરાવર જણી, મહિપત્ય મેં માની, એસીદલ આની,
પાની અમાયો વાકે, સુખ સયે લીનો હે,
ઠાક એ ઠરાની, બાટ મેં બિરાની, લાગ્યસેં ભરાની,
સરાની સાતા સખ, ચિત્ત એહ ચિન્હો હે,
ભગિનીડુ ભયાની, પેર મ પહેયાની, અતરમેં આની,
તાનહી મલાયો તહા, ધાયો ધાયો દીનો હે ૩૫

ચોખરો

મદોદરી-પ્રેમદા પેખતા પરખ પામે ધણો, એતના આણરે ચિત્ત આડે,
સીતા સાટે ધણુ સાલ તુ લાવિયો, પરકિયુ પાપ તે જોર જાડે,
ત્રલોકપતિ નાથની સાથ શત્રુ થયો, કનકનો કોટ એ સત્ય પાડે,
કહે છે મદોદરી કય કુંડુ કર્ય, માનિની મૂળ સમૂળ કાડે. ૩૬

દોહરા

રાવણુ-પ્રેમદા તુજ બુધ પાનિયે, કર કર કામિની કામ,
સત જોજન સાયર તરી, રેખ ન આવે રામ ૩૭

કવિ-શોક તળવા સીતનો, હરખ થવા મન હામ,
મૂકયા આપ અશોકમા, નિર્મળ જેનુ નામ. ૩૮

કરૂપ ધણું કલક્ષણી, બોહો બિહામણી બેલિ,
રાક્ષસિયો રળડવા, માનિની ચોકી મેલી. ૩૯

(રામ વિલાપ)

છપો

કારમો જે કુરંગ, અલોપ થયો તે અંગે,
શ્રીલક્ષ્મણ શ્રીરામ, સ્થાનકે આવ્યા બે સંગે,
કળકળતા દીઠા કાગ, બગ શોભ્યા શ્યામ સાને,
દુખ દાવાનલ દેહ, રમા નવ દીઠી રાને,
આકુળ વ્યાકુળ અતિ ધણુ, પગલાં જોતા પથે પલ્યા,
ચિત ચેતન ચચળ થયુ, ધરણીપત્ય ધરણી ઢલ્યા. ૪૦

દોહરો

ડગમગ કરતા ડગ ભરે, રામ લક્ષ્મણ ભડ વીર,
વિલાપ કરતા વલવલે, ધારણુ ન રહે ધીર ૪૧

ચોખરો

લ-જેગથી કહે જતી માનિયે મહિપતિ, માન મેલ્યે ક્યમ કામ યાશે ?
પાતાળમા પરવરુ સ્વર્ગમા સાચરુ, શોધશુ સર્વ વિશ્વ વાસે,
મુરબદમા માનવી દેવ ને દાનવી, ત્રિલોકમા તરકરો સર્વ ત્રાસે,
દુષ્ટ પાપિષ્ઠને દડ બોહો દેખશુ, નાર હરી કુણુ નર સૂખિ યાશે ? ૪૨

(સીતાની શોધ)

છપો

કવિ-ધારી દદ મન ધીર, થીર બેએ પથ લીધો,
રૂપિમુખ પર્વત તરત, સુગ્રીવ સહોદર કીધો,
વાગિ હણ્યો તત્કાળ, નાર સોંપી નર નેટે,
ચતુર નર ચાતુર માસ, ઠરી રહ્યા ત્યા ઠૂઠે,
શોધ કરવા સીતાતણી, સુગ્રીવ સુભટ તે સજ થયો,
હનુમત આદિ નળ નીલને, કથન ક્રિયાએ કરિ રહ્યો ૪૩

દોહરો

સુગ્રીવ-પયાસ કોડ પૃથ્વી તણી, બોળો પૃથ્વી પીઠ,
રવિ ઉગ્યો દાકયો ન રહે, દેવ આપણી એ દીઠ. ૪૪

ચોખરો

કવિ-ઉત્તર દશા શત એક આક્રમી પરક્રિયા, પશ્ચિમે પાચ શત ભાત લાવા,
દશ દશા દેશ વિદેશ બહુ વ્યાપરી, દક્ષિણ દશાએ બણા દીધ દાવા,
સૂઝતા પૂઝતા પૂછતા પરવરે, મત્ર મુખ રામના કોડ કહાવ્યા,
કામ કરે હોડશુ કઠિન બહુ કોડશુ, લક બળવત હનુમત આવ્યા. ૪૫

દોહરો

દેખ્યો ગઢ લકા તણો, મેહેજીત ભયે બોહો મન,
કીસ બિધ દેખે દેશકુ, આય શકે નહી અન્ય. ૪૬
ઓર અરણ્ય જયુ ઉગિયો, પુજ તેજ પ્રકાશ,
કનક કોટ કો કારમો, જાંચો અતિ આકાશ ૪૭

કવિત

સુદમ શરીર કિયો, રામ નામ હદે લિયો,
બાકો બલવત બડો, ઝુકાય દિયો ઝોકમે,
(દર)માર દરીખાન ઘેરે, અદકી અટારી હેરે,
ગોખ જોખ ફેર ફેરે, લલો સખ લોકમે,
પેર પેર પ્રિય પેખે, દિવ્ય રૂપ નવ્ય દેખે,
લલો લક વક અક, ઠીક ઠેહુ થોકમે,
નીસ(બાસ)બાસ છાડ રહો, કાયામાહિ કોષ ભયો,
ચોહો પાસે દેખી અતે, આયો હે અશોકમે ૪૮

(સીતાજનો રેક)

છંપા

બોહા લા સીતા માત, કહ વણેથી કરણી,
ટાળા વિછોહિ રણમાહિ, દીમેજેમ એકિલી હરણી,
વણ બોધુ જેમ રતન, જાતન ઝાઝામા દીઠી,
અતિ દુખ અર્ણવ માહિ, અગન હોયજેમ અગીઠી,
વપૂ જોઈ તે વિરમે થયો, શકે હોય સીતા સતી,
આલોચ કરતો તે સમે, પરઠયો લા લકાપતિ. ૪૯

સાઠ સહસ સગીત, કરતી શ્યામા સમે,
ઉડે અખીલ ચુલાલ, રાયતો હદયા રમે;
તાતા થેઈ થેઈ તાન, ગાન ગુણ ભૂપત બીનો,
પજો ધાસકો સીત, બીત ચિત લાગ્યો ચીનો,
જય ધનુષ પરો રહ્યો, કથન કૂડ કામિની કહ્યો,
સિતા નામ શ્રવણે સુણી, લક્ષણ બજરમે લહ્યો ૫૦

કવિત-દોહિયું

રાવણ-રાખન કહે સુનો સીત, મોયસો મેલાવો ચિત, છાડ દૂર સખે બીત,
પ્રીત નીત કહા તેરે રામ જેસે રકકો,

તિન લોક કરે આણ, ચિતામણિ રત્ન ખાણ, બોહોલોક માન ખાણ,
જાને સુખ યોત મેરે, વૈભવ નિ શકકો,
વાકી તુ છાડ આશ, ભોગવો બિલાસખાસ, સમૃદ્ધિ સખ તેરે પાસ,
દાસી સખ દાસ તેરે, ક્યો કર્મ અકકો,
તબે મન આપ લાજ, સુખકે સખ કરો કાજ, સતાપ શોક સખે ભાજ,
તાજ કરુ મદોરરી, રાજ્ય સોંપુ લકકો ૫૧

સીતા-ચુપ રહે મૂઠ અધ, મેં જાણુ તુ પરોઅધ, લકમેં તો હુવે ધધ,
કધ દશ છેદવા હુ, એસી મન હોડ હે,
હુટી તેરી રમણસેજ, પરવાયોં તેરો તપ તેજ, સખ ઉપરસે છાડહેજ,
રેજ કરો રાક્ષસકુ, મહેલા એ મન મોડહે,
શ્રીરામ જી આધાર મેરો, ઉતારે અહકાર તેરો, કરે રક એ અતેરો,
હેરો કરહી કે હદ, એસો બદી છોડ હે,
સામળ કે માન મૂઠ, પ્રભુકો પ્રતાપ પ્રોઠ, ગુણ જાણુ નહિ ગૂઠ,
રાખન જેસે રક, રામ સગ કોડ કોડ હે ૫૨
દોહરો

રાવણ-અમીષ તેરો આવરુ, પ્રીછે નહિ જો પેર,
કવિ-એસી કહે કર અધિપતિ, ગયો આપકે ધેર. ૫૩

(સીતાજીનો વરહ)

કાવત

સીતા-સીત મન બીત લગે, ચિતા કર ચિત માહે,
આહે અખ ના'યે રામ, કહો કહા કીજયે,
એસી કહે આપ માહે, કેસી બીધ જીવ જાયે,
પાયે કહા પ્રીતયુ તો, બીખ બાટ પિજયે,
પાપી કેરે પાસ પડી, દુર દેશ આપ અડી,
ધડી ધડી દુખ બોહો, લાલ કાહા લીજિયે,
કેશ પાશ માત ગહે, કેતે બોલ બાણુ સહે,
ગલે કાસિ ધાસ અબે, પ્રાન દાન દિજિયે. ૫૪
દોહરો

કવિ-નિદ્રા બસ નારી સખે, સીત કરે દેહ અત,
એસો અચરત દેખ કે, કહે બાત હનુમત. ૫૫

(સીતા હનુમાન મેળાપ)

કવિત દોહિયું

હનુમત કહે માત, મત કરો આતમમાત, આયે અખ રહુનાય,
હાય દોહિ જોર કહુ, દુહાર્થ રામ આણુકી,

મેં હું અજનિકો તન, જુગત પતિકો જન, વાંકે ચરણે સદા મન,
 અરણ્ય કે નીર તિરે, સુરત ધરો કાનકી,
 રાક્ષસિ સખ ઓર નર, નહિ મોયે કોકો ડર, દેખી લક ધર ધર,
 ગામ ઠામ દેખ આયો, બાડી બન પાનકી,
 સામળ કહે સુયેખી, રાક્ષસીમેં સીત પેખી, લાજમેં અદેખી દેખી,
 મેરી તુમ માત તાત, જનકે જાયા જનકી. ૫૬

રામ નામ સુતી સિત, ચિતા તાજ ધરી ચિત, લામિતી હુછ બચબીત,
 રીત એ કાહાકી, માનવ બનચારી હે,
 હનુ-બાત મન આપ ચીની, મુદ્રિકા લે હાથ દિનિ, પ્રણામ કર શીશલિનિ,
 બીલી હે માત એ, બાત તો બારી હે,
 સી-તબ અચન બોલે બાધ, તુમ સુનો જુ મેરે બાધ, ઉત્તમ અસ્ત કહાસે પાધ,
 આધ જે હાથ તેરે, મેરે આગુ ડારી હે,
 હનુ-રાવણ હરણ કરી લાયે, બોલતે દોખીર આયે, બેઠેતે હમ પાય બાયે,
 દીની નીસાની જાણી, અતિ શુભ સારી હે ૫૭

કવિ-આનરકો અચન સુનો, સત બોલ આપ મીનો, તાયે પ્રતિ ઉત્તર દીનો,
 સીતા- બન્યો સખે કામ, રામ આયે છોટે શીરસુ,
 કપી જુ સુનો બાત, કઠીન બયે દોનુ બાત, નાયો કાય તેરે સાથ,
 તાયે મે કહુ માન, આણુ જાણુ વીરસુ,
 હનુ-હનુમત કહે સુનો બાની, મનમેં ગીનાન આની, સતિ મુદ્દ નાહિ જાની,
 પાનીવલ પલકમેં, આવે સખ ધીરસુ,
 કો તો સખ લકે જરુ, રાજનકુ ચીર ડારુ, શૂરખીર ધીર મારુ,
 સારુ કહે સામળજુ, નાણુ લકે નીરસુ ૫૮
 કહો તો રાક્ષસીકુ રોણુ, વાંકે ચાકર સખ ચોણુ, ધડ દુર્ગકુ ઢઠોણુ,
 બોલુ મેં માત બાત, વચન માનો કાનકો,
 કહો તો દશ શીશ તોડુ, સૂરકે સખ બધ છોડુ, વાંકે નિશાન ફેડુ,
 મોડુ મહા માન ઠામ, ટાણુ લકે ગામકો,
 કહો તો મેં રાડ સાધુ, જીવતે સખ લોક બાધુ, રાવણુ જર ખીચ રાધુ,
 બાધ્યો ન જાઉં ગાજ્યો, પ્રતાપ એક નામકો,
 સામળ કહે કામ સારુ, બન બાડી બાગ ચારુ, નીરકે નવાણુ પૂરુ,
 તેરો અચન પાણુ, તો સેવક શ્રી રામકો ૫૯

કવિત

કવિ-જનક જાયા બાત કહે, બાત આપ મન લહે,
સીતા-સહે પરચડ ફડ, એકુને ન દીજીયે,
રામકો બચન નાહિ, દુખ સહુ દેહ માહિ,
આહી જામ આવે તાહિ, રેખકુ ન દીજીયે,
મણિકા નિશાની લીની, જાઓ બેગા શિખદીની,
બિની ફળ બાગમેસે, ખરે પરે લીજીયે,
સામળ કહે ખબર એસી, હનુમાન દષ્ટ પડી તેસી,
ધસી જાઓ રામ આગુ, બાત સમે કીજીયે

૬૦

છરખા

કવિ-ગર્ધવિયાનાં સેન, મહિ એક ગાય ગર્ધ છે,
કાગડી કર્ધ કોટીક, હસી એક હાર રહી છે,
કૌવચ કેરા વન, તુજશીદળ તહા પડી છે,
છીપો સખ્ય અસખ્ય, ઝવેર મણિ જુગત જડી છે,
તેમ રાક્ષસીઓ મહિ ઋષિ જણી, કથિર મધ્યે કાચન કથી,
સામળ કહે શ્રીરધુનાય વિણુ, ન્યારુ કરવા કો નર નથી.
ઝાઝા લસણુની ખાણુ, યુદ્ધ બરાસ તણી છે,
મૂરખ કેરી મોટ, બલે એક ભાવ બણી છે,
રણુ તણો છે રાક્ષ, કિતુ કસ્તુરી બેળા,
ઝેર તણી છે ઝાળ, સીથેક માહિ સાકર બેળા,
વાડ શૂળ કાટા તણી, ઉગી ફેળ કળે થકી,
સામળ કહે શ્રી રધુનાય વિણુ, ન્યારુ કરવા કો નર નથી

૬૧

૬૨

(હનુમાનનો ઉત્પાત)

કવિત

બીર છલ્યો પાઉં પરા, ધીર મનમાહિ ધરા,
ફયોં સખ બાગ માહે, એસો બાટ મનકો,
દુર્ગ પાડી ફૂપ પૂરે, બેલ પુલ ઝાડ ચૂરે,
સુરે કીએ કામ પ્રાન, હરો ચોકી જનકો,
ચપાકેરે ઝાડ ચજો, સખનકુ ત્રાસ પજો,
એસો કિયો નાદ જેસો, કાટકો જુ ધનકો,
સામળ કહે બડાઇ, રાખનકુ રાવ થાઈ,
ભયો એસો કામ નામ, ટાયોં અસૌક વનકો

૬૩

દશકંધ રીશે ભયો, કોષ ઘોત મન ધયો,
 કર્યો મહા કોપ, આસી નીસીવે જાયગો,
 ધાયે સૂર સીખ દિયો, કપિવર ઘેર લિયો,
 કિયો ધન ઘોર સાર, ઘોત માર ખાયગો,
 અક્ષયકુમાર રાય તન, ઘોરહી પ્રધાન જન,
 તન દુક દુક કરે, કોન સહાય થાયગો,
 સામળ કહે શીખ થોડી, બાળાએ જુ આગ તોડી,
 કોડ પહોંચાય તેરો, કીયો એસો પાયગો
 હસી હનુમત ઉઠયો, ગાજતો ગયદ ધૂટ્યો,
 ઉઠો બત્રાડી સૂરપુર, લીયો સખ અકકુ,
 કોટિકુ વલુર મારે, ફેતે એક ચીર ડારે,
 ડારે સખ ધરનકુ, કિના છેક રકકુ,
 સખકો સિરદાર જાનિ, ધસી ગ્રહે ચર્ણુ પાની,
 પહાણુપે પિછાર છાર, ઝીક નિશકકુ,
 સામળ કહે એક ગયો, નાસીને જો જિતો રહ્યો,
 ધાઈ મળ્યો રાખનસે, બેઠો ધડ લકકુ
 પ્રધાન પુત્ર પ્રજાલ્યો, આપ ક્રોધ ચિત્ત આણ્ય,
 માને મહા તાપ આપ, હાથ મૂછ ધાલિયે,
 કહેતે ધાયે કોટી જોધ, અતર મે આનિ ક્રોધ,
 શોધ લેકે ધાયે જાઓ, જીવતેકુ ઝાલિયે,
 નાલ ગોલા બાન છુટે, રીશ કરી સુર રો,
 ઉઠે હે હનુમાન જાન, સીખ સખ આલિયે,
 કહેતેમે પકડ લીયો, રાખન હાથ જાય દિયો,
 કીયો એજો ફેર વેર, આપનકો વાળિયો
 દેખકે મહેજુત હુવો, કપિવરકો રૂપ દેખો,
 રાવણુ-સત ઘોલ બાત કપિ, કીનકો પઠાયો હૈ ?
 મામ નામ ઠામ કહો, જાત બાત બાત લહો ?
 લાભ કહા લેનેકુ તું, લક લગી આયો હૈ ?
 હનુ-હુ રામકો શુભામ ખાસો, આયો દેખને તમાસો,
 નાઠો કો પતિત પાપી, સીત લેકે ધાયો હૈ,

૬૪

૬૫

૬૬

સામળ કહે ઘાટ ધડું, અન્યકી મેં ઝોટ અડું,
પાડું દોઈ શીંગ વાકે, આજ ચોર પાયો હે

૬૭

(લકા હહન)

દોહરા

કવિ-જીલમ કિયો હતુમાનકુ, ધાયો શીંગ બોહો તીર,
ન અડે ચીમટ આપકું, જાકે શીર રજૂવીર.

૬૮

રાવણ-લકાપતિ બાણી કહત, કિસબિધ મરણો તોમ,
જો આહે સુખ આપનો, તો બાત બતાવો મોય

૬૯

હનુ-મુદ્ધ હિતે બિચાર મન, બાદર કહે મોય બાનિ,
પાવક જારે સખનકુ, ચિત ચતુરાઈ આનિ

૭૦

કવિ-કપિકી બાત મનમેં બસી, અબહી મીલ્યો મેલ;
આણી વસ્ત્ર બોહો ઠગ કિયો, ઉપર છટક્યો તેલ.

૭૧

લિયો પૂછ લપેટકે, બાધ્યો બધ અપાર,
પાવકસેં પરજલિયો, ઉપર દીનો માર

૭૨

જ્યુ ધૂટે દારુ દરખસેં, ગગન ગર્ભ ઉસ ઝાલ,
ચઝો અટારી હુકકે, ફકે કરતો કાલ

૭૩

ઘેર ઘેર લોકા કરત, દોર દોર ફેર ફેર,
બડક બડક ભૂવન બલો, જલ્લી જાય ઘેર ઘેર

૭૪

(હનુમાનનુ પાછું ફરવું)

કવિત

ખરાબ કરી લક સખે, વાળ્યો આડો અક અખે,
તખે ધાયો આયો પાયો, મન બહોત સુખકુ;

રખે માત સીત જરે, એસો શોચ આપ કરે,
દેખ દષ્ટ પુઠ ફરે, ઝાળ લાગી મૂખકુ,

સીતાકુ કયો જીહાર, કુદ ગયો ઝોર પાર,
આયો રામ કે દરબાર, મેટ ગયો દુ ખકુ,

રામજી બધાઈ સુની, તબહી આશિષ દીની,
રામ-નિશાનીકુ સત ગની, ધન માત (તેરી) કુખકુ

૭૫

છર્યો

હનુ-શ્રી લકાગઢ માય, તહા બેઠા સિત માતા,
દિવ્ય દીડું દર્શન, પ્રસન મુખ પામ્યો સાતા,

દુખ દાવાનલ દેહ, તેહનું મન તુમ ચરણે,
નારાયણથું નેહ, તેહજે અશરણું શરણે,
મણિ મૂક્યો મુખ આગળે, કારણ કથી માડી કહ્યું,
કવિ-સુણિ ચિત્ત રામ લક્ષ્મણતણું, સીત થકી શીતળ થયું

૭૬

કવિત

હનુ-ઉઠીએ મહારાજ, કપિનાથ સખે સાથ,
કહુ વાત જોડી હાથ, કામ શિદ્ધ સિદ્ધ કીજિયે,
રામકો પ્રતાપ પ્રૌઢો, ચડો શૂર સખ આપ,
કીજે લક્ષ્મી ખરાય, છાપ દેકે મન રીજિયે,
ઉઠીએ અખ આજ, આપો અર્જુનકુ પાજ,
રાજો પાપી કેરો રાજ, કાજ કરી સીત લીજિયે,
કહે સામળ જું જોર, દુષ્ટ સિતાજીકા ચોર,
હનુમાન કહે મોર, (તોર) શિશ દડ દીજિયે

૭૭

દોહરો

કવિ-અયન સુન્યો હનુમાનકો, પ્રસન લયે શ્રીરામ,
સુગ્રીવ સહિત ઉઠે સખે, ટંગ્મો ધસખિધ કામ

૭૮

(લકાપર ચઢાઈ)

છરપા દુપટ

દિયો દદામે પોર, ઠોરદે ચડે રત્ન નદન,
જે જે કરે સખ દેવ, બરખે કુસુમ ચોર ચદન,
કપિવર પદ્મ અઢાર, રીઝ બોહોતેર કોડ જાની,
સુગ્રીવ આદિ સન ચર, સેના બડી બહોત બીખાની,
અચર છાયો ખેહ, ગગનમેં ધન જયુ દોમે,
ધસે બરાડી પૂર, સુર સામદ સહુ હીસે,
ગાજે અર્જુવ ગભીર, ધીર શન તીરે આયે,
પડાવ કિયો હનુમાન, તહા પરમ મુખ પાયે,
હુકમ કિયો કપિરાય, થયો સજ દોદશ જાયે,
ગિરિવર અષ્ટ સુજન, પહાન ઉઠાંકર લાયે,
આયો બેગા પલકમેં, સેતુ પાળ્ય બાંધ્યા સહી,
સામળ જુંક શિર રામ જોર, ચોર રાવણ જાયે કહો.

૭૯

કો ઉદયાચલ જાય, કો અસ્તાચલ ધાયો,
કો બધાચલ ખીર, તીર હિમાચલ પાયો,
કોઠિ ગેમે ગિરિ ઘેર, કો કલાગિરિ પહેચો,
કો સુવેલુ શીંગ, કો મીનકાચલ એહેચો,
દુર્ગ અનેક ગિરિ જોહ, તેહકુ શિરપર લાયે,
રમત જુએ શ્રીરામ, કામ કર જીણમે આયે,
આઘ ઋષિયનકો શાપ, શીખ કનિયનકુ દીનો,
તાથે તારે પાહણુ, કામ કાયર યહ કીનો,
રામ નામ પરતાપ, ગિરિ સખ નાખે પળમા,
તુચર તરે જ્યુ નીર, પાણુ તરે ત્યુ જલમા,
બાધી પાજ વિલાસિ સખ, વિકટ અર્જુવ કે નીરકુ,
કહે સામલ કવિ સીખ દુ, બિભિષણુ ખડે ખીરકુ

૮૦

(વિભીષણુ પ્રબોધ)

કવિત

વિભીષણુ-બિભિષણુ કહે સુણો બ્રાત, આમે હે શ્રીરત્નનાથ,
લક્ષ્મણુ અનુજ બ્રાત, જનમકો જતી હે,
આપ મન જ્ઞાન આનો, વાકો તો ગુણુ બિખાનો,
દેવનકો દેવ જાણો, ત્રિલોકકો પતિ હે,
જોકે નામ મુકિત પાવે, જઠર ફરી ન આવે,
દર્શને અલ કોટિ જાવે, અતલિઅલ અતિ હે;
સામળ કહે કામ કીજે, રક કેરો કલો કીજે,
કર જોર સીત દીજે, શુભ શિરોમણુ સતી હે

૮૧

કવિ-દહતા કર બોલ્યો ધીર, મનમા બોહો આને પીર,
રાવણુ-મેરો તુમ નાહી ખીર, (૫૨) કીરત બિખાની હે,
મોયકુ કહા ડરાવે, દોનુ શીજ વે ધરાવે,
જાવેગે કહાં વહા આયે, બનચર પિછાની હે,
સખકુ સત ખડ કરુ, લગુરાસે નાહિ ડરુ,
હરુ વાકો જોર વાકી, ચોહની નિશાની હે,
સામળ કહે માન મેલ, આ તલમે નાહિ તેલ,
ખેલ નાહિ શિખ મેરે, પથ્થરપે પાની હે.

૮૨

દોહરા

કવિ-બચન સુણ્યો લઘુવિરકો, રાવનકું બોહો રીશ,
 ઓઠ બચન એસો ડિયો, છિનમેં છોદે શીશ ૮૩
 વિલી-મેં કહુ રાવન રક હુઓ, મત કાઢો મમ બક,
 અબ તેરી સમૃદ્ધિ ગઈ, છિન મેં લુટી લક ૮૪
 (વિલીષણુ શ્રીરામને શરણે)

કવિત

કવિ-બિલિષન આય મલ્યો, દુ ખ શોક શખ ટલ્યો,
 પાય પરો સમજી કે, ચરણ શીશ નામિયો,
 લકની ખબર કહી, આઘ અત નેહી ભઈ,
 વિલી-ગઈ વાકી સાન મૂઢ, રાવન હે કામિયો,
 મહારાજ મોયે શીખ દીજે, લકકું લપેટ લીજે,
 કીજે એહ કામ રામ, દેખ દુ ખ વામિયો ૮૫

કવિ-સામળ કહે ભકત લલો, આપ લકધીશ કલો,
 હુઓ હે ખુસાલ નાલ, બોત સુખ પામિયો,
 પલકમેં પાજ બાધી, રાવનસે રાડ સાધી,
 વહાસે નીર પાર સખ, ઉતરે હે ઘેટકું,
 બદર વૃદ્ધ કુદે હૂકે, દોડાદોડ કરી હુકે,
 ચુકે નાહિ ફાલ આલ, કરે નર નેટકું,
 રાવનકું ભયે જાણુ, પાણી માહિ તારે પાણુ,
 રામજી સુજાણુ જાણુ, આયે લક ઠેઠકું,
 બિલિષન મલ્યો જાણ્યો, સામળ કહે સાન આણ્યો,
 માનો તખ તાપ આપ, (હાર) પગો પૂર પેટકું ૮૬

દોહરો

નિકટ આયે શ્રીરામજી, ભયો મદોદરી જાન,
 જકે રહી દશકથમેં, બોલી મુખસે બાન ૮૭
 (મદોદરીની વિનતિ)

કવિત

મદોદરી-મદોદરી કહે કર, જરકે સુનો હો પિયા,
 જિયા જો આહો તો આપ, મલો જકે રામકુ,

આપકો અવશ્ય જાતે, માનો તુમ કલો મેરો,
તેરો તન હે આકુલ, મેં જાણ્યુ મહા કામકુ,
દેખ એક આયો દૂત, પ્રોઢ હે અચુત જુત,
અસહ્ય અપાર માર, ગયો લક ગામકુ,
સામળ કહે એહિ કરો, રામજીકે પાય પરો,
ડરો આપ માતસેં, જો રખા ચહો નામકુ

૮૮

કવિત-દોઢિયુ ફેર

ચડેગો શ્રી રામ, લૂટેગો ગામ, ફેડે સખે ઠામ,
કરે બહુ કામ, ફેડેગો નામ, મટે દામ સખ હરેગો,
આયગો નિશક, જાની તુજવક, રાખેગો છક,
વાલ્યો હે અક, લૂટેગો લક, રક તોકુ કરેગો,
દુદુલિ બજાડે, ધડ દુર્થ તોડ પાડે, ખેડેગો અખાડે,
સખકુ રમાડે, મન કોડકુ પહોંચાડે, આડે હાથે ફરેગો,
કહત કવિ સામળ બાની, મનમેં તો દયા આની, તોકુ તો રક જાની,
હાયેગી તોયે હાની, રાની સીત કયુ ન દિનિ, રાવણ તુ મરેગો

૮૯

કવિત

આયે હે દોનુ વીર, લજમનજ બડે ધીર,
સાયરકે નીર તીર, નિરતર ચડેગો,
બોત હે એહિ સુજન, તેજકે કોટિક ભાન,
ખોલ સુન દોનું કાન, નિશ્ચાન વાકે હંગેગો,
સેનકે ભયે સપેટે, લક ગામકુ લપેટે,
તોરે ચાકરકુ ચપેટે, ઝપટ દેવ ભઠેગો,
સામળ કવિ કહે એાટ, બાદરફી લગી ચોટ,
ઓલગે લકાકો કોટ, તેરો ઘાટ ધડેગો.

૯૦

રાવણ-સુન મહોદરી ખોલ, નાહિ કાય મેરે તોલ,
વાકુ તો મેં લેહિ મોલ, તુજે બૂલ પરી હે,
દેખ જો સજાઈ, તોકુ તો કીને વાઈ,
કુલકર્ણુ જેસે ભાઈ, ખાઈ સાગરસી ભરી હે
અગન્ય નિપાયે અન, ઈંદ્રજિત અનોપમ તન,
સદા વૃષ્ટિ કરે ધન, જન સેવ કામ કરી હે,

આપણી તો એહિ રીત, હોવેગી અમારી જિત,
ભીતિ મન નાહિ ચિત, જાની સીત હરી હૈ ૯૧
દશ તો હે મેરે શીશ, ભુજ તો હે બીસ,
સહાય કરનેકુ ઈશ, રીશ કોધ અતિ ભર હૈ,
બિરચી તો ગુન ગાય, નવ ગ્રહ આધિ પાય,
વજ્રકી તો મેરી કાય, સૂર મન ડર હૈ,
કોહુ ન જાને મરમ, ચોડી કરતે ધરમ,
બિજલુ તો માને શરમ, કરમ પાયે પરે હૈ,
કનક કે ધર સુત, સવા લક્ષ મેરે પૂત,
દુત જેસે રામ જીય, મોકુ કાહા કરે હૈ ૯૨

મદોદરી-કહે કય એ સુજન, ભયો કીયુ તુ અજાણુ,
પૂછ દેખ આપ પ્રાન, પાણુ પાણિ તયો હે,
દેવનકો ઠારન એ, દૈત્યનકો મારન એ,
કારણુ પ્રહલાદ કેરે, હિરણ્યકુ માયો હૈ,
વાકી કોન જુએ ખાત, તીચે આયે દોહિ હાથ,
ખાત કે ફરકેમે, ત્રણક તોર ડાયો હૈ,
આયો તો એક લગૂર, રામજીકો દેખો નૂર,
સામળ કહે સદા શૂર, લક જાને જાયો હૈ ૯૩
જુલણુ છદ

મ-ધીર મહા વીર એ, નીર અરણુવ તણુ, તીર દળ ઉતર્યા દેષ ડકા,
કહે સતી સુણુ પતિ, દુર્ભતિ માહેરા, ભોમ્ય ભારે ધણી ભયે લકા,
સીત સતાપ મહા, પાપની છાપ છે, તણુ તાહરે શિરે વેદ વકા,
ઈશ અવળા હવે, શિશ તારે થકી, લક્ષમણુ લુટી લક્ષ જાણુ લકા ૯૪

રા-વેડ ઉઠી વનિતા તણી વાતમા, પાનિએ જુદ એ જોર તારુ,
શુ કરુ પ્રિય છે, તું ધણી પ્રેમદા, અન્ય કો હોય તેહરે ઠાર મારુ,
રીછડા વાદરાં માકડા મેલિયાં, જુદ જિત્યાતાણુ સૈન્ય સારુ,
સુરજ ને ચંદ્રમા દેવ સેવે સદા, છેક છોકર થકિ હુ ન હારુ ૯૫

મ-ખીજ કે રીજ પણુ, કહુ તુને કથજી, આપ એ મિનતા માન માટે,
વૈમાનની સેજમા, તેજ ત્રિલોકનુ, હુશયુ હીંચિએ ખાત ખાટે;
માળિયા જાળિયા, ગોખ અટારિયા, દ્રવ્ય જાશે સર્વ બારે વાટે,
સાક સહસ, શૂંગાર શ્યામાતણુ, ઉતરે એક હરિ સીત સાટે ૯૬

- ૨૧-અનેઆ લગે, ભૂમિ ઉદવસ્ત કરુ, આય રાણુ ધણું જોર ઝાણું,
હુ ખ કાયર તણી, નારી તુ અવતરી, મેલ્ય લવરી પરી હુજ લાણું,
પાતાળ ઉપર કરુ, સ્વર્ગઆણુ તળે, ખડ નવ ભોમ્યનો ભાર લાણું,
રામ લક્ષ્મણુ લધુ, બાળ બે બળ કશું, દળપણુ દેખતાં દેહ દાણું ૬૭
- મ-વિનાશ કાળે તુને, બુધ્ધ વિપરીત થઈ, સીત સામી કુદષ્ટે જોયુ,
હુશ થઈ વાલનાં દૂધ ને દહિ તણી, મોતની ધુધરી ખ્યાન ધોયુ,
રસ અમૃત તણી ખાણુ જાણી હરી, વિખ હલાહલ ખીજ જોયુ,
કહત મદોદરી, લાભ શો કહાડિયો ? ચોકડી ચોદનું રાજ જોયુ. ૬૮
- ૨૧-કોડ તેત્રિશને હોડ હાકું અમો, કહે તો ત્રિલોક આ એક કાળે,
દિગ્પાળ દશે દિશા વશ કરુ વાતમા, નાગ નગ તે તણી લક્ષ્મી લીજે,
સાત અરણુવ તણા નીર શોષુ કહો, ભૂમિ નવ ખડનો ભાર ભજે,
ખડ નવ નૃપતણાં માન મોકું અમો, રામની ભીતિથી સીત દીજે ૬૯
- મં-સીત હરી આવિયો ખહરોગ લાવિયો, ભાવિયો નહીં ભક્ષો ચિત ચાળો,
કામી અતિ અધ દશકધ આપે થયો, ધધમા ધ્યાન એ બુદ્ધિ ખાળો,
સીત છો તો પછે ભીત કશિ રીતની, પ્રીતશુ પરવરો પથ પાળો,
કથ તુજ કારણે જાઉં વિધ વારણે, બારણે કળકળે કાગ કાળો ૧૦૦
- ૨૧-બુલુ હરામ કરે તું કયમ માહરુ, રામ લક્ષ્મણુ તણા શું જોર જાણો ?
માકડા રાકડાં રીછડાં વન તણા, તે તણા સૈન્યને શું વિખાણો ?
દશાનન તણા હાથ દીઠા નથી, લા લગી મોજ મન સાથે માણો,
પ્રુક મારી થકી પાણુ ફાટે ધણા, એહ અહકાર અતિ શુભ આણો ? ૧૦૧
- મં-લકપુર પરવરી સીત એ સુદરી, ભારથી પાપ વરસાદ ઉઠ્યો,
તે તણા કરસણા ઉગશે તે જુઓ, નાઠા થકી નરપતિ નહારિ ધૂરો,
વાત વિપરીત થઈ સર્વ સમૃદ્ધિ ગઈ, રાજમહારાજ રઘુનાથ રૂઠ્યો,
કહત મદોદરી સૌંધ્ય એ સુદરી, ન તો જાણુરે કયડા કાળ ખૂટ્યો ૧૦૨
- ૨૧-કામિની કહું કરગરી સાર આણે નહિ, કુણુ વનિતા તુને વેદ વારે,
સાત સાગર તણી ખાઈ શોભે સદા, હોડ હરામ થકી કામ હારે,
વિભિષણુ જઈ રજો તેહ દુશ્મન થયો, તેવુ કરજો ગમે મન તારે,
નેહ કરી દેહ આ શિશુ નામુ નહિ, એહ પ્રતિજ્ઞા છે મન મારે ૧૦૩
- ભાઈ જુડો થયો તેમ તુ ભામિની, કથન સભળાવિયાં કુડ કણું,
માર ખાઈ મારા હાથનો તે ગયો, લાગિયો સત્તુને ચિત ચણું,

લડતુ લકમા તે ધણુ દોહણુ, આપ હિયો જશે તુચ્છ તરણે,
મહિપતિ કહેજો મદોદરી તુ બિહે, સામળ તણા સ્વામીને જાને શરણે ૧૦૪
મ--વામિ તમ આગળે સત્ય યોહુ અમો, ગાળ દેશો ધણી વીધ વાશે,
વિભિષણ બ્રાત મળ્યો રઘુનાથને, નાથ અનાથનો ચિત્ત ચહારો,
લક હુટાવશે એહ આગળ રહી, ખાત અમૃત તણી એહ ખાશે,
ગૃહ સમ તેહના વાકા તમ દેહના, લકનો અધિપતિ એહ થાશે ૧૦૫

છપ્પા

રાવણુ-શી સુરખને શીખ, શી ઘેલાશુ ગાણિ !
શી અદાતાની કિરત, શી વેરીશુ વિણિ !
શી સજ્જનશુ રાડ, શી રાંકશુ રૂઠી !
શુ નગરાને જ્ઞાન, પ્રીત લાં શાની પુઠી !
શી વાત વનિતા તણી, મોટા જન કેમ માનિયે,
સામળ કહે શાણી ધણુ, પણુ પ્રમદા બુદ્ધિ પાનિયે ૧૦૬
મદોદરી-ગોખરુ મૂળે હાથ, હેત ધણેથી ઘાલ્યો,
મણિધર કેરી મણિ, લેવા મહિપત તુ માલ્યો,
દાનાનલ ધરી દેહ, તાડથી પાડને જીવવુ,
સોગીયો સોમલ વચ્છનાગ, ઝેર હળાહળ પીવુ,
રાણા રાવણુ ત્યમ રામશુ, અકલ ફેલાવે આડિયો,
માગ્યુ મોત સામળ કહે, સૂતો સિંહ જગાડિયો ૧૦૭
રાવણુ-જાય કેા પર્વત મેર, કે પાતાળે જઈ પેસે,
રહે સમુદ્રને શરણુ, સુરજ મડળ જઈ બેશે,
છેક થાયે તન રક, કે લક્ષ લોકાને લૂટે,
આયુર્વા ધડી એક, નવ્ય વધે નવ્ય ખૂટે,
લજાટે લખ્યુ મટે નહિ, તો નીચ અર્ધ નમવુ કશું,
હણવતી તુજને ગમ નહી, એક હાણુ ખીર્ણુ હસુ ૧૦૮
મદોદરી-જેતખનમદ જરમદ, અહકાર રાખે અલેખે,
કામાતુર નર અધ, તેહ આખે નવ્ય દેખે,
રવજન મદ ને મદ શૂર, મુરખજન મમતી મોટા,
સાચા જે પ્રતિષેધ, તેહને મન સહુ ખોટા,
જે આખર આગ્યો આકનો, તે કહો ટાળ્યો કથમ ટળે,
અધો નિત્યે અથડાય છે, ત્યારપછી પાછો વળે ૧૦૯

- રાવણ-કહે તુ વાર કરોડ, શીખ માતું નહિ માડી,
કાગહુ કણુ ન રધાય, સો મણુ બાળો જો કાઠી,
માખણુ ન આવે મેલ, વરસ સો વલોવે પાણી,
પથર ઊપર જેમ નીર, અધિક શી કહું ઝેંઘાણી,
તને કામની કોડ વસા કહું, મૂક તુ વનિતા વારતુ,
રાવણને રાડ રણજગમાં, રામ થકી નથી હારતુ ૧૧૦
- મદોદરી-સુમત તણી સુખ સેજ, હેમ હિયોળા ખાટે,
ચિતામણીની ખાણુ, રત્ન પરવાળા પાટે,
માગ્યા વરસે મેહ, છયે ઝગતુની છાપે,
અશોક સરિખા વન, અલખત ભોગવિયે આપે;
નવ નિહ ને રિહ સિદ્ધ, સમૃદ્ધિ સહુ જોતા જશે,
મદોદરી કહે માને નહિ, ધન તારુ ધૂગધાણી થશે ૧૧૧
- રાવણ-નિત્યે નિદે જે વિપ્ર, વશ જરૂરી જાયે,
દ્રવ્ય વિના વ્યાપાર, ત્યા દેવાણુ થાયે,
કાયરમા રહે ચર, તેહ કા વેળા નાશે,
ઠડી ભુડી ખસળોઈ, પટ બેશી રહે પાસે,
જે ઘેર ચાલ ગૃહિણી તણો, કથ કામિનીતુ કહું કરે,
ગર્ભવ જાણવો તે ગૃહસ્થને, આખર અર્થ તો નવ સરે ૧૧૨
- મદોદરી-પ્રમદા તે જ પ્રધાન, પ્રીત પ્રમદાની પ્રોઢી,
પ્રમદાવી શોભે પુરુષ, કહેવાય નરનારી જોડી,
પ્રમદા વડે ધર સૂત્ર, પુત્ર પ્રમદાથી પામે,
અર્ધાગ પુન્ય નિઝાગ, દુ ખ વનિતાથી વામે,
ધરછિદ્ર ઢકાય ગૃહિણી થકી, માન સન્માન મહિમા મળે,
ગુલ ઇચ્છે ત સ્વામિતાણુ, અત કાળે અગ્નિમા બળે ૧૧૩
- રાવણ-કૂળ રડે કયાય, ખીજો ધણી નહી ધારે,
સિહ તણિ સોખત, ન હોયે વારે વારે,
શાહા પુરખોના બેલ, એક ખોટ્યા તે બેલ્યા,
દતુસર ગજરાજ તણા, ખોટ્યા તે ખોટ્યા,
મહિપત કહે સુણુ મદોદરી, રાવણે રાડ લીધી સહી,
નવ આપુ નારી જે હરી, હડીતો હડ મૂકે નહો. ૧૧૪

- મદોદરી—નમે સકુળની નાર, નમે કુળ પુલે વેલી,
 નમે સત્પુરુષ કા સાધ, નમે સરિતા રસ રેલી,
 કદિ નમે નહિ કાઠ, નમે નહિ કુલટા કામી,
 નમે નહિ કા નીચ, હઠીલો જેહ હરામી,
 નમે શ્રીરામ સરીખડા, જેણે ધર્મ મન ધારિયુ,
 ન નમે રાવણુ નરપતિ, જેનું સુખ પરવારિયુ ૧૧૫
- રાવણુ—બેશી રહે યુદ્ધિ હીણુ, લુણુ મારુ પુ લખવે,
 પ્રગટી કાપરની કૂખ, તોલ મારુ પુ તળવે,
 વેરીના કરે વખાણુ, વપુ કરે છે વાલો,
 લવરી કરે લખ વાર, કુવર કથ જાણી કાલો,
 પુજને પૂછી લાવ્યો નથી, જીવતી પુજ કહે તો નહીં જડે,
 બેશ માનિનીને જઇ માણિયે, જો કથ તારો કેવો વઢે. ૧૧૬
- મદોદરી—રામ સગાયે રાડ, કરવા નહી સમરથ કાઠ,
 નરવર તે શ્રીરામ, જોરાવરમાં કહુ જોઈ,
 ધનુષ જે દઢ ધીર, વળગ્યા બોહો બળિયા બાથે,
 ટચલી આગળિયે તરત, લાગ્યુ હરિ એકે હાથે,
 એવા પરાક્રમ અનેકધા, રાય બેશો ધણા રામના,
 કથ કેટલુ કહું કરગરી, કથન કામિનીના કામના. ૧૧૭
- રાવણુ—અણુ ઘોલી રહે અજાણુ, જક મૂક વારી ઝાઝી,
 નરમપણુ કા કહેનાર, રાવણુ તેથી નહીં રાજી,
 બલુ ચિતવો લાગ્ય, ઘોલ લલાઇ ભાતે,
 લક્ષ્મણુ સરિખા લાખ, જિતવા જોર છે જાતે,
 બાજી દેવા બળવતશુ, બાજીગર થઇ આવિયો,
 રાવણુ બીશે કેમ રામથી, લગુર ધણેરા લાવિયો ૧૧૮

ચોખરો

- મ—લકના પૂરપતિ સાબળો કહે સતિ, મહિપતિ છેા ધણુ મેટ માઝા,
 લોક કહેશે કાઠ પાસે હતુ નહીં, કરગરીને કહું કથ કાળ,
 સ્વજનને દુખ પમાડશે સહેજમા, શત્રુ થાશે તારા તરત તાળ,
 શ્વાન રુએ ધણા શેરિયે સામટા, મેડિયે બોલિયો રાત રાગ ૧૧૯

- ૨૧-શુકન અપશુકન એ સરવ છે રકને, જેહ મિએ તેને એહ ભરખે,
જગતમાં જિતનું જોર બહુ મડગડે, હોડ હડે કરી કુણુ હરખે,
અપશુકન ધણા છે તું જો એ રામને, નાર ખોઈ રાન વન વન ફરવે,
રાય રાવણ રામાય કહે રીશ્વથી, શુકન મેં બાધિયા પાયે સરવે ૧૨૦
- મ-શીખ લાગે નહીં તેહને કેા તણી, જેહને મહારાજધિરાજ રૂઠ્યો,
પુણ્ય કે પ્રીતની પેર પ્રીછે નહીં, જે શીરે પાપ વરસાદ વુઠ્યો,
હું હુ કરી ગર્વ અહકાર અહંકા કરે, તેહ છત્રપતિ છેક છૂટ્યો,
નિમેષ માને નહીં કથન કહે કામિની, લખવસા કથ તુજ કાળ ખૂટ્યો ૧૨૧
- ૨૧-મોઢે ચઢાવી લમ માન માને ચડી, બોલવા માડિયા લાવ ભારી,
હેત દેખાડિયે છે હશી વાળિયે, જાણિયે છે ધણુ એહ નારી,
વાધના બોલ બોલે મુજ વેરીના, ટેવ જાણે નહિ મૂળ મારી,
આગન્યા ઇષ્ટની કાડવશા કહુ, લખવશાં લોપથુ લાજ તારી. ૧૨૨
- મ-એમ અહકાર કરતો હિરણ્ય હધડે, તાહરી પેરથી તે ઘટાડો,
બળરાય બળ રાખતો વારાહ પણ વાધતો, મોઝો તેનો પૂર પાડો,
સહસ્રાર્જુન સારખો પ્રોઢ જન પારખો, ઘાટ ધણો તેનો જોર ઝાડો,
એ રામ રણ રોળશે ચાચડવત ચોળશે, કથજ દેખશે તેહ દાડો. ૧૨૩
- ૨૧-ફટરે પાપિણી અકલ જો આપણી, શત્રુ શોભાવતે હરખ હીસે,
અળશિયા સાપથી અહિ કયમ ઓસરે, આગિયા તેજે આદિલ બીસે !
અરણ્યવ તણા નીર લા બીદર કુણુ બાપકુ, રાય ઉમરાવશું ગક રીશે,
વિચાર કરજે તું વનિતા વપુ વિષે, શું લગુરા દેખી લકપલ બીશે ? ૧૨૪
- મ-શ્રીરામ મહારાજધિરાજ ધરણીપતિ, લક્ષ્મણ કાટિધા લક્ષ લહેરે,
સમુદ્ર સુધા તણો નામ મહિમા ધણો, મુક્તિ દાતા મહાપુણ્ય પેરે,
તેહશું રાડ રણજગ કેમ જિતીયે, જોર ચાલે કેમ જિત ઝેરે,
વિશ્વપતિ સાથ જો વેર વધારશો, ઉઝા જશો આકના તુર પેરે. ૧૨૫
- મ-(આપ મત પાપથી શાપ માથે થયો, છાપ પડી તારુ છેક જવા,
કામની માટે તુને કહું છુ કરગરી, દેવના દેવશું મેલ દાવા,
બુદ્ધ બે બાળ છે, કાળના કાળ છે, સીત સોંપિયે એના ગુણ ગાવા,
રામ ઋષિ રૂઠશે લક ગઢ હુટશે, નહીં રહે પડકા પાણિ પાવા.) ૧૨૬
- ૨૧-કામિની એક તું કહે તેણે શુ થશે, પાનિયે બુદ્ધ ને રાત જાયે,
પૂછ તું તાહરા તનને તરતીએ, પૂછ તું કુબને ચિત ચાહે.

પૂજ તુ વરણુ અહારના લોકને, રામના ગુણુ તે કુણુ ગાયે ?
 લાવિયો સ્મૃત નચિત નર ભીતરથી, જોર હશે આગમા આપ માહે ૧૨૭
 ઈં-ઇંદ્રજિત કહે કોટિધા ઇંદ્રને જિતીયો, આકાશ ઉડાડિયે ભોમ્ય ભારી,
 પિતાતાણુ પાણી જાવા નહી દીજિયે, આપિયે નહી ફરી એહ નારી,
 આપડા વાદરાથી કેમ ખીજિયે, આખિળા ઉબરા એ જ આહારી,
 ચોખુટમા વાત ચાલે એહ આપણી, કે રીછથી રાયજીયે હોડ હારી ૧૨૮
 મ-પૂત સપૂત હુતો તુને જાણુતી, પાપ યુદ્ધિ તુને આજ પરખ્યો,
 ઓળખ્યો નહિ હંદે રામ રઘુનાથને, નીચ દષ્ટિથી નરનેહ નરખ્યો,
 ભારે અલખત જોઈ જૂર જૂલો ભલા, હાણુ હાસુ થશે હેત હરખો,
 કૂખ કપૂત લગવણો મેં લલો, ખીજ જેવુ તેવો આપ સરખો ૧૨૯
 કુભ-કહે પછી કુભકો કોપ અદકો કરી, ડાહ્યા ધણુ દલ વિષે શુ જ થાવુ,
 ભક્ષ કરુ સર્વની દેહ ધડી એડમા, ધાલી લઉ ગુજલે ખાને ખાઉ
 આજની રાતમા ભો પમાડુ ધણુ, મૂળ માકડ તણા કોડ કાહુ,
 જીવતા ઝાલીને વીધશુ બહુ જણુ, ભેટ ભાણી તણી કાલ લાવુ ૧૩૦
 મ-કથેરના ઝાડે કેળા નવ ઉતરે, એહ શિરકટે નહિ ધક્કુ સાઠો,
 બરાસ બહેક કરી લસણુ બોધ્યે બોહો, ગધ તજે નહિ એજ ગઠો,
 અન્યશ્વને બાધિયે અશ્વમાહે જઈ, ભૂકર્તા કાદશે કોપ કઠો,
 કહેત મદોદરી સરવ સરીખડા, કડવી તુબડીનો વેલો વઠચો ૧૩૧
 રા-શ્યામા તમો શુ બિહો કોપ કારણુ ક્રિયો, ખીકનો બોલ એ તોલ તે શુ
 નામનો નાશ એ નિલ સર્વે કહે, જગત બાધો જવા જ્યોત જેશુ
 આવવા દે ઇહા તુ અન્નેહાપતિ, જોગ જગદીશને જબાપ દેશુ,
 રામની આણુ જા રામચિ રીજિયે, લક સાટે ધણો લાભ લેશુ ૧૩૨
 મ-નાર કહે નરપતિ છળ કરે છત્રપતિ, કથન કહુ કોડથી કથ કાળ,
 ભય ધણો ભીતમા ચેત તુ ચિત્તર્મા, મેટશે માન મરજદ માઝા,
 અપશુકન થાય અતિગ્રહની અવળિ ગતિ, જીલમ તુ શા કરે જીગત ઝાઝા,
 સ્વાન સ્વે ધણાં સામટા શેરિયે, મેડિયે બોલિયો રાતરાજ ૧૩૩
 રા-આજ એકાંત છે ભાત ભાણુ ભલી, વાત વનિતા પ્રાયે વેણુ વામુ,
 દશરથ તણા નદને આઘ ઓળખુ અમો, નેહશુ દેહ નહિ શીશ નામુ,
 નેટ નિ શકશુ લક લગિ આવશે, સૂર સજી સહુ સેન્ય સામુ,
 આજ ઇચ્છુ ધણુ કામ હુ એટલુ, વેરભાવેથી વૈકુઠ પામુ ૧૩૪

મ-સાપ્તાશ્વ રે સ્વામિજી સસ ર્યામા કહે, રખે હવે દીલ થરી દીન થાતે,
ચર મહા પૂરથી સુભટ સગ્રામમા, મમત કરી માડ રણજગ માતો,
અતર બુધ એ હશે કામ નિરમે થશે, તો ટળે લોહનો પાશ તાતો,
અધિક કહું અકમા વાળિને વકમા, ચિત્ત માહે રખે લક ચહાતો. ૧૩૫
દોહરો

રાવણ-પૂછે અઢારે વરણને, કહેને સાચી વાત,
સીતા આપવી કે નહીં, ખરી બતાવો ખાત. ૧૩૬
કાની ન રગતી રાખશે, બોલી રડી વાણ,
સત પ્રકારે સાચુ કહો, ન થાયે હાસુ કે હાણ. ૧૩૭
વેવાર વાત સહુને ગમે, એહ અક્ષર એહ આક,
રડી કહો એ વારતા, કાય ન કોઢે વાક ૧૩૮
મન ગમતું કરજો તમે, એ વાતે નહિ રીક્ષ,
ખરી વાતે નહિ ખરખરો, તે જાણે જગદીશ ૧૩૯
કવિ-અઢારે વરણ હવે બોલશે, પોતાને સૂઝતી પેર,
પોતે બેઠા સાબળે, તેહ ઠામ તે ઠેર ૧૪૦
સવાદ આ જે સાબળે, તેને પરમેશ્વર પ્રસન,
ગાય શીખે હેતે કરી, છે રવાના દર્શન ૧૪૧
મન માન્યા માગ્યા મળે, વિધવિધ પેર નિલાસ,
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ સામળદાસ ૧૪૨
શ્રેતા વક્તા સમજતા, કહે કવિતા કર બેડ,
સામળ કહે સહુ બોલજો, જયજય શ્રીરણીહાડ ૧૪૩
જ્ઞાતું અઢાર વખાણું છે

ચોખરો

રા-વિચાર પૂછ્યો એક વિપ્રને વિધવિધ, મહારાજ મહિમા કહો મન માની,
આપવી એ ઘટે કે નહિ આપિયે, છેક મુજને કહો વાત છાની,
વિપ્ર-મહિપતિ માન તે મૂકિયે કેમ કરી, લાજ પશુ બોધએ હેડ હાની,
પાછી આપતામા પરાક્રમ તે કયુ, બીખ તેને પછે ભૂખ ચાની ? ૧૪૪
સવૈયો

વૈશ્ય-વૈશ્ય કહે વેહેવાર એ પાખી છે, આપતે લાજ છે પરિયામા,
અથડાવા ઘો દહાડા દશ વિશેક, હાલ બકાલ છે કરિયામા,
રાડ બુઝો એ રીંછડા ફેરી, કણુ એક ભાજન ભરિયામા,
કાયર કયમ થઇએ આગળથી, શુ વહાણુ મૂકયુ છે દરિયામા ? ૧૪૫

કણુખી-કહે કણુખી કેમ કામિની દીગે, એત જોરાવર શુ એની જાણી,
પાછા જશે અથડાઈને પોતે, કે લહેર સમુદ્રની લેશે તાણી,
લકા સરિખડો ફોટ લેશે કયમ, રાવણુ રાપ દેખિતો જે દાણી,
પૃથિવીપતિ એ પત મૂકે કેમ, છેલ્લે ક્યારે શું મયુ છેછ પાણી ? ૧૪૬

ચોખરે

સમ્ર-ગજધર કહે દાહડા પાધરા દેસના, શિવ વરદાનની છાપ છેરે,
સાત સમુદ્રની વ્યાડ છે એટે, અધીપત રાજોજી આપ છેરે,
દેવ હોડે છે દશો દશ નાસતા, ત્રણ લોકમા જેનો તાપ છેરે,
ભલુ લાવ્યા છો તો ભૂપતિ ભામિની, ગજે તસુ તો માફ છેરે ૧૪૭

સવૈયો

કુભાર-કહે કુભાર કરો શી વાતો, એહ તો મારગ એડો છે,
વઢતાં કુણુ જિતે કુણુ હારે, મહીપતિ માની મંદો છે,
લેવો ગઢ લકાનો દુર્લભ, વક વાળામણુ વેડો છે,
શુ ધડો કે ઘેડ ઉતરશે, ચાક ઉપર હણુ પેડો છે ૧૪૮

લવાર-કહે લવાર મોકલો એ કુભક, ભક્ષ કરે તો એ વાદર ખૂટે,
નહિતર જોર કરો જન્મજનું, આપ અરાખા અનેકધા છૂટે,
રાક્ષસ મોકલો રીંછડા સામા, રણુ વિષે વરખા જેમ પૂટે,
બળવત રાણા બેઠા બુઓ બારણે, લુહાર ને લોહુ આફણિયે કૂટે ૧૪૯

સોની-સોની કહે લાવ્યા છો સીતાને, પ્રીતે વચન એ પળવુ છે,
ચોટ નાખી છે તો ચતા શી, રાખ્ય પદવીમા રળવુ છે,
આમે કરમ લેલાટ લખાણુ, તે શુ ટાળ્યુ ટળવુ છે,
સોનુ પહેરે જે કાન જ ચૂટે, જતરડા વચ્ચે નીકળવુ છે ૧૫૦

ધાચી-ધાચી કહે ધણુ શુ જોર એમા, માકડા કરો એ માર જોરે,
બાળક બેઠુમા યુધ છે કેટલી, ભૂપ ભારેનો એ ભાર જોરે,
નહિ ઘોડલા જોડલા હાથિયા સાથિયા, કટક કરો તો કાર જોરે,
હડબડવુ નહીં હિમ્મત રાખવી, તેલ જે તેલની ધાર જોરે. ૧૫૧

મોચી-મોચી કહે મેં તો માકડાં દીઠડા, નાશે જેમ રણુમા રોઝડારે,
ઠાઠા બિલાને કાળે વઢે ધણું, પુચ્છ તરણુવત તોછડા રે,
હૂકતા કુદતા હૂકતાં ઝુકતા, ફોજ નહિ એ તો ફોજડા રે,
હીમત રાખીએ દલ એ દાખિયે, પાણી પહેલા શાં મોજકરે ? ૧૫૨

- હુનમ-નાઈ કહે છે નાત સધળી અમને, રૈપતમા સહુ કહેછેજી રકા,
ગત જાણે કુણુ ગોવિંદ કેરી, અકલિત અક્ષર એહના અકા,
સુઝ વિચારતા તો નથી સુઝતું, લગુર કેમ લેઈ શકશેજી લકા,
કાથળીમાથી સાપ જ નીસરે, વાળદના દન હોય જે વકા. ૧૫૩
- રખારી-રખારી કહે શ્રીરામ આવ્યા છે, કેટલા દહાડા ઇહાં બેસી રહેશે,
ખાવા પીવા ન પામશે પૂરણુ, સુખ દુખ કે આગળ એ કહેશે,
દશાનન સરખો દુરમન છે શીર, લકામા આનતા લેખા બોહો લેશે,
ઢોર ને ચોર થશે એકઠા જુઓ, જાંટડો કુણુ કિનારે બેશે? ૧૫૪
- દરજી-કહે દરજી દલ જાણુ છું હુંય, ભૂપ આપણો બોબો છે,
પહાણુ તારી આવ્યો પરપચે, જનાવર સધાતે બેશે છે,
બાળી ગયો બળવતો કાયક, ટેક ધણેરા તોરો છે,
આરા કેડે વારો આવે, જ્યમ સોયની કેડે દોરો છે ૧૫૫
- ધોખી-પરિચટ કહે હું પ્રીછ્યો પારખુ, હાથ તારે શિર હરનો છે,
નવ ગ્રહે બાપ્યા છે નરપત, તો ભાર શો એના ડરનો છે,
હારીને જો હીંમત મૂકો, તો નામોશી નરનો છે,
ધોખી કેરો કુતરો નહિ, ઘાટ તણો નહિ ધરનો છે ૧૫૬
- બોઈ-બોઈ કહે ભૂપત કહું તુજને, સીત હરી તે સાખી છે,
જોરાવર જન દીસે ઝાઝા, ભાગ્ય નિધિ શી ભાખી છે,
પચવાની નથી એહની પ્રમદા, જેવી જીવતી માખી છે,
અગદ વિહિયે આવ્યો તો તે, કણુક મગ્ગને નાખી છે. ૧૫૭
- સલાટ-સલાટ કહે શાણુ છો સહિકા, વેદ વચનની વાણી છે,
સીતાજીને આ જાણો પણ, રામ તણી તો રાણી છે,
એહના શાપથી ઉદવસ્ત થાશે, હુંથ થકી બહુ હાણી છે,
રકતું કહું રાવણુ કમ મને, પરથર ઉપર પાણી છે ૧૫૮
- સાખજિયો-સાખજિયો કહે સહ જાણો છો, જીવતી એહ લાગ્યો છે જાણી,
એહને ગમતું આપણુ બોલો, વિખાણુ કરો વિધવિધની વાણી,
શીખામણુ દેખને થાકી છે, રાવણની મહોદરી રાણી,
ધરમ વાતે ધીરજથી થાશે, દૂધનું દૂધ ને પાણીનું પાણી ૧૫૯
- ભરવાડ-ભરવાડ કહે ભૂપત પૂછે છે, સાચી વાત કહો મન માની,
દેશ ભગ થાએ દેખતા, પરથમ તો પરજને પાણી,

- વગુરાએ લકા બાળી, જન સહુને પહેલી બોંણી,
વઢવાડ ન થાય તો સહુને રુકુ, દૂર રહે ને રહે વળી દોંણી ૧૬૦
- જતી-જતી કહે સહુકો સાભળજે, ભુડા લોક તો ભૂર ભમાડે,
રામચંદ્ર મોટો રિદ્ધપત રાજ, પ્રોંદો કોટ પણ વાદર પાડે,
આપણો રાજજી અતિ બળિયો, જિત્યા છે મસ્ત અધિક અખાડે,
એહ સાથે વઢતા નહિ વાઘે, વેચવો કાશકો વરતિયા વાડે ૧૬૧
- ગોલો-ગોલો કહે ગુણવતા આગળ, માહરી તે શી ચાલે મતી,
નવ ગ્રહે જિતી બાધ્યા નરપત, રાવણુ રાયની મોટી રતી,
જે જિતે તો કામ જ થાશે, નહિતર પાછી આપગે સતી,
હાર જિત છે હોડે રમતુ, કયા ગોલાને ઘેર ગાયો હતી ? ૧૬૨
- કોળી-કોળી કહે કહું કર જોડી, દેશપતિ આવ્યો છે દાવે,
શ્વેરો થઈ સીતાને લાવ્યો, તે ક્યમ કુડો કાયર કાવે,
જિતવુ ને વળી જશ લેવો, નીચ નિર્માલ્ય થયે તે નાવે,
કુણ જાણે કિરતાર શુ કરશે, બીવનું ભાલોડ જો પાધરુ આવે ૧૬૩
- ખતરી-ખતરી કહે હું ખડતલ કહું છુ, હલહલ કરના દોતે હેલા,
મોટા સાથે વઢરો તે મરશે, શું ખાવા છે સાકર ફેળા,
જોર હીમત જણાશે જોના, ભૂપતને કહો કરને બેળા,
એક ધડીમા રગજ હોય, તણો વાણો મળશે તે વેળા ૧૬૪
- ચિતારો-ચિતારો કહે ચતા મુજને, અધિક વાદરા આવી અડશે,
ધણકે જોજન છે ધડ ઉચો, પણ ચહાય તે વેળા ઉપર ચડશે,
દેહવટ કરશે દેશ લકનો, નિશ્ચે એ નરપતને નડશે,
શ્રીરામચંદ્ર સમજે છે સર્વે, શુ મોરના ધોડા ચીતરવા પડશે ? ૧૬૫
- ખારોટ-ખારોટ કહે બળવતો રાવણુ, ગુણુ હીણુ કીધી ગાડાઈ,
રામ સધાતે રાડ સાધવી, જોટી જાણો એ ખાટાઈ,
એક ધડીમા ઉદવસ્ત થાશે, પ્રોંદુ રાજ્ય ને પૂર પાટાઈ,
વિખાણુ કરિયે તે વાટ જ છીડે, ભલી કેવી શી ભાટભટાઈ ? ૧૬૬
- કુભાર-કહે પરજાપત સુણુ રે ભૂપત, અતિશે વાંક તમારો છે આડો,
ચતુરા ફેરા ચોર કહેવાણુ, તેની સાથે કરો છોજ તાડો,
હઠાવે હનમતને જેહ હડોલ્યે, એવો કો તમ દાસ દેખાડો,
જમજવન સાથે જિત કરી તમો, કોડી ધોધને શુ કાદવ કાઢો ? ૧૬૭

તથોદી-તથોદી કહે તમે ત્રિયારો, ખરુ લખાણુ અક્ષર ખાતુ,
ચૌદ ચોકડીનુ રાજ પામ્યાતા, શિવ પરતાપ હતુ સુખ સાતુ,
અચુત ધંદ તણિ અલખત તે, જુગમ કરેથી દેખશે જાતુ,
સહુકા જાણુ છે સુખ ભોગવિયુ, પાન ખાઈ મુખ કરિયે રાતુ ૧૬૮

સોની વાણિયો—

સોની વાણિયો કહે છે સાચુ, અધિપત છે તારા મનમા આટો,
જોરાવરસુ જુદ કરવા છે, તલપદ નહીં એ વિપરીત વાટો,
કાળના કાળ પરશ્વજ પોતે, એની સાથે વઢી શુ ખાટો,
કર્યા કરમ ભોગવશે કુડા, રામ હાથે રધા સોનીનો કાટો ૧૬૯
વૈદ-વૈદ કહે વેરી શુ વઢીએ, તો તો એક કહુ તે કાળે,
સામ દામ ને ભેદ કરો બહુ, ખરી વાતમા કોય ન ખીજે,
આમે જે લખ્યુ તે થાશે, ધડિયે લાવો લાખેણુ લીજે,
બળ દેખાડી જુઓ એ બીહે છે, પ્રથમ રચ પછે નેપાળાનો દીજે ૧૭૦

વઢિયો-વઢિયો કહે એ વેદે લખાણુ, મહા શાપ સતીના સુશુવા છે,
લગુરને જે લકા લેવી, તે કુગરા શુ ખણુવા છે,
જેવુ વાવિએ તેવુ હિગે, તેવા કણુ પછે લણુવા છે,
રામ રાણી નાખે રાવણને, એમા વેદ શુ લણુવા છે ૧૭૧

ભાડલુજો-ભાડલુજો કહે ભલુ મનાવો, વિખાણુ કરીને યોલો વાણી,
બાકી તો બળ એનુ શુ ચાલે, જિહ્વા કોપી છે સીતા રાણી,
પ્રભાળી પ્લવગે લકા, જુગ બાધામા વાત તે જાણી,
ખડાશે પુવાની પેરે, રાજરિદ્ધ થશે ધુળધાણી ૧૭૨

જેશી-જેશી કહે જેશો સહુ લોકો, કરુણાનિધિ કરુણા કીધી,
રાજાશે રાવણુ રણુ મીઠી, જો નવ્ય પાછી સીતા દીધી,
ભાઈ વિભીષણુ બૂપત થાશે, ધડી એકમા લકા લીધી,
રામ રાજ કરશે અતિ રડા, આગળથી જનમોતરી કીધી ૧૭૩

પડિત-પડિત કહે પ્રીછયા આગળથી, ચુણુ હીણુ મારે છે ગોથા,
જે વેળા લક્ષ્મણુજ ચડશે, લકાનો ગઢ લેશે જોતા,
રાઠ વઢવાડ માડે છે રાવણુ, એ તો સર્વે જાણુ થોથા,
શ્રીરામને હાથે મોત રાવણુનું, એ તો પુરાણુ લખાણુ પોથા ૧૭૪

કવિ-કવિ કહે કર્મ લખ્યુ તે થાશે, નિશ્ચે વાત ન થાયે નવી,
વેરભાવે અધિપત અવતરિયો, તો સીતા હરવા શુધ હવી,

- જહુપતિ સાથ જિતે નહિ કાઈ, બે પશ્ચિમમા ઉત્રે રવી,
જ્યા ગત નહિ સુરજ ચંદ્રની, ત્યાસુધી ગત કરવા કવી ૧૭૫
- મહેતો-મહેતો કહે સુરખ એ રાવણુ, જહાણી કેરો એહ જણ્યો છે,
હજી હાથ દીઠા નથી હરિના, કરુણાનિધિને કાન સુણ્યો છે,
જ્યમ ખર દૂપણુ ત્રિશિરા તાઆ, તેય લેખામા એહ ગણ્યો છે,
નાઠે નહિ મૂકે નરપતને, કાની નિશાળે એહ લણ્યો છે ? ૧૭૬
- રુઢયો-રુઢયો કહે હવે રુડું જણ્યો, જધડો કરતા જશ જોડાશે,
અહકારી અહકાર ન છોડે, અભિમાની કેરા માન મોડાશે,
દેવ સહુની દાઝ હોલાશે, ને નવઅહ બધનથી છોડાશે,
ઘેયતને તો કાચ ન મારે, જ્યા ત્યાથી કપાસ લોઢાશે ૧૭૭
- ભવાયો-ભવાઈઓ કહે ભુડું માનશે પણ, તોત વાત કહીશું તાનો,
સીતા આપીને પાગે લાગે, બે દશાનન હેયે દાનો,
હુટાશે સમરધ ને રિદ્ધિ બાધી, પાનૈને શુ ચડશે પાનો,
સાચુ કહેતા રીબે કે ખીબે, નાચવા બેઠા ત્યાં ધુવટો શાનો ? ૧૭૮
- આધળો-અધો કહે આગળથી સૂએ, કુડા ફરી શી કારસી,
રૂઢયો રામ રઘુનદન જેને, તેને વળતો ફાણુ વારસી,
દેવ આગળ ડહાપણુ તે કાનું, પડિત આગળ શી પારસી,
રુડી રીત રાવણુને કહેવી, તે આધળા આગળ શી આરસી ? ૧૭૯
- બહેરો-બધીર કહે મારી બુદ્ધ થોડી, તોય કહું એક રડા કાજે,
રકનું કહું રાજા નવ માને, જેને છત્ર કનકના છાજે,
અહકાર મહા લાવ્યો અતિ બળ, લક્ષવસા તે આપતા લાજે,
એહ આગળ કહેશે તેમિથ્યા, જ્યમ બેરા આગળ રાખજ વાજે ૧૮૦
- ખોડો-ખોડો કહે ખડતલ છે વાતો, એને આગળે ખોટ્યા કાગા,
સ્વાન રોયા શેરીમા શતધા, ધાવ હદે તે વેળા વાગા,
હીમત ખોઈ બેઈ હતુમતને, લકા સહિત મહેલ જવ લાગા,
દૈવત એહમા શુ દેખો છો, બૂપત કેરા છે પગ ભાગા ? ૧૮૧
- કાણો-એક ચક્ષુ તણો નર કહે છે, અધિપત છે હજુ આડામા,
ઐરાવત એણે નથી દીઠા, પ્રાક્રમ કીધુ છે પાડામા,
એ હઠીલો હિમ્મત નહિ મૂકે, ટેક રાખે છે તાડામા,
કપટ કાટિધા એના મનમાં, જ્યમ બેતેર વિદ્યા બાડામાં ૧૮૨

- પાવૈ-પાવૈયો કહે પેર હું પ્રીછુ, એ રીંછ વાદરા ક્યમ વઢશે,
ઉઠ જ્ઞેજન છે કોટ કનકનો, તેહનો પાઓ કેમ પડશે,
રામ રાજ તે રાવણ રાક્ષસ, નિર્બળ ક્યમ નરપતને નડશે,
રીસાવી રહેશે રાવણથી તો, શુ પાવધને પાનો ચડશે ? ૧૮૩
- બુગારી-બુગટિયો કહે જાણું છું હું, સહુકો વાત માનો એ સાચી,
હુકું કામ કર્યું છે ભૂપત, લાવ્યો રામની રામા રાચી,
મહારાજ રાજ રાજેશ્વર રુડા, હજી જુએ પગ સામુ નાચી,
આખર તો જીવતો નહિ મૂકે, સોળ સોળી એહતી કાચી ૧૮૪
- કાછીઓ-કાછીઓ કહે કદ્યે મેં કોડે, દળ અતિશે હું એનું દેખુ,
વાદર રીંછ જળવતા છે બહુ, પેર ધણીથી હું મન પેખુ,
રુડો વખાણો છો રાવણને, એકલો તે હું ક્યમ ઉવેખુ,
શ્રીરામજીની આગળ રાવણ, તે તો મૂળાપણી શુ ઝાડમા લેખુ ? ૧૮૫
- વણુઝારો-વણુઝારો કહે વારો છો એને, ગુણ વાત કહો છો તે ઘેલી,
અગતીની આચમા આવ્યો અધિપતિ, પ્રીછ્યો પ્રીત નહોં એ પહેલી,
વહતાં વાત થશે એ વિપરીત, સીતા આપવી તે છે સહેલી,
આપણુ શિદ્ધ આગળથી કહિયે, શુ ગુણ કૂદશે જળદ પહેલી ? ૧૮૬
- રોગી-રોગી એક બચારો બોલ્યો, વિખાણુ કરીને કોણુ વઢો,
સૈન્ય સજ કરાવે રાવણ, પૂર બાધે વજડાવ્યો પડો,
કુણુ જાણુ કુણુ હારે જિતે, દેશ બધા વળશે દડો,
હિમ્મત કા મૂકાવો એની, કુણુ તાવને કહેશે ચડો ? ૧૮૭
- દતારો-દતારો કહે દેશપતિને, દુનિયા બાધી તો હસશે,
રંજડ ધણો રેયતને થાશે, પૂર બાધુ તે પીડારો,
દેહ પડશે દશાનન કેરો, નિર્માલ્ય થઈ આપે નાસશે,
ધરડાની કહેવત તે સાચી, જે વધતો દાતો તે ધાસશે ૧૮૮
- નેરતી-નેરતી એક બોલ્યો નરપતનો, સુરતા મને તો એક થઈ છે,
સીતાને લાવ્યો છે રાવણ, રૌરવ રોગ ખરો એ ખઈ છે,
ઈશ શિશ્યથી રહ્યા વેગળા, લકા કર્મ એનેથી ગઈ છે,
વિચાર કરતા વાણુ વાશે, નેરતીની મા ખાટલે મુઈ છે ૧૮૯
- પસાયતો-પટેલ એક કહે પાપી એ રાવણ, એનું મોત થોડે દિન મળશે,
મુખ સાગરમા જીગતે ઝીલતો, વૈભવ તે વેળા તો ટળશે,

- સીતા સતિનો શાપ થયો છે, તેહનું વૃક્ષ હવે તા ફળશે,
સાચું નવ્ય કહિયે શા માટે, શુ પસાયતો ચાંપી કળશે ? ૧૯૦
- માળી-માળી કહે છે મુને ગમે નહિ, વાત કરો છો જે જે મોટી,
રાવણુ રાજા છે એ ડાહ્યો, લક્ષ્મ વસા પડશે એ ભોટી,
જે કહું છું તે સાચુ માનો, તમો સહુ કહો છો તે ખોટી,
ઝાઝુ કરશે તો સીતા લેશે, માળી રૂઢ્યો ધુલ લેશે શુ લેશે ચોટી ? ૧૯૧
- બ્રાહ્મણુ-બ્રાહ્મણુ ઝહે ભાવિક સરજ્યુ છે, રામ રાવણુ વેરેથી વઢશે,
દાય દેખાયા વિના હઠરો નહિ, જ્યમ ત્યમ જનકીજી ન જડશે,
જે વેળા લક્ષ્મણુજી કાપે, ધડી એકમા વાટ જ ધડશે,
મેળી ધાડ બેઠો છે મહીપતિ, ભિખનાં ભાડા ક્યમ સીક ચડશે ? ૧૯૨
- કણુખી-કણુખી એક બેઠો તો માળે, તે કહે છે મુજને એ ભાસે,
રાવણુ રાઢ કરી શકશે નહિ, નીચ નિર્મોલ્ય થઇને નાશે,
એક વાત ઉકલતી છે નહી, પચો પાપ તણુ એ પાસે,
સીતા માટે સર્વે સમરધ, ગાળો ગોફણુ જિતામા જાશે ૧૯૩
- ચોવટિયો-પટેલ એક પાદરડ બોલ્યો, રાવણુની નવ્ય પોતી રળી,
સીતા વેલ એ ઝેર તણુ છે, તે એહને લાગે છે ગળી,
છંદ્ર તણુ અલખત ભોગવતો, તેહ ટેક એહની તો ટળી,
જનકી જોખ એની લેઈજાશે, જ્યમ પુખ્ત ખાધે, હાથેલી બળી ૧૯૪
- જોગી-જોગી કહે જરૂરી જાણે, દશાનન આવ્યો છે દાવે,
કુભકરણુ કુમતિ દેનારો, દૂડ કપટ જેને મન કાવે,
છંદ્રાજત પણુ અન્યા બોલે, ભૂપતના મનમા તે ભાવે,
સૂર્યનખા શિખની દેનારી, જોગી પ્રવાન તે તુમડા વાવે ૧૯૫
- પાલ-પટેલ એક ચોરેથી ચોલ્યો, ખાળ પગી ગવણુની યુદ્ધિ,
બહેને કહ્યુ સાચી છે બહેકયો, તે છે ગુણુહિણી ને ગદ્દી,
સૂખ શય્યા દેમાન તજ્યા છે, રાજ પદ્મીની રીત્યો રધી,
લડામા એ લાડકવાયો, પટેલની વોડી પાદર સૂધી ૧૯૬
- ઝીપો-ઝીપો કહે ધાજ્યુ નહિ એને, છતનો એરે છાક ચઢે છે,
જગન જનેતાને એ લાવ્યો, સામો વેગી થઇને વઢે છે,
જોરાવર ઝાડ વાળ્યા છે ઝેરના, તેના એને ફળ જડે છે,
રાવણુ આખર રાક્ષસીનો તન, જાત નના શું ભાત પડે છે ? ૧૯૭

- કસારો-કસારો કહે કહું જેટલું, રાવણથી શુ રામ ડરે છે ?
 પુલ્યો ફરે છે તે સર્વે ફેકટ, પોતાને હાથે હીંમત હરે છે,
 ચૌદ ચોકડીનું રાજ્ય તજીને, વણુ મોતેથી એ તો મરે છે,
 ત્રાખા ડોળ કરે નહિ ધૂરે, ફેકટ કાસાફટ કરે છે. ૧૯૮
- કદોષ-કદોષ કહે કુડો એહ કપટી, બુદ્ધિહીન થયો ખાડુઓ,
 એહ જાણે છે ખાષ સાગરની, રામને મન તો છે ખાડુઓ,
 રાવણ જાણે લકા કયમ લેશે, વાદરને મન ઘીનો ધાડુઓ,
 લપટ લોભી સીતાને લાવ્યો, જાણે બાપનો છે લાડુઓ. ૧૯૯
- સ્ત્રીઓ-વાતો કરે વનિતા લકામાં, સખિયો સખિયોમા સાચલી,
 કહો બાષ કુણુ હારે જિતે, ધણીક આવી છે ધાયલી,
 એક કહે એમા શુ કહેવું, અદકી બોલી છુ આચથી,
 એકાએક હડે કેમ અત્રિપતિ, શુ પેરી બેઠો છે કાયલી ? ૨૦૦
- વિધવા-એક વિધવા કહે વિખાણે છે શુ, તારો બોલ ગમે નહી મારો,
 વાર્યું નહી કરે તે હાર્યું કરશે, કહિયે સુખે રાડજ મારો,
 ધડી બેચારેક લક લૂટાગે, જેને ગમે તે ગામ જ છાડો,
 સુખે રાજ કયમ રાવણુ કરશે, શુ જિતવી છે રાડીરાડો ? ૨૦૧
- પથ-પથ મળી પરમાણુ કર્યું છે, રાવણુ કાજળ શ્રીરામજી કેશર,
 રાવણુ ખાખડો રામ ગગોદક, રામ ઔરાવત રાવણુ ભેંસર,
 શ્રીરામ ધર્મી રાવણુ અધર્મી, શ્રી સામળબટ કહે કવેશ્વર,
 જિતે રામ ને રાવણુ હારે, પથ તિહા પોતે પરમેશ્વર. ૨૦૨
- કવિ-બ્રાહ્મણ ભાટ ચારણુ કો કવિતા, ખોડ ન દેશો રક કે રાણો,
 એક તે નામ શ્રીરામજી ફરું, બીજે અક્ષલ થકી ઉખાણો,
 જેને જેહ વણુજ તે સૂજે, પ્રીત થકી સહુ પથ પરમાણો,
 નિશા ચર્યા બેઠ નરપતિએ, સામળબટ કહે સમજે શાણો. ૨૦૩
- શ્રીગુર્જર દેશ ગુરુવો ગુણુનિધિ, વિપ્ર શ્રીગોડ વેંગણુપુર વાસી,
 પિતા તે પુરષોત્તમ ફરે, વીરેશ્વરનો પુત્ર તે વિકાસી,
 સામળબટ શિવજીનો સેવક, આઘ શક્તિ ફરે ઉપાસી,
 રામ ચારત્ર ગાતા સુણુનાં, નિલ પગવગ કેડવશાએ કાશી. ૨૦૪

કાળિદાસ—વસાવડનો

એ કવિનાં આખ્યાન સ્ત્રીઓમાં ઘણાં પ્રિય છે

પ્રહ્લાદાખ્યાન

કડવું ૧ હું—ચાલ ચોપાયા છદની

સમરુ શ્રીગણપતિને, ચરણે તે નામી શીશ,	૧
સુધયુધ્ધાયક સુધયુધનાયક, નદન ઉમિયા ઈશ.	
કુન્દરમુખ પ્રભુ કૃપાસાગર, સમસ્ત સુર કરે સેવ,	૨
લમ્બોદર અતિરૂપ સુદર, નામ દુદાળો દેવ	
અરુણ અખર અરુણ ભક્ષણ, અરુણ કુસુમની માલ,	૩
અરુણ તન સિદ્ધુર લેપન, અરુણ ચદન ભાલ	
કર કમડલ ચક્ર ફરશી, અખેપાત્ર અનૂપ,	૪
ચરણે નેપૂર કનક ધૂધર, મહા મનોહર રૂપ	
મૂષકવાહન ગહન ગુણ, ગમીર કાર્તિકસ્વામી વીર,	૫
મોદકભક્ષણ જગતરક્ષણ, વિચક્ષણ રણધીર	
વિઘ્નહર્તા સિદ્ધકર્તા, વક્ર ત્રુડ વિઘ્નેશ,	૬
વિશ્વવલ્લભ દેવ દુર્લભ, અક્ષત અદ્ભુત વેશ	
સર્વ પહેલો સર્વ પૂજે, ગુણ વખાણો આપ,	૭
મુનિ માનવ ને દેવ દાનવ, જપે નિશદિન જાપ	
પ્રભુમુહુ તે માટ પહેલો, ગણપતિ ગુણવત,	૮
પ્રહ્લાદનુ આખ્યાન કહેવા, ઉપની મનમા ખત	
શ્રી શારદાકેરે પ્રતાપે, પ્રહ્લાદનુ આખ્યાન,	૯
સક્ષેપ માત્રે કરુ વર્ણન, ભક્તિ શ્રીભગવાન	
કરી નવવિધ ભક્તિ જોણે, ધરી મનમા ધીર,	૧૦
દુષ્ટ દેતનો દ્રેષ દેખી, સહ્યુ દુખ શરીર	
અર્પિયુ ચિત્ત પ્રભુચરણે, કર્યું સ્મરણ આપ,	૧૧
મુખયકી હરિ નામકેરે, જપે નિશદિન જાપ	

તે સુણીને તાત કોપિયો, જેને વિષ્ણુ સાથે વેર,	
મહેલ મારા વેરીનુ સ્મરણુ, શીખવે ભલી પેર.	૧૨
ધણી ભાતે ભોળવીને, ભણાવે ભાવે કરી,	
પણુ ન મૂકે મનથકી, નિલ સમરે શ્રીહરી.	૧૩
તાતને તવ ક્રોધ વ્યાખો, દુષ્ટે કીધો દડ,	
તેતણા બહુ માર દેખી, ભેદે રે બ્રહ્માડ	૧૪
તેજ વેળા કષ્ટભજન, દુષ્ટ કરવા ભગ,	
સ્થભ ફેડી નાથ પ્રગટયા, સ્વામી શ્રીનરસિંગ	૧૫
તે કથાનો અતિ મહિમા, સર્વથા બોલે સ્તુતિ,	
સાભલ્યા વણુ વૃથા કાયા, તે જથારથ વિનતિ	૧૬
તેજ જ્ઞાન શ્રીવેદવ્યાસે, કહ્યું શ્રીશુકદેવને,	
પરીક્ષિતને કહે શુકલ, જે ધરે કરુણા ટેવને	૧૭
પુરાણી સુતે સ્પષ્ટુ તે, કહ્યું નૈમિષારણ્યને વિષે,	
ઋષિ સધળા સુણી હરખ્યા, થયુ તન પાતકપખે	૧૮
સ્કંધ દાદશ ભાગવતે, અન્ય કેવળ જ્ઞાન,	
માહી નિર્ગુણ ગુણુ ભાવે, ભક્તિ શ્રીભગવાન	૧૯
તે માહી વળી તત્ત્વ ભક્તિ, પ્રહ્લાદનું આખ્યાન,	
સાભળે દદ ભક્તિ પામે, મળે મોક્ષ નિદાન	૨૦
તેજ માટે, સરસ્વતીની, સ્તુતિ કરુ કર જોડ,	
સસ્કૃતે પ્રાકૃતે કહેવા, ઉપન્યો મનમા કોડ	૨૧
સહાય થાવો સરસ્વતી મુને, માત મોટી આશ,	
ચરણપકજ શિશ નામી, કહે કવિ કાળિદાસ	૨૨

પૂર્વછાયા

કહે કાળિદાસરે, શ્રીસરસ્વતીની સ્તુતિ કરી,	
કરો કરુણા માતા મુજને, નમો નમો ત્રિપુરેશ્વરી.	૨૩

કડવું ૨ બુ-રાગ દેવ ગધાર

હવે કરો કૃપા ત્રિપુરેશ્વરી, મુને માત પોતાનો કરી,	
નિલ આપ વાણી વૈખરી, ત્રૈલોક્યતારણ સુદરી	૧
માના મૂળપ્રણવનો મત્ર તુ, બાધા તે જગની જત્ર તુ,	
નવ કોટી ચોસટ તત્ર તું, ત્રૈલોક્યતારણ સુદરી	૨

ઘટમા કમલ ખટ ધરણુ તુ, પચાસ ચાતુર વરણુ તુ,	
અગ્નિ તામસ હરણુ તુ, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૩
ગુણુ સત્ત્વ રાજસ તામસી, ગુણુરહિતપાવનપદ્મચ્ચરી,	
સપૂર્ણ સહુમા તુ વસી, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૪
તુ સત્ત્વ સોહલ હસમા, વ્યાપી સુરાસુર વશમા,	
અવ્યક્ત પદના અશ્વમા, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૫
આ વિશ્વમા અવિનાશ તુ, પૃથ્વી પવન આકાશ તુ,	
જળ જ્યોતિ પીઠ પ્રકાશ તુ, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૬
નિર્ગુણુ સગુણુમા સત્ય તુ, આદિઆત્મની ઉત્તપત્ય તુ,	
મોહોટા મુનિની મત્ય તુ, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૭
તનરૂપ તારુ રસભરણુ, અદ્ભુત હસ આસન કર્યુ,	
જપમાળ કર પુસ્તક ધરણુ, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૮
મસ્તક મુગટ મહિત તણી, ઝળકે કલા કુડળતણી,	
રવી કોટિથી શોભા ધણી, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૯
મુખ ચંદ્રની કલા જેવુ, સ્વરૂપ સુદર વર્ણુવુ,	
ન આવે કલ્યામા એવુ, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૧૦
દલકમળલોચન કામિની, છોલકતત્ત્વસલ લામિની,	
તન ઝળહળે જ્યમ દામિની, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૧૧
નવનના ભૂષણુ ધારણી, નખશીખ શોભા તુજતણી,	
નવ જાએ વાણીએ ગણી, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૧૨
તુ કમળનદનનદિની, વિદ્યા સકળ સુસ્વદિની,	
મહા દુષ્ટ દૈત્યનિકદિની, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૧૩
જેને કૃપા તારી હથે, તે પરમ પદને પામશે,	
તુજથી સકળ દુ ખ વામશે, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૧૪
તુજ દયાએ દુરિત બળે, સધળા પદારથ તે મળે,	
સસાર દુ ખ તુજથી ટળે, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૧૫
ત્રણુ કાંડ વિદ્યા વેદની, ઉત્તપત્ય ભેદાભેદની,	
તુજથી પ્રગટ થઈ મેદિની, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી.	૧૬
તું સર્વવ્યાપક સરસ્વતી, વાણી વિશ્વરૂપે થઈ છતી,	
સુણુ માત મોરી વિનતિ, ત્રૈલોક્યતારણુ સુદરી	૧૭

છઠ્ઠ ચરણુ તારે સ્વામની, તુ પુરતલ મનની હામની, મને આશા તારા મામની, ત્રૈલોકતારણુ સુંદરી	૧૮
તે માટે સુંદરી શારદા, કહું વિજ્યુ લીલા સર્વદા, કષ્ટ કાપી કર તુ મન મુદા, ત્રૈલોકતારણુ સુંદરી.	૧૯
પ્રહ્લાદની કહેવા કથા, અભિલાશ મુજ મન થયો યથા, હવે સરસ્વતી તું સહાય થા, ત્રૈલોકતારણુ સુંદરી	૨૦
તારે પ્રતાપે પ્રેમદા, બોલુ પ્રભુ ગુણ સર્વદા, અવગુણ ન ધરશે મન કદા, ત્રૈલોકતારણુ સુંદરી	૨૧
મુજ નામ કાળિદાસ છે, તન માહે તારો વાસ છે, તેને એવો અભ્યાસ છે, ત્રૈલોકતારણુ સુંદરી.	૨૨
તારી કૃપા એથી હવે, કહું કથા પદ નવેનવે, મહુ રાગ કડવે જીજવે, ત્રૈલોકતારણુ સુંદરી.	૨૩
જગદ્ગ એણી પેરે વિનવી, કર જોડીને બોલે કવી, સાથી કથા ચાલી નવી, ત્રૈલોકતારણુ સુંદરી	૨૪

પૂર્વછાયો

હવે કથા કહું અતિ ઉત્તમ, નવનવી માહે વાણુ; સવાદ નારદ ધર્મના, તે વદે વેદ પુરાણુ	૨૫
---	----

કડવું ૩ જી-વલણુ

વેદ પુરાણે જે જે આખ્યાનજી, હરિજન સુણજે તે સહ કાનજી,
નૌતમ જેમા તે પ્રભુજીનું ખ્યાનજી

રાગ કાફી

હવે કથા કહું ઉત્તમ નવી, જેને સુણે તે મોટા માનવી, સહુને શિર નામુ કર જોડ, કવિજન કાય મા દેશે બોડ	૧
સદ્ગુરુનું મનમા ધરી ધ્યાન, ઓચરુ પ્રહ્લાદનું આખ્યાન; જેને સુણે સચિત દુ ખ ટળે, પૂર્વ જન્મના પાતિક બળે.	૨
ગમાદિક તીર્થનું રનાન, તે પુણ્ય હરિગુણ સુણતા કાન; પાપી જન તન પાવન થાય, સત એવો ન અન્ય ઉપાય.	૩
જેમ જાતા પાવકની પાસ, સદ્ય શીતનો થાએ નાશ; જેમ રજની ઢિનકરથી દૂર, તેમ પાતિક હરિ ધરતા ઊર	૪

હરિગુણનો મોટો મહિમાય, ભાગ્ય વિના પ્રાપ્ત નવ થાય,
 તે માટે નિશ્ચે મન કરી, સાબળજો ગુણુ શ્રીનરહરી. ૫
 એક સમે પાડુસુત ધર્મ, માડયુ રાજસૂય યજ્ઞનું કર્મ,
 જેને શ્રીકૃષ્ણની કૃપાય, મારી જરાસધ મેલાવ્યા રાય ૬
 તેડી લાવ્યા પોતાને ઘેર, આદરભાવ દીધો ભલી પેર,
 વળતુ વચન મોલ્યા શ્રીકૃષ્ણ, પાંડવ તમને કહુ છુ પ્રશ્ન ૭
 વેગે કરો રાજસૂયનું કાજ, સર્વ ભૂપતિ તમે જિત્યા આજ,
 તેડી પડિત નૃપ મડપ કરો, ધણો હુતદ્રવ્ય વાવરો ૮
 ધર્મ કહે પ્રભુ તમને નમુ, થાય કારજ જે તમને ગમ્યુ,
 શ્રીકૃષ્ણનું જાણ્યુ હેત, માજો યજ્ઞ રાયે કહેતાં વેત ૯
 તેડાવ્યા દેશોદેશના અધીશ, જેને મુગટ મડિત મણિ શીશ,
 રાજસભા મળી સખળી સર્વ, કાર્ધન અભિમાની કેદને નહોં મર્વ ૧૦
 રાજા યુધિષ્ઠિર જેડી હાથ, પ્રાર્થના કીધી સર્વ સાથ,
 વેદવ્યાસ ઋષિ હતા પાસ, પૂછી વાત ધરી વિશ્વાસ ૧૧
 કહો તેને પ્રથમ કરુ અર્વપાદ, ભૂપતિ કાએ ન કરે વિવાદ,
 વ્યાસ મુનિ મુખ મોલ્યા વાણુ, પહેલા પૂજો સારગપાણુ ૧૨
 ધર્મે વચન તો શિરપર ગ્રહ્યુ, વહાણુ ને વળી વેદે કહ્યુ,
 વાખ્યો હરખ મન પુલ્યા રાય, પ્રભુ પૂજની સામગ્રી થાય. ૧૩
 કનકપાટ ઢાળ્યા તત્કાલ, પ્રેમે પધરાવ્યા શ્રીગોપાલ,
 કેસર ચદન પુષ્પ અનૂપ, અગરતણા ઉવેખ્યા ધૂપ ૧૪
 કીધી આરતી અગર કપૂર, વાજે વાજિત્ર દુકુભિ તૂર,
 બ્રાહ્મણ સર્વે ભણે સ્તુતિ સાર, જે જે શબ્દ વાંછે સસાર ૧૫
 એવુ દેખી ડાલ્યો શિશુપતિ, થયો મન કોધાતુર અતિ,
 મોલ્યો મદ મતિ ધન્ય ધન્ય ધર્મ, શી યુદ્ધિએ માણુ યજ્ઞનું કર્મ ૧૬
 ધન્ય ધન્ય રાજા આહી એકઠા મળ્યા, કૃષ્ણ આગળ સહુના ગર્વ ગળ્યા;
 ધિક્ક ધિક્ક જીવ્યુ જાણો સસાર, જેણે પ્રથમ પૂજ્યો પિડાર. ૧૭
 યુધિષ્ઠિરની જો જો ગઈ મત, રાજા પહેલો પૂજ્યો પશુપત,
 એવુ કહી વળિઓ પ્રભૂભણી, કૃષ્ણ વડાઈ નવ કીજે ધણી,
 જાણુ છજો તારા સઘળા કર્મ, સભળાવુ તેનો સહુને મર્મ ૧૮

પૂર્વછાયા

મર્મ સુષ્ણુ સર્વને, તુ ગર્વ મેલ જોવાળ,
અમ સમોવડ થાય ક્યમ, વન આહિર પશુપાળ. ૧૬
એ સર્વને ઓશીઆળ તારી, સહુ રાખે મન,
હું કહું કર્તવ્ય તુજતણાં, તે સુણે સહુ રાજન ૨૦

ઉત્થલો

રાજા સહુ શ્રવણે સુણે, હું કહું તારી ખ્યાત,
ભેગા મડપમા થયા, બેઠા હારશુ હાર ૨૧
અધિકાર જેને જેવો, તેને તે કરવુ કાજ,
તુ ગોવાળિઓ નહિ ચક્રવર્તિ, થયો મોટા આજ. ૨૨
પાંડુસુતની પક્ષ રાખી, છલવછલની ગત ધણી,
મત્ર કે મોહભળ નાખી, હરી લીધી તે રૂક્મિણી. ૨૩
તેણે તુજને સહુ નમે, પણ હું નમુ નહીં નરપતી;
આ ભૂપ સધળા છે સભામા, તે ખીલે છે તુજથી અતી. ૨૪
હું ખીલું નહીં તુજચક્રી, તે બલા બડ બાલ્યા નથી,
જીવું જોઈ હિડે છે નાસતો, કહું તે તણી કરણી કથી. ૨૫

કડવું ૪ થુ-વલણ

એણે પેરે કાખ્યો તે મન શિશુપાલજી, દેવા માડી તે પ્રભુજીને ગાળજી,
કપટી કહીને બોલ્યો આળજી, લાગી રાય સૌને ઝાળજી

રાગ મારુ

અલ્યા કૃષ્ણ તુ જન્મનો કપટી, તુને ચતુરા વળડે ચપટી;
તારુ બળીઆપણું મેં તો જાણ્યું, જેને સાધુએ સખળ વખાણ્યું ૧
આબ્યો માત પિતાથી તુ નાસી, પય પિતા મારી તે માસી,
વને નદની ધેનુ ચરાવી, ગાય દોહીને ચોરે બોલાવી. ૨
કાધે દુધની કાવડ લીધી, ચોરી છાશ ગોવાળાંની પીધી,
માથે સુકુટ ધર્યો મોર પીંછ, રાખી તનયા તે ધરમાં રીંછ ૩
મળે માળ ગુળની ધાલી, વનમાળા ધણી તુને વાહાલી,
તારે અખળાનો રે આસગ, નોએ પુરુષ સમાગમ રંગ ૪
રચી રાસ નારીમાં નાચ્યો, વળી જીવતીને જઈ જાચ્યો,
કાઈ કામણુ મોહન જાણે, તેણે વિશ્વમા તુજને વખાણે. ૫

નાહો કાલયવનને ત્રાશે, ઉગચ્ચો ગયો મુચકંદ પાસે,
 તુ નિત નિત ફરતો વનમાં, હવે મોટમ આણેછ મનમાં ૬
 રાખ છાશ આહિરમાં જમતો, કાષે લાકડી વનમાં ભમતો,
 તુને તે વાત વિસરી ભાઈ, હવે મળવા લાગીરે મીઠાઈ. ૭
 પહેલા રાખતો ધાખણી કાષે, થયો બળાએ પીતાબર બાષે,
 માચ્યા અધ અક વનની વાટે, રોડી જીવતી જમના ધાટે. ૮
 ગિરિવર જોય મળાને ઉપાજો, જળમાથી કાળાને કાઢ્યો,
 એવા મારુડી કૈંક નિહાળ્યા, ઝાલી સર્પને પેખવાવાળા. ૯
 વળી માચ્યો મછાસૂર મલ, કાઢ્યા હસ્તીના દતોશલ,
 ખાઈ માખણને થયો માતો, તેણે હિડે છે સખળ પુલાતો ૧૦
 મારી કસને સખળ કમાણો, મામો મારી થયો તું રાણો,
 એવો ગર્વ ધરે શાને માટે? તુને કાણે બેસાજોરે પાટે? ૧૧
 મોટા રાજા જે કેશવ જિત્યા, કયા ચક્રવર્તી તેં જિત્યા?
 રાય ન થવાએ લક્ષ્મી લાધે, બળ પામે વડાઈ ન વાધે. ૧૨
 એવી સો ગાળો સભળાવી, પછે પ્રભુજીએ જીકડી ચડાવી,
 રીસે રાતાં થયા છે નેણ, કૃષ્ણે સાભળ્યા વસમા વેણ ૧૩
 નાખ્યુ ચક્ર કાપ્યા અવિનાશી, છેલ્લુ મસ્તક થયો નિરાશી,
 આવ્યુ ચૈતન તનથી જે બહાર, જાણે દિનકરનો ઝળકાર ૧૪
 આવ્યુ પાછુ વૈકુઠ જોઈ, તે તો દીકું સભા સહુ કોઈ,
 વળી નિર્ભતા સર્વ નરેશ, કીધો પ્રભુજીના મનમાં પ્રવેશ ૧૫
 ત્યારે વિરમે થયા રાજા ધર્મ, તેનો કોઈ ન જાણે મર્મ,
 થયા આશ્ચર્ય મન અપાર, દેખી અકલ લીલા કિરતાર ૧૬
 ત્વા નારદ મુનિ હતા પાસે, રાજા યુધિષ્ઠિર વચન પ્રકાશે,
 શિશ નામી તે ઋષિને પાએ, એમ બોલ્યા યુધિષ્ઠિર રાએ ૧૭
 સ્વામી કારણ કહો મહારાજ, અમે વિરમય પામ્યા આજ,
 મહાપાપી હતો બૂપાલ, કેમ મોક્ષ પામ્યો શિશુપાલ. ૧૮
 તમે સકળ વિદ્યાના વેદુ, સર્વ અગમ નિગમના ભેદુ,
 તેનું કારણ કહો દ્વિજ દેવ, દુષ્ટ બોધાર્થનો અશ્વમેવ ૧૯
 એવુ સાભળી બોલ્યા મુન્ય, રાજા પુરણ તારુ પુન્ય,
 પૂછી પવિત્ર કથાની વાત, મારુ મનકું થયુ રળીઆત ૨૦

સભળાવુ તે સાંભળ રાય, જન્મે જન્મના પાતક જાય,
થાય પાવન સર્વ શરીર, જીવ ભક્તિ પામે જહુવીર ૨૧
જેમા મગટ્યા પ્રભુ સાક્ષાત, જ્યારે પુત્રને પ્રભુએ તાત,
લીધુ નૃસિંહ રૂપ વિશાલ, કીધો હિરણ્યકશિપુનો કાલ ૨૨
હિરણ્યકશિપુ ને હિરણ્યાક્ષ પાપી, બે ભાષ્યે પૃથ્વી સતાપી,
શિશુપાલ તેનો અવતાર, હવે સભળાવુ કરી વિસ્તાર ૨૩

પૂર્વછાયા

સભળાવુ વિસ્તાર તેનો, સાંભળ રાય સુખજી,
મૂળ કથા માડી કહું, જેનાં વેદ કરે વખાણ ૨૪

કડવું ૫ મુ-વલણ

વેદ પુરાણે તે હરિગુણ ઝાઝાજી, જેને સુણના તે થાએ પ્રાજી,
નારદ બોધ્યા તે ધન ધન રાજીજી, સુણ હરિજી ગુણના વાજીજી

રાગ માલવ

રાજા ધન તારો અવતાર રે, તુને વહાલા છે વિશ્વાધાર રે,
પૂછી પવિત્ર કથાની વાત રે, મારું મનડું થયુ રળીઆત રે ૧
શિશુપાલ પરમ ગતિ પામ્યો રે, જરા મરણતણો બે વામ્યો રે,
આજે રાજા તે કૃષ્ણનો દેખીરે, કેમ સાયુજ્ય પદવી પેખીરે ૨
તેનો માડીને કહું મરમરે, તમે સાંભળો રાય ધરમરે,
એને આદિ અનાદિ હું જાણુરે, તેનો માડીને મહિમા વખાણુરે ૩
એક સમે શ્રીકમળાકથરે, સુખશ્યાએ પોઢ્યા ભગવતરે,
જળ બાહુતણુ થયુ ભારીરે, જુહુ કરવાની ઇચ્છા ધારીરે ૪
એવે સમે શ્રીકમળા રાણીરે, આવ્યાં જુગદીશ પોઢ્યા જાણીરે,
દ્વારે જય વિજય હતાં બનેરે, તેણે વાત વિચારી મનેરે ૫
જાણ્યું માતાને રાખીએ વારીરે, અમે ઇચ્છા માગુ મોરારીરે,
જોઈ માતાનું તેજ અપારરે, બોલી નવ શક્યા મૂખ છડીદારરે ૬
વિષ્ણુ પત્નિએ પ્રીછી વાતરે, આડી નજરે જોતા મયા માતરે,
એ દુર્ભતિ ન ઘટે આહીરે, જેને બિજતા છે મનમાહીરે ૭
મુજ વિષ્ણુ વચ્ચે જાણુ બેઢરે, એ તો પૃથ્વીમા પડશે વેઢરે,
એને હરિ સાથે થાશે વેરરે, અવતરશે અસૂરને ઘેરરે. ૮

એમ માતાજી મનમા વિભાસેરે, પછી આબ્યાં પ્રભુજીની પાસેરે,
 જતા વેત યોદ્યા વનમાળીરે, મુખથી પીતાબર પર ટાળીરે. ૬
 હથી પૂછે છે દેવ મોરારીરે, આજ વર્તી મેં વાત તમારીરે,
 આબ્યાં દારપાળકને પાડીરે, અણસમજીને શિક્ષા પમાડીરે. ૧૦
 એ તો ઇચ્છા તમારી થાશેરે, બને પાર્ષદ પૃથ્વિમા જાશેરે,
 એવું સાલળી કમળાજી બાપેરે, સ્વામી કાણુ જાણે તમ પાપેરે. ૧૧
 જેવું સરજ્યુ હશે તેવું થાશેરે, બને પારસ્વદ પૃથ્વિમા જાશેરે,
 તેમાં ન મળે કાઈ ઉપાયરે, વિધિ અક મિથ્યા નવ થાયરે. ૧૨
 એવી રીતે પરસ્પર જાણીરે, આદિ વિષ્ણુ ને કમળા રાણીરે,
 ઇચ્છા ઉપની તે હરિની માયારે, તે તો કળી ન શકે ઋષિ મુનિ ડાહ્યારે. ૧૩
 પૂર્વછાયા

એમ ઇચ્છા ઉપની, જિપેદ્રની એકવાર,
 આગતાની અણખતી, પૃથ્વી પજા પ્રતિહાર ૧૪

કંડવુ ડં કુ-વલણુ

એણીપેરે યોદ્યા તે નારદ સારજી, સનક સનાતન અધિવ ચારજી,
 દર્શને આબ્યાં તે પ્રભુજીને દારજી, ત્યારે હવે તો હાહાકારજી ૧

ઉથલો

પ્રભુજીને દાર આબ્યાં, એક સમે મુનિ ચાર,
 સકોમલ વપુ કમલલોચન, કમલપુત્ર કુમાર. ૨

રાગ ઘોળ

એક સમે શ્રી સનતકુમારે, જ્યાં વિષ્ણુ વસે છે,
 આબ્યાં બ્રહ્માના સુત ચારે, જ્યાં વિષ્ણુ વસે છે,
 જેનો પય વરસનો વેષરે, જ્યાં, જેનો ચૌદલુવનમા પ્રવેશરે, જ્યાં. ૩
 તે તો ક્રીડાકરે દિનરાતરે, જ્યાં, નિત ગાયે ગોવિદની ખ્યાતરે, જ્યાં,
 એના મનમા ઘણું છે મોદરે, જ્યાં, મહિમામહે કરે છે વિનોદરે, જ્યાં. ૪
 મૂખે ઓચરે ચારે વેદરે, જ્યાં, મનમાં નહીં ભેદાભેદરે, જ્યાં,
 થયા કદ્ય કહેતા કઈ કાળરે, જ્યાં; દીસે પય વરસના બાળરે, જ્યાં. ૫
 આવે વેગ ધરી વૈકુઠરે, જ્યાં, હરિ મુખ જોવા ઉત્કઠરે, જ્યાં;
 હુતા જ્ય વિજ્ય છડીદારરે, જ્યાં, દિવ દોડીને આબ્યાં દારરે, જ્યાં. ૬

તેણે રોક્યા છે ઋષિજનરે, જ્યા, ત્યારે ક્ષેત્ર પામ્યા મુનિ મનરે, જ્યા,
તેણે દીઠી નહીં દુરમીટરે, જ્યા, કેણે નવ દુબ્યા પુલની દીંટરે, જ્યા. ૭
મન ઉપન્યુ દુ ખ અપારરે, જ્યા, જેને અતિ ધણો અધિકારરે, જ્યા,
જેને શકર નમાવે શીશરે, જ્યા, જેને આદર દીએ છે ઈશરે, જ્યા ૮
જેને બેસાડે અજ ઉછગરે, જ્યા, જેનું કદી નહીં મન ભગરે, જ્યા,
જેનું સદા હરિસુ ચિતરે, જ્યા, જપે કમળાકાતને નિત્યરે, જ્યા. ૯
જેનું મન રહે દીન રાતરે, જ્યા, નિત્ય બોલે પ્રભુજીની ખ્યાતરે, જ્યા,
તેણે પોળીઆનાં સુણી વેણુરે, જ્યા, રીસે રાતા ચર્ચા છે નેણુરે, જ્યા ૧૦
લાગ્યું મુનિતણે મન દુ ખરે, જ્યા, ઋષિ ક્રોધથી બોલીઆ મુખરે, જ્યા,
તેને શાપ દીધો મુનિયે ત્યાહરે, જ્યા, તમે દુષ્ટ મા રહેશો અહિરે, જ્યા,
એમ બોલ્યા અહાકુમારરે, જ્યા, કીધો પોળીઆને તિરસ્કારરે, જ્યા ૧૧

પૂર્વછાયા

પોળિયાને તિરસ્કાર કીધો, ઋષિએ તતખેવ,
પણ પુત્ર અક્ષાતણા, તેને રજેગુણની ટેવ. ૧૨

ઉથલો

રજેગુણની ટેવ તેને, રાય સાંભળ સર્વથા,
જ્યવિજ્યને શાપ હવો, તેહની કહું હવે કથા ૧૩

કંડવું ૭ મુ-વલણ

વળતા બોલ્યા તે નારદ મુન્યજી, સાંભળ પાવન કથા રાજનજી,
તણું ભુવન જેથી થાય પાવનજી ૧

રાગ રામગ્રી

તણું ભુવન જેથી થાય પાવન, ટળે ત્રિવિધના તાપ,
જ્યવિજ્યનો કયો અનુગ્રહ, જે સનકકેરે શાપ ૨
સનકે શિર શાપ દીધો, દારકેરા દાસ,
નેત્ર ભરતા દુ ખ ધરતા, આવ્યા પ્રભુજીની પાસ ૩
નિમિત્ત લેખે નિપન્યુ, તે જાણિયું જગદીશ,
ધામ પ્રભુજી દાર આવ્યા, સર્વ નામે શીશ ૪
પારસ્વદ વળતું બોલિયો, તમે સાંભળો મહારાજ
સનક સનકાદિક ચાર મુન્યે, શાપ દીધો આજ. ૫

વિગ્રને અમે વારિયા, તમ આજ્ઞાને અર્થ;	
વારુ કહેતા થયુ વસમુ, ઉપન્યો અનર્થ	૬
બ્રહ્મશાપે પ્રજળુ ને, દુ ખ પામે દેહ,	
સ્વામી તમે કરુણા કરો, તાપ નિવારો તેહ	૭
સ્તુતિ કરીને શિર નમાવે, આગળાઓ લીધી દત,	
શ્લાપકરે તાપથી, ઉગારીએ ભગવત	૮
પૂર્વે તપ જપ ધ્યાન માહે, નાથ રાખી ન્યૂન,	
તે પુણ્યે પૃથ્વી પડું, અવતર્યા ઓછે પૂન્ય	૯
વૈકુઠમા જે આવિયા, તે જીવ ખીજે ધામ,	
જાએ નહી પાછો કદા, કષ્ટએ ન લોપે કામ	૧૦
શરણુ આવ્યા તણો મહિમા, થાઓ અશરણુશરણુ,	
જન્મનું જોખમ ટળે, માથે મળે નહી મગ્નુ	૧૧
પરમ પદ છે પ્રાણીને, વૈકુઠ કરો વાસ,	
જિહાં અજરામરપણુ, યમદૂતનો નહિ ત્રાસ	૧૨
તો અમે કેમ પડું પૃથ્વી, કહો કમલા નાથ,	
વૈકુઠવાસી શરણુ સેવક, શિર તમારો હાથ	૧૩
અવિનાશી કરો દુ ખથી, દૂર જતા દેવ,	
નેત્રમાથી જળ ઝરે, જેમ મેઘ મસ્તક નેવ.	૧૪
મહારાજની ધ્રુવિના, એ નિપજે કેમ કામ,	
અનુગ્રહ એવો કરો, જે શીઘ્ર આવીએ ઠામ	૧૫
અધક્ષણુ અળમા મા રહેજો, હૃદયે શ્રીરણુછેડ,	
એ જ માગુ તમ કને, સ્વામીને બેહુ કરજોડ	૧૬
જિહા વસુ તિહાં રાત દિવસ, ચિત્તમા રહે ચત,	
ખીજું અવર માગુ નહીં, બ્રહ્માડર્મા ભગવત	૧૭
વળતા તે વિષ્ણુ બોલિયા, તમે મા ધરો ચિંતાય,	
કરશે અનુગ્રહ તમતણો, જ્યારે સનકજ થાશે સહાય	૧૮
પૂર્વછાયો	
સનક થાશે સહાયરે, શ્રીવિષ્ણુ વાણી વહે,	
નિમિત્ત લેખએ નીપન્યુ, ઉચાટ મા ધરશે હૃદે	૧૯
પારસ્વદશુ બોલિયા, પરિબ્રહ્મ એણિપેરે વાણુ,	
પછે આદર કીધો ઋષિનો, સ્વય સારગપાણુ	૨૦

ઉત્થલો

સ્વયં સારંગપાણ્યરે, આદર દીધો અતિ ધણો,
નારદ મુનિ કહે સુણો રાજ, કહું મહિમા તે તણો

૨૧

કંડુ ૮ મુ-રાગ તોટકની દેશી

મહિમા સાબળ રાજ શ્રવણે ધરી, સભળાવુ બોલ્યા જે દેવ હરી ૧
આવ્યા સનક કુમારસુ આદિઋષિ, જેના વદનમા ચારદા સહસ્ર મુખી ૨
દીકા કમળાવરે ઋષિ ક્રોધ ધર્મા, સ્તુતિ કરી શ્રીવરે હાથ ધર્મા ૩
ઋષિ આવો પધારો બિરાજો મુખે, મારુ મન દુ ખ પામે તમારે દુ ખે ૪
એવુ કાણુ જે દુભી શકે તમને, જેણે તમને દુભાવ્યા તેણે દુભાવ્યા અમને. ૫
મુને વિષ્ર વહાલા ધણુ પ્રાણુ થકી, તે તો પ્રીછજો વિષ્ણુ પુરાણુ થકી ૬
હું તો વિષ્રને વેકુઠમાથી ભણુ, દુભે વિષ્રને તો કમળાને તણુ ૭
મારુ સર્વસ્વ વિષ્ર છે મુજ હૃદે, જેની સાક્ષ બ્રહ્માડમા વેદ વદે ૮
મેં તો વિષ્ર પ્રસાદે ધરણી ધરી, મારી વિષ્ર પ્રસાદે માયા પસરી ૯
મેં તો લક્ષ્મી વિષ્ર પ્રસાદે વરી, મેં તો વિષ્ર પ્રસાદે સૃષ્ટિ કરી ૧૦
જય વિષ્ર પ્રસાદથી મારે સદા, બય પ્રસાદે વિષ્ર ન લાગે કદા ૧૧
અદ્ભુત લીલા મારે આદિ થકી, તે તો વિષ્રના આશિર્વાદ થકી. ૧૨
દ્વિજ નિયમ ધરી જપતપ સાધે, મુજ મનને દૈવતે મુને બાધે. ૧૩
નિલ કામદૂધા વિષે ઈંદ્ર ધરે, ઋષિએ મુને રાખીઓ એણીપરે ૧૪
જેમ શીતલ જલે કરી સ્નાન કરે, શુચિભુત થઈ મારુ ધ્યાન ધરે ૧૫
જપ તપ ક્રિયા કરી દેહ દમે, પય અક્ષ હોમી હવિષ્યાન જમે ૧૬
દેવ પિત્રિ ત્રિલોક તે તૃપ્ત કરે, શાલિગ્રામ શિલાશ્ચિર તુલસી ધરે ૧૭
ત્યારે ઈંદ્ર પ્રસન્નતા મન પામે, પૃથ્વીપર મેલનુ નીર નામે ૧૮
થાએ ઔષધિ અન્ન અપાર તેથી, પામે તૃપ્ત ધણુ સસાર એથી. ૧૯
એમ સૃષ્ટિ સદા ઉત્પન્ન થાએ, કરે વિષ્ર દુ ખ ક્રિયા વિશ્વ જાએ ૨૦
તેણે વિષ્ર વહાલા મુજ પ્રાણુ થકી, તે તો પ્રીછજો વિષ્ણુ પુરાણુ થકી ૨૧
ધણુ વિષ્ર વહાલા મુને મનમાહે, જેને યજ્ઞે જમત તૃપ્ત થાએ ૨૨
ત્રિલોકના સ્થભ તે વિષ્ર જાણું, કેટલોક મહિમા હું મન આણું ૨૩
નહિ બિજતા વિષ્ર ને વિષ્ણુ વિષે, કાઈ જાણુતો જૂદે રૂપે ૨૪
જુગમાહે જે દેવ કરે દ્વિજનો, તે તો વેરી થાએ બાલા મૂળનો ૨૫
એમ વિષ્ણુ બોલે વિષ્ર ભણી, ત્યારે સ્તુતિ કરે છે કુમાર ધણી. ૨૬

કર જોડીને શિશ નમાવી રહ્યા, ગુણુ સ્વામી તમારા નવ જાએ કહ્યા. ૨૭
 મુખ વાણી બોલે ગદ્ગદ ગીરા, મુનિ ક્ષોભ પામ્યા મનમાહે ખરા. ૨૮
 અમે પશ્ચિમ યુદ્ધિયા વિપ્ર કહાવું, ક્ષણમા ગુણુ રાજસી મન લાવું ૨૯
 તમ સેવકને અમે શ્યાપ દીધા, રમાનાથ ક્ષમા કરી તેજ લીધા ૩૦
 તે માટે મહારાજ અમે આજ માગું, કર જોડી કૃપાનાથ પાએ લાગું ૩૧
 અભિલાષ થયો ગુણુ કીર્તિ ગાવા, ગુણુ આપજો હદ પ્રબધ થાવા. ૩૨

પૂર્વછાંયે

ધરી બ્રહ્મ કૃપાએ કરી, નિશ્ચયે વર્ણવું જુગદીશ,
 અકળ લીલા ઝોચરુ, ચરણે નમાવું શીશ ૩૩
 એમ સૂત બ્રહ્માતણા, વરસ પચને અનુમાન,
 ભક્તિ માગું ભકતવચ્છલ, ભૂવનપતિ ભગવાન. ૩૪

કંડવું ૮ મુ-વલણુ

વળતા બોલ્યા તે નારદ વાણુજી, સાબળ રાગ ચતુર સુજાણુજી,
 સ્તુતિ કરે છે ગત્ય ગીરવાણુજી ૧

રાગ સામેરી

સ્તુતિ કરે મુનિ સનક મનોહર, સાર સુદર વાણુ,
 વેદોક્ત સ્વર્ગ પદ અગોચર, ગીત ગત્ય ગીરવાણુ ૨
 સનક સનકાદિકે સ્તવે, જ્યકૃત તમો અવિનાશરે,
 બ્રહ્મ પુરણુ નદ માધવ, નિવારણુ ભવ ત્રાશરે. ૩
 જગત મગલ કરણુ કેશવ, પ્રણુત જન પ્રતિપાલરે,
 પરમ કરુણુસિધુ સાગર, શ્રીવર દીનદયાળરે. ૪
 સર્વવ્યાપક સર્વથાપક, સુરાસુર સસારરે,
 રૂપ નિર્ગુણુ ત્રિગુણુતીત, ત્રિગુણુકારરે ૫
 નિરજન ભવત્રાસલજન, દુષ્ટગજન દેવરે,
 ભકતવત્સલ પદ અવિચલ, કુશલ કરુણુ દેવ રે. ૬
 સનકસહાયક વિશ્વનાયક, અકલ વાયક વેદરે,
 ગુણુ સ્તવે મુખ ચારથી, બ્રહ્મા ન જાણે બેદરે ૭
 ગરુડ ગામી જગતસ્વામી, અલખ નામી આલરે,
 ત્રિલોકવાસી રૂપરાશી, પ્રકાશી સ્વયંવર નાદરે ૮

વરણ મેઘશ્યામ સુદર, પીત પટ પરિધાનરે,	
કંઠે કૌસ્તુભ ઝળહળે, તેજ કાટિ સુરજ સમાનરે	૯
રત્ન સ્ફટિક જડિત મસ્તક, મુગટ કુડલ કાનરે,	
વદન કોટી મદન શોભા, ધરણુ શ્રી ભગવાનરે.	૧૦
ચતુરભુજ ગજ સુઠ સરિખા, દીપે શોભિત શ્રીકારરે,	
ઘેરખા મણિ કનક વેલિયા, સુનીના ઝલકારરે	૧૧
ઉર વિષે શ્રીવત્સલાચ્છન, કમળનાભ મોરારરે,	
મધ્ય ધમકે ગોફણી, નેપૂર ચરણ ઝમકારરે	૧૨
કરત કમળાસગ કેશવ, લલિત લીલા વિલાસરે,	
નિગમ અગોચર ગુણ ગોવિંદ, જગતના તમે ધીરરે	૧૩
તમે માતા તમે પિતા, મહાવર ભગિની બ્રાતરે,	
તમે સ્વામી તમે નાયક, વિશ્વપતિ વિખ્યાતરે.	૧૪
તમચક્રી બ્રહ્મા, એકાદશ-રુદ્ર ને ઋષિ જનરે,	
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ પણ, તમ ચક્રી થયા ઉત્પન્નરે	૧૫
તમ ચક્રી આ વિશ્વ બાધુ, ભુવન ચૌદ તરી અકરે,	
વર્ણ બાવન વિસ્તર્યા, અધિકા નથી કોઇ અકરે	૧૬
વર્ણ ત્રેપનમે તમે, બાવનથી જે બહારરે,	
પચાસ ને બે પરવર્યા, તેના તમે આધારરે	૧૭
પામશે જે પ્રભુ તમને, વામશે દુષ્ટ દેહરે,	
આપથી અભિમાન જશે, મૂલ મારગ એહરે	૧૮
તેજ માટે નાથજી, અમે માણુ નિરધારરે,	
ચરણ શરણે રહુ સદા, આપો એવો અધિકારરે	૧૯
અમે તમથી ઉપન્યા, આ જગત ભેલા જતરે,	
અજ્ઞણે અપરાધ કીધો, ભૂલ પડી ભગવતરે	૨૦
પારસ્વદને અમે પાડીઆ, શાપ દીધો શીશરે;	
હવે તેનું જે કહો તે, કીજીએ જગદીશરે	૨૧
ધન્યાએ સૃષ્ટિ રચો, બેઠા ફરો કાર્ધ બ્રાતરે,	
શ્રુતિને સૂઝે નહોં, વિષ્ણુ તમારી વાતરે	૨૨
સુરાસુર સરજ્યા તમે, ભુગતે તે કહાવો ભુધરે,	
જગદીશ કીધી ભુજવી, જોતા તે બેહુની ભુધરે.	૨૩

અમને ઋષિ કીધા તમે, જપ તપ કરવા કાજરે;	
અધિકાર આપો અતિ ઘણો, મૂવથકી મહારાજરે	૨૪
વાયકસિદ્ધિ અચલ આપી, તે તમે નર્વાણુરે,	
વિપ્ર વાયક નવ ફરે, તમ પ્રતાપે પ્રમાણુરે	૨૫
શાપ આશીર્વાદ કરા, વિપ્ર બોલે વેણુરે,	
જે ઉપર ઇચ્છા તમારી, જેવી પકજનેણુરે.	૨૬
એવા વાયક વિપ્રના, તે સાબળ્યા શ્રીનાથરે,	
ઋષિ પ્રત્યે બોલિયા, મનમા થયા ગળિઆતરે	૨૭
મહારાજ માયુ તમ કને, કરુણા કરો મનમાહેરે,	
જયવિજયનો કરો અનુગ્રહ, જે શીઘ્ર આવે ઇહાયરે	૨૮
વળતા તે વાડવ બોલિયા, તમે સાંભળો શ્રીપત્યરે,	
હકિતભાવે અહીં આવે, સાત જન્મે સત્યરે	૨૯
વેરભાવે આવે અહીં, ત્રણ જન્મે બેહુ જનરે,	
બે વચનમાથી જે ગમે તે, વાત ધરવી મનરે.	૩૦
વળતા તે પારસ્વદ બોલિયા, મસ્તક નામી ચરણુરે,	
વેરભાવે અમે જાણુ, શિઘ્ર આવિશુ શરણુરે.	૩૧

પૂર્વછાપો

શિઘ્ર જઈ આવિએ શરણુ, અમે વસાવશુ જઈ વેરરે,	
એમ કહી અવતાર લીધા, કશ્યપ ઋષિને ઘેરરે	૩૨
હવે તેની કહુ કથા, તે સાબળ લુપત્યરે,	
જયવિજયનો જન્મ થયો, સુણ તે તણી ઉતપત્યરે	૩૩

કંડુ ૧૦ મુ-વલણુ

પછે વળીબોલ્યા તે મુનિવરસલજી, સાબળ રાજ પ્રભુજીની ગલજી,	
દેવે કીધા તે દેવ ઉતપત્યજી, શાપ પામી પડ્યા પૃથ્વીપત્યજી	૧

ઉથલો

દેવે કીધા દેવ ઉત્પન્ન, જુદા કરવાને કાજ,	
અવનિમાહે અવતાર લેવા, મન ધર્યું મહારાજ.	૨
કશ્યપ ઘેર કુવર પ્રગટિયા, દિતિસુત દુરશુદ્ધ,	
સમે વનાની સતતિએ, સુર સાથ કીધું જુદા	૩

રાગ સામેરી

એક સમે કશ્યપ ઋષિ પોતે, તે તો બ્રહ્માના પૂત્રે, જેને ધર્મ, રવિ, મારુત સુત, મોહુ ધણુ ધરસુતરે	૪
ધર્મ કર્મ પાળે પરિપૂરણુ, ચૂકે નહીં કોઈ કાળરે, શ્વિશ જટા પચકેશ વધારી, પ્રજાતણા પ્રતિપાળરે.	૫
ધર્મધુરધર દેવ દયાનિધિ, જ્ઞાનપણે ગભીરરે, સ્નાન સધ્યા ખટકર્મ ઉપાસી, ધ્યાન ધરે મન ધીરરે	૬
અગ સદા શુચિભૂત રહે, સત્ય વાયક પરમ પવિત્રરે, પ્રેમેશુ પૂરણુ બ્રહ્માને પ્રણુવે, વર્ણુવે વેદચરિત્રરે	૭
વેદ પુરાણુ નેયક્ષ જે જે તપ, મત્ર ભણે સ્તુતિ સ્તોત્રરે, પાવકકુડ પ્રદીપ કરીને, હોમે અગ્નિહોત્રરે	૮
દ્વાદશ નાર તેના ધરમાહે, કામિનિ મહા કુલવત્રે, તે થકી સૃષ્ટિ સુરાસુર ઉપની, નિપન્યા રૂપ અનતરે	૯
રાક્ષસ જક્ષ પિશાચ ને પન્નગ, વાધ વરાહ ને વૈતાળરે, મેઘ મારુત ને ભયકર દુષ્ટો, ચેટક ને આડાલરે	૧૦
દ્વાદશ કામિની કશ્યપ કેરી, જોગમાયાનુ જુથરે, અકથી ઉપજે દુષ્ટ ને દુસ્તર, એકથી ઉપજે શુદ્ધરે	૧૧
તે માટે કહુ સાભળ રાજા, ત્રિસ્તારીને વાતરે, એક સમે ઋષિ કશ્યપ પોતે, સધ્યા સમે વિખ્યાતરે	૧૨
પાવડીએ ચઢી દ્વાર પધાર્યા, માર્જન કરવા કાજરે, દિતિએ ત્યા સ્વામી નિહાળ્યા, આવી માગ્યુ મહારાજરે	૧૩
પુત્રનુ દાન આપો હુને સ્વામી, ઇચ્છા ઊપની આજરે, તે માટે તમને આ વેળા, કહુ છૌં લોપી લાજરે	૧૪
એવુ સુણી કશ્યપ યોહ્યા, સાભળ નિર્લજ નારરે, સમે વના નવ માગિએ મુખે, મનમા વાત વિચારરે	૧૫
સમે સધ્યા પણુ થવા આવી, અગ્નિહોત્રમા દેવો હોમરે, થાય અસુર જો આથમે સૂરજ, આવજે ઉગમતે સોમરે	૧૬
એવુ સુણીને સુદરી યોહી, સાંભળો સ્વામી વાતરે, પ્રાણુ પાર્દુ અગીકૃત કીધા વણુ, નાથ ન પડે રાતરે	૧૭
તે સાંભળી મુનિ કશ્યપ યોહ્યા, તું કામિનિ કેનેશ મૂળરે, શ્રી માટે ઉપજાવેછ સુદરી, પેટ વલોરીને શૂળરે	૧૮

ઉપજશે અતિ બલવત તારા, પુત્ર વડા દુર્યુધરે,	
મહોટા કુટુમ્બકલેશ લગાડશે, જોરે જગાડશે જુદરે	૧૬
રુદ્રતણી છે પ્રદોષ વેળા, મને રોષ ધરે જટાધારીરે,	
તેમથી ઉત્પાત જ થાશે, નિશ્ચે તે નિરધારીરે.	૨૦
સમજાવી સમજે નહીં સુદરી, ચડચુ અગ અભિમાનરે,	
પછે ઋષિજીએ પરવશ થઈને, આપ્યુ પુત્રનું દાનરે	૨૧

પૂર્વછાયા

આપ્યુ પુત્રનું દાનરે, અબલા મન હરખી ધણુ,	
થયા પુત્ર બે તેહને, કહુ સાભળ પ્રાક્રમ તે તણુ.	૨૨
જે દહાડાના ઓદર અવતયા, જય વિજય બે વીગ,	
તે દહાડાનુ મેધ મહીપર, પૂરુ ન મૂકે નીર	૨૩
મદિરમાથી ભાભરે, અર્ધ નિશાએ ઘેન,	
સ્વાન મુખ ઉંચે રુવે, એમ થાય છે અપચેન	૨૪
ધણુધણુ ધરણી એક વાયક, પડે ભાગી ભાડ,	
શૈલ વાયુ ભોમ ગાળે, ખળખળે અહાડ	૨૫
વૃક્ષ સૂકે કાને પુકે, ધરણુ ધણુધણુ શુન,	
રુધિર વરસે સર્પ સરખુ, રહ્યા મહાજન મુન્ય	૨૬
મધ્ય રાતે વાયસ બોલે, કરે કાગારોળ,	
પ્રાતરકાલે સ્વાન બોલે, હોય હાલકલોલ	૨૭
અકાલે વરસાદ વરસે, ચડી અકરમાત,	
પડે પહાણા બ્યોમથી, એમ થાયે ઉત્કાપાત	૨૮
ઓદરમાહે આવિઆ, લઈ વિળ્લુ સાથે વેર,	
એની પેરે અવનિ વિષે, થાય આગમજથી એ પેર	૨૯
દિતિ મનમા મોદ વાઘ્યો, પતિએ પૂરી આશ,	
સદાશિવને લોપિયા તે, કોપિયા અવિનાશ	૩૦

કંડુ ૧૧ સુ-રાગ વેરાડી

દિતિ જિતી ફળ પુત્રનુ સ્વામી, પામી પરમાનદ નારી,	
દહાડે દહાડે ચડતી કળા કામિની, મુખ પુનમનો ચદ નારી	૧
નેત્ર વિશાળ બે વાકી ભમરો, પ્રાણી ન આવે પાસ નારી,	
મુખ જુએ તે બીહે મનમા, એમ પમાડે ત્રાસ નારી	૨

જોરે ઝળુકે લલાટની લાવણુ, દામિની કોટ કપોલ નારી,
 અગ વાધ્યો ઉછરગ ધણુરો, તન દિસતી ઝાકમઝોલ નારી ૩
 મચ્છર મનમા ધણો ધરે માનિની, બોલે બલબલ્યા બોલ નારી,
 તણુ ભુવનમા કોઈ નવ દેખે, પોતાને સમતોલ નારી ૪
 ધર્મેની વાતમા દેષ કરે, નહી ભૂદરજીપર ભાવ નારી,
 જીની પ્રકૃતિ ટળી ગર્ભ કામિની, નવો બન્યો દેખાવ નારી ૫
 સાસરિયામા સહુને વઢે, રઢ લીચે તે ન મેલે વાત નારી,
 જોમ ધણો ધરમાહે જગાડે, રીશ કરે દિન રાત નારી ૬
 અદિતિની અણુખત કરે, તે ઉપર આણુ રોષ નારી,
 ભૂષણુ વસ્ત્ર નવાં નવાં જોમ્મએ, રાખે નહીં સતોષ નારી ૭
 સન્મુખ કોઈ નિહાળી શકે નહીં, તેવુ થયુ છે સ્વરૂપ નારી,
 બોલાવે તે ખીલે મનમા, બાણુ હમણા કરશે કોપ નારી. ૮
 ગલ ધરે ગજગામિની ગવે, આવે આગણા બહાર નારી,
 ચરણે ચાલે ને ધરણી હાલે, શિર શેષ ન ઝીલે ભાર નારી. ૯
 એમ કરતા ખટ માસ જ થયા, સાતમે સકટ થાય નારી,
 ઓદરમા ઉત્પાત જ માડે, અતિ ધણુ અકળાય નારી ૧૦
 દોહલા દિન પૂરા કરે કામિની, રહ્યુ ક્ષણુ નવ જાય નારી,
 માડ કરી દિન રાત જ કાઢે, પણુ પૂરુ અન્ન ન ખાય નારી ૧૧
 ત્યાં ધણુ જોશી ડાઈ ડોસી, મળી મત્રના પાણી પાય નારી,
 ચક્રાવાની વિધિ સભળાવે, ગર્ભપીડા જોથી જાય નારી ૧૨
 ગીત કથા ને કૌતક વાર્તા, સભળાવે ઋષિ જન નારી,
 પડિત પુરોહિત રક્ષા બાધે, ઋષિ કરે હવન નારી ૧૩
 એમ કઈ દુ ખમા દિન નિર્ગમ્યા, પૂરા થયા દશ માસ નારી,
 તેવે સમે ચતુરાનન આવ્યા, કીધી વાત પ્રકાશ નારી ૧૪
 કુખ વધૂતે બહુ દુ ખદાયક, ઉપન્યા ઉત્ર અસૂર નારી,
 યૌદ્ધ મોવનને ચાક ચડાવશે, કહાવશે કેવન ફૂર નારી ૧૫
 થીડશે પુત્ર પ્રજા સધળીને, આદરશે બહુ પાપ નારી,
 જય વિજયનો અવતાર થયો છે, સનક ઋષિને શાપ નારી ૧૬
 એવુ સુણી અબલા ભય લાગે, ભાગે તે મનનો હરખ નારી,
 ગર્ભ વિષે સુત રાખી રહી છે, સકષ્ટથી સત વર્ષ નારી ૧૭

જાણે રખે સુત જન્મ ધરે તો, પૃથ્વી પીડા થાય નારી,
 મેદિનીનુ દુઃખ મનમાં જાણી, પ્રસવે નહીં જીવમાહ નારી. ૧૮
 સુદરી સકષ્ટ ભોગવે ભારી, તે વાત જાણી ત્રિપુરાર નારી,
 વેશ ધરી અબધુતજ કુરેા, શકર આવ્યા દ્વાર નારી ૧૯
 ચરણે લાગી ચતુરા પરિબ્રહ્મને, મહાદેવ બોલ્યા વાણ નારી,
 ગર્ભ હવે પ્રસવ સતી શિશ્યી, વર આપુ તે જાણ નારી ૨૦
 વિષ્ણુતણા એ વેરી થાશે, જિતશે બાધુ જગત નારી,
 પણ એને ઘેર પુત્રરૂપે, અવતરશે એક ભક્ત નારી ૨૧
 એમ કહી તતકાલ થયા, ઉમયાવર અદૃષ્ટ નારી,
 માનુનીએ મન માહે વિચારિયુ, સરજું ત્યારે સૃષ્ટ નારી. ૨૨
 દિતિએ પછી પુત્ર પ્રસવ્યા, બેલડીએ બેહુ બાલ નારી,
 રૂપ ભયકર ઉગ્ર મહા બલ, બ્રહ્મને મુખ કરાલ નારી ૨૩
 વાળે ઢાલ નિશાન ને દુદ્ધભિ, નાદતણા નિર્ધોષ નારી,
 ગર્ભર્ ચારણ જીવ બદીજન, મોતીએ પૂત્યા ચોક નારી ૨૪
 દીસતી ક્યન જેવી કાયા, પુત્ર નિહાળે માત નારી,
 વહાલ કરી બોલાવે બેને, મહા બળિયા વિખ્યાત નારી ૨૫
 હરખ ધરી ધરી લાડ લડાવે, જાળવે જીવની ચેર નારી,
 આજીવીતા ઉછાછળા કુવર, મોકલે નહીં પરધેર નારી ૨૬
 એમ કરતાં એક સવત્સર, પુત્ર રહ્યા વશ માત નારી,
 પછે આગણા બહાર ફરે, તે મહા બળિયા વિખ્યાત નારી ૨૭
 પૂર્વછાયા

મહા બળિયા વિખ્યાતરે, બાળક બે ઉત્પન્ન થયા,
 મુનિવરને માને નહીં, તેણે અધર્મી અસુર કહ્યા ૨૮
 દિતિ એાદર અવતર્યા, તેણે કહેવાણા દેત,
 અન્યુતથ અણચિતપણુ, નહીં પ્રભુજીપર પ્રીત ૨૯

ઉથલો

નહીં પ્રભુપર પ્રીતરે, નારદ મુનિ વાણી વદે,
 બળિયા બાધવ ઉત્પન્ન, (થયા) તે વાત ધરજે હદે. ૩૦

કડવું ૧૨ મુ-વલણુ

વળી વળી બોલ્યા તે નારદ વાણુજી, સાલળ રાગ તે ચતુરમુજાણુજી,
 દાનવ પ્રગટ્યા તે મહા જોરાણુજી

ઉથલો

ભેરાવર જુગમાહે પ્રગટ્યા, કરે અસુર ઉન્માદ,
અગિયા બધવ બે થયા, સુર સાથે કીધો વાદ

૨

રાગ સારંગ

કશ્યપને ઘેર અવતર્યા, તે કૂર રૂપે કુમારે, બલવત બહુ
હિરણ્યાક્ષ હિરણ્યકશિપુ, નામ પાઝા નિર્ધારે બલવત બહુ ૩
આવી પીડે આગણે, વર્ષ એકને અનુમાનરે, બલવત બહુ
સાહી લાવે ગગનમાથી, સૂરજ સહિત નિમાનરે બલવત બહુ ૪
ઉડી વળગે આબને, તારાને પમાડે ત્રાસરે, બલવત બહુ
અદ્રમાને કર ધરે, ને ફરે ઉંચે આકાશરે બલવત બહુ ૫
નિર્ભતા દિગ્પાલ ડોલે, પાડે પર્વતશૃંગરે, બલવત બહુ
ભોમ ઉપર ભાર લાગે, બળબળે નવ ખડે બલવત બહુ ૬
બાલપણમા બળ એવું જે, મહી મેલે માનરે, બલવત બહુ
તેવા દાનવ થયા પ્રોઢા, ચરચરે અઘાડરે બલવત બહુ ૭
પાતાળમાહે પરવરે, દાનવ વધારે દૂષરે, બલવત બહુ
પુછ તાણે પત્રગનુ, સૂતો જગાડે શેષરે બલવત બહુ ૮
વરુણ સાથે વઢવા માગે, ઉડાડે જલ અધોરરે, બલવત બહુ
નીરકેરા નાથ પાસે, અસુર માગે ભોગરે બલવત બહુ ૯
અમર સાથે આથડે ને, કરે સખળો ક્રોધરે, બલવત બહુ
જગનમાહે ભાગ માગે, શીખવે પ્રયોધરે બલવત બહુ ૧૦
પ્રે અદાવત ઈંદ્રની સાથે, સુરશુ રાખે વેરરે, બલવત બહુ
ચૌદ જીવનમા ગદા ગ્રહીને, ફેરવે ચારે મેરરે બલવત બહુ ૧૧
કોપવાન કુબેરશુ થઈને, રત્ન માગે રોકરે, બલવત બહુ
વાજ આણ્યુ વિશ્વ બાધુ, ત્રાહે ત્રાહે ત્રિલોકરે બલવત બહુ ૧૨
દિગ્પાલકેરા મજ્જંગા જઈ, દત તાણી સહાયરે, બલવત બહુ
શુભ સાહીને ફેરવે, વારી ન શકે કોઈરે બલવત બહુ ૧૩
કરે ક્રીડા સિંધુમાહે, રમે લાતોક્ષાતરે, બલવત બહુ
સાત સાગર ભેળાવે ભેળા, ઉલટે ઉત્પાતરે બલવત બહુ ૧૪
ઋષિ સાથે વેર રાખે, દુર્ભેતિ મહાદુષ્ટરે, બલવત બહુ
વાધીઆ અઘાડ સૂધી, થયા પ્રોઢા પુષ્ટરે બલવત બહુ ૧૫

અચલ મોટા કરે ઉંચા, ચાલવે ચોખ્ખરે, અલવત અહુ
 આકાશ ચાટે જીલશુ, જેમ વૃક્ષને વળગે ઉંટરે અલવત અહુ ૧૬
 ભય ધરે નહિ મન વિષે, અલવે વખાણે આપરે, અલવત અહુ
 પુણ્યનો મારગ પરહરીને, પડે આચરે પાપરે અલવત અહુ ૧૭
 નારદ મુનિ સધ્યા કરે, એક સમે ગગાતીરે, અલવત અહુ
 દલ દિરણ્યકશિપુ અધુ, ઉભો રહ્યો છે વીરે અલવત અહુ ૧૮
 નીર નાખે છે ઋષિ સામુ, હસે મુખથી મદરે, અલવત અહુ
 ત્યારે નારદ બોલિયા, તુને મારશે ગોવિંદરે અલવત અહુ ૧૯
 પછે દાનવ કહે ઋષિજી, કાણુ છે એ ભૂપરે, અલવત અહુ
 એને મારુ કા મરુ, તે દાખવેની ભૂપરે અલવત અહુ ૨૦
 ત્યારે નારદ બોલિયા, એ છે દેવનો દેવરે, અલવત અહુ
 પીડાકરીશ જો અમરને, તો આવી મળે તતખેવરે અલવત અહુ ૨૧
 ત્રણુ ભુવનનો ભૂપ કહાવે, સર્વનો સ્વામીનરે, અલવત અહુ
 સુરાસુર બ્રહ્માડમાહે, એ જેવો નહીં અન્યરે અલવત અહુ ૨૨
 એવુ સુણીને કાપિયા, દૈત થયા કોંધાતરે, અલવત અહુ
 ગોવિંદજી વેર માડિયુ, આણુવા તેનો અતરે અલવત અહુ ૨૩

પૂર્વછાંયો

હુ કરુ કદપાતરે, દૈત મન કોંધ ભયોં,
 તે તણો વિસ્તારરે, શ્રીવારાહ પુરાણે વિસ્તર્યો ૨૪
 વળી તેની છે કથા, શ્રી ભાગવત મોજર,
 સક્ષેપ માત્રે કહી વ્યાસે, પરીક્ષિતને સાર ૨૫
 રાય સામળ સત્યવાદી, તે તણુ આખ્યાન,
 દિરણ્યાક્ષ મલ મારવા, વરાહ થયા ભગવાન ૨૬

કંડક ૧૩ મુ-વલ્લભ

વળી વળી બોલ્યા તે મુનિવર શુદ્ધજી, મનમા કોંખ્યો તે મહા દુર્ભુષજી,
 દાનવ ચાલ્યો તે જોવા જોદ્ધજી ૧

ઉચ્છેદો

જોદ્ધ જોવા ચાલ્યો દાનવ, દેવને દેવા દડ,
 કીહા મુજને મળે માધવ, બોળુ તે ખડોખડ ૨

રાગ વેરાડી

હિરણ્યાક્ષ હઠે ભરાણેરે, બીજો કાણુ છે મુજ સમાણેરે,
 કાણુ દેવનો દેવ કહાવેરે, દૈત મારવા હામ ધરાવેરે ૩
 એને જોળી કહાડું ક્ષણ માહેરે, જઈ જિતુ રહેતો જ્યાહેરે,
 નાચે નાશી તો જિવતો ઝાલુરે, લાવી કારાગૃહમા ધાલુરે ૪
 એમ કહી મૂછ કર ધાસ્યોરે, ચીદ લોકમા જોળતો ચાસ્યોરે,
 જઈ ઈંદ્રપુરીમાં પોતોરે, દૈત હીડે ધરેધર જોતોરે ૫
 કાઈ માધન મુજને દેખાડોરે, પુરુષોત્તમ દષ્ટે પાડોરે,
 એશુ ખડ્ગ વિદ્યાએ ખેલુરે, દષ્ટે દેખુ તો જતો ન મેલુરે ૬
 તમે સાભળો અમર મેરે, રાખે દાનવ સાથે વેરે,
 કરે દેવ તમારી સારરે, તેને જોળી કાઢુ નિર્ધારે ૭
 એ તો મૃત્યુ અસુરનુ આણેરે, તેની ત્રેવડ કરવી આ ટાણેરે,
 જેને મુનિજન સર્વ સભારેરે, તેનુ મુખ જોવુ છે મહારેરે
 કહાવે અમરતણો એ સ્વામીરે, બહુ વેશ ધરે બહુ નામીરે,
 તમે દેખાડો એનું ઠેકાણુરે, નહિતર અત તમારો આણુરે ૮
 વળતા યોધ્યા તે સર્વે સુરે, તું તો કાઈ નવ જાણે અસુરે,
 એ તો અખિલ જગતના વાસીરે, તું તો જોની સધળે તપાસીરે ૧૦
 એ તો કાયથડી નવ છેડેરે, પણ જોડ્યા વિના નવ ભેડેરે,
 ધર મૂકી વનમા જાયરે, તેને સન્મુખ દર્શન થાયરે. ૧૧
 મોટા સદ્ગુરુ શિર થાપેરે, તે પણ એનું ઉપાસન આપેરે,
 જે કાઈ નિશ્ચિન રમરણુ રાખેરે, તેને રૂપ રમાવર દાખેરે ૧૨
 તુને વેરલાવે લાગ્યો લક્ષરે, તોએ પ્રભુ થાશે પ્રલક્ષરે,
 એની વાત બ્રહ્મા જાણેરે, મુખથી ચારે વેદ વખાણેરે ૧૩
 તું તો બ્રહ્માને પૂછની ખ્યાતરે, જે જાણે છે એની વાતરે,
 એવું સાભળી બ્રહ્મા પાસેરે, દૈત આવ્યો છે એક શ્વાસેરે ૧૪
 આવી ઉભો તે શિશુ નમાવીરે, બ્રહ્મા પૂછે છે પ્રેમ જણાવીરે,
 કહે પુત્ર આવ્યો છે કેમરે, કાઈ માગ્યો છે ઉન્માદ એમરે ૧૫
 જોડ્યો દૈત તે જોડી હાથરે, મારી વિનતિ સાભળો નાથરે,
 મુને નારંદ જે કઈ કહુરે, તે તો વચન હૃદે મેં ગ્રહુરે ૧૬
 તુને મારશે માધવ રાયરે, જોના મોટા ધણો મહિમાયરે,
 જેણે મધુકૈટભને માત્યારે, મોટા બળવત એથી હાત્યારે ૧૭

તેને જાણો તમે મહારાજરે, તેને દેખાડી દોની આજરે,
 કરી જુદા ને એને ગાળુરે, દેત સધળાનું દુખડું ટાળુરે ૧૯
 એવું સાબળી બ્રહ્મા બોલેરે, કાઈ પુરુષ નહોં એને તોલેરે,
 એ તો આદ્યપુરુષ અવિનાશીરે, એની જોત જગતમા પ્રકાશીરે ૧૮
 એ તો કામનેા માચ્યો નવ મરેરે, એ તો તૃણનો મેરુ કરેરે,
 એને ખોળીએ જો જુગ બાધેરે, તો અદ્વૈત ભાવે નવ લાધેરે ૨૦
 ધણી દિવસ લગે તપ સાધેરે, એક ચિત્ત કરીને આરાધેરે,
 એને ચરણે જે તન મન અર્પેરે, રહી ચરણને સર્વે સમપરે ૨૧
 તેને મળે મધુસૂદન પોતેરે, મન હકાર સર્વે ખોતેરે,
 તમે દાનવ કાઈ નવ જાણુરે, બોલો હકારે આપ વખાણુરે ૨૨
 ગુપ્ત વેપાર કરે અણુલેખેરે, તે પણુ દેવ અત્રીક્ષથી દેખેરે,
 તેણે તમ ઉપર નિર્ધારેરે, મન કાપ કરે કીર્તારેરે ૨૩
 સુર સધળા મેલી અભિમાનરે, ભાવે ભક્તિ કરે ભગવાનરે,
 ગુણુ ગોવિંદના નિલ ગાયેરે, તેને શ્રીહરિ થાશે સહાયેરે ૨૪
 તમે ગુણુ જો ગોવિંદના ગાઓરે, કાણુમા સુર સરીખા થાઓરે,
 એને સુર અસુર બે સરખારે, જેમ સધળે વરસે વરખારે ૨૫
 તમે દુખ દો છો સુરની દેહરે, કરે સ્તુતિ પ્રભુજની તેહરે,
 સ્તુતિ સાંભળી શ્રીવર રીઝેરે, સુણી ગોવિંદ તમપર ખીજેરે ૨૬
 તેણે શ્રીહરિ તમને સધારેરે, દેવ પોતાના કરિને ઉગારેરે,
 તમે દેવ પોતાને પાપેરે, વળી વેર કરો છો આપેરે ૨૭
 તમે સહજે કરો છો કીડારે, તેમા પૃથ્વી પામે પીડારે,
 તેણે તમને વિષ્ણુ વિદારેરે, તેમા કાણુ પ્રભુને વારેરે ૨૮
 તમને સરજળ્યા શ્રીનાથેરે, વળી વેર કરો છો તમે હાથેરે,
 વેર વિષ્ણુ સાથે જો કરશોરે, એના માયો તે નિશ્ચે મરશોરે ૨૯
 એવું સાબળી દાનવ હુકેરે, એના સમજે માચ્યા વણુ મૂકેરે,
 એણે પક્ષ જો દેવની રાખીરે, અમે જુદા કરવા અભિલાખીરે ૩૦
 એથી ખીહીજીએ નવ નિર્વાણુરે, પાડુ પૃથ્વીમા ભગાણુરે,
 એ તો કહાવે વિપ્રનો પતિરે, વહે અમ સાથે અમરની વતીરે ૩૧
 બધી પૃથ્વી જળમા ઝળોળુરે, વિષ્ણુ સધાતે નિશ્ચે બોળુરે,
 એમ કહીને અસુર પાછો વળિયોરે, આળ્યો અવનિ ઉપર અતિ બળિયોરે ૩૨

અવનિ બળે કરીને ચાપીરે, બાધી પૃથ્વી તે ચરચર કાપીરે,
નવ ખડ ધરા તટકાળરે, શેષ સહિત ચાલી રસાતાળરે,
સારે સુરપતિ બેઠી હાથરે, સહુ સભારે વૈકુંઠનાથરે ૩૩

પૂર્વછાયો

પૃથ્વી ચાપી ચરણુશુ, ડોલ્યા દશ દિગ્પાળ,
સુર બ્રહ્માદિક રતુતિ કરે, સર્વે દેવ દયાળ ૩૪
વહાર કરો વૈકુંઠપતિ, કમળાનાથ કૃપાળ,
સુરસહાયક જગતનાયક, ત્રણ લુનન પ્રતિપાળ. ૩૫

કંડલુ ૧૪ મુ-વલણુ

વળતા બોલ્યા તે નારદ સારણ, સાબળ રાજ તે ધર્મ કુમારણ,
રતુતિ કરે છે ધંદ અપારણ, નેતિ નેતિ તે વદે વારનારણ ૧
ઉથલો

સાબળ રાજ વચન પાવન, રતુતિ કરે છે ધંદ,
તે સુણીને શિદ્ધે પ્રગટ્યા, વારાહ રૂપે ઉપેંદ્ર ૨

રાગ રામગ્રી અથવા છઠ્ઠ તોટકની દેશી

ભણે ધંદ મુનીંદ્ર ઉપેંદ્ર નમો, કરુણાવર શ્રીહરિચંદ નમો,
સમ્યદાનદ શ્રીઅવિનાશી નમો, કમળાવર વૈકુંઠવાસી નમો ૩
પુરુષોત્તમ પદ્મજનેત્ર નમો, પરિપૂરણ બ્રહ્મ પવિત્ર નમો,
રવિ કાટિકલાવર રૂપ નમો, ભગવાન સુરાસુર બૂપ નમો ૪
પરમેશ્વર પત્રગશાધી નમો, સચરાચર સપદ્મધી નમો,
શિર ચરણ કરાશુજ સહસ્ર નમો, પરિધાન પીતામ્બર વસ્ત્ર નમો ૫
કીરિટાદિક અલકૃત ધારી નમો, મધુસૂદન દેવ મોરારી નમો,
શ્યામ ચક્ર ગદાશુજ પાણી નમો, ખગવાહનપુરુષ પુરાણી નમો ૬
તટ નિર્ધનપાવન ચરણુ નમો, જય માધવ મગલકરણુ નમો,
સુરવલ્લભ સુદરશ્યામ નમો, જનદાયક દુર્લભ ધામ નમો ૭
નભ વાયુ હુતાશ પ્રકાશ નમો, પૃથ્વી જલજ્વલુ નિવાસ નમો,
ગુણવત અચિલ અનત નમો, ભયભજન શ્રીભગવત નમો ૮
નિરાકાર નિરબ્જન દેવ નમો, શિવશકર શાયક શૈવ નમો,
શરણાગત વત્સલ નાથ નમો, નિજ ભક્ત તણા સદાતાત નમો ૯

ભૂનૈશ્વર ભૂધર વીર નમો, શુભ ધર્મધુરધર ધીર નમો,
દ્વીજપાલક દીનદયાળ નમો, જગદીશ જગતકૃપાળ નમો ૧૦
બહુ વેશ મહા બળવત નમો, ઋષિકેશ મહેશ મુકુન્દ નમો,
કરૌ વારાહ દયાનિધિ વેગે કરી, સુણુન । પ્રગટયા તતખેવ હરી ૧૧

પૂર્વછાંયો

સુણુતા પ્રગટ થયા હરિ, સુરકારણ તત્કાળ,
વરાહરૂપ ધર્મ પ્રભુજી, જે ત્રણ ભુવનપ્રતિપાળ ૧૨
રસાતાલ જાતી ધરા, દાદાપ્રહર ધરણ,
નિશ્ચિતણી વહારે ચઢ્યા, સ્વામી અશરણશરણ ૧૩
દાનવ સાથે જુદું રચ્યુ, લીધો વરાહવેશ,
પ્રભુજીએ પૃથ્વી ધરી, જલમા કસ્યો પ્રવેશ ૧૪
હવે તેતણી કહુ કથા, તે સાભળો રાજન,
વ્યાસસુત શુકદેવકેરા, સુણે સત્ય વચન ૧૫
હરિ દિગ્દેવ્યાક્ષ વહે, ત્યા થયુ દારુણ યુદ્ધ,
દિગ્પાળ દશે બળભજ્યા, ને શેષ ભૂત્યો શુદ્ધ ૧૬
સાન સાગર ભેળા ભજ્યા, પજ્યા પર્વત શૃંગ,
બળભજે બ્રહ્માડ બાધુ, અસુર કેરે અગ ૧૭

ઉત્થલો

અસુરકેરે અગરે, બ્રહ્માડ બાધુ થરથરે,
ક્રોધ રૂપ થયા હરિ, તે સાથ સખળુ જુદું કરે ૧૮

કડવુ ૧૫ મુ-રાગ સિંધુડો

માજુ જુદું તે દુસ્તર દારુણ હો, જેમ વડવાનલ કપ વારુણ હો,
વિશ્વ ઠેલે વારાહ બલ સાયર હો, નિરખી નર થયા બહુ કાયર હો ૧
કર ગદા પરસ્પર ધારી હો, તન પ્રહાર પછાડે ભારી હો;
આયુધથુ આયુધ ઉછાળે હો, ધુરમ દમ્ભને બા સભાળે હો ૨
આયુધથુ આયુધ છેદે હો, નાખતા અગ નવ બેદે હો,
વળગીને વીર વહુટે હો, ખેલતા તે કાઈ નવ ખૂટે હો ૩
નાખી બાથને જુગતે ઝાલે હો, કાપીને કઠે કર ધાલે હો,
રણમાહે પરસ્પર રાળે હો, જલમાહે પજ્યા જલ ડાલે હો ૪

શત પય સવત્સર પૂરા હો, જલમાહે વહે બેહુ શ્વરા હો,
 દીયણુ ઢાલ ખરછી કોણી હો, નર દીએ છે અન્યોન્ય બોણી હો ૫
 વળતા પૃથ્વીપર આવ્યા હો, ઇન્દ્રાદિકને ધણુ અકળાવ્યા હો,
 પડધા પ્રયડ વાળે હો, નવ ખડ ગગનમા માળે હો ૬
 ધમકારે ધરણી ધ્રુજે હો, મહા દૈત્ય દેવશ્રુ ઝુઝે હો,
 જગદીશ કરે જલક્રીડા હો, પૃથિવીમા પ્રગટી પીડા હો ૭
 દશ સહસ્ર વર્ષ વરાહ લજ્યા હો, પણુ કોઈ જુદે નહિ પજ્યા હો,
 મનમાહે મહારાજ વિચારે હો, જુદ કરતા દાનવ હારે હો ૮
 વળતુ હરિ વદન વિકાશ્યુ હો, તન તીક્ષ્ણુ તેજ પ્રકાશ્યુ હો,
 મુખ દાઢ કરાળ વધારી હો, રૂઠ્યા મનમાહે મોરારી હો ૯
 દર્ધ દોટ પ્રખળને પાળે હો, જર્ધ દાનવ પ્રોઢ પજાઓ હો,
 હિરણ્યાક્ષનું શિશુ તો હાથે હો, ગ્રહી છેઘુ તે કમળાનાથે હો ૧૦
 અતદિક્ષથી સુર નર નિરખી હો, મનમાહે રહ્યા છે હરખી હો,
 મુખ જય જય શબ્દ સુણાવે હો, બહુ પુષ્પતી વૃષ્ટિ કરાવે હો ૧૧

પૂર્વછાંયો

પુષ્પવૃષ્ટિ સુર નર કરે, દેખી દાનવ નાશ,
 ઇન્દ્રાદિક મુખ ઓયરે, જય જય જગન્નિવાસ ૧૨

ઉથલો

જયજય જગન્નિવાસરે, ઇન્દ્રાદિક એણીપેર રતવે,
 રાજ સાભળ વાતરે, શુક પરીક્ષિત પ્રીછવે ૧૩
 સુત સુણાવે વિપ્રને, નૈમિષારણ્યમા તેહ,
 હિરણ્યાક્ષ માત્યા પછે, નિમિત્ત નિપન્યુ જેહ ૧૪

કડવુ ૧૬ મુ-વલણુ

વળતા બોધ્યા તે ઋષિરાયજી, સાભળ રાજ તે કહું મહિમાયજી,
 જેના જુગમા તે સહુ જશ ગાયજી, સાભળે અધ દૂર પલાયજી ૧

ઉથલો

સાભળ રાજ કહું મહિમા, હિરણ્યાક્ષને મારિયો,
 તે સુણીને હિરણ્યકશિપુ, બ્રાત કોષાતુર થયો ૨
 તેણે તપ અતિ ઉગ્ર ડાધુ, દુખ દીધુ દેવને,
 તે કારણુ નૃસિંહ પ્રગટ્યા, સુણાવુ તે અવેવરે ૩

રાગ ટોડી

હિરણ્યાક્ષ માયો મહારાજે, મલ્લ મહા બળનીર,	દાનવ,	
હિરણ્યકાશપુ નાનેરો બાધવ, કશ્યપનો કુમાર,	દાનવ	૪
તેતણા પુત્ર કલત્ર સહોદર, સર્વ કરે કલ્પાત,	દાનવ,	
જ્ઞાન પ્રબોધ કરી સમગ્રવે, કષ્ટક દીધા દષ્ટાત,	દાનવ	૫
પછે હિરણ્યકશિપુ હોકાત્યો, કીધો મનમા કોષ,	દાનવ,	
દેશે દેશથી દૈત્ય તેડાવ્યા, જૂથ મળ્યા બહુ સમસ્ત,	દાનવ	૬
પૂરી સભામા પરીયાણુ કર્યું, થયા એકઠા ભૂપ સમસ્ત,	દાનવ,	
દત્ત પીશે કરપૃષ્ઠ ધશે, વળી હેઠા પછાડે હસ્ત,	દાનવ	૭
ક્રોણુ એવો મદવનમા આવી, જે વરાહ વેશ વિશાલ,	દાનવ,	
જેણે હણ્યો મુજ બ્રાતલધુને, હુ નિશ્ચે આણુ તેનો કાલ,	દાનવ	૮
વળતો વિચાર કર્યો મનમાહે, ઈંદ્ર તણો ઉપકાર,	દાનવ,	
તેડુંનાથે હણ્યો મુજ બાધવ, નિશ્ચે ને નિર્ધાર,	દાનવ	૯
તે માટે હવે નિશ્ચે મારે, દેવને દેવો દડ,	દાનવ,	
જેર કરે તો જીવથી મારુ, જોણુ ખડો ખડ,	દાનવ	૧૦
શત્રુ મારાને રોધી કહાડું, જેણે વિડાચ્યો વીર,	દાનવ,	
બ્રાતનું વેર વાળુ જીગ માહે, સારપછે પીળો નીર,	દાનવ	૧૧
એમ વિચાર કીધો મનમાહે, ધર્મનો કીજે શ્વશ,	દાનવ,	
તો સહેજે શત્રુ ક્ષય પામશે, પુણ્ય પ્રભુનો અશ,	દાનવ	૧૨
ધર્મ ધરાપર જાણીએ જીગમા, એ વિજ્ઞાનું મૂળ,	દાનવ,	
ધર્મ લોપે ધરણી પર નાશે, દૈત્યનું જાશે શૂળ,	દાનવ	૧૩
એમ કરીને આજ્ઞા આપી, દોઝા દૈત્ય અપાર,	દાનવ,	
પુણ્યનો મારગ પાલટી નાખી, દેવનો કીધો સહાર,	દાનવ	૧૪
ભૂપતી ઈચ્છા ઉપતી જાણી, ચાલીઆ ચારે મેર,	દાનવ,	
મેદિની માહે કાલાહલ માડયુ, કીધું હલાહલ વેર,	દાનવ	૧૫
વેદની ધૂત સૂણે ત્યા સામટા, ધૂમ કરીને ધાય,	દાનવ,	
વાડવને શિર વેદના પાડે, ખડગ ઊઘાડે જાય,	દાનવ	૧૬
યજ્ઞશાળા મઠશાળા સધળી, પાડી કીધા પડયાર,	દાનવ,	
કુડ સરોવર દેવના દેવળ, ટાળી નાખ્યા તેણી વાર,	દાનવ	૧૭
શ્રાદ્ધ સમાગમ સૌર પડાવે, ગર્ધર્વને દીએ ગાળ,	દાનવ,	
ગીત કથા હરિનાર્તા હોએ, ત્યા આવી કરે આળ,	દાનવ	૧૮

લેવા ન દે મુખે મેદિનીમાહે, નારાયણનું નામ, દાનવ,
 વૈષ્ણવવેષ ધરી ન શકે કાપ, ગોતે ગામોગામ, દાનવ ૧૯
 સધ્યા સ્નાન કરી ન શકે દ્વિજ, કરવા ન દીએ કર્મ, દાનવ,
 આહ્વાણને શિર ભય ઉપગવે, ધર્શી નાખે ધર્મ, દાનવ ૨૦
 ભક્તિ મારગ ભૂતળમાથી, ટાળી નાખ્યો તતખેવ, દાનવ,
 હિરણ્યકશિપુએ સ્વર્ગે જઇને, જિત્યા સર્વે દેવ, દાનવ ૨૧
 ઇંદ્ર પોતાનું આસન છાડી, નાઠા દેખી દુર્લ્ભ, દાનવ,
 પર્વતમા જઈ દેવતા પેઠા, આવતો જોઈ અશુભ, દાનવ ૨૨
 પછે તિહાથી દૈત ઉતાવળો, જઈ પોતો વૈકુઠ, દાનવ
 શ્રીહરિ સાથે જોમ ધરીને, જુદા કરવા ઉતકઠ, દાનવ ૨૩
 વળતા વિષ્ણુએ વાત વિચારી, દૈત આળ્યોછે આકાળ, દાનવ,
 જુદા નથી કરવું એ સાથે, મારવો જઈ જનાળ, દાનવ ૨૪
 એમ વિમાસી શ્રીઅનિનાશી, દેખે જોમ નહીં રૂપ, દાનવ,
 વાયુવેષ ધર્યો મહારાજે, બેદમા ભુલાવ્યો ભૂપ, દાનવ ૨૫
 શ્રીવરે સૂક્ષ્મ રૂપ ધરીને, પ્રવેશ કર્યો જઈ પેટ, દાનવ,
 ખોળી વળ્યો પછે ભૂપતિ આધુ, ક્ષીર સમુદ્રનું ક્ષેત્ર, દાનવ ૨૬

પૂર્વછાયા

ખોળી વળ્યો વૈકુઠ આધુ, જણા નહી જગદીશ,
 ફરી પાછો ઘેર આળ્યો, રહી મનમા રીશ ૨૭
 ઉથલો

રહી મનમા રીશરે, મતિમદ એમ ત્રેવડે,
 વેરી મુજને નવ મળે, તે કા દિવસ આવી નડે ૨૮
 તે માટે જઈ તપ કરુ, જે અહ્યા ભય પામે ધણુ,
 ઇંદ્ર ઉપર અચલ થાપે, આપે અજરામરપણુ ૨૯

કડવું ૧૭ મુ-વલણુ

ઋષિજી બોલ્યા તે વચન પ્રમાણુજી, મહાત પમાડું તે દાનવ રાણુજી,
 સાંભળો રાજે ચતુરસુગ્મણુજી, અસુરે તપ આરબ્યુ નિર્વાણુજી ૧
 ઉથલો

સાંભળ રાજ તે ચતુર ચત, અસુરનું તપ તેજ,
 વાધિયુ અહ્યાઃ સૂધી, મુખ વખાણુ એજ. ૨

મદરાગમા માડિયુ, તપ અસુર આસન એક,
બ્રહ્માને મનમા લગે, તજે નહી તે ટેક

રાગ પૂર્વી

તન ટેક ન મૂકે રાગજે, મનમાથી ન ચૂકે માગજે,
એક અગુણને આધારજે, ઉભો રહ્યો છે વન મોગજે ૪
જ્યો તરવરની પેર સ્થભીજે, એમ ધણા દિવસ દેહ દભીજે,
મુખ મુન્ય ગ્રહી મદવનજે, જાણે મુતો તે સર્પ એકાનજે ૫
અન ઉદક દીધા છે મેલીજે, જોષએ જીવને વસ્તુ જે પહેલીજે,
નેત્ર દાળીને ધન્યુ ધ્યાનજે, કીડું સિદ્ધ પુરુષને સમાનજે ૬
પય કશ જટા શિર વાધીજે, ઘણુ શોભે તે જોગ સમાધીજે,
સ્ત્રી શ્વાસ ચડાવી છે તાળીજે, લીધી દક્ષિણકર જપમાળીજે ૭
એક શત સવત્સર માડીજે, અસુરે પ્રચડ કાયા રુધીજે,
થયો રાફે ફરી વળી માટીજે, નવ દીસે ત્વચા ને નાડીજે ૮
હિંગ્યા દર્ભ તે કર્ણને દારજે, કીધા સુગરીએ ધર હારોહારજે,
જ્યારે થઈ છે અવસ્થા એમજે, ઇંદ્રે જાણુ રીપુ થશે ક્ષેમજે ૯
મનમાહે વિચારે વાતજે, દેવ ડાહ્યો ઘણુ વિખ્યાતજે,
એના દુષ્ટને વર ક્રમ આપેજે, જે કોઈ સુર નરને સન્તાપેજે ૧૦
પછે ઇંદ્રે સમળ બળ કીધુજે, જઈ દાનવતુ પૂર લીધુજે,
તિહા અસુર તે કૈક ત્રિડાચારજે, હિરણ્યકશિપુ તેણે ઠારજે ૧૧
પછે હિરણ્યકશિપુની નારીજે, માતા પ્રહ્લાદની મુખકારીજે,
તેને મેધ મસ્તને નાથેજે, વળી ગાહી લીધી છે સાથેજે ૧૨
કીધી ઔરાવતની આગેજે, ચાલે જીવતી સંક્રામવ પાગેજે,
જાણી ભક્ત જનેતા માટેજે, આઠ્યા નારદ અત્રિક્ષવાટેજે ૧૩
જ્યારે સુરપતિએ મુનિજન દીધારે, ત્યારે આઠ્યા વાહન ચક્રા હેઠારે,
કર ભેડી દડવત કીધોજે, ઋષિએ આશિર્વાદ દીધોજે ૧૪
મુનિ બોલ્યા તે મુખચક્રી વાણીજે, એક આ સુદરી કયાથી આણીજે,
કોઈ ભૂપતિ મનમા કોપેજે, પણ અબળાની લાજ ન લોપેજે ૧૫
તુ તો સ્વર્ગ અમરનો ઇશજે, તને આવડી નવ ઘટે રીષજે,
પછે ઇંદ્રે બોલ્યા શિર નામીજે, તમે વાત વિચારો સ્વામીજે ૧૬
એને ગર્ભ ઓદરમા ભાસેજે, કોઈ દાનવ ગ્રોહ પ્રકાશેજે,
ટાણે ગર્ભ છેદન કર એનોજે, પછે નહી પરાભવ કેનોજે ૧૭

એવી સાલળી વાત જે વારેરે, હસી બોલ્યા તે મુનિ તે વારેરે,
એના ઓઢરમા પ્રગટે બાળરે, તે તો પૂર્ણ ભગવત ગોપાળરે ૧૮
ભય હિરણ્યકશિપુનો મધરશેરે, એની ભક્તિએ તમે હિરણ્યશેરે,
પછે ધ્રુવ તે આશ્વર્ષ પામેરે, ઋષિજીને ચરણ શિર નામેરે ૧૯
સુદરીને નમ્યાવ્યુ શિશરે, તમે મનમા નધરશે રીશરે,
અગ્નિ થયો અપરાધરે, ક્ષમા કરજો જનેતા સાધરે ૨૦
કર જોડીને સુરપતિ માગેરે, હિમા સ્તુતિ કરે ઋષિ આગેરે,
એ સુદર સ્વામીને ધામેરે, રાખો શરણુ રખે દુષ્ટ પામેરે ૨૧
પછે માતુનિ મુનિવર વાળીરે, તેને પુત્રી કરીને પાળીરે,
આપ્યો મુનિવરે વર અતિભાવેરે, તુ તો ગર્ભ પ્રસવ પતિ આવેરે ૨૨
ધણી જ્ઞાનની વાત સુણાવીરે, તેણે દુષ્ટની દાઝ સમાવીરે,
તે ગર્ભવાસમા પ્રહ્લાદરે, રસ પીધો સ્તુતિ કરી સ્વાદરે,
તેનો મર્મ મુનિજન જાણેરે, રસપાન કરે તે વખાણેરે ૨૩

પૂર્વછાયા

તે વખાણે જશ પ્રભુનો, જે કરે રસપાન,
પણ દુષ્ટ દાનવ નવ લહે, જેને અટલ છે અજ્ઞાન ૨૪

ઉથલો

અટલ છે અજ્ઞાનરે, તે નવ લહે રસ હરિતણો,
હિરણ્યકશિપુ તેમ કરે, જેમ વિષે સર્પ વાધે ધણો ૨૫

કંડવુ ૧૮ સુ-રાગ ધોળ

પછે વાધ્યો અસુર તપ તાપરે, આધા વિશ્વ વિષે, ૧
થયો મુનિવરને સતાપરે, આધા વિશ્વ વિષે ૨
કપે સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતાળરે, આધા, વળી ડોલ્યા દશે દિગ્પાળરે, આધા ૩
દેવ મેલી પોતાનું ધામેરે, આધા, રહેવા ઝાળતા હિંડે કામેરે, આધા ૪
ચૌદ લોક ચચા ચક્રોળરે, આધા, બ્રહ્મનોકમા હાલકહોલરે, આધા ૫
વાધ્યુ તપતણ બહુ તેજરે, આધા, મન ભમાતી ચારે એજરે, આધા ૬
થયો દાનવ મહા બળવાનરે, આધા, વર આપવો જોઈએ નિદાનરે, આધા ૭
કહિએ ચુક્યો નહીં તપતાલરે, આધા, વર આપવામા જન્મલરે, આધા ૮
એ તો તામસી છે દુર્ચુદરે, આધા, જીગ માહે જગાડશે જીદરે, આધા ૯
એ તો દેવને દેશે દડરે, આધા, એ તો આચરે પાપ પ્રચડરે, આધા ૯

એમ બ્રહ્મા રિચારે વાતરે, બાધા, વર આપવા આલ્યા ખ્યાતરે, બાધા ૧૦
 આવી ઉતર્યા પર્વત માહેરે, બાધા, તપ દાનવ સાધે છે જ્યાહેરે, બાધા ૧૧
 કર મૂકી કચ્ચો સાવધાનરે, બાધા, મુખ બોલ્યા બ્રહ્મા ભગવાનરે, બાધા ૧૨
 ઊઠ પુત્ર તપસ્વાથી જાગરે, બાધા, મન ગમતો ઊઠી નર માગરે, બાધા ૧૩
 એવું સાલળી જાગ્યો ભૂપરે, બાધા, દીધું દેવ વિધાતાનું રૂપરે, બાધા ૧૪
 કર જોડીને લાગ્યો પાયરે, બાધા, સ્વામી થાજો હુને સહાયરે, બાધા ૧૫
 જેટલા વર માગુ આજરે, બાધા, તેટલાજ આપો મહારાજરે, બાધા ૧૬
 જેટલા સૃષ્ટિ તમારીના જતરે, બાધા, મારો આણી ન શકે અતરે, બાધા ૧૭
 જળ ભૂતળ વાયુ પ્રકાશરે, બાધા, મારો તે ન કરી શકે નાશરે, બાધા ૧૮
 શલ્યા શુભક કાષ્ઠ કે દડરે, બાધા, તેણે પડે નહીં મુજ પડરે બાધા, ૧૯
 મત્ર જત્રને આયુધ અસ્ત્રરે, બાધા, મુને છેદે નહીં કે! શસ્ત્રરે, બાધા ૨૦
 સાત ધાતુના ઘાટ અનેકરે, બાધા, મારુ અગ ન બેદે એકરે, બાધા ૨૧
 વનૌષધિ ભાર અઢારરે, બાધા, મારો તેથી ન થાયે સહારરે, બાધા ૨૨
 ગિરિશિખર પહાણ કોડાણરે, બાધા, મારો પડે ન નિશ્ચે પ્રાણરે, બાધા ૨૩
 ધર ગોખલો ને ધરખારરે, બાધા, મારો પડ પડે ન કો ઠારરે, બાધા ૨૪
 અવનિપર અખર હેઠયરે, બાધા, મુજ મૃત્યુ તે નાવે નેટરે, બાધા ૨૫
 દિન રેણુ સમસ્ત મોઝારરે, બાધા, મુને મારે ન મારણહારરે, બાધા ૨૬
 જીવ યોની જે ચારે ખાણરે, બાધા, તેથી નવ મરુ નિર્વાણરે, બાધા ૨૭
 એટલું માગુ કર જોડરે, બાધા, પહોંચે મારા મનનો કોડરે, બાધા ૨૮
 પછે બોલ્યા બ્રહ્મા બોલરે, બાધા, તે તો વર માગ્યા અણુતોલરે, બાધા ૨૯
 નથી આપવા જેવા નિર્ધારરે, બાધા, વર દુર્લભ એજ અપારરે, બાધા ૩૦
 આજલગે એવા નથી કાયરે, બાધા, જેને તારા જેવો વર હોયરે, બાધા ૩૧
 પણ જ તારા તપને ત્રાશરે, બાધા, વર આપીને પૂરુ આશરે, બાધા ૩૨
 મુખે માગ્યુ તે થાશે સત્યરે, બાધા, પણ દૈત્ય તારી છે દુર્મત્યરે, બાધા ૩૩

પૂર્વછાયા

દૈત્યતણી દુર્મત્યરે, વિશ્વ વિષે નિર્ધાર,
 અહકારી ઉન્મત્ત ધણુ, કરે ભોમને ભાર

૩૪

ઉથલો

કરે ભોમને ભારરે, દાનવ દળ મેત્રી ધણુ,
 અચ્યુત લે અવતારરે, તો દુ ખ ભાગે સુરતણુ

૩૫

કડવું ૧૯ સુ-વલણ

વળી વળી બોલ્યા તે બ્રહ્મકુમારજી, લઈ વર વાધ્યો તે અસુર અહકારજી,
સાબળ રાગ તે કહું વિસ્તારજી

૧

ઉથલો

સાબળ કહું વિસ્તારજી તેનો, પાડુ સુત પુણ્યવત,
પામી વર દાનવ વળ્યો, તે ખ્યાત સુણુ મન ખત

૨

રાગ ગાડી ગુજરી

વર આપી વળ્યા ચંતુરાનન જો, પછે ભૂપનું કૂલ્યુ તન મન જો,
પામ્યો વાચ્છિત વસ્તુ પદારથ જો, જાણે મન થયો કૃતારથ જો ૩
આગે દૈત્ય ને વરદાન લીધું જો, જેમ મેગળ ને મદ પીધું જો,
પહેલો બળિયો ને વળિ વર લીધો જો, જેમ પન્નગ પાખાળો કીધો જો ૪
હતો અસુર અતુલબળબળિયો જો, વર વાચ્છિત પામીને વળિયો જો,
આવ્યો અસુર પોતાને મદિર જો, તિહાં પ્રાક્રમ દીકુ પુરી ઈંદ્ર જો ૫
આધુ નગર કર્યું છે સ્તનુ જો, ઠાઈ ધામ જડે નહી જૂનું જો,
દેખી કોષ ચણ્યો મનમાહે જો, પછે તેડાવ્યા દાનવ ડાહ્યા જો. ૬
દેશદેશના દાનવ બળિયા આવી જો, બેઠા કોષમા ભુકુટી ચઢાવી જો,
પ્રભ સધળીને શિદ્ધ તેડાવી જો, આપ આપને સ્થાનક આવી જો ૭
બહુ ક્રોડ અસુર થયા ભેળા જો, દૈત્ય જાણે હવે વળી વળા જો,
દળવાદળ સેના દીસે જો, બુદ્ધ કરવાને મન નહોં હીસે જો. ૮
વાળે દશ વીશ ક્રોડ દદામા જો, તે સુરપતિના પૂર સામા જો,
વાળે વાજિત્રના નિર્ધોષ જો, કાને પશુ સુણે ન ત્રૈલોક જો ૯
ઉછાંછળા દૈત્ય અલેખે જો, મદમાતા થઈ મન મહાસે જો,
અળવિતરા અવળા ચાલે જો, જાણી જોધને ઝંઘડો ધાલે જો ૧૦
અવળી આળ કરે માહોમાહે જો, ખેલે ખડ્ગવિદ્યાને ધાએ જો,
અશ્વશસ્ત્રની વિદ્યા સામે જો, એક બીજને બધન બાંધે જો ૧૧
એવું સૈન્ય મળ્યું સર્વ રાણુ જો, બોલે હિરણ્યકશિપુ બહુ માન જો,
મુજ આગળ અમર કોણુ માત્ર જો, ગળ વના કીધું છે ગાત્ર જો ૧૨
એમ કહીને મુઠે કર ધાલ્યો જો, દળ સબળ કરી દાનવ ચાલ્યો જો,
આજ સર્ગે જઈ વેર વાળુ જો, મારા હૃદિયાતણુ દુખ ટાળુ જો ૧૩

મળે ધંદ્ર તો માન ઉતારુ ને, ત્યારે હિરણ્યકશિપુ નામ મારુ ને,
 પછે દળ લઈ દાનવ ધાયો ને, ધરા યુગ્ર ને અમર સહાયો ને ૧૪
 દીધો સ્વર્ગ નિકટ જઈ ઉરો ને, મણિ રક્ષાટિકનો ગઢ ઘેર્યો ને,
 ધંદ્રે જાણ્યુ જે દૈત્ય અલગી ને, વર પામી આળ્યો છે ઉમગી ને ૧૫
 એથુ જુદ્ધ કીધુ નવ જય ને, વૃથા કરવો તે જ્ઞાને જાપાય ને,
 શત્રુ લોહ ઉપર કર હણીએ ને, દુષ્ટ પોતે પોતાનુ ગણીએ ને ૧૬
 ક્રોધે કાળી પાણુને ડશીએ ને, દત્ત ભાગે પછે કર ધશીએ ને,
 એમ અમરપતિ મન ધારી ને, નાહા લઇને પોતાની નારી ને ૧૭
 બીજાદેવતાઓ દોદશ પળિયાને, તજી જીવન ને શિશ્ર ઉચલિયા ને,
 ગયા અમર સ્વર્ગથી નાશી ને, જેયુ દૈત્યે સ્થળ તે તપાસી ને ૧૮
 પછે અસુર પુરીમાં પેઠા ને, સુરસ્વામીને સ્થાનકે બેઠા ને,
 આળ્યો હિરણ્યકશિપુ નર ત્યાહે ને, ચડી બેઠા ધંદ્રાસનમાહે ને ૧૯
 રાજ રગ ધણો મન જામ્યો ને, સુર ધંદ્રતણુ સુખ પામ્યો ને,
 કર બેડીને શિશ નમાવી ને, ધણુ દૈત્ય ઉભા નિજ આવી ને ૨૦
 શોભા દાનવ તેજ અપાર ને, જાણે દિનકરનો ઝળકાર ને,
 માથે મુગટ કનક મણિ ઓપે ને, તે તો ધંદ્રજીવુ જામી લોપે ને ૨૧
 કાને કુડળ ઉર મણિ માળા ને, નેત્ર જાણે અગ્નિની જ્વાળા ને,
 ધરે નવનવા વસ્ત્ર વિભાગી ને, કરે ખડ્ગ ચમર શોહાગી ને ૨૨
 ક્રોધ દષ્ટે જે સામુ નિહાળે ને, તેના શરીરની શુદ્ધયુદ્ધ ટાળે ને,
 શોહે સ્વર્ગ જીવનની ધરણી ને, હેમ રત્ન વિદુમની વરણી ને ૨૩
 પેઠા મણિમય મડપ મધ્ય ને, જોરે હકારી લિધ રિદ્ધસિદ્ધ ને,
 પ્રેતા પૃથ્વીમાં પ્રતિમિય દીસે ને, જેમ ભાસે તે વદન અરીસે ને ૨૪
 દ્વારે મોતીના તોરણ લહેકે ને, ચરચ્યા કુકુમ કસ્તૂરી બહેકે ને,
 ફરતી કલ્પ વૃક્ષની વાડી ને, વચ્ચે અમરચદનની ઝાડી ને ૨૫
 વીટિ વેન તિહા બહુ ફૂની ને, રહ્યા કુસમ કુસુમ મધુ જૂની ને,
 તિહા ગાન્ધર્વ અપ્સરા નાચે ને, ઉભા અનેક બદીજન જાચે ને ૨૬
 દોડે જૂથ દાનવના જેમી ને, ભોગવે મોટા ભૂપતની ભોમી ને,
 દૈત્ય હિરણ્યકશિપુની હાકે ને, ચૌદ લોક ચક્ષા છે ચાકે ને ૨૭
 બીજા નવ દિગ્પાળ ત્યા આળ્યા ને, તે તો ભેટ લલી લલી લાળ્યા ને,
 હય હરતી શિખીકા સારી ને, સિદ્ધિ લાળ્યો કુબેર ભડારી ને ૨૮

વળી રથ રેવત મળ ઝાઝા જો, લાવે લાખો લેખે સર્વે રાજા જો,	
પોત પોતાની ભોમીની ભેટ જો, ભૂપ આવી પહોંચાડે ઠેઠ જો	૨૯
એને સેનાતણી નહીં સખ્યા જો, એથી અવનિ ને આભ તે ચમક્યા જો,	
અનાતનમાત્રિગુણ નીરાંગી જો, બ્રહ્મા ગુરુ હરિ શિવ જોગી જો	૩૦
એવી સપત્તિ પામ્યો અસુર જો, તેણે શશિ રવિ જિત્યા સુર જો,	
પછે નારદ ઋષિ તેડી રાણી જો, આવ્યા તત્પર તુષર પાણી જો	૩૧
કરી પુત્રીને સાસરવાસો જો, સોંપી ભૂપને ટાળ્યો વરાસો જો,	
પેર ઓછવી શ્રી ઋષિરાય જો, રાજા મનમા તે હરખ ન માય જો	૩૨

પૂર્વછાયા

રાજા મનમા હરખિયો, પામે પરમ ઉલાસ,	
અમરાપુરી પોતે રહ્યો, દેવ રહ્યા વનવાસ	૩૩

ઉથલો

દેવ રહ્યા વનવાસરે, શ્રીપતિનું સ્મરણ કરે,	
મગનથકી વામક થયું, તે સુરનર શ્રવણે સુણે	૩૪
અવતરે છે ઘેર અસુરને, કુવર ભગત ભગવાન,	
તે દુષ્ટ ટાળે વમતણા, લેતા નામ નિદાન	૩૫

કડવું ૨૦ મુ-વલણ

વળતા બોદ્યા તે મુનિવર વાતણ, સાબળ રાજા તે ભક્તની ખ્યાતણ,	
બાળક પ્રગટ્યો તે ગુણ વિખ્યાતણ	૧

ઉથલો

સાબળ રાજા શ્રવણ સર્વે, ભક્તગુણ વિખ્યાત,	
અસુરને કુળ અવતર્યો, પણ ભજે વૈકુઠનાથ	૨

રાગ માલવ ગુજરી

થયો અસુર તણે ઘેગ બાળ, રૂપ મનોહર છે,	
એને વહાલા ધણુ ગોપાળ, રૂપ મનોહર છે	૩
વાળે ઢોલ નિશાન ને નાદ, રૂપ, એનું નામ ધરાવ્યું પ્રહ્લાદ, રૂપ	૪
વહ્યે છે શ્રીકૃષ્ણ કૃષ્ણ પાન, રૂપ, ગાયે માનુની મધુરા ગાન, રૂપ	૫
મન હરખ ધણો ઘેર ભૂપ, રૂપ, એ શોભે તે સખળ સ્વરૂપ, રૂપ	૬
એમ મન વિચારે માત, રૂપ, એક પુત્રથી વાધશે ખ્યાત, રૂપ	૭

જેતા જન્માક્ષરની વાત, રૂપ, એને પ્રભુ મળે સાક્ષાત, રૂપ	૯
માતા લાડ લડાવે દિન રેણુ, રૂપ, જેમ પાપણુ પાળે નેણુ, રૂપ	૯
માથે ટોપીમા મોતીનો હાર, રૂપ, માહે ધુધરનો ધમકાર, રૂપ	૧૦
પહેરી ઝુલડી ઝળકતી જોત, રૂપ, જાણે અર્કતણો ઉઘોત, રૂપ.	૧૧
કટિ મેખલા વુધરમાળ, રૂપ, થયો પાચ વરસનો ખાળ, રૂપ	૧૨
પછે પિતાએ આણી પ્રીત, રૂપ, મેલ્યો શીખવા રાજની રીત, રૂપ	૧૩
જેઈ ઉત્તમ દિવસ નિર્ધાર, રૂપ, જાવા નિશાળે સજીયો ડુમાર, રૂપ	૧૪
શોહે જરકસી પાલડી શિશ્વ, રૂપ, જેઈ મોહી રહે અજ ઈશ્વ, રૂપ	૧૫
કઠે ઝળકે મોતીના હાર, રૂપ, ધર્યા વસ્ત્ર તે ઝાકઝમાળ, રૂપ	૧૬
કીધો મેગલપર અસ્વાર, રૂપ, સાથે વાજીત્રનો નહિ પાર, રૂપ.	૧૭
સુત એણીપેર મેલ્યો નિશાળ, રૂપ, સાથે સહસ્ર પાળા અસ્વાર, રૂપ	૧૮
સોંધ્યો ભૂચુ ગુરુને હાથ, રૂપ, ત્યા ઘોલ્યો અસુરનો નાથ, રૂપ.	૧૯
એને જાળવજો લલી ભાત, રૂપ, રૂડી વિદ્યા ભણાવો દિનરાત, રૂપ.	૨૦
પછે નિશાળિયામાં નરેશ, રૂપ, વહેંચ્યા સાકર દ્રાક્ષ વિશેષ, રૂપ	૨૧
આખ્યા ખડિયા કનકતા અપાર, રૂપ, સહુને દીધી ભલામણુ સાર, રૂપ.	૨૨
પછે ગુરુજીએ જાણ્યુ મન, રૂપ, પાસે ઘેસાજ્યો દાનવતન, રૂપ	૨૩
રૂપ મનોહર ને રઠીઆળુ, રૂપ, લાગે સર્વને શોભતુ સારુ, રૂપ	૨૪

પૂર્વછાયા

રૂપ મનોહર અતિ ધણુ, નખ શિખ નિર્મળ તન, કામળ વદન વાયક મધુર, આઠે પોહોર પ્રસન	૨૫
---	----

ઉચ્છેદો

આઠે પોહોર પ્રસનરે, શ્રીગુરુજી વાણી વડે, કહુ કયા હરિભક્તની તે, રાજ તુ સાંભળ હૃદે	૨૬
--	----

કડવું ૨૧ મુ-વલ્લણુ

વળતા ખોલ્યા તે મુનિ નારદજી, સાંભળ રાજ તે કહુ હારદજી, જેનો પાર ન પામે શારદજી	૧
--	---

ઉચ્છેદો

પાર જેનો ન લહે શારદા, કહુ તેનો મર્મ, પ્રહ્લાદની દંડ ભક્તિ પૂરણુ, સુણો રાજ ધર્મ.	૨
--	---

રાગ મગલાચરણ

પછે ગુરુજીએ તેજો, રંગીલા કુવર રે,
લઈ મસ્તક મૂક્યો હાથ, રંગીલા કુવર રે,

એવી વિદ્યા તુને શિખવુ,	રંગી, જેમ જિતે સલાનો સાથ, રંગી	૩
હાથ પાટી દ્યો હેમની,	રંગી, માહે લખ્યા મોટા મત્ર, રંગી	
ગુરુતણુ મન તુ રાખજે,	રંગી, તુને શીખવુ ઝાઝા જત્ર, રંગી	૪
પહેલી વેળા શિખો શિખવુ,	રંગી, પછે લખ્યાનો જે ભેદ, રંગી	
બાવન અક્ષર એ વિષે,	રંગી, ચૌદ વિદ્યા ને ચારે વેદ, રંગી	૫
દીપતા આક ફશે લખો,	રંગી, લેખુ કરવાને કાજ, રંગી.	
સર્વ વિદ્યા તુને શિખવુ,	રંગી, જેમ રુકુ ચલાવે રાજ, રંગી	૬
તાતતણુ માન રાખજે,	રંગી, માતાને લાગજે પાય, રંગી	
દુર્બળ દુ ખ દેખશ મા,	રંગી, રમે ગમે વેરીની સહાય, રંગી	૭
શત્રુનો સગ ન કીજીએ,	રંગી, મિત્રને ન દેશો છેહ, રંગી	
ચોરે ચોટે જઈશ મા,	રંગી, શઠ સાથે ન કરીએ સ્નેહ, રંગી.	૮
રાજદારે કો દહાડલે,	રંગી, કાએ કરીશ મા હાસ, રંગી	
પથતણા પરીઆણુમા,	રંગી, વણુ તેજે મા જાળે પાસ, રંગી	૯
છૂતવિદ્યા નવ ખેલીએ,	રંગી, હુકી ન કીજીએ હોડ, રંગી	
અણુજાણુ નીર ન પેશીએ,	રંગી, નવ બેશીએ નીચની બેડ, રંગી	૧૦
ગીત કથા સવાદમા,	રંગી, વચ્ચે ન કરીએ વાત, રંગી	
અહર્નિશ ઉઘમ કીજીએ,	રંગી, કાષ્ઠક દાન દીજે વિખ્યાત, રંગી	૧૧
રમતાં રીસ નવ કીજીએ,	રંગી, દીન રેણુ રહિયે રણિઆત, રંગી.	
જમતા બેર નવ કીજીએ,	રંગી, બાવતુ લીજીએ ભાત, રંગી	૧૨
સુતા તે સર્પ ન છેડીએ,	રંગી, વિષ સાથે ન કીજીએ વાદ, રંગી.	
વાપી કૂપ ન ઠેકીએ,	રંગી, ઉત્પાત ન કરો ઉન્માદ, રંગી.	૧૩
પાવક હાથ ન ધાલીએ,	રંગી, નવ ચાલીએ સાકડી વાટ, રંગી.	
અજાણુ વસ્તુ ન પ્રાશીએ,	રંગી, નવ કુદીએ અવધડ ધાટ, રંગી	૧૪
એકલા ગામ નવ ચાલીએ,	રંગી, કામ પડે જો કોટ, રંગી	
લીધુ દીધુ લખાવીએ,	રંગી, ખાતે ન પડે ખોટ, રંગી.	૧૫
મોટ વડાઈ નવ લોપીએ,	રંગી, પાણિએ ધરમા ધર્મ, રંગી	
દોષ કેને નવ દીજીએ,	રંગી, કીજીએ આપણુ કર્મ, રંગી.	૧૬

પડને પાવન રાખીએ, રંગી, નાહીએ નિર્ભળ નીર, રંગી	
મેલાં વસ્ત્ર નવ પહેરીએ, રંગી, રાખીએ શુદ્ધ શરીર, રંગી	૧૭
ચાપીને પાધ નવ બાધીએ, રંગી, નખે ન ખણિએ ધરણ, રંગી	
પ્રભાતે નવ પોઢીએ, રંગી, હસ્તે ન ત્રોડીએ તરણ, રંગી	૧૮
છોર વિના નવ છોરીએ, રંગી, કુડી ન પૂરીએ સાખ, રંગી	
એવી વિદ્યા મેં શીખવી, રંગી, તે વાત હોદેમા રાખ, રંગી	૧૯

પૂર્વછાયા

વાત હોદેમા રાખજે, રૂડા રાજકુમાર,	
જગતમા જસ પેરવે, કૃપા કરે કિરતાગ	૨૦

ઉથલો

કૃપા કરે કિરતારરે, એતુ મન નિરસ્યે મણે,	
જે વિદ્યા સકટ હરે તે વિદ્યા બાવે બણે	૨૧

કડલુ રર મુ-વલણુ

વળતા બોલ્યા તે મુનિવર વાણુજી, સાલળ રાજ તે ચતુર સુખણુજી,	
કહું હરિજનની વાત વખાણુજી	૧

ઉથલો

વાત વખાણુ ભક્તની, તે સાલળ ધર્મ નરેંદ્ર,	
શુરુવચન મસ્તક ધર્યું, પણ અનુભવ ઓપેંદ્ર	૨

રાગ ધનાગ્રી

ગુરજને શિશ નમાવી કરી, કર જોડીને બોલિયો બાળ, કૃતાર્થ મને કર્યો,	
સ્વામી સકળ વિદ્યા મને શીખવી, મને કરુણા કરી તત્કાળ, કૃતાર્થ	૩
હુ તો સિદ્ધો વરણુ સિદ્ધ શીખિયો, તેમા ક્ષણ નવ લાગી વાર, કૃતાર્થ,	
જેતો અર્થ વિચારતાં એ થયો, માહિ કીડા કરે કિરતાર, કૃતાર્થ.	૪
મેં તો અક્ષર સઘળા બોળખ્યા, મને લાધ્યો ભણ્યાનો ભેદ, કૃતાર્થ,	
એથી શાસ્ત્ર સકળ મત્ર જત્ર કળા, ચૌદ વિદ્યા ને ચારે વેદ, કૃતાર્થ	૫
એના બાવન અક્ષર બીજ સદા, માહિ પૂરી રહ્યો પરિવ્રજ, કૃતાર્થ,	
તેને સમજે તે સુખ પામે ધણુ, અણુસમજુને પહોંચે શ્રમ, કૃતાર્થ	૬
મેં તો કન્યો તે કેશવ જાણિયો, ખખખો ખગવાહન નિરધાર, કૃતાર્થ,	
મેં તો ગંગો તે ગોવિંદ જાણિયો, વધ્યા ધનશ્યામ મોરાર, કૃતાર્થ	૭

- મેં તો નન્નો નારાયણુ લેખિયો, વળી ચચ્યો લખિયો ચક્રપાણુ, કૃતાર્થ, ૮
- મેં તો છછછો છખિલો જ લેખિયો, લખ્યો જજજને તે જીવનપ્રાણુ, કૃતાર્થ
- મેં તો જજજો જખકારી લખ્યો, નજે નિર્ગુણુ નિરાકાર, કૃતાર્થ, ૯
- મેં તો ટટ્ટો તે ટેકધારી લખ્યો, લખ્યો ઠઠો તે ઠારણુઠાર, કૃતાર્થ
- મેં તો ડડો તે ડમરધારી લખ્યો, મેં તો ઢઢો લખ્યો જગદાલ, કૃતાર્થ, ૧૦
- મેં તો જુણુજો નિરજન જણિયો, તત્તો ત્રિભુવનનો પ્રતિપાળ, કૃતાર્થ
- મેં તો થથથો તે સ્થિરસ્થાવર લખ્યો, મેં તો દદો લખ્યો છે દેવેશ, કૃતાર્થ, ૧૧
- મેં તો ધધ્ધો તે ધરણીધર લખ્યો, મેં તો નેનો લખ્યો છે નરેશ, કૃતાર્થ
- મેં તો પપ્પો તે પુરુષોત્તમ લખ્યો, લખ્યો ફફફો તે ફળદાતાર, કૃતાર્થ, ૧૨
- મેં તો બબ્બો તે બહુ નામી લખ્યો, મેં તો ભભ્ભો લખ્યો ભવતાર, કૃતાર્થ
- મેં તો મમ્મો તે મધુસૂદન લખ્યો, મેં તો યય્યો લખ્યો યમૂનેશ, કૃતાર્થ, ૧૩
- મેં તો રરરો તે રામ કરી લખ્યો, લખ્યો લલ્લો લીલાધર વેશ, કૃતાર્થ
- મેં તો વવ્વો તે વિજયુ કરી જણિયો, લખ્યો શશો શકર્પણુ ભૂપ, કૃતાર્થ, ૧૪
- મેં તો ષષ્ષો તે પટ્ટદર્શન લખ્યો, સસસો તે સસ સ્વરૂપ, કૃતાર્થ
- મેં તો હહ્હો હરિ કરી જણિયો, મેં તો શ્રી લખ્યો શ્રીપતિ નામ, કૃતાર્થ, ૧૫
- મેં તો ક્ષ લખ્યો રૂપ ક્ષમાકારી, જ લખ્યો લક્ષ્મીપતિ ધામ, કૃતાર્થ
- મેં તો અક્ષરે અક્ષર ઝોળખ્યો, એવો આઘ પુરુષ અવિનાશ, કૃતાર્થ, ૧૬
- મને કાંઈ બીજુ કહ્યું નવ ગમે, ગુરુ સાચુ કહું તમ પાસ, કૃતાર્થ
- હુ તો હરિ હરિ મુખમાથી જપુ, દિન રેણુ રહુ રણિયાત, કૃતાર્થ, ૧૭
- મારા મનમા ગોવિંદ મુકુદ વસે, નહિ ઉચ્ચ અવર કાઈ વાત, કૃતાર્થ
- મારે નામ નારાયણુ રામ હદે, કમળાવર વૈકુઠરાય, કૃતાર્થ, ૧૮
- સચ્ચિદાનંદ માધવ પ્રાણુ પ્રભુ, તેનો ગાઈ મુખે મહિમાય, કૃતાર્થ
- હુ તો વદુ સુદર નારાયણુને, દામોદર દીન દયાળ, કૃતાર્થ, ૧૯
- અવિનાશિ અનત અમોઘ અતિ, વળી પરણુ બ્રહ્મ ગોપાળ, કૃતાર્થ
- એનું નામ ન મેલુ એકે ધડી, પિડ માહે છે જ્યાં લગે પ્રાણુ, કૃતાર્થ, ૨૦
- મારે તન મન ધન છે તેહ સદા, જગજીવન સ્થામ સુખાણુ, કૃતાર્થ
- એના ભજનનો રસ જેણે અનુભવ્યો, તેને બીજુ ક્યે નહીં વાત, કૃતાર્થ, ૨૧
- તે તો ગીત કથા ગદ્ય પદ્ય કથે, દિન રેણુ રહે રણિયાત, કૃતાર્થ
- જગદીશ પરમેશ્વર જગતપતિ, વળિ ઈશ્વર સલ સ્વરૂપ, કૃતાર્થ, ૨૨
- કહાવે ભક્તવત્સલ ભવસિંધુ વિષે, ભગવાન સુરાસુર ભૂપ, કૃતાર્થ

હવે એક અધક્ષણ નહીંરે તણુ, લણુ ભાવ ધરી મન માય, કૃતાર્થ,
મારે પ્રીતડી જે પેલા ભવ તણી, તેણે શ્રીવર થાશે સહાય, કૃતાર્થ ૨૩

પૂર્વછાંયો

શ્રીવર થારો સહાયરે, મને મોટા વિશ્વાસ,
કરુણાસાગર શ્રીહરિ, તે પૂરે મનની આશ ૨૪
જેણે લજ્યા નહિ શ્રીહરિ, ભક્તવત્સલ ભગવાન,
અમૃતને અળગુ કરી, વિષમ કર્યું વિષપાન ૨૫

કડવુ ૨૩ મુ-વલણ

વળતા બોલ્યા તે મુનિવર સારણ, સાબળ રાગ તે ધર્મ કુમારણ,
ગુરુએ વાયો તે રાજકુમારણ, ફરિ ન કરીશ એવો ઉચ્ચારણ ૧

ઉચ્ચારણ

ગુરુએ વાયો અસુરસુતને, સુણી વિષણના વખાણ,
તુજ તાત વેરીને શુ ભજે, સુણ કુવર ચતુરસુગણ ૨

રાગ-વણુજરાનો

અખ્યાર વળતું બોલિયો, તને વારુરે,
એવું વળી મ બોલીશ વેણુ, કુવર નહિ સારરે,
એશું તાત તારાને વેર છે, તને, સુણી રીસે રાતા થાય નેણુ, કુવર ૩
એ તને કોણે શીખવ્યું, તને, રાય સુણતા થાશે વિનાશ, કુવર,
દેસને દેવશુ વેર છે, તને, નામ લેતામા લાગે હુતાસ, કુવર ૪
જાણ્યું અજાણ્યું બકીશ મા, તને, કોષ કરશે તારો તાત, કુવર,
આગળથી એટલું કહી, તને, ફરી મુખથી મ કાઠીશ વાત, કુવર ૫
અસુરતણે કુળ ઉપચો, તને, કહેને ક્યાથી શિખ્યો પર પક્ષ, કુવર,
તાતનો શત્રુ શ્રીરામ છે, તને, તેના નામનો લીધો લક્ષ, કુવર ૬
વેરીનું નામ ન લીજિયે, તને, શત્રુને ન નમાવવું શીશ, કુવર,
તારો પિતા જે જાણ્યું, તને, તો તે રૌરવ કરશે રીશ, કુવર ૭
અજાણ્યું કામ ન જીજિયે, તને, એથી કારમો થાશે કલેશ, કુવર,
માપથી મનમા બીજિયે, તને, જેથી સાબળશે સર્વ દેશ, કુવર ૮
આગળથી આદર કરી, તને, હવે એનું ન લેશો નામ, કુવર,
તાતને કોણે કહેવાય નહી, તને, જે સાબળે તો મારે ઠામ, કુવર ૯

તુ તો બાળક બાળે નહીં, તને, શા છે દેવતાણા કુળધર્મ, કુવર,
 બુદ્ધિ વિના શુદ્ધિ શી પડે, તને, વણુ બાળે ન કાળિયે કર્મ, કુવર ૧૦
 એટા તે શત્રુને શું બજે, તને, તુ તો ઉપન્યો કુળ અગાર, કુવર,
 કાષ્ટ કપટિયે તને શિખવ્યું, તને, રહ્યો એ જ કરેછ ઉચ્ચાર, કુવર ૧૧
 કાષ્ટક પાખડિયે પ્રીછવ્યો, તને, કાણુ મળિયો તે લોભી લાઠ, કુવર,
 દૂરથી કુંગર દાખવ્યા, તને, તેની ઝરડીને બાંધી ગાઠ, કુવર ૧૨
 તાતથી કે અદકુ નથી, તને, બીજુ બજન કરે રયાને માટ, કુવર,
 એની ઋદ્ધિ સિદ્ધિ ત્રેલોકની, તને, એથી અદકરી બોળાખાટ, કુવર ૧૩
 એ મૂકી વિષ્ણુને વળગ મા, તને, જેણે માર્યો બાધવ તુજ તાત, કુવર,
 તે સાથે રનેહ તારે ક્યમ ઘટે, તને, તને હસશે દાનવ નાત, કુવર ૧૪
 એવુ બાણી એને બોળગે, તને, બધા વશ લગવણુ વીર, કુવર,
 તુજ તાત તુજ પર કાપશે, તને, તારી માતા નયણે ભરે નીર, કુવર ૧૫
 વેરીયુ વહાલ ન કાળિયે, તને, તેથી ગુરુજને શિર પડે દોષ, કુવર,
 બાળક બાણી વહાલ કરુ, તને, ફરી રામ કહે તો કરુ રોષ, કુવર ૧૬
 પેરે પેરે કરી પ્રીછવુ, તને, એનો ફરી કરીશ મા કોડ, કુવર,
 અમે કુળગુરુ તારા તાતના, તને, હવે ફરી વદીશ મા હોડ, કુવર ૧૭

પૂર્વજાયે

વિષ્ણે વાયો કુવરને, ભજતા શ્રીભગવાન,
 વળતા વચન બાળક કહે, સુધા સુધારસપાન.

કંડલુ ૨૪ મું-વલણુ

પછે બોલ્યા તે મુનિવર વાતજી, સાંભળ રાગ તે પ્રભુજીની ખ્યાતજી,
 બાળક બોલ્યો તે ગુરુજ સધાતજી, હરિ ભજતા ન વારો મહારાજજી ૧

ઉથલો

ગુરુ સાથે બાળક બોલ્યો, વચન વાર્યું નવ કરે,
 અસુરને કુળ ઉપન્યો, પણ પ્રીત પ્રભુજી સાથે ધરે ૨

રાગ સારંગ

એણીપેરે ગુરુજ વિધવિધ ભાતે, વચન કહીને વારે રે,
 તો પણ શિષ્યના મનમા ન આવે, ક્ષણ ક્ષણ હરિ સભારે,
 પ્રભુ પર પ્રેમ ધરે છે રે, અસુર કુળ ભક્ત બાળે છે રે-ટોક ૩

- ભણે ભણાવે કક્કા કિકી, બારાખડી બોલાવે રે,
જેટલા અક્ષર રામ વિના તે, દેખી શિશુ ડોલાવે-પ્રભુ. ૪
- રામ નામ વણુ અવર સુણાવે, તે ઉપર રહે રૂઠી રે,
નારાયણુ વિના શબ્દ શ્રવણુ પડે, કુવર જાય છે ઉડી-પ્રભુ ૫
- એક ઘડી મેને નહી મુખથી, રગરગ રામસુ લાગે રે,
અસુર રાયની ખીક ન આણે, મરણુ તણે ભય ભાગે-પ્રભુ ૬
- રાત દિવસ શ્રીવરને સમરે, રામ નામ એક જાણે રે,
અધ્યારની અવળી વિદ્યા, ટળતી મેલી ટાણે-પ્રભુ ૭
- વળતો ગુરુ મનમા કોપ્યો, આ બાળક મત થોડી રે,
લપટ લીધી વાત ન મૂકે, શુ કરીએ શિર ફેડી-પ્રભુ ૮
- છડી ચીમટીથી નવ છળીઓ, રામતણે રગ બીનો રે,
ભમર ચઢાવી ભય દેખાવ્યો, તોય બાળક નવ ખીનો-પ્રભુ ૯
- ક્ષણુ ખીહીજે રીઝે નહીં જઈને, સો વાતે સમજાવેરે,
અસુરતણુ ગુરુની અર્લકને, મનમા વાત ન ભાવે-પ્રભુ ૧૦
- કઈ કઈ વાતે ભય ઉપજાવે, બાળક બિરદ ન ચૂકે રે,
દેહ ઉપર સુખ દુ ખ દેખે પણુ મુખથી રામ ન મૂકે-પ્રભુ ૧૧
- એમ કગ્તા કેટલા દિન વિત્યા, દૈત્યપતિએ તવ જાણુયુરે,
કુવર નિશાળે વિદ્યા શિખ્યો, સાભળવા ચિત્ત આણુ-પ્રભુ ૧૨
- વળતો અનુચર એક અચાનક, આવ્યો ગુરુને દ્વારે રે,
ભરી સભામા ભપતિ બેઠો, તેડી પુત્ર પધારે-પ્રભુ ૧૩
- તવ પ્રહ્લાદ પ્રત્યે ગુરુજી બોલ્યા, સુણુ શિખામણુ મારી રે,
ચાલ પિતા તેડે છે તુજને, બોલજે વાત વિચારી-પ્રભુ ૧૪
- ટાણે કહુ છુ તિહા છે બાળક, સ્થાનક ચતુર થયાનુ રે,
જે વિદ્યા મુજને સભળાવી, તે નહી કામ કહ્યાનુ-પ્રભુ ૧૫
- પછે બાળક ગુરુ સાથે બોલ્યો, સ્વામી કહુ છુ સાચુ રે,
મારે પ્રીત પ્રભુસુ બાધી, જણુ જણુને નહીં જાચુ-પ્રભુ ૧૬
- ત્યાર પછી મારગ પરવરીઆ, ગુરુજી શિષ્ય બે સાથે રે,
રાજકુવર વિચારી મનમા, હરિજન ધરીઓ હાથે-પ્રભુ. ૧૭
- પથ વિષે પ્રહ્લાદે પળતા, કીર્તન કઠપ્રકાશે રે,
કેવળ નામ જપે કેશવનુ, જે સુણી અધક નાશે-પ્રભુ ૧૮

ગરુડારૂઢ ગદાધર શ્રીવર, શખ ચક્ર ગદાધારી રે,	
દામોદર સુદર ગુણ મદિર, સ્વજન સકટહારી-પ્રભુ	૧૯
માધવ મધુસૂદન મનમોહન, નારાયણ અવિનાશી રે,	
જય જગદીશ જનાર્દન અચ્યુત, વિકૃતવેંકુટવાસી-પ્રભુ	૨૦
વાસુદેવ વિશ્વભર વિષ્ણુ, શકર્ષણ શુભકારી રે,	
કમલાનાથ કમલદલલોચન, પૂર્ણાનંદ મોરારી-પ્રભુ	૨૧
એમ સ્તવન તુલસીવરકર, પથ વિષે પ્રકાશે રે,	
સારે પ્રથમ ગુરુ તેડી ગયા, આળક માતા પાસે-પ્રભુ	૨૨
જર્ઠ ગુરુજી બોલ્યા મુખ વાણી, રાણી પુત્ર તમારો રે,	
જાણ્યુ અજાણ્યુ મુખથી બોલે, કાર્ઠક વાતે વારો-પ્રભુ	૨૩
જે રાજ એ વેળુ સુણે તો, હણે અચાનક એને રે,	
અમને અલવે અપજશ બેશે, કહ્યું દુઃખ કહીએ કેને-પ્રભુ	૨૪
વિધવિધ વાતે વારી રહ્યે, કુવર કહ્યું નવ માને રે,	
સુતને કાર્ઠક દીએ શિખામણ, માતા મારગ છાડે-પ્રભુ	૨૫
બીજી કામ કરે નહિ કાર્ઠ, ગમતણી રહ લાગી રે,	
પરમારથને પથે ચાલ્યો, ત્રણે પદાર્થો ત્યાગી રે-પ્રભુ	૨૬

પૂર્વછાંયો

પરમારથના પથમા, પરવચ્ચો પ્રહ્લાદ,	
રહ લાગી શ્રીરામશુ, તે કરે સાર સવાદ	૨૭

ઉથલો

કરે સાર સવાદરે, શ્રીશુકજી વાણી વદે,	
તે તુજને માડી કહ્યું, રાજ તે ધરજે હંદે	૨૮

કંડવુ ૨૫ મુ-વલણુ

પછે બોલ્યા તે ઋષિરાયજી, સાભળ રાજ તે કહ્યું મહિમાયજી,	
જેને સુણુતા તે સકટ જાપજી	૧

ઉથલો

જેને સુણુતા જાપ સકટ, થાય દુઃખનો નાશ,	
માતા વારે કુવરને, તે કહ્યું વચન પ્રકાશ	૨
કુવર રૂપે ક્રાંડામણા, લાડકડા લધુ વેશ,	
તેને માતા પ્રીછવે, રડ મેલવા ઉપદેશ.	૩

રાગ પૂર્વી

પછે પુત્રને માતા પ્રીછવે, તુ તો શત્રુ સમગ્ધુ શુ લવે;	૪
એવુ વળીને યોલીશ મા હવે, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તુને કોણે એવુ તે શિખંયુ, નામ વેરીનું તુજને વહાણુ હવુ,	૫
નથી અસરના કુળમા કચ્ચા જેવુ, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારે હાથે ધાલુ હેમસાકળા, તુને જામા પહેરાવુ જળહળા,	૬
તારા વિદ્ય રહેજે વીરા વેગળા, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારે ભૂષણુ નિસ નવી ભાતનાં, જાણે રત્ન ઝથુકે રાતનાં,	૭
તારે અખર જુજવી જાતના, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તુને જમાડુ ખાજ જલેખી, આપુ ખાવા તે શાકર રોલડી,	૮
તારે તથાલ નાગરવેલડી, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારે ધુજે તે વાલુ લાડવા, લીવો પોંખ મગાવુ બાડવા,	૯
તુને પાલખી મેલુ પહોંચાડવા, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારે ચઢવાને તેજી તરવરા, રાતા ઘોળા ને કાળા કાખરા,	૧૦
મેવવણી પવનવેગી પાખરા, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારે ખેસવા મેગલ મલપતા, મેવાડખર શિરપર ઢળકતા,	૧૧
તારે તોરણુ રત્ન મોતિલતા, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારે સેના તણી સખ્યા નથી, હુ તો અખળા શુ જાણુ કથી,	૧૨
શત કોટિક રથના સારથિ, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારે શક થકી ઝદ્ધિ સિદ્ધિ ધણી, તારે ન્યૂન નથી નવનિધિતણી,	૧૩
તાત તારો છે સહુમા શિરોમણી, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારે રહેવાને મંદિર માળિયા, રૂડા રત્ન કરે અજવાળિયા,	૧૪
ચોક બારી જળ ગોખ જાળિયા, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારે બારણે પરજન્ય પાણી ભરે, વાયુ વાય ને વાસીદાં કરે,	૧૫
અન શીજવી અગ્નિ આગળ ધરે, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારે વાઘ અનોપમ આગણે, જેને કદપ તરુવર શોભણે,	૧૬
એવી સુખસપત ઘેર આપણે, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારે ત્રણુ જીવનનુ રાજ છે, તારે ઘેર ધણેરા કાજ છે,	૧૭
ચૌદ લોકમા તારી લાજ છે, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	
તારા તાતનો સખળો ત્રાસ છે, દિગ્પાલ તો જાણીએ દાસ છે,	૧૮
તારે ત્રિભુવન ગામ ને ગ્રાસ છે, રઠ મેલોની કુવર કોડામણા	

તારા તાતથી દેવ નાશી છુપ્યા, ગિરિ ગહ્વર પર્વતમા લખ્યા,	
કૈક ભૂપતિ ખડ્ગતજે ખખ્યા, ૨૯ મેલોની કુવર કોડામણા	૧૯
રહે વૈકુઠપતિ પણ વેગજો, ગયો ઝોળવા ત્યારે નવ મળ્યો,	
ક્ષીરસાગરમા નાચી પળ્યો, ૨૯ મેલોની કુવર કોડામણા	૨૦
એને ધ્રુવા ન વારી શકે મુખે, તપ કરવા ગયા તેને દુ ખે,	
શભુ કૈલાસે સુધ રહ્યા મુખે, ૨૯ મેલોની કુવર કોડામણા	૨૧
આજ્ઞસુધી તુ પોઠતો પાગણે, હમણા જાવા માણુ છે આરણે,	
૨૯ મેલોની રાગ ઉવારણે, ૨૯ મેલોની કુવર કોડામણા	૨૨
માતા મુખ ઉપર કર ફેરવે, અજ રક્ષા કરે તારી ટેરવે,	
માથે મુકી મોતિડાની વેરવે, ૨૯ મેલોની કુવર કોડામણા	૨૩
તારા તાતની હજી લગે હાક છે, રોષ ધરણુ ગગન લગે ધાક છે,	
તારે અદકરે શુ અભિલાષ છે, ૨૯ મેલોની કુવર કોડામણા	૨૪
તારે જેરે જોઇએ તે માગની, પણ નામ નારાયણુ ત્યાગની,	
તુ તો ગુરુજને ચરણે લાગની, ૨૯ મેલોની કુવર કોડામણા	૨૫
તારો તાત જો વાયક સાભળે, તો પાવકની પેરે પરજળે,	
ત્યારે કુવર તમારુ કાગણુ ટળે, ૨૯ મેલોની કુવર કોડામણા	૨૬
જેને વૈકુઠનાથસુ વેર છે, તેની આખે હળાહળ ઝેર છે,	
તારે ઋદ્ધિ સિદ્ધિ સઘળી ઘેર છે, ૨૯ મેલોની કુવર કોડામણા	૨૭
તુને વારે વારે સુત વિનવુ, ફરી મુખ થકી ખોલીશ મા એવુ,	
રામ કહેતામા નીપજશે નવુ, ૨૯ મેલોની કુવર કોડામણા	૨૮

પૂર્વછાયા

૨૯ મેલો કાલા કુવર, માતા કહે તુ માન,	
દૈતરાય શ્રવણે સુણે તો, કાપે શત્રુ સમાન	૨૯

કંડુ ૨૬ મુ-વલણુ

વળી વળી બોલ્યા તે મુનિવર દેવજી, સાંભળ રાગ તે પરમ અવેવજી,
માત વિનવે નારાયણુ ન સેવજી, ભક્ત ન મૂકે ભજનની ટેવજી ૧

ઉત્થલો

ભક્ત ન મૂકે ટેવ ભજનની, એટલો લાગ્યો લક્ષ,
માતા સાથે પુત્ર બોલ્યો, વર્ણવે પ્રભુજીની પક્ષ ૨

રાગ સામઝી

પછે પુત્ર કહે કર જોડીરે મા, આગે માનુનીને મત થોડીરે મા,
 એવા કડવા વચન કેમ જોલોરે મા, બીજી કાણુ શ્રીરામની તોલોરે મા ૩
 હુને વિષ્ણુજેવુકાઈનથી વહાલુરે મા, બીજી જોલવુ ગમે નહી ઠાલુરે મા,
 હુને તાતનો ત્રાસ દેખાડોરે મા, તેનું સરજ્યુ તે થાશે શરાડોરે મા /
 હુ તો જીમમાં જિહાં લગે જીવુરે મા, મારે મરણથકી નથી બીહીવુરે મા,
 હુને રામતણો રગ લાગ્યોરે મા, મારે મરણતણો ભે ભાગ્યોરે મા ૫
 હુતોલીલાકરુરામનામનિર્ભળારે મા, મારેએજ હીરો ને હેમસાકળારે મા,
 મારે શ્રીહરી હૃદિયામારે મા, મારે એજ જળહળતા જમારે મા
 હુ રામ રામ સમરુ ધડીરે મા, માટે એજ પછેડી ને પામરીરે મા,
 હુતોલક્ષ્મીપતિસુહૃદુ લોભતોરે મા, મારે એજ મુગટશિર શોભતોરે મા ૭
 હુતોગુણગાઉગોવિદગોપાલનારે મા, મારે એ જ મોતીડાની માળારે મા,
 મારે દીનબધુ બાધી બેલડીરે મા, મારે એ જ શાકર ને શેલડીરે મા ૮
 મારે નામ નારાયણ ગાનુરે મા, મારે એ જ અનોપમ ખાનુરે મા,
 હુ તો રામ નામ જપુ ઝાઝારે મા, મારે એ જ યેનર ને ખાનુરે મા ૯
 હુ તો ભજનમા ભૂલ ન પાડુરે મા, મારે એ જ જલેમી ને લાડુરે મા,
 મેતોમ્રણુજનાનામલીલાખીરે મા, મારે એ જ કનક રથ પાલખીરે મા ૧૦
 મારે જ્યાં લગે શ્રીનર સાથીરે મા, મારે એજ હેમર ને હાથીરે મા,
 હુ તો રામ નામ હૃદયેથી નવ ટાળુરે મા, મારે એજ મેડી ગોખ જાળિયુરે મા ૧૧
 હુ તો રામજીનું નામ જપુ દહાડીરે મા, મારે એજ અનોપમ વાડીરે મા,
 વાટે જતા વેહેવાયોને હાટેરે મા, વજ્ર માણુક કાણુ ખુવે કાચ સાટેરે મા ૧૨
 રસ અમૃતને હાથમા ઢોળીરે મા, કાણુ પીએ હળાહળ ઘોળીરે મા,
 રૂડા રામજીનું નામ વિસારીરે મા, બીજી વાત ગમે નહીં સારીરે મા ૧૩
 હુને રામ સલાતે રઠ લાગીરે મા, મારો ત્રાસ ગયો છે સર્વ ભાંગીરે મા,
 હુને રામ સ્વરૂપી રત્ન લાડુરે મા, તેમા નિશ્ચળ ધર્મન બાપુરે મા ૧૪
 હુને નારાયણ મન લાગે પ્યારોરે મા, જોથી ભવજળનો આવે ઝટ આરોરે મા,
 હુ તો ગમજીનું નામ ન મેલુરે મા, મારું એ જ વચન છે છેલ્લુરે મા ૧૫

પૂર્વછાંચો

એજ વચન છે છેલ્લુરે, માતા કહુ સાચી વાણુ,
 મેલુ નહીં ભગવત ભજન, અવર સુણુ નહીં કાન

તે રસના વિષ વેલડી, જેણે ન ભજિયા રામ,
કરણુ ધરણુ પરસપર ધરી, વિના શ્રવણુ હરિ નામ

૧૭

કડવું ૨૭ મુ-વલણુ

વળતા બોલ્યા તે તુચ્છ પાણુજી, સાભળ રાગ તે ચતુરસુખણુજી,
પ્રહ્લાદ રટે શ્રીભગવાનજી, કહુ હરિ ભજનનાં વચન વખાણુજી ૧

ઉથલો

સાભળ રાગ વચન સુદર, જે ચવે હરિ જન,
તે જ માંડી કહુ તુજને, થાય પ્રપ્રુલ્લિત મન ૨
એવું કહેતા ભૂપત આબ્યો, મદિરમા તતકાલ,
દ્વાર સન્મુખ નિકટ બેઠો, દબે દીઠો બાળ ૩
પાસે તેડીને હાથે ભિજો, શિશ્ન મેલ્યો હાથ,
વહાલી વિદ્યા શી ભણ્યો, કહે પુત્ર પૂછે તાત ૪

રાગ ચોપાઈ

પછી બોલ્યો બાળ ભુપાળ ભણી, કહુ વાત તે વાલેરી વિદ્યા તણી,
મે તો થાપિયો શિશ્ન શ્રિરામ ધણી, બીજો નહિ ભણુ વૈકુઠનાથ વિના ૫
મને અધ્યાત્મ વિદ્યા અનેક કહે, મારું તે ભણવામા ન ચિત્ત રહે,
મારું ચિત્ત ગોવિદના ચરણ ચહે, બીજો નહીં ભણુ વૈકુઠનાથ વિના ૬
મારે શરણે રહેવું ઋષિ કેશવતણે, તરવો ભવસાગર ભક્તિપણે,
પ્રપચ વિદ્યા ભારે કોણુ ભણે, બીજો નહિ ભણુ વૈકુઠનાથ વિના ૭
ભણ્યામાહિ હું તો પચભૂત ગણુ, વાળુ મિડું તે આગળ માયાતણુ,
અવર ભણતા ભય લાગે ધણુ, બીજો નહિ ભણુ વૈકુઠનાથ વિના ૮
કહુ એગણુ પડાયાનું કર્મ કથી, જેને થાક્યા સુનિવર મોટા મથી,
એનો અસુરને કુળ અધિકાર નથી, બીજો નહિ ભણુ વૈકુઠનાથ વિના ૯
જે કોઈ નત્રે વિટાળે વિટાઈ રહ્યા, મમ્મા મોળના મોદિક તેણે સહ્યા,
તેના વેદ પુરાણમા અર્થ કહ્યા, બીજો નહિ ભણુ વૈકુઠનાથ વિના ૧૦
હું તો સૈરાણી રનેહ ન રાખું કદા, પાછી વાળી કુડાળિ ન લોપુ તદા,
દાણે દોકળે ગ્રાહી રહ્યો છું સદા, બીજો નહિ ભણુ વૈકુઠનાથ વિના ૧૧
મેં તો એન મેનભાયા અનેક ભણ્યા, બિન્ન ભયના ગુણુ ન જાય કહ્યા,
થાય શત્રુ તે મિત્ર બે માય જણ્યા, બીજો નહિ ભણુ વૈકુઠનાથ વિના ૧૨

મેં તો એ મેં કે કે વાર લખ્યા, મેં તો આણ વગડને હવે ઓળખ્યા,
 એમ હરિ રચા મારી કરશે રક્ષા, ખીજે નહિ બળુ વૈકુંઠનાથ વિના ૧૩
 લજિતર વિષ કાટેલું જેહેર લહુ, લજિ સૂતા સાપાલાથી દૂર રહુ,
 શાને અગ સદા શિર ભાર વહુ, ખીજે નહિ બળુ વૈકુંઠનાથ વિના ૧૪
 આદિ ક્ષાત વરણમાહિ એ જ વસે, વળગ્યો નથી ને અળગો ન ખસે,
 એની વાત ન જાણે તે હાથ ધસે, ખીજે નહિ બળુ વૈકુંઠનાથ વિના ૧૫
 સસારમા સાર છે નામ હરિ, નરદેહ વિના ન જપાય ફરી,
 તેણે વાત હદેમાહિ નિશ્ચે કરી, ખીજે નહિ બળુ વૈકુંઠનાથ વિના ૧૬
 મારુ જીવનપ્રાણુ ગોપાળ સહી, જગમાહિ જીવુ જગદીશ કહી,
 નિશ્ચે તે વિણુ અન્ય ગમે જ નહી, ખીજે નહિ બળુ વૈકુંઠનાથ વિના ૧૭
 હરિનામ જપુ દિન રાત મુખે, અહિ લોક કૃતારથ થાઉં સુખે,
 અવતાર ટળે નહિ તેને દુ ખે, ખીજે નહિ બળુ વૈકુંઠનાથ વિના ૧૮
 પ્રભુનામતણે રસપાન કરે, અન્ન વાતમા જીવ તેનો ન ઠરે,
 તેણે ચિત્ત મારુ હરિચરણે ફરે, ખીજે નહિ બળુ વૈકુંઠનાથ વિના ૧૯
 મને બોલ્યુ ગોવિન્દ વિના ન ગમે, મારુ ચિત્ત મુકુન્દને ચરણે નમે,
 મન સુદરશ્યામને શરણે ભમે, ખીજે નહિ બળુ વૈકુંઠનાથ વિના ૨૦
 પરિચ્છેદ્યુ પૂરણુ પ્રીત કરી, સમરુ પુરષોત્તમ પ્રેમ ધરી,
 પડવુ ન પડે ભવમાહિ ફરી, ખીજે નહિ બળુ વૈકુંઠનાથ વિના ૨૧
 સચ્ચિદાનંદ દેવ સમસ્ત પતિ, જેને શક વિરચિ ન જાણે રતિ,
 તેના ચરણને શરણુ છે મારી મતિ, ખીજે નહિ બળુ વૈકુંઠનાથ વિના ૨૨
 ગુરુ તાત તમારે હુ લાચુ પાગે, ન તણુ પ્રભુને અવસાન લગે,
 મારે વાર્તા એ જ પડી છે વગે, ખીજે નહિ બળુ વૈકુંઠનાથ વિના. ૨૩
 પૂર્વછાયે।

ન બળુ વૈકુંઠ નાથ વિણુ, અવર પુરુષનુ નામ,
 એ વિણુ વિદ્યા સકળ તે, કાર્ધ ન આવે કામ ૨૪

કડવું ૨૮ મું-વલણુ

વળી બોલ્યા તે મુનિવગ વાતજી, સાબળ ધર્મકુવર વિખ્યાતજી,
 કાપ્યો સુતપર અસુર અધાતજી, મારવા મમતે ધરી વાતજી ૧

ઢાળી

કાપ્યો સુતપર અસુર અદ્ભુત, મુણી વિખણુના વખાણુ,
 રક્ત લોચન થયો ભૂપતિ, વચન લાગ્યાં બાણુ ૨

અધ્યારુપર કોપ કીધો, હેઠે પછાડ્યા હસ્ત,	
કોણે મારા કુવરને, આ કહાવી વસ્ત સમસ્ત	૩
મળ્યો કોષ્ઠએક દુષ્ટ દુરિજન, જેને મુજ પર દ્રેષ,	
શિખવી આ અપય વિદ્યા, ધરી બ્રાહ્મ વેશ	૪
મૂળ એ જ સ્વભાવ બાળક, જે સુણે તે નિસ ગાય,	
પેર કશી પ્રીછે નહીં, શો તેતણો અન્યાય	૫
વાક વાડવ તમતણો, જરૂર નહીં જુગતે જતન,	
જુઓ વિમાશી મન વિષે, રેદુ તે કેમ રહે રતન	૬
હવે નિશાળે જાઓ તેડી, લણ્યાઓ બહુ ભાત,	
પુત્ર સૌંપુ હાથ રાખો, રખોપુ દીન રાત	૭
શીખવો વિદ્યા એહવી, જે પ્રાણ થાય પ્રસન્ન,	
વિસાગે હમણા કહ્યું, જે વજ્રવેણુ વચન	૮

ઉથલો

વજ્ર સરખા વેણુરે, આ બાળક બોલ્યો મુખચક્રી,	
વળતું વૈકુંઠનાથનું, નામ ન જપે શિખવો નકી	૯
વળતા ગુરુજી હાથ ઝાઢી, સાથ રાખ્યો બાળ,	
આવિયા તેડી તરત, નિજ ભુવન મધ્ય નિશાળ	૧૦
કોષ આણી વદે વાણી, બેસ મારી પાસ,	
લજશ મા ભૂલ્યો થકા, હવે આજથી અવિનાશ	૧૧

ઉથલો

આજથી અવિનાશરે, લજશ મા ભૂલ્યો ફરી,	
પછે ગુરુજીસુ બાળ બોલ્યો, આગળ કર જોડી કરી	૧૨

રાગ ચૌપાદ

પેરે પેરે વિત્રે વારયો, પ્રીછવીઓ પ્રહ્લાદ,	
બેહુ કર જોડી બાળક બોલ્યો, ગુરુજી સગાથે વાદ,	
રૂડા રામજીને મૂકીરે, બીજને કેમ લજાએરે-ટેક	૧૩
આ જગમા અવતરવું મરવું, કરવું પુણ્ય ને પાપ,	
નવા નવા દેહ નિશ્ચે ધરવા, ક્રિયા મૂળ માખાપ રૂડા	૧૪
ગુરુજી વચન કરો વેગળું, હું પરજળું તે દુ અચકી,	
રામ નામની રહ મને, લાગી મનમા દહ નકી રૂડા	૧૫

જેતા જીવતણી નવ લાધે, આદિ અત્ય ને મધ્ય,	રૂડા	૧૬
લક્ષ ચોરાચી ફેરા ફરતા, જુગમા જુના જત	રૂડા	૧૭
નાહાના મોટા રૂપ રગના, પશુ પક્ષી નર નાર,	રૂડા	૧૮
જરા મરણને કોઈ નવ જિતે, દૈત્યો દરમાર	રૂડા	૧૯
અક્ષાદિકને જીવને પહોંચે, પુણ્ય કરી નર જેહ,	રૂડા	૨૦
પુણ્ય ઘટે પૃથિવીપર આવે, જન્મ ન ધૂટે તેહ	રૂડા	૨૧
દેવ લોકની લક્ષ્મી લાવે, ધરણે થાએ ધનાઢ્ય,	રૂડા	૨૨
કર્મ કરે અનેક નર તે, પડે ચઢીને પાટ	રૂડા	૨૩
ત્યાંથી સકળ લોકમા ભટકે, સરળે કીટ પતંગ,	રૂડા	૨૪
દેવતાણુ દર્શન પણ દુર્લભ, ભેટે નવ ભગવત	રૂડા	૨૫
ઉંચા કર્મ કરે જે પ્રાણી, પામે અક્ષભુવન,	રૂડા	૨૬
મોક્ષ પદાર્થ તેને દુર્લભ, વિના ભક્તિ ભગવત	રૂડા	૨૭
કાલ પડે શિર ન પડે કલહણ, લક્ષણુ ખુટે છે તોણ,	રૂડા	૨૮
અત કાળ અવસાન સમેમા, સહાય કરે તે કોણ	રૂડા	૨૯
ત્રિવિધ તાપો સ્વર્ગ ભોગવે, આપ આપના ભોગ,	રૂડા	૩૦
કોઈ કોઈના લઈ શકે નહીં, તરી માત્ર પણ રોગ	રૂડા	૩૧
માતા પિતા બધવ ને બેહેની, પત્ની ને પરિવાર,	રૂડા	૩૨
ઓષડવેષડ કરોડ કરે પણ, કચ્છુ થાય કિરતાર	રૂડા	૩૩
અનેક પડે ને પ્રગટે, સસારીએ કઈ નવ છોજ,	રૂડા	૩૪
માટીમાથી મણિ દેખાડે, બાજીગરનુ બોડુ	રૂડા	૩૫
પવન ગગન પાવક ને પાણી, પૃથ્વી પીઠ પ્રચડ,	રૂડા	૩૬
અચ્યુતની ઇચ્છાએ ઉભા, ચૌદ ભુવન અક્ષાંડ	રૂડા	૩૭
પુરુષોત્તમની પસરી માયા, સીધ્યા રૂપ અનત,	રૂડા	૩૮
જેતા પ્રથમ પ્રકૃતિ સર્વની, એ લીલા ભગવત	રૂડા	૩૯
એક પગજન્યથી સધળા માયા, અઢાર ભાર વનરાય,	રૂડા	૪૦
તેમા સ્વાદ સર્વના ન્યારા, રામતણો મહિમાય	રૂડા	૪૧
શુક્રતણી જે બુદ્ધી પ્રગટ્યા, પશુ પક્ષી નરનાર,	રૂડા	૪૨
અગ અગના રગ જીજવા, શ્રીવર સરજનહાર	રૂડા	૪૩
જહરાણિની જવાબાભાહે, દેહ રહે દત્ત માસ,	રૂડા	૪૪
ગર્ભ વાઝણી ગર્ભ ધરે, પણ ચૈતન હરિને હાય	રૂડા	૪૫

જેની નાભિકમળથી પ્રગટ્યા, પ્રભનાથ નિર્ધાર,
જેણે ધૃત્વરની ધૃત્તાથી, સર્વ રચ્યો સસાર રૂડા ૨૧
બ્રહ્મા એની જ શક્તિ પ્રમાણે, સર્વ રચે બ્રહ્માડ,
રૈ રૈ ચેતન તેમાજ પ્રગટ્યુ, પૂર્ણાનંદ પ્રણામ. રૂડા ૨૨
ચતુરાનન આ સૃષ્ટ રચે છે, પચભૂતને સાસ,
નખ શિખ સૂધી રૂપ રચીને, કોણુ સમર્પે શ્વાસ રૂડા ૩૩
સસાર સ્વરૂપે સર્પે ખાધા, જગત ઝેરને જોરે,
તેમાથી નર કોઈક ઉગર્યા, રામ નામને મોરે રૂડા ૩૪
જળ સ્થળ સ્થાવર ને જગમ, જિહ્વા જોઈયે લા રામ,
ચૌદ ભુવનમા સધળે ભાસે, જોતા ધામોધામ રૂડા ૩૫
જન્મ જન્મના સ્થળ જીજ્ઞવા, માતપિતા પરિવાર,
સધળે નારાયણ તેનો તે છે, અવતારો અવતાર રૂડા ૩૬
પૂર્વછાયે

અવતારો અવતારે, માતપિતા પરિવાર,
નવો ન થાએ નાથરે, જો તે જોળન જીજ્ઞવા ૩૭

કડવુ ૨૯ મુ-વલણુ

વળતી બોલ્યા તે મુનિ તત્કાળજી, સાભળ રાજા તે વચન રસાળજી,
ચુરજી બોલ્યા તે જાણી બાળજી, પ્રહ્લાદની લેવા સભાળજી ૧

ઉથલો

ગુરજી બોલ્યા બાળક જાણી, શિખામણ મુખસુ વદે,
વારે વારે વારુ તુજને, કુવર કા ન ધરે હદે ૨

રાગ મારુ

હડીલા કુવર કહ્યું મારુ માનોની, વેરી શત્રુને સમરેછ શાને,
તાત તહારો રળિયાત રહે, વિઘ્ના લણાવુ તે જ લણોને હડીલા ૩
હુ તો તારો કુળ ચુરુ જન્મથી, કઈએ ન વાધુ નરતુ,
જનક તારાને જે ગમે તે લણતી, કરની ખીજી વિસરતુરે હડીલા ૪
જેમ રાજા રીઝે તેમ કીજે, માન શિખામણ મારી,
ભૂપતિ દિવસની રાત કહે તો, કોણુ શકે એને વારીઝે હડીલા ૫
દેશે દેશે તાત તારાની, આણુ અખડિત વર્તે,
વિલ્લુભજન કોઈ કરી નથી શકતા, દવાઈ દાનવની દરતેરે હડીલા ૬

વાત કહ્યું તે સાભળજે, તારા તાતનો વિષ્ણુ છે વેરી;
 તુ તેનું સમરણુ એઠા કરે છે, કેમ ખમે એ મન મેરીરે હઠીલા ૭
 તે માટે જપ રામ જવા દે, દુબ્યો છે દાનવ ઝેરીરે;
 તુજને મારતાં મેહેર કરે નહિ, શુ કરે સર્પ એ ઝેરીરે હઠીલા ૮
 વારુ કહેતા તો વસમુ લાગે, રાખીશ મા મન રોષ,
 આજ પછી ને ભૂપતિ ખીજે, તો મુને મ દેશો દોષ હઠીલા ૯
 સારી સારી તને વિદ્યા શીખવુ, જેણેથી રીઝે રાય,
 તુજને રાય સિંહાસન આપે, મુજને કોટી પસાય હઠીલા ૧૦
 અસ્ત્ર ને શસ્ત્ર એના શીખવુ, જેને ખજે તતકાલ,
 ત્રણ ભુવનમા ત્રાસ પમાડીશ, દીન થાશે દિગ્પાલ હઠીલા ૧૧
 રામનું નામ રહેવા દે તુ પડતું, જપની દાનવનો જપ,
 રુકુ જાણે તેમ કરની ખાળક, જેમ રીઝે માખાપ. હઠીલા ૧૨
 સો વાતે તુને સમજવું, કાષ્ઠક હ્રદેમા રાખ,
 નહિતર ભૂપતિ ખીજશે ભાઈ, સર્પ સખાની સાથ. હઠીલા. ૧૩
 કહી કહીને તુને જીભડી થાકી, વારી વારી આવ્યો વાજ,
 માત પિતા ગુરુના વાયક, લોપતા લપટ લાજ હઠીલા ૧૪
 શિખામણુ તુને કાઈ નવ લાગી, સગે ન આવી સાન,
 જેહ વચન ગ્રહ્યુ તે ગ્રહ્યુ, ખીજુ કહ્યું ન ધરે કાન હઠીલા ૧૫
 સર્પ સખામા તુ શિરૌમણી, ચચળ ચતુરસુજાણુ,
 શામાટે ખીજ નેઘને બોલે, તાત વેરીના વખાણુ હઠીલા ૧૬
 અસુર તણે કુળ ઉપન્યો ખાળક, જોની વિચારી ચત,
 પોતાનું કુળ દૈવત મેલી, શાને ભજે ભગવત હઠીલા. ૧૭
 એમ પ્રહ્લાદને પ્રાંઠન્યો, તિહા આવિયો અનુચર એક,
 ચાલો ગુરુ સુત તેડી સભામા, સભારે ભૂપ વિવેક હઠીલા. ૧૮
 તારે ગુરુ શિષ્યને કહે સાભળ, ચાલ પિતાની પાસ,
 રાજનીતિ સભળાવી કહેજે, રામ નામ ન પ્રકાશ હઠીલા ૧૯
 પછે ગુરુ હાથ ઝાલી કરી, સાથે તેડી ગયા ખાળ,
 રાજસભામા ભૂપતિ પાસે, આવ્યા ગુરુ તતકાળ હઠીલા ૨૦
 ગુરુ પ્રહ્લાદને આવતા દેખી, ઉભો થયો સર્વે સાથ,
 અધ્યાર્એ આશિષ દીધી, પ્રહ્લાદ શિર ધરી હાથ. હઠીલા ૨૧

નાતે તેજો ત્યા પુત્રને પ્રેમથી, યોગે બેસાજો બાળ,
વહાલી વિદ્યાની વાત પૂછી, સભળાવની શ્રવણ રસાળ. હડીલા. ૨૨
પૂર્વછાયો

બૂપતિ પૂછે પ્રેમથી, કહે કાઠક મુજ પુત્ર,
વહાલી વિદ્યા જે લણ્યો, તે સભળાવો સૂત્ર. ૨૩

કડવું ૩૦ મુ—વલણ

વળી બોલ્યા તે મુનિવર એમજી, સાબળ રાજ તે ભક્તનો પ્રેમજી;
જેને સદા કુશળ ને ક્ષેમજી, રામભજન વણ બીજે ન નેમજી. ૧

ઉથલો

રામભજન વણ ન નેમ બીજે, અવર ચરયા નવ કરે,
જગદીશ નારાયણ હરિ, ગોવિંદ માધવ યોગ્યરે ૨
તાત સન્મુખ વાત કરતા, રામ રસનાએ રટે,
હવે તેનો કહું મહિમા, સાબળે સકટ ઘટે. ૩
પ્રહ્લાદ બોલ્યો પિતા સાથે, સસ છે શ્રીરામ;
પ્રથમ વહાલી એ જ નિદા, તે ન મેલું મુખ નામ. ૪

રાગ કલ્યાણ

મુને વહાલું વહાલું વહાલું દાદા, રામજીનું નામ;
મારે અવર વિદ્યાતણું, નથી કાઠ કામ,
મુને વહાલું વહાલું વહાલું દાદા, રામજીનું નામ —ટેક. ૫
જીવેરે પિતાજી, આશી મુજપર પ્રીત,
મારી પાટીમા લખાવો, રૂડા ગોવિંદજીના ગીત. મુને૦ ૬
મારે મન માધવ, કુંજી મુકુંદ મોરાર,
ભર્તુ મધુસૂદન, કેશવ આપે કીરતાર મુને૦ ૭
મારે દામોદર, અવિનાશીરે અનત,
મારે ભજવો છે, ભક્તવત્સલ ભગવત. મુને૦ ૮
મારે શ્રીવર, સુદર વરજો સુદાત,
મારે નારાયણ, પ્રભુ નિર્ગુણનાથ. મુને૦ ૯
મારે પુરષોત્તમ, પરિશ્રદ વસુદેવ,
મુખ બૂધર ભજવાની, પડી બહુ ટેવ મુને૦ ૧૦

હુ તો હટે માહે લખી રાખુ, રામ ગોવિદ,	મુને૦	૧૧
વળી તન મન ધન, મારે સચ્ચિદાનંદ		
મારા વદનમા, વસ્યો વિકૃલ વિશાળ,	મુને૦	૧૨
તેણે વિસરતો નથી, હુને મદનગોપાળ		
મારે શ્રવણે, શ્રીરામનું ગાન,	મુને૦	૧૩
મારે રામજીનું સ્મરણ, રામજીનું ધ્યાન		
મારે વિષ્ણુનું વદન, સેવન શ્રીરામ,	મુને૦	૧૪
મારે ધર્મ ને કર્મ, તે સાચો સુદર શ્યામ		
હુ તો સદા ને સર્વદા, શ્રીહરિકેરે શરણ,	મુને૦	૧૫
કીધું આપસમર્પણ, પ્રભુજીને ચરણ		
મારે ધરણીધરપર, દંડ થયો વિશ્વાસ,	મુને૦	૧૬
હુ તો જન્મજન્મચક્રી, દેવ કેરો દાસ.		
મારું જગતમા જિહા, લગી કલેવર ક્ષેમ,	મુને૦	૧૭
મારે તપ તિરથપર, લાગ્યો પૂરણ પ્રેમ		
મારે નિર્ધનનું ધન, છે સારગપાણ,	મુને૦	૧૮
મારા મદિરમા જોતે જડી, મોતીડાની ખાણ		
હુ તો મૃકુ નહીં મુખથી, વિષ્ણુના વખાણ,	મુને૦	૧૯
હુ તો પૂરે પ્રેમે ભજન, કરું પુરુષપુરાણ		
હુ તો વિદ્યાતણુ તત્ત્વ, તપાસુ રૂડી રીત,	મુને૦	૨૦
મારે વેદ વયોણુમા, વિષ્ણુ નવનીત		
અં હંડા ભવસાગરમા, પ્રભુનામ છે નાવ,	મુને૦	૨૧
નાવે માનવી દેહ વિના, બેઠા કેરો દાવ		
એવા જગજીવન, ત્રિભુવન પ્રાણ,	મુને૦	૨૨
કાણુ સિંધુ માહે કુદિ પડે, મેલી મોટા વહાણ		

પૂર્વછાંયો

મેલી મોટા વહાણરે, સાગરમા શાને પડો,	
ભવજળ તરવા પાગરે, રામનામ નાવે ચડો	૨૩

કંડુ ૩૧ મુ-વલણ

વળતા મોદયા મુનિ પુણ્યનતજી, સાબળ રાગ તે એકે ચતજી,
ભક્ત ન મૂકે ભજન ભગવતજી

ઉચ્છેદો

ભક્ત ન મૂકે ભજન પ્રભુનું, અસુરે કીધા ક્રોધ,
શ્યામ સુદર નામ લેતા, વધાર્યો છે વિરોધ. ૨
એઠો વખાણે વિષ્ણુ કીર્તન, ખીજી ન બોલે વાત,
શ્યામ સુદર નામ લેતા, ક્રોધો અસુર ઉત્પાત. ૩

રાગ ધનાશ્રી-કંઠક ફેર

ક્રોધો અસુર જે વારો એને કાઈ રે, સભારે એઠો શ્યામને રે,
એવો મારે કુળ બાળક ન હોય રે, રટે છે એઠો રામને રે ૪
એ કુવરે લોપી છે મારી લાજ રે, સભારે એઠો શ્યામને રે,
એના મનમા ન આવ્યું મારું રાજ રે, રટે છે એઠો રામને રે ૫
જ્યારે પૂછું ત્યારે મુખથકી બાળ રે, સભારે એઠો શ્યામને રે,
તેની હુને લાગે હૃદયમા ઝાળ રે, રટે છે એઠો રામને રે ૬
એને સુત જાણી ચડાવ્યો મેં શિશ રે, સભારે એઠો શ્યામને રે,
નાખીઓ બોળેથી ખેસવી કરી રીશ રે, રટે છે એઠો રામને રે ૭
બોલ્યો દૈત્ય રાજ દાનવની સાથ રે, સભારે એઠો શ્યામને રે,
એણે મૃત્યુ માગ્યું આપણને હાથ રે, રટે છે એઠો રામને રે ૮
એ તો ઉપન્યો છે કુલ અગાર રે, સભારે એઠો શ્યામને રે,
એણે મુખે કરી માંગી લીધો માર રે, રટે છે એઠો રામને રે ૯
એ તો વખાણે છે મારે જૈશુ વેર રે, સભારે એઠો શ્યામને રે,
એને મારતા હવે ન ધરવી મેર રે, રટે છે એઠો રામને રે ૧૦
ઉભા અસુર જીવો છો શાને કાજ રે, સભારે એઠો શ્યામને રે,
એને મારીને નિવારો દાઝ રે, રટે છે એઠો રામને રે ૧૧
એવું સાંભળીને ઉઠ્યા દૈત્ય ક્રોડ રે, પ્રહ્લાદ સભારે શ્યામને રે,
ધર્યા દુહડા તે કરતા કડાઝોડ રે, ભક્ત રટે એઠો રામને રે ૧૨
લીધો કુડાળે ઉડાડે રહ્યા બારણે રે, પ્રહ્લાદ સભારે શ્યામને રે,
જેમ વાદળાએ વીંટી લીધો બાણ રે, ભક્ત રટે એઠો રામને રે ૧૩
ખીક દેખાડે પછાડે હેડા પ્રહાર રે, પ્રહ્લાદ સભારે શ્યામને રે;
ખાડાં ઉઘાડા ઉગામે હથિયાર રે, ભક્ત રટે એઠો રામને રે. ૧૪
દૈત્ય બોલ્યા અલ્યા શ્યાને માટ રે, સભારે એઠો રામને રે,
તે તો મૃત્યુ માંગી લીધું શત્રુ સાટ રે, રટે છે એઠો રામને રે. ૧૫

મૂકી દે જે મુખ લીધી તે વાત રે, સભારે બેઠો શ્યામને રે,
 નહોં તો હમણાં કરશુ તારી ધાત રે, રટે છે બેઠો રામને રે ૧૬
 તવ બાળક બોલીઓ સુણો દૂત રે, સભારુ બેઠો શ્યામને રે,
 તમે કરેલી તમારુ કરતૂક રે, રડુ છુ બેઠો રામને રે ૧૭
 જેણે બાધ્યો છે પ્રભુ સાથે પ્રેમ રે, સભારુ બેઠો શ્યામને રે,
 તે તો મૂં નહીં જ્યાસૂધી તન હોમ રે, રડુ છુ બેઠો રામને રે ૧૮
 એવુ સાલણીને કાપિયા અસુર રે, પ્રહ્લાદ સભારે શ્યામને રે,
 જાણે કીજીએ બાળકને ચૂર રે, ભક્ત રટે બેઠો રામને રે ૧૯
 મારે વજ્ર ગદા તોમર ત્રિશૂલ રે, પ્રહ્લાદ સભારે શ્યામને રે,
 પડે ભક્તને શરીરે જેમ ફૂલ રે, ભક્ત રટે બેઠો રામને રે ૨૦
 નાખે ખડ્ગ ખેડાના ઘણા ધાય રે, પ્રહ્લાદ સભારે શ્યામને રે,
 અગે ભક્તને તરણાવત થાય રે, ભક્ત રટે બેઠો રામને રે ૨૧
 સાંગ ખજર કટારી નાખે કોડ રે, પ્રહ્લાદ સભારે શ્યામને રે,
 હરિભક્તને ન લાગે તેની ચોટ રે, ભક્ત રટે બેઠો રામને રે ૨૨
 દેલ મારી મારી હાયાં નિર્ધાર રે, પ્રહ્લાદ સભારે શ્યામને રે,
 અગે ભક્તને જણાણુ ન લગાર રે, ભક્ત રટે બેઠો રામને રે ૨૩
 પછી કિકર રાજને લાગ્યો પાય રે, મરે નહિ એ મહારાજ રે,
 એનેક ધા કીધા માત્યો નવ જાય રે, એના શિરપર બિજાનુ છે રાજ રે ૨૪
 એને હણી હણી ચાક્યા છે હાથ રે, મરે નહિ એ મહારાજ રે,
 હવે જાણો તે કરોને દેલ નાથ રે, એના શિરપર બીજાનુ છે રાજ રે ૨૫

પૂર્વછાયા

એને જાણો તે કરો, અવર કોઈક ઉપાય,
 અર્લક માત્યો નવ ગયો, આયુધ કેરે ધાય ૨૬

કડવુ ઉર મુ-વલણુ

વળ્લ વળી બોલ્યા તે મુનિવર રાયજી, સાંભળ રાજ તે કહુ મહિમાયજી,
 હિરણ્યકશિપુ બહુ બળી ગયો મનમાયજી, મારે અસુર તે અન્ય ઉપાયજી ૧

ઉથલો

મારે અસુર અન્ય રીત, ભક્ત રાજ ન હણાય,
 બાળક ઉપર બળ કરે, જેમ રતનપર ઘણુ વાય ૨

તેડાબ્યા બળવત બળિયા, પ્રલયતણા પ્રધાન,
તેને સુત સોંપી કહ્યું, હણે તો ચાઉં તુષ્ટમાન ૩
મારા તે વેરીને બને, દીન રેણુ સમરે રામ,
રંગીલો રઢ મૂકે નહીં, ન મૂકે મુખથી નામ ૪

રાગ મેવાડો

રંગીલો કુવર મુખથી, રામ નામ ન મૂકે-ટેક
લાગી લગની મગ્ન થયો મનમા, હરિ ચત નવ ચૂકે,
બહુ વિધ વારી મારી જીએ, કહી કહીને સ્વર સૂકે રંગીં ૫
દૈત્યપતિએ જમકિકર તેડી, સાધુ સુતને સોંખ્યો,
આ બાળકનો કાળ કરોની, લપટે મુજને લોખ્યો રંગીં ૬
વળતા જમકિકર ઉદ્ધમ માડી, વિધ વિધ વાત ઉપજાવી,
ઉંડા જળમાં અગ્નિ પડે તેમ, દૈત્યે દાઝ સમાવીરે રંગીં ૭
સત્ત જવર ચોરાશી વાયુ, અગન અઢાર ઉવેખી,
ભક્તતણે મન તેમ ચર્ષ લાગ્યો, જેમ જળ મસ્તક મૈક્ષીરે રંગીં ૮
કાલદડ જમદડ અખડિત, હરિજન અગ હકાર્યા,
જેથી સકળ જગત લય પામે, તે પણુ હટે હાર્યો રંગીં ૯
દ્વિનકરસુત દાનવને ત્રાશે, કોડ પ્રકારે કામ્યા,
જમ કિકરનુ જોર ન ચાલ્યુ, હોડ કરી દુ ખ પામ્યો રંગીં ૧૦
વળતો ધર્મ કહે સુણુ રાજા, એ સુત કોણુ કહાવે,
ધર્મ કરી અધર્મશુ હણિએ, તો પણુ અત ન આવેરે રંગીં ૧૧
અમે અમારી શક્તિ પ્રમાણે, મણા ન મૂકી શોડી,
અતે ધૃથી વાજ આવીને, આયુધ નાખ્યા ફોડીરે રંગીં ૧૨
એવુ સુણીને રાજા રૂચો, રહ્યો હઠેમાં ખીજી,
બાળ ઉપર બળ કરવાને, વાત વિચારી ખીજીરે રંગીં ૧૩
પુરોહિત રૂપ વિકાળ કરીને, મનમા વાત વિચારી,
તેડાબ્યા દિગ્ગપતિના મેગલ, મહા બળિયા વિધ ધારીરે રંગીં ૧૪
આબ્યા મલ માતગ મલપતા, અચુત જોજન ઉંચા,
ડોલે ધરણુ ચરણુ પ્રહારથી, પર્વત તેમના કુચારે રંગીં ૧૫
બોલ્યો બ્રુપતિ કહે કુજરને, કામ કરો એક મારુ,
આ અર્જકના પ્રાણુ હરો તો, સાચુ જોર તમારુ રંગીં ૧૬

મેત્રેયો બાળ વિજ્ઞાળ વગડામાં, મોટે ધેમર ઘેયો,
 મન રૂઢ્યો મમત્વ વધૂર્યો, જઈ જનને ઝંઝોરે. રગીં ૧૯
 ત્યારે કુજરપર હરિ કોખ્યા, દીઠા મદમત મતી,
 નાઠા ગજ દતોશલ કાડી, મહા દુખ પામ્યા દતીરે રગીં ૧૮
 પછે કરીંદ્ર કહે ભૂપતને, સાંભળ રાજ સાયુ,
 આ બાળકનો કાળ ન આવે, કોષ કરો તે કાયુરે રગીં ૧૯
 એવું સુણીને અસુરે તેજા, પવન પ્રમળ બળવત,
 આ અર્ભકને નાશ કરીને, ટાળો ચિત્તની ચતરે રગીં ૨૦
 ફેલ રાજનું કાજ વિચારી, વકર્યા મનમાં વાયુ,
 પજર માહે પ્રવેશ કર્યો, તે હરિજન હણવા આયુરે રગીં ૨૧
 સોશ શ્વાસ સમાસને આણી, જાણે પાકું પીડા,
 પણ હરિજનને લેશ ન લાગે, જિહ્વા કેશવની કીડારે રગીં ૨૨
 પવન પેટમાં પળવા લાગ્યો, ઉદરમાં અગ્નિ જ્વાળે,
 લાગ્યો ભય લાગ્યો મનમાંહે, બાળી માર્યો બાળેરે રગીં ૨૦
 મારુત જઈ ભૂપને મળિયો, એ બાળક બળ ભારી,
 જોરે કર્યું પણ જરા ન ચાલ્યું, હું આવ્યો છઉં હારીરે રગીં ૨૪
 એમ સુણીને અસુરે તેજા, વાસુકી નાગ નમેરી,
 ફેણ પુકારે પર્વત ફાટે, ઝેર હલાહલ ઝેરીરે રગીં ૨૫
 સર્પ સાથે દાનવપતિ ઓઠ્યો, આ અર્ભકને બાળો,
 કુવર સ્વરૂપે શત્રુ પ્રગટ્યો, ડશણ કરી દુખ ટાળોરે રગીં ૨૬
 ગ્રાસો બાળને બ્યાલ વેગથી, એ જ આત્મા મારી,
 પ્રાણ ગયા વણ શાંતિ ન થાયે, વારુ છઉં વિષધારીરે રગીં ૨૭
 એવું સુણીને પતંગ ઉઠ્યા, રૂઢિયા વદન વિકાશી,
 કોડ ગરુડ નિહાળી સામા, માડજ છૂટ્યા નાશીરે રગીં ૨૮
 મણિધર જઈ ભૂપતિની પાસે, બેઠે કર જોડી ઉભો,
 આ બાળકનો કાળ ન આવે, દાનવ શાને દુભોરે રગીં ૨૯
 વળી વેણ વિષધરના સુણી, અસુર સળગ અકળાણો,
 જે આવડો બાળક કોમળ કાયા, કોષધકી ન મરાણોરે રગીં ૩૦
 જળમાં ઝેર હલાહલ નાખી, પૂરણ પાન કરાવ્યું,
 અમૃતપે અદકો ગુણ કીધો, કર્તવ્ય કામ ન આવ્યુરે રગીં ૩૧

પ્રોઠ્ઠ પર્વત શૂન્ય ચડાવી, ઉંચલી ફેડી દીધા,
 જન જાણી જગદીશે તેને, જાતે ઝીલી લીધારે રંગીં ૩૨
 સાથે દાનવના કિકર હતા, તે પણુ પડે પડિયા,
 ભાગ્યા અગ વિકટ પાણુ વાગા, રાન વગડે રડવડિયારે રંગીં ૩૩
 પર્વત જેવડો કુજર કરીને, સાગરમા સતાજો,
 કુસુમશય્યા જેવુ સુખ પામ્યો, જનને માડ જગાજોરે રંગીં ૩૪
 નાગપાશ બધનમાં બાધી, સાગરમા સતાજો,
 તિહાં પણુ જનને કૃપા કરીને, કમલાનાથે કહાજોરે રંગીં ૩૫
 વળી દૂત બાળકને લઈ ગયા, ભયથી ભૂપાળ પાસે,
 આ બાળકનો અત ન આવે, એણીપેર વચન પ્રકાશેરે રંગીં ૩૬
 જળમાં બોલ્યો પાવકમા રોલ્યો, ઢોલ્યો પર્વત ઝધે,
 એવા સકટ બહુ દીધા પણુ, આળ ન આગ્યુ અગેરે. રંગીં ૩૭
 એવુ સુણી દાનવ ભય પામ્યો, ચિત્તમા વ્યાપી ચિતા,
 આ બાળકનો નાશ કરતા, હાસ્યા નર બળવતારે રંગીં ૩૮
 આ બાળકથી ડોક દિવસ પણુ, મસ્તક અમો વિવરજી,
 મનમા મુને આટલુ સુજે, સરજનહારે સરજીરે રંગીં ૩૯
 દાનવ હોડ કરીને થાક્યો, જોર જરા પણુ નવ ચાલે,
 મહી ખોતરવા મહીપતિ બેઠો, નીચુ મસ્તક ધાલેરે રંગીં ૪૦
 રાત દિવસ ચિતામા પડિયો, જાણે જનને ચૂરુ,
 દહાડે દહાડે દુર્બળ થાયે, અન્ન ન ખાયે પૂરુરે રંગીં ૪૧
 તેવે સમે તિહાં ભૂગુણ આવ્યા, દૈત્યે આદર દીધો,
 સેવકની પેરે શિશુ નમાવી, કહે કૃતારથ કીધોરે રંગીં ૪૨
 વળતા ગુરુ પૂછે કા ભૂપતિ, દુર્બળ સરખો દેખુ,
 તુજને ભય ઉપજાવે જીગમા, એવો પુરુષ નવ પેખુરે રંગીં ૪૩
 વળતો ભૂપતિ કહે ગુરુજી સુણિયે, પુત્ર પ્રબળ થયો મારો,
 શત્રુનું સ્મરણ નિત્ય રાખે, હરતલ એથી હાથોરે રંગીં ૪૪
 કાઈ દિવસ એથી ભય મુજને, મોત અચાનક આણે,
 તાપ લાગ્યો તેનો તનમાહે, ત્રેવડ કરવી ટાણેરે રંગીં ૪૫
 ત્યારે ગુરુ કહે સુણુ રાજા, એ શી વાત વિચારે,
 કાને કંઈ સુણ્યું નહીં જગમાં, જે અન્ન સિહને મારેરે રંગીં ૪૬

મેલ પુત્રને મારે મદિર, રાખુ નિલ નિશાળે,
 ફરી ભણાવુ એવી વિદ્યા, જે કૃષ્ણ કહે નહી કાળેરે રંગી૦ ૪૭
 વરુણપાશ બધનમા બાધી, બાળકને બેસાડું,
 રામ નામની રઢ મેલાવુ, વિધવિધ ભાતે વારુરે રંગી૦ ૪૮
 એવુ કહીને શુક ઘેર પધાર્યા, શિષ્યને સાથે તેડી,
 વરુણપાશ બધને બાધ્યો, થઈ બ્રહ્મની બેડીરે રંગી૦ ૪૯
 સખા ભણો ભણાવો એને, સર્વને રાખ્યા સગે,
 જેમ પ્રહ્લાદ વચન વિસારે, તેમ લગાડો રંગેરે રંગી૦ ૫૦
 પૂર્વછાયા

વચન પૂર્વનુ વિસરે, તેમ સમગ્રવો સત,
 જેમ રાગ કહે તેમ ભણો, તજ ભજન ભગવત ૫૧

કડવુ ૩૩ મુ-વલ્લભ

વળી વળી બોદ્યા તે મુખ ઋષિ જનજી, સાભળ રાગ તે પાડું તનજી,
 હરિ ભક્તને હરિ તન મનજી, બોલે બાળક તે પ્રેમ વચનજી ૧
 ઉથલો

પછે શિષ્યને એમ પ્રીછવે, પ્રેમે કરી પ્રહ્લાદ,
 હુ ભણાવુ તે ભણો, જે માહે સાર સવાદ ૨
 સહુ કોઈ બુધરને ભળે, ભાવે કરીને બ્રાત,
 સાર નહીં સસારમા, એ વિના બીજી ન વાત ૩

રાગ સોરઠી

સહુ કોઈ ભાવે ભળે ભગવાનનેરે, મારુ કહું કરોની બ્રાત,
 એ વલુ સાર નહીં સસારમારે, મન જોજો વિચારી વાત સહુકો ૪
 એ તો આઘ નિરજન એક છેરે, ભગવાન સુરાસુર બૂપ,
 ભક્ત માટે ફરે બ્રહ્માડમારે, ધરે રગ દેખે તેવા રૂપ સહુકો ૫
 પ્રભુ શેષશય્યાએ પોઢિયારે, શિર શેષ વદે છે વેદ,
 ધમ્મજાએ ઉત્પન્ન ને પ્રલય કરેરે, તેનો કોય ન જાણે ભેદ સહુકો ૬
 જેની નાભિયકી અજ ઉપન્યારે, ચતુરાનન પુણ્ય પવિત્ર,
 સુદર પાયે થઈ ચારે વેદસુરે, નિલ વર્ણવે વિષ્ણુ ચરિત્ર સહુકો ૭
 એનુ ચૈતન્ય છે ત્રૈલોકમારે, વિરચાદિક કીટ પતંગ,
 બ્યાપક સૂરજ કમળ જેમ વિશ્વમારે, તેમ સધળે છે શ્રીરંગ. સહુકો ૮

એનુ નામ જપે નાર જેરે, નહી નરક વાટ નિદાન, પાપ તાપ ટળે તન માહેથીરે, જાએ આપથકી અભિમાન	સહુકો	૯
જેને નામ વહાણ જગદીશનુરે, તે તો પામે પદારથ ચાર, તેમા સશય નહીં સસારમારે, એ તો નિશ્ચે ને નિરધાર	સહુકો	૧૦
સસાર રૂપિયો સર્પ છેરે, વળી તેના ત્રણ પ્રકાર, છે મણિ મોહારો ને ઝેર જીજ્ઞે, તેનો ભારે વિકટ વહેવાર	સહુકો	૧૧
વિષ પય વસે તેને મુખેરે, તેણે પરભવી સૃષ્ટિ સમસ્ત, તેમા મોહારો મુકુદના નામનેરે, ઉગયો જેને આવિયો હસ્ત	સહુકો	૧૨
ભય ઝેરતાણ જેનુ વામિયુરે, નિકટ આવ્યો જેને મણિ મોક્ષ, અતર આત્મારામને ઓળખારે, થાય પૂરણ જ્યોતિ પરોક્ષ	સહુકો	૧૩
તે નિર્ગુણ બ્રહ્મને ઓળખારે, ગુણ સચુણાતીત ગાય, રામ ગોવિંદ મુકુદ રમાપતિરે, ગરુડારૂઢ વેકુઠરાય	સહુકો	૧૪
મધુસૂદન માધવ માવજીરે, સુખ દાયક દીન દયાળ, સુદરશ્યામ દામોદર શ્રીહરિરે, કમળાવર વસ્તુ ગોપાળ	સહુકો	૧૫
જગદીશ જનાર્દન મુનિરે, અવિનાશી નિરજન નાથ, ભૂધર મહાવર શ્રીધર શ્રીપતિરે, સમ્યદાનદ પોઢણ પાથ	સહુકો	૧૬
વાસુદેવ નારાયણ નાથજીરે, મનમોહન દેવ મોરાર, કેશવ કૃષ્ણ ઉપેન્દ્ર અનંત છેરે, કમળાવર ને કીરતાર	સહુકો	૧૭
શાખ ચક્ર ગદાથુજ શોભતારે, સુરવક્ષભ સુદરશ્યામ, ધર્મધુરધર રૂપ અમોઘ છેરે, ઝલિ નાયક પૂરણ કામ	સહુકો	૧૮
ધંધિર અચ્યુત સલ સ્વરૂપ છેરે, ભક્તવત્સલ મન્મથકો રભ, આદિ અનાદિ અલૌકિક પરમ છેરે, પુરુષોત્તમ પૂરણ બ્રહ્મ	સહુકો	૧૯
એવા નામ થકી નિત્ય સ્નેહસુરે, મુખ ગાય ગોવિન્દના ગીત, મનમા સલ જાણે શ્રીરામનેરે, તમે આણે પ્રભુપર પ્રીત	સહુકો	૨૦
પ્રાણીને પાપનો તાપ લાગે નહી રે, નિલ જપે તે શ્રીજીગદીશ, કેશવ કોટી અપરાધ ક્ષમા કરેરે, ક્ષણ ચરણે નમાવો શિશ	સહુકો	૨૧
જીવને જન્મતાણ દુઃખ ટાળવારે, ધણ તત્ત્વ નારાયણ નામ, સુખ આપે અનોપજી સર્વથારે, વળી પૂરે તે મનની હામ	સહુકો	૨૨
તન પાપના તાપને ટાળવારે, પ્રભુ નામરૂપ છે શીત તીર, પ્રેમેસુ પાન કરે તેતણુરે, ધણ શીતલ થાયે શરીર	સહુકો	૨૩

મનરૂપાશ્વરપિયુ સત્ય છેરે, માહે ભળિયુ નથી તિલ પાપ,	સહુકો	૨૪
રામને નામે સીંચો કરી શાધિયેરે, દર્ધ જ્ઞાન અગ્નિના તાપ	સહુકો	૨૫
ચિત્ત ત્યારે નરડી જેવું હશેરે, તેને કુકુ તે ન કહે કોય,	સહુકો	૨૫
અહર્નિશ અગ્નિમા ઝીલી નીસરેરે, તોયે શ્યામ શરીર ન હોય	સહુકો	૨૫
એમ અગ્નિ એક સસારનીરે, ત્રણ લોકને લોપના જાય,	સહુકો	૨૬
તેમાં શ્રીજગદીશના નામથીરે, મન સત સમાગમ થાય	સહુકો	૨૬
તેથી મિત્ર જાણી તમને કહુરે, પરબ્રહ્મ ભજો દિનરાત,	સહુકો	૨૬
કોઈકામ ન આવે અત કાળમારે, વળી માત પિતા કુળ જ્ઞાત	સહુકો	૨૬
રિદ્ધિ સિદ્ધિને સપતિ સર્વ છેરે, અવનિ ને અખડિત આથ,	સહુકો	૨૮
તે પણુ આવે નહિ અવસાનમારે, પ્રભુ નામ વિના કોઈ સાથ	સહુકો	૨૮
ધર્મ કરી ધરાપર ખર્ચિયુરે, તેનું સહસ્રગણુ ધન થાય,	સહુકો	૨૯
તે વળી પામવાને પર લોકમારે, અવતાર લેવાને જાય	સહુકો	૨૯
કોઈ ધ્યાન કરે મનથીરે, ગણે દાતા ને ભોક્તા શ્રીરામ,	સહુકો	૩૦
મનમાં ભકિત રાખે ભગવાનનીરે, તે તો પામે પૂરણુ ધામ	સહુકો	૩૦
એટલું તમને કહુ આજથીરે, સુખ પામવા રાખો આશ,	સહુકો	૩૧
મુખે નામ નારાયણુ ઓચરોરે, થાઓ દીનદયાળના દાસ.	સહુકો	૩૧
પૂર્ણુ લગ્ન લગાડી પ્રેમનુરે, મુખ ઓચરો શ્રીઅવિનાશ,	સહુકો	૩૨
તો દુખ દેખશે નહી અવતારમારે, અતકાળે વૈકુંઠવાસ	સહુકો	૩૨
હુને નારદ મુનિએ આપિયુરે, એવું જ્ઞાન અનોપમ પર્મ,	સહુકો	૩૩
વળી પામિયો માતાને પેટથીરે, તેણે ચક્ષુ ટળી ગઈ ચર્મ	સહુકો	૩૩
એવું સાલળી સર્વ વિદ્યાર્થીરે, પ્રભુ નામનો લીધો લક્ષ,	સહુકો	૩૪
દૈત્યના વશનો માર્ગ વિસર્યારે, સહુ વર્ણુવે ત્રિણુ પક્ષ	સહુકો	૩૪

પૂર્વછાંયો

સર્વ સખા વર્ણુ કરે, હરિકીર્તત દિન રાત,	૩૫
અર્લકે વાધ્યુ વચન, તે ન મેલે મુખથી વાત	૩૫
એ જ સ્વભાવ અર્લક તણો, જે સુણે તે નિત્ય ગાય,	૩૬
વાત ન મૂકે વદનથી, તે પથ વિષે ધરમાય	૩૬

કંડુ ૩૪ મુ-વલણ

વળતા બોલ્યા તે ઋષિ એણીપેરજી, બાળક બેઠો તે ગુરુને ઘેરજી,	૧
હરિની હરિભક્તપર વાધી મેરજી, સમરે જેને અસુરસુ વેરજી	૧

ઉથલો

અસુર સાથે વેર જેને, બાળક બને તેનું નામ,
 સુણી ગુરુજને ક્રોધ વાધ્યો, આવિયા તે ઠામ ૨
 પ્રહ્લાદ ઉપર ક્રોધ આણી, ગ્રહો ગુરુજએ હાથ,
 સોંપુ પાછો ભૂપને, તુ ચાલ મારી સાથ ૩
 એવું કહીને અધ્ધારુએ, સહાયો શિષ્યને બાહે,
 તતક્ષણ તેડી આવિયા, રાજમડપમહિ. ૪
 બોલ્યા ગુરુ ભૂપાળ સાથે, સભાળ તારો બાળ,
 સખા કીધા આપ સરખા, વણસાડી નિશાળ ૫
 પોતે બણે જે મુખચક્રા, સહુને બણાવે તેહ,
 જળવાય નહીં એ પુત્ર અમથી, એમ ઠરાવ્યું એહ ૬
 એવું સુણીને અસુર બોલિયો, બોલ્યો બાળક બણી,
 અણખુટે માગે મૃત્યુ, કાણ છે તારો ધણી ૭
 તવ બોલિયો બાળક મુખે, કા ભૂપ બૂવો આમ,
 મુજને ભય લાગે નહિ, રક્ષા કરે શ્રી રામ ૮

રાગ કાફી

વળતો બાળક મુખસુ બોલ્યો, સાભળ તુ ભૂપાળ,
 દાનવ કોટી ઉપાય કરે, મારો કદીએ ન આવે કાળ, ૯
 મારે તો શ્રીરામની રક્ષા છે, હૃદેમા શ્રીરામજી લખ્યા છે ૧૦
 પાવક કુડમા નાખી પ્રજાળો, લીન પામે જ્યા લોહ,
 મારા શરીરને નીર જેવું લાગે, દાઝૂ જરા ના હોય મારે ૧૦
 વાસુકી નાગનો લાગ ન લાગે, વાયુ આવ્યો છે વાજ,
 નીર ગભીરમા હુ નવ ખૂજો, ક્રોધ કરો જ્ઞાને કાજ મારે ૧૧
 જન્મ કિકરનું જોર ન ચાલ્યું, હારિ હાટક્યા હાથ,
 મેગલ માથું પછાડી છૂટ્યા, તુ જ દેખતા દાનવનાથ મારે ૧૨
 પ્રૌઢા પર્વત શિખર ચડાવી, દોડાવી નાખ્યો દૂર,
 અગ મારાને આલ ન આવ્યું, આભથી બેટે ભૂર મારે ૧૩
 ખડ્ગ કટારી ને ખજર ખપવા, મૂક્યો બહાડનો ભાર,
 પિંજરમાઠી પ્રવેશ કર્યો નહી, ધારથી નહીં તલવાર, મારે ૧૪
 મન માને તે પ્રકાર કરો પણ, તોય ન આવે કાળ,
 ભક્ત ઉપર જો જકત કાપે પણ, વાકો ન થાયે વાળ મારે ૧૫

તાત તમે હુને મારવા માહે, મણા ન મૂકી નેટ,
 તોય પડ પ્રતીત ન આવી, હાથ પછાજા જો હેઠં મારે ૧૬
 શ્રીહરિને સભારતા પ્રાણી, દુખ ન પામે દેહ,
 આ જુગમા ઊગારીઓ હુને, પાધરુ પારખુ એહ માટે ૧૭
 દેખી પેખીને દૈલ કા ભૂલો, જોની વિચારી વાત,
 કોડ પ્રકાર કરો મુજ ઉપર, ગાત્ર ન લાગે ધાત મારે ૧૮
 મલ્લ મોટા મને મારી શકે નહીં, તોય ન મૂકો મરોડ,
 આધળાની પેટે આખે ન દેખે, કરતા દીપક કોડ મારે ૧૯
 નારાયણનું નામ જ લેતા, લોપી ન શકે લોક,
 વિશ્વમા વિષ્ણુભજન જ કરતા, દેહ કરે તે ફેક મારે ૨૦
 વૃશ્ચિક બ્યાલ બિડાત ને વાદર, વાધ વરાહ ને વૈતાલ,
 કોય ન લોપી શકે પ્રભુ ભજતા, દાનવ ને દિગ્પાલ મારે ૨૧
 મારુ કહ્યું માનો પિતાજી, તો હજી ભજે ભગવાન,
 કોડ અપરાધ ક્ષમા કરે શ્રીવર, સદા થાયે તુષ્ટમાન મારે ૨૨
 રામ સાથે શી રીશ પિતાજી, એ છે સુરાસુરધીશ,
 જે જેવું કરે તે તેવું પામે, જુજવો નહી જગદીશ મારે ૨૩
 શત્રુ ગણે તેને શત્રુ છે શ્રીવર, મિત્ર ગણે તેને મિત્ર,
 બધું ગણે તેને બધું ગદાધર, પિતૃ ગણે તેને પિતૃ મારે ૨૪
 જગતમા ભક્તિ વહાલી ભગવાનને, એથી આડો આક,
 સહાય કરે શરણાગત કેરી, શુ રાજા શુ રાક. મારે ૨૫
 બ્રહ્મા નારદ ધંદ્ર ઉપાસન, અન્ય કરી નિલ ધાય,
 વેદ પુરાણથી પાર ન આવે, મોટો ધણો મહિમાય મારે ૨૬
 જો રે પિતા તમે વેર વસાવ્યું, તો પામશો પશ્ચાત્તાપ,
 નાથ મારે તમને હાથ દેખાડવા, આવશે આપો આપ મારે ૨૭
 જોર કશું જગદીશની સાથે, જોની વિચારી મલ્લ,
 મોર કરે તેમ કેમ ખીયેરે, શિયાગિયાથી શાર્દૂલ મારે ૨૮
 એવું સુણીને દાનવ કોપ્યો, પિકાળ કરડે દત્ત,
 સિદ્ધાસનથી આકળો ઉઠ્યો, અલંક આણુવા અત. મારે ૨૯
 પૂર્વછાયો

સિદ્ધાસનથી ઉઠીઓ, કોપ્યો અસુર અનત,
 ઘોર વદન ગર્જના કરે, બાળકપર બળવત.

કંડુ ૩૫ મું-વલણ

વળતા બોલ્યા તે મુનિ પુણ્યવતજી, સાંભળ રાજ તે મહિમા સતજી,
આજીવા અસુર રાયનો અતજી, રક્ષા કરવા તે શ્રીભગવતજી ૧

ઉચ્ચે

જેમા પ્રગટ્યા શ્રીહરિ, કરુણા કરી તત્કાળ,
હિરણ્યકશિપુ ક્રોધે ભરાણો, નિકટ લીધો બાળ
સિદ્ધાસનથી શિષ્ટે ધાયો, ખડ્ગ લીધુ હાથ,
અર્ભક ઉપર ઉગામિયુ, દેખાડ વૈકુંઠનાથ ૩

રાગ કલ્યાણ

બાળા દેખાડ દેખાડ તારો વૈકુંઠપતિ, એમ હોકારે બકારે બોલે મૂઠમતિ,
હુ તો મનમા ન રાખુ કેની બીક રતિ, બાળા દેખાડ દેખાડ તારો વૈકુંઠપતિ ૪
હમણાં પ્રહાર કરીને તારા પ્રાણ હરુ, ત્યારે હિરણ્યકશિપુ મારુ નામ ખર,
હુ તો બ્રહ્માડમા ભય કાનો નવ ધરુ, બાળા દેખાડ દેખાડ તારો વૈકુંઠપતિ ૫
હુ તો વેરીતણે છળે બળે માર્યો નવ મરુ, વર બ્રહ્માએ આપ્યા તે અભિમાન ધરુ,
તેણે સકળ ભૂવનમાહે પુલ્યો ફરુ, બાળાં ૬
મુને શુ કરે તારો રામ રીશ કરી, મારી સન્મુખ ન શકે ધીર ધરી,
ગયો વૈકુંઠથી નાશી મારે ત્રાસે કરી, બાળાં ૭
વર બ્રહ્માતણો મિથ્યા કરે કાણુ વળી, જેથી પ્રગટી સૃષ્ટિ પિવિધ સધળી,
મુને સહાય થયો છે તપમારે મળી, બાળાં ૮
એવો દિવસ કયો જે દેખુ દેવ હરિ, જીહ્વ કરુ તેની સાથે કર ખડ્ગ ધરી,
પહેલો એ મળે તો મેલુ બીજી વાત પરી, બાળાં ૯
એવુ વચન સુણીને બોલ્યો બાળ મુખે, રાજ બળ શાને કરો બેસી રહોની સુખે,
હુ તો દુબળો થાઈ છુ તમારે દુ ખે, દાદા દેખાડું શુ રામ મારો રહ્યો છે બ્યાપી.
બાધી સૃષ્ટિ સુરાસુર એણે થાપી, દાદા દેખાડું શુ રામ મારો રહ્યો છે બ્યાપી ૧૦
મારો પ્રભુજી વસે છે ત્રેલોક વિષે, એને ન જાણતા આપણથી દૂર રખે,
નથી બ્રહ્માડ કોઈ મારા નાથ પખે, દાદાં ૧૧
એ તો આત્મા સ્વરૂપી સહુ માહે વસે, જેમ દર્પણ માહે પ્રતિબિંબ ધસે,
તેમ સધળે ગોવિંદ અળગો ન ખસે, દાદાં ૧૨
ત્યારે બોલિયો અસુર મન ક્રોધ થકે, અલ્યા જાણ્યુ અમાણ્યુ કેટલુ બકે,
એક આ સ્થલથી હોકાર વારો પ્રગટી શકે, બાળાં ૧૦

એવુ સુણી બાળક કર જોડી કહે, મારા સ્વામીજી મહિમા તો સત્ય લહે,
 હુમા તુમ્હાં સ્થલ ખડ્ગ સહુમા રહે, દાદાં ૧૪
 પછી પ્રહલાદ સભારે વૈકુંઠધણી, નિરખી પ્રેમેશુ જોયુ ત્યા સ્થલ લણી,
 માહે દીઠા નરસિંહ ત્રૈલોકધણી, દાદાં ૧૫
 દેખી સ્થલને પ્રહલાદે પ્રણામ કર્યો, મન આનંદ આણીને પ્રદક્ષિણા કર્યો,
 એવુ દેખીને દાનવપતિ ક્રોધે ભર્યો, બાળાં ૧૬
 બાધા સ્થલસુ વધુટે ઉઠ્યો ખડ્ગ ધરી, દાદી મુછ પછાડી દોડી દોટ દર્ષ,
 ફાટો કડડ સ્થલ ધરા ધ્રુજ રહી, બાળાં ૧૭
 દીઠા કારમો કેસરી નર પ્રગટ થયો, રૂપ નિહાળી દાનવપતિ દૂર ગયો,
 ધરી હાલ ખડ્ગ આવી ઉભો રહ્યો, જુઓ પિતાજી પ્રેમે મુજ વૈકુંઠપતિ ૧૮

પૂર્વછાંયો

હાલ ખડ્ગ પ્રહી કરમા, ઉન્મત્ત ઉભો થયો,
 નરખી શ્રીનરસિંહને, જુદ્ધ કરવા સન્મુખ ગયો ૧૯
 ઉત્તર રૂપ નરસિંહનું, તે દેખીને દુર્લ્લેખ,
 મનમા ભય પામે નહી, ઉન્મત્તે માંજુ જુદ્ધ ૨૦

કડવું ૩૬ મુ-વલણુ

વળી વળી મોટયા તે મુખ જુદ્ધિવાનજી, સાલળ રાજ તે હરિજન કાનજી,
 જુદ્ધ કરે અસુરસુ ભગવાનજી, નિરખે દેવ ગગને ચઢી વિમાનજી ૧
 ઉથલો

અસુરસુ નરસિંહ રૂપે, જુદ્ધ કરે જગદીશ,
 તે કથાનેા સુણો મહિમા, રાય માનવધીશ ૨

રાગ કંટ્યાણુ

જોતા કડડ સ્થલ ફાટ્યો કારમોરે, પ્રભુ પ્રગટયા તે નરસિંહ રૂપ,
 ભડડ ભાગા ભડ ભૂપતિરે, છે ભક્તવત્સલ સ્વરૂપ,
 ગમ દેવસુ જગાજુ જુદ્ધ દાનવેરે ૩
 ભ્રુગુટી કુંગીલ બીહામણીરે, દીસે નયણામા પાવકની જાળ,
 નાસિકા ઘોર ઘણો આકળોરે, તેણે ડોલવા લાગ્યા છે દિગ્ગાળ રામ. ૪
 ખાએ બગાસાં વિકાશે મુખ વેગસુરે, થાય તેમા ત્રણલોક સમાસ,
 હોકારો કરે શ્રોહરિ આકળોરે, ચૌદ ભુવનમાં થાયે તેનો વાસ રામ ૫

બેહુ હસ્ત બિરાજે બલ ભચ્ચારે, જેવા ઝળકે તે લાલ ગુલાલ,
 તલપે વિડારે શિશુ દૈત્યનેરે, હુતા હજુરી હજારો ખવાસ. રામ ૬
 અગ ઉપરે વિકાળ રોમાવળીરે, જઘે તે કેસરીના જેવા કેશ,
 વદન તેજ રવિ કોટિનુરે, ધર્યો પ્રભુજીએ વિકાળ ધણો વેશ. રામ. ૭
 ધ્રુજે ધરણી ચરણ ધમકારથીરે, ગાજે પગછડે ગગન બ્રહ્માડ,
 ખળભળે શિખર શૈલ્યનારે, શેષ સળવળે ચળે નવ ખડ રામ. ૮
 એવુ નિહાળી સ્વરૂપ નરસિંહનુરે, મન બીનો નહી દાનવ નાથ,
 ઢાલ ખડ્ગ કરમા ઝહીરે, જુદ્ધ માંડ્યુ મધુસૂદનની સાથ રામ. ૯
 ચારે કોષ કરી નરકેસરીરે, તાજો તલપે કરીને તત્કાલ,
 જોરાવર જાલિયો જીવતોર, વળી વેગથી વધૂટે વિકાળ. રામ. ૧૦
 નાખી આયુધ ગગન લગે હિજળેરે, આવે બીહાવતો દાનવ થમકૂર,
 વળગે વધૂટે રહે રામસુરે, ઉઠે તનમાહે સમાયે નહીં શ્વર રામ ૧૧
 પડે લડયડે વઢે ભઈ વાડસુરે, માર્યો મરે નહીં અસુર અકાલ,
 ઈંદ્ર બ્રહ્મા આડા દઈ વાદળારે, જેવા આબ્યા અમર ચારે ચાલ રામ ૧૨
 દળ વાદળમા વળે જેમ વિજળારે, તેમ વિષ્ણુ સાથે દોડી મળે દેલ,
 ભારી ભુજ સહસ્રના પ્રહારથીરે, નવ ભાગો આયુધસહિત રામ ૧૩
 જાલે ઝડપ નાખીને નરકેસરીરે, વળી વેગથી વધૂરી વીર જોષ,
 દેખીને ધ્રુજવા લાગ્યા દેવતારે, મન મુનિ ન ધરી શકે કોય રામ. ૧૪
 જુદ્ધ દારુણ દેખીને વિરમય થયારે, ઈંદ્ર બ્રહ્મા વિચારે છે એમ,
 નરહરિ આગળ જુદ્ધમારે, જાણ્યુ રખે રહેતો દાનવ ખેમ. રામ. ૧૫
 થાય ઉંચો નીચો ને એબાકળોરે, નવ જાદ્યો રહે નરહરિને હાથ;
 ક્રીડા કરે અસુરસુ શ્રીહરિરે, ભારે સહસ્ર ભુજતણી બાથ. રામ ૧૬
 નવ જાણે સુર એમા કોણ જિતશેરે, એવો અસુર અતુલ બળવત,
 રાજ જુદ્ધ જોષને દૈત્ય ને દેવતણુરે, વળી આગળી લઈ રહ્યા દત. રામ. ૧૭
 ભોમ ભાર જળલે પ્રહારનોરે, ભય પામ્યો ધણુ મન ભુજમ,
 સઘળા ભેળા સમ સિંધુ સામટારે, પડે ખડ તાલે પર્વત યુગ રામ. ૧૮
 મલજુદ્ધ પ્રબલને બળે કરીરે, ધણુ શિથિલ થયો શેષ,
 ગર્જનાએ ગર્જ ધણુ ગબ્યારે, જાણ્યુ ભૂતળ વાદળ ભેળે એક રામ. ૧૯
 એમ અસુર ને વિષ્ણુ વઢે વાદશુરે, તેણે સુઈ ન શકે કોઈ સૈન;
 તેજ પ્રકારથુ નરસિંહનુરે, તેણે નભમણિ થયા નિસ્તેજ રામ. ૨૦

એવો દિતિસુત શ્રીહરિસુ વટેરે, જેમ ઉડી પડે પાવક પતમ,
 હારે નહીં હરિતણી હાકથીરે ત્યારે કાપ્યા વળી પ્રભુ નરસિંહ રામ ૨૧
 મુખ ડાહ વધારી વિકાળસુરે, કીધું નરહરિ હાસ અટાટ,
 કાયર થયો દેવના ત્રાસથીરે, ત્રાડે દડી પજો દાનવ વેરાટ રાસ ૨૨
 વાગે વદનનો શબ્દ જઈ ઓમશુરે, જેમ ગગનમાં ગડગડે મેલ,
 સાહી લીધા અસુરને અકમારે, જેમ ખગધર વિવધર વેગ રામ ૨૩
 સધ્યા સમયે ગ્રહી મડપને દારે, આવી ઊંમરે ખેઠા અવિનાશ,
 ઉદર ઉમેળે નખે સ્નેહસુરે, કાઈ ઉભી ન શકે પ્રભુ પાસ રામ ૨૪
 દય ખોળે પજો ખગપતિદેવનેરે, મન ચતવે છે મેલી નિ શ્વાસ,
 મારો અતકાળ આવ્યો ગોપાળથીરે, તેને નિશ્ચે આવ્યો મન વિશ્વાસ રામ ૨૫
 પહેના ઉરપર પ્રવેશ થતો નહીરે, ચક્ર ફરશી ને કંઠણ કુલીશ,
 નખથી જઠર કીધું જુજવુરે, તેનો આવ્યો અવસાન સમેધીશ રામ ૨૬
 પ્રભુ એણીપેરે, પ્રાણે કરે દેવનેરે, મારી પાપીના કહાણા પ્રાણ,
 આંતરડાની માળા કહામા ધરીરે, ખેઠા સિંહાસન ચડીને ચક્રપાણ રામ ૨૭
 કાણુ પહોંચે પ્રભુજીની ચતુરાધનેરે, જેણે સર્વ રચ્યો સસાર,
 બ્રહ્માતણા વચન ન લોપિયારે, તેમ અસુર વિડાયો કીરતાર. રામ ૨૮
 વર બ્રહ્માતણા સત્ય કરી પાળિયારે, દુષ્ટ માર્યો સવે વિચારી પ્રદોષ,
 પુષ્પવૃષ્ટિ કરે સર્વ દેવતારે, વાળે દુદ્ધભિતણા નિવોષ રામ ૨૯
 નિજ ભક્તને દુબ્યા માટે કાપિયારે, પ્રભુ સહાયો છે દાનવ જોધ,
 ગીપુ ક્ષય પામ્યા પછે નરસિંહનેરે, ક્રમે હિતાર્યો ઉતરે નહી કોષ રામ ૩૦
 આવ્યા રાકર બ્રહ્મા ને શક દેવતારે, રહ્યા દૂરચક્રી કરે છે દર્શન,
 સર્વ સ્તુતિ માડી જગદીશનીરે, ગળગળ્યા પ્રભુ કરવા પ્રસન. રામ ૩૧

પૂર્વછાંયો

પ્રભુજીને પ્રસન કરવા, સ્તુતિ કરે સર્વ દેવ,
 કહું તુજને તેતણો, સાબળ રાય અવેવ ૩૨
 નરસિંહે નખ દઈ વિડામો, હિરણ્યકશિપુ ભૂપાલ,
 અસુર ક્ષય પામ્યા પછી, પ્રભુ ન મૂકે વેશ વિકાળ ૩૩
 ભક્તને જે પરબોયો, કોપે ચઢ્યા મહારાજ,
 અત આવ્યો અધર્મીનો, કહું અમરનું કાળ. ૩૪

ઉથલો.

કર્તુ અમરનુ કાજ, અસુર સધળા હરખે ભર્યા,
મન પામ્યા ઉદ્ધાસ, શ્રીનરસિદે નિર્ભય કર્યા

૩૫

કંડયુ ૩૭ મુ-વલણુ

વળી વળી બોલ્યો તે બ્રહ્મકુમારજી, સાબળ રાજ તે થશ કીરતારજી,
સ્તુતિ કરે છે અમર અપારજી

૧

ઉથલો.

અમર સ્તુતિ અપાર ભાતે, કરે ખેડે કર જોડ,
રુદ્ર બ્રહ્માદિક અનેક સુરપતિ, વિનવે તેત્રીશ કોડ

૨

રાગ ચૌપાઈ

આવ્યા ધંદ્ર સુનીદ્ર આનદ ધરી, કરમણિ સુકતાફળ પુષ્પ ધરી,
હિમા સ્તુતિ કરે પરણામ કરી, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૩
પડે ભુકુટી કનક જેમ ધરણે ઢળી, તેમ પ્રભુને વિનવે છે સુર મડળી,
કર જોડીને સ્તુતિ કરે છે વળી, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૪
સ્વામી દેવ સમસ્તનુ દુષ્પ ટલ્યુ, ધણા દિવસ પછી ગયુ રાજ મળ્યુ,
તારા ભક્તનુ સ્મરણુ અમને ફળ્યુ, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૫
હવે સાધુ સમસ્તની વ્યાધિ ગર્ધ, સુખે રહેશુ તે સ્વર્ગ નિવાસ જર્ધ,
ત્રણુ લોકની કલ્મષ વિનાશ થર્ધ, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૬
દીકો ભક્તનો મહિમા અપાર અમે, જેને મારી શકયો નહીં દુષ્ટ ક્યમે,
વળી સ્થલ ફેાડી પ્રગટ્યા છો તમે, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૭
એમ અમર સ્તુતિ કરે દૂર થકે, કોટિ તેજથી નિકટ જર્ધ ન શકે,
રસના રપિ કોટિ જેવી ઝળકે, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૮
કર જોડીને આગળ નિશક નમે, હવે દુષ્પ અમારુ સમસ્ત શમે,
મન પ્રેમ ધરી પ્રભુને પ્રણમે, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૯
ધણા દિવસ લગે દુષ્ટની વેઠ કરી, અન પૂરુ ન પામતા પેટ ભરી,
એની આજ્ઞા પાળતા ત્રાસ ધરી, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૧૦
આશે જમ જગાદિક કર્મ હવે, લક્ષ સખા પચામૃત મત્ર ચવે,
કરશુ તર્પણુ નિત્ય ને હોમ હવે, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૧૧
વળી એમ જગદીશની સ્તુતિ કરે, ગુણ ગાયે ગોવિદના હરખ ધણે,
ધુટ્યા દુષ્પથી પ્રતાપ સુકુદતણે, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૧૨

કહે નરકનાયક હાથ જોડી, સ્તુતિ થુ કરે છે મારી મલ થોડી,
 ગરુડારુહ છે તારી મલ પ્રોઢી, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૧૩
 ભણે વરુણ વખાણુ કરે મુખથી, હવે સૃષ્ટિમા રાજ કરુ મુખથી,
 મુને રાખિયો દૈત્યતણાં દુ ખથી, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૧૪
 કેટલા દિન દુષ્ટનું નીર વહ્યું, નિલ કાળ કચ્ચુ જે એણે કહ્યું,
 હવે આજથકી ધણુ સુખ થયુ, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૧૫
 વળી વાયુ સમસ્ત કરે વિનતિ, અમને ધણી દુષ્ટની પીડા હતી,
 એ નિવારણુ પ્રભુ કીધી મતિ, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૧૬
 કર જોડીને જક્ષુનર કહે, સ્વામી ઉગ્ર મહિમા તારો કાણુ લહે,
 સુખ પામે જે સાધક મરણે, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૧૭
 અસુરે અમને ધણુ દુ ખ દીધુ, ઉપદ્રવ કરી ધણુ દ્રવ્ય લીધુ,
 પ્રભુ તે સમે કષ્ટ વિનાશ કીધુ, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૧૮
 વદે વેદ વેદાત ગોપાળ ભણી, હવે સહાય કરો એક બાળ તણી,
 નમને ન ધટે એવી રીશ ધણી, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૧૯
 ધણુ તીક્ષ્ણ ક્રોધ તમારે થકે, ત્રણ લોકમા કાપ રહી ન શકે,
 રખે શેષ ચળી પૃથ્વી થડકે, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૨૦
 કીધો ક્રોધ તમારો તે વાચ્યો ધટે, જ્યારે મહા કટપાત સમે પ્રગટે,
 ત્યારે વિશ્વની ઉત્પાત થાતી મટે, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૨૧
 બ્રહ્મા સ્તુતિ કરે છે ભેદ થકી, વેદ રૂગ યજુર ને સામથકી,
 તારા ગુણનો પરિબ્રહ્મપાર નથી, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૨૨
 નમો આજ અલોકીક રૂપ ધર્યું, મુનિ દેવ સમસ્તનું દુ ખ હર્યું,
 ત્રણ લોકમા તેજ તારુ પસર્યું, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૨૩
 ઉભા ગાધર્વ સધળા ગાન કરે, જન વાસણી તુબરુ હાથ ધરે,
 ૪૬ તાલ મૃદંગે તાન કરે, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૨૪
 નાચે કિન્નર કામિની રૂપ કળા, ગુણ વર્ણવે વિગ્ણતણા સખળા,
 મધુર સ્વરે ગાન કરે અખળા, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૨૫
 બોલે વાણુ બદીજન લોક વળી, અમે જાન્યતા દૈત્યને સર્વે મળી,
 ગયુ આજથકી દુ ખ તેનું ટળી, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૨૬
 કાર્ધ રામનું નામ ન લેતું કદા, અમે બોલતા દૈત્યની કીર્તિ સદા,
 ભજ્યુ તમને રીપુ માથો તદા, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૨૭

એમ દેવના જ્યનો શબ્દ કહી, કરે વદના વદન મુનીંદ્ર સહી,
 એમ ચરણ કમળભર ઉભા રહી, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૨૮
 પ્રભુ દુષ્ટ વિનાશ કર્યો પુરથી, તોય ક્રોધ હરિ ન તમે ઉરથી,
 તેનો તાપ ન જાય સહો સુરથી, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૨૯
 વાધ્યો તીક્ષ્ણ તાપ પ્રતાપ ધણો, જીગમા ન સહેવાય નરસિંહતણો
 જાણે લય પામે ત્રેલોક ધણો, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૩૦
 તેવે મહાદેવે દેવની આણી દયા, ક્ષણમા નર શ્યામ સ્વરૂપ થયા,
 નૃત્ય કરતા નરસિંહ પાસે ગયા, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૩૧
 જગદીશે દીધું જ્યારે રૂપ એવું, એ કારમું કેણું સ્વરૂપ નવું,
 એ તો નિપજ્યુ કૌતક જોવાતણું, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૩૨
 પછી જોળખ્યો વિષ્ણુએ વશનદશા, શિવ શબ્દ અલોકિક વિશ્વ વસ્યા;
 મુખ સામું જોઈ નરસિંહ હસ્યા, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૩૩
 જ્યારે હાસ્યકીધુ હરિએ મુખથી, ત્યારે ક્રોધ સમસ્ત શમ્યો તનથી,
 મળ્યા નરસિંહ હરિ પ્રસન્ન થઈ, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૩૪
 શિવ ભક્ત પ્રહ્લાદસુ હેત આણી, નરસિંહ પ્રત્યે કહી મુખ વાણી,
 એની સહાય કરો હવે સત જાણી, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૩૫
 એવું સાભળીને ત્રેલોકનાથે, ધર્મો ભક્ત પ્રહ્લાદને આપ હાથે,
 વર માગ કરી મેલ્યો હસ્ત માથે, પ્રભુ નમો નમો નરસિંહ હરિ ૩૬

પૂર્વછાયા

માગ માગ વર મુખથકી, એમ કહે અવિનાશ,
 તવ કર જોડી ભક્તજન, બોલે વચન પ્રકાશ ૩૭

કડવું ૩૮ મુ-વલણ

વળી વળી બોલ્યા તે ઋષિરાજનજી, સાભળ રાજા તે એકે મનજી,
 થયું ભક્તનું પ્રકૃતિલત વદનજી, બોલ્યો બાળક મધુર વચનજી ૧

ઉત્થલો

બાળક બોલે મધુરા વાયક, સ્તુતિ કરે નરસિંહની,
 હાથ જોડી નાથ સન્મુખ, કરે વાત હિછરગની ૨

રાગ જોજેવતી

સ્વામી નમો નમો શ્રી નરસિંહજી, શત્રુનો કીધો છે ભગજી,
 સુરનો રાખ્યો છે રગજી, ઉગ્ર રૂપ ધારીરે સ્વામી. ૩

અગટ્યા છો ફેડીને રથભ, દાનવનો ટાળ્યો છે દભ,	
વિજળી જેવો વજરભ, સેવક ઉઘારીરે	સ્વામી ૪
કહાવો છો દેવના દેવ, અત તે સ્વયમેવ,	
અધમ તાર્યાની ટેવ, છો કરુણાસિધુરે	સ્વામી ૫
અહર્નિશ વખાણે વેદ, બ્રહ્મા તે નવ ગણે બેદ,	
અટલ રૂપ છો દેવ, દેવ દીનબધુરે	સ્વામી ૬
હંદે રહેજો મહારાજ, તમ કને માગુ છુ આજ,	
નવધા ભક્તિનુ કાજ, દેજો અતરંગમીરે	સ્વામી ૭
જો મુજને થયા છો તુષ્ટમાન, આપો અભય વરદાન,	
એટલું માગુ ભગવાન, ચરણ શિશ નામીરે	સ્વામી ૮
ભૂલો નહી પોતાતણુ, ભક્તવત્સલપણુ,	
મુખે થુ વખાણુ ધણુ, સાચુ બિર્દ તારુરે	સ્વામી ૯
વિનતિ સાબળજો કરુણુ, સર્વદા રાખો શરણુ,	
નિશ દિન મહારાજને ચરણુ, વસે ચિત્ત મારુરે	સ્વામી ૧૦
અધક્ષણુ નામ તમારુ, હૈંથી ન થાય ન્યારુ,	
અહર્નિશ મનમા સભારુ, પ્રભુ વનનાસીરે	સ્વામી ૧૧
પુરપોત્તમ પૂર્ણાનંદ, માધવ મહાવર સુકુદ,	
ગૌઆહાણુપતિ ગોવિંદ, વિશ્વજન દુ ખહતારે	સ્વામી ૧૨
દામોદર સુદરશ્યામ, વિલસો વૈકુઠધામ,	
સહુ કાઈ સમરે નામ, ત્રિભુવન ભતારે	સ્વામી ૧૩
કરતા મગળ કલ્યાણુ, જગજીવન મારા પ્રાણુ,	
જુગમા વરતાઓ આણુ, શ્રીસારંગપાણીરે	સ્વામી ૧૪
કૃપા કીધી અપાર, સેવકની લીધી સાર,	
વિશ્વભર ચઝા વાર, મહેર મનમા આણીરે	સ્વામી ૧૫
લીધો છે નરહરિ વેષ, રીશ ધરી ઋષિકેશ,	
તાર્યો છે દાનવરેસ, દેવ દુ ખ ટાળ્યુરે	સ્વામી ૧૬
હુવો જગતમાં જયજયકાર, સહાય થયા છો સરજનહાર,	
સતોષ પામ્યો સસાર, પ્રભુ વેર વાળ્યુરે	સ્વામી ૧૭
હમણા જેવા થયા સહાય, તેવા જ રહેજો સદાય,	
એ માગુ લાગીને પાય, પ્રભુ તમ પાસેરે	સ્વામી ૧૮

અહર્નિશ ગોવિદગુણ ગાન જ્યા સુધી આવે અવસાન,
ત્યાસુધી તમાર નામ, હૃદેમા પ્રકાશેરે સ્વામી ૧૯
એવુ જાણી કમળાનાથ, ફરી મસ્તક મેલો હાથ,
ખોટ્યા છે સેવકની સાથ, સાધુજન જાણીરે સ્વામી ૨૦

પૂર્વછાંયો

શ્રીમુખહરિ વાણી વદે, સાલજી ભક્ત સુજાણ,
માટે વેળણુવ જગતમા, જાણુ જીવનપ્રાણ ૨૧
જ મુજને નિશ્ચયિન બજે, તેને લખુ સદાય,
જેણે મુજને નવભજ્યો, તે મ તજ્યો નવ જાય ૨૨
પરદ્રોહી પરધાતકી, અજાણે લીએ મુજ નામ,
એકવાર જો આચરે, તો પામે મુજ ધામ ૨૩

કડવુ ૩૯ મુ-વલણુ

વળી વળી ખોટ્યા તે મુનિવગ નાથજી, હરિજન ઉમો તે જોડી હાથજી,
પ્રભુજી ખોટ્યા તે સેવક સાથજી ૧

ઉપદેશ

સેવક સાથે શ્રીહરિ, ખોટ્યા વચન ઉપદેશ,
ભક્ત થાપો અભય કરી, કાપો કંઠણુ કનેશ ૨

રાગ ચૌપાઈ

ખોટ્યા નરહરિ મુખ વાત, સાધુ, મેં તો નાશ કર્યો તુજ તાત, સાધુ,
તોએ તુને ન આળ્યો અભાવ, સાધુ, એવો સુન્દ તારો સ્વભાવ, સાધુ ૩
તારી ધીરજને ધન્ય ધન્ય, સાધુ, તારા પૂર્વ જન્મનુ છે પુણ્ય, સાધુ,
તુને આપુ અભે વરદાન, સાધુ, હુ તો તુ ઉપર થયો તુષ્ટમાન, સાધુ ૪
તેં તો તાતની વાત ન માની, સાધુ, મારી ભક્તિ ન રાખી જાની, સાધુ,
રાજન્નદ્વિ દેખી નવ રીઝ્યો, સાધુ, ખીનો નહી દેખી દાનવ ખીજ્યો, સાધુ ૫
દહ ભક્તિ કીધી બહુ ભાત, સાધુ, ભય ન ધર્યો અસુગને હાથ, સાધુ,
હવે રાજ અટલ તુને આપુ, સાધુ, ભક્ત પોતાતણો કરી થાપુ, સાધુ ૬
મારા ભક્ત ધણા હુને વહાલા, સાધુ, ખીજા ઠાઠ કરે તે ઠાલા, સાધુ,
મુખે જપ કરો હરિનામ, સાધુ, તે તો પામે પૂરણુ ધાન, સાધુ ૭
હુ તો ભીડ ભક્તની ભાણુ, સાધુ, મન ગર્વ કરે તેને ગાણુ, સાધુ,
થાજી પ્રગટ તે ભક્તને કાજ, સાધુ, એની શીઘ્ર જતી રાખુ લાજ, સાધુ ૮

મારા ભક્તને દેશે દુ ખ, સાધુ, મુને તેનું ન ગમે મૂખ, સાધુ,
 હુંપર ભક્ત આણે પ્રેમ, સાધુ, તેને હું રાખુ છું ક્ષેમ, સાધુ ૯
 તેને આપુ પદારથ ચાર, સાધુ, તેનો વેદ વહે છે વિસ્તાર, સાધુ,
 જેને ભાવ જેવો મનમાહે, સાધુ, તેને તેવી પ્રાપ્તિ થાયે, સાધુ ૧૦
 જેવું વાવે ખેતરમા ખીજ, સાધુ, તેવું નીપજે નીરખતા સિદ્ધ, સાધુ,
 જેણે મુજને આપ અરખ્યુ, સાધુ, તેને મેં પણ સરખ સમર્પ્યુ, સાધુ ૧૧
 મુજ આગળ જેવું કામે, સાધુ, સસારમા તેવું પામે, સાધુ,
 મારા ભજનતણો રસ પીધો, સાધુ, મુને જગતમા વશ કરી લીધો, સાધુ ૧૨
 જે કાઈ પૂજન મારું કરશે, સાધુ, સુખ પોતાનું પોતે ભરશે, સાધુ,
 પહેલું સ્નાન કરે જે આપે, સાધુ, પછે મુજનેતે સન્મુખ થાયે, સાધુ ૧૩
 મુને ચઢન ગધ ચડાવે, સાધુ, તેનો પ્રેમલ પોતાને આવે, સાધુ,
 જેનું નૈવેદ્ય કરે મુને નિલ, સાધુ, તેવું પોતે પામે દિન પ્રલ, સાધુ ૧૪
 મારું જ્ઞાન કરી ગુણ ગાય, સાધુ, તેને અતરે આનંદ થાય, સાધુ,
 હું તો પૂજની ઇચ્છા ન રાખુ, સાધુ, પ્રેમ દેખુ ત્યા દર્શન આપુ, સાધુ ૧૫
 હું તો પૂરણ છું સર્વે ભાત, સાધુ, મારે ન્યૂન નહી કોઈ વાત, સાધુ,
 તન દીલમા અરધ નિહાળુ, સાધુ, કશું અર્ક આગળ અજવાળુ, સાધુ, ૧૬
 જેમ પૃથ્વીમા ખીજ વિરાજે, સાધુ, તે પણ નાખે પોતાને કાજે, સાધુ,
 ધરી આપ ઇચ્છા ન ધરાવે, સાધુ, સહુ સ્વારથે ખીજ વાવે, સાધુ ૧૭
 તેમ ભક્તને અનોપમ ચારે, સાધુ, પણ પોતાનો અર્થ સમારે, સાધુ,
 હું તો પ્રમટાવે પ્રગટ પાસે, સાધુ, જેમ બહુ વિધ વહ્નિ પ્રકાશે, સાધુ ૧૮
 અગ્નિ નિકટ રહે શીત ટાળે, સાધુ, જાયે બળ કરવા તેને બાળે, સાધુ,
 એહેવો મારો સ્વભાવ તું જાણે, સાધુ, વળી સત્ય કરીને પ્રમાણે, સાધુ ૧૯
 મારે સરખુ સહુ સાથે, સાધુ, મિત્ર શત્રુ થાય છે હાથે, સાધુ,
 જેવું જોતા તે જત્ર અરીશે, સાધુ, રગ સરખુ પ્રતિબિંબ દીસે, સાધુ ૨૦
 તેમ જ મુજ સાથે મન જેવું, સાધુ, તે પ્રમાણે ફળ પામે તેવું, સાધુ,
 રજ સૂરજ પર કોય નાખે, સાધુ, પાછી આવી પડે નીજ આખે, સાધુ ૨૧
 ભક્ત ઇચ્છે તે ફળ ઝટ પામે, સાધુ, જે વચન મારું પ્રમાણે, સાધુ,
 તેમ હું પણ છઉં ફલદાતા, સાધુ, તે તો માનજે વચન વિધાતા, સાધુ ૨૨
 પૂર્વછાયો

વચન વિધાતા તણા, જે કહ્યા શ્રીજગદીશ,
 તાહે થયા છે સતને, માધવે મેલી રીશ

કેશવે કમળા તેડિયા, વિશ્વજનેતા એહ,
રાજ્યાભિષેક કરે ત્યા, શિર મોતી વરસે મેહ ૨૪
સિદ્ધાસન ખેસાડિયો, છાયો રાજકુમાર,
સૂર સધળા સતોખિયા, વરત્યો તે જોજેકાર ૨૫

કડવું ૪૦ મુ-વલ્લભ

વળી વળી ખોલ્યા તે મુનિ મહાજનજી, સાબળ રાજ ભાવ અનતજી,
પ્રભુએ સતોખ્યા સૂર સતજી, થયા સેવકને પ્રભુ પ્રસનજી ૧

ઉથલો

સેવકને પ્રભુ પ્રસન્ન થયા, આપ્યુ અનોપમ રાજ,
નારાયણુ નરહરિ હુવા, તે અસૂર હરવા કાજ ૨

રાગ ધનાશ્રીની દેશી

નારાયણુ નરસિંહ સ્વરૂપે, પ્રગટ્યા વચન વિપ્રને માટેજી,
હિરણ્યકશ્યપ દાનવને મારી, પ્રહ્લાદ ખેસાજો પાટેજી ૩
આપ્યુ રાજ અખિલ અવનીનું, ક્રોએ ન શકે કોપીજી,
હરિજન સહુને સતોખીને, લાજ લગારે ન લોપીજી ૪
વેળુવ ધર્મ વાધ્યો ધણુ જુગમા, આણુ અનતની વરતીજી,
ત્રિલોક જાગી ગાય હરિ જશ, કીરતન હરિનું કરતીજી ૫
ઘેર ઘેર હરિ મદીર ગુણુ સુદર, માહે દામેદર દેવજી,
ઓમ્નિવ વરત આનંદ અહરનિશ, કરે પ્રભુજીની સેવજી ૬
જગન જાપ જગ તપ ઋષિ સાધે, ખતે કરે નિત્ય કરમજી,
અવની સ્વસ્થ અનત આરાધે, વધ્યો ધરાપર ધરમજી ૭
અવની કામદુધા ઘેર દૂઝે, વ્યોમથી વરસે ક્ષીરજી,
દિન વરસાત મેધ નવ સૂકે, માગ્યા તે મૂકે નીરજી ૮
સૂરજ અનત તપે નહીં સધળે, સિયે સુધા બહુ સોમજી,
ભાર અઢાર પુલી વનસ્પતિ, ભાર ન ઝીલે ભોમજી ૯
નદી નવાણુ વિમલ જળ વાયુ, સાગર પામ્યો શાતિજી,
પાવક ચદ રવિ જાડગણુની, ઓપે અનોપમ કાતિજી ૧૦
એણીપેરે સ્વસ્થ થયુ સચરાચર, અદ્ભુત આનંદ પામ્યાજી,
દેવ સમસ્ત વસ્યા નીજ સ્થાનક, દૈતતણા દુ ખ વામ્યાજી ૧૧
ભાગ્યો ભય સૂર લોક સરવનો, પ્રભુ તણે પરતાપેજી,
ભક્ત ઉગાર્યા અસૂર સધાત્યા, અવિચલ નરહરિ આપેજી ૧૨

હિરણ્યકશિપુ ને હિરણ્યાક્ષ, એણીપેરે લવણ્યએ સધાચ્યાજી,
 પુનરપિ રાવણુ કુભકરણુ થઈ, પૃથ્વીમાહે પધાચ્યાજી ૧૩
 તેણે નવ ખટ માસ તપ સાધી, ઈશ્વરને ઉપાસીજી,
 ચોકડી ચૌદનું રાજ લઇને, લકા કનકપુરી વાસીજી ૧૪
 ગરબ કચ્ચો તેણે ત્રણ ભુવનમાં, સુરપતિને દડ દીધોજી,
 તેનો મદ હરવા શ્રી રામે, રઘુકુલ અવતાર લીધોજી, ૧૫
 જેને દશ મસ્તક વિશ ભુજ, બળવત એથી ખીતાજી,
 જેણે રામથુ રાઠ લગાડી, ગ્રહી ગયો માત સીતાજી ૧૬
 ત્યારે પ્રભુજીએ જળમા શલ્યા તારી, હનુમતે લકા પ્રમળીજી,
 રાવણના દશ મસ્તક છેદી, જનક તનયા વાળીજી ૧૭
 ત્યારપછી હુવા પરબુગમાં, અત આરભ કળીકાળજી,
 એ બેહુ દાનવ ફરી અવતર્યા, દતવદ્રુત શિશુપાલજી ૧૮
 પરિચ્છન્ન જથ વિજયકેરા, મેવક ઋષિને શાપેજી,
 અવતાર ત્રણે થયા ભુગમાહે, સત પિતા સતાપેજી ૧૯
 આઘ પ્રભુની ઇચ્છા હતી, ભુદ્ કગવાને કાજેજી,
 તે માટે પાર્વદને પાડી, પ્રગટ થયા મહારાજજી ૨૦
 શાપ દીધો મુનિવરે તેને, અવતરવુ પણુ સાથજી,
 પેલા ભક્ત પ્રહ્લાદ થયા તે, સનકે ઋષિ સાક્ષાતજી ૨૧
 રાવણુ આધવ ભક્ત વિભીષણુ, તે પણુ ઋષિ અવતારજી,
 દ્વાપરમાં શિશુપાલની સન્મુખ, ભીમક સનતકુમારજી ૨૨
 કમળાજીએ કીધો ક્રોધ લગારકે, વસ્યો સેવકનો વકજી,
 તેણે અધમ અવતાર ધર્યો તે, જાનકી લઈ ગયો લકજી ૨૩
 ફરી થયો શિશુપાલ પ્રબળ નર, કીધુ તે કમળાનું કોડજી,
 શ્રીકૃષ્ણજીએ તેનો ગર્વ ઉતાર્યો, રુદ્રમિણી સખા રણુછોડજી ૨૪
 તે માટે તારી સન્મુખ રાજ, શ્રી-રે માચ્યો શિશુપાલજી,
 ત્રણ જન્મ થયા પોળિયાને, મોક્ષ આપ્યો ગોપાલજી ૨૫
 અધમ ઓધાર્યા દેવ ઉગાચ્યા, સાર્યા તે સર્વના અર્થજી,
 ભગતવચ્છલ પ્રભુ નવ ભૂલે, સરવથા સમર્થજી ૨૬
 પૂરણુ ભગત પ્રહ્લાદ પ્રભુનો, ભક્ત કીધો રૂડી રીતજી,
 પિતાએ પ્રભુએ ભલી જાતે, તોએ ન મૂકી પ્રીતજી ૨૭

ક્ષણ રાત્રે નાત્રે નીજ લઇને, ક્ષણ જાત્રે જગદીશજી,
 ક્ષણ એક રહે ક્ષણ એક બેસે, મન પ્રેમથી રાખે પિતાજી ૨૮
 શીખે ગાયે ને સાભજે કોઈ, નરસિંહના ચરિત્રજી,
 પૂરણ ભક્તિ કરે પ્રભુની, થાય તે પુણ્ય પવિત્રજી ૨૯
 પરમેશ્વર પોતાના જાણી, એ મુજને વિશ્વાસજી,
 બેહુ કર જોડી એણીપેરે બોધ્યા, કવિ તે કાળીદાસજી ૩૦
 મોટો મહિમા હરિજનકરો, જગત સુરાસુર જાણેજી,
 સક્ષેપે કહે અમરજી માત્રે, બોધ્યા તે બુદ્ધ પ્રમાણેજી ૩૧
 સેજે પાતિક પ્રદલે થાયે, ગુણ ગોવિંદના ગાતાંજી,
 ઘેર બેઠા જન જે પુણ્ય પામે, તે પુણ્ય તીરથ જતાંજી ૩૨

પૂર્વછાંયો

તે પુણ્ય તીર્થો દહ જાય, કરે માર્જન સ્નાન,
 તે પુણ્ય ઘેર બેઠા મળે, ભજતા શ્રીભગવાન ૩૩
 પ્રયાગ માહે માધ નાહે, કોટી કલક જાય,
 તે પુણ્ય તોળતા હરિ, નામ તુલ્ય નવ થાય ૩૪
 ગયા શ્રાદ્ધ ભાસ પ્રભાસ પ્રાચી, પિત્રને પિડદાન,
 તેને ગતિ થાય પ્રેતની, હરિ જપે મહા પુણ્યદાન ૩૫
 જોણે સમસ્યા શ્રીહરિ, ભાવ રાખી મન,
 તેના પૂર્વ જ મોક્ષ પામે, પહોંચે સ્વર્ગ ભુવન ૩૬
 કોટી સુરજિ ગ્રહણ સમે, આપે કાશીમાહે,
 દશ સહસ્ર મખ મેરુ કનકના, તે પુણ્ય નવ થાયે ૩૭
 પાપ નાશે પૂર્વ કૃત્યના, બ્રહ્મહત્યાદિક જેહ,
 આ ભવમા નવ લાગે પરાભવ, ભક્ત દુર્લભ દેહ ૩૮
 જોણે હરિ નવ ભજ્યા, તેના ભુવનમોગર,
 ચિતામણિ જે કર વિષે, તે નાખિયુ નીર અપાર ૩૯
 મદમતિ ગોવિંદને મેલી, કા મેલી કામને કાજ,
 છલ વછલ નીશદીન કરે, વઢતો ન આવે વાજ ૪૦
 જગદીશની ઇચ્છા ન જાણે, આણે મન અભિમાન,
 વિષયીને મન ભોગ વહાલા, ભક્તને ભગવાન ૪૧

ઉત્થલો

ભક્તને ભગવાનરે, મનમા વહાલા છે સદા,
 મોહ માયા લોભ મેલી, રામ સમરો સર્વદા ૪૨

સત દેખી કનક કામિની, હરખ હારે ઉરનો,	
વ્યાલને જેમ વિષ લાગે, મધુર શબ્દ મયૂરનો	૪૩
જેણે ચાખ્યો રામરસ, તેને અવર રસ અળખામણો,	
સરસ મણિધર નિશા કરે, ધધો ધુન્નવાદીતણો	૪૪
સસારમાં આ સતના, મનમાં વસે વિષ પાન,	
જ્વર ચડે તારે જેર લાગે, મનુષ્યને મિષ્ટાન્ન	૪૫
તેવી ભક્તિ પ્રહ્લાદજીની, સસારકેરુ સુખ,	
રાજતુ કારજ કરે, પણ રામ સમરે સુખ	૪૬
તે માટે હરિભજન કરતા, તજે આળસ મન,	
મનુષ્ય દેહે તુજને મળી, કરો સર્વ સાધન	૪૭
પ્રહ્લાદ નારદ પરાશર, પુડરીક ને વેદ વ્યાસ,	
સનક અત્યરીષ નારદાદિક ને, ભીમક પ્રભુના દાસ	૪૮
રાય રુકમાગદ ને વિભીષણ, વળી ધનજય ભક્ત,	
અગટ થયા પૃથ્વી વિષે, જાણે સુરાસુર જગત	૪૯
હનુમાન દ્રૌપદી યુધિષ્ઠિર, સુદામાદિક સત,	
તે નવ મેલે સુખધરી, મહીમા ધણો ભગવત	૫૦
ભક્ત પ્રભુના કળિ નિષે, થયા તે માનવદેહ,	
દેવને દુરલભ થયા, વૈકુંઠ પહોંતા તેહ	૫૧
ભજન કરતા જનતણી, જગદીશ ઝાલો બાહે,	
ઈંદ્રનો અધિકાર આપે, કામળ મહેલોમાહે	૫૨
તે માટે પ્રહ્લાદના, આખ્યાનનો અભ્યાસ,	
પ્રાકૃત વાણી મન જાણી, કહ્યો કાળિદાસ	૫૩
સવત સખ્યા પુરાણે, શૃંગાર ઉપર એક,	
ચૈત્ર સુદ એકાદશી, થયો અથ વિષ્ણુવિવેક	૫૪
રનેહે ગાય ને સાંભળે, પ્રહ્લાદનું આખ્યાન,	
થાય જેજેકારે, તેની સાર લે ભગવાન	૫૫
એહુ કર જોડી કહે કવિ, મદમતિ કાળિદાસ,	
પ્રહ્લાદની સુણતા કથા, પહોંચે તે મનની આશ	૫૬

ઉથલો

પોંચે મનની આશરે, પ્રહ્લાદને નામે કરી,	
સર્વ શ્રોતાજન સુણો, એકવાર બોલો જેજે હરી	૫૭

ધ્રુવાખ્યાન

૩૩૬૬૬૬

ચદ્રાવળી

- શ્રીશુરુ ગોવિંદને વરણુવુ, પ્રેમશુ લાચ પાય,
આરાધૂ અવિનાશી એવા, આદિ નિરજન રાય,
આદિ નિરજન અકળ સ્વરૂપ, રામે લીધા રમવા રૂપ,
સૃષ્ટિ નિપાવા થઈ મનસાય, સુભટ થઈ પોઢ્યા જગમાય જેજે વૈદુકગાય ૧
- હરિ જળમા પોઢ્યા સહિ, શેષ નાગ ઉપર તે જાય,
નારાયણના નાભિકમળથી, બ્રહ્મા પ્રગટ જ થાય,
બ્રહ્માના સ્વાયભૂ તન, તેના પાચે પુત્ર પાવન,
તથુ કન્યા બે પુત્ર વિખ્યાત, પ્રિયવ્રત ને ઉત્તાનપાદ જેજે ૨
- ઉત્તાનપાદ નર નીપનો, રાજા પરમનિધાન,
અનુપમ બે સુન્દરી, તેના સુરતિ સુમતિ નામ,
સુરતિ ઉપર નહિરે માન, ધ્રુવજી તેના એક સતાન,
સુમતિ ઉપર છે ધણુ હેત, તેનો કુવર ઉત્તમ એક જેજે ૩
- ઉત્તમ ઊછગે બેસાયો રાયે, સભામાહિ એકવાર,
લાડ લડાવે પ્રેમશુ રાણી, હૈડે હરખ અપાર,
હરખ ન માયે હૈડામાય, ધ્રુવજી રમતા આવ્યા ત્યાય,
ઉછગ બેસવા કીધા મન, અપર મા કહે કંઠણુ વચન જેજે ૪
- સુમતિ-અપર મા એમ બોલ્યા, જુડા એ સુખ તુજને ક્યાથી
અભાગિણીના પેટતણા તુ, જાને અકરમી ધહાથી,
ધહાથી જઈ વનમા તપ માડ, હરિ જાજને કાયા છાડ,
ફરી જનમ લે મારે શરીર, તો તને રાજ અપાવીશ વીર જેજે ૫
- વચનો વનિતાના સંભળી, ઊતર્યા મોનો રગ,
સજા તે સઘળી દેખતા, ધ્રુવજી થયા મન ભગ,
મનભગ થઈ નાખ્યો નિ શ્વાસ, રોતા આવ્યા માતની પાસ,
માયે ચાપ્યા હૃદિયા સાથ, કહે કુવર કાણે દુભવ્યા આજ જેજે ૬
- ધ્રુવ-આજ સભામા માવડિ બેઠો, ઉત્તમ રાયને બોલે
ઉછગ બેસવા હુ ગયો ત્યારે, અપર મા એમ બોલે,

- અપર કહે અભાગિણી કેરા, સુખ વાછો તો વન જાઓ સવેરા,
ફરી જનમ લે માટે શરીર, તો તને રાજ અપાવિશ વીર જેજે ૭
- મુરતિ-વળતી માતા ઉચરે કુવર, હૈડે ન ધરિયે દુખ,
પૂરણ પુન્ય કીધા હશે ત્યારે, તે ભોગવે છે સૂખ,
સુખ આપણને ક્યાથી બહાલા, નિયમ ધર્મ કશા નથિ પાળ્યા,
નથિ સતોષ્યા જોગી જતી, તપ નિરથ વ્રત કીધા નથી જેજે ૮
નથિ મતોષ્યા સાધુને, નથિ આપ્યા વિપ્રને દાન,
આજા કરમ જ્યા આપણા, ત્યા ક્યાથી રાયના માન,
માન ભોગવે ઉત્તમ નિત્ય, દત્ત વિના ક્યમ પામિએ વિત્ત,
જો હોય ધંડાસનનો ખપ, તો કુવર જો માડો તપ જેજે ૯
તપ માજો બ્રહ્માજિયે ત્યારે, પામ્યા પદ્માસન,
મેવા કિધિ મનલાવતિ ત્યારે, પ્રગટયા નારદ મૂન,
મુનિયે માજો મોટો જાગ, તપ તીરથ વ્રત થયા સુભાગ,
જો કુચિયે શ્રીહરિ પ્રસન્ન, તો અભાગિયા ટળીયે તન જેજે ૧૦
- ધ્રુવ-તને અભાગિણિ હુ ટાળુ મા, છુરે તમારો તન,
વનમા જાઉં વેગે કરિને, સુખ સભારુ નહિ અન્ય,
સુખ સભારે સાલે જેહ, વિશ્વભારે પરકિયો દેહ,
હરિ મળે તો તાપ ઓલાય, નહિતર પ્રાણુ તણુ વનમાય જેજે ૧૧
- મુરતિ-માતાને આશ આવીયા ને, અતર ઉપની દાઝ,
રાજાએ મને પરહરિ કુવર, તુએ કરે છે તાજ,
નૂજ વિના હુ રહીશ કેમ, ટોળા વછુટી મૃગવી જેમ,
જળ વિના જેવી માછલી, મારા પ્રાણુ જરો ટળવળી જેજે ૧૨
- વ્રુવ-ટળટળ મા રે માવડિ તુ હવે, દુખનો આગ્યો અત,
બીજ રોપાવીશ સુખનુ તેને, ફળ લાગશે અનત,
અનત કરુણા કરશે હરિ, આપણિ આશા પુરશે ખરી,
એછે સાચે અનાથનો નાથ, તેને ભજવા જાઉંરે માત જેજે ૧૩
- મુરતિ-વળી માતા એમ ઉચરે કુવર, પાય વર્ષનો તન,
બીજુ બાળક એકે નથી, કેમ હુ વાળુ મન,
કેમ મોકલુ વનની વાટે, કહેતાં મારા હૈડા ફાટે,
આખનિ આગળ રહારે બાળ, ઘેર બેઠા ભજિયે ગોપાળ જેજે ૧૪

ધ્રુવ-ધૈર ગોપાળ ન પામિયે, મનમા મોહ ઉપજે માય ખાતા,
ખાતા પીતા પહેરતા માતા, કેમ દમાશે કાપ,
કાયા દમતા સરશે કાળ, તપ કરતા મળશે મહારાજ,
વનમા જૈ વહેલો આવીશ, માના દો મુજને આશીષ જેજે ૧૫

મુરતિ-આશિષ દે છે માવડી સુતને, હજો કુશળ કલ્યાણ,
મસ્તકે રક્ષા માતાનિ, કહે કૃષ્ણની રક્ષા જાણુ,
કહે કરજો કૃષ્ણ રક્ષણુ, ઊરની આગળ નારાયણુ,
કટી કેશવ પુરપોત્તમ પાય, એવી આશિષ દે છે માય જેજે ૧૬
માને આસુ આવ્યા ત્યારે, થબિને રાખ્યા નીર,
મારી જીભે કેમ કહું વળી, મનમા વિચારો વીર,
વીર વચન કોના નવ ધરશે, તપ કરતા માયા નવ કરશે,
તપથી તમને મળશે હરિ, વીરા વેગે પધારજો ફરી જેજે ૧૭

કવિ-ફેરા ફરિયો માતાનેરે, ફરીને લાગ્યો ચર્ણુ,
આજ્ઞા માગીને સચરચો, વહીને શુભ શૂકન,
શુકને મળી સવત્સી ગાય, સુવાસિણી એકુ ભરી જાય,
નરકન્યા પરણીને વળ્યા, વેદ બાણતા વિપ્રજ મળ્યા જેજે. ૧૮
મળ્યા યુકત સહિ હર્ષના ધ્રુવજી, નિકળ્યા નગર બહાર,
આગળ જતા ધ્રુવજીનેરે, મળિયા બ્રહ્મકુમાર,
બ્રહ્મકુવર ભગવાનને આહતા, હરિશુણુ ગાતા વેણુ સુનાતા,
કરજોડી કહે છે ભુપતન, ક્ષમા કરો તમે નારદ મુન્ય. જેજે ૧૯

નારદ-નારદ કહે શીદ જાઓ છો, શુ છે તમારે કામ,
કોણુ તમારા માતાપિતા, શુ છે તમારુ નામ,
ધ્રુવ-મારુ નામ છે ધ્રુવ નિર્ધાર, મારા પિતાને બે છે નાર,
રાવ રાણા બેઠા સહિ રગ, ઉત્તમને તેજો ઉછગ જેજે ૨૦
ઉછગે બેસવા હું ગયો મારી, ખાત હૈયાની ખોલી,
દષ્ટિએ મુજને દીડો ત્યારે, અપર મા એમ ખોલિ,
અપર કહે અભાગિણીકેરા, જો સુખ વાછો વન જાઓ વેલા,
ફરી જનમ લે મારે પેટ, તો તને રાજ અપાવિશ નેટ જેજે ૨૧
નેટ નારદ કેમ ભાગવુ, એનું આપ્યુ ધન,
સભા સધળી દેખતા, મને કહ્યા કહણુ વચન,

- કઠણુ વચન તે કેમ વીસરે, લોહા સમ હોય તો નીસરે,
ખડ્ગતણો તો સહિયે ધાય, પશુ એ બોલ સહ્યા નવ જાય જેજે ૨૨
- નારદ-જારે ઘેલા અત્યારથી, તે તુ એવડો શો ધરે કાળ,
માન કુમાન શુ તારે, તુ તો પાય વર્ષનું બાળ,
બાળકને મા ધરવા બોલ, ખાઓ પીઓ ને કરો કલ્લોલ,
અપર માનાં એવા હેત, વિસારીને વાળો ચેત જેજે ૨૩
- ધ્રુવ-ચિત્ત તે કષ્ટપેર વાળિયે, મને બોલાવ્યો નહીં બાપ,
કશાયમા લેખ્યો નહિ હુંને, બિકળુ છુ તે તાપ,
નારદ-તાપ કુવર નહીં આણિએ રતી, સુખદુ ખનું કાઈ સરિગત નથી,
હરિયે નિર્મ્યુ તેમ જ હોય, કર્યા કરમ છોડાવે નહિ કોય જેજે ૨૪
- કો કાળે વૃદ્ધિ હાણુ છે તેનો, ન ધરો હર્ષ ને શોક,
અણુચિત્તનું જે આવી મળે, તેનો ધર સતોષ,
સતોષ કુવર ઘેર પધારો, અપર માના બોલ વિસારો,
આવ કુવર તારા બાપને કહુ, રાજ અપાવુ ને માને સહુ જેજે ૨૫
- ધ્રુવ-સભામા શુ દેખાડિયે, સૌકામા વળિ નાક,
સભામા જ્યારે શોભશુ, મન પૂરો અભિલાખ,
લાખ લાખેણો કરો હરિ, ત્યારે મદિર આવીશ ફરી,
તપ કરતા બે હરિ નહિ મળે, તો મુજ પ્રાણુ તજિશ બહુ બળે જેજે ૨૬
- નારદ-બળ કાધે હરિ નહિ મળે, માનો મારુ વચન,
જનમથકી જોગી દેહ દમે, સ્વપ્ને નહિ દર્શન,
દર્શન તમને કેમ આપશે, વન જમ્મને વિમાસણુ થશે,
વાધ વરુ વનમા બહુ હશે, તે દેખીને તન ધ્રુવશે જેજે ૨૭
- જાશે ચિત્ત સસારમા ત્યારે, સાબરશે રગભોગ,
ભૂખ તરશ જ્યારે લાગશે, ત્યારે કુવર મૂકશે જોગ,
ધ્રુવ-જોગ ઋષિ નહિ મદુ સ્વામ, મન ઇંદ્રિયો રાખીશ્ચ ઠામ,
મેરુ ચળે પશુ હુ ચળુ નહીં, ઋષિજી તમ પરતાપે સહી જેજે ૨૮
- નારદ-ઋષિ કહે તું નિસર્થો ત્યારે, જાને મધુવનમાય,
જમનાજીમા નાહિને તુ, તપ આદરજે ત્યાય,
ત્યા જર્ઘ કરજે અદપાશ્ચન, જળ પત્ર ને ફળ પ્રાશન,
વળિ તુ બજજે હરિનું નામ, સ્વરૂપ સમરજે શ્રીધનસ્યામ જેજે ૨૯

સ્થામને શિશ સુગટ છે-કાને, કુડળ મકરાકાર,
કોટે કૌસ્તુભ કટિમેખલા, પાય નેપુર ઝલુકાર,
પાય પદ્મ રાખ ચક્ર ને ગદા, એવુ સ્વરૂપ સમરજો સદા,
કાનમા અક્ષર કહુ ધ્રુ જેહ, દ્વાદશ અક્ષર ભણુજો તેહ જેજે ૩૦
એ કરતા ખટ માસમા તુજને, મળશે વૈકુંઠનાથ,

કવિ-આશિર્વાદ દેઈ દાસને, મસ્તક મુકયો હાથ,
હાથ જોડી ધ્રુવ લાગ્યો ચરણુ, આજ્ઞા માગી વિચર્યો અરણુ,
એક કથા રહી એણે ઠામ, ઋષિ પધાર્યા રાયને ગામ જેજે ૩૧
મુતી આલ્યા મહારાજને જોવા, રાયતણુ સુખ મન,
માન દિધા બ્રહ્મપુત્રને, વગિ આપ્યા આસન,
આપ્યા આસન બેઠા ઋષિ, આશા ઉત્તમ તાતને વસી,

રાજા-આ શારેઋષિ સુખનાં રાજ, ધ્રુવ વિના ચિતા અતિ આજ જેજે ૩૨

આજ સભામા ઋષિજી મારે, ઉત્તમ ખોળામાય,
નુવજી હોય તો આજ વધે બહુ, ઉજગની શોભાય,
ઉજગે ખેસના ધ્રુવજી આલ્યો, તેને તો મેં નવ ખોલાવ્યો,
સ્ત્રીને વરાશે વિકૃત્યુ બાળ, અપર માયે દીધી ગાળ જેજે ૩૩

ઋષિ એ વચને નીસરિયોરે, વીરો ગયો છે વન,
વનમા વાઘ વરુ હશે તેને, દેખી ધ્રુજશે તન,
તન ધ્રુજશે રે તડકે ટાઢે, મદિરમા માલતો લાડે,
વાયુ વૃષ્ટિ કેમ સહેશે કુમાર, એની કાયા કામળ સાર જેજે ૩૪

કામળ પટકુળ પહેરતો, કેમ ઓઢશે મૃગચર્મ તેહ ?
મસ્તક બાધતો મોળિયુ, કેમ જટા રાખશે, એહ ?
એહ આનરે હરતો ફરતો, ઘોડાની અસારી કરતો,
કાટામા તેમ સૂરો બાળ, એની શય્યા અહિ છે સાર જેજે. ૩૫

સારા અન્ન આરોગતો તે, ફળપત્રો કેમ ખાશે ?
પાણી પીતો પળે પળે તે, જળવિષ્ણુ કેમ રહેવાશે ?
તેની વતી રહેવાશે કેમ ? તેહ વિના હું દાઝુ એમ,
સૂઘ વિનાનો થયો શરીર, વિસરતો નથિ તેહ જ વીર જેજે. ૩૬
વગિ વીરો અહિયા આવતો, રમતો રગ અપાર,
બૂખ તરસ જ્યારે લાગતી, સુખડિ માગતો સાર,

સાગી સુખડી સુદર મેવો, કાલુ કાલુ બોલતો એવો,
તેણે અમને કીવા તાજ, પુત્ર વિના શુ કરવું રાજ ? જેજે ૩૬
શુ કરિયે વડિ સાહેબી ? ચિત્ત ઠરતું નથી કોઈ ઠામ,
શુ કરિયે આ રાજ ? અને, શુ કરિયે ધન ને ધામ ?
ધન ગયું અમારે આજ, પુત્ર વિના સૌ સૂનો સાજ,
પુત્ર વિના હું દુર્બળ હું ખી, મારા પ્રાણુ જશે રે ઋખી જેજે ૩૮

નારદ-ઋષિ કહે તમે મા રવો, મને મળ્યો હતો તે બાળ,
આશિર્વાદ દેઈ મોકલ્યો, ભજવા શ્રી ગોપાળ,
ગોપાળ ભજશે દ્વિસ થોડે, દુનર ઘેર પધારશે કોડે,
મીડો રાજ ને છાડો દુખ, એવું કહિને વગિયા ઋષ ૩૯

કવિ-ઋષિને ચરણે લાગીને નુવ, વિચર્યો વનમોઝાર,
મધુવન પોંચ્યો પ્રેમચિ કીધો, ત્યાં જઈ મન વિચાર,
ત્યાં જઈ માસ કિષા ઉપવાસ, ખીજે માસે ફળકદ પ્રાસ,
ત્રીજે માસ છટે દિન એમ, ચોથે માસે જળના નેમ જેજે ૪૦
નેમ ધરીને નેહથકિ ભજે, ઈશ્વર અશરણુશરણુ,
પાયમે પ્રાણુ જ રધિયા ધ્રુવજી, ઉભા રહ્યા એક ચરણુ,
ચરણુ ચતુરણુ ચિત્તમા ધર્યા, દ્વાદશ અક્ષર મનમા ભણ્યા,
એમ કરતા પિત્યા ખટ તાસ હૃદિયામા એળખ્યા અવિનાશ જેજે ૪૧
અવિનાશીને એળખિયારે, એમ ઉભો રાજન,
પૃથ્વી લાગી ડોલવા ત્યારે, ડોલિયું ઈદ્રાસન,
ઈદ્ર અમર સૌ એકઠા થયા, વેગે કરિ વૈકુંઠે ગયા,
જઈ કેશવને લાગ્યા પાય, મધુનમા કોઈ કષ્ટે કાય જેજે ૪૨

દેવતા-કાયા કદી વશ રાખની એ, ઈદ્રી મન અચેત,
અચરત એ તો અતી ધણુ, એમ બોલ્યા અમર ધરિ હેત,
અમર કહે અમને બિંક લાગી, રખે વિચે ઈદ્રાસન માગી,
વિષ્ણુ-વિષ્ણુ કહે સાલજ સુરપતિ, રાજભોગ એ ઈચ્છતો નથી જેજે ૪૩
નથી ઈચ્છતો સપત્તિને કે, નથી ઈચ્છતો સુખ તેહ,
ચરણુ ધર્યા ચિત્તે મારા ક્ષણુ, અળગો ન મુજથી એહ,
મૂળથકો અળગો નહિ એહ, એણે દમી છે પૂરણુ દેહ,
સદા રમરણુ રાખે એ મારુ, કહોનિ એને કેમ વિસાર જેજે ૪૪

વીસાચો વિસરે નહિ એને, આપિશ અવિચળ અર્થ,
નામ નહી લે તે તમતણુ, કાય મિહોછો વ્યર્થ ?
કવિ-ઇદ્રતણી આસવાસના કરી, સુરથાનક મોકલિયા ફરી,
ગરુડે ચડી આદ્યા શ્રીહરી, વનમા આબ્યા વેગે કરી જેજે. ૪૫
કયો નાદ જ્યારે શખનો ત્યારે, ધ્યાનમાંથી ધ્રુવ જગ્યા,
નેત્ર ભરી નીહાળીનેરે, પ્રેમશુ પાયે લાગ્યા,
પ્રેમ કરિ પરણ્યાના નાથ, હરિએ મેલ્યો મસ્તક હાથ,
નિર્મલ વાણી હવી પ્રકાશ, સ્તુતિ કરે કરજેડી દાસ જેજે ૪૬

ક્રુવ-દાસ દયાળને વિનવો તમો, સર્વ જગતના ભૂપ,
અકળ તમારી ગતિ છે ન્યારી, અકળ તમારુ સ્વરૂપ,
સ્વરૂપ નામ તમારુ જેહ, ગણુર્તા પાર ન પામુ તેહ,
સવળી વાને છો તમે શ્યામ, પ્રાણીમાત્ર કરે પ્રણામ જેજે ૪૭
પરણામી પરમાત્મા શ્રીહરિ, સારમ પાણી હોય,
અદ્ભુત શક્તિ આપની તારો, પાર ન જાણે કોય,
પાર ન જાણે કોય લગાર, હુ કેમ પામિશ તારો પાર ?
એવુ સુણિ હરખ્યા નરહર, કુવર કષ્ટએક માગ્ય તુ વર જેજે ૪૮
વર કેમ માગુ વિકલા હુ તો, કરિશ તમારી સેવા,
વિષયભોગ સસાર છે એ તો, સુપનાના સુખ જેવા,
સુપના જેવી કાચી કાયા, સસારની ધરવી શી માયા !
માયામા ન મને મોકલો, વાહીને ન કરો વેગજો જેજે ૪૯

વિષ્ણુ-વેગજો વીરા કાણુ ન કરુ વળિ, તુ વહેલો આવીશ,
જે ફળ દુર્લભ દેવને મળવુ, તે ફળ તું પામીશ,
તે ફળ તુજને આપુ આજ, સસારમાં તારિ ન રહે લાજ,
લોક કહે રઝળીને મુવો, સ્વજનોમાંથી પડ્યો જુજવો જેજે ૫૦
પડ્યો સ્વજનથી જુજવો ત્યારે, સુરતિને દુ ખ થાય,
ઘેર જાને વીરા તુ તારી, વાટ જુવે છે માય,
માને બાપતણા દુ ખ કાપો, ઇલાયિ જૈને સૌને સુખ આપો,
મારી આજ્ઞા પાળજ, છત્રિશ હજાર વર્ષ ભોગવ રાજ જેજે ૫૧
રાજ ભોગવી તુ આવજે તને, મોકલીશ એક વિમાન,
તેમા બેસી તુ આવજે, તારુ થશે જગતમા જાણુ,

જાણ જગતમા થાશે રાય, તેણે વધશે તુજ મહિમાય,
 કવિ-આપી વચન વળ્યા ગોપાળ, જમુનાજીમા નાહો બાળ જેજે પર
 બાળકને મારગમા જતા, ઉપન્યો મન વિચાર,
 જે ફળ દુર્લભ દેવ ગણે તે, મને મળ્યા મોરાર,
 મળ્યા મોરાર પછુ હુ નહિ ફાળ્યો, હરિ તજીને માયા લાળ્યો,
 આગળ ઋષિજી કહેતા એમ, તમને ત્રિકમ મળરો કેમ જેજે. ૫૩
 મુજને ત્રિકમજી મળ્યા મે તો, જાવા દીધા ફોક,
 ફરી જઈશુ સસારમા મને, હસશે દુરીજન લોક,
 લોક કહેશે એને બુદ્ધિ થોડી, રત્ન આપી એ લાળ્યો કોડી,
 પછુ એક જથ હુ મોટો લાળ્યો, હરિના દર્શન કરિને આળ્યો જેજે ૫૪
 લોકો-હરિ દર્શન કરિને આળ્યો, રાય તમારો તન,
 રાજા-હુ દુખિયાને શુ હસોછોર, તમે તે સર્વે જન ?
 દુખિયાને હસવા સાચા, વને ગયા કેમ આવે પાગ ?
 વને ગયાને થયા ખટ માસ, તે કુવરનો શો નિશાસ ? જેજે ૫૫
 કવિ-હરિ વિશાસ ન આળ્યો ત્યારે, આળ્યા નારદ મન,
 નારદ-હરિ દરશન કરિને આળ્યો, રાય તમારો તન,
 રાય તમારો તન ધાણુ જીવો, એ કુળમા પ્રગટ્યો છે દીવો,
 કવિ-વચન સુણી રીઝ્યા નરપતિ, વળતિ વધામણી આપી અતી જેજે ૫૬
 વધામણીમા આપ્યા રડા, રાયે એકાવળ દાર,
 રથે બેસિને સાચરિયા, ને હાથે સુત બે નાર,
 નારીને શિરે સુવરણુ ઝારી, બેટ ભલી લીધી છે ભારી,
 રાય રથેથી ઉતર્યાં જ્યારે, પુત્રે પરણ્યા તો વારે જેજે. ૫૭
 ધ્રુવ-પ્રથમ પ્રણામ અપર માને, તેં બેટાજ્યા શ્રીપત્ય,
 મુમતિ-વળતી માતા એમ બોલ્યા તુ, વાણી બોલ્યો સલ,
 વાણી બોલ્યો તે સલ કહી, આપણી આશા પૂજણુ યઈ,
 સુરતિ-વીરા - જેતી હુતિ વાટ, તેં મારો ટાળ્યો ઉચ્ચાટ જેજે ૫૮
 કવિ-ઉચ્ચાટ મનનો ટાળ્યો કુવર, તેજો આનદ ભેર,
 હેતના આસુ આલ્યા ત્યારે, કુવની ચાલી સેર,
 સેર ચાલિ તે કુવરે પીધી, માતાએ ધણી આશિષ દીધી,
 સુરતિ-ધણા વર્ષ જીવોગે તન, તમે કર્યા છે કુળ પાવન જેજે ૫૯

પાવન કસ્યા કુળ આપણા, યશે વધાર્યા નામ,
મહિમા વધાર્યો જગતમા તે, તે લજ્જને શ્રીરામ,
કૃપિ-રામ ભગત તડકામા દીઠા, ઉત્તમે ત્યા જાયડા દીધા,
બન્ને ભાઈની પોતી રળી, હેતના આસુ આળ્યા વળી જેજે ૬૦
વળિ રોપાળ્યા બારણા આગળ, કામળ કેળના થભ,
અક્ષત અકુર કુમકુમ ને જળ, ભરી ચડાળ્યા કુભ,
કુભ ઉપર અક્ષર લખિયા જ, ધ્રુવને અવિચળ હોજે રાજ,
ઢોલ દદામા ભેરી નાદ, ધ્રુવ પધાર્યા નિજ પ્રાસાદ. જેજે ૬૧
પ્રાસાદમાહિ પધાર્યા ત્યારે, હરખ્યો સધળો સાથ,
ભાવતા ભોજન પીરસ્યા ત્યારે, કાઢિ નિવાહની વાત,
વિવાહ કિધા અહલ્યા સાથે, પ્રેમે કરિ પરણ્યા નાથે,
ઈંદ્રનિ કુવરીને રાજકુમાર, ધ્રુવજી પરણ્યા બીજી નાર જેજે. ૬૨
નારી સાથે રગ રમે, સુખમા કાઢે દન,
રાજ્યે વળિ તેને આપ્યુ, પોતાનુ આસન,
આસને બેઠા ધ્રુવજી જાણુ, વરતાવી પોતાની આણુ,
શાસ્ત્ર પ્રમાણુ કરી નિર્ધાર, વરતાવે વર્ણશ્રમ ચાર જેજે ૬૩
વર્ણશ્રમના ધર્મ બધાને, સમજાવે સૂઝણુ,
ધ્રુવ-આપ આપના ધર્મ પાળિયે, જે લખ્યુ હોય ગીર્વાણુ,
ગિર્વાણુ શાસ્ત્ર ભણેરે બ્રહ્મ, આયુધ બાધવા ક્ષત્રી ધર્મ,
વૈશ્યને કરવા ખેતિ વેપાર, શૂદ્રને સેવાનો અધિકાર જેજે ૬૪
સેવા તે સધળી વરણુને, હરિ ભજોને નિત્ય,
વરણુ ધર્મ સો પાળિયે સાચુ, બોલિયે તે શુભ રીત,
સાચુ બોલિ સતોષ વાળિયે, મોહ માયા મત્સર ટાળિયે,
ન કરો કૂડ કપટ અન્યાય, એટલિ શિખામણુ દે છે રાય. જેજે ૬૫
કૃપિ-છત્રિશ હજાર વર્ષ વહિ ગયા ત્યારે, આળ્યુ વિમાન પાસ,
વૈમાને બેસીને સચસ્ત્રા, ધ્રુવજી ગયા આકાશ,
આકાશમા ધ્રુવ બેઠા જઈ, અવિચળ પદ તો પામ્યા તહીં,
જે ગાય ધ્રુવનુ આખ્યાન, તે તો પામે અવિચળ સ્થાન જેજે. ૬૬

દયારામ

આ કવિ રસશાસ્ત્રમા પ્રવીણ હતા એ ગુજરાતી ભાષામા સર્વોત્તમ કવિ છે.
એ સ ૧૮૨૩ થી ૧૯૦૮ સુધીમા વિદ્યમાન હતા

ૐૐૐૐૐૐ

પ્રબોધ બાવની

કુડળિયા

“શ્રીગુરુ ગોવિન્દ સમરતા, સકળ મનોરથ સિદ્ધ,”
સકળ મનોરથ સિદ્ધ, થાય બુદ્ધિ શુભ પ્રકાશે,
મહા મગજ આનન્દ, હોય દુખ દુઃકૃત નાસે,
જગત ઉખાણે જટિત, રચિત આ મન પ્રબોધિની,
રાધાવર રતિકરણી, પ્રીત પરપથ નિરોધિની,
નિરોધ કરવા ચિત્તને, દયે કથન આ કીધ,
શ્રી ગુરુ ગોવિન્દ સમરતા, સકળ મનોરથ સિદ્ધ
“તરશ્યો ખોદે કૃપ જળ, પ્રકટ પીએ નહી ગગ,”
પ્રકટ પીએ નહી ગગ, વશ શ્રી વલ્લભ કેરો,
પ્રકટ રૂપ પરશ્વત્ત, નિરખતા લાભ ધણેરો,
વણુ સાધન એક શરણુ, જતામા અભય જ આપે,
જો સેવે શ્રી કૃષ્ણ, અચળ વૃજમડળ થાપે,
થાપે મન કુપથમા, દયો કહે દુઃસગ,
તરશ્યો ખોદે કૃપ જળ, પ્રકટ પીએ નહી ગગ
“જતુ ન જાણ્યુ નાગરી, મુશળ પુળ માય,”
મુશળ પુળ માય, અનુગ્રહ અતિજે કાષો,
ભજન માટ ભગવત, દયા મનુષ્યા દેહ દીધો,
તે તે ખોયો વ્યર્થ, અર્થ સાચો ના સાધ્યો,
ઈન્દ્રિય પોષણ કર્યું, ન ઈશ્વર ક્ષણ આરાધ્યો,
આરાધ્યો ઈશ્વર નહી, જનમારામા કયાય,
જતુ ન જાણ્યુ નાગરી, મુશળ પુળ માય
“પારસમણિને વાડકે, ભટજી માગે ભીખ,”
ભટજી માગે ભીખ, નામ ચિતામણિ હરનુ,
સકળ મનોરથ સેજ, સિદ્ધ ઔષધ નથી કરિનુ,

૧

૨

૩

તે તજ ફૂટે કઠિણ, યોગ, તપ, વ્રત મખ દીક્ષા,
ત્યાગી નવનીત તકે શુકલ લે, ઉંધી પરીક્ષા,
પરીક્ષા ન પોતા કને, શ્રુતિ ન પામ્યો શીખ,
પારસમણિને વાડકે, ભટજી માગે સીખ

૪

“ગાગડુજ પલાણીએ, ઉંટ તણી એ રીત,”
ઉંટ તણી એ રીત, જીવ જડ સમે ન જાણે,
પિયૂષ આવિયુ પાણુ, પાનમા આળસ આણે,
માટે કશી કલેવર ભય—ધૈર્ય આળસ ખોધ,
દયા ભજવો (શ્રી) કૃષ્ણ, પ્રેમીતો વિરલા કાર્ધ,
કાર્ધ સમય મનથી ન રટયા, રસના હરિ ધરી પ્રીત,
ગાગડુજ પલાણીએ, ઉંટ તણી એ રીત

૫

“મશાણુ મોદકમા ક્યહા, ઇલાયચીનો સ્વાદ ?”
ઇલાયચીનો સ્વાદ, કુડુન વો'ર્યુ દુખ દરિયો,
વટલ્યો ભૂખ્યો રહ્યો, અર્થ એકુ નવ સરિયો,
કલેશ ફૂટ દિન જાય, પતક પરવાર ન લાથી,
પેટ પાપથી ભરે, ભજન સુખ તેને ક્યાથી ?
ક્યાથી સુખ સસારમા, સલ વચન સુખ વાદ,
(દયા) મશાણુ મોદકમા ક્યહા, ઇલાયચીનો સ્વાદ ?

૬

“લકડ લાડુ ખાય ના,—ખાય બેહુ પસ્તાય,”
ખાય બેહુ પસ્તાય, રહે ગૃહસ્થી પસ્તાતો,
અરે ! હાય ! શીદ પરણ્યો, નહીં તો ગોવિદ ગાતો,
પેરે કુવારો બળે, કમ્યો હુ પત્ની પાસુ,
નથી કોઇનો વાક, કૃષ્ણ માયા શીર નાસુ,
નાસુ શીશ દયા નિધે, ભક્તિ ઘો સુખ થાય,
લકડ લાડુ ખાય ના—ખાય બેહુ પસ્તાય

૭

“નિવેકથી બન્યો રહે, દોણીને વળી દૂધ,”
દોણીને વળી દૂધ, ધર-ધણી ગોવિદ જાણો,
સેવો સર્વ સમરપી, જન થઈ સહુ સુખ માણો,
સહજ લાભ સતોષ, દયા સધળે નાગરતા,
ગુરુ સત હરિ તુલ્ય, ભજન દહ આપ અકરતા,

કરતા હરી સાખી થઈ, રહો ગૃહસ્થ વિશુધ,
 વિવેકથી બન્યો રહે, દોષીને વળી દૂધ ૮
 “કદા બાપના બાપને, રડતા ના’વે પાર,”
 રડના ના’વે પાર, કૂટ્ય સહુ અળગી ઠેલી,
 દયા સમર શ્રીકૃષ્ણ, સદા જે સાચો ખેલી,
 જેથી સહુ દુઃખ જાય, સકળ સુખ જેથી સુર્વલ,
 બગડ્યું સ્વધરી જાય, કામના કશી ન દુર્લભ,
 દુર્લભ મનુષ્યા દેહ છે, રટ નટવર નિરધાર,
 કદા બાપના બાપને, રડતા ના’વે પાર ૯
 “ડાટા મારે ખાળમાં, રહે ઉઘાડા દાર,”
 રહે ઉઘાડા દાર, ખરય કાડી પલુ લેખે,
 આવરદા વહી જાય, અમૂલ્યક તે નવ દેખે,
 ટળે મળે બહુ વાર, દામ મનથુ લલચાવે,
 શ્યામ શ્વેત બે ચોર, ચોરશે તે નહીં આવે,
 આવે નહીં સભાળ્ય તે, રે જડ ! દયા ગમાર,
 ડાટા મારે ખાળમાં, રહ્યા ઉઘાડા દાર ૧૦
 “લકા પામ્યો લૂટવા, મુશળ આંચુ હાથ,”
 મુશળ આંચુ હાથ, જન્મ જન હરિપદ લહિયે,
 સહજ નામ શ્રીકૃષ્ણ, સમરતા નિરભે થઇયે,
 એ અવસરમાં દયા, ચામ દામે ચિત્ત જોડયુ,
 સત સગત ભગવત, ભજન દુર્લભ સુખ છોડયુ,
 છોડયુ હેત ન કુટુબથી, જન્મ જન્મ જે સાથ,
 લકા પામ્યો લૂટવા, મુશળ આંચુ હાથ ૧૧
 “કૂપે પડે મશાલચી, સહુનું ટાળે તમ,”
 સહુનું ટાળે તમ, ગુરુ થઈ જ્ઞાન બતાવે,
 યુક્તિ અર્થ ઇતિહાસ, આપ મને એક ન લાવે,
 ક્ષણભગુર તન, જાગો, કહે ન તું ખળ જાગે,
 દયા શુ અમર થયો, ભર્યું રાખે મન ઠાગે,
 ઠગે ભક્ત થઈ ભવ સકળ, તુને ન તારી ગમ,
 કૂપે પડે મશાલચી, સહુનું ટાળે તમ. ૧૨

“સોમણ તલથી શુ સર્યુ, રહ્યુ અધારુ ઘોર,”
 રહ્યુ અધારુ ઘોર, ચતુરદશ-વિદ્યા ભણિયો,
 ગાનકળા, રનિકળા, શૂર પાણુ તુ અગ્રણિયો,
 કરણ પ્રબોધ પ્રવીણ, સકળ ગુણ સાગર ચાતુર,
 રૂપવત, કાંવ, અમર, દયા સહુ એવા આતુર,
 આતુર થઈ કળ સર્વનુ ભજ્યા ન નદકિશોર,
 સોમણ તલથી શુ સર્યુ, રહ્યુ અધારુ ઘોર
 “રડાપણુ તો રોકડુ એવાતન ઉધાર,”
 એવાતન ઉધાર, તુને કદી એ ચિત્ત ચિતા,
 ક્યા ફરી સુખ આ વિષય, ભક્ત થઈશે ભગવંતા,
 તે સદે’મા રાખ્ય, શિરોમણિ સહુ સુખ હરિપદ,
 તે ક્યા આ તો નિઘ-માન સત્ત્વે સહજે સદ,
 સદ્ય મળે સધજે દયા, તથી હિત ધિક્કાર,
 રડાપણુ તો રોકડુ, એવાતન ઉધાર
 “દળનારીના દીકરા, યુનાબરાયણ નામ,”
 ગુલાબરાયણ નામ, ભજ્ય લવલેશ ન કરવુ,
 માનુભાવ હરિભક્ત, સમેવડ ડગલુ ભરવુ,
 અતિ ઠાલો અહકાર, વિન ગુણ મનથી મોટા,
 ભક્ત વેશ પાખડ, દયા સાચા કે’ ખોટા,
 ખોટા નિજ સમજે નહિ, દિનિજ ઉદ્ધમ ઠામ,
 દળનારીના દીકરા, યુનાબરાયણ નામ
 “ધણા ધરાનો પ્રાણુનો, ભૂખ્યો રહે નિદાન,”
 ભૂખ્યો રહે નિદાન, એક આશરો નહિ જેને,
 ભજે દેવ દશ વિશ, અમર કા ક’ તેને,
 દયા ન આવે હેત કાષ્ઠને તેને જોઈ,
 એળભો આસગો, તેનો સહે ન કોઈ,
 કોઈ એક પણુ નિશ્ચે ભૂર કાહા ભગવાન,
 ધણા ધરાનો પ્રાણુનો ભૂખ્યો રહે નિદાન
 “શ્વેત પુચ્છ ગ્રહી કાષ્ઠપણુ, પડિયુ સાગર પાર ?”
 પડિયુ સાગર પાર, દેવ કાયક બળ હીણા,
 અહુ પ્રયત્ન કળ પુચ્છદ કા રાગે રતિ ઝીણા,

૧૩

૧૪

૧૫

૧૬

સેવ દેવ-દેવેશ દયા, ટાળે ભવ રૂઝને,
શુ કરશે સુર ન્યાલ, બીખારી હરિના તુજને,
તુજને જો અઝન નથી, પૂજ ભત્રા કે ચાર,
શ્વાન પુચ્છ ગ્રહી કાઈ પણ, પડિયુ સાગર પાર ?

૧૭

“તે રચનાથી રાચીએ, જે રચના ચિત્તચોર,”
જે રચના ચિત્ત ચોર, કંઠે ઘે’લા ગુણ સાગર,
દયા વિચારો હૃદે, હશે કેવા હરિ નાગર,
સર્વ તજીને પ્રીત, કરો તે સાથે સાચી,
જે ચા’શે તે થશે, વાત કઈ નહી રે’ કાચી,
કાચી વસ્ત કશી જહા, સહુ જીવતીનું જોર,
તે રચનાથી રાચીએ, જે રચના ચિત્તચોર

૧૮

“જુલે અધવચ મુમના, નહી હિંદુ નહિ તર્ક,”
નહી હિંદુ નહિ તર્ક, નહી એકામા પૂરો,
રામ ભજે રે’માન, સાકર સોમલ ચૂરો,
જગત ના ગાડે ભક્ત, પડે નહીં સુખ એકાનુ,
ફાકટ દયા ફળેત, બને કયમ તુજસી સોનુ,
સોને રોક્યુ સુકિતપદ, તુજસી રોક્યુ નડ,
જુને અધવચ મુમના, નહી હિંદુ નહિ તર્ક

૧૯

“ઈંદ્રવાયળુ ઉપર ભલ, બીતર લાળા હોય,”
બીતર લાળા હોય, દૂર દુનિયા સુખ સાર,
પૂછી જો’જો પજા, જો ન તુ માને માર,
શોભિતો સસાર, જાણીએ મહાસુખ એને,
અતર એવી આગ, હોય કહેવાય ન કે’ને,
કે’ને કે’ લાજ મરે, દયા હૃદેમા રોય,
ઈંદ્રવાયળુ ઉપર ભલ, બીતર લાળા હોય.

૨૦

“ઘોડે બેશી ગાઠડી, માથે મૂકે મૂઢ,”
માથે મૂકે મૂઢ, શેઠ સમરથ શીર શ્રીજી,
શકટ શ્વાનની પેર, રહ્યો શીર ચિતા બીજી,
તુજ કીધું શુ ઘયુ ? વ્યર્થ કૂટે અજાની,
કરતા હરતા કૃષ્ણ, દુખ મિથ્યા લે માની,

- માની ફરે દયા મૃષા, ગતિ સમજે નહિ ગૂઢ,
ઘોડે બેશી ગાઠડી, માથે મૂકે મૂઢ ૨૧
- “ તાર અચાનક તૂટશે, જત્ર તણો તુ જાણુ,”
જત્ર તણો તુ જાણુ, અચાનક થાશે જાણુ,
સદા સર્વદા સાવધ-રો, ન પડે પરતાણુ,
રૂકિમણી-રમણ હૃદેમા રાખી, મુખનામ ન મેલો,
કામ અવર ઘેગાર, અવશ્યક આળ્યુ ઠેસો,
ઠેલ દયા માથે પડ્યુ, હરિનણ હિત કયહુ નાણુ,
તાર અચાનક તૂટશે, જત્ર તણો તુ જાણુ ૨૨
- “ રગના ચટકા હોય છે, કુડા કયહુ ન હોય,”
કુડા કયહુ ન હોય, સમઝ આણો મનમાંથી,
ઢાલ હતું કયાં આજ ? આજ તે કાને કયાથી ?
સહજ મળ્યુ સતોષ-આણી અવિનાશી ભજિયે,
ક્ષણભયુર તન દયા, મોહ માયા દુ ખ તજિયે,
તજિયે અર્લકટેવને, અતિમા સુખ નહી કાય,
રગના ચટકા હોય છે, કુડા કયહુ ન હોય ૨૩
- “ નહી ત્રણુમા નહી તેરમા, નહી છપનને મેળ,”
નહી છપનને મેળ, હવે તુ વૃદ્ધ નકામો,
મેજે મોટો થઈ, પડે લીદ સહુના સામો,
હાકે શ્વાન સમાન, કહે કયા મોત અણુજને,
તદપિ નહી વૈરાગ્ય, હગિથી હેત ન તુજને,
તુજને દયા ન તે ગણે, તારે ભાવે બેળ,
નહી ત્રણુમા નહી તેરમા, નહી છપનને મેળ ૨૪
- “ અજગર ભાસે અળશિયુ, મરધુ ભાસે મોર,”
મરધુ ભાસે મોર, જોર હરિ માયા કેર,
સૌ જાણે વિષ વિષય, દેહ ક્ષણભયુર ડેર,
કૃષ્ણ કર્યુ સહુ થાય, અહમમ મિથ્યા જાણે,
હરિ ભજને ભવતર્ણુ, કથે આચરણે નાણે,
નાણે આચરણે દયા, દામોદર અકોર,
અજગર ભાસે અળશિયુ, મરધુ ભાસે મોર ૨૫

“હરિ રજને પરવત કરે, પરવતને રજ તોલ,”
 પરવતને રજ તોલ, થવાનું હોય (તે) મટાડે,
 ના થવાનું કરે, ઉદકથી અગ્નિ કહાડે,
 કરે આ’ય તેવું અસભવ, અતર્ક ને અકથ,
 શરણાગતનું ઉલટ—સુલટ કરવાને સમરથ,
 સમરથ સહુ વાતે દયા, (તે) ઇશ્વર છે શ્રુતિભોલ,
 હરિ રજને પરવત કરે, પરવતને રજ તોલ ૨૬
 “વાદ્યા તે વહેવા ખરા, શોએ કે સતોષ,”
 શોએ કે સતોષ, કરચું ભોગવવું સચું,
 પુન્ય પાપ ફળ સુખ-દુઃખ થાય ન કોથી કાચું,
 હરિ આ’ય તો શૂળી કટક, સમૂળ મટાડે,
 પણ તે ત્યારે દયા, કૃષ્ણથી ચિત્ત ન કા’ડે,
 કા’ડે ચિત્ત સધળું ખરૂં, સુકૃત કરો કે દોષ,
 વાદ્યા તે વહેવા ખરા, શોએ કે સતોષ ૨૭
 “હરિ સર્વ સારૂં કરે, મરમ ન જાણે જીવ,”
 મરમ ન જાણે જીવ, માટ ગુણ માને અવગુણ,
 ગ્રહેવા દે નહીં વ્યાળ, બાળને તુર્ત રોય પણ,
 કંઠ ગાંઠ થઈ કંઠણ, માત સુતની ભગાવે,
 પશુજન્ય અરિ નથી અમ, સમજ વણસુત દુઃખાવે,
 લાવે દુઃખ ત્યમ તું દયા, શ્રીજી ધારે શિવ ૨૮
 હરિ સર્વ સારૂં કરે, મરમ ન જાણે જીવ
 “વેચી ઉધ ઉજગરો, મેળે લે શીદ મૂઢ,”
 મેળે લે શીદ મૂઢ, ચિત્ત પરપત્ની પ્રેતા,
 ઠાક્યું ધીકણ થશે, પાર નહીં આવે રેતા,
 દશન સાલ જન્યમ જીમ, જીવ તેને નહિ ત્યાગે,
 કરતા કોટિ પ્રયત્ન, મન માધવ નહીં લાગે,
 લાગે નહીં મન કોઈમા, દયા મોહ આરૂઢ,
 વેચી ઉધ ઉજગરો, મેળે લે શીદ મૂઢ, ૨૯
 “કીડી કણ સાંચ્યા કરે, તેતર તેને ખાય,”
 તેતર તેને ખાય, કરી શ્રમ બહુ ધન આણે,
 નવ ખરચે નવ ખાય, પ્રાણ પ્રજા પૈસા જાણે,

પણ કહું દયા ભરિય, જીવ જર માટે જાશે,
કે મૂકીને મરતા, જન્મ સર્પનો થાશે,
થશે સફળ હરિ સબધે, તો તો નહીં પરતાય,
કીડી કણ સાચ્યા કરે, તેતર તેને ખાય ૩૦
“વિના કામનું બરકતુ, તે વોળો આવે ઘેર,”
ઘોળો આવે ઘેર, લૂટ જન દેહે ધૂટી,
રત્ન અમુદ્યક કૃષ્ણ, નામશે નવ લે લૂટી,
મોઘો અવસર ફરી, દયા આ ક્યાથકી તારે,
તેહ સમે તુ કકર-વીણી શીદ ધર મારે,
મારે ધર મૂરખપણે, સમઝે તો સુખ લે’ર,
વિના કામનું બરકતુ, તે ઘોળો આવે ઘેર ૩૧

“નદી નાવ સજોગ છે, કોનું છે નહીં કોય,”
કોનું છે નહીં કોય, કોઇ કો ક્યાથી આવ્યું ?
જ્યમ આવ્યું ત્યમ જશે, કર્મ સજોગ મળાવ્યું,
સહુથી હળી મળી રેવું, વેર વહાલ નવ કરવું,
જન્મ મર્ણુ જગ્ગળ, વધે તે માટે ડરવું,
ડરવું દયા પ્રપચથી, પ્રભુ પ્રીતે સુખ હોય
નદી નાવ સજોગ છે, કોનું છે નહીં કોય ૩૨

“હરખી અજ લીલુ ચરે, કસાઇ બાધ્યો બાર,”
કસાઇ બાધ્યો બાર, વિષય સુખ ત્યમ તુ માણે,
ગોળપાપડી ગરદનની, એ તુ નવ જાણે,
એત્ય દયા હરિ સમર્થ, ચાવશે કાળ પળકમાં,
મનમણિ ગુણુ ગોપાળ, ગ્રોધ લે વિદ્યુત ઝળકમાં,
ઝળકારામા ઝપટ ભજ, જીવ વટલતો વાર્ય,
હરખી અજ લીલુ ચરે, કસાઇ બાધ્યો બાર ૩૩

“જોદે ખાડો તે પડે, સત્ય અનાદિ વાત,”
સત્ય અનાદિ વાત, ધાત નવ કોને કરિયે,
દગો કોઇનો સગો ન, પર પેલા નિજ મરિયે,
ભલુ કરે ભલુ ચાય, દયા ત્યમ તે પણ જાણો,
બધે વાત બતાવી, (હવા) મન બાવે તે માણો,

માણો સુખ સતસગ હરિ, છાડો કર્મ કુળત,
 ખોદે ખાડો તે પડે, સત્ય અનાદિ વાત ૪૪
 “ગણીએ નહીં જો દુજણી, પાટુ મારે ગાય,”
 પાટુ મારે ગાય, દુ જો પણ સતસગ કરિયે,
 પોપણુ એ કલ્યાણુ, કલ્પતર દંડ ચિત્ત ધરિયે,
 એથી અધિકુ કોઈ, નથી સાધન હરિ મળવા,
 દયા ન અવર ઉપાય, ચિત્ત વચનતા ટળના,
 ટળવા આવાગમનરૂજ, એ ઔપવ સુખદાય,
 ગણીએ નહીં જો દુજણી, પાટુ મારે ગાય ૪૫
 “ચયુ દીધી જો ધણી, તેજ આપશે ચેણુ,”
 તેજ આપશે ચેણુ, અવર જે ઇચ્છા તે પણ,
 દયા સેવ શ્રીકૃષ્ણ, થઈ નિશ્ચિત ગાત્રી ગુણ,
 વિશ્વભર વૃજપાળ, કયમ તે દાસ દુખવશે,
 જેને નહીં વિશ્વાસ, ત્રાલ દુખ તે અનુભવશે,
 અનુભવશે સુખ સહુ વિધે, જેને દંડ સમજેણુ,
 ચયુ દીધી જો ધણી, તેજ આપશે ચેણુ ૮૬
 “જે કૂદયુ તે હુલશે, સત્ય ઉખાણો એહ,”
 સત્ય ઉખાણો એહ, ગર્ભ કા વાત ન કરિયે,
 રૂપ, દ્રવ્ય, ગુણ, મતિ, નિશા કુળ મદ પરહરિયે,
 દીનબધુ, મધુસૂદન, બર્દ જો વેદ વખાણુ,
 જ્યાં લગી અણુ અહકાર, દયા હરિ દયા ન આણુ,
 આણુ કરણા તે સમે, નિરમળ નિ સદેહ,
 જે કૂદયુ તે હુલશે, સત્ય ઉખાણો એહ ૪૭
 ‘દરમા પેસે પાધરો, વાકા સધળે વ્યાળ,’
 વાકા સધળે વ્યાળ, હરિશુ સુખા રહિયે,
 મનથી સાત્યો મન-સુમો ન રહે ત્યમ લહિયે,
 ટેકી ટેકા વચન કહે, પણ રક કલકા,
 દયા ત્રિભગીલાલ, હદે વકાથી વકા,
 વકપણુ તન તો નમે, મન સુધુ ગોપાળ,
 દરમા પેસે પાધરો, વાકા સધળે વ્યાળ ૪૮
 “લેશ કુદારા તે નમે, દંડ ખીલાનુ જોર,”

દઢ ખીલાનું જોર, જોળ તેની નવ કરિયે,
હરિવલ્લભથી રીત, અરીતે સવળે ડરિયે,
નૃસિંહ મેહેતો ઢેડ-સગ બેડા ભલી ભાતે,
ન્યાતે નિદા કરી, ઢેડપણુ પામ્યા જાતે,
જાતે ગમ્યુ કરે દયા, જો વથ નદ કિશોર,
ભેંશ કુદારા તે નભે, દઢ ખીલાનું જોર.

૩૯

“કચ્છ કીજીએ રીતનું, વચન વડાનું સત્ય,”
વચન વડાનું સત્ય, શ્વપચ અજ શકર જમિયા,
‘જગન્નાથ’ પડિત, વવનજ સાથે રમિયા,
પીધુ સીસુ શકરે, તે કૃતિ કો’ કયા થાવી,
નાયા પડિત બાવન સીડી, ગગ ચઢાવી,
ચઢાવે ભૂકટી શુ થયુ, દયા ન સમ્રથ હત્ય,
કચ્છ કીજીએ રીતનું, વચન વડાનું સત્ય

૪૦

“જે સહજે બગડી ગયુ, ભવિષ્ય હતુ એમ જાણુ,”
ભવિષ્ય હતુ એમ જાણુ, શોચ કરવો નહો તેનો,
તેની ચિતા વ્યર્થ, ઉપાય રહ્યો નહી જેનો,
તદપિ દ્વિકર ન જાય, શરણુ હરીનું લે સે’લુ
જાણુ અજાણે વણશ્યુ, સહુ સુધરે પળ પે’લુ;
પે’લુ સમઝીને કર્યુ, દયા તદપિ દુ ખ ના’ણુ
જે સહજે બગડી ગયુ, ભવિષ્ય હતુ એમ જાણુ

૪૧

“માગ્યાથી મરવુ બહુ, માગ્યે મોટી હાણુ,”
માગ્યે મોટી હાણુ, મુરાતબ માન મટાડે,
શ્રદ્ધા પ્રીતિ જાય, સરવ ગુણુમાં રજ પાડે,
દયા જદપિ દારીદ્ર, તદપિ હરિ આશે રેતુ,
હરિ પ્રેરક સહુ જગત, કોઇને પડે ન કે’તુ,
કે’તુ તદપિ ફળ નહિ, હરિ ઇચ્છા વશ જાણુ,
માગ્યાથી મરવુ બહુ, માગ્યે મોટી હાણુ

૪૨

“હરિ વિશ્વાસ હજુર છે, અવિશ્વાસથી દૂર,”
અવિશ્વાસથી દૂર, દયા વિશ્વાસે રહેતુ,
બદ વાદ નહો કદા, કૃષ્ણનું નિશ્ચે લહેતુ,

વ્યર્થ પડ્યુ બ્રહ્માજી, નિશ્ચાયર પ્રતીત હારી,
અનાવૃષ્ટિ પણ ચાતક, વિશ્વાસે લે વારી,
વારી ચાતક જોઈને, રાખ્ય ભરોસો ઊર,
હરિ નિશ્વાસ હજુર છે, અવિશ્વાસથી દૂર ૪૩

“મત્ર તણે વશ દેવતા, ભક્તિ વશ ભગવત,”
ભક્તિ વશ ભગવત, કરો સાધન કોઈ કોટિ,
હરિ નવ આવે હાથ, શક્તિ આસક્તિ મોટી,
પણુ તે મળવી દુર્લભ, સુલભ સત સગતથી,
સુસમ પણુ ત્યા કૃણે, દીનતા હોય મન સતથી,
સત્ય દયા શ્રીજી પ્રિયે શ્રુતિ સ્મૃતિ કે’ સત્ય,
મત્ર તણે વશ દેવતા, ભક્તિ વશ ભગવત ૪૪

“સુખ દુ ખ હરિના હાથમા, કે’વા માત્ર પ્રયાસ,”
કે’વા માત્ર પ્રયાસ, કોણુ દુ ખ મૃત્યુ માગે,
સહજ મળે ત્યમ સુખ પણુ, સમજો ભટકણુ ભાગે,
નિજ બચવા સુત હસુના, કૃત શ્રમ આડો આકા,
તે હિરણ્યકશિપુ સદા (જ) - મુઝો સુત વાળ ન વાકા,
વાકા પાયો મૂળથી, દયા ન જો હરિદાસ,
સુખ દુ ખ હરિના હાથમા, કે’વા માત્ર પ્રયાસ ૪૫

“દળતા દળતા બુકિયે, તે જ લાલ પરમાણુ,”
તે જ લાલ પરમાણુ, હાણુ છે એમ વિચારે,
દયા થશે દદ મન, શ્યામ સમર્થ નિસ્તારો,
તે દિન તો નવી થવો, નિપયમા ચિત્ત તો જો જાશે,
તેવામા હરિ સમર્થ, કામ તારૂ તો થાશે,
થાશે તૃપ્તિ, જો નિકળ મન-પણુ જમતા, ત્યમ જાણુ,
દળતા દળતા બુકિયે, તે જ લાલ પરમાણુ ૪૬

“જ્યહા ગોળ ત્યા ખોળને, જ્યહા ખોળ ત્યા ગોળ,”
જ્યહા ખોળ ત્યા ગોળ, સમજ ઉઘી જડ લાવે,
કહે બ્રહ્મને જીવ, જીવને બ્રહ્મ કરાવે,
તેનુ ક્યા કલ્યાણુ, સદા મન ભર્યુ શુભામી,
તુ તો રહે હરિદાસ, દયા શ્રીજી લે સ્વામી,

સ્વામી પદ શુ જીવને, “નાતરિયામાં ઘોળ,”
 બ્યહા ગોળ લા ખોળને, બ્યહા ખોળ લા ગોળ ૪૭
 “સાગર ખારો છે સદા, અચરજ મીઠી લેર,”
 અચરજ મીઠી લેર, રાખ્ય સમજણુ એજ વિધિ,
 સ્વાભાવિક સર્વદા, જીવ સહુ દુષ્ટ દોષ નિધિ,
 કિચિત્ ક્યાએક સદ્ગુણુ, લા હરિ હસ્ત જાણુવો,
 દયા દોષ સર્વત્રજ, ત્યાં શો દોષ આણુવો ?
 આણુવો ન અવગુણુ ક્યહુ, ગુણુ લખી કરવી મેર,
 સાગર ખારો છે સદા, અચરજ મીઠી લેર ૪૮
 “ધણુ ધર્યાથી નીપજે, ચદનથી પણ આગ,”
 ચદનથી પણ આગ, સાર એ સમઝી લેવો,
 દુર્જન હોવા સજ્જન, કોઇનો અત ન જોવો,
 થોડામા છે સાર, પડે ઝાઝે પસ્તાવુ,
 દયા ન સધરે બગજુ, ધરથી સમઝી જીવુ,
 જીવુ હાડ ન કોઇથી, હઠ સાહસથી ભાગ,
 ધણુ ધર્યાથી નીકળે, ચદનથી પણ આગ ૪૯
 “લક્ષ વાતની વાતનો, થોડામા કહુ સાર,”
 થોડામા કહુ સાર, ધર્મ-મણિ પતિવત જાણુ,
 પ્રિત પ્રતીતિ દૈન્ય, તોષ સતતા પ્રમાણુ,
 સહેજે પરઉપકાર, દયા સહુ સુકૃત સાગર,
 ભક્ત-દ્રોહ, વિશ્વાસ-ધાત અધ-મણિ લે નાગર,
 નાગર નટવર મેળવે, સતસગત નિરધાર,
 લક્ષ વાતની વાતનો, થોડામા કહુ સાર ૫૦
 “ગજ પગલામાં સર્વના-પગલા જાણુ ગેય,”
 પગલા જાણુ ગેય, સર્વ કારણુ સર્વોત્તમ,
 શ્રીમદ્ ગોપીજન વલ્લભ પુરણુ પુરુષોત્તમ,
 નિરાકાર સાકાર, સકળ ઉત્તમ તેમથી,
 નિગમ ન પામ્યા પાર, ગતિ બીજને ક્યાથી !
 ક્યાથી ગમ્ય સમઝ દયા, એ વણુ સહુમા એય,
 ગજ પગલામાં સર્વના, પગલા જાણુ ગેય ૫૧

“ફરી ફરી એ કહું છું, (તને) સાચો થઈ ભજ કૃષ્ણ,”
 સાચો થઈ ભજ કૃષ્ણ, સુખી કર સહુ દેહ ધારી,
 દયા ભલું જો ચાય, શીખ માની લે મારી,
 બાવન કુડળીયે કરી, નિજ મન શિક્ષા દીધી,
 દયારામ દ્વિજ કૃષ્ણ-દાસ આ રચના કીધી,
 કીધી ગુરુ કરણા થકી, પૂરણ થઈ મન-તૃપ્ત,
 ફરી ફરી એ કહું છું, (તને) સાચો થઈ ભજ કૃષ્ણ

પર

પડ્મકતુ વિરહ-વર્ણન

વધાનકતુ

રાગ ધૌળ

શ્રી ગુરૂ વલ્લભ દેવના, પદ પ્રણમ સુરગે, તથા શ્રી વિઠ્ઠલ શ્રી જોપીજન વલ્લભ સગે	૧
ઘો સુમનીયા શુભગિરા, અતિ આનંદકારી, પડ્મકતુ વિરહ વર્ણન કરે, કાષ્ઠ શ્રી વૃજનારી	૨
શ્રી રાધા કહે સુણે સખી, લલિતાદિ વિશ્વાખા, આવી વૃષાશ્રી મૃષા હવા, અમરણ અભિલાખા	૩
આ નકતુમાજ કરી પરી, હરિ નદકુમાર, તો શી હવા હણતા મુને, પલ મારને વાર	૪
આબ્યુ કટક જો આ કટકટી, મનમથ પથ બ્યોમ, સુણી ચોબદાગ પોકાર એ, ફકી તેડે છે ભોમ	૫
એ ના ગગન ધન ગડગડે, મનો ભવના નિશાણ, ચપળા ના, જરી ધ્વજ ફરહરે, જોષ થરહરે પ્રાણ	૬
ગાન કરે પિક અપ્સરા, દાદુર કડતાલ, સાજ અવર દ્વિજ જે વદે, સુણો મદન બૂપાળ	૭
છળવા મુને રમર જે રચી, એ અગ્નિ વિપ્રીત, પ્રિયતમ વર્ણુ વિયત કચ્છુ, જાણે ધનુ પટ પીત	૮
મુક્ત માળ બક પકતી, અભ ગો છખી લાવે, ચાતક પિયુ પિયુ કહી સહી, મુને પ્રતિત ઉપમાવે	૯
પડી ઝડી જે આ શરતણી, નોહે અણુદ ધારા, સુસવાટા સામ એ સમીરના, લેશે વૈ અસુ મારા	૧૦
ખેચી નીલાબર જે ધરા, લહી પિયુ રસ માતી, ઈંદ્રગોપતા એ સુદી, ચીરમા રગ ગતી	૧૧
વળગી વૃક્ષ જોની વેલડી મારી બેલડી ત્રૂટી, કૃષ્ણ વિના લખી સુખ સખી, લીધું કદર્પે લૂટી	૧૨

હરિ સગે હિટોળે હિયતી, સિયતી દગ જ્યારે,
 મુખથકી લેઈ સમારતા, કય કેશવ સારે ૧૩
 માન્ય શિક્ષા તુ, રક્ષા તજી, હેલિ ! હઠ રખે લેતી,
 મુજ વલ્યો વિરહ અમર થયો, માટે કહું સુણ નેતી ૧૪

શાર્દૂલવિકીરિત વૃત્ત

જાણીને ધન ગર્જ દુ ખ મુજને, તન સાગ્ય પચાનને,
 ચિત પ્રચુર ચકાર કલેશ મહારો, આણી ઉદાશી રહે,
 પાવશ પાવકથી અધિક મુજને, દે કષ્ટ વહાલા વિના,
 નિર્દય નદકિશોર ચોરી ચિતને, માણે મધુપુરીમા ૧૫

માલિની વૃત્ત

ધન લમ ધનશ્યામ, જે કચ્છ એક કામ,
 તમ વિરહ અગાધા, મુગ્ધ કરી જગત રાધા,
 નિશ દિન કો ન જાણે, ઉભય એક જ પ્રમાણે,
 સખી ઇલા સમઝાવે, કોકિલવને બતાવે ૧૬

શરદ્દન્તુ

રાગ ધોળ

વિતી વૃષા વૃષભાનુજા, કહે શરદ્દ જો આવી,
 નાથ હજી ન વલ્યા સખી, (કે) પાણિ પત્રિયો ના'વી ૧
 જગ વાદળ નિર્મળ થયા, પલ્યા પથી સુપથ,
 ચળે ન તદપિ કસની, કિકરી થકી કથ ૨
 ખજન પ્રકટ થયા ગયા, આસુ અજન વહીને,
 રજન મન લજન કર્યા, સુખ શશિ રહ્યો દહીને ! ૩
 આતપ કયમ થઈ ચદ્રિકા, આતે સોમ કે સૂર !
 સુખકર વિપ્રીત પિયુ વિના, દે દુ ખ પ્રચુર ૪
 કયા તે શરદ્દ ક્ષપા ચદ્રમા ! કયાં તે ત્રિવિધિ સમીર !
 કયા સુખ પુજની કુજ ! કયા ! તે શ્રી યમુના તીર ! ૫
 કયા તે મોહન છખી માધુરી ! વન રાસ વિલાસ,
 આજ સરવ અવળાં થર્મા, પતિ પાખે દે ત્રાસ ૬

ફૂલ્યા કમળ લખી અમળતા, રવિ મિત્ર સુરગ, કુમળાયુ મુજ હૃદે કજતો, વિના પિયુજ પતંગ	૭
વિજ્યા લગી યુધ્ધ નવ નિશ્ચા, આસક્તિ ગવાશે, પ્રભુએ તો આસક્તિ તજી, મારી શી ગતિ થાશે	૮
સીપ પપૈયા પોષિયા, સ્વાતિ જળ ધારે, હું તો નિરાશ હજી લગી, પતિ પોષશે ક્યારે	૯
શોક્ય કામણુ કરશે સખી, આજ ઔદશ્ય કાળી, મુકી એને આવશે-હવા-શીદ વૃજ વનમાળી	૧૦
રાત દીવાળી શી વિતતી, મૂળે જાત રૂપાળી, કામણુ કામના લા સખી, છળી કામણુવાળી	૧૧
પાક નાના અનકૂટ તે, કાણુ ભોજન કરશે, પ્રભુ વિના પાકારિ કોપશે, કદા, ગિરિ કાણુ ધરશે	૧૨

શાર્દૂલવિક્રીઠિતવૃત્ત

અમૃત ઉદધિ અનત વાળી નાખ્યુ, રસ પ્રેમ ઉપર આણ્યુ, અનુભવી વેદ, અવેદ સર્વ ક્રોધને, દુર્દર્શ, પરતુ અતિ, અહ્યાનદયકી બહુ જ અધિકો, નિનો, અસ્નેહ કુણ્યુ શુ, પ્રાણ્યકી પ્રિય રૂપ, નૂપ, આનદ તપચાગીથી વેગળો	૧૩
---	----

માલિનીવૃત્ત

શુ કહુ મમ પતિને, ગ્રહી રતિ નારતિને, લવ ન ધવરતિને, દુષણુ તે રતિને, ધન્ય છે હર મતિને, રહે સમીપે સતીને, ધન્ય પર પ્રકૃતિને, રહે ન સ્ત્રી આરતિને	૧૪
--	----

હેમંતનૈકતુ

રાગ ધોળ

હેમત આવી ના આવીઆ, હરિ હિમત લાગી, અગ અનગ અગન તો, પ્રતિ રોમે જાગી,	૧
કયમ કરે, રે કેને કહુ, કયા જાઉં, રે સજની, ઠાઠિ કંપ મોટી પલક પા, કાહુ કયમ દિન રજની	૨

વૃદ્ધિ પામી રે વિલાવરી, દુર્બળ થયો દિન,	
ચિતા મુને ચક્રવાકીને, જગ ભુગ સુખ પીન	૨
મનસુત ભૂત ભ્રમાવે છે, મન કાય કપાવે,	
શીત-લખી સખી સમઝતી, રખે પાવક લાવે!	૪
આજ કરે શુ અગીડડી, દીડડી નથી દેહ?	
અતર આગ્ય શુ નીડડી, પ્રભુ સાંધ્યો શુ નેહ?	૫
એમ કહેતાં અચેતન થઈ, હા હા કહી ઢળી ધરણી,	
આવી સમીપ ધરી અલિ, લલી ભાસે ન તરણી	૬
જાત ધટિ છેક રાત જ્યમ, અર્ક કરે થાય,	
અતિ શિથિલ પડી કાયળી, પાસળીયો ગણાય.	૭
ગોરી થઈ ધણી ગોરડી, લાલ વિણુ ધટિ લાલી,	
મેદ ન સમ ખાવા રહે, ધીરજ ક્યમ રહે આલી!	૮
એવી જોઈ રોઈ સહચરી, ઉર સરશી લીધી,	
અલ પ્રયત્ન વિધિ કરી, શ્યામા જગત કીધી	૯
દીર્ઘ નિશ્વાસ મુહુર્મુહુ, મૂકે હરિ વિના ખાળા,	
ઉણુ એવા પ્રલયના, અગ્નિની જ્વાળા	૧૦
મધુવત મન ચા, કજ તરણિની માયા,	
ત્યમ તલણુ હુ કૈલુને, તે તો કુખજ લોભાયા	૧૧
‘મિરચ રિના ન યરાસ રે’, મિરી સુખી સદા આપે,	
એકને પ્રીતિ ના એકને, લમ રહે પરિતાપે	૧૨

શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્ત

વૃદ્ધિ રનેહાન સુખ હાની કદને, પરમાર્થ હોયે કદા,	
‘યાથા તથ્ય અખક ચોલ દુહ્સે, ભાતી પટોસે યથા’	
ગુણરૂપાદિક સાં ત્યાજ ભાસે, જ્યા પ્રેમ સલસ્રતા,	
તે સર્વે પુર્વોક્ત રાખી પરિવ્રદ, ક્યમ ચિત્ત ત્યાંથી ચળે?	૧૩

માલિનીવૃત્ત

પતિ અવગુણુ આણુ, પણુ ન ઠરવા ઠેકાણુ,	
ઉર સુગુણુ ભરાણુ, સાં શુ નિદુ વખાણુ,	
જીવન જળ મકરનુ, હેત શે કામ પરનુ,	
સ્વદ્વપ સમજતાનુ, તદપિ સાં મિન માતુ	૧૪

શિશિરઝતુ

રાગ ધોળ

શિશિર ઝતુ લખી શશિમુખી, કહે સખીશુ વચન,	
કજ પ્રજળ્યા જો હીમે, કામે લમ માડ તન	૧
સૂર્ય શીતળ શશિ સમ થયો, ગરમી ધરી શીત ત્રાસ,	
આવી પળી સહુ મુજ હઠે, લહી કુટિલ મેવાસ.	૨
જાને કપે સખી શીતથી, સેવ્ય મદિર માડ,	
હેક સમીપ આવીશ મા, હાજશે તનુ તાર	૩
આર્દ્ર અબર આ ઝતુ, ઘોઢી અલિ આવે પાસ,	
તદપિ તપે તન તે તણુ, થાયે સ્વેદ પ્રકાશ	૪
વિરહાનલ અનિલ સુખ સ્મૃતિ, સપત્ની સુખ ક્ષાર,	
હેમ હાર માટે નહીં, દ્રવી નીસરે ધાર	૫
વિદ્રૂમ ઉર મુકતા થયા, તરડા તડકિયા કાઈ	
મલિન માલ્ય માળા થઇ, દષ્ટે અલિકર જોઈ	૬
ગગા ધર આવી ઉર્ધ્વથી, શિવ શીર રહી સમાઇ,	
લમ દગ ધાર ઉરજ પડી, સમી, અત્ર ન ધાઈ	૭
સ્નાન કડ યમુના વિષે, તપતોદક થાય,	
નીર નિમગ્ન સોપાન તે, પદ સ્પર્શી સૂકાય.	૮
મિટ પડે જ્યા જ્યા મુને, લા ત્યા મોહન લાસે,	
ત્યમ ત્યમ દુ ખ અનુભવી લહે, અન્ય આશ્ચર્ય વાસે.	૯
લાન નહીં ખાન પાનનું, નિમિષ ન નિદ્રાય,	
વીતે વિચારે વાસ ક્ષપા, હા હા પ્રતિ પળ થાય	૧૦
કદા ચિત્રવત થઇ રહે, કદા ધુશકે રોય,	
કવાસિ કવાસિ કરી કુ લુઠે, સવે પલપુટે તોયે	૧૧
વિતનુ વિડારે ઉર અતિ, કળ કયમ પળ પામે,	
પિયુ હરિ હર સામા જો મળે, રતિપતિ બળ વામે.	૧૨

શાર્દૂલવિહીડિતવૃત્ત

પ્રલયાનલ થકી તાપ અગણિત ધણો, વિરહાગ્નિ કેરો હિતુ,
નશ દિન તેમમ ઉર અખડ પ્રજળે, કહે કાણુ જઈ કૃષ્ણને !

મહદ્ આશ્ચર્ય મુને તથા સરવને, રહે કયમ અસુ એ દુ ખે,
પણ કારણ ભાસે મુને ટક્યાનું, આશા હરિ આવવા.

૧૩

માલિનીવૃત્ત

જ્યમ જ્યમ વેહ દાધે, ત્યમ રતિ વેલ વાધે,
મલણ પોષણ સાધે, ન્યૂનતા નિત્ય લાધે,
પણ ન સહન થાયે, ચલણ પાપે રે'વાયે,
જખમી જળજ માગે, મીચ ભયથી ન ત્યાગે.

૧૪

વસતન્તુ

રાગ ધોળ

જો વયસ્યા ! વહે રાધિકા, ઋતુ આવી વસત,
સન્નેગી સુખ સાગરી, વિરહી દુ ખદા અનત. ૧
ફૂલ જાસ્યવનું અલિ તજ્યુ, ભજ્યુ તે મધુ પેખી,
રસિક પ્રિતમને ન સાભરે, સ્નેહ તે ઋતુ દેખી. ૨
કુસુમિત વત ઉપવત થયા, ગુજે ભૂગ મદ માતા,
મદન રતિ જણે લમ લહી, મમ મગળ ગાતા ૩
કિશુક ફૂલ પીત રક્તતા, લાગે એજ પ્રમાણે,
વિતનુ વ્યાધ વિરહી હ્રદે, વિડાર્યું નખ જાણે ૪
ત્રિવિધ સમીર વૃદ્ધાટવી, પરભૂત કલ જોલે,
લલિત સુમન મધુકણ સવે, હરિ વણુ ઉર છોલે. ૫
પ્રકુલિત દૂમ સહકારના, દ્વિજ પ્રમૂદિત ઝૂમે,
અનુપમ મોરી એલચી, લચી ગોસ્તની લૂમે ૬
હા ! હા ! હીતુ રીતુ રાજમાં, ન મળ્યા વજરાજ,
સાજ સુખદ સુરભી તણો, મારે આજ અકાજ ૭
ચુઆ ચદન પિચકારીઓ, ચાઝ કેસર રગ,
અખીલ ગુલાલ વિલોકતા, દાઝે ઉલટુ અગ ૮
ઝાલ મૃદગ ડફ ઝાંઝનો, રવ કાળ જ કાપે,
કૃષ્ણ કથ હોય સઘતો, સહુ આનદ આપે ૯
આજ અનસીખટ ચોકમા, હોય ધુમાયોની ધૂમ,
જુગલ જૂથ ચાચર મળે, થાય રૂમાજૂમ ૧૦

ગાળ ગાયે રે ગોપાળજી, મીઠી અમૃત સરખી,
ક્યાં તે રસિક છખી રગભરી, રીઝતી જેને નીરખી ! ૧૧
હૈડે પ્રકટી હુતાશની, કુસુમાકરે ઝાઝી,
અનગ અનિલ ધમે તે થકી, નખશિખ દેહ દાઝી ૧૨

શાદ્દલવિકીડિતવૃત્ત

નટવર, નદકુમાર, માર મનહર, ફાટિ લલિતાકૃતી,
મોર મુકુટ, પટકેસરી, શ્રીઅંગે, રંગે ભર્યા રસ છક્યા,
કર પીચકારી, ગુલાલ મુદિ મુકા, વાકો કટાક્ષે લખી,
તકીભુજ મુખ, ડશી ઓષ્ટ છાંટી, છખી તે, ખસ્તી હૃદયેથી નથી ૧૩

માલિનીવૃત્ત

ક્યમ કરે, ક્યાં જાઉં, બેળી ક્યા કય થાઉં ?
હવા ન અલિ જીવાશે, તરફડી જીવ જાશે,
પતિ વસત વિહારી, ભોગવે શોક્ય મારી,
પિયુ પણુ ન વિચારે, આ (જ) સમો આજ મારે ૧૪

ગ્રીષ્મઝંકતુ

રાગ ધોળ

ગ્રીષ્મ વિષમ આવી અલિ, કહે પ્રભાવતી કન્યા,
નાથ ન આળ્યા, હજી હશે-મારો એવડો શો અન્યા ? ૧
એક જવાળા હૃદે વિરહની, બાલ આતપ ખીજી,
આશ હિંગરવાની ટળી, ગધ નખશિખ શીઝી ૨
વીજન કોટી કારજથી, મુજ તાપ ન જાય,
તમ તેલ જેમ જળ મળે, ભડકો લમ થાય ૩
અપ ગુલાબ મલિયાગરે, મુને શીતળતા તેવી,
દાદુર છાયા ફણી ફણા, સુખદાયક જેવી ૪
ચદ કિરણ ચિત્ત ના ઠરે, ચોખ્ખાં વિખ જવાળા,
ચક્ષુ શ્રવા સરખી સખી, ઉર પ્રસૂનની માળા. ૫
લૂ વાએ સહ લોકો કહે, વણુ જાણે મરમ,
નિશાસ મૂકે કો વિરહિણી, દુખ પામીને પરમ. ૬

સર્વ નવાણુ સૂકી ગયા, સુજ તાપ બળેથી,	
ઉદધિ અધિક તે કારણ કહુ, મારા અશ્રુ મળેથી	૭
વૃક્ષ વેલ સહુ શુષ્ક તે, લખી કૃથ મારૂ તન,	
અર્ક જવાસા ફૂલિયા, સુખ શોકયે પ્રસન્ન	૮
કહેતા પ્રેમ સમાધિ થઈ, થયુ તદ્દવત મન,	
ભાવાત્મક પિયુ કૃષ્ણનાં, થયા સ્ફૂટ દર્શન	૯
વિરલા લહે કા એ મર્મને, એ વિરહ ભિન્ન જાતી,	
જેમ લુહારની સાણુશી, શીતળ ક્ષણુ તાતી	૧૦
પરમ પુનિત તટ નર્મદા, ચદિપુર વાસ,	
ગાતિ નાગર સાઠોદરો, કવિ કૃષ્ણનો દાસ	૧૧
દયારામ પડ્મકુ કથી, શ્યામ-વિરહને વ્યાજે,	
રાધા કૃષ્ણ એક રૂપ છે, લીલા ભક્તને કાજે	૧૨

શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્ત

રાધાકૃષ્ણ સ્વરૂપ એક નિશ્ચયે, સધે નથી સર્વથા,	
કાયા છાયાવત્ સયોગ નિત્ય છે, ને અર્થ શબ્દે થથા	
સર્વેશ્વર સર્વાત્મ તર્ક મહિમા, ક્રીડા વિચિત્રા ગતિ,	
વેદાદિકને અગમ્ય રૂપ એ છે, પ્રાપ્તેક પ્રેમે કરી	૧૩

માલિનીવૃત્ત

રતિ સહ ઋતુ ગારો, પાપ સતાપ જાશે,	
સુમતી ઉર ભરાશે, કૃષ્ણશુ પ્રેમ થાશે,	
સકેળ (જે) ચિત્ત ચહાશે, નિમ્ન સર્વે પળાશે,	
પરમ હરખ જાશે, સ્નેહ રસ પીજે પાશે	૧૪

ચાતુરીના ગરબો

—૧૭૭૭—

સર્વ કામ છોડીને પરથમ, શુરુગોવિદને ભજીએજી,	
સકલ કામના સિદ્ધિ જેથી, વારે તેને તજીએ શિક્ષા	શાણુને ૧
મૂળથી મ્હોટી સગત કરિયે, નીચ સગત પરહરિયેજી,	
સગતને વશ મન રહે છે, જેથી તરીયે મરીયે શિક્ષા.	૨
હર પ્રકારે પ્રીત મૃદુવાણી, મ્હોટા જન તે જાણીજી,	
નિર્દય આપસ્વારથી જીઠા, કપટી નીચા પરમાણે શિક્ષા	૩
ખરી મહેનતનું દ્રવ્ય જોડિયે, નીચ નજર ના કરિયેજી,	
પાછળથી પસ્તાવે ઉપજે, હાસીથી તો ડરિયે શિક્ષા	૪
સહસા કામ ન કરિયે કદાપિ, ડરિયે હરિ જગને મારેજી,	
ઉતરેજી જલ મોતીનું તે, ન ચડે કોટી પ્રકારે શિક્ષા	૫
રીતે ચાલતા દુખ પડે તો, ભણુ સુખ અનીતે કુકુજી,	
જેથી નાવ જીડે નહોં કહેવત, તરી ઉતરો તોએ જીડું શિક્ષા	૬
વિના વિચારે કામ કરે, તે પાછળથી પસ્તાયેજી,	
બગડી જીદ હોજે ન સુધરે, મળે ન જે તક જાયે શિક્ષા	૭
કાઠનું કાઢાડીને ખરચ ન કરિયે, દાટી ના સહિયે દુખજી,	
જેવી સપત તેવું ભોજન, સદા પામિયે સુખ શિક્ષા	૮
પૂર્વે વૈર તાંહા સ્નેહ ન કરિયે, પૂર્વ મિત્રનું વેરજી,	
મિત્ર કોક દીન જુજ પ્રકારે, શત્રુના છૂટે ઝેહેર શિક્ષા	૯
આપ વખાણુ અવરની નિદા, પરપત્નીથી હાસ્યજી,	
અતિ કુભાષણુ જીભ લાલચે, મ્હોટપણુનો નાશ શિક્ષા	૧૦
સુખ આવે છલકી નવ જમ્મએ, દુખ આવે નવ ડરિયેજી,	
આપણીથી અધિકાંતે જોઈને, ગરવ કલેશને હરિયે શિક્ષા	૧૧
જોભીજન ધનવડે સાધિયે, ગરવી જોડી પાણીજી,	
મુરખનું મનગમતું કરિયે, પડિત સાચી વાણી શિક્ષા	૧૨
હરિ શુર સાથે સાચા રહિયે, સ્ત્રીશુ જીડું કહિયેજી,	
મોટા આગળ કોઈ સમે પણુ, મુખે મોટા નવ થમયે શિક્ષા	૧૩
રીત નભે નહોં રદા ફેરી, વાંસલે વરવું ચાયજી,	
કરવતની કક્ષા ગ્રહી રાખો, ઉભય લોક સુખદાય શિક્ષા	૧૪

કેવળ આપ સ્વારથ કૃતિ વાંસલાની, સહુ પરમારથ રદોજી,
 કરવત બેપાસ થટતુ છાડે, રેહે હરિ ઘેર બધી શિક્ષા ૧૫
 લાખ ગમાવા સાખ રાખજો, સાખે મળશે લાખજી,
 લાખ ખરચતાં સાખ નવ મળે, સાખ ગયે સહુ આખ શિક્ષા ૧૬
 મળી રહેજ પોળી નવ તણયે, દુર મોદક અભિલાષેજી,
 ઉછગ સુત વ્યભગો ક્રમ કરિયે, ઉદરગર્ભની આશે શિક્ષા. ૧૭
 સામાને શોભા આપેથી, આપણને શોભા આવેજી,
 પતિસુખ શોભા સ્ત્રીને કરે, જેમ સ્ત્રી પતિને દરશાવે. શિક્ષા ૧૮
 જે કરતા પરિણામે હાણી, તે કારજ નવ કરવુજી,
 આપણી પોંચ પ્રમાણે સધળે, સમજી ડગલુ ભરવુ શિક્ષા ૧૯
 જે ધરથી પ્રીત વધ્યાની મચ્છા, તે ઘેર ત્રણથી ડરિયેજી,
 વાફવિવાદ, ધન, પરોક્ષે વામા વાત ન કરિયે શિક્ષા ૨૦
 માત પિતાશ્રી હેત રાખિયે, કદી ન ધરિયે દોષજી,
 નાગરવેલ વણસે દળ વણસે, જે પોંચુ શતકોશ શિક્ષા ૨૧
 કૃષ્ણવિના કોઈ થકી કદાપિ, જનપ્રીત નવ કરિયેજી,
 ગળે પડી છૂટે નહી ક્રમે, પાપતાપ પચિ મરિયે શિક્ષા ૨૨
 થોડું બ્રાહ્મ્યાર્મા સુખ શોભા છે, બહુ બોલે પત જાયેજી,
 ચો કોડીનો ચાંદલો બાળે, શતના પાછળ થાય શિક્ષા ૨૩
 કામ વિવેક કરિયે કદાપિ, કષ્ટ પશુ તે માહેજી,
 તે પછી હરિ ઈચ્છા એમ લહેવુ, હરખડવુ નહીં તાહે શિક્ષા. ૨૪
 પાણી વાણી ને દષ્ટિ દઢ, રાખી સધળે જમ્મજી,
 મોહોટપ આવે માન પાર્મયે, કહિ દુખીયા નવ થમયે શિક્ષા ૨૫
 જે ભાવે જે પૂછે તેને, તેહવો ઉત્તર દધ્યેજી,
 બાપણુમા કિતરતુ હારદ, સેજે સમજી લખ્યે શિક્ષા ૨૬
 જે વિના ચાલે નહી તેની, મરજી માફક રહેતુજી,
 સમો આપણો સમજી લેવો, બૂલ્યુ બગજુ સહેવુ શિક્ષા ૨૭
 તન મન વ્યસનથી સુવિમળ રાખિયે, આળસ કોધ ન કરવોજી,
 પરદુખ દેખી પ્રસન ન થવુ, પાપકર્મ ન ધરવો શિક્ષા. ૨૮
 મહોદ્દા જનની અદ્ય રાખવી, બાળક શિક્ષા દેવીજી,
 શુભજન સેવા દયા દીનશ્રી, સ્ત્રીને વશ કરી લેવી શિક્ષા. ૨૯

દિવસે વાત વિચારી કરિયે, નિશા વિવેકે છાનીજી,	શિક્ષા.	૩૦
કોઈ સમે કોઈ કેવુ સાબજે, ઉપજે મ્હોટી હાની	શિક્ષા.	૩૧
મ્હોટા સાથે નવ બગાડવું, નીચ બલાઈ ન સારીજી,	શિક્ષા.	૩૨
નૃપ યોગીનો નહીં આસગો, ક્ષણમા કરે ખુવારી.	શિક્ષા.	૩૩
નમી ભીંત, પરનાળો, બારી, નવ કરવું તે હેઠજી,	શિક્ષા.	૩૪
બમ બ્રહ્મ તત્કાળ પરતાવો, વણુ સ્વારથની વેઠ	શિક્ષા.	૩૫
જાનર જુગારી તરકર વ્યસની, વિશ્વાસે નવ રહેવુંજી,	શિક્ષા.	૩૬
વહેવારે વેપારે લજ્જા નવ ધરવી, ત્હા સ્ટુટ કહેવું	શિક્ષા.	૩૭
હરિ વણુ કયાય લુખ્ધાઈ ન જાવું, જૂડું સર્વ સમજવુંજી,	શિક્ષા.	૩૮
કાળ અપેટે અચક લાગશે, ભગવત ભજન નવ તજવું	શિક્ષા.	૩૯
જે જે વાતે મીઠું કડવું, આપણને જેમ લાગેજી,	શિક્ષા.	૪૦
તે જ પ્રમાણે સમજી લેવું, સહુને સુખ દુખ જાગે	શિક્ષા.	૪૧
દપતી વચ્ચે દૂત ના થવું, કુડી સાખ ના બરવીજી,	શિક્ષા.	૪૨
ના કરીએ અરિ કેરી સુગલી, અધરમ પક્ષ ન કરવી	શિક્ષા.	૪૩
માણુસ જોઈને કામ પાડીએ, મૂરખ મિત્ર ન કરિયેજી,	શિક્ષા.	૪૪
હઠ ના કરવી ખોટી વાતે, કૂરદેવ ન સમરીએ	શિક્ષા.	૪૫
દીન સગાને દઈ ન માગવું, દે ધણુ માગ્યું વાળીજી,	શિક્ષા.	૪૬
દાનો દુશ્મન ગુણે મારિયે, શકે ન ઉચું લાળી.	શિક્ષા.	૪૭
મરમ વચન કોઈને નવ કહિએ, સુણુતા પામે સંકાયજી,	શિક્ષા.	૪૮
વાટે જતાનું કષ્ટ કાપિએ, જાહાલગી આપણી પોહોંચ.	શિક્ષા.	૪૯
મધુરી વાણી વદિયે સહુથી, ઉદર રાખીએ ઉંડુંજી,	શિક્ષા.	૫૦
મળ્યા મનુષ્યને પ્રાણ આપીએ, કેતું ન કરિયે ભુલું	શિક્ષા.	૫૧
કૃત ઉપકાર ના જુલી જઈએ, ગુણ સધજેથી લેવોજી,	શિક્ષા.	૫૨
અનદાતાને આધીન રહેવું, લાલચ દગો ન દેવો	શિક્ષા.	૫૩
મ્હા મ્હોટું કઈ સકટ આવે, શ્રી હરિ ચરણે જાવુંજી,	શિક્ષા.	૫૪
હીંમત રાખી ઉપાય કરવો, પ્રાણ મુક્ત નવ થાવું	શિક્ષા.	૫૫
મૂરખથી કહીં મમત ન કરવો, ગાંઠ ગોદે દેવીજી,	શિક્ષા.	૫૬
અણી સુકાવી કામ કહાડવું, આગળ બનશે કેવી.	શિક્ષા.	૫૭
કદળી દોલ કુટીલજન કાખ્યા, કુટયા વણુ ફળ નવ આપેજી,	શિક્ષા.	૫૮
કુટની સામા સાધું ન થાવું, થતા અતિ સતાપે.	શિક્ષા.	૫૯

કામ કપેચૂ કાષ્ઠએક આવે, ધીરા થાવુ જાણીજી,	શિક્ષા	૪૫
જલદ થયાથી જોખમ લાગે, પથ્થર નિચે પાણિ.		
જેવો સમો વિધિ પણ તેવી, કરતાં કારજ થાયજી,	શિક્ષા	૪૬
એકે રીતે અટકી નવ રહેવુ, રોગ પ્રમાણે ઉપાય		
અગમ વિચારી સરવે કરવુ, ગફલત કહીં ન રહેવુજી,	શિક્ષા	૪૭
સહુનું વચન વિચારી જોવુ, રોમરોમ ચિત્ત દેવુ		
ગુણવતની છતરાઈ ન કરવી, વૃદ્ધપણે લાલાર્થજી,	શિક્ષા	૪૮
ગુમાન ગરજ સમે નવ ધરવુ, ભાગી જાએ ભલાઈ		
પરધર જમને દુ ખ ના રોવુ, કોષ નવ થાય વિભાગીજી,	શિક્ષા	૪૯
પાછળથી પસ્તાવો ઉપજે, ભાર જાય સહુ ભાગી		
પરધરમા અચાનક ન જાવુ, વાત કરી નવ હસવુજી,	શિક્ષા	૫૦
ગુજ કરતા હોય બે જણા ત્યાં, વણુ તેજા નવ ધસવુ		
કૌતુકમાં કુમક વણુ સજ્જન, દુરિજન સાથ નવ વઢવુજી,	શિક્ષા	૫૧
ગજ ગ્રેહેવાનો સામાન લમને, બકરી બધન ચઢવુ		
રીતે પણ ખોટાની સાથે, વાદ ન કરવો વાતેજી,	શિક્ષા	૫૨
ખરાબ હામે પથ્થર નાખી, છટાવુ નિજ હાથે		
ઉલટી કૃતિ ઘેલાની ગ્રહિયે, દાસ દક્ષના થક્યેજી,	શિક્ષા	૫૩
સર્વે હામથી ગુણુ ગ્રહી લેવો, એમ ચતુરાઈ લહિયે		
કલેશની ઉપર કલેશ રાખવો, કોધની ઉપર કોધજી,	શિક્ષા	૫૪
મન મોહ મદ મચ્છર ના ધરવો, મનનો કરવો બોધ		
આ જોવાર ચાતુરીની શિક્ષા, ધરશે ઉરમા રાખીજી,	શિક્ષા	૫૫
ભવસુખ હરિપદ શુભકીર્તિ, આપરના અભિલાખી.		
પચીસ પચાસનું ખન ના લખિયે, અને આવે એકજી,	શિક્ષા	૫૬
ગળે પડે કોઈ ગુલામ માણસ, હાનિ વાત વિશેક		
સકળ ચાતુરિ એક વચનમાં, કહુ છુ સહુ સાંભળજોજી,	શિક્ષા	૫૭
હરિ ગુરુ હરિજન સેવા સમરી, જનમ મરણથી ટળજો		
આશ્રમ ચારવિધે ગૃહસ્થાશ્રમ, એક વાતથી મ્હોટોજી,	શિક્ષા	૫૮
શ્રીહરિની સેવા બની આવે, માટે, નહિ તે જાણે ખોટો.		
મન માને તે આશ્રમ માણો, મારે નહિ લેવા દેવાજી,	શિક્ષા	૫૯
દયો કહે મારે તે મ્હોટો, જે કરે કૃષ્ણની સેવા		

વૃહત કાવ્યદોહન

વિભાગ બીજો

૩૩૩૩૬૬

ભાલાણુ

આ કવિ નરસિંહ મેહેતાનો ઉત્તરકાલીન છે, તથાપિ એની ભાષા વગેરે નરસિંહ મેહેતાથી જૂદી પડે છે એ વિ સ ૧૪૬૦ થી ૧૫૭૦ સુધીમાં હૈયાત હતો એ પાટણનો રહીશ અને તરવાડી મોઢ ઝાઝાણુ હતો એના રચેલા બે નળા-ખ્યાનો, ધ્રુવચરિત્ર, દક્ષમસ્કંધ, પદ્ય કાદઅરી, સપ્તશતી, શિવબીલડી સવાદ વગેરે કાવ્યો પ્રસિદ્ધ છે એની કવિતા મીઠી અને રસાળી છે

—❦❦❦—

શ્રી રામચરિત્ર

—❦❦❦—

બાળલીલા*

પદ ૧ હુ

(રાગ-થયો અસુરને ઘેર બાળરૂપ મેનારક છે એ રાહ)

થયા મદિર તેજ પ્રકાશ, એ રૂપ કોણુ કળે,	
અવનિકારણુ શ્રી અવિનાશ, મહારૂપ કોણુ કળે	૧
કિરીટ મુકુટ શિર સાર, એ રૂપ કોણુ કળે,	
જાણુ દિનકરનો જળકાર, મહારૂપ કોણુ કળે	૨

* જે પ્રત ઉપરથી આ કાવ્ય છાપ્યું છે તે પ્રત અધુરી મળી હતી એમા શ્રીરામ જન્મથી તે સીતા સ્વયંવર સુધીના પદો છે બાકીએ કદાચ આપ્યું શ્રીરામચરિત્ર રચેલું હશે ?

ગોમે મુગમદ તિલક લલાટ,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૩
સુદ અષ્ટમી સોમનો ધાટ,	મહારૂપ કોણુ કળે	
ભલી બ્રહ્મી તે ધનુષ આકાર,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૪
શોભે અણુજ નેણુ વિશ્વાળ,	મહારૂપ કોણુ કળે	
મકરાકૃત કુંડળ કાન,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૫
અગ સુંદર શ્રી ભગવાન,	મહારૂપ કોણુ કળે	
નાસિકા શુદ્ધ શુકની ચચ,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૬
ગોમે હીરાકણી શા દત,	મહારૂપ કોણુ કળે	
મોહ લાલ પ્રવાળી અધુર,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૭
હાસ્ય વદનમાં અમૃત પુર,	મહારૂપ કોણુ કળે,	
શુદ્ધ શખ સરીખી કોટચ,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૮
જાણે અધર્મ ઉપર દોટચ,	મહારૂપ કોણુ કળે	
શોભે કકણુ અગદ પાણુ,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૯
શખ ચક્ર ગદાણુજ જાણુ,	મહારૂપ કોણુ કળે	
કોટે કૌરુભ ઝાક ઝમાલ,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૧૦
વળી વિજયતી વનમાળ,	મહારૂપ કોણુ કળે	
બ્રહ્માજન શોભે સાર,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૧૧
ઉર હાર સહિત શણુગાર,	મહારૂપ કોણુ કળે	
પેટ પોયણી કેશરી લક,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૧૨
કશ્યા પીતામ્બર પીળે રંગ,	મહારૂપ કોણુ કળે	
ઝલા કામળી કદળી પાપ,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૧૩
જેમા મુનિઓના મન લલચાય,	મહારૂપ કોણુ કળે	
ચણે ચિહ્ન પદ્મા સચુકત,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૧૪
ધવજ ચમર ને પદ્મ અકુચ,	મહારૂપ કોણુ કળે	
માતા દેખી થઈ દીગમૂઠ,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૧૫
જવ ઓળખ્યા ગરુડારૂઠ,	મહારૂપ કોણુ કળે	
પ્રભુ ભાગીએ મનની ખાત,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૧૬
લઘુ લાલ ખેલાવવાની ખાત,	મહારૂપ કોણુ કળે.	
તવ તુર્ત થયા શિશુ રૂપ,	એ રૂપ કોણુ કળે,	૧૭
ધણી બાલણના સુરભૂપ,	મહારૂપ કોણુ કળે.	

પદ ૨ જી

કરે સ્તુતિ કૌશલ્યા માત, આજે તપે તુલ્યા વિખ્યાત,	
જય પુરણુ અક્ષ અખડ, સચરાચર સકળ અક્ષાંડ	૧
જય ભોમીતણા ભૂપાળ, કેમ માનું હું નાનું બાળ ?	
તારી માયાએ ભૂલે અક્ષાય, ગુણુ નેતિ નેતિ કરી ગાય.	૨
શિવ સનકાદિક ધ્યાનમા ધ્યાય, જેની માયામા સહુ ભૂલાય,	
મુને અચરજ અદકુ થાય, મુખડું જોઇ મન હરખાય	૩
વિશ્વ કર્તાને શુ ધરારાવું ? જક્તા ધર્તાને શુ હું લાવું ?	
કૃપા કરુણા સાગર ટેવ, મુજ ઉપર તુલ્યા દેવ.	૪
માતા અક્ષાકાર થઈ જ્યારે, મેલી વૈષ્ણવી માયા ત્યારે,	
ઉવા ઉવા સુશ્રુતા જગી, ધણી ભાલણુ પ્રાપ્તિ ભાગી	૫

પદ ૩ જી

રાજા ઘોને વધાર્ધ, પ્રભુ પ્રગટીઆ ધરમાહ ટેક	
તતક્ષણુ ત્રમાળુ વાગ્યાં, કાશા ને ધરીઆળ,	
ચરણા ચોળી પહેરી ચતુરા, કર મોતીની થાળ	રાજા ૧
ધીનકિત ધીનકિત મૃદગ વાજે, ગુણુકા કરતી ગાન,	
કનક પાત્ર મુકતાલરી આપ્યા, આપ્યા ગૌ મહી દાન	રાજા ૨
કુકુમ કેરા પુચાં સાથીઆ, આગણે કહળી સ્તભ,	
તરીઆ તોરણુ બાર બધાબ્યા, થઇ રહ્યો નાટારણ	રાજા ૩
પવન નિર્મળ પાવક ઉજવલ, દિનકર તેજ અપાર,	
સુર કારણુ અવતરીઆ સ્વામી, હરવાને ભૂભાર	રાજા ૪
નવ પદ્મવ પુલી રહી વસુધા, મુનિમન મોદ અપાર,	
શિવ સનકાદિક શુક અક્ષાદિક, વેદ વદે મુખ ચાર	રાજા ૫
જાણા જોશી જીકતે તેજા, જન્મ અક્ષર મડાય,	
પળમા પ્રાક્રમ પુરણુ ભાસે, તતક્ષણુ ત્રિભુવનરાય	રાજા ૬
ભૂપતિ કહે છે સુણેા ભૂદેવા, નીરમો એતુ નામ,	
રોમ રોમ બ્યાપી રહ્યો, માટે રાજવલોચન રામ	રાજા ૭
દૈવત સૌંદર્યો જોવા આવે, દશરથ કેરે દ્વાર,	
આદર દર્શને વેહ્યે સાકર, શણુગારા છે બાળ	રાજા ૮
નગરનીવાશી જોવા આવે, નાની મોટી નાર,	
દશરથ બાલક સબજીવ પાલક, બાનણુ બચ હરનાર	રાજા ૯

પદ ૪ થુ

હેલી, હીંડો હીંડો, લાડકડા લઘુ વેશ, રૂડા રામને તોડારે ટેક
કાળો છે પણ કલ્યો ન જાએ, નૌતમ નવલે રગ,
નીલમણિ જો શોભે, રાધન કૌશલ્યા ઓછમ હેલી૦ ૧
મુખકું જોતા મોહ પામી છુ, મન ગળ્યુ છે માડુ,
સર્વ કળાએ રોભે સુદર, કોટી કામને વાર હેલી૦ ૨
બદીબન આરણીએ ઘોલે, જ્યક જે જે વાણુ,
લુણુ ઉતારે માવડી ને, દશરથ દે છે દાન હેલી૦ ૩
મહીમડળના મુનિયો આભા, પ્રભુને નામે પાગ્ય,
રાય તો પુન્ય પૂર્ણ જ કીધા, આખી અવધના ભાગ્ય હેલી૦ ૪
માનવીઓ માતીએ વધાવે, સજીને શણગાર,
ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથ મારો, મુક્તિનો દાતાર, હેલી૦ ૫

પદ ૫ મું (ઢાળ-ગાવાનો ઉપર પ્રમાણે)

એવા દશરથના બાળ, લાલ પારણે ઝુને, ટેક
શ્યામ સ્વરૂપ દેખીને માડુ મન જૂલે એવા ૧
મૈયા હાલો હાલો મુખે હાલરુ કહે,
વળી યુતિ ને વેદ જેની કંઠે રહે એવા ૨
મૈયા ઢળકતી ઢળકતી તાણે દોરી,
શિવ સનકાદિક ને બ્રહ્માદિક રજા હેરી એવા. ૩
ખાતે ધાવે ખેતણી વળી પડી રહે મૂકે,
એવા રમતા રામ નામ ધ્યાન સાથ ન ચૂકે એવા. ૪
અદૃષ્ટિયાળી આખડી મીચે ને ઉઘાડે,
બાળકોને બહાર કાઢી મૈયા પ્રભુને પોરાડે. એવા. ૫
અડપ નાખે અરમરને વળી પાપવતી તોડે,
ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથ માહરો ભનબધન છોડે એવા. ૬

પદ ૬ ઠું-(ઢાળ ઉપર મુજબ)

રામ રગે રીખે, કૌશલ્યાકુમાર રામ રગે રીખે ટેક
જ્ય જ્ય કરતા છેડા પલાળે, પાણીડા ઢાળે,
ચચળ ચતુરા રહેયે ચાપી, બેસારે ખોળે રામ ૧

કર ગ્રહી લાવે કૈશલ્યા, મહેલે પડજાળે, ગોત્રજમાતેા ધૃતદીવડો, તે સુઠીમાં જાલે.	રામ	૨
દીવડો મહેલાવી કૈશલ્યા, મણી કરમા ચાલે, મણી લધને મુખમા મેતે, દેવ નમે ભાળે	રામ	૩
સુમિત્રા લાવે શેલડી, તે બાલકને ભાવે, કટકા લઈ કોરાણે મૂકે, પાળી લઈ ચાવે	રામ.	૪
ધુધરા ધમકે તેથી ચમકે, ઉતાવળા ચાલે, કરતણી કામલ આગળીઓ, તે ચણીઆઁ ધાલે	રામ	૫
ધૂલર ધસે ખડખડ હસે, ક્રોધ કરે માતા, બાળપણને બલિહારી જાય, શકત ને વિધાતા	રામ.	૬
અતિ આકળી થઈ માતા, લઈ બારણીએ બેસે, રાયતણા મસ્તાના મદગળ, વચ્ચે જઈ પેસે	રામ	૭
અતિ અડપલા કુવર આપણા, કહો દિન ક્યમ જાશે ? લાલણ પ્રભુ રધુનાથજીને, બાધે પ્રેમતણે પાસે.	રામ	૮

પદ ૭ સુ-(ઢાળ એજ)

દેવ ડગલા ભરે, પ્રભુ પગલા ભરે	ટેક.
ડગમગ કરતા ડગલા ભરતા રમતા રાજકુમાર, લડથડતા સિંહાસન પકડે ખેલીતા અપરપાર	દેવ૦ ૧
સિંહાસન મુકાવે રાજા, છુટા રખાવે હસ્ત, થરથરે ધ્રુજે, કાઈ નવ સૂજે, જાલી રહે છે વસ્ત	દેવ૦ ૨
આકૂણીએ વળી ઉભા થાએ, અચાનક બેસે, વશિષ્ઠ કહે છે, શું વર્ણવું, નારાયણ નરવેશે ?	દેવ૦ ૩
મનમા માન્યા મસ્તાના થઈ, ઉલાળે અલકાર, સદા રહે અર્ધાંગે કમલા, શો કરશે શાળુગાર ?	દેવ૦ ૪
સખા સહિત સોહાતા ચાલે, જમ માહાલે માતંગ, લાલણ પ્રભુ રધુનાથ મારો, સદા રહે સતસંગ	દેવ૦ ૫

પદ ૮ સુ-(ઢાળ એજ)

લાલા બોલો બોલો, બજબાલા (રાધુમાલાલા) બોલો બોલો	ટેક.
કર જોડીને કહે કૈશલ્યા, કાઈ બોલાવે રામ, એક વાર મુખ માતા કહે, તો સારૂ સધળા કામ.	લાલા ૧

ચતુરા એક ચકલુ લઈ આવી, મુખમા કરાવેા સાદ,
 આદિત્યવારે કર્યો ટુચકો, જય બોલે રઘુનાથ લાલા ૨
 હસતે મુખે કરે હુંકારા, લખારા એહ અ.પાર,
 શિશુપણ સપૂરણ દાખે, આઘ પુરુષ અવતાર લાલા ૩
 જ્ઞાનદષ્ટિમા ગુર નમે છે, ઉત્તર અલગો આલ,
 વિરથી તો વડો દીકરો, આ શા આદર્યા ખ્યાલ ? લાલા ૪
 પળમા બ્રહ્માડ બાગે સરજે, પાર ન પામે વેદ,
 અગમને તારી ગમ નહિ, તો કાણે કળાયે ભેદ ? લાલા ૫
 વશિષ્ઠ સામુ વેગે જોધને, મુખથી કહી તવ માત,
 બાલણુ પ્રભુ રઘુનાથ, તાહારી ગહનગતિ અધાત. લાલા ૬

પદ ૯ મુ-(દાળ ચાલતો)

આજ વડીરે વધાર્ધ, આજ વડીરે વધાર્ધ, ટેક
 મુખ માતા કહે, શ્રુતિ વેદલહે, આજ વડીરે વધાર્ધ આજ ૧
 હસતા માતા હર્ષ ન માહાતા, લુટાવ્યા ભડાર,
 અર્થ ગર્થ સાકોને આપ્યા, તેજ ને તોખાર આજ ૨
 વાળ વાગે ગુણકા નાચે, ગુણીજન ગાએ ગાન,
 વધાર્ધયા દશરથ ભણી દોઝા, બોદ્યા બાલારામ આજ ૩
 વેદમય વાણી છે જેની, બોલે અમૃત સાર,
 માતા મોહ પામી નવ બાધ્યા શ્રુતિના શણગાર આજ ૪
 સભા સરવે સામુ જુએ, શો કરગે ઉચ્ચાર !
 બાલણુ પ્રભુ રઘુનાથ માહરો, તત્ત્વ તણો વિચાર આજ ૫

પદ ૧૦ મુ-(દેશી ફેર)

નાચો નાચો નિરમલ નાચ રામ લાલા, ટેક
 તમે ભેગા રમોને ભૂપતિ બાલા નાચો ૧
 શિરપર ધુધરીઆળા ધુમતા ધુમતા કેશ ફરકે,
 નાચ નાચે ને દુષ્ટાના મન થરકે નાચો ૨
 બને કાને મકરાકૃત કુડળો ઝળકે,
 નાકે જુલાખ શોહે સુદર મોતી લટકે નાચો ૩
 ઉરપર ભૂચુ લાછન કૌરુભ માળા,
 નાચો થેઈ થેઈ થેઈ જગત પ્રતિપાળા. નાચો ૪

પ્રભુ પાડે તાળી ને વળી તોતળુ બોલે, નાતુ નાતુ નૃસ સાંભળી શકર ડોલે	નાચો ૦ ૫
પ્રભુ ઢળી પડે ને ધરણીથી આપે ઉભા થાય, મૈયા ચુબન કરીને આપે રૂઢયા માણ	નાચો ૦ ૬
પાપે નેપુર રમઝમ વાળે મદિરમાં રાજે, કટી કદોરા મેખલાની ઘોર ગાજે	નાચો ૦ ૭
ચાલો ચાલો સખી રામ જોવા જઇએ, લાલણ પ્રભુ રઘુનાથને આપુ હઇએ	નાચો ૦ ૮

પદ ૧૨ મુ—(દેશી ઉપર મુજબ)

મૈયા લાલને શણુગારે, ચાલો જોવા જઇએ,	ટેક
શ્યામ સ્વરૂપ દેખીને શીતળ થઇએ	મૈયા ૦ ૧
શીશ સાકડે રાખી મૈયા ધાલે ચઢો ચાક,	
વળી બુતરીઆળી ગોફણીને માથે મોતીલાગ	મૈયા ૦ ૨
કાને મકરાકૃત કુડળ ફરી જોડ,	
નાકે જુલાખ વળી મુખમા તખોલ	મૈયા ૦ ૩
મૈયા મુખકુ ઘોઘને, કરે કેશરની આડ,	
વળી નેત્રો સમારી કરે, કાજળ ટપકુ ગાલ	મૈયા ૦ ૪
કોટે કૌરતુલ મણી ને માણુક ઓપત,	
વળી ધુધરીઆલુ ધુતરૂ તે કરડે છે નિજદત	મૈયા ૦ ૫
બાહે બાજુબધ બેરખામા સોનાની સાકળ,	
વીટી જડીયા હીરલા કાઈ તારાનુ મડળ	મૈયા ૦ ૬
કટી ત્રોટી કદોરથી ધુધરકાના ઘોર,	
કોરી પહેરી ઝાઝરી ને પાની રાતી ચોળ	મૈયા ૦ ૭
રાજનીતિના રમકડામા માગે ધનુષ ને ચાપ,	
લાલણ પ્રભુ રઘુનાથ લજતા ટળશે તનના તાપ.	મૈયા ૦ ૮

પદ ૧૨ મુ—(દેશી ઉપર મુજબ)

બાઈ કાઈ બતાવો મને રામ લાલા,	ટેક
હું તો શોધી વળી સધળા બાળા,	બાઈ ૦ ૧
મં તો કોડેથી ઉતાર્યો, કથુ કામ પશુ,	
મારી નમર ચુકીને, રૂકુ રતન રજુ	બાઈ ૦ ૨

આહા ઉઠો અતુચર, પાણી પીએ પછી,
 બાઈ, બ્રહ્માડે બરાણો એ તો ખયાખચી બાઈં ૩
 મુનિ વશિષ્ઠ વરણુવે વેદનો વિચાર,
 બાઈ, રામ રામ રામ રમે સકળ સસાર બાઈં ૪
 જૂઓ, ઉઠો, અતુચર, જુઓ ચારે દેશ,
 બાઈ, રામ તારાને શોધે શેષ ને મહેશ બાઈં ૫
 રાત્ર રાતા તાતા ચાએ, કરો ચરજ્યુમા ગોધ,
 ભાલણુ પ્રભુ રઘુનાથ બરાણા કૌશલ્યાની ગોદ બાઈં ૬

પદ ૧૩ મુ-(દેશી ઉપર મુજબ)

મૈયા બાનરી થઈએ, માતા બાવળી થઈ, ટેક
 લૂગડે લપેટયો લાલ દીઠો નહિ મૈયાં ૧
 હેતી, ગોદમા ઘાલી ધણે બાહાર માન્યો,
 એવો ચચળ ચક્રાર કેમ રણો છાનો ? મૈયાં ૨
 મૈયા આશ્વર્ય પામી કહે, કહું છું તુને,
 આવો અકળ કુનર માહારો વરગે કુને ? મૈયાં ૩
 હેલી, પરિબ્રહ્મા પ્રાક્રમ નથી થોડુ,
 એવું સરજ્યુ હશે વિરચીએ વિશ્વમા જોડુ ? મૈયાં ૪
 શિવસનકાદીક ઇમ કહે છે, બ્યાપ્યો ચૌદે લોક,
 કેશ આવે નેત્ર આડે તે ઉંચા કરે કોક ! મૈયાં ૫
 શા કીધા તપ કૌશલ્યાએ ઓછો માહાલે ?
 ભાલણુ પ્રભુ રઘુનાથ, માનો પાલવડો ઝાલે મૈયાં ૬

પદ ૧૪ મુ-(દેશી ફેર)

કરૂ થાપડ થાપડ પાણી, તમે જમો રઘુબા રામા ટેક
 થાપ્યા બ્રહ્મા, થાપ્યા શકર, થાપ્યા નિગમ ચાર, થાપ્યા
 વિશ્વવસુ ને વસુધા થાપી, કોઈ ન પામ્યું પારરે કરૂં ૧
 તણુ બ્રાતને માત પીતા મળી રમાડે વર માલ,
 અગમ અજોચર અતિશે ઉડા કર્તાના ધર કયાવરે ! કરૂં ૨
 પા પદામા પ્રગટે સધારે, તેને હુલાવે માત,
 ખડ ખડ ખડ હમે બોલતા, ગતિ જેની અઘાતરે કરૂં ૩
 કાનમા પેશી કરે કરૂં, સુણે શાણા થઈને વાત,
 રઘુકુળમણી ભાલણુ ધણી, શીશુ રૂપ રઘુનાથરે કરૂં ૪

પદ ૧૫ મુ-(દેશી ૫૬ ૧૩ પ્રમાણે)

હરિ પાવલા પાડે, પ્રભુ પાવલા પાડે ટેક
કૌશલ્યા હુલાવે રામને, કેડ્યે લીધા ભર્યે,
સુમિત્રાએ શત્રુધન તેજ્યા, લક્ષ્મણ લોટયા તર્ત હરિં ૧
માયામા બ્રહ્માડ ભમાડે, વિરચી વિરમે થાય,
આઘ પુરુષની ઇચ્છા શક્તિનો, મોટો મહિમાય હરિં ૨
કૌશલ્યાએ કરચક્રી કાઢ, હેઠા મેલ્યા રામ,
સુમિત્રા તો શું હુલાવે, હુ હુલાવુ આમ હરિં ૩
રમત જોઇને રાજા રીઝે, શોણુ કે આ સત્ય ?
વાઝીયાને ઘેર રમે લાડકાં, કીયા દેવના દત્ત ? હરિં ૪
શિવ સરીખા સમાધિમા શોધે, દિગબર જે દેવ,
મૃત્યુ લોકમા મા કેહેવાણી, આશ્ચર્ય અધિકુ એવ ! હરિં ૫
કામળ પાનીએ ખુચ્યા વિધુવા, ટાકી પડી તે વાર,
લાલણુ પ્રભુ રઘુનાથ ઉતાર્યા સાથેથી સૂત ચ્યાર હરિં ૬

પદ ૧૬ મુ-(દેશી એની મળતી)

આવો ઝુલડી પહેરાવુ (૨)

બાર બાર બલી જાઉં, લાલાને ઝુલડી પહેરાવુ ટેક
કરમા લીધી ઝુલડીને, પાડે કૌશલ્યા સોર,
રામ રમો રગ મોહોલમા, હુ આપુ કનકના મોર આવો ૧
ઉજળકાળનો જિન્હો વાયુ, કરમાય કામળ અગ,
પાયે પહેરાવુ મોજડી, પછી રમો સખાને સગ આવો ૨
કશ્યપસૂત તો કઠણુ તપે છે, જકતને લાગે જવાળ,
વિષધર સરખા વિકળથયા, તમકામળ કાયા, બાળ ! આવો ૩
ગૂંઝે ધાણુ સખડી ખાતે, મેવા થ્યો મ્હોમાઝ્યા,
ભૂમડળના ભૂપતિ કહેશે, ન્હાના નરપતિ નાગા આવો ૪
કૌશલ્યાએ કર ગ્રહીને, પહેરાવી બે બાલ્ય,
કસકસી કૌસ્તભમણી સરખી, જેમ ન ભૂલે કમાય આવો ૫
ઝળકતી થી ઝુલડી પહેરાવી, માતા કરે ચુબન,
લાલણુ પ્રભુ રઘુનાથ મહારાને, સોંપુ તન મન ધન આવો ૬

પદ ૧૭ મુ-(દેશી એજ)

જુલડી કયાય વિસારી, જુલડી કયાય વિસારી ?	
તમે કહેા રઘુપા રામા, છો સન તણા સુખધામા	જુલડી ૧
ભુગતે પેરાવી જુલડી, મૈયા ગઈ નિજ ધામ,	
અનુચર એક દિનાનો આવ્યો, જુનડી શોધે રામ	જુલડી ૨
આગળ પાછળ હીરા જડીઆ, વચ્ચે માણેક મોતી,	
કરમા લીધો દીનડો ને હીડે કૌશલ્યા જોતી	જુનડી ૩
સોના ફેરી મોય મગાવુ, રૂપા ફેરા ધાગા,	
એ જુલડી શીવવાને નવ લખ દરજી લાગ્યા	જુનડી ૪
સમજાવ્યો સમજે નહિ શામો, કહ્યું ન માને કાલો,	
રોધ રોધને બુલમ કરે, કાધને જડીજ હોય તો આલો	જુનડી ૫
રોતા રહીને કહે રાધવજી, જોડીને એ હાથ,	
રાજ્યહસને ગઈ હોરાડી, ઉડી ગયો આકાશ	જુલડી ૬
ગિરિ ગહવર ગુફાઓ જોઈ, જોયો ઝાડે ઝાડ,	
વશિષ્ઠનો શિષ્ય લાવ્યો જુલડી, રામે છોડી રાહાડ	જુલડી ૭
મુખડુ જોઈને માતા કહે છે, અકળીત આ કુમાર,	
ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથ મારો મુકિતનો દાતાર	જુલડી ૮

પદ ૧૮ મુ-(દાળ ફેર)

રઘુપા રમે રે, મારો રઘુપા રમે,	
શિવ બ્રહ્માદિક પુરૂષોત્તમ, મારો રઘુપા રમે	ટેક
કુકે હાથે તાળી પાડે રંગે રમે ગમ,	
મુકિતની મનવાર કરે છે, છોડો ધરનાં કામ	મારો ૧
ધમક વાગે ધુધરાને, ઠમક મેહેને પાય,	
લાલજી હીડે લટકતા તો, મસ્તીમા ન મ્હાપ	મારો ૨
નાની સરખી ધનુષડી ને, નાના સરખાં બાણ,	
રાયતણા છે બાળકા, પણ સહુને વહાલા પ્રાણ	મારો ૩
શરીરે તો સ્વેદ વળ્યો છે, માલ ભેગો મેલ,	
રાજ સરખાએ રજમાં લોટે, પાતે કરે ખેલ	મારો ૪
ધુધરીઆળી ગોફણી, ને આંકડીઆળા કેશ,	
નયણા આગળ નાગા ફેરે, નારાયણ ને શેષ	મારો ૫

મુઠીમા છે માલપુડા, ને જોડલા ઝુટી ખાય,
ખોલી ખોલે કાખલી તે, સમજે એની માય મારો ૬
માતાએ તો કેડે તેડી, મુખ કર્યા ચુમન,
ભાલણ પ્રભુરધુનાથ મારાને, ભજ્યુ નિશદિન મારો ૭

પદ ૧૯ મુ-(ઢાળ પદ પહેનાનો)

પ્રીતે પાડે કૌશલ્યા સોર, રધુ મારો કયાય રમે,
માહારા કોમળ બાળકીશોર, રધુઆ કયાય રમે ૧
દશે દિશ દોડાવોને દુત, રધુ મારો કયાય રમે,
નથી લાડકડો લક્ષ્મણ સગ, રધુ મારો કયાય રમે ૨
આનદમા ઉધાડે અગ, રધુઆ કયાય રમે,
શકે હરી ગયો કોઈ ભુપ, રધુઆ કયાય રમે ૩
જીને હોય જુવારી કન્યાય, રધુ મારો કયાય રમે,
માતા શોધી વળી ધામોધામ, રધુ મારો કયાય રમે ૪
છુપ્યા ભકતોના બીનર રામ, રધુઆ કયાય રમે,
પ્રીતી કારણ પ્રપચ થાય, રધુઆ કર્યાય રમે ૫
તમે શોધોને શિવજીના મન, રધુ મારો કયાય રમે,
જીને લગ્ન લાગ્યુ નિશદિન, રધુઆ કયાય રમે ૬
માતા ઉભી થઈને ઢળે ધર્મ, રધુ મારો કયાય રમે,
રૂપિ રદયમા પ્રુઆ ચર્ણ, રધુઆ કયાય રમે ૭
ગર્ભ મથરા તે મહેલની માલ, રધુ મારો કયાય રમે,
પહોડ્યા પારણે પુરૂષ પુરાણ, રધુઆ કયાય રમે ૮
માહાનિદ્રામા મારો નાથ, રધુ માહરો કયાય રમે,
ધણી ભાલણનો સુખ સાથ, રધુઆ કયાય રમે ૯

પદ ૨૦ મુ-(દેશી ફેર)

મૈયા કયાય કરો ચિંતાય, તારો પારણે રાધવરાય ટેક ૧
પારણીએ પોઢ્યા પુરૂષ પુરાણ, જાણે ઉદ્યાકોટિક ભાણ મૈયા ૨
દયાણો નીચે લક્ષ્મણ છેક, જાણે નારાયણપર શેષ મૈયા ૩
શીશે શિથળ થઈ છે વેણ, કુકુમ ખરી પડ્યા જેમ નેણ મૈયા ૪
નૈત્રો નિદ્રામા ભરપૂર, વેરી વિધન રહ્યા છે દૂર મૈયા ૫
ધુલર પ્રુચુ છે કર વામ, જાણીએ ભેટ્યા ચારે ધામ મૈયા ૬

કરી ત્રટ કદોરાની ખેલ, જાણે વિરચીએ પાડી વેલ મૈયા૦ ૭
 દુશાલો ઝુતી હોઢી ચર્ણુ, કમળા ચાપતી હોય જેમ ચર્ણુ મૈયા૦ ૮
 રી કહુ સેન તણી શોભાય, ભાવે ભામણે ભાલણુ જાય મૈયા૦ ૯

૫૬ ૨૧ મુ-(ઢાળ એજ)

ખાળા વત્સ દેખાડો બાઈ, ભૂપતિ ભુવનમા આવ્યા ધાઈ ટેક ૧
 કૌશલ્યા દે દાસીને માન, બાઈ ત્હે આપ્યા જીવતદાન બાળા૦ ૨
 હસ્તા ધસ્તા દશરથ રાય, હરખે આનદે પ્રલી કાય. બાળા૦ ૩
 આગણીએ બીડ થઈ છે ધામ, લાધા લાધ્યા લક્ષમણુ રામ બાળા૦ ૪
 આગણે વાજી રહ્યા વાજી, ગુણીજન ગાયે રામ ચરિત્ર બાળા૦ ૫
 ખુમારી ખુબ બની અનુપ, પોગડા વચ્ચે ત્રિભુવન ભૂપ બાળા૦ ૬
 રાયે પહોળા દીઠા રામ, જાણે શેશ અને ધનશ્યામ બાળા૦ ૭
 ઉધાડી અદ્વૈતીઆળી નેણુ, ભાલણુ ભવભન ભજશે વેણુ બાળા૦ ૮

૫૬ ૨૨ મુ-(દેશી ઢાળ ફેર)

આજ રૂડો દહાડો, રંગીલા રામે વીધો આડો ટેક
 આડો કરે છે અની ઘણોને પછાડો ખે પાગ, આજ ૧
 આકાશને ઉતરડી જનની ! આદિત્ય મુજને આપ આજ
 દિનકરથી આ દેહ તમારો, મહા મોટો સબધ, આજ ૨
 સમજાવ્યો સમજે નહિ, અર્લક વસમો કરતાં ધધ આજ
 દશરથ દહાડી દુ ખ ધરતા, જેબાળ વિના બળ્યુ રાજ, આજ ૩
 આજ તો ભૂપત અતિ અકળાણુ, માતા આવ્યા વાજ આજ
 હીરના કેરી ગુથી ઉઢાણી, મણિ મુક્તા ચોપાસ, આજ ૪
 કૌશલ્યાએ કરમા આલી હરીને આગ્યુ હાસ્ય. આજ
 આડો જેવા આદિત્ય થયા, વિરમે પામ્યા સુર, આજ ૫
 ભાલણુ પ્રભુ રધુનાથ ભરાણુ, બ્રહ્માડે ભરપુર આજ

૫૬ ૨૩ મુ-(ઢાળ એજ)

શ્રીહરિ આગણે ખેલે, શા તપ કીધા રામે જન્મ પેલે? ટેક
 રમજમ કરતા રમવા આલ્યા ચારે ચપળ ચકાર, ટેક
 બહુ મુનિયોના ઘેરા કરતા, શ્રુતિઓના શોર શ્રીહરિ૦ ૧
 સરખે સરખા સાથીડાને બોલાવે અમૃત વેણુ,
 જેમ તારામા ચદ્રમા, તેમ રાજે રાજવનેણુ. શ્રીહરિ૦ ૨

જોગી બેઠા જાપ જપે ને, કરતા વેદની ધુન્ય,
અજન્માને જન્મ કરોએ, માધિના મોહોટાં ધુન્ય શ્રીહરિં ૩
રાજ્યનીતિના રમકડાં એ, માગે ધનુષ ને ચાપ,
બાલણુ પ્રભુ રઘુનાથ મારો, હરશે સૌ સતાપ શ્રીહરિં ૪

પદ ૨૪ મુ-(ઉપર પ્રમાણે આખત ઢાળ એજ ફેર)

બાળુડા બારણે રમે, માહરુ તેજ જોવા મન ભમે ટેક ૧
ખેલે શસ્ત્રઅસ્ત્રની સાધ્ય, માહોમાહ માટે છે વાદ બાળુડાં ૨
કર કાસી ધુનગડા ને ગેડી, મૈયા રજ લુહે કેડે તેડી બાળુડાં ૩
નિરજન નાના ને નાગા, દેખી અમર તણા ભય ભાગ્યા બાળુડાં ૪
આધા લાવે ને પાછા દોડે, ફરે રવિ શશિ જેમ જોડે બાળુડાં ૫
રમતા આવે ને રાયને ભેટે, વાધા વજ્ર છુટે કટી હેઠે બાળુડાં ૬
કરે કૌતક કોટી અનત, ખેલે બાલણુ પ્રભુ ભગવત બાળુડાં ૭

પદ ૨૫ મુ

કૌશલ્યા લાલ લડાવે, મહામુનિએના ધ્યાનમા નાવે. ટેક
સહસ્ર વદને વદે વેદ ધારા, રમે સમ જુગ સરજનહારા કૌં ૧
પ્રભુ અકલીત અખડ પોતે, શિવ સમાધિમાહે ગોતે કૌં ૨
માથે ટોપી મોતીડાની દોર, મુખ બાળડ ચદ્ર ચકોર કૌં ૩
કાને ઝુમખે જડીઆ મોતી, મુખ જાણીએ કોટી ઉઘોતી કૌં ૪
કંઠે ધુલરામા સિહનખ, પ્રભુ પદ્માયાં અવની પખ કૌં ૫
બાહે બાજુબધ ને પોહોતી, રામા મુનિ તણા મન ખુચી કૌં ૬
સુર કારણ મનુષ્ય શરીર, રઘુવંશ મહારા રણધીર કૌં ૭
પાએ ઝાઝરી કામળ પાની, રહ્યા બાલણુ ત્યા મન માની કૌં ૮

પદ ૨૬ મુ-(ઢાળ ઉપરનો)

કૌશલ્યા રામને રોકે, કુડી દષ્ટિ નિહાળશે કોકે ટેક
તારા છુટા બાળા કેશ, મહારા લાડકડા લલુવેશ કૌં ૧
માતા ધાલે માદળીઆમા ચીડી, ભેઈ અમર હશે ઠીઠીઠી કૌં ૨
તારી કદર્પ કોટીક કલાય, દેખી મુનીએનાં મન લલચાય કૌં ૩
કોધી કપટિ છે લકાનો ઈશ્વ, જીતે વીસ લુગ દશ શીશ કૌં ૪
જીના થાણા ફરે ઠામોઠામ, ઝપિ રોઈ છોડ્યા નિજધામ કૌં ૫
કાર્ધ કાલા માહારૂ કહ્યું માનો, બાલણુ પ્રભુ ભય શાનો કૌં ૬

પદ ૨૭ મુ-(ઢાળ એજ)

મેયા મુને દશાનન દાખો, મહારા મન તણો સદેહ ભાગો	ટેક	
એ તો કવો છે, વ્રક્ષ જેવો, એને મારીને દડ દેવો	મૈયા૦	૨
જેથી પીડાય દેવ ને દુનિયા, ઉઠો લક્ષ્મણ છેદીયે પળમા	મેયા૦	૩
મારી સૂરજ વશમા સાખ, એને મારી જાણી કરુ ખાખ	મૈયા૦	૪
અમો શૂરામા વળી શૂર, ભાલણ પ્રભુ ભરપુર	મૈયા૦	૫

પદ ૨૮ મુ-(ઢાળ ઉપરનો)

યાળા મારા ખોલો વિચારી, ધને તપે તુઠ્યા ત્રિપુરારી	ટેક	૧
ને તપે તુઠા છે વિધાતા, પાપી પૃથ્વીને પીડે અધાતા બાળા		૨
સુરભી સહિત ગયા સુરવીરા, ગીરા ગગન ચર્ધ ગભીરા બાળા		૩
જેથી શક સરીખે ન ચાલે, કોઈ વઢવાને હામ ન ધાલે બાળા		૪
કરશે કુળ સહિને તેનો સધાગ, ધણી ભાલણ રાજકુમાર બાળા		૫

પદ ૨૯ મુ

ઝાઝરનો ઝમકારો વાગે, નેપુરનો ઠમકારે,		
આવ્યો છે અવધ ધણી અધમ ઉધારે	ટેક	
ઈદીવર અગે સુદર ભાનુ કુળ ભુપરે,		
કોટી કામ વારી નાખુ જોતા જેતુ રૂપરે	આવ્યો છે	૧
મુખ જાણે કોટિ શશી, ફરકે બાળા કેશરે,		
કાને કડા ઝુમખાને હતો બાળે વેશરે	આવ્યો છે	૨
બ્રહ્મદીર્ઘા બ્રહ્માડ ભાગે, નેણ બે ત્રિશાળરે,		
ડોઠ ઝળકે ધુલર, ગુચનાણી મોતી માળરે	આવ્યો છે	૩
ખોલી ખોલે કાબલી ને વાણી છે રસાળરે,		
અધુર રગ પરવાળી શાત ખોલેલા ગાલરે	આવ્યો છે	૪
બાળુમધ બેરખાને, કનક કડા પાણુરે,		
કટોત્રટી ડોદારામા, ખોશ્યા ધનુષ બાણુરે	આવ્યો છે	૫
પાએ પહેરી ઝાઝરીને, દડખડ દોડરે,		
ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથ મારો ભવચક્રી છોડરે	આવ્યો છે	૬

પદ ૩૦ મુ-(ઢાળ ફરતો ધીળની દેશી)

માતા લડાવે લાલને, મુખડે કરેરે સુખન,		
સુરને શોધ્યો તે નવ જડે, બ્યાન ધરતા મહા મુન્ય.	ટેક	

કૌશલ્યા કહે છે કેકે સુણો, પ્રગટ્યુ પુરવતુ પુન્ય, નાહા જમનેરે જાહનવી, કીધા શિવ પુજન	માતા	૧
સાતે સાગર મીઠા થયા, ઉગ્યો પશ્ચિમ ભાણુ, વસુધા વાધીરે મોતીડે, ધન્ય અન્નેધ્યાને જાણુ	માતા	૨
નેત્ર સરોજ અગ્નવતા દોડી દુર પ્રભુ જાય, કાળજી ખરડી આગળી, જનની અતિ અકળાય	માતા	૩
આતા, આખ અગ્નવીએ, નૌતમ દુ ખ નહિ નેણુ, આખથી આદિલ ઉપન્યા, માના મિથ્યા છે વેણુ	માતા	૪
પાયે ઉરાડે રેણુકા, માતા મન ધરે રીશ, એ રજ શિવજી શોધે, સદા ચડાવે નિરચી શીશ	માતા	૫
મહેલોમાહા મસ્તી કરે, કુવર દોઝા દોઝ, હોડે પક્ષા હારે નહિ, જોવા સરખી છે જોજ	માતા	૬
ખાતે ઝોળામા ખેલતા, વળી વળી કરે ધયપાન, ભાંલણુ પ્રભુ રધુનાથજી, અતર પડી ઝોળખાણુ	માતા	૭

૫૬ ૩૧ મુ-(હાળ એજ)

રાજા રમાડે રામને, રમતા રવીકુળભૂપ	ટેક	
માયાયે માનવદેહ ધર્યો, આત્મા અકળ સ્વરૂપ.	રાજા	૧
કરમા લીધો છે લાડવો, વીટીવજો છે કાગ,		
સુરપતિ જીએ આકાશથી, ધનધન્ય દશરથનાં ભાગ્ય	રાજા	૨
તારામા શોભે ચદ્રમા, સભામા શોભે શ્રી રામ,		
મેધમા ચમકે જેમ વીજળી, રાજે ઇન્દીવર શામ	રાજા	૩
ખોલી ખોલે છે કાળલી, હસ્તા સભાનો સાથ,		
લાજે જોષ શેષ સરસ્વતી, વાણી વેદ વિખ્યાત	રાજા	૪
લક્ષ્મણુ નાની જમના ગણી, સેહેજમા સળકી જાય,		
ભાંધ્યો ભુરાહા બહુ પડે, ઝાલી લાવે રધુરાય	રાજા	૫
ખાહાર ના જશોરે ખાળકા, રાક્ષસનું સખળ છે જોર,		
જગ ને જગન ઝપાધ ગયા, મુનિને કષ્ટ કઠોર	રાજા	૬
રાક્ષસ મારાં રમકડા, માફે તાણી તીર,		
દશશીથ દળવાને દોડ્યુ, ધરાવુ ધરણીને ધીર.	રાજા	૭

વાણી સુણી વિરમે થયા, કરશે કાંઈક ધધ,	
બહુ ફળ બેઠા શેલડી, સોને વળગ્યો સુગંધ	રાગ ૮
દુરથી આવે હરિ દોડતા, જનની બેઠી હોય જ્યાહ,	
કાજળ ભુસે છે કાચળી, પેશી ખોળાની માલ	રાગ ૯
ધાવી ધરાઈ કરે કાગળા, સૌને છાટે શરીર,	
એકા થઈએ જો આપણે, ધર્મ ધુરધર ધીર	રાગ ૧૦
છેડો ઝાલીને માતનો, દોળા પાડે છે ધણ,	
ભાવણ પ્રભુ રઘુનાથજી, રાખો સદા તમ શણ	રાગ ૧૧

૫૬ ૩૨ મું-(દાળ એ જ)

રાધવ રમતારે આગણે, કુરાર ચારેની જોજ	ટેક
હીડ સખી હરખે ઉતાવળી, પહોંચે મનના કોડ	રાધવ૦ ૧
કાળા કેશ બહુ ફરફરે, શોભે સુદર મુખ,	
વળી વળી વિચારે માવડી, શા તપ સાધ્યા આ સુખ	રાધવ૦ ૨
વશિષ્ઠ વર્ણવે રાયને, રાય પુરણ તમ પુન્ય,	
ધાતા ધરતારે ધ્યાનમા, કરતા વેદની ધુન્ય	રાધવ૦ ૩
પાયે વાગેરે ધુધરા, વાગે ધમ ધમ ધમધોર,	
રમણીક રૂપ હુ શુ કહું, જોડી બાળ કીશોર	રાધવ૦ ૪
ભાથા ખોર્યા કંદોરડે, નાના ધનુષને બાણ,	
ચચળ નિહાજે ચોદશા, શોધે નિશિચરના પ્રાણ	રાધવ૦ ૫
કરમા લીધો ગેદીદડો, ચાલ્યા સરજ્યુની તીર,	
પુઠે લક્ષ્મણજી દોડતા, ઉભા રહો રઘુવીર	રાધવ૦ ૬
જોડી મળી યુવરાજની, હીડે હસની ચાલ,	
મુખડા દેખી મુનિ ચજે, નીરખી થાયે બે હાલ	રાધવ૦ ૭
શ્યામ વર્ણ શરીરનું, જાણે ઉદયા છે ભાણ,	
આદિત્ય ઉનાળે આકરો, શ્રીવર શોભાની ખાણ	રાધવ૦ ૮
દુરથી દડુલો દોડાવીયો, જઈ પડ્યો સરજ્યુને પાર,	
અતિબળ બાહુમા ચળવળે, ઉતારવા ભૂતળનો ભાર	રાધવ૦ ૯
કોમળ વચને બહુ કરગરે, હો રૂપિ દડુલો આલ,	
સ્વામી સરજ્યુનું શું ગળુ ? કરશે સાગરમાં પાલ ?	રાધવ૦ ૧૦

એક આશ્વર્ય હું શું કહું, ટાળશે દશશીશનો કામ,	
ભય નહિ રાખે બ્રહ્માડમાં, નીવારશે નિશિચરનું નામ	ગાથવં ૧૧
માહોમાહ રૂપિ કહે, કાઢશે સરવનું શુળ,	
લધુ લધુ વેશે એ લાડકા, વેદ વૃક્ષનું મુળ.	ગાથવં ૧૨
શાને શોધુ સમાધિમાં આત્મા, અકળ સ્વરૂપ,	
ભાલણુ પ્રભુ રધુનાથજી, રાગ રવિકુળ ભૂપ	ગાથવં ૧૩

૫૬ ૩૩ મુ-(ઢાળ જુદો)

ગુર આંખારે, ગુર આંખા, રૂડા રાધવ રામ બોલાંચારે	૧
પુળ કીધી, પુળ કીધી, રૂપિ અવિચળ આશીશ દીધીરે	૨
પુછે રાગ, પુછે રાગ, કહે અમ સરખુ કાજરે	૩
ગુર ભાખે, ગુર ભાખે, નૃપ કાણુ પુછે તમ પાખેરે	૪
નૃપ મોરા, નૃપ મોરા, બહુ રાક્ષસ ભય કહોરાંરે	૫
યમ ભાગે, યમ ભાગે, તમે બાળક લઇશું આગેરે	૬
રાગ ધુજે, રાગ ધુજે, મુનિ આગળ કાર્ધ ન સુઝરે.	૭
ગુર મારા, ગુર મારા, બહુ કષ્ટે પામ્યો છું કુમારારે	૮
રાગ બોલે, રાગ બોલે, એને દુખડે તે દુગર ડોલેરે	૯
ગુર મોરા, ગુર મોરા, સુત કામળ વયે કીશોરાંરે	૧૦
અમો ચાલુ, અમો ચાલુ, તમ મખનું કર રખવાળરે	૧૧
ગુર કહે છે, ગુર કહે છે, ધરણીધર્મ ધુરધર એ છે રે.	૧૨
માટે માયુ, માટે માયુ, સુર સમસ્તનું દુ ખ ભાયુ રે	૧૩
તળે ચિતા, તળે ચિતા, અમો ભણાવું વેદની સધ્યારે	૧૪
સસ વાણી, સસ વાણી, રામ યોગ્ય લઈ આવશું રાણીરે	૧૫
રાગ રીઝયા, રાગ રીઝયા, હ્યો બાળક આલુ બે બીજારે	૧૬
આઝા દીધી, આઝા દીધી, સુત સધાવા સામગ્રી કીધીરે.	૧૭
થયા ઉભા, થયા ઉભા, સ્વામી સભા થકી સુર સુધારે	૧૮
નહિ ઘોડા, નહિ ઘોડા, બાળા કેશ કસ્યા અખોડારે	૧૯
ચાપ ખાધે, ચાપ ખાધે, કસ કસતા ભાથા બધિરે	૨૦
કમર કસી, કમર કસી, મહારા મનમાં એ મુરત વશીરે.	૨૧
હાંડે લટકે, હાંડે લટકે, પ્રભુ આડો પથ જોઈ અટકરે	૨૨
શીશ પુછે, શીશ પુછે, સ્વામી સુધે મારગ શું છે રે.	૨૩

સુણો બાળા, સુણો બાળા, ભાં રાક્ષસ ધોર વિકરાળારે	૨૪
રણુ સુનુ, રણુ સુનુ, જોતા જન જડે નહિ જુનુરે	૨૫
જમથુ જુદા, જમથુ જુદા, અમો સુરજવશી સુધારે	૨૬
નહિ વાકે, નહિ વાકે, શૂપ ભોમીના ભય કેમ સામેરે	૨૭
કર્ચા ટકારા, કર્ચા ટકારા, રડા ધસતી વદે મારો મારોરે	૨૮
તાણ્યા તીર, તાણ્યા તીર, છેઘા દુષ્ટ કઠોર શરીરે	૨૯
દીવ્ય નારી, દીવ્ય નારી, ધણી બાલણુ આપ ઓધારીરે	૩૦

૫૬ ૩૪ મુ

પ્રભુ સાથી થયારે વિદાય, પરીણુ પહેલા કર્યો,	
મુનિ અગ ઊલટ ન માહાય, સગ બે બાળા ગ્રહા	૧
આબ્યા આનદે આશ્રમ માણ, શુદ્ધ ભોમી બ્રહ્મ સભા,	
દેખી શામલ ગૌર શરીર, સહુ મુનિ થયા ઉભા	૨
મળ્યા અગ સગ રૂપિરાય, આબ્યા તે યમ સ્થાને,	
મુનિસગ શોભે બે વીર, રવિ શશી સમજણે	૩
ભરપુર રહ્યા બ્રહ્માડ, સાણ કરે સુરતણી,	
મુનિ મનન કરે દિનરેણુ, કીપાનાથ દિનમણી	૪
મારી સુરજવશીમા સાખ, ધાક હવે પાડું સહી,	
કરૂ નિષ્કટક નિરધાર, ભોમી ભય રાખુ નહિ	૫
હોમો હવ્ય સહિત બહુ ધૂત, વાધો વહ્નિ ધૂતપીધરા,	
જેનો ધુત્ર ગયો આકાશ, ધશ્યા દુષ્ટ કોધે ભર્યા	૬
કરવા માજો જગ્નનો ભગ, સીધ અન્યા રામ પોતે,	
લેવા સુબાહુના પ્રાણુ, સુરમુનિ સર્વે જોતે	૭
કર કોમળે ગ્રહા બાણુ, પ્રાણુ હયો પાપી તણા,	
મેહેલ્યો મારીય સાગરતીર, આગે અરિ હણુના ધણુ	૮
જય જય જકત પ્રતિપાળ, બાળ કેમ માનુ હમો,	
માહા માયાથી સ્વીયાખેલ, ત્રીગુણુમા તત્ત્વ તમો	૯
પ્રભુ કીડા કરે દિનરેણુ, જોઈ રૂપિ રીઝે ધણુ,	
આવી કંકાતરી રૂપિ ધેર, જનકપુર કાજ બહુયુ	૧૦
કહે વિશ્વામિત્ર, હો રામ, કામ આજ કરવું સહી,	
કરો ગ્વલકના ત્રણુ ભાગ, જનકપુર જુગતે જઈ	૧૧

કસ્યુ પીતાબર નીજ કેડ, તેડી રૂપિ પથે વલ્યા, કાઈ વિપ્રના વર કન્યાય, શુભ શુદ્ધ શુકન મળ્યા	૧૨
જોઈ મોહ પામ્યા મુનિ મન, વન આવ્યા ગોત્તમના, જોને શુક હસ ચકોર, શુદ્ધ સરોવરના	૧૩
માહે બ્રમર કરે ગુમર, હાર શોભે કમળતણી, મીન મકર કરે જળપાન, માણ મસ્તાન બણી	૧૪
ઉપર પુષ્પલતાની વેલ, ફેળ ભારે ઝુંલી રહી, વળી ઝમરૂખ જાણુ ને જાણ, નાળ નારગ રહી	૧૫
અખોડ બદામ ને દ્રાક્ષ, સાખ બલી આપ્યા તણી, આગણીએ છે અગ્નિહોત્ર, કુડ પાસ મઢી બણી	૧૬
પજો સરવો સાદરી સાજ, કાજ ધર્ના કુણુ કરે, પ્રભુ રમતા પેઠા માણ, શુન્ય જોઈ પાછા ફરે.	૧૭
ગુર પ્રત્યે પુછે રામ, ઠામ આ કહોજી કુનો, માર મન પામે નિશ્રામ, કહો કેમ પજો સુનો	૧૮
વિશ્વામિત્ર કહે સુણો તાત, વાત જો પુછો તમો, મહા માયાથી રચીઆ ખેલ, પુછો તો કહું છું અમો	૧૯
અહિ રતિ ગાતમદેરી નાર, સતીમા ચીરોમણી, જોઈ વિન્હલ થયા સુરરાય, કરી વાત છળવા તણી	૨૦
મુનિ ગયાતા ગંગા તીર, સુર્યને અર્ધ દેવા, જેની દૃષ્ટિ તપે ત્રીકાળ, સિદ્ધમા સનક જેવા	૨૧
મુનિ મધ્યાહ્ને આવ્યા ઘેર, પેર એને કોણુ કહે, યોગદૃષ્ટિએ જુએ છે મન, જ્ઞાનમા સર્વ લહે	૨૨
ધંદ્ર આવી કરી ગયો જર, મંજરનો વેષ લીધો, મુનીને તતક્ષણુ ચડીએ કોધ, શકને શ્રાપ દીધો	૨૩
થયો સહસ્ર ભગ સુરરાય, શરીરની શોભા ગર્ભ, અહદ્યા ધર્મ પડી પાપાણુ, એધારોને આજ સહી	૨૪
પ્રભુ બાળપણુનો વેશ, ઠેસ મારી બ્યા હતી સદ્યા, થયુ મહા મનોહર રૂપ, થઈ નાર રૂપે ઉભી અહદ્યા	૨૫
જય પુરણુ બ્રહ્મ દયાળી, આળ મને અદ્ય ચડડુ, પાપી પડ થયો પાપાણુ, કોણુ પુન્યે ચર્ણુ અડડુ	૨૬

ચરણે શુક સનકાદિક ધાય, ગાય શ્રુતિ વેદ વિશે,	૨૭
જોગી નિશ્ચિન જપના જપ, ધ્યાનમાં લોક દેખે	
ચર્ણ રેણુ તણા મહીમાય, સદાશિવ સલ લહે,	૨૮
શેષ શાગદા ન લહે પાર, ત્રયમાં ગોતી રહે	
અમો અબળા અધમ અબળુ, વાણુ મુજ ચાલે નહિ,	૨૯
નયણુ વહે છે નીર નિરધાર, કર જોડી ઉભી રહી	
સતી શાને કરો છો શોક, દોષ કાંઈ તમ તણો,	૩૦
શક સદાનો બ્યભિચાર, નારાયણુ નીરમ્યો બણો	
થયો સદસ્ય ભગ સુરરાય, સાહ એની કાણુ કરે,	૩૧
તમે ખેસો જઈ નીજ ધામ, ગમ હવે નહિ જ ફરે	
અહસ્યા લળી લળી લાગે પાય, જન્ય નીજ ધામ ભણી,	૩૨
ધણી ભાલણના રધુનાથ, આવ્યા લહેર ગગા તણી.	

પદ ૩૫ મુ-(ઠાળ ફરતાં)

(બજારાને મળતો)

રાધવ રહો ઉભા, રહો ઉભા,

તમને જાણ્યા અવધ પુરી સુભા, હો રાધવ રહો ઉભા ઉભા	ટેક	૧
તમો પાષાણુની કરી નારી, અમો વાત કહુ છુ વિચારી	હો રાધવ	૨
તમો ચર્ણુમા પરીયા જન, મોટા મુનિ સધાવે મન	હો રાધવ	૩
તમો બાળક પણુ બહુ રંગા, તમો ચર્ણુમા ત્રગટી ગગા	હો રાધવ	૪
તમો કામળપણુની કમ્યા, મોહ રૂપ ધરી થયા મમ્મજા	હો રાધવ.	૫
તમો પૂર્ણ માયા પરપત્ની, તમો નાભીથી નિરમ્યા ત્રિરમ્યા	હો રાધવ	૬
નાથ જાણુ નહિ કાંઈ ભોળો, પૃષ્ઠે મદ્રાચળ તોળો	હો રાધવ	૭
તમો કર્તા ને અકર્તા, દાઢાંઝે ધરણી ધરતા	હો રાધવ	૮
તમો મટાડો ગર્ભનિવાસા, લે નરસધ થૈ સ્થભ પ્રકાશા	હો રાધવ	૯
પાણી પહેલી બાધુ પાળ, છળી બળી ચાપ્યો પાતાળ	હો રાધવ	૧૦
વળી વાત કહુ છુ છેતી, માતા શીરપર ફરસી મેતી.	હો રાધવ	૧૧
અમારો નિશ્ચ દિનનો વહેવાર, માહરો કેમ જીવે પરિવાર	હો રાધવ	૧૨
વાહલા વાંક નથી તમારો, આજ ફરો સિતારો અમારો.	હો રાધવ	૧૩
તમો ચર્ણુમૃતનો આસક્ત, હુને જાણો પોતાનો ભક્ત	હો રાધવ	૧૪
રાધવ કહે તમો કહો તેમ કરીએ, લાવો પાત્ર તો પગલા ધરીએ	હો રાધવ	૧૫

લાવો નાવ પોતાને હાથે, બીલે પધારવા ચર્ણુ રધુનાથ. હો રાધવ. ૧૬
નારી નીર લઈ ચર્ણુ ચોળે, પડા ચિન્હ તે તત્રને ખોળે હો રાધવ. ૧૭
પાય ઘોષને કીધા પાન, ટળુ નાવ થયુ વૈમાન હો રાધવ. ૧૮
નાથ પોચાજ્યા ગગાપાર, ઘણી લાલણુ રાજકુમાર હો રાધવ. ૧૯

૫૬ ૩૬ મુ-(માલવ રાગ, થયો અસુરને ઘેર સુખાળ એ રાગ)

પ્રભુ ગગાથી ઉતર્યા પાર, મિથિલાના મગળ જોવા	ટક.
ગુરુ સગ થે રાજકુમાર, મિથિલાના મગળ જોવા	૧
એક ઈંદુ ને એક છે કામ, મિથિલાના એક ગૌર ને એક વનશ્યામ	મિથિલા. ૨
પ્રભુ હોડે છે લટકતી ચાલ્ય, મિથિલાના જોઈ સર્વે થયા થે હાત	મિથિલા. ૩
થઈ જનક રાયને જાણુ, મિથિલાના મુનિસગ થે ભોમીના લાણુ	મિથિલા. ૪
લઈ પુળનો ભરી થાળ, મિથિલાના ગળ સામા આવ્યા તતકાળ	મિથિલા. ૫
વાળે વાળન્ત્રના નિગ્ધોશ, મિથિલાના રૂપ જોઈ મોહે ત્રોષ લોક	મિથિલા. ૬
આલ્યા ઉત્તમ અનોપમ વાસ, મિથિલાના ગુરુ સહિત રહ્યા અવિનાશ	મિથિલા. ૭
રાગ પુછે ને સુત સામુ જોય, મિથિલાના જોઈ જોઈ મનકુ મોહ	મિથિલા. ૮
તમે કયાથી લાવ્યા થે બાળ ? મિથિલાના કીયા સુત કેરા ભુપાલ ?	મિથિલા. ૯
તમે સાંભળો રાય વૈદેહ, મિથિલાના મારે દશરથ સાથે સ્નેહ	મિથિલા. ૧૦
અમે માગી લાવ્યા થે બાળ, મિથિલાના મમ મખ કરવા રખવાળ	મિથિલા. ૧૧
મમ જગન કરાવો સપૂર્ણ, મિથિલાના ભૂમીસાર સહારનો મલવર્ણુ	મિથિલા. ૧૨
ઇના પ્રાક્રમનો નહિ પાગ, મિથિલા માયાં રાક્ષસ ચૌદ હજાર	મિથિલા. ૧૩
આવી કકાતરી અમ ઘેર, મિથિલા અમે નિસર્વા આનંદ ભેર	મિથિલા. ૧૪
ચર્ણુ આધારી ગૌતમનાર, મિથિલા રામ પ્રાક્રમનો નહિ પાર	મિથિલા. ૧૫
રાગ સુણતા થયા રળીયાત, મિથિલા જઈ સુનયનાને કહી વાત	મિથિલા. ૧૬
આવ્યા ઇંદુનાકુળ ગાદીના રાય, મિથિલા જના લાલણુ જનગુણ ગાય.	મિથિલા. ૧૭

૫૬ ૩૭ મુ-(લાળ ઉપરનો)

પ્રાતસ્કાળે ઉઠ્યા રામ, સીયાળના સ્વયંવર વિશે	ટક
શુદ્ધ આયમન કીધાં તે કામ, સીયાળના સ્વયંવર વિશે	૧
સ્નાન ધ્યાન કર્યા થે પ્રાત, સીયાળ થઈ મનમા રહે રળીયાત	સીયાળના. ૨
ગુરુ ચરણે નમાવ્યા શીશ, સીયાળ મુની અવીચળ દીધી આશીશ	સીયાળના. ૩
ચાલ્યા નમ્ર જોવા રધુનાથ, સીયાળ લધુ લટકાળો લક્ષ્મણ સાથ	સીયાળના. ૪
જોયો નમ્રતણો ઉગ્મશ, સીયાળ જાણુ લક્ષ્મીએ પુર્યો વાસ.	સીયાળના. ૫

આગણે આમણે કેળના થભ, સીયાળના	જળ ભરી મેઢ્યા ડુભ સીયાળના	૬
વાળે દોલ દદામા ને ભેર, સીયાળના	આનદ ઓછવ ઘેરે ઘેર સીયાળના	૭
ધ્વજ પતાકા હારોહર, સીયાળના	દીપક હાડીનો નહિ પાર સીયાળના	૮
રગ્યા છળ બારી ને ગોખ, સીયાળના	માણેક મોતીએ પુર્યા ચોક સીયાળના	૯
કર કામની કચન થાળ, સીયાળના	ગાયે માતુની મગળ સાર સીયાળના	૧૦
આવ્યા ધનુપતણો ન્યાં જાગ, સીયાળના	ભુપ આડે નહિ ભોમી ભાગ. સીયાળના	૧૧
આવ્યા રઘુ નશ ગાદીના રાય, સીયાળના	જોઈ નૃપ સર્વે ઉભા થાય સીયાળના	૧૨
રાજા ઝાખા પડી ગયા એમ, સીયાળના	રવિ આગળ તારા જેમ સીયાળના	૧૩
નીજ બાગ જોવા રઘુવીર, સીયાળના	મહા ધનુર્વિલામા ધીર સીયાળના	૧૪
મીના કહે, હો મારી માય, સીયાળના	ગૌરી પુન્યાનો મહીમાય સીયાળના	૧૫
ગુથી વેણી જેમ વળગ્યો શેશ, સીયાળના	નયને કાજળ સારા રેશ સીયાળના	૧૬
મુખ શરદ પુનમનો ચદ, સીયાળના	નાકે નથ મનમથના ફદ સીયાળના	૧૭
ડુકમ આડ ખીરાજે ભાલ, સીયાળના	શીર દામણી ઝળકે ઝાલ સીયાળના	૧૮
વર્યા ભુષણ ભાત વિચિત્ર, સીયાળના	કન્યા વસ્ત્ર પહેર્યા પવીત્ર સીયાળના	૧૯
ફઠે ઘરેણાનો નહિ પાર, સીયાળના	પાયે ઝાંઝરનો ઝમકાર સીયાળના	૨૦
લછ પુજનો ઉપહાર, સીયાળના	સતી ચાલ્યા ગૌરીને દ્વાર સીયાળના	૨૧
ગારી પુજ કરે ભલી ભાત, સીયાળના	વર માગવા મોટી ખાત સીયાળના	૨૨
ધુપ દીપ ને પુષ્પના હાર, સીયાળના	ખટરસ ભોજનતાબુલ સાર સીયાળના	૨૩
પુજ અરચીને લાગ્યા પાય, સીયાળના	દેવી ચાલે મદિરની માયે સીયાળના	૨૪
આવ્યા રમઝમ કરતા દ્વાર, સીયાળના	સખી સહીત સીયા સુખસાર સીયાળના	૨૫
અના ઓટલે ઉભા સર્વ, સીયાળના	સીતા કહે મને પડીએ ભર્મ સીયાળના	૨૬
બેતી પશ્ચિમ ઉગ્યો ભાણ, સીયાળના	મારૂ મનડું થયુરે અગ્નણ સીયાળના	૨૭
પુરૂષ લતામા ઉગ્યો સુર, સીયાળના	જેના તેજ વાધ્યા ભરપુર સીયાળના	૨૮
બેતી મા કરો સોરા સોર, સીયાળના	સીતા નિહાળે ચદ્ર ચક્રાર સીયાળના	૨૯
બેતી સુરજ શીતા તત્ર, સીયાળના	જેને તેડી લાગ્યા મુનિજન સીયાળના	૩૦
ગાવ કહે છે હો રખવાળ, સીયાળના	તારા બાગમા આળ પપાળ સીયાળના	૩૧
નળી ગિઠિ ગહવર આકાશ, સીયાળના	ભાગ્યે ભાનુ થયો છે પ્રકાશ સીયાળના	૩૨
થયો દામનીનો ચમકાર, સીયાળના	થાય આશ્વર્ય અધિક આવાર સીયાળના	૩૩
એ તો જનક સુતા મહારાજ, સીયાળના	દેવી પુજવા આવ્યા આજ સીયાળના	૩૪

માહોમાહે જાણી રહ્યાં મર્મ, સીયાજીના એનો કાઈ ન જાણે ભર્મ સીયાજીના ૩૫
આબ્યારમઝમ કરતા બહાર, સીયાજીના ધણી ભાલણ રાજકુમાર સીયાજીના. ૩૬

૫૬ ૩૮ મુ

(રાગ-ઢાળ હો જસોદાજ આવડો લાડકવાયો લાલ ન કીજીએ તેને મળતો)
કહો રઘુવર રામ, મહાસુખ ધામ, આવડલો અબ્બાનો પરચો કેમ પજો,
મમપ્રાણ આધાર, રાજકુમાર, આવડલો અમાનો પરચો કેમ પજો ટેક
કહે વિશ્વામિત્ર પર્મ, પવિત્ર ભવાની ભરપુર રહી બ્રહ્માડમા ઠાલો નહિ,
ઠામ ધામો ધામ, આઘ શક્તિ અબ્બા સધળે લહી. કહો. ૧
જેની અનત કાય, કે ન વર્ણવી જાય, જોઈ બ્રહ્માદિક લુલા ભમે,
તતુ પટ જેમ, આપક તેમ, વિશ્વ વિશે વીલસી અબ્બા રમે કહો. ૨

* * * * *

પ્રગટયાએ આપ, ભાગે શીવતુ આપ, વર આપે વરદાયિની સુખદેહે સહી કહો. ૩
દશાનન રાય, અતી બળકાય, છપતો આબ્યો મધ નીશાયે તે સમે,
નિદ્રામા સર્વ, આણી ગર્વ, ધનુષ શાળામા પેઠે મન હરજે ભમે કહો. ૪

(રાગ-ઢાળ ફેર ઓખા હરણુમાના)

શકર સમરીને ધાલ્યા હાથ, સાણ કરો ત્રીલુન નાથ.	૧
અબક તસુ માત્ર ન હાલે, બહુ બાહુ બળે કર ધાલે	૨
થરથર જુજે ને કાઈ ન ચાલે, પાછા ધનુષ તળે કર ધાલે	૩
ગર્વ મેલ્યો રાવણુ રાણા, ધનુષ ન ભાગ્યુ કર ચપાણા	૪
પીડા પામી મુજે કાય, પડી ભુરાઠો નાઠો જાય	૫
જતા ભૂપતી મન વિચારે, ધનુષ ભાગે તે મુજને મારે	૬
આજ સભામા પેપુ પ્રત્યક્ષ, વેરભાવે જેને લાગ્યો લક્ષ	૭
તતક્ષણ ફેડે મુજ ઠામ, ભાલણ પ્રભુ શ્રી રામ	૮

૫૬ ૩૯ મું

રાયે દુત પ્રેરા તેણી વાર, તમે સૌ થાઓ તૈયાર સદાશિવનું આપ વધાવો ટેક
રાય સુરામા સરદાર, ઠાલી શ્વાને લગાડો વાર સદાશિવ. ૧
ઇમ કહે છે રાય વેદેહી, તમે ધનુષ ભાગેને ભાઈ સદાશિવ. ૨
એમ સુલતા ઉભા થયા સુર, જાણીએ સાગર વાધ્યા પુર સદાશિવ. ૩
વાજે ઢાલ દદામાના નાહ, સુણી સહુ પામ્યા હુલાહ. સદાશિવ. ૪

વાકા વરણાગીયા છે નરેશ, કીધો ધનુષ શાળામા પ્રવેશ	સદાશિવ૦	૫
જેવે ધનુષ ઉપાડવા જાય, કાયા ધુજે ને લથડે રાય	સદાશિવ૦	૬
ત્યારે શિથિલ થયા તેના ગાત્ર, ચાપ હાલ્યુ નહિ તલમાત્ર	સદાશિવ૦	૭
એવો રામ તણો રે પ્રતાપ, નાશી ગરૂડ આગળ જેમ સાપ	સદાશિવ૦	૮
રાજા જનકને ચિતા હોય, નથી રાણીજયો કોય	સદાશિવ૦	૯
સુણી નીચુ નિહાળે નરેશ, ત્યારે ધડવડી ઉઠ્યા શેશ	સદાશિવ૦	૧૦
રાજા શુ ખેલો છો અજાણુ ? પાકુ પૃથ્વીમા ભગાણુ	સદાશિવ૦	૧૧
કહો તો ઉતરકુ આકાશ, તારી સભામા પાકુ ત્રાસ	સદાશિવ૦	૧૨
તમો વિચારી કરો વાત, બેઠા દિનમણિ શ્રી ગુનાથ.	સદાશિવ૦	૧૩
તમો ઉઠોને અશરણુ શર્ણુ, ભાગો ચાપ કરો પાણી ગ્રહણુ	સદાશિવ૦	૧૪
કરો જનક સુતાની સાથ, જેના ભાલણુ જન ગુણુ ગાય	સદાશિવ૦	૧૫

પદ ૪૦ સુ

(રાગ-ઢાળ પદ ૦૭ માનો)

ગુર કહે છે હો રાધન રામ, ઉભા થાઓ અનધ ધણી,		
પુરો જનક સુતાની હામ, પધારો પ્રીત કરી		૧
તમો મહા બળીયા ભુપાળ, ઉભા ત્યો સતી તણી સભાળ	પધારો૦	૨
એવુ કહેતા ઉભા રતુનદ, ઉભા જાણે તારા સમિપે ચદ	પધારો૦	૩
ગુર ચરણે કર્યા પ્રણામ, ઉભા ગુર મન પામ્યા પ્રિઆમ	પધારો૦	૪
જેવા નગ્ર નિનાસી આવે, ઉભા પુરુષ અક્ષત લઈ વધાવે	પધારો૦	૫
જેવા દેવ ચજા વૈમાન, ઉભા ખેલે મદીજન જય જયવાણુ *	પધારો૦	૬

* (અહિયાથી પ્રત અધુરી હોવાથી ભાલણુના પ્રભુ રતુનાથનુ ચરિત્ર અપૂર્ણ રહ્યું છે)

કવિ બહદેવ

આ કવિની કવિતામાં ઉંચો રસ અને ભાવ રહેલા છે તેના બીજા રચેલા કાવ્યો મળ્યા નથી પણ આ તેનું “ભ્રમરગીતા” નામનું કાવ્ય તેની કીર્તિ સાચવવા બસ છે એ વિ સ ૧૬૦૯ માં હૈયાત હતો

ભ્રમરગીતા

કડવું ૧ લુ-રાગ ધન્યાશ્રી

પ્રભુ તમ યાચુ કરિને પ્રણામજી, મોરે મુખે આવો સુદર શ્યામજી,
આશ ધણી છે મુજને તમારીજી, રસનાએ રમોજી મુકુદ મુરારીજી ૧
હેમસુતાસુત ચરણે લાગુજી, કમળભુતનયા વાણી માગુજી,
ભ્રમરગીતાને ભાવે યાચુજી, બેહેદે કહે હરિ આપો મુને સાચુજી, ૨
સદ્ગુરુકેરા ચરણ ઉપાસીએ, હેલા હરિગુણ તો આપે હૈએ,
કાઈ એક ગોપીના વચન પ્રકાશીએ, વળતા કાષ્ઠએક ઉદ્ધવના કહીએ ૩

ઢાળી

એમ કહે કૃષ્ણજી મુણો ઉદ્ધવ, વેગે વળે જાઓ તમો,
બહુ શોક ધરતી અગના, તેને તજીને આવ્યા અમો ૪
નિજ જ્ઞાન કહીને પ્રીછવો, વ્રજનાર દુખ આણે રખે,
શ્રીકૃષ્ણજીએ એમ કહાવિયુ, વેહેલા મળીયુ, હે સખે! ૫
ઉત્તમ રથ જોતરી ઉદ્ધવ, વ્રજ આવ્યા સધ્યા સમે,
પેહેલુ નદજી નેહે મળ્યા, પછે યથાયોગ્ય સહુને મળે ૬
અતિ આદરે ઉદ્ધવ અરોગ્યા, પછી કૃષ્ણ કુશળ પ્રકાશીએ,
નદ યશોદા કહે હરિકનેથી આવ્યા, પ્રેમે ચરણ ઉપાસીએ. ૭

કડવું ૨ જુ-દેશી ચાલતી (૨)

નદજી પૂછે ઉદ્ધવ ઓચરે, વાત વિમાસી અન્યો અન્ય કરે,
યશોદાને નયણે નેહે જળ ઝરે, શ્રીકૃષ્ણ કેરા ગુણ બહુ સાબરે ૧

ઢાળી

સાંભરે જે બકી પીધી, ઉદ્ધવને અરપીઉં,
શકટ તૃણાવર્ત તરુવર, વળી સર્વ સમરપીઉં. ૨

ઇંદ્રનું એણે માન મોઝી, વહ્નિ પીઘા વ્રજપતિ,
બહુ અસુર મોઝા નદ છોઝા, કેશી લગે કહુ વીનતી ૩
ઉદ્ધવ કહે આઘ દુ ખ નાણો, જમલે જાણો નરહરી,
ઘટ વટ માહે રહ્યો વ્યાપી, પ્રગટ પૂરણ શ્રીહરી. ૪
નિજ ભુદ્ધિ દીધી નદને, જેનું ધ્યાન યોગેશ્વર ધરે,
એણે અનુભવે હરિ મળે, નદ પૂછે ઉદ્ધવ ઓચરે

કડવું ૩ જી-દેશી ચાલતી

વાત કર્તા વીતી જામની, ભુનને ભુવનેથી ઊડી લામની,
ગાથા ગાએ ગોવિંદ રામની, નયણે આસૂ ઢાળે કામની ૧

ઢાળી

કામની ગોરસ મથે તેના, પ્રેમ ઉદ્ધવજી સુણે,
બાહરે આવ્યા રથ દીઠો, નદ કેરે આગણે ૨
આ તેહ રથ અકૂરનો, એ વળી શાને આવીઓ ?
એ કરો કારણ આપણું, ઉર માસ લેવા આવીઓ ! ૩
એણે પ્રાણ તો પેહેલા હસ્યા, હવે પિડ ઉપરે આદર્યું,
તેણે સમે આવી ઉદ્ધવે, પ્રણામ તો પ્રેમે કર્યું ૪
હરિગણુ જાણી જાળા આણી, આશિષદે સર્વ કામની,
ઉદ્ધવ કહે, કૃષ્ણજીએ મોકલ્યો, મને આવ્યા યધ એક જામની ૫

કડવું ૪ જી-દેશી ચાલતી

સાભજોજી ઉદ્ધવ કહું એક વીનતી, મળવા આવ્યા છો નદ યશોમતી,
હરિને વહાલો ગોકુળે કા નથી, સુહૃદ તમારો તે છે મહાયતી ૧

ઢાળી

યતી તે જ્યમ ગૃહસ્થ સુ, વ્યવહાર આહાર લગે કરે,
વન દહે હરણી, ફળ વિના, જ્યમ વૃક્ષ ખેચર પરહરે ૨
વાલિ તન જ્યમ જરા છાડે, પુશ્પતી નિર્ધન તજ્યા,
વારિ વિન સર હસ છાડે, ઋતિજ જ્યમ દક્ષણા ગણા ૩
એ કરમની સ્તુતિ લાં લગે, મહા પુરુષને જાણે નહી,
જ્યમ સજોગી વિદ્યા એવી રમે, કૃષ્ણજીએ કીધું સહી ૪
ઉદ્ધવ કહે, એમ કા કરો, તમો સાભજો સર્વ યુવતી,
સ્વદેહે કૃષ્ણજીએ કહાવીઉ, તે તમને કહું જી વીનતી. ૫

કંડર્વ ૫ મુ-રાગ મારણી (૩)

ઉદ્ધવ કહે એમ કાં કરો, તમે સાબળો મોરી માય,
સદેશો શ્રીહરિ કહાવીઓ, તે કહુ લાગીને પાય
—માઈ સાબળો એક ચત, હુ કહેવા આવ્યો સિદ્ધાત ટેક ૧
માઈ હુ સેવક શ્રીહરિ તણો, હરિ આણે મુજશુ નેહ,
પૂછી શકો તે પૂછજે, હુ કહેવા આવ્યો છુ તેહ
માઈ સાં હુ કહેવાં ૨
કાસલ કાઈ ન રાખશોરે, રહુ રાત દિવસ હરિ સાથ,
કાઈ પૂછો, કાઈ કહો, પેલા બેહેદના પ્રભુની વાત
માઈ સાં હુ કહેવાં ૩

દેશી ચાલતી

બેહુ કર જોડી ગોપી બચરે, કહોને ઉદ્ધવ હરિ લા શુ કરે,
કેવારે કો મળનું હરિને સાંભરે, નગરની નારી નેહ કેવો ધરે ૧

ઢાળ

ધરે કેવો નેહ નવરસ, નાર લા મધુપુરતણી,
મારા બાપજીના સમ્મ જો, મુને આશ એહની છે ધણી ૨
તમે પધાચ્યા પાસે થકા, કાઈ કહોને કૃષ્ણજીએ કહાવીઉં,
અમો દુખ ખમ્યુ તે મન ધચ્ચુ, કે હરિને હૈયે નાવીઉં ૩
વને વેણુ વાઈ તેડીઆ, ઈક્ષણા એકે નવ ગણી,
થયા ઘેલા ગયાં બેહલાં, જયમ નદી જળનિધિ ભણી ૪
પછે શ્રીકૃષ્ણે કીધુ તે, કૃષ્ણ વિના કો નવ કરે,
જળ વહે નયણે સુણો ઉદ્ધવ, બેહુ કર જોડી ગોપી બચરે ૫

કંડર્વ ૬ હુ-દેશી ચાલતી

નયણે આસુ ઢાળે સુદરી, શરદ્ નિશાની કીડા મુને સાભરી,
જીઓની ઉદ્ધવજી એણે જો પેર કરી, પહેલી પ્રીતે લીધુ મારૂ મન હરી. ૧

ઢાળ

મન હરી વૃદાવને તેજા, પછે મૂક્યા એકલા,
અમો વ્યાકુળ થયાં વન શોધતા, કહો લક્ષણ એહ કીયા ભલા. ૨

યમુના જળમા ઝીલતા, એણે વસ્ત્ર શ્યામાના હસ્યા,
 નેઉં અસન પણ આદર્યું, જે ઉદકથી અળગા કર્યા ૩
 નાના થકા મારૂં મન વેધ્યું, યૌવન થયે યૌવન ગ્રહ્યું,
 જાતાં અમારો જીવ લીધો, કલેવર કારણ રહ્યું ૪
 ધર લગે ધૂતારો ગયો, અવધિ આવ્યાની કરી,
 નિજનેહ નિર્ભળ જોયો ઉદ્ધવ, આસુ ઢાળે સુદરી ૫

કડવું ૭ મુ-દેશી ચાલતી

બાળી બોલી બહુ રોષે ભરી, ઉદ્ધવ એણે અમો ધસ્યા બાહોલા ધરી,
 મધુપુર જતા ગયા કામણુ કરી, તેણે તો ન જાયેરે ક્ષણુ મુને વીસરી ૧

ઢાળી

વીસરી ન જાયે નેહ, કાઈ એક વશીકરણુ છે એ કને,
 તમો તો છો ભાત એહના, કાઈ આવડે તો કહો અમને ૨
 એણે નગરમા જઈ કરીને, અસમાવ્ય કીધું ધણુ,
 પેલી ચેરીના ચદના માટે, આપીઉં કમળાપણુ ૩
 પય દંધી ગ્રહે તો અમતણા, બાઈ અમે સોંપ્યો આતમા,
 નદુવર કાઈ કીધું જાણે તો, રહે વ્રજના સાથમા ૪
 અપરાધ સહા અમો અતિ ધણા, તે કયમ ગયા એને વીસરી,
 ઉપ્રસે ઉરવર જીઓની ઉદ્ધવ, બાળી બોલે બહુ રોષે ભરી ૫

કડવું ૮ મુ-દેશી ચાલતી

વિરહની વેધી વિરહિણી જાયરે, મનોહર વાણી ઉદ્ધવ મન ધરે,
 તેણે સમે આવીને મધુકર સ્વર કરે, ચરણે ગોપીને સહજે અનુસરે ૧

ઢાળી

અનુસરે અલીઅલ ચરણે ગોપીને, એદ પામ્યા ત્યા થકો,
 અમ અડીશ મા ભાઈ રહેને અળગો, જાતુ આવ્યો ત્યા થકો ૨
 મધુપને મખાતરે, ઉદ્ધવજીને કહે અગના,
 તુ સધે રહેવા આવીઓ, જા દુષ્ટ દૂત શ્રી રગના ૩
 દેખાડવા તારૂં વદન રાતુ, માડ ગોકુળે મોકલ્યો,
 નદનો દીકાલીઓ શુ, આજ થઈ એટલો ભલો ૪
 મધુપ મેં સહી જાણીઓ, તારૂં વદન અતિ શોભા ધરે,
 આકરા વચન સુણે ઉદ્ધવ, વિરહે વિરહિણી જાયરે ૫

કંડુ ૯ મુ-રાગ શ્રી (૪)

માનનીએ મધુપ નયણે નિરખ્યો, હરિદૂત વિના નહિ હરિ સરખો,
હરિના સેવક હરિ સરખા હોય, રખે સદેહ મન આણતુ કોય ૧
અમો રે અળણ કાઈ નથી, કાઈ નાટ, તુ કાળો ભમરા કીયા દુ ખ માટ,
કાળો રે કાયલ શ્રી કહાનને વાન, કાળો રે બેહેદેનો પ્રભુ માણસ મ જાણ ૨

દેશી ચાલતી

કાળા સધળા હોય ફૂટે ભચ્યા, ચપક સરખા કાળે પરહચ્યા,
તમો શુ ઉદ્ધવ કાળો અનુસચ્યા, આગે કાળે અમથુ છેહ કચ્યા ૧

ઠાળી અથવા ડોલ

છેહ કરીને છળ રમ્યો, પછે માડ મધુકર મોકલ્યો,
મુજ મનાવા મુખે ગાન કરતો, ચતુર ચરણે નમ્યો ભલો ૨
ધર લગે જેના ધણી ધૂરત, બ્રાત ક્યમ હોયે ખરા,
તારૂ વદન રાતું ભણી એમ શુ માણે મોટમ મધુકરા ૩
મારી શોક્યને ઉરે આણસચ્યો, તારી કુચ્યે* કુકુમ લાગીઉં,
વન માળા તવ ગ્રહી, જવ આયસ આવ ન માગીઉં ૪
માળા તણે મકરદ લેતા, હવુ ભૂષણ મધુકરા,
ગદગદ કંઠે કહે ગોપી, કાળા હોય ફૂટે ભચ્યા ૫

કંડુ ૧૦ મુ-દેશી ચાલતી

શ્યામલડાને રખે કો વિસશે,† શ્યામલડામાં સહજે વિખવસે,
શ્યામ ભુવગમ પય પાતા ડસે, વયણ મુણીને ઉદ્ધવ મન હસે ૧

ડોલ

મન હસે ઉદ્ધવ મોહ પામ્યા, ભક્તિ દીડી નારની,
જળ નયણે મૂકે વયણ સૂકે, કરે વાત મુરારની ૨
મધુપ કેરી ગતિ એવી, કાળ કુટિલજ જાણવા,
નિજ કમળ ઉપરે નેહ ધરે, મકરદ તેનો માણવા ૩
કાળા કર્મ રહીત કાળા, નિર્ગુણ સગુણ કાઈ નવ લહે,
એનું રૂપ વિચાર કરતા, નેતિ નેતિ નિગમ કહે ૪

નટ વેષ વ્રજ લીલા ધરે, પરનારથુ પ્રેમે હસે,
એવો આદિ અકલ જુઓ ઉદ્ભવ, શ્યામલડાને રમે કા વીસસે ૫

કડવુ ૧૧ મુ-દેશી ચાલતી

પ્રેમે પીડી બોલે નિરહણી, જનની એની એણે હાથે હણી,
હસા ન ગણી મન માતાતણી, આપણુ કુશળા પૂરવ પુણ્ય ભણી ૧

ડાહ

પૂરવ પુણ્ય ભણી ભગવ્યા તો, વીસવ્યા એને કા વળી,
જોગ એવો અભ્યસ્યો, જે વાત સવળે સાલળી ૨

વહકલ પેહેરી જટા ધારી, બ્રહ્મચારી વન વસ્યો,
નાક ડેઘુ નારિનુ, લા જોગ એવો અભ્યસ્યો ૩

સીત સરખી વન મુકી તો, આપણુ શુ કુ ખ આણીએ,
જે દમી આપણુ દેખતા, તે બકીને રો ન જાણીએ ૪

પય પાન કરતા ગ્રાણુ લીધા, વિનય કીધા અતિ ધણા,
આપણુ મૂક્યા જીવતા તો, ગુણુ સભારો એ તણા ૫

દૂડ કરી વૃદ્ધા છળી, વળી વાત એની છે ધણી,
બાધીઓ બળિ દાન દેનો, પ્રેમે પીડી બોલે વિરહિણી ૬

કડવુ ૧૨ મુ-દેશી ચાલતી

વળી વળી બોલે સહિયર સર્વ મળી, લક્ષણુ એના કા ન શકે કળી,
શાને કહો છો સખિયો વળી વળી, ઘેલાં થાશે ગુણુડા સભારી ૧

ડાહ

ગુણુ સભારી ઘેલા થરો, પછે દેહનો સાસો થશે,
એને ગુણુથી નહિ એસરે, તે જોગ પેહેરી વન જશે ૨

સ્વભાવ એહનો છે એવો, એના ગુણુ જે લાગી રહ્યા,
પ્રિયવ્રત સરખા રાજ્ય મૂકી, પતી થઇને વન ગયા ૩

કથા મૂકે એહની તો, વિષય નાના ભોગવો,
તન ધન પતિ પરિવાર પામી, જન્મે જન્મે અનુભવો ૪

નહિ વીસરે તે જાણુશે, આગળે જે થાશે વળી,
નિર્ગુણુ નિર્દય એ સરખો થાશે, જે રહેશે એને મળી. ૫

કડવુ ૧૩ મુ-રાગ વિરાડી ૫

જદિપ જાણુરે, સેવે તે સરખો થાય ટેક.
નેહ બધાણુ પૂર્વ જન્મનો, તે ક્યમ મિથ્યા થાય જદિપ. ૧

તેને સગત કોની ન સોહાય, તે તો અખાડે ગવાય,
તેના બનાડા બેડાય, તેના બેહુએ વાના જાય જદિપ ૨
નદસુતુ જેણે રહે ધસ્યો, તેણે ધીવતે ધર છાયા,
ધર થકી સનકાદિક સરખે, બાપડે ધર ન માયા જદિપ ૩
જ્યા જેવાને સેવીએ, ત્યા તેવો ઉપકાર,
એવો ધર ભળે બેહુદેનો સ્વામી, એવું જાણી સભાર જદિપ ૪
(દેશી ચાલતી)

સાભજોજી ઉદ્ધવ ગોપી બિયરે, વૈરી નેહડો ક્યમે ન વીસરે,
એ સ્ત્રીજીતને કો નવ સાભરે, સુન્દર નારી પામે ક્યહા હરે ૧

ડોહ

હરે સુદર નારણ, આહીરડા એને ક્યમ ગમે,
જે રામા સરશી રહે લખને, દિવસ તેણે નિર્ગમે ૨
જનક સ્વયવરમા જર્મ, ઋષિ સાથે પોતે ગાજીઓ,
સુદરી કારણ સજ થઈને, કહીએ કોદડ ભાજીઓ ૩
ગુણવત પામ્યો ગોરડી, તેને વને તેડી સાચર્યો
વિરહ પામી રદન કીધું, અત દશ મુખનો કર્યો ૪
પ્રિયા કારણ પ્રીતિ, વાનર રીછણ કો નવ કરે,
એ સ્ત્રીજીતનું પારખું, ઉદ્ધવ સાભજો ગોપી આચરે ૫

કડવું ૧૪ સુ-દેશી ચાલતી

વળતી વાણી ઉદ્ધવ બિયરે, નેહ દેખી નયણે જળ ઝરે,
વયણ રસાળા વળી વળી સાભરે, વિરહિણી કરી પ્રશસા કરે ૧

ડોહ

પ્રશસા કરે ને ચરણ વહે, આપણું નિદે ધણું,
ચરણ રજ તો અડે મુજને, આજ એ ગોપીતણ ૨
ઉદ્ધવ કહે હું વૃક્ષ વહ્નિ, વૃદાવને શે ન અવતર્યો,
વ્રજનારની ચરણ રજ લાગતા, કૃષ્ણ કા અતર કર્યો ૩
ગોપીકાનું ભાગ્ય જોતા, શકે અહા તે કશા,
જે યોગીયાએ ધ્યાને નાવે, તે કૃષ્ણ પ્રીતે વ્રજવસ્યા ૪
ચરણ રજ તો જેની મુનિવર, અહા શકર શિર ધરે,
ઉત્ર તપ સખિયો તમે કીધું, વળતી વાણી ઉદ્ધવ બિયરે ૫

કંઠકુ ૧૫ મુ-દેલી ચાલતી

ઉદ્ધવ બોલ્યા માધવ મન ધરી, વિરહે વીસારી સધળી સુદરી,
તમે શુ સખિયો કાણે વેળી કરી, નાથ નથી ગયો તમને પરહરી ૧

ડોહ

પરહરી નથી ગયો નાથ તમને, પામવા બે પેર લહો,
પુખ્તુ શુ કાજ ઘેલી, પ્રેમશું પરિમળ ગ્રહો ૨
કાજ માહે વહિ છે તે, મથી જોતા પરગટે
લમ દેહ માહે દેવ છે, તુ જાણુ એણે પલવટે ૩
જ્યમ દૂધ માહે ધૂન છે, તે મથ્યા ધિણુ નવ નીસરે,
એણે અનુભવે હરિ મળે તો, તાપ સધળો વીસરે. ૪
વાસનાએ વસે અછતો, માનજે સાચો કરી,
મોહ પરિચય મૂકા ઘેલી, ઉદ્ધવ બોલ્યા માધવ મન ધરી ૫

કંઠકુ ૧૬ મુ-દેશી ચાલતી

વળી કહે ઉદ્ધવ સુણો બાઈ વીનતી, અતર્થામી તે અળગો નથી,
રહે કમળમા છે કમળાપતી, જેને જોતા હીડે મહા જતી ૧

ડોહ

જતી નહિ જે દૂર પેખે, જમનેથો જાણું નહીં,
મૃગ નાભે છે મ્નૂરિકા, પાપાણુને સુધે સહી ૨
ભુનન ભૂદ્યો આપણુ, વિશ્રામ તેને ક્યાં હશે,
જળ ચદ્ર જોગે જાણુ જમયો, નાથ અળગો ક્યમ થશે ૩
ધટ ધટ માહે રહો બ્યાપી, એક પૂરણુ આતમા,
દર્પણુનું શુ કાજ ઘેલી, પેખ કકણુ હાથમાં ૪
ઉપાધિ મનની કટપના, રજ માત્ર કૃણુ વિના નથી,
કૃણુ કહેતાં કૃણુ થાશે, કહે ઉદ્ધવ પિનતી ૫

કંઠકુ ૧૭ મુ-રાગ સામેરી (૬)

સુખ કુ ખ કારણ મનતણા, બાઈ અણુછતો શોક ન આણુ,
તમે કહો છો મધુપુર ગયો, તે રહે રમતો જાણુ ટેક ૧
પરહરો મોહ અમાન, નિહાળો જમલો શ્રીભગવાન,
એી સમજી લેજે સાન, બાઈ અણુછતો શોક ન આણુ ૨

તમે કહો છો મધુપુર ગયો, તે રહે રમતો જાણ
 બ્રહ્માંડ કેડે વ્યાપી રહ્યો, તે તમારો કહાન,
 ઉદ્ધવ કહે મોહ પરહરીને, નિહાળો શ્યામજી વાન. બાઈં
 તમે કહો છો તે રહેં બાઈં ૩
 ચૌદ લોક એણે કીધી કલ્પના, વસ્તુતઃ અદ્વૈત,
 પ્રપચ પાર એ છે સદા, સત્યા સત્ અતીત બાઈં
 તમે કહો છો તે રહેં બાઈં ૪
 તત્વ તે વારે એ કહ્યા, જે સોહ એહેદેના રાય,
 લીલાએ બ્રહ્માંડ વ્યાપી રહ્યો, તેનું કારણ કહ્યું ન જાય બાઈં
 તમે કહો છો તે રહેં બાઈં ૫

(દેશી ચાલતી)

કનક ને કુડળ બાઈં અતરો, જીવેશ્વરના એહ પટતરો,
 પાય બિણા ત્રીશે પરહરો, પછે પ્રકાશે તે તમે દહ કરો ૧

ડોહ

દહ કરી જળહળ મળ પેખો, પામશે પાસે થકો,
 ભરપુર છે ક્યમ દૂર થાશે, જે દષ્ટ એક રાખી શકો ૨
 જ્યમ નહીં મેઠો સૂડો, તે તેને વાકે સાહીઓ,
 નજુ સર્પ જાણી ત્રાસ આણી, જીવ માયાએ વાહીઓ ૩
 અણુછતો સસાર બિભો, માડ* માયા એ કરો,
 કલ્પના મૂકી કૃણુ કહો, સસાર જન્મ સહજે તરો. ૪
 જીવ સમરથ છે ભલો, આધીન અજાને કર્યો,
 ઉદ્ધવ કહે એ જીવેશ્વરના, કનક કુડળના અતરો ૫

કડવું ૧૮ મુ-દેશી ચાલતી

વળી કહે ઉદ્ધવ સુણો તમે સર્વ સખી, હરિ તમે રાખો હૈએ ઝોળખી,
 શીખ અનુપમ જે તમને દાખી, જેને પૂરે શ્રુતિ સમર્થ સાખી ૧

ડોહ

સાખિ પૂરે વેદાત ગીતા, કહું તમને વીનની,
 ભાડ નાના પેખીએ, પણ મૃત્તિકા ખીજ નથી ૨

* અમથ, સહજ, નકામું

દશવર્ણ ગાયો દોહી જોતા, દૂધ ભેદ તે અનુભવે,	
આદિ આત્ય ને મધ્ય માધવ, કેમ ખીજે સભવે	૩
ઉદક સૈંધવ સિદ્ધ જોતા, વિરહે કયાથો પામીએ,	
એણીપેર મળીએ કૃષ્ણને, તવ કોટિ વેદના વામીએ	૪
અમ તમ અતર એહ અવિગત, અખળા હ્યો તમે ઓળખી,	
એક થકી અનત ભાસે, કહે ઉદ્ધવ સુણો સખી	૫

કડવુ ૧૯ સુ-દેશી ચાલતી

વળા વિચારી ઉદ્ધવ એમ કહે, ગુરુ વાણી વિના કાએ નન લહે,	
જે જાણે તે સમદષ્ટે રહે, સુખદુખ પામે તે સત્તર્કા સહે	૧

ડોહ

સહે સુખ સતોષ હોયે, જો સહજનુ ધર અનુસરે,	
કૃષ્ણ નિન કાઈ ન દીસે, મોહ સવળો વીસરે	૨
અક્ષર* જુઓ તમ ઓળખી, ક્ષર વસ્તુ કાળે ભાજશે,	
તવ તમારો કૃષ્ણજી, બ્રહ્માડ કોટિયે ગાજશે	૩
ઉત્પત્તિ સઘળી એ થકા, વળી પ્રલય થઈ માંહે ભાજે,	
મધ્ય માડી રમત એણે, ભરમ ભાન્યો તેટલે	૪
મુક્તિબધન ત્યા લગે, ગુરુભાગ ગુરુ પાસે રહે,	
અર્કને જ્યમ દિવસ રયણી, વસ્તુ વિચારી એમ કહે.	૫

કડવુ ૨૦ સુ-દેશી ચાલતી

વળી કહે ઉદ્ધવ ગોપી સાભળે, અક્ષર અક્ષર પય સાકર ભળે,	
એણે ઉપદેશો હરિ હવડા મળે, આર્ત ભાગ્યે જો રે બાઈ મન ગળે	૧

ડોહ

મન ગળે ઇન્દ્રિય ચળે, જો નિષય પૂઠે ધા કરે,	
મન દૂત પ્રેરીને મળે, તો વસ્તુ વિન મિથ્યા ધરે	૨
વિષયમાહે ચિત્ત પેદુ, ચિત્તમા વિષયા વસે,	
છે અન્યો અન્ય સખધ ધરતા, નિચારે અળગો થશે	૩
તે વારે શ્રીહરિ ભાસશે, આનંદ થાશે અતિ ધણો,	
બાઈ તમારો કૃષ્ણજી, વિશ્રામ તો વૈષ્ણવ તણો	૪

ભમરી દેતા પેખીએ, આ ચરાચર સહુએ ચળે,
એવો ભર્મભાળ બ્રહ્મ થઇએ, કહે ઉદ્ધવગોપી સાબળે ૫

કંઠ્યું ૨૧ મુ-રાગ રામઘી (૭)

દેહડી વીસરીરે, સખી એ, જાણે ચિત્રામણુ લખીએ,
મૂરતિ એક હુઈ હરિ ભજતા, પૂર્વ સ્થળ પેખીએ
હરિની વિરહણિયા, વિરહણિયા, નદનદન તણિયારે, મુવપદ ૧
સલ્ય વચાર સાર જાણીને, પાછાં આઠ્યાં ઠાર,
અત કરણુ ઓળખ્યો અવિગત, બાહેર બુદ્ધિવિચાર
હરિની વિર નદનદન ૨

ઉદ્ધવ સાથે વચન બોલવા, બાહેર બુદ્ધિ વિચાર,
સ્નેહ પ્રેમ સહારી શ્રીહરિ, નયણે ભચ્યા જળ વાર
હરિની વિર નદનદન ૩

કહોજી ઉદ્ધવ હરિ કહીયે આવે, સાબળો વિનતિ સલ્ય,
અતરયામી એ તો સુધો, પ્રપચ પચ અનિત્ય
હરિની. વિર નદનદન ૪

સત્યસ્વરૂપ હુતા હરિ અહિરે, તે કહો કેમ ન દીસે,
અવિગત સાથે કહોને ઉદ્ધવ, કેઈ પેરે રાસ રમીશે
હરિની વિર નદનદન ૫

સુરીજન તે જે સદાએ સરખો, હવે કા જોગ દેખાડે,
દૂધ માંહે ધડો પાથી, રણુ વેરી હોય તે વાહાડે
હરિની વિર નદનદન ૬

મેઘશ્યામ મુખ શરદ નિશ્ચાયે, અધરામૃત રસ પાયા,
ઉદ્ધવ અમો બેહુદેને રાયે, ધરથી ધધેળાયા
હરિની વિર નદનદન ૭

(દેશી ચાલતી)

સતજી ઉદ્ધવ તમે કહ્યું, અમો અમારી બુદ્ધિ સારુ લહ્યું,
મુખપણુ તે હજીએ નવ ગયું, નદસુનુને રૂપે માડ મન ગ્રહ્યું ૧

ડોહ

ગ્રહ્યું મન જે ગાઠ બાધી, આજ કહો ક્યમ છાડીએ,
જેને હજી કદપના સખળ છે, તેને અખળ કહો ક્યમ મોડીએ ૨

વ્રજનારતું મન કૃષ્ણ સરખું, વિધાતાએ સખળ જાણું,
 તે રહ્યું રૂડીપેર કરીને, ક્યમ ન જાયે ઊતરણું ૩
 પ્રીતિ પેલા ભવતણી, તે આજ ક્યમ અળગી થશે,
 રગ એટો ચોલનો, તે દેહિ સાથેથો જશે. ૪
 અમને રખે તમે હસો ઉદ્ધવ, આજ અતિ રૂઝુ થયું,
 અમ વિયોગણીને યોગ કહાવ્યો, વળી કહો કૃષ્ણજીએ જે કહ્યું ૫

કડવું ૨૨ મુ

અમ દુ ખણીયું ઉદ્ધવ એમ ધટે, પેર ન જાણી વાણી પલવટે
 આસુ અસમઘાં નયણે ઊલટે, મન્મથ પીડે દેહડી આવટે. ૧

ડોહ

દેહડી આવટે કટાવ કરીને, નાથ ભલો ભવાડયું,
 પણ જોગના ઉપરકરણ ઉદ્ધવ, કહોને ક્યાથા કહાડયું ? ૨
 જે કહે તે વહે વીરા, રીત એવી જાણજો,
 દડ મુદ્રા ભસ્મ શિગી, વેગે શોધી આણજો ૩
 સુકુદે મોકલ્યા હોય તો, આજ અમને કૃપા કરો,
 ઉદ્ધવજી આશક્તા, તમે રખે રાખો પટતરો ૪
 વૈરાગ્ય ભરીઆ વિષય આવે, દિવસ દોહલે ક્યમ વટે,
 અમે સર્વસ છાડી પ્રીત માડી, તો અસ દુ ખણીયું ઉદ્ધવ એમ ધટે ૫

કડવું ૨૩ મુ-દેશી ચાલતી

કહોને ઉદ્ધવજી આજ, અમે ક્યમ કરૂં, હવડા પ્રપચ કેઈ પેરે પરહરૂ ?
 અખળા એકલડાં કહો ક્યહા નીસરૂં ? ક્યા ક્યા જોઉં, કોને અનુસરૂં ? ૧

ડોહ

અનુસરૂં કોણુ દેવને, જે કમ્મે અમારે હગિ લખ્યો,
 છૂટશે ક્યમ છાડતાં, જે અમે આદે આજખ્યો ૨
 જે લખ્યા છઠી રાતના, તે આજ ક્યમ પાછા થશે
 એના રૂપ સાથે રંગે રમતા, મુક્તિ તો અમને હશે ૩
 હાથમાથી હારવીને, પાસે કહો ક્યા માડીએ ?
 રત્ન કોટે હાર કહાનો, શે વશેખે છાડીએ ? ૪
 છાડતા નવ છૂટીએ, અમે સત્ય વાણી ઓઝરૂં;
 અવિગતની આરાધના, તે કહોને ઉદ્ધવ ક્યમ કરૂં ? ૫

કંઠુ ૨૪ મુ-દેશી ચાલતી

ચુલુ અચ્યુતને તત્કષણ તન કહ્યું, દૂબલુ ભાગી મન નિર્ભળ થયું,
તમે તો ઉદ્ધવ અતિ ઉત્તમ કહ્યું, મોક્ષાર્થીને મન લાગી રહ્યું ૧
૩૦૬

રહ્યું લાગી મન તે તો, તમે ઉદ્ધવજી મુણો,
પણ મુક્તિ પોહે ભક્તિ માહે, ભાવ વીરા છે ધણો ૨
જ્ઞાન નહિ તે સદા ધેલા, ભક્તિનો જે દ્રોહ કરે,
ભક્તિ નહિ તે સદા ભૂલા, જ્ઞાનદીપ નીરાકરે ૩
નિજ ભક્તિ ને જ્ઞાન બેઠું, ઠામે એકે જ્યાં વસે,
મુકુન્દ પદવી તેણે પામી, સાબળી ઉદ્ધવ મન હસે ૪
મારા બાપજીના સમ જે, જાતા શ્રીકૃષ્ણ એમ કહ્યું,
જાલય લાગી આવવા, તેણે લોભે મન લાગી રહ્યું ૫

કંઠુ ૨૫ મુ-રાગ સારંગ (૮)

પ્રીત બની હૈ એસી નીકી ૨૬.

નાહીં રી ઉધો દિવસ ચારકી,

મોહે તો પેલે ભવકી, પ્રીત બની હૈ એસી નીકી ૧

દિન દિન પ્રીતિ બઢી જાએ ઉધો, તિલ ક્યો આ તન ધૂટે,

અબનિશ્ચિ ગાઠ પડી માધોસુ, નવિ ધૂટે તન વૂટે ૨

પ્રીત બની હૈ એસી નીકી

માધો બિન મેરે હૈએ ઉધો, ઉર ના કાય સુઢાયે,

બિબિધિ રૂપ છારી મેરે નયના, સ્વરૂપ સ્થામકા ચાહે ૩

પ્રીત બની હૈ એસી નીકી

બચન પરાયે સુનત દુ ખ ઉપજે, હરિલીલા બિન સોઈ,

બેહેદે પ્રભુ બિનારી ઉધો, બાની સફલ ન હોઈ ૪

પ્રીત બની હૈ એસી નીકી.

(દેશી ચાલતી)

તમે તો ઉદ્ધવ અતિ ઉત્તમ કહ્યું, રખે એમ જાણો વેહેતે જાળે ગયું,

હરિના હુતાં તેમણે સર્વ લહ્યું, ભુવને પધારો વીરા અસુર થયું ૧

૩૦૭

અસુર થયું અરોગવા, તમે ધણા દિવસ ગોકુળે વસો,
અમ દુ.ખણીના કથન કાલા, રખે સમારી હસો. ૨

નિત્ય નવા નૈવેદ્ય ભોજન, સેજ આસન અતિ ધરી,
 ઉદ્ધવને અચ્યુતની પ્રીતિ, પ્રેમે પેખે સુદરી ૩
 પ્રાત કાળે ગોવાળ ઉદ્ધવ, વૃદાવનમા સાચરે,
 હરિકીડાના ઠામ દેખી, સભારી શેયા કરે ૪
 ઉદ્ધવ કહે સુજ ઉમ તપનું, આજ આ મેં કૃણ લઘુ,
 વજ ઉપકઠનો સગમ પામ્યો, વિચારી ઉદ્ધવે એમ કહ્યું ૫

કંઠલુ ૨૬ મુ-દેશી ચાલતી

ગોપી ગોવાળા ઉદ્ધવ એમ કરે, દિન દિન બીડી વન વન સાચરે,
 પગલે પગલે પ્રભુને પરવરે, જે પદ બ્રહ્મા શિવજી અનુસરે ૧

ડાહ

અનુસરે જે અમરપદને, પ્રેમે પેખે સુદરી,
 આપણે કૃષ્ણે જુઓ ઉદ્ધવ, આહી જે કીડા ઢરી ૨
 બકી પીધી, શકટ મોજો, વૃણાવર્ત તત્તલણ હણ્યો,
 વચ્છ બકનો અત કીધો, હણ્યો ભય સેવક તણો ૩
 બકાસુરની ચાચ કાઢી, વતરડી વીડારીઓ,
 ઉદરમાહે વૃદ્ધિ પામી, એમ અધાસુર મારીઓ ૪
 પછે આહી પધારીઆ તે, અમોને નવ વીસરે,
 ઉદ્ધવતણે કાલે હવુ તે, હરિ વિના હવે કાણુ કરે ૫

કંઠલુ ૨૭ મુ-દેશી ચાલતી

ઉદ્ધવ અમને બ્રહ્મા ગયો હરી, વચ્છ ગોવાળા સધળા સાંભરી,
 નવા નીપાયાં એણે નરહરી, વાર ન લાગી એકે ક્ષણુ ખરી ૧

ડાહ

અધક્ષણુમાહે અનતરૂપે, પ્રેમે ગોકુળ આવિયા,
 અમન મનજન તિલક અજન, વચ્છ નાના ધાવિઆ. ૨
 અમને એક વરસ રાખી, જોવા મધુવને આવીઆ,
 કમલબૂને કર્મ લાગ્યુ, વનવન ભમાડીઆ ૩
 વિરચી નવ એળખે, જે વચ્છગોપ કીયા ખરા,
 કૃષ્ણકરે ચરણે લાગી, બોલીઆ ગદગદ ગિરા ૪
 પ્રભુપતિ કહે મદધી મેં, અપિછા પ્રભુશુ કરી,
 તુ તો એક અનેક અવિગત, બુદ્ધિ મારી માયાએ હરી ૫

કડવું ૨૮ મુ-દેશી ચાલતી

અદૃષ્ટ વિચારેજી ઉદ્ધવ આપણા, અકન્ન ચરિત્ર છે નદનદનતણા,
ગણના કરતા નવ લાભે ધણાં, બ્રહ્માડ કીધા શ્રીકૃષ્ણે અતિધણા ૧

ડાઢ

અતિધણા બ્રહ્માડ કીધા, જુજુવાં જે પશુપતિ,
સકલ લોક દિગ્પાલ સરસા, મુનિ સહિતા સરસ્વતી. ૨
અકેકા વત્સગોપપ્રત્યે, એમ અહીં લીલા કરી,
હસારૂઠે એમ કહ્યું, અદ્ભુત ચરિત્ર તારા શ્રીહરિ ૩
બ્રહ્મા બહુપેરે બેલીઆ, તે તો અમને સાંભરે,
રોષ નાવે માતને, જે બાળક બહુ અન્યા કરે ૪
ઉદરમાહે માતને, નિજ બાળ દુખ દાખે ધણું,
અપરાધ ક્ષમા કીજે સ્વામી, હું બાળક છોરૂ આપણું ૫

કડવું ૨૯ મુ-રાગ કેદારો (૯)

હરિ તારાચરણની રેણુરે પતિતપાવન કરે, નામે અધતણા ઓધ ત્રાસે,
ચરણ તળને અવર આરાધે તો, ઘાડુઆ થાય તે ધણું અધાસે તારા ૧
પશ્ચમ યુદ્ધિઆ બલ કહાવે સદા, બોલતા બોલતા અજ ગુણે,
કૃષ્ણ આગળ રહ્યા દોય કર જોડીને, મુકુટના મણિ વડે ચરણ પૂજે તારા ૨
કેટિ બ્રહ્માંડની સૃષ્ટિ ક્ષણમા કરો, કેટિ બ્રહ્માંડનો છે તુ રાજ,
ઘટઘટ સકળ પ્રભુ તુ જ બ્યાપી રહ્યો, સૃષ્ટિ કર્તા તવ નામ સાચ તારા ૩
એમ અજે સ્તુતિ કરી પ્રસન્ન હૂઆ હરિ, આયસ દીધું અજ હામ જાઓ,
બેહેદેના પ્રભુતણા ચરિત્ર ઉદ્ધવ સુણો, એહ ગોવાળીઓ ગ્રેમે ગાયો તારા ૪

(દેશી ચાલતી)

મજ્જન કરતી અહીં સર્વ સુદરી, વજ્ર હરીને કદખે ચજ્યા હરિ,
વચન પ્રકાશે બોલે જળ ભરી, બાહેર તેજા શ્રીકૃષ્ણે ભુધ કરી ૧

ડાઢ

ભુધ કરી ચાલી ચતુર બાળી, કીડા સ્થાનકે કર ધરી,
પછે નિરખવા મન કૃષ્ણ કહે, તમો અતિ વરાશી સુદરી. ૨
પ્રણામ કરો તમો દોય કર જોડી, વજ્રવિના જળમા ગયા,
લાજે ન સરે કાજ ઘેલી, ઘૂટસો નિર્લજ થયા. ૩

ભુજ યુગ્મ જોડી નમી ચેડી, લજ્જા છોડી મોહ ગયો,
 ગ્રહી દડો ગેડી કૃષ્ણ સાથે, રમતાં અતિ રગજ થયો ૪
 હરિ હસે ખાળી અતિ રસાળી કામના અગ્ની કરી,
 ઉદ્ધવજી આ તેહ જળ થળ, કરતા કીડા કૃષ્ણને સુદરી ૫

કંડુ ૩૦ મુ-દેશી ચાલતી

જોતા જોતા વળી વનમા ગયા, આધવ બેહુ અહીં ભૂખ્યા થયા,
 ઋષિને આશ્રમે અમો લા જઈ રહ્યા, હગિના સેવક તેમણે નવ લલા ૧

ડોહ

નવ લલા સેવક મદધીએ, અમો પાછા આવીઆં,
 ઋષિનારીએ તવ દયા કીધી, અન્ન પોતે લાવીઆં ૨
 આણે કામ બેસી હરિ જમ્યા, અહીં જમ્યા સર્વ ગોવાળીઆં,
 ઋષિનારને તવ દયા કીધી, પ્રેમે પાછા વાળીઆં ૩
 એકવાર સર્વ ગોવાળ ઉદ્ધવ, તાલવનમા સાચિયા,
 ધેનુક નામે દૈત્ય તેના, પ્રાણ બળદેવે હચ્ચા ૪
 એકવાર આણે જળે પેશી, નાગશિર નટુવા થયા,
 કાલિદી દ્રહ નિર્વિષ કાધો, કુટુબ સધળા તળે ગયા ૫

૫૬ ૩૧ મુ-દેશી ચાલતી

અહિ અમો રાખ્યા સધળા દાઝતા, ઉપર એને અમો અતિ ગાજતા,
 હસવે હરિને અમો ન ભાજતાં, જીવન જમલા અતિ વિરાજતા ૧

ડોહ

નિરાજતા ને વિચરતા, આનંદ કરતા અતિ ધણો,
 એક વારનો આ ગિરિ ધરીને, લય નિવાલ્યો પ્રજાતણો ૨
 એક વાર કૃષ્ણે નદ છોડ્યા, વૃક્ષ મોડ્યા રીખતા,
 ઉદ્ધવજી હવે અમને કાઠી, ઉગચ્છુ નહિ હરિ જતા ૩
 એકવાર અમને કૃષ્ણે ઉદ્ધવ, ભાડીર વટ દેખાડીઓ,
 ગોપ થઇને પ્રત્ય આબ્યો, હેલાં રામે મારીઓ ૪
 અહિ શખચૂડ નિપાતીઓ, સહુ ગોપિકાને હરી જતા,
 અમ કાજે દવ દયવાગ પીધો, ભણ્યુ રખે અમારા દાઝતા ૫

કંડુ ૩૨ મુ-દેશી ચાલતી

વળી એક અદ્ભુત ઉદ્ધવજી સુણો, બોલ પ્રમાણ્યો વહાલે આપણો,
 શક્ષિયર જીગ્યો શરદ નિશાતણો, વશ વળગી મોહ લાબ્યો ધણો ૧

૩૦૬

વશ વાઈ મોહ લાયો, જોવા ચાલી ભામની,
વિપરીત આભણું અગે પેહેચ્યા, કામવશ થઈ કામની. ૨
ઉન્મત થઈને નીસરી, રનેહ પામી સુદરી,
કટાક્ષ કરતા કૃષ્ણને તવ, કામના અગીકરી ૩
રગરેલ વહાલે બોલ બાધે, માન અતિ અમને થયુ,
ત્રેલોક્ય સુદર રત્ન મારૂં, કાચને સાટે ગયુ ૪
તવ વિરહ પામી શોક કીધો, વિલાપ કીધો અતિ ઘણો,
તેણે કાળે જે હવુ તે, તમે ઉદ્ધવજી સુણો ૫

કડવુ ૩૩ મુ-રાગ દેશાખ

નાથ ગયો મારો સાથ તજી મારો, પાપી પ્રાણ ન જાય હજી,
અમો સધળી નવિ ઈશ બજી, વૈરી રહે ન ફાટે વજી હજી ૧
વલવલતી દીસે વિરહિણી, અમો પુછણે ચાલી વૃક્ષ બણી,
બહા વિકશી દીઠી કેલિ ધણી, કહ્યું આ તે નારી નાથ તણી ૨
અરે આપણુ સખિયો પાપણી, શે ન સરજી સધળી સાપણી,
ગોપી લડસડતી ડગલા ભરે, તેના ઉર ભીજે આસુ ઝરે ૩
મુખે હરિ હરિ એમ જાયરે, શરીરની શુદ્ધિ નવ કરે,
હરિકેરે વિરહે જે મરે, તે જૂતજે દેહી નવ ધરે ૪
અમો વનની માહે રડવડી, જ્યમ વાયે વિકશી કેલિ પડી,
લમ બેહેદે પ્રભુ વિન દેહડી, મનસુખ નહિ ઉદ્ધવ અધ ધડી ૫

(દેશી ચાલતી)

પછી અમો ઉદ્ધવ બહુ વિનય કચ્યા, મધ્યેથી પ્રગટ્યા હરિ પ્રેમે ભચ્યા,
શુદ્ધિ કરીને અમ સહુને વચ્યા, તાપ અમારા પેરપેરના હચ્યા ૧

૩૦૭

હચ્યા તાપ અનત રૂપે, ધણે રંગે રમાડીઆ,
સુરનર મુનિજન માહે ઉદ્ધવ, અમો બલાં બવાડીઆ ૨
તેણે કાળે જે હવુ, અમો કહી ન શકુ તેટલુ,
મધુવન અતિ વિરાજીત, વૈકુંઠ કોટિપે બહુ ૩
વળી વળી છે તે ક્યમ કહું, પછે જળતણી કીડા કરી,
અહારચણી વને રાખી, પ્રાતે ઘેર ગઈ સુદરી. ૪

પ્રાકૃતની પેરે અગે મારે, પોહતા નિદ્રા ભસ્યા,
ઉદ્ધવજી અમ સાથે કૃષ્ણજીએ, ભાવ પેરપેરના કસ્યા. ૫
કડવુ ૩૪ મુ-દેશી ચાલતી

આ જીઓને ઉદ્ધવ ગતિ ગબડી તણી, ધાગડ ધૂતી ખાત હુતી ધણી,
અહિ અમો રમીઆ આખ મીચામણી, ભાત લખ આળ્યા અહિ અમો હરિ ભણી. ૧

ડોહ

હરિ ભણી લાળ્યા કરમલો, અમ માહે બેશી જમતો,
તે મહે માતો કહે લાતો, રગે રાતો રમતો ૨
વળી વણુ વાતો ગીત ગાતો, નૃત્ય કરતો માહે વળી,
મળી ભાડુ ગામડે એ, દુરૂલે રમતો વળી ૩
મહાનિધા મળી રમતો, મેધની પેર ગાજતો,
કપિતણી પેર ફાળ ભરતો, ગોપમાહે વિરાજતો ૪
અહી અર્ધગુજ શીશ ધરતો, થાત શોભા અતિધણી,
નટવેશ ધરતો વિચરતો, વળી રમત એની છે ધણી. ૫

કડવુ ૩૫ મુ-દેશી ચાલતી

તરકર થઇને બોમ પધારીઓ, શ્રીકૃષ્ણે તે મરડી મારીઓ,
શૃંગ ધરીને અરિષ્ટ સહારીઓ, કેશી સરખો દુષ્ટ વિડારીઓ. ૧

ડોહ

વિડારીઆ એણે દુષ્ટ કાટી, વાત મોટી હરિતણી,
દેખાડીઉ વૈકુઠ અમને, દયા કરતો અતિવણી ૨
શ્રુતિકામિશે વદનમાહે, ચોદ લોક પ્રકાશતો,
એના જન્મથી જતા લગે, અદ્ભુત ઉચ્છવ અહિ હતો ૩
એકવાર નારદ આવીઆ, કાઈ વાત હરિ સાથે કરી,
તેણે સમે તત્કાળ સાર્ણે, અકૂર આળ્યો રથ જોતરી ૪
પ્રાણુ અમારા લઈ ગયો, અમો પરવસ્યા બહુ વારીઆ,
તેણે કાળે એવું ભાખતા, અકૂર લેખ પધારીઆ ૫

કડવુ ૩૬ મુ-દેશી ચાલતી

પલવટ વાળી અમો પૂડે પળી, જીવન જાતા થઈ અતિ આકળી,
બોલે પ્રભુને અમો પાછી વળી, શુદ્ધિ તો હરિની તમથી સાબળી ૧

૩૦૬

સાબળો સતોષ નાહે, મળ્યા વિન મન નવ ઠરે,
કહે ગોપી ઉદ્ધવને તવ, અસમર્થા આસૂ ખરે ૨
અકૂર ને તમ વચે ઉદ્ધવ, વિગત તો દેખુ ધણી,
સગપણુ છે કાર્ધવેગળુ, પણુ સહજ ભુદ્ધિ આપાપણી * ૩
દઢ ભુદ્ધિ સખિયો તમતણી, હવે શીખ દો મુને ચાલવા,
સમર્થ તેણે સમે ન દીસે, વદને વાણી બાલવા ૪
અતિ પ્રેમે ઉદ્ધવ પૂજ્યા, પછે નદાદિક નમીઆ વળી,
કહે ગોપી લાજ લોપી, ઉદ્ધવને પૂઠે પળી ૫

કંડલુ ૩૭ મુ-રાગ મેવાડો

ઉદ્ધવ સાથે એક સદેશડો, કહાવે ગોકુળનીરે નાર,
ક્રીયા દિવસનાં શ્રીહરિ રૂપાં, ધરી રહ્યા હૃદય મુગ્ધાર ૧
એકવાર આવો આણે નેસડે, ગોકુળ પોતાનુ જાણી,
નાવો તો નદનુની આણુ, પ્રજને તુ ધન ધન ગ્રાણુ
એકવાર આવો આણે નેસડે ૨
કોકિરારે સ્વામી અમો કોતણુ, કોણુ કરે અમારી સાર,
ધણી વિનારે જ્યમ ત્યા ધલહરા, ત્યમ તુજ વિના પ્રજનાર
એકવાર આવો ૩
પ્રજને કાજે ગિરિ તે કર ધર્યો, પાવક પીધો દયવાર,
એહેદેના પ્રભુને ઢહળે એટલુ, ગોકુળને તારો આધાર
એકવાર આવો ૪

(દેશી ચાલતી)

ઉદ્ધવ કહેજે હરિને એટલુ, દુખ દર્ષ ગયા છે સાગર જેટલુ,
વળી વિનવળે જાણો તેટલુ, કહેજે હરિને કાધુ અતિ બલુ ૧

૩૦૭

બલુ હવુ જે ભરમ ભાગ્યો, હેજ જાણુ હરિ તણુ,
ઉદ્ધવજી તમે સાંભળો, એ થોડા માહે છે ધણુ ૨
ગ્રાણુ અમારા હરિ કને, અમો લખ્ય આશાએ જીવતાં,
વિસાનું સો તન ધૂરશે, હો ઉદ્ધવજી તમને જતાં ૩

કર્મને વશ દેહિ છે તે, ભોગવ્યા વિન કયમ પડે,
એકતાર હરિ જો મોકલો, ઉદ્ધવજી આણે નેસડે ૪
પ્રીત હોય જ્યાં જેટલી, હરિ રસાણુ ત્યાં તેટલું,
અધક્ષણ સુખ નહિ કૃષ્ણ પાપે, ઉદ્ધવ કહેજો હરિને એટલું. ૫

કંઠુ ૩૮ મુ-(દેશી ચાલતી)

મધુકર મોહો મધુવને શાભણી, કમલી અનુપમ વ્રજ હૃતી ધણી,
પેર ન જાણી અમોએ હરિતણી, વળી વળી વિલપે વિરહે વિરહિણી ૧

૩૯

વિરહિણી ઉર કામ પીડે, હરજી હૈયે જાણજો,
દુ ખે દાધી દામણી, અમ ઉપર કરણા આણજો ૨
ચૌનન જાએ જાનુ થાએ, હાણ મોટી અમને,
ઉદ્ધવજી હવે લાજ મૂકી, આજ કહું છું તમને ૩
ચૌવન જાય ને નાથ ન મળે, તે અમો ન શકુ ખમી,
ગુણ અમારી કૂપ જાયા, કૃવામાહે વીસમી ૪
અવસર ચૂક્યો મેહલો, તે વાત શી વૂઠ્યા તણી,
ચૌનનજઈશિર શ્વેત થાયે તે વારે આવજો ગોકુળ ભણી ૫

કંઠુ ૩૯ મુ-દેશી ચાલતી

રખે કાઠ કહેતાં ઉદ્ધવ વીસરે, તૃપ્તિ ન પામે નયણે જળ ઝરે,
અન્યો અન્યે મન સહેતા કરે, શુદ્ધિવિન શ્યામા સહુએ ઊયરે ૧

૪૦

ઉયરે જે વતી અમારી, સાંધ દેજો નાથને,
ઉદ્ધવ નયણે નીર પૂરે, વળી નમે વ્રજ સાથને. ૨
આજા માગી વળ્યા ઉદ્ધવ, સખી સર્વ સુની ચંદ્ર,
મધુપુરે જઈ મહારાજને, ઉદ્ધવે શુદ્ધ સઘળી કહી ૩
ઉદ્ધવ કહે મુજ એક રસના, મદધી ન શકુ કહી,
ગોપિકાનો પ્રેમ કહેવા, શેષ તો સમરથ નહો. ૪
વ્રજનારની વાણી સુણી, શ્રીકૃષ્ણ વળતા ઊયરે,
કુરુક્ષેત્રમાહે મળથું ઉદ્ધવ, ગોપિ કેમે ન વીસરે. ૫

કંઠુ ૪૦ મુ-દેશી ચાલતી

ઉદ્ધવ સાથે સખિયે કહાવીઉં, શ્રીકૃષ્ણજીને મન તે ભાવીઉં,
કુરુક્ષેત્રમા લા સહુ આવીઉં, ગોપી કેર મન મનાવીઉં. ૧

૩૧૬

મનાવ્યુ મન મદધીનું, રાક જે રગતા ધણુ,	
ચક્કુરહિત અનુદિન કથા કરવા, ક્રોડ ભ્રમરગીતા તણુ	૨
અર્થ હુ એકે ન જાણુ, પ્રભુએ કહેવરાવ્યુ તે કણુ,	
નર નાર ગાયે સંભળે જે, તેનું કુળ પાવન થયુ	૩
સવત (૧૬૦૬) સોળનવોતરો, વૈશાખ શુદ્ધ એકાદશી,	
સોમવારે ગ્રથ પહોત્યો, હરિકથા મેરે મન વરી	૪
કવિજન કેરૂં કષ્ટ ભાગ્યુ, ચિતામણિ કરી આપીલું,	
મહીદાસ સુત બહેદે કહે, કૃપા કરી શ્રીહરિ કહાવીલું	૫

૫૬ રાગ વસત (૧૨)

સવાદ ગોપી ઉદ્ધવતણો, જેનું ભાગ્ય હોય તે શે ન ભણો,	
ભણો નહિ તો પ્રેમે સામળો, સામળતા રસ છે અતિ ધણો,	
રઠિયાળો રાસ સોહામણો, મુખ મડન શ્રીહરિતણો	૧
હીર સખર દોરી વણી, વિદ્યા મુગતે કાધી ઘણી,	
વચવચમા રચના છે ઘણી, રચી રચના ભ્રમરગીતા તણી	૨
બસે ખ્યાસી પદ બાર રાગ, મૂક્યા એકાદશ જોઈ ભાગ,	
ચાળીશે કડવે સમ વિભાગ, ફળ ગાતા બહેદે કહે કાઠિયાગ	૩

ભ્રમરગીતા સમાપ્ત

વહ્નિલ ભટ્ટ

—૧૦૧—

એ કવિએ ગુજરાતી કવિતામાં પહેલા ગરમા ગરમી દાખલ કરી છે.

શણુગારનેા ગરમેા

પ્રથમ પાર્વતીના પુત્રને, પાયે નમુ રે લોલ,	
દીન જાણિ વાણિ દીજીએ, કહુ સમુ રે લોલ	૧
સરસ્વતી તણા ચરણુ, પ્રતાપથી રે લોલ,	
નવે નીધ રીધ સીધ, આપો આપથી રે લોલ	૨
કરુ ગાન ધર ધ્યાન, બહુચરાતણુ રે લોલ,	
કરો સાર વાર વાર થુ, કહુ ધણુ રે લોલ	૩
આજ બહુચરાજિ માત, ગરમે રમે રે લોલ,	
સૂરનર મુનિવરે, સર્વને ગમે રે લોલ.	૪
માજી રૂપ રાધિકાથડી, ધણુ બણી રે લોલ,	
કાટિ કામ શશિ સૂર્યની, છખી હણી રે લોલ	૫
રાત રાહિણી રખાદે, આદિ સુદરી રે લોલ,	
પલક પલવટે ઉમા રમા, પુરદરી રે લોલ	૬
વેણુ વાસુકી સરીખી, શિશ રાજતી રે લોલ,	
હુદ્ર ઘટ ગોફણા ને, મધ્ય ગાજતી રે લોલ	૭
ભરી માગ મૂગતા તે, મહા મૂલ્યની રે લોલ,	
રાજે રાખડી રૂડી તે, રત્ન તુલ્યની રે લોલ	૮
કુલી ખેટલી સંથે ભયો, સમે પજો રે લોલ,	
ચાક ચમરીથુ ચોટલો, કટી અજો રે લોલ	૯
સ્વરણુ સિંદૂર આકાર, સર્વ સીપના રે લોલ,	
સોળ શોભિતા શણુગાર, સર્વ નીપના રે લોલ	૧૦
કાને વાળિયો જડાવ, ઝાલ હુમખા રે લોલ,	
જેતિ મોતિયે પરાંબા, હુબે હુમખા રે લોલ	૧૧
સોના સાકળી સરી, શિક્કા-જડામણી રે લોલ,	
કોર તોરણુ મોતિની, દિસે દામણી રે લોલ	૧૨
તેજ થુ કહુ તાટકલાણુ, લોલકરે લોલ,	
કળાપુલ જગા નગ, તે અમૂલકરે લોલ	૧૩

અર્ધચંદ્રમા કપોળ, શુ કહું કથીરે લોલ,	૧૪
ઝોંઘ જીવનમાહી બહુચરા, સમુ નથીરે લોલ.	
ભાલ લાલ આડ કુમકુમની, રાતડીરે લોલ,	૧૫
તપે ટીલડી કહી ન જાયે, વાતડીરે લોલ	
ત્રિપૂટી મધ્યે સિંહરની, ખીંદી કરીરે લોલ,	૧૬
ચોખ્ખા ચોખ્ખા કપોળ, લોલથું ભરીરે લોલ.	
જુકુટી કમાન કાન, ફેરથું અડીરે લોલ,	૧૭
કીર નાસિકા વિદેહિ, કરે તે ધડીરે લોલ	
આખ ઉપમાને નાવે, ફાઈ પલવટેરે લોલ,	૧૮
વરણ વરણુ ને અન્ય, ઉપમા ધટેરે લોલ	
પદ્મ દીપક તારાના, તેજ લાં ગળ્યારે લોલ,	૧૯
મીન ખજન મૃગ માન, મૂકિને પળ્યારે લોલ	
લક્ષ લક્ષ કાતિ તિલકની, લીલા જીવેરે લોલ,	૨૦
ગોરા ગાલમા ત્રિલોક મોહા, તાલુવેરે લોલ	
મોહરૂપ ધર્યું બહુચરાજિ, બાળિયેરે લોલ,	૨૧
ગ્રહ ચાર રહા નવેસરની, વાળિયેરે લોલ	
ગુરુ હેમ લાલ ભોમ, ભૂચ મુક્તામારે લોલ,	૨૨
શનિ કાંકિયે ભેતાં, જણાય જુક્તમારે લોલ	
અધર બિંબ કે પ્રવાળ, લાલમા મળીરે લોલ,	૨૩
દત્તપક્તિ જુક્ત દાડમ, ફેરી કળીરે લોલ	
ચળકે ચૂનિયો જડાવ, લાવ રેખમારે લોલ,	૨૪
વદન નિરખતાં ન આવે, મીન મેખમારે લોલ	
હાવ ભાવનું કટાક્ષ, નેન સેનનુરે લોલ,	૨૫
ચિત્તુક ચાર વીચ ઇંદુ, બિંદુ મેનનુરે લોલ	
કંઠ કાકિલા કપોત, ભેત પોતનીરે લોલ,	૨૬
ભાનુ જુક્તિને પ્રમાણ, તે ઉલોતનીરે લોલ.	
કોટે ચીનમાળા ચપકળી, ચમકતીરે લોલ,	૨૭
ધણી ઘૂંચરી ચરીસે, દિસે ધમકતીરે લોલ	
ગળે ધરેણા ચા ધણુયા, ધચુબલેરે લોલ,	૨૮
કનક સાડળી તુશી દોરે, ને જૂમણેરે લોલ.	

હિરા સાંકળી પોશીની, સૈર ચારનીરે લોલ,	
મુક્તામાળા તે એકાવળના, હારનીરે લોલ	૨૯
એ હમેલમા હિરાના, ઝખકારડારે લોલ,	
પારિભતક મદારકેરા, હારડારે લોલ	૩૦
બાહુદડ જુગમ સુદ, સરખા સહીરે લોલ,	
હાથ હાથની હાથેળિયે, મથ્યા મહીરે લોલ	૩૧
અતિ અદ્ભુત અગૂઠા, સગ આગળીરે લોલ,	
અનુમાનમા આવે તે, મગની ફળીરે લોલ	૩૨
વીશ નખ રાત દિવસે, તારા તપેરે લોલ,	
અન્ય ઉપમાનો અર્થ, વ્યર્થમા ખપેરે લોલ	૩૩
બાહે બાબુમધ ઘેરખા ને, કૂમતારે લોલ,	
બાધ્યા બાદલા બન્યા રહ્યા, જૂમતારે લોલ	૩૪
પાણુ ચૂડલો પ્રમાણુ, ચતુર રગનોરે લોલ,	
અતિ અરુણુ તરુણુ દત, તે મતગનોરે લોલ	૩૫
બાહૂ કારમાં જડાવ, લાલ લકણીરે લોલ,	
મધ્ય માણેક હિરાની, હાથ કકણીરે લોલ	૩૬
હાથે પોચિયો જવાળી, ભાળિ કગણીરે લોલ,	
છલા છાપ આરશી, અતિ સુચગનીરે લોલ	૩૭
ઊર એપતું રસાળ, તે વિશ્વાળનુરે લોલ,	
કમળ કોશકુચ અગ્રમા, મરાળશુરે લોલ.	૩૮
કચુકી કનક તાર, હારચુ બનીરે લોલ,	
ચુવાચદન ચરચીત, શોભે શોભતીરે લોલ	૩૯
લેધો લાલનો પેયો તે, રગ જૂજવેરે લોલ,	
કસબ કાર જોર સાળુ, કશુએ ચુવેરે લોલ	૪૦
પેટ પોચણી પ્રમાણુ, ક્ષીણુ દહેકણીરે લોલ,	
સજી મેખળા રસાળ, કશી કિકણીરે લોલ.	૪૧
ઉદર ઉપર તે ત્રીવળી, વળી રહીરે લોલ,	
ગિરિવેત દેહ મધ્ય, ત્રિવેણી વહીરે લોલ	૪૨
નાભિ કામળ કૂવો, ક્યો સુમારનોરે લોલ,	
ભયો વારિ તે અખૂટ, ઇંદુસારનોરે લોલ.	૪૩

કંઠ હેઠ ઠૂક વાસો તે, એકત્ર છેરે લોલ,	
અધો મૂખનુ અખડ, ફળ પત્ર છેરે લોલ	૪૪
કટી કેસરી હરિ, નિતબ દળારે લોલ;	
જઘા જુગમ તે અધો મુખે, છે કદળીરે લોલ.	૪૫
ચાર ચરણામા ચિત્ર લખ્યા, ચોદશારે લોલ,	
પગ આગળાં વળ્યા, ચપા કળી જશારે લોલ	૪૬
ભરી જવક કટોરિ હેમ, નાનિયારે લોલ,	
ધંદુ મિમ્મને આકારે, એડિ પાનિયારે લોલ	૪૭
જેહર લલર તોડાલે, ધૂધરી તળેરે લોલ,	
પાગે નેપુર ને વીછુવે, મુનિ ચળેરે લોલ	૪૮
નયણે કાજળ સાર્યા તે, કુમકુમ રોળશુંરે લોલ,	
મદ હાસ્ય કરે મુખ ભર્યા, તખોળશુંરે લોલ	૪૯
ઠરી ઠાઠ આઠ આઠ, સખી સગમારે લોલ,	
આળી બહુચરા કસોલ, કરે રગમારે લોલ	૫૦
કરે ગાન તાન પાન-પાત્ર હાથમારે લોલ,	
રમે રમક ઝમક ઠમક, સખી સાથમારે લોલ	૫૧
દત ધૂધટ ગ્રહી રહી, રસાળિયારે લોલ,	
એક એકથી લે હાથોહાથ, તાળિયારે લોલ.	૫૨
કેશપાસ કશી વાળિયા, અખોડલારે લોલ,	
ફેર ફૂદડી ફેર ને લે, હખોડલારે લોલ.	૫૩
એ અખડ ખેલ ખેલે, બાળિ બહુચરીરે લોલ,	
ત્રણે દેવ લે છે વારણા, ફરી ફરીરે લોલ	૫૪
વિષ્ણુ વાસળી વગાડે, શબ્દ નાદશુંરે લોલ,	
ડાક વગાડે મહાદેવ, મરળદશુંરે લોલ.	૫૫
ધરી પાણિ પોથિયો, તે મહા મૂનમારે લોલ,	
અહા વેદ બણે મૂખ, ચારે ધૂનમારે લોલ	૫૬
પુષ્પ ચદન વરસાવે, વળી દેવતારે લોલ,	
અઠ્યાશી-સહસ્ર ઋષિ, ચરણ સેવતારે લોલ	૫૭
ત્રિરિમ્વેત તજ સેવક, કાળે ધશીરે લોલ,	
કળિ કાળમા ચુવાળમા, આવી વસીરે લોલ.	૫૮

ભૂર શું લહે ભવાનીકેરા, મેદનેરે લોલ,	
આલ અત એ અગમ્ય, વાદ વેદનેરે લોલ	૫૯
આ અખડ ગરબો ગાય, જે કાઈ માનવીરે લોલ,	
ચરણ ચરણને ઉચારે, સ્નાન જાહનવીરે લોલ.	૬૦
નવે નિહ રિહ લીજાએ, એવારણારે લોલ,	
દેવી વાંઝિયા બધાવે, દાર પારણારે લોલ	૬૧
મન મોહ્યા ગોખ ચાચર, સોહામણેરે લોલ,	
ભટ વલ્લભ મેવાડે, માને ભામણેરે લોલ	૬૨

કળિકાળનો ગરબો

પરમેશ્વરીને પાયે પડી હો બહુચરી, કહુ કળિજીગના કર્મ,	
અકલ નથી કાઈ એવડી હો બહુચરી, શક્તિ રાખજે શર્મ	૧
જીવનું જીવન તુ જડી હો બહુચરી, મૂરખ નવ લે મર્મ,	
અવતારીને આ ધડી હો બહુચરી, આછજિયે રાખ્યાધર્મ	૨
આ દિન દુષદેખડાવિયા હો બહુચરી, જનમી કીધા જોખ,	
સમે સરન સપડાવિયા હો બહુચરી, ગુણવત કીધા ગોખ	૩
હવે હેયુ નથિ ચાલતુ હો બહુચરી, કંઠણ જ આંખો કાળ,	
તુ વિના કે નથિ ચાલતુ હો બહુચરી, પ્રભ ચર્ધ પિડપાળ	૪
કળિજીગ આંખો કેપતો હો બહુચરી, કરવા શુભ સહાર,	
લાજ મર્યાદા લોપતો હો બહુચરી, ભ્રષ્ટ કર્યા આચાર	૫
દુર્ભતિ દીધી દેશને હો બહુચરી, સુમતિ કરાવી તાજ,	
નિપરીત ધારી વેશને હો બહુચરી, કળી કરે છે રાજ	૬
પ્રથમ પહાણુ વરસાનિયા હો બહુચરી, પછે પૃથ્વી ડુબાઈ,	
કાળે દુકાળે આવિયા હો બહુચરી, પ્રભ ન પ્રીટે કાઈ	૭
કુનારગ સો ઉલટે હો બહુચરી, તજ સુમારગ પથ,	
રહે કુકર્મ કુળે ઘટે હો બહુચરી, અરે ન આવે અત	૮
મહાજન મોટા મહેશ્વરી હો બહુચરી, માને બધા માનત,	
તુક્યા દેખીને તપેશ્વરી હો બહુચરી, જાત ન જાણી અત	૯
ગૌશ્વાલણુ સેવા તજ હો બહુચરી, જોગી જતિને ધાય,	
હાણુ હોય નવ લે હજી હો બહુચરી, લક્ષ્મી લહેર જાય	૧૦
કયા કહે કુપાત્રને હો બહુચરી, ગમે જોષીના જ્ઞેશ,	
જેડુ તજ જાય જાતરે હો બહુચરી, દિલમા ન ગણે દોષ	૧૧

ઉંચ નીચ એકઠા મળિ હો બહુચરી, ખેસે બહુ એકાત,
 માને મનમાની રળિ હો બહુચરી, જાણી ન આણે જાત ૧૨
 હિંદુ તરકમા એહવી હો બહુચરી, સમજ્યા સારોધાર,
 જાત ન જાણી જૂજવી હો બહુચરી, વરત્યા એકાકાર ૧૩
 ધર્મ ગયો ધરણી ધશી હો બહુચરી, પુણ્ય ગયુ પાતાળ,
 પાપ રહ્યુ સધળે વસી હો બહુચરી, નર નારી વૃદ્ધ બાળ ૧૪
 દયા દેવ લોકે ગઈ હો બહુચરી, દિસે નહી લવલેશ,
 કૂડા કર્મ કરે કઈ હો બહુચરી, અવર ન દે હિપદેશ ૧૫
 સત્ય રહ્યુ સતાઇને હો બહુચરી, સૂઝે નહીં સ્વદેષ માત્ર,
 ઘટમા ગહ્યુ ઘુટાઇને હો બહુચરી, કળિયે કિંધા કુપાત્ર ૧૬
 શત્રુ સગા સસારમા હો બહુચરી, વધ્યુ વાલામાં વેર,
 અવલોકિ આ વારમા હો બહુચરી, કળિ કરાવે કેર ૧૭
 પ્રીતની રીત બધી ઘટી હો બહુચરી, સ્વાસ્થીયો થયો સ્નેહ,
 માયા મનમાથી મગી હો બહુચરી, તુરત દગો દે તેહ ૧૮
 બલિચારી વાધ્યા ધણા હો બહુચરી, કુગમા ન ગણે કાલ્ય,
 માઠામા ન મુકી મણા હો બહુચરી, હદ હળાહળ હોય ૧૯
 કુળવધુ કઈ કુટિલા ચર્ધ હો બહુચરી, ગણે ન ગુરુજન લાજ,
 પૈસે પરપુરુષે ગઈ હો બહુચરી, પ્રગટ પે અતા આજ ૨૦
 અણુધટતુ અવલોકિયે હો બહુચરી, ધટે તે ધટતુ સર્વ,
 કેમ કાર કાઠને ટોકિયે હો બહુચરી, પ્રજા પૂર્વતુ પર્વ ૨૧
 વય વિના વનિતા વેષમા હો બહુચરી, ગર્ભ જ ધરે અનેક,
 દશ દિવસ દાખ્યુ દેશમા હો બહુચરી, વાધ્યો નિષય વશેક ૨૨
 લક્ષણ લઘુતાના વધ્યા હો બહુચરી, તુચ્છ તરુકળ થાય,
 નદિયે નીર બધે ઘટયા હો બહુચરી, આયુષ્ય અદ્ય ઉપાય ૨૩
 સવત સતર સત્યાશિએ હો બહુચરી, સૃષ્ટિ તળવ્યુ સત્ય,
 અકળાવ્યા અઠાશિયે હો બહુચરી, ત્રિધવિધ પડી વિપત્ય ૨૪
 અકરાકેર અતિ થયુ હો બહુચરી, માઠા વુઠ્યા મેહ,
 દેવત દુનિયાનું ગયુ હો બહુચરી, દુર્બળ દીસે તેહ ૨૫
 વિત્ત વિના વસુધા કરી હો બહુચરી, રસ કસ ન રહ્યો રેષ,
 અમૃતતા અળગી ધરી હો બહુચરી, સ્વાદ ન પામે શેષ ૨૬
 અજ્ઞ અતિ મોઢા હુવે હો બહુચરી, અધર્મ વાધ્યો અસાધ્ય,
 કો કોની કરણી જુવે હો બહુચરી, એકચક્રી એક અગાધ ૨૭

ઉદર થકી ઉપભવિયા હો બહુચરી, ઉભયતણો જે અશ, ૨૮
 તે તન પેટ તળવિયા હો બહુચરી, વિક્રય કાષા વશ
 નિર્ભળ જનમન નિસ્તર્યુ હો બહુચરી, એજ અધિક ઉતપાત,
 વિશ્વ બાધાર્મા વિસ્તર્યુ હો બહુચરી, વિશ્વાસીશુ ઘાત ૨૯
 આપી થાપણુ ઓળવે હો બહુચરી, જુઠા ખાયે સમ,
 ભરમે ભુરને ભોળવે હો બહુચરી, ડડા કરે સૌ કર્મ ૩૦
 આપી સુકૃત આપનું હો બહુચરી, લક્ષ્મીથી લલચાય,
 જે ધન જોણુ પાપનું હો બહુચરી, તે ધન તેમ વવરાય ૩૧
 જે હાકેમ રક્ષા કરે હો બહુચરી, જાય તે હાકેમ હાડ,
 અવળુ આજીવ આચરે હો બહુચરી, ખેતર ખાયે વાડ ૩૨
 ચોર ચાડિયા તેવડે હો બહુચરી, નગર થયુ નિર્ધન,
 ત્રાહિ ત્રાહિ તણિ પડે હો બહુચરી, રાત દિવસ અનુદીન ૩૩
 માણસ જ્યા ધણા મુવા હો બહુચરી, પરા શહેર નદી પાર,
 કહિ મદિર ખાલી હુવા હો બહુચરી, ભૂ પાસે ભયકાર ૩૪
 દેહ ધારી દુખિયા થકી હો બહુચરી, દયા ન આણે મન,
 દિન દિન દુકૃતતા થકી હો બહુચરી, કાષ થયા વન વન ૩૫
 છળ છળભેદ ન છુટિયે હો બહુચરી, પ્રસયો બહુજ પ્રપચ,
 ખૂટયામા નવ ખૂટિયે હો બહુચરી, ખરુ ન રાખ્યુ રચ ૩૬
 વાક વિધાતાનો નથી હો બહુચરી, વાળ્યુ તેમ લણાય,
 આપ ન જાણ્યુ આપથી હો બહુચરી, ભુડે બહુ કેમ થાય ૩૭
 નવ દીકુ નવ સાભળ્યુ હો બહુચરી, આ દુ ખ દુનિયા માય,
 પાપ પ્રજાજનનું મળ્યુ હો બહુચરી, કહો જે કહિયે કયાય ૩૮
 જૂતળ ભુર દેવે નહી હો બહુચરી, સરપુર કર્યા પ્રયાણુ,
 હાજરાહજુર તમે છો અહીં હો બહુચરી, પુરુષ નમ્મા પરમાણુ ૩૯
 અપલક્ષણુ સસારમા હો બહુચરી, લોકે વાળી લીક,
 અરજ સુણી આવારમા હો બહુચરી, બહુચર ભાગો ખીક. ૪૦
 ધંદ આદિ બધા દેવના હો બહુચરી, કઈ કઈ કાખ્યા કબૂટ,
 નીર મોભે ગયા નેવના હો બહુચરી, શક્તિ રાખજો મૃષ્ટ ૪૧
 મહાકાળી મહાકાળમા હો બહુચરી, સુણી કરો છો સાર,
 તે બળ બહુચર બાળમા હો બહુચરી, ઉગારો આ વાર. ૪૨
 હદ વળી હવે શુ જીવ્યો હો બહુચરી, પાપે પૃથ્વી ખવાય,
 સર્વનું સોમપણુ ખુવો હો બહુચરી, પુણ્યે પાપ ધળાય. ૪૩

કાંઈક સાધુને સતે હો બહુચરી, શખલપુરથી જાગ, ૪૪
 છેક વળે છે તું છતે હો બહુચરી, હોલવ બળતી આગ
 ત્રાણ કરો ત્રિપુરેશ્વરી હો બહુચરી, તમે તમ સામુ જોઈ, ૪૫
 પ્રીત કરો પરમેશ્વરી હો બહુચરી, ખરી આળસને ખોઈ
 સરજ્યા સર્વે શક્તના હો બહુચરી, સુરનર જ્યાં જેહ, ૪૬
 છોજ જનેતા જગતના હો બહુચરી, છોરને નવ દો છેહ
 ઉછેરીને ન ઉશેટિયે હો બહુચરી, કાઈ પ્રજા હોય પેટ, ૪૭
 વિષમ વેળામા વેડિયે હો બહુચરી, મા નહિ છૂટો નેટ
 પાળ્યા લા લગિ પોખિએ હો બહુચરી, પેટ તણી પરજાય, ૪૮
 સમર્થ લગિ સતોખિયે હો બહુચરી, મહેમા ન કરો મણાય
 ધણી ગર્ભ થોડી રહી હો બહુચરી, તેમા નિલ ધટાય, ૪૯
 બોળિયે નહિ બાહે ગ્રહી હો બહુચરી, પાર કરો પ્રભુતાય
 નજર કરો નંયાશિયે હો બહુચરી, નગર કરો સરદાર, ૫૦
 વિશ્વ અવાસે વાસિયે હો બહુચરી, પરા શહેર નદિપાર
 મ્હો માગ્યા મેહ મોકલો હો બહુચરી, ખટ રસ નાવે ખોટ, ૫૧
 સર્વતણા હરિ શોક દ્યો હો બહુચરી, કરુણા કીજે કાટ
 કામદુના થઈ દુનિયે હો બહુચરી, સુખ પામે સસાર, ૫૨
 સમ ખાતામા સૂનિયે હો બહુચરી, નોધારા આધાર
 ભૂતળ ભુરને દીનિયે હો બહુચરી, ભાત ભાત રસ ભોગ, ૫૩
 લાડ લડાવી લીનિયે હો બહુચરી, ભાત દળે વિજેગ
 આઈઅમિ છાટોનાખીએ હો બહુચરી, છોર ઠોર ને ગ્રામ, ૫૪
 ભગવતિ ભવમા ભાખિયે હો બહુચરી, સમચ્યા પૂરો કામ
 નેઉવેથકી નારાયણી હો બહુચરી, દેશમાં દો નવનિહ, ૫૫
 દેવી સદા દુખદાયિણી હો બહુચરી, પરમેશ્વરી પ્રસિદ્ધ
 ગરબો સુણી કળિકાળનો હો બહુચરી, જ્યાં શક્તિ દે દાન, ૫૬
 પરતો બહુચર બાળનો હો બહુચરી, પામે ધન સતાન
 વરણ અધિકાર વેદમાં હો બહુચરી, ભગવતિ બ્રહ્માણિ એક, ૫૭
 ઉચ્ચર્યાં અધિક ઉમેદમા હો બહુચરી, ત્રિપુરા ન તજો ટેક
 તમે છો ત્રિભુવનના પતિ હો બહુચરી, સૂર સુરેશ સમાન, ૫૮
 વક્ષજ ગુલામની વિનનિ હો બહુચરી, સુણુએ સધળી કાન.

રત્નો

—❖❖❖❖❖—

આ ભાવસાર ખેડાનો હતો-એની કવિતા રત્ન
જેવી ઝળકારો મારી રહી છે

—❖❖❖❖❖—

મહિના

❖❖❖❖❖❖❖

સાખી

કારતકે રસની કુપળી, નયણામા ઝળકાય,
અગ સમારે રાધિકા, મન્મથ રહ્યો શોભાય ૧
કારતકે કથ મેલી ગયા, સાંભળ સૈયર વાત,
ગોકુળનીરે ગોવાલણી, ધસવા લાગીરે હાથ ૨
વાયદા ઉપર વધતા ગયા, દિવસ ગણતારે માસ,
અમેરે વિશ્વાસે વળગી રહ્યા, મોહન મળવાની આશ ૩
સગરે સહોદર છે ધણા, નાથનિનારે રી નાર ?
બળરે કરી નવ બોલિયે, મસ્તક નહિરે મોરાર ૪
અમેરે મળતા શુ મળી ગયા, બાકી રાખ્યુ ન કાથ,
કહેવા સરખુ રહ્યુ નહી, જાણે જાદવરાય ૫
પૂર્વનિ પ્રીત સભારિયે, જાણિ પોતાની દાસ,
રત્નના સ્વામીરે શામળા, પૂરો અમળાની આશ ૬
ઓધવજરે સદેશડો, કહેજો મયુરા મોઝાર,
જેરે દહાડાના ગયા નાથજી, ઝુરે વ્રજની નાર ઓધવજરે ૭
સાખી

માગશર મન મેગળ થયો, ઉપર નહી ભરથાર,
મધુપુરમા વામો વરધો, અકુશનો દેનાર ૧
માગશર મહિનો આવિયો, નાવ્યા નદકુમાર,
સભારતા સાસો પડે, આખે આસુની ધાર ૨
આશા ઉમેદે અવતર્યા, અખળાનો અવતાર,
કહેાને અમે કમ કીજિયે, મેલી ગયારે મોરાર ૩

પ્રથમ તો મધુકર મોકલ્યો, બહાલે કાળ્યો છે ભોગ,
આપણુ અખળાને એ ધટે, જો જો કરમના ભોગ ૪
ધરમા તે હળવી હુ પડી, બહાર નવ રે બોલાય,
કૂવા તે ડેરી છાયડી, કુવામા રે સમાય ૫
મળતા મોટમ નવ રાખિયે, આવો શ્રી ભગવાન,
રતનાના સ્વામી રે શામળા, દોને દરશન દાન એધવજીરે ૬

સાખી

પોષે તો પરવશ પડી, વેહ વ્યાખ્યો અતિ અગ,
આપડ ગુણ લાગ્યો નહી, ડશિયો શ્યામ ભૂજગ ૧
પોષે તે પહેલા પૂરમા, જોળન બાજેરે વેપ,
પૂરણુ પાપ તેના મળ્યા, જેનો પિયુ પરદેશ ૨
આછી પટાળીરે આઢવા, શિયાળાનીરે ટાઢ,
પાચ પહોરની રાતડી, બહાલે કીધી છે રાઢ ૩
સાજ સજોગે સૌ મળ્યાં, જીવે વાલાની વાટ,
વિસાર્યા કેમ વિસરે, ઉભા જમુનાને ધાટ ૪
ધણુરે ગાદુ કરી રાખિયે, હેકુ નવ રહે હાથ,
પ્રીત કરી કેમ પરહ્યો, નાવ્યા નગણા રે નાથ ૫
બળતી બોલુ છુ હુ હવે, રખે રાખતા રીશ,
રતનાના સ્વામીરે શામળા, પાયે નામુ છુ શીશ એધવજીરે ૬

સાખી

મહા મહીને મન માહરુ, આકુળ વ્યાકુળ થાય,
રુવે વિભોગણુ રાધિકા, એકે ન સૂઝે ઉપાય. ૧
હરિ હરિ શે નવ આવિયા, આવ્યો મઝર માસ,
લાગ્ય વિના કેમ પામિયે, બહાલાજીનો વિલાસ. ૨
કુબળ સરખી કામિની, આવિ હરિનેરે હાથ,
આપ કાળા ને એ કૂબડી, લલી લજિ છેરે લાત. ૩
સરખા સરખી સાહેલડી, જમુના નહાવારે જાય,
પૂજને માગે રે પ્રેમદા, મળજો નદવરાય ૪
એક દુ ખે અમો દાઝિયે, બીજુ કુબળનું શૂળ,
નિર્થુણુ ભોગ વળી લખે, દાઝ્યા ઉપર લૂણ. ૫

દયારે દામોદર દિલ ધરી, ભેટો શ્રી ભગવાન,
રત્નાના સ્વામીરે શામળા, ક્યારે મળશેરે કહાન ઓધવજીરે ૬
સાખી

ફાગણુ આવ્યો હે સખી, કેથુ પુલ્યા રસાળ,
હંદે ન પુલી રાધિકા, ભમર કનૈયોલાલ ૧
સધળો શિયાળો વાહ ગયો, આવ્યો ફાગણુ માસ,
અતરમા અતિ ઉપજો, હોળી રમવાની આશ ૨
વસત વધાવવાને હુ જતી, કુમકુમ ભરીને કચોળ,
કેસરી સાળુરે પહેરવા, મુખ ભરીને તળોળ ૩
અખિલ ગુલાલ ઉડે ઘણા, વાગે તાલ મુદગ,
કોકિલ શબ્દ સોહામણા, કપે અખળાનું અગ ૪
તરુવર આવ્યો મ્હોરિયો, પુલ્યા કેસુડા વન,
અમો અમળાને એ ઘટતુ, મરવુ મુઝાઈ મન ૫
વેરી વિધાતાએ લખ્યો, બહાલાતણુ રે વિજેગ,
રત્નાના સ્વામીરે શામળા, આવી કરોરે સન્નેગ ઓધવજીરે ૬
સાખી

ચૈત્રે ચતુરા સચરી, ઉમી જમુનાને તીર,
પથ ન્યાળતી પ્રેમદા, રડતા બીજે ચીર ૧
ચૈતર માસનો ચાદલો, રૂડી નિર્મળ રાત,
સ્વપનામા સ્વામી રમી ગયા, હંદે થઈ રળિયાત ૨
જગીને જોતા દીસે નહી, ફાળ પડી છે પેટ,
બોલાવ્યા બોલે નહી, નાશી પેઠા રે નેટ ૩
ફામળ કર ધરિ દીવડો, ચતુરા ન્યાળે ચોપાસ,
બોળતા ખુટીરે રાતડી, ન મળ્યા શ્રી અવિનાશ ૪
પાછલી રાત પરાદિયુ, ઉડી પ્રાત કાળ,
જોરીડા જોશ સલાળજે, આ શુ આળપપાળ ૫
મુખ સ્વમાનુ સાબરે, બીતર ભડકારે થાય
રત્નાના સ્વામીરે શામળા, આવી મળેતો આલાય ઓધવજીરે ૬
સાખી

વૈશાખ આવ્યોરે સખી, વહી ગયા અટમાસ,
હજી સદેશો નાવિયો, કાગળની શી આશ ૧

વૈશાખે વાચારે વાચલો, પાક્યા દાડમ દ્રાખ,
 પાકી તે રાચણુ આખલી, ગળી આખાની સાખ ૨
 લુકના લહેરા લાગે ધણા, બહાર નવ નીસરાય,
 ધરતી ધખે ને રવિ તપે, કામળ મુખ કરમાય ૩
 પુલકાની સેજ સમારિયે, બહેકે ચપો ને જાય,
 બહાલાજિ કરે વીંઝણે, કેને ઢાળુરે વાય ૪
 માગ સમારુ રે મોતીએ, સેથે ભરુરે સિદુર,
 નાથજિ દહાવે લીજિયે, જોખન જાય ભરપૂર ૫
 ગ્રીષ્મ ઋતુ અતિ દોહેલી, બહાલા વિચારો મન,
 રતનાના સ્વામીરે શામળા, સોંધ્યુ તન મન ધન ઓધવજીરે ૬

સાખી

જેઠે જોડી સોગડી, પાસા લીધા હાથ,
 જાણ્યુ પડશે પાધરા, અવળા પડિયા નાથ ૧
 જેઠ લગી જોઈ વાટડી, કોઈ આવે ને જાય,
 કાગળ કટકે મળ્યો નહી, લખવા જલ્દરાય ૨
 મરવુ તે મુખથી કેમ કહું, મરણુ હરિને હાથ,
 પ્રીતમ ગત મૃત્યુ થઈ રહી, જાણે વૈઠુંનાથ ૩
 સગપણુ સાચું સૌ કહે, પ્રીત પીતળ ફોક,
 એરે ઉખાણો સાચો મળ્યો, બલા હસાવ્યા લોક ૪
 દોષ અમારા અદૃશ્યો, વાલાજીનો શો વાક,
 સુખ દુઃખ સરજ્યુ દેહને, મારી વિધાતાએ ટાક ૫
 ચતુર થઈ નવ ચૂકિયે, જાણો અખળાનો ધર્મ,
 રતનાના સ્વામીરે શામળા, વળતી એસશે કર્મ ઓધવજીરે ૬

સાખી

આપાડ આવ્યો હે સાખી, કેમ કરિ કાહુ દન,
 નાથ નમેરા થઈ રહ્યા, હાથે પડિયારે રતન ૧
 આપાડોરે ધન ઉલટ્યો, માગ્યા વરસેરે મેહ,
 વીજલરી ચમકાર કરે, બહાલે દીધારે છેહ ૨
 મોરના સોર સોદામણા, દાદુર બોલોરે જોર,
 કોયલડી ટોકા કરે, નાવ્યા નદકિશોર ૩
 રાત અધારિ ભીડે આગિયા, દેખી ઝળકેરે મન,
 દીવડો દીસે બિહામણો, નાવ્યા જગના જીવન ૪

લીલા ચરણા અનિએ ધર્યાં, તરુવર ગેરગભીર,
 પખીડે માળારે ધાલિયા, જ્યાં લા ભરિયારે નીર ૫
 ભેગીડા પણ પથ પરહરી, ખેડા એક આસન,
 રત્નાના સ્વામીને શામળા, આવો જગના જીવન ઓધવજરે ૬
સાખી

આવણુ માસે સજ થઈ, દરપણુ ન્યાળે અગ,
 તતક્ષણુ તે ધરણી ઢળી, જાણે ડસ્યો ભુજગ ૧
 આવણુ માસ સોહામણો, હિરડોળાના રે દન,
 દિયે તે ગોરી રાધિકા, ધણુ પીડ અનગ ૨
 સખિરે સાહેલી સૌ મળી, જમુના નાવારે જય,
 કેસરી તિલક સોહામણ્યાં, કામળ રગ્યારે પાય ૩
 ગૌરી પૂજે સાહેલડી, કરમા પુષ્પની માળ,
 ખીજા રે કરમા ડુકાવડી, મુખે શ્રીગોપાળ ૪
 ચાર પહોર જાગરણુ કરે, ગોરી ગરમા રે ગાય,
 રાત થોડી ને રમત ધણી, રખે વહાણુ રે વાય ૫
 શ્રાવણે પાક્યો આમળો, કાને કરિયે ભેટ,
 રત્નાના સ્વામીને શામળા, આડો જમુનાનો ભેટ ઓધવજરે ૬
સાખી

ભાદરવે ભવન પાયમે, ખલકે હિડોળાખાટ,
 પુષ્પને પખે પદ્મણી, ભુવે વહાલાની વાટ ૧
 ભાદરવો ભરપૂરમો, ભલુ જણાયે જોર,
 ગગન વિષે કરે કાટકા, નાગ્યા નદકિશોર ૨
 ઉત્તર દેસથી ઉલટ્યો, થયો ઘોર અધાર,
 વીજલડી ચમકા કરે, નાગ્યા નદકિશોર ૩
 પચરગના આભમા, મોટા તાણ્યા રે મચ્છ,
 ચપક વરણી રે રાધિકા, ચીર ભીજાયે સ્વચ્છ ૪
 નક્ષિએ નીર ભર્યાં ધણા, નવ દીસે ઉતાર,
 વેરણુ જમુના પૂરે ચઢી, પીયુડો પેલેરે પાર ૫
 બાળ્ય બધુ સુખ દેહતુ, જેનો નાથ નહોર,
 રત્નાના સ્વામીને શામળા, બળતી ખેલુ છુ જોર ઓધવજરે ૬
સાખી

આસોએ આશા હતી, મળવાની મનમાય,
 ઓધવજરે ભસે આવિયા, વીરા થાઓ વિદાય ૧

દુ ખનારે દહાડા વહી ગયા, આલ્યો આસોરે માસ,
સૌકા સપરમે દહાડલે, વસે પોતાને વાસ ૨
નવરે દહાડા ગયા નોરતા, નાવ્યા દશેરા રે માય,
મોટો ઝોછવ દીવાળીનો, આવી કર્જો ઇલાય ૩
સખી સાહેલી સૌ મળી, હરિને લેવાને જાય,
આણે મારગ હરી આવશે, ઉતટ અગ ન માય ૪
ધનતેરશે ધન ઘાઇને, સજ્યા સોળ શણુગાર,
નયણે તે કાજળ સારિયા, મળવા નદકુમાર ૫
કામળ કરમરે દીવડો, હઇડે હરખ અપાર,
હરિને નિહાળવા નીસરી, ઉભી આગણા બહાર ૬
મનના મનોરથ વહી ગયા, એકે સિધ્યુ નહિ કાજ,
રતનાના સ્વામીરે શામળા, દોહોલુ કીધુ છે રાજ આધવજીરે ૭
સાખી

અધિક માસ વળિ આવિયો, તેથી ઉપજ્યો ત્રાસ,
વળિ એ કવો વિતશે, વીત્યા બારે માસ ૧
બારે માસ તો વહી ગયા, તેરમાની શી પેર,
પુરુષોત્તમ પહેલો નથી, કાણે કીધો છે કેર ૨
બાર રવિ બાર પર્વણી, અધિકુ ઝોછુ ન થાય,
આધક માસ કર્મે કર્યા લખ્યો, ધણો થયો દુ ખદાય. ૩
વર્ષ પછવાડે વાછરુ, મુકયો છે મળમાસ,
રખે વળી ચૌદમો કરે, એનો શો ત્રિશાસ ૪
રાધાને લલિતા ચદ્રાવળી, ભામા આલે જે વામ,
સૌકાના મન મનાવિયા, આલ્યો સુદર સ્યામ ૫
તેરે માસ પૂરણુ થયા, જે કા પ્રેમે ટે ગાય,
સાબળતા સુખ ઉપજે, બેહુ વૈકુઠ જાય ૬
પદ ઝોગણોતેર રાગ સોરઠી, બતરીસો રે બધ,
ગુણીજન મન વિચારજો, એ છે રસનો રે કદ ૭
સવત સત્તર પચાણુઓ, માસ માગશર સાર,
પ્રથમ પક્ષ એકાદશી, ઉત્તમ ચદ્ર વાર ૮
મન કર્મ વચન બુધ કરી, રચ્યા ત્રયોદશ માસ,
રતનાના સ્વામીરે શામળા, પ્રીતે પૂરજો આશ.આધવજીરે. ૯

જવરામ ભટ્ટ

પ્રેમાનંદ ભટના વિવેકવણુજારાની નકલ કીધી છે

જવરાજ શેઠની મુસાફરી

હીરછટ્ટની ચાલ

- શિવરાજ શેઠ પુત્ર જવરાજને, મોકલે વિદેશમા કહી સુકાજને,
જાઓ મૃત્યુ લોકમા ગુમાસ્તા લેઈને, માલ વોરજોનિ પુત્ર શુદ્ધ જોઈને ૧
- સાથ રાખજો દલાલ સત કાઈને, લેવરાવશે સુમાલ સારો જોઈને,
આગવો સુસગ લેઈ રાખજો કને, ધીંગણો મા કામ કોધ લોભ ચોરને ૨
- મૂકજો કુસગ કાસિયાતણી પુરી, આવશે અપાર મોહિની નદી ખરી,
ખેસજો વૈરાગ્ય નાવમાં ફરી ફરી, ચાલજો સુવાટ પેલી પાર ભીતરી ૩
- વિકટ છે અવાટ બીજી વાટ ચૂકશો, જાણુ દેશ રહી જશે અજાણુમા જશે,
વિષય ધૂર્ત મધ્ય જાળમાંહિ દૂખશો, કામરૂપ દલ ત્યા વિવેક ભૂલશો ૪
- પરખ્યાવિના પ્રપચ માલ વોરશો, લાભ કાળ વહિ જશે દિવાળુ ડુકશો,
તો ત્રસાજો ખોટ દેખી પોક મૂકશો, કાઈધીરશે નહી વિદેશ શુ કરશો ? ૫
- દેશ દેશ કાઢજો દુકાનો ધર્મની, છાડજો પ્રપચ વાત ફર કર્મની,
ધારશો ન કર્ણ વાત વિષય ધાતની, કાવજો લલાઈ આપ સારી વાતની ૬
- ચલ રાખજો શરીર વાટ ધાટમાં, તાપમાં ન ચાલશો કુકર્મ સાથમાં,
ગાન યોગ ભક્તિ માલ જો ગમે તને, ખોટ લાભ પૂછજો ને વોરજો તમે ૭
- એટલી વિવેક વાત ચિત્ત રાખશો, તો ભવાટવી તરી સ્વપ્ન આવશો,
એક વાર સર્વ વસ્તુ લેઈ આવશો, તો પ્રદેશ પરહરી સ્વધામ ખેસશો ૮
- શીખ લેઈ શેઠજી પ્રદેશ સચ્ચાઈ, નાત જાત નગર લોક સર્વને મળ્યા,
નગર શેઠ પુત્ર જવરાજ નીકળ્યા, રામ રામ જોગોપાળ શબ્દ કહી વળ્યા ૯
- જીર્ણ મૂળને નવા પોશાક પેરિયા, દેખતા પિતાએ નેત્ર નીર ખેરિયા,
સા કુટુંબ નાત લોક તો રહી ગયા, જવરાજ શેઠ સા થકી વિદ્યા થયા ૧૦
- શહેર બહાર સર્વ સાથ એકઠો થયો, શિવરાજ શેઠ સા વળાવવા ગયો,
પુત્રને વળાવી શિવરાજ ત્યા રહ્યો, જવરાજ ત્યા થકી વિદેશમા ગયો ૧૧
- જવરાજ બસનના તરંગમા ઝંજો, મનોવેધ તુર્ત મૃત્યુલોકમા પડ્યો,
કર્મયોગ સા ભવાળિષ પાર ના જાઓ, ધણિકવાર જવરાજ તીર્થ આચળો ૧૨

- દેવયોગ એક દેહ નાવ સાપજી, દ્વારસમ ઉર્ધ્વ કાળ શિદ્ધિપત્ર ધજી, ૧૩
પથ પાટિયા પ્રપથ લોહનુ જજી, જે ભવાન્ધિ નીલ પકળળમા પજી
- ઓ જીવન એક બેડી દીડી નાવમા, બુદ્ધિ આગળી સ્વરૂપ હાવભાવમા, ૧૪
મઠ હાસ ચતુર છે વિચાર વેણુમા, મધુરી વાણીમા અને મૃગાક્ષિ નેણુમા
- શેઠ પાસ આવી વાત પૂછી સાનમા, કોણુ માત તાત કોણુ નાત જાતમા, ૧૫
કોણુ નામ ઠામ વાસ કોણુ દેશમા, કેમ છે ઉદાસિ આ વિચિત્ર વેશમા
- સ્વસ્થ ચિત્તે શેઠજી કહે વિચારીવાત, કોટિ લક્ષજન્મ કોટિ લક્ષ માત તાત, ૧૬
કોટિ લક્ષ નામ કોટિ લક્ષ નાત જાત, મૂળ નામ એક છે સુણો પિતાની વાત
- શિવરાજ છે વિદેહી નગર શેઠિયો, પુત્ર તેમનો હું જીવરાજ વેઠિયો, ૧૭
ઉઘર્થ અર્થ મૃત્યુ લોક આવિયો, ભૂલમા હું આ ભવાન્ધિ મધ્ય ભટકિયો
- પારના જડિયો હું દેખતો જ આધજો, ભૂતમા ભમ્યો હું ચાલતો જ પાશજો, ૧૮
જાત નાત તાતથી થયો હું વેગજો, તાત છે સમીપ તેમને હું ના મળ્યો
- આશરા વિના થયો ધણો હું આકળો, વાટ ઠામ તુ મળી થયો હું મોકળો, ૧૯
ધણિક નાર મેં કરી તથાપિ એકલો, દુ ખ સોયના થકા થયો હું દુખજો
- નવ મટે થનાર વાત કર્મની લખી, આજ દુ ખ વિસર્જ્ય થયો ધણો સુખી, ૨૦
ગુણ વાત મેં કહી તને ન ઓળખી, મેં કહ્યું તને, તમે મને કહો સખી
- તે નિવૃત્તિ નાર શેઠને કહે કથી, ઓળખો મને પવિત્ર માત તાતથી, ૨૧
મન પિતા સુબુદ્ધિ તે કુબુદ્ધિ માતથી, ત્રણ બેન નિપતી બને ન મૂળથી
- મન પિતાનું હેત ઝાઝુ મા કુબુદ્ધિથી, મારી મા સગી સુબુદ્ધિ તે થકા નથી, ૨૨
હું નિવૃત્તિને તમે સ્વયવરે હરી, શેઠ જે વિદેહ નામ શહેર જઈ વરી
- માત તાત પાસ હું નિવૃત્તિને ધરી, નાથ મૃત્યુલોકમાં ગયા તમે ફરી, ૨૩
ત્યા ગયા પછી પ્રવૃત્તિ બ્રાતિને વર્ષા, તેમનું સ્વરૂપ જોધને તમે ઠર્યા
- લપટિ કુબુદ્ધિ સાસુના કબ્બાગરા, મૂળથી ખરી સુબુદ્ધિ સાસુ વિસર્ણા, ૨૪
તવ સુબુદ્ધિ માત મારિ પાસે આવિયા, માત દિકરી વિદેહ શહેરમા રહ્યા
- શિવરાજ સ્વસુર આશરે સુખી થયા, સ્વસુર સાસુના પવિત્ર ચરણ સેવિયા, ૨૫
ત્યા તમારિ શાત મા રહી રહી મરે, શિવરાજ તાત તે ઉદાસમા ફરે
- દેહ વસ્તુ સાક્ષિરૂપ ગર્વ ના ધરે, રોજગાર ના કરી વૈરાગ્ય આદરે, ૨૬
સમર્પણ ધર્યું હશે નવું ન સધરે, આગલી કમાઈ સતને મુખે ધરે
- ગૂણથી અતીત પથ એકસો ફરે, ખાંધ ના પિયે ના પુત્ર પુત્ર ઉચરે, ૨૭
એકવાર હું નિવૃત્તિ ઘેર આવિયા, સ્વસુરજી અમારિ પાસ ગળગળા થયા

કહે વહુજી તમ પતિ ત્રિદેશમા ગયા, કોટિ કલ્પ વહિ ગયા હજૂ ન આવિયા,
 જ્યમ થયુ દશે મલ્યા શુ વિવચિ કાસિયા, કામ કોષ લોભ તરકરે શુ ભૂટિયા ૨૮
 કે શુ લેવુ દેવુ અધિક નૂનથી રહ્યા, કે કુસગ ધૂત સગથી વહી ગયા,
 જા વહુ નિવૃત્તિ આપ મૃત્યુસોકમે, વૃદ્ધ આ મુનીમ સુસગ સાથ લો તમે ૨૯
 સાથ લો દયા સખીથી વાટ નિર્ગમે, તુ ગયા વિના ન થાય અર્થ આ સમે,
 લેઈ આત્મા થયા સવાર તે સમે, આ દયા સખી સુસગ સાથ બે અમે ૩૦
 મૃત્યુનોડ આવિયા ભવાખ્ષિ તીરમે, દેશ દેશ ખોળિયા મલ્યા નહીં તમે,
 વણીકવાર ખોળિ ખોળિ થાકિયા અમે, ઠાણુ નાવ દેખિયુ ભવાખ્ષિ નાળમે ૩૧
 પૂછિયુ ન કાઢતે હુ બેઠી આ સમે, તેટલે જ શેઠ દષ્ટિએ પડ્યા તમે,
 ઓળખુ તમેને મને ન ઓળખી તમે, શીદ ઓળખો ગરીબ નાર છુ અમે ૩૨
 હુ વિના અનેક નાર ઇશકિને ગમે, આજ કાળ ભ્રાતિ નારમાં રમો તમે,
 ક્યા ગઈ પ્રવૃત્તિ વ્હાલી નાર આ સમે, માત તાત પિસસ્યા પ્રવૃત્તિ નારમે ૩૩
 હુ નિવૃત્તિ પીસરી ભલી જ ભ્રાતિમે, આનડા અજાણુ શેઠ ક્યમ થયા તમે
 અમ જેની દયાની વાત કાનમા ધરો, મુનિમ વૃદ્ધ આ સુસગનુ કહ્યુ કરો ૩૪
 પૂર્વ નાર હુ નિવૃત્તિ ચિત્તમા ધરો, શિવરાજ શાંતિ માની સેવના કરો,
 ભ્રાતિ પ્રવૃત્તિ નારિ વેગળા કરો, તો ભવાખ્ષિ આ શરીર નાવથી તરો ૩૫
 ઘાટ ઘાટ ફેરવો સુમાલથી ભરો, પરતુ સારી લેખને રસદેશ સચરો,
 છેલુ છેલુ ગેહજુ ચડો શરીર વ્હાણુ, હુ નિવૃત્તિ નાર હાથમા ગ્રહુ સુકાન ૩૬
 આગુવા ભવા દયા સુસગ છે પ્રમાણુ, પૂર્વદેશ જતા વાટ રોકનાર કોણુ,
 જીવરાજજી થયા પ્રસન્ન ચિત્તથી, હાથ સાહી નારને ચઢ્યા સુમાનથી ૩૭
 પચ માસનુ કળેત વહણુ નાળથી, હાલતુ થયુ તથાપિ નીકળતુ નથી,
 જીવરાજ ફેરવે ધણુ ધણુ મથી, નાળ સ્કાકડથિ લાગ લાગતો નથી ૩૮
 તે સમે અનેક બદગી કરે કથી, કાઢ વ્હાણુ, કાઢ વ્હાણુ નાથ નાળથી,
 વ્હાણુ નીકળ્યા પછી છ માસ દૂધ પીશ, ચાર પાચ વર્ષ પાધડી વિના ફરીશ ૩૯
 વર્ષ એક બે મુનિવૃત્તને ધરીશ, કાઢ વ્હાણુ, કાઢ વ્હાણુ હે કૃપાળ ઈશ,
 મુનિમ વૃદ્ધ આ સુસગનુ કહ્યુ કરીશ, મનસ્વસુરથકી સુસુદિ સાસુ મેળવીશ ૪૦
 સ્ત્રી નિવૃત્તિ સગ પતિનત આચરીશ, શિવરાજ શાંત માનિ સેવના કરીશ,
 આ દયા સખીની વાત કાનમા ધરીશ, મનસ્વસુરથકી કુણુદિ સાસુ પરહરીશ ૪૧
 ભ્રાતિ ને પ્રવૃત્તિ નાર વેગળા કરીશ, આજથી પરાગતાને દૂરથી તજશ,
 એકવાર વ્હાણુ સાથ બહાર નીકળીશ, તો ફરીથી રોજગાર વ્હાણુનો તજશ ૪૨
 દૂરથકી કુસગ કાશિયાથકી ડરીશ, કામ કોષ લોભ ચેર વેગળા કરીશ,
 એ પ્રકારે જીવરાજ બદગી કરે, સ્ત્રી નિવૃત્તિ સાથ ભકિત ભાવને ધરે ૪૩

તે સમે પ્રસૂતિ કાળ વાયુ સચરે, દેહ બહાણુ નાળમા અહીં તહીં ફરે,
નાળમા નવેક માસ એકલુ ખડયુ, સતિકા પ્રચડ વાયુ ડોલમા પડયુ ૪૪
ત્યાયકી મહા ભવાબ્ધિ પૂરમાં પડયુ, મોકલુ થયુ અનેક ખડકે આયડયુ,
પૂર્વના શુભાસ્તા શીવરાજના હતા, એ નવાણુ શેઠની ખબર પૂછતા ૪૫
જીવરાજ કહે હુ ઝોળખુ છુ લૈ જતા, નિર્વિકારને લેઈ વિકાર મૂકતા,
ગુણ અર્થ સમજયા વિવેકિ રિઝિયા, દેહ સાધના કરી વિદેહમા ગયા ૪૬
શુદ્ધિહીન મૂર્ખલોક તેન સમજિયા, વિષય દુચ્છલોભથી ભવાબ્ધિમા વધ્યા,
એ કયા રહી પછી વિચાર શા થયા, મૃત્યુલોક વાયુ જેટલે જ લાગિયા ૪૭
કેટલેક માસ બહાણુ ચાલતુ કરે, બાર વર્ષ ઝાળપણુમા જઈ ફરે,
તે પછી પલાણુ જોખન અશ્વનુ કરે, નવનવા પોશાક ખાન પાન શુ ભરે ૪૮
કારમો કુસમ મિત્ર સાથે સચરે, તેની વાતચિત્ત કર્ણુ દેશમા કરે,
બ્રાતિ ને પ્રવૃત્તિ નારિ ચિત્તમા વસે, મનસ્વસર કુણુદિ સામુથી ધણુ હશે ૪૯
બહાણુ ફેરવે જીવાનિ અશ્વ ખેત્રવે, ઘાટ ઘાટથી પ્રપચ દ્રવ્ય મેળવે,
દેશ દેશમા નવી દુકાન ખૂપવે, ત્યા મુનિમ છે ધણુ હીસામ ચૂકવે ૫૦
નાત શેઠ પારકી લગાઈ શીજવે, કારસુ કુટુબ માત તાત રીઝવે,
મુખ્ય સાહુકાર લાખે લેખુ લેખવે, અન્યની હુડિ પાછી નવ ફરે ૫૧
દેશપાળ હાથમા દિવાન જઈ નમે, અમલનો છકલો સર્વ લોકને દમે,
કીર્તિ લોભિયાની વાત આપને ગમે, દ્રવ્યને મદેથી સાધુ સતને દમે ૫૨
ઉલમે અજાણુ પનક નિર્ગમે વૃથા, ધર્મ વાસના ન થાય કૃષ્ણની કથા,
દામ સાહેબીનુ અભિમાન સર્વથા, સ્વાર્થમા ખુશાલ પરમાર્થમા વૃથા ૫૩
નવનવી મિઠાઈ દૂધ ફૂરથુ જમે, રગ મહેલમા પ્રવૃત્તિ નારિશુ રમે,
લોભ લાલ પુત્ર પાસ લેછને ભમે, ભાવહીન આપ કીાત સર્વથા ગમે ૫૪
જરકશી પોશાક કીનખાખ ખોળિયા, પામરી રુમાલ રગચોળ મોળિયા,
વેઢ વાકડા અમુલ્ય કર્ણુ ચોકડા, હીમરુ ગલેચા શેઠ ગાદિએ પજા ૫૫
રગ તાન નાય થાય છે ખડા ખડા, થયા ભાઈ સાહેબ તો અમલથી બડા,
વેર તાયફા અખડ નાયતા વડા, પ્રેમથી વૈયાલ રોજ પાનના પડા ૫૬
ચૌદ માળની હવેલી ખુમ બગલા, હોંચકો પનગ ત્યા સુવર્ણ સાકળ્યા,
ભાગ્ય પાશરેયિ સર્વ વૈભવો મળ્યા, વાકડુ થતા જ વૈભવેયકી ટળ્યા ૫૭
દૈવ ક્રાપતા જ દેશપાળ ક્રાપિયો, સેજ વાકમા અનત માલ લૂટિયો,
દેશ દેશની દુકાન સર્વ અટકિયો, માલ ખોટ જોઈ જીવરાજ પટકિયો ૫૮

ઉવરાણિ બધ કરજ તો અરુ થયુ, કોઈ ધીરનાર નહો કામ કુખીયું,
 કરજદારે ઘેરિયો દીવાળુ પુકિયુ, એ પ્રકારે પાપ દ્રવ્ય વ્યસ્ત થઈ ગયુ. ૫૯
 હાય દેવ હાય દેવ કાઈ નવ રહ્યુ, છપન ઉપર ભેરતાન લુગળુ ગયુ,
 નાત શેઠ તે હવે ન કો કરે કહ્યુ, બ્રહ્મભોજ્ય દાન પુન્ય કાઈ ના થયુ ૬૦
 ભાગતી દશાયે તોલ ભાગતો ગયો, મહા દરિદ્રતામા આહાર યોગણો થયો,
 બહુ ખરાબદસ્ત કારભાર ના રહ્યો, માનહીન બાપડો ફરે વહ્યો વહ્યો ૬૧
 એ સ્થિતિમા જીવની ઘોડિ ગુજરી, સ્ત્રી પ્રવૃત્તિએ જાણી ખરાબી દોકરી,
 હોલ લાલ પુત્ર તે સમે ગયા મરી, દુ ખમાહી સાલચો જ શ્રીહરી ૬૨
 કાળ પેંગડેયિ વૃદ્ધ ઘોડસે ચઝ્યો, ટેક લાકડી લગામ રેત કાઠડો,
 વેગહીન ચાલતો તે જ્યે કદી પઝ્યો, માર ચાખખાનિ ચોપથી કરે ખડો ૬૩
 કાળનુ ભરેલ દેહબાણુ પૂરિયુ, આ ભવાન્ધિ તીર નામ નર્મદા ગયુ,
 ચક્રપાણુ ઝોરસત્ર ઘાટ છીપીયુ, શ્રીકૃષ્ણેર સોમનાથ ભેટનુ થયુ ૬૪
 તીર્થનાસી વિષ્ણુ ભક્તને મળ્યો જઈ, તેમને સમાગમે કથા સ્વી થઈ,
 તે સમે સુસગ મિત્ર તે મળ્યો જહી, ભેટતા પ્રવૃત્તિ આતિ વેગળી રહી ૬૫
 વરણુ વેષ ફેરવ્યો નવો ધર્મો તહી, વૃદ્ધ જ્યેષ્ઠ જોઈ લાજપૂરમા વહી,
 તે વહ્યા પછી પટતરો રહ્યો નહી, તે પછી સુસગ મિત્ર ઓળખ્યો સહી ૬૬
 ઓળખ્યા પછી ફરી વળ્યો હસીધસી, ભેદ ભાગતા પ્રવૃત્તિ આતિ ગઈ ખશી,
 પૂર્વની વિવેક વાત ચિત્તમા વસી, સાબરી નિવૃત્તિ નારને થયો ખુશી ૬૭
 મિત્ર મેળવો નિવૃત્તિ નાર આ સમે, શીવરાજ શાંતિ માત ભેટવો તમે,
 દેહમાથી લઈ જશો વિદેહમા કયમે, તો તમારો પાડ ખુબ માનશુ અમે ૬૮
 એ પ્રકારે જીવરાજની ફરી મતી, તે સમે સુસગ તે થયો દયાપતી,
 સૂણિ બોધ જીવરાજને થઈ ગતી, બ્રહ્મભાવથી જહી પ્રકાશ પહતી ૬૯
 મનસ્વસુર સુશુદ્ધિ સાસુ એકઠા કર્યા, પૂર્વની નિવૃત્તિ રાણી ચિત્તમા ધર્યા,
 ક્રોડિ વર્ષના વિરોગ રુચણા હર્યા, અસલનું મળ્યુ કુટુંબ દુ ખ નિસર્યા ૭૦
 નિવૃત્તિ નાર સગ મિત્રડી થઈ ઘણી, જીવરાજ વશ કયો નિવૃત્તિયે ધણી,
 પ્રથમ ભક્તિ દોકરી નિવૃત્તિયે જાણી, જીવરાજ વશ શેઠને ગઈ વધામણી ૭૧
 તે સમે આનંદી ચિત્ત શેઠનુ થયુ, કાઈ ન રાખિયુ કને સહ સમર્પાયુ,
 નવ પ્રકાર ભક્તિનું સ્વરૂપ સાધિયુ, તે સ્વરૂપ જોઈ પ્રેમરૂપ વાધિયુ ૭૨
 પ્રેમનો ભરેલ શેઠ નાચતો ફરે, રામહર્ષ યાચ ગાય ગદગદ સ્વરે,
 પાપ ધુધરા સતોર વાજતા ફરે, સમસ્તર ભલાથી તાન ગાન ઉચરે ૭૩

ભક્તિ પાત્ર વર્ષની થતાં પિતા ડરે, સ્ત્રી નિવૃત્તિથી વૈરાગ્ય પુત્ર અવતરે
હર્ષનો ભયો વધાર્ધ મસ્તકે ધરે, વશ્ય સુસગ વાત ચિત્ત કાર્ધ ના કરે ૭૪
જ્ઞાન પુત્ર તે પછી થયો નિવૃત્તિને, ગર્ધ વધામણી વિવેક શેઠની કને,
સમર્પણ કર્યું સહુ તદા વિવેકને, વિધિ નિષેધના વિવેકની થઈ બને ૭૫
જ્ઞાન ને વૈરાગ્ય પુત્ર હાથમા ધરે, સ્ત્રી નિવૃત્તિ ભક્તિપુત્ર સાથ સચરે,
યોગમાર્ગમા સુસગ આગ્રુવો કરે, લિંગ દેહ ત્યાગિને નિદેહ પરવરે ૭૬
સા સ્વધર્મમા ગયા પડી ધર્યો વળી, જીવરાજ શીવરાજમા ગયો મળી,
પરમશાંતિ માત આપિ તે સમે વળી, શૈક મોહ જન્મમરણની પિડા ટળી ૭૭
જીવરામ-ભદ્ર નામ ગામ ધોળક, ટોળક દ્વીગત આમણોત્તનુ પપુ.
તે નરે વિવેક વાત જોઇને લખ્યુ, આ અધ્યાત્મ દીપ જીવ શીવ પારખુ ૭૮
આ વળી નવીન ગ્રંથથી વિચારજે, ધણીક વાતનો પટતરો ખુલી જજે,
લિંગદેહ જીવને વણિક પ્રમાણજે, શેઠ ને વણિક વિષે ન ભેદ આણજે. ૭૯
ધામ વૈકુંઠ પૂર્વ જે દેશ જાણજે, શીવરાજ નામ વિજય દેહ માનજે,
જીવરાજ તેજ લિંગ દેહ માનજે, શાંતિ માત તેજ મુક્તિ દેહ જાણજે ૮૦
મન મળે કુલુદ્ધિ માત દામલીન થાય, મન મલિનમા પ્રવૃત્તિ ભ્રાંતિ જે ભરાય,
તે પ્રવૃત્તિ ભ્રાંતિથી કુકર્મ કાર્ધ કરાય, ને કુકર્મ બાધિ જીવ દેહમા ભરાય ૮૧
ભ્રાંતિ તામસીયિ બ્રમણતા અગણ થાય, રજગુણી પ્રવૃત્તિથી વિચારમા પડાય,
મન મળે સુલુદ્ધિ માં ન દામલીન થાય, નિર્મળી નિવૃત્તિ શુદ્ધ સાત્વિકી જાણાય ૮૨
પ્રથમ મુખ્ય મુખ્ય તીર્થ સેવના હજે, તીર્થ સેવતા કથાતણી રુચી થજે,
કથા રુચી થતાં સુસગ મિત્ર ભેટજે, મિત્ર ભેટતાં પ્રવૃત્તિ ભ્રાંતિ છાંડજે ૮૩
પ્રવૃત્તિ ભ્રાંતિ નિવૃત્તિ ચિત્ત રાખજે, નિવૃત્તિ ચિત્ત રાખે ભક્તિ સ્વાદયાખશો,
ભક્તિને નવે પ્રકારમા રમાડજે, તે રમાડતાં પ્રભૂથી પ્રેમ આણજે ૮૪
પ્રેમ આણતા વૈરાગ્ય તુર્ત ભાવશે, તે સમે પ્રપચ વાત તુચ્છ લાગશે,
જ્ઞાન આવતે વૈરાગ્યમા ઠંથી જશે, તે સમે વિવેક સત્પદાર્થનો થશે. ૮૫
વિધિ નિષેધના બધા અનિત્ય જાણશે, તે સમે સમાધિ યોગ માર્ગ ઝાલશે,
યોગમાર્ગ ઝાલી લિંગ દેહ ત્યાગશે, લિંગ દેહ ત્યાગે જીવ શીવ થઈ જશે ૮૬
સવત્ર અઢાર પડવો પોષ માસનો, આ નવીન ગ્રંથ પૂર્ણ તે સમે જન્મે,
હુ કવિ અગણ દોષ દૂસ્ત દીર્ઘનો, જાણતો નથી સુધારજો કવીજનો. ૮૭

પ્રીતમદાસ

એની કવિતા વેદાત તથા વૈરાગ્યમાં સરસ છે

કક્કો ૧ લો

છપાયા છઠ

કક્કા કર સદગુરનો સગ, હુદે કમળમા લાગે રગ,
આતરમા અજવાળુ થાય, માયા મનથી દૂર પળાય,
ત્રિગ વાસના હોએ ભગ, કક્કા કર સદગુરનો સગ ૧
અજ્ઞા અરેખરી છે વાત, તે શ્રીમુખે કહી સાક્ષાત,
જ્ઞાની મૂતી જોગી જતી, ગુરુ કૃપા વણુ સિદ્ધિ નથી,
જન્મ મરણની મટશે ધાત, અજ્ઞા અરેખરી છે વાત ૨
ગગ્ગા ગુરુની મેવા કરો, પરનિદા પરધન પરહરો,
પ્રપચ તે પડવાનો ઠામ, સાચે ગચે સીતારામ,
એ શીખામણુ ચિત્તમાં ધરો, ગગ્ગા ગુરુની સેવા કરો ૩
ધધ્ધા ધણુ કહે શુ થાય, ભવ તરનાનો એ જ ઉપાય,
સમજીને સશય ટાળવા, બાહ્યાભ્યન્તર હરિ ભાળના,
જાતા જીવ દશા તો જાય, ધધ્ધા ધણુ કહે શુ થાય ૪
નન્ના નિર્મળ તેની દશા, જેને હરિ હૃદયમાં વસ્યા,
પોતાના અવગુણને હણે, પરના તો હૃદયે નવ ગણે,
કાના દોષ ન દેખે કશા, નન્ના નિર્મળ તેની દશા ૫
ચચ્યા ચિત્તમાં ચેતી લે, માથે મરણુ તણો છે ભે,
કાયા ઉપર તાકે કાળ, મોહ પારધિયે માડી જાળ,
તેમા હરિ રાખે તો રહે, ચચ્યા ચિત્તમાં ચેતી લે ૬
છછ્છા છે માયા ગુણુમયી, બળવતી પણ દીસે નહી,
દાવન માનવ ને દેવતા, અધીન થઇ સૌએ સેવતા,
હરિજન આગે હારી રહી, છછ્છા છે માયા ગુણુમયી ૭

જળજળ વિરલા જાણે ભેદ, માયા પ્રપચ વિધિ નિષેધ, તે માયાનું તજવું માન, માયાપતિ ભજવા ભગવાન, અતરમા ઉપજે નિવેદ, જળજળ વિરલા જાણે ભેદ	૮
ઝઝઝા ઝાખી જોને જેહ, વણુ વાદળ જ્યા વરસે મેહ, વિના સરોવર અથુજ સાર, વિના ભમર ઉઠે ગુજાર, વિના અર્ક અજવાણુ જેહ, ઝઝઝા ઝાખી જોને તેહ	૯
નન્ના નામ નાવ છે સાર, જે ભેસે તે ઉતરે પાર, કાળ કર્મ નહિ લાગે લેશ, છે આનદી હરિનો દેશ, તે પદ પામે નિરધાર, નન્ના નામ નાવ છે સાર	૧૦
ટટ્ટા ટેક જનમનો ટળે, અતરજમી ઘટમા મળે, નાના મોટા હરિના ધાટ, કાર્ધસૂક્ષ્મ ને કાર્ધ વેરાટ, હરિને ભજતા હુપદ ગળે, ટટ્ટા ટેક જનમનો ટળે	૧૧
ઠઠઠા ઠેકાણુ છે ઠીક, જ્યા ન મળે ખીજની ખીક, નિર્ભય નારાયણનો વાસ, પ્રેમ ધરીને રાખે પાસ, સમજી માની લેને શીખ, ઠઠા ઠેકાણુ છે ઠીક	૧૨
ડડા ડાહપણુ મૂકી દે, સતગુરને શરણે જે રહે, વચનતણુ રાખી વિશ્વાસ, કુકલ્પનાનો કરજે નાશ, ઉપાધિથી અલગો રહે, ડડા ડાહપણુ મૂકી દે	૧૩
ઢઢા ઢોલ વગાડી કહ્યું, રૂડા પુરુષને હંદયે રહ્યું, સમજ્યા તેણે લીધા સાર, ગાફલ નર તો ખાશે માર, જોતામા જોખન તો ગયું, ઢઢા ઢોલ વગાડી કહ્યું	૧૪
રેણા રણ ચોરાશીતણુ, તેનું વ્યાજ વધે છે ધણુ, દાણીગણુમા ફુલી ગયો, દેવાણુ કાઢીને રહ્યો, જમકિકર કરશે તાપણુ, રેણા રણ ચોરાશીતણુ	૧૫
તત્તા તારુ આપ તપાશ, કયાથી આવ્યો કયા તું જાશ; ખેપ કરીને ખોળી કાઢ, હરિદ્વિ હોય તો લાગે હાડ, મુરખના મનમાં નહિ ત્રાસ, તત્તા તારુ આપ તપાશ.	૧૬
થથ્થા થિર તો રહેવું નથી, કોણુ રક કોણુ પૃથ્વીપતી, આજ કાલમાં જવું સહી, કાઠિ ઉપાયે રહેવું નહી, ભાવ ધરી ભજ કમળાપતી, થથ્થા થિર તો રહેવું નથી.	૧૭

દદા દેહ દેવળમા દેવ, સેવક થઇને કરની સેવ, પ્રેમ પુષ્પને ચદન હાર, જ્ઞાન દીપક ઘટમા અજવાળ, અતરનો ટાળે અહમેવ, દદા દેહ દેવળમા દેવ	૧૮
ધધ્ધા ધરજે ધારણુ ધીર, વાય કાઝ રાખે વીર, શબ્દતણી ગ્રહજે સમશેર, શબ્દ દળમા પાડે મેર, સદ્ગુરુ બકતર પ્હેર શરીર, ધધ્ધા ધારણુ ધરજે ધીર	૧૯
નન્ના નિશાન ગુરુનું છેય, ધીર વીર પગ રોપી રેય, કાયર નરનું નહિ ત્યા કામ, શરવીરનો સાચો સત્રામ, જિત્યા નિરગુણ જગમા જેય, નન્ના નિશાન ગુરુનું છેય	૨૦
પપ્પા પૂરાની જે પ્રીત, મેરુ ચળે પણુ ન ચળે ચિત્ત, ધ્રુવની પેરે અવિચળ રહે, સ્તુતિ નિદાને સુખદુખ સહે, નારાયણને નિરખે નીત, પપ્પા પૂરાની જે પ્રીત	૨૧
ફફ્ફા ફોગટ તે કોણુ ફરે, સચેત થઇ હરિ સ્મરણુ કરે, જન્મ મરણુમા આવે નહીં, જેનું મન વસિયુ હરિમહી, જડરાવાસ ન નિશ્ચે કરે, ફફ્ફા ફોગટ તે કોણુ ફરે	૨૨
બબ્બા બોલે તેને જાણુ, મૂકી દેને મનની તાણુ, હુ મારુ હદિયાથી ટાળ, પરમારથમા પિડજ ગાળ, દયા દીનતા મનમાં આણુ, બબ્બા બોલે તેને જાણુ	૨૩
ભભ્ભા ભજનથકી ભય ટળે, નિશ્ચય કાલ કરાળ ન ગળે, બેખ ધરે જો સિદ્ધિ થાય, ભાડ ભગૈયા વેકુક જાય, જેવો ભાવ તેવા હરિ ફળે, ભભ્ભા ભજનથકી ભય ટળે	૨૪
મમ્મા માયા મનની જાણુ, મારુ તારુ ખેંચાતાણુ, સઘળે સરખો આત્મારામ, સાધા વાધા ધનનું કામ, માટે મન હરિ ચરણુ આણુ, મમ્મા માયા મનની જાણુ	૨૫
ચચ્ચા ચોળખ નહિ જેહને, સશય શોક સદા તેહને, આત્મશુદ્ધિ ન ઉપજે કદા, આશા તૂંટા બહુ આપદા; દેહ ધરિશ દેખે દેહને, ચચ્ચા ચોળખ નહિ જેહને	૨૬
રર્રા રામ ભજનમા રહે, ખીનું બકલુ મુકી દે, વળતો શીદ વદે છે વાદ, નીર વલોવે ન આવે સ્વાદ, હરિનું હારદ હેતે રહે, રર્રા રામ ભજનમાં રહે.	૨૭

લલ્લા લેતુ આતમ લાવ, ફરી ફરી નહોં આવે દાવ, જીતી બાજી હારિશ નહોં, સમજીને શીખામણ કહી, હવે ન ચુકીશ આવો દાવ, લલ્લા લે તું આતમ લાવ	૨૮
વળા વેદ વચન નિરધાર, જે પ્રીછે તે પામે પાર, ઉંચ નીચનો અતર નથી, સમજ્યા તે પામ્યા સદગતી, સશય સૌ તજવો અહકાર, વળા વેદ વચન નિરધાર.	૨૯
શરશા સાધન સર્વે થયુ, જેનુ ચિત્ત હરિ શરણે રહ્યું, હરતા ફરતા હરિનું ધ્યાન, તપ તીરથ તેને બહુ દામ, કોટિ વિધન બપ દુકૃત ગયુ, શરશા સાધન સર્વે થયુ	૩૦
ખખખા ખાડનાં ખીખાં ભરે, કોયલ કાગડો કુળન કરે, મીન મગર બહુ જળચર જાત, જેવું ખીણુ તેવી જાત, મિસકિ જોતા તો મન ઠરે, ખખખા ખાડનાં ખીખાં ભરે	૩૧
સરસા સધળે સુદર સ્થામ, હરી વિના નહિ ઠાલો ઠામ, અનેક રૂપે એના નામ, આદે અતે એક જ રામ, જો સમજે તો પૂરણુ કામ, સરસા સધળે સુદર સ્થામ	૩૨
હાહા હરિ બાળો ભરપૂર, દોષ કર્મ તો રહેશે દૂર, રવિને રજની નહિકા કાળ, તેમ આતમા પૂરણુ બાળ, નિર્મળ નયણે નિરખો વૂર, હાહા હરિ બાળો ભરપૂર	૩૩
સૌ અક્ષર સપૂરણુ થયા, હરિ ગુરુ સતે કીધી દયા, અક્ષર અક્ષર આતમ બોધ, જો સમજે તો ટળે વિરોધ; કચ્છામા કહ્યું કપરુ જ્ઞાન, માને મન તો ચિત્તમાં આણુ.	૩૪
સવત અદાર બત્રીની સાલ, ચૈત્ર સુદી સાતમ સોમવાર, સધેસર સાણુતું ધામ, ઠાકાર કુજબિહારી નામ, પ્રીતમ પ્રેમે અક્ષર કલા, હરિ ગુરુ સતે કીધી મયા.	૩૫

કચ્છો ૨ જો (રાગ ધોળ)

કરિયે કૃષ્ણ ઉપાસના, ધરિયે રુદ્રામા ધ્યાન, ફરિયે નહિ ગર્ભવાસમા, ઠરિયે ઠીક નિદાન	કરિયે ૧
ખોટો ખેલ સસારનો, આતસબાજનો રગ, કરતા વર્ષ વિલાં ધણી, ક્ષણમા થાશે તે ભગ	કરિયે. ૨

ગુરુગમ પ્રાપ્ત્યે ગોવિંદને, જીવનું જીવન જાય,	
દયા દાન ને દીનતા, તે તરવાનો ઉપાય	કરિયે ૩
ઘટ ઘટ પ્રત્યે રચના ધણી, ભરિયા રત્ન ભડાર,	
હીરા મોતીની હાટડી, સદ્ગુરુ ખોળણહાર	કરિયે ૪
નિર્મળ નામ નારાયણનું, જીગતે જપશે જે કાય,	
અવિચળ પદવી તે પામશે, આવાગમન ન હોય	કરિયે. ૫
ચિંતવન કરિયે ચિદરૂપનું, ઈશ્વર ખોલે છે આપ,	
એને સમર્પે સુખ ઉપજે, ટળશે ત્રિવિધના તાપ	કરિયે ૬
છે છતિ વસ્તુ દેખે નહીં, જીવનું જોને અગ્નિ,	
માયા પજો મધ્યે પજો, ભૂલવણીનું એ જ્ઞાન	કરિયે. ૭
જન્મ મરણતણી આપદા, નથી કાંઈ સકટસેલ,	
ધધો કરતાં ઢળી પજો, જેમ કાંઈ ધાણીનો ખેલ.	કરિયે ૮
જાહે લોભે લાગી રહ્યો, માયાની મધલાળ,	
તેમ તેમ તૃણા વધે ધણી, કૂટાયો કષક કાળ	કરિયે. ૯
નૌતમ દેહ દુર્લભ દેવને, આણી પામ્યો છુ તેહ,	
હીરો નીછારે નાખીયો, એમા ન રહે સદેહ	કરિયે ૧૦
ટેક ધરીએ નિજ નામની, સેવા સમરણ ધ્યાન,	
તે હરિરસ પીજીએ, મૂકી માન ગુમાન.	કરિયે ૧૧
ઠીક દરીને રે ખેસીએ, રાખીને રે વિશ્વાસ,	
જઠરામા જેણે જાળવ્યો, પરહર પારકી આશ	કરિયે ૧૨
ડગમગ ઢાલી જ્ઞાને કરે, તારુ ધાર્યું નહિ થાય,	
ગમતુ થાશે ગોવિંદનું, કેાઈનું જાણ્યું નહિ જાય	કરિયે ૧૩
ઢાકયો પાવક ધૂમરે, ઢાકયો વાદળે સૂર,	
માયાયે ઢાક્યો આતમા, સમજણુ રહિ ગઈ છે દૂર	કરિયે ૧૪
રણ સમયે આવી મળ્યા, સુત ત્રિત દારા ને દેહ,	
લેવા દેવા જ્યારે મટે, મારગ લાગશે તેહ	કરિયે ૧૫
તોજ્યુ તત્વ ત્રિલોકમા, નહિ હરિ સમાન નામ,	
ખીજું સરવે એ બાદલુ, અતે આવે નહિ કામ	કરિયે ૧૬
થિરતા કરિને તુ ન્યાળજે, હ્રદે કમળમા રૂપ,	
બાહ્યાન્યતર ભાળજે, હરિનું અકળ સ્વરૂપ.	કરિયે ૧૭

દેહતાણુ ફળ એહ છે, ભાવે ભજ્યે ભગવાન,	
બીજા સાધન સસારના, નહી હરિ નામ સમાન	કરિયે ૧૮
ધ્યાન ધરજે પરિબ્રહ્મનું, જેમ કાઈ લોભીને ધન,	
કામીને જેમ કામિની, એવું કરિયે ચિતવન	કરિયે ૧૯
નિશ્ચે જાણો રહેવું નથી, જૂઠું જગત વિલાસ,	
એથી રહેજે તું અજગો, આઠે પહોર ઉદાસ	કરિયે ૨૦
પ્રીત નિરતર કિજાએ, સદ્ગુરુ સતની હાથ,	
રખે ઢાળી તું નાખતો, અમૃત આબ્યુ છે સાથ	કરિયે. ૨૧
ક્રોધાટ ફદ સસારનો, સ્વારથનો તે સનેહ,	
અતે કાઈ કાષ્ઠનું નથી, તું તો તેનો રે તેહ	કરિયે ૨૨
બાવન ઉપનિષદ વેદના, તેનું તત્ત્વ વિચાર,	
તતપદ ત્વપદ લાગીને, અસિપદમા ચિત્ત ધાર	કરિયે ૨૩
ભારે ભેદ ગુરુદેવનો, કો ન પામે રે પાર,	
શિવ વિરચી ને સારદા, સેવે પદરજ સાર	કરિયે ૨૪
માયા મૂળ વની વરખડી, મોરી ત્રિભુવન માંચ,	
નિત્ય નૌતમ કૂલે દળે, તાતી શીતળ છાય	કરિયે ૨૫
જીવ અનેક નીપજવતી, સેવે સુરનર વૃદ્ધ,	
અણુની આવે અળ ઇશ, સૌને સરખા આનંદ.	કરિયે. ૨૬
રહિયે ઇશ્વરને આશરે, ધારણુ ધારીને ધીર,	
સુખદુઃખ એણીપેરે આવશે, જેમ કાંઈનાળિયેરમા નીર	કરિયે. ૨૭
લીલા કાષ્ઠએ લેતું નથી, એની ભૂલવણિ સોચ,	
નટ જેમ નજર બંધ કરે, કળી શકે નહિ કાચ	કરિયે ૨૮
વિશ્વ રહ્યું સઉ મોહીને, જૂઠી જુઆજીને જોઈ,	
તેનો કરતા કારે રહ્યો, જાણે તે જન કાચ	કરિયે ૨૯
શશા શોષ સ્વરૂપને, તેને સમજે સુખ થાય,	
નિદ્રા માહી દુઃખ ભોગવે, તો તો જાગ્યેથી જાગ.	કરિયે ૩૦
ખોળે ખોડુ સરવે પડે, નજરે નામ ને રૂપ,	
બાંધી રૂધી ઉણુ કર્યું, જેવું કાષ્ટ સ્વરૂપ.	કરિયે. ૩૧
સશ્ચય તેને જ્ઞાતો રહ્યો, જેને બ્રહ્મ-વિચાર,	
અગ્નિને ઉષ્મિ અડે નહીં, રવિને નહિ અધકાગ.	કરિયે. ૩૨

હરિનો મહિમા અપાર છે, નિગમ નિરતર ગાય,
અબ ઉમયાપતિ અહિપતિ, નિશ્ચિદિન ધ્યાનમા ધાય. કરિયે ૩૩
પ્રેમ પયોદ્ધિએ ઝીલીએ, સદ્ગુરુ સતોને સગ;
પ્રીતમ તમને તે થકી, પ્રગટે પૂરણ રગ કરિયે. ૩૪

—૬૬૬૬૬૬૬૬—

ગુરુમહિમા

સાખિયો

પ્રથમ નમુ ગુરુ દેવને, જેણે આપ્યું જ્ઞાન,
જ્ઞાને ગોવિંદ ઓળખ્યા, દળ્યુ દેહાભિમાન ૧
તત્ત્વ સાર ત્રિલોકમા, ગુરુ ગોવિંદજી રૂપ,
આઘ અલ મધ્ય એહ છે, હરિગુણ સત સ્વરૂપ ૨

મોતીદામણદની ચાલ

હરિ ગુરુ સત સદા પદ સેવુ, જેનું નિલ નામ નિરતર સેવુ,
ગુરુ ગોવિંદ એક રૂપ જાણુ, રખે ભિન્ન ભાવ હ્રદેમા આણુ ૩
ગુરુ ગોવિંદથકી છે અધિક, જેની પરમારથ કારણ શીખ,
ગોવિંદના સરખ્યા પદા જિવ જાળ, ગુરુ તેની મુક્તિ કરે તતકાળ ૪
એવા ગુરુ પૂરણ પ્રેમ દયાળ, પોતાનો જાણીને કરે પ્રતિપાળ,
ગુરુતણું જ્ઞાન ગ્રહ્યુ શુકદેવ, સસાર સમુદ્ર તર્યાં તતખેવ ૫
મળ્યા ગુરુ નારદને સુખ રાશિ, તો ટાળિ તતક્ષણ માયા ચોરાશિ,
ગુરુ વિના કાઈ ના પામે પાર, જેના જશ ગાય ઉમા ત્રિપુરાર. ૬
વિરચી બ્યાસ વદે ગુરુ ઇષ્ટ, ન જાણે મહીમા પ્રાણિ પાપિષ્ટ,
તેને ગુરુ દ્રોહિ કૃતધ્વી કહીયે, જેણે ગુરુ જ્ઞાન ધર્યું નહિ હૈયે ૭
ગુરુને આપ બરાબર જાણે, તેને જમ દૂત વૈતરણિમા તાણે,
ગુરુને ગાળ કાઢે તે કપૂત, તેનું મુખ સૂજે ભરે જમ દૂત ૮
ગુરુની સેવામા ચૂક પડાવે, તેને હરિ ચક્રની ધારે ચઢાવે,
ગુરુની નિદા સુણે નિરધાર, સિસુ ગાળિ રેડે તે શ્રવણ મોઝાર ૯
ગુરુને ચરણે નમાવે ન શીશ્વ, તેને શત્રુ રૂપે ગણે જગદીશ્વ,
ગુરુની સેજે જે પગ ધારે, તેને ત્રિલોકમા કાણુ ઉગારે ૧૦
ગુરુ મરનાદ ન રાખે કામ, તે તો નર રણમા રાક્ષસ હોય,
ગુરુ વિના ચાકટ જેવો સાપ, જેનું મુખ દીઠે ચઢે બહુ પાપ. ૧૧

ગુરુ વિના નગરો ફરે જન જેહ, સુવા પછિ ઠોર અવતરે તેહ,
 એવુ ગુરુ ગીતામા કહે શિવરાય, જેને વેદ શાસ્ત્ર નિરતર ગાય. ૧૨
 ગુરુ બ્રહ્મ કેવળ જ્ઞાન સ્વરૂપ, જેને હૃદે આતમ તત્ત્વ અનૂપ,
 છે તત્ત્વમસિમા અખડ આનંદ, ત્રિગુણાતીત ટાળે ભવકુંડ ૧૩
 એવા ગુરુ પ્રેમે કરી જે જે, તેના ઘટ માહિ ત્રિભુવન સૂજે,
 ગુરુનું પ્રેમે ચરણોદક પીધુ, તેણે ત્રિલોકનું તીરથ કીધુ. ૧૪
 પામે પરસાદ ગુરુનો પ્રીતે, જાણે તેણે જગત કયાં લક્ષ નીત્યે,
 ગુરુને પ્રેમ સતોષ પમાઆ, જાણે તેણે ચૌદે લોક જમાઆ ૧૫
 ગુરુને પ્રકમા કરી લાગે પાય, તેને સહુ સાધન સેજે થાય,
 એવા ગુરુ જાણિને આવ્યો શરણુ, નિવારો નાથ જન્મ ને મરણુ ૧૬
 ધરિ દેહ પામ્યો મહા દુખ, હવે હરિ આપો અવિચળ સુખ,
 પિડાયો પાર વિના મહારાજ, હવે હરિ બાહ અઘ્ણાની લાજ ૧૭
 જોશો અપરાધ અમારા ઈશ, ત્યારે કાઈ કાળે હું કેમ તરીશ ?
 જ્યારે નિજ માત બાળકને મારે, ત્યારે તેને બીજુ તે કાણુ ઊગારે ? ૧૮
 અભય પદ બિરદ તમારુ હોય, આવે શરણુ તેને હણે ન કાય,
 તમ ગુણુ ગાયે જો કર્મ ન નાસે, ત્યારે કાણુ ચરણુ તમારા ઉપાસે ? ૧૯
 રવિને ઉગે રહે અધકાર, ત્યારે તેને શીદ ઇચ્છે સસાર ?
 અમૃતને પીધે જો રોગ ન જાય, ત્યારે શો અમૃતનો મહિમાય ? ૨૦
 સુરતરુ સેવે ન ભાગે બૂખ, ત્યારે તેને કાણુ કહે સુર વૃક્ષ ?
 ગંગાજી નહાયે ન જાયે પાપ, ત્યારે શો ગંગાજીનો પરતાપ ? ૨૧
 પારસને પરશે ન હોય હેમ, ત્યારે તેને પારસ કહિયે કેમ ?
 સિંહને શરણુ જાણુક ખાય, ત્યારે સિંહ શરણુ ગયો શું થાય ? ૨૨
 રામ નામ લીધે દમે અજ્ઞાન, ત્યારે કાણુ કહેશે ભલા ભગવાન ?
 કામ કોષ લોક છુટે જ્યારે ચોર, ત્યારે શું નાથ તમારુ જોર ? ૨૩
 ધણીમા જ્યારે મળે નહિ દમ, તેની ત્રીયા ફરે ઉધાડે અગ,
 પતિવ્રતા નામિ પતિને લાજ, જીવો મન માંહી તમે મહારાજ ૨૪
 પિડા પામે દાસ પ્રભુને ઝોટ, અમોઘર કાળ ચલાવે ચોટ,
 પ્રભુનું ભજન કરે તે પિડાય, તેનો તમને બદો છે જદુરાય ૨૫
 આપો નિજ ભક્તિ સધ ઉમરાવ, હૃદે ખેડું ઉઘડ ફેર વસાવ,
 બેસારોને ઘેરખ નામ તમારુ, તેણે કરી કારજ થાય અમારુ ૨૬

ત્યારે ફરિ નગર ન લૂટે કાચ, જ્યારે રખવાણુ હરિનું હોય,
 આવી પ્રભુ કરો હૃદેમા વાસ, ત્યારે સહુ થાય અવિદ્યા નાશ ૨૭
 વરતાવોને એક તમારી આણુ, ઉધાડોને રામ ગતનની આણુ,
 દીનપણુ દૂર કરો જહુનાથ, હવે હરિ હેત કરી જાણો હાથ ૨૮
 બોલાવી પાસ બેસાડો આપ, પમાડો શીદ હવે પરિતાપ,
 ભમાવો શીદ હવે ભગવાન, દયા કરિ દીજે અભયપદ દાન ૨૯
 નાઠે નહિ છૂટો ત્રિભુવન નાથ, ન મૂકુ શ્યામ તમારો સાથ,
 વેરી મેધ મિદુ બરાબર હોય, તમારો સગ ન મૂકુ તોય. ૩૦
 માયાને વારો તમે રામરાય, નથી મુને જપવા દેતી જરાય,
 કરે છે સાધા વાધા બહુ જોર, એતુ એતું કારમુ કામ કઠોર ૩૧
 હરિ ગુરુ સતમા અતર પાડે, જીવને લાખચ લોભ દેખાડે,
 એને કોઈ જિતે મહાશૂર વીર, ડગે નહિ ધર્મ ધુરધર ધીર ૩૨
 સાગર સાત તે અજલિ નીર, ગોપદ ભૂમી ગગન સમીર,
 શૂન્ય પૂરણુ દેખે સોય, મૃત્યુ તેને અમૃતનું ફળ હોય ૩૩
 રિદ્ધિ સિદ્ધિ મારે ન બેધયે મુક્તિ, ન માયુ બેગ સિદ્ધિની જુક્તિ,
 ન માયુ એક જન-સમ રાજ, ધંદ્રતણુ આસનનું શુ કાજ ૩૪
 ધંધુ નહિ અજપદ ને કૈલાસ, ન માયુ ગોલોક વૈકુંઠ વાસ,
 પદરજ એક ચડાવુ શીથ, તમારી મહેર માયાને અધીશ. ૩૫
 ધંધુ નહિ અન્ય પદારથ કાઈ, રાખો નિજ ચરણુ કમળની છાઈ,
 માયુ પ્રેમ ભકિત સત સગ સાર, માયુ જશ ગાવા લીલા અવતાર ૩૬
 માયુ હરિ પદરજ ચઢે મૂજ શીથ, એ માયુ પ્રભુ દો આશીશ,
 નડે નહિ કોઈ મને સસાર, રહુ નિજ નામ તણો આધાર ૩૭
 પ્રીતમ પતિ ઉધારણુ નામ, તાત્યા કઈ કોટી પામ્યા નિજ ધામ.

સાખી

સત્ય નામ પ્રભુ તમ વર્ણુ, સત્ય સત પુરુષ વિચાર,
 કહે પ્રીતમ શુભ ભાવશુ, દીજે નિત્ય દેહાર ૧
 ગાય શીખે ને સાભળે, ધરે નિરતર ખ્યાન,
 કહે પ્રીતમ નર નારમા, નહિ કો તેજ સમાન ૨

જ્ઞાનભાસ
સાખી

સદ્ગુરુને ચરણે નમુ, માણુ પ્રેમ પ્રસાદ,
દયા કરિને દિબિયે, હરિ રસ અમૃત રવાદ ૧
વાણી શકે ન વરણવી, સદ્ગુરુતણુ સ્વરૂપ,
બુદ્ધિ બળ પહોંચે નહીં, ઉપમા રહિત અનૂપ ૨
પરથમ પૂરણુ પ્રેમશુ, વદુ સદ્ગુરુ ચર્ણુ,
તાપ દળે સસારના, મટે જન્મ ને મર્ણુ ૩
(રાગ સોરઠ-રતનાના મહીનાનો)

સાબળ શુદ્ધ ચિત્તે કરી, હરિના ગુણુ ગાન,
પ્રાત સહિત નિત નાથનું, હૃદયે ધર ધ્યાન ૪
ગુરુપદ પકજ પૂજતા, ચૌદ લોક પૂજાય,
શિવ વિરચિ ને સારતા, ગુરુના જશ ગાય ૫
અત કરણુ હોય ઉજળા, જડ તિમર દળી જાય,
સરવે લાગે સુજવા, પદરજ મહિમાય
જપ તપ તીરથ જોગનું, ફળ જે કહેવાય,
પ્રીતમ સદ્ગુરુ સેવતા, તે તો સરવે થાય સાબળ ૭
સાખી

સદ્ગુરુની કરણા ચક્રી, ઉપજે નિરમળ ગાન,
શુદ્ધ ચૈતન્ય તુરિયા પદે, રહે નિરતર ધ્યાન ૧
કારતકે ચિત્ત ચેત્યા નહી, ધડી લાખેણી જાય,
વળતી વિસારીશ જીવડા, પછેથી પરતાય ૨
જો જાણે તો બાંધજો, પાણી પહેલી પાળ,
નીર મયે નહીં નીપજો, શીર તાકે છે કાળ ૩
કાયા કુસુમ છે કારમુ, વેગે વણસી રે જાય,
અમર થાય જેમ આતમા, એવો કરજો ઉપાય. ૪
કહે પ્રીતમ તુ પ્રીછજો, ઇચ્છજો કલ્યાણુ,
સત સમાગમ કીજિયે, મૂકી મનની રે તાણુ સાબળ. ૫
સાખી

મનના પ્રયત્ન મૂકજો, કરજો તત્ત્વ વિચાર,
રત્ન પદાર્થ જન્મ છે, નાવે વારવાર. ૧

માગસર માથા ઉપર, મોડું મરણનું સાલ,	
મારગ વહે છે ઉતાવળે, કોઈ આજ ને કાલ.	૨
અતે કોઈ કોઈનું નહી, રામનું લેને નામ,	
એક ધડી ન વિસારિયે, સૂખ સાગર રયામ	૩
જુઠી બાજી બેઘને, મનમાં આવી જુલ,	
રુડા રંગે રળિયામણા, સિમળાના ફૂલ	૪
સુત વિત મદિર સુદરી, સૂખ સુપન વિચાર,	
કહે પ્રીતમ સહુ કારમુ, દીસે છે દિન ચાર સાબળ	૫,

સાખી

મોતી સૌ ઉદકતણી, તેના હાર ન થાય,	
મિથ્યા મન મોદક કરે, તેણે ભૂખ ન જાય	૧
પોસે તે પ્રાણી પ્રીછજે, જેને ગુરુગમ હોય,	
પરમારથ પારકુ રત્ન છે, જલન કરશે જે કાપ	૨
અણચતું આપુ માનીને, દુષ્પ પામે અપાર,	
શ્વાન સમાન આ જીવ છે, વહે શકટનો ભાર	૩
સામગ્રી સર્વે હરિતણી, ભોગવે સસાર,	
મારુ મારુ તે કરી રહ્યા, તેણે ખાધ છે માર	૪
તન મન જેણે સોંપિયું, શ્રીહરિનેરે હાથ,	
કહે પ્રીતમ તે પામિયા, વૈકુઠનો સાથ સાબળ.	૫

સાખી

તજશે આપે આપદા, ભજશે પૂરણુ બ્રહ્મ,	
પલકમાંહિ પ્રલયજ થશે, કોટી જન્મના કર્મ	૧
માહ મહિને માયાતણો, મર્મ જાણે જેહ,	
ભૂલવણીમાં ભૂલે નહોં, તરે ભવજળ તેહ.	૨
બાજીગરનો બાળકો, ગ્રહે હાથ જુજગ,	
ઘોષધ ભુટ્ટીને ઝાળખે, વીધ બ્યાપે ન અગ	૩
નામ અમૃત જન જે પિયે, તે તો અમર થાય,	
જનમ મરણની આપદા, તેની તતક્ષણુ જાય	૪
અજ ઉમયાપતિ અહિપતિ, જપે નિશ્ચિન જેહ,	
અનત કોટી ગૃહી ઓધાર્યા, પ્રીછે પ્રીતમ તેહ. સાબળ	૫

સાખી

સદચુર સત કૃપા કરે, પ્રગટે નિરમળ જ્ઞાન,	
રવિ ઉદયે રજની ટળે, રહે નિરતર જ્ઞાન	૧
કાગણુ પુલ્કે સોહામણો, પુલી જુજવી જાત,	
જેયાની રચના ધણી, રગ જુજવી ભાત	૨
વિધ વિધ પેરની વાસના, ઉઠે અનત અપાર,	
મન ભમરો ભોગી થયો, રહ્યો વનમોઝાર.	૩
ઠારે ઠારે દુમ ઢાકિયા, આશા અમરવેલ,	
નવપક્ષવ નૌતમ સદા, કોકિલ કરે કેળ	૪
લીલા લલિત સોહામણી, શોભાનો નહીં પાર,	
જન પ્રીતમ એવું જોઈને, રીઝ્યા હૃદયમોઝાર સાબળ	૫

સાખી

નિરમળ નયણે નિરખતા, દરશે નિજ દેદાર,	
સાગરમા સૌ ઉપજે, લહરી લોઢ અપાર	૧
ચૈતરે ચિત્ત ચિદરૂપમા, થઈ રહ્યું તલ્લીન,	
નિમિષ માત્ર ન્યારું નહીં, જેવું જળનુરે મીન	૨
ચૈતન્ય સિધુ ઝીલતા, થયું શુદ્ધ શરીર,	
સૌ ધૈર્ય સૌને વિષે, જેમ મણિકામા હીર.	૩
એને આધારે સૌ રહ્યું, પિડ ને બહાડ,	
સચરાચર શોભી રહ્યો, અવિનાશી અખડ	૪
બહા જથારથ બાળતા, ભાગે મનનીરે ભાત,	
પ્રીતમ પ્રીછે પાધરુ, થાય સમજે તે જ્ઞાત. સાંભળ	૫

સાખી

સદચિત-આનંદ સરવમા, ભરી રહ્યો ભરપૂર,	
દિન રજની રહે રગર્મા, નિરમળ વર્ષે નૂર	૧
વૈશાખે જેતા વેદમા, મહા વાયક જ્ઞાન,	
તત્ત્વમસિ તે તુજ છુ, અળગો નહિ આન	૨
વાયુને ખોળે વટોળિયો, એમ ધૈર્ય જીવ,	
વસ્તુ વિચારતા એક છે, સ્વામ-સૂત્ર સદીવ,	૩
અરસ પરસ છે એકમા, જેમ તરણીમા તેજ,	
ભિજ નહીં એમ બહાથી, ઓળખે પદ એજ.	૪

સરિતા સાગરમા રહે, સાકર માહે મીઠાઈ,
પ્રીતમ પુષ્પમા વાસના, એની યુરુગમ પાઈ સાંભળ. ૫

સાખી

૫૮ તતુ ન્યારો નહી, જ્યમ હાટકને હાર,
જડ ચૈતન જગદીશમા, તેજ પુજ એક તાર ૧
જેઠે જનમ સદ્ગ થયો, જાણ્યા જગદીશ,
અખિલ ભુવનનો આત્મા, ગુણ માયાનો ઈશ ૨
વિશ્વ વિચિત્ર છે જેવડે, કરે રક કલ્પોલ,
થભ વિના થભાવિયુ બ્રહ્માંડનુ ગોળ ૩
રમવાને બાળ રચી, ધરી નવનવા સ્વરૂપ,
સશય શોક સ્વભાવથી, થયો જીવ સ્વરૂપ ૪
વિષય વૃત્તિને આતરે, અવરાયો અનીત,
પ્રીતમ પોતાને વિસર્જો, કરે પરશુ પ્રીત સાંભળ ૫

સાખી

અતરજામી આતમા, માનો મિથ્યા ગર્વ,
માયાને પડદે રહી, મોહ પમાણુ સર્વ. ૧
આશાડે અમરિતતણા, વરસ્યા વરસાદ,
હરિ હરિ સધળે થે રહ્યું, થાવર જગમ જાત ૨
ચિત આતક રંગે રટે, બોલે મન મોર,
જ્યા ત્યા ચૈતન-બ્રહ્મતા, ભિગતા અંકોર ૩
સુખ સાગર સેજે ઉછળ્યો, સરિતા શુભસાર,
બ્રહ્મ નિરતર જળ લયો, કોઈ ન પામે પાર ૪
માણે મત્સ મગન થઈ, મરજીવા સત,
પ્રીતમ પલક ન્યારા નહી, રસિયા રસવત. સાંભળ ૫

સાખી

મહા મુગટ જાણે જગત, જે આપે અદ્વીત,
અણુલિંગી આકાશવત, સ્વયપદ શબ્દાતીત. ૧
શ્રાવણુ સાધન શુ કરુ, સમરણુ ને પ્યાન,
અહકર્તા ઉડી ગયો, ગયુ સરવ સમાન. ૨
પથ દેશપદ હુ નહી, નહી અત કરણુ,
ઈંદ્રી અવસ્થા ઉમિ નહી, નહિ વેષ ને વર્ણ ૩

જીવ નહીં ઈશ્વર નહીં, નહિ માયા ને જ્ઞાન,
ત્રિધાવૃત્તિ ત્રિગુણ નહીં, નહિ જ્ઞાતા ને જ્ઞાત ૪
સહુ પ્રકાશિત સરવનો, સાક્ષી શુદ્ધ સ્વરૂપ,
પ્રીતમ તે પરમાતમા, એ તો અકળ અનૂપ સાંભળ. ૫

સાખી

એન ચરિત્ર જેને નહીં, સૌમા વ્યાપક સાય,
પ્રીતમ તેને પ્રીછતા, આવાગમન ન હોય. ૧
બાદરવે એક રસ ભયોં, સચરાચરમાય,
પ્રલય સમે પાણી વિના, દીસે નહિ કાંય ૨
કેાર કિનારો પાળી નહીં, નહિ આવરણ ને આડ,
એક ચિદાનંદ બેઠને, છળ-વિદ્યા છાડ. ૩
સ્વતતર અતર નહીં, આલ્લાબ્યતર બ્રહ્મ,
એમ બણે તે ઉપાસના, એ વિના મોટો ભ્રમ ૪
બ્રહ્મનિષ્ઠા પણ નવ ચળે, અનન્યતા એહ,
પ્રીતમ પૂછુ બ્રહ્મશું, જેને સાચો સ્નેહ સાંભળ ૫

સાખી

દૃષ્ટ પદારથ જેટલું, તેનો થયો અભાવ,
તનમય તન તુરિયા તણે, તેશું બન્યો બનાવ ૧
આસો લીલા અખડ છે, નીરખી નિરધાર,
એધ વળ્યા આનંદના, સૂખ સિન્ધુ અપાર ૨
ધમ્મ ટળી ઈંદ્રસેકની, અજપદ કેલાસ,
નહિ વૈકુંઠની વાસના, બાલ્યો બ્રહ્મવિલાસ ૩
અધિકારીને આવશે, સમજણ ને સાન;
મુક્ત થઈ તે માનશે, મૂકી દેહાભિમાન. ૪
સદ્ગુરુની કીરપાયકી, ઉપનો આનંદ,
પ્રીતમ તે પદ પામીઆ, નહીં શર ને ચદ સાંભળ ૫

સાખી

બણવુતુ તે બણિયુ, નથી બણવુ કાય;
પોતે પોતામા બલ્યો, જ્યમ ખાલો પાણીમાય ૧
ઉત્તરસદે આદર કયોં, રમ્યા દ્વાદશ માસ,
ખુટજે પ્રેમે પૂરા કયો, આણી અગે ઉલાસ ૨

સોરઠ રાગ સોહામણો, સુદર શ્રુમ સાર,
અક્ષરે અક્ષરે અતિધણો, અનુભવ ભડાર ૩
સવત અઢાર આડત્રીશે, કીધો એ વિચાર,
ચેત્ર વઢી તીથી સમગી, ઉત્તમ ગુરુવાર ૪
ગાશે સાંભળશે શીખશે, કરશે હૃદયે વિચાર,
કહે પ્રીતમ પદ પામશે, નહીં સશય લગાર. સાંભળ ૫

જ્ઞાન તથા ભક્તિ પ્રકાશ

પદ ૧ લુ

રામજી સત્ય છે સાંભળ સાચુ કહું તુજને, એક વાતડથી ચિત ધરજે.
જો સુખ ઇચ્છે આપણુ, તો સત સમાગમ કરજે ૧
સતસંગે સુખ છે ધણુ, દુઃખ કોટિ જનમનુ કાપેરે,
જીવતણી બુદ્ધિ પાલટે, સુધ જ્ઞાન જયારથ આપેરે ૨
શીતલ નિરમલ સતને, કાઈ વદન સરોજની વાણીરે,
સાંભળતા સશય ટળે, મળે પ્રેમે સારંગપાણીરે ૩
શબ્દે સસાર છૂટીયે, જમકિકરનો ભે લાગેરે,
નૌકાસ્વરૂપી સત છે, ભવ તરતા વાર ન લાગેરે ૪
એહવી સગત્ય સતની, તનમનના તાપ નિવારેરે,
પ્રીતમ પૂરણુ પ્રેમશુ, સુખસાગર સ્નેહ વધારેરે. ૫

પદ ૨ જુ

સત વિના સસારમા, કો હરિનો ભરમ ન જાણેરે,
શ્રીમુખ મહીમા સતનો, પ્રભુ પૂરણુ પ્રીતે વખાણેરે. ૧
નારદ પ્રત્યે નાથજી, તે સત તણા જશ લાખેરે,
સત મને વહાલા ધણુ, નીત રૂપ હૃદયામાં રાખેરે ૨
સત સદા સુખધામ છે, માહરે રે'વાનું નિરધારે,
સતની રક્ષા કારણે, ધરુ અવનીમા અવતારે. ૩
અરસ પરસ રહું એકમા, જેમ સાકરમાં મીઠાધરે,
પુષ્પ મધ્યે જ્યમ વાસના, તેમ સતમા સહુ સમાધરે ૪
તરણી તેજ ન્યારુ નહીં, કનક કુડળ ભીન રૂપરે;
જલ તરંગ નહીં જીજવા, એમ સત તે માહારુ સ્વરૂપરે. ૫

સંત ચરણ રજ વદશે, તે સર્વ શિરોમણિ થાશેરે,	
શિવ વિરચિ સારદા, તે સતતણા ગુણ ગાશેરે.	૬
મૂલે પાણી સિયતા, ફલફલ પાદે ફરશેરે,	
જે સતોષે સતને, તેહનાં સધળા કારજ સરશેરે	૭
સત તણો મહીમા ધણો, તે કોઈ વીરલા જન જાણેરે,	
પ્રીતમ પૂરણ પ્રેમશુ, પ્રભુ સતનો સુજશ વખાણેરે	૮

પદ ૩ જી

સત તે તીરથ રૂપ છે, માહે રામ સુધાગલ ભચુરે,	
વચન લેઈ આનદમાં, તન પરસે પાતક હચુરે.	૧
સાધુ ચદન બાવના, સેવે તે શીતલ થાયરે,	
તાપ પાપ ભવ આપદા, સૌ દુકીત દૂર પળાયરે.	૨
કામધેનુ ચિન્તામણિ, મનકામના પૂરણ થાયરે,	
હ્રદે કામળ નવનીતથી, પરતાપે ઓગળી જાયરે.	૩
સત સજવન ઔષધિ, ભવ રોગોનો તાપ નિવારેરે,	
સસાર અપાર સમુદ્ર છે, એક પલકમા પાર ઉતારેરે.	૪
સત વચન બિંદુ સ્વાતિનું, મન છીપમા મુક્તા થાયરે,	
પ્રીત સહીત ચિત પ્રોઈ લે, તેનું જનમતણું દુઃખ જાયરે.	૫
જે જાણે સુખ સતનું, તે પળભર સગ ન છાડેરે,	
પ્રીતમ પૂરણ પ્રીતડી, તે મન કમ વચને માડેરે.	૬

પદ ૪ થી

પ્રીત વિના પ્રભુ દૂર છે, તમે જો જો ભુક્ત કરીનેરે,	
શુદ્ધ પ્રેમ જેને પ્રગટે, તે ભાવે ભેટે હરિનેરે	૧
પ્રીત જીવ્યો મજનારની, જેણે વશ કીધા વનમાળીરે,	
તન મન સદા વિસારિયા, લોકલાજ મરજદા ટાળીરે	૨
સાચી પ્રીત એક મીનની, તે નીર વિના નવ જીવેરે,	
જીવ્યો પ્રીત પતંગની, તે દેહ દહન કરે દીવેરે	૩
ચિત ચોટયુ ચકોરનું ચદ્રશુ, તે પ્રીતે પાવક પ્રાશેરે,	
રવિ રહે લખ જોજને, જળ મધ્યે કમળ પ્રકાશેરે.	૪
પય ને પાણીની પ્રીતડી, એકમેક થઇને જાયરે,	
આપ બળે પય ઉગરે, તે સાચો સ્નેહ કહેવાયરે.	૫

પ્રીત જુઓ પખી તણી, જળ ચાતક ચચ ન બોળેરે,
અણુ પીએ આકાશનું, અવનીનું નીર ન ડોળેરે. ૬
નર માદા માતી જુઓ, સત જોજનપર વેચાયરે,
આવી મળે તે એકઠાં, અધક્ષણ અળગા નવ થાયરે ૭
પ્રીતમ એવી પ્રીતડી, ગુરુ સતની સાથે સાચીરે,
તે પૂરણ પદ પામિયા, કાર્ષ કહેણી ન રહી કાચીરે ૮

પદ ૫ મુ-રાગ ખીજે

ગુરુ ગમે ધટમા જોયોરે, સશય સરવ ટળ્યો,
અપિનાશી ચૈતન્ય રે, શબ્દાતીત મળ્યો ૧
ચતુર દલ ચીતવી રે, ખટ દલ માહે ખળ્યો,
દશ દલમા દીડો રે, દ્વાદશ દલમા મળ્યો ૨
ષોડશ દલ ખુળ્યો રે, દ્વિ દલમા દરસો,
સહસ્ર દલ ચઢ્યો રે, પખી થઈ પરસો ૩
નહો નાદ ને વાણી રે, રવિ શશી જોલ રહી,
શુદ્ધ સ્વય પ્રકાશી રે, દુનિયા ભાસ નહો ૪
નહો અભ એ ઉરમી રે, નહો માયા મમતા,
પ્રીતમ સ્વયે પોતે રે, શૂન્ય શ્ચિખર સમતા ૫

પદ ૬ કું

આ તનમાં તીરથરે, તત્ત્વ વિચારતાણું, ચૈતન્યસાગરમાંરે, નહાવાનું ફળ છે ધણું,
ગલકીમાં ત્રીલોરે, નિરમલ નીરવડે, ગગા ને જમુનારે, સરસ્વતી પૂર ચઢે ૧
પરભાતમાં પ્રાગેરે, તાહા થાયે તરવેણું, મરણવા જોગીરે, જીલે દીન રેણું,
કાયા કાશીમારે, વિશ્વના નાથ વસે, પ્રીતમ પદ પરસેરે, તે તદરૂપ થશે ૨

પદ ૭ મુ

સદ્ગુરુને શબ્દેરે, સહિ તીરથ તેહને, પડમાં છે પોતેરે, જિતી ફરે જોહેને,
ગુરુદેવ દયા કરેરે, તેહને સહ સૂઝે, બોલે બહુનામીરે, ખીજે શું ખૂઝે ૧
અતરગત્ય ધૃધરે, આપે અપિનાશી, પોતાની ભૂલેરે, ભમે લખ ચોરાશી,
છે શ્રીમત સુખિયોરે, રાંક થઈ રઝળ્યો, માયાને સગેરે, ત્રિવિધિ તાપે બળ્યો ૨
સદ્ગુરુને સેવેરે, તો નીજ રૂપ જડે, તનમાહે તપાસેરે, પોતે પોતાવડે,
નખશિખ લગી ન્યાયોરે, ન મળે કાર્ષખીજે, પ્રીતમ એક અદ્વીતરે, જોઈહૃદયે રીઝો ૩

પદ ૮ મું

પુરણાનદ પોતેરે,	પરપચ પરહરતા,	
કારણનું કારજરે,	લઈ અલગુ કરતા	૧
નભ પવન નહીરે,	નહીં અણુ અવની,	
પચ વીસે ચતુષીરે,	નહીં સુક્ષ્મ નવની	૨
દશે ઈંદ્રિ અવસ્થારે,	નહીં સ્થલનુ ઠેકાણુ,	
સુરજ જેમ સાક્ષીરે,	એમ આત્મા જાણુ.	૩
અન્વય વ્યતિરેકરે,	જ્યમ છે લમ જોયુ,	
પ્રીતમ છે સ્વરૂપેરે,	નહિ પામ્યો નહિ જોયુ.	૪

પદ ૯ મું

ભૂલ ધણી ભાગીરે,	બ્રહ્માનંદ ભાસ્થો,	
શુદ્ધ ચૈતન્ય સાક્ષીરે,	સધળે પ્રકાસ્થો	૧
ટબ્બુ તિમિર ત્રિગુણનુરે,	તુરિયા તેજ ધણુ,	
અખડ અજવાળુરે,	નિરમળ નામતણુ.	૨
એકરસ અવિનાશીરે,	શુદ્ધ રૂપ સ્વજેતી,	
તરવેણી તારેરે,	ગ્રોયુ મન મોતી	૩
હરિ હાર હીરાનોરે,	પહેરો પ્રીત ધરી,	
ચઈ પ્રેમ સોહાગનરે,	પૂરણુ મન મોહભરી	૪
પામી અચળ એવાતણુરે,	અખડ વર વરતા,	
પ્રીતમના સ્વામીરે,	સગ આનંદ ધરતાં.	૫

પદ ૧૦ મું

જગતનુ સુખ ઝાકળનું'છે પાણી રે,	જાણી લે,	
વણુશી જાતા વાર નહીં સત વાણી રે,	જાણી લે	૧
સીસાખાજ સસારનો છે ખેલ રે,	જાણી લે,	
એ વિચારી અહકાર તું મેલ રે,	જાણી લે	૨
જેતા જેતા જાણુ છે તતકાળ રે,	જાણી લે,	
રેહેત તણી જેજો જેવી ધટમાળ રે,	જાણી લે.	૩
એક ભરાયે એક ઠાલી થાય રે,	જાણી લે,	
એક અવતરે એક મરીને જાય રે,	જાણી લે.	૪
પરમારથને પથે પગલા માંડ રે,	જાણી લે,	
કુડ કપટ ને છળવિદ્યા તું છાંડ રે,	જાણી લે.	૫

પાપ પુણ્યનો ઉત્તર દેવે પડશે રે, જાણી લે,
જમ કિકર જ્યારે આવી પડશે રે, જાણી લે ૬
માટે ગરવ તજી ગોવિંદ ગુણ ગાજે રે, જાણી લે,
પ્રીતમ પ્રભુને ભજીને પાવન થાજે રે, જાણી લે ૭

પદ ૧૧ મું

મિથ્યા માયામાં શુ મોહો મૂઠ રે, ચેતી લે,
હું હું કરતો શુ હિંડે છે હુંક રે, ચેતી લે ૧
કુણુદ્વિધી તાહરુ કર્તવ્ય કાર્તન ચાલે રે, ચેતી લે,
હરિના હુકમ વિના તો તરણુ ન હાલે રે, ચેતી લે ૨
મુરખ મિથ્યા મમત કરિયે શુ થાય રે, ચેતી લે,
તુજથી તુટો વાળ નવ સધાય રે, ચેતી લે ૩
મહારુ મહારુ કરતો જો સમરીને રે, ચેતી લે,
મનુષા દેહ તે મળ્યો નથી હરિને રે, ચેતી લે ૪
મલીન માયા મૃગ તૃણાનુ તોય રે, ચેતી લે,
ઓસાતણા મોતીના હાર ન હોય રે, ચેતી લે ૫
અજલિનું જળ ક્ષણ ક્ષણ ઓછુ થાય રે, ચેતી લે,
એણીપેરે આવરદા તાહરો જાય રે, ચેતી લે ૬
આવો બનાવ બને નહી બીજવાર રે, ચેતી લે,
પ્રીતમ પ્રભુને ભજતા ભવનો પાર રે, ચેતી લે ૭

પદ ૧૨ મું

હું માહરુ તે સસારનું છે મૂળ રે, સમજી લે,
ક્ષણ ક્ષણ સાલે સરી રૂપી શૂળ રે, સમજી લે ૧
માહરુ તાહરુ મટતાં ભવનો અન રે, સમજી લે,
સૌ જ્ઞાત્ર પોકારી કહે છે સત રે, સમજી લે ૨
દુમ તણે દૃષ્ટાતે આ વૈરાટ રે, સમજી લે,
પત્ર તણી પેરે આવે જાયે ધાટ રે, સમજી લે ૩
કનકકુટ જમ ધાટ ધડીને ભાજે રે, સમજી લે,
એમ એને પ્રહાડની વાર ન લાગે રે, સમજી લે ૪
ઈંદ્રજળ જ્યમ બાજીગરનો ખેવ રે, સમજી લે,
કમર કોકડા ગુચાયા ઉકેલ રે, સમજી લે ૫

શુ સુતો છે અચેત આલસ આણી રે, સમજ લે,
આયુષ્ય તાહરુ આસતણુ છે પાણી રે, સમજ લે. ૬
સસાર સુખથી રહેજે સદા ઉદાસ રે, સમજ લે,
જ્યમ મધુકર ન કરે ચપક વનવાસ રે, સમજ લે ૭
શ્વાસે શ્વાસે રમરણુ કરજે સાર રે, સમજ લે,
રખે ધરતો તુ દેહ તણો અહકાર રે, સમજ લે. ૮
હરિ નામ હીરો હૃદયામા રાખે રે, સમજ લે,
પ્રીતમ પ્રેમે પ્રેમ સુધારસ ચાખે રે, સમજ લે. ૯

પદ ૧૩ મુ

રામ રસાયણુ પ્રેમ ધરી જે પીશે રે, માણી લે,
તેહને અખિલ લોકાનુ દૈવત દીસે રે, માણી લે ૧
અમર થાય તે મરે નહીં કોઈ કાળ રે, માણી લે,
અપાર હિત થઈ આપોપુ સભાળ રે, માણી લે ૨
અજર ખાલો અધર ફરે છે જેહ રે, માણી લે;
મરજીવા હોય તે મુખમાડી લેહ રે, માણી લે. ૩
આળસ નિદ્રાભુખ તરસ સહિલાગે રે, માણી લે,
ત્રિભોવન પતીશુ તનમાં તાળીલાગે રે, માણી લે ૪
અખંડ બ્રહ્મ બુદ્ધિએ એક મેક થઈ જાય રે, માણી લે,
સાગર નીર ભળ્યું ન્યારુ નવ થાય રે, માણી લે. ૫
તેહના સુખને અવર ન જાણે કોય રે, માણી લે;
અમૃતપાન કરી અતિ આનંદ હોય રે, માણી લે. ૬
મહા મગન થઈ મુગો મીસરી ખાય રે, માણી લે,
પતિનું સુખ સુંદરીયે કયમ કહેવાય રે, માણી લે ૭
શુદ્ધ વિચાર કરી સુખ માહે સમાયો રે, માણી લે,
કહે પ્રીતમ તે રમમાહિ રગાયો રે, માણી લે. ૮

પદ ૧૪ મું—રાગ કૌલોરો

જાણે નહીં જમજીવન અભાગી, મરણુ તણો ભય મોટોરે;
કાયા કુલ બરાબર કાયા, જેવો જળ પરપોટોરે. જાણે ૧
કૌરવ, કસ, જરાસંધ, રાવણુ, દંતવક્ત્ર શિશુપાલરે,
એહવા ગયા તેહની નહીં ગણુતી, દેતા સામર ફાળરે. જાણે. ૨

મણિધરના મુખ મહિ, મીઝકી માખ્યને મારેરે,
એહવેા આ સસારખેલ છે, વીરલા જ્ઞાન વિચારેરે જાણે. ૩
જગત જીવ ચતુરાનું ચવણુ, કે ખાધા ને કે ખાશેરે,
પ્રીતમ પ્રભુનું ભજન કરી લે, તે નર નીરબે થાશેરે જાણે ૪

પદ ૧૫ મુ

સાકુટ નરનો સગ ન કરીએ, મરીયે મહા વિખ ખાધરે,
પરવત ચઢી પડીયે પાવકર્મા, તેથી દુષ્ટ દુખદાધરે સાકુટ. ૧
લેઈ સાણસા અગ મરોડે, વીંછી તોડે તનરે,
સિંહ ખાયે ભાવે વસિયે ભુજગમા, પણ મળશેા નહોં દુરિજનરે સાકુટ ૨
નર તે કેહને કહિયે, જેહને હૈયે દ્વેષ ધણોરે,
હરિચુર સતતી કરે અવગણના, શત્રુ સહિ જીવ જીવતણોરે સાકુટ ૩
નહોં આધીન ચુર ગોવિંદનો, જ્ઞાન હીણને ધણુ ચુમાનરે,
કહે પ્રીતમ તેને પરહરીએ, જ્યમ ખર સુકર થાન સમાનરે સાકુટ ૪

પદ ૧૬ મું

સત્ય સુધા શ્રીકૃષ્ણ નામ છે, જે જન જીગતે ચાખેરે,
પ્રીત સહિત નિત્ય નેહ ધરિ, હરિરૂપ હૃદયામા રાખેરે. સત્ય ૧
કેય કહે સુધા રહે સિંધુમા, કેય કહે શશિમા છે સહીરે,
કેા કહે વનિતા વદન ગહે, જ્યમ કહે છે ત્યમ વાત નહીરે સત્ય ૨
સાગરમા હોતે તો નોય ખારો, શશિકલા કયમ ઝાખી હોયરે,
પીયુ પ્રેમદાને વદન વસે તો, પતિ પોતાનો નાશ ન હોયરે સત્ય ૩
પ્રેમ પીયુખ મુખ વસે વૈષ્ણવને, પ્રેમ ધરે તેહને રસ પાયરે,
કહે પ્રીતમ પીતા હોય અમર, જનમ મરણનું જોખમ જાયરે સત્ય ૪

પદ ૧૭ મુ

કુરમ કહીપેરે અગ સમેટે, ઉપર દીસે નહોં આકારે,
જીવ જત જોઇને વળે પાછો, તેહને એ ન મળે સસારે કુરમ ૧
ધન્દ્રિય દેવ વિષે ગુણુ વરતી, સરવ સકોચ ન કીજેરે,
મોતી કાજ્ય પડે મરજીવા, એમ અમીરસ પીજેરે કુરમ ૨
જોગીનો જીવ જડે નહોં જમને, કાલ રહે શીર કુટીનેરે,
અમૃત પાન કેાટિ થયા અમર, શુ કરે રવિસુત રૂઠીનેરે. કુરમ ૩
રવિના કીરણ રહે જ્યમ રવિમા, સરિતા સાયરમાહે રહેરે,
કહે પ્રીતમ એમ હરિમા હરિજન, નિમિષ માત્ર તે ન્યારાન રહેરે કુરમ. ૪

પદ ૧૮ મું

કાચારે તાહરી કામ ન આવે, જો કરે કાટી ઉપાયરે,
વણુશી જાતાં વાર નહીં લાગે, જો કુદન કાપીને ખાયરે. કાચારે ૧
દેહીનાં સ્નેહી સકળ સ્વારથિયા, અત્યે અળગા રહેશેરે,
એક ધડી ધરમા નહીં રાખે, કાઢો કાઢો કહેશેરે કાચારે. ૨
પાચ સાત દિન કાયક સમારશે, વળતી મૂકશે વિસારીરે,
પોતે પોતાને મારગ લાગશે, કાણુ પુરુષ કાણુ નારીરે. કાચારે ૩
સુપનાનુ ધન જોયા સૂધી, તેણે કાઈ કારજ નવ થાયરે,
પ્રીતમ પ્રભુનુ ભજન કરી લે, અમુલ્ય અવસર જાયરે. કાચારે ૪

પદ ૧૯ મું

જે જને હરિનું નામ ન જાણ્યુ, તે પસ્તાયા પ્રાણીરે;
વેઠ વેળુ દળી તે પુરુષે, મૃગજળ માયા માણીરે જે જને. ૧
ધન દારા સુત કુટુંબ કખીલો, મૂઢમતિ શું મોહોરે,
ચિતામણિ પામ્યો મનુષ્યા દેહ, તે ખડભડમા ખોયોરે જે જને ૨
જનમ ધરી જીગદીશ ન જાણ્યા, હરિ રસ અમલ ન પીધોરે,
કહે પ્રીતમ એળે ગયો અવસર, એકે અરથ ન સીધોરે. જે જને. ૩

પદ ૨૦ મું

આનંદકારી અચલ વિહારી, ગિરિવરધારી ગોકુળચરે;
સુખ સાગર નાગર શુભઆગળ, ગોપીવર ગોવિંદરે આ ૧
ધંદ્ર કમળ જૂ શેષ સનકાદિક, નિગમ નિરતર ગાયરે,
અગમ અપાર હરિનો મહિમા, કાણે કલ્યો નવ જાયરે આનંદ ૨
ચિતામણી સુરધનુ કદંપતરુ, જે સેવે શુદ્ધ ચિત્તે સારરે,
રિક્ક સિદ્ધ મુક્ત ચતુરધા દાસી, સુખરાશિ હરિનામ ઉદારરે આનંદ ૩
પાપ તાપ દીનના ટાળે, અખંડ અભેદ પામેરે,
કહે પ્રીતમ પ્રભુનામ સમરતા, અનેક આપદા વામેરે. આનંદ. ૪

પદ ૨૧ મું

માયા સહુને માહ પમાડે, હરિજનથી રહી હારીરે,
જેહનો ધણી જોરાવર કહાવે, તેણે કાઢી નારીરે. માયા ૧
ખાજગરની ખાજ માંહે, જણુરો સહિ જાણેરે,
નાડિનો નાગ કરી દેખાડે, બેદી ભેદ નબ્બ આણેરે માયા ૨

પીછા કેરુ કરે કલુતર, બેઈ જગત મોહ પામેરે,
 ધુળનું ધન કરી દેખાડે, મેવક ન ભૂલે ભામેરે માયા. ૩
 હરિરસ અમલ અખડ ખુમારી, જે પ્રેમે કરી પીશેરે,
 કહે પ્રીતમ કારજ સર્થુ જેહનુ, કયમ બીજાથી બીહીશેરે. માયા ૪

પદ ૨૨ મુ

કાયા કદપદ્મ સમ જાણો, રોભા વરણી ન જાથરે,
 કર્મના મૂળ અનાદિ ઉંડા, ફૂટે ફળે સદાયરે કાયા ૧
 શત શાખા શાખા ડાળ દ્વાદશ, પત્ર છત્રીશ હજારરે,
 આશા વેલ રહે નવપક્ષવ, પુષ્પ તણો નહી પારરે કાયા ૨
 જીવ ઈશ્વર પખી બેઉ બેઠા, એક જોગી એક ભોગીરે,
 જોગી જોગ જોગતે શુ જીવે, ભોગી તે અતિ રોગીરે કાયા ૩
 કાળ કુજર કરે પ્વસ દુમનો, ચૈતન્ય ચોક્ષી રહેનેરે,
 જન પ્રીતમ એહવુ જાણીને, નામ અમર ફળ લેનેરે કાયા ૪

પદ ૨૩ મુ-રાગ કાનડો

નિરમળ નામ નિરતર લેરે, ટેક
 રામ અનત મુકદ મોરારી, શ્રીગિરિવર ધારી ગોવિંદ તેહરે, નિરમળ
 કેશવ કૃષ્ણ કૃપાનિધિ માધવ, સભારે સહ શોક હરેરે, નિરમળ ૧
 શ્રીવર સુદર શ્યામ મનોહર, રૂપ અનેક થઈને રમેરે, નિરમળ
 નારાયણ મધુસૂદન મોહન, ત્રિલુવન તારણ ત્રીકમ છરે, નિરમળ
 પ્રીતમ પ્રીત સહિત મન લાવે, રાત દિવસ હરિ રગર્મા રહેશેરે, નિરમળ

પદ ૨૪ મુ

નામ વિના ગતિ મુક્તિ નહીરે, ટેક
 સહસ્રાનન ચતુરાનન શકર, સાખ્ય સત શ્રુતિ અગમ કહીરે, નામ
 અજમેલ ગજ ગીધ વ્યાધ કપિ, શુશ્રુકા વિમાન ચંદ્રિગત ગધરે, નામ
 નામ આધાર તરે જળધર મહીધર, મૂઢમતિ મન સમજ સધરે, નામ
 તપ તીરથ વ્રત દાન જગ્ન ફળ, નામ સમેવડ નાવે એહીરે, નામ
 રામનામ સહિ મંદિ શિરોમણ, ભજ્ય પ્રીતમ રસ રૂપ થઈરે, નામ.

પદ ૨૫ મુ

રામ મુધારસ જે જન પીવે, ટેક
 અઘાપિ સિદ્ધ નવનિદ્ધ મુક્તિ, ચતુરધા ચાર પદારથકુ નહી છીવે, રામ

બ્રહ્મપ્રકાશ હોય ઘટ બીતર, તિમિર ટળી જાય અમીરસ દીવે, રામ
જરા ન જપે કાળ ન વ્યાપે, અમર જુગો જુગ તે નર જીવે, રામ.
ધ્રુવ, પ્રહ્લાદ, નારદ, સનકાદિક, અજર પીયાલો પીધો શિવે, રામ
કહે પ્રીતમ થયા તે તદ્વત્, જમકિકરથી કેા નવ ખીવે, રામ

પદ ૨૬ મુ

તું તારુ તન દેખ તપાસી, ટેક
મટે મોહ સમતા મદ માયા, તો કાયામા કેદાર ને કાશી, તુ તારુ
જગત સ્વપન સુષુપ્તિ તુરીયા, રોમ્ય રોમ્ય રહ્યો પ્રકાશી, તું તારુ
તું છે સુક્ષ્મ કારણનો દ્રષ્ટા, આનંદરૂપ અખિલ અવિનાશી, તુ તારુ
ઉંક પીઠકુ લાટક સાહાટક, ભમર ગુફા ભમરધ વિનાશી, તુ તારુ
આઠે પહોર રહે એ સુખમાં, પ્રીતમ તેહની ટળી ચોરાશી, તુ તારુ

પદ ૨૭ મુ

તુ તો રામ રટણુ કર રમ્યા, અગમ્યા, ઉપજે આનંદ,
ગોવિંદ ભજ ભાવશું.
પરમારથ અરથ વિચારીએ, તજ સ્વારથ માયાનો દ્વંદ્વ, ગોવિંદ
કહીએ કાયા તે તારી કારમી, તેને વણસતા નહીં લાગે વાર, ગોવિંદ
ઓસ ઉદક ખીડી બરાસની, તેને ઉડતણે આતબાર, ગોવિંદ.
મૃગ તૃણાજળ જાસક ભયં, એવો જણે સકળ સસાર, ગોવિંદ
ગુળ વહ્નિ તે મરકટે માનિયો, તેણે ટાઢ ટળે નહીં લગાર, ગોવિંદ.
સુપનામા સમૃધિરે પામિયો, જગી જોતા મળે નહીં જરાય, ગોવિંદ
ધુમરના તે દગ સોહામણા, તુજ મૂઠીમાં ન ભરાય, ગોવિંદ.
સાચી સગત સદ્ગુરુ સતની, જેણે જીવપણુ ટળી જાય, ગોવિંદ.
કહે પ્રીતમ પ્રજુને સહારતા, મહા પાપી પાવન થાય, ગોવિંદ.

પદ ૨૮ મુ

સત પારસ ચંદન આવના, કામધેનુ કલ્પદ્રુમ સાર, સમાગમ સતનો.
પ્રેમ સમજણે અતર ધણો, તરુ પારસ ત્રણ પ્રકાર, સમાગમ.
એક પારસથી પારસ બને, એક પારસથી બંને હેમ, સમાગમ.
એક પારસ લોહ કુદન કરે, સો વસા એમનું એમ, સમાગમ.
એક ચંદનથી વિષ ઉતરે, એક ચંદને અગ્નિ ઓળખાય, સમાગમ.
એક તલ્લભાર તેલમાં બે પડે, ફરી તાતું ક્યારે નબ્બ થાય, સમાગમ.

સૌ ગજ શિર મોતી ન નીપજે, સહ નાર્ય સતી નવ હોય, સમાગમ.
 સૌ સેના શરી નવ જાણીએ, એવી જયુગત વિચારી એય, સમાગમ.
 જ્ઞાન હીણુ ગુરુ નવ કીજીએ, વાઝ ગાય સેન્ને શુ થાય, સમાગમ.
 કહે પ્રીતમ બ્રહ્મવિદ બેટતા, ભવ રોગ સમૂળો જાય, સમાગમ.

૫૬ ૨૯ મુ

સત લક્ષણુ ત્રીસ સોહામણા, જેહની ચિત્ત ચર્ધ વ્રતિ શાંત,
 એવા જન હરિતણા.
 બ્રહ્માનંદ બ્રહ્મરસ મોગિયા, જીવ ઈશ્વર ભાગી ભ્રાત્ય, એવા.
 દયા દાન દાસીત્વ અતિ ધણા, જ્ઞાન ભક્તિ વિવેક વૈરાગ, એવા.
 ક્ષમાવત તપે નહીં તાપમા, આશા રહિત અમલ અનુરાગ, એવા.
 અકોષ ધંદ્રીજિત અનુભવી, કવિ કામળ શીલ સતોખ, એવા.
 આશા રહિત અમૃત વાણી વદે, સેહેજનંદ આનંદ ક્રોધ, એવા.
 શુદ્ધ સ્નેહી સવારથ નન મળે, પરમારથ ઉપર પ્રીત, એવા.
 શશિ સુરજવત સાક્ષી રહે, ઉદાર અરણ્યવની રીત, એવા.
 હૃગ્ધ શોક વિષે ડોલે નહી, અર્ધ નિમિષ તજે નહીં નામ, એવા.
 સુરતરુ સુરધનુ ચિતામણી, મળતાં પહોંચે મન કામ, એવા.
 પરિપૂરણુ વળણુ સતનાં, બતરીશમા ઓછા જે, એવા.
 કહે પ્રીતમ સદ્ગુરુ સતને, સહિ સોંપીને શરણે રહે, એવા.

૫૬ ૩૦ મુ

સદ્ગુરુના તે શબ્દ વિચારતા, મટે માયા મોહ વિકાર, હરિરસ પીજીયે.
 બાળી ભરમ કરે ખીજ વાસના, હિર પ્રગટે પ્રેમ અપાર, હરિરસ.
 એવો અજર અમીરસ જે પીયે, તેહના નેણુ વેણુ પલટાય, હરિરસ.
 લાગી બ્રહ્મ પ્રુમારી નવ ઉતરે, સુખ મુખે કહી નવ જાય, હરિરસ.
 તેને સભવ નથીરે શરીરનો, થયો આત્મ દષ્ટે ઉધાડ, હરિરસ.
 મરજીવો ચર્ધ હરિને મળે, ગળે જ્ઞાન હિમાળે હાડ, હરિરસ.
 બ્રહ્મ ધ્યાને ગગનવત્ થૈ રહે, જ્યમ કુલ મહાજળ માઈ, હરિરસ.
 કૃષ્ણ પોતામા પોતે કૃષ્ણમા, કૃષ્ણ વિના ન દિસે કાઈ, હરિરસ.
 જે સરિતા સાગરમાં ભળે, તેહનું નામ નદી ટળી જાય, હરિરસ.
 કહે પ્રીતમ સદ્ગુરુ સેવતા, ટળે અતર એકરસ થાય, હરિરસ.

૫૬ ૩૧ મુ

કાયા બનીરે તાહરી કારમીરે, તાહારો અમર નથી અવતારરે,
 હરિનું ધ્યાન ધરજે.

કાચો તે કુલ જળે ભર્યો, તેહને ભાગતા કેટલી વારે, હરિનુ
તરુવરથી ફળ છુટીયુરે, તે ફરી ન ચોટે ડાળરે, હરિનુ.
ગયો અવસર આવે નહીરે, બાધ પાણી પહેલી પાળરે, હરિનુ.
નદી યોગે હેરી નાવ જર જડીરે, માહે બેઠા મૂઠ ગમારે, હરિનુ
ખોટા છે માહે ખાકુઓરે, તે તો હોડીનો હાકલુહારે, હરિનુ
કર્મ વા આવી આફળેરે, માહે મોહના મોજ થાયરે, હરિનું
તટ ન સૂઝે તેહનીરે, તેહનો કરવો કાલુ ઉપાયરે, હરિનું
સદ્ગુરુ શબ્દ વિચારિયેરે, જો કરીએ સદા સતસગરે; હરિનુ.
તો સહેજે પાર પામીએ, કહે પ્રીતમ પ્રગટે રગરે, હરિનુ

પદ ૩૨ મું

મનમાં જાણું છે મરવુ નથીરે, દેહને, અભિમાને બહુ ગોઠવણુ કરતો ગમારે, દેહને.
મારા મદિર મારા મળીયારે, દેહને, કહે મારા પુત્ર વારવારે, દેહને
મારી જગ્યારે મારી જીવતીરે, દેહને, ઉઠી ચાલવું છે આજકાલરે, દેહને.
જમદૂત વરાતી આવશેરે, દેહને, ઉઠી ચાલવું છે આજકાલરે, દેહને.
કાળે અલ્પા કેશ તારારે, દેહને, તે તો કરશે ધડીમા ધાતરે, દેહને.
વળતી વિચારીશ જીવડારે, દેહને, ઘણું ધસવા પડશે હાથરે, દેહને.
વાત, પીત, કદ આવી કઠરુધશેરે, દેહને, નહી આવે ઉપર લવલેશરે, દેહને
મનનું ધાર્યું રહેશે મનમારે, દેહને, પ્રાણી પામશે કષ્ટ કલેશરે, દેહને.
કર્મ પ્રધાન છે જીવનેરે, દેહને, ફળ શુભ અશુભ દેનારે, દેહને.
જેવાં કત્યાં તેવા ભોગવેરે, દેહને, ધરે ઉચ નીચ અવતારરે, દેહને.
પડે પશુ પખી જાતમારે, દેહને, ચાર ખાણુ ચોરાશી લક્ષરે, દેહને
દુ ખતો અત આવે નહીરે, દેહને, કહે નિગમ પુરાણુ પ્રત્યક્ષરે, દેહને.
ગુરુ ગોવિંદ સેવ્યા નહીરે, દેહને, કંઈ પેર કર્મનો નાશરે, દેહને.
વાસના ખીજ બળ્યુ નહીરે, દેહને, ત્યાં લગી ઉગરવાની શી આશરે, દેહને
મોહ માયાના મોઢા મોરચારે, દેહને, જાતરૂપ જીવતીનું જોરે, દેહને.
કહે પ્રીતમ કાયક જિતશેરે, દેહને, જેહને સદ્ગુરુ શબ્દ અંકારરે, દેહને.

પદ ૩૩ મું

જલન કચ્છે જીવવું નથીરે, ચિત્તમાં, ચેત્ય ચોપે, તજ દેહપણું અભિમાનરે, ચિત્તમાં.
સૌ વરસ જીવ્યો તો શું થયુંરે, ચિત્તમાં, સરવાલે મરણુ નિદાનરે, ચિત્તમાં
આયુષ નિરતર અજલિરે, ચિત્તમાં, તે ટપકે સાસ ઉસાસરે, ચિત્તમાં.
દુરમતિશે નથી દેખતોરે, ચિત્તમાં, આખ્યો આગળ થયા નર નાશરે, ચિત્તમાં.

દિન દશ પાંચ મુકામ છેરે, ચિત્તમા, પછે કુચનાં નગારા કહેવાયરે, ચિત્તમા
સેનાપતિ ચઢી ચાલશેરે, ચિત્તમા, ત્યાં પાણી પીવા નહીં રહેવાયરે, ચિત્તમા
તુ તારુ સજી બેસજેરે, ચિત્તમા, પ્રાણી પછે પસ્તાવે ન થાયરે, ચિત્તમા
પુણ્ય કસ્યુ તે પદ્મે બાધીયુરે, ચિત્તમા, કને ખરચી વિના શુ ખાયરે, ચિત્તમા.
શ્રાને શી શોચનારે, ચિત્તમા, સતીને કાહોનો સધાતરે, ચિત્તમા
એક ધણી શ્રી ગગ રાખજેરે, ચિત્તમા, કહે પ્રીતમ પ્રેમની વાતરે, ચિત્તમા

પદ ૩૪ સુ-રાગ ધોળ

હરિનો મારગ છે શ્રાનો, નહિ કાપરનું કામ જોને,
પરથમ પહેલુ મસ્તક મૂકી, વળતી લેલુ નામ જોને ૧
સુત વિન દારા શિશ સમરપે, તે પામે રસ પીવા જોને,
સિધુ મધ્યે મોતી લેવા, માહિ પજા મરજીવા જોને ૨
મરજી આગમે તે ભરે મૂડી, દિવતી દુગ્ધા વામે જોને,
તીરે ઉભો જીવે તમાસો, તે કાડી નવ પામે જોને ૩
પ્રેમ પથ પાવકની જવાલા, બાળી પાછા બાગે જોને,
માઠી પજા તે મહા સુખ માણે, દેખનારા દાઝે જોને ૪
માથા સાટે મોઢી વસ્તુ, સાપડવી નહીં રહેલ જોને,
મહાપદ પામ્યા તે મરજીવા, મૂકી મનનો મેલ જોને ૫
રામ અમલમા રાતા માતા, પૂરા પ્રેમી પરખે જોને,
પ્રીતમના સ્વામીની લીલા, તે રજની દન નરખે જોને ૬

પદ ૩૫ સુ

સત સમાગમ જે જન કરશે, તેને પ્રગટે પ્રેમ જોને,
જે ધાતુને પારસ પરશે, તે તો હોયે હેમ જોને ૧
કથીર કાસુ હેમ ન હોયે, કાટી પારસ પરસે જોને,
શૂન્ય છીપ તે ઉપર નાવે, સોમજી સ્વાતિ વરસે જોને ૨
અચેતને ઉપદેશ ન લાગે, શિવ બ્રહ્મા સમજાવે જોને,
જેના અવળા અત કરણો, તેને સમજી નાવે જોને ૩
કુયુદ્ધિ કાળપ જોને હૃદયે, તેને ન લાગે રગ જોને,
અડદ ઉજળા ક્યમે ન થાયે, બર્ધ ઝંખાળે ગગ જોને ૪
કુશકા કૂટેથી શું થાય, કણુ ન જડે તેમાથી જોને,
મદ અભાગી મૂરખ નરને, સમજી આવે ક્યાથી જોને ૫

પાપીને પરબોધ ન કરિયે, મુન્ય ગ્રહીને રહિયે જોને,
કહે પ્રીતમ તુલસી દલ તોડી, પ્રેત ન પુજવા જઇયે જોને ૬
૫૬ ૩૬ મુ

હરિ મહિમા મોટા જન જાણે, સનકાદિક શુકદેવ જોને,
અજ્ઞતનયા ઉમયાપતિ વદે, કરે કમળા ૫૬ સેવ જોને ૧
વેદ ભર્યી વ્યાસ વખાણે, અપાર લીલા એની જોને,
નાથ વિના જીજ્ઞેનહિ બળિયૌ, જોયુ ચિત્તમાં એની જોને ૨
માટે મારુ મનકુ મોહ્યુ, રસિક વરને રંગે જોને,
સદા સરવદા સુખમાં ગ્રીહ્યુ, સુદર વરને સગે જોને ૩
અમૃતકેરા સાગરમાહે, મગન થયુ મન મીન જોને,
એક નિમિષ ન્યારુ નવ થાયે, રહ્યુ તે રસમાં લીન જોને ૪
અગરચદનનાં વનમાં જઇને, મોગી ભમરો ખેડો જોને,
ઉડીને અળગો નવ થાયે, સ્વાદ સુખમાં પેઠા જોને ૫
કમળનેનની સુદર શોભા, નિરખુ નિત્યે નિલ જોને;
પ્રીતમના સ્વામીની સાથે, બાધી પૂરણ પ્રીત જોને ૬

૫૬ ૩૭ મુ

સત કૃપાથી છૂટે માયા, કાયા નિર્ભળ થાય જોને,
શ્વાસોચ્છ્વાસે સમરણ કરતા, પાયે પાતકે જાય જોને ૧
કેસરીકેરે નાદે નાસે, કાટી કુજર જૂથ જોને,
હિમલ હોય તો પોતે પામે, સધળી વાતે સૂથ જોને ૨
અગનીને ઊધઈ ન લાગે, મહામણિને મેલ જોને,
અપાર સિંધુ મહાજળ ઉડા, મરમીને મન સહેલ જોને ૩
બાહ્યગરની બાહ્ય તે તો, જથુરો સહિ જાણે જોને,
હારની માયા બહુ બળવતી, સત નજરમાં નાણે જોને ૪
સત સેવતા સુકૃત વાધે, સહજે સીજે કાજ જોને,
પ્રીતમના સ્વામીને ભજતા, આવે અખડ રાજ જોને

૫૬ ૩૮ મુ

જા સદ્ગુરુને શરણેરે, સૌ સશય હરશે,
જીવ દશાને ટાળારે, હરિ સરખો કરશે ૧
ઉગ્ર દશા અનુભવીરે, છે સમજણ મોટી,
મન કચનને કસવારે, ગુરુ જ્ઞાન કસોટી. ૨

હોય હેમ લોહ કેરુરે, જેને પારસ પરશે,	
થાય મહા મુક્તાફળરે, જળ સ્વાતિ વરસે	૩
છીપ રહે સાગરમારે, માંય મોતી નિપજે,	
ગાન મીનકા પરસેરે, તેને ઋતુ ઉપજે	૪
સતસંગે નર સમજેરે, સૌ દુગ્ધા જાશે,	
પ્રીતમ તે પ્રાણીનુંરે, સૌ કારજ થાશે	૫

પદ ૩૯ મુ-ધોળનો રાગ બીજો

સખી આજ આનંદ રગ અગમા, નેહે નિરખ્યા શ્રીનંદ કિશોર,

આ તન રગ અગમા

હરિને મસ્તક મુગટ સોહામણો, તે પર ચમકે છે ચંદ્રિકા મોર,	આ૦ ૧
હરિને તિલવટ તિલક કેસરતણું, બહુ કુઠળ ઝળકે છે કાન,	આ૦ ૨
નાકે નિર્મળ મોતી મકરાતણું, સુદર લોચન કમળ સમાન,	આ૦ ૩
ઓપે અધર અરુણ પરવાળા શા, મુખ સુદર રૂપ રસાળ,	આ૦ ૪
કણે હીરા મોતીના રે હારડા, કળી કુસુમ ગુળ મણિમાળ,	આ૦ ૫
જુજ જૂષણ રતન જડાવના, પોંચી મુદ્રિકા વેદ વિશ્વાળ,	આ૦ ૬
નાભિ અગમ ઉદર રેખા ત્રિવલ્લી, ક્રેડે કદારો મણિકૃતમાલ,	આ૦ ૭
પમ પક્ષવ પકળ પાખડી, નખ ચંદ્ર છટા છમી જોર,	આ૦ ૮
ઝમકે ઝાઝર ધમકે રે ધુધરી, શબ્દ સંગીત નાદના ઠોર,	આ૦ ૯
પેરું પીતાબર છૂતી દામની, તન નવ-ધન તરુણ-તમાલ,	આ૦ ૧૦
સ્વામી પ્રીતમનાની શોભા ધણી, સદા સેવકનો પ્રતિપાળ,	આ૦ ૧૧

પદ ૪૦ મુ-રાગ ગરબી

શુ કર્યું ગીતા ગાઇને રે, તે શુ કર્યું ગીતા ગાઇને, ટેક
 લખ્યો ગણ્યો પણુ ભેદ ન જાણ્યો, શિક પજો પડિતાઇનેરે, તે શુ
 પોથી વાચીને પરમારથ ન કીધો, કુટુબ પોંખ્યુ કમાઇનેરે, તે શુ
 લાગવત લાખ્યુ હેત હેત ન રાખ્યુ, રહ્યો આપ સ્વારથ સાઇનેરે, તે શુ
 શેષને માથે મણિ છે તોયપણુ, જીવે છે જીવ ખાઇને રે, તે શુ
 કહે પ્રીતમ પોતાના હાપણુથી, ગયો ચોરાશિમા વહેચાઇનેરે, તે શુ.

રેવાશંકર

આ નાગર કવિએ કૃષ્ણલીલા વગેરે ચંદ્રાવળામાં
બહુ કવિતા લખેલી છે

બાળલીલા

છઠ્ઠ ચંદ્રાવળા

મહા મગળમા મુખ્ય મનાયે, ગુણનિધિ ગણપતિ દેવ,
સિદ્ધિ બુદ્ધિ દાયક સિદ્ધિ બુદ્ધિ નાયક, ઉત્તમ સર્વ અવેવ,
ઉત્તમ સર્વ અવેવ તે એના, જશ પ્રસિદ્ધ જગતમા જેના,
પગરણુમાલી પ્રથમ પુજાયે, મહા મગળમા મુખ્ય મનાયે ૧
શારદ હારદ કોડે કહું છુ, હેતે જોડી હાથ,
હરિગુણ ગાવા હરખ થયો, તે ગરવી આપો ગાય,
ગરવી આપો ગાય તો ગાળી, કિરતન કરી કૃતારથ થાઉં,
શરણુ તારે તે સારુ કહું છુ, શારદ હારદ કોડે કહું છુ ૨
રમણુ દ્વિપ રણુછોડ બિરાજે, સકળ સુરાસુર ભૂપ,
અમર અમર કરમા લે ઉભા, કૌટિક સમર સ્વરૂપ,
કૌટિક સમર સ્વરૂપ તે શોભે, લોચન લાવણ્ય જોષને લોભે,
ત્રિવિધ વિવિધ શુગાર તન સાજે, રમણુદ્વિપ રણુછોડ બિરાજે ૩
શ્રીરણુછોડને શરણુ રહેતાં, અકૃત નય અધોર,
રેવાશંકર ભૂપ ભયકર, જમકિકરનું જોર,
જમ કિકરનું જોર જ નારો, દર્શન કરતા અથ દૂર થાશે,
કરે કૃતારથ કીર્તન કેતા, શ્રીરણુછોડને શરણુ રેતાં ૪
જય રણુછોડ જદુકુળ નાયક, જગપતિ જગદીશ,
અજ ઇન્દ્રાદિક અમર ઝોળાજે, ઇશ નમાવે શીશ,
ઇશ નમાવે શિશ આનદે, પ્રભુપદ પૂરણુ પ્રતિ શુ વદે,
વરણુવે વેદ બેદ વર લાયક, જય રણુછોડ જદુકુળ નાયક. ૫
પરમદયાળ કૃપાળ કમળાવર, હાકાર હકાર દેવ,

- ખિઈ રાખ્યુ બોડાણકર, સહજ માનિ લે સેવ,
સહજ માનિ લે સેવ સબધે, પ્રગટ પધાર્યા પ્રેમ પ્રબધે,
સુણિ શરણે થયો રેવાશકર, પરમદયાળ કૃપાળ કમળાવર. ૬
- દર્શન કીધે દુકૃત જાયે, દુર્ભતિ થાયે દુર,
ડાકાર ઠાકાર દેવ શિરોમણિ, ભક્તિ આપો ભરપૂર,
ભક્તિ આપો ભરપૂર પ્રાણીને, કૃપા નિજ જન જાણીને,
મહિમાહિ મોટો મહિમાયે, દર્શન કીધે દુકૃત જાએ ૭
- જીક્તિ ઝમકે ઝડ જરા ન જાણુ, નથી અભ્યાસ અનુપ્રાસ,
મૂઢમતિ અતિ મૂઢમતિમા, કવિ કાવિદનો દાસ,
કવિ કાવિદનો દાસ કહેવાળી, ચત્રાવળા કરવા ચિત્ત ચાહુ,
જ્યમ ત્યમ જડતા અક્ષર આણુ, જીક્તિ ઝમકે ઝડ જરા ન જાણુ ૮
- આવણુમાસ મહા સુખકારી, કૃષ્ણાષ્ટમિ મધરાત,
રેહિણી શુદ્ધ પુદ્ગલ જોગ શુભ સુદર, કરણ બાળવ વિખ્યાત;
કરણ બાળવ વિખ્યાત તે વારે, જ્યોતિષ શાસ્ત્રતણે અનુસારે,
મહર ઘેર સુતજન્મ દુ ખહારી, આવણુ માસ મહા સુખકારી ૯
- પુત્ર પ્રગટ થયો સાંભળિ કાને, ગુરુજી ગર્ભાચાર,
મદ નિલય આનંદથી આવ્યા, આશીર્વાદ ઉચાર,
આશીર્વાદ ઉચાર તે કીધો, આદેથી અતિ આદર દીધો,
સનમુખ જઈ લાવ્યા સનમાને, પુત્ર પ્રગટ થયો સાંભળી કાને. ૧૦
- પ્રોહિતને પધરાવી પાટે, પ્રેમે જોડી પાણુ,
કેવો કુવર થાશે કુલ દીપક, કહો ગુરુજી ગુણ જાણુ,
કહો ગુરુજી ગુણ જાણુ તે જોઈ, સાંભળી સુખ પામે સૌ કાઈ,
લખીયા શા શુભ લેખ લલાટે, પ્રોહિતને પધરાવી પાટે ૧૧
- અહ સંધળા સેવા સુખ લેવા, આવ્યા શુભ આગાર,
પૂર્ણાષ્ટક પૂરણુ પુરુષોત્તમ, પણ સસાર વિહાર,
પણ સસાર વિહારની રીતે, જન્મપત્રિ લખી પ્રોહિત પ્રીતે,
દાસ થઈ મગળ ફળ દેવા, અહ સંધળા સેવા સુખ લેવા. ૧૨
- ગુરુજી-વૃષભલક્ષ્મ મધ્ય વિધુ વિરાજે, અરુણ ઈંદુ-સુત ચાર,
શત્રુરથાને શુકર શનિ કેતુ, અમર-ગુરુ અગિયાર;
અમર-ગુરુ અગિયાર આગારે, રાહ બળવત બેઠો બારે,
ભાગ્ય જીવન જીવિનદન બાજે, વૃષભલક્ષ્મ મધ્ય વિધુ વિરાજે. ૧૩

- મહ ગુણ જોઈ ગુરુ જોલે, બાલક બહુ બળવાન,
સુર સમૂહની સહાય કરશે, અસુર અધમ અભિમાન,
અસુર અધમ અભિમાન હિતરશે, પ્રીતિ પરાક્રમ પૃથ્વીમા કરશે,
તણુ લોકમા નહીં કોઈ તોલે, મહ ગુણ જોઈ ગુરુ જોલે ૧૪
- દીર્ઘાયુ ઈંદિરા અખડિત, અતુલ્ય પ્રતાપ અવનીશ,
અજ ઈંદ્રાદિ અમર ઓળગશે, અહોનિશ ધ્યાને ઈશ્વ,
અહોનિશ ધ્યાને ઈશ્વ તે ધરશે, વિપુલ વિશ્વમા જશ્વ વિસ્તરશે,
પ્રણય પ્રણામ કરશે મહા પડિત, દીર્ઘાયુ ઈંદિરા અખડિત. ૧૫
- કૈકેતણા કલ્યાણ એ કરશે, હરશે ભૂમી-ભાર,
આદિ પુરુષ અવિનાશી પોતે, ઉદર ધર્મો અવતાર,
ઉદર ધર્મો અવતાર તે ધારી, વજ્રવાસીની વાત વધારી,
આલ ગોધન લે વનમા કરશે, કૈકેતણા કલ્યાણ એ કરશે ૧૬
- કુવિ-ચૈલ પક્ષવ ચોકે ચિત્રામણ, ચોદશ છાયા ચીર,
ઢોલ નિશાન નફેરી નોખત, વાજે સ્વર ગબીર,
વાજે સ્વર ગબીર તે ગાજે, મગળ કળશ માનની સાજે,
તણુ વેદ રસ બીના આલણુ, ચૈલ પક્ષવ ચોકે ચિત્રામણ ૧૭
- ધામ ધામથી ધાર્ધ ધસમસતી, અગે ઉમગ અપાર,
કુમકુમ આડ લલાટ લટકાળી, શોભતા સેજ શૃંગાર,
શોભતા સેજ શૃંગાર શરીરે, અતિ અરૂપ ને રૂપ રચીરે,
હરણુ નેણિ હસતી મસમસતી, ધામધામથી ધાર્ધ ધસમસતી ૧૮
- નદને ઘેર શહેર સહુ મોળયુ, ફળાયુ ઝાક ઝમાલ,
મગળ ગીત પ્રીતથી ગાયો, ગાયો લઈ ગોવાળ;
ગાયો લઈ ગોવાળ તે ગવે, વાગે વાજિત્ર સામટા સવે,
ગાજિ રહ્યુ બાધુ ગોકળિયુ, નદને ઘેર શહેર સહુ મળિયુ. ૧૯
- ગોપિ તનિયા ટોપી લઇને, ગોપ ગોરસને ધૂત,
દૂધ દધી દધિજાત દિશોદિશ, નદ નિકેતે નૃત,
નદ-નિકેતે નૃત તે કરતા, ગાય ગોકુળ ગલિયે ગલી ફરતા,
એમ ઉભા આંગણામા બધને, ગોપી તનિયા ટોપી લઇને. ૨૦
- નદ નિલય આનદથી આવી, હિમા અબિર મોઝાર,
જાત કર્મ કરવા કુશ કર લઈ, ઝાઝ ઝાલર ઝણકાર,

- ઝાઝ ઝાલર ઝણકાર તે થાયે, પૂરણુ ત્રેમે પિત પુજાયે,
ભાર્યા ભડાર દિધા હુટાવી, નદ નિલય આનદથી આવી. ૨૧
- દિવ્યદતિ ગુણવતી ગાયે, દ્વિજને દીર્ઘા દાન,
ભાત ભાતના બુધણુ ભાવે, પેર પેરના પરિધાન,
પેર પેરના પરિધાન પેરાવે, માગતા માગણુની મેહેર આવે,
તોય નૃપતિને તૃપ્તિ નવ થાયે, દિવ્યદત્તી ગુણવતી ગાયે. ૨૨
- સાત શૈલ તિલના તે ટાણે, રત્ન મેળવી માંહે,
સ્તસ્તિવાચન કરી વિપ્રને આપ્યા, અગ ઉમગ ઉત્સાહે,
અગ ઉમગ ઉત્સાહે તે ઉરથી, પુષ્પ વૃષ્ટિ થાય સુરપુરથી,
વ્રજવાસીનાં ભાગ્ય વખાણે, સાત શૈલ તિલના તે ટાણે ૨૩
- અસન વસન અતિ ઓપતા અગે, આપ્યા એમ અનેક,
સુદરિયો સહુને શણુગારી, વદિને વિનય વિવેક,
વદિને વિનય વિવેક કરીને, જશોમતિ કહે જીવતીને હરીને,
દ્યો આશિષ ઉછરગ ઉમગે, અશનવસન અતિ અગે ૨૪
- એક અબધૂત વિભૂત તન ધારી, અશ્રુત ઉજ્જવલ અગ,
અકલ અરૂપ સકળ સુર સેવે, અદ્રિસુતા અરધગ,
અદ્રિસુતા અરધગ તે આણી, ડમરુ ડાક પિનાક છે પાણી,
રેવાશકર શુભકારી, એક અબધૂત વિભૂત તન ધારી ૨૫
- આગણે આવી અલક જગાવી, કીધો શિગી સોર,
નદરાણી ગભરાણી ધરમા, ગોપમા વાયો હોર,
ગોપમા વાયો હોર તે જઈને, માતા મનમા વિસ્મય થઈને,
સુતને લીધો હૃદય લગાવી, આગણે આવી અલક જગાવી ૨૬
- જશોદા-જશોદા જોગીરાજને નીરખી, ભાવ ભરી ભરપૂર,
હ્યો બિક્ષા રક્ષા કરો સુતની, દષ્ટિ પડે રહો દૂર,
દષ્ટિ પડે રહો દૂર દિગંબર, પેરો તો આપુ પટ અંબર,
હર ઉત્તર હવે દે છે હરખી, જશોદા જોગીરાજને નીરખી ૨૭
- શિવજી-આદ્ય પુરુષ ને અલખ નિરંજન, જે અનત અવિનાશ,
રોમ રોમ ખહાડ ભમે તે, પડખામા લેઈ પાસ,
પડખામા લેઈ પાસ પલગે, અર્ભક જાણીને ઉછરગે,
અશુભ આખે આજતી અજન, આદ્ય પુરુષને અલખ નિરંજન ૨૮

- કવિ-શ્રવણ સુણિ શુભ વેણ શકરના, વાખ્યો ચિત્ત વિચાર,
કારમો કથમ લઈ જાગે કુવરને, સર્વાંગે સુકુમાર,
સર્વાંગે સુકુમાર શરીરે, શિશુ સકુચાચે શીત સમીરે,
વચન જાય કથમ જોગેશ્વરના, શ્રવણ સુણિ શુભ વેણ શકરના. ૨૯
- શિવજી-જશોમતી બીજું કાઈ ન જાણુ, સાચુ કહું સુણુ વેણુ,
અતરમા અભિલાષા એવી, નદ કુવરને નેણુ,
નદ કુવરને નેણુ નિહાળી, પુત્ર પધરાવ વચન પ્રતિપાળી,
રૂપ જોઈ હૃદયામા રાચુ, જશોમતી બીજું કાઈ ન જાણુ ૩૦
- કવિ-જાત કરી જશોદા મહતારી, બાળક લાવી બહાર,
દર્શન કરી દિગંધર રીઝ્યા, ઉમંગ્યા ઉર અપાર,
ઉમંગ્યા ઉર અપાર અવિનાશી, કર્યું કુતુહલ કૈલાસ વાસી,
તાડવ નૃલ કર્યું ત્રિપુરારી, જાત કરી જશોદા મહતારી ૩૧
- પરસ્પરે પ્રભુતાયે પરખ્યા, રીઝ્યા હૃદય મોઝાર,
અદ્ભુત અવિગતિની ગતિ દેખી, તૃપ્ત થયા ત્રિપુરાર,
તૃપ્ત થયા ત્રિપુરાર તે ટાણે, અન્યો અન્ય અન્યો મન જાણે,
હસિયા હરિ હર હૃદયે હરખ્યા, પરસ્પરે પ્રભુતાને પરખ્યા. ૩૨
- શિવજી-પ્રજાપાલ છે બાળક બાઈ, કસ કસિનો કાળ,
લીલા કરવા લઘુવેશ્વર ધર્મો, દેવના દેવ દયાળ,
દેવના દેવ દયાળ દુઃખ હર્તા, સર્વ સૃષ્ટિને મહા સુખ કર્તા,
કાક અવતારની કૃણી કમાઈ, પ્રજાપાલ છે બાળક બાઈ ૩૩
- ત્રણે લોકતણે જે ત્રાતા, શ્રુતિ શાસ્ત્રનું સાર,
પુત્ર થઈને પારણે પોઢ્યો, ઉદર ધરી અવતાર,
ઉદર ધરી અવતાર તે આપે, જે જોગીને જડે ન જાપે,
લાડ લડાવી લાવો લે માતા, ત્રણે લોકતણે જે ત્રાતા. ૩૪
- કવિ-શ્રીધર શશિધર રમા ઉમાવર, શિવ કેશવ બળદેવ,
ગાધર ગગાધર ને નગધર, પન્નગધરની સેવ,
પન્નગધરની સેવ જે કરશે, પ્રૌઢ પાપ પરિતાપને હરશે,
હેતે કરીને ભજો હરિહર, શ્રીધર શશિધર રમા ઉમાવર. ૩૫
- શિશુ નામી આશીષ દઈને, ઈશ પામ્યા આનંદ,
ધન્ય વસુધા વ્રજવાસી વનિતા, ધન્ય જશોદા નદ,

- ધન્ય જશોદા નદ નરનારી, વિશ્વમાં ખ્યાત વિખ્યાત વધારી,
પછે પધાર્યા પ્રસન્ન થઇને, શિશ નામી આશીષ દઇને. ૩૬
- નાગદમણુ-વળી વિવેકે કરી વખાણુ, પ્રભુએ પ્રાક્રમ કીધ,
હાથયકી હલવે હરજીએ, દડો દોડાવી દીધ,
દડો દોડાવી દીધ તે દડિયો, જલ કાલિદી દ્રોહમા પડિયો,
ઇચ્છા ઓળખી સહુ અકલાણુ, વળી વિવેકે કરી વખાણુ. ૩૭
- પાછળથકી પધાર્યા પોતે, પાણીમા કરી પ્રવેશ,
નાગણુના ગણુ નયણે નરખી, કરતી ધણો કનેશ,
કરતી ધણો કનેશ કળકળતી, ગદગદ કંઠે થઈ ગળગળતી,
મોહ પામી મુખ સુખમા જોને, પાછળ થકી પધાર્યા પોતે. ૩૮
- કોમળ કમળ કુસુમસમ કાયા, સર્વાંગે સુકુમાર,
કયમ આવ્યો કહે કેનો કુવર, નામ દેને નિર્ધાર,
નામ દેને નિર્ધાર તે મુખે, મૃત્યુ માગી લીધુ શે દુ જો ?
માત તાતે ઉતારી માયા, કોમળ કમળ કુસુમ સમ કાયા. ૩૯
- કૃષ્ણુ-નાગણી નીર જરો કા નેણે, નિશ્ચે કહું છુ નામ,
કહાન કુવર હુ નદજરો, ગોકુળ મારુ ગામ,
ગોકુળ મારુ ગામ તે ગમતું, દુષ્ટ દુર્ભતિ કાય નથી દમતુ,
નિર્વિષ નીર કરવુ કહું વેણે, નાગણી નીર જરો કા નેણે. ૪૦
- નાગણી-વપૂ ચિત્તને વયે વિચારે, વદને વદને વાત,
સુણશે સર્પ તો દર્પ ઉતારશે, કરશે કાળી ધાત,
કરશે કાળી ધાત તે તારી, માટે માન શિખામણુ મારી,
પ્રથમ કહું પરિણામ પ્રચારી, વપૂ ચિત્ત ને વયે વિચારી. ૪૧
- કૃષ્ણુ-કાળનો કાળ હું કહાન કહેવાળો, નાગણી નિશ્ચે જાણુ,
નાક ચીરીને નાથ લે બાલું, જાલું હાથ નિરવાણુ,
જાલું હાથ નિરવાણુ ઝડપથી, અહિં આવ્યો છુ એ જ અડપથી,
કમળ કસને કાજ લેઈ જાળો, કાળનો કાળ હું કહાન કહેવાળો. ૪૨
- કવિ-વિષમ વેણુ લાગ્યાં નિષધરને, કારમો કીધો કોધ,
બળ કરી બળમધુને બાઝ્યો, વાધ્યો ધણો વિરોધ,
વાધ્યો ધણો વિરોધ તે વળગ્યો, અગથી અહિં નવ થાયે અળગો,
સહજ કીડા સરખુ શ્રીવરને, વિષમ વેણુ વાગ્યાં વિષધરને. ૪૩

પ્રભુએ પ્રોઢ સ્વરૂપ ધરીને, એતુ વધાર્યું આપ,
 કધ કુટે પણ બધ ન છુટે, સધથી તૂટે સાપ,
 સધથી તૂટે સાપ સકળાણો, આરતથી અહિપતિ અકળાણો,
 ઉભી નાગણી નમન કરીને, પ્રભુએ પ્રોઢ સ્વરૂપ ધરીને ૪૪
 નાક ચીરીને નાથ લેઈ ધાલી, નાચે નદકુમાર,
 નદને મન આનદ થયો નરખી, હરખી જશોદા નાર,
 હરખી જશોદા નાર મળતા, ગોપમા થયો સતોષ સાભળતા,
 ચોદશથી સહુ આબુ ચાલી, નાક ચીરીને નાથ લેઈ ધાલી. ૪૫
 પરસ્પરે પરિચાણ કરીને, પુતના પાપણ નાર,
 તેડી કહ્યું તતક્ષણ તુ જી, શિશુનો કર સહાર,
 શિશુનો કર સહાર સધાવી, ગોકુળ મહરતણે ઘેર આતી,
 હળવે હળવે લઈ હરીને, પરસ્પરે પરિચાણ કરીને ૪૬
 ધાઈ ધરીને ધાઈ ધવરાવી, કપટ કરીને કહાન,
 પરપચે પ્રભુને પોઢાડી, ઓઢાડી પરિધાન,
 ઓઢાડી પરિધાન તે અગે, અખળા બોલે ઉર ઉછગે,
 વળગતા વનિતાને વહવરાવી, ધાઈ ધરીને ધાઈ ધવરાવી ૪૭
 પ્રાણ લીધા પયપાન કરતા, પુતના પામી પીડ,
 બાળકમા આવડું બળ કયાથી, રીસમા પાડે રીડ,
 રીસમા પાડે રીડ તે રોતે, જનુની મતિ દીધી જગ જોતે,
 વાર ન થઈ વૈકુંઠ વરતા, પ્રાણ લીધા પયપાન કરતા ૪૮
 પ્રમળ પ્રલય ધેનુકને ઢાલ્યો, અધ બગ આદિ અસુર,
 વિકટ શકટ સૂતા સહાર્યો, ચરણે કીધો ચૂર,
 ચરણે કીધો ચૂર વિચાર્યો, તતક્ષણ તરણાવૃતને તાર્યો,
 દલ દાવાનલ દૂરથી વાલ્યો, પ્રમળ પ્રલય ધેનુકને ઢાલ્યો. ૪૯
 એમ અનેક અસુર ઉડાડ્યા, વ્રજની કીધી વાર,
 જન આરત હરવા અવતરિયા, ભૂમિ ઉતારણુ ભાર,
 ભૂમિ ઉતારણુ ભાર ભૂતળમા, થઈ ગોવાળ ક્યાં ગોકુળમા,
 સુત જાણિ રાણિયે રમાડ્યા, એમ અનેક અસુર ઉડાડ્યા ૫૦
 ગોપિયો-કેસ ત્રોડે ને વચ્ચ વછોડે, ફોડે માખણ માટ,
 ઠામ ઢોળે ને ધામ ઢોળે, ખખોળે છે ખાટ;

- ખખોળે છે ખાટ તે ખતિ, આવી આળ કરે એકતિ,
કરગરાટ કરતો કર જોડે, કેસ ત્રોડે ને વચ્છ વછોડે ૫૧
- ઘેર ધણી થૈ ધરમા પેસે, ગોતે ગોરસ ધૂત,
સુખથી સહુના સુખમાં મેલે, દુખ દે છે દિન પ્રત,
દુખ દે છે દિન પ્રત તે દહાડે, તાણીને તાળા ઊઘાડે,
બાળક થઇને બારણે બેઝે, ઘેર ધણી થૈ ધરમા પેસે ૫૨
- મારગમા મટુકી ઉઘાડી, દહાડી માગે દાણુ,
વગડે પણ ઝગડે જીવતિને, જનની જીવન પ્રાણુ,
જનની જીવન પ્રાણુ તે જાણી, સુતને ઘો શિખામણુ રાણી,
કસને કહુ તો મુકશે કાઠી, મારગમા મટુકી ઉઘાડી ૫૩
- શણુગટ પનવટ માહે સાહે, અણખટ કરે અપાર,
વારે વારે વારે તો નવ, હારે નદ કુમાર,
હારે નદકુમાર ન જાણે, છોડ કરે ને છોડલો તાણે,
વળજે ને વળી વાસળી વાહે, શણુગટ પનવટ માહે સાહે ૫૪
- નાહિયે ત્યાં પણ નીર ઉછાળે, વળી કરે વણસાડ,
ચિર ચોરીને ચતુરા કેરા, ચડે જઇને ઝાડ,
ચડે જઇને ઝાડ તે લાડે, એમ ઉદકમા અગ ઉઘાડે,
નિર્લજ નીચો વળી નિહાળે, નાહિયે ત્યાં પણ નીર ઉછાળે. ૫૫
- પ્રસન્ન થઇને વસન ન આપે, વૃક્ષે કરી વિલાસ,
નિરમા નમ શરીર સહુના, અબળા અતિ ઉદાસ,
અબળા અતિ ઉદાસ ઉઘાડે, દુરથી લઈ દુકૂલ દેખાડે,
સુદરીને સેહેજે સતાપે, પ્રસન્ન થઇને વસન ન આપે ૫૬
- જસોદા-કોણ કહે કાતુડો કુડો, બેહેકયુ બોલ ન બાળ,
શુ સમજે સુત શિશુ સકોમલ, અબળા આપો આળ,
અબળા આપો આળ તે આવી, બાલ ઝાલીને દિયો બતાવી,
રાણીએ ઉત્તર દીધો રુડો, કોણ કહે કાતુડો કુડો ૫૭
- કવિ-અનેક ઉત્સવો બાળ ચરિત્રો, કીધા અપરપાર,
શ્રીકૃષ્ણ રાધાજીકેરો, વ્રજવધુ સહિત વિહાર,
વ્રજવધુ સહિત વિહાર વ્રજમાયે, અખડ લીલા અવનીપર થાયે,
ગાય સુભેયી થાય પવિત્રો, અનેક ઉત્સવો બાળ ચરિત્રો. ૫૮

વ્રજમા વ્રજવાસી વધૂ સગે, વ્રજવનમાંય વિહાર,
વૃંદાવનમા રાસ રમ્યા અતિ, નાગરિ નદકુમાર;
નાગરિ નદકુમાર તે પ્રેમે, સદા સમરુ હુ રનેહે કેમે,
રેવાશકર ભજે ઉમગે, વ્રજમા વ્રજવાસી વધૂ સગે.

૫૯

રાસ રમણુ ને મૃત્તિકા પ્રાશન, અવર ચરિત્ર અનેક,
કળિમાલી કીધા બધાં કૃષ્ણે, વરણુવુ શો વિવેક,
વરણુવુ શો વિવેક વાણિયે, આગળ શાસ્ત્રે જાણ્યુ પ્રાણિયે,
પ્રગટ્યા પ્રભુ નિવારણુ ત્રાશન, રાસરમણુ તેમૃત્તિકા પ્રાશન-
ગિરિ ધાર્યો વર્ષાને વાર્યો, સહાર્યો શકટાસૂર,
કસ માર્યો તરણાવૃત તાર્યો, ચૂર કીધા ચાણુર,
ચૂર કીધા ચાણુર અપટિયે, કીધી કાટી કળા કપટિયે,
નાગ નાથીને દોષ નિવાર્યો, ગિરિ ધાર્યો વર્ષાને વાર્યો.

૬૦

૬૧

રાધિકાનુ રુશણુ-કૌરુભ કઠે હરિયે ધરી, જોઈ પોતાની ઝાય,
સેહેજે સૌક્યતણે સદેહે, માન ધર્યું મનમાય,
માન ધર્યું મનમાય મુઝાણી, ઉઠી રૂઠી અતિ અકળાણી,
કહ્યું લહ્યું નહિ કાને કરી, કૌરુભ કઠે હરિયે ધરી
આળવાળ ઉર બાળ ઉપજિયુ, માનવેલીનું મૂળ,
અગ અગ ઉરઝી અબળાને, આબ્રણુ દિવ્ય દુકૂળ,
આબ્રણુ દિવ્ય દુકૂળ દેખાણી, પ્રતિપાળી પાંખ મદ પાણી,
સર્વ શરીર શ્યામથી સજિયુ, આળવાળઉર બાળઉપજિયુ.

૬૨

૬૩

રાધારાણી રિસાણી જાણી, જોઈ નદ કુમાર,
મનમાહે મુઝાઈ ઉઠ્યા, તેડાવવા તૈયાર,
તેડાવવા તૈયાર તે થયા, દૂતી તેડી સમાચાર કહ્યા,
શ્રીમુખ બોલે મૃદુલતા વાણી, રાધારાણી રિસાણી જાણી
સખી સયાણી મોકલી શ્યામે, શ્યામાને સમજાવ,
જેમ તેમ કરી જમ જીવતીને, તતક્ષણુ તેડી લાવ;
તતક્ષણુ તેડી લાવ તે ટાણે, સુરજન દુર્જન કોય ન જાણે,
અદ્ય કલ્પના કીધી આ મેં, સખી સયાણી મોકલી શ્યામે.
મનની વાત મોહનની જાણી, ચાલી ચચલ નાર,
ચડવડ ચડવડ ચરણે ચોંપે, બ્યા વૃષભાન કુમાર;

૬૪

૬૫

જ્યા વૃષભાન તુમાર ત્યા ગર્ધ, કર જોડીને ઉભી રહી,
 મુખથી બોલી મધુરી વાણી, મનની વાત મોહનની જાણી. ૬૬
 સખી-પ્રમદા તુ કા પીઠ દધને, પોઠી રહી પલંગ,
 કરગરી ક્યારની કહું છું કામની, ઉઠ આજસ તજી અમ,
 ઉઠ આજસ તજી અગ અમાની, તુ મોહનના મનમા માની, ૬૭
 પ્રીત રીતથી જીત જમને, પ્રમદા તુ કા પીઠ દધને.
 હજી તજી હઠ શઠ સાહેલી, સજી સહજ શૃંગાર,
 જુક્તિ જાણુ તો માણુ મોહનશુ, તાણુમાં હાણુ અપાર,
 તાણુમા હાણુ અપાર તે પામે, ભુલ્યમા અજાણુ માનની ભામે,
 મુખથી બોલ મરજદા મેલી, હજી તજી હઠ શઠ સાહેલી ૬૮
 હરી વારીને હરિનેણી, મૂકતી નથી મરોડ,
 લાડતી લીધી વાત ન મેલી, કીધી કળા કરોડ,
 કીધી કળા કરોડ હો કામા, સમા ન ઉત્તર દીધા સામા,
 એવી ન દીડી એકલવેણી, હરી વારીને હરિનેણી ૬૯
 વનિતા વિનય વિવેક કરીને, વિનવી વારવાર,
 અક્ષર એક ન લાગ્યો અગે, એવડો શો અહકાર,
 એવડો શો અહકાર ઉરમાહે, વાતમાં રાતજર્જવહાણુ વાહે,
 હવે હેત નહિ રહે હરિને, વનિતા વિનય વિવેક કરીને. ૭૦
 મેલ રીશ કહું શિષ નમાની, નેહ નિપુણ સુણ નાર,
 વાલમ વિરહ વ્યથા હરવાને કરવા વિવિધ વિહાર,
 કરવા વિવિધ વિહાર તે વનમા, મેહેર આણુ મારીતુ મનમા,
 સમય જોઈ દે રમર સમાવી, મેલ રીસ કહું શિષ નમાવી ૭૧
 હરિ કરી હેત સકેત સિધાવ્યા, ચેત ચતુર ચિત્તમાય,
 ઓળખે નહિ અવસર આગળથી, પાછળથી પસ્તાય,
 પાછળથી પસ્તાય તે પોતે, પુનર જવાળ જડે નહિ જોતે,
 ભરમમા ભાવ સરવસભળાવ્યા, હરિ કરી હેત સકેત સિધાવ્યા ૭૨
 સોળ સહસ્ર સુશિલ છે શ્યામા, બીજી વળિ બહુ બાળ,
 હાથ મારે હરિણાક્ષી હમણા, તેડાવુ તતકાળ,
 તેડાવુ તતકાળ તે તરુણી, ચતુર શિરોમણિ ચપકવરુણી,
 સમજી સ્વેશ ક્યેશ તજ કામા, સોળ સહસ્ર સુશિલ છે શ્યામા. ૭૩
 સુદરી સાબળ અવણુ દધને, કહું કહાનની વાત,
 તુ સરખી તરુણી ધણી તેને, રગ રમે દિનરાત;

- રગ રમે દિનરાત તે સાથે, માટે વાકનું લેતા માથે,
માન મેલી વેલી મળ જાને, સુદરી સાંભળ શ્રવણુ દષ્ટને ૭૪
- દૂતી કહે સૂતી શું સજ્જન, રોતી રહિ કા આમ,
કોષ કીચમા છકી ગઈ તુ, ભરમાવી ગઈ ભામ,
ભરમાવી મઈ ભામ કા ખીજી, તેણે તરુણિ તુ મુજને ખીજી,
એવી ક્યમ થઈ તુ નિર્લજ્જન, દુતી કહે સૂતી શું સજ્જન ૭૫
- કોષ રોધથી બોધ ન લાગે, રોધથી વધ વિરોધ,
બોધ જીવતી ઝાઝો નવ કીજે, મેલ અહપદ બોધ,
મેલ અહપદ બોધ જે લીધી, ફૂર કઠિન કાણે કરી દીધી,
કલા વિના ક્યમ સદેહ લાગે, કોષ રોધથી બોધ ન લાગે. ૭૬
- રાધા-કિતવ કહાનની કીર્તિ કરતી, લાજતી નથી લગાર,
ભર પેર પરધરનો ભોગી, વનિતા કા નવ વાર,
વનિતા કા નવ વાર વિચારી, આહિ વદે તુ વધૂ વધારી,
વચલી વાત મેં વેણુમા વરતી, કિતવ કહાનની કીર્તિ કરતી. ૭૭
- સખી-વિલસે વસત વનમાળી વનમા, રહી રગ મોઝાર,
નદલાલને નેહે નિરખી, થાશે હરખ અપાર,
થાશે હરખ અપાર ને તુને, એટલુ મન નિચ્છે છે હુને,
તરુણિ તુમથે રહીશ તુ તનમા, વિલસે વસત વનમાળી વનમા ૭૮
- રાધે રોષ રસિયા શું છોડી, વિલસે વસત વનમાહ,
સધન કુજ તરણી તનયા તટ, ખેલને અતિ ઉત્સાહ,
ખેલને અતિ ઉત્સાહ ભરીને, રસભરી રમી રિઝવ તુ હરીને,
હવે હડીલી હઠ દે ત્રોડી, રાધે રોષ રસિયા શું છોડી ૭૯
- ખટ ઝટૂ માહી વસત ઝટુ રૂડી, કલરવ કોકિલ કીર,
વન વેલી અલખેલી સર્વે, સુદર શીત સમીર,
સુદર શીત સમીર તે વહે, ઉન્મદ મધુપ મડળી રહે,
કાનનમાહે ધુલી કેસુડી, ખટ ઝટુમાહી વસત ઝટુ રૂડી ૮૦
- અલખેલી ઉભી કા અળગી, રસમય આ ઝટુરાજ,
સજની સજ શૃંગાર સોહતા, તજની લૌકિક લાજ,
તજની લૌકિક લાજ તે સર્વે, ગુણુ ગુણુવત અનત નહિ ગર્વે,
કર વિહાર વાલમ કર વળગી, અલખેલી ઉભી કા અળગી ૮૧
- કવિ-રોમ રોમ રસ થયો રાધાને, હુદે રહ્યો નહિ રોષ,
સહી વાયક સુખ દાયક શ્રવણે, સુજીતા થયો સતોષ,

સુણુતા થયો સતોષ શરીરે, તરુણી ચાલી તરણિજા તીરે,
 ખેલી બાળ તણ બાધાને, રામ રામ રસ થયો રાધાને. ૮૨
 પત્ર લખ્યા સર્વત્ર સભળાવો, સોંપ્યા સમીર સુગણુ,
 પૃથ્વીપર પળમા પહોંચાડે, જીવતી જનને જાણુ,
 જીવતી જનને જાણુ જૈ કરવું, આજ્ઞા આપી ત્યમ અનુસરવું,
 સમય તજીને શરણે મુજ આવો, પત્ર લખ્યા સર્વત્ર સભળાવો. ૮૩
 આલ તુ આગળ કાગલ આવી, વાંચે વિવિધ વિહગ,
 ચક્રવર્તી થયો ચોદશ ચતુરા, અવનીમાહી અનગ,
 અવનીમાહી અનગ અહકારી, રમશે ગમશે જે નરનારી,
 રહીશ મા હવે હૃદય રીસાવી, આલ તુ આગળ કાગળ આવી. ૮૪
 રસમા રસ રાધાને વાધ્યો, અધિકો અગ અનગ,
 સખિ વાયક શ્રવણે અધિકેરુ, સુણી માન કર્યું ભગ,
 સુણી માન કર્યું ભગનિજ પ્રિયથી, સુખ સવત જાણુ ધણુ જિયથી,
 ખેલ કરવા કલેશ તણ બાધો, રસમા રસ રાધાને વાધ્યો. ૮૫
 ચાલી ચતુર ચપળ ચાલેથી, ખાતે કરવા ખેલ,
 કર ચામીકરની પિચકારી, શિર કેશરની હેલ;
 શિર કેશરની હેલ ભરીને, જિતવા જતી ઈશ અરીને,
 શ્રમજળ સખળ વહે ભાલેથી, ચાલી ચતુર ચપળ ચાલેથી. ૮૬
 ઋતુરાજનુ રાજ થયુ રાધે, રતિપતિ પાસ પ્રધાન,
 સન્નેગી ભોગી સુખદાયક, માનવતિનુ માન,
 માનવતીનુ માન મૂકાવે, લોક લાજ ચરચા ચૂકાવે,
 વિલસે હસે વિરાધ ન વાધે, ઋતુરાજનુ રાજ થયુ રાધે. ૮૭
 ચંચો મેન લેઈ સેન સપરાણુ, પાચ બાણુ લૈ પાણુ,
 નાત જોગી તપસી સન્યાસી, ભેખમા પજુ લગાણુ,
 ભેખમા પજુ લગાણુ તે ભાગ્યા, નગન પગે નીસચ્છા નાગ્યા,
 ગિરિ ગહુવર આપ્યું ઠંકાણુ, ચંચો મેન લેઈ સેન સપરાણુ. ૮૮
 સન્નેગી ભોગીને આપે, મહા સુખ થઈ સહાય,
 હાસ વિલાસ વિવિધ વિધકેરા, રાત દિવસ ઋતુરાય;
 રાત દિવસ ઋતુરાય રસ રીતે, પ્રસન્ન પુરુષ પ્રેમાનન્દની પ્રીતે,
 રતલ દલ ને બહુ સતાપે, સન્નેગી ભોગીને આપે. ૮૯
 મત્ર મૂકિયા મહા મુનિ મારે, આપ્યો એ હિપદેશ,
 વિષય વિલાસ વિદ્યા વિધિકેરા, અખળાનો આવેશ;

અબળાનો આવેશ તે આવે, અગે અગ ઉછરગ ઉપજવે,
આસન કરીને ઉર આગારે, મત્ર મૂકિયો મહા મુનિ મારે ૯૦
નૂતન પદ્મ નયણે નિરખી, હરખી હૃદયા માય,
મજ વનિતા વન માટે વેગે, જમુના ઘાટે જાય,
જમુના ઘાટે જાય ઉમગે, રમવાને સુદર વર સગે,
સુદરી સર્વે સરખા સરખી, નૂતન પદ્મવ નયણે નરખી ૯૧
મતુ કરીને માનિની મનમા, આભરણ સજિયા અગ,
સાડી સોષે ભરી સુગધિત, કચુકિ કેસર રગ,
કચુકિ કેસર રગ તે રુડી, ઝળકે ઝાલ ને ચળકે ચુડી,
ઉદિયો અનગ તતક્ષણ તનમા, મતુ કરીને માનિની મનમા. ૯૨
પ્રફલિત લલિત લતા રહી લેહેડી, માહિ બેહડી રહ્યા મોર,
મધુકર નિકર ચક્રાર ચાતક, પિક શુક સારસના સૌર,
શુક સારસના સૌર સુહાવે, ઉરમાંહી ઉત્સાહ ઉપજવે,
બાળ દેખિ બહુ બોલતિ બેહેડી, પ્રફલિત લલિત રહી લેહેડી. ૯૩
કુદિ કામળ કમળ ને કરણી, કેતકી ને કણવીર,
સુમન સુગધિત સહજ સુશીતળ, સુદરવહે સમીર,
સુદર વહે સમીર સુખકારી, વય વનિતાનો નિરહ વિચારી,
ચૌપે ચાલતી ચપકવરણી, કુદી કામળ કમળ ને કરણી. ૯૪
લાડલિ લેહેકતિ લધુ વેષે, રાધિકાજી રસ રાસ,
હરિનું મન હરિને હરિનેણી, હળવે કરતી હાસ,
હળવે કરતી હાસ તે હેતે, બામિની બેળા થઈ સકેતે,
વાક વિદગ્ધ ને છાક અશેષે, લાડલિ લેહેકતિ લધુ વેષે. ૯૫
આજ ગોપી સહુ લાજ લોપીને, રોપીને રિપુ રાજ,
છળ બળ કળથી સકળ અકળ રહી, કરવુ છે એક કાજ,
કરવુ છે એક કાજ તે કરિયે, ભોળવીને ભૂષરને ભરિયે,
કેવિમાં શું કરે કહાન કોપીને, આજ ગોપી સહુ લાજ લોપીને ૯૬
ચદ્રભાગા ચદ્રાવળિ ચચળ, ચક્ષુયે કરતી ચેન,
પળમાંહી પ્રભુ પાસે પહોંચી, વાસે વનિતા વહેન,
વાસે વનિતા વહેન તે વહેતું, લોક લગ્યાને કોઈ નથી લેતું,
શ્યામે વરત્યો સાનમાં સચળ, ચદ્રભાગા ચદ્રાવળિ ચચળ ૯૭

કૃષ્ણગુરામ*

કળિકાળનું વર્ણન

ગરબા છંદ

કેશવ કૃપા નિધાન, અરજી ઉરમાં આણો,	૧
ભક્ત પ્રિય ભગવાન, જીવ દયા મન જાણો	
પુરુષોત્તમ પ્રતિપાલ, આ અવસર તો આપ્યો,	૨
કુટિલ કર્મથી કાલ, કેટલોક તો કાચ્યો	
હજી રહ્યો અવશેષ, જકડ કરેજો જાશે,	૩
રીઝ કરો ઋષિકેશ, સકળ તમારી થાશે	
આળક દેખે આઉ, પ્રીતે ફરે તે પૂઠે,	૪
હઠે બતાવે હાઉ, છાતીમાં છળિ ઉઠે	
એમ હું અતર્યામી, હેત દેખાડો હરખુ,	૫
ગોવિંદ ગરુડાગમ, થોડા હું અથી થરકું	
સેવકને સનમાન, કરીને સોંપો કામ,	૬
દાસ હું ઠરી દુકાન, નિત્ય લખુ નિજ નામ	
ઉધરાણી ધરધર, કરવી ન મુજથી સાધે,	૭
મન ધ્રુજે થરથર, ખેલ લોકના આધે	
ત્રિકમ ન રહ્યો તાલ, અર્થ નથી ઝર્ષ સરતો,	૮
કળિનો આવ્યો કાળ, કડકડાટ બહુ કરતો	
વિમળ ભતિ વિપરીત, વહેવા લાગી સહુની,	૯
પરમાર્યની પ્રીત, બહાર ખસી ગઈ બહુની	
ઉત્તમ ચારે વરણુ, ઉત્તમતાને મૂકી,	૧૦
કરે અધર્માચરણુ, ચિતન હરિનું ચૂકી	
વાડવ વિદ્યાવાન ચર્ધ, પણ ધર ધર ડોલે,	૧૧
શૂદ્રતણા સનમાન નહિ, પણ આશિષ બોલે	
વિદ્યા બણીને વાદ, પડિત કરે પરસ્પર,	૧૨
શિશ્નોદરના સ્વાદ, ફરે શોધતા સત્વર	

* આ કવિનો જન્મ સ ૧૮૨૪ મા થયો હતો તેઓ બટ મેવાડા જ્ઞાતિના બ્રાહ્મણ હતા અમદાવાદના વતની હતા અને દયારામના સમકાલિન પ્રતિસ્પર્ધી હતા તેઓ ૧૮૯૬ માં આદ્યપદ શુકલ છંદને દિવસે અલ્પભાવને પામ્યા

વાયે જૈ વેદાંત, કણ લોભે કઈ ધરમા,	
સમજે નહિ સિદ્ધાંત, ભટકે ભવસાગરમા	૧૩
વિપ્ર પરપર વેર, કામ કામણે કરતા,	
જરને માટે ઝેર, મમતામા નિલ મરતા	૧૪
વિદવત થઇને વ્યાજ, ગરીબ કેરુ ગમિયુ,	
કરે અધટતાં કાજ, બ્રાતે મનકું ભમિયુ	૧૫
શાસ્ત્રતણી નહિ સાન, વામ મારગે ચાલે,	
કરીને મદિરાપાન, મોટા થઇને મ્હાલે	૧૬
મારણ મોહન જાર, ઉચાટન આરાધે,	
ઉતમ થઈ અભિચાર, સુવરણ માટે સાધે	૧૭
ઉણાં અડદ ઉપાન, મધુ મહિષી ને મહિનુ,	
દારણ લે છે દાન, કાળ સમે કષ્ટ કષ્ટનુ	૧૮
શ્વદાદિકને ઘેર, શાસ્ત્ર શિખાડે જઇને,	
પરમ ધર્મની પેર, વિપ્રતણી ગઈ વહિને	૧૯
એકાદશાનું અન્ન, બ્રાહ્મણને પણ ભાવે,	
ધણીને નોય જો ધન, ધર ધરેણુ વેચાવે	૨૦
મસ લઘુશ્વકા લીટ, દેખતા જ્યાં દીસે,	
એ ઠંકાણે ઈટ, માડી પત્રાળી પીરસે	૨૧
રામા કરે રુદન, હાથ વાળતી હૃદયે,	
આરોગે લાં અન્ન, કાણુ કાણુને કહિયે	૨૨
રડતા રાજદાર, પડિત થઇને પક્કા,	
દેવડીએ છડીદાર, સહિ લે તેના ધક્કા	૨૩
તો પણ નાવે લાજ, કિકર મૂકે કાઠી;	
વર્ષાસનને કાજ, દરબારે જાય દહાડી	૨૪
નાત નાતની નિલ, બદી કરે બડબડતા,	
વર્ષા ઉણુ ને શીત, વેડી વાટે વઢતા	૨૫
અન્નતણા મુખ ગ્રાસ, તો પણ બોલે ગાળા,	
દામતણા થઈ દાસ, પેટે મારે પાળા	૨૬
વૈશ્વદેવ નેવેદ, અભયજ કૈ તર્પણ,	
ભૂત બળાનો ભેદ, જાણે નહિ અહ્યાર્પણ	૨૭

સસરા કહીને ગાળ, પુત્ર પૌત્રને દેતા,	૨૮
એળે ચડાવી વ્યાળ, લાય પટેલ થે લેતા.	
એક નોતરે ચાર, જમવા કાળે જતા,	
ન જીવે વરણાચાર, સાને ઘેર ઘેર ખાતા	૨૯
ગ્રીવા લગણુ ભરાઈ, પરનુ આવે પ્રાણી,	
રાત બધી રગડાઈ, બહાણે નાખે વાણી	૩૦
પલાકુ લસણુ કલીંગ, મધુ-પુષ્પ ને ગાજર,	
અપીણુ તમાકુ ભગ, વ્યસન કર્યાંમા હાજર.	૩૧
બેઠા નિલ બજાર, બાહ્યાણુ નિદા સાધે,	
સગા સગામાં ખાર, કલહ કરીને બાધે	૩૨
પરનાતિની રાડ, નિજ નાતોમાં ધાલે,	
દામે ડળકી ડાઢ, મનને માને ચાલે	૩૩
ધરમા ક્ષિપ્રા ખાય, સરખા થઈ સળધી,	
કુલીન જમવા જાય, લાહ ધાકની બધી	૩૪
તજ સ્નાન સખાય, ભાવે ભાવ્યુ ભમવુ,	
ચિત્તમા નિલ ચહાય, પૂર્વજિયાનુ જમવુ.	૩૫
વાટે વાટે વ્યાસ, થઈને માણુ વળડે,	
પાચે બેઠા પાસ, તેહ તાળિયે પાડે.	૩૬
શ્રુતિ સ્મૃતિની વાત, કાળ જીવ ઈશ્વરની,	
જાણે નહિ કાઈ જાત, રાગ તાળ કે સ્વરની	૩૭
પિંગળ રીતે છદ, કવિતા કરી ન જાણે,	
પોતાતણા પ્રબધ, રચી રાગડા તાણે	૩૮
નાતરિયાની વાત, કેરી ને રેંટીડા,	
ગાતા સ્થામા સાથ, કરે કટાક્ષે કીડા.	૩૯
અગુણિયે અગૂડ, બધી ગાય ઉછળતા,	
મોટા થાય તો મૂઢ, બીજા મરે છે બળતા.	૪૦
જજ્જમાનોથી રીસ, કરીને દાપુ લેતા,	
નહિતર ફાડી શ્લિષ, રુધિરે હાથ દેતા	૪૧
કઈ ધન કાળે થાય, વોહોરાના વાણોતર;	
કઈ કાસદિયે જાય, કઈ બીખતા ધર ધર	૪૨

કંઈક નાખતા ટેલ, કંઈ વિટણિયો વીટે,	
કંઈક હાકતા બેલ, શકટ ભરીને ધટે	૪૩
કંઈક કરતા રાસ, નારી રૂપ થઈ નાચે,	
મજકરિયોથી હાસ, કંઈક કરતા સાચે	૪૪
કંઈક પાણી ભરનાર, કંઈક રસોઈ કરતા,	
કંઈ હોય નાદાર, કંઈક કરોડો ફરતા	૪૫
કંઈ લે ભરીને દામ, સરપણુ શકટ ઇન્ગરે,	
કંઈ શેઠોના કામ, બેઠા કરે બળરે.	૪૬
એક નાતમા નાત, કલ્પિત બીજી કીધી,	
ગૃહસ્થ ભિક્ષુક જાત, દીકરિયો નવ દીધી	૪૭
નમસ્કારની રીત, તજી સલામો કરતા,	
પરનાતિની પ્રીત, મનમા કદી ન ધરતા	૪૮
વાડવ થયા વડીલ, ધરધર કેરા ઠાકર,	
દિવ્ય વધારે દીલ, યવનતણા ચર્ષ ચાકર	૪૯
ફારશિયોના હરફ, વસ્યા વિપ્રની વાણે,	
ગજલ રેખતા તરફ, ગમતા દીઠા ગાણે.	૫૦
દીકરિયોના દામ, હૃદયે લાગ્યા રશિયા,	
કરે કારમા કામ, કેશ ધરે કાનશિયા	૫૧
બેસે બનીને બેશ, ચકલે ડહાર હાકે,	
અગ્ધ ઉધાડે કેશ, તારુણિયોને તાકે	૫૨
કંઈક કીધા કામ, વેળા જોઈને વહી,	
નીચ જતોને નામ, આપી બાધે કહી	૫૩
કંઈક પૂજતા પીર, અવલોકે જઈ આરસ,	
પયમા નાખી નીર, કંઈ વેચતા ગોરસ	૫૪
કંઈ પરણેલી નાર, પ્રહાર કરે ત્યાં પેખી,	
કંઈ કરે બ્યભિચાર, દાર પારકી દેખી	૫૫
સાઠે વર્ષે સાન, કંઈક મૂકી ધરેણે,	
વારુ થઈ વિદ્વાન, ફરી ફરીને ધરણે	૫૬
નાથે કાઠયો નરક, પોતે પાછો પેસે,	
ગદાધર્મા ગરક, બાધા થઈને બેસે.	૫૭

વાડવ ઉપર વેર, આવકુ તે ક્યમ આશ્ચર્ય,	
કળિએ કાધો કેર, કારણ કાઈ નવ જાણ્યુ.	૫૮
ભલા તમે ભગવાન, હરિ ઉઠાવો હાની,	
ગોવિંદ આપો જ્ઞાન, મુખ્ય બ્રાહ્મણને માની	૫૯
આ અવસર અલોપ, થઈ જળમા ક્યમ ઝીલો,	
કરીને કરડો કાપ, કળિયે લીધો કાલો.	૬૦
નરપતિ થઈને ન્યાય, પૂછી જોઈ ન પ્રીછે,	
ધન લેવાને ધાય, અનર્થ કમનો ઇચ્છે.	૬૧
નિમ્રને વપુનો દડ, દેતા દયા ન આવે,	
પેળે પણ્ય પાખડ, લાયો લઈ લલચાવે	૬૨
કંઈક વધારી કર, રાક લોકને રગડે,	
જ્યાં જ્યાં દેખે જર, બુદ્ધિ ત્યાં ત્યાં બગડે	૬૩
પરદારાનો સગ, રાતે તેથી રમતા,	
ધારી નવ જીવે ઢગ, દક્ષ જનોને દમતા.	૬૪
ફૂડી ધરતા કાન, યુગલ જનોની ચાડી,	
ધટવા લાગ્યુ જ્ઞાન, દભી સજે દહાડી.	૬૫
વેદ શાસ્ત્રની વાત, કદી ધરે નહિ કાને,	
રાત્ર રહે દિન રાત, યુષ્ણિકાકેરે ગાને	૬૬
ગો બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ, કદી કરે નહિ ફૂડા,	
રાખે નહિ સભાળ, ભક્ત જનોની ભુડા.	૬૭
શાક ભાજિયો ફળ, એ પર્યંત ઇન્દ્ર,	
વળી બતાવે બળ, ઝોળીવાળા ન્યારા	૬૮
કાષ્ટ શકટથી કાઠ, કેટલાક તો કાઢી,	
કડકા ભાગે સાઠ, દરવાનાદિક દહાડી	૬૯
વર્ષે વર્ષે સવાઇ, ઇન્દ્રદારિ વધારે,	
રઈયત રૂવે રગડાઈ, કેા આગળ પોકારે	૭૦
ચૌટે જણાવે તોર, દોડાવીને ઘોડા,	
રાતે આવે ચોર, ધર ધર પડે દરોડા	૭૧
ચોરોના અસવાર, બાન પકડતા લૂટે;	
દરવાજેથી બહાર, વહાર કરે નહિ પૂડે	૭૨

દરવાજે દરવાન, રાક જનોને રોકે;	
ક્રાંતિ ધરે નહિ કાન, રડે બિચારા પોકે	૭૩
અન્યાયોના દામ, લેઈ કરાવે સાચા,	
ન્યાયીના લે જો નામ, તો તો હણે તમાચા	૭૪
રાખ્યતણાં સત્તાન, રાય આપણને માને;	
દુશ્મન થઈ દીવાન, કેદ કરે રાજને	૭૫
થોડો જોઈ અપરાધ, મરી રહ્યાં ને મારે,	
બળવતોનો બાધ, કરી શકે નહિ ક્યારે	૭૬
વરતાવે નહિ ધર્મ, રખત જનનો રીતે,	
પોતે પણ સત્કર્મ, કદી કરે નહિ પ્રીતે.	૭૭
ઉત્તમ જનને આચ, વિષયી નિત્યે દમતા,	
વર્ષ ચાર કે પાચ, એટલામા આચમતા	૭૮
કળિયે કીધા કેર, જેમ ગળે શશિને રાહૂ,	
માધવ કરિયે મહેર, જોઈ પોતાના બાહૂ	૭૯
વૈશ્ય કરે વિપરીત, તોલ ન સાચા તોળે,	
પરમારથની પ્રીત, મૂકી મગદળ યોળે	૮૦
બાર પાણુનો માલ, વીશ પાણુ વેચતા,	
દોડાદોડ દલાલ, કળહળ કેક કરતા	૮૧
કહે ધર્મના સમ, ધર્મ ધસરડે ધૂળે,	
તોયે ત્યમનું ત્યમ, મરદી નાખે મૂળે.	૮૨
હેતરવી થઈ હાણુ, કરે ન લેજો તથીયો,	
વદે પરસ્પર વાણુ, પોતાની પારશિયો	૮૩
દમડી માટે ગાળ, મુખથી માને હેતા,	
એક એકની આળ, જઈ દરબારે કહેતા	૮૪
શાણુ થઈને શેઠ, પાન તમાકુ ચાવે,	
વાડવ પાસે વેઠ, કાયાતણી કરાવે.	૮૫
લેઈ આપ્યાની આશ, મનમાં કદી ન રાખે,	
દામતણા થઈ દાસ, મુખથી છુકું બાખે	૮૬
જતિ ગુરુ આજ્ઞાણુ દેવ, ગોસાઈ વિધવાના ધન,	
સધરવાની દેવ, અતે યોગબાનું મન.	૮૭

ચાર રામની ધર, થઇને કરતા કાળ,	
જિરવી કઇના જર, દેખાડે દેવાળ	૮૮
મનમા રાખે મેલ, મૂખ જણાયે મીઠા,	
ધૃતમાં ધાલી તેલ, દેતા કઇને દીગ	૮૯
કહી બતાવે કાય, આપે વસ્તુ બીજી,	
મગન થયે મનમાંય, તાળી આપે રીજી	૯૦
વેધ્યુવ થઇને વેષ, અબજાને આરાધે,	
કરે ધર્મનો દ્રેષ, શિનની નિદા સાધે	૯૧
સમર્પણી થઈ સ્વાદ, શીરા પૂરી જમતા,	
ગુરુનો લેઈ પ્રસાદ, રામા સગે રમતા	૯૨
વિપ્ર આડે જો અગ, છુપાઈ જઇને ધૂકે,	
ઉરમા અતિ અનગ, માતી જણી ન મૂકે	૯૩
સાચા મનથી તરણ, ગુરુ ચરણે ન રહેતા,	
કરે અધર્મચરણ, કદખી કઈ મત ઝહેતા	૯૪
અળ મૂકાવી ધન, હિસકને ચવરાવે,	
માણસ લાયક અન્ન, શ્વાનોને ખવરાવે	૯૫
જીવ દયા પ્રતિપાળ, થઇને કરે ઈજારા,	
કઇનો આણે કાળ, આવક થઇને સારા	૯૬
ધર્મ એટલો લાભ, બોલે પણ નવ પાળે,	
ગર્ભિણિયોના ગાભ, ઔષધ આપી ગાળે	૯૭
પરધનથી પરતત્ર, સમજે નહીં શીખામણ,	
જપે મુકના મત્ર, કઇને કરતા કામણ	૯૮
પરનારીને સગ, પ્રીતિ મનમા પેસે,	
અલકારથી અગ, સરસ સમારી બેસે	૯૯
વેદ વિનાના ધર્મ, વાચે નિત્ય વખાણે,	
કૃષ્ણઅદ્રતા કર્મ, જીવ સરીખા જાણે	૧૦૦
કળિ એમ કચરધાણ, કરીને પીડે પ્રાણી,	
કૃષ્ણ કડો કદ્યાણ, ગિર આપણા જાણી	૧૦૧
દભી જનનો દાસ, થઇને શીશ નમાવે,	
વિકૃલતણો વિશ્વાસ, શૂદ્રોને મન બાવે.	૧૦૨

ઉત્તમના આચરણ, કનિષ્ઠ થઇને કરતા,	
સજ્જનજનનુ શરણુ, ઓળખિ નવ આચરતા	૧૦૩
રાજસેવાની રીત, જાણે નહીં પણ રાખે,	
મુખમાહેથી નિત્ય, મમેા ચચ્ચો ભાખે	૧૦૪
દેખે પરની નાર, રૂપાળી મનમાની,	
દામ ભરી દરબાર, તે છડાવે છાની	૧૦૫
સતાનોના સહિત, અષ્ટ મગજે આણે,	
નારી પામે નીત, જગ જિત્યો એમ જાણે	૧૦૬
મરીખ કેરુ ઘર, ઉલાળાલે એજે,	
છતનો વાધે છર, મેલા યાયે મેલે	૧૦૭
નવ ઠેકાણે જઈ, આવે દશમે દારે,	
કાતા તેને કહી, સુવરણથી ચણુગારે	૧૦૮
પાયે પડ પ્રણામ, આહાણુને નવ કરતા,	
દુખે જોડી દામ, દરબારોમા ભરતા.	૧૦૯
લેખી ન જીવે લેશ, નિર્મળ જનને નાગા;	
નિલ બનાવે વેશ, દેવ મદિરે વાગા	૧૧૦
જાત્રા જાતાં સગ, જખરા ખેલ જોડાવે,	
જ્યમ વળગ્યુ હોય વગ, ત્યમ ગાડી દોડાવે.	૧૧૧
મલીન મેલુ મન, સત સગતિ નવ સુજે,	
કલ્પિત ગાય કીર્તન, જાત જાતને પૂજે	૧૧૨
ગૌ આહાણુને દાસ, કરીને ધર્મે ધાવે,	
સેવા આહાણુ પાસ, કણુખી થઈ કરાવે	૧૧૩
ઝાઝુ હોય જો જર, તો તો તાણા તણાવે,	
વર્ણી ધણેરાં ઘર, ચાનક કરી ચણાવે	૧૧૪
શુદ્ધ ધર્મની વાત, હઠથી ધાલી હેડે,	
જમે જમાડે જાત, જપ્પયા જમાઈ તેડે	૧૧૫
કૌતુક સરખુ કામ, કગિમે કીધુ ભારી,	
રક્ષા કરજે રામ, પ્રભ પોતાની ધારી.	૧૧૬
કડિયા સુતાર મજૂર, વચન પ્રમાણે ન ચાલે,	
જોખમ કરે જરૂર, ધર કરતા ધર ધાલે.	૧૧૭

સોની દર્ધ ત્રિશ્વાસ, કાનને વાયદે કુંતું,	૧૧૮
આપે આઠે માસ, સોનાનું કરી સૂનું.	
ધોળી સાળવિ સર્ધ, ફાટા વસ્તર સાધે,	૧૧૯
રોક મજુરી લઈ, પણ્ય પોતાનું રાધે	
વૈદ થયા વાળદ, શાસ્ત્ર-વાત સતાણી;	૧૨૦
સંઘર્ષ કરી સણુદ, પાય મત્રીને પાણી	
બ્રાહ્મણ વિના અનત, ગૃહસ્થ થઈને બીજે,	૧૨૧
શેરિયે શેરિયે સત, ટેલ નાખવી શીખે.	
વૈરાગી ગોસાઈ, શસ્ત્ર અગપર ધરતા,	૧૨૨
મારે માહોમાઈ, મમતા માની મરતા	
અતરમાં અભિમાન, બાનું હરિનું બચિને,	૧૨૩
દ્વિજનું મોડે માન, બ્રાહ્મણ પાસે બણીને	
હિલટી વરણ અદાર, વૈરાગીને વેષે,	૧૨૪
ગામ ગામને બહાર, બાવા થઈને બેસે	
કરીને ચારે ધામ, પૂજા કરે પૂજારી,	૧૨૫
દેવતણા લેઈ દામ, નિકળી જાય લે નારી	
દર્ધ બ્રાહ્મણને ધન, ભારે ત્રિદા બણુતા,	૧૨૬
વળતા બ્યાસાસન, બેસે સિદ્ધજ બણુતા	
તિલક છાપ ને માળ, ધરીને કર્તી ખેંચે,	૧૨૭
કણ્ઠીક ચોખા દાળ, કંઈના લાવી વેચે	
કરમાં લે નહિ દામ, મોટમ રાખે માઝા,	૧૨૮
લઈ પુસ્તકનું નામ, જર લે કંઈના ઝાઝા	
માંડીને ધરબાર, કોટ માગતા વહાણે,	૧૨૯
લાવી લાકડા ચાર, જમી આવે જ્યાં જાણે	
વિકૃલજનો વેષ, હીડે વિકળ વગોતા,	૧૩૦
મુડાવીને કેશ, જરને હીડે જોતા.	
ફજીર થઈને ફગ, બાલાનું કર પકડે,	૧૩૧
પૈસા લે કરી બળ, રોક જનોને રગડે	
ગો બ્રાહ્મણને ત્રાસ, વધતો દિનથી વાધ,	૧૩૨
રઠી વસ્તુની આશ, સાલે સાતે સાધ.	

કળિકાળનું વર્ણન

૭૫૫

અથુ વરસે અદ્ય, તે પણ નહી મુખ માગ્યુ,	
સત્ય રહ્યુ છે સ્વદ્ય, તે પણ જાવા લાગ્યુ	૧૩૩
ભલા પુરુષને ભાડ, ભાવે ભવાઈ કેરા,	
ડાહ્યા જન તે ડાડ, થઈને કરે અનેરા	૧૩૪
પૃથ્વી પણ ગળી જાય, ધન દાટ્યુ કર નાવે,	
રગડે નિત્યે રાય, જ્યમ જે જનથી ફાવે	૧૩૫
પિતા પુત્રમા વેર, ભાઈ ભાઈને ભાડે,	
જાત જાતમાં ઝેર, મુખ કો કાથી ન માડે	૧૩૬
સગા સહોદર સાથ, વાધે વેર વધારે,	
નર થઈ નારી હાથ, માત પિતાને મારે	૧૩૭
પૂરણ પાપે તન, આ અવરસમા આવે,	
લેઈ તાતનું ધન, અતે બહુ અથડાવે	૧૩૮
લાગે નરને અગ, કામિનિયોના કામણ,	
માને મન થઈ દગ, સાળાની શીખામણ	૧૩૯
સ્નેહી સગા સમસ્ત, કંટ કાળજી કોરે,	
દાવે દેખી વસ્ત, આપ આપમા ચોરે	૧૪૦
મુખ તબોળે લાલ, પહેરે જામા નીચા,	
જુઠો જકડી માત્ર, સત્ય કરાવે વીમા	૧૪૧
રાખીને વેવાર, ગાળી નાખે નામ,	
માગે જે દેનાર, જુવે ન તેના સામ	૧૪૨
કરતુ આપ્યુ રોક, નાણુ તે પણ નાપે,	
સમજે કરવુ શોક, વળી ઉલટુ શાપે	૧૪૩
એજે એજે જાય, ડાહ્યા કામને દરદે,	
કામિનિયોની કાય, પણ મદિરમા મરદે	૧૪૪
પીતળના શણગાર, સુવરણ સરખા કરિને,	
વેચે મધ્ય બજાર, ધન લઈ જાય હરિને	૧૪૫
રૂપૈયામા રાળ, ત્રાણુ ઘાલે પેખી,	
કોરી ભરતા તોલ, મારે ઉપર મેખી	૧૪૬
દામે ડળકે ડાઢ, મનુષ્ય મનુષ્યને મારે,	
ખોદી ઘાલે ખાડ, અલકાર ઉતારે.	૧૪૭

માત પિતાનું ધન, મૂક્યું ચોરી જતા,	
માનિનિ કરી મગન, ખાતે ખાતું ખાતા	૧૪૮
ગમે મરોડા જોશ, પોમલિયો કરજોતી,	
નિર્મળ જનનો દોષ, કહ્યો ન જાયે કાથી	૧૪૯
દુનિયા સધળી ડાહી, પોતપોતાના મનથી,	
સત રહ્યા સતાર્ધ, ઝેર ભરેલા જનથી.	૧૫૦
કળિ કરે કલ્પાત, કૃપણ જનોને કરડે,	
સધાય નહિ સિદ્ધાત, સર્વ શ્વેલાં ભરડે	૧૫૧
પતિવ્રતાની પેર, નારી જનની નાહી,	
મરદાર્ધ ગર્ધ મહેર, માનિનિયો થઈ માહી	૧૫૨
દશ એકાદશ ખાર, વર્ષે ગર્ભજ ધરતી,	
વિહલ થઈ વ્યભિચાર, કામિનિયો બહુ કરતી	૧૫૩
થયા વામણા વેષ, આઠ હાથની સાડી,	
લાજ રહી નહિ લેશ, તરુણી ઉઠે તાડી	૧૫૪
કરી ન બેસે ઠામ, ધરોધરે અથડાતી,	
દીલમા ધારી દામ, પર પુરુષોને ચઢાતી	૧૫૫
જીભે ભરિયું ઝેર, બકોર કરતી બોલે,	
વરથી રાખે વેર, ડાકણ સરખી ડોલે	૧૫૬
સાસુને કહે સોક, વહુ સામી રહી વઢતી,	
પછી મૂકતી પોક, રાક સરખી રડતી	૧૫૭
માઁ જો ભરતાર, સામુ બોલે સડતું,	
ખરો ધરીને ખાર, ફૂલે મૂકે જઈ પડતું	૧૫૮
સાસુ પણ વહુ સાથ, કહે બાપની બધવર,	
લાગા કરીને હાથ, સુણતા સધળી સર્ધવર.	૧૫૯
નાગી થઈને નહાય, વિખાણુ ત્યા પણ વાયે,	
શૌચ જવાને જાય, એક કળશિયે પાયે	૧૬૦
મળી કાપને કોક, લા પણ બડબડ કરતી,	
જેમ સાક્ષણે લોક, એ રીતે ઉચરતી	૧૬૧
વાટે કરતી વાત, કંઈ મળીને કળવળ,	
જાણી જાયે ન જાત, ખસે ન કરતી ખળભળ	૧૬૨

કલ્પિત કીધા એમ, ધર્મ દિવસ ધોવાના,	
નારીયે લીધાં નેમ, પરવ દિવસ રોવાના.	૧૬૩
કરે કમોતે મરણ, જો દિલમા એ રૂઠે,	
બ્યડળ સરખા વરણ, પુરુષ પોકારે પૂઠે	૧૬૪
એક એકથી એક, આગળ, પડે ઉમ્મતી;	
અબળા મળી અનેક, પ્રોઢ પરજિયા માતી.	૧૬૫
કૂટે કઈ કપાળ, મૂઝી ઊર ઉધાડા,	
જણાય નહિ જમળળ, શા ઘટ પેઢા ગાડા	૧૬૬
સાય પ્રાત કાળ, મુખ વાળીને રડતી,	
લીંટ આસુ ને લાળ, દેઈ જીવોને નડતી	૧૬૭
સેજ સ્વારથ કાજ, પતિ પુત્રોને મારે,	
દિલમા રાખે દાઝ, હઠ પોતે નવ હારે	૧૬૮
અપરમાત થઈ આપ, દાસ પુત્રને દમતી,	
પ્રોઢ થાય જ્યાં પાપ, સા જઈ જાની જમતી	૧૬૯
ખાય શેર બેયેક, તોય કહે નવ લાવે,	
લડે તજીને ટેક, પોળો ચાર જગાવે	૧૭૦
તેલ સરસિયું રાઈ, ખાતી એકુ ટાડુ,	
શિક્ષાર્થી રીસાઈ, અબળા બોલે આકુ	૧૭૧
જાની લેઈ જાય વસ્ત, મહિયરમા મનમાની,	
મડિ જુદુ થઈ મસ્ત, પાછી ન ધરે પાની	૧૭૨
કાંધને શ્વાટે કાંધ, વસ્તુ બતાવે ખીજ,	
ધરના જન ધરમાઇ, ખરુ કહેતા રહે ખીજ.	૧૭૩
પીટ્યા કહિને ગાળ, શિશુને દેઈ પહાડે,	
પતિતણી પ્રતિપાળ, કરે નહિ પણુ ત્રાડે.	૧૭૪
નમ્ર નદીને તીર, નરને તનુ નિરખાવે,	
પતિને નિજ મદિર, નિલ કરડવા ધાવે	૧૭૫
હાય હાય કહી આલ, વાત કરે વિસ્તારી,	
મૂઝી નિજ મર્યાદ, નિર્લજ થઈ કુળનારી.	૧૭૬
વિવાહ મગળ દિન, લૂકું ગાતી લામા,	
જાત જાતના જન, સામળવા રહે સામા.	૧૭૭

હોળીની પણ ઘેર, હડી ખસે જમ હારી,	૧૭૮
ગાય ત્યમ પૂરણ પેર, નરને સુણતા નારી	
નિરધન ને ધનપાત્ર, સુભાગ્યવતી કે રાડી,	૧૭૯
મળી માનિની માત્ર, કતિ ચરખા માંડી	
શેરિયે કરતી સોર, શ્યામા શરમ ન આણે,	૧૮૦
દિવસ ચડે જ્યા પહોર, ધરમાં ઘડી તાણે	
ધરમા હોય બે દુ ખ, ગમતા ન મળે ધરેણા,	૧૮૧
મરડીને કહે મુખ, પાપે તમને પરણા	
છડે ન વીણે ધોય, તરત ન દેતી તડકા,	૧૮૨
રમોઈમાં પણ હોય, કાપલાકેરા કડકા	
ચકલે ચકલે ગાય, ગરબા મળિને ધણિયો,	૧૮૩
જર જેવાને જાય, જામા એનું બણિયો	
સાસુ વહુને શીશ, પ્રથમ પેરાવે વાડી,	૧૮૪
અતે કરતી રીશ, કહે ધોડાની લાડી	
સાસુ જોઈને સુખ, વહુકે મન ખીજે,	૧૮૫
વહુનું જોઈને દુ ખ, સાસુનું મન રીજે	
અપરમાત કે માત, સુતના ધરમા આવી,	૧૮૬
જે કાંઈ આવે હાથ, તે તે જાય સધાવી	
દીકરિયો થઈ દૂત, ફોસલાવી લે માનુ,	૧૮૭
શળી ન પામે સૂત, કરવા કાર્ય પીતાનું	
મરે જિવે ભરથાર, વગોવી વનિતા વરને,	૧૮૮
નીકળી જાય કુળનાર, લેઈ પારકા નરને	
શ્યામા સુતને કાજ, વીર્ય ધરે કંઈ કંઈનું,	૧૮૯
મૂકે કુળની લાજ, જ્યમ પાસુ હોય ક્ષયનું	
પિતા પુત્ર ભરથાર, સમ ખાવાને જૂઠું,	૧૯૦
ચડે ધડી દિન ચાર, આખ ચોળતી હોં	
પિતાનું કરે ન માન, માનિનિયો મન માન્યુ,	૧૯૧
સ્વારથની રહી સાન, કળિમાં સગુ કલાનું	
કથ પાસ બહુ કામ, ધરનાં નિલ કરાવે,	૧૯૨
ધરનો કરી ગુલામ, અહરનિશ અથડાવે.	

વિધવા પશુ જલિ આળ, જઈ ટાકામાં નાખે,	
ગુણવતી થઈ ગાળ, સર્વ જનોની સામે	૧૯૩
પરપુરણેથી વાત, હસિ હસિ વાટે કરતી,	
ઉઠી અરધી રાત, અબળા નવ ઓસરતી	૧૯૪
દેવ મદિરે જાય, નિત્યે રઝળતી રામા,	
અન્ય પુરુષ અથડાય, સુદરિયોના સામા	૧૯૫
ન કરે કદિયે નાર, સેવા નિજ સ્વામીની,	
વાત કરે બલિચાર, કાતા જન કામિની	૧૯૬
ભાગે પર ધરસૂત્ર, તેવી વાતો ચણતી,	
થાય પુત્રને પુત્ર, તો પશુ પોતે જણતી	૧૯૭
બાળા યુવતી વૃદ્ધ, ચડલડતી નવ ચૂકે,	
બડબડ કરતી બોધ, મમતા મનથી ન મૂકે	૧૯૮
સાચી જુઠી વાત, સુણી લડાઈ લડતી,	
સમ ખાતી સાક્ષાત, રંગડે રામા રડતી	૧૯૯
વાધા પાડી વિશેષ, સવળે અનળ સમજે,	
એક એકથી એક, ટક્કર લેવી ન તજે	૨૦૦
જાયા જાય લા જાન, પરનું થતું ન જાણે,	
કરી એકદુ ધાન, છાડે શરમ ન આણે	૨૦૧
કૃષ્ણ-કથામા વાત, એક એકથી કરતી,	
કરે આપની ક્ષાત, કાન કથા નવ ધરતી	૨૦૨
મનમા જાણે હહાઈ, વરણન નિજનું ભાવે,	
રુકુ કહે રિસાઈ, જાય કથામા નાવે	૨૦૩
તીર્થ તણા જે તર, રાજ્ય રહ્યા ત્યા ખોટા,	
બધા બિંદર, મ્લેચ્છ રાજ્યથી મોટા	૨૦૪
કેટલા કરુ વિખાણ, કળિના જનના કંઠે,	
ભજન પડે ભગણ, વાણી વળતી વંઠે	૨૦૫
સર્વ જનોને સાથ, નમસ્કાર છે મારો,	
બેડીને કહું હાથ, હું છું દાસ તમારો	૨૦૬
કરશે કાંઈ નહિ દોષ, સૌથી હું બહુ પાતી,	
સૌના ગાવા દોષ, વાણી જ્યારે વ્યાપી	૨૦૭
કળિમા છે બે ગુણ, દોષ તણા નિર્દોષક,	
કળી શકે તે કૃષ્ણ, પોતાના પ્રતિપાલક	૨૦૮

મન ચિત્તો સત્કર્મ, શીઘ્ર સફળ તે થાશે,	
અફે કયે અધર્મ, મનન કયે મરદાશે	૨૦૬
કૃષ્ણતણા કીર્તન, ગાવા સુણના ગમશે,	
થાશે પાપ પતન, સકટ સવળા સમશે	૨૧૦
માટે શ્રીમહારાજ, મુજ સામુ કાઈ જોધયે,	
અત્રાદિકને કાજ, ખોટી થવુ તે ખોધયે	૨૧૧
નાથ દાસને નીત, આ અથડામણુ ન ધટે,	
પ્રભુ કરે તો પ્રીત, સાચી મનમા પ્રગટે	૨૧૨
કાને કહુ કિરતાર, આતુર થયો અતિશે,	
શ્રીધર કીજે સાર, દિલ મારા જ્યમ દિશે	૨૧૩
નરતનુ કેરુ નર, વહી જાય વિશ્વભર,	
હરિજી રાખો હજૂર, અથડાવો મા ધ્વિર.	૨૧૪
દેવ ન જોધયે દોષ, દાસતણા મન ધારી,	
૨૬ ઉપર શો રોષ, મહેર કરો મોરારી	૨૧૫
અન્ય જનોની આશ, કરી લાગે કરડી,	
જોધયે જગત નિવાસ, પ્રભુજી પાસુ મરડી.	૨૧૬
પતિન પાવન નાથ, શરણાગતના વત્સલ,	
મેં માન્યુ મન સાથ, બિરદ તમારાનુ બળ	૨૧૭
સલ સચ્ચિદાનંદ, વચન તમારુ જાણી,	
આઠ્યો ધરી આનંદ, શરણે સારગપાણી.	૨૧૮
વિટમણાની વાત, દૂર કરો દામોદર,	
જદુપતિ જાણો જાત, સકટ કાપો સત્વર	૨૧૯
પ્રભુજી રુડી પેર, ડગતું મન સ્થિર કરિયે,	
માધન કરિયે મહેર, અરજી ઉરે ધરિયે	૨૨૦
ગૌ બ્રાહ્મણુ પ્રતિપાળ, આશરે રાખો અમને,	
કૃષ્ણરામ કગાલ, ચરણુ શરણુ છે તમને	૨૨૧
કાલગુન શુકલ પાયમ, સવત અઢાર ચુમોતર,	
કલિ કરમ જયમત્યમ, પૂર્ણ લખ્યા બુધવાસર	૨૨૨
દોહરો	
બસો બાવિસ તુકથી, કહ્યાં કલિના કર્મ,	
કૃષ્ણરામની કૃષ્ણથી, રાખ્યે રહેશે શ્રર્મ.	૨૨૩

દેવીદાસ

— ❦ —

નાનો ઈશ્વરવિવાહ

રાગ ઘોળ

શકર શારદાને શિશ નામુરે, ગરુડા ગણપતિ જીવે મુજ સામુરે,
સમરુ શારદા સમરથ જાણીરે, અખા આપે અવિચળ વાણીરે ૧
પરમોદીને પૂછે છે વાતરે, કેમ પરણ્યા તે શલુનાથરે,
વિવાહ વૈકુંઠનાથે વખાણ્યોરે, એવો દેવીદાસે ન જાણ્યોરે
પ્રભુજીનું નામ પ્રિછવુરે, વિવાહ વિગતે કરીને ગાળીરે ૨

હાળ

વિવાહ વીગતે વરણુવુ, મારી માતાજી કરોને મયાય,
દીન વચન દેવીદાસના, સેવકને કરોને દયાય ૩
એક સમે નારદ આવિયા, જ્યા હતા શલુનાથ,
પ્રિતેશુ પ્રભુજીને પ્રીછવી, કહે ઋષિ આગળ તે વાત ૪
નારદ કહે નયણે નીરખતા, એવી કન્યા ન જાણુ કેાય,
સમોવડ શલુનાથની, સરખા તે સરખી હોય ૫

રાગ પ્રથમનો

વળતી ઋષિયે માડી છે વાતરે, તમે સામળો શલુનાથરે,
અહીંથી દૂર ધણી ભૂમિ થાયગે, તહીં રહે છે હિમાચલ રાયરે ૬
તેને ઘેર છે મેના નારીરે, તેને કૂળ છે કન્યા કુવારીરે,
કાડે શોભા તેની ધણી કહાવીરે, મહા રૂપ અનુપમ લાવીરે ૭
દિસે દેવીતણે અવતારરે, શોભા કહેતા ન આવે પારરે,
હિંડે હસતણી ગતિ ધરતીરે, ભૂમિ ઉપર ડગલા ભરતીરે ૮
કટિ જાણિયે કેસરી લકરે, અવની પર આડો અકરે,
વેણુ વાસુકી નાગ લજાયરે, દિસે કચન સરખી કાયરે ૯
ચરણુ કદળી સ્થમશા જાણુરે, તપે ઋષિથી અધિક વખાણ્યોરે,
બેડી છે તે બાળકુવારીરે, સ્થામા શોધે છે વરને વિચારીરે ૧૦
કહે નારદ નયણે મેં નરખીરે, દેવ કન્યા છે શલુ સરખીરે,
શલુ કહે તમે નારદ જાઓરે, ઋષિ વાયુથી વેલા આવોરે. ૧૧

શુભ કામ કરેા શ્રમ આણીરે, ઋષિ ચાલ્યા સુણી એવી વાણીરે,
 એમ કહીને ત્યા નારદ આવ્યારે, મહાદેવના માગા લાવ્યારે ૧૨
 જેથી માત પિતા મન મોહુરે, એવો વર કન્યાને સોહુરે,
 વળતિ ઋષિયે માડી છે વાતરે, વર સારો છે શભુનાથરે ૧૩
 જેને સુરવર મુનિવર જાણુરે, જેને વેદ રૂડા તે વખાણુરે,
 ત્યારે યોગિયા મેના માયરે, કાણુ ખડનો છે વરરાયરે ૧૪
 એનું કુળ છે કેવી જાનેરે, એ તો વર કેવી છે નાતેરે,
 કહે નારદ સાંભળો બાધરે, એને કુળ છે આઘ વડાધરે ૧૫
 એનું સુદર કુળ બહુ સારરે, દેખી મન માને છે મારુરે,
 જો કોઈ અણુજીવનું કહે તમનેરે, તેની યોટ વરધ છે અમનેરે ૧૬
 ઇશ્વરજી છે વિનાહ સગપારે, એવા વચન સુણી રાય હરખ્યારે,
 જોયા વિના અજોયુ કીધુરે, શભુનાથનુ શ્રીફળ દીધુરે ૧૭

હાળ

રાય કહે ઋષિ સાંભળો, જીકતે શું લાવો જાન,
 મોટા તે મહિપતિ આવશે, રૂડી પેરે વધરો માન ૧૮

રાગ પ્રથમનો

નારદ કહે તમે સાંભળો રાયરે, કહુ મહાદેવનો મહિમાયરે,
 બ્રહ્માદિક ને શ્રી ભગવાનરે, સાથે આવશે સરવે સમાનરે ૧૯
 એવા વચન કહી ઋષિ વળિયારે, શભુજીને પથે પળિયારે,
 મહાદેવને મદિર આવ્યારે, ઋષિ રૂડા સમાચાર લાવ્યારે ૨૦
 હિમાયળે તે કન્યા દીધીરે, શભુનાથની સગાઈ કીધીરે,
 એવી વાત કહી છે બહાલીરે, શિવે હસીને દીધી છે તાળીરે ૨૧
 ચાલો જગદીશ પાસે જઇયેરે, વિવાહ વૈકુંઠનાથને કહિયેરે,
 લક્ષ્મિ-વરને તેડી લીજેરે, પરિચાણુ પ્રભુજીસુ કીજેરે ૨૨
 હિમાયળને હરખ ન માયરે, મહા મડપ રચ્યો ત્યાયરે,
 તેજા સલાટ સુતાર સોનારરે, તેજા કારીગરો તે ઠારરે ૨૩
 બ્રહ્માજીએ મુહૂર્ત સારુ સાધીરે, દિશા જોઇને દોરડી બાધીરે,
 ભૂમિ ચાર જોજન ભરી લીધીરે, પરવાળાની પૂરણી કીધીરે ૨૪
 મણિ જડિત મોડ ધડાવ્યારે, સા બ્રાહ્મણો સરવે આવ્યારે,
 ભૂમિ ઉંચા ભવન આકાશેરે, માહિ જડિત જ્યોતિ પ્રકાશેરે,
 માહિ જીવિતતણી ગતિ જાણીરે, નવરગની રચના આણીરે ૨૫

ઢાળ

રગની રચના આદરી, જુજવી જુજવી જાત,
મેઘમાળા ને ચિત્રશાળા, લલી ઓપે છે ભાત ૨૬
મેરુ પર્વત પખી પ્રગટ્યા, ફૂલ વેલ સુખકાર,
નયજીથી તે નીરખતા, કહેતા ન આવે પાર ૨૭

રાગ પ્રથમનો

એવી મડપ રચના માડીરે, ચતુરાઈથી ચિત્રી જ કાઢીરે,
માહિ મેદ ભૂલવણી ભારીરે, માહિ બાજગર રચના ન્યારીરે ૨૮
માહિ વેદ ભણતા જોશીરે, માહિ વણજ કરતા દોશીરે,
માહિ મનમોજી મન ગગતારે, ભાટ ચારણુ રમતા ને ભમતારે ૨૯
માહિ ગોપ વાસુગિયોવાળારે, ત્યાં તો ચાલતા મારગ ટાળ્યારે,
કોઈ ઘોડે ચડ્યા અસવારરે, બકતર પાખરનો નહિ પારરે ૩૦
માહિ મત મેગળ મદ ઝરતારે, માહોમાહિ લડિ મસ્તાઈ કરતારે,
શુદ્ધ વાળાને સાકળો ઝાઝેરે, ગળે બાધ્યા તે હયવર ગાઝેરે ૩૧
માહિ મધ્ય પ્રતિષ્ઠા કરતારે, માહિ ગાધર્વ ગાન ઉચરતારે,
ત્યાહા આનંદ ઓછવ થાયરે, એવું લખિયું છે મડપ માયરે ૩૨
ખીજ નાટક વાત જાણુરે, વનસ્પતિ શુ મુખથી વખાણુરે,
માહિ અનુપમ આબા ફળિયારે, જોવા જોવા જાણુડા ગળિયારે ૩૩
ગળ્યા ખારેક ને ખજૂરરે, ફળ ફેફળ ને નાળિયેરરે,
લીલી કેળો ને કર્મદી પાકીરે, બોરડિયે રહ્યા બોર બાઝીરે ૩૪
વળી બદામો ને બીલીરે, તે તો દીસે છે નવરગ લીલીરે,
નવરગી તે નાગરવેલીરે, શોભા વૈકુન્ઠની લાવી મેલીરે ૩૫
વનસ્પતિ તે ભાર અઢારરે, માહિ પખિતણો નહિ પારરે,
જ્યારે મધ્ય મડપમાં આવ્યારે, ત્યારે હરખે શુ હસ લખાવ્યારે ૩૬
માહિ મોર મધૂરા બોલેરે, જોતા નાવે કોયલડી તોલેરે,
માહિ નવરગ સારસ રુડારે, માહિ કાબેર ચકલી ને સૂડારે ૩૭
માહિ પાર વના પોપટ પઢતારે, ત્યાં તો કુરગી ફૂકડા વઢતારે,
મેના બોલે છે શબ્દો મીઠારે, બગ ધ્યાન ધરીને બેઠારે ૩૮
પર ભૂમિતણા જે પખીરે, તેની જાત લખી છે અસખીરે,
એવી મડપ રચના કહાવેરે, કેવિ જાન શબ્દનાથ લાવેરે ૩૯

મઠી આગળ માડવા ધાત્યારે, શલુનાથ પરણવા ચાલ્યારે,
 શિવે જુગતે શુ જટા બાવીરે, પહેરી ફાટેલી કથા સાધીરે ૪૦
 બાર ભાગ ધતુરાનો આણ્યારે, મહાદેવે પોડીડો પદ્યાણ્યારે,
 ગળે પેરી છે રઢની માળારે, અગે લપેટ્યા છે ભોરિંગ કાળારે ૪૧
 શલુનાથ સમાચાર કહાવેરે, એવો વેષ ધરી વર આવેરે,
 નવ જોગની નેણુ સમારીરે, સામેયે આવી સુફર નારીરે ૪૨
 જોવા ગયા છે જન જમાઈરે, પજા મેના ત્યા મૂઝાં ખાઈરે,
 ભુશો બ્રાહ્મણુ ભુડો જાણ્યારે, અણુગમતો આગણિયે આણ્યારે ૪૩
 એવા વચન કહી સહુ જાણેરે, જઈને કહ્યું હિમાચલ રાણેરે,
 માતા કુવરીને એમ કહાવેરે, તારો બળદે ચડી વર આવેરે,
 કુવરી કહે કર્મની વાતરે, વર પામી હુ શલુનાથરે ૪૪

ઢાળી

મેનાનું મન માને નહીં, તેના કષ્ટક અવગણુ ગાય,
 પેરે પેરે કરી પ્રીછવે, આધીન થઈ ઉમિયાય ૪૫
 જનમ આપે જનેતા, પણ કર્મ ન આપે કોય,
 પાણી પીને ધર પૂછિયુ, તેની જાત ભાત શી જોય ૪૬
 આગણે આળ્યો વર આશાકારી તે, વર્ષા વિના કેમ જાય,
 કરમ બધન કીજિયે તો, દોષ લાગે મોરી માય ૪૭

રાગ પ્રથમનો

જે મને ઋષિયે વર આપ્યોરે, તે મેં સત્ય કરીને થાપ્યોરે,
 વણુ લોકમા તપ મેં કીધુરે, શલુનાથનું સગપણુ લીધુરે ૪૮
 એવા વચન કહી કરી વાતરે, મુખથી બોલ્યા મેનામાતરે,
 આ તો પુત્રી મેં ક્યાયકી જાઈરે, વિષની ગળથુથી કાં ન પાઈરે. ૪૯
 વણુ દીઠે શુ વરને વખાણ્યોરે, હસ ઠાગને કાટે બખાણ્યોરે,
 પહેલાં પોખવા જે કાઈ જાણેરે, તેને સર્પ તે કરડી ખાણેરે ૫૦
 એમ મેના તે મનમા વિમાસેરે, કાણુ જાય તે જોગી પાસેરે,
 દેવકન્યા એને કેમ દીજેરે, માટે રુકુ ગમે તેમ કીજેરે ૫૧
 સહુ ઢાસી કરે એને દેખીજે, કન્યા કેમ દીજે દેખી દેખીરે,
 જો જો કુળવતો જમાઈરે, દેખી નારી પડી મૂઝાં ખાઈરે. ૫૨

ઢાળ

મેનાનું મન માને નહીં, એને આગણે ઉભા ઈશ,	
પારવતીનો પ્રેમ જોઈ, રૂપ પ્રગટયુ ઉભિયાધીશ	૫૩
સૂર્ય સમોવડ વદન ઝળકે, કળા કેટી પ્રકાશ;	
જોતામા આમી નહિ જરા, તે તો કહું શો તાસ	૫૪
હવે હરખ્યા શ્રીહરિ ને, અગે વધ્યો ઉછરમ;	
શણુગાર સજી સહુ સુદરી, બહુ નારી બની નવરગ.	૫૫
ધૂશળ મૂશળ કરે ધરી, મલપતિ મગળ ગાય,	
પોખી કરી પધરાવિયા, મહાદેવ મડપમાય	૫૬

રાગ પ્રથમનો

વર મડપમા પધરાવ્યારે, ત્યા તો મોટા મુનીન્દ્રજી આવ્યારે;	
અક્ષા સાથે સોહે અક્ષાણીરે, ઈંદ્ર સાથે સોહે ઈંદ્રાણીરે	૫૭
રવિ સાથે તે રાહલ જાણીરે, ચંદ્ર સાથે છે રાહિણી રાણીરે,	
હિમાચળની સાથે છે મેનારે, વળી કરુ વખાણુ કેના કેનારે.	૫૮
શિવ બેઠા પલાઠી વાળીરે, મધુપર્કમા કાસાની થાળીરે,	
લક્ષ્મી શિવને લૂણુ ઉતારે, સત્યભામા તે સહુને વારેરે.	૫૯
સહુ નાટક બોલે છે બોલરે, નાવે જાણુવતીને તોલરે,	
રુખમણિ એણીપેરે ગાયરે, રાધિકાજી તે વારણે જાવરે.	૬૦
સહુ બોલે શણુજની પક્ષેરે, જળ આવ્યા મેનાને ચક્ષેરે,	
અતિ આનંદે પરપયા ઈશરે, સાથે જાનૈયા શ્રીજગદીશરે	૬૧
કન્યાદાન દે હિમાચલ રાયરે, મળી માનિની મગળ ગાયરે,	
ધન્ય ધન્ય થયો અવતારરે, વાજ વાગે દુદુભિ અપારરે	૬૨
અક્ષા શાશ્વતુ મુહૂરત સાધીરે, લીલા વાસની ચોરી બાધીરે,	
સુદર મગળ વરલા છે ચારરે, શિવજી આરોગ્યા કસારરે.	૬૩
શિવને હાથ ગ્રહણુ લા ચાયરે, દાન આપે હિમાચલ રાયરે,	
રાયે હરિત આખ્યા શણુગારીરે, ઉપર અકુશ ને અમાડીરે	૬૪
લાખી ડોકના સાંઢિયા સારરે, ગાયો ભંસેના ટોળા અપારરે,	
રાયે રથ આખ્યા છે કેડરે, સાથે ઘોળા ઘોરીની જોડરે	૬૫
પ્રભુને પેરામણી ધણી કીધીરે, સહસ્ર દાસી સેવામાં દીધીરે,	
ઘેડ બધ દિસે ધરચોળારે, ધણા લાખા પનાદાર પોળારે	૬૬

ભરજરિયા જામા મન ભાવેરે, મન ગમતા મસરુ મગાવેરે,
 વળી લાવે જીજ્ઞ નવરંગીરે, જનન માંડવે અતિ ઉછરખીરે ૬૭
 ધણી જુકતે જામાડી છે જાનરે, આપ્યા જાવત્રી ફેફાળ પાનરે,
 ગાય ગર્ભવ અપ્સરા ગાનરે, ધૂટયા બધથકી બધીવાનરે ૬૮
 શબ્દ પગથિને ચાલ્યા કેનાસરે, મૃત્યુલોક મેલ્યો દેવીદાસરે,
 વાસાવડમા વાસો વસેછેરે, અતિ આનંદે વિવાહ કહેછેરે ૬૯
 જે કાઈ ઇશ્વર-વિવાહ ગાશેરે, તેના પાતિક પ્રલે થાશેરે,
 જે કાઈ સાભળશે નર નારીરે, તેની આશા પૂરે ત્રિપુરાસીરે ૭૦
 વિવાહ સાભળી ધરશે ધ્યાનરે, તેને રીઝે તે શ્રીભગવાનરે,
 તેને કૃપા કરે શબ્દનાથરે, જાલે સકટ વેળાએ હાથરે
 ધન ધાન્ય પુત્ર પરિવારરે, આપે પારવતી ભરથારરે ૭૧

હાળ

પ્રીતે શુ આપે શ્રીહરિ, તેના મનની તે પૂરે આશ,
 શ્રીતાજન સૌ સાભળી તે, બોલો શ્રીઅવિનાશ. ૭૨

રાણછોડ ભકત

રાધા વિવાહ

ધોળ ૧

શ્રી ગુરુ શારદા વરણુ, પ્રેમે લાગુ પાય,
વિવાહ ગાઉં રાધે કૃષ્ણનો, હૃદયે હરખ ન માય,
વર રે વિટલ કન્યા રાધિકા ૧

મજના મંદિર અતિ શોભતા, રુકુ અરસાણુ ગામ,
આહિર સઉકા રે ત્યા વસે, અધિપતિ વૃષભાન વર રે ૨

નેને રે એક પુત્રી થઇ, પાડુ રાધિકા નામ,
કાલું ને ઘેલુ ભોલતી, લાગે તે બહાલી ઠામ વર રે ૩

સાત વરસ થવા આવિયા, આબ્યોરે કન્યા કાળ,
માત પિતા સહુ હરખિયા, ધાલિયે હવે વરમાળ વર રે ૪

એમ કરતા ટોળે સૌ મળ્યા, રમવા સયરનો સાથ,
વીંટાઈવનિતા સઉ મળી, ઝાલી એક એકનો હાથ વર રે ૫

સર્વે મળાને વિચારિયુ, ન જાણે રાધાની માત,
ઉપવન રમવા આપણુ જઈ, રમિયે રાધાની સાથ વર રે ૬

કંઠે બાયલડી કર ગ્રહી, રમવા આદ્યા જિવન,
વનને વિષે રે શોભા ધણી, સઉકા કહે ધન્ય ધન્ય વર રે. ૭

ઉપવન અતિ રળિયામણુ, ઝાડી ઝોળારે ઝોળ,
લવિગ લતા ને કેતકી, પક્ષી કરે બહુ કહલોલ વર રે ૮

મોર બૈયા ને કાકિલા, કરે સારસ ઉચ્ચાર,
પખિડાં રાધે રાધે રટે, કહેતા આવે ન પાર વર રે ૯

રમત રુડી રમવા તણી, કરે અન્યો અન્ય ખ્યાલ,
શોભા તે સમે શી વર્ણવુ, રમે મજની રે બાળ વર રે ૧૦

ગોવાળની મડળી લેઈ, નિસર્યાં દીન દયાળ,
પુષ્પતણા હાર પેરિ, દૂર રમે નદનો લાલ વર રે ૧૧

હરખ ધરીને બોલે લિધા, વૃષભાન કુમાર,
ચેરિયાં વસ્ત્ર વિવેકથી, શોમિતા શણગાર. વર રે. ૧૨

પુલના ચરણા પુલની ઓઢણી, પુલના સૌ શણુગાર,
પુખની ઓળિયો શોભતી, શોભા બનિ રે અપાર. વર રે ૧૩

ભુજગીની ચાલ

રમે રાધિકા રમથી રૂપ રાતી, કરે કામિની કેલ જોખનમાતી,
સહુ સુદરી એકઠી ઠામ પામી, મળ્યો મોહનો સુદરીનો જ સ્વામી ૧૪

રાગ પ્રથમનો

ગેડી દડે રમે કાનજી, રમતા ચાલ્યા જિવન,
દડો લીધા છે દામોદરે, રમવા જગજિવન વર રે ૧૫
દડો દામોદરે નાખિયો, પોંચ્યો રાધાની પાસ,
મોહને વળતો માગિયો, આણિ મનમા હુલાસ વર રે ૧૬
હરખે રાધા લેઈ આવિયા, દડો પોતાને હાથ,
સ્નેહ કરી પછી સોંપિયો, બોલ્યા દીનો રે નાથ વર રે ૧૭
આવો અહીયારે રાધિકા, રમિયે તે રંગે રાસ,
હાથ પકડી તેડિયા, રાધા થયાં હુલાસ વર રે ૧૮
કૃષ્ણ સગે બેઠા રાધિકા, શોભિ બનેની બેડ,
તે સમે શોભા થી વરણુવુ, નહીં આપણુ કે ખોડ વર રે ૧૯
બોલ મેળાપ જ ત્યા થયો, લીધા શ્રીફળ હાથ,
પીઠી તે પ્રભુજીને ચડે, બેઠારે દીનોનાથ વર રે. ૨૦
વનને વિષેરે ઓચ્છવ થયો, ગોરડિ મળી સહુ ગાય,
વર તમે થાવ રે નિઠલા, કન્યા રાધિકા થાય વર રે ૨૧
આંખ આંજી અબળા મળી, રીઝ્યા શ્રીનદલાલ,
ગાળો તે દે સહિ ગોપિકા, એ તો ગાયનો ગોવાળ વર રે ૨૨
એક કહમને રે છાયડે, ઠરીને તે જ ઠાર,
પેર કરી પરણાવવા, હર્ષ વાધ્યા અપાર વર રે ૨૩
હસ્ત મેળાપ ઠીધો હરિ, ગીત ગોપિકા ગાય,
છાસ પિનારો એ છોકરો, રૂડી રાધા ચોરી જાય વર રે ૨૪

ભુજગીની ચાલ

સહુ સુદરી ગાય છે શર્મ તોડી, મુજણે ગોવાળો વળી જન બેડી,
કહે ગોપિયો કેહમા બુદ્ધિ થોડી, જીવો ઓઢણી લેષને માથે ઓઢી ૨૫

રાગ પ્રથમનો

ચતુરાએ ચોરી રચી, કાધી સધળી રીત,
 મગળ ફેરા લાં ફર્યા, કરી પૂરણ પ્રીત વર રે ૨૬
 ગોવાળિયા સહુ આવિયા, પાસે બેઠાજી તર્ત,
 હાસ્ય વિનોદ જ સહુ કરે, અમિમા હોમ્યા ધૃત વર રે ૨૭
 સતિ રે શિરોમણિ રાધિકા, બીડી લીધી રે હાથ,
 લેછને મેલી મુખમા પ્રીતે, દગિયા તે દીનોનાથ વર રે. ૨૮
 આગા માગે ધુજી દેવની, પેચ્યા કકણુ હાથ,
 છોડ્યા ને છોડો દોરડા, તેડાવો નદ તાત વર રે ૨૯
 પરણિને ઉઠ્યા રાધિકા, ગયા પોતાને ઘેર,
 માતાએ આવી જાણીને, પૂછી પુત્રીને પેર વર રે. ૩૦
 ઘેર આવ્યા છે રાધિકા, કોઈ જાણે ન વાત,
 ધુધટ રાધાએ કર અલો, પૂછે કાર્તિકી માત વર રે. ૩૧
 કાં લાગે તુ દીકરી, શાને ધુધટ ખેચે વળી,
 અસુર કા તુને હવુ, સૈયર સૌ તુને હળીમળી વર રે ૩૨
 સાસુ તે મારી જશોમતી, સસરા તે નદરાજ,
 કૃષ્ણજી કથ કાડામણો, પરણી હુ તેને આજ વર રે ૩૩
 આડોશી પાડોશી સઉ મળ્યા, તાલી લે છે રે હાથ,
 કાષ્ઠ્યે ન અડશે રાધાને, પરણી કાળાને સાથ વર રે ૩૪
 કાળો કાળો કરશે નહીં, કાળો છે ત્રિભુવન નાથ,
 જાવોજાવ મારે એ હજો, ઝાલ્યો હરજીએ હાથ વર રે ૩૫
 ધન્ય ધન્ય ગોકુળ ગામને, ધન્ય વૃન્દા રે વન,
 ધન્ય રે આહિરની ગેપિકા, નિરખ્યા જગજીવન વર રે ૩૬
 જોરે ગાય ને જો સાબળે, તેનો વૈકુન્ઠ વાસ,
 વિવાહ ગાયો રાધે કૃષ્ણનો, કહે ગણુછોડદાસ વર રે ૩૭

નરભેરામ

નીતિ પ્રેમ વિષે

છાંપા

નથી નિપજતો પ્રેમ, વાડીમાં પાણી પાતા,
નથી નિપજતો પ્રેમ, તેલ ચોખ્ખાથી તાર્તા,
નથી મળતો કાર્ષ પ્રેમ, ગાંધી દોશીને હાટે,
નથી મળતો કાર્ષ પ્રેમ, ઝાળતા વાટે ધાટે,
નથી મળતો પ્રેમ તપાસતા, ગુજરી ગામો ગામની,
કહે નરભો પ્રેમ પૂરો મળે, કૃપા હોય શ્રીરામની ૧
મળ્યો પ્રેમ વ્રજનાર, મગન થઈ મનમાં ફૂલી,
કહાન કહાન કહિ ફરી, ભાન ગઈ દેહનું ભૂલી,
પ્રેમિ વિદુરની નાર, નાહતાં નાગી ધાર્ષ,
એ લક્ષ્મી પ્રેમનું, જઈ ભેટી જદુરાઈ,
તે ગર્ભને કાઢી નાખતી, છોડા મુખે ધરાય છે,
કહે નરભો પ્રેમનું પારખું, જાણિલો છોડા ખાય છે ૨
જ્યારે પ્રગટ્યો પ્રેમ, તુલસીના દળથી રાજ,
જ્યારે પ્રગટ્યો પ્રેમ, ખાધી ખિચડી ને ભાજ,
જેને પ્રગટ્યો પ્રેમ, પ્રેમને તે નર જાણે,
જેને પ્રગટ્યો પ્રેમ, તેહને વેદ વખાણે,
મનમાં જે પ્રેમ પ્રગટ થયો, એક રતીભર જેહને,
કહે નરભેરામ ગુરુથકી, નિત્ય બલિહારી તેહને ૩
કરીને યજ્ઞ અનેક, વ્રત વિધિ બહુ પાળે,
વળી આપે ગૌદાન, હાડ હિમાળે ગાળે,
ગીત વેદનાં ગાય, તિર્થ પહોં બહુ ફરિ આવે,
દધી દૂધ ધૂન ખાડ, વિપ્ર પોષે મન લાવે,
એવા સૂકૃત કીધા ધણા, શુ આપુ જીભે ગણી,
કહે નરભેરામ એ સર્વથી, જ્ઞાન દાન શિરોમણી ૪

ખારા જળનો જીવ, મિઠા જળમાંથી મરે છે,
 મિસરી મીઠી ઘણી, ગધાના પ્રાણ હરે છે,
 સિદ્ધલોકે રૂઢ, કનકને પાત્રે જામે,
 બીજી ધાતુ બહુ, માછી વિરામ ન પામે;
 છે એમ હરિ રસ આકરો, પ્રેમથી દિલ બહુ ઠરે,
 કહે નરભેરામ ગુરુથકી, દુરજનને વિરમય કરે ૫
 નથી મૃત્તિકામાં પ્રભુ, નથી પિત્તળમાં પેટો,
 કનકની મૂર્તિ કરે, નથી ઈશ્વર મહિ બેટો,
 નથી ઘોરોમાં પીર, નથી જૈનોને દરે,
 અસલ જીવે નહિ કાંઈ, સઠ નકલોને હેરે,
 છે રામ નામ અક્ષર અસલ, બીજું નકલ કહેવાય છે,
 કહે નરભેરામ ગુરુથકી, પ્રેમે પ્રગટ જ થાય છે. ૬
 શાસ્ત્ર પુરાણો વેદ, કમાવા કારણ શીખે,
 આઠ પહેર દિન રાત, જપને ઝિક્કણું ઝીકે,
 વાણી મધુરી વદે, મોરના જેવી કહિયે,
 સર્પ વિછીને ખાયે, ઝેર એવું છે હૈયે,
 જો રામ રટણ કાઈ નહિ કર્યું, તે ગવાર છે તેડિયા,
 કહે નરભો ખરને લાભ શો, મિસરી ભર કે મેડિયા ૭
 જીવતી જળને કાળ, જીવો પનધટપર જાએ,
 જેને જેવો અર્થ, તેટલું તે જર્ઘ લાવે,
 લાણે ભર્યા પકવાન, બૂખ સમ ભોગ કરે છે,
 હદ આવી જે વાર, હાથ આડા જ ધરે છે,
 ભાગવત પકવાન પણ ભટ કહે, અક્ષર એક જેથી પળે,
 કહે નરભેરામ ગુરુથકી, સત્ય વસ્તુ તેને મળે ૮
 પ્રજાપતિની ઘોડિ, રાડ શિદ દુરીજન જાયો,
 પેટ ભરે કરી વિષય, એહમાં શુ એ કમાયો ?
 નિદ્રા મૈથુન આહાર માંહિ, તુ શુ થયો રાજ ?
 એ પ્રાણી સર્વને, વિચારી જોને પાજ,
 જો રામ રટણ કાઈ નવ કર્યું, અતે કારજ શાશ્વર્થ ?
 કહે નરભો પેટ સર્વે ભરે, મવા બિનાડાં કૂતરા. ૯

મેગળ નિસરી બહાર, ચાલતો મહાસુખ માણે,
 નહિ શત્રુ નહિ મિત્ર, વિશ્વને સરખુ બાણે;
 પૂઠે ભસે બહુ જ્ઞાન, કેટલા ભેસી રહે છે,
 મેગળને મન નહીં, માન અપમાન જ દે છે,
 એમ હરિજન મેગળ રૂપ છે, જેને હરિનું ધ્યાન છે,
 કહે નરસેરામ ગુરુચક્રી, દુરિજન સઘળા જ્ઞાન છે. ૧૦

ભટ્ટ પજો અવતાર, જેની પરનારે પ્રીતી,
 ભટ્ટ પજો અવતાર, જેહની ચાલ અનીતી,
 ભટ્ટ પજો અવતાર, હરિ ગુણ ગાતા લાજે,
 ભટ્ટ પજો અવતાર, પરાયાં સુખ ભેઈ દાઝે,
 વળિ ભટ્ટ પજો અવતાર, જે મોહો મોટમ માનને,
 કહે નરસેરામ રટયા નહીં, શીદ વણસાડયુ ધાનને. ૧૧

ધાન ખાધુ તે ધૂળ, નહીં વહાલા રઘુરાય,
 ધાન ખાધુ તે ધૂળ, વળી જે વિષયી થાય,
 ધાન ખાધુ તે ધૂળ, પાપ કરી પેટ ભરે છે,
 ધાન ખાધુ તે ધૂળ, ધાત વિશ્વાસ કરે છે,
 સામાનું સુખ ભેઈ દાઝતો, નરકે જશે નિદાનરે,
 કહે નરસેરામ કટ ગધેડીના, શીદ વણસાડયુ ધાનરે ૧૨

કર ભેડી કહુ કૃષ્ણ, સાબળો અક્ષર મારો,
 મનુષ્ય દેહ દઈ ભસે, શીદ પ્રાણણ અવતાર્યો,
 અણસમજીને એમ, જન્મ પ્રાણણનો મોટો,
 મુજને ભાસે એમ, જન્મ પ્રાણણનો ખોટો;
 જે જમે બિધાર સાથે થયુ, તેનો ધરુ છુ શોકરે,
 કહે નરસેરામ હાથ ધરી સહુ, સાધન સૌંધુ લોકને ૧૩

કોઈ કહેશે રે એમ, હાથ તો શિદને ધરિયે,
 હાથ ધર્યે જીવાય, નહીં તો પેટ ન ભરિયે,
 ધરિયે નહીં જો હાથ, નવત્રા કેમ ફરાય,
 હાથ ધર્યાં પરતાપ, ટાઢ તડકા તે જાય,
 જે હાથ ધર્યાં વણુ મહેનતે, જીવવુ તે તો ઠીક છે,
 જન નરસેરામ તો નિશ્ચય કર્યું, હાથ ધર્યાંમા ધીક છે. ૧૪

વગર મહેનતે ખાય, પારકા માગી મેવા,
 વગર મહેનતે ખાય, હરાયા સઢિા જેવા;
 જીવે પારકુ ખાઈ, એહ અવતાર ન સારો,
 જોતો નથી વિચારી, લાભ લૂટાયે મારો,
 જે માલ પાગકો ખાઈને, મૂર્ખ હૈયે હરખાય છે,
 કહે નરમો લાભ બધો ખુવે, નાગો શુ લૂટાય છે. ૧૫
 ખાતરવિન ભૂમિમા, સહસ્રમણુ બાજરી વાવી,
 ખાર બધુ ખાઈ ગયો, પાછી પાશેર ન ચાવી,
 વિવેક સમજ્યો નહીં, પાત્ર કૂપાત્ર ન જોયુ,
 ખાધુ તેને ના પચ્યુ, ખવરાવ્યુ તેણે ના ખોયુ,
 સઘળી ભૂમિ સરખી નથી, કઈ જાયા કઈ તાપની,
 કહે નરમો કૂપાત્ર થાય તો, દસુદ આવે પાપની. ૧૬
 જાયક જીવન ધીક, વગર મહેનત જે જીવે,
 જન જાયકે થાય, જીવો દેખાડું દીવે;
 માગે સાકર ગોળ, તનુજને ટપલી મારે,
 જાયકને નોતરી, જમાડે ઘીની ધારે,
 જાયક તો તે નથી જાણતો, જન અતિશે થાય છે,
 કહે છે નરમો મોટમપણે, લાખો જર લૂટાય છે ૧૭

રઘુનાથદાસ

—૭૭૭૭૭૭—

આ ગરબીએ ગુજરાતમાં અતિ ઘણી પ્રસિદ્ધ છે
ઓધવજનો સન્દેશો

ગરબી ૧ લી

ઓધવજ આંખારે વેગે વ્રજમાં, મથૂરાથી મોકલીયા છે એમ જો,
વાલાને વાલારે વ્રજ આહિરડા, ગોપિ જનનો જોવા કારણ પ્રેમ જો એાં
ગોકુળની શોભારે સુંદર શી કહુ, નેહો આવ્યા નદિજને ભોવન જો,
પુરુષોત્તમ જાણીને મળિયા પ્રેમશુ, પ્રીત કરીને કરાવીયા ભોજન જો એાં
કુશળતા પૂછીરે વાસુદેવની, કુવરના સભારી સધળા કામ જો,
જશોદા રુવે ને સુખડા સાભરો, સૌ કો કહે કેમ નાંખ્યા સુંદર શ્યામ જો એાં
વાસુજિયો ને વલોણાં વાગે ધણા, ઘેર ઘેર ગાય ગોકુળિયામાં ગીત જો,
આ મગજ કીધારે દશ દિશાતણા, ત્રણ લોકમાં કરે છે પુન્ય નિલ જો એાં
આગણિયે આવીરે સરવે ગોપિયો, રથ કાર્ધ છુટ્યો દીઠો નદને દાર જો,
અધર્મી અકૂર ફરી આવ્યો હરો, એ જ ઘોડા ને એ જ દિસે અશ્વાર જો એાં
આપણા સ્વામીને એ તેડી ગયો, આ જર્ધ એણે મરાવ્યો છે કસ જો,
પ્રાણ લેધને પાછો કેમ આવ્યો હરો, માસીસો દરવાને લેશે માસ જો એાં
જમનાજીમાં નાહિને એટલે આવિયા, જીવતિયે તો જાણ્યા શ્રીભગવાન જો,
રઘુનાથના સ્વામીના સેવક એાળખ્યા, અરસ પરસ લા દીધા જાઝા માન જો એાં

ગરબી ૨ છ

ઓધવજ અમ સાથે રસીયો રૂશણે, રીસાયા કેમ કહોને દીલની વાત જો,
આટી ને ધૂટી તો નવ અમે જાણીએ, મોહનજીના મનમાં મોટી ધાત જો એાં
લક્ષણ સૌ જાણ્યારે લોભી લાલના, ગુણવત છે પણ ગાયોનો ગોવાળ જો,
આહિરડો શુ સમજે રસની રીતમાં, કાનુડો કાર્ધ કુડા ચઢાવે આળ જો એાં
જીવન સગે રમવા જોખન જાળવ્યા, જાળપણમાં ખાતે કરતા ખેલ જો,
મનડાની વાતોરે સૌ મનમાં રહી, મેલી ગયા કાર્ધ દુ ખડા કેરી હેલ જો એાં
વચને અમને વાલારે એ વિઠ્ઠલે, જાતા જાતા જૂઠો દીધો કાલ જો,
છોકરડા સરખેરે અમને છેતર્યા, તજ ગયો એ તરકરનો શો તોલ જો એાં

મહિયરિયે જાઉં તો મુજને ખીજવે, સાસરિયામા સાસુનો સતાપ જો,
નહાની તે નણદલરે બાજે બોલડે, પૂરણ લાગ્યા પાડોશણના પાપ જો એાં ૫
કુ ખડાની વેળાયેરે સુખડા સાબરે, અત સમે તો ક્રોધ ન આવે કામ જો,
સગપણુ તો સોનુરે પીતળ પ્રીતડી, વાલપણામા વેર કરી ગયા શ્યામ જો એાં ૬
દયા નવ આવીરે દિલથી ઉતર્યા, દાસીનો તો દોષ ન જાણ્યો કાય જો,
પરમેશ્વર જાણીને પ્રીતે પૂજતા, હરિજીને અમે હાથે કરતાં છાય જો એાં ૭
ભણુકારા વાગે છે બોજન પીરસતા, જમણુ કરીને જોષએ હરિની વાટ જો,
સાસુજી પૂછેરે વહુ તમે સાંભળો, રસોઈ કરતા આવડો શો ઉચાટ જો એાં ૮
અવગુણને ગુણ શારે અબળા રાકના, વાક ધણો પણુ વનિતા સગશુ વેર જો,
રઘુનાથના સ્વામીને કહેજો એટલુ, ધણી થઈ હવે પ્રણુ પધારો ઘેર જો એાં ૯

ગરબી ૩ જી

ઓધવજી માધવરે મેલી કેમ ગયા, કહોને વીરા શો છે અમારો વાક જો,
નમેરા થયારે નદના લાલજી, રણુ વગડામા રોતા મૂક્યા રાક જો એાં ૧
ધીરજની વાતોરે ધરથી સાંભળો, પહેલી પ્રીતે હસ્યા અમારા પ્રાણુ જો;
કાળજડાં છેઘા રે ભીંતર બેઢિયા, મરમ કરીને માર્યા મોહના બાણુ જો એાં ૨
ખાધા ને પીધારે ખરચ્યાં વાપર્યાં, એને અમારે અણુવેચી મીરાત જો,
લજજાતો લોપીરે દુરિજન લોકની, મોહન માટે તજ્યાં કુટખ ને જાત જો એાં ૩
વલોણુ વલોવતી હું તો ત્યા જઈ, કહેતી હું તો જાગો જશોદા માત જો,
મહિડાને મશે મળતી મહારાજને, તેને મશે કરતી વળી હું તો વાત જો એાં ૪
પરભાતે પાણીરે જમુના હું જતી, શેરડિયોમા સામા મળતા શ્યામ જો,
અલબેલો કરતો અમશુ અતીધણુ, જૂઠા ઝમડા જેતુ બાધુ ગામ જો એાં ૫
ઉઘાડો રમતોરે મારે આગણુ, છોકરડામા માગી પોતે છાશ જો,
માખણુને મશેરે મચકે નાચતો, અલબેલાની મોટી અમને આશ જો એાં ૬
મેળાવો કરતોરે ઝાઝા માકડા, સૂના ધરમા જઈને કરતો સાન જો,
બાળકડા ખીજ એ અવસર આવતા, દહીં ગોરસડા પાતો સજીને કાન જો એાં ૭
મોહારે અડતોરે માખણુ ચોરવા, રાડ લેઈને કરતો રસની રેલ જો,
લાખેણી લીલારે એવી લાલની, ખાત કરીને કરતો નવલા ખેલ જો એાં ૮
વિસ્તારી વાતોરે કીજે કેટલી, સાબરતામા થાય ધણો સતાપ જો,
રઘુનાથના સ્વામીને સરવે સાબરે, તમે તમારુ જીવો વિચારી આપ જો એાં ૯

ગરબી ૪ થી

ઓધવજી સદેશે કહેજે શ્યામને, મારા સમ જો મૂકી મનનો મેલ જો,
 કાનુડો કપટીરે આવડો કેમ થયો, જગ કરાને છતરિયે નહિ છેલ જો. ઓ. ૧
 આટલા દિવસરે આવુ નવ જાણતી, ધરથી ન જાણ્યા ધૂતારાના ઢમ જો,
 પાણીડા પીનેરે ધર શું પૂછિયે, બાળપણમાં કીધો એથુ સમ જો. ઓ. ૨
 અણતેઆ જાતારે નદને આગણે, વણ કરાવ્યા કરતા ધરના કામ જો,
 એવે રે મિશે જર્ઘ મળતા માવને, પલકે પલકે કરતી હુ પરણામ જો. ઓ. ૩
 દીવડિયા મિશેરે દૂરથકી આવતિ, વડો કરીને વળતી વારવાર જો,
 મોહનના મુખનારે લેતી મીઠડાં, જશોદા મુજને કહેતાં નિર્લજ નાર જો. ઓ. ૪
 માડીથી જાના રે મેવા લાવતા, વાટકડીમા દોવા ગૌરી ગાય જો,
 દુધને દહિયેરે હરિને સિયતા, મેં જાણ્યું જે જીવન મોટા થાય જો. ઓ. ૫
 વેરીડાં કીધાં રે મજનાં લોકને, વાલા કીધા ગોપી ગિરિધર લાલ જો,
 ધુવડિયે પાખડિયે હુ નહિ ડૂબતી, કેમ વિસાર્યું વિકૃલજીયે વ્હાલ જો. ઓ. ૬
 જમાડી જમતારે જીવન પ્રાણને, પવન કરીને પોઢાડતી પર્યક જો,
 એવારે સુખડા તો સુખને વહી ગયા, વેરી વિધાતાયે અવળા લખિયા અક જો. ઓ. ૭
 આશુપણ ધરતરે હરિને અતિ ધણી, મોર મુગટ ને કુડળ જળકે કાન જો,
 રાજની રીતિએ મોહન માલતા, નિલ નિલ નિરખી જોતી નવલે વાન જો. ઓ. ૮
 વાસીદુ બાળતા ધરતી માતનુ, રખે રજ ઉડે રસિયાને અગ જો,
 આંખડલી આગળથી હરિ નવ મૂકતી, શા માટે હરિ તજ્યો અમારો સગ જો. ઓ. ૯
 હુ ખડાની વાતોરે કયા જર્ઘ દાખવુ, કહિયે છિયે પણ કહ્યું ન માને કાય જો,
 કુવાની જાયડી તે કુવામાં સમે, તરકરની મા કોઠીમા પેથી રાય જો. ઓ. ૧૦
 અમારા અવગુણરે હરિના ગુણ ધણા, જેઈ નવ કરિયે વડા સધાતે વેર જો,
 રધુનાથના સ્વામીને કહેજો એટલું, મળવા આવો મનમાં રાખી મહેર જો. ઓ. ૧૧

ગરબી ૫ મી

ઓધવજી અખળા તે સાધન શું કરે, વાલા વિના તો વેહની પ્રગટી આગ જો,
 સદેશે લાભ્યારે લુડા જોગનો, નથી ખમાતો દાઝ્યા ઉપર ડાગ જો. ઓ. ૧
 જોગીડા થયે તો જગમા લાજીયે, ભોગીડા કયમ ધરિયે લગવો ભેખ જો,
 વિશ્વાસે વસુ છુ વાલમ આવશે, અગ માહિથી ઉપની રમી રેખ જો. ઓ. ૨
 જગમની જાગતી તો સર્વે જાણિયે, સમીપ રહે પણ શરીરનો નહીં સગ જો,
 એકતિ વસવરે એક જ આસને, ભેદ પડે તો પડે લજવમાં લજ જો. ઓ. ૩

ફજીરી સાધ્યાતુ તો ફળ પામિયે, દમન તજને દીલ કરિયે દરવેશજો,
 દેવને દેખેરે દીલ દેદારમા, પોઠારિયે શુ પ્રભુ નથી પરદેશજો. ઓ ૪
 સન્યાસી થઇએ તો સુખદુ ખ સાબરે, વસ્ત્ર તજને વનમા કરિયે વાસજો,
 પૂરણુ પ્રીત વિના તો પ્રભુજનહો મળે, દેહ દમનમા દુ ખડા ખારે માસજો. ઓ ૫
 જૈની તો જાણેરે જ્યા ત્યા જીવને, જતિ ખરા જે જાણે જીવની જાતજો,
 અલખેલો મેલીને નહિ થાઉં આરજ, બુલુ નહોં કાઠ દેખીને વળિ બાતજો. ઓ ૬
 બ્રાહ્મણુ તે જાણેરે સાચા બ્રહ્મને, વિપ્ર વિવેકી વેદ તણો લે સારજો,
 ઋષિપત્નિ રીઝીરે હરિના રગમા, પ્રેમ કરીને પૂજ્યા નદકુમારજો. ઓ ૭
 ખટદર્શનવાળાને તો કુ ખડા ખરા, બાધ્યુ મારુ મોહન સાથે મનજો,
 ગાન ગૂઢારથ તો મનમા ગમતુ નથી, સુદર વરને સોંપ્યા તન મન ધનજો. ઓ ૮
 આસારુજાણો તો શે નથી રાખતા, જપતપ સાધન જગત માહિનું કામજો,
 વહોરતિયા વિના તો વસ્તુ નહીં મળે, મધુકર એનો તો ન્યારો છંદામજો. ઓ ૯
 હરિ પાસે હતું તે અમને આપિયુ, અમ પાસેથી બરી પ્રેમની પોઠજો,
 રધુનાથના સ્વામીને કહેજો એટલુ, હેત હતુ તે આવ્યુ હૈયાતુ હોઠજો. ઓ ૧૦

નિષ્કુલાનંદ*

—જાનકી—

વૈરાગ્ય વિષે

પદ ૧ છુ-રાગ જગલો

જનની જીવેરે ગોપીચંદની, પુત્રને પ્રેયોં વૈરાગજી, ઉપદેશ આપ્યો એણીપેરે, લાગ્યો સસારિડો આગજી	જનની ૧
ધન્ય ધન્ય માતારે ક્રુપતણી, કહ્યા કહણ વચનજી, રાજ સાજ સુખ પરહરી, વેજે ચાલિયા વનજી	જનની. ૨
ઉડી ન શકે રે ઉડિયો, બહુ યોલાગ્યો બાળદજી, તેને રે દેખી ત્રાસ ઉપનો, લીધી ફકિરી છોડ્યો ફદજી	જનની ૩
બલોરે લાગ બરથરીતણો, તજી સોજસે નારજી, મદિર ઝરખા મેલી કરી, આસન કીધલા બહારજી	જનની ૪
એ વૈરાગવતને જાઉ વારણે, બીજા ગયારે અનેકજી, બલારે જુડા અવની ઉપરે, ગણતા નાવે છંકજી	જનની ૫

* આ કવિનો જન્મ સવત ૧૮૨૨ મા હાલાર દેશમાં, શેખપાટ ગામમાં, વિશ્વકર્મા (ગુર્જર સુતાર) જાતિમાં, પિતા રામબાઈ અને માતા અમૃતબાઈને ઘેર થયેલ હતો. કવિએ શ્રી સ્વામીનારાયણ પાસે દીક્ષા લીધી હતી. પોતે ત્રીસ વૈરાગી હતા. પોતે વૈરાગ્ય શા માટે લીધેલ હતો તે વિષે એક કાવ્ય રચ્યું છે અને તે આ ભાગમાં આપેલું છે. એમણે પોતાના તમામ કાવ્યો ગુર્જરગીરામાં રચ્યા છે તે સર્વ પ્રસિદ્ધ થયા નથી. તેમને હિન્દી અને કચ્છી ભાષા સારી રીતે અવગત હતી તેમના રચેલા કાવ્યો અને કીર્તનો પુષ્કળ છે. તેઓની પોતાના સ્વકર્મમાં નિપુણતા વિસ્મય પમાડે તેવી હતી. સ્વામીએ પોતાના કાવ્યોમાં વૈરાગ્યનું અને તદુપયોગી સાધનનું વિશેષ સચેત વર્ણન આપ્યું છે, તેથી ગુજરાતી ભાષામાં વૈરાગ્ય તો આજ કવિનો સર્વોપરી મનાય છે. તેઓ ૮૨ વર્ષની પુખ્ત ઉમરે સવત ૧૯૦૪ મા ધોલેરામાં અક્ષરધામવાસી થયા હતા. સ્વામીએ જુદા જુદા વિષયો ઉપર નીચે પ્રમાણે ગ્રંથો રચેલા છે (૧) ભક્તચિંતામણી (૨) ચમદહ (૩) સારસિદ્ધિ (૪) વચનવિધિ (૫) હરિબળ ગીતા (૬) ધીરજ્ઞાન (૭) સ્નેહગીતા (૮) પુરુષોત્તમ પ્રકાશ (૯) ભક્તિનિધિ (૧૦) દ્વંદ્વપ્રકાશ (૧૧) કંઠ્યાણુનિર્ણય (૧૨) મનગજન (૧૩) ગુણગ્રાહક (૧૪) ચોસકપટી (૧૫) હરિવિચારણ (૧૬) હરિસ્મૃતિ (૧૭) ચરણ વિનય (૧૮) અવતાર ચિંતામણી (૧૯) ચિન્હચિંતામણી (૨૦) પુણ્યચિંતામણી (૨૧) લક્ષ શકુનાવલિ (૨૨) શ્રુતિવિવાહ (૨૩) શિક્ષાપત્રી અને (૨૪) આસરે ૩૦૦૦ કીર્તનો.

કયા મધ્ય કુળ રાવણુતણુ, સગરસુત સાઠ હજારજી;	
ન રહ્યું તે નાણુ રાજા નદનું, સર્વ સુપન વેવારજી.	જનની ૬
છત્રપતિ ચાલી ગયા, રાજ મૂકી રાજનજી,	
દેવ દાનવ મુનિ માનવી, સર્વે જાણે સુપનજી.	જનની ૭
સમજી મૂકે તો સારુ થણુ, જરૂર મૂકાવશે જમજી,	
નિષ્કુલાનદ કહે નહિ મટે, સાચુ કહું બાઈ સમજી	જનની. ૮

પદ ૨ જી

જગલ વસાવ્યું રે જોગિયે, તજી તનડાની આશજી,	
વાત ન ગમે આ વિશ્વની, આઠે પહેર ઉદાસજી	જગલ. ૧
સેજ પલગરે પોઢતા, મદિર ઝરખા માયજી,	
તેને નહિ તૃણ સાથરો, રહેતા તરતજી છાયજી	જગલ. ૨
શાલ દુશાલા ઓઢતા, ઝીણા જરકશી જામજી,	
તેણે રે રાખી કયા ગોઢડી, સહે શિર શીત ધામજી	જગલ ૩
લાવતા ભોજન જમતા, અનેક વિધિના અજજી,	
તેણે રે માગવા લાગ્યા ટુકડા, ભીક્ષા લવને લવનજી	જગલ ૪
હાજી કહેતા હજારો ઉડતા, ચાલતા લશ્કર લાવજી,	
તે નર ચાલ્યારે એકલા, નહી પેજાર પાવજી	જગલ ૫
રહો તો રાજા રસોઈ કરુ, જમતા જાણે જોગીરાજજી,	
ખીર નિપજવુ ક્ષણ એકમાં, તે તો બિક્ષાને કાજજી	જગલ ૬
આહાર કારણ ઉભો રહે, એકની કરી આશજી,	
તે જોગી નહીં ભોગી જાણવો, અતે થાય છે વિનાશજી	જગલ. ૭
રાજ સાજ સુખ પરહરી, જે જન લેશે રે જોગજી,	
તે ધન દારામા નહિ ધશે, રોગ સમ જાણે ભોગજી.	જગલ ૮
ધન્ય તે ત્યાગ વૈરાગને, તજી તનડાની આશજી,	
કુળ રે તજીને નિષ્કુળ થયા, તેનું કુળ અવિનાશજી	જગલ ૯

પદ ૩ જી

હું બલિહારી એ વૈરાગને, ઉપનો જેને અજજી,	
ચૌદ લોકને ચતુરધા, ગમે સુખનો સગજી	હું બલિ. ૧
સુખ ન ધ્રુવે સસારનાં, સમજે સુપન સમાનજી,	
વાત ગમે એક વૈરાગની, તન સુખ ત્યાગવા તાનજી	હું બલિ. ૨

દુ ખીરે દેખે આ દેહને, રહે રાજ તે મનજી,	
અનરથનું આગાર છે, જાણી ન કરે જાતનજી	હું બલિ. ૩
રાતદિવસ હૃદિયા વિષે, વરતે એમ વિચારજી,	
આ હુરે કાણુ ને જાણ કયા, કરુ તેનો નિર્ધારજી	હું બલિ ૪
કરુ ઉપાધ હવે એહનો, ડાળી દીશ વિદીશજી,	
કાયરે ઉગારે મને કાળથી, સોંપુ તેને જે શિશજી	હું બલિ ૫
રહે આતુરતા અતરે, દેખી દેહ અનિત્યજી,	
સુખ ન માને આ સસારમાં, ન કરે કાષ્ઠ્ય પ્રીતજી	હું બલિ ૬
એવી દશા આઠ્યા વિના, ન હોય તનસુખ ત્યાગજી,	
ઉપરનો લાગેરે લગ્નમણી, વગોણા સરખો વૈરાગજી	હું બલિ ૭
હરિગુરુ દેવ દયા કરે, આપે એહ વિચારજી,	
નિષ્કુલાનંદ નિશ્ચય થઈ, સંજો તારે સસારજી	હું બલિ ૮

પદ ૪ થુ

ત્યાગ ન ટકરે રાગ વિના, કરિયે કાઠિ ઉપાયજી,	
અતર ઉડી ધમ્મી રહે, તે ક્રમ કરીને તળયજી	ત્યાગ ૧
વેષ લીધો વૈરાગનો, દેશ રહિ ગયો દૂરજી,	
ઉપર વેષ આછો બન્યો, માહિ મોહ ભરપૂરજી	ત્યાગ ૨
કામ ક્રોધ લોભ મોહનું, જ્યા લગી મૂળ ન જાયજી,	
સમ પ્રસંગે પાગરે, ભેગ ભોગનો થાયજી	ત્યાગ ૩
ઉચ્છરતે અવની વિષે, બીજ નવ દિશે બહારજી,	
ધન વરસે વન પાગરે, ઈંદ્રિ વિષય આકારજી	ત્યાગ ૪
ચમક દેખીને લોહ ચળે, ઈંદ્રિ વિષય સંજોગજી,	
અણુભેટેરે અભાવ છે, ભેટે ભોગવશે ભોગજી	ત્યાગ ૫
ઉપર તળે ને અતર ભળે, એમ ન સરે અરથજી,	
વણુશ્યોરે વણુશ્રિમથકી, અતે કરશે અનરથજી	ત્યાગ ૬
ભ્રષ્ટ થયો ભેગ ભોગથી, જેમ બગડયુ દૂધજી,	
ગયુ મૃત મહિ માખણથકી, આપે થયુ રે અશુદ્ધજી	ત્યાગ ૭
પળમા ભેગીરે ભોગી પળમા, પળમા ગૃહીને ત્યાગજી,	
નિષ્કુલાનંદ એ નરનો, વણુ સમજે વૈરાગજી	ત્યાગ ૮

પદ ૫ મુ

અમેરે જડ ભરતિ ભેગીયા, ઇચ્છુ નહિ વૈભોગજી,	
જગત પદારથ જીવને, રુચે નહિ જેમ રોગજી	અમેરે. ૧

ખટરસ ખાવા નહિ ખોળિયે, જમશું જે મળશે અન્નજી,	અમેરે	૨
નિરમાને દિન નિર્જમશું, રેશું મનમા મગનજી		
ભુના પુરાણા પટ પેરશું, નહિ ઇચ્છુ નવીનજી,	અમેરે	૩
શીત ઉષ્ણ શિર સહિ રેશું, રાખી કયા કોપીનજી		
પ્રીત સૌશું પરહરી, કરશું કૃષ્ણ બજનજી,	અમેરે	૪
મોહ અમારા મનમા, મને કરવું વિવનજી		
હરખ શોક હાણુ વૃદ્ધિને, સહેશું દુઃખ તનજી,	અમેરે	૫
નિષ્કુનાનદ કહે નહિ દૈયે, નિજ કુળને લાછનજી		

પદ ૬ કું

ઋષભકુવરની રીતને, સુણો સત સુગ્ધજી,	ઋષભ	૧
સમરથ ભરત નામે કરી, પાજો પડ પ્રમાણજી		
રાજ તજ તપ આદ્યું, તજ સૌ શુ સનેહજી,	ઋષભ	૨
દયામાથી દુઃખ ઉપનું, થયો મૃગસુ સનેહજી		
તેને કરી તન ધારિયું, રહ્યું જ્ઞાન અભગજી,	ઋષભ	૩
અગિરા કુલમાં ઉપના, રહ્યા સૌથી અસગજી.		
મા બાપ મેલી મરી ગયા, રહ્યા ભાઈ ભોજનજી,	ઋષભ.	૪
જડ ગણીને જેવું તેવું, અન્ન આપે ખાયજી.		
ટોવા સારુ ખેતર મોકલ્યા, ચોર લે ગયા લાયજી,	ઋષભ.	૫
દેતા બલિદાન દેવિયે, કરી આવીને સાયજી		
લાથી જડભરતને છોડિયા, રાયે દર્ધ શિક્ષાયજી,	ઋષભ.	૬
નિષ્કુલાનદ કહે એ નૃપને, કયો સુખનો ઉપાયજી		

પદ ૭ મું

જડરે ભરતની જાતના, જોગી જે જગમાયજી,	જડરે.	૧
ઈંદ્રિય મનની ઉપરે, રહે શ્વરુ સદાયજી		
વિકળ ન થાયે વિષયમા, રહે પરવત માયજી,	જડરે	૨
ધરમ ધીરજ મૂકે નહિ, મર મુસ્તક જાયજી.		
આઠે પહોરમા એક ધડી, નવ માને નીજ દેહજી,	જડરે	૩
તેનારે સુખ સારુ શું કરે, ઉપાય ન કરે એહજી		
હરિ ઇચ્છાએ હરે ફરે, કરે જીવના ઉદ્ધારજી,	જડરે	૪
જેને મળે એવા જોગીયા, પામે તે ભવ પારજી.		

એવા જોગીને આવી મળે, જાણે અજાણે જનજી;
નિષ્કુલાનદ કહે એ નરને, પળમા કરે પાવનજી જડરે. ૫

પદ ૮ મું

જોગી જીવેરે એવા જગતમા, સગા સૌના સોહાયજી,
શત્રુ શૌધતા સસારમા, જેને નવ જડે ક્રોધજી જોગી. ૧
સ્થાવર જગમ સ્થૂળ સૂક્ષ્મ, ચરાચર જે જનજી,
મન કર્મ વચને દૂભે નહિ, દયા દિલે અનતજી જોગી ૨
નિશ્ચે એવાને નિરખીને, દયા દુષ્ટને નોયજી, જોગી ૩
ખીજા તે સર્વે દયા કરે, જ્યારે એવાને જોયજી
દેહદર્શી દુષ્પ બોગવે, કરે સુખને ઉપાયજી, જોગી ૪
આત્મદર્શી આનદમા, રહે સુખમા સદાયજી
મૂલ્યે પોતાનુ જાસે નહિ, ત્રણ કાળમા તનજી, જોગી ૫
નિષ્કુલાનદ એમ સમજી, જોગી ન કરે જતનજી

પદ ૯ મું

પ્રથમ વૈરાગ્ય જેને પ્રગટે, તજે સકળ સસારજી,
રાજસાજ સુખ સપતિ, મેલે માલ ભડારજી પ્રથમ ૧
આસન વસન ભૂષણ સજ્યા, એથી ઉતારે મનજી,
અતર વૈરાગ્ય જ્યા ઉપને, તજી ભુવન ઇચ્છે વનજી પ્રથમ ૨
સત્ય ધાતુ સોત્રણ લગે, વાછે નહીં વાસણજી,
ગામ ભોગ તે ગમે નહીં, ઇચ્છે અરણ્યમા આસનજી પ્રથમ ૩
માતા તાત સુત સખધી, તજે ભાગિની ભાધજી
નારી ન ગમે દીઠે નૈણે, તોડે સૌ શુ સગાધજી પ્રથમ ૪
એટલા તજી નર નિસરે, વળતો લિયે વેશજી,
સુખ દુષ્પ સહે શરીરને, દેખી દેશ વિદેશજી પ્રથમ ૫
પછે ખેસે ક્રોધ થાનકે, જોષ સુદર જાગજી,
નિષ્કુલાનદ કહે એ નરનો, વળતો ન રહે વૈરાગજી. પ્રથમ. ૬

પદ ૧૦ મું

વૈરાગને વિધન ધણા, તાસી રજા તૈયારજી,
માન મોટાઇ છે મારવા, ઢોળાવવા ધન નારજી વૈરાગ. ૧
ઉપરથી અભાવથી, ટકે નહિ કદિ ટેકજી,
પાય વેરી પ્રયત્ન છે, અધિક એકથી એકજી વૈરાગ ૨

ખાતા પિતા સુતા જગતા, વસવુ વેરીને વાસજી,	વૈરાગ	૩
જમતા સુણુતા ખોલતા, તેનો કરવો તપાસજી.		
તપાસ વિના જે ત્યાગિયુ, હોડે કરી હૈયાબેરજી,	વૈરાગ.	૪
તે કાઈ દહાડે કચવાઈને, કષક ભાગશે ભૂરજી.		
અંતર હંડા અભાવથી, કરિયે તનમન ત્યાગજી;	વૈરાગ	૫
વિષયને વિષ કરી જાણિયે, રાખિયે નહિ રાગજી		
સાચે કારજ સર્વે સરે, કાચે રાચે નહિ રાગજી,	વૈરાગ	૬
નિબંધલાનદ કહે નહિ જીવ, અણુસમજી બેદાગજી		

પદ ૧૧ મુ

વૈરાગ્ય વિણુ એ વાણી વદે, સમજ્યો નહીં ક્ષેષજી,	વૈરાગ્ય	૧
મોટા સતતની સેવા ક્યા મળે, એમ આપે ઉપદેશજી.		
તન ધન સંત વડે કરી, સેવા સાધુની કીજેજી,	વૈરાગ્ય.	૨
વિધ વિધના વિજનશું, રૂડી રસોઈઓ દિજેજી		
આગ્યે સાધુને અર્પિયા, સૂત વિત ધરખારજી,	વૈરાગ્ય.	૩
એવા ભક્ત લખાયા ભક્તમાળમાં, દેખો દીલના ઉદારજી		
આજ સાધુને આપતા, ક્યારે મુઝાયે મનજી,	વૈરાગ્ય	૪
સૂત કલત્રને કારણે, દોડી ખરચો છો ધનજી		
અમેરે ત્યાગી સર્વે સાગિયુ, ત્યાગ્યા રાજ ને પાટજી,	વૈરાગ્ય	૫
તમારા કટ્યાણુને કારણે, સત વરતાવે વાટજી		
એ વણુ શા વૈરાગ્યની વાતડી, સૂણુને નર નારજી;	વૈરાગ્ય.	૬
નિબંધલાનદ કહે એ નરનુ, કેમ પડશે પારજી.		

પદ ૧૨ મુ

જેનુરે મન વનશું વર્તતુ, અતિ રહેતા ઉદાસજી,	જેનુર.	૧
તો તાક્યા વસ્તીએ વસવા, બાંધી સૌ સાથ આશજી		
જેને ગમતી જીર્ણકથા, જેવું તેવું જળ ઠામજી,	જેનુરે	૨
તેણે રગ્યા રૂડા તુબડા, વસ્ત્ર માગે ગામો ગામજી		
રસે રહિત અન્ન જમતા, દેવા દેવને દડજી,	જેનુરે.	૩
તેનેરે જોઇયે તીખા તમતમા, ખાવા ખીર ને ખડજી		
જેનેરે જાગ્યા આગ લાગતી, ગમતુ નહિ સજ્યા ને ધરજી,	જેનુરે	૪
તેનેરે આસનથી ઉઠાડતા, જગાડવો મણિધરજી.		

પોતાનો પરિવાર પરહરી, આપ્યા એકલા આપણ,
તેનેરે સ્નેહ બાધ્યો શિષ્યશુ, લીધો પરનો સતાપણ. જેનુરે ૫
આછી સમજ એ જે આદરે, કાચો થકો કોયણ,
નિષ્કુલાનદ કહે તે નરને, અતે એમ હોયણ જેનુરે. ૬

પદ ૧૩ મુ

વાય વાય જે કુમતિ મતિ તારીરે, મેતિ મોહન વદન જોઈ નાગીરે,
હાયો હેવાન કુલુદિ જીતી બાજરે, લાગી પેન્નર ન આવી લાજ પાજરે ૧
તેં તો ખારી બલાને ખોળિ લીધીરે, તેં તો વાલણીસુ વાલપ કીધીરે,
તણ મહા રસના પ્રભુ મેવારે, જાણિ ઝેરનું જાળ પારખુ લેવારે ૨
તેં તો સ્નેહ કીધો સર્પણિ સાથેરે, માગી લીધુ મૂરખ દુખ માથેરે,
ધણી ધાત થઈ છે ધરમાધરે, તેનો તુજને નિચાર નહી કાધરે ૩
તારુ વિષય સગાતે ચિત્ત બાધ્યુરે, આજ તજને આક ફળ ખાધુરે,
તેં તો વણસાજુ છે કાજ તારુરે, કહે નિષ્કુલાનદ તે સારુરે ૪

પદ ૧૪ મુ

ધિક ધિક તારો જે અવતારરે, તેં તો ન કયોં નર જે વિચારરે,
ચોદ લોકને ગઈ છે તારી ચાવીરે, તુને તેની પ્રતીત કેમ આવીરે ૧
બ્રહ્મા સરખાને જેણે જે ભોળાવ્યારે, શિવ સરખાને જેણે જે ડોલાવ્યારે,
જેણે એકલશૃંગીને અધ કીધારે, જેણે પરાશર પકડીને લીધારે ૨
કીધુ નારદતાણુ તે મુખ કાણુરે, ઋષિ શૌભરિકણુ તે તપ ટાલ્યુરે;
જેણે અધ તે અસૂર કુળ કીધુરે, કહિ અમૃત ને જે વિષ દીધુરે ૩
જેણે રાવણુતણુ કુળ ખોધુરે, ત્યા તારુ તે મન કેમ મોહુરે,
લણુ દુખ તે અદ્ય સુખ સાટેરે, કહે નિષ્કુલાનદ તે માટેરે ૪

પદ ૧૫ મુ

બજો બજો કુમતિ મતિ તારીરે, તેં તો વાત કાચ ન જોઈ વિચારીરે,
કા ગઈ તારી અકલ અભાગીરે, તણ સુખ દુખ મુખ લીધુ માગીરે ૧
તુને વિષય મોદિક કેમ ભાવેરે, થાવા હડકાયાની હોસ કેમ આવેરે,
તારુ ધન દારા દેખી દિલ ડાવેરે, થે બાવરો ને હક બક બોલેરે ૨
તારુ અસત્ય ધધે તે મન લાગ્યુરે, સુતા સિહને ઉઠાડી વિષ માગ્યુરે,
મન ગમતી ખાધી તેં ડંગ મૂળીરે, તણ સુખસેજ સુતો જઈ શૂળીરે ૩
કેટકેટ કુમતિ મતિ તારીરે, તણ મહિ ને વલોયુ જઈ વારીરે,
કહે નિષ્કુલાનદ નર તુનેરે, વળી કહીશ કહ્યુ નહીં મુનેરે ૪

પદ ૧૬ મુ

એક અચળો આવે છે અતિ ભારીરે, તુને લાજ નથી આવતી લગારીરે,
લખ ચોર્યાશી કુટુમ્બ કુળ તારુરે, ખર શૂકરમા કેને કુણુ સારુરે ૧
અડ ઉદ્ભિજ ને રવેદ જરાયુરે, વાર અનેક તુ ઉપજો મરાયુરે,
ઉંચ નીચમા લીધા તેં અવતારુરે, આવે શ્વપચ દર્ધ વર્ણુ અદારુરે ૨
એક એકને ઉદર નર આવ્યોરે, તુ તો સરવે તણો સુત કહાવ્યોરે,
તેની લાજ તુને ન આવી લેશરે, હવે આપિયે તે કિયો ઉપદેશરે ૩
દીઠો નહિં તુજ જેવો કાય કાલોરે, તુ તો ભુખ ને દુ ખથી નકાયોરે,
કહે નિષ્કુલાનદ તુને કેટલુરે, માન તજ હજ માને તો છે બહુરે ૪

પદ ૧૭ મુ

સત વાત એક સાલજોને સારીરે, જો જો જન મન વાત એ વિચારીરે,
આવી મનુષ્યા દેહ તે શ્યા માટેરે, આવ્યો કુણુ કામ આદ્યો કુણુ વાટેરે ૧
તેની સતને ન પૂછી વાત સાચીરે, તુ તો આપણે ડહાપણે રિયો રાચીરે,
કરે સુખના સમાજ કાજ કામરે, તારુ મન મોહ્યુ દામ વામ ધામરે ૨
કરે મનોરથ મન નિલ નવારે, વિષે સુખ વળી ભોગ જે ભોગવારે,
આજ સુધી તેનો અભાવ ન આવેરે, કેમ ધતુરાના ડોડા ભુડા ભાવેરે ૩
ભાખ્યો ભોયગ ને લાગે લિખ મોઠોરે, કરી કમાણી ને હાલ્યો નર હિઠોરે,
શી અકલ લીધી છે નર તે સિખીરે, કહે નિષ્કુલાનદ નર દેખીરે ૪

પદ ૧૮ મુ

એક વાત વળી સાલજી છે સારીરે, કહુ વિવિધ પ્રકાર જો વિચારીરે,
એક બાવરો બેસાયો વળી વહાણુરે, માન્યુ મુરખ પજો હુ બધિખાનેરે ૧
ચઢ્યો ફેરને દીહુ છે સર્વે ફરતુરે, માન્યુ મનમા જે પામ્યો હવે મરતુરે,
થયો આકળો અભાગી લાગી લેરીરે, ખરા ખારવા વિશેષે જાણ્યા વેરીરે ૨
ચડી દોલ ને દીહુ છે દુ ખદાષરે, મારી ઠેક છેક પજો પાણિ માષરે,
એમાં દોષ કેહો કેને હવે દષ્ટયેરે, મળ્યો સત્સંગ તરી તજ જષ્ટયેરે ૩
તજ સુખ પજો દધિ દુ ખ માષરે, એ પ્રકારમા ન જાય કયાષરે,
સર્વે સુખ દુ ખ વાહાણુતુ જો સહિયેરે, કહે નિષ્કુલાનદ પાર થષ્ટયેરે ૪

પદ ૧૯ મુ

એક મૂરખને હાથ મણિ મળિરે, જોઈ ચાખી સૂધી ન લાગી ગળીરે,
હતો વેવલો ને કાવતો વિવેકારે, જોઈ ત્રોડી ફેડિ નાખ્યુ નર ફેકીરે ૧

તેમ સતસગ મળ્યો શિરોમણિરે, હતિ બાળ યુદ્ધિ કુયુદ્ધિને ધણીરે,
 તેણે સતસગ રગ અગ ત્યાગ્યોરે, કાળા કામળાને કસુખો ન લાગ્યોરે ૨
 રહે પથ્થર ફારો જો પાણી માછરે, જેમ જળ મળે જવાસો સુકાઈરે,
 મળિ મરકટ ને રાજ સાજ સિદ્ધિરે, દેખી ટોપરુ ને તરત ટેક દિધિરે ૩
 મળિ અદ્વિતિને વાત માટીરે, કરે અનમાન જ્ઞાન કહે ખાટીરે,
 મળિ અનુપમ મોજ તેજ લાગીરે, કહે નિબંધુલાનદ એ અભાગીરે ૪

પદ ૨૦ મુ

જેમ સર્પને પાળીને દુધ પાયરે, તે તો ધરના પગનાને ખિજ્યો ખાયરે,
 જેમ વેરીને શિખવે વિદ્યા નિધરે, કરે દાવ ધાવ પાછો પરસિદ્ધરે ૧
 દેખે દિનમા અધારુ ખાતે ખોળીરે, એવા અધ નર ઉલુકની ટોળીરે,
 એવો નર કાઈ દિદો ન નઠારોરે, મળ્યુ કલ્પવૃક્ષ માગ્યો છે કુઠારોરે ૨
 પશુ અવળુ ન સૂઝે ખીજું સાજરે, રિઝયા રાજ પાસ માગી છે પિયાજરે,
 કરિ કલ્પવૃક્ષ સમ કહાવેરે, મળે તેને તેલુ જેને જેલુ ભાવેરે ૩
 કેશે દેવનો ચોર મેલુ દેખીરે, પશુ અતરની ધગ્ગા ન ઉવેખીરે,
 પડી જન્માતરે વાત પાછીરે, કહે નિબંધુલાનદ એ સાચીરે ૪

પદ ૨૧ મુ-સાચી વાર્તા

સતો સાબળો સાચી વારતા, નથી લીધો આ લુખ્યે બેખરે,
 જનુનીનો જ્યો કહુ છુ અવશ્ય હતો હુ એકરે. સતો ૧
 ગાફુ બલદ ગામ ને ઘોડી, ડોળા હતા દશ બારરે,
 પાચ મલીને પુછતા મુને, કરતો હુ કારભારરે સતો. ૨
 અજ ધન ધામ ને ધરણી, પરણી હતી ઘેરરે,
 છોટા છોટાં છોકરાં હતાં, હતી માતાજીની મ્હેરરે. સતો ૩
 ખાવા પીવાનું ખૂબ જડતુ, વસ્ત્રનો નહિ પારરે,
 જોઈએ તેવા જોડા જડતા, તકે તકે તૈયારરે સતો. ૪
 જ્ઞાન વેરાગ્યે ગળે ઝાળ્યો, કાઈ ન ચોંટ્યુ ચિત્તરે,
 નિબંધુલાનદ કહે નહિ કહુ, તો જોડશે મારુ ગીતરે. સતો. ૫

અહ્મીનંદ

એ જાતનો ચારણ હતો, એની કવિત્વ શક્તિ
મોટી અને તાત્કાલિક હતી

શૃંગારના પદો

પદ ૧ લુ-રાગ ધનાશ્રી

છેલા ચાલતા ગજ ચાલ, આવો મારે આગણે,
હુ તો મોહિ છુ મોહનલાલ, તોરે કુલડાંતણે -ટેક. આવો. ૧
પ્રીતમ પેયો પ્રેમથી, તમે સોનેરી સુરવાળ,
જરકસિયા જામાતણી, મારા ચિતડામા ખુતી ચાળ. આવો. ૨
રૂપાળો રતને જજો, કાળુ શોભે કમર કટાર;
ચુણિયલ ગજમોતિતણો, રાજે હૈડા ઉપર હાર આવો. ૩
સુદર મુખ સોહામણુ, જોઈ લાજે શશિચર કોડ,
અહ્મીનંદના વાલમા, તારા મોળિડાનો અજબ મરોડ. આવો. ૪

પદ ૨ જુ

ઓરા આવોને પ્રાણ આધાર, વાલા મારે ઓરડે,
હુ તો મોહિ છુ નંદકુમાર, બાળુકેરે બોરડે -ટેક વાલા. ૧
સોનાકેરા સાકળા, પેર્યા રસિયા જાદવરાય,
હરિવર બટકા હાથનાં, મારે અટકયા અતરમાય વાલા. ૨
અજબ અલૌકિક અગુણી, રાજે નખ મણી-લાલ સમાન,
શોભા વિટી વેઢની, કાળુ રાજે છે રસિયા કાન વાલા. ૩
અગ અગ પ્રતિ ઓપતા, શોભે સુદરવર શણગાર,
અહ્મીનંદના વાલમા, તારી બાનકની બલહાર. વાલા. ૪

પદ ૩ જુ

વાલી લાગે છે વ્રજચંદ, પ્યારા તારી પાધડી,
મરમાળા બાળમુકુદ, જીવડલામા જડી-ટેક. પ્યારા. ૧

કુનદડો ઉછાળતા, જ્યારે સામા આવો છો સેજ,	
બદલ સામુ જોઇને, મારા નાથ હરે છે નેજ	ખારા. ૨
અનિ મરમાળી આખડી, કાયક સુદર રાતી કોર,	
આડી નજરે હેરતા, કાળુ લાગો છો નદકિશોર	ખારા. ૩
આટો ઉપરણીતણો જાળી, વાધે છે મનમા ભાવ,	
પ્રહ્લાનદ જાંય વારણે, તારા મુખડા ઉપર માવ	ખારા ૪

પદ ૪ થુ

રૂડી લાગે છે વ્રજરાજ, છબી તારી શામળા,	
કાના મનકુ લેવા કાજ, ચાલો છો ઉતાવળા -ટેક	છબી ૧
આવીશ હુ અલખેલડા, વારિ ગિરિધર તારી ગેલ,	
કમુદિડા નિદા કરી, છોને મૂરખ ધેતા મેલ	છબી ૨
રસિયા તારા રગની, લાગી ચટકી ચિત્તડામાય,	
શકા તજ સગ ડોલથુ, હવે જગથી ડરેરે બલાય	છબી ૩
અચળ તમારો આશરો, મારે નહીં બિબ્બની આશ,	
પ્રહ્લાનદ કહે રાજના, અમે દામ વિનાના દાસ	છબી ૪

પદ ૫ મુ

હેલિ જોને આ નહકુમાર, સલુણો શોભતા,	
ચાલે મદઝર ગજની ચાલ, રસિક ચિત્ત લોભતા	૧
ધ્યારી લાલ સુરગી પાધ, અલૌકિક બાધણિ,	
કુટા પેચ કુકયા ચહુકોર, અધિક શોભા બણી	૨
રૂડી રાજે છે નલવટ રેખ, મનોહર માવને,	
જોતા કેસર તિલક અનુપ, વધારે ભાવને	૩
ઉભા અલવ કરે અલખેલ, સખાના સગમે,	
ખેલે પ્રહ્લાનદનો નાથ, રાજેસર રગમે	૪

પદ ૬ હું

શોભે નટવરજીને શિશ, કલગી વાંકડી,	
પુખરાજ પીરાજી લાલ, મોતિઉથી જડી	૧
તોરો કુલતણો નવરગ, મોલિડા ઉપર,	
જોઇને કાનકુવરનુ રૂપ, મારા નેણા હરે.	૨
સખિ આંટાદાર અડપ, પિયાજીની પાધડી,	
તે તો નહિ વિસરે પળ એક, જીવડામા જડી	૩

લલકે કુડલ કાતુ માહિ, કે મોંઘા મૂલના,
બાંધ્યા અજ્ઞાનદના નાથે, કે બાળુ ફૂલના.

૪

પદ ૭ મું

આખડલિ ચરદ સરોજ, રસિલા લાલની,
દેખિ મનકું પામે મોહ, તિલક છબિ બાલની ૧
નાસા મુદર દીપ સમાન, અતિ શોભી રઈ,
મુખ નિરખીને શશિચર જોત, ગગનમા ઝાખી થઈ ૨
લીધી લટકાળ નદલાલ, કે હાથ કપાણુને,
એનિ ચટક રંગિણ ચાલ, હરે મન પ્રાણુને. ૩
કાળુ મોતિડે જડિત કટાર, કમર કશી લીધવો,
નિરખી અજ્ઞાનદ કહે જન્મ, સુફલ મારો કીધલો. ૪

પદ ૮ મું

સખિ કેસર બીનો કાન, હરે જોઈ છાતડી,
રુડિ આખડલિમે રેખ, મનોહર રાતડી ૧
એનિ સાંભળતા ગુલતાન, થઈ એના ગીતમે,
રસિયા વર કેરો રગ, ચણો મારા ચિત્તમે ૨
સમઝાવી મુજને શાન, નેણું કેરિ સાનમે,
મુને મગન કરી મસ્તાન, અમૃત રસ પાનમે ૩
કાળુ રાજે જે ગૌર કપોલ, સુભગ તિલ ત્રાજવી,
શોભે અજ્ઞાનદનો નાથ, રસિલો રાજવી ૪

પદ ૯ મું

લટકાળા તારે લટકેરે, લેરખડા હુ લોભાણી,
વાસલડી કેરે કટકેરે, ચિતડાને લીધુ તાણી. ૧
છોગલિયુ તારુ છેલારે, આવી અટકયુ અતરમા,
વણુ દીઠે રગના રેલારે, બેડી અકળાઈ ધરમા. ૨
રાતી અખલડીની રેણુરે, મનડામે ખુતી મારે,
ડોલરીઆ હું નવ દેખુરે, જપ નથી ચાતો જ્યારે ૩
મરમાળી મૂર્તિ તારીરે, વાલમ મારે ચિત્ત ચડી,
અજ્ઞાનદના હાર હજારીરે, કેમ કરી મેલુ એક ધડી. ૪

પદ ૧૦ મુ

રુકું બાળ તિલક રૂપાળુરે, કાડે કીધું કેસરનુ,	૧
ભાવે હું સુદર બાળુરે, કામડલુ મેલી ધરનુ.	
વાંકી છુકુટિ જોઈ વનમાળીરે, મારુ લોભાણુ મનકું,	૨
મોહન નાસા વનમાળીરે, દોયલી વેળાનું ધનકું	
તારાં લોચનીયા નદલાલારે, રગભીના રગ ભરિયા,	૩
મજજીવન નટવર વાહારે, શુભિયલ અતરમે ગરિયા	
લટકાળા મોહની લાગીરે, ભાવે મુખકું બાળીને,	૪
અક્ષાનંદના શામ સુહાગીરે, ઘેડી જગલય ટાળીને	

પદ ૧૧ મુ

માણીગર મોલિકુ તારુરે, સુદર પુલડેથી છાયુ,	૧
મોહન તેમા મન મારુ રે, ડીક કરીને ઠેરાયુ	
રૂપાળુ રગનુ ભરીયુરે, શોભે કાચુ સોનેરી,	૨
છોગલિયુ નૌતમ ધરિયુરે, લાડકડા વાલમ લેરી	
કાળુ નવલ કલગી નિખિરે, ચિતડામા લાગી ચટકી,	૩
ચર્મગઈદીવાની સરખીરે, લોક લજ્યા સર્વે પટકી	
બહુ અતરમા રસ અસિયુરે, ગરક કસુખી મોલીકું,	૪
અક્ષાનંદના મનમા વસિયુરે, મોહન તારુ મોલીકું	

પદ ૧૨ મુ

મજ જીવન શામ વિહારીરે, લાવણુમાં હું લેવાણી,	૧
મેં તો મેલ્યો જગ વિસારીરે, કાનુડા તારી કેવાણી	
સુદર વર રગડો ચડીયોરે, મરમાળા મોહન તારો,	૨
જગતૃણુ સરખો ત્રેવડિયોરે, કુણુ માને એનો ડારો.	
તમ સાથે પ્રીતિ બાધીરે, કોઈની શકા કેમ ધરુ,	૩
ચિન્તામણિ સુદર લાધીરે રાઠ ચંપને શીદ ફરુ	
તમ સાથે રગના બીનારે, દિલકું માન્યુ ડોલરિયા,	૪
અક્ષાનંદના નાથ નવિનારે, વાલમ અમે તમને વરિયા.	

પદ ૧૩ મું—રાગ ગરખી

ચાલો ચાલો સેયરનો સાથ, વૃન્દાવન જાઇએરે,	૧
સખી છેલ છબીલાને સગ, હળી મળી ગાઇએરે.	

વહાલો જીવે છે આપણી વાટ, ઉભા છે વનમારે,	
સખી આપણે સાથ એકાત, મળ્યાનું છે મનમારે	૨
ઠહાલે મોરલી લીધી છે હાથ, વળગે છે ઘેરીરે,	
આવી ઉભા છે જમુનાને તીર, પિતાબર પેરીરે	૩
વાલે પેચ્યા છે પુલડાના હાર, બાપ્યા છે આજીરે;	
એને દહેકે છે કાનો માર્ધ, કુડલિયા કાજીરે	૪
વાલે મૃગલા પમાચ્યા મોહ, બસીને નાદેરે,	
હરિ ગાય છે સુદર ગીત, મધુરે સાદેરે	૫
હરિને હેતે કરીને હાથ, અધ્યાનો હેવારે,	
સખી બ્રહ્માનંદનો નાથ, રમવા જેવારે	૬

પદ ૧૪ મુ

જેને જેને સખી એનું રૂપ, મનોહર રાજેરે,	
મુખ લાવણ્યતા જોઈ કામ, કે કોટિક લાજેરે	૧
જેને પુલડાનો તોરો શિશ, સુદર શોભેરે,	
જોઈ લાલ સુરંગી પાધ, મનકું લોભેરે	૨
ઠહાલો નેણે જણાવે છે નેહ, હેતે હેરેરે,	
મુને ન્યાલ કરી નહલાલ, આજીને ફેરેરે	૩
પેરી શોભીતા શણગાર, રૂડા લાગે રમતારે,	
વાલો વ્રજ નારીને ચિત્ત, ગિરિધર ગમતારે	૪
મારા લોચનિયા લોભાય, નટવર નિરખીરે,	
હું તો મગન થઈ મનમાય, દિવાની સરખીરે.	૫
ઉભા ગીત મધુર ગાય, ગોપીજન સગેરે,	
ઠહાલો બ્રહ્માનંદનો નાથ, રમે રસ રંગેરે	૬

પદ ૧૫ મુ

આવો આવોને નહજના લાલ, આપણુ રમીએરે,	
રૂડા મોજનીઆ બહુ ભાત, જમાડું તે જમીએરે	૧
વારી શામળીયા તમ સાથ, લાગી પ્રીતિરે,	
હવે શું કહેશે સસાર, કોઈથી નથી બીતીરે	૨
મારા હેતુ છો હેડાના હાર, તમપર વારીરે;	
તમ કાજ કોડીલા કાન, મેં સેજ સમારીરે.	૩

મારે તમથી જગમા કાચ, ખીજું નથી વાહુરે,
જે જે જોઇયે તે જાદવરાય, આણી આણી આહુરે ૪
લઈ સરવસ સુદર શ્યામ, તુજપર વારુરે,
તારા છોગલિયામા શ્યામ, મોહ્યુ મન મારરે ૫
અહાનંદના વહાલા ગુણવાન, પધારોને ખારારે,
તમને એક ધડી અલખેલ, નહિ મેલુ ન્યારારે ૬

પદ ૧૬ અ

તારી આંખલડી અલખેલ, અતિ અણિયાળી રે,
હુ તો ગરક થઈ ગુલતાન, કે ભૂધર ભાળી રે ૧
માથે લાલ કસુખી પાધ, તોરો લટકે રે,
છખી જોઇને સુદર શ્યામ, મન મારુ અટકે રે ૨
રુડી કેસર ફરી આડ, કે બાલ વિરાજે રે,
જોઈ મુખની શોભા માત્ર, પૂરણુ શશી લાગે રે ૩
શોભે ધુધરડીનો ઘોર, ફેડે કદોરો રે,
ગળે મોતીડાની માળ, ચિતકુ ચોરો રે ૪
શોભે મુથળલી સોરમ, રૂપાળો રેંટો રે,
વહાલા પેગીને પ્રાણુ આધાર, ભાવેસુ મેટો રે ૫
વહાલા અહાનંદના નાથ, આવી મુખ આપોરે,
મુને મહેર કરી મોરાર, પોતાની કરી થાપોરે ૬

પદ ૧૭ અ

સખી નન્દતણે દરબાર, માહા રગ રેલે રે,
વહાલો ગોવાળાની સાથ, ખાંતીલો ખેલે રે ૧
મુને કાનુડાના કાડ, ગઇતી જોવા રે,
વહાલે કીધો અલૌકીક ખ્યાલ, મારુ મન મહોવા રે ૨
કાને ગોપી ગોવાળાને ઘેર, ગોપ જમાજ્યા રે,
રુડા લટકા કરી નદલાલ, કે ખૂબ રમાજ્યા રે. ૩
હસી હેત કરી હરિ રાય, ઝાલી મુને હાથે રે,
વહાલે દુષ્કતણી લે હેલ, ઢોળી મારે માથે રે ૪
મુને કીધી રસપસ કાન, બીજી મારી સાડી રે,
મુને યસકો લાગ્યો એ સાથ, જઈશ હુ તો દહાડીરે. ૫

બહાલો ડોલે ગોવાલીડા સમ, બોલે સારુ સારુ,
હૈલી અહ્યાનન્દને નાથ, મોહ્યુ મન મારુરે.

૬

પદ ૧૮ મું

ઓરા આવેને સુદર શ્યામ, એકાતે મળાયેરે,
બહાલા દિન જાણીને દયાળ, અઢળક ઢળાયેરે ૧
વારી મુરતી તમારી માવ, વસી દિલ મોરેરે,
હુ તો જોધને થઈ ગુલતાન, પુલો કરે તોરેરે. ૨
બહાલા તમને મળ્યાના છે કોડ, કરિયે વાતુરે,
વાલા તમ વિના પણ એક, નથી રેવાતુરે ૩
તમે દીલગાના દરીઆવ, કે છેલ છોગાળારે,
મારા મનમાં માન્યા મોરાર, છો મરમાળારે ૪
આવી તમ સાથે અલબેલ, પ્રીત બધાણીરે,
સુખ લાવણ્યતા જોઈ માવ, હુ લોભાણીરે ૫
તમે મોટા થઈ મહારાજ, શું લલચાવેરે,
વાલા અહ્યાનન્દના નાથ, હસિને બોલાવેરે ૬

ઈશ્વરને ભજવા વિધે

પદ ૧૯ મું-રાગ ગરબી

પ્રભુ સાથે કરને રે નર તું પ્રીતડીરે, મેલિ મોહ મત્સર અભિમાનરે,
દિન ઝાઝા રહેવું નથીરે આ દેહમારે, હૈયાપુટા શાને થાય છે હેરાનરે-પ્રભુ. ૧
સમજીને શરણુ તું લેને સાચા સતનુરે, જાય તારા અનત જનમનો રોગરે,
દુર્લભ મનુષ્યજનમ ભરતખડમારે, વારે વારે એવો મળે નહિ જોગરે-પ્રભુ ૨
સમજી વિચારીને જોને તું કાણુ છેરે, કપાથી તું આઠ્યો ને જપશ્ચ કેને ઘેરરે,
ચારને દિવસરે રહેવું આ સસારમારે, અમૃત તજીને ખાય છે ઝેરરે-પ્રભુ ૩
મમતાને માહીરે માયા લગી ખુતિયોરે, મારુ મારુ કરી રહ્યો મદરે,
કહેને તારુ હરિ વિનારે સગુ કાણુ છેરે, માટે સત્ય કહે છે અહ્યાનદરે-પ્રભુ ૪

પદ ૨૦ મું

શરણુ તું તો લેનેરે સુદર શ્યામનુરે, તજી તેને મુરખ ઠાલી તાણુરે;
વારિને વલોવેરે ધૃત નવ નીકળેરે, તેવું છે આ જગતુ ડહાપણુ જાણુરે-શરણું ૧

કુણ્ડિને મેલીનેરે જતન કરે જીવનુરે, જોને તારિ ઉમર જીડી જાયરે,
પ્રભુના ભજનરે વિના તને પ્રાણીયારે, કાઈ દિન સુખ સુપને નહીં થાયરે—શરણુ ૨
મોટેરા થઈનેરે ફરે અભિમાનમારે, જાણે હું જીનાડું પરિવારે,
શકટને હોંરે જ્ઞાન જેમ ચાલતુરે, માને સર્વે પોતાને શિર બારરે—શરણુ ૩
ભરણુ ને પોષણુરે, સહુનું હરિ કરેરે, સુખ દુઃખ સહિતુ હરિને હાથરે,
એવું તું જાણીને તજ અહકારનેરે, બજ લેને અક્ષાનંદનો નાથરે—શરણુ. ૪

પદ ૨૧ મુ

માનિલે શિખામણુરે ડહાપણુ તારુ મેલિનેરે, ધનતન જોખન સુપનું જાણુરે,
ચાર તે દિવસનારે જીવતર કારણુરે, બટકીશ પરવશ ચારે ખાણુરે—માનિલે. ૧
મનમા વિચારિરે જોને તુ તો મૂરખારે, નથિ આહિ રહેવાનુ નિદાનરે,
મહેલ બગિચોરે મદિર માળિયારે, મેલિ દેખને વસતુ છે મેદાનરે—માનિલે ૨
સર્ગા ને કુટુંબીરે રહેશે રોષ કળકળી, દાટ્યા સર્વે રહેશે ધરમા દામરે,
અતકાલે ઠાલે હાથે જાતુ પ્રાણી એકલારે, કાઈ નહિ આવે તારા જીવને કામરે—મા ૩
શરીર સાચવીયુરે જ્યાં ન કીધું જીવનુરે, સાચો કીધો નરક ચોરાશીનો લેખરે,
અક્ષાનંદ કહેરે જીઓ જમપુરમારે, દિલમા સમજી વિચારીને તુ દેખરે—માનિલે ૪

પદ ૨૨ મુ

વિષયમા વણુધ્યોરે હરિને વિસારીનેરે, ફરે મરડાતો અતિ મનમા પુલરે,
જેના વડિયે જીવેરે તેને નથી જાણુતોરે, મનમા તારે આઠ પાયશીનીની ભૂલરે—વિ ૧
તોભ્યા વિના ખર થઈને બાર તાણુતોરે, હાકતા સૌ કહી તને હાડહાડરે,
મટાડી પથુરે કીધો તને માનવીરે, પ્રભુનો કાઈ નથી જાણુતો પાડરે—વિ ૨
જઠરાગ્નિથીરે રાખ્યો તને જાળવીરે, સુદર દીધો તનનો સાજરે,
અજ જળ હમણારે તેનું દીધું ખાયછેરે, તેનું નામ લેતાં આવે છે લાજરે—વિ ૩
જીડપ કરુરે ભાતું તેં તો બાધિયુરે, માથે લીધો મમતા કરો બોજરે,
અક્ષાનંદ કહેરે હરિ નવ ઓળખ્યારે, કરતો ડોલે જેવો વનનો રોજરે—વિ ૪

પદ ૨૩ મુ

રે લગની તો હરિવરથી લાગી, મેં તન ધનની આશા ત્યાગી, લગની - ટેક
રે વાત કહું સુણુ સાહેલી, રે બળિયોજી કીધો બેલી,
માથુ પેહુ પાસગમા મેલી, રે લગની ૧
રે ન ડરું હું લોકતણી લાજે, રે શિર ઉપર ગિરિધર ગાજે,
આ દેહ ધર્યો નટવર કાજે, રે લગની. ૨

રે શિરપર જો બીજો ધારુ, રે તો બગડે જીવતર મારુ,
હુ જીતી બાજી તે કેમ હારુ, રે લગની ૩
રે હરિ વિના બીજાને વરવુ, રે ગજ તજી ખર ચડીને ફરવુ,
રે જીવ્યાથી રૂઝું મરવુ, રે લગની ૪
રે મરજદા જગની મોટી, રે બાધી પ્રેમતણી પેટી,
અહ્માનદનો બહાલો ભેટી, રે લગની ૫

૫૬ ૨૪ મું

રે શિર સાટે નટવરને વરિયે, રે પાછાં તે પગલાં નવ ભરિયે, રે શિર -ટેક
રે અતર દષ્ટિ કરી ઘોળ્યુ, રે કહાપણુ ઝાઝું નવ ડોળ્યુ,
એ હરિ સારુ માયુ ગોળ્યુ, રે શિર ૧
રે સમજ્યા વિના નવ નિસરિયે, રે રણુ મધ્યે જમને નવ ડરિયે,
ત્યા મુખ પાણી રાખી મરિયે, રે શિર ૨
રે પ્રથમ ચડે શૂરો થમને, રે ભાગો પાછો રણુમા જમને,
તે શુ જીવે ભુકું મુખ લમને, રે શિર ૩
રે પેલુ જ મનમા ત્રેવડિયે, રે હોરે વારે જીલ્લે નવ ચડિયે,
જો ચડિયે તો કટકા થઈ પડિયે, રે શિર ૪
રે રગ સહિત હરિને રટિયે, રે હાક વાગે પાછા નવ હડિયે,
અહ્માનદ કહે તા મરી મટિયે, રે શિર ૫

૫૬ ૨૫ મું

રે ધરિયા અતરગિરિધારી, શુ કરશે ઘોળ્યા હવે સસારી, રે ધરિયા -ટેક
રે હુ કોમળી ન રહું ઝાલી, રે વહાલાને ધાવા મહાલી,
રે શિર કરમા લમને ચાલી, રે ધરિયા ૧
રે જેમ ગજ જાય બળરે ખુશી, રે જ્ઞાન મરે બહુ બસીરે બસી,
તે હાથીને નહીં શકા કશી, રે ધરિયા ૨
રે બળવા ગઈ જો સતી સાચી, રે રોમ રોમ પીયા સગ રાચી,
તે પડમાં જાય ન વળે પાછી, રે ધરિયા ૩
રે જો પડથી પાછી આવે, રે લાજ તજી મન લલચાવે,
તે સતી મટી કુતી કહાવે, રે ધરિયા ૪
રે અહ્માનદ એમ વિચારી, રે બીક સર્વે કાઠી બારી,
રે મળીયા મોહન સુખકારી, રે ધરિયા ૫

દેવાનંદ

—૧૬૬—

એના પદમાં બોધ સાથે સપાટા છે

—૧૭૭—

પ્રભુ સાથે પ્રીતિ કરવા વિષે

પદ ૧ લુ-રાગ ગરબી

કર પ્રભુ સગાથે દ્રઢ પ્રીતડીરે, મરી જાવુ મેલી ધનમાલ,
અતકાળે સગુ નહિ કાઠનુરે -ટેક
સરકારે સખધી સર્વે મળ્યારે, એ છે જુડી માયા કેરી ઝાળ અત
મારુ મારુ કરીને ધન મેળવ્યુરે, તેમા તારુ નથી તલહાર અત.
સુખ ત્ર્યમા જેવુ છે સસારનુરે, તેને જાતા ન લાગે વાર અત
માટે સેવજે તું સાચા સતનેરે, તારા ટળશે ત્રિવિધના તાપ અત
અતિ મોટા પુરપના આશરેરે, બળે પૂર્વ જનમના પાપ અત
એવુ સમજીને લાજ લગવાનનેરે, સુખકારી સદા ધનશ્યામ અત
દેવાનંદનો બહાલો દુખ કાપશેરે, મન વાંછિત પૂરણુ કામ અત

પદ ૨ જુ

મળ્યો મનુષ્યનો દેહ ચિતામણિરે, તારા અગમા છે રાગ અસાધ્ય,
નથી કોતો નારાયણુ નામનેરે -ટેક
માથે જનમ મરણુ મોટુ દુખ છેરે, તારા અતરમા હરિને આરાધ્ય. નથી
ધણુ સુજે છે કામ સસારનુરે, કરે સગાનુ બહુ સનમાન નથી.
હેત કરતો નથી હરિદાસમારે, હૃદયા પુટા તું લૂણુહરામ નથી.
પરનારી સગાતે કરે પ્રીતડીરે, તારો એજે ગયો અવતાર નથી
બહુ નામીની બીક નથી રાખતોરે, ખરે ખાતે મળીશ તેમ ખુવાર નથી.
અતિ કઠણુ વેળા છે અતકાળનીરે, પછી થાશે તુને પસ્તાવ નથી.
દેવાનંદની શિખામણુ માનજેરે, તારા અતરમા કરીને ઉચ્છાવ. નથી

પદ ૩ જુ

તારા મનમાં જાણુ છે મરવુ નથીરે, એવો નિશ્ચય ક્યોં નિરધાર,
તેમા જૂલો ગયો લગવાનનેરે -ટેક

ધન દોલત નારી ને ધણા દીકરાં, ખેતિવાડી ઘોડી ને ધરખાર તેમાં
 મેડી મદીર જરૂખા ને માળિયારે, સુખદાયક સોનેરી સેજ તેમાં
 ગાદિ તકિયા ને ગાલમથુરીયારે, અતિ આડ કરે છે એજ તેમાં
 નિચિ ખાધ કરીને નમતો નથીજે, એવું સાધુ સગાતે અભિમાન તેમાં
 મરમાળી મોહનજીની મૂર્તિરે, તેની સાથે ન લાગેલ તાન તેમાં
 પાપ અનેક જન્મના આવી મળ્યારે, તારી મતિ મલિન થઈ મદ તેમાં
 દેવાનન્દના બહાલાને વિસરી ગયોરે, તારે પડ્યો ગળે જમ ફદ તેમાં

પદ ૪ થુ

તારે માથે નગારાં વાજે મોતનારે, નથી એક ઘડીનો નિર્ધાર,

તોય જાણ્યા નહિ જગદીશ્વરે -ટેક

મોટા મેલીને રાજ મરી ગયા, જોને જતા ન લાગી વાર તોય
 તારુ જોખન ગયુ જખ મારતુરે, માથે કાળા મટી ગયા કેશ. તોય
 અતકાળે લેવાને જમ આવિયારે, તેના જાળી ભયકર વેશ તોય
 રામ કોટી વીછુતણી વેદનારે, દુખ પામ્યો તું દૈવના ચોર તોય
 સગા સ્વાસ્થી મળ્યાં સર્વે છુટવારે, તેને જરાએ ન ચાલે જોર તોય
 જીભ ટુકી પડી ને તૂટી નાડિયોરે, થયું દેહ તજ્યાનુ તતકાલ તોય
 દેવાનંદ કહે નવ જાણ્યા મારા નાથનેરે, મળ્યો મનુષ્યનો દેહ વિશાળ. તોય

—૨૦૭—

માયાની મોહિનીમાં ઈશ્વરને ભૂલી ગયો!

પદ ૫ મુ

ભજ્યો નહિ ભગવાનનો, મળ્યો મનુષ્યનો દેહ,
 પ્રીત કરિ પરનારથું, નીચ સોખત રનેહ. ભજ્યો -ટેક
 મિથ્યા માયાના જોરમાં, થયો અધ અજાણુ,
 લાજે વિટાણો લોકની, કરે આપ વખાણુ ભજ્યો
 ચિંતા ધણી ચિંતમાં ભરિ, હાલ ભુડા હેરાન;
 પુટેલ હૈયુ ને ફેલ આવડે, મિથ્યા મોટપનુ માન ભજ્યો
 ભુઠા બોલો નથી જાણતો, માથે મરવાની ધાત,
 દેવાનંદ કહે જમ આવશે, માર મુરખ ખાત ભજ્યો

પદ ૬ હું

ભવસાગરનો પાર ન આવે મણુ વિનારે, તપ તીરથ કરિયે કોટી ઉપાયરે,
 પુન્ય કરી અમરાપુરનું સુખ પામીયેરે, અતે પાછો ફેગટ ફેરો થાયરે-અવ ૧

માયાની મોટપ તે મિથ્યા જાણજોરે, નદીએ આવ્યું જેમ પાણીનું પૂરે,
તેની પેઠે ધન જોખન ને જીવવુરે, આકતણા જેમ હિડી જાએ તૂરે-ભવ ૨
સગા કુટુંબ મેલિને મરવુ એકલુરે, લખ ચોરાચી ફરવુ વારવારે,
પાપતણા ફળ આગળ તારે આવશેરે, કર્મ કરીને ભરિયા તે કાઠારે-ભવ. ૩
આજ અમુલખ માણસનું તન આવિયુરે, ભજવા સારુ ભાવ કરી ભગવાનરે,
દેવાનંદ કહે માન તજીને માનજોરે, વાત વિચારી ચતુર સારી ચતુર સુજાણરે-ભવ ૪

પદ ૭ મુ

સગપણ સાચું જાણે શ્રી ધનશ્યામનું, કેવળ બીજું માન કુડાકુટરે,
સર્ગા સખધી સ્વાર્થ કરા સોખતીરે, મેલી જશ મુખમા નાખી ધૂડરે-સગ ૧
દેશ વિદેશે ડાલે ધનને કારણેરે, પ્રભુ વિસારી લાલચમા લપટાયરે,
ભાગ્ય નિનાનો ભટકે પામર પ્રાણીઓરે, જેને તારુ જોખન એજે જાયરે-સગ ૨
કાળ અચાનક મોજી આવે કારમીરે, ઘેરી લેશે ત્રાટે ધરતુ ખારરે,
નાડી તુટી આપ્યું ખારે નિસરીરે, તે ટાણે શામળિયો કરતલ સારરે-સગ ૨
અટલા સારુ કરજે એનો આશરેરે, માથે પડતો મટરો જમના મારરે,
દેવાનંદ કહે દાસપણામા લાભ છેરે, પ્રેમ કરીને રાખો મનમા પ્યારરે-સગ. ૪

પદ ૮ મુ

દેખ વિચારી દિલમા તારા દેહનેરે, નથી રહ્યાનો એક ઘડી નિરધારરે,
મમતા મોટી ખોટી બાજી ખેલછેરે, લુડપ કરે માથે લે મા ભારરે-દેખ ૧
વરણાગીમા વડ પેપાની હારનેરે, ઉપરાતો માતો રગનો છેલરે,
ભિતર કાચો ભેખ ધરીને ભોળવેરે, ફેગટ ફરતો કરતો કુડા ફેલરે-દેખ. ૨
આતમ સાધન કાય ન કીધું આજસુરે, વિષયમા વિટાણો ખારે માસરે,
હરિજન સાથે હેત ન કરતા આવજુરે, કપટી તારો કોણુ કરે વિશ્વાસરે-દેખ. ૩
સુમ થયો ધન સચીને ભેળુ કચુરે, મરતાં સુધી ન ખરચ્યું ન ખાયરે,
દેવાનંદ કહે મધમાખી લૂટાય છેરે, હાથ ધસીને પામર તુ પરનાયરે-દેખ ૪

ઈશ્વરને ઝોળખવા વિષે

પદ ૯ મુ

આવો રૂડો અવસરરે, ઝોળખવા એક હરિ,
મોંલુ મનુષ્ય તનરે, નાવે તારે ફરી ફરી આવો ૧
ધન જોખન તન રમ પતગી, વણસે વારવાર,
તે સારુ જતન કરે છે, સપનું આ સસાર,
મેલી એને મરવુરે, કરવું દિલ દોષ ધરી. આવો. ૨

વાસ કરે નિત વૈષ્ણવ જનમા, મનમા માને વાત,
દાસપણુ દેવતાને દુર્લભ, ભજેથી જન્મ દુ ખ જાત,
ભક્તિ કરજો ભાવેરે, ધર્મની ટેક ધરી. આવો ૩
સૌમ્ય સ્વભાવ પરમ સુખ સપત્તિ, એહિ પામ્યાનો ઉપાય,
પ્રગટ સ્વરૂપ ઓળખજો એવું, દુર્લભ દેવ ગવાય,
એવું તન આળ્યું રે, લેજો પ્રજરાજ વરી આવો. ૪
માયાની મોટમ મિથ્યા, નથી ધડીનો નિરધાર,
દેવાનંદ કહે ભજ દુ ખલજન, કરુણાનિધિ કિરતાર,
કંઠ્યુ વેળામરિ, રહેશે તારા કારજ સરી. આવો. ૫

પદ ૧૦ સુ

કાયા માયા કુડીરે, રાખી તારી રહેશે નહીં,
જોને તું વિચારીરે, ઘેલા કેમ અક્કલ ગઈ કાયા-ટેક.
નંદ રાગને અળગળ નાણું, ભરી સચી ભડાર,
ક્રોડી અતે કામ ન આવી, જાતા ન લાગી વાર,
ન ખાધી ન ખરચીરે, વેઠે મુવો ભાર વહી કાયા ૨
રાવણુ રિધસિધ પૂરણુ પામ્યો, ઈંદ્ર અધિક અભિમાન,
આગ્રાને અવરાણુ અત, ભૂલિ ગયો પ્રભુ ભાન,
વાદળની છાયારે જોતા, જોતા છેટે ગઈ કાયા ૩
ભજ ભગવાન માન તન મેલી, બેલી કર બળવીર,
લાલચ રાખે લક્ષ્મીવરની, ધરજો મનમા ધીર,
અધમ ઉધારણુરે, અભેદ આપે સહી. કાયા. ૪
મૃગ જળ ભરવા મુરખ માણસ, દોડે સૌ સસાર,
વાત વિચારી પાછો વળજે, પામ્યા નથી કેઈ પાર,
દેવાનંદ કહે દેખીરે, વિવેકની વાત કહી કાયા ૫

પદ ૧૧ સુ

કાળ તારી કેડેરે, આયુષ્યને આછી કરે,
મમતામા મૂરખરે, ખુતો તોએ ખખર ન રહે કાળ-ટેક ૧
બાળપણુ જોખન ગયું જોતા, ધરડો થયો તું ગમાર;
આજ કાલ આળ્યો તારો વાયદો, માથે જમનો માર,
વાર નથી ઝાઝીરે, દીલમા હજી ન ડરે કાળ ૨

લવ નિમેષ ધડી મુરત માપે, પોહોર દિવસ પરમાણુ,
 બાર માસે કરી વરસ કહાવે, સઘડે જુગ સુગળુ,
 માથે તારે મોડુરે, ફરતુ એતુ ચક ફરે કાળ ૩
 ચાર જુગની એક ચોકડી, એકોતેર અલપાય,
 ઇંદ્ર પડે અધિકારથી, લારે તું કોણુ માત્ર કહેવાય,
 ચોપાંસીનું લગડુરે, માગી શીદ માથે ધરે કાળ ૪
 કર કર સત સમાગમ સાચો, અવસર આળ્યો અમૂલ,
 દેવાનંદ કહે દેખ વિચારી અત કરણુ અકૂલ,
 ભજ્યા વિના ભૂધરે, જીવ બહુ જનમ ધરે કાળ. ૫

૫૬ ૧૨ મુ

પ્રભુ ભજ પ્રાણીરે, કે કીધી નર દેહ દયા,
 હરી હેતકારીરે, તારે સારુ પ્રગટ થયા—પ્રભુ—ટેક ૧
 કદપતરુ કરુણાનિધિ કેશવ, મન વાચ્છિત ફળ દેત,
 એ મૂર્તિ અગમા ધરતા, લાભ અલૌકિક લેત,
 અગણિત આગળરે, જોને જગ જીતી ગયા પ્રભુ ૨
 ભક્તાધીન નિગમ નેતિ ગાવત, આવત અવની માય,
 અકળ રૂપ ઓળખજે એવા, કરતુ રહે નહી કાય,
 જાણ્યા વિના જગમારે, વહેતે પૂરે જાણી વણ્યા પ્રભુ ૩
 રાખો ધરમ રમાપતિ રીઝે, કીજે સુકિત કાજ,
 માન બડાઈ મોટપ મેલી, ફોકટ ફેલી ટળ આજ,
 નરભેની નોખતરે, વાગી પછે કુશળ કાયા પ્રભુ ૪
 નાખ્ય ખજનો નિરખી નાણુ, કર ગોવિંદ ગુણુ ગાન,
 દેવાનંદ કહે દોષ નિવારણુ, ભવતારણુ ભગવાન,
 કરુણાના સાગરે, વાલાજીને વેદે કહ્યા પ્રભુ ૫

પ્રેમાનંદ

આ કવિનું બીજુ નામ પ્રેમ સખી હતું. વિજેગની ગરબી બ્યારે
કવિએ ગાઈ, ત્યારે શ્રોતાઓની આંખમાંથી આંસુ વહ્યાં હતાં
આ કવિ વિ. સં. ૧૮૩૫થી ૧૯૧૧ સુધીમાં હૈયાત હતો

સ્વામીનારાયણનો વિજેગ

પદ ૧ લુ-રાગ ગરબી

સજની શ્રીજી મુજને સાભરિયારે, હેડે હરખ રહ્યો ઉભરાય,
નેણે આંસુની ધાર વહેરે, વિરહે મનડું વ્યાકુળ થાય સજની ૧
સુદર મુરતિ શ્રી મહારાજનીરે, સુદર કમળ સરીખા નેણ,
સુદર કરતી લટકા હાથનારે, સુદર અમૃત સરખા વેણ સજની ૨
શી કહુ શોભા અગો અગ તણિરે, નિર્ખી લાજે કોટિક કામ,
હસતા હસતા હેત વધારતારે, એવા સુખનિધિ શ્રીધનસ્વામ સજની. ૩
સદા શ્વેતાંબર શ્રીજી ધારતારે, અખર જરકસિયા કોષવાર,
ગુચ્છ કલગી તોરો ખોસતારે, ગજરા બાળુ ગુલાખી હાર સજની ૪
એ છખી જોવા તલખે આખડીરે, મધુરા વચન સાભળવા કાન,
એ હરિ મળવાને હૈડું તપેરે, પ્રેમાનંદના જીવનપ્રાણ સજની ૫

પદ ૨ જુ

મનડું મુર્તિમા વળગી રહ્યુંરે, ચિંતવન કરવા ચિત આતૂર,
તરુણ મનોહર મુર્તિ નાથનીરે, રાજીવ લોચન જોખન પૂર મનડું ૧
સોળે ચિહ્ન સહિત અતિ શોભતારે, સુદર ચરણકમળની જોડ,
હળવિ રહીને હેતે ચાપતીરે, ક્યારે હવે પૂરશે મનનાં કેડ મનડું ૨
પિંડી જનુ નિત્યે નિરખતીરે, રૂડિ સાથળ ચિહ્ન સહિત,
શ્યામ કટિ જોઉં જાદવરાયનીરે, નિત નિત નૌતમ ઉપજે પ્રિત મનડું. ૩
ઉડી નાલિ કમળ સરીખડીરે, ત્રીવક્ષી નિરખી ઉદર માથ,
છાતી ઉપડતી અતિ ઓપતીરે, હવે ક્યારે ભુજ ગ્રહી બાથ ભરાય મનડું ૪

મુખની શોભા જોઈ મહારાજનીરે, લાજે પકજ પૂરણુ ચદ,
નાસા નેણુ બ્રહ્મી જોઈ ભાળનેરે, જાઉં બલિહારી પ્રેમાનંદ. મનકું ૫

પદ ૩ જી

સજની નીમખનવિસરે નાથજીરે, નિલ નવા તરુણપણના ખેલ,
આ ઓસરિયે આવી યેસતારે, આ ઢોલિડે નટવર છેલ સજની. ૧
આ તકિયે તે વાસો મેલતારે, માળા આ ફેરવતા શ્યામ,
ગાતા ગોઠિડાના સાથમારે, ઘેરે સાદે પૂરણુ કામ સજની. ૨
આ મોજડિયુ વ્હાલો પેરતારે, આ છડી લેતા કર વર માય,
આ પાદુકા પેરી આવતારે, મારે મદિર મુનિના રાય સજની ૩
આ ક્ષણીયામા ઘોડા ફેરવતારે, માણુકી મતવાલી મહારાજ,
સતની સભા કરી લા યેસતારે, શ્રીહરિ શુરનર મુનિ શિરતાજ સજની. ૪
કિરતન મુનિવરને ગવરાવતારે, બેળા ગાતા સહેજનંદ,
એવા ધરમ કુવગ હરિ ઉપરેરે, તન મન વારી પ્રેમાનંદ સજની. ૫

પદ ૪ થી

લટકા લટકાળા ધનરયામનારે, ખટકે ઉંડા અતર માય,
પ્રીત કરી મુજને યોલાનતારે, તે સભારી બહુ દુખ થાય લટકા ૧
આ સજ્યા તે શ્રી મહારાજતણીરે, આ બાજો યેસતા લાલ,
આ ઠેકાણે નાતા નટવરજીરે, લુતા અગ કર લઈ રુમાલ. લટકા. ૨
આ ઠેકાણે જમવા યેસતારે, જમતા વિષવિધના પકવાન,
સુફર શાક કરી વતાકનારે, જમીને દેતા પ્રસાદી કાન લટકા. ૩
આ ખળખળિયે નહાતા નાથજીરે, નાઘને હરિજન મુનિ લઈ સાથ,
આવતા માણુકચોકમા મલપતારે, પુરજન થતા જોઈ સનાથ. લટકા ૪
વાસો યેસતા જઈપુલ બાગમારે, પેરતા ગજરા ગુલાબિ હાર,
જેમ જેમ સાંભરે તેમ થાય વેદનારે, પ્રેમાનંદના પ્રાણુ આધાર લટકાં. ૫

સહજાનંદ અંગ વર્ણન

પદ ૫ મુ-રાગ ગરબી.

શોભા શી કહુ રે રૂડી, વરણુન કરતા જાય ચિત્ત જુડી;
હરિવર જોયારે રમમાં, મોહિ હુ તો રસિયાજીના અગમાં. ૧

ઉદર અનોપમરે નિરખી, ઉપમા પિપળ પાનના સરખી, ત્રિવલ્લી સુદરરે શોભે, જોઈ જોઈ ચિતકું મારુ લોભે.	૨
નાભિ ઉડીરે રૂપાળી, બ્રહ્મા બેસે તે આસન વાળી, કટિ લક જોઈનેરે મનમા, મૃગપતિ લાજી રહ્યો મહા વનમા	૩
હરિએ ઉપવિતરે ધારી, મુનિના મનને આનદકારી, નિરખી આનદરે પામી, આબ્યા રૂડા પ્રેમ સખીના સ્વામી.	૪

પદ ૬ હું

હરિને નિરખ્યારે તેણે, વાલાને વર્ણવું સુદર વેણે, સ્થામ શરીરેરે શોભે, અળનળાહુ ચિતકું લોભે	૧
મૂર્તિ ઉચીરે વખાણું, સેવા ચાસક તણું પરમાણું, જડા સુદરરે શરીરે, પિતપટ પેર્યા છે બળવીરે	૨
ઘેરે સાદેરે ગાજે, સાલળી મેઘ નગારા લાજે, હસતા આવેરે પાસે, કેસર સરખો સુગંધ શાસે	૩
કુતૂહલનારે પૂરિઆ, જોગ કળાના પૂરણુ દરિયા બ્રહ્મ વિદ્યાનારે સ્વામી, આવા રૂડા પ્રેમ સખી વર પામી.	૪

પદ ૭ મુ

રંગનો બીનોરે જોઈ, હરિના જુગલ ચરણપર મોહી, રૂડા સાયળરે કેવા, નિરખી મનમા રાખ્યા જેવા.	૧
ગોળ છે જડારે સ્વરૂપે, ઉપમા કદળી સ્થલની ઓપે, શોભિત શોભારે ધામ, વ્રજ વનિતાના પૂરણુ કામ.	૨
સુદર શોભેરે જનું, નિરખી, ધન્ય ભાગ્ય કરી માનું; જઘા જુગલનેરે નિરખી, ચદન ચરચિત મનમા હરખી.	૩
ધુટી અનુપમરે પાની, નિરખી મનમા રાખુ છાની, એ પદ ઉર મારે ધારી, પૂજી પ્રેમ સખી બલિહારી.	૪

પદ ૮ મુ

ચરણુ હરિનારે શોભે, જોઈ જોઈ મુનિ મન મધુકર લોભે, છખી અલૌકિકરે ન્યારી, સોળ ચિહ્ન તણી બલિહારી	૧
મચ્છ તે મહા સુખ આપે, ત્રિશુણુ ગોપદ દુ ખડા કાપે, કળશ ધનુષનેરે ધારે, ચોમ તે તાપ હેવાના ટાળે	૨

અર્ધચંદ્ર ઉગ્યારે ભારી, સ્વસ્તિ અષ્ટકુળ મગળકારી,
જવ ને જથ્થુરે રાજે, વજ્ર ધ્વજ અકુશ અતિશે છાજે ૩
અભુજ શોભારે સારી, લાગે ઉર્ધ્વરેખા અતિ પ્યારી,
શુક જેવા જોગીરે વિચારે, નિત્ય ઉઠી પ્રેમ સખી ઉર ધારે ૪

પદ ૯ મુ

એ ચરણનારે ભોગી, શિવ સનકાદિક શુક જેવા જોગી,
મનમા વિચારીરે પ્રિતે, તેણે કરી કામાદિક રીપુ જિતે ૧
ધ્યાનમા નખમણિરે દેખે, ઝીણિ ઝીણિ આગળીયુતી રેખે,
જોવે ચિહ્ન જમણેરે અશુઠે, ખીજે ન રાગે ભામે ભુઠે ૨
ઋષિગણ પૂજેરે આનંદે, ભવ બ્રહ્માદિક નિત્ય ઉઠી વદે,
શેષ સહારેરે મનમા, પૂજે ગોવાળ વૃદાવનમા. ૩
કુચને કુમકુમરે સમારી, ઉરપર રાખે વ્રજની નારી,
ઉપનિષદનોરે સાર, પ્રેમ સખી કરી રાખે ઉર હાર ૪

પદ ૧૦ મુ

સુદર શોભેરે રસિયો, વાલો મારે હઠે કમળમા વસિયો;
રૂપ અનોપમરે જોઇ, ઉપમા તુલ્ય ન આવે કાઇ ૧
નિત્ય ઉઠી નારદરે ગાવે, શેષ સહસ્ર મુખ પાર ન પાવે,
આ નારાયણુરે સ્વામી, હુ તો જોઇને આનંદ પામી. ૨
નખશિખ શોભારે વખાણી, સફળ કરુ છુ મારી વાણી,
અગોઅગનેરે ગાઉ, હવે હુ તો ભવમા પાછી નાઉ ૩
હવે હુ તો થઈ છુ રે માતી, હરિના ગુણ સાગરમા નહાતી,
બહાલો મુને ઝાલીરે હાથે, રસિયે પ્રેમ સખીને નાથે. ૪

શૃંગારના પદ

પદ ૧૧ મુ

હુ તો વારીરે ગિરિધરલાલ, મોળાડે તારેરે,
આવી અટકયા છો અલખેલ, ચિતડે મારેરે ૧
તમે રાજ થઇને મહારાજ, મારે ઘેર આવોરે,
હુ તો તલખુ તમારે કાજ, હસિને બોલાવોરે. ૨

મારુ મદિરિયુ મહારાજ, પાવન કરવારે;
આવો અલખેલા આધાર, ચિત મારુ હરવારે ૩
તમે આવતા અલખેલ, બીક મા આણેરે,
મારે મદિરિયે મહારાજ, ગમતું માણેરે. ૪
તારુ મુખકું જોવા નાથ, થઈ છુ ઘેલીરે,
આવો પ્રેમાનંદના પ્રાણુ, છોગલાં મેલીરે. ૫

૫૬ ૧૨ મું

મારી પ્રીતિ પ્રાણુ આધાર, તમ સગ લાગીરે,
મેં તો અસત્ય જગતથી નાથ, આશા ત્યાગીરે ૧
એક તમે તમારા જન, તે મને ધ્યારારે
મારા જીવલડાથી નાથ, ન રહો ન્યારારે ૨
ઠહાલા તમથી વિમુખ નર નાર, પશુવત્ દિસેરે,
તમ વિના તે બીજે કર્યાય, મન નવ હિસેરે. ૩
વાલા કદપતરુ તમે શ્યામ, સુંદર છેવારે,
ચિતામણિ ચતુર સુજાણુ, છો અલખેલારે ૪
બીજું તમ વિના શ્યામ, સિન્ધુ ખારારે,
મારે પ્રેમાનંદના નાથ, ભરોસો તારારે ૫

૫૬ ૧૩ મું

નહી મેલુરે સુંદર શ્યામ, કુંજબિહારીરે,
હું તો દામ વિનાની નાથ, દાસી તમારીરે ૧
તમે ગુણવત્ સુખના ધામ, સારગપાણીરે,
હું તો હાથે તમારે નાથ-જી વેચાણીરે. ૨
જેમ રાખો તેમ રહું નાથ, એક પગે ઉભીરે;
નહીં વરતુ કોઈ દિન નાથ, તમને દૂભીરે. ૩
તારા ચરણતણી રજ શ્યામ, થઈને ચાલુરે,
કહો તો વ્રત રાખુ વ્રજરાજ, તમને ઠહાલુરે. ૪
જે કહેવું ધટે તે કાન, મુજને કહેજોરે;
ઠહાલા પ્રેમાનંદપર નાથ, રાજી રહેજોરે. ૫

ધીરોભક્ત

કાફીનાં પદ તે ધીરાનાં જ ગાણાય છે. એ કવિ જ્ઞાની
વૈરાગી સાથે બાધક તથા મશ્કરો હતો

—જાનકી—

આત્મજ્ઞાન વિષે

—જાનકી—

પદ ૧ લુ-રાગ કાફી

આત્માત્ત્વ શોધારે, જ્ઞાનીજન ગોતો ધરમા,
બોલે તે નહિ બીજારે, ઓળખી લેજો અતરમા આત્મા-ટેક.
વિશ્વભર દરિયો સભર ભરિયો, માહેરવિશશિ તેજની જ્યોતિ,
શૂરાપૂરાતારાએ જળમા ઝપલાવે, કોઈ મરજવા લાવે મોતી,
કોઈ પહેરે પનોતિરે, અખડ ચુડીલો કરમા આત્મા. ૨
કાગડા બાગલા હોલા કાઠે, હરિયો તો જડે નહિ આરે,
માન સરોવર માહે મુક્તાફળ, કોઈ હસ ચરે તેને ચારે,
ખીર ને નીર ભેળારે, જુજવા કરી પીએ પળમાં આત્મા ૩
સદ્ગુરુ સગતમાં જે જન સમઝે, તેનું નિશ્ચે થાશે કાજ,
દર્પણમા તન દરશે પોતાનું, એમ માહેથી મળે મહારાજ,
પોતાને પોતે પરખારે, ભરો સભરા ભરમા આત્મા. ૪
સોહ હરિ ગુરુ સુસ્થિર રૂપતે, જત્ર વાજિત્ર બજાવે,
શબ્દ ધટા વિલક્ષણી મધ્ય ડોલે, હરિનાદે નામ તે ધર આવે,
ધીર સુખ સાગરરે, નિરખો નિજ અતરમા આત્મા ૫

પદ ૨ જુ

સત મળે સાચા રે, અગમની તે ખખર કરે,
ભાવે બેટુ તેને રે, સરવે મારુ કાજ સરે સત-ટેક ૧
ઉલટી સરિતા પડે ગગનપર, વિના વાદળ વરસાય,
વિના આભ વિજળી અમકે, ગેબી ગરજના થાય;
ધીરે ધીરે વરસે રે, વરસીને અમર ભરે સત ૨

તેતરડે સિંચાણે પકજો, શરે સપડાવ્યો સિહ,
કાયર ખડગ કહાડીને દોજો, સારે શરે પાડી ચીહ,
મઝારી ચૂવે મારીરે, રૈયતથુ રાજા ડરે સત ૪
વિના વાજિત્રી વાળ વાળે, વિના કઠ હોય ગાન,
દો કર વિના તાળી વાળે છે, તોલ વિના જડે માન,
વિના વાડી પુષ્પ જરે, પદ્મ વિના ઝમર ફરે સત ૪
વિદેહની વારતા મરજીવા, માની માની હરખાય,
ગુરુ ગમવાળા સત મળે તો, તેને લળીલળી લાગુ પાય,
દાસ ધીરો કહે છે રે, સારે તો મારુ મનડું ઠરે સત ૫

પદ ૩ જુ

તરણા ઓથે ડુંગરે, ડુંગર કાઈ દેખે નહીં,
અળ જુથ માહેરે, સમરથ ગાળે સહી તરણા-ટક ૧
સિદ્ધ અળમા કરે ગર્જના, કસ્તુરી મૃગ રાજન,
તલને ઓથે જેમ તેલ રહ્યું છે, કાઠમા હુતાશન,
દધિ ઓથે ધૂત જ રે, વસ્તુ એમ છૂપી રહી તરણા ૨
કોને કહું ને કાણુ સાલળશે, અગમ ખેલ અપાર,
અગમકરી ગમ નહીરે, વાણિ ન પહોચે વિસ્તાર,
એક દેશ એવો રે, બુદ્ધિ થાકી રહે તહીં તરણા ૩
મન પવનની ગતિ ન પહોચે, છે અવિનાશી અખડ,
રક્ષો સચરાચર ભયોં બ્રહ્મપૂરણ, જેણે રચ્યા બ્રહ્માડ,
ઠામ નહિ કો ઠાલોરે, એક અણુ માત્ર કહી તરણા ૪
સદ્ગુરુજી કૃપા કરી ત્યારે, આપ થયારે પ્રકાશ,
શા શાં દોડી સાધન સાધે, પોતે પોતાની પાસ,
દાસ ધીરો કહે છે રે, જ્યાં જોઈ ત્યાં તુહી તુહી. તરણા ૫

પદ ૪ થુ

મન તુહી તુહી બોલેરે, આ સુપના જેવું તન તારુ,
અધ્યાનક ઉડી જાશેરે, જેમ દેવતામા દારુ -મન ૧
ઝાકળ જળ પળમા વળિ જાશે, જેમ કાગળ ને પાણી,
કાયાવાડી તારી એમ કરમાશે, થઈ જાશે ધુળધાણી,
પાછળથી પસ્તાશેરે, મિથ્યા કરી મારુ મારુ.-મન ૨

કાયનો કૂપો કાયા તારી, વણસતાં ન લાગે વાર,
જીવ કાયાને સગાઈ કેટલી, મૂકી ચાલે વનમોઝાર,
ફાગટ પુલ્યા ફરવુરે, ઓચિતું થાશે અધાર-મન. ૩
જાણુ તે તો સરવે જાવાનું, ઉમરવાનો ઉધારો,
દેવ ગાધર્વ રાક્ષસ ને માણસ, સહિને મરણનો મારો,
આશ્નાનો મેઢલ ઉચેરે, નિયુ આ કાચુ કારભાર-મન ૪
ચચલ ચિતમા ચેતીને ચાલો, ઝાલો હરિનું નામ,
પરમારથ જે હાથે તે સાથે, કરો રહેવાનો વિશ્રામ,
ધીરો ધરાધરથી રે, નથી કોઈ રહેનાર-મન. ૫

પદ ૫ મુ

અતે સતને તેડાવેરે, હરિનું ભજન કરવા,
કરમા માળા ઝાલીરે, મુરખ જ્યારે સુતો મરવા-અતે-ટેક. ૧
નાનપણે ધરધધામા ધાયો, વૃદ્ધપણે હરિગુણ ગાય,
ધર લાગ્યુ ત્યારે કુવો ખોદાવે, એ અગ્નિ કેમ ઓલવાય,
જીતી બાજી હાથ્યોરે, પથ્થરને નાવે બેઠો તરવા-અતે ૨
અતસમે છાપ તિલક બનાવે, ભૂલી ગયો જ્યારે જ્ઞાન,
એરણી ચોરી સોયનું દાન, એમ કેમ આવે વૈભાન,
ગુરુ જ્ઞાન નાળ્યુ રે, બુદ્ધિ તારી ગર્ભ ચરવા-અતે. ૩
જીવતી તારીને જેવી પુરુષની આશા, એમ હરિ ભજે કળ થાય;
વૃદ્ધ નારીને નહીં પુત્રની આશા, એનો એળે જન્મ વહી જાય;
હરિને બેઠો ઠગવારે, એંસી વરસે વર વરવા-અતે. ૪
વિશ્વ વર્ષે વિશ્વભર મળે, ભક્તિ કરે ભૂખ જાંચ,
હરિશું ધાયા તે બહુ કમાયા, તેને મળિયા નિરજન રાય,
દાસ ધીરો કહે છેરે, મટયા ચોરાશી ફરવા-અતે. ૫

પદ ૬ હું

ખખરદાર મનસુબાજી, ખાડાની ધારે ચડવું છે,
હિમત હથિયાર બાધીરે, સત્ય લડાઇયે લડવું છે-ખખરદાર-ટેક. ૧
એક ઉમરાવને બાર પટાવત, એક એક નીચે ત્રીસ ત્રીસ,
એક ધણિને એક એક ધણિયાણી, એમ વિગતે સાત ને વીસ,
સો સરદારે ગઢ ઘેરો રે, તેને જીતી પાર પડવું છે.-ખખરદાર. ૨

પાંચ બ્રાહ્મ તારી પુઠે ફરે છે, ને વળી કામ ને ક્રોધ,
લોભ મોહ ને માયા મમતા, એવા જીલમી જોરાવર જોષ,
અતિ બળીષ્ઠ સ્વારી રે, એ સાથે આખડવુ છે -ખમરદાર ૩
ત્રેમ-પલાણુ ધરી જ્ઞાન-ઘોડે ચઢી, સદ્ગુરુ શ્રવ્દ ભગામ,
શીલ સતોષ ને ક્ષમા ખડ્ગ ધરી, ભજન ભડાકે રામ,
ધર્મ ઢાલ ઝાલી રે, નિર્ભે નિશ્ચાને ચઢવુ છે -ખમરદાર ૪
સુરત નુરત ને ઇડા પિંગળા, સુષુમણા ગગાસ્તાન ફીળે,
મન પવનથી ગગનમડળ ચઢી, ધીરા સુધારસ પીળે,
રાજ ધણુ રીઝે રે, ભજનવડે ભડવુ છે -ખમરદાર ૫

પદ ૭ મું

મુનિજન મોહા રે, મહામસ્તાની માયા,
બધને બધાયા રે, રક ને રાણી ભયા -મુનિ ૦ ટેક. ૧
મોટા મોટા નર વિધાણા, ધીર વીર સમરથ શૂર,
જોગી જગમ જતિ શેવડા, ચોળી કર્યા ચકચૂર,
સન્યાસી ને સ્વામી રે, લાલચમા લપટાયા -મુનિ ૨
ખેપ કરીને ક્ષત્રી રે ખાધા, બ્રાહ્મણ શૂદ્ર ને વૈશ્ય,
નાથી ભેદી પડિત પુરાણી, પછાજા પરમહસ,
વિવેકના સાગર રે, વિષયમા બહુ વિટાયા -મુનિ. ૩
પારાશર સૌભરી પુરદર, નારદને વજ્ર કીધ,
ચંદ્રમા ચિતમા લલચાયા, લક્ષણવતા છુટી લીધ,
એકલશૂળી ઋષિ રે, ઓળમા અટવાયા -મુનિ. ૪
વિશ્વ બધુ છે એના વશ્વર્મા, મોહા ચૌદે લોક,
બ્રહ્મા શિવ સનકાદિક મોહા, એની આગળ ડહાપણ ફોક,
દાસ ધીરો કહે છે રે, કાણુ માનવ કાયા -મુનિ- ૫

પદ ૮ મું

ચાણુદાર થયા રે, થાણાને રાગો ટેકાણે,
મોજદુર્લભ દેહ નગરી રે, માહિ ખેટો માણે -ચાણુદાર ટેક
કુડા પાંચ પચીશ ઠગારા, રમ્યતને રમ્મડે,
ચચળ ચોર કરે માહિ ચોરી, ભવન બહુ લગ્મડે,
ધરપત ન ધારે રે, ધરાયો નહિ ભરે બાણે -ચાણુદાર. ૧

સત્ય ધરમ રૂપી પટાવાળા, હુકમ કરો તો બાધી બાણે,
તરફર સઘળાને વશ કરીને, નાખોને બધી બાણે,
દડ દર્ધ તેનેરે, ધાલો અવળે ધાણે-થાણુદાર ૨
છુપિ રહ્યા છે દોતિયા બે રડા, તેને તુ નવ બાણે,
જે જે કર્મ કરો છો પ્રતિદિન, તે લખી લેશે તે ટાણે,
દફતર દેશે ધણીનેરે, હિસાબ લેશે દાણુદારે-થાણુદાર. ૩
પાંચ પ્રકૃતિના કર શુભ બાધી, વૃત્તિ રાખો ધિર થાણે,
ધીંગા ધણી છે દાસ ધીરાનો, એને ઓળખી લેજો એંધાણે,
આવચળ ગાદી આપેરે, આપ રૂપ પરમાણે-થાણુદાર. ૪

પદ ૯ મુ-રાગ ધનાશ્રી

જગજીવન મને મોહન મળિયારે, જન્મ મર્ણુના મારા ફેરા ટળિયારે-ટેક.
આપે શુરુ આપે શિખ્ય, જોયા મેં તે જગદીશ,
અતરજભી ઇશના ઇશ, અક્ષો અક્ષ ભાળયારે. જગ ૧
મલયકથી આપે ચઢિયા, ગનીચકે આવી અડિયા,
વેંડુકની પારે પાડયા, વિખણુવેણે પળિયારે જગ ૨
કૈલાસ માહે કલ્યોલ, આત્મારામ ઝાકમઝોળ,
ત્રવેણી માહે જો કાલ, ફેરા મારા ફળિયારે જગ ૩
ખટસે એકવીશ હજાર, ઉર્મુએ સધાધાર,
અખડ ઇટની પાળ, બળવતા બળિયારે રીમ ૪
સેનશિખરપર, અમરઅજરનર, પરમ પ્રભુ વિશ્વબર,
ધીર ધણી ધરણીધર, અદળક ઢાળયારે જગ ૫

પદ ૧૦ મુ-રાગ ધોળ

આજ સાહેલી અમર વર પામી, સાચો સ્વામી અતરજભીરે, અમર
પૂર્વની પ્રીતે પિયુડો મહિરીએ આવ્યા, મોટે મોટે માતીડે વધાવ્યારે, અમર
જ્યાંતે જ્યાંતે જગજીવન જડી આવ્યા, તેમાં રામ દષ્ટે પાઞ્ચારે, અમર
આજ આનંદ મારા અગમ વાઘ્યો, હારહીરો હાથે લાઘ્યોરે, અમર
સુતી જેવું તો મારી સેજમા દીઠા, બેઠા જેવું તો પાસે બેઠારે, અમર
રાત દિવસ વસે પાસે પિયુડો, પહેર્યો આવચળ ચૂડોરે, અમર
સાસુ મારી સૂક્ષ્મણા શાણી, નણદી નિવૃત્તિ નાણીરે, અમર
દયા દાતા દેવબાઈ દેરાણી, પ્રેમકુવર જેઠાણીરે, અમર
સસરો અમારો સત્પથર્મસગી, પરણ્યો આત્મારામ રંગીરે, અમર
રસ બસ કીધી રસીએ રગરચી, છેલ છબીસે છકાવીરે, અમર.
દાસ ધીરાના સ્વામી અદળક ઢળિયા, મનુષ્યના ફેરા મારા ફળિયારે, અમર.

મંજુકેશાનંદ

—૩૩૩૩૩૩૩૩—

અજ્ઞાની નરને શિખામણુ

પદ ૧ લુ-રાગ સોરઠ

નર અજ્ઞાની, સાલળને શિખામણુ મૂરખ મારી,
કહું હેત કરી, સત્ય માની અતરમા લેજે ધારી-ટેક
તુ મહા દુ ખ પામીશ મૂઢ મરી, નર અજ્ઞાની ૧
અણુ નવ લજ્યા નર દેહ ધરી, આણી ખોટામા પરતીત ખરી,
સુત નારી કુટુંબી જે કહાવે, તે તારા ભેળાં નહિ આવે,
તોય મૂરખ તારે મન લાવે, નર અજ્ઞાની ૨
તુ ધર દોલત સાચાં જાણી, તેમા બધાણો અતિશે પ્રાણી,
માટે નવ જોળખ્યા સારગપાણી, નર અજ્ઞાની ૩
તારુ ધન જોખન સર્વે કાચુ, જમ લઈ જશે કરડી ડાચુ,
કહે મજુકેશાનંદ સાચુ, નર અજ્ઞાની ૪

પદ ૨ જુ

શુ સમજીને, મુખથી વેણા ખોલે ચાવી ચાવી,
વળી જ્ઞાન કરે, ભોળા જનને ખોટી સાખ્ય બતાવી-ટેક ૧
તુ ખોટા ચુરુને સાચા જાણે, તેના દોષ હંધામા નવ આણે,
તને પડશે ખખર મરવા ટાણે, શુ સમજીને ૨
બાવળમા બાબજીદિ લાવે, તેને ફરી કેદીએ નવ આવે,
તેની શુળ વાગી પીડા પાવે, શુ સમજીને ૩
વળી નપુસકની નારી કહાવે, તેને પુત્રતણ સુખ નવ આવે,
તેને રાત દિવસ દુ ખમાં જાવે, શુ સમજીને. ૪
તેમ ખોટા ચુરુને શરણે જાય, તેનું કલ્યાણ ક્યારે નવ થાય,
મજુકેશાનંદ એ સત્ય ગાય, શુ સમજીને, ૫

પદ ૩ જુ

જોને જાગીને, અતરમા અધાર મૂરખ તારે,
સાચા સત હરિ, જોળખીને તુ હેડામાં નવ ધારે-ટેક. ૧

તું દેહમાયે પ્રભુને શોધે, તે કપટી ગુરુ કરે બોધે,
 તેમા તારુ મનકું નવ રોધે, જોને જાગીને ૨
 નાગપાયમ આવે જ્યારે, કરી સર્પ લિટો પૂજે ત્યારે,
 સાચા નાગને લાકડિયે મારે, જોને જાગીને ૩
 જેમ છુડ રવિને નવ દેખે, તેમ અજ્ઞાતી પ્રભુ નવ પેખે,
 તેનો મનુષ્યા દેહ 'જાય અલેખે, જોને જાગીને ૪
 તને જમડા લાઇ જશે તાણી, મુખથી ન બોલાય વાણી,
 મળુકેશાનંદ કહે સત્ય વાણી, જોને જાગીને. ૫

પદ ૪ થુ

નર તન પામી, હાયોં જીતી બાજી મૂઠ અજ્ઞાતી,
 ખોટા સત તણી શિખામણુ, તેં અતરમા સત્ય માની-ટેક ૧
 કામી કોંધી ગુરુ પુને એમ કહે છે, તારો દેહમાથી જ પ્રભુ રહે છે,
 તું બહાર તે શું શોધે છે, નર તન પામી ૨
 એમ કહી પરનારી સગ કરે, કરી ચેલા તેનું દ્રવ્ય હરે,
 તેનુ પાપ હેયામા નવ ધરે, નર તન પામી ૩
 કાઈ કહે છે મન મારો લાઈ, કાણુ છે ભગિની પુત્રી માર્છ,
 તેનો સગ કરે મહાતમ ગાર્છ, નર તન પામી ૪
 એમ દેત્ય ગુરુ શિક્ષા દે છે, તેને મૂરખ સત્ય માની લે છે,
 મળુકેશાનંદ સાચુ કહે છે, નર તન પામી ૫

પદ ૫ મુ-રાગ કાર્દી

સારને અસારે, રિવેક જે કાય ન કરે,
 એવા અજ્ઞાનીરે, લખ ચોપાંશી કરે, ટેક. ૧
 બાનુ બતાવે ભોળા જનનુ, ધર્મ ન પાજે લેશ,
 ધર્મ ચક્રી ભ્રષ્ટ કરે મનુષ્યને, આપી અસત્ય ઉપદેશ,
 એવાને અસત્યેરે, જનમે ન મરે, સારને ૨
 જે નર ધન ત્રિયાના ત્યાગી, તેને સગે રાખે રોષ,
 નારીથી ભાગે તો કયાયકી આવ્યા, એવા દેખાડી દોષ,
 પોતે પરનારીરે, સગે કરે હરે, સારને. ૩
 કાચા હોય તે નારીથી ભાગે, પાકા ન ભાગે કેવે સાર,
 બતાવે જનને નિશ્ચે કરે મનમા, કરે કુકર્મ અપાર,
 એવા ખળ અજ્ઞાનીરે, ભવજળ નહીં તરે, સારને. ૪

અગ્નિ પાસે ઘેસે ને તાપ ન લાગે, જળમાં શીતળ ન હોય,
મણ્ડુકેશાનંદ કહે નારી પાસે, વિકાર કદી ન જોય,
એ તો વાત ખોટી રે, જે જન ઉર ધરે, સારને૦

૫

૫૬ ૬ કું

નામ તો બતાવે રે, રામને નવ જાણે,
દેહ અભિમાની રે, ઉર તૃષ્ણા આણે
દશરથ ટેરા પુત્ર રામને, નવ માને મતિમદ,
જેખ ધરીને જગ ભરમાવે, તેને સેવે સૌ જન,
બહુ દુઃખ સેવે રે, જીવ મરવા ટાણે નામ૦ ૨
પ્રગટ રામનું ભજન કરીને, તર્પા જીવ અનેક,
ર ને મ બે અક્ષર જપીને, તર્પા ન દીઠો એક,
પ્રગટ રામ મૂકી રે, ન તરે રામ બાને, નામ૦ ૩
વાલ્મિક સવરી વાનર આદિક, ભજી પ્રગટ શ્રીરામ,
વૈકુંઠમાં નિવાસ જઈ પામ્યા, તે વિભીક્ષણુ લે નામ,
રામને ઉચારી રે, પડી ગયા કે ઠેકાણે નામ૦ ૪
તેમ જ પ્રગટ શ્રીકૃષ્ણ ભજીને, ગોપી ગોવાળ સુજાણુ,
પાંડવ ઉદ્ધવ ઝાપ પત્ની, આદિક ભક્ત પામ્યા જ્ઞાન,
મણ્ડુકેશાનંદ કહે, ગૌલોક જે સુખ માણે; નામ૦ ૫

ટેક. ૧

૨

૩

૪

૫

૫૬ ૭ મુ

મુખે બ્રહ્મ બાપે રે, જીવ સમ વર્તે છે,
વિષયને ચાખે રે, મોટાની ઓથ લે છે
બ્રહ્મ રૂપ પોતાને માની, નારીને કહે તું બ્રહ્મ,
પાપ કયા છે, જમપુરી કયા છે, કયા છે ધર્મ ને કર્મ,
એવા અસુર રે, ભવમાં ભટકે છે. મુખે૦ ૨
શુક નારદ નવ યોગી પોતે, વર્ત્યા બ્રહ્મ સમાન,
ચરાચરમાં બોલ્યા શુકજી, તોયે ભજ્યા ભગવાન,
અધુની અગ્નિની રે, એવાને પણ લજવે છે. મુખે૦ ૩
વેદ પુરાણને કલ્પિત કહીને, ધર્મ ન પાળે એક,
હરિઅવતારને ખોટા કરે, એ અચળ ઉર ટેક,
ખીજને પણ એવો રે, નિત્ય ઉપદેશ દે છે. મુખે૦ ૪

૧

૨

૩

૪

સત્પુરુષ સત્શાસ્ત્ર પ્રમાણે, વરતે વરતાવે આપ,
મળુકેશાનંદ કહે એવાને રારણે, જઈએ તો માટે સૌ સતાપ,
એવા સત મુકી રે, અસત પાસે શીદ રહે છે મુખે ૫

પદ ૮ મુ

કાયાથી જીવ ન્યારો રે, તેને આત્મા કહીએ,
એને બ્રહ્મ માની રે, હરિને શરણે જૈએ ટેક. ૧
ત્રિદાકાશર્મા તેજ પુર મધ્યે, રહે સદા ભગવાન,
એ જ પ્રભુએ કરી કૃપા, પધાર્યા બોમીપર સુખધામ,
એવા તો શ્રીહરિના રે, ભજનમા ઝુકી રહીએ કાયાથી ૨
અનત બ્રહ્માડમા વ્યાપક થૈને, ન્યારા રહે પ્રભુ આપ,
એવા નિરજન શ્રીકૃષ્ણ ભજીએ, તો માટે સૌ સતાપ,
માટે નારાયણનું રે, નામ સહજ તો લેએ કાયાથી ૩
બ્રહ્મરૂપને જાણ્યાવિના, કહે જગત છે બ્રહ્મ,
જીવ ઈશ્વર ને પુરુષોત્તમનો, મૂઢ ન જાણે મર્મ,
માટે ઉપમા રે, પામરને શી દહએ કાયાથી ૪
અનત બ્રહ્માડને સમજાવે, પ્રલે નાશ કરે પ્રભુ એક,
મળુકેશાનંદ કહે માટે, કરવેા સત વિવેક,
પ્રભુ ભજીને રે, પરમ આનંદ પામે કાયાથી ૫

ભોળો ભકત*

જ્ઞાનના ચાખડા

—૪૪૪—

પદ ૧ લુ

દેસિ સતતણી લાવીરે, બેળા ફરે બાવો ને બાવી —ટેક ૧
મોટાં કપાળે ટિલાં કરે ને, વળી ટોપી પટકાવી,
કઠો ને અલતો માળા ગળામા, કાને મુદ્રા લટકાવીરે દેસિ ૨
સત સેવામા સુખ ધણુને, કરે સેવા મન ભાવી,
તન મન ધન સૌંપો એ સતને, પ્રીતિયો લગાવીરે. દેસિ ૩
એવું ને એવું જ્ઞાન દિયે, બહુ હેતે બોલાવી,
ભોળો ભગત કહે રાખ્યા ચાહુમા ભેખે ભરમાવીરે દેસિ ૪

પદ ૨ જુ

ભેખ તો ભાવર થકી જુડારે, મેલા અતરમા ઉડા —ટેક ૧
ટકો પૈસો ટેલ ગામ ગામ નાખે, વળી ખેતર ખેતર ફુડા,
જેની વાસે ધાય તેનો કુટો ન મેલે, જેમ કટકના જુડારે ભેખ ૨
ત્રાખિયા સારુ ત્રાચુ કરે ને વળી, કામ કોધના જુડા,
ધન ધુતવા દેશ દેશમા ફરે, જેમ મલકમા જુડારે ભેખ ૩
ગામ બધાની ચાકરી કરેને, ઘેર રાખે અમન કુડા,
ભોળો ભગત કહે કર્મની કાટી, પાપતણા જુડારે ભેખ ૪

પદ ૩ જુ

જોઈ લો જગતમા બાવારે, ઘર્યાં ભેખ ધુતિને ખાવા —ટેક ૧
ન્યાં પ્રેમદા ધણી પાણી ભરે, લા જાય નિત નિત નાવા,
રાડી છાંડી નારનો નર ધર ન હોય સારે, બાવોજી બેસે ગાવારે જોઈ લો ૨
લોકના છોકરાને તેડી રમાડે, વળી પરાણે પ્રીત થાવા,
ગૃહસ્થની સ્ત્રી રીસાની જાય ત્યારે, બાવોજી જાય મનાવારે જોઈ લો ૩
રૂપ કરે ને બાવો ધ્યાન ધરે, ભોળા લોકને ભરમાવા,
ભોળો ભગત કહે બાવેસુ સેવે એને, જમપુરીએ જવારે જોઈ લો ૪

* [આ કવિના સખધમા મળેલી વિગત અને જીવનચરિત્ર બૃહત્ કાવ્યદોહન ભાગ ૮ માં સંપૂર્ણ આપ્યા છે]

પદ ૪ થુ

ભરમાવી દુનિયા ભોળીરે, આવે ચાલ્યો ભલુતી ચોળી -ટેક ૧
દારા ધાગા ને વળી ચીઢી કરીને, આપે ગણુકારુ ગોળી,
જીવને હણુતા દયા ન આણે, જેમ બીલ કાફર કાળીરે ભરમાવી ૨
નિત નિત દર્શન નીમ ધરાવે, ઘેર આવે ત્રિયા ટોળો,
માઈ માઈ કરીને આવે બોલાવે, હૈયે કામનાની હોળીરે ભરમાવી ૩
સવળા શિખરે ભેળાં કરી ખાય, ખીર ખાડ ને પોળી,
ભોળે ભગત કહે ભવસાગરમા, આવે માર્યા બોળીરે ભરમાવી. ૪

પદ ૫ મું

મૂરખો રળી રળી કમાણો રે, માથે મેલસે મોટો પાણો -ટેક ૧
ધાઈ ધુતીને ધન બેળુ કીધુ, કાટિધ્વજ કહેવાણો,
પુણ્યને નામે પા જૈ ન વાવ્યો, અધવચથી લૂટાણોરે મૂરખો. ૨
ભર્યા કાઠાર તારા ભર્યા રહેશે, નહિ આવે સાથે એક દાણો,
મસાણી રાખમાં રોળાઈ ગયા કંઈક, કાણુ રકને કાણુ રાણોરે મૂરખો ૩
મદિર માળિયા મેલી કરીને, નીચે જમ્મ ઠરાણો,
ભોળે ભગત કહે મુવા પુડ જીવ, ધણો ધણો પસ્તાણોરે મૂરખો ૪

પદ ૬ કું

મૂરખો માની રહ્યો મારુરે, તેમા કાંઈયે નથી તારુ -ટેક ૧
સાત સાયર જેની ચોકી કરતા, ફરતુ નીર ખારુ,
ચૌદયોકડીનું રાજ્ય ચાલ્યુ ગયુ, રાવણાદક વાળુરે મૂરખો. ૨
દુખને તો કાઈ દેખે નહીં, ને સુખ લાગે સારુ,
વેળા વેળાની છાંયડી તારી, વળિ જાશે વારુ રે મૂરખો. ૩
હરિ ભજનમા હેતજ રાખો, સ્મરણ કરો સારુ,
ભોળે ભગત કહે રાખો હૃદયમા, પ્રભુનું ભજન ખારુરે મૂરખો. ૪

પદ ૭ મું

દુનિયા દીવાની કહેવાશે રે, છુડી બિતોમાં ભટકાશે ટેક. ૧
પાપ બ્યારે એનું પ્રગટ થશે ત્યારે, ભૂવા જતિ ઘેર જાશે,
ધુણી ધુણી એની ડોક જ દુખશે, ને લેનારો લેઈ ખાશે રે દુનિયા. ૨
સ્વર્ગમા નથી સુપડું ને, નથી ખાડણિયો ને ઘટી,
દુષ્ક્રિયાઓના જમનારા તમે, કેમ કરી જમશો બટી રે દુનિયા. ૩
દોષ કરી ને ધુતવાને આવે ત્યારે, હાથ ખતાવા સૌ જાશે,
ક્યારે આના કર્મનું પાનું રે ફરશે, અને ક્યારે પુત્ર જ થાશે રે દુનિયા. ૪
કીમિયાગર કાઈ આવી મળે ત્યારે, ધનને વાસ્તે ધાશે,
ભોળે ભગત કહે ભ્રમણામા ભમતાં, ગાઠની મૂડિ ગમાશે રે દુનિયા. ૫

[illegible]

शृणुदीक्षानां यद्

—[REDACTED]—

પદ ૧ લુ-રાગ ખિલાવલ

પહેરેને પિતામ્હર લાલ, પલવટડી તમે વાલોજી,
જીવતિ જનને મોહારે લાલ, લડસડતી ગતે ચાલોજી ૧
અમલ કલમ દલ લોચન લાલ, ભવમોચન ભવ લાવોજી,
કહડે કાકીલ લાજેરે લાલ, જીણે સાદે મોલાવોજી ૨
દીઠડે દુ ખડા નાસેરે લાલ, મીઠડારે લીજે સુખનાજી,
રામકૃષ્ણ (કૃપા) રસ પીતારે લાલ, લેખા શા રહે સુખનાજી ૩

५६ २ शु

સુદર કાઈ ન દેખુરે લાલ, તમ સરખુ શામળિયાળ,
અમસુ સુકૃત સાધુરે લાલ, મહી વેચતા મળિયાળ ૧
સુર નરને નહિ સુણેરે લાલ, જોગીને નહિ જોતાળ,
ધેર અમારે આવોરે લાલ, લાજો નહિ ગઈ દોતાળ ૨
વૃદાવનમા વસતોરે લાલ, સગપણ થયુ છે સાચુળ,
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિયારે લાલ, નામે તમારે નાચુળ ૩

५६ ३ शु

નામ તમારુ સુષુતારે લાલ, તાન જ આવે તનમાળ,
રૂપ તમારુ રુકુરે લાલ, વારુ વસિયુ મનમાળ.
લોક કહે છે ઘેલીરે લાલ, વનમા દોડુ અકેલીળ,
મોહન મુખડુ જોતારે લાલ, આનદની થાય હેલીળ
કણ્ઠકણ્ઠી ને કાલીરે લાલ, વહાલાને ધુ વહાલીળ,
રામકૃષ્ણ રસ બીનીરે લાલ, અલિયે આથે લાલીળ

46 8 23

તેવ પહીં છે તમનેરે લાલ, ભામનીઓ ખડુ બાવેળ,
 બાહે મહી બોલાવોરે લાલ, અમને અચરજ આવેળ ૧
 રસિયા ને રંગીવારે લાલ, વહાલ ભર્યા નેણ વારુળ,
 સુખ દેખી મલકાઊરે લાલ, લાજ કરે શા સારુળ ૨

રમભર રમથુ તમથુ રે લાલ, નેહ ધરીને નમથુજી,
રામકૃષ્ણ રસમાતારે લાલ, આળ કરો તે ખમથુજી ૩

પદ ૫ મુ-રાગ રામગ્રી

નિરખતા નાથને મારી, આખ થઈ છે ટાઢીરે,
નિત નિત નવલા સુખ મુજને, દામોદર દે છે દાડીરે નિરખતા ૧
છેલ છળીલા કહાનજીનુ સુખ, જોતાં તૃપ્ત ન થઈએરે,
ભાવે પૂરણુ બાળી એના, ભામલડાં તો લઈએરે. નિરખતા ૨
જસોદાનો સુત જીવણુજી, સહુ સહીયરને સુખદાઈરે,
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પામિયા, કાઈ પૂરણુ પુન્યે આઈરે નિરખતાં ૩

પદ ૬ કું

સ્નેહે બાધી સુંદરી, સુદર વર જોવા જાયરે,
મોહનજીને મરકલડે, કંઈ ઉલટ અગ ન માયરે. સ્નેહે. ૧
કાની અચલે સુદડી ને, કાની લલક ફૂલીરે,
મુખડું જોતા માવનું હું તો, મચકો ગઈ છું બૂલીરે સ્નેહે. ૨
એક વધાવે પુલડે, એક ફરી ફરી આશિષ જોલેરે,
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પેખતા, કાઈ દેવાગના શી ડોલેરે. સ્નેહે. ૩

પદ ૭ મુ

મહારા કહાનજી તમને કામલડી, તે કેવી સારી દીપેરે,
મેર પીછ ને મુજ્જા જેડીએ, માતુનીનાં મન હિસેરે મહારા ૧
પર્મ પનોતા પાતળીઆ તમો, જે પહેરો તે ગોઠેરે,
ચાલ તણી ચતુરાઈ જોતા, લક્ષ્મી ચરણે લોટેરે મહારા ૨
અણીયાળીશી આખડલી તે, જોગ ભોગનુ જામણુરે,
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસ ભચ્યા, કાઈ કીકીમાહે કામણુરે મહારા. ૩

પદ ૮ મું

વહાલા વિકુલજી રે હો, દુર્લભ દીઠલાજીરે હો-ટેક.
તમ માટે દીલડી કરુરે, પહેરુ પટોળા હો, વહાલા. ૧
નેન સમારુ નિરમળા, નીત નવલ રગ ચોળી હો
અખળાને ઉજમ લણેરે, તમથુ રમવા હો, વહાલા. ૨
કાને સુણતા વાંસલડી ઘેરે, ન રહી જમવા હો.
એવા લાડ લડાવીએ, કાઈ અમને વહાલા હો,
રામકૃષ્ણ રસ ઘેલડા, હું ચણું રહી બાલા હો વહાલા ૩

પદ ૯ મું

મુજને તુજવીણુ ન ગમે હો, વેરી વિરહ દમે છે હો —ટેક. ૧
તુજ માટે મચકા કરીને, આવુ તીરે હો,
અણુદીઠે મન અણુમણુ, તો સુખ ન શરીરે હો મુજને ૨
મનકું હચુ માહેરુ તે, કહીએ કેવુ હો,
નરનારી છે અતિ ધણા, કા ન મળે એહવુ હો મુજને ૩
પહેરુ ઓદુ પાતળી તે, કાઈ એક સારુ હો,
રામકૃષ્ણ પ્રભુ નથી અળગા, તન મન સોંપ્યા વારુ હો મુજને ૪

પદ ૧૦ મું

નદના હૈઆ છોજ હો, લક્ષણે લૈઆ છોજ હો —ટેક ૧
ધણા દિવસ તમે અમથુ, કાઈ કાઈ ટળતા ચાલો હો,
હવડા સહુ સહીઅર મળીને, હલકે હાલો હો નદના ૨
મહિ વેચંતા માવજી તમે, પકડી પાડી હો, નદના ૩
આથ લઈ ખેંચી મુજને, ઢોળી પાડી હો નદના ૩
એ રસ લીલા લાડતી, કહો કલા રમાશે હો, નદના ૪
રામકૃષ્ણ જન રસ ભર્યો, જુગ જુગ જશ ગાશે હો નદના ૪

પદ ૧૧ મું

પ્રેમ પુષ્ટ કર્યાં છો હો, વલ્લભ મન વર્ધાં છો હો —ટેક ૧
ગોકુળમા રાખી રહ્યા, અમે અતિ અન્યાય હો,
પાડ માને અમતણે, તમે કુવર કનાઇ હો પ્રેમ. ૨
પ્રેમે ગોરસ મારા ધર તણા, ખોળીને પિધાં હો,
જે દિન ગોરસ નવ છુટ્યા, ત્યારે હૈડા દાઝ્યા હો પ્રેમ ૩
ઝંઘડા કરતા ઝટકે, બિરમાળા તુટી હો,
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રાખીએ, છીએ બાધી મુઠી હો પ્રેમ ૪

પદ ૧૨ મું

ગોપી ઘેલી દીસે હો, મુજપર દત પીસે હો —ટેક ૧
તે નર હુ હો નહિ, તુ જ હાથે આવુ હો,
ખ્યાત ધણી છે તુજને, તે સૌ સમાવુ હો ગોપી ૨
તુએ છે કુતારડી, હુ એ પણુ નથી ઓછો હો,
ધણુ દોલલે જાણુજે, મુજને જડવો છોછો હો ગોપી. ૩

તે દિન દાણ્ય માગતા, આવી અમર્યુ બાથે હો,
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રુકુ થયુ, હું તો નાગર સાથે હો. ગોપી ૪

પદ ૧૩ મુ-રાગ સારંગ દેશી

આવ હરિ વહાલા આવરે, આવ હરિ વહાલા,
મનની ગમતી વાત કીજીએ, છખીલારે છોગાલા. આવ ૧
તુજ મળતા મન મહારુ, હીસે આનંદ પામેરે,
રજની આખી રગભેર રમીએ, તો રસ બહુ જામેરે. આવ ૨
એ સુખ કાઈ કહ્યું ન જાયે, કહાનડ કાવારે,
રામકૃષ્ણ પ્રભુ અનુભવ કીજે, અતિ છો વહાલારે આવ ૩

પદ ૧૪ મુ-રાગ ગરબી

નદજનો ડુવર કાડામણો, સાહેલીરે, ગોવરધન મન લાવનો સાહેલીરે
ગોઠુળિયુ રળીઆમણુ, સાહેલીરે, જમુના તટ સોલામણુ, સાહેલીરે.
વ્રજ સુદરીના સગમા, સાહેલીરે, રાસ રમે વહાલો રગમા, સાહેલીરે
પ્રેમ તે સીધુ સુખયુજમા, સાહેલીરે, વૃદ્ધ તે વનના ડુજમા, સાહેલીરે,
રાસ રમે સાહેલડી, સાહેલીરે, થઈ વહાલાને કંઠે ઘેલડી, સાહેલીરે
સુદરીને રગની રેજડી, સાહેલીરે, મુરલીને નાદે થઈ ઘેલડી, સાહેલીરે
રમતા રમતા રાતલડી, સાહેલીરે, કહી નવ જાએ વાતલડી, સાહેલીરે
પહોળાં તે બેઠે સુખ સેજમા, સાહેલીરે, શ્યામ શામાળ બહુ હેજમા, સાહેલીરે
નીરખી સખી વૃદ્ધમા, સાહેલીરે, રામકૃષ્ણ પ્રભુ નાચે આનંદમા, સાહેલીરે

પદ ૧૫ મુ

પહેલે તે મોહન મીઠડો, સાહેલીરે, અહિયા ઉમો મેં દીઠડો, સાહેલીરે
તે છખી મન ગોડી ગઈ, સાહેલીરે, શિર બેકુ ને ઉભી રહી, સાહેલીરે
ગોઠ કરે કાસું ધણી, સાહેલીરે, દષ્ટિ તે ફેરવે મુજ ભણી, સાહેલીરે
ડુવર હશે એ કેહનો, સાહેલીરે, મારે છે માર એ મોહનો, સાહેલીરે
સાચા તે આપનો બેટડો, સાહેલીરે, મોલીડું તે ભારે મરોડતો, સાહેલીરે
ઉભા રહ્યાની શી ઠાણુ છે, સાહેલીરે, એવું તે સુદર કેણુ છે, સાહેલીરે
કેણુ તે દેશનો કહાનો, સાહેલીરે, ન હોય તે આપણા હાનો, સાહેલીરે
જાઝી વાર ત્યા ઉભી રહી, સાહેલીરે, મન પાખી મદિરિયે ગઈ, સાહેલીરે
રામકૃષ્ણ પ્રભુ મન હર્યું, સાહેલીરે, તે દિનથી કાઈ કામણુ કર્યું, સાહેલીરે

પદ ૧૬ મુ

ધુતારા ધરણીધર તારી વાસણારે લોલ,
વાસણાયે કંઈ ઘેલુ ઠીધુ ગામ જો—ધુતારા—૨૬

સખી નહાતા ઘેતા દહોતા વલોવતા નીસચારે લોલ,
 હળતા પડતા રડતા મૂક્યા બાળ ને ધુતારા. ૨
 સખી સાસુ સસરા જેઠ જેઠાણી નવ લલારે લોલ,
 કથળને ચ્હડતી મુકી રીસ ને ધુતારા ૩
 સખી મધ્યાહ્ને મોહનજી બેઠા કદમ ચડીરે લોલ,
 ગોપીજનના હરિયા છે કઈ ચીર ને ધુતારા. ૪
 સખી અવળા વસ્ત્ર ને અવળા આમ્રણ પહેરીયારે લોલ,
 કાન તણા લઈ કેડે ધાલ્યા ફાટે ને ધુતારા ૫
 સખી રામકૃષ્ણ પ્રભુ બલે પધાર્યા શેરીએરે લોલ,
 ગોપીજનની પૂરી છે કઈ આશ ને ધુતારા ૬

પદ ૧૭ મુ

હસવા સરખી હરિસુ મારે ગોઠડીરે લોલ,
 હસવા સરખુ બિજમંડલ શુભ ધામ ને. હસવા -ટેક ૧
 સખી નાહતા ને ગાતારે શુભ ગોવિંદનારે લોલ,
 વસવા સરખુ વૃદાવન શુભ ગામને હસવા ૨
 તીરથ મારે કીરત કેશવરામનું રે લોલ,
 પીતુ મારે પ્રેમતણુ રસપાનને હસવા ૩
 નાત હમારી નિરમળ નદકુવર શુ રે લોલ,
 ભાત હમારી લુધરજી શુ બળતી ને હસવા ૪
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ બને પધાર્યા શેરીયેરે લોલ,
 ગોપી સધળી શુભ તમારા ગાયને હસવા ૫

પદ ૧૮ મુ

નહીં જાઉં તે જમના પાણીરે મા, હુંને, ખીજવે તે સૈયર સમાણીરે મા
 મુને કુવારી કુનારી સહુ કહેછેરે મા, મારી સૈયરે તે મેણા દેછેરે મા
 જળ જમનાજીને ધાટેરે મા, હુંને કાહનજી કાદવડે છાટેરે મા.
 બહાલો કરે નેણાના ચાળારે મા, મેં તો કહાનવર સાબળ્યા કુવારાંરે મા
 હુંને કહાન વરને પરણાવેરે મા, મારી વ્રજમા તે વાત વખણાવેરે મા
 મળે સરખા તે સરખી બેડરે મા, તુને પોંખતા તે પહોંચશે કાઠરે મા
 હેવા રામકૃષ્ણ વર રડારે મા, હુંને અખડ પહેરાવો ચુડારે મા
 હેવા રામકૃષ્ણ વર રગીરે મા, મારા જનમ જનમના સગીરે મા

રાજે

કૃષ્ણ પ્રત્યે ગોપીના પ્રેમ વિષે

પદ ૧ લુ

હરિ મેં હાવે ક્યમ રહેવાયે, દુપણુ આ તે ક્યમ સહેવાયે,	
એ તો અધ થઇને તાણે, પ્રેમની વાતો પથુ શુ જાણે	૧
આવી અમથાં ખુદી મારે, સાચો શબ્દ કોઈ ન ધારે,	
મોહન વાત તુ સાભળી મારી, હુ તો બેઠી સહુથી હારી	૨
દુરિજન દે છે મુને મેહણ્યાં, મારાં તમશુ લાગા નેણ્યાં,	
વહાલા વેરી વાકુ બોલે, તે તો પડશે તેને બોલે	૩
હાવે જે બોલે તે સહીએ, મનની વાતો કોને કહીએ,	
સઉંકા બોલે છે આકુ આકુ, વાક હુ કોનો કહાકુ	૪
એ તો શિખામણુ છે જાણો, મનમા દુભણુ કાઈ ન જાણો,	
રસીઆ રાજેના વાલા, ભગતતારણુ છે નદલાલા	૫

પદ ૨ જુ

ત તો થેલુ કાધુ ગામ, કાને હાથ ન લાગે કામ,	
જેને મળીએ તુ મોરાર, તેને મૂકાવ્યા ધર આર	૧
હાવો કોનો કાહુ વાક, ત્રીકમ તમથી આડો આક,	
રસીઆ રગ રમાજ્યા એમ, વળતાં તે વિસાર્યા કેમ	૨
જે કા જળ ભરવાને જાએ, તે તો વાટે ખોટી થાએ,	
કોનુ ચોરી લીધુ ચત, એવો કામજુગારો કથ	૩
વિકુલ વહાલા તારાં વેણુ, મહારા તમશુ લાગ્યાં નેણુ,	
મારે તમશુ લાગ્યો નેહ, તમને સોંપી સુંદર દેહ.	૪
ધરના છો ધૂતારા કાહાન, મનમા મૂકાવો છો માન,	
રસીઆ છો રાજેના નાથ, સર્વે સોંપ્યુ તમારે હાથ.	૫

પદ ૩ જુ

વહાલા વાટે તે વાત ન થાય, તમે જાણો છો જાદવરાય,	
કુંકુ કાઈ લીએ સસાર, અમો અબલાનો અવતાર.	૧

ઉભા રહીએ ઘાલે દિસ, વળતા વેરી કાઢે વેશ,
ત્રીકમ તમારુ કઈ ન જાય, વળતી અમને દુહણ થાય. ૨
વહાલા ચઢ્યા ન ઉતરે આળ, જુગમા રહેવુ મહા જળજળ,
મોહન મળવુ તે એકાંત, એવી મનની વિચારો બ્રાત. ૩
માહારે સાસુડીનું સાલ, જોતાં જોડાણી દે ગાળ,
જમ કાઈ મીન રહે જળમાહે, પાણી પીવુ તે કહો કાંહે. ૪
વહાલા વાત સાંભળો એક, વિઠલ વારુ કાઈ વિવેક,
દુરીજન દેએ ઠામો ઠામ, શાને મેલાવો છો મામ. ૫
મારે અતર ઉપને દુ ખ, તમો માનો શાનુ સુખ,
રસીઆ છો રાજેના નાથ, તાહારા નેનમા છે કાઈ ધાત ૬

પદ ૪ છુ

મારા મન મમતા મહારાજ, મારે ઘેર આવોને,
હું તો તલસું તમારે કાજ, હસીને બાલાવોને—ટેક.
વિલંબ ન કરીએ વિઠલારે, આવોને અમ ઘેર આજ,
પેર પેરનાં પકવાન બનાવુ, ત્રિકમ તમારે કાજ મારા ૧
મનમા હતુ તે માવજીરે, મુખડે કેમ કહેવાય,
આવી શકે તો આવજો, મારુ જોતાં જોયન જાય. મારા ૨
આ જોને આગણિયે ઉભો, રંગીલો રણછાડ,
રાજેના સ્વામી પ્રભુ અતરજમી, પૂરો મારા મનના કાડ. મારા. ૩

પદ ૫ મુ

કુણ્ય બોલે તમારી સાથ, જાદવજી જાણ્યારે,
આ તો નોહે મોટાની રીત, પરઘેર માંણ્યારે—ટેક
વાટ જોતા રજની વીલી, આવ્યા ઉગમતે સૂર,
કામણગારા કાનજીરે, વાલે અમને વિસાર્યા દૂર. જીવણ ૧
પરનારીની પ્રીતડી તમે, કરી આવો ઠામો ઠામ,
અહીંઆ આવીને શું કરો, જોનો ઘેર ઘેર હોય વિશ્રામ જીવણ. ૨
કાને તે મદિર તમે કાનજી, કરી આવ્યા લીલા લેર;
રાજેના સ્વામી પ્રભુ અતરજમી, કાણુ જાણે તમારી પેર જીવણ ૩

પદ ૬ હું

જોનો પીયુડો તે પરઘેર જાય, સખી હવે શુ કરીએરે,
એકલડા નવ રહેવાય, ઝુરી ઝુરી મરીએરે. સખી. ૧

રૂપ જોવતા રસીઓ વાલો, પરાણે કરે છે પ્રીત,
 વણુ તેઓ પરમદિર જાઓ, એહેવી છે એની રીત સખી ૨
 સમજાવ્યો સમજે નહિરે, કહો હવે કરીએ કેમ,
 શેરડીએ સામે મળે, આરે દાળે નીચા નેણુ સખી ૩
 છળભેદ છાનો રમેરે વાલો, વાતોમા મને વાચ,
 રાજેનાસ્વામીપ્રણુ અતરજમી, એતો અરથ પજો ઓળખાય સખી ૪

પદ ૭ મુ-રાગ ગરબી

કાગળ મોકલુરે, વહાલા વાઓ હેત કરી,
 એકવાર આવજોરે, નીરખુ મુખડા મૂછ ભરી ૧
 વિનતા પ્રેહે તણીરે, લખતા લોચન ચાલે નીર,
 અખળા અવતર્યારે, વાલા કહો કેમ ધરીએ ધીર ૨
 બાળે વેશમારે, લાગી પરણ્યા પહેલી પ્રીત,
 વર વિકુલ વર્યારે, અવર વરવાની શી રીત ૩
 ત્રિકમ તમ વિનારે, સુકા સહુ વાડીના વન,
 લીલા કેમ રહેરે, વહાલા પલ્લવ છો આ વન ૪
 સહુ અળખામાણુરે, મુજને કુટુંબતણો પરિવાર,
 વહાલા વીખે ભર્યારે, વેરી બાળે સહુ સસાર ૫
 અન પાણી તન્યારે, હવે પડશે પાપી પ્રાણુ,
 સુતુ તમ વિનારે, વહાલા લાગે છે જ્ઞાન ૬
 જાહા હરિ રજે રમ્યારે, તે મને જાગી ખાવા ધાય,
 તે સુખ સાબરેરે, તમ તમ હૃદયે હોળી થાય ૭
 રહેવાતુ નથીરે, વહાલા કહુ છુ મૂઝી લાજ,
 મળજો દયા કરીરે, રસિયા રાજેના મહારાજ ૮

પદ ૮ મુ

ઉગો શરદ પુનમનો ચદ, મહારે ઉપનેરે આનદ,
 ગોરી ગરબે રમવા આવે, રમશે ગોપી ગોવાળ માહે ૧
 રમવા ભૂધર સાથે ભાવ, આપણે આવ્યો છે આ દાવ,
 મળીએ સરવે સરખી નાર, સજીએ શોભીતા શણુગાર. ૨
 ઠમઠમ વીછીવાનો ઠમકાર, ઝમઝમ ઝાઝરનો ઝમકાર,
 ઓઠો આપે એવાં ચીર, આપણે જાવુ જમનાં તીર ૩

ચોળી ચપક વરણી પેહેર, આપણે કરવી લીલા લેહેર,
જન્મ કાર્ધ વશીયેર માટે ફેણ, એવી ગુથાવોની વેણ ૪
લેહેરે હૈડા ઉપર હાર, નૈણ નીરખોને મોરાર,
રસિયા છો રાજેના નાથ, અમને રંગે રમાડો રાત ૫

પદ ૯ મું

આજની ધડીરે રળિયામણી
હારે મ્હારા બહાલાજી આબ્યાની વધામણી જીરે, આજની -ટેક
હારે સોહાસેણુ પૂરોની સાથીયા,
હારે ઘેર મલપતા આવે તે હરિ હાથીયા જીરે, આજની ૧
હારે સખી આલેરા વાસ અણાવીએ,
હારે મારા બહાલાજીને મડપ રચાવીએ જીરે, આજની ૨
હારે સોહાસેણુ ચાર તેડાવીએ,
હારે મ્હારા વાલાજીને મોતીડે વધાવીએ જીરે, આજની ૩
હારે સોહાસેણુ મળશે જે ધડી,
હારે મ્હારા પ્રભુજી પધારે તે ધડી જીરે, આજની ૪
હારે મદ્યા દાસ રાજના સ્વામી ફાકડા,
હારે હું તો મોહી રહી મુછના આકડા જીરે, આજની ૫

પદ ૧૦ મું

આવોની લાલ વરણાગીયા
હારે ઘેર આવોની સ્થામ સવાદીયા જીરે, આવોની -ટેક
હારે કહાના આવો તો શીખતુ ચાતુરી,
હારે આપણુ રમીએ તે રંગભર રાતડી જીરે, આવોની ૧
હારે ચાલો જમ્મએ જમનાજીના ધાટમા,
હારે પેશા દુરિજન લોક દેખે વાટમા જીરે, આવોની ૨
હારે રૂડા દાસ રાજેના સ્વામી વાકડા,
હારે હું તો મોહી રહી મુછના આકડા જીરે, આવોની ૩

પદ ૧૧ મું

આજને આબ્યારે હરિ દાવમા
હારે ભોળા ભાવમારે, ભોળાભાવમા, તે બૂધરને ભેટીએ જીરે, આજને -ટેક
દાવ પડે લારે લાજ ધટેરે,
હારે લારે સુપડે સરવ સામેટીએ જીરે, આજને. ૧

કુલડાની સિંહેજ વહાલા મેરે સમારી,
 હરિ ત્યારે સાથરે તે શીદને આભોટીએ જરે, આજને. ૨
 માહારારે મનમા એવું આવે છે,
 હારે એવા વહાલમા તે લાલને લપેટીએ જરે; આજને ૩
 દાસ રાજેના સ્વામી તમેરે મળ્યા છો,
 હરિ ત્યારે દોહીલા તે દિન શીદ ગાળીએ જરે, આજને. ૪

રાધિકાજી સ્વમામાં પરણ્યાં તે વિષે

પદ ૧૨ મુ—રાગ પરજ

ઉમતે બહાણે રાધાની માડી જાગી, એના ચિતમા ચટકી લાગીરે,
 આ શુ રે કીધું—ટેક
 કુવરી મારે દુખના દરિયા આજ રેલ્યા, તે કુળના મારગ મેલ્યારે, આ શુ રે
 કુવરી મારા કયા વેરીએ વેર સાધ્યા, તે મીઠલ કોનાં બાધ્યારે, આ શુ રે
 કુવરી તારો કેછ નગરીમા દાત વહેયો, તે ચૂડો કેનો પહેયોરે, આ શુ રે.
 કુવરી તે તો જીવડો લીધો મારો ઝાલી, વરમાળા કેની ધાલીરે, આ શુ રે
 કુવરી તે તો ઉપરણી કેની ઓઢી, તારે કીયા વરની જોડીરે, આ શુ રે
 કુવરી તારો માડવડો કયા રાખ્યો, તારા વરને કાણે પોંખ્યોરે આ શુ રે
 કુવરી ત્યા તો કયા ચુરુદેવ આળ્યા, ત્યા કાણે વેદ લણાળ્યારે, આ શુ રે
 કુવરી તમને કેણે રગ રમાજ્યા, ત્યા કસાર, કેણે જમાજ્યારે, આ શુ રે.
 કુવરી તે તો કુળમા લગાડી ખામી, તને મળ્યો રાજેનો સ્વામીરે, આ શુ રે.

પદ ૧૩ મું

એટલે ત્યા તો બોલ્યા છે રાધા વાત, તુ સાલજ મારી માતરે,
 મેં બહુ સારું કીધું—ટેક
 માતારે મારી દુખના દરિયા નથી રેલ્યા, નથી કુળના મારગ મેલ્યારે, મેં બહુ.
 માતા મારી શિશુ તમારા નથી વહેર્યા, પાનેતર પ્રભુનાં પેર્યોરે, મેં બહુ.
 માતારે નથી વેરીએ વેર સાધ્યા, મીઠળ મોહનના બાધ્યારે, મેં બહુ.
 માતા મારી મથુરા નગરીમા દાત વહેયો, મેં ચૂડો અવિચળ પેર્યોરે, મેં બહુ.
 માતા તારો જીવડો લીધો નથી ઝાલી, વરમાળ વિકુલની ધાલીરે, મેં બહુ.
 માતા મેં તો હરજે ઉપરણી ઓઢી, મારે અખડ વરની જોડીરે, મેં બહુ.

માતા મારો માડવડો મનમા રાખ્યો, હિમાયે વરને પોંખ્યોરે, મેં બહુ
માતા ત્યાં તો તેત્રીશ કોડ દેવ આંખ્યા, બ્રહ્માએ વેદ બણ્યાંબારે, મેં બહુ
માતા મારી કૃષ્ણ-ચરણામૃત મેં પીધાં, ત્યાં શિવે કન્યાદાન દીધારે, મેં બહુ
માતા મારી બ્રહ્માયે રંગ રમાજ્યાં, કસાર હિમાયે જમાજ્યારે, મેં બહુ
માતા મેં તો શિવને ચઢાવ્યા કુલગજરા, વાસુદેવ સરખા સસરારે, મેં બહુ
માતા મેં તો શિવને ચડાવ્યા જસુ, દેવકીજી સરખા સાસુરે, મેં બહુ
માતા મેં તો શિવને ચડાવી છે હલદી, સુભદ્રા સરખી નણુદીરે, મેં બહુ
માતા મેં તો શિવને ધરાવેલા હાર, મને મળ્યા કૃષ્ણ ભરથારે, મેં બહુ
માતા મારી કુલમા લગાડી નથી ખામી, મળ્યો રાજેનો સ્વામીરે, મેં બહુ

પદ ૧૪ મું

ઐટલે વળતી માતા બોલ્યા છે વાણી, તું તો સાબળ પુત્રી જાણીરે, આ શુરે કીધું
કુવરી એ તો કૃષ્ણ કહેવાયો કાળો, તે કપા શોધ્યો ગોવાળોરે, આ શુરે કીધું
કુવરી એ તો કાનુડો કામણુગારો, એ ધોંગડમસ્લ ધૂતારોરે, આ શુરે કીધું
કુવરી એમાં ચાદાસૂરજની સાખ્યો, એને જશોદાજીએ રાખ્યોરે, આ શુરે કીધું
કુવરી એ તો ગાયો ચારીને પેટ ભરતો, પરનારી પાછળ ફરતોરે, આ શુરે કીધું
કુવરી તારો તાત આ વાત જો જાણે, તે કંઈ પ્રાણુજ આણેરે, આ શુરે કીધું
કુવરી તેં તો નવ કરવાના કામ કીધાં, અમને દુખડા બહુ દીધારે, આ શુરે કીધું

પદ ૧૫ મું

માતા મારી કૃષ્ણને એમ નવ કહિયે, એને ચરણે જૈને રહિયેરે, તું સાબળ માડી
માતાએ તો ચૌદલુવનનો છે વાસી, એને ચરણે કાટિક કાશીરે, તું સાબળ માડી
માતા હવે પરણ્યા તે ફેાક કેમ થાશે, જો સૂરજ પશ્ચિમ જશેરે, તું સાબળ માડી
માતા તારે કરવું હોય તે કરજે, તારે મરવું હોય તો મરજેરે, તું સાબળ માડી
માતા હું તો પૂરણુપદને પામી, મને મળ્યો રાજેનો સ્વામીરે, તું સાબળ માડી.

ભૂખણુ ભકેત

ધૃત્વરને ભજવા વિશે

અષ્ટક ૧ લુ-છઠ ભુજગીની ચાલ

કશી વાતનો ખરખરો મન નાણો, સુખ દુ ખ તે દેહના ધર્મ જાણો,
કરોને તમે કાટી લક્ષ પ્રકાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર ૧
હરિશ્ચન્દ્ર રાજ મહા પુણ્યવાન, નહી કાય સસારમા એ સમાન,
તેણે નીચ ઘેર વહ્યો નીર ભાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર ૨
સતી સુખ્ય કહાવે અહધ્યાણ જેહ, જેના નામથી થાય નિષ્પાપ દેહ,
તેણે ઇન્દ્ર સાથે કર્યો વ્યભિચાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર ૩
જીવો જનકીજી પજ્યા કુષ્ટ હાથ, જેના સ્નામિ છે કાટિ બ્રહ્માડ નાથ,
આપોઆપ લક્ષ્મીતણે અનતાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર ૪
વળી પાડવોની કહુ એક વાત, જેના સારથિ નિત્ય વૈકુંઠનાથ,
હાર્યો રાજ રિદ્ધિ તથા નીજ નાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર ૫
મહા પુણ્યકારી જેને સિદ્ધ નાથ, ચાલી નીસર્યો નારી લઈ વન સાથ,
બહુ કષ્ટ વેઠુ તેણે વર્ષ બાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર ૬
શા માટે તમે ભાર માથે ધરો છો, વળી હુ કરુ, હુ કરુ એ કહો છો,
કરોને તમે ચિત્ત સાથે કરાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર ૭
કરી વિનતિ સર્વને હુ કહુ સત્ય વાત, રચ્યા ભૂખણે તે સુણો શ્લોક સાત,
ધણુ સાભળ્યા જોગ સાધુ વિચાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર ૮

અષ્ટક-નવપદી ૨ જી

પિતા માત સત્તાન ને મિત્ર બ્રાત, એ તો સર્વ છે આળપપાળ વાત,
એમા અતકાળે નાવે કાય કામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ ૧
ધડીમા ધડી જાય આયુષ્ય અદ્ય, ભમતા ભમતાં થયા કાટિ કદ્ય,
માથે મર્ણુ કરી મહા એક ભામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ ૨
ઘણીવાર સસાર માહી કર્યો છો, પશુ પક્ષી ચેતી વિષે અનતર્યો છો,
હવે આ સમો છે તર્યાનો જ કામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ ૩

કરો છો ખીજી અલ્પ વસ્તુનું યત્ન, તજો છો હરિ નામ જેવું જ રત્ન,
 નથી ભેસતું મૂલ્ય એક બદામ, તે માટે બજો સર્વથા રામ નામ ૪
 જરાયે ધણો દેહ તો જીર્ણ થાશે, શરીરે થકી સર્વ સામર્થ્ય જાશે,
 થશે રોગ પીડા જશે સર્વ હામ, તે માટે બજો સર્વથા રામ નામ ૫
 જેને સેવતા કાટી કલ્યાણ થાય, બહુ જન્મનું પાપ તો સઘ જાય,
 વળી પામિયે જે થકી સિદ્ધ ધામ, તે માટે બજો સર્વથા રામ નામ ૬
 જવું એકલાં ત્યાં નહીં કોય સાલ્ય, વળી જીવને દુઃખ અત્યંત થાય,
 તેણીવાર રક્ષા કરો મેઘરથામ, તે માટે બજો સર્વથા રામ નામ ૭
 જે કા જનકીનાથના હોય દાસ, ન પામે કદી તે ફરી ગર્ભ વાસ,
 કરે લોક આ સર્વ તેને પ્રણામ, તે માટે બજો સર્વથા રામ નામ ૮
 રમ્યા ભૂખણે તે સુણો શ્લોક આઠ, હેતે સાબજે ને કરે નિત્ય પાઠ,
 થજે તેથકી દુઃખકરો નિરામ, તે માટે બજો સર્વથા રામ નામ ૯

અષ્ટક-અગિયારપદી-૩ જુ

ધણા પૂન્યના ભાવથી દેહ પામ્યા, હસતા રમતા સુખે દીન વામ્યા,
 ગયા નાથનું નામ તો સઘ ચૂકી, બજો રામને કામને દૂર મૂકી ૧
 બણ્યા શાસ્ત્ર સિદ્ધાંતની સર્વ વાત, નથી ઓળખ્યા શ્રી તમે પ્રાણનાથ,
 વિવેકી ઈર્ષ કા કરો બુદ્ધિ ટુકી, બજો રામને કામને દૂર મૂકી ૨
 પરસ્ત્રી પરદ્રવ્યનો ત્યાગ આણી, હૃદેમા ધરોને તમે ચક્રપાણી,
 એ તો દુષ્ટ માયાતણી સર્વ ભૂકી, બજો રામને કામને દૂર મૂકી ૩
 મદે અધ દષ્ટિ થયાથી ન દીધું, કુસસારનું સૂખ લાગે છે મીઠું,
 જરા આવશે આ થશે દેહ ચૂકી, બજો રામને કામને દૂર મૂકી ૪
 ધણા જતનથી દેહને સુખ દીધું, ધણા ભેદથી સર્વનું દ્રવ્ય લીધું,
 જવું એકલાં સર્વ સપત્તિ મૂકી, બજો રામને કામને દૂર મૂકી ૫
 ધણા રમ્ય વૈભોગથી દેહ પોખ્યો, કરી તીર્થ જાત્રા કદાપી ન સોખ્યો,
 મળી મિત્ર ટોળે દેશે સર્વ પુકી, બજો રામને કામને દૂર મૂકી ૬
 જદા આવિને જીવને મૃત્યુ ઝેરો, તદા સર્વ સબધી ત્યાં જોઈ રેશે,
 ન રક્ષા કરે વૈઘ કે કવાય ભૂકી, બજો રામને કામને દૂર મૂકી ૭
 કફે વ્યાધિએ કઠનો રોધ થાશે, હૃદેમા થકી જ્ઞાન તો સર્વ જાશે,
 તદા જીવ જીહ્વા થશે સઘ ટૂકી, બજો રામને કામને દૂર મૂકી ૮
 નથી જાણતા ધર્મની રીત ઠીક, નથી રાખતા મરણની મન ખીક;
 શુભાને ભર્યા ચાલ ચાલો છો ઝૂકી, બજો રામને કામને દૂર મૂકી ૯

જમકિંકરા મારશે દુષ્ટ મારે, તદા નાથ પાખે નહીં કોય તારે,
જીવો મૃત્યુ માથે રહે નીત ઝૂકી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી ૧૦
સદા રૈકવશાતિ મહા રક કહાવે, કથા રામની તો જોને મન ભાવે,
રચી બૂખણે તે સુણો જ્ઞાન કૃપી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૧૧

અષ્ટક-નવપદી-૪ થુ

તમે અવતર્યા લક્ષ્મ્યોરાશિવાર, નથી પામિયા તોય સસાર પાર,
માટે આ સમે જપમાળા ધરીને, બળે ભકત ભાવે સદા શ્રીહરિને ૧
ઉદરમા અધો મસ્તકે જ્યા રહ્યાતા, ધણા વ્યાકુળ તો તમે ત્યા થયાતા,
હવે તે સમો કા ગયો નિસરીને, બળે ભકિત ભાવે સદા શ્રીહરિને. ૨
સચ્ચુ દ્રવ્ય તો દ્રવ્યને ઠામ રહેશે, સગા મિત્ર સસારની રીત કહેશે,
જોતામા જશે પ્રાણુ તો નિસરીને, બળે ભકિત ભાવે સદા શ્રીહરિને ૩
એ તો દેહ સબધી જાણો અનિલ, પ્રભુનાથનું નામ તો એક સલ,
નાવે જોયકી ગર્ભવાસે કરીને, બળે ભકિત ભાવે સદા શ્રીહરિને ૪
અભિમાન આડે નથી કાઈ જોતા, કદાપિ નથી કૃષ્ણનું નામ લેતા,
અરે મૂઠ લોકો જવુ છે મરીને, બળે ભકિત ભાવે સદા શ્રીહરિને. ૫
કહ્યું માનજો સર્વથા એક માર, નથી કોઈ સસારમાહી તમારુ,
માટે સગ માયાતણો પરહરીને, બળે ભકિત ભાવે સદા શ્રીહરિને. ૬
કળિકાળમા જન્મ મિથ્યા વગોયો, મહારત્નને કાચને મૂલ ખોયો,
ધરો ધ્યાન ગોવિંદનુ આદરીને, બળે ભકિત ભાવે સદા શ્રીહરિને ૭
જેણે ગોપિકા નાથનુ નામ લીધું, તેણે જન્મ પામ્યાતણુ સાર્ય કીધું,
ગયા તે તો સસાર સેજે તરીને, બળે ભકિત ભાવે સદા શ્રીહરિને ૮
એ તો વિષ્ણુ ભકિતતણો છે પ્રત્યેષ, સુણીને રમે આશુતા મન કોષ,
કહ્યું બૂખણે શ્લોક આઠે કરીને, બળે ભકિત ભાવે સદા શ્રીહરિને ૯

અષ્ટક-મારપદી-૫ મુ

રમ્યા રગ તે ગોપિકા સગ રાસ, ધણે પ્રીતિભાવે કરીને વિલાસ,
કહાવે તથાપિ સદા અલયારી, બળે દુખ હારી સદા શ્રીમુરારી. ૧
આવી ગોકુળે કામ અત્યત કીધું, પિતા માતને સુખ સપૂર્ણ દીધું,
એ તો નંદનો નંદ આનંદકારી, બળે દુખ હારી સદા શ્રીમુરારી. ૨
ધણા દુષ્ટ મારી હપોં ભૂમિ ભાર, કૃપાયે કરી ભકત તાર્યા અપાર,
જેણે નંદની ધેનુ નવલક્ષ ચારી, બળે દુખહારી સદા શ્રીમુરારી ૩

- સુદમાતણી સાર અત્યત કીધી, મુઠી તાદુળામા નવેનિધ દીધી,
કૃપાનાથ સાધુતણા હિતકારી, બળે દુ ખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૪
- જમ-કિકરે દુ ખ અત્યત દીધુ, ત્યારે નારાયણ પુનર્તુ નામ લીધુ
એવામા અભમેળ લીધો હિગારી, બળે દુ ખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૫
- સ્તુતિ સાબળી ભક્તની બીડ જાણી, આઠ્ઠા સઘ વૈકુઠથી ચક્રપાણી,
ચૂકાઠ્યો ગજ ગ્રાહ નાંખ્યો વિદારી, બળે દુ ખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૬
- અરે શુદ્ધિહીણા ન જાણો હરિને, તેણે આવશો ગર્ભ વાસે ફરીને,
જીવેને તમે જ્ઞાન દષ્ટે વિચારી, બળે દુ ખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૭
- હરિભક્તિ પાખે વૃથા જન્મ જાશે, પછી અતકાળે ધણુ કષ્ટ યાશે,
તે માટે તમે વાત ખીજી વિસારી, બળે દુ ખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૮
- વિષય વિષરૂપી તેને શુ વખાણો, આ સસાર તે સ્વપ્નને તુલ્ય જાણો,
વિવેક કરી મોહ માયા નિવારી, બળે દુ ખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૯
- ચતુર્ભુજ શ્રીનાથ છે સત્ય ચર્ચુ, મહાલક્ષ્મી સેવે જેના નિત્ય ચર્ચુ,
એ તો શખ ચક્ર ગદા પદ્મ ધારી, બળે દુ ખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૧૦
- તેણે શુ થયું જે ધણુ એક ડાહ્યા, તેણે શુ થયું દ્રવ્ય ઝાઝુ કમાયા,
તેણે શુ થયું જે રમ્યા રમ નારી, બળે દુ ખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૧૧
- પ્રભુનાથ પોતે દિસે છે દયાળ, કરે નિત્ય ભકતોતણી પ્રતિપાળ,
તેને જો બળે તો ગતિ થાય સારી, બળે દુ ખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૧૨
- સદા ગામ વેલાલ મધ્યે નિવાસ, પ્રભુજીતણો નિસ દાસાતુદાસ,
રચી જૂપણે તે સુણો મોક્ષખારી, બળે દુ ખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૧૩

શાંતિદાસ

૧૬ ૧ ૭

આ કવિના પદ સ્ત્રીઓમાં ખુબ ગવાય છે

કાનુડાની બાળલીલા વિષે

પદ ૧ છુ

કાંધયે દીઠડો કાન કાંડામણે, સખી જોને, દીઠડો કાન કાંડામણે.—ટેક.
છેલ છખીલો ને છોગાવાળો, રડો ને ખૂબ રળિયામણે, કાંધયે
મહિ છળવાની વાલો બુદ્ધિ નિપાવે, શામળિયો સોહામણે, કાંધયે
શાંતિદાસનો પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, પોતે થઈ ગયો વામણે, કાંધયે

પદ ૨ જુ

જુઠડાને ક્યા ઝાલુ, જુવોને સખિ, જુઠડાને ક્યા ઝાલુ—ટેક.
વચન મોહનના લાગે છે મીઠડા, કેવુ બોલે છે કાલુ કાલુ, જુવો
એકવાર વાલોજી એરા આવે તો, ઘેરીને ધરમા ઘાલુ, જુવો
શાંતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, એથણ ખીતી હુ ચાલુ, જુવો

પદ ૩ જુ

કાંઈ કન્યા નહિ આપે, કુવરને, કાંઈ કન્યા નહિ આપે—ટેક.
સારા ન લક્ષણુ કુવરજીરો, નિત ઉઠીને સતાપે, કુવરને
રડો તે વર શોધીને કાઢ્યો, રાધિકાજીને આપે, કુવરને
શાંતિદાસનો પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, કુનારો રહેશે એને પાપે, કુવરને

પદ ૪ થુ

કાનુડો કાળજીની કાર છે, બેની મારે, કાનુડો કાળજીની કાર છે—ટેક
અટપટી પાંચ ને કેસરિયો વાવો, માથે કળાયલ મોર છે, બેની
વૃદાવનમા વાલે વાસળી વળડી, મોરલીનો સ્વર જોર છે, બેની
શાંતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, ગોપી સગ પાંધરો દોર છે, બેની

પદ ૫ મુ

કાનુડે કામણુ કીધલા, ઓ બેની પેતે, કાનુડે કામણુ કીધલા—ટેક
કામિનિયોના કાળજી કારવા, બાણુ જી માર્યા સીધલા, ઓ બેની
લવિગ સોપારી ને પાનના ખીડલા, અમને કાંઈ એક દીધલા, ઓ બેની

શુચ કથું ને વાલો શુ વળિ કરશે, એવુ જાણીને બહુ બીધલા, એ બેની.
શ્રાતિદાસનો પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, આખે અમીરસ પીધલા, એ બેની

પદ ૬ કું

જને ગોવાલણી જૂઠી, અહીંયકી, જને ગોવાલણી જૂઠી.—ટેક
મહિ વેચવાને તું કાલે આવીતી, આગળિયે ચેરીને અગુડી, અહીં.
જુડા બોલ તુ જ્ઞાને બોલે છે, મહિની મરુકિ ક્યારે ફૂટી અહીં.
હસતા આળ ચઢાવે રે બેડી, મારુ ગેડી ને કરૂંડી, અહીં.
શ્રાતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, માલ તારામાં નથી મૂડી, અહીં.

પદ ૭ મું

મનડા બ્યાકુળ હરિ આવતા, જોને બેની, મનડા બ્યાકુળ હરિ આવતા —ટેક
પારણિયા પરજાળે મૂક્યા છે, બાળક મૂક્યા છે ધાવતા, જોને બેની
સાદ કરતા સામા મળિયા, સ્વામિ પેલા ભોજન પાવતા, જોને બેની
વલોણુ તાણતા બાજતા મોહન, માખણુ ખાતા ઘી તાવતા, જોને બેની
શ્રાતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, હરખે હરિ યુજી ગાવતા, જોને બેની

પદ ૮ મું

મન માને લા જાઓછોજી, તમારુ મન, માને લાં જાઓછો.—ટેક.
આવા રૂડાં ભોજન મેલીને, કાદરાને શીદ ખાઓછોજી, તમારુ
આવા રૂડાં તીરથ મેલીને, ખાઓચિયામા શીદ ન્હાઓછોજી, તમારુ.
નાના હતા ત્યારે ઢોરા ચરાવતા, હમણા મોટેરા થાઓછોજી, તમારુ.
શ્રાતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, અમને વાયદા વાઓછોજી, તમારુ

પદ ૯ મું

વારો જશોદા માવડી, કુવરને, વારો જશોદા માવડી —ટેક.
વાછડા છોડીને વાલો વનમાં પધારે, હાથે ગેડી ને પગે પાવડી, કુવરને
નિત્યનિત્ય હીડી વાલો વનમાં સધારે, ગોવિંદ ચરાવે ગાવડી, કુવરને
ભોળિયુ મરડીને બાધે મારો વાલો, બાધણી એ કંઈ પેરે આવડી, કુવરને.
કાણુ જાણે શું ખાઈને જનમિયો, કાધે છે ભાતની કાવડી, કુવરને
શ્રાતિદાસનો સ્વામી રસિક શિરોમણિ, શીખ શી દેઈ મૂકી આવડી, કુવરને.

પદ ૧૦ મું

જળ ભરવાને કેમ જાણી, જશોદા મા, જળ ભરવાને કેમ જાણી—ટેક.
ખાટે જતા વાલો પાણી માગે છે, માણસમા કેમ પાણી, જશોદા.
૫૩

નાથજી નિર્લજ થઇને બેઠા, હુંય નિર્લજ કેમ થાઉં, જશોદા.
સોના રૂપાનો મારો ઘાટધડૂલો, ઊઠાણી રત્ન જડાઉં, જશોદા.
આણી તીરે ગગા ને પેલી તીરે જમુના, વચે સરસ્વતી નાઉં, જશોદા.
શાતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, હરખે હરિ ગુણ ગાઉં, જશોદા.

૫૬ ૧૧ મુ

આવો મારે ઘેર માણવા, હોજી રાજ, આવો મારે ઘેર માણવા —ટેક.
સરવેથી સારુ ગોરસ મારુ, હીરને તાતણે તાણવા, હોજીરાજ.
સૌ સોને ધર ધરે લાગ્યા, પુરુષના વચન પ્રમાણવા, હોજીરાજ.
કહેશે તેને ઉત્તર દેખું, ઉત્તર બીજેથી નથી આણવા, હોજીરાજ.
પાતળિયાજી મારે ઘેર પધારો, નથી બેઠું કોઈ જાણવા, હોજીરાજ.
શાતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, મારે તારા ગુણ વખાણવા, હોજીરાજ.

૫૬ ૧૨ મુ

ક્યારે મળશે કહાન, જોશીડા, જોશી જીઓને —ટેક
સાત સોપારી ને પાનતુ બીડું, જાજારે જોશીડાને ધામ, જોશીડા.
દુ ખે તારે હમે દુખજારે, જાણે પાકું પાન, જોશીડા.
દુખડું તો રે કુંગર ચર્ધ બેડું, સુખડું સ્વર્ગ સમાન, જોશીડા.
શાતિદાસનો સ્વામી રસિક શિરોમણિ, ઘેરી રહ્યો સારુ ગામ, જોશીડા.

૫૬ ૧૩ મુ

માછીડારે હોડી હલકાર, મન છે મળવાનું —ટેક
તારીરે હોડીએ હીરલા જડાવું, ફરતી મુકાવું ધુધરમાળ, મન છે.
સુનાબી દઉંગી ને રૂપાબી દઉંગી, દઉંગી ગલનકા હાર, મન છે.
આણી તીરે ગગા ને પેલી તીરે જમના, બીચમે ખડોરે નદલાલ, મન છે.
મન કરું મહુવો ને તન કરું તણુઓ, જીવ મુકરે રખવાળ, મન છે.
શાતિદાસનો સ્વામી રસિક શિરોમણિ, કૃષ્ણજી ઉતારે પેલે પાર, મન છે.

થોભણહાસ

રાધિકાના રોષ વિષે

પદ ૧ લુ

રગ ભેર રમતા રાસમારે, હાહારે રગ જામ્યો છે ઢગલે,	૧
કુમકુમની ઢગો પડેરે, હાહારે પાતળીઆને પગલે.	
ફર ફર ફરતા પુદ્ડીરે, હાહારે પાયે ધુધરે ધમકે,	૨
મેઘ સમે મારો વાલમોરે, હાહારે ગોપી વિજળી ચમકે.	
ફર ફર ફરતા જે ફરેરે, હાહારે તેનો કર સાહી રાખે,	૩
હસી હસીને ચુપન કરેરે, હાહારે કંઠે બાહડી નાખે.	
મસ્તક મુગટ સોહામણોરે, હાહારે માહી મુગતા બિરાળે;	૪
સામા ઉભાં તે રાધિકારે, હાહારે તેનું પ્રતિબિંબ નાચે	
સોળ વરસની સુદરીરે, હાહારે તેની દષ્ટિ આવી,	૫
નારી થોભણના નાચનીરે, હાહારે રાધે ચાલી રીસાવી.	

પદ ૨ જુ

રુસણ મુકાને રાધિકારે, હાહારે ઘેલી હઠ ના કીજે,	૧
મુખથી બોલો બોલડારે, હાહારે મુનિવ્રત ના લીજે	
વાલો વન ચરાવે ગાવડીરે, હાહારે ઉભા જમુના આરે,	૨
મોરલી તે ફેરા નાદમારે, હાહારે રાધે રાધે પોકારે.	
વાલા એક ધડી નવ મૂકતારે, હાહારે રહેતા શામા સજેગે,	૩
દિવસ રેણી કેમ જાય છેરે, હાહારે મારા વાલા વિજેગે	
સુદરીનો સોહામણોરે, હાહારે આમળો સખકારી;	૪
એરે વહાલો કયમ વિસરેરે, હાહારે ફટ નાર ધુતારી.	
કહ્યું ન માન્યું કામિનીરે, હાહારે દૂતી પાછી તે આવી;	૫
નારી થોભણના નાચનીરે, હાહારે નહિ સમજી સમજાવી.	

કૃષ્ણવિરહના મહિના

કારતક માસે મેલી ચાલ્યા કતરે, વહાલાજી,
પ્રીતલડી તોડીને આણ્યો અત, મારા વહાલાજી

પિયુજી મારા શુ ચાલ્યા પરદેશરે, વ મદરિયામા મેલ્યા બાળે વેશ, મા.
ભર દરિયામા મેલી મુજને વહેતીરે, વ આનડલી ધાતો તે હુ નવ લેતી, મા.
હુ તો જાણતી ઉજળુ એટલું દુધરે, વ જાવાને દીવસડે માડયુ જુદું, મા.
સાગરિયા તમે શીદ થયા છો ખારારે, વ કે આગળ જૈ કરિયે કષ્ટવિસારા, મા.
તમે અમારાં દુ ખડાના છો જાણુરે, વ. પ્રીતલડી ઉપર બધાણુ પ્રાણુ, મા.
થોડેને દીવસડે અમને મળજોરે, વ થોભણુના સ્વામીજી વહેલા વળજો, મા.
માગસર મહિને મદીર ખાવા ધાયરે, વ એકલડી દાસીના દિન કેમ જાય, મા.
શરીર મારુ સર્પતણુ છે ભારોરે, વ ઉગરવાને નથી એકે આરે, મા.
જાય મારુ જોબનિયુ ભરપૂરરે, વ આવે દિવસે કથ ગયા કેમ દૂર, મા.
નાગરવેલ તો નીર વિના સૂકાયરે, વ મૂળમાથી ઉપજી પ્રેહની લાય, મા.
વાલા તમારી વાડિયો વણુથી જાયરે, વ ટોચા વગર તો પખી બેઠા ખાય, મા.
ધણી વિના તો નીધણિયા લૂટાયરે, વ ગોકુળમા કેની બોલે રહેવાય, મા.
પિયુજી મારા પુરણુ કિરપા કરજોરે, વ થોભણુના સ્વામીજી વહેલા વળજો, મા.
ધોષ માસે પડિયો અમને શોષરે, વ તેડાવો જોશીડા જીવે જોષ, મા.
શા કારણથી નાળ્યા સુર રયામરે, વ તરછોડીને ચાલ્યા ગોકુળગામ, મા.
બેડે બધવના લખજો કુશળ ક્ષેમરે, વ વધામણી વાયતા વાધે પ્રેમ, મા.
દેવામાંથી નથી બોલાતો ખટકારે, વ કાગળિયો લખી મોકલજો કટકો, મા.
સાહી વીના તે હરતાજો દેવાયરે, વ ભૂધરજી તમે કેમ ભૂલ્યા અતુરાર્થ, મા.
અતુર હોય તેને ચારે દશે ક્રમરે, વ શામળિયા સાબજીને મારી ખૂમ, મા.
લડી ગણુતા માસ ગયા છે ત્રણેરે, વ થોભણુના સ્વામીજી રાખો શરણે, મા.
માહુ મહિનાની સેજલડી છે સૂતીરે, વ ગાતરની ધાટડિયો બીડુ કેની, મા.
ખાહલડી તે કેની કંઠે નાખુરે, વ હર્ષયાના હડિાળા મનમા રાખુ, મા.
વાવલિયા તે હડા શીતળ વાયરે, વ હીમાજો હાલ્યો તે કેમ રહેવાય; મા.
અમ ઉપર તે દુ ખતો કુગર વાલ્યોરે, વ શા માટે શિયાજો ઘેર ન ગાલ્યો, મા.
તેજ અમારી આખતણુ તો ઉલ્કારિ, વ હમણાનું હસવું રમવું ભૂલ્યા, મા.
દેહતણુ તે દુ ખડા કેને કહિયેરે, વ આસુડા ગાળીને થાક્યાં રહિયે, મા.
ઓચિતા આવીને પજા દુ ખડારે, વ થોભણુના સ્વામીજી આપો સુખડા, મા.

ફાગણ મહિને પુલ્યાં સુદર ફલરે, વ. એ દેખી અતરમા ઉપજે શળ, મા.
 વસત ઋતુમા વિરહ ઉઠે છે ભારીરે, વ. જતા ઝેર દહને કેમ ન મારી, મા.
 પેલા આહિરડા ખેલે હોળારે, વ. સરખી સૈયરની મળી છે ટોળી, મા.
 ચૂવાચદન ઉઠે અખીલ ગુલાલરે, વ. ભેરજીગરણ ને વાગે મૃદમ તાલ, મા.
 ભેરે બની છે ઘેરૈયાની ટોળારે, વ. એ પેલી પડોશજી રગમા રાળી, મા.
 હરિ અમારે હૈયે હરખ ન માયરે, વ. ગોકુળની ગોપીઓ તમને માય, મા.
 આ વેળા તમે આકાશથી ઉતરજોરે, વ. થોભણના સ્વામીજી વારે ચઢજો, મા.
 ચંદતર માસે મહોટી તારી વાડીરે, વ. કરમાણ્યાતા તેણે કુપળ કાઢી, મા.
 વૃન્દાવનમા ભારે દાડમ કાલ્યારે, વ. ભીતરિયામા ભારે દુખડા સાદમા, મા.
 ભાત ભાતના પુલડા પુલ્યા ઘોળારે, વ. લીલાં ને પીળાં ને રાતા ઘોળા, મા.
 કાળી કાયલ ઘોલે મધુરા મારરે, વ. ભમરા ગુન્નરવના ઉઠે સૌર, મા.
 ડમરો મરવો ગુલાબ ને ગુલનોરારે, વ. છોગલડા સુકાવાને આવો ઓરા, મા.
 અગર ચદનની શોભા નથી અધૂરીરે, વ. તેને તળે તો બેસો સભા પૂરી, મા.
 જળ જમુનાના છાટણિયા છટાવુરે, વ. થોભણના સ્વામીજી તમને ભાવુ, મા.
 વૈશાખ માસે વાટ તમારી ન્યાળુરે, વ. આખલડી ઉવાડી ચોદશ ભાળુ, મા.
 ઝખનામા તો જાય છે આઠે પહોરરે, વ. મદિરયામા નથી વેતુ સૌર, મા.
 જીવ અમારો આકુળબ્યાકુળ થાયરે, વ. ધડીએકમા તો જન્મારો વહિ જાય, મા.
 દુખડાંમાથી સુખનો લેતા લાભરે, વ. અપ્રિયો અમ ઉપર પાઓ આભ, મા.
 જળનાં જીવડાં દળવાદળ કેમ સહેશેરે, વ. તરણા ઉપર કેમ મેરુ રહેશેરે, મા.
 કીડી ઉપર કટક ચડાવી લાભ્યારે, વ. વાલપણામા વિખના છોડ વાભ્યા, મા.
 શુ નાઓ છો તાણી ને તરછાડીરે, વ. થોભણના સ્વામીને કહુ કરજોડી, મા.
 જોડ માસે જોઈ રહી છુ ઠંડરે, વ. ઉનાળો ઉલ્થો પણુ નવ થૈ ભેટ, મા.
 ધડી ગણુતાં માસ ગયા છે આઠરે, વ. આગળ આવ્યા અપાડના ધાટ, મા.
 જીવનજી તમને બહુ ધણી લુ વાશેરે, વ. ઉનાળાની આયે દેહ કરમાશે, મા.
 પિયુડા તારી કુમકુમ વરણી મોળરે, વ. મદિરિયે આવીને ચદન ચોળ, મા.
 વીંઝણિયે તે વાવલિયા ઢોળાવુરે, વ. શીતળ જળ ઝરિયો આગળ લાવુ, મા.
 તારે અર્થે આગણું સ્વચ્છ કરાવુરે, વ. શીતળ વા સગાતે રીસ સમાવુઃ મા.
 જાદવ તમને ઝીણા વજ્ર પેરાવુરે, વ. થોભણના સ્વામી લાડ લડાવુ, મા.
 આષાઠ માસે આવી મેઘ ધડુકેરે, વ. વીજળિયૌ ચમકે ને જોર ઝખૂકે, મા.
 અવધ ઉપર સૈંદ્રે આવી ઉભુરે, વ. શામળિયાજી દાની જોડે શોભુ, મા.

ઘેર વળ્યા જે ગયા હતા પરદેશરે, વ પિઉજી મારા કાનાં ઓઢા લેશ, મા.
 આ ચોધડિયે એવો ઉપનો નેહરે, વ પ્રાણુ તળું કે પાડું મારો દેહ, મા.
 કાં જાણું જે ભેરવ જપ જે ખાતુરે, વ કાશીએ જેને કરવત મૂકાવુ, મા.
 કાં જાણું જે ભેગ ધરીને જભીરે, વ તારેને વિભેગે ચોદશ ધાઈ, મા.
 જોયા વિના તે જપ જ નથી વળતારે, વ થોભલુનાસ્વામીજી શે નથી મળતા, મા.
 આવજુ માસે સરવડિયાની ઝડિયારે, વ હેલીની નથી ઉઘડતી ઘડિયો, મા.
 વા વાદળ ને વાય છે બહુ સોરરે, વ નાની મોટી નદીએ આવ્યા પૂર, મા.
 કથ વિના કામનિયે કેમ ખમાશેરે, વ પરદેશી પિયુની પ્રીત જણાશે, મા.
 જે કાનૂડે કસતું કર્યું નિધનરે, વ તે કાનૂડો કોનુ ઠારે મન, મા.
 આ વાલાનો અધૂરો ધરવાસરે, વ માસી મારી તેનો શો વિશ્વાસ, મા.
 ઢોર ચાર્યા તેનો શો તોલરે, વ વાટે ને ધાટે દો જૂઠા ફોલ, મા.
 બુધરજી તમે ભરવાડા વટ રાખીરે, વ થોભલુના સ્વામી જૂવો ઝાખી, મા.
 જાદરવે ભર નિદ્રા લાગી મીડીરે, વ સ્વપ્નામા તો તારી મૂર્તિ દીઠી, મા.
 માથે મૂગટ પીતાબર છે પેર્યારે, વ તિલક છાપ ને ટપકા કેસર ફેરા, મા.
 પાતળિયાનો પટકો જોધને અટકીરે, વ તે વેળાએ દુ ખડાં ચાલ્યા છટકી, મા.
 કાને કુડળ કાટે મોતીહારરે, વ જરકશીને જભે ઝગકે તાર, મા.
 વાસલડીની વરણાગી શી કહીયેરે, વ ધૂનરિયો દેખીને ઘેલા થઇયે, મા.
 વધામણી તો આવે વારવદરે, વ થોભલુના સ્વામી મળિયા મેરાર, મા.
 આસો માસે આવી વાયસ બોલેરે, વ ચોકર્મા આવીને ચાસ ડોલે, મા.
 વધામણી કાઈ લાવે આણી વારરે, વ કઠેથી આણુ એકાવળ હાર, મા.
 તરિયા તોરણુ બાધુ મારે દારરે, વ ધરમા ધાણુ કુમકુમ વરણી ગાર, મા.
 સોનાને શ્રીફળે પૂરુ યાળરે, વ બે ભુગળ વજડાવુ મૃદગ તાલ, મા.
 ચાલો સજની વૈકુઠનાથ વધાવારે, વ થોભલુના સ્વામીજી મહિર આવ્યા, મા.
 ખારે માસે આવી ઝાલ્યો હાથરે, વ મોતીડે વધાવ્યા વૈકુઠનાથ, મા.
 પુરુષોત્તમજી પુરુષોત્તમ મસવાડોરે, વ દયા કરી તે દીવાળીનો દહાડો, મા.
 હરિ અમારે આનન્દ ઓછવ યાયરે, વ માનિનિયો મળીને મગળ ગાય, મા.
 સેવક સરવે આરતિયો ઉતારેરે, વ અલબેલાજી ઉપર તનમન વારે, મા.
 ખાનપાન પકવાન મીઠા મેવારે, વ જમુનાંજળ ઝરીયો આચમન લેવા, મા.
 લવિગ સોપારી એલચી આદરમાનરે, વ વાળિ આપુ બિડલે બાસઠ પાન, મા.
 સુખ શન્યામાં પોઢાડું નહલાલરે, વ થોભલુના પ્રભુનિર્મિતેથાઈં ન્યાલ, મા.

મીરાંબાઈ*

ગુજરાતી ભાષામાં સ્ત્રી કવિમાં પહેલી મીરાંબાઈ
પટરાણી શોધે છે. એની કવિતામાં ભક્તિ
ભાવનો પ્રેમરસ ઝળહળે છે

સતભામાનું રુશયુ

- જાણ્યુ જાણ્યુ હેત તમારુ જાદવારે લોલ, હેત જ હોય તો હેડામા વરતાયજો,
અમે તમારી આખડિયે અળખામણીરે લોલ, વાલ હોય તો નયણામા ઝળકાયજો,
જાણ્યુ જાણ્યુ. ૧
- પારિજાતકનુ ઝુલરે નારદ લાવિયારે લોલ, જૈ સોપ્યુ રાણી રુકમિણીને દરબારજો,
એકે પાંખડલી મારે મદિર ન મોકલીરે લોલ, કીધી મુજથી એ અદકરી નારજો,
જાણ્યુ જાણ્યુ. ૨
- અચરત પાખ્યાં ને આનદ ઉતયોરે લોલ, જાઓ જાઓ નહિ બોલુ સુંદરશ્યામજો,
રુકમિણીને મદિર જૈને રમે રમોરે લોલ, હવે તમારે અમસાથે શુ કામજો,
જાણ્યુ જાણ્યુ. ૩
- અજગા રહો અલબેલા મને અડશો નહીરે લોલ, તમ સાથે નહિ બોલુ નદકુમારજો,
મોલે તો પધારો માનીતી તણેરે લોલ, આજ પછી નવ આવશે મારે દારજો,
જાણ્યુ જાણ્યુ. ૪
- નારદે કહ્યુ સતભામા સાબળોરે લોલ, એ નિર્લજને નથી તમારુ કામજો,
કાલા ને વાલા કરતો તે આવશેરે લોલ, મોટા કુળની મૂકશે મા તમે મામજો,
જાણ્યુ જાણ્યુ. ૫
- ઉતાર્યાં આમણરે સર્વે અગથકીરે લોલ, લો શામળિયા તમારો શલ્યગારજો,
મારા રે મેયરની ઓહુ ઓહણીરે લોલ, ખીનું આપો માનીતીને દરબારજો,
જાણ્યુ જાણ્યુ. ૬
- ચરણા ચીર ઉતારી ચોળા ચુદ્ધીરે લોલ, ઉરથકી ઉતાર્યો નવસર હારજો,
કાંખી ને કડકારે ત્રાટી દામણીરે લોલ, સર્વ સમાળી લેજો નદકુમારજો,
જાણ્યુ જાણ્યુ. ૭

* મીરાંબાઈનું સમ્રમાણુ જીવનચરિત્ર બૃહત્ કવ્યદોહનના સાવમા, ભાગમાં આપેલ છે, તે જોડુ

- આગળથી નવ જાણ્યું મેં તો એવડું લેલ, ધરચિ ન જાણ્યો ધુતારનો ઢગજો,
બાળપણની પ્રીત બ્યારી પાલટીરે લેલ, એ નિર્લજ્જને જ્ઞાનો દીજે રગજો,
જાણ્યું જાણ્યું. ૮
- ધીરજની વાતો ધરથી જાણી નહીંરે લેલ, પ્રીત કરીને પરવશ કીધા પ્રાણજો,
કાળજડા કારીને ભોંનર બેઢિયારે લેલ, મીટડલીમાં માર્યા મોહનાં બાણજો,
જાણ્યું જાણ્યું. ૯
- પ્રીત કરી પરહરવું તોતું પાધરુરે લેલ, થોડાં દિવસમા શુ દીધા મને સુખજો,
સ્વપ્નાનાં સુખડારે સ્વપ્ને વહી ગયારે લેલ, દેહલડીમાં પ્રગટ્યાં દારુણ દુઃખજો,
જાણ્યું જાણ્યું. ૧૦
- પૂરણ પાપ મળ્યારે એ અબળાતણારે લેલ, જેનો પરણ્યો પરવેર રમવા જાયજો,
અબોલડા લીધારે બાળે વેષથીરે લેલ, તે નારીનું જોખન ઝોલા ખાયજો;
જાણ્યું જાણ્યું. ૧૧
- પાણીડા પીતરે ધર શું પૂછિયેરે લેલ, વેરી પિતાએ પૂરણ સાધ્યા વેરજો,
ઉછેરી આપીરે એના હાથમરે લેલ, ગળથુથીમા ઘોળિ ન પાર્યા ઝેરજો,
જાણ્યું જાણ્યું. ૧૨
- શોકલડીના વેણ મને બહુ સાંભરેરે લેલ, નયણામાથી ધૂરે જળની ધારજો;
હૈંદુ ન ફાટયુરે હળુયે અમનણુરે લેલ, ઉર ઉપર કાર્ષ ઉઠ્યા મેધ મહારજો,
જાણ્યું જાણ્યું. ૧૩
- એવા તે મેણાં શુ બોલો મુખયકારે લેલ, બોળાં મનની શુ આણો છો ભાતજો,
નારી મત શુ રાખો નારદને કહેરે લેલ, કુળવતી તમે કેમ કરો કલ્પાતજો;
જાણ્યું જાણ્યું. ૧૪
- પટરાણી તમથી બીજી પ્યારી નથીરે લેલ, શુ સતભામા કુડો આવ્યો કોષજો,
કપટી નારદિયાના કહેણું ન માનિયેરે લેલ, ઘણો વધારે ઘેર ઘેર જઈ વિરેધજો,
જાણ્યું જાણ્યું. ૧૫
- સાચુ જો કહું તો તમે નવ સાંભળોરે લેલ, કહો સતભામા ખાજી તમ આગળ સમજો;
કાળુડા નાગને આપુ આગળીરે લેલ, તો એ તમારુ મન નવ માને ક્યમજો,
જાણ્યું જાણ્યું. ૧૬
- મોહનજી કહેરે સતી તમે સાંભળોરે લેલ, કહોતો મગાવુ પારિભવતું ઝાડજો,
આણીને રોપવું તમારે આગણુરે લેલ, રાણી રોપ તજીને મૂઠા રાડજો,
જાણ્યું જાણ્યું. ૧૭

હરખીને બોલ્યારે હરિથી હેતથુરે લોલ, સતભામાને સોઠો લાગ્યા પાયળે,
વાળ ને વાગેરે વાંસળારે લોલ, ગીત ગાન ને નૌતમ ઉચ્છવ થાયળે,

જાણ્યુ જાણ્યુ. ૧૮

ક્રમક્રમ ને કરતૂરી બેહેકે કેવડારે લોલ, ચૂનાયદન ઉડે અખિલ ગુલાલળે,
આનંદ ઓછવરે થાય અતિ ધણારે લોલ, બેરભુમળ ને વાળે મૃદગ તાલળે,

જાણ્યુ જાણ્યુ. ૧૯

રુચલું ગાયુરે રૂડી રીતથુરે લોલ, સતભામાના મનાવ્યા છે મનળે;
મીરાનો સ્વામીરે મોલ પધારિયારે લોલ, સતભામાના જીવન કીધા ધન્યળે,

જાણ્યુ જાણ્યુ. ૨૦

કૃષ્ણકીર્તનનાં પદ

પદ ૧ લુ-રાગ પ્રભાત

મુજ અખળાને મોટી મીરાત બાઈ, શામળો ધરેણું મારે સાચુરે -ટેક ૧
વાળી ધડાવુ વિકલ વરકરી, હાર હરિનો મારે હૃદયેરે,
ચિત્તમાળા ચતુરભુજ ચૂડલો, શીઘ્ર સોની ઘેર જઈયેરે મુજ. ૨
ઝાઝરિયા જમજીવનકેરા, કૃષ્ણજી કલ્લા ને કાળીરે,
વિંછુવા ધુધરા રામ નારાયણના, અણુવટ અતરજમીરે મુજ. ૩
પેટી ધડાવુ પુરુષોત્તમકરી, ત્રિકમ નામનું તાળુરે,
કુચી કરાવુ કરુણાનંદકરી, તેમા ધરેણું મારુ ધાણુરે મુજ ૪
સાસરવાસો સખિને બેઠી, હવે નથી કાઈ કાચુરે,
મીરાબાઈ કહે પ્રભુ ગિરિધરનાગર, હરિને ચરણે જાચુરે મુજ. ૫

પદ ૨ જુ

ક્યા ગયોરે પેલો મોરલીવાળો, અમારા ધુધટ ઝાલીરે,
ક્યા ગયોરે પેલો વાંસળીવાળો, અમને રમમા રાણીરે -ટેક ૧
હમણા વેણો ગુથી હતી, પે'રી કસુબલ ઝોળીરે,
માત જસોદા સાખ પૂરે છે, કેસર છાટ્યા ઘોળીરે ક્યા. ૨
જળ જમુનાના ભરવા ગયાર્તા, બેડું નાખ્યુ ઢોળીરે,
પાતળિયો પરપચે લારિયો, અમે તે અખળા બોળીરે. ક્યા. ૩
પ્રેમતણી પ્રેમદાને અતર, ગેમની મારી ગોળીરે,
મીરાબાઈ કહે પ્રભુ ગિરિધરનાગર, ચરણકમળ ચિત્ત ઝોળીરે. ક્યા ૪

પદ ૩ જી

બોલ મા બોલ મા બોલ મા રે, રાધાકૃષ્ણ ત્રિના જીજ્ઞુ બોલ મા —ટેક ૧
 સાકર સેરડીને સવાદ તજીને, કડવો લીમડો ઘોળ મા રે, રાધાકૃષ્ણ ૨
 ચાદા સૂરજનું તેજ તજીને, આગીયા સગાતે પ્રીત જોડ મા રે, રાધાકૃષ્ણ ૩
 હીરા રે માણેક ઝવેર તજીને, કથીર સગાતે મણિ તોળ મા રે, રાધાકૃષ્ણ ૪
 મીરા કહે પ્રભુ ગિરિધરનાગર, શરીર આપ્યું સમતોલ મા રે, રાધાકૃષ્ણ ૫

પદ ૪ થી

પ્રેમની પ્રેમની પ્રેમનીરે, મને લાગી કટારી પ્રેમની —ટેક ૧
 જળ જમનામા ભરવા ગયાંતા, હતી ગાગર માથે હેમનીરે મને ૨
 કાચે તે તાતણે હરિજીયે બાધી, જેમ ખેંચે તેમ તેમનીરે મને ૩
 મીરા કહે પ્રભુ ગિરિધરનાગર, શામળા સુરત શુભ એમનીરે મને ૪

પદ ૫ થી

લેહ લાગી મને તારી, અલ્યાજી લેહ લાગી મને તારી —ટેક ૧
 કામકાજ મૂક્યું નેધામજ મૂક્યું, મનમા ચાહું છું મોરારી અલ્યાજી. ૨
 ખભે છે કાંમળી ને હાથમા છે વાસળી, ગોકુળમા ગાયો ચારી અલ્યાજી ૩
 સોળ સહસ્ર ગોપિયોને તમે વરિયા, તોય તમે બાળજીવનચારી અલ્યાજી ૪
 મીરા કહે પ્રભુ ગિરિધરનાગર, ચરણ કમળ બલિહારી અલ્યાજી ૫

પદ ૬ થી

કાલે પરણાવશું ગોપી, કુવરને કાલે પરણાવશું ગોપી,
 લાજ મરજદ સર્વ લોપી, કુવરને કાલે પરણાવશું ગોપી —ટેક ૧
 કાનવર મારો ઘોડે ચડશે, માથે મુગટ આરોપી કુવરને ૨
 રાધિકા જ્યારે મદિર પધારશે, મદિર રહેશે ઓપી કુવરને ૩
 મીરા કહે પ્રભુ ગિરિધરનાગર, લીલા વાધા ને પીળી ટોપી કુવરને. ૪

પદ ૭ થી

હારે કોઈ માધવ દ્યો માધવ દ્યો, વેચતી વ્રજનારીરે હારે ૧
 માધવને મરુડીમા ધાલી, ગોપી લટકે લટકે ચાલીરે. હારે ૨
 હારે ગોપી ઘેલું શુ બોલતી જય, મરુડીમા ન સમાધરે હારે ૩
 નવ માનો તો જીવો ઊતારી, માહી જીવે તો કુબળિહારીરે હારે. ૪
 વૃદાવનમા જતા દહાડી, વાલો ઔ ચારે છે ગિરિધારીરે હારે ૫

ગોપી ચાલી વૃદાવન વાટે, સૌ વૃજની ગોપીઓ સાથેરે હારે ૬
મીરા કહે પ્રભુ ગિરિધરનાગર, જેના ચરણ કમળ સુખ સાગરે. હારે ૭

પદ ૮ મું

થનક થનક તાથધરે, નાચે નાચે નદનો નાનડીયો -ટેક ૧
તાળબધ તાળી વાગે ધુધરુ ધમકે, હારે લાલ મોરલી બળવે લધરે. નાચે ૨
નારદ નૃસ કરતારે આગે, હારે વળી સાથ રાધાને લઈ લધરે નાચે ૩
બ્રહ્મા વેદ લણતારે આગે, હારે લા તો સૂરજ રહ્યો મોહી મોહીરે નાચે. ૪
મીરા કહે પ્રભુ ગિરિધરનાગર, હારે લા તો કૃષ્ણજીએ મોરલી બળઈ નાચે ૫

પદ ૯ મું-રાગ પરજ

ગોવિંદો પ્રાણુ અમારો રે, મને જગ લાગ્યો ખારો રે,
મને મારો રામજી બાવેરે, બીજો મારી નજરે ન આવેરે -ટેક. ૧
મીરાબાઈના મહેલમા રે, હરિ સતનનો વાસ,
કપટીથી હરિ દૂર વસે, મારા સતનકેરી પાસ ગોવિંદો ૨
રાણીજી કાગળ મોકલે રે, દે રાણી મીરાને હાથ,
સાધુની સગત છોડી દો, તમ વસોને અમારે સાથ ગોવિંદો ૩
મીરાબાઈ કાગળ મોકલે રે, દેજો રાણીજીને હાથ,
રાજપાટ તમે છોડી રાણીજી, વસો સાધુને સાથ ગોવિંદો. ૪
વિષનો ખાલો રાણી મોકલ્યો રે, દેજો મીરાને હાથ,
અમૃત જલથી મીરા પી ગયાજેને, સહાય શ્રીવિશ્વનો નાથ. ગોવિંદો. ૫
સાઢવાળા સાઢ શણગારજે રે, જનુ સો સો રે કેશ,
રાણીજીના દેશમા મારે, જળરે પીવાનો દોષ ગોવિંદો ૬
ડાખો મેલ્યો મેવાડ રે, મીરા ગઈ પશ્ચિમમાય,
સરવ છોડી મીરા નીસર્યા જેનુ, માયામા મનડું ન કાય ગોવિંદો ૭
સાસુ અમારી સુષુમણા રે, સસરો પ્રેમ સતોષ,
જેઠ જગજીવન જગતમાં મારો, નાવલિયો નિર્દોષ ગોવિંદો. ૮
ચુદ્દી ઓઢુ ત્યારે રગ ચુવે રે, રગ બેરગી હોય,
ઓઢુ હું કાળો કાળજો, દુખે દાગ ન લાગે કેય ગોવિંદો. ૯
મીરા હરિની લાડણી રે, રહેતી સત હજૂર,
સાધુ સધાતે સ્નેહ ધણો પેલા, કપટીથી દીલ દૂર ગોવિંદો ૧૦

કૃષ્ણાખાંડ

આ નાગર સ્ત્રીનાં ગીતો ગુજરાતમાં બહુ પ્રસિદ્ધ છે

સીતાજીની કાચળી

- શ્રી રામજી દેરે ચરણે નખીને, સીતા કાચળી પ્રીતેરે,
શ્રી રામ લક્ષ્મણનું વદન કરીને, ગાવું છું નૌતમ, હો રમતા રહ
લાગી રાણીને ૧
- દશરથસુતે આજ્ઞા પાળી, ધર તજી ચાલ્યા વનરે,
લક્ષ્મણ બધવ જોડે લીધો, સ્નેહ ગાવું ધન ધન હો રમતા. ૩
- પચવટીમાં નિવાસ કરીને, આનંદ બહુ ઉપજાવેરે,
દિન પ્રત્યે ચોપટ બહુ ખેલે, જનકોને મન ભાવે હો રમતા ૪
- પર્ણકુટીમાં સરોવર પાસે, જ્યાં ખેલે સીતારામરે,
કનકતણા કૂરંગ દીઠો એક, આંખો તેણે ઠામ હો રમતા. ૪
- સોનાના શીંગને ત્વચા કનકની, નાભિયે કરતુરી બેહેકરે,
ઉમરો ચરતા દીઠો જનકિયે, નાચે નૌતમ લેહેકે હો રમતા ૫
- સીતા-તે દેખી સીતાને રહ લાગી, રામ એ મૃગ મારી લાવોરે,
આપણે જ્યારે અજ્ઞેષ્યા જમણું, કાચલડી શીવડાવો હો રમતાં. ૬
- રામ-સરોવર તીરે મૃગલો ઉભો, દીસતો ધણો રૂડોરે,
ઘેલી સીતા ઘેલું શું બોલો, મૃગ છે હૈયાનો કૂડો હો રમતા. ૭
- ખજાએ જ્યારે સૃષ્ટિ રચીલારે, સોનાનો નથી નિપજાવોરે,
નથી દીઠો નથી શ્રવણે સાબળ્યો, કેાકક કારમો આંખો હો રમતા ૮
- સીતા-પ્રલક્ષ પારખુ મારા પીયુજ, સાચો હશે તો સહાશેરે,
કૂડ કપટથી આંખો હશે તો, હમણા શીટી જશે હો રમતાં. ૯
- રામ-સાચો હોય તેને કયમ હણિયે, કયા મયુ તમારું જ્ઞાનરે,
પોતાના સ્વારથને માટે, ક્યો છો પશુના પ્રાણુ. હો રમતાં. ૧૦
- સીતા-સીતા કહે સાબળો રઘુનંદન, વિદ્યા તમારી કાચીરે,
ઉજાતો મારિ લાવો મૃગને, તો જાણુ વિદ્યા સાચી હો રમતા. ૧૧

- રામ-બીજ વિધાનાં કામ ધણાં છે, શાખા પત્ર ફળ ફૂલરે,
પૌતાનો સ્વાસ્થ સરતો હોય તો, પાપ ન કરિયે મૂળ હો રમતાં ૧૨
- સીતા-સીતા કહે એક મૃગને હણુતા, શાનું બેસે કર્મરે,
મહારાજને મૃગયા રમવી, ખરે ક્ષત્રીનો ધર્મ હો રમતા ૧૩
- રામ-મૃગયા માટે અમે નથી આવ્યા, અમને શાની આશરે,
જ્યા જેવે આશ્રમે રહેવું, હા તેવો અભ્યાસ હો રમતાં ૧૪
- સીતા-સાધુપણા જ્યારે એવા આદર્યા, ધનુષબાણુ જ્ઞાને ઝાલોરે,
સાધુ થઇને રહો એકાંતે, ધર્મ પૌતાનો પાળો હો રમતા ૧૫
- રામ-રામ કહે એ રાજપુત્રને, લખિયા છે અંધાણુરે,
કદાપિ કાઈ બળિયો દુ ખ દે તો, તેના લેવા પ્રાણુ હો રમતા ૧૬
- સીતા-શૂર્પનખા ભગિની રાવણુની, તેનો શો હતો વાકરે,
વણુ અપરાધે તે અબળાના, છેલ્લાં કર્ણુ ને નાક હો રમતાં ૧૭
- રામ-શૂર્પનખા કહે મુજને પરણો, તે મારે મન નવ ભાવેરે,
એકથકી અમે વાજ આવ્યા તો, બીજને કાણુ લાવે હો રમતાં ૧૮
- સીતા-સસારમા જ્યારે રહેવું કંથજી, કાયર થયે કેમ આલેરે;
સસારનો લાવો મારા કથજી, નારિ માગે તે આલે હો રમતા ૧૯
- રામ-ઘેર બેઠા માગો તે આર્ધુ, કાયર ન થાઉં ક્યમરે,
વનમા આવીને લેવા રુપણુ, નહીં સતીનો ધર્મ. હો રમતા ૨૦
- સીતા-એવો કમખો મેં નથી પેચો, કાટિ ઉપાયે કથરે,
જાત ભલી ને ભાત અનોપમ, ઉજ્જવલ અગ અનત હો રમતા ૨૧
- રામ-એથી રૂડો કમખો શીવડાવું, સોનાના તાર નખાવુરે,
વારુ કુલ ઉપર વેલ ફરતી, વચે મોતી ટકાવું હો રમતા ૨૨
- સીતા-નિપજવી જે વસ્તુ નીપજે, તેમા તે શી વડાધરે,
અણુનિપજ ને અમુદ્યક જેની, જગમા દિસે જુગતાઇ હો રમતા ૨૩
- રામ-એવા સ્વાદ હતો જ્યારે તમને, શિદ આવ્યા છે સાથેરે,
ઘેર બેઠાં નવ રહીરે ઘેલી, આઢત પહેરત ખાતે હો રમતા ૨૪
- સીતા-પતિવ્રત મારું વ્રત પાળવું, પ્રિય વિના કેમ રહેવાયરે,
એક ધડી નવ દેખું તો, બ્રહ્માડ વહીને જાય. હો રમતા ૨૫
- રામ-પતિવ્રતા જે હોય પ્રેમદા, પિયુનું માને વચનરે,
મૂખે ન માગે હૈયામા દાએ, ધીરજ રાખે મન હો રમતા ૨૬

- સીતા-દેખ્યા પાખે શાનું દાઝે, નજર પડે મોહ લાગ્યોરે,
થોડું કામ ને આળસ કરવું, હજી નથિ ગયો આધો હો રમતા ૨૭
- રામ-એ અણસરજ્યુ દુ ખડાણ મોગવે, થોડા સુખને વાસ્તેરે,
બ્યાજ વધારતા જાય સમૂળમાં, ત્યારે રહિયે હાથ ધસતે હો રમતા ૨૮
- સીતા-વસ્તુ રાખીને દામ આપિયે, ત્યારે જાયે ક્યમરે,
રળિયે તો મળિયે મોહનજી, નિષૂળ ન હોય ઉલ્લમ હો રમતા ૨૯
- રામ-ઓછું હોય તે ઉલ્લમ માટે, આપણે સરવે સૂખરે,
જળ કાઢે રહીને જે કૂવો, ખોદે તે મૂરખ હો રમતા ૩૦
- સીતા-સરિતાના જળ હોય ભારે ને, કૂપના ઉત્તમ કારીરે,
મહા જોગીયે મૃગત્વચા ગ્રહી, જે દીડી કાઈ સારી હો રમતા ૩૧
- રામ-તેને તે વસ્તુ વારુ વિનતા, જેને જે આવે બોગ્યરે,
ગૃહસ્થને રાજરિદ્ધિ રૂડી ને, જોગીને રૂડો જોગ હો રમતા ૩૨
- સીતા-ભલી ભુડી અમારે લાગ્યે તે, જેવી શરીરે સાહિયેરે,
એવી કચુકી આજ ન મળે, તે માટે મન મોહિયે હો રમતા ૩૩
- રામ-એવડો મોહ ન ધરિયે માનિની, મનમા સતોષ સાહિયે,
બ્યારે જેવું મળે તે અનુભવિયે, ઝાઝાને નવ ધાધયે હો રમતા ૩૪
- સીતા-સીતા કહે શા માટે ન કરિયે, સ્વાદ નવો નવો લેવારે,
જેખનનો લાવો જુગજીવન, દિવસ ચારનો એ મેવો હો રમતા ૩૫
- રામ-અવસર કાઈ ઓળખતી નથી, જેવો વેષ તેવું રમવુરે,
આપણે રાજ્યની રિદ્ધિ તજીને, આજે વનમા ભમવું હો રમતા ૩૬
- સીતા-દુ ખના દિવસ કાલે વહી જશે, વહાણે પામશે રાજ્યરે,
સવેળાનું સધરયું હોય તો, અવસરે આવે કાજ હો રમતા ૩૭
- રામ-રાજ્ય બેસીશું ત્યારે મળશે, જેવી જોઇએ તેવી જાતરે,
ચૌદ વરસ વનમાં ભમવું તો, રાત આડીની શી વાત હો રમતા ૩૮
- સીતા-સીતા કહે શા માટે ન માચું, તમ સરખો પિયુ બ્યારેરે,
લક્ષ્મણ સરખા દિયરજી મારે, લાડ કરું પછી ક્યારે હો રમતા ૩૯
- રામ-રામ કહે તમે એ શી લલુતા, અખળાનો અવતારરે,
વનમા રહીને જે લોભ કરવો, ન હોય એ ધર્મ લગાર હો રમતા ૪૦
- સીતા-સીતા કહે સાબળો મારા પિયુજી, ઝાઝું કહે શું થાયરે,
જે જીને નહિ માન પિયુનું, તે વાયે લીધી જાય હો રમતા ૪૧

- રામ-રામ કહે તું વહાલી ન હોય તો, શિવનું ધનુષ સાને બાજુરે,
ફરથુરામ સાથે જુધ કરીને, અયોધ્યામા ગાળું હો રમતા ૪૨
- સીતા-મનસા વાચાએ વહાલી હજી તો, કહ્યું કરો મુજ કથરે,
ધડી અધધડી જે વિલબ કરશે તો, પ્રાણુને આણિશ અત હો રમતા ૪૩
- રામ-રામ કહે હૈયે નવ હારો, આટલો દી રમી જઈશરે,
તમને જ્યારે તેડી લાગ્યો, જે કહેશે તે સહીશ હો રમતા ૪૪
- સીતા-એ સોગટડે હવે કાલે રમાશે, હું નહિ ઢાણુ પાસારે,
ધાડ અધધાડનો વિલબ કરશે તો, કાષ્ઠક જશે તમાસા હો રમતા ૪૫
- રામ-પાસા પછાડીને ધરણીપર ઉઠ્યા, બાઘને બળાવી નારીરે,
લક્ષ્મણુ બાપ તુ મઢિયે રહેજે, મૃગને લાવુ મારી હો રમતા. ૪૬
- પડિતા-ધનુષ લેઈ ધાયા ધરણીધર, કુરગ ઉપર ડાઢ પીસેરે,
જેમ જેમ હુકો જાય જગજીવન, તેમ તેમ વેગજો દીસે હો રમતા. ૪૭
- ચાપ ચડાવી મૃગલો માયો, મેલ્યુ કસીને બાજુરે,
મરતા મૃગલે ચીસ નાખી જે, લક્ષ્મણુ જાએ પ્રાણુ હો રમતા. ૪૮
- શબ્દ સીતાએ સાંભળ્યો લક્ષ્મણુ, રામ તેડે છે તમારારે;
હરણને હણતા કષ્ટ પશુ છે, શીઘ્ર થઈને સધારો હો રમતા. ૪૯
- લક્ષ્મણુ-લક્ષ્મણુ કહે એક હરણને હણતા, કષ્ટ પડે તે શ્વાનુરે,
રધુ સરખા ચીસ નાખે તે, વાત તો હું નવ માનુ હો રમતા. ૫૦
- સીતા-દક્ષિણ દિશે દિયરિયા મારા, જાઝુ રાક્ષસ દળ છેરે,
એકલડા જાણીને જાઓ, એએ બાવીશનું બળ છે. હો રમતા. ૫૧
- લક્ષ્મણુ-એક જ બાણુ ચૌદ સહસ્રને, મારે એવો મુજ બાતરે,
ચૌદ સહસ્ર ચડીને આવે તો, નવ હારે રધુનાથ. હો રમતા ૫૨
- સીતા-વેળા વેળાના ફળ છે દીયરિયા, એવડો ગરવ નવધરિયેરે,
ક્યારે હારિયે ને ક્યારે જિતિયે, તે માટે સચરિયે હો રમતા ૫૩
- લક્ષ્મણુ-લક્ષ્મણુ કહે બાલિલખ્યુ હશે તો, બ્રહ્માએ પાણુ ન થાયરે,
તમને વનમા એકલા મેલીને, ડગલુ નહીં બરાય. હો રમતા. ૫૪
- સીતા-સીતા કહે તને શાનું દાઝે, જીજવી માતા માટેરે,
સગો બાત શત્રુમ્હ હોય તો, હમણું દોડે ઉચાટે. હો રમતા. ૫૫
- લક્ષ્મણુ-મુજને રામજી વહાલા ન હોય તો, શીઘ્ર આવું હું સાથરે,
ભોળે બાવે બકિત કરે છુ, જાણીને જ્યેષ્ઠ જ બાત. હો રમતા. ૫૬

સીતા-ભક્તિ કરો તે મુજને ન બાવે, મીઠું બોલ્યે નહિ મીઠુરે, તુજ દુષ્ટનો વિશ્વાસ ન કરિયે, આજ પારખુ દીઠું	હો રમતાં ૫૭
લક્ષ્મણ-ભલી સીતાજી શુદ્ધિ તમારી, મુજને એવો પ્રમાણ્યોરે, રાત દિવસ મેં સેવા કીધી, એકે ગુણ નવ જાણ્યોરે	હો રમતા ૫૮
સીતા-સીતા કહે તારા ગુણનું લક્ષણ, પડી વેળા પરમાણ્યુરે, સાદ સાબળાને સાસો કીધો, ત્યારે હેત જણાણું	હો રમતાં ૫૯
દિયરિયા તુંને શાનું દાઝે, વહાલા નહીં શ્રીરામરે, બધવ હોય તો રણુમા દોડે, કરવાને સગ્રામ	હો રમતા ૬૦
લક્ષ્મણ-તમને અહિયાં કે સાર મેલું, સાસો કર છુ તેણેરે, તમને બે લાછન લાગે તો, વળતા મરિયે મેહેણે	હો રમતા ૬૧
સીતા-તેવા મોળાં અમે નહિ દિયરિયા, મન વસિયા મહારાજરે, અવર પુરુષ સાથે બોલું તો, લાગે કુળને લાજ	હો રમતાં ૬૨
લક્ષ્મણ-કેટલું બળ તમ અબળાકેરુ, તનક તાલ ને હેલારે, રાખ્યુ ધાન ને ગ્રેમદા સરખી, વણસતા નહીં વેળા	હો રમતાં ૬૩
સીતા-સીતા કહે તું શું સમજાવે, સાસુતણા સુત કાલારે, એકલો ઉજડમાં શાને જાએ, પ્રાણુ તને તારા વહાલા	હો રમતાં ૬૪
લક્ષ્મણ-મુજને પ્રાણુ બે વહાલા હોય તો, શીદ જાઉં હું વનરે, વન ફળ મેવા વિણી લાવું છુ, બેઠા કરો છો ભોજન	હો રમતાં ૬૫
સીતા-સીતા કહે તું શું દિયરિયા, મુજને રાખે વારીરે, તું જાણે છે રામ પડે તો, હું ભોગવુ આ નારી	હો રમતાં ૬૬
લક્ષ્મણ-ભલી સીતાજી શુદ્ધિ તમારી, મુજને એવું ન કહિયેરે, એકે દહાડે હર્યો હઉં તો, સર્વે સાચુ લહિયે	હો રમતા ૬૭
સીતા-કપટી હોય તે કાષ્ઠશુ હસે નહિ, રાખે મનમાં જાણીરે, જળ કાઠે બગ બ્યાન ધરે તે, મચ્છને લેવા તાણી	હો રમતાં ૬૮
પડિતા-વચન બાણુ વાગ્યા લક્ષ્મણને, તાપ ઉપન્યો તનમારે, બહુએ પેર પડી લક્ષ્મણને, ઝુરણુ લાગી મનમાં	હો રમતા ૬૯
શિલિમુખ રેખા કીધી લક્ષ્મણે, દીધી રામની આણુરે, કૂડે કપડે જે કાઈ આવે, તેના જાળે પ્રાણુ	હો રમતાં ૭૦
એમ કહી લક્ષ્મણજી ગયા, તારુણીને લાગ્યો તાપરે, કઠણુ વચન કલા દીયરને, તેનું લાગ્યુ પાપ	હો રમતા ૭૧

- લાગ જોઈ લંકાપતિ આવ્યો, પાપિયે ચલાવ્યાં ચરણુરે,
પરદારાને હરવા કારણુ, માથે લાવ્યો મરણુ. હો રમતા. ૭૨
- ભગવા વચ્ચ ને બેખ સન્વાસી, કરમા કમડળ ધાત્યુરે,
હુધાયનિ બિહ્વા ખાપો, આવી એમ ઉચ્ચારિયુ હો રમતા ૭૩
- આવો પ્રભુજી, એસો ઋષિજી, અમૃત બોધ્યાં વાણીરે,
ઉઠીને આસન ત્યાં આપ્યુ, ગૃહસ્થાત્રમધર્મ જાણી હો રમતા. ૭૪
- રાવણુ-કાણુ પિતા, કાને ઘેર પરણ્યાં, કાણુ તમારો કથરે ?
ઉજડમા એકતડાં મેલીને, ક્યાહા ગયા બળવત હો રમતાં ૭૫
- સીતા-જનક પિતા ને દશરથ સસરો, કૌશલ્યાજી સાસુજી,
તાતતણા વચન પાળવાને, અમે ત્રણે થઈ વન વાસ્યુ હો રમતા ૭૬
- સોનાના શિંગો મૃગ આવ્યો, તો કચુકિની થઈ અભિલાખારે,
મૃગલો મારવા પિયુજી ગયા છે, કરીને શિલિમુખ રેખા હો રમતા ૭૭
- પડિતા-શિલિમુખ રેખા ઉપર મેલી પાવડી, પાપી બોલે મર્મરે,
એપર પગ મેલી દો બિહ્વા, રહેશે તમારો ધર્મ. હો રમતા. ૭૮
- પાપીનો પ્રપચ ન પ્રીજ્યો, ભામિની થઈ હૃદયે ભોળીરે,
પોતાની વાત જે પરને કહેશે, તે રહેશે આખો ચોળા હો રમતાં ૭૯
- સીતાએ સીતાફળ આપ્યા, પગ પાવડિયે ધરિયોરે,
ઉપાડી લીધી અબજાને, હરણુ કરીને સચરિયો હો રમતા ૮૦
- ત્યારે તારુણિને ત્રાસ જ પડિયો, ધાને લક્ષ્મણ રામરે,
આ પાપી કાઈ હરી જાય છે, કરીને દુષ્ટનુ કામ હો રમતા ૮૧
- તે શબ્દ સાભળી પખી આવ્યો, દશરથનો જે મિત્રરે,
સીતાને મૂકાવા કારણુ, માડ્યુ જુદું વિચિત્ર. હો રમતા. ૮૨
- રાવણુ એક કપટ જ કીધુ, પર્વત પાછળ રહીનેરે,
રૂધિરાજા પાષાણુ ગળાવ્યા, ભારે પડિયો થઈને. હો રમતા. ૮૩
- ત્યાથી રાવણુ લેઇને ગયો, લકાના ગદમાથરે,
મૃગ મારીને રામજી વળિયા, જે જે રાધવરાય હો રમતા ૮૪
- નથિરે સીતા, નથિરે સીતા, નથિરે મહુથી માંયરે,
કાગારોળ ત્યાં થઈ રહ્યો છે, ચક્રડોળ વાતે ત્યાય હો રમતા ૮૫
- પગલે પગલે શોધતા તેને, ગયા તે બેહુએ ભાધરે,
ઋષ્યમૂક પર્વતમાહિ પહોંચ્યા, જ્યાં છે વાદરાનો રાય. હો રમતા. ૮૬

સુગ્રીવ સાથે કરી મૈત્રી, વાળીને નાંખ્યો મારીરે,
 વાળીનું રાજ્ય સુગ્રીવને આપ્યું, ઉપર આલી નારી હો રમતાં ૮૭
 નર વાનર એકઠા કરીને, સાગર બાધી પાનથરે,
 રાવણને મારી કરીને, વિભિષણને આપ્યું રાજ્ય હો રમતાં ૮૮
 જીલ્લ કરી સીતાને લાવ્યા, ઢોલ નિશ્ચાન વજડાવીરે,
 સીતાજીના લાડ પાળ્યા ને, કાચલડી શીવડાવી હો રમતાં ૮૯
 સ્વામી આરાધ્યા એળગીને, મમત ધર્યો બહુ મનમારે,
 સતી સીતાને દુષ્ટ ઉપનું, તાપ બાપિયો તનમા. હો રમતા ૯૦
 પહેલે સીતાવિવાહ ગાયો, રુક્મિણીહરણ રુકુરે,
 સીતાકચુકી શોભે વરણવ્યો, કૃષ્ણ વિના સૌ કુકુ. હો રમતા ૯૧
 સતીગુણ કૃષ્ણાભાર્ષ ગાથે, વડનગરમા વાસરે,
 રામલક્ષ્મણ જનકીનો જય, સાથે હનુમત દાસ હો રમતાં ૯૨
 જે જન હરિગુણ ગાય સામળે, તેહતણા દુષ્ટ વામેરે,
 ધર્મ અર્થ ને કામ મુક્તિ દળ, ચાર પદારથ પામે. હો રમતાં ૯૩

પુરીબાઈ

—૭૭૭૭૭૭૭—

તળ ગુજરાતની સ્ત્રી કવિ તે માત્ર એ જ છે

સીતામંગળ

—૭૭૭—

કડવું ૧ છુ-રાગ ધોળ

સતી સીતાને ચરણે લાગુળ, નિર્મળ વાણીને શુદ્ધ બુદ્ધ માગુળ,
ઠાળ

માગુ છુરે શુદ્ધ બુદ્ધ મનોહર, સ્વામી સારંગપાણ,
ગુણ વરણુરે હુ તાહરા, મને આપ અવિચળ વાણ ૧
સિવરા મડપ રચ્યો જ્યારે ને, તેડાબ્યા શૂપ,
ઋષિ સાથે રાધવ આબ્યા એનું, મહા મનોહર રૂપ ૨
પાતાળનારે પત્રગ તેજા ને, આબ્યા ગગન મુનિ દેવ,
રાવણ કહે હુ ધનુષ ભાગુ ને, કન્યા વરુ તતખેવ. ૩
સતી જનકિયે સામુ જોયુ ને, દીઠા શ્રીમહારાજ,
સ્વામી ભવોભવ હુ પદમેવક, કેમ વિસારી આજ. ૪
સતી તે કેરા વચન સુણીને, હસ્થા શ્રીરઘુવીર,
ક્ષણુમા રે વરુ હુ જનકી, તુ રાખ મનમા ધીર ૫
કરજોડી પૂરી ભણે જોનો, અમરાપૂરીમા વાસ;
સ્વામી સૌ સતની દાસ છુ, રઘુનાથ રાખો પાસ ૬

કડવું ૨ જુ-ઠાળ

રતનાળિ સીતાજીએ વેણુ વછોડી, શેષ નાગ સળકી રહ્યા કરજોડી,
પુખની છબિ અતિ બુદ્ધિ શોધ્યેજિમાઠી, રોહિણી પતિ દરજને આબ્યા બાઈ ૧
નાસિકા શુકચયુ અધરરસ સોહે, દત દેખીને માનવીના મન મોહે,
અણુગાર સજે રાજ જનકકુવારી, તેની શોભા બની ત્રણ લોકથી ન્યારી. ૨
કર કામળ ને રાતા કુમકુમ જેવા, ચુડલો રતનાળો બાજુબધ તેવા,
કોદડને ભાગતા હાય ચપાણા, મોટા ભૂપતિ માય પજા ખસિમાણા,
સ્વામિ આજ તમે મને કેમરે વિસારી, જુગજુગ માઠી હું તો હતીરે તમારી ૩

ત્યાં તો ધનુષ ભાગિને શતખંડ કર્યો, પછી જનકની કુવરીને રામ વર્ષો,
ભારે ચૌદ લોક માહિ ચાલી વધાર્ધ, કર જોડીને એમ કહે પુરીઆર્ધ. ૪

કલ્પ ૩ બુ-હાળ

જન લઈ આવ્યારે દશરથરાય, હસ્તી ઘોડા બહુ કલા નવ જાય;
કાળા કાખરા ને રાતારે ધણી, સુંદર તે મહારાજારે તણા ૧
લીલા પીળા ને ઘોળા જેહ, ઘોડા પાખરિયા પલાવયા તેહ,
રથ સુખપાલોનિ રચનારે બણી, જન વખાણુરે રાધવતણી ૨
ભારે શેષ પાતાળે ગયા, રજે સૂરજ ઝાંખારે થયા,
બેર ભૂગળ બહુ નાદ જ થાય, જનની શોભા કહી નવ જાય. ૩
ક્ષણમા પહોંચ્યારે દશરથરાય, સામેયે રાજ જનકજી જાય,
મેટયા વેવાઈને મળિયા મન, રાજ જનક કહે દિવસ ધનધન ૪
એવચિએ વાસ્યારે જળ આણી, ખાડ ઘોળીને પાયારે પાણી,
જન જોઈને રાજ જનકજી હસ્યા, એ આગળ આપણુ રાજને કર્યા ૫
ચદનના ઝોરડારે ઉધાઝ્યા, દશરથ રાયને ભારે ઉતાઝ્યા,
પાલખડી મેલોરે પરશાળ, જોતા સામી દીસેરે રસાળ ૬
જાનેરડિઓનીરે જીકિત જ બણી, પાથરણુરે આખ્યા પાથરી,
ઘોડાનીરે ઘોડારો ધણી, વળી વિધ કરી રૂડી માફાતણી ૭
આવી જનકજી બોલ્યા વાયકો, કલુઓ લઈ ચાલો નાયકો,
નામરી સહિ મળી નારી જેહ, કલુવેા લઈને ચાલી તેહ ૮
માતી ને વાતી જનિવાસે જાય, ધણુ સતોખ્યારે રાધવરાય,
કૌશલ્યા બાઈયેરે દીધા માન, સહિકાને આખ્યા ફેફળ પાન. ૯
જનક રાજની જે વહુ દીકરી, તેને તેને તે ફેફળ આખ્યા ફરી,
માતા તે નયણે અજન કરે, કંકુ ચદન રધુપતિને ધરે ૧૦
માતા તે મનમા એવુ બણે, રજે કુવર કોની દષ્ટે પડે,
ભરત શત્રૂધન લક્ષ્મણુ ધીર, વર પાસે બેઠા ત્રણુ વીર ૧૧
માતાજી ચિતા ન કરશે તમો, રક્ષા કરીશુરે રાધવ અમો;
એ તો કહિયેરે કારણુ રૂપ, સૂરજવશમા મોટો ;બૂપ. ૧૨
ધનુષ તો એણે ભાંગિયુ, ધણા અસુરતુ કુળ લાજિયુ;
તોરણે ને જજે નાચે મોર, મડપમા દીસે ધનધોર ૧૩
મડપમારે ઊભા મહામતી, તેણે નવરાવ્યા મહાસતી,
ગોત્ર જ આગળ બેઠા સીત, રાધવજી શુ પૂરણુ પ્રીત ૧૪

ગોત્ર જ માય જીવાવર આવિયા, હૃદે કમળમા તે ભાવિયા,
દશરથના દદામા ગડગઆ, રધુનદન વરદોડે ચઆ,
કર જોડીને કહે પૂરીબાઈ, લગન સાધવાની વેળા ચાઈ ૧૫

કડવું ૪ ચું-ઢાળી

ચચળ અથ ચઢ્યા રધુનદન, દોલ દદામા ગાજેજી,
સીતાનો વર શોભે તોરણ, જોઈ કોટી કામ લાજેજી. ૧
કટી કામળ લા મેખલા સોહિયે, પાયે નેપૂર વાજેજી,
બાહે બાજુબધ બાંધ્યા છે, ફાટે કૌસ્તુભમણિ જાજેજી ૨
જનરડી વરની માડી સગાતે, ગીત મધુરા ગાયેજી,
સાસુ પ્રેમે પનોતી ધાઈ, વરને પોંખવા જાયેજી ૩

કડવું ૫ ચું-ઢાળી

નાક સાહિતે નિરખ્યા અતરજમી, મારી લાડકવાઈ રોડે વર પામી,
એની ચોરિયે ચોતરફ હિરની દોરી, રાજ જનક કહે સીતા રામથી ગોરી ૧
ત્યારે મધુરી શી વાણી કૌશલ્યા બોલે, ત્રિલોકમા નહિ મારા રામને તોલે,
સીતા પહેલુ મગળ વરત્યુ રધુરાય, ત્યા તો મધુપર્કકેરા દાન અપાય ૨
સીતા ખીજી મગળ વરત્યુ રધુરાય, ત્યા તો મુદ્રિકા કેરા દાન અપાય,
સીતા ત્રીજ મગળ રામની સાથ કીર્ધા, ભારે જનકરાયે મહાદાન દીધા ૩
સીતા ચોથુ મગળ વગત્યુ રધુરાય, ત્યા તો કન્યાકેરા દાન અપાય,
ત્યા ધરાનપુરની બાજોડી મગાવે, ત્યા વીસલનગરની થાળી અણાવે ૪
ત્યા કુમરપુરની ઝારીરે આણી, કસાર પીરસે રાજ જનકની રાણી,
કસાર પીરસ્યો તે રૂઢીરે રીતે, સીતા રામ જમ્યા તે પૂરણ પ્રીતે ૫
ત્યા પાન સોપારીની જાળ જ છોડી, સીતા રામ રહ્યા છે બેઠે કર જોડી,
કર જોડી પૂરી કહે જ જોરે કીજે, ત્યા કન્યા સજેડાના લામણા લીજે ૬

કડવું ૬ કું-ઢાળી

ઉત્તમ જળ ઉષ્ણોદક મેલ્યા તે, કોણને નાવણ કાજેજી,
પીટ પીરોજને સોના આડણિયો, તે જનને આસન દીજેજી ૧
વીસલનગરની થાળિયો અણાવે, ને કુમરપુરની ઝારીજી,
વાટકડા વીજપુરી મેલો તો, સુવરણ સોટા શુભકારીજી. ૨
કાઠા ધઉની લાપણિ પિરસો તો, મહે માળવિયો ગોળજી,
શી તો ગવરી ગાયના પિરસો ને, દહિ દુધ ફરી જોળજી ૩

શાક તો સૂરજનાં પિરસો તો, રાષ્ટતાનો નહીં પારજ,	
દાળ ચપાના છોડશિ પિરસો ને, વિધ વિધ માહી વધારજ	૪
શેવ સુવાળી સુંદર પિરસો ને, પાપડ પુનમ ચાદજ,	
ભાત કમોદતલો પિરસો તો, ખોખલે પીરસો ખાડજ	૫
ભોજન રૂઠાં ભાવથી કીધાં, સતોકી સવેં જનજ,	
ચુદ્ધાચમન લેઈ બાર પધાર્યાં ને, આખ્યા ફેફળ પાનજ	૬
પેરામણીને સમય થયો છે, માગી દ્યો જે જોઈયેજ,	
દશરથરાયને સોનાનું ટીકું તો, રઘુનદનને જનોઈજ.	૭
પાયે વસ્ત્ર આખ્યા રઘુનદનને, રગ કસૂખે ખોળીજ,	
ધરશાહી ધરચોળા અણાવો ને, પાટણની જ પટોળીજ	૮
જનરડીને ઝુલતી સાડી ને, માડવે આવીને પેરેજ,	
ઝાલ ઝુમણાં ને નાકે વેસર, સીતાખાઈ ફેરેજ	૯
સીતાખાઈ સાસરે આલ્યા ને, દાદાના દેશ મૂકયાજ,	
સીતા વિના તો સુનું લાગે ને, તુલસીના ક્યારા સૂકયાજ	૧૦
પાણુ વાળી જીવે સીતા પનોતા ને, દાદાને આશિષ દેયજ,	
ધણુ જીવજો દાદાજી મોરા ને, રાજ અવિચળ રહેયજ	૧૧
ધણુ જીવજો વીરાજી મોરા ને, ભાભીના નવરગ ધાટજ,	
સીતાખાઈને પાસે બોલાવીને, કહે છે પોતાની માતજ	૧૨
ગદગદ કરે થયા જનકજ ને, આસુડા ઢોળે માયજ,	
મારી સીતાને તમો સુખ દેજ ને, ચૌદ જીવનના રાયજ	૧૩
લાડકી સીતા કહ્યું કરજે તું, લાજ વધારજે તારીજ,	
રમકડા રળિયામણા આલ્યા ને, દીધી શિખામણ સારીજ	૧૪
સીતાખાઈ સહિયરોને મળીને, પછી સાસરિયે જાયજ,	
પૂરીખાઈ કહે છે કડવા તે, પ્રીતે પૂરણ થાયજ	૧૫
ગાય શિખે ને સાભજે, તેનો વૈકુંઠ થાયે વાસજ,	
અડસઠ તીરથનુ ફળ મળશે, પાપ થશે સૌ નાશજ	૧૬

ગવરીબાઇ

ગીરપુરની આ નામરણુ અલજ્ઞાની હતી

પદ ૧ છું

સોહ સોહ અલ એ બજ, સોહ સોહ અલ એ બજ—ટેક
પથ કોસકો તુ સાખીરે, ચૈતન્ય સમજ લે એ બમ, સોહ.
જન્મ જરા મૃત્યુ નહીં તોક, નહીં તો એ કાલની કમ, સોહ
નહીં તું શ્વેત પીત ને રક્ત, નહીં તું શીતળ મમ, સોહ.
નહીં તું અધ્ય, નહીં તું મુક્ત, નહીં તું એ દેહનો ધર્મ, સોહ.
નહીં તું દીર્ઘ, નહીં તું સૂક્ષ્મ, ગવરી સ્વતત્ર અલ, સોહ.

પદ ૨ જી—રાગ મહાર

પૂર્ણ અલ પુરી રહો, અખડ એક સ્વામી—ટેક	૧
ચૌદ બોવન બ્યાપી, રહો હરિ ત્યાહી,	
બાહીર બીતર બ્યાહી, તુહી મોહ નામી, પૂર્ણ	૨
ચદમેં તુ ચૈતન્ય તું, સુરજ મેં તુ તેજ,	
નાહક બજે તું વિના, દસોદીશ જમી, પૂર્ણ	૨
રૂપ નહી, રગ નહીં, વર્ણ નહીં વિશ્વ,	
નિરજન નિરકાર, નહીં માયા કામી, પૂર્ણ	૩
ગવરિ શુરુ જ્ઞાન પ્રકાશ, તિમિર બયોરિ નાશ,	
ભાગ્યે અલ ચિદ વિલાસ, પૂર્ણપદ પામી, પૂર્ણ.	૪

પદ ૩ જી

જયજય દીન દયાળ, હરિ હવા કરો હમારી સાર—ટેક
કાલના કાલરે કહાવો, ભવ પાસ છોડાવાને આવો, જયજય.
કરુણાકારી આરત અધુ, હરિ તમે દયાના છો સિંધુ, જયજય.
નારા ચરણ હરિ ના સેવે, તે સુખ પરમ કર્યાથી લેહે, જયજય.
પૂર્ણ અલ સનાતન સ્વામી, અખડાનહ તું બહુ નામી, જયજય.
ધાવધાવ રહુપત રાયા, હરિ હુ પડું તારે પાયા, જયજય.
દીન દયાળ દયા કીજે, શુડતા હમારીરે લીજે, જયજય.

બિખ પ્રતિબિંબથી રે ન્યારા, આત્મારામ અવિનાશી મારા, જ્યજ્ય
 નિલ સેત અનતરે સચરાચર, જોગી ધ્યાન ધરે નહિ ક્ષણભર, જ્યજ્ય
 બ્રહ્મ અગ્નિ મેં કરને બાલી, દશમે દ્વારે જોએ તને ન્યાળી, જ્યજ્ય.
 શિવ બ્રહ્માદિક બેદ ન જાણે, હરિ તુને વેદ પુરાણ વખાણે, જ્યજ્ય.
 સુદમ પરમાણુ ન થાય, હરિ વેદ નિરતર ગાય, જ્યજ્ય.
 મન વાણીથીરે અપાર, કોઈ ન જાણે તારો પાર, જ્યજ્ય.
 આલ ને અત નહી તારો છોડો, હરિ તું નજીક થકી છો નેડો, જ્યજ્ય
 કાલજ કારણુ ન મલે લેશ, હરિ તુ નેતિ નેતિનો શેશ, જ્યજ્ય
 મોહના પાશ સર્વરે કાપ, ટાળો ત્રિવિકના સૌ તાપ, જ્યજ્ય.
 ભક્તવત્સલરે પ્રતિપાળ, આવો ગવરીના ગોપાળ, જ્યજ્ય

પદ ૪ શુ-રાગ કાફી

હરિનામ બીનારે ઓર બોલના કયા, કયા બીના ઓર સુનના કયા,-ટેક ૧
 સુખ સાગર સામલીઓ ત્યાગી, કુપ ડાખમે ડોલના કયા, હરિ ૨
 ઘટ ગિરિધર ગિરિધારી પાયા, બાહેરદ્રીગ અખ બોલના કયા, હરિ ૩
 આત્મા અખડ આવે ન જાવે, જન્મ નહીં તો શીર મરના કયા, હરિ. ૪
 ગવરી બ્રહ્મ સકળ મેં જાન્યા, જાન્યા તો જદ બોલના કયા, હરિ ૫

પદ ૫ સુ-ગરબી

આત્મજ્ઞાન વિના પ્રાણીને સુખ ન થાએરે,
 આત્મજ્ઞાન વિના મન વિશ્રામ ન પાએરે ૧
 આત્મજ્ઞાન વિના કોષ સાધે જોગની જુગતીરે,
 આત્મજ્ઞાન વિચાર વિના ન પાવે મુક્તિરે ૨
 આત્મજ્ઞાન વિના કોઈ કોઈ અડસઠ તીર્થ નાહરે,
 કામ ક્રોધ કેરા ન રહ્યા કે મુક્તિ ન પાએરે ૩
 આત્મજ્ઞાન વિના કોઈ ધર તજી વન ખડ જાયરે,
 ફલ ફલ વિણીને ખાએ કે મુક્તિ ન પાએરે. ૪
 આત્મજ્ઞાન વિના પવન સાધે કે શુક્ર સમારેરે,
 આત્મજ્ઞાન વિના ન થડે રગ કરારેરે. ૫
 આત્મજ્ઞાન વિના મુનિ મતબાળા ફરેરે,
 ઉપર રાતા ને બીતર કાચા કે મુક્તિ ના મીલેરે ૬
 આત્મજ્ઞાન વિના જટા વધારે જોગીરે,
 નોકી તૃષ્ણા નાહી શુભી કે જ્યાનો રોગીરે. ૭

આત્મજ્ઞાન વિના કોઈએ પચાશિમે તાપેરે,
કષ્ઠ ઉપે મસ્તક જૂલે મુક્તિ ન આપેરે. ૮
આત્મજ્ઞાન ધ્યાનમે સેવ્યા અતર જમીરે,
ગવરી પરમાત્મા પૂર્ણ બ્રહ્મને પ્રેમે પામીરે ૯

પદ ૬ કું-રાગ કલ્યાણ

બ્રહ્મનો ભેદ જાણે જન અનુભવી, ભેદ જાણ્યા વિના ભ્રમણા ન જાવે,
ભ્રમણા મયા વિના કરમ કહો કેમ ગળે, કર્મ ગયા વિના મરમ ન પાવે ૧
મરમ લલા વિના સશય ન ટળે, સશય ટલ્યા વિના સર્વ કાચુ,
કથની કથે અર્થ બહુ અનુભવે, રહેણી વિના પદ કેમ પામે સાચુ ૨
સાચું સિદ્ધાંતનું રહસ્ય સમજે નહીં, ન સમજ્યે અરથ કથું ન સરે,
અનાત્મા સુઆત્મા બુદ્ધિ જોએ, તેણે કરી વાસનાતુ લિંગ ન ગળે ૩
અણુલિંગીને અનુભવી જાણુજો, તે જ તત્ત્વદર્શી રહે જોઈ,
ગવરી આત્મા પરમાત્મા એક ભયે, દ્વૈત ભાવ ન છોસે કોઈ ૪

પદ ૭ મુ

પ્રથમે પચમ ભાગથી, પિંડ રચ્યો તુ જાણુ,
આઠ અવયવમાંહે મેળવ્યા, પીછે અત વેશ પ્રમાણુ. ૧
ખીજે તે ખીજે બોલે નહીં રહે, મેં તો જોયો વિવેક વિચાર,
પાંચ પચીસમાં પોતે રમે, જેમ છે તેમ એ સાર ૨
ત્રીજે તે તિમિર ટળ્યારે, માહે ઉગ્યો ભાણુ ઉજસ,
કમળ પુલ્યા સોહામણા, જ્યાં ભમર લેવે વાસ ૩
ચોથે તે ચિત્ત ચોંપે ચણુ, આવી અનુભવ અગે પાખ,
ચિદાકાશમાં ઉડે સદા, જીણે જરુખે જાખ ૪
પાંચમે પ્રભુજી પ્રમટ્યા, મારા હૃદયા કદરી માહ,
અણુજીવું આપણુ દળી ગયુ, કલહ કલ્પના મોટાય. ૫
છઠ્ઠે તે સ્વરગ વૈકુંઠની, મને વાત ન સોહાય,
નિર્ગુણ સગુણથી ન્યારો સદા, લખ્ય લખ્ય માંહે સમાય. ૬
સાતમે કૈાનું સાધન કચુ, નથી ખીજે કોઈ પરિબ્રહ્મ,
ખીજે કહેશે ત્યાં લાગે બધન, એમ વેદ વદે છે મર્મ ૭
આઠમે આત્મા એક છે, એક ઉદક એક ખાણુ,
વા ખીજ મેં જેમ વિસ્તરો, તેની અન્ય ચાલે વહાણુ. ૮

નામે નિરાશ થી, જાણે તત્ત્વદરશિ સત,
 ઘટ ઘટમે વ્યાપી રહ્યો, જેમ માળા વિષે તત ૪
 દશમે દશ દિશા માહે, ઓળ અતર દષ્ટ દેખ,
 હરિ વિના અન્ય કો નથી, સચય કલ્પના તુ છેક. ૧૦
 એકાદશી અદ્વૈત કરી, જ્યાં દ્વૈત નહીં કો લાલ,
 વરનું વિચારે સસાર સુપન, વધ્યા સૂતનો પરિવાર ૧૧
 બારસે બીજ બળી ગયાં, ફેલી અગન ન પાપ,
 સદ્ગુરુની કૃપાથી, અણુલિંગી ખગવૃત થાય. ૧૨
 તેરસે ત્રિગુણ નીદ્રા ટાળી, કોઈ જગ્યા મહાજન,
 તમપદનો લેખ લખી, વાચી લેને ધન્ય ૧૩
 ચતુરદશીએ ઉપમા તરે, તુરીયા અજિત તુ જાણ,
 બાહીર બીતર બ્રહ્મ માયાને, વિભુ સખી પરમાન ૧૪
 પૂરણ છે પરમાત્મા, સદચિદ આનંદ ધન,
 ગવરી સ્વપદ પાપ્યા, ઉદ અસ્ત નહીં રહેણી દન ૧૫
 સોળે કળા સપૂર્ણ ચર્ધ, નીજ ધામ કૈવલ્ય એક,
 કે બાદ બી ઉપજે ખમે, ખણ ખગ તેમનુ તેમ ૧૬

પદ ૮ મું

આદ અનાદિનો એક છે, એક પૂર્ણ પરિબ્રહ્મ,
 બીજું તેનું જાણજો, મિથ્યા કલ્પિત મરમ. ૧
 સોમ સમાધિ માહે રહે છે, અણુલિંગી આસે,
 મીટવા એક જાળ, સકળ સાધન નાસે ૨
 મગળ વર તે માહે, આત્મ સ્વેપ્રકાશ,
 નાહી રિધિની સેહ, પાપ પુનકો આશે ૩
 બુધ થકી વ્યતિરેક છે, ગુણ ઈંદ્રી રહી તે,
 રવિ શશી જો નહીં, નહીં ત્યાં દિન રજની સહી તે. ૪
 ગુરુ અકાની મહેર, મીટયુ દેહજો બાને,
 સકૃત દુષ્કૃત કમ ઝાલ્યા, બ્રહ્મ અગ્નિ માહે ૫
 શની સ્કંધ થયો નિરાશ, નહીં ત્યાં ધુમર તો ધર્મે,
 સ્થાવર જગમ માહે, વિલાસો પૂર્ણ પરિબ્રહ્મ ૬
 છે એ સ્પતન ગવરી અણુછતો, નામે નહો દ્વૈત;
 કો કાળ એને જાણવો, અખડ એક અદ્વૈત. ૭

પદ ૯ મુ-રાગ પ્રભાતી

સુખ સાગર શિવરાજ સદાએ, સુખ સાગર શિવરાજ,
વનેશ્વર વિશ્વમા વિલસ્યા, જેમ કુલનમે પાસ. સુખ. ૧
વગડે વાસ પુરોરે વનેશ્વર, જેમ સાગર ગગપાસ,
નરનારી મીલ દર્શન આવે, પૂરો સખનકી આસ. સુખ ૨
ઓરકુતો રિદ્ધ સિદ્ધ બક્ષિશ દેવે, ખાનપાન મીઠાસ,
આપકુ તો આક ધતુરે, ભાગ અગ ભભૂતિ ઉગસ. સુખ ૩
શિવ હરિમે ભેદ નહીરે, વેદવાણી ઉચરે સાય,
દાસ ગવરી સદાશિવ ચરણે, ટાળો મોહનો પાસ. સુખ ૪

પદ ૧૦ મુ

માયા તણી શોભા જોઇને, ન પામો મોહ, માયા
ભુખા ભમોરે જગ વિશે, તે મોટીરે હાણુ, માયા
આપ વિચારો મન વિશે, કાણુ વ્યાસ એક, માયા
જુઓરે તમે છે એક જે, પરિપૂર્ણ બ્રહ્મ, માયા
રૂપ રેખ તે નવ મળે, એવો સ્વામી એક, માયા
સર્વ હૃદયમા વ્યાપ્ત છે, અવિનાશિ તું જાણુ, માયા
મદ મોહને તે ત્યાગીને, મન ધીર ધાર, માયા
ન જોઇશ તુ રગને, એ તો મિથ્યા માન, માયા
જરા મરણુ ત્યાગીને, જુદ્ધિ નિશ્ચે ધાર, માયા
ગવરી કહે અનહદ જો, મન શાન્ત થાય, માયા

પદ ૧૧ મુ

માયા મોહકો છાડી કે, મન નિશ્ચય ધારો,
એકહી વ્યાપક આત્મા, દુજો નાહી પ્રમાણો. માયા ૧
જહાં દેખો ત્યા વહી રહ્યો, મન નિશ્ચલ જાણો,
આવાગમન સક્ષય છાડી કે, મન મોહી વિચારો. માયા ૨
રાગ દ્વેષકો ત્યાગહી, મન મોહી કરી સેનો,
અહત્વકો ત્યાગજો, મન નિશ્ચલકો ધારો. માયા ૩
ગવરી કહે મુદરકુ નિશ્ચલ, એક બ્રહ્મ જાણો,
માયા મોહકો છાડી કે, મન નિશ્ચલ ધારો. માયા. ૪

જૈન કવિ

ઉદયરત્ન

શ્રીઓને શિખામણની સઝઝાય (સ્વાધ્યાય)

એક અનૂપમ શીખામણ ખરી, સમજ લેજોરે સઘળી સુદરી.

ગુટક

સુદરી સેજે હૃદય હેજે, પરસગે નવિ બેસિયે,
ચિતથકી ચુકી લાજ મૂકી, પરમદિર નવિ પેશિયે
બહુ ઘેર હિડે નારિ નિર્લજ, શાસ્ત્ર પણ તજવી કહી,
જમ પ્રેત દષ્ટે પણુ ભોજન, જમવુ પણુ ભુગતું નહીં

ઢાળી

પરશુ મસ નવિ બોલીયે, દત દેખાડીરે ગુઝ નહિરે ખોલિયે.

ગુટક

ગુઝ ધરનો પરની આગળ, કહો કેમ પ્રકાશીયે,
વળી વાત જે વિપરીત લાખે, તેથી દૂર નાશીયે
અસુર સવારે અને ગોચર, એકલાં નવિ જામીયે,
સહ સાતકારે કામ કરતા, સહજે શીળ ગમાઈયે

ઢાળી

નટ વિટ નરથુરે નયણુ ન જોડીયે, મારગ જાતારે આધુ ઝોઢીયે.

ગુટક

આધુ ઝોઢીયે વાત કરતા, ધણુ જ રૂડા શોભીયે,
સાસુ અને માના જાણ્યાવિણુ, પલક પાસ ન થોભીયે
મુખ દુ ખ સરજ્યુ પામિયે, પણુ કુલાચાર ન મૂકીયે,
પરવશે વસતા પ્રાણુ તોપણુ, શીળથી નવી ચૂકીયે.

ઢાળી

વ્યસનીની સાથેરે, વાત ન કીજીએ, હાથોહાથેરે તાળી ન લીજીએ

ત્રુટક

તાળિ ન લીજે નજર ન દીજે, ચચળ ચાલે ન ચાલીયે,
વિષય ધ્રુવે વસ્તુ કેની, હાથે પણ નવિ ઝાલિયે
કાટિ કદર્પ રૂપ સુદર, પુરુષ પેખી ન મોહિયે,
તણખલાને ગણે તોલે, ફરિ પાછો નવ ભેદયે.

ઢાળ

પુરુષ પરાયોરે વળી ન વખાણીયે, વૃદ્ધ તે પિતા સરીખો ભણીયે

ત્રુટક

જાણિયે પિયુવિણુ પુરુષ સધળા, સહોદર સમોવડે,
પતિવ્રતાનો ધર્મ જોતા, નાવે કાઈ તડોવડે
કુરૂપ કુષ્ટિ કૂચડો ને, દુષ્ટ દુર્ગત નિર્ગુણો,
ભરથાર પામી ભામિની તમે, ઇર્ષ્યા અદકા ગણો

ઢાળ

અમર કુમારેરે તજિ સુરસુદરી, પવન કુમારેરે અજની પરિહરી.

ત્રુટક

પરિહરી સીતા રામે વનમા, નળે દમયતી વળી,
મહા સતી નિર્ભળ કષ્ટ પજે, શિળથી તે નવિ ચળી.
કસોટીયે જિમ સુવર્ણ કસતા, કતથુ વિછડે તહી,
તન મન વચને સત્ય રાખે, સતી તે જાણે સહી.

ઢાળ

રૂપ દેખાડીરે પુરુષ ન પાડીએ, નિર્લેજ થઇનેરે મન ન બિગાડીયે.

ત્રુટક

મન ન બિગાડીયે પુરુષપરનું, જોમ જોતા નવિ મળે;
કલક માથે ચડે કુડા, સગા સહિ દૂર ટળે
અણસરજ્યો ઉચ્ચાટ થાયે, પ્રાણુ તિહા લાગી રહે,
આ લોક પામે આપદા, પરલોકે બહુ પીડા સહે

ઢાળ

રામને રૂપેરે સૂર્યણુખા મોહી, કામ ન સિધ્યુ અને ઇજત ખોઇ

३२३

મજત ઝોઈ દેખિ અભિયા, શેઠ સુદર્શન નવિ ચળ્યો,
ભરથાર આગળ પડી ભુડી, અપવાદ સધળે ઉજળ્યો.
કામની શુદ્ધ કામિનીએ, વકચુલી વાણો ધણ,
પણ શીળથી ચુક્યો નહી, દષ્ટાત એમ કહેતા ભણ.

615

શાળ પ્રભાવે, જુઓ સોલે સતી, ત્રિભુવનમાંથી તે થઈ જતી

결론

જાતી યર્ષા જો શીળ રાખ્યું, કલ્પના કીધી નહી,
તે નામ તેહના જગત જાણે, વિશ્વમા હોગી રહી
વિવધ રતને જડીત ભૂષણ, રૂપ સુંદર કિતરી,
પણ શીળ વણ શોભે નહીં, તે સત્ય મણજો સુંદરી

615

શીળે સુરનર સહ સેવા કરે, નવે વાહુ રે નિશ્ચળ જે ધરે.

325

ધરે નિર્મળ શીળ ઉજ્જવલ, તાસ કિરતી જળહળે,
મન કામના તે સિદ્ધિ પામે, અષ્ટભય દૂરે ટળે.
ધન્ય ધન્ય તે જાણેા ધરા, જ્યાં શિયળ ચોખુ આદરે,
આનંદના તે એાધ પામે, ઉદયરતન જશ વિસ્તરે

સોળ સતી-ચોપાઈ

હિરે પ્રાણી સૂતો જાગ, ધર્મતણે મારગ તું લાગ,	
સોજ સતીનાં લીજે નામ, જ્યમ પામી જે ઉત્તમ ઠામ.	૧
પહેલી સમરુ બાહી સતી, ચઢનખાળા બીજી ભાગવતી,	
રાજેમતિ જાણે મનરમ, ચોથી દ્રૌપદી શીજ સુચગ.	૨
કૌશલ્યા ને યુગાવતી, સુલભા સીતા વદ્ધ ગુણવતી,	
સુભદ્રા ને શિવા સુજાણુ, કુતા શીજવતી મન આણુ	૩
નજ દમયતી મહા ગુણ્યુતી, પુષ્પસુલા ને પ્રભાવતી,	
પદ્માવતી પ્રમુખ સુદરી, સોજ અતી જાણે ગુણભરી.	૪
સોજ સતી જગમાં અભિરામ, કર જોડીને કર પ્રણામ,	
ઉદયપત્ન મુનિવર એમ જાણે, સતી નામે નવનિધ આગણે.	૫

કુમુદચંદ્ર

પુરુષને શિખામણની સજ્જાચ (સ્વાધ્યાય)

સુણ સુણ કથરે શીખ સોહામણી, પ્રીત, ન કીજે પરનારીતણી.

ત્રુટક

પરનારી સાથે પ્રીત પીયુડા, કહો કંઈ પેર કીજીએ;
એક ઉંધ વેચી આપણી, ઉભરો કેમ લીજીએ
કાઝી છૂટો કહે લપટ, લોકમાહે લાજીએ;
કુળવિખે ખાપણુ નિખર લાગે, સગામા કેમ ચાજીએ

ઢાળ

પ્રીત કરતરિ પહેલા બીજીએ, રખે કાઈ જાણેરે મનમા કુજીએ.

ત્રુટક

કુજીએ મનશુ ઝુરિયે, પણ જોગ મળવો છે નહીં
રાત દિન મન ઝુરતાં જાય, અવટાઈ મળવુ છે સહી
નિજ નારિથી સતોષ ન વળ્યો, પરનારીથી શુ હશે !
જો ભયેં બાણે તૂમ ન વળ્યો, એકુ ચાટે શુ થશે !

ઢાળ

અગતૃષ્ણાથીરે નહીં ટળે, વેળુ પીડ્યેરે તેલ ન નીકળે.

ત્રુટક

નવ નીકળે પાણી વિલોવતા, લેશ માખણુ તો વળી,
શુડતા બાયકો ભયોં શીણે, તર્યાં વાત ન સાબળી
તેમ નારી રમતા પરતણી, સતોષ ન વળે એક ધડી,
ચિત્ત ચટપટી ઉચાટ લાગે, નેણે નાવે નિંદરી.

ઢાળ

જેવો ચટકારે રંગ પતંગનાં, તેવો લટકો પરખી સંગનો.

ત્રુટક

પરખી કરો સંગ પિયુડા, રખે મન જાણે ખરો,
દિન ચાર રહેશે રમ રડો, પછે રહે નહિ નિરધરો

જે ધણા સાથે પ્રીત માડે, છાડો તે થુ વાતડી,
એમ જાણી નવિ કર નાવલા, પરનારી સાથે પીતડી

ઢાળી

જે પતિ વહાલોરે છાડી પાપિણી, પરશુ ગ્રેમરે રાચે સાપણી

તુટક

સાપણી સરખી વેણુ નિરખી, રખે શીળથકી ચળે,
નયણુ લટકે સુખને મટકે, દેવ દાનવને છળે
મને કાળી અતિ રસાળી, વાણી મીઠી શેલડી,
સાંભળી બોળા રખે બૂલો, જાણુને વિષ વેલડી

ઢાળી

સગ નિવારેરે પરરામાતણો, શોક ન કીજેરે, મન મળવાતણો.

તુટક

શોક શાને કરો ફોગટ, દેખવો પણુ દોહલો,
ક્ષણ મેડિયે ક્ષણુ શેરિયે, ભમતાં તે લાગે સોહલો.
ઉસાસને ને નીસાસ આવે, અગ ભાગે મન ભમે,
વળી કામ વ્યાપે દેહ દાઝે, અન્ન દીકુ નવ ગમે

ઢાળી

એકલડો થઈ મન શું કળપવે, ઉન્મત્ત થઇનેરે વળી અક્ષળ લવે.

તુટક

લવે એલફેલ એમ અજાણે, મોહે ઘેલો મન રડે,
મદન વેદન કઠિણુ જાણે, મરણુ વારુ ત્રેવડે.
દશ અવસ્થા કામકેરી, કથ કાયા તે દહે,
એમ જાણી નારી પારકી, જે તજે તે બહુ સુખ લહે

ઢાળી

પરનારીનારે પરભવ સાભળો, કથા કીજેરે ભાવશું નિર્મળો.

તુટક

નિર્મળે ભાવે નેહે સમજી, પરવધુ સગ પરિહરો,
ચાપીયો કીચક બીમસેને, શિલા હેઠે સાભળ્યો.
રણુ પખા રાવણુ દશે, મસ્તક રવડતાં ગથે કલા,
મુજપતિ અતિદુ ખ પામ્યો, અપજ્ઞ જગમાહે રહ્યાં

ઢાળ

શીળ સલુભારે માનવ સોહીએ, વિષ્ણુ આભરણે જગ મન મોહીએ

તુલક

મોહિયે સુર નર કરે સેવા, વિષ અમૃત-સાગર ભરે,
કેતસીસિંહ વિજ્ઞાળ થાયે, અગ્નિ અતિ શીતળ કરે
સાપ થાયે પુલભાળા, લક્ષ્મી ઘેર પાણી ભરે,
પરનારી પરહર શિયળ મનધર, મુક્તિ વધુ હેલા વરે.

ઢાળ

તે માટે હુરે વાલમ વીનવુ, પાયે લાગીરે મધુર વચન કહું

તુલક

વચન મારુ માનજો, પરનારીથી રહો વેગળા,
અપવાદ માથે ચડે કૂડા, નરકે થાયે દોહિલા
ધન્ય ધન્ય તે નર નારી જગમાં, શિયળ પાળે ઉજળો,
તે પામશે જશ જગતમાહે, કુમુદચંદ્ર કહે સમજલો

ઉપદેશનું પદ

બહેરાં પાસે દુ અ જર્ઘ ગાધએ, નહિ સાંભળે શુ કરીએ ?	
કાને સરવા નહિ સાંભળે, તો તેને પણુ શુ કરીએ ?	૧
મુગા સાથે વાતું કરીએ, નહિ બોલશે શુ કરીએ ?	
બહુ બોલકા નહિ બોલશે, તો તેને પણુ શુ કરીએ ?	૨
અણુસમજીને સમજાવ્યાની ઠાલી મહેનેત શુ કરીએ ?	
સમજી સમજાવ્યા નહિ સમજે, તો તેને પણુ શુ કરીએ ?	૩
દુરાગ્રહી આગ્રહ નહિ છોડે, તે છોડાવી શુ કરીએ ?	
ભણેતને બુલાવે ભાવી, તો તેને પણુ શુ કરીએ ?	૪
પરાધિન જે હોય હમેશા, તે ન મળે તો શુ કરીએ ?	
સ્વાધિન હોય તથાપિ, ન મળે તો તેને પણુ શુ કરીએ ?	૫

આંખે અધા હોય એટલે પડે ખાડમા શું કરીએ ?	
દીવા લખને પડે ખાડમા, તો તેને પણ શું કરીએ ?	૬
નીશા કરીને સુવે હમેશા, તે નવ જાગે શું કરીએ ?	
કદી જાગતો નહિ જાગશે, તો તેને પણ શું કરીએ ?	૭
લેણા દેવી હોય નહિ, ને નહિ મળે તે શું કરીએ ?	
દેઈ હાથમા લેઈ લે પાછુ, તો તેને પણ શું કરીએ ?	૮
ખીજા પાસે જઇને ઠાહું આપણુ ડાહપણુ શું કરીએ ?	
ગ્રખડલાલ કહે હરિ જાળવા, અતર બાહેર એ કરીએ ?	૯

સવૈયો

કવિતાવનમાં વિચરી પ્રેમે, સગ્રહ કીધાં સુમન અનેક,
તેતણી માલ રચિ અતિ સુદર, કંઠ ધરો સજ્જન સવિવેક;
શીતળ તેમ સુવાસિત સ્નેહવધારણુ છે વસુધાતલ છેક,
તે સજશે પરિપૂરણુ પ્રેમે, જેહ રસજા હશે નર નેક.

કઠણ શબ્દનો કોશ

—શબ્દકોશ—

અકૃત-પાપ, નકાર કૃત
અકર-દયાળુ
અખિલ-સઘળુ
અખેપાત્ર-જેમા રાખેલુ ખૂટ નહીં તેલુ વાસણુ
અગમ-પુરાણુ, ભવિષ્ય, હોનાર
અગવે-આગેવાન, ભોમિયો
અગાધ-ઉંડુ, પારવનાતુ
અગોચર-દેખાય નહીં તેવુ
અગ્ર-આગળ, અણી, મુખ્ય
અગ્રભ-પહેલી
અગ્રિમ-આગળતુ
અધ-પાપ, પાતક
અધાર-ભય ભરેલું, ભયકર
અચર-એમે નહીં તેવુ
અચ્યુતાનંદ-સદા આનંદ
અભ-અભ-બકરો, બ્રહ્મા
અભર-જરા ન આવે તે આનાકાની
અભર-પરસાળ
અટાઠ-ધણુ સાર વિનાતુ
અટન-કરુ, બ્રમણુ, પ્રવાસ
અકકટાહ-બ્રહ્માહ, તાળુ
અઢળક-ધણુ
અણુમિલ-મળે નહીં તે
અણુરાગ-અણુભનાવ
અણુગાર-નિયમ
અણુલિંગી-વિદેહી, મુક્ત
અણુમાદિક-યોગની આઠ સિદ્ધિમાની એક
અતિથિ-પરોણી, અભ્યાગત
અતીત-વૈરાગી
અતિમાત્રા-ધણુ ખાતુ
અદબદ-અદ્ભુત, અપૂર્ણ
અદીઠ-ન દેખાય તેવુ

અદ્રિસુતા-પાર્વતી
અધર-હોઠ
અધવધરો-મધ્યમ જાતિનો
અધ્યયન-ભણુતુ
અધ્યાપન-ભણાવતુ
અધ્યાપક-ભણાવનાર
અવ્યરોપ-રૂથા ભાસતુ
અધ્યાસ-ખોટુ ભાસતુ
અધિષ્ઠાન-ઉપરીપણુ, સત્તા
અધોમુખ-ઉંધુ મોહુ
અનન્ય-એના જેવો બીજો નહીં
અનલ-અગ્નિ
અનહદ-હૃદયગરતુ
અનિત્ય-નિત્ય રહે નહીં તે, ક્ષણભગુર
અનિલ-વાયુ, પવન
અનિઠ-અપાર
અનુચર-સેવક, ચાકર
અનુચિત-અયોગ્ય
અનુહિત-હમેશા, દરરોજ
અનુપ-ઉપમા ન અપાય એવુ
અનુપાસ-મળતા અક્ષર લાવવા તે
અનુરાગ-પ્રીતિ
અનુસંગ-સાથે જોડેલુ, સાવેકું
અનગ-કામદેવ
અનગળ-અગણિત
અનેરુ-નહીં તરેલુતુ
અપ-જળ
અપચ્ચ-રૂપચ્ચ, કરી ન પાળવી
અપૂર્વ-પ્રથમજ, જેની પહેલા કાઈ ન હોય તે.
અબધુત-જોગી
અબ્ર-વાદળા
અભિચાર-મતની સાધના

અભિધાન-નામ
 અમર-દેવતા, મરે નહીં તે
 અમિત-અપાર
 અમિ-અમૃત
 અમોઘ-કૃળદાયક, લાભકારી
 અમ્યુત-દંશી હાનર
 અમરણ-દરિયો, સસુદ્ર
 અરવિહ કમળ
 અર્ક-સૂર્ય, આક્રોશ
 અવાગના-સ્વપત્ની, સ્ત્રી
 અભક-ખાળક
 અરુણ-સૂર્ય, રાત્રી
 અલક-ચાટલો
 અલકાપુરી-કુબેરનું શહેર
 અવખ-જ્ઞાનામા ન આવે તે
 અલખત-વૈભવ
 અવવણ-મીઠા વગરનું
 અલી-ભમરો
 અવલોકન-જોડું
 અવ્યક્ત-સભળાય-સમજાય નહીં તેવું
 અવિદ્યા-અજ્ઞાન
 અસિ-તરવાર
 અશાત-પીડા
 અસ્ત-હાટકા
 અશ્વત્થ-પીપળો
 અશ્વિની એક નક્ષત્ર છે, ચોડી
 અષ્ટમાસિદ્ધિ-અષ્ટમહાસિદ્ધિ, અણિમા, મહિમા
 અહિપતિ-રોષનાગ [વગેરે આઠ
 અહોનિરા-દિવસ રાત
 અક્ષર પ્રજ્ઞ-અવિનાશી, પ્રજ્ઞ
 અક્ષરાતીત-આત્માથી જૂદો પરમેશ્વર
 આગાર-ધર
 આગમાપાહી-ઉત્પત્તિ, નાશવાન
 આરી-આતી, દૂર
 આન્ય-ડી

આઠાઠમ-વ્યાપક, બરેલો
 આડખર-પેટા રોળ
 આદુવમાન-પ્રસન્ન
 આર્ય-પુણ્ય
 આદર્શ-આરસી
 આધિ-મનની વ્યથા
 આબ-આકાશ
 આબરણ-ધરણી
 આભા-રોભા
 આભાસ-પ્રકાશ
 આમિત-માસ
 આરટવુ-અટવાવડું
 આવસત-રોજ ત્રણ વખત કુડમા હોમ કરે છે
 આયાસ-શ્રમ, મહેનત
 આયુધ-હથિયાર
 આલિંગન-ખાયામા લેવું
 આવરવું-ઢાંકી દેવું, દેલાવડું
 આવિર્ભાવ-હોવાપણું
 આરત-આરતી, પીડા
 આરોપવું-મૂકવું
 આરોહ-ચઢવું
 આવરણ-આડે આવડું
 આવાગમન-આલડું ને જવું
 અશન-જમવું, ખાવું
 આળવાળ-કચારો
 આવિર્ભાવ-પ્રકટ થવું
 આળાપવું-ગાવું
 આળીગાળો-અટક્યાળો
 ઇચ્છાચારી-મરજી પ્રમાણે વર્તનાર
 ઇડા-એક નાડી
 ઇન્દ્રિય-આખ, કાન, નાક વગેરે
 ઇન્દ્રિય-લક્ષ્મી
 ઇન્દુ-ચંદ્રમા
 ઇન્દુસુત-બુધ
 ઇન્ધણવોરી-ઠોઠ

ઇષણા-ઈષ્ઠા
 ઇષ્ટ-શેરડી
 ઉક્તિ-વાળી
 ઉખાણો-કહેવત
 ઉચ્ચ-મોટું
 ઉગ-ખોળો
 ઉઠ-સાડા ત્રણ હાથ
 ઉડગણ-તારા
 ઉદવત્સ-ઉજડ
 ઉદ્ધિ-સમુદ્ર
 ઉધડકી-ઝપકી
 ઉપરછળા-ઉપરચોટીયા
 ઉપરતિ-વિરામ, વૈરાગ્ય
 ઉપાગે-ઉપાય
 ઉમરેણુ-ઉમેરો, ભરતી
 ઉલસે-મકાશી રહે
 ઉલકાપાત-ઉત્પાત
 ઉલુક-લુલુક
 ઉરણુનાભ-કરોળિયો
 ઉર્મિ-મોત, તરંગ
 ઉષ્ણર્ધ-ઉન
 ઉસરણુ-કાઠી લેવાનું
 ઐધાણુ-નિશાની
 એકાવળ-એકસેર
 એળે-અમથો, ફેકટ
 એધ-દગલો
 એધો-ધાસની ગજ
 એજ-તેજ, પ્રકાશ
 એછાયો-પડછાયો
 ઋકુર-ફણુગો
 અગળ-પુત્રી, દીકરી
 અત પુર-જનાનખાનું
 અતરપટ-પડદો
 અતરીક્ષ-આકાશ
 ડંદી-કેડ, કમર

કટુતા-કડવાસ
 કષયકા-વાણુ ઝીણું
 કતાળ-ઝલેરા
 કદળી-કેળ
 કપિ-વાહરો
 કપોળ-ગાવ
 કમડ-કાચળો
 કમળા-લદ્દમી
 કરસણી-કૃષીવિદ્યા, ખેતીવિદ્યા
 કરાળ-ભયકર
 કરિણી-હાથિણી
 કરુણાકર-દયાની ખાણ
 કલત્ર-સ્ત્રી
 કલ્પદ્રુમ-દેવનું ઝાડ
 કલરવ-હસના બચ્ચાનો અવાજ
 કવરજુ-દુ ખ લગાડનાર
 કકોડા-એક જાતનું ફળ
 કહુ-ખરજ, ચળ
 કદર્પ-કામ
 કવી-કહેલુ
 કલીબ-નપુસક
 કૃતાત-ચમ
 કૃશાનુ-અમિ
 કાકવચ્ચા-ઝાગડાની પેઠે એકવાર વિચાય તે
 કાછ-કાછડી
 કાત-સ્વામી
 કાતા-પોતાની સ્ત્રી
 કામ-કામદેવ, કાર્ય, ઇચ્છા
 કામદુધા-દેવતાની ગાય
 કામ્યકર્મ-સુખની ઇચ્છાએ કર્મ કરવા તે
 કાયકલેશ-કાયાનો કલેશ
 કાર્મુક-ખાણુ
 કાયકલેશ-શરીરદમન
 કારાગ્રહ-બધીખાનું
 કિંકર-સેવક, આકર

કિન્નર-દેવની એક જાત
 કિશોર-ખાળક
 કિન્નમિષ-પાપ
 કુમ્મટ-કુકો
 કુચ-સ્તન
 કુટિલાની-ખોટો જ્ઞાની
 કુત-ખોટો વિચાર
 કુતોહળ-ઝોતક
 કુરગ-હરણ
 કુસુમ-ફૂલ
 કુન-ફર્મ
 કુશીલ-નહારા સ્વભાવનો
 કૃતકી કેવડાનું ઝાડ
 કરાપારા ચોટલો
 કૈવલ્ય-મોક્ષ
 કાકિલા-કોચલ
 કાડામણી-હાસિલો
 કાદડ-ધનુષ
 કાવિ-વિદ્વાન
 કૌસ્તુભ-એક મણિ
 ખ-આપારા
 ખગ-પક્ષી
 ખગવાહન-વિષ્ણુ
 ખગેરા-પક્ષીઓનો રાજ, ગરુડ
 ખટકર્શન-છ શસ્ત્ર
 ખટરસ ૭ રસ
 ખલ્લોત-આગિયા-પતંગિયા
 ખાટ-લાભ
 ખાધાવેધ-એક બીજનું છુટું
 ખાડુ-તલવાર
 ખેચરી-પક્ષી
 ખેચર-પક્ષી
 ખાડ-મોટું ઝાડ
 ખાડ-ગુફા

ખ્યાત-કીર્તિ
 ખજન-એક જાતનું પક્ષી
 ઝગન-અકાશ
 ગજ-હાથી
 ગજગામા-હાથિણીની માદક આવનારી સ્ત્રી
 ગણ-સમૂહ, ટોળી
 ગર્થ-નાણું
 ગર્દભ-ગવેડો
 ગર્ભાધાન-સ્ત્રી ગર્ભ ધારણ કરે તે
 ગરુડગામી-વિષ્ણુ
 ગચણુ-આકાશ
 ગચવર-ખોટો હાથી
 ગવાનિક-ગાયને માટે કાઢેલું અન્ન-ગોઆસ
 ગામેટ-ગામનો ગોર
 ગિરિ-પર્વત
 ગીરા-નાણી
 ગીર્વાણુ-સસ્ત્રક વાણી
 ગુન્ન-અપુત્રી
 ગુન્નર-ભમરાનો ગણગણાટ
 ગુણુતીત-ત્રણ ગુણથી ન્યારો
 ગુદરુ-માફ કરે છું
 ગુલ્-ગૂઢ-છાતુ
 ગડ-ધર
 ગોખર-ગાયમા ઉછરેલો ગોવો
 ગોતવુ-શોધવું
 ગોપદ-ગાયનું પગલું
 ગોમય-છાણું
 ગૌરી-પાર્વતી
 ગૌરીપુત્ર-ગણપતિ
 છટ-ધડો, શરીર
 ધન-વરસાદ
 ધાતક-મારનાર
 ધારણુ-ઉંચમા ઘેરાવું
 ઘોષ-અવાજ

અકપાલુ-લિ-વિષ્ણુ
 અખહીલુ-આધળો
 અતુરધા-આર પ્રકારની સુક્રિ
 અતુકથ-આરનો નથો
 અપલા-વિભળી
 ચરણો-ચોરણો-ધાધરો
 ચરણોદક-પગ ધોયેલું પાણી [હિંદુભિન્ન
 ચારખાલુ-સ્વેદન, અડન, નરાયુન, અને
 ચાર પદાર્થ-ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ
 ચિદ્ધન-અક્ષ
 ચિનતુ-ભણતુ
 ચૈતન્ય-જીવ
 ચૈલ-વસ્ત્ર
 છછેરી-હલકી
 છર-અસ્ત્રના અપકા
 છાર-રાખ
 છિદ્ર-કાણું
 છિલર-નાતુ તળાવ
 છેલુ-અત
 જગતી-પૃથ્વી
 જાની-મારનાર
 જડી-મૂલી, બુટી.
 જનની-મા
 જહપતુ-બકતુ
 જહહાજહહ-જડ ચૈતન્ય
 જાજ્ય-જાડાપણું, મૂર્ખાઈ
 જાનુ-ગોઠણ, ઠીંચણ
 જાતક-મૈ-જન્મ સમયની ક્રિયા
 જામ-પ્રહર, પહોર
 જામિની-રાત્રિ
 જાહવી-ગંગા [જીવ તે અહાસાન થતુ તે
 જીવમુક્ત-જન્મ મરણથી, ત્રિવિધ તાપથી છૂટેલો
 જીવાતક-પારથી
 જીગલ-એ
 જીવતી-જીવાનું સી.

ન્યેક-મેટો
 ન્યેકિકા-લાકડી.
 નેનન-ચોનન (ચાર ગાંઠ)
 નેષિતા-સ્રો [નોગી
 નજમ-હરી કરી શકે તેવી વસ્તુ એક ધર્મને
 નધા-નધ
 નબુક-શિયાળ
 ઝમક-ચમક, કવિતામાં વારંવાર આવતા રાખે
 ઝામર ઝાળ-ખેટો ઝાળ
 ઝામણુ-દહીને આધિકવા માટે દહી મેળવણી
 ઝુઝાર-લઢાઈ કરનાર
 ઢાળી-વગર
 ટીકી-ટપકુ
 ટેલી-વાકી.
 ઠાણુ-સ્થાન [છ તે
 ટેરો-હરેડી, તોફાની ગાયને ગળે લાકડું બાધે
 ડમરુ-વાણુ
 ડાકડમાલ-ડોળ, આડબર
 ડબર-ડોલા
 ટાક-છાસ
 તપદ-ઈશ્વરપદ
 તક્ષણુ-તે વખતે, તરત
 ત્રિક-પીડા
 ત્રિધાત્તિ-ત્રણ પ્રકારની વૃત્તિ
 ત્રિપુડ-આડું ટીકું, શૈલી કરે છે તે
 તમ-અધાર
 તમાલ-તમાલના પાંદડા.
 તનયા-દીકરી
 તરણી-સૂર્ય [હિંચ તે.
 તરપેટ-ત્રિપેટ, ત્રણ ગામની સીમ એકઠી થતી
 તણ-ડાહો
 તાપર્ય-સાર, મતલબ
 તાપસ-તપ કરનાર, તપસી
 તામ-તમેજીણી
 તાસ-સ્વાદ, દહેજત

ત્રાણ-રક્ષણ

ત્રાવડ-તાવડુ

ત્રિશુભાત્મક-રજ, તમ અને સત્વ એ ત્રણ

ત્રિશુભાત્મક-રજ, તમ અને સત્વ એ ત્રણ

ત્રિપુરારી-શિવ [શુભ્રાથી ન્યારો

ત્રિયા-ત્રી

ત્રિવેળી-ગંગા, યમુના અને સરસ્વતી એ ત્રણ

નદીઓ, ત્રણ નદી એકઠી થાય તે જગા

ત્રિવિધતાપ-અવિભૂત, અધિદેવ અને અધ્યા

ત્મક, એ ત્રણ ભતના હુ બ

તિમિગળ-મગર

તિમિર-અવારુ

તુલા-તોળવાનો કાટો, એક રાશિ છે

તુષ-સાળના ફોતરા

તોય-પાણી

તોરારો-તે-પાઘડીનો

તૃણચર-વાસ ખાનાર

દગ્ધ-દાઝેતુ

દત્ત-આપેલુ હોય તે

દદામા-નગારા

દધિબ-લદમી

દગુજ-રાક્ષસ, દૈત્ય

-અભિમાન

દરી-ગુફા

દશાનન-રાવણ, દશમુખ

દળ-પાદડુ, લશ્કર

દક્ષ-ડાહ્યો

દાદુર-દેડકો

દામણા-દોરડો

દામિની-વિજળી

દારા-ત્રી

દાસણ-વિકરાલ, ભયકર

દાસિત્વ-દાસપણુ

દિગ્પાળ-દિગ્રાય-દિશાનો દેવ

દિગ્બર-દિશા છે વચ્ચે જેના એવા નમ્ર

દિવ્ય-તેજસ્વી, ભભકાદાર

દીક્ષિત-દીક્ષા દીરેતુ એતુ, આદિણામા એક

[અટક છે

દીર્ઘાયુ-લાંબા આયુષવાળો

દુહલ-વચ્ચ

દુવા-દુઝતી

દુર્ગ-કોઠ, કિલ્લો

દુરિત-પાપ

દુર્ભિક્ષ-દુકાળ

દુલારી-દીકરી

દેવાગના-દેવતાની ત્રી

દેહદર્શી-શરીરને પોતાનું બાણનાર

દોહન-દોહતુ, સાર

દોહગ દોષ

દગ-આખ

દ્યુત-જુગાર

દ્રવતુ-ગળતુ

દ્રવતિ-વિરહથી ગળતી

દ્યુતિ-કાંતિ

દત્તી-હાથી

દપતી-ત્રી અને પુરુષ

ધડકણુ-ખીકણુ, ડરકણુ

ધનદ-ડુંબર

ધનિક-પૈસાવાળો

ધરણી-પૃથ્વી

[નારા-રોષ

ધરાધર-ધરા-પૃથ્વી, ધર-ધરનાર, પૃથ્વીને ધર-

ધાતા-બ્રહ્મા

ધૂર્ત-ધૂતારો

ધૂમ-ધૂમાડો

ધેનુ-ગાય

ધ્યેય-ધ્યાન કરવા યોગ્ય પદાર્થ

ધ્વનિ-રાખ્ડ, સ્વર

ધ્વજ-ધન

ન-નિષેધમા વપરાય છે-નહીં

નગ-પર્વત

નગદ-રોકડું

[નરિ, શ્રીકૃષ્ણ

નટવર-નટ-નાચનારા-વર-શ્રેષ્ઠ, સારો નાચ

નટ્ટી-એક જાતનું વાજુ

નભ-આકાશ

નરતો-નરસ્યો

નરહરિ-નરસિંહ

નરેકાટ-છગ્ગડ, વેરાન

નર્તન-નાચવું તે, નાચ

નવનીત-માખણુ

નવનિધ-નવ પ્રકારની નિધિ

નધા-નધ

નષ્ટ-નાશ પામેલું

નાગર-ચતુર

નાટકી-નાટક કરનાર

નાથ-ધણી

નાદ-સ્વર

નાદી-તોરી

નાપિક-હજમ, વાળદ

નાય-ઉપરી, આગેવાન

નારકી-નરકવાસી

નાગગોળે-તોપને ગાળે

નિકટ-પાસે, ઢુકડું

નિકર-સમુદાય

નિકેત-ધર

નિગમ-વેદ

નિત્ય-નૈમિત્તિક-નિત્યના સ્નાન સંખ્યા અને કર્મ

[નિમિત્તે કરવાની ક્રિયા, એકાદશાહ દ્વાદશ

[શાહાદિ શ્રાદ્ધ

નિદાન-કારણ

નિધન-મોત

નિધાન-બડાર

નિપટ-નફરત, બેસારમ

નિધિ-બડાર

નિપાત-મરણ, નાશ

નિપુણ-કુશળ, પ્રવીણ

નિબ્રજા-તુચ્છકારવું-નિંદવું

નિમિષ-થોડો વખત, આખ ઉધાડ મીંચ કરતા

[જે વખત લાગે છે તે

નિમગ્ન-નોતરું

નિર્મિત-અવાજ, શબ્દનો ધાર

નિર્મિત-ઠેરવેલું

નિર્વાણ-છેલું, મોક્ષ, મુક્તિ

નિર્વેદ-કટાળો, ઇચ્છા, આતુરતા, નમ્રતા

નિરા-નિશ-નિશી-રાત્રિ

નિષેધ-વારવું, મના કરવી

નિષ્કટક-કાટા વિનાતું

નીક-પ્રવાહ

નીલ-કાળું, ભુરું

નીલકંઠ-નિળવટ-મહાદેવ

નૂતન-નવું

ન્યૂન-ઓછું

નૃપતિ-નૃપ, રાજા

નેડો-સ્નેહ, પ્રેમ

નેતિ-અપાર

નેપૂર-નેહરી-નૂપુર-ઝાઝર

નૈષ્ઠિક-આસ્થિક

ખખાલવું-વોલું

ખગરણુ-અવસર, ફેડો હિવસ

ખટ-ખટકુલ, ઢુગડું, વજ્ર

ખટાળું-એક જાતનું રેશમી ઢુગડું

ખડો-ટોલ-ખડાદાર-ટોલ વગાડનાર

ખતિત-ખડેલું, ખાપી

ખતાકા-ધન

ખક્ષતિ-ખાધેલું ધોરણ

ખયોધર-દરિયો, વાદળ, સ્તન

ખરાગ-શૂલભાની ઝીણી રજ

ખરાતપર-માયાથી ભૂદો

ખરજન્ય-વરસાદ

પરા-શ્રેષ્ઠ
 પરિમિદ-દાન લેતુ
 પરિધાન-પહેરતુ
 પર્યુક્ટી-પાદડાથી છાયલી કુપડી
 પર્વણી-પર્વ
 પરિવ-ફરતો ઘેર, ઘેરાવો
 પરિધાન-પટકુલ
 પરિમાણ-પ્રમાણ, માપ
 પરોક્ષ-નજરે ન પડે તેમ, પુઠપાછળ
 પલાશ-ખાખરો
 પલ્લવ-પાદડા
 પલાડુ હુગલી, કાદા
 પશુપતિ-શિવ, સિંહ
 ખસાય-પ્રસાદ, કૃપા
 ખળતુ-નાસતુ, બાગી જતુ
 ખાખર-ઘોડાનુ બખતર
 પાધ-પાધ-પાધડી, (૨) પગ
 પાગરતુ-ખીલતુ
 પાકુર-ક્રીકુ
 પાણિચઢાણુ-પરણતુ
 પાતક-પાપ
 પાતાળજિ-એક મુનિ, જેણે યોગશાસ્ત્ર રચેલું છે
 પારોહક-પગ ઘોયેલું પાણી
 પાય-પગ
 પાયકા-માળા
 પાર્થ-અર્જુન
 પારદ-પારો
 પારધી-શિકારી
 પારો-માળાનો મણકો, એ નામની એક ધાતુ
 પાવક-અગ્નિ
 પાવન-પવિત્ર
 પાહિ-પાળતુ
 પિક-કોચવ
 પિનાક-શિવનું ધનુષ
 પિપાસા-તૃષ્ણા

પિશાચી-ડાકણ
 પિશુન-ચાડિયો
 પિષ્ટ-ખાટો
 પીંગાણી-ધ્રુવેલની વાડકી
 પીત-પીળું
 પીન-કંકણ
 પીયાવો-ઢોરને પાણી પીવાનો કર
 પુદ્ગલ-શરીર
 પુણ્યશ્લોક-જેના નામ સ્મરણથી પુણ્ય થાય એવો
 પુનરપિ-ફરીને પણ
 પુનિત-પવિત્ર
 પુર-શહેર
 પુરિષ-વિદ્યા
 પુરન્દર-ધન્વન્તર
 પુરન્દરી-ધન્વન્તરી
 પુરી-નગરી, ખાવાની પુરી
 પુશ્વલી-ગુણકા, વેશ્યા
 પુષ્પિત-પુષ્પાળ, ફળેલું
 પૂજ્ય-પૂજવા યોગ્ય
 પૂર્વપક્ષ-વાદી, પહેલું પખવાડિયું
 પેય-પીવાનો પદાર્થ
 પેન્નર-ખાસડું
 પેશકશી-એવે નામે લેવાતો એક કર
 પોત-વહાણું
 પેકમા-પ્રહક્ષિણા
 પ્રચડ-મોટું, બચકર
 પ્રચારતુ-ટોકતુ
 પ્રજપતિ-કુમાર, રાજા, બ્રહ્મા
 પ્રણવ-ઓંકાર
 પ્રણય-નમ્રતા
 પ્રણિપત-સ્તુતિ
 પ્રતિકાર-ના કહેવી
 પ્રતિબોધ-ધીરજ
 પ્રત્યવાય-ઢોલ, હરકત
 પ્રત્યક્ષ-મગઠ

મથક-જૂડ	બહુવતા-બહુ
મખળ-વધારે બળવાન	બાહુવા-બિચારી
મખવ-કવિતા, બાષણ ઇત્યાદિનો સમૂહ, નિબધ	બાનક-બાધણી
મખા-પ્રકાશ, કાંતિ	બાવના ચંદન-એક જાતનું ચંદન
મખાવ-મહિમા, ધરાક્રમ, સામર્થ્ય	બાહ્યાચ્યતર-બહાર તથા અંદર
મમથત્વ-વલોવણ	બાહુ-હાથ
મમાદ-આળસ, બેદરકારી	બાળાબધ-બાળકને માથે બાધવાનો ફેટો
મમદા-પ્રેમદા-સ્ત્રી	બિંદુ-ચૂન, મીઠું, ટપકું
મવબ-લાલુ	બિબ-પ્રતિબિબ, બિલોડુ (એક ફળ)
મવૃત્તિ-ઉજ્જોગ	બિરદ-પણ, પ્રતિજ્ઞા
મશમ-શમતા, શાંતિ	બુદ્ધબુદ્ધા-પાણીના પરપોટા
મશસ્ત-મોડું, મેકળું મન	બુબારવ-ગોંધાઢ, હેકારા
મસ્તતા-માતલ	બુસ્તરિયો-શ્રીમત વખતે બાણીને તેનો દિયર
મસ્તિકાળ-જન્મ સમય	[કકુવાળા હાથ કરી તમાચો મારનાર
મસ્થાન-પ્રદેશ જવા ઘેરથી નિકળવું તે વેળા સુકન	બુહારતુ-ઝાડતુ
મહાર-માર [જેવાને કંઈક વસ્તુ અગાડીથી	બેબાકળી-ગાબરી, ઉશ્કેરાયલી
મક્ષાવન-વોડુ [મૂકી આવવી તે	બેલડી-જડડી
મજા-બુદ્ધિ	અક્ષાન્ધા-સરસ્વતી, અક્ષાની દીકરી
મારાન-ખાતુ	અક્ષવેતા-અક્ષને-પરમેશ્વરને બાણનાર
માસાદ-મહેલ, હવેલી	બદીજન-ભાટ, ચારણ
મઠતુ-સમજવું, બાણવું	બધુ-ભાઈ
મેરવું-મેકલવું, ઉશ્કેરવું	બામવું-બક્ષ કરવું, ખાતુ
મેહલિત-પુરોહિત, ગાર	બગિની-બહેન
ફેનો-સમૂહો નાશ, પાયમાલ	બડવું-લડવું
ફાળ-જેરમા દોડવું, ચમકી જવું, ત્રાસ, (૨) લુગ-	બણે-કંઠે
[ડાના ફાળ, બેફાળ, ત્રિફાળ, ચોફાળ	બર્તી-ધણી, પાળનાર
ફાણ-ફાંટડી	બરમ્યા-બમાચ્યા
ફીલ-ફરિયાનું ફીણ	બવ-સસાર, જન્મારો, શિવ
ફુટડિયા-શોભતા, ફુટડા	બવન-ધર
ફેફાળ-ળી-સોપારી, તેનું ઝાડ	બવાઠવિ-સસારરૂપી વન
બમ-બગલો	બવાબિધ-બવસાગર
બડી-નિંદા	બવ્ય-પ્રોઢ, સુદર, શોભવું
બદ્ધિ-બોરડીનું ઝાડ	બક્ષ-ખાણું
બળ-જેર, કૌવત	બામવું-બોલવું
બળબધુ-બળદેવનો બાઈ, કૃષ્ણ	બાગીરથી-અગા

બાજન-વાસણ
 બાતુ-સૂરજ
 બામની-ભામિની-ભામ-ભામા-ઓ
 બામો-ભ્રમ, વહેમ
 બારની-સરસ્વતી
 બાલ-કપાળ
 ભાવન-ભાવુ
 ભિન્ન-હ
 ભીતિ-ભય
 બીર-સહાયતા
 બુના-ખાનાર
 બુન્નિ-ઉપયાગ
 બુજ-હાથ
 બુજગ-સર્પ
 બુનન-જગત્, લોક, વર
 બુસો-બગાડતુ, ચહેરતુ [મહાભૂત] પિશાચ
 ભૂત-પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાયુ, આકાશ, (પૃથ્વી)
 ભૂતબચી-ધર્મેની એક જાતની ક્રિયા
 ભૂતળ-પૃથ્વી ઉપર
 ભૂધર-શેષનાગ, પર્વત
 ભૂતિ-ધણ, આખાદી
 ભૂના-પૃથ્વીના, મટાડીના
 ભૂવિનદન-ભૂવિ-પૃથ્વી, નદન-છાકરો પૃથ્વીનો
 ભૂષણ-ધરણ [છાકરો-મગળ
 ભૂટ્ટી-ભમર
 ભૂચુ-શુક
 ભૂગ-ભમરો
 ભેક-હેડકો
 ભેર-ભેરી
 ભેવ-ભેદ, મર્મ
 ભેષજ-એસડ
 ભેળ-ભેળ, લુટ, ખેતરમા દોર પેસાડી ખવ
 ભેંસર-પાંજો [રાવી દેતુ તે
 ભોખા-ભોગવનાર
 ભોગસખા-ભોગવવાની ઇચ્છાવાળો

ભોમ-મગળ
 ભોર-સવાર, પ્રભાત
 ભૌતિક-પાચે ભૂતોમાથી થયેલુ તે
 મકરકર-મગરના આકારતુ
 મગ્ગ-માર્ગ
 મગ્ગ-ગરક થયેલુ, પ્રસન્ન
 મધવા-છંદ્ર
 મગ્ગ-ચરણી
 મત્સર-અદેખાઈ
 મદગર-મગદળિયા
 મદન-કામદેવ
 મધુકર-ભમરો
 મધુપર્ક-દહી, દુધ, મધ, વિગેરેથી પૂજન કરતુ તે
 મધુરભાષિણી-મીઠું બોલનારી
 મધુવન-વૃદ્ધાવન
 મધુસૂદન-વિષ્ણુ, મધુ નામના દૈત્યને મારનાર
 મનન-વિચાર
 મનમથ-કામ
 મનસા-મનથી, મનવડે
 મયણ-કામદેવ
 માયા-દયા, માયા
 મરાલ-હસ
 મરકટ-વાનર
 મર્દની-મારનારી, મર્દન કરનારી
 મરજીવો-સમુદ્રમાથી મોતી કાઢનાર
 મહતારી-ચાકરડીની વરણી
 મહાભૂત-પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાયુ, આકાશ
 મહાવાન્ય-વેદાન્તતુ એક વાક્ય છે
 મહિધર-પર્વત, શેષ, વિષ્ણુ
 મહિષ-પાડો
 મહિષી-રાણી, ભેંસ
 મહુચર-વાદીની વાસળી
 મશકલો મહેરો દેવાનુ હથિયાર
 મા-લક્ષ્મી, માતા
 મગધ-વેણીવયા

માણુ-ભોગવતુ
 માતંગ-હાથી
 માર્તઙ-સુરજ
 માદક-કંકી
 માધવ-વિષ્ણુ
 માનિનતા-અભિમાનપણું
 મામ-મમત્વ
 માયા-હેત, પ્રિત
 માયીક-માયીક-માયામાયી થયેલું
 માર-કામ
 મારુત-પવન, વાયુ
 મીટ-દૃષ્ટિ, નજર
 મીન-માછલુ ૨ બાર રાશિમાની એક
 મીરાત-મીલત
 મીમાસા-છ શાસ્ત્રમાનું એક શાસ્ત્ર
 મિત્ર-મળેલું, શેળભેળ
 મીસરી-ખાડ
 મુક્તા-મોતી
 મુક્તિપૂરી-અયોધ્યા, મથુરા, માયા, કાશી, કાચી,
 મન્જુલ-સુદર [અવન્તિકા, અને દ્વારિકા, એ
 મયન-વલોવતું [સાત છે
 મુઘા-અજ્ઞાની, થોડી સમજણવાળી
 મુડ-માથુ
 મુદા-આનંદ
 મુદ્રા-છાપ
 મુદિત-આનંદી
 મુદ્રિકા-વીંટી
 મુન્ય-મુનિ
 મુમુક્ષુ-મોક્ષની ઇચ્છા રાખનાર
 મૂરાળ-સામેલું
 મૂષક-ઊંદર
 મેખલા-કહેરો
 મેગળ-હાથી
 મેધાડબર-વરસાદના જેવો ડોળ
 મેદ-ચરખી

મેન-કામ
 મેરુ-એક પર્વત, માળાનો ઉપરનો મણકો
 મેટ મોટાઈ
 મોડલુ-ભાગલુ, મરડલુ
 મોદવર્ધન-હર્ષ ઉપજવનારી
 મોરારિ-વિષ્ણુ, મુરારિ
 મેવાસ-ચોરને રહેવાની ઝાડી
 મેધો-મેધ-આખ લઘાડવી ને મીચવી
 મેહેરામણુ-સમુદ્ર
 મેક્ષણુ-સાર હલાવવાનો ચાટવો
 મોદ-આનંદ
 મ્હોર-છાપ
 મોચન-છુટકો
 મોલીડુ-ફેટો-માથે બાધવાનો
 મોહકમ-ધણો છૂપો
 મૃગ-હરિણ
 મૃગળ-ઝાઝવા
 મૃગયા-શિકાર
 મૃગાક્ષિ-હરણના જેવી આખવાળી સ્ત્રી
 મૃતિકા-માટી
 મૃદુલ-કોમલ
 મગલ કંયાણુ, એક ગ્રહ
 મજન-મોજલુ, નહાલુ
 મદાર-દેવતાનું ઝાડ
 મદાયળ-એક મેટા પર્વત છે
 મક્કર્કમ-શરીરે ચોળવાની એક જાતની પીઠી
 મજન-હોમ કરવો
 મજલુ-પૂજલુ
 મયા-જેમ
 મયન-મુસલમાન
 માજન-પૂજ
 મુવા-ભુવાન
 મુકા-ભુ
 મોગમાર્ગ-મોગીનો માર્ગ
 મેજના-ગોઠવણ

ચોરો-સડવૈયો	રેણુ-રજ
રક્ત-રાતુ લોહી.	રેન-રાત્રિ
રજની-રાત	રેવત-ધોડો
રજો-રજોગુણુ	રેકવ-રાયકવાળ બ્રાહ્મણ
રટનુ-ખોલવુ	રોમહર્ષ } ઠવાટા હાથ થાય તે
રણુ-રેતીનું મેદાન, કરજ, યુદ્ધ સગ્રામ	રોમાચિત }
રણુકાર-અવાજ	રોમાવલિ-ઠવાટાની હાર
રતિ-પ્રીતિ, કામહેવની સ્ત્રી	રોહિણી-ચંદ્રની સ્ત્રી, એક નક્ષત્ર
રતિભોગ-ઈશક	રૌરવ-નરકનો કુડ છે
રદ-દાંત	રનાદે-સૂરજની સ્ત્રી
રસકૃપિકા-જેના પાણીથી લોહાનું સોનું થાય	રભા-એ નામની એક અપ્સરા
રમણીદ્વીપ-દ્વારકાનો ખેટ [એની વાવ	રખ-નાખ
રમણી-સ્ત્રી	લગડું-ઝાવડું
રમ્ય-સુદર	લડુ-નાનું
રમા-લક્ષ્મી	લલાવળી-ચમલાઈ
રવિનંદ-ચમરાજ	લાઝ-લક્ષ્મી
રસિક-રસવાળું, રસ સમજનાર	લતા-વેલ
રસના-જીભ	લભ્ય-મળે એનું
રહસ્ય-છાનું, ગુહ્ય, મર્મ	નનિત-સુદર
રહેબી-રહેવાની રીત, ક્રિયા	લયુતા-વૃષ્ટિ
રાજવ-કમલ	લક્ષ-ધ્યાન, લાખ
રાવયુ-સભા, રાજમંડળ	લાધવ-લડુતા, ચતુરાર્થ
રાસભ-ગંગેડો	લાધવુ-જડવુ
રાશી-જથ્થો	લાવળ્ય-મનુરતા, વાણીની મીઠાસ
રિદ્ધિ-પૈસા	લિંગદેહ-સૂક્ષ્મ શરીર
રિપુ-શત્રુ	લીટ-હદ
રીડ-ખૂમાટ	લિલવટ-કપાળ
રૂચિર-ગમતુ, ભાવતુ	લીલા-ખેલ
રુઢમાળ-માણસના માથાની માળ	લૂખો-જુમખા
રુતુરાજ-વસત	લોકોત્તર-સાધારણ લોકના વિચારથી પર,
રુતુવતી-અડકાયલી, રજસ્વલા	પરલોક
રુદે-દૃઢય, અત કરણ	લોચન-આખ
રુદ્રાણી-પાર્વતી	લોચ-ચચળ
રધન-રોકવુ	લકત્ર-ખોલનાર
રોધ-અટકાવવુ	લકત્ર-મોઢું

વળવશી-ભેગવાળો, વર્ણસકર
 વછોડી-છુટ્ટ મૂકતુ
 વજ-ધન્દ્રનું હથિયાર
 વણુ-વિના, કપાસ
 વણુસતુ-નાશ પામતુ
 વણુસાડ-ખગાડ
 વતી-હુબમત
 વત્સ-ખાળક, વાછરડો
 વત્સલ-પાળનાર
 વદન-મુખ
 વદતુ-કહેતુ, બોલતુ
 વધુ-વહુ, વધારે
 વનકુળ-ઝાડના પાતરાના વચ્ચે
 વનચર-વનમાં ફરનારો જાનવર
 વનમાળી-વિષ્ણુ
 વનરાય-સિંહ, વનસ્પતિ
 વલ્લિ-અગ્નિ
 વપન-હબમત
 વપુ-શરીર
 વમન-ઉલટી
 વચ્ચણુ-વચન
 વર્તિક-આવકોના જાતિ
 વર્વન-વધારનાર
 વરચતુ-કટાળતુ
 વરજતુ-તણ દેવ
 વરતુ-ઉઝરડતુ
 વરત-રેંટ અથવા કોશનું દોરડું
 વરતિ-આવકોના જાતિ
 વરાસે-બરસે
 વરાહ-ભૂડ
 વરિષ્ઠ-મોટી, મોટું
 વરુ-નાહર નામનું જાનવર
 વઘુધ્યા-ગુચવાચલો, પેઢ્યો
 વલો-છાસમાથી માખણનું વિખરઈ જતુ
 વલોણુ-દહીંને રવાધયે હલાવતુ તે

વસન-વસ્ત્ર
 વસત-વાસવ-ફાગણ તથા ચૈત્રની ઋતુ
 વહવરાવતુ-વહી જતુ
 વહાયા-ખેંચાયા
 વહુવર-મોટી વહુ
 વાફ-વાણી
 વાફવિદગ્ધ-વાણીમાં ચતુરાઈ દેખાડવી
 વાગલા-ફાફા
 વાધાખર-વાધના ચામડાના વચ્ચે
 વાચ-વાણી, વાચા
 વાછતુ-ધમ્મજતુ
 વાજ-તોખા પામતુ, કઠાળતુ
 વાજ-ચોડો
 વાટિકા-વાટી
 વાડવ-ધ્રાઢાણુ
 વાન-શરીરનો રંગ
 વાપી-વાવ
 વામ-શિવ, ડાબુ અંગ
 વામણુ-હાંગણુ
 વામા-સ્ત્રી
 વાય-કાગડો
 વાયુચર-પવન ખાઈ જાય તે
 વારાગના-વેશ્યા
 વારિ-પાણી
 વારિધિ-સમુદ્ર
 વારિનિધિ-પાણીનો ભંડાર, દરિયા
 વારુણિ-હારુ
 વાસક-દિવસ
 વાસુકી-નાગની એક જાત
 વાસનિક-વાસનાવાળો
 વાસવ-ધંદ્ર
 વિકટ-અચકર, મુશ્કેલ
 વિક્રય-વેચાણુ
 વિકલ્પ-શક, સદેહ, વેમ
 વિકલ-ચેન વિનાનું, આકળું

વિકાસવુ-કુલુ, ખીલુ
 વિખ્યા-ઝી, ચદ્રહાસની ઝીનુ નામ
 વિગય-ખાવાના રસ
 વિધટુ-ધટુ
 વિચરવુ-જુ
 વિજયા-ભાગ
 વિટવરાહ-ભૂડ
 વિતડ-પાખડ
 વિત-દ્રવ્ય, પૈસા.
 વિદગ્ધ-ડાહો
 વિશ્રુત-વિજળી
 વિદ્વત-વિદ્વાન
 વિદળ-દળ્યા વગરનું, આપુ અજ
 વિદારુ-કૂડુ
 વિદુમ-રાતો મણિ
 વિદેહ-દેહથી ભરે આત્મા
 વિદેહી-શરીરનું બાન નહીં હોય તે
 વિધાતા-અઘ્ના
 વિધાત્રી-અઘ્નાની ઝી
 વિધિ-અઘ્ના
 વિધિનિષેધ-કરવુ ન કરવુ
 વિધુ-ચદ્ર
 વિનય-નમ્રતા
 વિનોદ આનંદ
 વિપર્યય-નાશ
 વિપાક-પરિણામ
 વિપિન-નન
 વિપુલ-મોહોડું
 વિભૂતિ-રાખોડી, ઐશ્વર્ય
 વિમુખ-ઉલટું, અવળું
 વિરચિ-અઘ્ના
 વિરજ-વીર્ય, ધાતુ
 વિરલા-જવલા, કોઈ એક
 વિરહ-વિરહ-વિયોગ
 વિહંગી-વિભંગણી

વિરાયવુ-વિરોધ થવો
 વિલાસ-સુખ, આનંદ
 વિલાસવુ-રોબવુ
 વિવર-પોલાણ, દર
 વિશદ-ધોળું
 વિશાળ-પહોળું
 વિષય-શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ, ગંધ.
 વિષાદ-ખેદ, દિલગિરી
 વિષધર-નાગ
 વિષમ-બરાબર નહીં તે
 વિષિ-મુલેહ
 વિસ્તરવુ-વિસ્તાર કરવો, વધવુ
 વિસ્તીર્ણ-વિસ્તારવાળું
 વિસ્મય-અચરત, હેરત
 વિહગ-વિહગ-પક્ષી
 વિહાર-આનંદ કરવા માટે અહીં તહીં ફરવુ
 વિહિન-વિના
 વિજ્ઞાન-સવિસ્તાર જ્ઞાન, અનુભવ જ્ઞાન
 વીર-બહાદુર
 વીરક્ષેત્ર-બહાદુર જગો, વડોદરા
 વીણાપાણિ-નારદમુનિ
 વુડવુ-જવુ
 વૃદ-ટાળુ
 વૃક્ષા-ડોમી
 વૃદ્ધિ-વધારો
 વૃશ્ચિક-નિંદિ
 વૃષભ-બળદ
 વૃષ્ટિ-વરસાદ
 વેલુ-ચોટલો
 વૈતરા-વહેનારો
 વેદાત-એક શાસ્ત્ર છે
 વેસર-નાકનું વરેણુ, બુવાક
 વેળુ-રેતી
 વૈતરણી-ગૌમરી-નરકની નદી
 વૈદેહી-સીતા, દમયંતી

વૈરાટ-ઝોડ, બ્રહ્માડ.
 વૈરોષિક-એક શાસ્ત્ર છે
 વૈષ્ણવી-લક્ષ્મી
 વૈશ્વદેવ-શુદ્ધિ વાસ્તે હોમ
 વગ-ગાડું, વાકા
 વચક-ઠંગ, વિદ્યુષ્ક
 વ્યક્ત-આકાર, ગુણ નાણી શકાય તે
 વ્યજન-વિઝણો
 વ્યડળ-નપુસક
 વ્યતિરેક-જૂડું
 વ્યથા-પીડા
 વ્યાધ-શિકારી
 વ્યોમ-આકાશ
 વ્યોમચર-પક્ષી
 શકટ-ગાડું
 શકરખેર-શકરનો છવડો
 શકે-રખેને
 શક-ધંદ્ર
 શચી-દંડાણી [ખાસે છે તે
 શલુગટ-સલુકો, સારીનો છેડો જે કમરમા
 શતશાખી-સો ડાળીવાળું
 શનિ-હળવે, ધીમે
 શબ-શવ-સુડડું
 શબ્દાતીત-શબ્દથી નૂંદો
 શબ્દવેધી-શબ્દ સાબળીને નિશાન મારનાર
 શમ-ધન્વિયો નિયમમા રાખવી
 શયન-સૂતું
 શર-ખાણું
 શરણાગત-આત્રે આવેલો
 શરદ-છમાની એક ઝડુ, બાદરવો, આસો
 શરદ્દું-શરદ્દ ઝડુનો ચંદ્ર
 શરાસન-ખાણુનું આસન-ધનુષ
 શર્વરી-રાત્રિ
 શર્વરીપતિ-ચંદ્ર
 શરવો-પુરત સાબળનાર
 પક

શલભ-રીડ
 શશિ-ચંદ્ર
 શશિધર-મહાદેવ.
 શાખા-ડાળ
 શામળ-કાળું
 શામા-ઝી
 શાભવી-શિવની ઝી
 શારદ-સારદ, સરસ્વતી
 શાખ-શાખામણ, રત્ન
 શાખા-ચોટલી
 શાખિકા-પાલખી
 શાખિર-તણુ
 શાલિયુખ-ખાણું, બ્રમર
 શાલ્પિ-શાલ્પનું કામ કરનાર, કારીગર
 શિવ-મહાદેવ, કર્કયાણું
 શિશિર-એક ઝડુ, પૌષ તથા માધ
 શિશુ-ખાલક
 શિસ્નોદર-ઉપસ્થ અને પેટ
 શિયાણા-ખાજ, એક જાતનું પક્ષી
 શિદ્ધિ-જલદી
 શીત-ટહાડ, ઠંડું
 શીર્ષ-માથું
 શીમળો-એક જાતનું ઝાડ, જેના ફુલ દેખાવે
 સારા હોય છે પણ કર્ષ કામમા
 આવતા નથી.
 શુક-પોપટ
 શુકર-બૂડ, બૂડણી
 શુક્લચમન-જમીને આચમન કરવું તે
 શુન્થ-મીંડું, ઢિંડ
 શુભટ-શરો
 શેઠ-પથારી
 શેણુ-નજર
 શેષ-શેષનાગ
 શેલ-પર્વત
 શેણુત-લોહી

શૃંગી-શીંગડું, એ નામના એક ઋષિ
 શ્રમજન-પરસેવો, ધામ
 શ્રવણ-કાન
 શ્રીધર-લક્ષ્મીને ધરનાર, વિષ્ણુ
 શ્રીપાત-સન્ધ્યાસી
 શ્રીમત્-રોભાવાળું
 શ્રીમુખ-રોશીનું મુખ
 શ્રીરંગ-પરમેશ્વર
 શ્રીવત્સ-વિષ્ણુના હૃદયમાં ચિહ્ન છે તે
 શ્રુતિ-વેદ
 શ્રોતા-સાભળનાર
 શ્લેષ-બીજે અર્થ
 શ્વસુર-સસરો
 શકરચણ-પરમેશ્વર
 સ્કંક-ગાડું
 સકોચાતુ-સકોચ પામવો
 સખા-મિત્ર
 સચ્ચાચર-સ્વિર અને અસ્થિર
 સત્યાનૃત્ય-સાચું ખોટું
 સત્વ-તણ ગુણમાનો એક
 સત્વર-તરત
 સણગટ-ધુમટો-લાજ
 સદન-ઘર
 સદ્-તરત
 સદયણ-નક્કી ભાવ
 સદળી-બીડી
 સદૈવ-હમેશા
 સદોદિત-હમેશા
 સનાતન-અનાદિ
 સપરાણ-ઉપરાણું
 સમક્ષિ-ધર્મસે સાચો રસ્તો
 સમર-કામદેવ
 સમર્પણ-સોંપવું
 સમવિત-સરખા બંધુનાર
 સમાજ-સખા, મડળી

સમીપ-પાસે.
 સમીર-વાયુ
 સમુદાય-જથ્થો
 સમુદિત-જૈનના મત પ્રમાણે ઝીણા જીવ થાય
 સમૃદ્ધ-જથ્થો [છે તે
 સમોવડ-બરાબરીયુ
 સરવો-ઉદાર
 સરોડો-સર્વાવાસ, સર્વ વસે તે
 સર્વાંગ-આખું શરીર
 સર્વાતીત્ર-સર્વથી જૂદો
 સરિતા-નદી
 સચિતા-નદી
 સજકલુ-આમ તેમ હાલવું
 સલિલ-પાણી
 સહૃણુ-સરસ
 સવત્સ-વાછડાવાળી ગાય
 સવ્ય-સવળું
 સહકાર-આખો
 સહજનનદ-નિરતર આનંદ
 સહસ્રશીર્ષી-હજાર માથાનો
 સહિષ્ણુ-સાખી રહેલું
 સહોદર-એક માબાપના છેકરા
 સાર્ધ-મેટલું
 સાકટ-અધર્મી
 સાખ્ય-એક શાસ્ત્ર છે
 સાત્વિક-સત્વ ગુણવાળો
 સાદર-આદરભાવ-અધરણીવાળી ઝીને તેના
 સાધક-ભક્ત [ધણી તરફના લાડ
 સાનુકૂળ-મદદગાર
 સાખ્ય-બની શકે તેવું
 સાધવી-સારા આચરણવાળી સ્ત્રી
 સાથરો-સાદગી કે કામળો.
 સામંદ-સરદાર
 સામરો-સમા કરવા
 સાયર-સાગર

સારગ-બાણુ
 સારગપાણિ-વિષ્ણુ
 સારથિ-ગાડીવાન
 સારિકા-મેના
 સાવળ-સિંહ
 સાવિત્રી-બ્રહ્માણી
 સિદ્ધ-જેગી
 સિંધુ-સમુદ્ર
 સિદ્ધિકા-રાહુની મા [શરૂઆતનો પાઠ
 સિંધો વરણે-જીનના વખતમાં અભ્યાસ કરવાની
 સીમા-સીમાડો
 સીમત-અધરણી
 સુકર-સહેતુ
 સુચી-સોય દરજીની
 સુખમા-શોભા
 સુવ-દીકરો, એક પુરાણી, ગાડીવાન
 સુતા-દીકરી
 સુડો-પોપટ
 સુદર્શન-વિષ્ણુનું ચક્ર
 સુધા-અમૃત
 સુધાકર-ચંદ્ર
 સુમન-કુલ
 સુર-દેવ
 સુરચક્ર-બૃહસ્પતિ
 સુરત-અહેરો, નજર
 સુરતક-દેવનું ઝાંઝ
 સુરદુમ-કંપવૃક્ષ
 સુરધેનુ-કામદુધા
 સુપ્રભ્યા-શરીરની ત્રણ નાડીમાંની એક
 સુદૃમ-ગ્રીષ્મ
 સૂતિકા-સુવાવડી [ઉલટી થઈ જાય
 સૂર-સૂરજ. [તો તેને પચે, નહીં તો
 સોલો-પંડો પાનડી [જે ખરો બ્રાહ્મણ હોય
 સોમવદ્ધી-એક જાતનો વેલો, એવું કહેવાય છે કે
 સોહાગ-રૂડી બાગ્ય

સોમણકાર-સોની
 સૌમ્ય-નરમ, માયાળુ
 સર્કફ-વિચાર
 સર્કર્પણુ-બળદેવ, શેષ
 સક્રમ-વ્યાપક
 સકેત-કરાવ, સિંચિત, એટલું કહેણું
 સંજયની-ચમપુરી
 સતતિ-પરિવાર
 સદરણો-ઉપદેશ
 સના-ભાવના
 સપ્રદ-જોરથી બધ કરવું
 સમાજની-સાવરણી
 સયમ-મન નિયમમાં રાખવું
 સવત્સર-વર્ષ
 સ્તબ-ચાબલો
 સ્તબીર્થ-ખબાત
 સ્થૂલ-જડું
 સ્તવન-સ્તુતિ
 સ્ફટિક-એક જાતનો મણિ
 સ્માર્ત-સ્મૃતિ પ્રમાણે ચાલનાર
 સ્મિત-મલકાવું
 સ્મૃતિ-ધર્મ શાસ્ત્ર
 સ્વત સિદ્ધ-પોતાની મેળે બનેલું
 સ્વછંદ-સ્વતંત્ર
 સ્વર્ણગાર-સોનાનું ધર
 સ્વય-પોતે, સ્વેચ્છાથી
 સ્વયવર-પોતાની ઇચ્છાએ પરણનાર કન્યા
 સ્વસ્તિવાચન-આશીર્વાદના વચન
 સ્વેદ-પરસેવો
 હણવું-મારવું
 હર્થ-હવેલી
 હલશ્લ-હથ, ઘોડો
 હરિણાક્ષિ-હરણના જેવી આંખોવાળી
 હરિવંદની-ચંદ્ર જેવા મોહોવાળી
 હવિષાત્ર-જવ, ડાંગર, હોમવાનું અન્ન

હલેનું-હળવું અથવા ધીમું
 હસ્તામલ-હથેલીમા આમળું હોય તે
 હળધર-ખળદેવ.
 હાટક-સોનું
 હારણ-કાચર, ધીરજ
 હારદ-સારાશ
 હારી-હરનાર
 હાવભાવ-કામને ઉત્પન્ન કરે તેવી ચેષ્ટા
 હળાહળ-ઝેર
 હિરનાદ-હૈયામા નાદ હોય તે
 હિર-સાર
 હિરણ્યગર્ભ-બ્રહ્મા, સૂર્ય, ઈશ્વર
 હિસક-હિસા કરનાર
 હિમરુ-હિરાગળ.
 હીસડ-હરખડ
 હેસારવ-હણુહણાટ
 હુતદ્રવ્ય-અગ્નિમા હોમવાની સામગ્રી
 હુતારાન-હુતારા, અગ્નિ
 હેબે-સ્નેહ, હેત
 હેડો-હળી જડ
 હેઠળ-ઘેડાનું ટોળું
 હેમ-સોનું

હેરડ-જેડ
 હેલ-ખેડું, ઘડો અને ગાગર, ભાર
 હેલી-સખી
 હેલો-ઝપાટો
 હદ-પાણીનો ઝરો
 હમત-ધા વાગવાથી થયેલો ખાટો
 હમ-તરત
 હમા-માદ
 હાર-નાશવત વસ્તુ
 હિતિ-પૃથ્વી
 હિમા-ખીચડી
 હીણુ-ઝોણું
 હીર-હુધ
 હુદ-હલકો
 હુદધટા-હુધરી
 હુદધટાળી-હુધરીવાળો કન્દેરો.
 હુધા-ભુખ
 હુધાર્તિ-ભુખથી પીડાયેલો
 હુધિત-ભુખ્યો
 હોણી-અક્ષાહિણી, હાથીઓ, પેદળ, પાળા,
 [રથ વિગેરેથી મુકરર કરેલું લક્ષર

